Hɨm Yaaim Me God

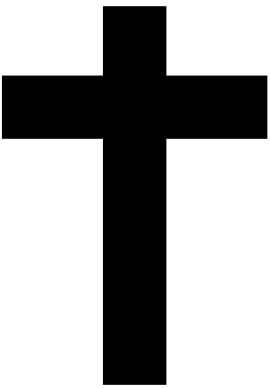

The New Testament in the Au language of Papua New Guinea

Hɨm Yaaim Me God
The New Testament in the Au language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Au long Niugini

copyright © 1992 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Au

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:
You include the above copyright and source information.
You do not sell this work for a profit.
You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.
Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-12-03

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 13 Jun 2025 from source files dated 31 Aug 2023
4e85f348-3df4-5add-b32a-49bcafe3752a

Contents

MATYU 1
MAK 93
LUK 144
JON 233
APOSEL 296
ROM 379
1 KORIN 423
2 KORIN 469
GALASIA 499
EFESAS 516
FILIPAI 530
KOLOSI 539
1 TESALONAIKA 549
2 TESALONAIKA 557
1 TIMOTI 562
2 TIMOTI 574
TAITAS 582
FAILIMON 587
HIBRU 590
JEMS 626
1 PITA 637
2 PITA 649
1 JON 656
2 JON 665
3 JON 667
JUT 669
REVELESEN . . . 673

Hɨm Yaaim Me Krais Matyu

Kewisɨm Mau Tɨwei Menmen mekre tɨwei ik

Hɨr mɨt ne weiwɨk miutɨp ne Jisas *1:1-17*
Hɨm me Maria wine Jisas *1:18–2:23*
Hɨm me Jon Baptais *3:1-12*
Jon Baptais kɨkɨr Jisas *3:13-17*
Seten kakri han ke Jisas *4:1-11*
Jisas katɨp hɨm yaaim keit Galili *4:12–18:35*
Jisas ken Jerusalem katɨp hɨm yaaim *19:1–25:46*
Mɨt nenep Jisas kaa *26:1–27:66*
Jisas pɨke kekrit maain mɨt nɨrek *28:1-20*

Niuk me maamrer ne weiwɨk me Jisas (Lu 3:23-38)

1 *Menmen im hi hewisɨm hɨram niuk me maamrer yapɨrwe ne weiwɨk miutɨp me Jisas Krais, kerek hɨrak nepenyek ke mɨtɨk iuwe Devit, hɨrak nepenyek hak ke maam nɨpu kaiu Ebraham.
2 Ebraham kine Aisak.
Aisak kine Jekop.
Jekop kine Juda ketike heyiuwerer nɨrak, kikrek tɨrak.
3 *Juda kɨwaai ketike Tema hɨre wine Peres ketike Sara.
Peres kine Hesron.
Hesron kine Ram.
4 Ram kine Aminadap.
Aminadap kine Nason.
Nason kine Salmon.
5 *Salmon keit Rehap hɨre wine nɨkan kɨre Boas.
Boas hɨrak keit Rut hɨre wine nɨkan kɨre Obet.
Obet kine Jesi.
6 *Jesi kine Devit hɨrak mɨtɨk iuwe king.
Devit kine Solomon. Nɨpaa Solomon miye pɨrak hɨre mɨte pe mɨtɨk Yuraia. Yuraia epei kaa, Devit ketɨwe hɨre mɨte pɨrak.
7 *Solomon kine Riaboam.
Riaboam kine Abaisa.
Abaisa kine Esa.
8 Esa kine Jihosafat.
Jihosafat kine Joram.
Joram kine Usaia.
9 Usaia kine Jotam.
Jotam kine Ehas.
Ehas kine Hesekaia.
10 Hesekaia kine Manasa.
Manasa kine Emos.
Emos kine Josaia.
11 *Josaia kine Jekonaia ketike kikrek nɨrak. Me wɨ im, mɨt ne Bebilon netike mɨt ne Isrel nenepan, hɨr neriyei mɨt ne Isrel neri nen wit kɨr.
12 *Hɨr nari mɨt ne Isrel nen wit kɨr eik, Jekonaia kine Sialtiel.
Siatiel kine Serababel.
13 Serababel kine Abaiat.
Abaiat kine Elaiakim.
Elaiakim kine Eso.
14 Eso kine Sedok.
Sedok kine Ekim.

---

* **1:1** Jen 22:18; 1Kro 17:11 * **1:3** Jen 38:29-30; Rut 4:18-22 * **1:5** Rut 4:13-17 * **1:6** 2Sml 12:24 * **1:7** 1Kro 3:10-16 * **1:11** 2Kin 24:12-16; 2Kro 36:10; Jer 27:20 * **1:12** Esr 3:2

Ekim kine Elaiat.
15 Elaiat kine Eliesa.
Eliesa kine Matan.
Matan kine Jekop.
16 Jekop kine Josep, mɨtɨk
kerek keit mɨte Maria
kerek wine mɨtɨk Jisas,
kerek mɨt nenewek
Mɨtɨk Iuwe ek Krais.
17 Nɨpaa wɨ Ebraham
kepu ere mɨte wine Devit,
haiu mewenhis maamrer
hɨr nar hiswiyen tekyaait
(14). Me wɨ Devit kepu
ere mɨte wine Jekonaia,
wɨ kerek mɨt ne Bebilon
neriyei mɨt ne Isrel neri
nen wit kɨr, haiu mewenhis
maamrer hɨr nar hiswiyen
tekyaait (14). Me wɨ im ere
Maria wine Jisas kerek God
kehimɨtanek hɨrak kɨkaap
haiu mɨt kaktaihis, haiu
mewenhis maamrer hɨr nar
hiswiyen tekyaait (14).

Hɨm me Maria hɨre wine Jisas
(Lu 2:1-7)

18 *Menmen im hɨram hɨm
me Jisas Krais miye pɨrak
winaak ek. Jisas miye pɨrak
Maria ap wetike Josep nei-
tan wen au. Hɨr nehimɨteni
weinɨm te hɨre wertei hɨre
nepei wepɨtu wentar God
Hɨmɨn Yaaik kau kekrerep
kewis nɨkan kekre tu kɨre te
hɨre wawinaak.
19 Hɨre wawine nɨkan te
mɨtɨk kɨre Josep han kitet
hɨrak ap kɨwaai ketikerep
te hɨre wepɨtu. Hɨrak
mɨtɨk yaaik ap hanhan
kakwepyapɨr hɨrak han kitet
hɨre wɨrɨak enum kaknipiye
yɨnk enuk te hɨrak kare
kakɨpakɨnep kaksiuwerep
wauno.
20 Josep han kitet mɨte
pɨrak Maria kerek epei
wetu, te hɨrak kɨwaai kɨtyak
te mɨtɨk ensel ke Mɨtɨk
Iuwe God kan ketpɨwek,
“Ti nepenyek hak ke maam
nɨpu kit Devit ti ap enaain
ti etikerep eiyɨtan eiyɨntar
nɨkan kekre tu ke mɨte pit
God Hɨmɨn Yaaik kewisɨk
kekrerep hɨre wepɨtu.
21 *Hɨre sip newenep
wawine nɨkan te ti ewis
niuk mɨrak Jisas entar hɨrak
kakɨkaap mɨt nɨrak ne Isrel,
hɨrak kakɨsak menmen mɨr
enum.”
22 Menmen im mamnen
mamises hɨm kerek nɨpaa
Mɨtɨk Iuwe God katɨp mɨt
profet em. Hɨram matɨp mar
im:
23 *“Yi mɨt miyapɨr
eiyɨmtau im em. Maain
mɨte nɨhan wawɨtu wawine
nɨkan te mɨt nanɨnewek
niuk mɨrak Emanyuel.” Haiu
meweikɨn niuk mɨrak men
hɨm maiu haiu matɨp, ‘God
kau ketikewai.’
24 Wanewik epei au, Josep
kekrit hɨrak kises menmen
kerek mɨtɨk ensel nepei
ketpɨwek hɨrak kɨwaai
kɨtyak kɨrem, te hɨrak keit
Maria hɨr neitan.
25 *Hɨr neitan te hɨrak
ketikerep nɨran au ere hɨre
sip newenep hɨre wine
nɨkan. Hɨre winaak epei
au, Josep hɨrak kewis niuk
mɨrak Jisas.

2

* **1:18** Lu 1:27, 35 * **1:21** Lu 1:31, 2:21; Ap 4:12 * **1:23** Ais 7:14 * **1:25** Lu 2:21

Mɨtɨkɨt wikak te wit hak tertei iuwe hɨrakɨt tan tatɨr Jisas

1 Jisas miye pɨrak winaak
keit wit Betlehem keit
provins Judia. Maain kike
mɨtɨkɨt hakɨt tɨr saur metike
hɨr, wit kɨrakɨt keit yanɨmɨn
kerek wepni kokai kan,
hɨrakɨt tɨnaaiwɨr wit kɨrakɨt
ten tiun wit Jerusalem,
hɨrakɨt titehi mɨt tar ik:
2 *"Nɨkan kike kerek miye
winaak maain hɨrak kakre
Mɨtɨk Iuwe King kakinɨn
naanmampre mɨt ne Isrel,
hɨrak keik? Haiu mɨr saur
kɨrak kerek keteiknai miye
wine mɨtɨk maain hɨrak
kakre Iuwe. Hɨram mɨr
meke wepni kokai kan, te
haiu man mamwenɨpi niuk
mɨrak."
3 Mɨtɨk iuwe King Herot
hɨrak kemtau hɨm kerek
mɨte wine nɨkan, hɨrak
han enuk kentar hɨrak han
kitet maain hɨrak kakɨkrehɨr
kɨrak. Mɨt yapɨrwe ne
wit Jerusalem hɨr nepɨrpɨr
nɨnapen nentar Herot hɨrak
han enuk.
4 Mɨtɨk Herot kenɨne mɨt
iuwe ne pris netike mɨt ne
Skraip kerek nertei hɨm me
Moses natɨp mɨt em, hɨrak
kitorhi, "Mɨt profet natɨp
mɨte wawine Mɨtɨk Krais
kerek God kehimɨtanek kak-
nen hɨre wawinaak wawɨt
nein?"
5 Hɨr mɨt newenhi
netpɨwek, "Hɨre wawinaak
kakɨt wit Betlehem ke
provins Judia kentar im em
nɨpaa mɨtɨk profet Maika
kewis hɨm me God mau tɨwei
mar im:
6 *'Yi mɨt ne wit Betlehem
yeit provins Judia. Yi
iuwe yar ke mɨt ninɨn
naanmɨpre mɨt ne
Isrel. Yi yɨre iuwe
yentar maain mɨtɨk
hak kekre nɨmɨn ke
yi mɨt, hɨrak kakre
mɨtɨk iuwe kakinɨn
naanmampre mɨt nai
ne Isrel.' "
7 Hɨr netpɨwek epei au, te
mɨtɨk Herot kenɨne mɨtɨkɨt
kerek tɨr saur hɨrak kɨsawɨn
kitɨwekɨthi me wɨ mar-
menum te hɨrakɨt tɨr saur
kerekek kɨr keteikɨn mɨte
wine nɨkan kerek maain
hɨrak mɨtɨk iuwe.
8 Epei au, hɨrak keri-
uwetet ten Betlehem hɨrak
ketpɨwekɨt kar ik, "Yi eino
eiyɨn eiyɨneitnɨwek ere yi
einapɨnek, te yi pɨke einen
eiyɨtpo te hi anen awen
ninɨp ewenɨpi niuk mɨrak."
9 Hɨrakɨt temtau hɨm me
Herot epei werek, te hɨrakɨt
ten. Te saur kerek nɨpaa
hɨrakɨt tɨrek hɨrak kɨr kepu
kentar wit kerek Jisas miye
winaak kɨwaairi en.
10 Hɨrakɨt tɨr saur (o hɨr)
kau kentar wit te hɨrakɨt han
yaaik iuwe.
11 *Hɨrakɨt tɨnɨk ten wɨnak
nɨmɨn ein tɨr nɨkan Jisas
ketike miye pɨrak Maria.
Epei au, hɨrakɨt tewen
ninɨp tine han kɨrakɨt yaaik
teriuwerek tatɨp hɨrak nɨkan
yaaik. Epei au, hɨrakɨt tewep
tanɨk mɨrakɨt tewetɨwek
menmen weinɨm. Hɨrakɨt
tewetɨwek menmen yaaim
gol, metike frankinsens
(hɨram menmen mɨre smok

* **2:2** Nam 24:17 * **2:6** Mai 5:2; Jo 7:42 * **2:11** Sam 72:10-15; Ais 60:6

smel), hɨram metike mir
(hɨram menmen mɨnɨn
yaaim mɨre yeirep, semi o
kɨpna).
12 Maain hɨrakɨt tɨtyak tɨr
God Haai hɨrak ketpɨwekɨt,
“Yi ap pɨke eino eitɨp Herot
menmen yi epei yɨrem.” Te
maain hɨrakɨt tɨnaaiwɨr wit
Betlehem hɨrakɨt pɨke titet
yayiwe hak hɨrakɨt pɨke ten
wit kɨrakɨt eik.

Josep ketike mɨte nɨkan nɨrɨr nen Isip

13 Mɨtɨkɨt wikak epei ten,
Josep kɨtyak kɨr ensel hak ke
God ke wɨtaan kan ketpɨwek,
“Ti ekrit ehɨt nɨkan ketike
miye pɨrak eri erɨr enaaiwɨr
in ek ti eno Isip. Yi eiyu en ek
ere hi etpi te yi einaaiwɨr wit
ik e. Herot kɨnkatɨn nɨkan
kakɨkɨp kaki.”
14 Josep kɨwaai kɨr en-
sel epei au, hɨrak kekrit ke
wɨtaan ketike miye nɨkan hɨr
nɨnaaiwɨr wit ik nen Isip.
15 *Hɨr nepu Isip ere maain
Herot kaa. Menmen im epei
man mar ke Mɨtɨk Iuwe God
ketpim te mɨtɨk profet Hosia
kewisɨm mau tɨwei. Hɨram
matɨp, “Hi epei enɨne Nɨkan
kai kan kɨnaaiwɨr Isip.”

Herot katɨp mɨt nɨrak hɨr nanɨnep nɨkerek hɨrakɨt teit wit Betlehem

16 Maain Herot kertei
mɨtɨkɨt wikak te wit wepni
kokai kan en hɨrakɨt epei
temitɨwekpɨn, hɨrakɨt ap
pɨke tan au, hɨrak han
enuk wɨsenuk. Hɨrak nɨpaa
ketpɨwekɨt te hɨrakɨt pɨke
tatnen tatpɨwek, te hɨrakɨt
ap pɨke tan au. Te hɨrak
kesiuwe mɨt nanɨno wit
Betlehem nanɨnep nɨkerek
hɨrakɨt wen kike tar tito mar
wiketerem mar ke nɨpaa
mɨtɨkɨt kerek tises saur tan
tetpɨwekem me wɨ saur
hɨrak kinɨn kɨr keteiknor
mɨte wine nɨkan ik.
17 Mar im hɨm nɨpaa profet
Jeremaia kewisɨm mau tɨwei
hɨram epei man. Hɨram
matɨp mar im:

18 *“Hɨr mɨt nemtau hɨm me
miyapɨr nɨkɨt neit wit
Rama. Hɨr nemtau hɨr
nɨkɨt hɨm iuwe hɨm
iuwe. Nepenyerer ne
Resel nɨkɨt nɨkerek
nɨr. Hɨr mɨt miyapɨr
nanrekyi nanweni
han yaaik taau nentar
nɨkerek nɨr ap nau en
au. Hɨr naa.”

Josep ketike mɨte nɨkan nɨnaaiwɨr Isip nan Isrel

19 Herot epei kaa, Josep
keit Isip. Wɨtaan ham Josep
kɨwaai kɨtyak kɨr mɨtɨk ensel
hak kiutɨp ke God kan kɨrek
kewepyapɨr hɨrekes.
20 *Hɨrak kewepyapɨr
hɨrekes ketpɨwek kar ik: “Ti
ekrit pɨke ehɨt nɨkan ketike
miye pɨke eri eno wit ke Isrel.
Mɨtɨk Herot nepei kaa te mɨt
nɨrak ap te nanɨnep nɨkan ik
au.”
21 Ensel ketpɨwek epei au,
hɨrak kekrit keit nɨkan ketike
miye pɨrak keri ken Isrel.
22 Hɨrak keri ken Isrel,
hɨrak kemtau Herot nɨkan
kɨrak Akeleas kekrehɨr ke
haai kɨrak kɨrɨak menmen

* **2:15** Hos 11:1 * **2:18** Jen 35:19; Jer 31:15 * **2:20** Eks 4:19

mɨrak naanmɨpre mɨt ne Judia, te hɨrak kɨnapen pɨke kaknen kaku wit Betlehem. Hɨrak kɨwaai kɨtyak ke wɨtaan kɨr ensel ke God ketpɨwek hɨrak kakno wit hak kaku en. Te Josep kɨnaaiwɨr Judia ken provins Galili.

23 *Hɨrak ken provins Galili ken kau wit hak kike mɨt nenewek Nasaret. Mar im hɨm nɨpaa mɨt profet newisɨm mau tɨwei me Mɨtɨk Krais hɨram epei man. Hɨm matɨp, "Hɨr mɨt nanɨnewek mɨtɨk ke wit Nasaret."

3

Jon Baptais kerek kɨkɨr mɨt nekre tɨpar hɨrak katɨp mɨt hɨm me God

(Mk 1:2-8; Lu 3:1-18; Jo 1:19-28)

1-4 ***Tito yapɨrwe epei men, hɨr wen nepu wit Nasaret. Me wɨ im mɨtɨk John kerek kɨkɨr mɨt nekre tɨpar hɨrak kan kau wit weinɨk ke Isrel kerek mɨt ap newi en. Hɨrak keriuwet kamel tepnek mɨrak mau yɨnk kɨrak, hɨrak keit yɨnk mɨram kamɨr mɨre waai keiyɨm ketepenem mau mamɨn kɨrak. Hɨrak kaam weise metike manu nɨkim mɨram me yaank weinɨm. Menmen meiyam au. Hɨrak kɨre mɨtɨk enuk kerp weinɨm. Hɨrak katɨp mɨt hɨm me God. Hɨrak ketpor kar ik: "Yi eiweikɨn sip eiwet menmen enum, hi akɨri eikre tɨpar yi eiyises hɨm yaaim me God eiyɨntar menep te haiu mamɨr God kakɨrkeik hɨrak kakinɨnai naanmamrai." John hɨrak mɨtɨk ik kerek nɨpaa profet Aisaia katɨp maain hɨrak kaknen. Hɨrak katɨp kar ik:

"Tɨ ik ek ap mɨt nei newik, mɨtɨk hak kɨnap katɨp kar ik: 'Yi einetɨt yayiwe me Mɨtɨk Iuwe, yi eirɨakek yaaik akɨrek te hɨrak kakisesim werek.' "

5 Me wɨ im hɨr mɨt ne Jerusalem netike mɨt han nau nerer wit wit me provins Judia netike mɨt wit kɨr menep mani Jodan, hɨr nan nanɨr Jon.

6 Hɨr newepyapɨr menmen enum nɨpaa hɨr nɨrɨakem epei au, te Jon ken kɨkɨri nekre mani Jodan.

7 *John kɨr mɨt iuwe yapɨrwe nises hɨm me Farisi netike hɨm me Sadyusi. Mɨt in hɨr mɨt iuwe natɨp mɨt han hɨr enises hɨm me Moses markeik. Hɨr nan te John kakɨkɨri te hɨrak kinɨn ketpor, "Yi enun yɨre nɨkerek ne manpen o yenmik. Yenmak te yi han kitet yi yaain hi akɨri te yi yairɨr yainopɨn yaikeipɨn menmen enum God maain kakrɨakem skelim mɨt enun kakɨwaanki kakriuwerem a?

8 Yi eiyinɨn eiweikɨn sip eiwet menmen enum yi eirɨak menmen yaaim eiteiknaiyem, haiu mamɨrtei

* **2:23** Ais 11:1, 53:2; Lu 2:39; Jo 1:45-46 * **3:1-4** Mt 4:17; Mk 1:15 * **3:1-4** Ais 40:3 * **3:1-4** 2Kin 1:8 * **3:7** Mt 12:34, 23:33; Ro 2:5; Rev 6:16-17

yi yaain te maain hi akɨri
eiyɨriuwe tɨpar.
9 *Yi ap han ekitet yi ap
eiweikɨn sip eiwet menmen
enum eiyɨntar yi nepenyerer
ne Ebraham, te God kaktɨp yi
nɨkerek nɨrak au! Hi hetpi
God yaaik te kakweikɨnhis
nan im mamre mɨt hɨram
mamɨkrehɨr ke yi nepeny-
erer ne Ebraham.
10 *In ek God kewis hɨne
me yerepɨ mɨwaai nu nun
mɨram, te nu ap mamine
nɨkim yaaim hɨrak kakman
kakwɨrem mamɨkre si.
11 *Hi hɨkɨr mɨt neriuwe
tɨpar hentar hɨr neweikɨn
sip newet menmen enum.
Mɨtɨk hak kiutɨp kakɨkaru
kaknen hɨrak kɨre Mɨtɨk
Iuwe kinɨna hi au weinɨk.
Maain hɨrak kaknen hɨrak
kakweti yi mɨt menmen wik.
Hɨrak kakweti God Hɨmɨn
Yaaik kaktike si. Hɨrak kewet
mɨt menmen im hɨram mar
ke
12 *hɨrak keses rais mekre
sar. Hɨrak kesesim epei au,
hɨrak kaktenwewim hɨram
haas mɨram mamno pɨn,
hɨrak kakɨt rais kakwisɨm
mamɨkre wɨnak. Te hɨrak
kakripep haas weinɨm
kakwɨrem kakɨsiyem.”

Jon kɨkɨr Jisas kekre mani
(Mk 1:9-11; Lu 3:21-22)

13 Maain wɨ ham, Jisas
kɨnaaiwɨr provins Galili
ken mani Jodan kewepyapɨr
hɨrekes kitehi Jon te hɨrak
kakɨkɨrek.
14 Te Jon hanhan kewenek
hɨrak ketpɨwek kar ik: “Ti
henmak te ti han hitauhi te
hi akɨrit? Ti iuwe hi au
weinɨk. Hɨram yaaim te ti
ekɨra.”
15 Jisas keremirɨwekem
ketpɨwek, “Me in ek ti
hɨrɨakem emɨr ke hi hi-
tuthiyem hentar hawɨr
ewises menmen hɨm me
God mau tɨwei hɨram matɨp
menmen.” Hɨrak katɨp epei
au, Jon kewenhi kɨkɨrek.
16 *Hɨrak kɨkɨrek epei au,
Jisas kɨnaairwɨr tɨpar kehɨn
kɨniu ken pɨn eik, te nepni
hɨremes mewep mɨre weipɨr
hɨrak kɨr God Hɨmɨn Yaaik
kekiuwe kan main main kɨre
hore tapɨ hɨrak kenterik.
17 *Epei au, God katɨp
hɨm hɨram meke nepni
man matɨp mar im: “Ik ek
hɨrak Nɨkan kai hi hanhan
heriuwerek. Hɨrak kenipa hi
han yaaik.”

4

Seten kari han ke Jisas te
hɨrak kises hɨm mɨrak au
(Mk 1:12-13; Lu 4:1-13)

1 *Jon kɨkɨr Jisas epei au,
God Hɨmɨn Yaaik keriyaak
ken yaank weinɨk mɨt ap
newi, te Seten kari han kɨrak.
2 *Hɨrak kau en 40 wɨtaan
ere 40 wanewik, hɨrak ap
kaam menmen au. Hɨrak ap
kaam menmen au, te nɨnpɨ
maak.
3 *Hɨrak nɨnpɨ maak te
Seten enuk kewisesik kan

* **3:9** Jo 8:33, 39; Ro 2:28-29, 4:12 * **3:10** Mt 7:19; Lu 13:6-9; Jo 15:6 * **3:11** Jo 1:26-27, 33; Ap 1:5, 13:24-25 * **3:12** Mt 13:30 * **3:16** Jo 1:32 * **3:17** Sam 2:7; Ais 42:1; Mt 12:18, 17:5; Lu 9:35 * **4:1** Hi 2:18, 4:15 * **4:2** Eks 34:28 * **4:3** Jen 3:1-7

kakri han kɨrak. Hɨrak
kan ketpɨwek kar ik: "Ti
Nɨkan ke God ti etɨp nan
im emweikɨn emre bret te ti
ehɨm."
4 *Jisas ap kises hɨm mɨrak
au, hɨrak ketpɨwek kar ik:
"Hi ap arɨakem antar hɨm
me God mau tɨwei hɨram
matɨp, 'Mɨt miyapɨr ap te
nankaap hɨras nanu nanri-
uwe menmen weinɨm hɨr
nanɨm au. Hɨr enises hɨm
me God te hɨr nanu werek.' "
5 Hɨrak katɨp epei au,
Seten keriyaak keiyɨk ken
wit Jerusalem kerek mɨt
nehimɨtanek wit ke God.
Hɨrak keiyɨk ken kewisɨk
kerp kentɨr wɨnak siup ke
wɨnak ke God.
6 *Hɨrak kerp kentɨr wɨnak
siup ke wɨnak ke God, Seten
ketpɨwek kar ik: "Ti Nɨkan
ke God ti ehɨtɨkɨr ehiun tɨ. Ti
ap te hahi au ehɨntar hɨm me
God nɨpaa mɨt newisɨm mau
tɨwei matɨp, 'God kaktɨp mɨt
nɨrak ensel me ti. Hɨr his-
mamrut te ti ap enamu hɨt
mit ewenem mamniu nan
taau.' "
7 *Jisas ketpɨwek, "Hi ap
arɨakem antar hɨm me God
mau tɨwei matɨp mar im: 'Yi
mɨt miyapɨr ap eiri han ke
Mɨtɨk Iuwe God ki te hɨrak
kakɨkepi au emɨt!' "
8 Hɨrak katɨp epei au,
Seten keriyaak keiyɨk ken
mɨniu (o neiyɨp) kau niu
keteiknɨwek wit yapɨrwe me
mɨt newi metike menmen
mɨram yaaim.
9 Hɨrak keteiknɨwekem,
hɨrak ketpɨwek, "Ti ewen
ninɨp ewenɨpi niuk mai hi
iuwe te hi ewetit menmen
yapɨrwe im te ti ehinɨn
naanmamprewem."
10 *Jisas pɨke ketpɨwek,
"Ti enopɨn ekeipno. Hi ap
arɨakem au antar hɨm me
God au tɨwei matɨp mar im:
'Yi mɨt miyapɨr eiwenɨpi
niuk me Mɨtɨk Iuwe ki God
kerekek, eirɨak menmen
mɨrak. Menmen ham em au
emɨt.' "
11 *Jisas katɨp epei au,
Seten kɨrɨr kɨnaiwɨrek. Te
Ensel hɨr nan nekepik.

Jisas kinɨn kɨrɨak menmen keit provins Galili
(Mk 1:14-15; Lu 4:14-15)

12 *Maain Jisas kemtau
mɨt natɨp mɨt han nari Jon
neiyɨk nen newisɨk kekre
wɨnak enuk kentar hɨrak
kene mɨtɨk iuwe King Herot.
Hɨrak kemtewek nepei au,
hɨrak kɨnaaiwɨr wit ik pɨke
ken provins Galili.
13 *Hɨrak ap kau wit
Nasaret au. Hɨrak
kɨnaiwɨrek ken kau wit
Kapaneam kerek kɨrapɨt
menep wan ke Galili, nɨpaa
mɨt ne weiwɨk me Sebyulan
ketike Naftalai hɨr newi.
14 Hɨrak kau in te hɨm
me God nɨpaa profet Aisaia
kewisɨm mau tɨwei hɨram
mamnen. Nɨpaa hɨrak kewis
hɨm im:
15 *"Wit ke Sebyulan ketike
wit ke Naftalai menep
wan iuwe keit pɨnak
ke mani Jodan, tɨ mau

* **4:4** Diu 8:3 * **4:6** Sam 91:11-12 * **4:7** Diu 6:16 * **4:10** Diu 6:13 * **4:11** Hi 1:6, 14 * **4:12** Mt 14:3; Mk 6:17; Lu 3:19-20 * **4:13** Jo 2:12 * **4:15** Ais 9:1-2

provins Galili mɨt ap
ne weiwɨk me Isrel
newi.
16 Mɨt miyapɨr kerek newi
en hɨr nɨre mɨt kerek
nau ne wɨtaan toto, te
in ek hɨr nɨr si iuwe
merhɨhe. Mɨt kerek
nau enum nɨnaain hɨr
nani hɨr nar ke mɨt
kerek nau wit toto
enum im. Te in ek
wanewik epei kan.”

17 *Me wɨ im Jisas katɨp
mɨt hɨm mɨrak, hɨrak katɨp,
“Yi mɨt miyapɨr eiweikɨn
sip eiwet menmen enum
eiyɨntar menep haiu mamɨr
mamɨrkeik te God kakinɨn
naanmamprai haiu mɨt.”

*Jisas kenɨne mɨtɨkɨt
tekyaait (4) tatisesik*
(Mk 1:16-20; Lu 5:1-11)

18 Jisas kitet tenhaan
menep wan eik ke Galili,
hɨrak kɨr mɨtɨkɨt wik
tariyakɨt ten tewɨr hepin
iuwe tekin saauk. Niuk
mɨrakɨt Saimon (niuk ham
Pita) ketike nɨkik kɨrak
Endru.
19 *Jisas kɨret te hɨrak
ketpɨwekɨt, “Yi wiketeret yi
eiyisɨsa. Nɨpaa yi yari saauk.
Te in ek hi ateikni yi yarkeik
te yi eiri han ke mɨt hɨr
nanises God.”
20 *Hɨrak ketpɨwekɨt epei
au, in ek hɨrakɨt tɨnaaiwɨr
menmen mɨrakɨt te hɨrakɨt
tisesik.
21 Hɨrak kepno kike kɨr
mɨtɨkɨt wiketeret hakɨt
Jems ketike nɨkik kɨrak Jon,
hɨrakɨt nɨkerek hɨrakɨt te
mɨtɨk niuk mɨrak Sebedi.
Hɨrakɨt tetike haai tau bot
kɨrakɨt tekerwo hepin. Jisas
kenɨnewekɨt,
22 te hɨrakɨt wasenum
tɨnaaiwɨr haai kɨrakɨt ketike
menmen mɨrakɨt hɨrakɨt
tisesik.

*Jisas kepno kewepyapɨr
hɨm mɨrak kɨkaap mɨt
miyapɨr yapɨrwe nɨnap te hɨr
nɨre yaain*
(Lu 6:17-19)

23 *Hɨrak kenɨnewekɨt
epei au, hɨrak ken kerer
wit wit me provins Galili
kewepyapɨr hɨm mɨrak
kekre wɨnak mɨt nererik
nekine hɨm me Moses hɨrak
katɨp hɨm yaaim me God
kinɨn naanmɨpre mɨt, hɨrak
kɨkaap mɨt miyapɨr kerek
nɨnap o yɨnk kɨr enuk, hɨr
nɨre yaain.
24 *Hɨrak kɨkaap mɨt
miyapɨr hɨr nɨre yaain
te hɨm me menmen Jisas
kɨrɨakem men merer wit
wit me provins Siria. Te
hɨr yapɨrwe newi nari mɨt
miyapɨr nɨnap o yɨnk kɨr
enuk hɨr neriyei neri nen
Jisas. Mɨt miyapɨr han hɨr
nɨnap his hɨt enum, han en
hɨr neperper nani, han en
herwe mersɨsi te Jisas kekepi
hɨr nɨre yaain.
25 *Hɨr mɨt yapɨrwe nis-
esik. Mɨt in hɨr ne wit
Jerusalem provins Judia,
Galili, wit Dikapolis ketike tɨ
me mani Jodan pɨnak ein.

* **4:17** Mt 3:2 * **4:19** Mt 13:47 * **4:20** Mt 19:27 * **4:23** Mt 9:35; Mk 1:39; Ap 10:38 * **4:24** Mk 6:55 * **4:25** Mk 3:7-8

5

Jisas kerp mɨniu (o neiyɨp) katɨp mɨt miyapɨr hɨm mɨrak

1 Jisas kɨr mɨt miyapɨr nisesik, hɨrak kɨniu mɨniu (o neiyɨp) ken kau ke nɨmɨn. Mɨt nɨrak disaipel hɨr nan nau netikerek.
2 Hɨr nau netikerek, hɨrak kewep hɨm ketpor hɨm im:

Jisas katɨp nenmak te mɨt hɨr han yaaik nanu
(Lu 6:20-23)

3 *"Eiyɨmtau. Mɨt miyapɨr kerek hɨr nertei hɨr ap nises God werek werek hɨr han yaaik nanu nanɨntar God kaknen kakinɨni naanmampror.
4 *God kenip mɨt miyapɨr kerek in ek hɨr nɨkɨt hɨr nanu werek nentar God kakɨkepi.
5 *Mɨt miyapɨr kerek hɨr newenɨn han kɨr ke menmen, hɨr han yaaik nanu nanɨntar hɨr nanɨt menmen God nɨpaa ketpor hɨrak kakwetɨrem.
6 *"Mɨt miyapɨr kerek hɨr hanhan iuwe nises menmen God han yaaik hɨr nanisesim, hɨr han yaaik nanu. God kakɨkepi hɨr nanu werek nanisesik.
7 *"Mɨt miyapɨr kerek hɨr hanhan neriuwe mɨt nekepi hɨr han yaaik nanu nanɨntar maain God hanhan kakriuweri kakɨkepi.
8 *"Mɨt miyapɨr kerek hɨr han kɨr yaaik ap nɨrɨak menmen enum, hɨr han yaaik nanu nanɨntar maain hɨr nantike God nanu nanɨt.
9 *"Mɨt miyapɨr kerek hɨr newen mɨt han kɨr te hɨr nankiyan nanu nanɨt hɨr han yaaik nanu nanɨntar God kaktɨp hɨr nɨkerek nɨrak.
10 *"Mɨt miyapɨr kerek mɨt han nanɨp nentar hɨr nises menmen God ketpor hɨr enisesim, hɨr han yaaik nanu. Maain hɨr nantike God naanmampre menmen yapɨrwe.
11 *"Mɨt hɨr netpi enum nerekyi enum naniwep newenɨni hɨm menmen nanɨntar yi yises hɨm mai, yi han yaaik yayu.
12 *Yi han yaaik yayu yayɨntar maain God kakweti menmen yaaim iuwe kakɨt wit kɨrak. Yi yayɨt menmen im yayɨntar nɨpaa mɨt nɨrɨak enum nenep mɨt profet nɨpaa newepyapɨr hɨm me God, te hɨrak kakwetɨr menmen yaaim iuwe mamɨt wit kɨrak.

Mɨt nises God hɨr nɨre sol metike si
(Mk 9:50; Lu 14:34-35)

13 "Yi mɨt yi yɨkaap mɨt ne tɨ ap nises menmen enum mɨre sol mɨkaap sak naan hɨrak ap mamnɨn waswas. Te sol meweikɨn mɨre tɨpar ap mamtɨn hɨm yi eirɨak mekam te hɨram pɨke tokim? Taauye! Yi eiwɨrem mamno witeik te mɨt miyapɨr nanɨntɨram, hɨram enum.

---

* **5:3** Ais 57:15 * **5:4** Ais 61:2-3; Rev 7:17 * **5:5** Sam 37:11 * **5:6** Ais 55:1-2 * **5:7** Je 2:13 * **5:8** Sam 24:3-4, 51:10, 73:1; Jo 3:2-3 * **5:9** Hi 12:14; Je 3:18 * **5:10** 1Pi 3:14 * **5:11** 1Pi 4:14; Je 1:2 * **5:12** 2Kro 36:16; Ap 7:52; Hi 11:32-38; Je 5:10

14 *“Yi yɨkaap mɨt ne tɨ
nises God yɨre si mekepi me
wɨtaan yitet yayiwe. Yi yɨre
wit kerek mɨt nau niu. Hɨrak
ap te kɨsawɨn taau, kau yaain
mɨt miyapɨr nɨrek yanɨmɨn.
15 *Mɨt miyapɨr ap neksiu
si nɨsawɨnek kɨnɨk tɨkenup o
newisɨk kɨnɨk yeno au. Hɨr
newisɨk kentar yeno te hɨrak
kɨriyor kekre wɨnak te hɨr
kerek nau nekrerek nɨr men-
men.
16 *Mar im menmen yi
yɨrɨakem hɨram mɨre si. Mɨt
nɨrem hɨram yaaim te hɨr
nanwenɨpi niuk me Haai
kaiu God kerek kau keit wit
kɨrak.

Jisas katɨp me hɨm lo me God

17 *“Yi ap han ekitet hi
han ehɨwaank hɨm me God
Moses ketike mɨt profet
nɨpaa newisɨm mau tɨwei.
Hi ap han ehɨwaankem au.
Hi han arɨak menmen nɨpaa
hɨr netpim hɨram mamnen.
18 *Hi etpi werek. Hɨm mei
kike me Moses o me mɨt pro-
fet hɨram ap te mamɨwaank
mamɨt ere tɨ mamtike
nepni hɨram mamwep
mamɨwaank mamɨt. Me wɨ
im menmen yapɨrwe hɨram
epei au mamɨsi mamɨt.
19 *Mɨt kerek neweikɨn sip
newet hɨm mei kike me hɨm
me Moses metike hɨm me
mɨt profet, hɨr nanri han ke
mɨt te hɨr nanisesi, mɨt in
niuk mɨr meit wit ke God
hɨram weinɨm. Te mɨt kerek
hɨr nises hɨm me God werek
werek neteikɨn mɨt han hɨr
enisesim, maain niuk mɨr
meit wit ke God hɨram iuwe.
20 Hi hetpi werek. God
katɨp menmen yaaim yi
yisesim yɨrɨakem ap te
maminɨn menmen mɨt ne
Farisi netike mɨt iuwe ne
Skraip kerek ninɨn nertei
hɨm me Moses natɨp mɨt em
hɨr nɨrɨakem, yi ap eitike
God eiyu hɨrak naanmamri.
Hi hetpi menmen im hentar
mɨt ne Farisi netike mɨt ne
Skraip hɨr ap te nanu nantike
God taau!

Jisas katɨp menmen me mɨt hɨr han enuk (Lu 12:57-59)

21 *“Nɨpaa ere in yi yemtau
hɨm me God Moses kewisɨm
mau tɨwei hɨram matɨp, ‘Yi
mɨt ap einep mɨt han te hɨr
nani au emɨt! Mɨtɨk kerek
kenep mɨtɨk hak kaki, mɨt
neiyɨk nanɨno mɨtɨk iuwe
gavman.’
22 *Te hi hetpi. Mɨtɨk
kerek han enuk keriuwe
kɨrak yinak, mɨt neiyɨk
nanɨno nanɨr mɨt iuwe.
Mɨtɨk kerek katɨp kɨrak
yinak enum ketawɨnek, hɨr
neiyɨk nanɨno nanɨr mɨtɨk
iuwe gavman. Keimɨn katɨp
kɨrak yinak enum katɨp
hɨrak mɨtɨk enuk keweikɨn
sip kewet God, te hɨrak
naanempre hɨrekes te God
ap kakwɨrek kakno si.
23-24 *“Wɨ ham ti eno
wɨnak iuwe ke God ewenɨpi

* **5:14** Jo 8:12, 9:5; Fl 2:15 * **5:15** Mk 4:21; Lu 8:16, 11:33 * **5:16** Ef 5:8-9; 1Pi 2:12 * **5:17** Mt 3:15; Ro 3:31, 10:4 * **5:18** Lu 16:17, 21:33 * **5:19** Je 2:10 * **5:21** Eks 20:13, 21:12; Lev 24:17; Diu 5:17 * **5:22** 1Jo 3:15 * **5:23-24** Mk 11:25

niuk mɨrak ewetɨwek menmen mɨt enwisɨm emɨntar kɨnaan me nan (alta), te ti eket han menmen enum ti hɨrɨak kit yinak em, ti ewis menmen mit emwaai en, ti ehinɨn eno etike kit yinak yi yewepnak yatɨp ere yi yekiyakɨt yau. Epei au, ti pɨke enen ehɨt menmen mit ewepwarem ewet God em ewenɨpi niuk mɨrak heriuwerem.

25 *“Mɨtɨk hak han enuk keriuwit hanhan keryit kakno mɨtɨk iuwe gavman kakɨtpɨwek kakɨswut hɨm, ti etikerek eitɨpakɨt menmen ere yi han yaaik eiyu, o au en, yi yɨnapɨn mɨtɨk iuwe, hɨrak kakɨswut hɨm te mɨtɨk iuwe gavman kakriuwetit ti eno his me mɨt hɨr naanmɨpre wɨnak enuk, te hɨr nanwisit ekɨkrerek.

26 Ti ehu en ere ti pɨke ewetɨwek pewek emrer mɨrak ere werek, o au en, ti ehu ehɨt.

Jisas katɨp menmen me mɨt miyapɨr nariyan his newenɨnem

27 *“Nɨpaa ere in yi yemtau hɨm me God Moses kewisɨm mau tɨwei hɨram matɨp, ‘Yi ap eiriyan his eiwenɨnem au emɨt!’

28 *Te hi hetpi. Mɨtɨk kerek kɨr mɨte naanmɨrewe hɨrak hemkre menepam hanhanep, hɨrak epei kɨwaai ketikerep kekre han kɨrak.

29 *Menmen ti hɨrem heriuwe nanamɨr kit ke his yaaim mari han kit ti hɨrɨak menmen enum, ti eketim ewɨrem. Ti eket nanamɨr kit te ti ehu werek eno wit ke God hɨram yaaim. Hɨram enum te ti nanamɨr kit hɨrak kepu werek te kakri han kit te God kakwɨrit ti eno si.

30 His mit yaaim em hɨram mises han kit mɨrɨak menmen enum, ti ehɨt hɨne eremir ewɨrem. Ti eremir his ewɨrem te ti ehu werek eno wit ke God hɨram yaaim. His mit yaaim mepu werek te ti hɨrɨak menmen enum ti eno si hɨram enum.

Jisas katɨp menmen me mɨtɨk kesiuwe mɨte piutɨp wauno hɨrak kakɨt peiyap

(Mt 19:9; Mk 10:11-12; Lu 16:18)

31 *“Nɨpaa ere in yi nepei yemtau hɨm me God Moses kewisɨm mau tɨwei matɨp, ‘Mɨtɨk kerek kesiuwe mɨte pɨrak wauno waunaiwɨrek, hɨrak kakwetɨwe tɨwei hɨram matɨp nɨpaa hɨre mɨte pɨrak te in ek au hɨrak kepɨrep wen.’

32 *Te in ek hi etpi. Mɨtɨk kerek kepɨr mɨte pɨrak wɨnaiwɨrek, te hɨre ap wɨrɨak menmen enum wetike mɨtɨk hak au, hɨrak kenipep weweikɨn sip wewet hɨm me God, me wɨ hɨre pɨke wawɨt mɨtɨk keiyak. Mɨtɨk kerek ketikerep hɨr nanɨtan, hɨrak keweikɨn sip kewet hɨm me God ketikerep.

Jisas katɨp menmen me mɨt hɨr natɨp God hɨr nanises menmen

---

* **5:25** Mt 6:14-15, 18:34-35 * **5:27** Eks 20:14; Diu 5:18 * **5:28** 2Pi 2:14 * **5:29** Mt 18:8-9; Mk 9:43-47; Kl 3:5 * **5:31** Diu 24:1-4; Mt 19:7; Mk 10:4 * **5:32** 1Ko 7:10-11

33 *"Nɨpaa ere in yi yemtau
hɨm me God Moses kewisɨm
mau tɨwei matɨp, 'Yi ap ei-
weikɨn sip eiwet hɨm nɨpaa
yi yatɨp God. Au, yi eiyis-
esim.'
34-35 **Te hi hetpi. Yi ap
eitɨp hɨm ham me menmen
me God mamkaap hɨm mi
yi yatɨp mɨt em te yi eiyis-
esim au emɨt! Yi ap eitɨp
'Tru antap' au emɨt eiyɨntar
hɨrak wit ke God. Yi ap eitɨp
menmen me tɨ mamkaap
hɨm mi yi yatɨp mɨt em au
emɨt eiyɨntar tɨ hɨram mɨre
yeno me God hɨrak kewis
hɨt mentɨram. Yi ap eitɨp
menmen me wit Jerusalem
mamkaap hɨm mi yi yatɨp
mɨt em au emɨt eiyɨntar
hɨrak wit kerek Mɨtɨk Iuwe
God kau ketike mɨt. Yi yatɨp
mar im yi yatɨp niuk me God.
Hɨram enum emɨt!
36 Yi ap eitɨp menmen
me paan ki mamkaap hɨm
yi yatɨp mɨt em au emɨt
eiyɨntar yi ap te eirɨak paan
kei kiutɨp o yapɨrwe mau
hesnu ki mamre hike o
nɨpɨak taau. God kerekek
kakrɨakem te hɨram mɨre ti
atɨp niuk me God.
37 *Yi yatɨp mɨt yi eirɨak
menmen yi eitɨp, 'O, hi
arɨakem,' o 'Au, hi hɨnapen.'
Yi eitɨp hɨm meiyam
mamkaap hɨm mi te hɨr
nertei yi eiyisesim, hɨram
menmen enum meke Seten
man. Menmen im enum
emɨt!

Jisas katɨp menmen me mɨt hɨr nanɨp nerer mɨr
(Lu 6:29-30)

38 *"Nɨpaa ere in yi yemtau
hɨm me God Moses kewisɨm
mau tɨwei hɨram matɨp,
'Mɨtɨk keketut nanamɨr kit
ti eketɨwek kɨrak. Mɨtɨk
kenektɨnut yehes kit, ti
enektɨnɨwek kɨrak.'
39 *Te in ek hi hetpi yi ap
te einep mɨt mamrer me
menmen mi enum nɨpaa
hɨr nerekyiyem au emɨt!
Mɨtɨk kitep ken tekep pɨnam,
ti eteiknɨwek pɨnam hɨrak
ekitep ekwim.
40 *Mɨtɨk kerek keryit
kakno mɨtɨk iuwe gavman
kakmitetpɨn kakɨtpɨwek
enum me menmen yaaim
ti hɨrɨakem, te hɨrak
kakɨt pewek mei mit ti
ewetɨwekem emrɨuwe tanɨk.
41 Mɨt iuwe ne gavman nan
nanitihi yi einenor menmen
mɨr eiyɨm eino menep in,
yi ap han enuk eikepi eiyɨm
eino menep in au emɨt. Yi
eiyɨm eino yanɨmɨn.
42 Mɨtɨk kerek kituthi
me menmen mit, ti
ewetɨwekem. Mɨtɨk kerek
hanhan kakri menmen mit
me wɨ im te maain hɨrak
pɨke kakwetut mei mɨrak
mamrerim, ti ewenɨwekhi
ewetɨwekem.

*Jisas katɨp me mɨt hɨr han-
han neriuwe mɨt enun nepan
nɨr*
(Lu 6:27-28, 32-36)

---

* **5:33** Eks 20:7; Lev 19:12; Nam 30:2; Diu 23:21 * **5:34-35** Ais 66:1; Mt 23:22; Ap 7:49; Je 5:12 * **5:34-35** Sam 48:2 * **5:37** Je 5:12 * **5:38** Eks 21:24; Lev 24:20; Diu 19:21 * **5:39** Lev 19:18; Jo 18:22-23 * **5:40** 1Ko 6:7 * **5:43** Lev 19:18

43 *“Nɨpaa ere in yi yemtau
hɨm me God Moses kewisɨm
mau tɨwei hɨram matɨp, ‘Yi
hanhan yeriuwe ni yinan,
te yi han enuk yeriuwe mɨt
enun nepan ni.’
44 *Te hi hetpi yi han-
han yeriuwe mɨt enun nepan
ni, yi eiyitehi God hɨrak
ap skelim mɨt kerek nerekyi
enum, hɨrak ekrekyor men-
men yaaim.
45 *Yi yɨrɨak menmen mar
im te yi eirɨak menmen
eiyɨr ke haai ki God keit wit
kɨrak hɨrak kɨrɨakem. Hɨrak
kenip wepni kɨr kɨkaap mɨt
yaain netike mɨt enun nɨrɨak
enum. Hɨrak kɨrɨak hawɨ
kan kɨkaap mɨt yaain, mɨt
au enun.
46 Yi mɨt hanhan yeriuwe
mɨt kerek hanhan neriuwi
te mɨt han au, yi han kitet
God kakweti menmen yaaim
a? Taauye! Mɨt enun nari
pewek me takis hɨr nɨrɨak
menmen mar im. Hɨram
menmen weinɨm.
47 Yi mɨt yenɨne mɨt han ni
yinan hɨr yaain te mɨt han
au yi han kitet God kakweti
menmen yaaim a? Taauye!
Mɨt ap ne weiwɨk me Isrel
ap nises God hɨr nɨrɨak men-
men im. Hɨram menmen
weinɨm.
48 *Yi yɨrɨak mɨt ni enun
nepan yaain, te yi yaain eiyɨr
ke Haai ki God keit wit kɨrak
hɨrak yaaik.

6

Jisas katɨp menmen me mɨt nɨkaap mɨt han ap nete-nen menmen au

1 *“Yi naanempre hɨras te
yi ap eirɨak menmen yaaim
te mɨt nanri nanwenɨpi niuk
mi nantɨp yi yaain au emɨt.
Yi yɨrɨak menmen mar im te
Haai ki God keit wit kɨrak
kau niu hɨrak ap kakweti
menmen yaaim menterim
taau.
2 Wɨ yi eiwet mɨt kerek
hɨr netenen menmen auri
eiwetɨr menmen, yi ap
eiwepyapɨr menmen yi
yɨrɨakem au emɨt! Mɨt enun
newisesik hɨr newet mɨt
menmen, hɨr newepyapɨrem
neit yayiwe o nekre wɨnak
kerek mɨt nekine hɨm me
Moses nekrerek, te mɨt
nanɨr menmen hɨr nɨrɨakem
nanwenɨpi niuk mɨr nanri-
uwerem. Hi hetpi werek,
maain God ap kakwetɨr
menmen mamrerim kakɨt
wit kɨrak kakɨntar mɨt nepei
netpɨwek hɨm yaaim me
menmen hɨrak kɨrɨakem.
3 *Yi eiyises menmen mɨr
au emɨt! Yi eirɨak menmen
eikaap mɨt, te yi eirɨakem
eisawɨnem te mɨt ni yinan o
mɨt han ap te nanɨrem taau.
4 Yi eirɨakem eisawɨnem te
Haai ki God kerek kɨr men-
men yi yɨsawɨn yɨrɨakem,
hɨrak kakweti menmen
yaaim mamrerim.

Jisas katɨp menmen me mɨt nitehi God
(Lu 11:2-4)

5 *“Wɨ kerek yi yitehi God
menmen yi ap eirɨakem
eiyɨr ke mɨt enun newisesik

* **5:44** Eks 23:4-5; Lu 23:34; Ap 7:60; Ro 12:14, 20; 1Ko 4:12 * **5:45** Ef 5:1 * **5:48** Lev 19:2; Diu 18:13 * **6:1** Mt 23:5 * **6:3** Mt 25:37-40 * **6:5** Mt 23:5; Lu 18:10-14

hɨr nɨrɨakem. Hɨr hanhan nerp nekre wɨnak kerek mɨt nekine hɨm me Moses nekrerek, o hɨr nerp yayiwe nitehi God menmen te mɨt nanɨri han kitet hɨr yaain nanwenɨpi niuk mɨr. Hi hetpi werek, maain God kakwetɨr menmen mamrerim kakɨt wit kɨrak taau.

6 *Wɨ kerek yi yitehi God menmen, yi eino haau ke wɨnak iyepet weipɨr eiyitehi God kerek mɨt ap nɨrek, yi eitɨwekhi menmen. Te maain Haai ki God kerek kɨr menmen yi yɨsawɨn yɨrɨakem hɨrak kakweti menmen yaaim mamrerim.

7 *"Yi yitehi God menmen, yi ap eitɨp hɨm weinɨm yapɨrwe eiyɨr ke mɨt ap nertei God nerer wit wit ap ne Isrel hɨr nɨrɨakem au emɨt. Hɨr han kitet God kakɨmtau menmen mɨr kakɨntar hɨr netpɨwek neriuwe hɨm yapɨrwe nokim nokim.

8 *Yi ap eiyises menmen hɨr nɨrɨakem eiyɨntar Haai ki God nepei kertei menmen yi yaitɨwem te maain yi yayu werek.

9 *"Yi eitɨwekhi menmen yi eitɨp yayɨr ik:
'Haai kaiu God, ti kerek heit wit kit heven, ti niuk mit
iuwe te ti enip mɨt hɨr nanwenɨpi niuk mit.

10 *Haiu mituthi te ti enen ehinɨn naanmamprai haiu mɨt, te haiu mɨt yapɨrwe emises han kit mamɨr ke mɨt ensel neit wit kit heven hɨr nises han kit.

11 Petepin ti ewetai menmen mei te haiu mamɨm.

12 *Ti esak menmen enum haiu mɨrɨakem mamɨr ke haiu mesak menmen enum me mɨt nerekyeiyem haiu matɨp, Hɨram menmen weinɨm.

13 *Ti ap ewis menmen enum mamri han kaiu haiu mamrɨak enum au emɨt! Ti naanemprai me menmen enum.'

14 *"Eiyɨmtau. Yi eiyɨsak menmen enum mɨt nerekyiyem yi ap han ekitetim, yi eitɨp hɨram menmen weinɨm, te Haai ki God hɨrak kakɨsak menmen enum mi.

15 Yi ap eisak menmen enum me mɨt nerekyiyem au, te Haai ki God ap kakɨsak menmen enum mi.

Jisas katɨp menmen me mɨt hɨr nɨnpɨ maan nanu

16 *"Wɨ kerek yi yɨnaain menmen nɨnpɨ mamiwei te yi eiyitehi God menmen, yi ap eiwen toni emu ninaan mi eiyɨr ke mɨt enun newisesik nɨrɨakem au emɨt! Hɨr newen toni mau ninaan mɨr te mɨt yapɨrwe nanɨri hɨr han kitet hɨr yaain hɨr newenɨpi niuk mɨr menterim. Hi hetpi werek, maain God ap te kakwenɨpi niuk mɨr taau.

---

* **6:6** 2Kin 4:33 * **6:7** 1Kin 18:26-29; Ais 1:15 * **6:8** Mt 6:32 * **6:9** Jo 17:6 * **6:10** Mt 7:21; 26:39; Lu 22:42 * **6:12** Mt 18:21-35 * **6:13** 1Kro 29:11-13; Mt 26:41; Lu 22:40; Jo 17:15; 2Te 3:3; 2Ti 4:18; Je 1:13 * **6:14** Mk 11:25-26 * **6:16** Ais 58:5-9

17-18 Wɨ kerek yi yɨnaain
menmen yi nɨnpɨ miwei te
yi eiyitehi God menmen, yi
ap eiwen toni waniu (o wein)
au emɨt! Yi eikɨr eiwepep
paan te mɨt han ap nertei
yi nɨnpɨ miwei yitehi God.
Te God Haai ki kerek mɨt ap
nɨrek au, hɨrak kertei men-
men yi yɨsawɨn yɨrɨakem, te
maain hɨrak kakweti men-
men yaaim menterim.

Jisas katɨp menmen me mɨt nanɨt pewek yapɨrwe
(Lu 12:33-34)

19 *"Yi ap eiri menmen
mei yapɨrwe me tɨ im
naanemprewem meit wɨnak
ki au emɨt! Mesik, metike
wesiun merermirɨr laplap,
nɨ o heiniut mamwim te
menmen mamwepep, o
mɨt enun nanɨnen nanwep
wɨnak nankintɨp menmen
im.
20 *Au, yi yɨrɨak men-
men yaaim te God kakweti
menmen mɨrak yaaim meit
wit kɨrak. Menmen hɨrak
kakwetaiyem, mesik, wesiun
o heiniut mamɨnterim ap
te mamɨwaank menmen im
au, mɨt enun ap te nanɨnen
nantɨwem taau.
21 Menmen mɨt han
kitet hɨram mamkepi nanu
werek, han kɨr kakisesim. Te
yi han ekitet menmen me tɨ
au emɨt! Menmen me God
keremem.

Jisas katɨp menmen me nanamɨr hɨrak kɨre si
(Lu 11:34-36)

22 "Nanamɨr ki hɨrak
kɨre si kakɨkaap yɨnk ki.
Nanamɨr ki yaaik te yi yayɨr
menmen werek werek. Han
ki hɨrak kɨre nanamɨr. Yi
han kitet menmen yaaim, yi
eiyises God werek werek.
23 Te nanamɨr ki hɨrak
enuk toto te yi ap eiyɨr men-
men werek werek au. Han
ki kekre yɨnk ki hɨrak kises
menmen enum, hɨram mɨre
toto, te menmen im mekr-
erek hɨram mamriwaank.

Jisas katɨp menmen me mɨt han ekitet God-menmen me tɨ au emɨt
(Lu 16:13)

24 "Mɨtɨk ap kakises men-
men wik werek werek au.
Hɨrak hanhan mɨtɨk kiutɨp,
hɨrak kaknapen keiyak.
Hɨrak kakɨkaap mɨtɨk kiutɨp,
hɨrak kakweikɨn sip kakwet
keiyak. Yi han ki kakɨnke
kakɨntar pewek ap te yi
eiyises God werek werek au.

Jisas katɨp menmen me mɨt han kitet menmen mamkepi nanu werek
(Lu 12:22-31)

25 *"Te hi hetpi. Yi ap han
kakitet yapɨrwe me menmen
yi yayɨm te yi yayu werek, o
menmen yi eimɨr emu yɨnk
ki au emɨt! Han ki kinɨn
menmen yi yayɨm, yɨnk ki
kinɨn klos yi yaimɨr. God
keweti yɨnk ki ketike han
ki kekrerek te yi eiyisesik.
Hɨrak naanmampri me men-
men te yi eiyu werek werek.
26 *Yi eiyɨr hore hɨram
meniuwe men in men ein.
Hɨram ap mamɨr ni mei
o meket teket mei men
mewisɨm mekre weisaak

* **6:19** Je 5:1-3 * **6:20** Mt 19:21; Lu 18:22; Kl 3:1-2 * **6:25** Fl 4:6; 1Ti 6:6-8; Hi 13:5; 1Pi 5:7 * **6:26** Mt 10:29-31; Lu 12:6-7

au. Te Haai ki God hɨrak naanmɨprewem. Yi yinɨn hore yapɨrwe te God naanmampri.

27 Mɨtɨk kei kiutɨp kekre nɨmɨn ke yi mɨt han kitet yapɨrwe te kakrɨak menmen mamkepik hɨrak kaku wɨ meiyam o tito yapɨrwe a? Taauye!

28 “Yi ap hanhan yeriuwe menmen yi eimɨr au emɨt. Yi yayɨr timen hɨram mewo meit yayiwe. Hɨram ap mekerwo laplap o mesikek yɨwaap au.

29 *Te hi hetpi. Nɨpaa mɨtɨk iuwe King Solomon hɨrak kamɨr klos mɨrak yaaim, te klos mɨrak ap yaaim mar ke timen im au.

30 God kerekek hɨrak kenip yenkis timen weinɨm hɨram mɨre yaaim. Te hɨram mepu petepin, teipmen hɨram mami te mɨt nanɨsiyem. Yi yinɨn timen te God naanmɨprewem werek werek hɨrak naanmampri. Yi ap yises hɨm me God werek werek au.

31 Te yi ap han ekitet emɨr im: ‘Maain hi ehɨt menmen mamtike tɨpar mamɨt nein te hi hahɨm o hi ehɨt klos mamɨt nein te hi emɨr? Menmen mar im au emɨt.’

32 *Yi ap han kitet menmen im au eiyɨntar mɨt ap ne weiwɨk mi Isrel kerek ap nises God hɨr hanhan neriuwe menmen im wɨsenum. Yi ap han ekitet menmen eiyɨr ke hɨr han kitetim eiyɨntar God hɨrak Haai ki nepei kertei menmen yapɨrwe yi eitɨwem te yi eiyu werek werek.

33 *Te yi mɨt miyapɨr yinɨn hanhan eiyises God hɨrak kinɨn naanmampri te hɨrak kakrekyi yi yaain. Yi yɨrɨak menmen im te God naanmampri me menmen meiyam te yi eiyu werek.

34 *God naanmampri me menmen meiyam yi eiyu werek, te yi ap hanhan eiriuwe menmen teip hekrit hɨram mamnen. Menmen teiyɨp hekrit hɨram mamnen, yi ap yaiwenem taau. Hɨram mamnen. Te yi han ekitet me menmen enum petepin epei man naanempre hɨras me menmen im.

7

Jisas katɨp menmen me mɨt skelim mɨt han
(Lu 6:37-38, 41-42)

1 *“Yi ap skelim mɨt me menmen hɨr nɨrɨakem te God ap skelim yi mɨt me menmen me yi yɨrɨakem taau.

2 *Yi ap skelim mɨt eiyɨntar God skelim yi mɨt kakriuwe menmen yi yɨrɨak mɨt han em. Menmen yi yɨrɨak mɨt han em, God kakrekyiyem kakɨnterim.

3 Ti henmak te ti hɨr kit yinak menmen kike mɨre yenkis yehes mekre nanamɨr kɨrak te ti hanhan ekinɨwekem mamnopɨn mamkeipnɨwek nanamɨr

* **6:29** 1Kin 10:4-7; 2Kro 9:3-6 * **6:32** Mt 6:8 * **6:33** 1Kin 3:10-14; Sam 37:4, 25; Ro 14:17 * **6:34** Eks 16:4, 19; Mt 6:11 * **7:1** Ro 2:1; 1Ko 4:5; Je 4:11-12 * **7:2** Mk 4:24

kɨrak, te ti ap hanhan ekin
menmen wɨsenum mɨre nu
heneik mekre nanamɨr kit a?
4 Hɨram enum te ti atɨp
kit yinak, 'Ti ewisa hi ekinut
menmen mekre nanamɨr kit
emnopɨn emkeipɨn nanamɨr
kit,' te ti menmen wɨsenum
mamsonut nanamɨr kit te ti
ap ehɨr ein ein werek werek
taau.
5 Ti mɨtɨk enuk ewenɨn
hɨm. Ti ehinɨn naanem-
pre nanamɨr kit te maain
ti ekaap kit yinak eriuwe
nanamɨr kɨrak. Hɨram mar
im: Ti ehinɨn eweikɨn sip
ewet menmen enum mekre
han kit te ti ehu werek.
Maain ti ehu werek te ti
ekaap kit yinak ekweikɨn sip
ekwet menmen enum mɨrak
kike.
6 *"Yi ap eitɨp mɨt enun
han kɨr enuk kɨre samiyak
hɨm yaaim me God au emɨt!
Yi eirɨakem hɨram mamɨr
ke mɨtɨk kewɨr hore haam
metike pitau (o yɨnɨ) o
menmen yaaim mɨwaai tɨ,
sak mamnen mamɨntɨrerim
mamɨwaankem. Hɨram
mamɨntɨrerim mamɨwaankem
nepei au, hɨram mamweikɨn
mamwɨr nɨkɨn mamiwep.

Jisas katɨp menmen me mɨt hɨr nanitehi God menmen werek werek
(Lu 11:9-13)

7 *"Yi eiyitehi God men-
men te hɨrak kakwetiyem. Yi
eiyɨneitɨn menmen me God
te yi eiyɨrem. Yi eiyɨrp
weipɨr eiket teruk te God
kakɨkeiswiyek.
8 *Hi hetpi werek. Mɨt
kerek nitehi God menmen
hɨrak kakwetɨrem. Mɨt
kerek nanɨnantɨn menmen
me God hɨr nanɨrem. Mɨt
kerek nerp weipɨr neket
teruk, te God kakɨkeisworek.
9 "Mɨtɨk hak kekre nɨmɨn
ke yi mɨt, nɨkan kɨrak
kakitɨwekhi me niu o bret,
hɨrak ap kakwetɨwek nan te
hɨrak kakɨm au.
10 O nɨkan kɨrak kakitehi
haai me saauk, hɨrak ap kak-
wetɨwek mɨniu han enuk (o
neiyɨp han) o manpen siurp
(o yenmik siurp) enuk te
kakɨm taau.
11 *Yi mɨt kerek yi enun
yi yertei yewet nɨkerek
ni menmen yaaim. Te
Haai ki God kerek keit wit
kɨrak Heven hɨrak yaaik
wɨsenuk kakɨkaap mɨt kerek
nanitɨwekhi me menmen
yaaim hɨrak kakwetɨrem
hɨram mamkepi.
12 *"Te hi hetpi. Yi eiyinɨn
eirɨak mɨt miyapɨr menmen
yaaim yi hanhan te hɨr pɨke
nanrekyiyem. Menmen im
hi hetpi yi eirɨakem hɨram
mises menmen yapɨrwe
mɨtɨk Moses ketike mɨt pro-
fet hɨr newisɨm mau tɨwei
hɨram matɨp yi eiyisesim.

Jisas katɨp hɨm me weipɨr kike mɨt nanitetik te hɨr nanu werek werek
(Lu 13:24)

13 "Yi eiyitet weipɨr kike
eiyɨntar ya weipɨr ke wit
si enum hɨrak kɨhi iuwe,
yayiwe kɨpɨrak, mɨt miyapɨr
yapɨrwe nitetik.

* **7:6** Mt 10:11 * **7:7** Jer 29:13-14; Mk 11:24; Jo 14:13-14, 15:7, 16:23-24 * **7:8** Je 1:5; 1Jo 3:22, 5:14-15 * **7:11** Je 1:17 * **7:12** Mt 22:39-40; Lu 6:31; Ro 13:8-10 * **7:14** Jo 10:7, 9; Ap 14:22

14 *Te weipɨr kerek mɨt
miyapɨr nanitetik te hɨr
hɨmɨn kɨr kaku werek, hɨrak
au kɨhi kike, ya enuk kike,
mɨt miyapɨr niutɨp niutɨp
keriyen nanitetik.

Jisas katɨp hɨm me mɨt
profet enun nemipɨn
(Lu 6:43-44, 13:25-27)

15 *"Yi mɨt miyapɨr yi
naanempre hɨras me mɨt
profet enun nemipɨn. Hɨr
nanɨnen nanmitipɨn nanri-
uwe hɨm mɨr te yi han kitet
hɨr mɨt yaain God keriuweti
nan netpi menmen. Te
han kɨr enuk hɨr nemipɨn
nanriwaank me menmen me
God yi yisesim.

16 *Yi eiyɨrtei hɨr yaain o
enun nanriuwe menmen hɨr
nanrɨakem. Nu teketuk ap
te mamri mamɨr ke hɨnaan
nɨkim au. Waai wakɨn ap te
mamri mamɨr ke tuwaan au.
17 Nu yaaim hɨram mamri
nɨkim yaaim. Nu enum ap
mɨre yaaim te mamri nɨkim
yaaim au. Enum keremem.
18 Nu yaaim ap te mamri
nɨkim enum au. Nu enum ap
te mamri nɨkim yaaim taau.
19 *Nu mei enum ap mine
nɨkim yaaim, mɨt nanman
nanwɨrem mamno si.
20 *Te hi hetpi werek. Yi
eiyɨrtei mɨt kerek profet
enun nemipɨn neriuwe
menmen hɨr nɨrɨakem.
21 *"Yi ap han kitet mɨt
yapɨrwe kerek nenewa hi
Mɨtɨk Iuwe yaaik, hɨr nanre
nɨkerek ne God. Au, hɨr mɨt
miyapɨr kerek nises men-
men Haai kai God hɨrak
hanhan hɨr nanisesim, hɨr
keriyen hɨr nɨkerek nɨrak.
22 *Wɨ maain God kakɨnke
mɨt, hɨr yapɨrwe nanɨnen
nanɨtpo, 'Mɨtɨk Iuwe Yaaik.
Haiu epei mekrehɨr kit haiu
matɨp mɨt hɨm me God, haiu
mepɨr herwe enum men
mekeipɨn mɨt, haiu mɨrɨak
menmen yaaim yapɨrwe
nɨpaa mɨt ap nɨrem, haiu
mɨkaap mɨt nɨnap o his hɨt
enum ere hɨr nɨre yaain.'
23 *Hɨr nanɨtpo menmen
im te hi tewen ehɨtpor, 'Hi
hepɨtari yi neimɨn. Yi ap ne
God au. Yi mɨt enun yɨrɨak
enum yi einopɨn eikeipno!'

Jisas katɨp hɨm me mɨtɨkɨt
wik time wɨnak wik.
(Lu 6:47-49)

24 *"Mɨt miyapɨr kerek
nemtau hɨm mai hɨr nanis-
esim hɨr nanɨr ke mɨtɨk
yaaik kime wɨnak kɨrak kau
kentɨr nan.
25 Maain hawɨ kan mani
kɨniu nɨme yuwerep mɨniu
wɨsenum te wɨnak kewen
au. Hɨrak mɨtɨk kimaak
kentɨr nan.
26 Mɨt kerek nemtau hɨm hi
hetpim hɨr ap nanisesim hɨr
nanɨr ke mɨtɨk kime wɨnak
kɨwaai tɨ kɨre tenhaan.
27 Maain hawɨ kaknen,
mani kɨniu, nɨme yuwerep
mɨniu, te wɨnak kewen.
Wɨnak kewen mani kakɨp
keiyɨk ken."

* **7:15** Mt 24:4, 24; Ap 20:29; 2Pi 2:1 * **7:16** Ga 5:19-22; Je 3:12 * **7:19** Mt 3:10; Lu 3:9; Jo 15:6 * **7:20** Mt 12:33 * **7:21** Mt 21:31; Lu 6:46; Ro 2:13; Je 1:22, 25 * **7:22** Jer 14:14 * **7:23** Sam 6:8; Mt 10:33, 13:41-42; 2Ti 2:19 * **7:24** Je 1:22

Mɨt han kɨr kekrit keriuwe menmen Jisas ketporem

28 *Jisas katɨp hɨm mɨrak epei au, mɨt miyapɨr yapɨrwe kerek nemtau menmen hɨrak ketpim, hɨr han kekrit neriuwerem.
29 Hɨr han kekrit neriuwerem nentar hɨrak ap ketpor kar ke mɨt iuwe ne skraip kerek ninɨn nertei hɨm me Moses natɨp mɨt em. Au, hɨr nises hɨm me mɨt iuwe ne nɨpaa ein netporem. Te Jisas ketpor kar ik au. Hɨrak ketpor kar ke Mɨtɨk Iuwe God keriuwetek kan ketpor hɨm mɨrak.

8

Jisas kɨkaap mɨtɨk enuk lepro mau yɨnk kɨrak hɨrak kɨre yaaik
(Mk 1:40-44; Lu 5:12-14)

1 Jisas kɨnaaiwɨr mɨniu (o neiyɨp) kekiuwe kan kesiyen, te mɨt yapɨrwe nisesik.
2 Hɨrak kekiuwe ken kesiyen, mɨtɨk kerek enuk lepro mau yɨnk kɨrak ek kan kɨrek kewen ninɨp kau menep hɨt mɨrak, hɨrak han kitet hɨrak iuwe, hɨrak ketpɨwek kar ik: “Kai Iuwe, ti han kit ti ekepa hi are yaaik.”
3 Hɨrak katɨp epei au, Jisas kesiuwe his metenenik hɨrak katɨp, “Hi han kai ekepit ti ere yaaik.” Hɨrak katɨp epei au, wasenum mɨtɨk enuk lepro mewik hɨrak kɨre yaaik.
4 *Hɨrak kɨre yaaik, Jisas ketpɨwek, “Ti ap eno etɨp mɨt han menmen hi herekyutem au emɨt! Ti eno wɨnak ke God eteikɨn mɨt pris yɨnk kit ewepwar menmen mar ke hɨm me Moses mau tɨwei metput ti hɨrakem. Ti hɨrɨak menmen im te hɨr nanɨrtei God kekepit ti hɨre yaaik.”

Jisas kɨkaap wok mɨtɨk ke mɨtɨk iuwe ke ami
(Lu 7:1-10)

5 *Maain Jisas ken kiun wit Kapaneam, mɨtɨk iuwe ke ami ke wit Rom kewenyipɨrek kitɨwekhi hɨm iuwe kar ik:
6 “Kai Iuwe, mɨtɨk kɨrɨak menmen mai hɨrak kɨnap kɨwaai wɨnak eik. His hɨt mɨrak epei au maa meit, yɨnk kɨrak kekek wɨsenum.”
7 Jisas kewenhi ketpɨwek, “Hi tewen anen akepik te hɨrak kakre yaaik.”
8 Te mɨtɨk iuwe ke ami ketpɨwek, “Mɨtɨk Iuwe, hi ap yaaik te ti enen enɨk wɨnak kai. Ti atɨp hɨm weinɨk kerekek te menmen enum mamnopɨn mamkeipɨn mɨtɨk kerek kɨrɨak menmen mai hɨrak ekre yaaik.
9 Hi hises hɨm me mɨtɨk hak hɨrak kinɨna hɨrak iuwe naanmɨprau. Te hi hɨrekes naanmɨpre mɨt nai hi hinɨni. Te hi hatɨp mɨtɨk keiyak kiutɨp: ‘Ti eno,’ hɨrak kakno. Hi hatɨp keiyak: ‘Ti enen,’ hɨrak kaknen. Te hi atɨp mɨtɨk kerek kɨrɨak menmen mai em: ‘Ti erɨak menmen eim,’ te hɨrak kɨrɨakem. Hi

* **7:28** Mk 1:22; Lu 4:32; Jo 7:46 * **8:4** Lev 14:1-32; Mt 9:30; Mk 7:36; Lu 17:14
* **8:5** Jo 4:46-47 * **8:10** Mt 15:28

hertei ti atɨp hɨm mit ehɨrp
in, hɨrak kakre yaaik.”
10 *Jisas kemtau hɨm kerek
mɨtɨk ik ek ketpim, hɨrak
han kekrit kekrit keriuw-
erem. Te hɨrak katɨp mɨt
miyapɨr kerek nisesik, “Hi
ap nɨpaa hɨr mɨtɨk kei ke
Isrel katɨp hɨm mar im kises
God werek werek kar hɨrak
kisesik au. Hɨrak kiutɨp
kerekek.”
11 *Jisas wen katɨp: “Hi
hetpi werek. Mɨt miyapɨr
yapɨrwe nanɨnen nanrer
wit wit nanises hɨm mai
werek te hɨr nanu yeno
nanɨm menmen nantike
Ebraham, Aisak, tetike Jekop
nanu nanɨt wit kerek God
kewiyen.
12 *Te mɨt miyapɨr kerek
nɨpaa miyerer nɨr ninen
hɨr ne Isrel hɨr ap nanisɨsa
au, te maain God kakɨpɨri
nanɨno wit enuk toto te hɨr
nankɨt nanine han enuk
nanɨneknen yehes mɨr nanu
en.”
13 Jisas ketpor epei au,
hɨrak katɨp mɨtɨk iuwe ke
ami ke Rom kerek kinɨn
naanmɨpre mɨt han en, “Ti
eno. Menmen mamnen
mamɨr ke ti han kitet hɨram
mamnen.” Hɨrak katɨp epei
au, waswas wok mɨtɨk kɨrak
hɨrak kɨre yaaik.

*Jisas kɨkaap Pita mɨte
pɨrak miye pɨre*
(Mk 1:29-31; Lu 4:38-39)

14 *Maain Jisas kan wɨnak
ke Pita eik, hɨrak kɨr Pita
maam pɨrak kerek wine
mɨte pɨrak hɨre wɨwaai yeno
wɨnap yɨnk sisi.
15 Jisas ken ketenen his
mɨre, te hɨre wɨnap yɨnk sisi
epei au, hɨre wɨre yaaip. Te
hɨre wekrit wɨrɨak menmen
me Jisas kakɨm.

*Jisas kɨkaap mɨt miyapɨr
yapɨrwe*
(Mk 1:32-34; Lu 4:40-41)

16 Maain hɨnkewɨ, hɨr mɨt
han neithis mɨt miyapɨr
yapɨrwe kerek herwe enum
mau mekre han kɨr, hɨr
neriyei nan nɨr Jisas. Hɨrak
kepɨr herwe enum im
kriuwe hɨm hɨrak ketpim,
hɨrak kɨkaap mɨt miyapɨr
kerek nɨnap te hɨr nɨre yaain
hɨr nanu werek.
17 *Hɨrak kɨrɨak menmen
im te hɨm nɨpaa God katɨp
Aisaia kewisɨm mau tɨwei
hɨram nepei man. Hɨm im
matɨp mar im: “Hɨrak kepɨr
menmen enum merekyei
haiu mɨnap en te haiu mɨre
yaain.”

*Hɨm me mɨtɨk hanhan
kakises Jisas*
(Lu 9:57-60)

18 In ek Jisas kɨr mɨt
miyapɨr yapɨrwe nisesik
neweiknɨwek te hɨrak katɨp
mɨt nɨrak, “Haiu mɨt han
emno wan pɨnak ein em-
naaiwɨr mɨt in.”
19 Hɨrak ketpor epei au,
mɨtɨk hak ke skraip kerek
ninɨn nertei hɨm me Moses
natɨp mɨt em, hɨrak katɨp
Jisas, “Hi apɨno wit kerek ti
epnoriyen.”

* **8:11** Sam 107:3; Lu 13:28-29 * **8:12** Mt 22:13, 25:30; Lu 13:28 * **8:14** 1Ko 9:5 * **8:17** Ais 53:4 * **8:20** 2Ko 8:9

20 *Jisas ketpɨwek, “Miyak
ke niu hɨram mɨwaai mekre
nu herkip. Hore hɨram mime
yaank mau niu. Te hi Mɨtɨk
ke wit ke Mɨtɨk Iuwe ap
wɨnak kei kepu te hi eno
ewaai ekrerek. Hi ap ewetut
menmen au. Ti henmak te ti
hanhan ehisɨsa?”
21 *Mɨtɨk disaipel hak katɨp
Jisas, “Mɨtɨk Iuwe, ti ewisa
hi ehinɨn ano ewis haai kai
kerek kaki kakɨkre hei, te hi
pɨke anen eisesit.”
22 *Te Jisas ketpɨwek, “Au
ti ehisɨsa. Mɨt kerek ap nises
hɨm mai hɨr enwisɨk kakɨkre
hei.”

*Jisas katɨp te nɨme iuwe
kerek mɨniu hɨram maa (o
matɨn) meit*
(Mk 4:36-41; Lu 8:22-25)

23 Hɨrak katɨp epei au, Jisas
kehɨn kɨniu ken kekre bot.
Mɨt disaipel nɨrak hɨr nis-
esik.
24 *Hɨr nau nekre bot epei
au, hɨr nerekir wan. Te yuw-
erep mɨniu mɨrɨak wan sɨr
mɨniu mɨsawɨn bot, te Jisas
hɨrak kɨwaai.
25 Hɨrak kɨwaai hɨr nan
nekotɨtek netpɨwek, “Mɨtɨk
Iuwe ekepei! Bot epei kak-
natɨn kakɨkre tɨpar kakno tɨ
eik te haiu mami.”
26 *Jisas ketpor, “Yenmak
te yi yɨnapen? Yi mɨt ap
han kitet menmen yaaim
mai iuwe au a?” Hɨrak
ketpor epei au te hɨrak kekrit
katɨp kewen yuwerep te
wasenum nɨme metike wan
tɨpar mehɨhe mɨwaai meit.

27 Te mɨt neperper
natɨpan, “Hɨrak mɨtɨk ik ek
hɨrak kɨre keimɨn te nɨme
metike wan memtau hɨm
mɨrak te hɨrak katɨp yuw-
erep metike nɨme te hɨram
mewɨre mɨwaai meit?”

*Jisas kɨkaap mɨtɨkɨt wik
kepɨr herwe enum mekre han
kɨrakɨt*
(Mk 5:1-17; Lu 8:26-37)

28 Jisas ken kiun wan
pɨnak ein, hɨrak tɨ ke mɨt
ne wit Gadara. Hɨrak kiun
ein, mɨtɨkɨt wik herwe
enum mau mekreret kenipet
hɨrakɨt tau tekre herwe hei
te hɨrakɨt tan tewenyɨpɨr
Jisas. Hɨrakɨt enukɨt tetar-
itari han ken sip tɨrɨak
enum te mɨt miyapɨr nɨnaain
hɨrakɨt tatnɨp te hɨr ap
nanitet yayiwe kerek hɨrakɨt
tewi en taau. Hɨrakɨt
tewenyipɨrek hɨrakɨt
29 *tɨnap tenɨne tar ik:
“Nɨkan ke God, kenmak
te ti han heraiwaank. Wɨ
ap epei man wen au te ti
han arekyei menmen enum
hepɨrei mamno wit enuk
kerek menmen mamwep!”
30 Sak ham yapɨrwe maam
menmen meit yanɨmɨn kike
eik,
31 te herwe enum mitehi
Jisas, “Ti ehɨpɨrei, te eri-
uwetei emno emɨkre sak
yapɨrwe eim e.”
32 Jisas ketpor, “Yi eino.”
Te hɨram menke mɨrɨr men
mekre sak, te sak yapɨrwe
keremem metaritari mɨrɨr
men menke matɨn mɨniu
(o neiyɨp) kerekek ere men

* **8:21** 1Kin 19:20 * **8:22** Jo 5:25 * **8:24** Sam 4:8 * **8:26** Sam 89:9; Mt 14:31, 16:8 * **8:29** Mk 1:24; Lu 4:34, 41

mekre wan iuwe eik, tɨpar
mekiuwe hɨm yipɨr mɨram
hɨram maam tɨpar maa meit.
33 Epei au, mɨt kerek
naanmɨpre sak em nɨrɨr
nen wit iuwe nen natɨp
mɨt han netpor menmen
epei man metike menmen
me mɨtɨkɨt wiketeret nɨpaa
herwe mersɨset.
34 Hɨr netpor epei au,
mɨt miyapɨr ne wit iuwe
nan nanwen yipɨr Jisas.
Hɨr nɨrek hɨr nɨneinɨk te
hɨr nitɨwekhi hɨm iuwe
eknaaiwɨr wit kɨr, te hɨrak
ekno wit hak.

9

Jisas kɨkaap mɨtɨk hak his hɨt enum
(Mk 2:1-12; Lu 5:17-26)

1 *Mɨt natɨp epei au, Jisas
kehɨn kɨniu ken kekre bot
kerekir wan ken wit kɨrak
eik.
2 Hɨr mɨt han neit mɨtɨk
hak his hɨt mɨrak epei maa
meit, hɨr neiyɨk nan hɨrak
kɨwaai yeno. Jisas kɨri
hɨr han kitet hɨrak iuwe
kakɨkaap mɨtɨk ik kakre
yaaik, te hɨrak katɨp mɨtɨk
kerek his hɨt maa meit em,
“Kai yinak, ti enakɨn tokim.
In ek hi esak menmen enum
mit ti hɨrɨakem.”
3 Jisas katɨp menmen im
epei au, mɨt han ne Skraip,
kerek ninɨn nertei hɨm me
Moses natɨp mɨt em, hɨr
natɨpan nar ik: “Mɨtɨk ik e
hɨrak katɨp enum kekrehɨr
ke God katɨp hi esak men-
men mit enum.”
4 *Jisas kertei menmen hɨr
han kitetim netpim te hɨrak
ketpor, “Kenmak te yi han
kitet yekre han ki hi nepei
hatɨp enum a?
5 Hi hatɨp mɨtɨk kɨwaai
kentar kɨnaan, ‘Hi esak
menmen enum nɨpaa ti
hɨrɨakem, hɨram mamno,’
yi yepɨtari hi hatɨp werek
auye. Te hi hatɨp mɨtɨk, ‘Ti
hekrit etenen yeno eiyɨm
eno,’ hɨrak kakɨkrit yeno, yi
eiyɨrtei hi hatɨp werek te hi
esak menmen enum me yi
mɨt. Hi hetpi mekam te yi
han ekiteta?
6 *Hi atɨp mɨtɨk ik har ik,
‘Ti ekrit eno,’ te yi eiyɨrtei hi
Mɨtɨk ke wit ke Mɨtɨk Iuwe
han tɨ ik e God kewisa hi
ahɨsak menmen enum mɨt
nɨrɨakem?” Hɨrak ketpor
epei au, hɨrak katɨp mɨtɨk
kerek his hɨt mɨrak maa meit
em, “Ti ekrit ekin yeno mit
eiyɨm eno wɨnak kit eik.”
7 Hɨrak katɨp epei au, mɨtɨk
ik hɨrak kekrit ken wɨnak
kɨrak eik.
8 Mɨt miyapɨr yapɨrwe hɨr
nɨr menmen im hɨr neperper
han kekrit neriuwerem. Hɨr
nertei God kewis Jisas kɨkaap
mɨt neriuwe menmen mɨrak
iuwe, te hɨr newenɨpi niuk
me God.

Jisas kenɨne Matyu
(Mk 2:13-17; Lu 5:27-32)

9 Jisas kɨnaaiwɨr wit ik
kerekek, hɨrak kakno, hɨrak
kɨr mɨtɨk hak niuk mɨrak
Matyu kau wɨnak kerek mɨt
nari pewek me takis neitai
en. Te Jisas ketpɨwek, “Ti

* **9:1** Mt 4:13 * **9:4** Mt 12:25; Lu 9:47; Jo 2:25 * **9:6** Jo 17:2, 5:8

ehisɨsa erɨak menmen mai.”
Hɨrak katɨp epei au, Matyu
kekrit kɨnaaiwɨr menmen
mɨrak kisesik.
10 Maain Jisas kau yeno me
wɨnak kɨrak eik ek kakɨm
menmen, te mɨt enun kerek
nari pewek me takis em hɨr
netike mɨt han enun nises
menmen enum nau wɨnak
nanɨm menmen netike Jisas
ketike mɨt nɨrak disaipel.
11 *Hɨr mɨt han ne Farisi,
kerek han kitet hɨr ninɨn mɨt
han nises hɨm me Moses, hɨr
nɨr menmen im hɨr nitehi
disaipel nar ik: “Kenmak te
Mɨtɨk Iuwe ki kaam menmen
ketike mɨt enun kerek nari
pewek me takis netike mɨt
enun nises menmen enum
em?”
12 Jisas kemtau hɨm im
te hɨrak katɨp hɨm tok
piksa mar im: “Mɨtɨk kɨnap
hɨrak dokta kaku kaktikerek.
Mɨtɨk hak han kitet hɨrak
yaaik auye!
13 *Yi eino han ekitet
hɨm hi ehɨtpiyem hɨram
mau tɨwei me God. Hɨram
matɨp, ‘Hi ap hanhan yi yai-
wepwar samiyak menmen
yaiwetewem au. Hi hanhan
yi eirɨak mɨt miyapɨr yaaim.’
Hi ap han henɨne mɨt kerek
han kitet hɨr mɨt yaain te hɨr
enweikɨn sip enwet menmen
enum enisɨsa au. Hi han hari
han ke mɨt kerek hɨr nertei
hɨr enun. Te hɨr enisɨsa.”

Jisas katɨp hɨm ham yaaim
mamɨkrehɨr ke hɨm me nɨpaa
ein
(Mk 2:18-22; Lu 5:33-39)

14 *Maain mɨtɨk Jon
disaipel nɨrak nan nɨrek
nitɨwekhi, “Haiu metike mɨt
ne Farisi me wɨ ham haiu
mɨnaain menmen te haiu
nɨnpɨ mewei haiu mitehi
God. Te mɨt disaipel nit au.
Hɨr nenmak?”
15 *Jisas ketpor hɨm tok
piksa mar im: “Mɨtɨk hak
kerek kakɨt mɨte ep hɨrak
eku ektike nɨrak yinan te
hɨr han yaaik. Maain wɨ
mamnen te mɨtɨk kerek keit
mɨte ep hɨrak kaknaaiwɨr
mɨt nɨrak, te hɨr han enuk
nɨnpɨ mamɨn nanɨt.
16 “Ap mɨtɨk keiyak
keremir laplap kerek
yaaim nɨmnam em keker-
wewim mamu enum tokim
kerek mewep em. Hɨrak
kakrɨakem mamɨr em te
maain hɨrak kakɨkemyetɨt,
yaaim nɨmnam em ma-
muwep enum tokim em te
mamuwep wɨsenum.
17 Ap mɨtɨk keiyak keit
tɨpar wain yaaim mɨrɨram
keiyɨm kewenem mekre
meme yɨnk mɨram kerek
epei enum tokim em au.
Hɨrak kakrɨakem mamɨr
keremem te nap mamniu
mamnan yɨnk mɨram te
meme yɨnk mamwep mam-
riuwe nap mɨrak o tɨwerpek
mɨrak te tɨpar mamno tɨ.
Au, mɨt nanwenem mamɨkre
yaaim wen petep hɨram
mamu werek werek.”

Jisas kɨkaap nɨki pe mɨtɨk
iuwe; hɨrak kɨkaap mɨte wete-
nen laplap mɨrak
(Mk 5:22-43; Lu 8:41-56)

18 Jisas wen ketpor hɨm
im keremem, mɨtɨk hak

* **9:11** Lu 15:2, 19:7 * **9:13** Hos 6:6; Mt 12:7 * **9:14** Lu 18:12 * **9:15** Jo 3:29

iuwe kerek kinɨn naanmɨpre
mɨt han ne Isrel, hɨrak kan
kewen ninɨp menep hɨt me
Jisas kitɨwekhi kar ik: “Hi
nɨki pai in ek epei waa
wɨwaai weit, te ti enen ewis
his mit emu yɨnk kɨre te hɨre
wawɨkrit wawu.”
19 Hɨrak katɨp epei au, Jisas
ketike mɨt disaipel nɨrak
nekrit nisesik nen.

20-21 *Mɨte hap piutɨp
winen hemkre hekrit hekrit
ere tito hiswiyen wik (12)
hɨre wisesik. Mekre han
kɨre hɨre watɨp, “Hi hewis
his emɨntar laplap mɨrak,
te hi are yaaip.” Mɨte
kerepep weke sip ke Jisas
wan wewis his wetenen
laplap hɨr mɨram kerek Jisas
kamɨr em.
22 *Jisas keweikɨn kɨwaai
nan kɨrep. Te hɨrak ketpɨwe,
“Pai yina yaaip ti enakɨn
tokim. Ti han kitet hi iuwe te
hi akepit ti hɨre yaaip.” Jisas
katɨp epei au, waswas hɨre
wɨre yaaip.
23 Jisas kan ere kiun wɨnak
ke mɨtɨk iuwe kerek kinɨn
naanmɨpre mɨt. Hɨrak
kɨpiun ein, hɨrak kɨr mɨt
neremɨm heurek em netike
hɨr mɨt miyapɨr yapɨrwe
nesikeyaanmi nɨkɨt nɨki
pɨrak nepei waa.
24 *Jisas kɨri hɨrak ket-
por kar ik: “Yi einepɨn
eikeipnɨwe ap eikɨtep au
emɨt! Hɨre ap waa au. Hɨre
wɨwaai kerepep.” Hɨrak
ketpor kar ek, te hɨr yapɨrwe
nenwesɨsek enum wɨsenum.
25 Hɨr nan nepɨr mɨt
miyapɨr netpaan nen epei
au, te Jisas kɨnɨk ken haau
nɨki wɨwaairiyen ketenen
his mɨre te hɨre wekrit.
26 Hɨm me menmen im em
kerek Jisas kɨkaap nɨki ip e
men merer wit wit.

*Jisas kɨkaap mɨtɨkɨt
wiketeret nanamɨr toto tetike
mɨtɨk han aurek katɨp hɨm
werek werek au*

27 *Jisas kɨnaaiwɨr wit
kerek ek ken. Hɨrak kitet
yayiwe te mɨtɨkɨt wiketeret
kerek nanamɨr toto tis-
esik tenɨnewek tatɨp, “Ti
nepenyek ke Devit, ti hanhan
heriuwawɨr.”
28 Jisas ken kɨnɨk ken
wɨnak, te mɨtɨkɨt wiketeret
nanamɨr toto ten tɨrek. Jisas
ketpɨwekɨt, “Yi wiketeret
yekre han ki yatɨp hi
te werek arekyi yi eire
yaaikɨt?” Hɨrakɨt tatɨp, “Ti
Mɨtɨk Iuwe te ti werek.”
29 *Te Jisas kewis his
menterwekɨt nanamɨr
kɨrakɨt hɨrak katɨp: “Hi
erekyi yi yaaikɨt hentar yi
han kiteta.”
30 *Te nanamɨr kɨrakɨt
kɨr. Jisas ketpɨwekɨt hɨm
manp kar ik: “Yi wiketeret
naanmɨpre hɨrekses te mɨtɨk
keiyak kakɨrtei menmen im
em au.”
31 Hɨrakɨt ten wit
eik tises menmen hɨrak
ketpɨwekɨtem au. Hɨrakɨt
ten terer wit wit tatɨp mɨt
menmen Jisas kerekyɨwekɨtem.
32 *Hɨrakɨt tepno te mɨt
han neit mɨtɨk enuk han

* **9:20-21** Mt 14:36 * **9:22** Mk 10:52; Lu 17:19 * **9:24** Jo 11:11 * **9:27** Mt 20:29-34 * **9:29** Mt 8:13 * **9:30** Mt 8:4 * **9:32** Mt 12:22

aurek, herwe kau kekrerek
neiyɨk nan Jisas.
33 *Kewaai meruri Jisas
kepɨr herwe enum, mɨtɨk
enuk han aurek kewepnak
katɨp, te mɨt nerp en hɨr han
kekrit neriuwerek, hɨr natɨp,
“Ap nɨpaa mɨtɨk ap kɨrɨak
menmen kar ik keit wit kaiu
Isrel.”
34 *Te mɨt han ne Farisi
natɨp, “Mɨtɨk iuwe Seten
kerek kinɨn naanmɨpre
herwe yapɨrwe, hɨrak
kɨkaap Jisas kepɨr herwe im
e.”

Jisas hanhan keriuwe mɨt miyapɨr yapɨrwe ne Isrel

35 *Epei au, Jisas ken kerer
wit iuwe wit kike ken kekre
wɨnak kerek mɨt hɨr nererik
nekine hɨm me Moses mau
tɨwei. Hɨrak ken en katɨp
hɨm yaaim me God kaknen
naanmɨpre mɨt. Hɨrak
kɨkaap mɨt miyapɨr yapɨrwe
hɨr nɨnap his hɨt enum,
nanamɨr toto, menmen ham
te hɨr nɨre yaain.
36 *Hɨrak kɨr mɨt miyapɨr
nererik nau en, te hɨrak han
tewenɨni kentar hɨr nepu
enum han kekrit nɨnapen
menmen ham nɨre sipsip
mɨtɨk ap naanmɨprewem.
37 *Hɨrak kɨri epei au,
hɨrak katɨp mɨt disaipel
nɨrak kar ik: “Mɨt in hɨr
nɨre menmen mau ni epei
yaaim te ap mɨt nei nepu te
hɨr nanɨno nantɨwem.
38 Yi eiyitehi haai ke ni
im te hɨrak kakriuwet mɨt
nanɨkrerem te hɨr nanɨthis
mɨt miyapɨr nanri han kɨr te
hɨr enisesik.”

10

Niuk me mɨt aposel nar hiswiyen wik (12)
(Mk 3:13-19; Lu 6:12-16)

1 *Jisas kenɨne mɨt nɨrak
disaipel nar hiswiyen wik
(12), hɨr nan nererik.
Hɨr nan nererik, hɨrak
kewetɨr menmen mɨrak
iuwe hɨr nekrehɨr kɨrak
nanɨno nanɨpɨr herwe enum
nankaap mɨt miyapɨr hɨr
nɨnap his hɨt enum nanamɨr
toto, menmen ham te hɨr
nanɨre yaain.
2-4 Im em hɨram niuk
me aposel nar hiswiyen
wik (12) nɨrak. Saimon
kerek niuk mɨrak ham Pita,
hɨrak kinɨn ketike nɨkik
kɨrak Endru. Hɨrakɨt tetike
Jems ketike nɨkik kɨrak Jon
hɨrakɨt nɨkerek hɨrakɨt te
Sebedi. Hɨrakɨt tetike Filip,
Batolomyu, Tomas, Matyu
kerek keitɨt pewek me takis.
Hɨr netike Jems itai kɨrak,
hɨrak nɨkan ke Alfias, Tadias,
Saimon kerek kises hɨm me
mɨt Selot. Hɨr netike Judas
ke wit Keriot, mɨtɨk kerek
kewepyapɨr Jisas te hɨr mɨt
enun neiyɨk nen nakɨp. Mɨt
in keriyen hɨr mɨt nɨrak
aposel.

Jisas keriuwet mɨt nɨrak aposel nar hiswiyen wik (12), hɨr nɨrɨak menmen
(Mk 6:7-13; Lu 9:1-6)

* **9:33** Mk 2:12 * **9:34** Mt 12:24; Mk 3:22; Lu 11:15 * **9:35** Mt 4:23; Mk 1:39 * **9:36** Nam 27:17; 1Kin 22:17; Esi 34:5; Sek 10:2; Mt 14:14; Mk 6:34 * **9:37** Lu 10:2 * **10:1** Mk 6:7; Lu 9:1 * **10:5** Ap 13:46

5 *Jisas keriuwet mɨt in nar
hiswiyen wik (12) nen, hɨrak
kinɨn ketpor hɨm im: “Yi ap
eino eiyu eitike mɨt ap ne
weiwɨk me Isrel o mɨt nau
nerer wit wit ke Sameria.
6 *Au, yi eino mɨt ne Isrel
keriyen. Hɨr mɨt miyapɨr
han hɨr nɨre sipsip mɨtɨk ap
naanmɨpror te hɨram mɨrɨr
mɨsawɨn meit yaank.
7 *Yi wen eino ein yi
eiwepyapɨr hɨm im: ‘God
menep hɨrak kakteiknai
kakɨrkeik te hɨrak kakinɨn
naanmamrai haiu mɨt.’
8 *Yi eikaap mɨt miyapɨr
nɨnap hɨr enɨre yaain, yi
eikɨan mɨt miyapɨr naa te
hɨr pɨke nanɨkrit. Yi eikaap
mɨt miyapɨr lepro mewi hɨr
enɨre yaain. Hi eweti men-
men mai iuwe im hɨram
weinɨm te yi eiyɨm eikaap
mɨt han eiriuwerem, yi ap
te eiyɨt pewek mamrerim au
emɨt.
9-10 **Yi ap eitenen pewek
mei mamɨkre tanɨk mi au
emɨt! Yi ap eitenen tanɨk
iuwe yi eiwis menmen mekr-
erem au. Yi ap eiyɨt teipe o
samiyak o hɨne yipo henmik
au. Yi eiyɨhis eino eiyɨntar
yi mɨt kerek yɨrɨak men-
men me mɨt han, hɨr enkepi
naanempri me menmen.
11 “Ewaai meruri yi eino
wit iuwe o kike, yi eino
eiyɨneitɨn mɨtɨk hak yaaik
hanhan naanempri me men-
men. Yi eiyu eitikerek ere yi
pɨke einaaiwɨr wit.
12 *Ewaai meruri yi eino
wɨnak ke mɨtɨk hak, yi eitɨp
mɨt en eiyɨr ik: ‘God kaku
kaktikewi naanmampri.’
13 Mɨt miyapɨr in hɨr yaain
te hɨm mi mamu mamtikeri
God kakɨkepi, o au en, hɨm
nɨpaa yi yetporem hɨram
pɨke mamu mamtikewi te
God ap kakɨkepi.
14 *Yi eino te mɨt han ap
naanmampri me menmen
o nɨnapen nanɨmtau hɨm
mi yaaim yi yetpim, te yi
einopɨn eikeipɨn wɨnak o wit
kɨr, yi einepep toni waniu (o
win) mau hɨt mi eiteiknor
God han enuk keriuweri.
15 *Hi hetpi werek. Maain
wɨ God skelim mɨt, hɨrak God
kaknep mɨt miyapɨr enun
nɨpaa nau Sodom ketike wit
Gomora kaknɨp kike. Te mɨt
miyapɨr kerek nanweikɨn sip
nanwet hɨm mi, maain God
kaknɨp iuwe kaknepi.

Menmen enum yapɨrwe maain mamnen

16 *“Yi eiyɨmtau. Hi
ariuweti yi eino eiyɨkre
nɨmɨn ke mɨt enun eiyɨr ke
mɨtɨk hak kaksiuwe sipsip
hak kakno kakɨrp nɨmɨn
ke nepere enum me yaank.
Hɨram hanhan mamkɨp
mamɨk. Yi naanempre hɨras
me menmen yi eirɨakem
eiyɨr wɨnɨni naanmɨpre
hɨremes me wɨ mɨt nanmɨp

* **10:6** Jer 50:6; Mt 15:24 * **10:7** Mt 3:2, 4:17; Lu 10:9, 11 * **10:8** Ap 20:33 * **10:9-10** Lu 10:4 * **10:9-10** Nam 18:31; Lu 10:7; 1Ko 9:14; 1Ti 5:18 * **10:12** Lu 10:5-6 * **10:14** Lu 10:10-12; Ap 13:51, 18:6 * **10:15** Jen 18:20–19:28; Mt 11:24; 2Pi 2:6; Ju 7 * **10:16** Lu 10:3; Jo 10:12; Ap 20:29; Ro 16:19

hɨram mɨrɨr. Yi eirɨak men-
men yaaim eikaap mɨt eiyɨr
ke tɨpar nemnok mamkaap
mɨt.
17 *Te yi naanempre hɨras
me mɨt enun. Hɨr nantihis
nanɨswi yi eino eiyɨr kaunsil
kɨr, te hɨr nanɨt nɨpɨn neiyɨk
naniwep nanɨt wɨnak kerek
mɨt nekine hɨm me Moses
nekrerek.
18 *Hɨr nantihis nanri
nanɨno ninaan me mɨt iuwe
o mɨt ne gavman nanɨntar yi
yisɨsa. Te yi eiwepyapɨr hɨm
mai yaaim eitɨp mɨt iuwe
nantike mɨt ap ne weiwɨk me
Isrel eitpor hɨm mai.
19 *Maain hɨr nantihis
nanri yi eino eiyɨrp ninaan
me mɨt, yi p einapen han
ekitet menmen yi eiyɨtpim
maamkaap yɨnk ki au emɨt!
Wɨ im mamnen God kakweti
hɨm mɨrak yaaim.
20 *Te God Hɨmɨn Yaaik
kakweti hɨm mɨrak yaaim te
hɨrak kakɨkepi yi eitɨp hɨm
mɨrak. Hɨm mi au.
21 *“Heiyiuwerer nan-
wepyapɨr kikrek hɨr nan-
siuweri te mɨt nanɨnɨp
nani. Haai kakwepyapɨr
nɨkan kɨrak kaksiuwerek te
mɨt nankɨp kaki. Nɨkerek
nanwepyapɨr miye haai nɨr,
te mɨt nanɨnɨp nani.
22 *Mɨt yapɨrwe hɨr
nanɨneini nanɨntar yi yisɨsa,
te neimɨn hɨr nanisɨsa ere
hɨr mɨt nanɨnɨp hɨr nani,
maain hi etorhis hɨr nanu
nantikewa.
23 *Maain hɨr mɨt nerekyi
enum neit wit hak, yi eirɨr
eino wit hak yaaik eiwi. Hɨr
mɨt en nanrekyi enum neit
wit hak yaaik yi yewi, te yi
pɨke eirɨr eino wit hak. Hi
hetpi werek yi ap eino eirer
wit wit mɨt ne Isrel newi en
ere hi Mɨtɨk ke wit ke Mɨtɨk
Iuwe hi pɨke enen.
24 *“Sumatin hak ap te
kakɨrtei menmen kakinɨn
tisa kɨrak au. Wok mɨtɨk ap
te kakinɨn mɨtɨk kerek hɨrak
kerekyɨwek menmen mɨrak.
25 *Au, mɨt sumatin o wok
mɨtɨk hɨr han yaaik menmen
enum nanɨwaanki nanɨr ke
menmen enum nanɨwaank
tisa kɨr o mɨtɨk iuwe kɨr.
Mɨt epei nenewa hi Bielsebul
hɨram niuk mei enum me
Seten, te hi hɨre Haai. Maain
yi mɨt kerek yisɨsa yi yɨre
nɨkerek nai, hɨr nanewi hɨm
enum enum.

*Mɨt hɨr ap nɨnapen mɨt
han au- hɨr nanɨnapen God
(Lu 12:2-7)*

26-27 *“Te yi ap einapen
mɨt au. Menmen yapɨrwe
in ek hɨram mɨsawɨn meit,
maain mɨt nanɨrteiyem
hɨram mamnen mamu
yaain. Menmen hi hɨsawɨn
hetpiyem yi maain eiyɨrp
wit iuwe eiwepyapɨrem eitɨp
mɨt em.
28 *Yi ap einapen mɨt kerek
naniwep yi yayi eiyɨntar hɨr
ap te nanɨnepi hɨmɨn ki
au. Yi einapen hɨrak God
kerek kakiwep epei au, hɨrak

* **10:17** Mt 24:9 * **10:18** Ap 25:23, 27:24 * **10:19** Lu 12:11-12 * **10:20** Jo 14:26; 1Ko 2:4 * **10:21** Mai 7:6; Mt 10:35 * **10:22** Mt 24:9, 13; Jo 15:18-21 * **10:23** Mt 16:28 * **10:24** Lu 6:40; Jo 13:16, 15:20 * **10:25** Mt 9:34, 12:24; Mk 3:22; Lu 11:15 * **10:26-27** Mk 4:22; Lu 8:17 * **10:28** Je 4:12

kakwɨr hɨmɨn ki kakno si
tatɨkneni.
29 “Yi mɨt han ki yi
eiwɨr pewek kiutɨp yi eiyɨt
hore wiketeri. Hɨre hore
peiyap ap te wawi waunatɨn
wawaai tɨ, te Haai kaiu ap
kerteiyek au. Hɨrak kertei
ye!
30 God epei kertei paan
marmenum mɨwapɨn paan
hesnu ki.
31 *Te yi ap einapen
menmen au. Yi yinɨn hore
yapɨrwe, te God Haai kaiu
hɨrak naanempri werek
werek.

*Hɨm me mɨt newepyapɨr
hɨr nises hɨm me Jisas*
(Lu 12:8-9)

32 *“Mɨt miyapɨr kerek
nerp ninaan me mɨt han
nanwepyapɨr hɨr nises hɨm
mai, te maain hɨr nanɨrp
ninaan me Haai kaiu, hi
etpor hɨr yaain nises hɨm
mai, hɨr mɨt nai.
33 *Neimɨn au, te hi au.

Jisas kan kakɨnke mɨt
(Lu 12:51-53, 14:26-27)

34 “Yi ap han kitet hi han
enip mɨt te hɨr enkiyan enu
enɨt. Au, hi han ehɨnkeri.
35 *Hi han enip nɨkan
ketike haai hɨrakɨt enukɨt
tepan, o nɨki wetike miye
pɨre, o yani wetike miye pɨre
hɨr enun nepan.
36 Mɨt miyapɨr ne weiwɨk
me mɨtɨk hak hɨr netikerek
nanɨr ke mɨt enun nepan.
37 *“Mɨt miyapɨr kerek hɨr
ninɨn hanhan miye haai o
nɨkerek nɨr te hɨr ap hanhan
werek neriuwa au, hɨr ap
yaain te nanisɨsa nanɨmtau
hɨm mai au.
38 *Mɨt miyapɨr kerek hɨr
nɨnapen menmen enum
mamnen mamnɨp nanɨntar
hɨr nises hɨm mai, hɨr ap
yaain te hɨr nanisɨsa au.
39 Mɨt miyapɨr kerek
neweikɨn sip newet hɨm mai
nanɨntar mɨt nanɨnɨp, maain
hɨr ap te nanu nantike God
au. Neimɨn mɨt hɨr nanɨnɨp
nanɨntar hɨr nisɨsa, maain
hɨr nantike God nanu nanɨt.

*Mɨtɨk kakrɨak menmen
yaaim, maain God kak-
wetɨwek menmen yaaim*
(Mk 9:41)

40 *“Mɨt miyapɨr kerek hɨr
nantihis naanmampri hɨram
mamɨr ke hɨr nantauhis
naanmamprau. Hɨr kerek
nantauhis naanmamprau,
hɨram mamɨr ke hɨr naan-
mampre hɨrak God kerek
keriuweta hi han in.
41 Mɨt miyapɨr kerek
naanmɨpre mɨtɨk pro-
fet nanɨntar hɨrak pro-
fet kerekek, maain God
kakwetɨr menmen yaaim
miutɨp nantike mɨtɨk pro-
fet. Neimɨn naanmampre
mɨtɨk yaaik kises hɨm me
God nanɨntar hɨrak mɨtɨk
yaaik kerekek, maain God
kakwetɨr menmen yaaim
miutɨp nantike mɨtɨk yaaik.

---

* **10:31** Mt 6:26, 12:12 * **10:32** Rev 3:5 * **10:33** Mk 8:38; Lu 9:26; 2Ti 2:12
* **10:35** Mai 7:6 * **10:37** Diu 33:9 * **10:38** Mt 16:24-25; Mk 8:34-35; Lu 9:23-24, 17:33; Jo 12:25 * **10:40** Mk 9:37; Lu 10:16; Jo 13:20; Ga 4:14 * **10:42** Mt 25:40

42 *Mɨt miyapɨr kerek hɨr nankaap mɨt miyapɨr weinɨn kerek nisɨsa nanrekyor menmen kike yaaim miutɨp, maain God kakwetɨr menmen yaaim.”

11

Jon Baptais keriuwet mɨt disaipel han nen nɨr Jisas
(Lu 7:18-35)

1 Jisas katɨp mɨt nɨrak disaipel nar hiswiyen wik (12) epei au, hɨr nɨnaiwɨrek nen nerer wit wit. Hɨr nɨnaiwɨrek te Jisas kɨnaaiwɨr wit kerek hɨrak kewi, hɨrak ken katɨp mɨt kerek nau nɨrapɨt wit kɨrak ik hɨrak ketpor hɨm mɨrak.

2 *Me wɨ im Jon Baptais kepu kekre wɨnak enuk. Hɨrak kau kekrerek, hɨrak kemtau menmen Jisas kɨrɨakem, te hɨrak keriuwet mɨt disaipel nɨrak nen nɨr Jisas.

3 *Hɨr nen nepɨtɨr niun Jisas hɨr nitɨwekhi nar ik: “Ti hɨrekes mɨtɨk kerek Jon katɨp ti enen o haiu mamɨmerɨr mɨtɨk keiyak?”

4 Jisas kewenhi ketpor, “Menmen yi epei yan yɨrem, o yi yemtewem, yi eino eitɨp Jon em.

5 *Mɨt miyapɨr nanamɨr enum toto, hi enipi hɨr pɨke nɨr ein ein. Mɨt miyapɨr his hɨt enum, hɨr nɨre yaain nen ein nen ein. Mɨt miyapɨr hɨr lepro mewi, hɨr yɨnk kɨr yaaik. Mɨt miyapɨr hɨr nɨkɨp toto, hɨr nɨre yaain nemtau menmen werek werek. Mɨt miyapɨr epei naa, hi hɨkɨan hɨr pɨke nekrit nau. Hi atɨp mɨt miyapɨr kerek netenen menmen au, hi hetpor menmen im hɨram menmen God katɨp mɨtɨk hɨrak kaknen kakrɨakem.

6 *Mɨt han kerek hɨr han kiteta hi mɨtɨk kerek God keriuweta hi han, maain hɨr han yaaik nanu.”

7 *Hɨrak ketpor epei au, mɨt ne Jon pɨke nen. Hɨr epei nanɨno, Jisas katɨp mɨt menmen me Jon. Hɨrak ketpor, “Nɨpaa yi yen yɨr Jon yi han kitet yi yayɨr mɨtɨk kɨre mekak? Hɨrak mɨtɨk keweikɨn han yapɨrwe kɨre niyen (o tupne) nɨme metɨtɨwem hɨram mɨrirɨr a? Taauye!

8 Te yi yen yayɨr mekam? Yi yɨr mɨtɨk keriuwet klos yaaim a? Au, mɨt kerek neriuwet klos yaaim hɨr nau wɨnak ke mɨt iuwe gavman.

9 Im em au, te yi yen yayɨr mekam? Yi yen yɨr mɨtɨk profet a! Hɨram werek, te hi hetpi, yi yɨr mɨtɨk hɨrak kinɨn profet.

10 *Hɨrak mɨtɨk kerek nɨpaa tɨwei me God mɨtɨk kewisɨm matɨp hɨrak kaknen. Hɨm matɨp mar im:

‘Hi ariuwet mɨtɨk kai kakinɨn kaknen kaktɨp hɨm mai. Hɨrak kakɨmani han ke mɨt yapɨrwe te hɨr nanɨmtau hɨm mit.’

* **11:2** Mt 14:3 * **11:3** Mal 3:1; Mt 3:11; Jo 1:15 * **11:5** Ais 35:5-6, 61:1 * **11:6** Mt 13:57, 26:31 * **11:7** Mt 3:5 * **11:10** Mal 3:1; Mk 1:2; Jo 3:28

11 Hi hetpi werek. Jon
Baptais hɨrak kinɨn mɨt
miyapɨr yapɨrwe kerek
nɨpaa ere in miyerer nɨr
ninen. Te neimɨn hɨr mɨt
weinɨn hɨr nanises hɨm me
God maain hɨr nanu nantike
God nanɨt en te hɨr naninɨn
Jon kerek wɨ hɨrak kau tɨ ik
e.
12 *Nɨpaa wɨ Jon kinɨn
kewepyapɨr hɨrekes katɨp
mɨt menmen, nɨpaa ein ere
in God kewepyapɨr hɨrak
kakinɨn naanmampre mɨt
miyapɨr. Te mɨt kerek
nenehan nenepan nɨrɨakan
enum hɨr neweikɨn sip
newet menmen enum hɨr
nises hɨm im.
13 Menmen im epei man
mentar hɨm nɨpaa Moses
kewisɨm mau tɨwei metike
hɨm mɨt profet newisɨm mau
tɨwei hɨram matɨp me Jon
kaknen kaktɨp mɨt hɨm im.
14 *Te yi han kitet hi hatɨp
werek, hi etpi Jon hɨrak
mɨtɨk ik Ilaija nɨpaa yi yek-
inaak kau tɨwei hɨrak epei
kaknen.
15 Neimɨn hɨr nemtau hɨm
mai hɨr han ekitetim werek
werek.
16 Hi ewis mɨt miyapɨr nau
tɨ in ek hɨr nɨre mekam? Hɨr
nɨre nɨkerek nenɨnehan neit
maket nemitetpɨn hɨr natɨp,
17 'Haiu mɨrɨak tukɨn menep
wekɨnp, te yi ap yɨrɨre
au.
Haiu menep tukɨn mɨtɨk
hɨrak kaa te yi ap yan
yɨkɨtek au.'
18 *Hi hatɨp menmen im hen-
tar Jon kewepyapɨr hɨrekes
wɨ ham hɨrak nɨnpɨ maak,
hɨrak ap kaam tɨpar si enum
au. Mɨt iuwe nɨrek te hɨr
natɨp, 'Herwe kersɨsek hɨrak
han enuk.' Hɨr ap han yaaik
neriuwerek nisesik au.
19 *Hi Mɨtɨk ke wit ke God
hi han hewepyapɨr hɨrekes
hi etike mɨt haiu maam
menmen maam tɨpar. Mɨt
iuwe nɨra hɨr natɨp, 'Eiyɨrek!
Hɨrak kaam menmen iuwe
yeunɨm, hɨrak kaam tɨpar si
enum ere ketaritari. Hɨrak
ketike mɨt enun nari pewek
me takis netike mɨt han
enun hɨr neryeiyan nen.'
Menmen God ketpawɨr hi
etike Jon hawɨr wisesim te
yi ap han yaaik yeriuwawɨr
yisesawɨr au. Menmen
hawɨr wɨrɨakem hɨram
meteikɨn mɨt God kertei
menmen werek werek."

Jisas han tewenɨn mɨt ne wit ham hɨr ap nises hɨm mɨrak
(Lu 10:13-15)

20 Hɨrak ketpor epei au,
te Jisas kene mɨt nau nerer
wit wit kerek hɨrak nɨpaa
kɨrɨak menmen yapɨrwe
kɨkaap mɨt keriuwerem.
Hɨrak keneri kentar hɨr ap
neweikɨn sip newet menmen
enum hɨr nises hɨm mɨrak
au.
21 *Hɨrak katɨp kar ik: "Yi
mɨt miyapɨr yau wit Korasin
yetike mɨt miyapɨr ne wit
Betsaida! Maain God kakri-
waank! Menmen yi yɨra hi
hɨrɨakem heit wit ki, nɨpaa
mɨt profet nɨrɨakem neit wit
Taia ketike wit Saidon, te hɨr

* **11:12** Lu 16:16 * **11:14** Mal 4:5; Mt 17:10-13; Mk 9:11-13 * **11:18** Mt 3:4
* **11:19** Mt 9:14; Lu 15:1-2 * **11:21** Jna 3:6

waswas nanweikɨn sip nanwet menmen enum nanwen toni mamɨntar yɨnk kɨr nanteikɨn God hɨr yɨnk enuk. Te yi mɨt yi ap yɨrɨakem au.

22 *Hi hetpi werek. Maain wɨ kerek God skelim mɨt, hɨrak kaknep mɨt ne Taia netike mɨt ne Saidon kaknɨp kike, te yi mɨt au hɨrak kakiwep iuwe.

23 *Yi mɨt ne wit Kapaneam. Yi han kitet God kaktɨp yi yaain a? Au, God kaktɨp yi mɨt enun kakwɨri yi eino si. Hi hɨrɨak menmen yaaim heit wit Sodom kerek nɨpaa hɨrak kepu kar ke hi epei hɨrɨakem heit wit ki, te hɨr neweikɨn sip newet menmen enum te God ap kanɨp kaknepi wit weinɨk au. Hɨr wen nepu.

24 *Hi hetpi werek. Maain wɨ kerek God skelim mɨt, hɨrak kaknep mɨt ne Sodom kaknɨp kike, te yi mɨt miyapɨr au, hɨrak kakiwep iuwe.”

Mɨt kerek nises hɨm me Jisas hɨr nanu werek
(Lu 10:21-22)

25 *Me wɨ im Jisas katɨp kar ik: “Haai ti kerek Mɨtɨk Iuwe ke nepni metike tɨ, hi han yaaik heriuwit hentar ti hɨsawɨn menmen mit yaaim te mɨt iuwe nepɨtariyem. Ti epei ewepyapɨrem heteikɨn mɨt weinɨn em.

26 Hi han yaaik heriuwit hentar ti hanhan hises han kit te ti hɨrɨakem mar im.

27 *Haai kai ti epei eweto menmen mit yapɨrwe te hi naanmɨprewem. Mɨt ap nertei han ke hi Nɨkan kit. Ti Haai kai kerekek. Mɨt ap nertei han kit au. Hi Nɨkan kit hetike mɨt kerek hi ewepyapɨr han kit eteiknorek.

28 *“Yi mɨt miyapɨr kerek yi yɨrɨak menmen iuwe yises God, te yi han ki enuk yentar yi yisesik werek werek au. Yi einen eiyises hɨm mai te hi akepi yi eiyisesik werek werek.

29 *Yi einen eiyises hɨm mai te hi eteikni menmen. Yi eiyisɨsa eiyɨntar hi ap hɨre mɨtɨk atɨp hɨm tokik au. Hi ewenɨn han kai atɨp mɨt hɨm yaaim. Yi eiyisɨsa te yi han yaaik, yi yayu werek werek.

30 *Menmen hi ahitihi yi eiyisesim eirɨakem, hɨram yaaim. Te yi ap han enuk yayisesim au. Yi han yaaik eiyu.”

12

Mɨt ne Farisi nitehi Jisas me menmen mɨt nɨrak nɨrɨakem me wɨ Sabat
(Mk 2:23-28; Lu 6:1-5)

1 *Maain wɨ ham Sabat Jisas ketike mɨt nɨrak disaipel neremir (o nitet nɨmɨn ke) ni kerek wit yehes mɨram mewim. Mɨt nɨrak hɨr nɨnpɨ maan te

* **11:22** Ais 23; Esi 26:1–28:26; Joe 3:4-8; Emo 1:9-10; Sek 9:2-4 * **11:23** Jen 19:24-28; Ais 14:13-15; Ju 7 * **11:24** Mt 10:15; Lu 10:12 * **11:25** 1Ko 1:26-29 * **11:27** Mt 28:18; Jo 1:18, 3:35, 10:15, 17:2; Fl 2:9 * **11:28** Jer 31:25 * **11:29** Jer 6:16 * **11:30** 1Jo 5:3 * **12:1** Diu 23:25

hɨr nerpesɨs yehes mɨram
newenwohisem naam.
2 *Mɨt han ne Farisi
nɨri nɨrɨak menmen im
te hɨr natɨp Jisas, “Ei ti
emtewem! Mɨt nit disaipel
hɨr nɨrɨak menmen me wɨ
Sabat kerek hɨm me Moses
meriuwesɨsem.”
3 *Jisas ketpor kar ik: “Yen-
mak te yi ap yertei men-
men werek werek nɨpaa De-
vit kɨrɨakem me wɨ hɨrak
ketike mɨt nɨrak hɨr nɨnpɨ
maan.
4 *Hɨrak ken kekre wɨnak
kerek mɨt newepwar God
menmen, hɨrak keit bret
mɨtɨk hetpris kewetɨwekem.
Mɨt epei newet God em te
hɨrak ketike mɨt nɨrak hɨr
naam. Hɨm me God Moses
kewisɨm mau tɨwei matɨp
mɨt pris keriyen hɨr nanɨm.
Mɨt han au.
5 *Te yi yenmak te yi ap
yertei menmen werek werek
mekre hɨm me Moses yi yek-
inaam a? Wɨ Sabat yapɨrwe
miutɨp miutɨp mɨt pris hɨr
nɨrɨak wok nenep samiyak
nesiyem newet God em. Hɨr
ap nau yain yain nar ke hɨm
me Moses matɨp mɨt enis-
esim te God katɨp mɨt pris hɨr
yaain. Menmen im me God
minɨn hɨm me Moses me wɨ
Sabat.
6 *Hi hetpi werek. Men-
men kau in hɨrak kinɨn
wɨnak iuwe ke God.
7 *Yi yertei hɨm werek
werek God kewisɨm mau
tɨwei, te yi ap yatɨp enum
yene mɨt kerek nɨrɨak
menmen enum au. Hɨm
me God matɨp mar im:
‘Hi hanhan te yi hanhan
yeriuwe mɨt. Menmen im
minɨn samiyak yi yamɨp
yesiyem yewetewem.’
8 Hi hetpi hi Mɨtɨk ke wit
ke God hi Iuwe naanmɨpre
menmen mɨt ne wɨ Sabat hɨr
nɨrɨakem.”

*Me wɨ Sabat Jisas kɨkaap
mɨtɨk his enum hɨrak kɨre
yaaik*

(Mk 3:1-6; Lu 6:6-11)

9 Jisas ketpor epei au,
hɨrak kɨnaaiwɨr wit ik, hɨrak
ken wɨnak hak kɨr kerek
hɨr nererik nekine hɨm me
Moses metike hɨm me mɨt
profet newiyen. Hɨrak ken
en,
10 *mɨtɨk kiutɨp kau wɨnak
ek hɨrak his mɨrak miutɨp
enum maa. Mɨt han en
hɨr hanhan nesiuwe Jisas me
menmen hɨm me Moses met-
pim, te hɨr nitɨwekhi nar
ik: “Hɨm me Moses haiu
misesim me wɨ Sabat meri-
uwesɨs mɨtɨk kakɨkaap mɨtɨk
kɨnap o au?”
11 *Te Jisas ketpor, “Me wɨ
Sabat mɨtɨk keiyak ke yi mɨt
hɨrak sipsip kɨrak kiutɨpen
kerekek kakɨnke kakɨkre hei,
hɨrak kakno kakɨkinɨk kak-
wisɨk kakɨt wit eik a?
12 *Haiu mɨt minɨn sip-
sip hɨram au menmen
weinɨm. Te haiu me wɨ Sabat
mamkaap mɨt te hɨr nanɨre
yaain.”
13 Hɨrak katɨp epei au,
hɨrak katɨp mɨtɨk his enum,

* **12:2** Eks 20:10 * **12:3** 1Sml 21:1-6 * **12:4** Lev 24:5-9 * **12:5** Nam 28:9-10
* **12:6** Mt 12:41-42; Lu 11:31-32 * **12:7** Hos 6:6; Mt 9:13 * **12:10** Lu 14:3
* **12:11** Lu 14:5 * **12:12** Mt 10:31

"Ti esiuwe his mit." Hɨrak kesiuwe his miutɨp mɨrak te his mɨre yaaim mar ke his mɨrak pɨnam.

14 *Hɨrak kɨrɨakem, te mɨt en ne Farisi hɨr nen witeik hɨr nɨsawɨn natɨpan nimenɨpɨnek narkeik te hɨr nanɨnep Jisas kaki.

Jisas kɨrɨak menmen me God kises menmen mau tɨwei kerek nɨpaa mɨt profet netpim

15 *Jisas kertei menmen hɨr hanhan nanrekyɨwekem te hɨrak kɨnaaiwɨr wit eik e. Mɨt yapɨrwe hɨr nɨnap hɨr nisesik te hɨrak kekepi hɨr nɨre yaain.

16 *Te hɨrak ketpor hɨm iuwe hɨr ap entɨp mɨt han menmen hɨrak kerekyorem au emɨt.

17 Hɨrak ketporem te menmen nɨpaa mɨtɨk profet Aisaia ketpim kewisɨm mau tɨwei mamnen. Hɨm im hɨram matɨp,

18 **"Mɨtɨk ik hi hehimɨtanek hɨrak kɨrɨak menmen mai. Hi hanhan heriuwerek, hɨrak kenipa hi han yaaik. Hi tewen ariuwet Hɨmɨn kai Yaaik kaku kakɨkre han kɨrak te hɨrak kakɨkepik kakno kaktɨp mɨt nerer wit wit menmen yaaim hi arekyorem ahɨsak menmen enum mɨr.

19 Hɨrak kaktike mɨt han ap nanɨtpepan, hɨrak ap te kaknip hɨm iuwe o kakɨrp yayiwe kaktɨp mɨt hɨm mɨrak au.

20 Hɨrak ap kakɨwaank mɨt miyapɨr hɨr nises God yaaik kike nɨre niyen me mani hɨram maa nɨme mɨniu mamwenɨnem. Mɨt miyapɨr hɨr nɨre si metnen kike maain hɨram mami, hɨrak kakɨkepi hɨr nanu werek. Hɨrak kakɨkepi ere wɨ hɨrak kakinɨn menmen enum te hɨm hɨrak kaktɨp mɨt em, hɨram mamnen.

21 Te mɨt miyapɨr nerer wit wit ap ne weiwɨk me Isrel, hɨr enises hɨm mɨrak nanu nanɨnkɨkwek ere maain hɨrak kakne kaktorhis."

Mɨt natɨp Bielsebul kɨkaap Jisas kepɨr herwe enum

(Mk 3:20-30; Lu 11:14-23; 12:10)

22 *Maain hɨr mɨt han neit mɨtɨk enuk herwe kenipek nanamɨr toto, hɨrak kemesɨsɨwek hɨm ap katɨp au. Hɨr neiyɨk nan Jisas te hɨrak kepɨr herwe enuk ken, hɨrak kɨre yaaik kɨr ein ein, katɨp werek werek.

23 Mɨt miyapɨr yapɨrwe hɨr nɨrek, hɨr han kekrit natɨp nar ik: "Yi han kitet mɨtɨk ik hɨrak Krais ik Nepenyek ke Devit kerek nɨpaa God katɨp hɨrak kakriuwetek kaknen?"

24 *Te mɨt han ne Farisi hɨr nemtau mɨt natɨp menmen mar im hɨr nemnorem natɨp nar ik: "Hɨrak ap Nepenyek

* **12:14** Jo 5:16 * **12:15** Mk 3:7-10 * **12:16** Mt 8:4; Mk 3:12 * **12:18** Mt 3:17 * **12:18** Ais 42:1-4 * **12:22** Mt 9:32-33 * **12:24** Mt 9:34, 10:25

ke Devit au. Hɨrak kepɨr
herwe enum kentar mɨtɨk
iuwe ke herwe hɨrak Bielse-
bul hɨrak kekepik kepɨrem.”
25 Jisas kertei menmen hɨr
han kitetim te hɨrak ketpor
kar ik: “Mɨt nau wit iuwe hɨr
newep nau ke nɨmɨn nentar
menmen, te mɨt in ap nepu
werek werek au. Mɨt ne
weiwɨk miutɨp o nɨkerek ne
mɨtɨk kiutɨp hɨr newep nau
ke nɨmɨn nentar menmen te
hɨr ap nepu werek werek
naanmɨpre wit kɨr au. Hɨr
nanɨnke hasini nanɨwaank
hɨras.
26 Seten hɨrak kekepa hi
epɨr herwe mɨrak te hɨrak
kewep kau nɨmɨn. Karkeik te
hɨrak kaku werek werek a?
Taau!
27 Yi yatɨp hi hepɨr herwe
hentar Bielsebul kekepa.
Hɨrak kekepa hi hepɨr herwe
te mɨt han ne yi mɨt, neimɨn
nekepi te hɨr nepɨr herwe
mekre han ke mɨt? Seten
a? Au! Hɨr ap nepɨr herwe
nentar Seten kekepi au. God
kerekek. Te menmen hɨr
nɨrɨakem meteikɨn yi yetpo
enum me Seten kekepa. Au,
God kerekek kekepa.
28 *God Hɨmɨn Yaaik
kerekek kekepa hi hepɨr
herwe mamnopɨn mamkeipɨn.
Menmen im meteikni God
epei kan kau menep kakinɨni
naanmampri.
29 *“Hi wen etpi hɨm
ham. Mɨtɨk hak kakno
kakɨkintɨp menmen me
mɨtɨk iuwe hɨrak kakinɨn
kakrɨak mekam? Hɨrak
kakinɨn kaksenkek his hɨt
me mɨtɨk iuwe. Hɨrak
kaksenkɨkwek his hɨt mɨrak,
hɨrak kakɨkintɨp menmen
mɨrak keiyɨm kakno.
30 *Neimɨn hɨr ap nisɨsa
hɨr nar ke mɨt enun nepan
nai. Neimɨn hɨr ap nekepa
haiu mamri han ke mɨt
nanises God hɨr nar ke mɨt
enun nepɨr mɨt nanises
menmen enum heriyai
heriyai.
31 *“Te hi hetpi, menmen
yapɨrwe mɨt nɨrɨakem o
menmen enum hɨr netpim
hɨr newepyapɨrem neweikɨn
sip newetɨwem maain God
kakɨsakem. Te mɨt miyapɨr
kerek hɨr natɨp enum me
God Hɨmɨn Yaaik, God ap te
kakɨsak menmen im au.
32 Mɨt miyapɨr kerek hɨr
natɨp enum me hi kerek
Mɨtɨk Iuwe keriuweta hi han,
maain God kakɨsak menmen
enum hɨr netpim. Te neimɨn
hɨr natɨp enum me God
Hɨmɨn Yaaik, God ap kakɨsak
menmen enum hɨr natɨp in
o maain. Hɨr nanɨt wit kɨrak
yaaik au.

Hɨm me nu enum mari mine nɨkim mɨram enum
(Lu 6:43-45)

33 *“Nu mei hɨram yaaim
te hɨram mamri mamine
nɨkim mɨram yaaim. Nu
mei enum te hɨram mamri
mamine nɨkim mɨram enum.
Mɨt nɨr nu nɨkim mɨram hɨr
natɨp, ‘Nu im hɨram yaaim’,
o au en, hɨr natɨp, ‘Nu im
hɨram enum mesine’.

* **12:28** Ap 10:38; 1Jo 3:8 * **12:29** Ais 49:24; 1Jo 4:4 * **12:30** Mk 9:40; Lu 9:50
* **12:31** 1Ti 1:13; Hi 6:4-6, 10:26 * **12:33** Mt 7:16-20 * **12:34** Mt 3:7, 15:18, 23:33; Lu 3:7

34 *Yi mɨt enun nɨkerek ne
manpen Seten. Yi ap eitɨp
hɨm ham yaaim eiyɨntar yi
mɨt enun. Mɨt natɨp hɨm
nises menmen mekre han
kɨr.
35 Mɨtɨk yaaik katɨp men-
men yaaim kentar han kɨrak
yaaik. Mɨtɨk enuk katɨp
menmen enum kentar han
kɨrak enuk.
36 Hi hetpi menmen im
hentar maain wɨ kerek God
skelim yi mɨt, hɨrak kakitihi
me menmen enum miutɨp
miutɨp nɨpaa yi yetpim.
37 Maain God kakitihi me
menmen miutɨp miutɨp yi
nɨpaa yetpim. Te hɨm mi
hɨremes maain mamteikɨn
God yi yɨre mɨt yaain o au
enun."

Mɨt han nitɨwekhi hɨrak kɨrɨak menmen kakteiknor God keriuwetek kan kekepik kɨrɨak menmen yaaim nɨpaa mɨt nɨrem au
(Mk 8:11-12; Lu 11:29-32)

38 *Hɨrak katɨp epei au,
mɨt han ne Skraip, kerek
ninɨn nertei hɨm me Moses
natɨp mɨt em, hɨr netike mɨt
ne Farisi, kerek han kitet
hɨr ninɨn mɨt han nises hɨm
me Moses, hɨr natɨp nar
ik: "Mɨtɨk Iuwe, haiu han-
han ti hɨrekes erɨak men-
men yaaim nɨpaa mɨt ap
nɨrɨakem au."
39 *Te Jisas ketpor kar
ik: "Yi mɨt miyapɨr kerek
yitauhi hi arɨak men-
men yaaim nɨpaa mɨt ap
nɨrɨakem, yi mɨt miyapɨr
enun ap yises God au.
Hi ap ateikni menmen yi
yitauhiyem au. Hi ateikni
menmen hɨram mei me
mɨtɨk profet Jona nɨpaa kau
tɨ keremem.
40 *Nɨpaa saauk wɨsenuk
ke wan eik kekes Jona hɨrak
kekre tu kɨrak ere wɨ wikak.
Te hi Mɨtɨk kerek Mɨtɨk Iuwe
keriuweta hi han in, hi hahu
akre hei ehɨt nɨmɨn ere wɨ
wikak.
41 *Maain wɨ God skelim
yi mɨt, mɨt nɨpaa nau neit
Nineva nanɨrp nantike mɨt
nau tɨ in. Hɨr nanɨrp nan-
tike mɨt in hɨr nantɨp, 'Yi
mɨt enun.' Hɨr nantɨp nanɨr
ik nanɨntar nɨpaa Jona katɨp
mɨt en hɨm me God te hɨr
neweikɨn sip newet menmen
enum nises hɨm me God.
Mɨtɨk Iuwe kinɨn Jona hɨrak
kau in te yi ap yeweikɨn sip
yewet menmen enum au.
42 *Maain wɨ God skelim
yi mɨt, mɨte iuwe kwin
hɨre nɨpaa naanmɨpre mɨt
nau wit Siba, hɨre wawɨrp
wautike mɨt miyapɨr nau tɨ
in. Hɨre wawɨrp wautike
mɨt miyapɨr nau tɨ in ek
hɨre wautɨp, 'Yi mɨt miyapɨr
enun.' Hɨre wautɨp menmen
im wawɨntar nɨpaa hɨre
wɨnaaiwɨr wit kɨre wen
hɨt nokim (o yanɨmɨn) te
wemtau hɨm yaaim mɨtɨk
iuwe King Solomon ketpim.
Mɨtɨk Iuwe kinɨn King
Solomon hɨrak kau in te yi ap
yeweikɨn sip yewet menmen
enum yemtau hɨm mɨrak au.

Hɨm me herwe enuk nɨpaa kɨnaaiwɨr mɨtɨk hɨrak pɨke

* **12:38** Mt 16:1; Lu 11:16; Jo 6:30; 1Ko 1:22 * **12:39** Mt 16:4 * **12:40** Jna 1:17
* **12:41** Jna 3:5 * **12:42** 1Kin 10:1-10; Mt 12:6

kan
(Lu 11:24-26)

43 “Wɨ kerek herwe enuk
kenke kɨnaaiwɨr mɨtɨk,
hɨrak kepno ein ein kerekir
wit tɨpar aurek, hɨrak
kɨnkatɨn wit hak te hɨrak
kakwi. Hɨrak kɨnketnɨwek
kɨnketnɨwek hɨrak ap
kɨnapɨnek au.
44 Te hɨrak han kitet kar ik:
‘Hi ap hɨnapɨn wit yaaik au,
te hi pɨke eno wit kai kerek
nɨpaa hi hewik.’ Hɨrak pɨke
kepno wit kɨrak, hɨrak kɨr
wɨnak herwe keiyak kewik
au. Hɨrak yaaik kɨre mɨtɨk
keripep waniu yaaim.
45 *Hɨrak kɨrek epei au,
hɨrak ken kɨnkatɨn herwe
enum mar hispɨnak wik (7)
minɨnek. Epei au, hɨrak
ketikeri nanɨno wɨnak eik e
nanu nanɨt. Nɨpaa mɨtɨk
hɨrak herwe kewik han enuk
kike, te in ek hɨram herwe
mamɨwaank han kɨrak enuk.
Menmen mamɨr im mamnen
mamnep mɨt nau tɨ im.”

Jisas miye pɨrak wetike
kikrek nɨrak nanɨno nanɨrek
(Mk 3:31-35; Lu 2:19-21)

46 *Jisas wen katɨp mɨt
menmen mɨrak, te miye
pɨrak wetike kikrek nɨrak
nan nanɨrek. Hɨr nerp
witeik hanhan netpɨwek
menmen.
47 Hɨr nerp en, mɨt han
nerp en netpɨwek nar ik:
“Emtewek. Miye wetike
kikrek nit nan nanrit
nanɨtput menmen.”
48 Jisas kewenɨwekhi
katɨp, “Peimɨn hɨre miye pai.
Neimɨn hɨr nɨre kikrek nai?”
49 Hɨrak kesiuwe mɨt nɨrak
disaipel his hɨrak katɨp,
“Eiyɨri. Mɨt miyapɨr in
hɨr nɨre miyerer nai netike
kikrek nai.
50 *Neimɨn hɨr nises men-
men Haai kai keit wit kɨrak
hɨrak hanhan hɨr nanisesim,
hɨr nɨre kikrek nai, yenterer
nai o miye pai.”

13

Hɨm me mɨtɨk kamɨr
nɨkim mekre ni
(Mk 4:1-9; Lu 8:4-8)

1 Me wɨ im keremem, Jisas
kɨnaaiwɨr wɨnak ketpaan
ken wit eik ken kau menep
wan eik.
2 *Hɨrak kau en, mɨt
miyapɨr yapɨrwe nererik
menep menep nersɨs Jisas.
Te hɨrak kɨniu ken kekre bot
kau en, hɨr mɨt miyapɨr nerp
tenhaan nau pɨn eik.
3 Jisas ketpor menmen
yapɨrwe me tok piksa mar
im. Hɨrak katɨp: “Mɨtɨk hak
ken kamɨr nu nɨkim mekre
ni mɨrak.
4 Te mɨtɨk kewɨrem mau ni,
nɨkim ham menke mɨwaai
yayiwe kerek wit yaain te
hore man maam.
5 Yehes ham menke men-
tar nan kerek ap tɨ mei
iuwe menterim em, te hɨram
mewo wasenum mentar tɨ
kike kentar nan.
6 Wepni kan kɨr kenterim
te hɨram ap mewɨr nekenik
men tɨ eik au. Hɨram me
weiwei te maa meit.
7 Nɨkim ham menke
mɨwaai waai kerek tɨktɨk
mewim em, te waai kere-
mem tɨktɨk mewim em

* **12:45** 2Pi 2:20 * **12:46** Mt 13:55 * **12:50** Jo 15:14; Ro 8:29 * **13:2** Lu 5:1-3

mɨniu mɨwapɨn em. Te
hɨram mewo werek werek
ap mari au.
8 Nɨkim ham menke
mɨwaai tɨ yaaik nɨpaa mɨtɨk
kewenek te hɨram mewo
mari yaaim. Ham mari 100,
ham mari 60, ham mari 30.
9 Mɨt miyapɨr kerek nem-
tau hɨm mai hɨr han ekitetim
werek werek!”

Jisas kewepyapɨr kenmak te hɨrak katɨp mɨt miyapɨr menmen keriuwe tok piksa
(Mk 4:10-12; Lu 8:9-10)

10 Hɨrak ketpor epei au,
mɨt disaipel nan nitehi Jisas,
“Ti henmak ti hetpor hɨm tok
piksa?”
11 *Jisas ketpor, “God
epei keteikni menmen
hɨrak kakrɨakem te kakinɨn
naanmɨpre yi mɨt. Hɨrak
keteikni yarkeik te yi eire
nɨkerek nɨrak yi eiyisesik. Te
mɨt in en au.
12 *Mɨt han kerek netenen
menmen ham me God, hɨrak
kakwetɨr meiyam yapɨrwe
te hɨr nantɨwem yapɨrwe.
Te mɨt han kerek ap nete-
nen menmen iuwe nɨnapen
hɨm mɨrak, menmen kike hɨr
epei netenenim mamɨwaank
mamɨt.
13 *Hi hetpor menmen
meriuwe tok piksa hentar
hɨr nɨr menmen te hɨr ap
nertei menmen. Hɨr nɨkɨp
memtau, te hɨr ap nertei
menmen hi hetpim werek
werek au.
14 *Hɨm ham nɨpaa mɨtɨk
profet Aisaia ketpim hɨrak
kewisɨm mau tɨwei hɨram
epei man mentar menmen
mɨt miyapɨr in hɨr nɨrɨakem.
Hɨram matɨp:
‘Yi yayɨmtau hɨm yeteipim
yeteipim te yi yayɨrtei
menmen werek werek
au. Yi yayɨr menmen
yaiteipim yaiteipim
te yi yayɨr menmen
werek werek au.
15 Hɨr nanɨrem werek werek
au nentar han ke
mɨt miyapɨr in en
epei au ketaritari,
hɨr nemesɨs nɨkɨp
mɨr epei au nɨnapen
nanɨmtau hɨm. Te
hɨr nɨnapɨpɨ nanamɨr
kɨr ap nɨr menmen
hi hɨrɨakem. Hɨr ap
nɨrɨak menmen im
te hɨr nanɨr menmen
hi hɨrɨakem nemtau
menmen mai werek
werek, han kɨr enisɨsa
te hi akepi hɨr enɨre
yaain.’
16 *“Te yi han yaaik eiyu.
Nanamɨr ki epei kɨr men-
men werek werek. Nɨkɨp
mi epei memtau menmen
werek werek.
17 Hi hetpi menmen werek
werek. Mɨt profet yapɨrwe
netike mɨt yaain nɨpaa
hanhan nanɨr menmen yi
epei yɨra hi hɨrɨakem, te hɨr
ap nɨrem au. Hɨr hanhan
nanɨmtau menmen yi epei
yemtau hi hetpim te hɨr ap
nemtewem. Au, hɨr epei naa.

Jisas kewepyapɨr hɨm mɨrak me mɨtɨk kamɨr rais

* **13:11** 1Ko 4:1 * **13:12** Mt 25:29; Mk 4:25; Lu 8:18, 19:29 * **13:13** Diu 29:4
* **13:14** Ais 6:9-10; Jo 12:40; Ap 28:26-27 * **13:16** Lu 10:23-24

nɨkim
(Mk 4:13-20; Lu 8:11-15)

18 “Yi eiyɨmtau hɨr o as me
tok piksa me mɨtɨk kewɨr rais
nɨkim mɨram mau ni.
19 Mɨt yapɨrwe nem-
tau hɨm me God kakinɨn
naanmɨpre mɨt te hɨr ap
nerteiyem werek werek
au, hɨr nɨre nɨkim mɨwaai
yayiwe. Maain Seten kaknen
kakɨkre han kɨr kakpɨr hɨm
kerek epei God kewisɨm
mekrerek.
20 Nɨkim ham mɨnatɨn
mɨwaai tɨ kike mentar nan,
im em hɨram mɨre mɨt han
wasenum nemtewem han
yaaik neriuwerem.
21 Te hɨr nɨre nɨkim
keremem ap mine nekenik
men tɨ eik au te mamu kike.
Maain hɨram pɨke mami.
Mar im em te mɨt neiyan
nemtau hɨm me God nisesim.
Maain kike mɨt han neneri
nerekyor enum nentar hɨr
nisesim, te hɨr wasenum
neweikɨn sip newetɨwem.
22 *Nɨkim ham menke
mekre waai kerek enum
tɨktɨk mewim em, hɨram
mɨre mɨt nemtau hɨm im te
menmen enum me tɨ ik ek
metike pewek hɨr hanhanem
hɨram minɨn hɨm me God.
Mɨt nar ik ek ap te nanrɨak
menmen yaaim nanises God
werek werek au.
23 Nɨkim menke mekre
tɨ yaaik hɨram mar ke
mɨt nertei hɨm me God
nemi mekre han kɨr. Te
hɨram mine wit mari yehes
yapɨrwe, ham mar 100, ham
mar 60, ham mar 30, te
hɨr nɨrɨak menmen yaaim
yapɨrwe.”

Jisas katɨp hɨm tok piksa
me yenkis enum mente mau ni

24 Jisas ketpor hɨm tok
piksa ham. Hɨrak katɨp:
“Menmen God kɨrɨakem
hɨram mɨre mɨtɨk hak kewɨr
wit nɨkim mitet ni mɨrak.
25 Maain wɨtaan mɨt
miyapɨr nɨwaai, mɨtɨk enuk
kɨrak kepan kan kewɨr
yenkis yehes mɨram enum
mitet ni kerek hɨrak epei
kewɨr wit nɨkim mewi en,
te hɨrak ken.
26 Maain wit kerek hɨr epei
newɨrem em mau ni eim
mɨre iuwe mamine nɨkim, te
hɨr nɨr yenkis enum kere-
mem metikerem.
27 Mɨt nɨrɨak menmen me
mɨtɨk iuwe hɨr nen netpɨwek
nar ik: ‘Mɨtɨk iuwe ti nepei
hamɨr wit yehes mekre ni
mit im e. Ti hamɨr menmen
yaaim te menmen im enum
meke nein man te hɨram
mewo in?’

28 Hɨrak kewenhi ketpor,
‘Mɨtɨk hak enuk kepan kan
kamɨr menmen enum mekre
nɨmɨn me menmen yaaim.’
Hɨr nitɨwekhi, ‘Ti hanhan
haiu emno emketetim?’
29 Te hɨrak keweni ket-
por, ‘Hi hɨnaain yi eiketetim
emnopɨn. Yi yaiket men-
men yaaim mamtikerem. Au
emɨt!
30 *Yi eiwisɨm emu ere
maain hɨram emi. Te hi etɨp
mɨt kerek nanremir nanɨr
ik: ‘Yi eiyinɨn eiremir men-
men enum eisenkekim em-
riuwe waai. Maain haiu
mamɨsiyem. Yi eiremir men-
men enum epei au, te yi

* **13:22** Mt 6:19-34; Lu 12:16-21; 1Ti 6:9-10, 17
* **13:30** Mt 3:12

eino eiremir nɨkim yaaim eiwisɨm emɨkre wɨnak kai.’ ”

Jisas katɨp hɨm me nu mastet nɨkim mɨram metike yis

(Mk 4:30-32; Lu 13:18-21)

31 Jisas ketpor hɨm tok piksa hɨrak katɨp, “Menmen God kɨrɨakem hɨram mɨre nu mastet nɨkim mɨram. Mɨtɨk hak ketɨwem kamɨr mau ni mɨrak.

32 Nu mastet nɨkim hɨram ap iuwe mar ke nɨkim me menmen ham em. Au, hɨram kike enum. Te maain hɨram mau ni mamniu mamre iuwe maminɨn menmen kerek mau ni em, hɨram mamre nu te hore mamnen mamwis yaank mamu heneik mɨram. Mar im mɨt in kerek nises hɨm mai hɨr nɨre niutɨp niutɨp. Te maain hɨr nanɨre yapɨrwe.”

33 Jisas pɨke ketpor hɨm ham. Hɨrak katɨp, “Menmen God kɨrɨakem hɨram mɨre yis mɨte weiyɨm wen wenipem metike flaua weweiknenim mekre sar mau hɨm ere hɨram nap mɨnanem mɨniu wɨsenum.”

Jisas katɨp mɨt keriuwe hɨm tok piksa keremem

(Mk 4:33-34)

34 Jisas katɨp mɨt miyapɨr menmen yapɨrwe keriuwe hɨm mɨre tok piksa. Hɨrak ap ketpor hɨm meiyam au. Hɨrak ketpor tok piksa keremem.

35 *Hɨrak katɨp kar ik te menmen nɨpaa mɨtɨk profet ketpim kewisɨm mau tɨwei, hɨram mamnen mamɨr ke nɨpaa hɨrak ketpim. Hɨm im hɨram matɨp,

“Hi awep hɨm atɨp mɨt tok piksa. Hi atɨp menmen nɨpaa hi God hɨrɨak tɨ ere in mɨt ap nerteiyem au.”

Jisas kewepyapɨr tok piksa me yenkis enum katɨp mɨt disaipel nɨrak em

36 Jisas katɨp mɨt miyapɨr menmen epei au, hɨrak kɨnaaiwɨr mɨt miyapɨr hɨrak kɨnɨk ken wɨnak. Hɨrak kɨnɨk ken wɨnak, mɨt nɨrak disaipel nan nitɨwekhi, “Ti etpei werek menmen me yehes enum mekre ni.”

37 Jisas kewenhi ketpor, “Mɨtɨk kerek kamɨr yehes yaaim mekre ni hɨrak hi kerekek. Mɨtɨk Iuwe God keriuweta hi han tɨ ik.

38 *Ni eim hɨram tɨ ik ek. Yehes yaaim hɨram mɨre mɨt miyapɨr nises hɨm me God. Yehes enum hɨram mɨre mɨt miyapɨr nises hɨm me Seten.

39 Mɨtɨk enuk kepan kerek kamɨr yehes enum hɨrak Seten. Wɨ mɨt hɨr nan newen yehes hɨram mɨre wɨ God skelim mɨt. Mɨt kerek nen newen yehes hɨr ensel.

40 *Mamɨr ke mɨt neit yehes enum nesenkekim neiyɨm nan newɨrem mekre si, te maain wɨ menmen mamnen mamɨr im God skelim yi mɨt.

41 *Te hi Mɨtɨk ke wit ke Mɨtɨk Iuwe hi asiuwe mɨt ensel nai nanɨno nanrer wit wit me tɨ kerek hi naanmampre mɨt miyapɨr hɨr nanɨnke

* **13:35** Sam 78:2 * **13:38** 1Ko 3:9; 1Jo 3:10 * **13:40** Mt 7:19; Jo 15:6 * **13:41** Mt 24:31, 25:31-46; Mk 13:27

menmen enum mari han
ke mɨt en. Hɨr nanɨnke
menmen enum metike mɨt
han kerek nɨrɨak menmen
enum. Te hi enkerem
emnopɨn emkeipɨn wit kerek
Mɨtɨk Iuwe naanmɨprewem.
42 *Te hɨr nanwɨr mɨt
miyapɨr enun nanɨno
nanɨkre si kerek hɨr
nanɨnepɨp nanɨneknen
yehes mɨr.
43 *Me wɨ im mɨt miyapɨr
kerek yaain en nanu wit
yaaik God kakwetɨr menmen
mɨrak iuwe kakɨkepi te hɨr
nanɨr nanre wepni nanɨt wit
kɨrak. Mɨt neimɨn nemtau
hɨm mai hɨr han ekitetim!

*Hɨm tok piksa me mɨtɨk
kɨnkatɨn bokis pewek mekr-
erem mɨsawɨn mekre tɨ*

44 *"Menmen me God
hɨram yaaim mɨre okis
pewek mekrerem mɨt nɨpaa
hɨr mɨt nɨsawɨnem mekre
ni ham. Maain mɨtɨk hak
kiutɨp kɨnapɨnem, hɨrak
pɨke kɨsawɨnem mekre hei,
hɨrak han yaaik, te hɨrak ken
keit menmen mɨrak yapɨrwe
keiyɨm ken kesiuwerem men
mɨt, hɨrak keit nan mererim,
hɨrak keiyɨm ken kewɨrem
keiyɨm katɨn ni keremem.

*Hɨm tok piksa me mɨtɨk
kɨr pewek wɨnak yaaik*

45 "Menmen me God hɨram
yaaim mɨre mɨtɨk hak kerek
kɨnkatɨn pewek wɨnak hɨrak
kɨnkatɨn kerek yaaim yaaim
em, keiyɨm ken kesiuwerem
men mɨt te kakɨt moni mam-
rerim.

46 Hɨrak kɨr pewek wɨnak
kerek yaaik ek, te hɨrak
ken kesiuwe menmen mɨrak
keiyɨm ken kesiuwerem
men mɨt, hɨrak keit moni
mererim, hɨrak keiyɨm ken
kewɨrem keit wɨnak yaaik
kerekek.

Hɨm tok piksa me hepin

47 *"Menmen God
kɨrɨakem hɨram mɨre hepin
mɨt hɨr newɨrem mekre wan
neiyɨm nanri saauk metike
menmen ham yapɨrwe.
48 Hepin kenempet keriuw-
erem, te hɨr neriyaam man
mɨwaai pɨn eik. Te hɨr
nau nekorɨrem newis saauk
yaaim em mekre tɨkenup
ham, enum em hɨr newɨrem
men.
49 Me wɨ kerek maain God
skelim mɨt ne tɨ ik ek, hɨram
mampar ik. Mɨt ensel ne God
nanɨnen nanɨnke mɨt enun
kerek nises menmen enum
me nɨmɨn me mɨt yaain nises
menmen yaaim.
50 *Te hɨr nanwɨri nanɨno
nanɨkre si iuwe. Me si im
em hɨr nanɨnepɨp nankɨt
nanɨneknen yehes mɨr
naneitaiyen."

*Hɨm me mɨtɨk keit men-
men yaaim wen petep, metike
menmen enum tokim.*

51 Te Jisas kitorhi, "Yi
yertei hɨm yapɨrwe hi epei
hetpiyem?" Hɨr newenhi
natɨp Jisas, "Kai Iuwe, haiu
merteiyem."
52 Te Jisas ketpor, "Mar
keremem te mɨt skraip kerek
nertei hɨm me Moses natɨp
mɨt em, hɨr epei nertei hɨm

* **13:42** Mt 8:12 * **13:43** Dan 12:3 * **13:44** Mt 19:29; Lu 14:33; Fl 3:7 * **13:47** Mt 22:9-10 * **13:50** Mt 13:42; Lu 13:28

hi hewepyapɨrem, hɨr nɨre
mɨtɨk haai ke wɨnak iuwe.
Hɨrak ken kɨnɨk wɨnak kɨrak
kekin menmen yaaim pe-
tep metike menmen enum
tokim keiyɨm kan kɨkaap mɨt
kewetɨrem. Hɨr newepyapɨr
hɨm me God nɨpaa hɨrak
katɨp mɨt profet em metike
hɨm mai yaaim."

Hɨr mɨt ne Nasaret neweikɨn sip newet Jisas
(Mk 6:1-6; Lu 4:16-30)

53 *Jisas katɨp hɨm tok
piksa im epei au, hɨrak
kɨnaaiwɨr wit ik ken.
54 *Hɨrak pɨke ken wit
kɨrak eik ken katɨp mɨt hɨm
me God kekre wɨnak kerek
hɨr nererik nekine hɨm me
Moses neitai en. Hɨrak
ketpor werek te hɨr nekrit
nehɨnhɨn natɨp, "Keimɨn
ketpɨwek hɨm yaaim hɨrak
ketpeiyem? Keimɨn kekepik
te hɨrak kɨrɨak menmen
yaaim kɨkaap mɨt keriuw-
erem kepɨr herwe kɨrɨak mɨt
kerek nɨnap hɨr nɨre yaain?
Hɨrak mɨtɨk weinɨk kar ke
haiu mɨt in.
55 *Mɨtɨk ik ek nɨkan ke
mɨtɨk kerek kime wɨnak
kerekek. Maria hɨre miye
pɨrak kerepep. Jems ketike
Josep, Saimon Judas hɨr
kikrek nɨrak keriyen.
56 Yenterer nɨrak hɨr
nau netikewai. Menmen
yapɨrwe im em hɨrak
ketɨwem meke nein man?"
57 *Hɨr natɨp narik te han
kɨr enuk neriuwerek hɨr
neweikɨn sip newetɨwek
nentar hɨr ap nertei karkeik
te hɨrak kɨrɨak menmen im
yaaim. (Hɨr han kitet hɨrak
mɨtɨk kerekek. Mɨtɨk Iuwe
au.) Te Jisas ketpor, "Mɨt
profet niuk mɨr iuwe mau
merer wit wit, te mɨt neit wit
kɨrak netike mɨt ne weiwɨk
mɨrak, hɨr ap han kitet hɨrak
iuwe au."
58 Hɨrak ap kɨrɨak men-
men yapɨrwe kɨkaap mɨt his
hɨt enum metike menmen
ham keit wit eik ek kentar
hɨr ap han kitet hɨrak mɨtɨk
kerek God keriuwetek kan
au.

14

Jon kerek kɨkɨr mɨt neri-
uwe tɨpar epei kaa
(Mk 6:14-29; Lu 3:19-20, 9:7-9)

1 Me wɨ im, mɨtɨk iuwe
gavman Herot ke provins
Galili kemtau menmen Jisas
kɨrɨakem.
2 Te mɨtɨk Herot katɨp
mɨt kerek nɨrɨak menmen
mɨrak, "Hi han kitet ik hɨrak
mɨtɨk Jon kerek kɨkɨr mɨt
neriuwe tɨpar em. Hɨrak
kaa te in ek hɨrak pɨke
kekrit te menmen wɨsenum
manpenum mau his mɨrak,
te hɨrak kɨrɨak menmen
yaaim im.
3-4 **Nɨpaa Jon katɨp
Herot, "Ti heit mɨte ip ep.
Menmen im e hɨram ap
yaaim au." Te Herot han
enuk ketenen Jon kesenkekik
keriuwe sen ain kewisɨk
kekre wɨnak enuk kentar
Herot epei keit Herodias,
mɨte pe Filip, Herot nɨkik
kɨrak.

* **13:53** Mt 7:28 * **13:54** Jo 7:15 * **13:55** Lu 3:23; Jo 6:42 * **13:57** Jo 4:44
* **14:3-4** Mt 11:2 * **14:3-4** Lev 18:16, 20:21 * **14:5** Mt 21:26

5 *Herot hanhan kaknep
Jon kaki, te hɨrak kɨnaain
mɨt miyapɨr. Hɨr han kitet
Jon hɨrak mɨtɨk profet ke
God.
6 Maain wɨ ham miutɨp,
mɨt han nen nau netike
Herot han kitet wɨ kerek
nɨpaa miye winaak ek. Me
wɨ im nɨki pe Herodias
wɨrɨre wen werp nɨmɨn ke
hɨr mɨt. Te herot hanhanep
wɨsenum.
7 Hɨrak hanhanep
wɨsenum te hɨrak katɨp mɨte
kerepep kar ik: “Hi hetput
werek. Menmen ti hanhan
ehitauhiyem, hi ewetitem.”
8 Miye pe nɨki ip ep watɨp
nɨki pɨre weriuwe hɨm, te
hɨre watɨp, “Ti erekir teruk
ke Jon kerek kɨkɨr mɨt en
ewisɨk ekɨkre tɨkenup eiyɨk
enen ewetewek in ek, te hi
hertei hɨrak kaa.”
9 Hɨre watɨp war ik, te
mɨtɨk iuwe eik ek hɨrak
han enuk. Hɨrak kɨnapen
kakrekyɨwekem te hɨrak
yɨnk enuk kentar mɨt nau
naam menmen netikerek
nemtau menmen hɨrak
ketpɨwerem. Te hɨrak
katɨp mɨt nɨrak enwetɨwe
menmen im emnen.
10 *Herot keriuwet mɨtɨk
ken wɨnak enuk te hɨr mɨt en
nerekir teruk ke Jon neit ein
te tɨmɨr kewen keket.
11 Epei au, hɨr neit paan
kɨrak kekre tɨkenup neiyɨk
nan newet nɨki ep ek. Hɨre
wetɨwek epei au, hɨre weiyɨk
wen wewet miye pɨre rek.
12 Mɨt disaipel ne Jon
nerteiyek, hɨr nan neit
herwe yɨnk kɨrak neiyɨk
nen newisɨk kekre hei. Hɨr
newisɨk epei au, hɨr nen
natɨp Jisas menmen enum
mɨt nɨrɨak Jon em.

Jisas kewet mɨt nar 5,000 menmen hɨr naam
(Mk 6:30-44; Lu 9:10-17; Jo 6:1-13)

13 Jisas kemtau hɨm me
mɨr hɨr nenep Jon keremem,
hɨrak kehɨn kɨniu ken kekre
bot kerekir wan ken wit
weinɨk kerek mɨt ap newi au.
Te mɨt yapɨrwe nemtau Jisas
ken, hɨr neke tɨ nɨnaaiwɨr
wit kɨr nisesik nen.
14 *Jisas epei kau bot keiyɨk
ken ere epei kiun wit kerek
hɨrak hanhan kakno. Hɨrak
kɨnaaiwɨr bot kenke ken
tɨ, hɨrak kɨr mɨt miyapɨr
yapɨrwe nisesik nan. Te
hɨrak han tewenɨni kɨkaap
mɨt han kerek nɨnap, his hɨt
enum em.
15 Hɨnkewɨ epei man,
te mɨt disaipel nɨrak nan
natɨp Jisas, “Wit ik ek enuk
weinɨk ap mɨt newik. Te wɨ
epei men wɨtaan kaknen.
Ti eriuwet mɨt miyapɨr
yapɨrwe nanɨno enrer wit
wit kerek menep ek te hɨr
hɨras enwɨr pewek enɨt
menmen mɨr nanɨm.”
16 Jisas ketpor, “Haiu ap te
mamriuweti enɨno au emɨt.
Yi eiwetɨr menmen enɨm me
yi hɨras.”
17 Hɨr newenɨwekhi
netpɨwek, “Haiu ap metenen
menmen mei yapɨrwe au.
Haiu meit bret hispɨnak (5),
saauk wiketerem im em
keremem.”
18 Jisas katɨp, “Eikinɨm
eiyɨm einen in.”

* **14:10** Mt 17:12 * **14:14** Mt 9:36

19 *Hɨrak katɨp mɨt
miyapɨr yapɨrwe nau yenkis
nau tɨ. Epei au, hɨrak kekin
bret hispɨnak (5) keremem
metike saauk wiketerem
hɨrak kɨkɨam naan men niu
nepni eim, hɨrak kitehi God
katɨp hɨrak han yaaik keri-
uwe menmen im. Epei au,
hɨrak kewep bret keremem
hɨrak kewet mɨt disaipel
nɨrak em, te hɨr neweiknɨm
newet mɨt miyapɨr yapɨrwe
rem.
20 *Hɨr naam nen nen ere
tu iuwe. Te hɨr disaipel
neit yinam kerek epei naam
em nemi mekre wapnake ere
wapnake hiswiyen wik (12)
menempetɨt meriuwerem.
21 Hɨr mɨt kerek naam
menmen hɨr yapɨrwe nar
5,000 mɨt. Hɨr ap newenhis
mɨyapɨr netike nɨkerek nau
netikeri au.

Jisas kitet wan keke niu ken
(Mk 6:45-52; Jo 6:15-21)

22 Jisas kewtɨr menmen
epei au, hɨrak katɨp mɨt
nɨrak disaipel nehɨn nɨniu
nen nekre bot nanin+n
nanɨno wan pɨnak ein te
hɨrak kaku kakriuwet mɨt
miyapɨr yapɨrwe nanɨno.
Epei au, hɨrak kakisesi.
23 *Jisas keriuweti nen te
hɨrak hɨrekes kɨniu mɨniu
(o neiyɨp) ken kakitehi God
menmen. Nepei hɨnkewɨ
kakre wɨtaan hɨrak kiutɨp
kerekek kepu.
24 Bot hɨrak epei ken wan
nɨmɨniuwe eik, te nɨme
mɨniu meke bot paan kɨrak
te wan sɨr mɨniu mamuwer
bot.
25 Epei menep wanewik
hɨram wen toto, Jisas keri-
uwe hɨt mɨrak keke niu kitet
wan ken kakɨr mɨt nɨrak dis-
aipel.
26 *Hɨr nɨrek keriuwe hɨt
mɨrak keke niu kitet wan
te hɨr neperper, hɨr natɨp,
"Hɨrak herwe." Te hɨr
nenepɨp nenɨne hɨm iuwe.
27 Wasenum Jisas kenɨne
ketpor, "Yi ap einapen. Yi
einakɨn tokim. Hi kerekek
han. Hi ap herwe auye!"
28 Pita kewenhi ketpɨwek
kar ik: "Kaiu Iuwe, ti hɨrekes
te ti etpo hi eriuwe hɨt mai
eitet wan anen arit."
29 *Jisas katɨp, "Ti enen."
Te Pita kɨnaaiwɨr bot keri-
uwe hɨt mɨrak kitet wan ken
kakɨr Jisas.
30 Pita kɨr nɨme mɨniu
te hɨrak kɨnapen, hɨrak
kaknatɨn kakno kakɨm tɨpar
kakɨkre wan. Te hɨrak
kenɨne, "Kaiu Iuwe ekepa!"
31 *Wasenum Jisas kewis
his ketenen Pita, hɨrak
ketpɨwek, "Ti ap han kiteta
hi Iuwe au? Ti henmak te ti
heit han wik wik?"
32 *Nepei au, hɨrakɨt
wiketeret tɨniu tau bot te
nɨme maa meit.
33 *Hɨr mɨt kerek nau
bot en nɨr menmen im, hɨr
newenɨpi Jisas natɨp, "Haiu
mertei werek ti Nɨkan ke
God."

Jisas kɨkaap mɨt miyapɨr

* **14:19** Mt 15:35-39; Mk 8:6-10 * **14:20** 2Kin 4:44 * **14:23** Lu 6:12, 9:28
* **14:26** Lu 24:37 * **14:29** Jo 21:7 * **14:31** Mt 8:26 * **14:32** Mk 4:39 * **14:33** Mt 27:54; Jo 1:49

nɨnap neit Genesaret
(Mk 6:53-56)

34 Hɨr epei nerekir wan
nen pɨnak ein niun tɨ ke
Genesaret.
35 Hɨr mɨt ne wit ik ek hɨr
nertei hɨrak Jisas te hɨr ne-
siuwe hɨm men merer wit
wit kerek menep menep ek,
hɨr neithis mɨt kerek nɨnap
ek neri nan.
36 *Hɨr neri nen epei au,
hɨr nɨnap natɨp hɨm iuwe
nitɨwekhi hɨrak ekwisi hɨr
hɨras enwis his entenen yɨnk
kɨrak o laplap hɨr mɨrak. Hɨr
mɨt miyapɨr kerek newis his
netenen laplap hɨr mɨram
netike mɨt netenen yɨnk
kɨrak, hɨr yapɨrwe nɨre
yaain.

15

Hɨm lo me God hɨram
minɨn hɨm me maamrer
(Mk 7:1-13)

1 Hɨrak Jisas wen kepu
wit Genesaret, mɨt han ne
farisi netike mɨt skraip kerek
ninɨn nertei hɨm me Moses
natɨp mɨt em, hɨr nɨnaaiwɨr
Jerusalem nan nɨr Jisas
nitɨwekhi menmen.
2 *Hɨr natɨp, “Nenmak te
hɨr mɨt disaipel nit nɨrɨak
menmen ap nises menmen
kerek nɨpaa maamrer naiu
nɨrɨakem? Hɨr nanɨm men-
men hɨr ninɨn nekemyet his.
Te mɨt disaipel nit au.”
3 Jisas kewenhi ketpor,
“Yenmak te yi ap yises
menmen me God te yi yises
hɨm nɨpaa mɨt kerek yi yisesi
hɨr newetiyem netpiyem a?
4 *Nɨpaa God katɨp, ‘Yi
eiyɨmtau hɨm me miye haai
ni te maain yi naanmampri.
Mɨtɨk kerek katɨp enum ke
menmen miye haai nɨrak, yi
mɨt eikɨp kaki.’
5 Te yi yises hɨm im au. Yi
yatɨp, ‘Mɨtɨk keiyak ketenen
pewek o menmen kakɨkaap
miye haai nɨrak, te hɨrak
katɨp miye haai, “Hi epei
hehimɨtan im em te hi ewet
God em. Hi ap naanempri
eriuwerem au.”
6 Yi yatɨp hɨram werek
hɨrak ap ekɨkaap miye haai
nɨrak neriuwerem au.’ Me
menmen mar im yi yerekir
hɨm me God yeriuwe hɨm
ham me maamrer ni yi yis-
esim.
7 Yi mɨt enun yemipɨn.
Mɨtɨk profet Aisaia nɨpaa ke-
himɨteni werek me wɨ hɨrak
katɨp hɨm me God kar ik.
Hɨrak katɨp,

8 *‘Mɨt in en hɨr hanhan
newenɨpi niuk mai
neriuwe hɨm mɨr,
te han kɨr au nisɨsa
werek werek au.
9 Menmen hɨr netpim
newenɨpi niuk mai
neriuwerem hɨram
au enum menmen
weinɨm. Menmen hɨr
natɨp mɨt hɨr enisesim
hɨram ap hɨm mai au.
Hɨm mɨr weinɨm.’ ”

Menmen enum mɨrɨak han
ke mɨtɨk enuk
(Mk 7:14-23)

10 Jisas ketpor epei au,
hɨrak kenɨne mɨt miyapɨr
nan nɨrek, hɨrak ketpor, “Yi

* **14:36** Mt 9:20-21; Mk 5:27-28; Lu 8:44 21:17; Diu 5:16 * **15:8** Ais 29:13 * **15:2** Lu 11:38 * **15:4** Eks 20:12,

eiyɨrteiyem han ekitetim
werek werek!
11 *Menmen kerek mɨt hɨr
nanɨm menip God katɨp hɨr
mɨt enun au. Menmen mɨt
netpim hɨram menip God
katɨp hɨr mɨt enun.”

12 Hɨrak ketpor nepei au,
mɨt nɨrak disaipel nan natɨp
Jisas, “Ti hertei mɨt ne Farisi
nemtau hɨm ti hetpim em te
hɨr han enuk neperper?”

13 *Jisas kewenhi katɨp,
“Haai kai kau wit kɨrak
Heven hɨrak menmen mɨrak
mau ni. Menmen kerek
hɨrak ap kamɨr au, hɨram
mewo weinɨm, maain
hɨrak kakɨketim mamriuwe
nekenik mɨram mamno.
14 *Yi eiwisi enu en. Hɨr
nɨre mɨt nanamɨr enuk
toto, te hɨr nanteikɨn mɨt
han kerek nanamɨr toto en
yayiwe hɨr enisesim te hɨr
nanɨr God. Te nanamɨr
toto kakteikɨn mɨtɨk hak
nanamɨr toto yayiwe, hɨrakɨt
wiketeret tatɨnkewɨn tatɨkre
wi.”

15 Pita kewenhi katɨp Jisas,
“Ti ewepyapɨr hɨm me tok
piksa, te haiu emɨmtewem.”
16-17 Jisas katɨp, “Yi ap
han kewi au a? Yi yɨre
mɨt han en a? Yi ap
yertei menmen kerek mɨtɨk
hɨrak kewisim mekre hɨm
hɨram men mekre nɨnpɨ
tɨwaak te maain hɨrak kakno
kaknerem mamɨkre hei?
18 *Te menmen mekre han
ke mɨt, maain hɨr netpim, im
hɨram menip God katɨp mɨt
hɨr enun.

19 *Menmen kerek met-
paan meke han ke mɨtɨk
hɨram mar im: han kitet
menmen enum, kenep
mɨt naa, kari miyapɨr his
kewenem, kekintɨp men-
men, kewenɨn hɨm, katɨp
kenip mɨtɨk hak yɨnk enuk.
20 Menmen im em hɨram
menip God katɨp mɨtɨk ik
hɨrak enuk. Mɨtɨk ap keke-
myet his wen au, te hɨrak
kakɨm menmen, hɨram ap
te mamnip God kaktɨp mɨtɨk
kar ik hɨrak enuk au.”

Mɨte pe Kenan hɨre wises
hɨm me Jisas werek werek
(Mk 7:24-30)

21 Jisas kɨnaaiwɨr wit
Genesaret te hɨrak ken tɨ ke
wit Taia ketike Saidon.
22 Mɨte hap pe Kenan kerek
wau wit eik kerekek, hɨre
wan wenɨnɨwek hɨm iuwe
wetpɨwek, “Mɨtɨk Iuwe ti
Nepenyek ke Devit, ti han
etwenɨna. Herwe enum
mewaank nɨki pai.”
23 Te Jisas ap kewenhi
ketpɨwe menmei au. Hɨr mɨt
disaipel nan nɨrek netpɨwek,
“Mɨte ip ep hɨre wenɨne
wenɨne wisesai wan. Ti
ekepiye te hɨre wauno.”

24 *Jisas ketpor, “Au, God
keriuweta te hi han hɨkaap
mɨt kerek ne weiwɨk miutɨp
me Isrel, hɨr nɨre sipsip
nɨsawɨn neit yaank. Mɨt han
au.”
25 Hɨrak katɨp epei au, mɨte
kerepep wan wewen ninɨp
werp hɨt me Jisas watɨp, “Kai
Iuwe, ti ekepa.”

---

* **15:11** Mt 12:34 * **15:13** Jo 15:2 * **15:14** Mt 23:16, 24; Lu 6:39; Ro 2:19
* **15:18** Mt 12:34 * **15:19** Jen 8:21; Ga 5:19-21 * **15:24** Mt 10:6

26 Jisas ketpɨwe tok piksa
kar ik: “Hɨram enum te
haiu mamkin menmen me
nɨkerek mamwɨrem mamno
mamwet nepere rem, hɨram
mamɨm.”
27 Mɨte watɨp, “Kai Iuwe,
ti hatɨp werek. Haiu enun
mɨre nepere. Te nepere
hɨram mekorɨr menmen
kerek miye haai nɨr naam
hɨram mɨnatɨn mɨwaai yeno
kerek hɨr naam menmen
menterim.”
28 *Hɨre watɨp war ik
te Jisas ketpɨwe, “Mɨte ti
eises hɨm me God werek
werek. Menmen ti hanhan
em hɨram mamnen.” Hɨrak
katɨp epei au, waswas mɨte
nɨki pɨre hɨre wɨre yaaip.

*Jisas kɨkaap mɨt yapɨrwe
nɨre yaain*

29 *In ek Jisas kɨnaaiwɨr
Taia ketike Saidon te hɨrak
ken kitet menep wan ke
Galili. Hɨrak ken kɨniu mɨniu
(o neiyɨp) ken kau nu ein.
30 Mɨt miyapɨr yapɨrwe
nan nererik nɨrek, hɨr
neithis mɨt kerek hɨt enum
o han kɨr enuk, hemik
meweikɨn, han auri netike
menmen ham yapɨrwe hɨr
neri nan nɨrek. Hɨr newisi
nɨwaai menep hɨt me Jisas te
hɨrak kerekyorem hɨr nɨre
yaain.
31 *Hɨr mɨt miyapɨr nɨr
menmen im te hɨr han kekrit
hɨr han kitetim nentar hɨr
nɨr mɨt kerek han auri en
natɨp, hemik mɨn em mɨre
yaaim. Mɨt nanamɨr toto en
hɨr nɨr ein ein werek werek.
Mɨt kerek hɨt enum hɨr nitet
ein ein. Hɨr nɨr menmen im
te hɨr newenɨpi God ke mɨt
ne Isrel neriuwerem.

*Jisas kewet mɨt 4,000 men-
men hɨr naam
(Mk 8:1-10)*

32 *Jisas kekepi epei au,
hɨrak kenɨne mɨt disaipel
nɨrak nan, hɨrak katɨp, “Hi
hanhan heriuwe hɨr mɨt
miyapɨr ein en. Wɨ wikak
epei men hɨr nau netikewa
te hɨr menmen me nanɨm
em au. Hi hɨnapen esiuweri
nɨnpɨ mamɨn nanɨno te hɨr
nani nanɨtɨn yayiwe.”
33 Te hɨr mɨt disaipel natɨp
Jisas, “In en ap mɨt nei newi.
Te haiu mamɨt menmen
mamoke nein te mamwet
mɨt yapɨrwe rem te hɨr
nanɨm?”
34 Jisas kitorhi, “Yi yete-
nen bret marmenum?” Hɨr
natɨp, “Haiu metenen bret
hispɨnak wik (7), saauk kike
kiutɨp kiutɨp.”
35 Hɨr netpɨwek epei au,
Jisas katɨp mɨt miyapɨr hɨr
nanu tɨ.
36 Jisas kekin saauk metike
bret hispɨnak wik (7), hɨrak
kitehi God em kewepim
kewet mɨt nɨrak disaipel em,
hɨr newet mɨt yapɨrwe rem.
37 Hɨr yapɨrwe naam ere
tu iuwe, te hɨr neit yinam
kerek mɨt ap naam te hɨr
nemi mekre wapnake mar
hispɨnak wik (7).
38 Hɨr mɨt naam menmen
hɨr nar 4,000, te hɨr ap
newenhis nɨkerek miyapɨr
nau netikeri au.

---

* **15:28** Mt 8:10, 13 * **15:29** Mk 7:31 * **15:31** Mk 7:37 * **15:32** Mt 14:14-15

39 Jisas keriuwet mɨt
miyapɨr nen. Hɨrak keri-
uweti nen, hɨrak kehɨn kɨniu
kekre bot ketike mɨt nɨrak
disaipel, hɨr nerekir wan nen
tɨ ke mɨt nau neit Magadan.

16

Mɨt nitehi Jisas kɨrɨak menmen keteiknor God keri-uwetek kan
(Mk 8:11-13; Lu 12:54-56)

1 *Hɨr mɨt ne Farisi netike
mɨt ne Sadyusi kerek han
kitet mɨt epei naa ap pɨke
nanɨkrit nanu au, hɨr nan nɨr
Jisas. Hɨr nanmitɨwekpɨn
nanri han kɨrak me ekrɨak
menmen yaaim ekɨkaap mɨt
ekriuwerem te hɨr nertei
God keriuwetek kan.
2 Te Jisas ketpor, "Hɨnkewɨ
epei man yi yatɨp nepni mɨre
ninɨm te teipmen hɨram
wepni yaaik.
3 Yi yekrit yatɨp, 'Napɨ
mɨre nɨpɨak wepni kɨre
ninɨk, hauwɨ kaknen.' Yi
yɨr menmen mau nepni
te yi yertei werek werek
mekam mamnen. Te yi ap
yertei werek werek han kitet
menmen God kɨrɨakem me
wɨ im a?
4 *Yi mɨt miyapɨr yapɨrwe
enun, yi ap yises God werek
werek au! Yi yitauhi hi
hɨrɨak menmen yaaim te yi
eiyɨrtei God keriuweta hi
han te hi ap arɨak men-
men te yi yayɨrem au. Hi
eteikni menmen me Jona
kerek nɨpaa kaa kekre saauk
tu mɨrak. Wɨ wikak epei
au, hɨrak pɨke kekrit kau."
Hɨrak keptor epei au, hɨrak
kɨnaiwɨri ken.

Hɨm tok piksa me yis me Farisi netike Sadyusi
(Mk 8:14-21)

5 Hɨr mɨt disaipel nau bot
nerekir wan nanɨno, te hɨr
han kaa ap neit niu metikeri
neiyɨm nen.
6 *Jisas ketpor tok piksa
kar ik: "Yi naanempre hɨras
yi einopɨn yis me Sadyusi
netike mɨt ne Farisi."
7 Te hɨr hɨras han kitet
natɨpan nar ik: "Hɨrak ket-
pim kentar haiu ap meit bret
mei meiyɨm man metike-
wai."
8 Jisas kertei menmen hɨr
netpim te hɨrak katɨp, "Yi
mɨt in en ap han kiteta hi
Iuwe naanempri au. Yenmak
te yi yatɨp haiu ap meit bret
mei au?
9 *Yi ap yertei menmen
werek wen au a? Te yi ap
han ekitet bret mar hispɨnak
(5) mɨt nar 5,000 hɨr naam, te
wapnake mar hiswiyen wik
(12) yi yemi mekrerem?
10 *Te yi ap han ekitet bret
hispɨnak wik (7) kerek mɨt
nar 4,000 hɨr naam, te wap-
nake mar hispɨnak wik (7) yi
yemi mekrerem a?
11 Yenmak te yi ap yertei
hi ap hetpi menmen me bret.
Yi naanmamre hɨras me hɨm
me mɨt ne Farisi netike mɨt
ne Sadyusi."
12 Hɨrak ketpor epei au,
hɨr nertei hɨrak ap ketpor
naanmɨpre hɨras me yis me
bret au. Hɨrak ketpor hɨr

* **16:1** Mt 12:38; Lu 11:16; Jo 6:30 * **16:4** Mt 12:39; Lu 11:29 * **16:6** Lu 12:1
* **16:9** Mt 14:17-21 * **16:10** Mt 15:34-38

naanmɨpre hɨras hɨr ap nises
hɨm me Farisi netike hɨm me
mɨt ne Sadyusi, kerek hɨr
natɨp mɨt enisesim.

Pita kewepyapɨr Jisas hɨrak Mɨtɨk God keriuwetek hɨrak Krais
(Mk 8:27-30; Lu 9:18-21)

13 Maain me wɨ Jisas ken
tɨ menep wit Sisaria Fili-
pai hɨrak kitehi mɨt disaipel
nɨrak, "Hɨr mɨt miyapɨr hɨr
natɨp hi Mɨtɨk ke wit ke Mɨtɨk
Iuwe, hi keimɨn?"
14 *Hɨr natɨp, "Mɨt han
natɨp ti Jon kerek kɨkɨr mɨt
neriuwe tɨpar. Mɨt han natɨp
ti profet Ilaija kerek nɨpaa
kau tɨ. Mɨt han natɨp ti
Jeremaia o mɨtɨk profet hak
nɨpaa nepu tɨ."
15 Te Jisas ketpor, "Yi han
kitet hi keimɨn?"
16 *Saimon niuk mɨrak
ham Pita hɨrak kewenhi
ketpɨwek, "Ti Nɨkan ke God
kerek kaku kakɨt tipmain
tipmain enum eik. Ti Mɨtɨk
Krais kerek hɨrak keriuwetit
ti anen tɨ ekaap haiu mɨt
etaihis."
17 *Jisas ketpɨwek, "Sai-
mon nɨkan ke Jona, God han
yaaik keriuwit. Ap mɨtɨk kei
ke tɨ ik ek keteiknut hɨm im
em au. Haai kai God kau wit
kɨrak hɨrak keteiknut men-
men im.
18 *Hi hetput, ti Pita ti
hɨre teinɨk. Ti ekaap mɨt
miyapɨr yapɨrwe nanises
hɨm mai. Te menmen ham
meke Seten mamnen hɨram
ap te maminɨni au.
19 *Te maain hi ewisit ti
ekrehɨr kai. Ti atɨp menmen
mɨt miyapɨr kerek nanises
hɨm mai hɨr nanrɨakem.
Menmen ti hetpor hɨram
werek hɨr nisesim. God
keit wit kɨrak kaktɨp hɨram
yaaim. Menmen ti hetpor
hɨram enum hɨr ap te
nanisesim nanu tɨ im, God
kakɨt wit kɨrak kaktɨp, ti
hetpor werek werek."
20 *Jisas katɨp mɨt disaipel
kewɨrnak kekteni ap te en-
wepyapɨrek entɨp mɨt han
hɨrak Krais, Mɨtɨk kerek God
keriuwetek kan kɨkaap mɨt
ne tɨ.

Jisas katɨp hɨrekes kaki te pɨke kakɨkrit
(Mk 8:31–9:1; Lu 9:22-27)

21 Me wɨ im ere maain
Jisas katɨp mɨt disaipel nɨrak
hɨrak kakno wit Jerusalem,
te mɨt iuwe ninɨn naanmɨpre
mɨt netike mɨt iuwe ne pris,
mɨt nertei hɨm me Moses
nanrekyɨwek enum yɨnk
kɨrak kakɨkek hɨr nankɨp
kaki. Hɨrak kaki kakwaai
ere wɨ wikak, te hɨrak pɨke
kakɨkrit.
22 Hɨrak ketpor epei au,
Pita keithis Jisas keiyɨk ken
pɨn eik te hɨrak kenerek ken-
tar hɨrak katɨp hɨrak kaki.
Hɨrak ketpɨwek, "Ti kaiu
Iuwe kerekek taau. Menmen
ti hetpim hi hanhan God ap
te kakwisɨm mamnen taau."
23 Jisas keweikɨn katɨp Pita,
"Seten ti eno sip kai enopɨn.
Ti hanhan hari han kai enuk.
Ti ap han kitet menmen mar

* **16:14** Mt 14:1-2; Mk 6:14-15; Lu 9:7-8 * **16:16** Jo 6:69 * **16:17** Mt 17:5; Ga 1:15-16 * **16:18** Jo 1:42; Ef 2:20 * **16:19** Mt 18:18; Jo 20:23 * **16:20** Mt 17:9; Mk 9:9

ke God han kitetim au. Ti
han kitet menmen mar kerek
mɨt keriyen han kitetim.”

24 *Hɨrak ketpɨwek epei
au, Jisas katɨp mɨt disaipel
nɨrak, “Mɨt kerek hanhan
nisɨsa, hɨr enwenɨn han kɨr
me menmen hɨr hanhanem,
te hɨr ap nɨnapen te nani
nanɨr maain hi hahi entar nu
tentarakɨt.
25 *Mɨt kerek hanhan nani
au, nanu werek, maain mɨt
in hɨmɨn kɨr kakɨwaank. Te
mɨt kerek nisɨsa ap nɨnaain
mɨt nanɨnɨp nani nanɨnterik,
te maain hɨmɨn kɨr kaku
werek.
26 *Mɨtɨk hak ketenen
menmen yapɨrwe kerek aku
tɨ ik ek te hɨrak ap kises
God au, maain hɨrak kaki
te hɨmɨn kɨrak kakɨwaank.
Te menmen yapɨrwe kerek
nɨpaa hɨrak ketenenim mau
tɨ ik mamkepik te God kaktɨp
hɨrak yaaik mamɨrkeik a?
Taau! Te hɨrak kakɨt mekam
keiyɨm kakɨkaap hɨmɨn
kɨrak kaku werek kakɨt wit
ke God a? Taauye!
27 *Maain hi Mɨtɨk Iuwe ke
wit ke Mɨtɨk Iuwe, hi pɨke
anen ariuwe menmen iuwe
me Haai kai merhɨhe mɨre si.
Te mɨt ensel nɨrak nanɨnen
nantikewa me wɨ hi pɨke
anen. Me wɨ im hi arɨak
mɨt miyapɨr ne tɨ ik ek men-
men yaaim o menmen enum
mampar kerek nɨpaa nau tɨ
ik ek hɨr nɨrɨakem.
28 Hi hetpi werek. Mɨt
han kerek neperp in en ap
epei naa te hɨr ninɨn nanɨr
hi Mɨtɨk ke wit ke Mɨtɨk
Iuwe, hi anen ariuwe men-
men mai Iuwe te hi ehinɨn
naanmamre mɨt.”

17

Yɨnk ke Jisas keweikɨnhis kɨre menmen keit wit ke God (Mk 9:2-13; Lu 9:28-36)

1 Wɨ hispɨnak kiutɨp (6)
epei men, Jisas keithis Pita
ketike mɨtɨkɨt wik Jems
ketike nɨkik kɨrak Jon. Hɨrak
keryei keri ken mɨniu (o
neiyɨp) hak enuk kau niu ein.
Hɨrakɨt keriyen tepu.
2 *Hɨrakɨt tepu en, yɨnk
ke Jisas keweikɨnhis kɨre
hak, hɨrakɨt tɨrek teriuwe
nanamɨr. Te ninaan mɨrak
mɨr mɨre wepni kɨr, laplap
mɨrak mir mɨre si merhɨhe.
3 Moses ketike Ilaija
wiketeret tɨnaaiwɨr wit ke
God tan te hɨrakɨt disaipel
wikak tɨr mɨtɨkɨt wiketeret
tatɨp tetike Jisas.
4 Pita kɨr menmen im te
hɨrak katɨp Jisas, “Haiu mau
in hɨram yaaim. Te ti han-
hana, hi aime weisaak mei
mamrɨri mamwaai in. Ham
hɨram mit, ham me Moses,
ham me Ilaija.”
5 *Hɨrak wen ketpim,
napɨ kɨre hike kewen kan
kɨwapɨni. Te mɨtɨk hak
katɨp kekre napɨ kewen kan
katɨp kar ik: “Mɨtɨk ik hɨrak
Nɨkan kai yaaik. Hi hanhan
heriuwerek. Yi eiyɨmtau
hɨm mɨrak eiyisesim!”
6 Te hɨrakɨt mɨtɨkɨt disaipel
temtau hɨm im keremem,

* **16:24** Mt 10:38; Lu 14:27 * **16:25** Mt 10:39; Lu 17:33; Jo 12:25 * **16:26** Mt 4:8-9 * **16:27** Sam 62:12; Pro 24:12; Mt 25:31; Ro 2:6; Rev 22:12 * **17:2** 2Pi 1:16-18 * **17:5** Diu 18:15; Sam 2:7; Ais 42:1; Mt 3:17; Mk 1:11; Lu 3:22

hɨrakɨt tewen ninɨp tewis ninaan mɨwaai tɨ, te hɨrakɨt tepɨrpɨr wɨsenum.

7 Jisas kan menep kɨret ketenenikɨt ketpɨwekɨt, “Yi eiyɨkrit. Yi ap einapen!”

8 Te hɨrakɨt tekrit terenaan ap tɨr mɨtɨk keiyak. Au, hɨrakɨt tɨr Jisas kerekek.

9 *Hɨr nɨnaaiwɨr mɨniu (o neiyɨp) te hɨr wen nekiuwe nepno, Jisas ketpɨwekɨt hɨm manp, “Menmen im yi epei yɨrem ap te yi pɨke eitɨp mɨt han em. Hɨram mamɨkre (o mamrɨau) han ki ere maain hi Mɨtɨk ke wit ke Mɨtɨk Iuwe hi hahi, hi pɨke ekrit ahu.”

10 *Hɨrak ketpɨwekɨt epei au, hɨrakɨt mɨtɨkɨt disaipel tɨrak titɨwekhi, “Nenmak te mɨt nertei hɨm me Moses natɨp Ilaija kakinɨn kaknen, te maain mɨtɨk kerek God keriuwetek kakɨkaap haiu mɨt kaktaihis hɨrak kakisesik?”

11 Jisas ketpɨwekɨt, “O, hɨram werek. Ilaija hɨrak kakinɨn kaknen kakrɨak menmen yapɨrwe mamre yaaim.

12 *Te hi hetpi, Ilaija epei kan, te hɨr mɨt ap nerteiyek au. Hɨr nises han kɨr te hɨr nerekyɨwek enum. Mar im te hɨr nanrekya hi Mɨtɨk ke wit ke Mɨtɨk Iuwe, hɨr nanrekyau menmen enum nanrewaank.”

13 *Jisas katɨp kar ik, te hɨrakɨt mɨtɨkɨt disaipel tertei hɨrak katɨp ke Jon kerek kɨkɨr mɨt nekre tɨpar keremem.

Jisas kɨkaap nɨkan hak herwe enum mekrerek hɨrak kɨre yaaik

(Mk 9:14-29; Lu 9:37-42)

14 Hɨr nen ere niun mɨt miyapɨr yapɨrwe en, mɨtɨk hak ken kɨr Jisas kewen ninɨp kerp hɨt mɨrak.

15 Hɨrak katɨp, “Mɨtɨk Iuwe, ti hanhan heriuwe nɨkan kai. Hɨrak enuk ketaritari te yɨnk kɨrak au enuk. Wɨ yapɨrwe hɨrak kaa kenke kekre si, kekre tɨpar.

16 Hi epei etɨwekhis heiyɨk han mɨt disaipel nit, te hɨr ap nɨrɨakek kɨre yaaik.”

17 *Jisas katpor, “Yi mɨt miyapɨr yau tɨ in en ap yises hɨm me God werek werek au. Te han ki ap yaaik. Wɨ marmenum te hi ehu ektikewi te yi yises God werek werek? Yi eitɨwek his eiyɨk einen in.” Hɨr neiyɨk nan newisɨk keit Jisas.

18 Epei au, Jisas kene herwe enum keremem, te hɨram mɨnaaiwɨr nɨkan kerekek men, te wasenum hɨrak kɨre yaaik.

19 *Maain mɨt disaipel nɨrak neit wɨnak hɨr nitehi Jisas netpɨwek, “Haiu menmak te haiu ap mamkaap nɨkan kike kerekek mamɨpɨr herwe enum mamno?”

20 *Jisas ketpor, “Yi ap yises God werek werek au, te yi ap yepɨr herwe ik au. Hi hetpi werek, yi yises hɨm me God werek im e mɨre nu mastet nɨkim mɨrak, te yi eitɨp mɨniu (o neiyɨp) ik

---

* **17:9** Mt 16:20 * **17:10** Mal 4:5 * **17:12** Mt 11:14, 14:10 * **17:13** Lu 1:17
* **17:17** Diu 32:5, 20; Jo 14:9 * **17:19** Mt 10:1 * **17:20** Mt 21:21; Mk 11:23; Lu 17:6; 1Ko 13:2

ek, ‘Ekrit eno pɨnak ein en,’
te hɨrak kakɨkrit kakno. Yi
yises God werek te menmen
yi yɨrɨakem hɨram mampar
keremem mamnen.”
21 [Te ap menmeiyam me
yeiyɨm yaiyɨpɨr herwe im
em taau. Yi nɨnpɨ miwei
eiyu eiyɨt me yi eiyitehi God
menmen, te yi eiyɨpɨr herwe
im keremem.”]

Jisas pɨke katɨp keteipim me hɨrak kaki te maain kakɨkrit
(Mk 9:30-32; Lu 9:43-45)

22 Maain Hɨr nariyan nitet
Galili te Jisas katɨp mɨt dis-
aipel nɨrak: “Maain hɨr mɨt
nanriuweta hi Mɨtɨk ke wit
ke Mɨtɨk Iuwe hi ano his me
mɨt enun.
23 *Te hɨr naniyep hahi.
Me wɨ wikak hɨrak God pɨke
kakɨkoya hi pɨke ahɨkrit ahu
are mɨtɨk.” Hɨr nemtau men-
men hɨrak kepɨwekɨtem, te
hɨr han enuk.

Mɨt nitehi Pita pewek me takis

24 *Jisas ketike mɨt nɨrak
disaipel epei nen niun wit
Kapaneam. Mɨt kerek neit
pewek me takis me wɨnak
ke God hɨr nan nitehi Pita,
“Mɨtɨk Iuwe kit hɨrak kewɨr
pewek me takis me wɨnak ke
God a?”
25 Pita hɨrak ketpor, “O
hɨrak Mɨtɨk Iuwe kaiu
kepwɨrem.” Hɨrak katɨp epei
au, hɨr nen nɨnɨk wɨnak eik
ek te Jisas kitehi Pita, “Pita ti
han kitet mekam? Mɨt iuwe
naanmɨpre mɨt ne tɨ hɨr nari
pewek me takis me nɨkerek
nɨr o me mɨt han?
26 Pita ketpɨwek, “Mɨt
nɨrak au. Mɨt han keriyen.”
Jisas ketpɨwek, “Te mɨt ne
mɨtɨk Iuwe ap nanwɨr pewek
a? Te hi ap te hewɨr pewek
a! Haiu nɨkerek ne God
te haiu ap mamwɨr pewek
naanmampre wɨnak kɨrak
au.
27 Hɨram yaaim te hi ap
hewɨr pewek hɨrɨak mɨt han
enuk neriuwerem. Te ti eno
wan ewɨr strin huk mewik
ere ti eri saauk eknen ten-
haan ik. Te saauk hak kerek
epei ti heriyaak kinɨn kan
tenhaan ik ek, te ti etenenik
ewep hɨm kɨrak te ti ehɨr
pewek mau mekrerek. Ti
eiyɨm eno ewɨrem ewet mɨt
pewek me takis mawɨr.”

18

Mɨt miyapɨr kerek God katɨp hɨr iuwe nɨmɨn ke mɨt miyapɨr han kerek hɨr nisesik
(Mk 9:33-37; Lu 9:46-48)

1 *Me wɨ im mɨt disaipel
nan nɨr Jisas netpɨwek,
“Keimɨn hɨrak kinɨn mɨt han
te hɨrak kɨre iuwe ke mɨt
miyapɨr kerek nises hɨm me
God?”
2 Hɨr netpɨwek, te Jisas
kenɨne nɨkan hak kan te
hɨrak kewisɨk kerp nɨmɨn ke
mɨt yapɨrwe.
3 *Epei au, hɨrak katɨp, “Hi
hetpi hɨm werek. Yi ap ei-
weikɨn sip eiwet menmen yi
yisesim yi eiyises God eiyɨr
ke nɨkerek kike hanhan nises
hɨm me miye haai nɨr, te

* **17:23** Mt 16:21 * **17:24** Eks 30:13, 38:26 * **18:1** Lu 22:24 * **18:3** Mt 19:14; Mk 10:15; Lu 18:17

yi ap eiyu eiyɨr ke mɨt ne
weiwɨk me God. Taau!
4 *Mɨtɨk kerek kewenɨn
han kɨrak ke menmen
yapɨrwe hɨrak hanhanem, te
hɨrak kises menmen miutɨp
kar nɨkan ik ek kisesim,
hɨrak kinɨn mɨt han ne
weiwɨk miutɨp me God,
hɨrak kakises God werek
werek.
5 *Te mɨt kerek naanem-
pre mɨtɨk kiutɨp kɨre nɨkan
ik nentar hɨr nises hɨm mai,
hɨram mar ke hɨr nekepa.

*Menmen enum mɨt
nɨrɨakem nari han ke mɨt
neriuwerem*
(Mk 9:42-48; Lu 17:1-2)

6 “Te mɨtɨk hak kiutɨp
kakri han ke mɨt weinɨn
hɨr nɨre nɨkerek kike in te
hɨr nises menmen enum ap
nises hɨm mai au, hɨram
yaaim te hɨr mɨt han en-
wenkek nan iuwe kiutɨp eku
tɨmɨr kɨrak te hɨr enwɨrek
ekno ekɨkre wan nɨmɨn
iuwe ein kaki te maain God
ap kakɨkɨp kakɨwaankek
wɨsenuk ke menmen im.
7 Menmen enum mamwɨwaank
mɨt miyapɨr nau tɨ nanri
han kɨr te hɨr nanises
menmen enum. Hekrit
hekrit menmen enum mari
han ke mɨt miyapɨr yapɨrwe,
te maain God kakɨwaank mɨt
o miyapɨr kerek nɨrɨakem
nari han ke mɨt miyapɨr han
neriuwerem.
8 *“Yi yɨrɨak menmen
enum eiriuwe his o hɨt mi,
yi eiremir eiwɨrem emno.
Hɨram yaaim yi his hɨt
miutɨp te yi eitike God eiyu
werek. Hɨram enum te
his hɨt wik mamu te hɨr
nanri yi eino eikre si enum
kerek mamu mamɨt tipmain
tipmain enum eik ap te
mami au.
9 Nanamɨr ki kɨr menmen
kakri han ki me menmen
enum, te yi eiketik eiwɨrek
ekno. Hɨram yaaim yi
nanamɨr kiutɨp kaku te
yi eiyu werek eitike God.
Hɨram enum yi nanamɨr wik
te hɨr nanwɨri yi eino eikre si
enum me hel, wit kerek God
kakɨwaank mɨt keriuwerem.

*Hɨm tok piksa me sipsip
kɨrɨr kɨsawɨn keit yaank*
(Lu 15:3-7)

10 *“Yi naanempre hɨras
werek werek te yi ap han
ekitet mɨtɨk kei weinɨk kerek
kises hɨm mai. Hi hetpi
werek. Mɨt ensel kerek
naanmɨpre mɨt miyapɨr
nisɨsa hɨr nanɨno nanɨr Haai
kai God kakɨt wit kɨrak, hɨr
nanɨswi hɨm me menmen
enum yi yɨrɨakem.
11 *[Yi ap yerekyor enum
yentar hi Mɨtɨk ke wit ke
Mɨtɨk Iuwe hi han hɨnhatɨn
akepi ahɨthis mɨt miyapɨr
nises menmen enum te hɨr
nanises hɨm mai.]
12 “Yi han kitet mekam?
Mɨtɨk hak kewis 100 sipsip
te sipsip hak kiutɨp kɨrɨr
kɨsawɨn keit yaank, te hɨrak
ap te kakɨnkakɨtnɨwek pɨke
kaknanek o au? Hɨrak kak-
wis 99 sipsip mamɨrp mɨniu
eik hɨrak kakno kakɨnkaktɨn
hak kiutɨp epei keit nein eik.
13 Hi hetpi werek. Maain
hɨrak kɨnapɨnek epei au,

* **18:4** Mk 10:43-44 * **18:5** Mt 10:40; Lu 10:16; Jo 13:20 * **18:8** Mt 5:29-30
* **18:10** Hi 1:14 * **18:11** Lu 19:10

hɨrak han yaaik wɨsenuk kenterik, te hɨrak han yaaik kike keriuwe 99 sipsip ap meit nein ek kentar hɨram mepu werek.

14 Mar im Haai ki God kau wit kɨrak Heven kɨnapen mɨtɨk keiyak kiutɨp ke yi nɨkerek kike nɨrak kakweikɨn sip kakwetɨwek kakɨwaank hɨrekes.

Yi mɨt eikaap mɨtɨk hak kerek keweikɨn sip kewet hɨm yaaim kises menmen enum.

15 *"Te mɨtɨk kit hɨrekes kerekyut menmen enum ti eno ehɨrek te ti eteiknɨwek menmen enum hɨrak kɨrɨakem. Hɨrak kemtau hɨm mit kisesim keweikɨn sip kewetɨwem, te ti epei hetɨwek his kɨnaaipɨs menmen enum.

16 *Te hɨrak ap kemtau hɨm mit, ti ehɨt his mɨtɨk keiyak kiutɨp o wiketeret, te yi eiriyakɨt eino. Mar im te yi wikak eiwepyapɨr menmen hɨrak kɨrɨakem kesiuwek hɨm.

17 *Te hɨrak ap kemtau hɨm mi, te yi eitɨp mɨt han ne weiwɨk me God. Te hɨrak ap kemtau hɨm mɨr te yi einerek mɨtɨk enuk hanhan kises menmen enum. Yi eiyɨpɨrek ap eitikerek yɨrɨak menmen ham au."

18 *Jisas katɨp, "Hi hetpi werek menmen yapɨrwe enum yi ap yesakem meit tɨ ik ek, keremem te God ap kakɨsakem kakɨt wit kɨrak. Menmen yi yesakem yayɨt tɨ ik ek, te God kakɨsakem kakɨt wit kɨrak.

19 *"Te hi hetpi werek. Mɨtɨkɨt wiketeret te tɨ ik yi han kɨpɨrakɨt me menmen miutɨp te yi yitehi God em, Haai kai God kau wit kɨrak kakrekyiyem.

20 *Hɨrak kakrekyiyem yi eitɨwem eiyɨntar yi mɨtɨkɨt wik o wikak yi yererik yentar yi yisɨsa yi eiyɨrtei God te hi ahu atikewi ekre nɨmɨn hi akepi."

Hɨm tok piksa me mɨtɨk hɨrak ap hanhan keriuwe mɨtɨk hak nɨpaa kari menmen mɨrak

21 Jisas katɨp epei au, Pita kan kɨr Jisas ketpɨwek, "Mɨtɨk Iuwe, kai yinak hɨrak kakrekyo menmen enum te hi akepik anke menmen enum mɨrak emno emkeipnɨwek mamɨrmenum? Ti arekyewem mar ke hispɨnak wik (7) hɨram werek?"

22 *Jisas ketpɨwek, "Hi ap hetput are mamɨr hispɨnak wik (7) au. Hi hatɨp ti ekepik enke menmen enum kerek hɨrak kɨrɨakemem ere yapɨrwe mar ke 490.

23 Menmen haiu mɨt kerek mises God haiu mɨrɨakem hɨram mɨre menmen mɨtɨk iuwe ke gavman hɨrak kɨrɨakem. Hɨrak katɨp hɨrak kakɨt pewek yapɨrwe nɨpaa mɨt kerek nɨrɨak menmen mɨrak hɨr netɨwem weinɨm te hɨr ap pɨke newetɨwekem mererim wen au.

---

* **18:15** Lev 19:17; Lu 17:3; Ga 6:1 * **18:16** Diu 19:15; Jo 8:17 * **18:17** 1Ko 5:13 * **18:18** Mt 16:19; Jo 20:23 * **18:19** Mk 11:24; Jo 15:7; Je 1:5 * **18:20** Mt 28:20; Jo 14:23 * **18:22** Lu 17:4

24 Hɨrak kɨrɨak menmen me mɨt netɨwem weinɨm ap epei newetɨwek pewek mererim wen au, hɨr neithis mɨtɨk hak neiyɨk nan. Nɨpaa hɨrak ketenen pewek me mɨtɨk ik mar 10 milion kina te hɨrak ap kewetɨwekem mererim wen au.
25 Te hɨrak ap ketenen pewek iuwe mar im te kakwetɨwekem mererim au. Te mɨtɨk iuwe katɨp hɨr anɨthis mɨtɨk ketike mɨt nɨkerek netike menmen mɨr ham yapɨrwe hɨr nesiuwerem nanɨt nan mamrerim me menmen nɨpaa hɨrak ketɨwem weinɨm me mɨtɨk iuwe ik.
26 Hɨrak katɨp epei au, te mɨtɨk kerek kɨrɨak menmen me mɨtɨk iuwe kewen ninɨp kitehi katɨp mɨtɨk iuwe kar ik: “Ti hanhan heriuwa, wen ewisa pewek hi hewetut menmen yapɨrwe mit nɨpaa hi heriyaam.”
27 Te mɨtɨk iuwe hanhan keriuwerek kerek nɨpaa hɨrak ketɨwem weinɨm em meit, hɨrak ketpɨwek hɨram menmen weinɨm te hɨrak kɨnaiwɨrek ken.
28 “Maain mɨtɨk kerek kɨrɨak menmen me mɨtɨk iuwe ketpaan ken wit eik, te hɨrak kɨr mɨtɨk wariyakɨt kɨrak kerek nɨpaa hɨrak kewetɨwek pewek mar 100 kina, te hɨrak kewetɨwekem mererim au. Te hɨrak ketenenik kɨr enum kau teruk kɨrak ketpɨwek, ‘Ti eweto pewek emrer mai kerek nɨpaa ti hetɨwem.’
29 Hɨrak ketpim nepei au, te wariyakɨt kɨrak kewen ninɨp kau kitɨwekhi ketpɨwek hɨm iuwe kar ik: ‘Ti hanhan heriuwa te ti hewisa ere maain te hi pɨke ewetitem.’
30 Te hɨrak kɨnapen. Hɨrak ken kewɨrek kekre wɨnak enuk kaku kakɨt ere maain hɨrak kakrer pewek nɨpaa hɨrak ketɨwem.
31 “Te hɨr mɨt wariyan nɨrak nɨr menmen hɨrak kerekyɨwekem hɨr han enuk neriuwerek. Te hɨr nen newepyapɨr menmen enum hɨrak kɨrɨakem natɨp mɨtɨk iuwe kɨr em.
32 Hɨr netpɨwek epei au, te mɨtɨk iuwe kenɨne mɨtɨk kerek nɨpaa kɨrɨak menmen en ketpɨwek kar ik: ‘Ti mɨtɨk hɨrɨak menmen mai, ti enuk! Nɨpaa ti hɨkɨt hetpo te hi han tewenɨnit me menmen nɨpaa ti hetɨwem em.
33 Hi nɨpaa han tewenɨnit. Henmak te ti ap han tewenɨn wariyakɨt kit a?’
34 *Te mɨtɨk iuwe kɨrak han enuk keriuwerek te hɨrak kesiuwerek ken mɨt kerek nɨrɨakek menmen enum nanɨwaankek te hɨrak kaku kakɨt ere mamrer menmen kerek nɨpaa hɨrak ketɨwem.
35 *Te han ki, yi eikaap ni yinan me menmen enum hɨr nepei nɨrɨakem. Te Haai kai kau wit kɨrak Heven kakrɨakem mampar keremem me yi. Haai kai kau wit kɨrak Heven kakrekyi menmen mamɨr im. Te yi eikaap ni yinan me menmen enum hɨr nerekyiyem yi eiyɨtpor hɨram menmen weinɨm. Yi

* **18:34** Mt 5:25-26 * **18:35** Mt 6:15; Mk 11:25; Ef 4:32; Kl 3:13

han kitet menmen werek werek!”

19

Jisas katɨp hɨm me mɨtɨk mɨte epei neitan hɨr nɨnaaiwɨran
(Mk 10:1-12; Lu 16:18)

1 Jisas katɨp hɨm me menmen epei au, hɨrak kɨnaaiwɨr Galili ken tɨ ke provins Judia keit pɨnak ke mani Jodan ein.

2 Hɨrak ken en, mɨt miyapɨr yapɨrwe nisesik. Te hɨrak kɨkaap mɨt miyapɨr kerek nɨnap hɨr nɨre yaain.

3 *Hɨrak keit ein, hɨr mɨt ne Farisi nan nanmitɨwekpɨn nanri han kɨrak natɨp, “Hɨm me Moses haiu misesim matɨp hɨram yaaim te mɨtɨk akɨpɨr mɨte pɨrak hɨre wauno waunaiwɨrek me menmen miutɨp o yapɨrwe hɨre wɨrɨakem hɨrak kɨneinɨm o au?”

4 *Te hɨrak kewenhi ketpor, “Yi yenmak te nɨpaa yi ap yertei werek hɨm im em mau tɨwei yi yɨrem a? Hɨram matɨp God nɨpaa kɨrɨak menmen yapɨrwe, nɨpaa enum eik hɨrak kime mɨtɨk ketike mɨte.

5 *God kɨrɨak mɨte keriuwe hɨrepit ke mɨtɨk te hɨrak katɨp, ‘Mɨtɨk kaknaaiwɨr miye hai nɨrak hɨrak kaku kaktike mɨte pɨrak, te hɨr wik nankiyan nanu nanɨt.’

6 Te hɨr ap pɨke nɨre hɨre o hɨrak wik wik au. Hɨr nɨre yɨnk kiutɨp kerekek. Menmen kerek God epei kehimɨtanem miutɨp, yi mɨt ap te yayɨnkerem.”

7 *Te hɨr mɨt ne Farisi netpɨwek, “Te kenmak Moses kewis hɨm hɨram matɨp, “Mɨtɨk kakwis tɨwei kaktɨp kakɨnmak te hɨrak kakɨnke mɨte hɨrak kakwetɨwerek te kakɨnkerep wauno?”

8 Jisas ketpor, “Moses kewisi yi yayɨpɨr miyapɨr ni kentar yi han ki enuk ap yises hɨm me God werek werek au. Nɨpaa enum eik God ap hanhan keriuwe mɨt hɨr nises miyapɨr nɨr nɨnaaiwɨri nanɨno au.

9 *Hi hetpi hɨm mar im em. Mɨte pe mɨtɨk hak ap nɨpaa wɨrɨak menmen enum wɨwaai wetike mɨt han, te hɨrak kakɨpɨrep wauno kakɨt mɨte hap, mɨtɨk kar ik hɨrak kewaank hɨrekes kɨre mɨtɨk enuk kari miyapɨr his kewenem.”

10 *Te hɨr mɨt disaipel nɨrak hɨr netpɨwek, “Menmen nɨmɨn ke mɨtɨk ketike mɨte pɨrak hɨram mar im, te mɨtɨk kakɨt mɨte au emɨt. Hɨrak eku weinɨk kerekek.”

11 Te Jisas ketpor kar ik: “Ap te mɨt miyapɨr yapɨrwe nantenen hɨm im em taau. Hɨr keriyen kerek God kakɨkepi hɨr nantenenim hanhan nanisesim.

12 Mɨt han ap te nanɨt miyapɨr nentar miyerer nɨr nɨpaa ninen te hɨr ap yaain te hɨr nanwaai nantike miyapɨr. Nepɨr kerekek mɨt

* **19:3** Mt 16:1 * **19:4** Jen 1:27, 5:2 * **19:5** Jen 2:24; Ef 5:31 * **19:7** Diu 24:1-4; Mt 5:31 * **19:9** Mt 5:32; 1Ko 7:10-11 * **19:10** 1Ko 7:1-2, 7-9

han nɨpaa nekin menmen me mɨt han te hɨr ap te nanɨt miyapɨr nanwaai nantikeri au. Te han en han kitet nanises menmen me hɨm me God nanrɨak menmen mɨrak keremem te hɨr nɨnapen nanɨt miyapɨr. Mɨt kerek hɨr han kitet hɨm im hɨram yaaim hɨr nanisesim.”

Jisas han yaaik kewis his mentar nɨkerek kike
(Mk 10:13-16; Lu 18:15-17)

13 Hɨrak katɨp epei au, hɨr mɨt han neit his nɨkerek han kike neri nan, hɨr hanhan natɨp Jisas te hɨrak ekwis his emɨnteri te ekitehi God kakrekyor menmen yaaim. Te hɨr mɨt disaipel neneri.

14 *Hɨr neneri, Jisas katɨp, “Yi eiwis nɨkerek kike en hɨr nanɨnan in. Yi ap eiweni au emɨt! Mɨt miyapɨr kerek nises God hɨr han yaaik nanu nanɨr nɨkerek in e.”
15 Hɨrak kewis his menteri. Hɨrak kɨrɨak menmen im epei au, hɨrak kɨnaaiwɨr wit ik ken wit hak.

Hɨm me mɨtɨk pipɨak ketenen menmen yapɨrwe
(Mk 10:17-31; Lu 18:18-30)

16 Wɨ ham mɨtɨk hak yaaik kan kɨr Jisas ketpɨwek kar ik: “Mɨtɨk Iuwe Yaaik hi arɨak mekam yaaim eiyisesim te hi hahɨt hɨmɨn yaaik te hi hahu hahɨt tipmain tipmain enum eik?”
17 *Jisas ketpɨwek, “Kenmak te ti hitauhi me menmen mekam yaaim? God kiutɨp kerekek hɨrak Yaaik. Te ti hanhan hahɨt hɨmɨn yaaik ehu etike God, te ti ehises hɨm kerek God kewet Moses em mɨt enisesim.”

18 *Te mɨtɨk kitɨwekhi, “Hi ehises hɨm lo me Moses mekam?”

Jisas ketpɨwek, “Ti ehises hɨm mar im: ‘Ti ap enep mɨt hɨr nani. Ti ap hetike mɨte pe mɨtɨk hak yi eirɨran au emɨt! Ti ap ekintɨp menmen me mɨt han. Ti ap ewen hɨm etɨp mɨt han.

19 Ti emtau hɨm me miye haai nit eisesim naanmamror me menmen, ti hanhan eriuwe mɨt miyapɨr han ehɨr ke ti hanhan hɨrekes.’ ”

20 Te mɨtɨk pipɨak ketpɨwek, “Hɨm im em hi epei hisesim. Te hi ehises mekam ham?”

21 *Jisas ketpɨwek, “Ti hanhan are yaaik te ti eno esiuwe menmen mit yapɨrwe ehɨt pewek emrerim te ti ewet mɨt enun ap netenen menmen mei em. Ti erɨak menmen im, ti hetenen menmen yapɨrwe hahu wit ke God. Ti hɨrɨak menmen im epei au, ti enen ehisɨsa.”

22 Mɨtɨk pipɨak kemtau hɨm im, hɨrak kɨnaaiwɨr Jisas han enuk ken kentar Jisas ketpɨwek hɨrak kesiuwe menmen mɨrak mamno. Hɨrak ketenen menmen yapɨrwe.

23 Hɨrak epei ken, Jisas katɨp mɨt disaipel nɨrak, “Hi hetpi werek. Menmen yapɨrwe mɨt netenenim hɨram mewen (o mesenkek)

---

* **19:14** Mt 18:2-3 * **19:17** Lev 18:5; Lu 10:28 * **19:18** Eks 20:12-16; Lev 19:18; Diu 5:16-20; Ro 13:9 * **19:21** Mt 6:20; Lu 12:33; Ap 2:45, 4:34-37

han kɨr te hɨr ap nises hɨm
me God waswas au.
24 Hi pɨke hetpi heteipim.
Kamel hɨram ap te mamnɨk
hei ke nil ke nekerwo laplap
neriuwerek ek taau. Hɨram
hei kike. Mɨtɨk ketenen
pewek yapɨrwe hɨrak ap te
kakises God taau kɨre kamel
ap te kakises hei. Hɨrak
kɨrɨak menmen au kentar
pewek hɨrak ketenenim
hɨrak han kɨrak kenke
kenterim te kakisesik werek
werek taau."
25 Mɨt disaipel nɨrak nem-
tau hɨm im em hɨr nehɨnhɨn
te hɨr han kekrit nitɨwekhi,
"God ap kakɨthis mɨtɨk kar
ik au, te neimɨn ne haiu
mɨt mamu mamtikerek?
Taauye!"
26 *Hɨr natɨp epei au,
Jisas kɨrapror ketpor, "Mɨt
ap nankaap hɨras nanu
nantike God au. Menmen
mɨt netenenim mamkepi au.
God kerekek kakɨkepi."
27 Hɨrak katɨp epei au,
Pita ketpɨwek, "Haiu epei
mɨnaaiwɨr menmen mai
yapɨrwe te haiu misesit.
Maain haiu mamɨt mekam?"
28 *Jisas kewenhi ketpor,
"Hi hetpi menmen im! Hi
Mɨtɨk ke wit ke Mɨtɨk Iuwe
maain hi hahu yeno mai
iuwe naanmampre mɨt me
wɨ yaaim maain mamnen,
te yi mɨt kerek yisɨsa yi
yayu yeno yaipar ke hi ik
ek. Yi skelim mɨt ne weiwɨk
yapɨrwe me Isrel.
29 *Hɨr mɨt miyapɨr niutɨp
niutɨp kerek nɨnaaiwɨr
wɨnak o menmen mɨr, kikrek
nɨr, yenterer, miye haai o
nɨkerek nɨr o tɨ kɨr, hɨr
nɨnaaiwɨrem nentar hɨr
nises menmen nɨpaa hɨr
netenenim, maain hɨr nanɨt
yapɨrwe mamɨr ke 100. Te
hɨr nantike God nanu nanɨt
tipmain tipmain enum eik.
30 *Mɨt miyapɨr kerek in
ek hɨr niuk mɨr iuwe, hɨr
maain nanɨre mɨt weinɨn.
Mɨt miyapɨr yapɨrwe in ek
hɨr nɨre mɨt weinɨn, maain
hɨr nanɨre mɨt iuwe.

20

*Hɨm me mɨt nɨrɨak men-
men naanmɨpre ni me tɨpar
wain.*

1 *"Menmen God kɨrɨakem
me haiu mɨt hɨram mar
ke mɨtɨk ketenen tɨ iuwe.
Hekrit enum eik hɨrak ken
kakɨthis mɨt nanrɨak men-
men naanmɨpre ni me waai
wain mɨrak.
2 Hɨrak katɨp ketike
mɨt han nanrɨak menmen
naanmɨpre ni me tɨpar wain
mɨrak. Te hɨrak han yaaik
keriuweri te hɨr nanɨt pewek
iuwe miutɨp me wɨ im em.
Epei au, hɨrak keriuweti nen
ni me waai wain mɨrak eim.
3 Maain wepni epei kehɨn
kɨniu kan, hɨrak ken kɨr mɨt
han nerp weinɨn neit wit
maket.
4 Hɨrak katɨp mɨt han in
en, 'Yi eino eirɨak menmen
eipeit ni wain eim, te hi
eweti pewek iuwe miutɨp
mampɨreri keriyen.'
5 Te hɨr nen. Wepni kau
nɨmɨn iuwe kewen ken,

* **19:26** Jen 18:14; Jop 42:2 * **19:28** Dan 7:9-10; Mt 25:31; Lu 22:30; Rev 3:21
* **19:29** Hi 10:34 * **19:30** Mt 20:16; Lu 13:30 * **20:1** Mt 21:33

hɨrak ken kari mɨt han
keprer kerekek nɨpaa hɨrak
kɨrɨakem.
6 “Hɨnkewɨ hɨrak ken
kɨr mɨt han au nerp neit
ap nɨrɨak menmen. Te
hɨrak ketpor, ‘Yenmak te yi
yerp weinɨm petepin in ere
hɨnkewɨ ik ek?’
7 Hɨr netpɨwek, ‘Ap mɨtɨk
kei kewetei menmen haiu
mamrɨakem.’ Hɨrak ketpor,
‘Yi eino ni me tɨpar wain mai
em eirɨak menmen.’
8 *“Epei hɨnkewɨ, te haai
ke ni wain katɨp mɨtɨk
iuwe naanmɨrpe mɨt nɨrɨak
menmen hɨrak ketpɨwek, ‘Ti
enɨne mɨt nɨrɨak menmen
nanɨnen te ti ewetɨr pewek.
Ti ewet mɨt kerek nan
ne hɨnkewɨ pewek eninɨn.
Maain ti ewet mɨt kerek
nepei ninɨn nekriteik nan ek
nɨkaru. Te ti ewetɨr pewek
mɨpɨram.’
9 “Hɨr mɨt kerek nan
nɨrɨak menmen neit ni wain
em ne hɨnkewɨ hɨr neit
pewek kiutɨp.
10 Epei au, mɨt kerek
ninɨn nɨrɨak menmen meit
ni wain em, hɨr nan te
hɨr han kitet hɨr nanɨt
pewek yapɨrwe maminɨni,
te au, hɨr netɨwem mɨpɨram
keremem. Pewek kiutɨp.
11 Hɨr netɨwem, te hɨr nene
mɨtɨk kerek ke ni keremem.
12 Hɨr natɨp nar ik: ‘Mɨt
in en hɨr nan nɨkaru.
Hɨr nɨrɨak menmen kike
keremem, te ti ewetɨr pewek
mɨpɨram mepɨr ke haiu
metɨwem. Haiu epei mɨrɨak
menmen iuwe me hekrit eik
ere wepni kɨman si kewai
meriuwerem.’
13 “Hɨr natɨp nar ik te hɨrak
katɨp mɨtɨk hak kiutɨp ke
hɨr mɨt en. Hɨrak katɨp,
‘Kai yinak hi ap herekyut
enum. Nɨpaa ti ewenhi
hɨram werek te ti hɨrɨak
menmen ehɨt pewek kiutɨp
a?
14 Ti ehɨt pewek kit kiutɨp
te ti eno. Pewek kiutɨp
hi epei ewetitem, mar kere-
mem te hi hanhan ewet mɨt
pewek kerek nɨkaru en em.
15 Mekam! Yi han kitet
hi hɨrɨak menmen hises han
kai mamriuwe pewek mai
im em o au a? Hi ehisesim
ye! Hi hɨrɨak menmen yaaim
me menmen im em yi au han
enuk yeriuwa a?’ Haai ke ni
ik hɨrak katɨp kar ik.
16 *Te hi Jisas hetpi. Hɨr
mɨt kerek in ek hɨr mɨt
weinɨn, maain hɨr iuwe. Mɨt
kerek in ek hɨr iuwe, maain
hɨr nanɨre mɨt weinɨn.”

Jisas katɨp keteipim ere wikak me hɨrak kaki te pɨke kakɨkrit
(Mk 10:32-34; Lu 18:31-33)

17 Jisas kakniu kakno
Jerusalem, te hɨrak keit his
mɨt disaipel nar hiswiyen
wik (12) hɨr netikerek nen.
Hɨr nitet yayiwe nen, te Jisas
ketpor kar ik:
18 *“Eiyɨmtau. In ek haiu
mamno Jerusalem. Te hɨrak
mɨtɨk kerek kakriuweta hi
Mɨtɨk ke wit ke Mɨtɨk Iuwe
hi eno his me mɨt iuwe pris
netike mɨt ninɨn nertei hɨm

* **20:8** Lev 19:13; Diu 24:15 * **20:16** Mt 19:30; Mk 10:31; Lu 13:30 * **20:18** Mt 16:21, 17:22-23

me Moses. Te hɨr nan-
mitetpɨn nantɨp hi enuk te hi
ahi.
19 *Te hɨr nansiuwa hi ano
his me mɨt ap ne weiwɨk
me Isrel, hɨr nanɨtpo enum
me nanrekyau yɨnk enuk,
hɨr nanwaai nɨpɨn menmen
naniyep te nanwenkeka ehu
nu tentarakɨt. Me wɨ wikak,
hi pɨke ekrit hahu.”

*Jems ketike Jon miye
pɨrakɨt witehi Jisas te hɨrakɨt
tatre iuwe*
(Mk 10:35-45)

20 Me wɨ im Sebedi mɨte
pɨrak weithis nɨkerek tɨre
Jems ketike Jon hɨre weri
wan Jisas. Hɨre wewen ninɨp
witɨwekhi hɨrak kakrekyɨwe
menmen yaaim.
21 *Jisas ketpɨwe, “Ti han-
han mekam?” Hɨre watɨp,
“Maain ti are Mɨtɨk Iuwe
King naanmamprai haiu mɨt.
Me wɨ im hi hanhan ti atɨp
nɨkerek tawɨr wiketeret it
tatu menep tatɨtikewit naan-
mampre mɨt tatkitewit. Hak
kakno his henkik, hak kakno
his yaaim tatɨt wit kerek mɨt
iuwe newi. Hɨram werek o
au?”
22 *Hɨre watɨp warik, te
Jisas ketpɨwe, “Auye! Yi
ap yertei menmen werek
werek yi yitauhiyem. Hɨram
werek te yi yayises menmen
enum yayɨr ke hi ehisesim ei-
wis menmen enum mamnen
mamiwep a?” Hɨrakɨt tatɨp,
“Hawɨr te wawisesim.”
23 Te Jisas ketpɨwekɨt,
“Hɨram werek te yi wiketeret
yayises menmen hi ehisesim
te mamrewaank. Te keimɨn
hɨrak kaku kakɨnke kakno
his henkik mai, keimɨn
kakno his yaaim mai, hɨm
im em hɨrak ap hɨm mai te hi
etpiyem au. Yeno keremem
hɨram me mɨt han kerek
Haai kai God kɨrɨakem te mɨt
han nanwim.”
24 Hɨr mɨt disaipel han
nar hiswiyen (10) nemtau
menmen hɨrakɨt titehi Jisas
em keremem, hɨr han enuk
neneret.
25 *Te Jisas kenɨnor hɨr
nan nanɨrek, te hɨrak katɨp,
“Yi yertei hɨr mɨt iuwe
ne weiwɨk ham hɨr natɨp
mɨt hɨr weinɨn te hɨr iuwe
ninɨni. Te hɨr mɨt iuwe
keriyen natɨp hɨm manp
enuk te hɨr mɨt miyapɨr nises
hɨm kɨr me menmen hɨr
netpim.
26 *Te menmen enum mar
im ap emɨrp nɨmɨn me yi mɨt
au. Mɨtɨk keimɨn kakre iuwe
nɨmɨn ke yi mɨt, te hɨrak
ekpar mɨtɨk kɨrɨak menmen
yaaim me kakɨkepi.
27 Mɨtɨk kerek hanhan
kakre iuwe ke yi mɨt, te hɨrak
ekpar mɨtɨk weinɨk kɨrɨak
menmen mi.
28 *Hɨrak kɨrɨak menmen
ekpar hi Mɨtɨk ke wit ke
Mɨtɨk Iuwe kerekek hi
arɨakem. Hi ap han te
mɨt nanrekyo menmen mai
nankepa au. Hi han arɨak
menmen me mamkaap mɨt,
te hi enaaiwɨr yɨnk kai hahi
akaap mɨt miyapɨr yapɨrwe
ahɨsak menmen enum hɨr

* **20:19** 1Ko 15:4 * **20:21** Mt 19:28; Lu 22:30 * **20:22** Mt 26:39; Jo 18:11
* **20:25** Lu 22:25-26 * **20:26** Mt 23:11; Mk 9:35; Lu 9:48 * **20:28** Lu 22:27; Fl 2:7; 1Ti 2:6

nɨrɨakem.”

Jisas kɨkaap mɨtɨkɨt wiketeret kerek nanamɨr toto
(Mk 10:46-52; Lu 18:35-43)

29 Hɨr natɨp epei au, hɨr nɨnaaiwɨr wit Jeriko nen, te mɨt miyapɨr yapɨrwe nises Jisas.
30 *Hɨr nepno te mɨtɨkɨt wiketeret kerek nanamɨr toto tau yayiwe. Hɨrakɨt temtau hɨm mɨt natɨp me Jisas kitet yayiwe kakno, te hɨrakɨt tɨnap tatɨp tenɨne hɨm iuwe, “Mɨtɨk Iuwe ti Nepenyek ke Devit kerek God kewetit menmen mɨrak iuwe. Ti han etwenɨnawɨr.”
31 Mɨt miyapɨr hɨr natɨp hɨm iuwe te hɨrakɨt tekintɨp wɨre wɨre. Au, hɨrakɨt tɨnap tatɨp iuwe tar ik: “Mɨtɨk Iuwe ti Nepenyek ke Devit, ti han etwenɨnawɨr.”
32 Jisas kerp kenɨnewekɨt katɨp, “Yi wiketeret yi hanhan hi arekyi mekam?”
33 Te hɨrakɨt tatɨp Jisas, “Mɨtɨk kai Iuwe hawɨr hanhan ti erekyawɨr nanamɨr mawɨr mamre yaaim te hawɨr wawɨr ein ein.”
34 Te Jisas han tewenɨnet kewis his mau nanamɨr mɨrakɨt, te wasenum hɨrakɨt tɨr ein ein werek werek. Te hɨrakɨt tisesik ten.

21

Jisas ken Jerusalem kɨre mɨtɨk iuwe king kinɨn naanmɨpre mɨt
(Mk 11:1-11; Lu 19:28-40; Jo 12:12-19)

1 Hɨr epei nen menep wit Jerusalem, hɨr niun wit Betfasi kerek menep mɨniu (o neiyɨp) niuk mɨrak wit Oliv. Hɨr neit ein te Jisas kakriuwet mɨtɨkɨt disaipel wiketeret.
2 Te hɨrak ketpɨwekɨt kinɨn: “Yi eino wit kike eik ek te yi yayɨr menep in en. Te wasenum yi yayɨr donki (hɨre wɨre hos) hɨr mɨt nesenkekiye weriuwe waai werp nu, nɨkan kɨre ketikerep. Yi eisiupani eiyɨriyei eiyɨn einen eiwetori.
3 *Te mɨtɨk hak kakɨtpi menmen me yi wiketeret, te yi eitɨp eiyɨr ik: ‘Mɨtɨk kawɨr iuwe kakrɨak menmen ham kakriuwerem.’ Maain hɨrak kakrɨak menmen kakriuwerem epei au, hɨrak kaksiuwerem pɨke mamnen.”
4 Menmen im man te hɨram mises menmen kerek nɨpaa profet netpim em. Hɨram matɨp mar im:
5 *“Yi eitɨp mɨt miyapɨr nau wit Saion emɨr ik:
‘Eiyɨr mɨtɨk Iuwe ki kaknen kakri. Hɨrak ap mɨtɨk katɨp hɨm tokim au.
Hɨrak kau donki keteikɨn mɨt hɨrak naanmɨpri werek werek. Hɨrak keiyɨk kan.
Hɨrak kau donki kike, nɨkan kerek miye pɨrak hɨre winaak.’ ”
6 Te mɨtɨkɨt disaipel wiketeret ten tises menmen kerek Jisas epei ketpɨwekɨt em.
7 Hɨrakɨt teithis donki miye wetike nɨkan kɨre, te hɨrakɨt

* **20:30** Mt 9:27, 15:22 * **21:3** Mt 26:18 * **21:5** Ais 62:11; Sek 9:9 * **21:8** 2Kin 9:13

tewis laplap saket mɨrakɨt menterik, te Jisas kau sip kɨrak.
8 *Te hɨr mɨt miyapɨr yapɨrwe newis laplap saket menmen mɨwaai yayiwe. Mɨt han neremir nu heneik newisɨm mɨwaai yayiwe nesɨsɨwek neriuwerem.
9 *Te hɨr mɨt miyapɨr ninɨnek, hɨrak ketike han nisesik hɨr nɨkaru nan nɨnap nenɨne,
"Kai yaaik ik hɨrak Nepenyek ke Devit. Haiu hanhan God kakrɨak menmen yaaim ke mɨtɨk ik kan kakɨkrehɨr kɨrak. Hɨrak yaaik te haiu emwenɨpi niuk me God."
10 Jisas ken Jerusalem, te mɨt miyapɨr neit wit iuwe eik, hɨr nehɨnhɨn neriuwerek te hɨr natɨp, "Mɨtɨk ik ek hɨrak keimɨn?"
11 *Te mɨt miyapɨr kerek nen ek natɨp, "Hɨrak profet Jisas, mɨtɨk ke Nasaret keit provins Galili."

Jisas kepɨr mɨt kerek nesiuwe menmen neiyɨm nanɨt pewek neit wɨnak iuwe ke God natɨp hɨm mɨrak newiyen
(Mk 11:15-19; Lu 19:45-48; Jo 2:13-22)

12 Te Jisas kɨnɨk ken wɨnak iuwe ke God tempel kerek mɨt natɨp mɨt han hɨm me God nekrerek ek. Te hɨrak kepɨr mɨt kerek nesiuwe menmen nanɨt pewek mamriuwerem em. Hɨrak kewɨr yeno mɨr kerek hɨr newis pewek menterim metike yeno me mɨt kerek hɨr nesiuwe hore newet mɨt em hɨr newi.
13 *Hɨrak kɨrɨakem epei au, hɨrak katɨp, "Tɨwei me God matɨp mar ik: 'Mɨt nanrer wit wit nankine wɨnak kai nenewek wɨnak kerek mɨt nanitehi God menmen nanɨkrerek.' Te yi yɨrɨakek kɨre wɨnak ke mɨt enun nekintɨp menmen newik."

14 Jisas kepeit wɨnak tempel kerek mɨt natɨp mɨt han hɨm me God nekrerek, te mɨt han nanamɨr toto netike mɨt nɨnap enum nan nɨrek, te hɨrak kerekyi yɨre yaain.
15 Te hɨr mɨt iuwe ne pris netike mɨt iuwe nertei hɨm me Moses natɨp mɨt em, hɨr nɨr menmen yaaim Jisas kɨrɨakem kɨkaap mɨt, te hɨr nemtau nɨkerek nenɨne neit ein natɨp nar ik: "Haiu emwenɨpi niuk me nepenyek ke Devit," te hɨr han enuk.
16 *Hɨr han enuknetpɨwek, "Ti hemtau hɨm kerek hɨr netpim em a?"

Te Jisas ketpor, "O, hi hemtewem. Yenmak te yi ap han kitet menmen yi epei yekinaam me menmen im a? Hɨrak katɨp, 'Ti God hewep han ke nɨkerek kike netike han kerek nau sɨnipau naam nɨm te hɨr natɨp newenɨpi niuk mit hɨram iuwe.' "
17 Hɨrak katɨp nepei au, hɨrak kɨnaiwɨri keit wit iuwe ik, hɨrak ken kau Betani me wɨtaan ik ek.

* **21:9** Sam 118:25-26 * **21:11** Mt 21:46 * **21:13** Ais 56:7; Jer 7:11 * **21:16** Sam 8:2

Jisas katɨp nu fik keweiwei kaki
(Mk 11:12-14, 20-24)

18 Hekrit enum eik, Jisas pɨke ken wit iuwe eik te
hɨrak nɨnpɨ maak.
19 *Te hɨrak kɨr nu fik hak
kiutɨp keit yayiwe, te hɨrak
ken kɨrek. Te hɨrak ap kɨr
nɨkim mei mewik au. Hɨrak
keperp weinɨm. Te hɨrak
katɨp nu fik, "Ti ap hari
eine nɨkim meiyam au." Te
wasenum nu fik keweiwei
kaa.
20 Hɨr disaipel nɨrek te hɨr
nehɨnhɨn. Hɨr natɨp, "Ken-
mak te nu fik keweiwei kaa
waswas?"
21 *Jisas ketpor, "Hi hetpi
werek. Yi yises hɨm me God
werek werek, yi ap han kitet
God kakɨkepi o au, te maain
yi yairɨak menmen mamɨr
ke epei yi yɨra hi hɨrɨakem
me nu fik ik ek. Te men-
men im keremem au. Yi
yaitɨp mɨniu (o neiyɨp) ik,
'Ti eket eno ekre wan', te
hɨrak kakises hɨm kerek yi
epei yetpɨwek ek hɨrak ka-
kno kakɨkre wan.
22 *Yi yises God werek
werek yi eiyitɨwekhi me
menmen, maain hɨrak
kakrekyiyem."

Mɨt iuwe nitehi Jisas keimɨn ketpɨwek hɨrak katɨp mɨt hɨm me God
(Mk 11:27-33; Lu 20:1-8)

23 *Jisas pɨke kan wɨnak
iuwe ke God katɨp mɨt hɨm
mɨrak. Hɨrak wen ketpim,
mɨt iuwe pris netike mɨt
iuwe kerek ninɨn naanmɨpre
mɨt ne Isrel nan nitɨwekhi
narik: "Keimɨn kehimɨtanut
te ti hatɨp mɨt hɨm im?"
24 Jisas ketpor, "Hi hi-
tihi menmen miutɨp. Yi
eiyɨtpewem werek, te hi
hetpi keimɨn kehimɨtena hi
hatɨp mɨt hɨm im.
25 Keimɨn kehimɨtan Jon
hɨrak kɨkɨr mɨt neriuwe
tɨpar? God kehimɨtanek o
hɨrak kises han kɨrak?"
Hɨr hɨras natɨpan nar ik:
"Haiu emɨtpɨwek mekam
werek? Haiu mamɨtpɨwek
God kehimɨtanek hɨrak
kɨrɨakem, te hɨrak kakɨtpei,
'Yenmak te yi ap yises hɨm
me Jon a?'
26 *Haiu matɨp Jon kises
han kɨrak kɨrɨakem, haiu
mɨnapen mɨt nanrekyei
enum nanɨntar hɨr han
kitet John hɨrak mɨtɨk iuwe
profet.
27 Hɨr nɨnaain mɨt te hɨr
ap natɨp Jon hɨrak mɨtɨk
weinɨk. Te hɨr natɨp Jisas,
"Haiu au mepɨtari keimɨn
kehimɨtenek kɨrɨakem."
Hɨr natɨp epei au, Jisas ket-
por, "Yi ap yetpo werek men-
men me Jon, te hi ap etpi
keimɨn kehimɨtena hi hɨrɨak
menmen im."

Hɨm tok piksa me nɨkerek wiketeret te mɨtɨk hak

28 *Jisas katɨp, "Yi han
kitet mekam? Nɨpaa mɨtɨk
hak kine nɨkerek hɨrakɨt wik.
Hɨrakɨt epei tɨre iuwe, wɨ
ham haai ken nɨkan iuwe

* **21:19** Lu 13:6 * **21:21** Mt 17:20; Lu 17:6; 1Ko 13:2; Jo 14:12 * **21:22** Mt 7:7-11; 18:19; Jo 14:13-14 * **21:23** Jo 2:18 * **21:26** Mt 14:5, 21:46 * **21:28** Lu 15:11

mɨtɨk ketpɨwek kar ik, ‘Petepin hi hanhan ti eno erɨak menmen naanmɨpre ni me waai wain mai.’
29 Hɨrak katɨp haai kɨrak kar ik: ‘Hi au hɨnapen.’ Maain hɨrak keweikɨn han kɨrak ken ni me haai kɨrak kɨrɨak menmen.
30 Haai ken kitehi nɨkan kike ek, ‘Ti tewen eno ni mai erɨak menmen naanemprewem.’ Nɨkan nɨkik ek kewenhi katɨp, ‘Hi eno’, te hɨrak ap ken ni eim au.
31 Yi han kitet keimɨn ke nɨkerek wiketeret kises hɨm me haai?”
Hɨr netpɨwek, “Nɨkan iuwe mɨtɨk kerekek.”
Jisas ketpor, “Hi hetpi werek. Mɨt enun newenɨn his mɨt hɨr ninɨn neweikɨn sip newet menmen enum nises hɨm me God. Te yi mɨt iuwe au!
32 *Hɨr nenmak? Yi yises hɨm me God werek werek au yentar Jon kan keteikni menmen yi yayisesim te yi ap yises hɨm mɨrak au. Te mɨt enun neitɨt pewek me takis netike miyapɨr kewenek nari mɨt his newenem, hɨr keriyen nises hɨm mɨrak. Yi epei yɨri hɨr nises hɨm mɨrak te yi ap yeweikɨn han yisesik. Au, yi yeweikɨn sip yewetɨwek yau weinɨn.”

Hɨm tok piksa me mɨt kerek naanmɨre ni me waai wain me mɨtɨk hak
(Mk 12:1-12; Lu 20:9-19)

33 *Jisas wen ketpor kar ik: “Yi eiyɨmtau hɨm tok piksa ham im. Mɨtɨk iuwe ketenen tɨ mei kamɨr waai wain nɨkim mɨrak epei au. Hɨrak kime nɨwa keweiknɨwem kekin hei kewis yemtɨ wɨsenuk kekrerem te ketepen waai wain nɨkim tɨpar mɨram mekrerek. Epei au, hɨrak kime kɨnaan kau niu naanmɨpre ni mɨrak. Epei au, hɨrak kehimɨtan mɨt hɨr naanmɨrewem. Te hɨrak kɨnaaiwɨr wit ik ken wit hak keit yanɨmɨn.
34 Maain waai wain nɨkim epei maa, hɨrak keriuwet mɨt nɨrak kerek nɨrɨak menmen mɨrak em hɨr nen neit nɨkim pɨnam mɨrak neiyɨm nanɨnen.
35 *Mɨt naanmɨpre ni em nerekyor enum. Hak ek hɨr nakɨp, hak ek hɨr nakɨp kaa, hak ek hɨr newɨr nan nakɨp hemkre maain mekiuwe yɨnk kɨrak.
36 Maain kike, mɨtɨk iuwe kesiuwe mɨt han nɨrak yapɨrwe nan ninɨn kerek nɨpaa hɨrak keriuweti nan. Hɨrak keriuweti nan te mɨt kerek naanmɨpre ni nerekyor enum mar ke nɨpaa hɨr nɨrɨak mɨt han em.
37 Epei au, mɨtɨk iuwe kesiuwe nɨkan kɨrak kɨkaru kan hɨrak han kitet kar ik: ‘Hɨr nanɨmtau hɨm me nɨkan kai.’
38 *Mɨt kerek naanmɨpre ni me mɨtɨk iuwe, hɨr nɨr nɨkan kɨrak kan hɨr hɨras netpepan natɨp nar ik: ‘Ik ek hɨrak nɨkan ke mɨtɨk iuwe. Haiu emkɨp te haiu emɨt tɨ kɨrak ik ek.’
39 *Te hɨr natɨp epei werek, hɨr netɨwekhis neiyɨk nen

* **21:32** Lu 3:12, 7:29-30 * **21:33** Ais 5:1-2; Mt 25:14 * **21:35** Mt 22:6 * **21:38** Mt 27:18 * **21:39** Hi 13:12

nɨnaaiwɨr ni nakɨp kaa.
40 Maain mɨtɨk iuwe ke ni
im hɨrak kaknen kakrekyor
mekam?”
41 Hɨr newenhi netpɨwek,
“Hɨrak kaknen kaknep mɨt
enun en epei au, hɨrak kak-
wis mɨt han nanɨnen naan-
mamre ni mɨrak mɨt in hɨr
yaain nanwetɨwek menmen
yinam mɨrak kerek hɨram
epei mekiute.”

42 *Jisas ketpor, “Yi yen-
mak te yi ap yertei werek
werek hɨm me God mau
tɨwei nɨpaa profet newisɨm?
Hɨram matɨp,

‘Teinɨk yaaik kerek mɨt nime
wɨnak hɨr nɨnapen
newisɨm mɨwaai, God
kehimɨtanek hɨrak
kinɨn teinɨk ham mɨt
epei namɨr.

Mɨtɨk Iuwe God kerekek
kɨrɨak menmen im
haiu han kitet hɨram
yaaim.’

43 Te hi hetpi menmen
yaaim me God nɨpaa hɨrak
kewetiyem yi ap yisesim
werek werek, te hɨrak
keriyaam mamnopɨn hɨrak
kakwet mɨt han em hɨr
yaain nanises menmen
God hanhan hɨr nɨrɨakem
neriuwerem.
44 *Neimɨn hɨr neweikɨn
sip neweto hɨr nanɨwaank
nanɨr ke mɨn kaknatɨn
kakɨntar teinɨk hɨram
merepɨr. Maain hi arekyor
enum hɨr nanɨwaank nanɨt
nanɨr ke teinɨk kaknatɨn
kakɨntar menmen hɨrak
kaksesi tɨkip tɨkip mamre
niutɨp.”

45 Hɨrak katɨp epei au, mɨt
iuwe ne pris netike mɨt han
ne Farisi nemtau hɨm me
Jisas hɨr nertei hɨrak katɨp
hɨm tok piksa im keneri keri-
uwerem.
46 *Hɨr nerteiyem epei
au, hɨr hanhan netɨwek his
nanɨriyaak neiyɨk nanɨno
nanwisɨk kakɨkre wɨnak
enuk, te hɨr nɨrɨakem au. Hɨr
nɨnaain mɨt yapɨrwe kerek
nererik nemtau hɨm me Jisas
hɨr nanɨnɨp nanɨntar hɨr
han kitet Jisas hɨrak mɨtɨk
iuwe profet.

22

Jisas katɨp mɨt tok piksa me mɨtɨk ketike mɨte nanɨtan haai kemani menmen kakwet mɨt nanrerik em
(Lu 14:16-24)

1 Jisas pɨke katɨp mɨt
miyapɨr hɨm keriuwe tok
piksa.
2 Hɨrak ketpor, “Menmen
God kɨrɨakem kenɨne mɨt
ne tɨ hɨr nanises hɨm mɨrak
hɨram mar ke mɨtɨk iuwe
kinɨn naanmɨpre mɨt hɨrak
kemani menmen keiyɨm
kɨnkɨk mɨt kakɨntar nɨkan
kɨrak ketike mɨte nanɨtan.
3 Nɨpaa hɨrak kehimɨtan
mɨt han nanɨnen nanɨm
menmen nantikerek. In ek
hɨrak keriuwet mɨt nɨrak
han hɨr nanɨno nanɨnɨnor
nantɨp mɨt hɨr nanɨnen
nanɨm menmen nantikeri.
Te hɨr ap nɨnapen.
4 *Hɨr au nɨnapen, te hɨrak
kenɨne mɨt nɨrak han ketpor,
‘Yi eitɨp mɨt kerek nɨpaa hi

* **21:42** Sam 118:22-23; Ap 4:11; Ro 9:33; 1Pi 2:6-8 * **21:44** Dan 2:44-45
* **21:46** Mt 21:26 * **22:4** Mt 21:36

etpor nanɨnen nanɨm menmen eiyɨtpor hi epei hemani menmen nepei au, te hɨr enɨnen enɨm. Hi epei enep bulmakau nenium yapɨrwe metike samiyak ham yaaim.'

5 Mɨt en nen netpor menmen epei au, te hɨr neweikɨn sip newetɨrem nises menmen mɨr. Mɨtɨk hak ken ni mɨrak, mɨtɨk hak ken stua kɨrak.

6 *Mɨt han en nepu hɨr netenen mɨt kerek mɨtɨk keriuweti nan, hɨr nerekyor enum nanɨp naa.

7 Hɨr nerekyor enum nanɨp naa, mɨtɨk iuwe han enuk wɨsenuk keriuweti te hɨrak keriuwet mɨt nɨrak ne ami hɨr nen nenep mɨt in enun kerek nenep mɨt nɨrak, hɨr nanɨp nenepi nesi wit kɨr.

8 Hɨr nanɨp nenepi epei au, mɨtɨk iuwe kenɨne mɨt nɨrɨak menmen mɨrak, hɨrak ketpor, 'Hi epei hemani menmen epei au, te mɨt kerek hi nɨpaa hehimɨtenor hɨr nanɨnen hɨr au enun.

9 Te yi eino eirer yayiwe yi eiyɨr mɨt yapɨrwe nan nitet yayiwe yi eiyɨtpor hɨr enɨnen enɨm menmen hi emaniyem.'

10 Hɨrak ketpor epei au, mɨt nɨrak hɨr nen nerer yayiwe nari mɨt kerek hɨr nɨri nitet yayiwe en. Mɨt han yaain, mɨt han au enun, te hɨr neri nen wɨnak kerek mɨtɨk ketike mɨte hɨr nanɨtan neitai en, ere hɨr nau neneises wɨnak nenepik.

11 "Hɨr nau neneises wɨnak nenepik, mɨtɨk iuwe kan kakɨr mɨt kerek nau nererik nɨpaam menmen mɨrak. Hɨrak kan kɨri, hɨrak kɨr mɨtɨk kiutɨp ap hanhan keriuwe mɨtɨk iuwe hɨrak keriuwet klos yaaim me mɨt hɨr nanɨtan au. Hɨrak kan ketpɨwek,

12 'Kai yinak. Harkeik te ti hɨtɨt naan mɨt nai naanmɨrau weipɨr te ti hɨnɨk han nɨmɨn in a?' Mɨtɨk hɨrak ap ketpɨwek menmen au. Hɨrak yɨnk enuk kau en kenesnɨn paan.

13 *Te mɨtɨk iuwe naanmɨpre mɨt hɨrak kenɨne mɨt nɨrɨak menmen mɨrak ketpor: 'Yi eiyɨt mɨtɨk ik eisenkɨkɨwek his hɨt eiwɨrek ekno wit eik toto enuk. Hɨrak kakɨkɨt kaknakɨn yehes mɨrak kakine han enuk kaku kakɨt.' "

14 Jisas ketpor hɨm im epei au, hɨrak ketpor: "Hɨrak kɨkɨt kɨnakɨn yehes kentar God kenɨne mɨt yapɨrwe nanisesik, te hɨrak kehimɨtan mɨt niutɨp niutɨp keriyen hɨr nanɨnen nanu nantikerek."

Mɨt hanhan nari han ke Jisas newisɨsik nitɨwekhi me pewek me takis

(Mk 12:13-17; Lu 20:20-26)

15 *Jisas ketpor hɨm epei au, wɨ im mɨt ne Farisi nɨnaiwɨrek hɨr nimenɨpɨnek newisɨwekek neriuwe hɨm ham.

16 Hɨr nimenɨpɨnek newisɨwekek epei au, hɨr neriuwet mɨt hɨr han nises hɨm mɨr, hɨr netike mɨt kerek nises hɨm me Herot hɨr nan nanri han kɨrak nitɨwekhi,

* **22:6** Mt 21:35 * **22:13** Mt 8:12, 25:30; Lu 13:28 * **22:15** Mk 3:6

"Mɨtɨk Iuwe tisa, haiu mertei
ti mɨtɨk yaaik hatɨp menmen
yaaim me God werek werek.
Ti han kitet mɨt yapɨrwe hɨr
nɨpɨran te ti ap ewis kiutɨp
kakri han kit me menmen.
17 Te haiu hanhan ti etpai
han kit. Hɨram yaaim
te haiu mamwɨr pewek
me takis mamwet mɨtɨk
iuwe ke Rom naanmɨprai
mamwetɨwekem o au?"
18 Te Jisas kertei han kɨr
enuk te hɨrak ketpor, "Yi mɨt
enun yewisɨsik. Yi yenmak
te yi hanhan yewisɨsewek a?
19 Yi eiyɨt pewek yi
yewɨrem yewet mɨt ne
gavman em me takis eiyɨm
einen." Hɨrak ketpor, te
hɨr nen neit pewek miutɨp
neiyɨm nan neteiknɨwekem.
20 Hɨr neiyɨm nan
neteiknɨwekem, te hɨrak
kitorhi ketpor, "Ninaan me
keimɨn metike niuk mɨrak
mewik?"
21 *Hɨr natɨp, "Me mɨtɨk
iuwe Sisa keremem."
Te hɨrak ketpor, "Te yi ei-
wet mɨtɨk iuwe Sisa menmen
mɨrak, yi eiwet God menmen
mɨrak."
22 Hɨrak ketpor epei au, hɨr
han kekrit neriuwe menmen
hɨrak epei ketpor nentar hɨr
ap te nanwisesik au. Te hɨr
nɨnaiwɨrek hɨr nen.

Mɨt nitehi Jisas me mɨt hɨr naa hɨr pɨke nanɨkrit
(Mk 12:18-27; Lu 20:27-40)

23 *Me wɨ im keremem, mɨt
han ne Sadyusi hɨr nan nɨr
Jisas. Mɨt in hɨr ap han
kitet mɨt epei naa hɨr pɨke
nanɨkrit taau.
24 *Hɨr nan nitɨwekhi nar
ik: "Mɨtɨk Iuwe Tisa, hɨm
nɨpaa Moses kewisɨm mau
tɨwei matɨp, 'Mɨtɨk kaki
kaknaaipɨs mɨte pɨrak, te
hɨre ap wine nɨkerek nei au,
maain nɨkik kɨrak kaktɨwe
te hɨre wawine nɨkerek nei
nanɨkrehɨr ke haai kɨr.'
25 Nɨpaa mɨt ne haai kiutɨp
hɨr nar hispɨnak wik (7), hɨr
nepu in. Nɨkan iuwe mɨtɨk
keit mɨte te hɨrak kaa ap kine
nɨkerek wen au. Hɨrak nɨkik
kɨrak nɨmɨnek hɨrak ketɨwe.
26 Hɨrak ketɨwe hɨrak kaa,
te hɨrak ap kine nɨkerek
au. Hɨr nepɨr kerekek ere
hɨrakɨt tɨpaa ap tine nɨkerek
nei au.
27 Hɨrakɨt tɨpaa ere tep-
nepik, mɨte pɨrakɨt wɨpaa
wɨpkaru.
28 Maain wɨ kerek mɨt pɨke
nanɨkrit nanu, hɨre waure
mɨte pe keimɨn? Hɨre nɨpaa
wau wetike mɨkan tɨre tar
hispɨnak wik (7)."
29 Hɨr natɨp epei au, Jisas
ketpor kar ik: "Yi mɨt yatɨp
enum yentar yi yepɨtari hɨm
me God, yi ap yertei God
hɨrak manp enuk wɨsenuk
te hɨrak kakises han kɨrak
kɨrɨak menmen yapɨrwe.
30 Me wɨ God kakɨkɨan
mɨt hɨr nanu, hɨr ap nanɨt
miyapɨr au. Hɨr nanu
weinɨn nanɨr ke mɨt ensel
neit wit ke God.
31 "Te menmen yi nepei
yetpim me mɨt pɨke nanɨkrit
yentar yi ap han kitet hɨr
pɨke nanɨkrit. Hi hetpi men-

* **22:21** Ro 13:7 * **22:23** Ap 23:8 * **22:24** Diu 25:5

men im. Yi yenmak te yi ap
yertei menmen yi yekinaam
mau tɨwei me Moses God ket-
piyem a?
32 *Hɨrak katɨp, ‘Hi God
ke Ebraham, Aisak ketike
Jekop.’ Hɨrak God ke mɨt hɨr
hɨmɨn kɨr kepu keriyen.”
33 Mɨt yapɨrwe nerp
menep nemtau menmen
hɨrak ketporem, hɨr han
kekrit hɨr han yaaik neriuwe
hɨm mɨrak.

*Jisas katɨp mɨt ne Farisi
hɨm lo me God hɨram iuwe
minɨn*
(Mk 12:28-31; Lu 10:25-28)

34 Maain kike, mɨt ne
Farisi nemtau Jisas katɨp
werek kinɨn hɨm kerek mɨt
ne Sadyusi nitɨwekhiyem,
teɨr yɨnk enuk, hɨr nekintɨp
nɨnaiwɨrek. Te hɨr nan
nekiyan nau niutɨp ni-
menɨpɨnan natɨp.
35 Epei au, mɨtɨk kiutɨp
kekre nɨmɨn ke hɨr mɨt,
hɨrak ke mɨt ne Skraip,
hɨrak kan katɨp Jisas kɨnɨnek
ketpɨwek,
36 “Mɨtɨk Iuwe Tisa, hɨm
mekam hɨram minɨn hɨm
ham nɨpaa Moses ketike pro-
fet newisaiyem mau tɨwei
matɨp?”
37 *Jisas kewenɨwekhi
ketpɨwek, “Yi hanhan Mɨtɨk
Iuwe ki God yeriuwe han ki
ketike me menmen yapɨrwe
mekre yɨnk ki.
38 Hɨm im hɨram iuwe
minɨn hɨm ham mau tɨwei
nɨpaa Moses ketike Profet
newisaiyem.
39 *Hɨm ham iuwe misesim
hɨram mepɨr ke hɨm minɨn
em, hɨram mɨpɨram. Hɨram
matɨp, ‘Yi hanhan mɨt han
o ni yinan yar ke yi hanhan
yeriuwe hɨras.’
40 Mɨt nanises menmen
wik im te hɨram mamkepi
hɨr nanises hɨm yapɨrwe
werek werek nɨpaa Moses
ketike mɨt profet hɨr
newisɨm mau tɨwei.”

*Jisas kitehi mɨt ne Farisi
hɨm me Mɨtɨk Krais kerek God
kakriuwetek kaknen*
(Mk 12:35-37; Lu 20:41-44)

41 Mɨt ne Farisi wen
nekiyan nau niutɨp, Jisas
kitorhi kar ik.
42 *Hɨrak katɨp, “Yi han
kitet mekam me Mɨtɨk Krais
kerek God kakriuwetek kak-
nen kakɨkaap mɨt ne tɨ?
Hɨrak Nepenyek ke keimɨn?”
Hɨr netpɨwek, “Hɨrak
kakre Nepenyek ke Devit.”
43 Jisas kitorhi keteipim,
“Hɨrak kakre nepenyek ke
Devit kerekek, kenmak te
God Hɨmɨn Yaaik kɨkɨak han
ke Devit kene Krais hɨrak
Mɨtɨk Iuwe kɨrak? Devit ket-
pim kewisɨm mau tɨwei mar
im:
44 *‘Mɨtɨk Iuwe God katɨp
Mɨtɨk Iuwe kai Krais
kar ik: “Ti ehu yeno
im menep his yaaim
kerek mɨt iuwe newi.
Ti ehu in ere hi anep
mɨt enun nepan ni
anɨp anepi.’ ”
45 Devit kene Krais hɨrak
Mɨtɨk Iuwe kɨrak, karkeik
te hɨrak kenewek nepenyek

* **22:32** Eks 3:6; Mt 8:11 * **22:37** Diu 6:5 * **22:39** Lev 19:18; Mt 7:12; Ro 13:9-10; Ga 5:14 * **22:42** Jo 7:42 * **22:44** Sam 110:1; Mt 26:64; Ap 2:34-35

kɨrak kerekek? Taau. Hɨrak Nepenyek ke Devit te hɨrak kenewek hɨrak Nɨkan ke God!”
46 Hɨrak katɨp epei au, mɨtɨk hak kekre nɨmɨn ke hɨr mɨt yapɨrwe ap te newenhi au. Me wɨ im ere maain hɨrak mɨtɨk hak kekre nɨmɨn ke hɨr mɨt hɨrak kaknen kakitɨwekhi hɨm meiyam kike au. Hɨr yɨnk enuk nɨnapen.

23

Jisas katɨp mɨt hɨr ap enises menmen mɨt ne Skraip netike mɨt ne Farisi hɨr nɨrɨakem
(Mk 12:38-39; Lu 11:43, 46, 20:45-46)

1 Maain Jisas katɨp mɨt miyapɨr kerek nererik nau netike mɨt nɨrak disaipel hɨrak ketpor kar ik:
2 Mɨt ne Skraip kerek ninɨn nertei hɨm me Moses natɨp mɨt em, hɨr netike mɨt ne Farisi, mɨt iuwe hɨr nehimɨteni hɨr natɨp mɨt hɨm me Moses ɨr enisesim.
3 *Te yi eimtau menmen hɨr netpiyem yi eiyisesim. Te yi ap eiyises menmen hɨr nɨrɨakem au emɨt! Hɨr natɨp hɨm ham te hɨr ap nisesim au. Hɨr nises hɨm ham.
4 Hɨr neriuwe hɨm mɨr kerek hɨr netpiyem yi eiyisesim hɨram mar ke hɨr neit menmen nɨmenum neneipetɨtem newisɨm mau yapɨr ki yi yeremɨme. Te hɨr ap nankepi nanɨt menmen nɨmenum yi yerermɨme au. Hɨr ap te nanises hɨm enum nɨpaa hɨr netpiyem yi eisesim taau.
5 *Hɨr nɨrɨak menmen yapɨrwe te mɨt kerek nɨrem hɨr nantɨp hɨr mɨt yaain. Hɨr nime ni newis hɨm me prea mekre tanɨk mɨram mau maat metike his mɨr, te mɨt nɨrem hɨr natɨp hɨr yaain. Hɨr nime ni nokim newisɨm neses laplap kerek hɨr newisɨm mau yɨnk mɨr me wɨ hɨr nitehi God menmen, te mɨt nɨrem hɨr natɨp hɨr yaain.
6 *Hɨr hanhan nanu yeno mɨt nehimɨtanem me mɨt iuwe nanwim neit wɨnak kerek mɨt nererik nekine hɨm me Moses neitai en nekre wɨnak ke mɨt me wɨ hɨr nererik naam menmen.
7 Hɨr hanhan mɨt miyapɨr hɨr nɨri neit maket, hɨr nanwenɨpi niuk mɨr natɨp hɨr mɨt iuwe, hɨr nenewor, ‘Mɨt naiu iuwe tisa.’
8 Yi ap eiwis mɨt hɨr nenewi yi mɨt iuwe Tisa au emɨt! Yi yapɨrwe yɨre ni yinan keriyen, mɨtɨk kiutɨp hɨrak Mɨtɨk Iuwe God hɨrak Tisa ki.
9 Yi ap eine mɨtɨk hak kiutɨp kau tɨ ik enewek ‘Mɨtɨk Haai Iuwe’ au ekɨt! Yi ap enewek Mɨtɨk Haai Iuwe ki eiyɨntar Mɨtɨk Haai Iuwe kiutɨp kerekek kepu. Hɨrak God kekrekek kerek kepu wit kɨrak Heven.
10 Yi ap eiwis mɨt hɨr nenewi yi Mɨt Iuwe au emɨt eiyɨntar Mɨtɨk Iuwe kiutɨp ki hi Mɨtɨk kerek God kehimɨtena hi han akepi yi mɨt atihis.

* **23:3** Mal 2:7-8 * **23:5** Eks 13:9; Nam 15:38-39; Diu 6:8; Mt 6:1 * **23:6** Mt 6:5; Lu 14:7

11 *Keimɨn hanhan niuk mɨrak iuwe kekre nɨmɨn
ke yi mɨt hɨrak kakwenɨn
han kɨrak kakisesi kakɨkepi
kakrɨak menmen.
12 *Mɨt kerek han kitet hɨr
yaain ninɨn mɨt han, maain
God kakɨwaank niuk mɨr
hɨram menmen weinɨm. Mɨt
kerek hɨr newenɨn han kɨr
han kitet hɨr weinɨn, maain
God kaknip niuk mɨr hɨram
iuwe.

Jisas kene mɨt Farisi netike mɨt ne Skraip hɨr newisesik
(Mk 12:40; Lu 11:39-42, 44, 52, 20:47)

13 "Yi mɨt ne Farisi yetike
yi mɨt kerek yinɨn yertei
hɨm lo me Moses yatɨp mɨt
em. Maain God kakiwep
kakriwaank kakɨntar yi
enun yewisesik. Yi yar ke
mɨt enun neiyepet weipɨr ke
mɨt hɨr nanɨno nɨmɨn. Yi ap
hanhan yises hɨm me God
werek werek au, te yi yewen
mɨt miyapɨr kerek hanhan
nanises God werek werek.
14 [Yi mɨt ne Farisi yetike
yi mɨt kerek yatɨp mɨt
hɨm me Moses. Maain
God kakiwep kakriwaank
kakɨntar yi enun yewisesik.
Yi yemitetpɨn miyapɨr kerek
mɨt epei naa, yi yemitorpɨn
yeit menmen mɨr mekre
wɨnak kɨr te maain yi yitehi
God yerp ninaan me mɨt, yi
yɨsawɨn menmen enum yi
yɨrɨakem yeriuwe prea im te
yi yenip mɨt hɨr han kitet yi
yaain.]
15 "Yi mɨt ne Farisi yetike yi
mɨt kerek yi yinɨn yertei hɨm
lo me Moses yatɨp mɨt em.
Maain God kakiwep kakri-
waank kakɨntar yi mɨt enun
yewisesik. Yi yɨrɨak men-
men ham yapɨrwe te yi yari
han ke mɨtɨk kiutɨp kakises
hɨm mi. Maain hɨrak kises
hɨm mi, yi yenipek hɨrak
kakre nɨkan ke Seten ka-
kno si tatɨknenik, kinɨn yi
mɨt enun hɨrak ap kises God
kakɨr ke yi mɨt.
16 *"Maain God kakiwep
kakriwaank yi mɨt enun yar
ke mɨt nanamɨr toto eiyɨntar
yi ap yeteikɨn mɨt han
yayiwe kɨrak werek werek
au. Yi yemitorpɨn. Yi yatɨp,
'Mɨtɨk hak kerek katɨp, "Hi
tewen arɨak menmen. Hi ap
te ewisiyek au hi atɨp werek.
Hi ekine wɨnak iuwe ke God
kakɨhimɨtenau hɨm mai.' "
Yi yatɨp, 'Hɨrak kaktɨp kakɨr
ik, hɨrak ap te kakises hɨm
mɨrak au menmen weinɨm.'
Yi yatɨp, 'Mɨtɨk hak katɨp,
"Hi tewen arɨak menmen.
Hi ap te ewisesik au. Hi
atɨp werek. Hi ekine gol
mekre wɨnak iuwe ke God
te hi hatɨp werek.' " Yi yatɨp,
'Hɨrak katɨp hɨm im, hɨrak
ekises menmen hɨrak ketpim
em.'
17 Yi mɨt enun han auri.
Mekam hɨram iuwe minɨn?
Mekam au hɨram kike
mɨkaru? Gol mɨwaai mekre
wɨnak ke God o wɨnak ke
God kerek kɨrɨak gol hɨram
yaaim me God. Wɨnak ke
God kerekek kinɨn!
18 Yi wen yatɨp, 'Mɨtɨk
kerek kekine kɨnaan keit
wɨnak ke God hɨram

* **23:11** Mt 20:26; Mk 9:35; Lu 22:26 * **23:12** Jop 22:29; Pro 29:23; Esi 21:26; Lu 14:11, 18:14 * **23:16** Mt 15:14

mehimɨtan hɨm mɨrak
hɨrak katɨp hɨrak kakisesim.
Maain hɨrak ap kakisesim te
hɨram menmen weinɨm. Te
mɨtɨk kerek kekine menmen
mɨt hɨr newisɨm mentar
kɨnaan, hɨr natɨp 'Tru
antap', hɨram mamɨhimɨtan
menmen hɨrak ketpim
hɨrak kakisesim, te hɨrak
kakisesim, o au en, hɨrak
mɨtɨk enuk.'
19 Yi mɨt nanamɨr toto!
Mekam hɨram iuwe minɨn
a? Menmen mɨt newisɨm
mɨwaai mentar kɨnaan
newepwarem newet God, o
kɨnaan hɨrekes kerek kɨrɨak
menmen im mɨt newet God
em hɨram yaaim? Kɨnaan
keremem hɨram minɨn.
20 Mɨtɨk kerek kekine
kɨnaan hɨram mehimɨtan
menmen hɨrak ketpim,
hɨrak kekine kɨnaan metike
menmen mewim hɨram
mehimɨtan hɨm mɨrak.
21 Mɨtɨk kerek kekine
wɨnak iuwe ke God
kakɨhimɨtan menmen hɨrak
ketpim hɨrak kakisesim,
hɨrak kekine wɨnak ketike
God kerek Hɨmɨn kɨrak
kewik hɨrakɨt tehimɨtan hɨm
hɨrak ketpim.
22 *Mɨtɨk kerek kekine
wit ke God kakɨhimɨtan
menmen hɨrak ketpim, hɨrak
kekine wit ke God kerekek
au. Hɨrak kekine God
kerek kau wit kɨrak hɨrak
kakɨhimɨtan menmen hɨrak
katɨp hɨrak kakisesim.
23 *"Yi mɨt ne Farisi yetike
yi mɨt kerek yinɨn yertei
hɨm lo me Moses yatɨp
mɨt em. Maain God kakri-
waank kakɨntar yi mɨt enun
yewisɨk. Yi yewep menmen
mi yapɨrwe mar hiswiyen
(10) te maain yi yewet God
menmen mi miutɨp me
menmen hiswiyen (10). Yi
yises menmen kike im te
yi yeweikɨn sip yewet hɨm
iuwe me God ham im. Yi
ap yises menmen yaaim,
yi ap hanhan mɨt miyapɨr
han au, yi ap yises menmen
yi yetpim au. Yi yɨrɨak
menmen iuwe im metike
menmen kike me yewet God
menmen te yi yaain. Te au,
yi yɨnapen!
24 Yi mɨt enun yɨre mɨt
nanamɨr toto yeteikɨn mɨt
han yayiwe ke God. Yi han-
han yayises menmen kike
me hɨm me God te yi han
kaa yayises menmen mɨrak
iuwe.
25 *"Yi mɨt ne Farisi
yetike yi mɨt kerek yinɨn
yertei hɨm lo me Moses
yatɨp mɨt em. Maain God
kakriwaank kakɨntar yi mɨt
enun yewisesik. Han ki
hɨrak kɨre wenkepye metike
kap kerek mɨt nekemyetɨt
neke wit te hɨram menmen
enum mewim meke nɨmɨn
hɨr ap nekemyetɨt au. Han
ki enuk keit nɨmɨn kentar
menmen yi yisesim yi
yetɨwem yeriuwe menmen
enum yi yɨrɨakem yeriyaam
yises han ki.
26 Yi mɨt ne Farisi yi
han auri. Yi yar ke mɨt
enun nanamɨr toto. Yi
eiyinɨn eiyises menmen
yaaim mekre han ki te maain
menmen yi yairɨakem hɨram
mamre yaaim. Menmen im

* **23:22** Ais 66:1; Mt 5:34; Ap 7:49 * **23:23** Lev 27:30; Mai 6:8 * **23:25** Mk 7:4

hɨram mamre mɨt nekemyet
wenkepye metike kap neke
nɨmɨn, neke wit.
27 *“Yi mɨt ne Farisi yetike
yi mɨt yatɨp mɨt han hɨm
me Moses. Maain God
kakriwaank kakɨntar yi mɨt
enun yewisesik. Yi han ki
yar ke hei herwe maa mɨt
newisɨm mekrerek. Hɨr
namɨr timen meweiknɨwek
te mɨt nanɨnen nanɨrem hɨr
han kitet hei hɨrak yaaik.
Te menmen enum mɨre
herwe hemik paan mɨnɨn
mekrerek.
28 *Mar im mɨt miyapɨr
nɨri hɨr han kitet yi mɨt
yaain yises hɨm yaaim. Te
yi mɨt enun. Menmen enum
mɨsawɨn mekre han ki. Men-
men me yi yewisesik ek,
metike menmen ham enum
enum.

*Jisas katɨp God kakɨwaank
mɨt ne Farisi netike mɨt natɨp
mɨt han hɨm me Moses
(Lu 11:47-51)*

29 “Yi mɨt ne Farisi yetike
yi mɨt kerek yi yinɨn yertei
hɨm lo me Moses yatɨp mɨt
em. Maain God kakriwaank
kakɨntar yi mɨt enun yewis-
esik. Yi yeses hei kerek mɨt
profet nɨpaa nau tɨ hɨr naa
hemik mɨr mɨwaai mekr-
erem. Hɨram metike hei
mei me mɨt yaain nɨpaa naa
hemik mɨr mɨwaai mekr-
erem.
30 Yi yatɨp yar ik: ‘Nɨpaa
haiu mepu tɨ wɨ mɨt pro-
fet hɨr nepu netike maamrer
naiu, haiu ap te manɨp mar
ke maamrer naiu nɨrɨakem
taau.’
31 *Te yi yeriuwe hɨm im
yi yetpim yewepyapɨr yi
nepenyerer ne mɨt kerek
nɨpaa nenep mɨt profet hɨr
naa.
32 Hi hetpi. Yi yayises men-
men enum nɨpaa maamrer
ni hɨr nɨrɨakem ere yi enun
yayɨr ke hɨr enun.
33 *Yi mɨt enun yar ke man-
pen (o yenmik). Yi mɨt enun
nepenyerer ne mɨt enun nɨre
manpen. Yi yarkeik yi han
kitet yi ap eino si tatɨkneni a?
Taauye!
34 *“Te hi hetpi. Maain
hi ariuwet mɨt profet nan-
tike mɨt nertei hɨm me
God werek werek netike
mɨt nanwepyapɨr hɨm mai
yaaim. Mɨt han ne mɨt in
yi yainɨp yeiwenkeki nanu
nu tentarakɨt. Mɨt han yi
yainɨp yairiuwe nɨpɨn yayɨt
wɨnak kerek yi yekine hɨm
me Moses yekrerem. Yi
yaipɨri nanɨnaaiwɨr wit ik yi
yayɨnyei hɨr nanrɨr nanɨno
nanrer wit wit.
35 *Yi eirɨak menmen im te
God kakrekyi enum kakiwep
kakrer paan ki. Hɨrak
kakiwep kakɨntar kakrer
paan ki me mɨt yapɨrwe
yaain naa, me wɨ hemkre me
mɨtɨk yaaik Ebel mewen ere
me mɨtɨk profet Sekaraia,
nɨkan ke Berekaia, kerek
maamrer ni hɨr nakɨp kaa
kekre nɨmɨn ke kɨnaan
metike wɨnak iuwe ke God.
36 Hi hetpi werek. Men-

* **23:27** Ap 23:3 * **23:28** Lu 16:15 * **23:31** Ap 7:52 * **23:33** Mt 3:7, 12:34; Lu 3:7 * **23:34** Ap 7:52; 1Te 2:15; Mt 10:23 * **23:35** Jen 4:8; 2Kro 24:20-21; Hi 11:4

men im enum yapɨrwe mamnen yi mɨt miyapɨr kerek yi en ek yau tɨ yaiyɨntar menmen hi nepei hetpiyem yi yairɨakem.

Jisas kɨkɨt mɨt miyapɨr ne wit Jerusalem
(Lu 13:34-35)

37 *"Yi mɨt miyapɨr ne Jerusalem, wit kerek mɨt newi hɨr nenep mɨt profet. Hɨr nenep mɨt kerek God keriuweti nan nɨri. Wɨ yapɨrwe hi hanhan naanmɨpri me menmen enum har ke suware naanmɨpre nɨkim mɨre mɨnɨk yapɨr mɨre. Te yi au yɨnapen.

38 *Yi eiyɨmtewem. Maain wit ki hɨrak kaku weinɨk mɨt miyapɨr ap nanwi au.

39 *In ere maain yi mɨt miyapɨr ne Jerusalem ap pɨke nanɨra meiyam au ere yi eitɨp,
'God naanmamre kakɨkaap
Mɨtɨk ik Krais kerek kekrehɨr kɨrak hɨrak keriuwetek kan in.' "

24

Jisas katɨp mɨt nanwep wɨnak iuwe ke God nanwɨrek
(Mk 13:1-2; Lu 21:5-6)

1 Jisas kɨnaaiwɨr wɨnak iuwe ke God ken witeik, mɨt nɨrak disaipel newenyɨpɨrek te hɨr nanteiknɨwek wɨnak yaaim yapɨrwe me wɨnak iuwe ke God.

2 *Hɨr neteiknɨwekem, te hɨrak ketpor, "Hi hetpi werek. Yi yɨr menmen yapɨrwe im a? Maain wɨ mamnen te nan kerek mɨt nime wɨnak meriuwerem, hɨrak ap te mamwaai mamɨntereram au. Mɨt nanɨnen nanwepim te hɨram yapɨrwe mamɨnke mamwaai tɨ."

Jisas katɨp menmen enum mamnen
(Mk 13:3-13; Lu 21:7-19)

3 Jisas wen kau mɨniu (o neiyɨp) mɨt nenewek wit Oliv, mɨt nɨrak disaipel keriyen nan nitɨwekhi natɨp, "Ti etpai wɨ kerek menmen im enum mamnen, metike mekam mamnen mamteiknei wɨ im epei man te ti enen ewepyapɨr hɨrekes te menmen God kakrɨakem hɨram epei au."

4 Jisas kewenhi ketpor, "Yi naanmamre hɨras ap eiwis mɨt han hɨr nanwisesiyek.

5 *Ap eiwis mɨt han hɨr nanwisesiyek nanɨntar hɨr yapɨrwe nanɨnen nanmitipɨn nanɨkrehɨr kai nantɨp, 'Hi kerekek hi Krais kerek God kehimɨtena hi anen akaap mɨt.' Hɨr nanwis mɨt miyapɨr yapɨrwe nanriuwe hɨm mɨr.

6 Maain yi eiyɨmtau mɨt neit menep hɨr nenepan, yi eiyɨmtau hɨm me mɨt hɨr neit yanɨmɨn hɨr nenepan, te yi ap einapen au emɨt! Menmen im hɨram emnen te wɨ hi anen awepyapɨr hɨrekes nepei man wen au.

---

* **23:37** Ap 7:59; 1Te 2:15 * **23:38** 1Kin 9:7-8; Jer 12:7, 22:5 * **23:39** Sam 118:26; Mt 21:9 * **24:2** Lu 19:44 * **24:5** Mt 24:23-24; Jo 5:43; Ap 5:36-37; 1Jo 2:18 * **24:7** 2Kro 15:6; Ais 19:2

7 *Mɨt ne weiwɨk miutɨp
hɨr netike mɨt ne weiwɨk
ham hɨr nanɨnepan. Mɨt
kerek nau tɨ menep in nan-
tike mɨt neit yanɨmɨn hɨr
nanɨnepan. Mɨt nerer wit
wit nɨnpɨ mamɨn nanɨntar
hɨr menmen mau ni au. Tɨ
mamrer wit wit mamtanɨk.
8 Menmen im kerek mam-
nen hɨram mamre mɨte hɨre
tu hɨmɨr ketnɨnɨwe iuwe te
hɨre wawine nɨkan. Mɨt
miyapɨr nau tɨ menmen im
mamnen mamɨkrit mamri-
waank.
9 *"Me wɨ im mɨt nantihis
yi yaino wɨnak enuk te mɨt
naniwep yayi o yɨnk ki hɨr
nanɨwaankem. Mɨt nanrer
wit wit han enuk nanriuwi
nanɨneini nanɨntar yi yises
hɨm mai.
10 Wɨ im mamnen, mɨt
yapɨrwe nanweikɨn sip
nanwet hɨm mai. Hɨr
nanwepyapɨran, han enuk
nanɨriuwehan.
11 *Me wɨ im, mɨt pro-
fet enun newisesik hɨr
yapɨrwe nanɨnen nanri han
ke mɨt miyapɨr yapɨrwe
nanwisɨsorek nanriuwe hɨm
mai.
12 Me wɨ im mɨt miyapɨr
nanises han kɨr nanrɨak
menmen enum yapɨrwe te
mɨt miyapɨr yapɨrwe hɨr
ap hanhan nanriuwehan
wɨsenum au, kike keremem.
13 *Te mɨt miyapɨr kerek
nanisɨsa werek werek ere
hɨr nani, maain hi atorhis hɨr
nanu nantikewa.
14 *Mɨt miyapɨr hɨr nan-
wepyapɨr hɨm yaaim me
God kakinɨn naanmamre
mɨt, hɨr nanɨtpim nanrer wit
wit te mɨt nanɨrtei menmen
yaaim God kɨrɨakem. Hɨr
nanwepyapɨrem epei au,
maain wɨ mamnen te hi
anen awepyapɨr hɨrekes te
menmen God kakrɨakem
hɨram epei au.

*Maain menmen enum
mamnen tɨ ik
(Mk 13:14-23; Lu 21:20-24)*

15 *"Maain yi yayɨr men-
men enum mamɨwaank
wɨnak iuwe ke God mamɨrp
mamɨkre nɨmɨn kerek hɨram
ap te mamno nɨmɨn au kerek
nɨpaa profet Daniel katɨp
hɨram mamnen (yi mɨt kerek
yekine menmen im, yi han
kitetim werek werek).
16 Te yi mɨt yapɨrwe kerek
yi yepu provins Judia, yi
yairɨr yaino mɨniu o neiyɨp
eisawɨn eiyɨt ein.
17 *Mɨt miyapɨr kerek nau
wepni neit witeik, hɨr ap
pɨke nanɨno nɨmɨn wɨnak
nanɨt menmen mɨr mekr-
erek au emɨt! Hɨr nanrɨr
waswas nanɨno.
18 Mɨt miyapɨr kerek neit
ni mɨr, hɨr ap pɨke nanɨno
witeik nanɨt menmen klos au
emɨt! Hɨr nanrɨr waswas
nanɨno.
19 Maain wɨ menmen im
mamnen, miyapɨr nanɨnan
nɨkerek kike wen nau
sɨnipau hɨr nanɨwaank
nanɨntar hɨr ap te nanrɨr
waswas au.
20 Yi eiyitehi God te yi ap
eirɨr me hawɨ hɨtan o wɨ

* **24:9** Mt 10:22; Jo 15:18, 16:2 * **24:11** Mt 24:5, 24; 1Jo 4:1 * **24:13** Mt 10:22
* **24:14** Mt 10:18, 28:19 * **24:15** Dan 9:27, 11:31, 12:11 * **24:17** Lu 17:31
* **24:21** Dan 12:1; Joe 2:2; Rev 7:14

Sabat au emɨt eiyɨntar yi ap
te eirɨr waswas au.
21 *Me wɨ im menmen
enum mamnen mamɨwaank
mɨt miyapɨr nau tɨ. Menmen
mar im ap man nɨpaa God
kinɨn kewis tɨ ere in. Maain
menmen enum mar im ap
pɨke mamnen taau.
22 God ap te kakremir wɨ
menmen enum im mamu
tɨ te mɨt miyapɨr yapɨrwe
nani. Au, God han kitet
mɨt miyapɨr kerek hɨrak ke-
himɨteni hɨr nises hɨm mɨrak
te hɨrak kakremir wɨ men-
men im mamu tɨ.
23 *"Maain me wɨ im mɨtɨk
hak kakɨtpi, 'Yi eiyɨrek.
Mɨtɨk Iuwe Krais hɨrak kepu
in!' O 'Hɨrak kau keit pɨnak
ein!' Hɨrak kakɨtpi hɨm
mamɨr im yi ap yayisesim
au emɨt!
24 *Hi hetpi. Maain mɨt
enun newisesik nanɨno
nantɨp hɨr Krais o hɨr mɨt
profet hɨr nanwepyapɨr
hɨras. Hɨr nanrɨak menmen
iuwe nɨpaa mɨt nɨrɨakem
au, te hɨr nanri han ke mɨt
miyapɨr kerek nises hɨm me
God. Te hɨr ap nanisesim
taau.
25 Yi eiyɨmtau. Hi hinɨn
etpi menmen im. Maain
menmen im mamnen yi
eiyɨrteiyem.

26 *"Maain mɨt hɨr nanɨtpi
nanɨr ik: 'Yi einen eiyɨrek!
Hɨrak kau wit weinɨk mɨt ap
newi au!' Te yi ap eino au
emɨt!

27 *Yi yɨr nepni mewenɨn
meke wepni kokai kan ere
kewen ken. Kakɨr eik te
maain yi eiyɨr hi mɨtɨk ke wit
ke Mɨtɨk Iuwe hi pɨke anen.
Mɨt miyapɨr yapɨrwe nanra.

28 *"Wit kerek mɨtɨk herwe
kɨwaairi, hore tepre mam-
nen mamkɨp mamkinenik
mamɨk. [Marim im maain
mɨt yapɨrwe nau tɨ hɨr enun
enun, hi pɨke anen etike mɨt
ensel hi skelim hɨr mɨt hi
ahɨwaanki.]

Maain Mɨtɨk Iuwe Krais kaknen
(Mk 13:24-27; Lu 21:25-28)

29 *"Maain wɨ menmen
enum epei man mau tɨ,
wepni kakweikɨn kakre
wɨtaan, wenke ap te
kakɨr au, hɨr mau nepni
mamɨnkɨke, menmen iuwe
mau nepni hɨram mamtanɨk.
30 *Menmen im epei au,
te menmen mamu nepni
mamteikɨn mɨt hi mɨtɨk
ke wit ke Mɨtɨk Iuwe hi
awepyapɨr hɨrekes, te mɨt
miyapɨr ne weiwɨk yapɨrwe
nerer wit wit nankɨt nanra
hi hau hentɨr napɨ heri-
uwe menmen mai iuwe
metike menmen mai yaaim
merhɨhe hi anen.
31 *Hi anen, te God kak-
tenwo taur. Kaktenwo taur,
hi heriuwet mɨt ensel nai hɨr
nanɨno nanrer wit wit kerek
mɨt miyapɨr hi hehimɨteni
hɨr nises hɨm mai hɨr nan-
wiyen, hɨr nanri nanɨnen
nantikewa mamu niutɨp.

---

* **24:23** Mt 24:5, 11 * **24:24** Diu 13:1-3; 2Te 2:9; Rev 13:13-14 * **24:26** Lu 17:23-24 * **24:27** Mt 24:37-39 * **24:28** Lu 17:37 * **24:29** Ais 13:10, 34:4; Esi 32:7; Joe 2:10, 31; 2Pi 3:10; Rev 6:12-13 * **24:30** Dan 7:13; Sek 12:10; Mt 26:64; Rev 1:7 * **24:31** Ais 27:13; 1Ko 15:52; 1Te 4:16

Nu hɨnaan kɨkaap mɨt nanhimɨtan wɨ Krais pɨke kaknen
(Mk 13:28-31; Lu 21:29-33)

32 “Hi eteikni menmen heriuwe nu fik. Maain wɨ kerek heneik mɨrak hɨram mamɨnsiunen, te yi eiyɨrtei menep te wepni yaaik.
33 Mar im, maain yi eiyɨr menmen hi etpiyem hɨram epei man, te yi eiyɨrtei hi menep te hi pɨke anen.
34 *Hi hetpi werek. Mɨt miyapɨr kerek nepu tɨ in ek, hɨr ap te nani ere menmen yapɨrwe im mamnen.
35 *Nepni mamtike tɨ mamɨwaank mamɨt te hɨm mai ap te mamɨwaank au emɨt! Hɨram mamu mamɨt tipmain tipmain enum eik, te menmen hi nepei hetpim hɨram mamnen.

Mɨt ap nertei wɨ kerek Krais pɨke kaknen tɨ ik au
(Mk 13:32-37; Lu 17:26-30, 34-36)

36 *“Mɨt miyapɨr nau tɨ o ensel neit wit ke God o hi mɨtɨk iuwe ke wit ke mɨtɨk iuwe, haiu yapɨrwe ap mertei wɨ kerek God kakriuweta hi pɨke anen tɨ. God kiutɨp kerek kertei.
37 *Wɨ kerek hi Mɨtɨk ke wit ke Mɨtɨk Iuwe hi pɨke anen tɨ, hɨram menmen mamnen mamɨr ke nɨpaa wɨ mɨtɨk Noa kau tɨ ik.
38 Me wɨ hawɨ ap epei man mɨwapɨn tɨ wen au, mɨt miyapɨr nises menmen mar ke nɨpaa hɨr nɨrɨakem. Hɨr naam menmen, neitan, nesiuwe yenterer nantike mɨt han hɨr nanɨtan ere wɨ Noa ken kau kekre sip.
39 *Hɨr mɨt miyapɨr hɨr ap nertei menmen enum mamnen ere tɨpar mɨniu manɨp meri men hɨr naa. Mar im maain hi Mɨtɨk ke wit ke Mɨtɨk Iuwe hi pɨke anen, te mɨt miyapɨr ap nanmeriyau hi anen au.
40 Maain wɨ hi pɨke enen, mɨtɨkɨt wiketeret tatu ni mɨrakɨt. Hi ehɨt his mɨtɨk kiutɨp kaknen, kiutɨp au hi ewisɨk kaku kakɨt ni eim.
41 Maain miyapɨr wik hɨr nenepɨp tiu, hi ehɨt his piutɨp, peiyap hi au ewisiye wawu wawɨt yaank eik.
42 *Yi naanmɨpre hɨras te yi yises God werek werek yayɨntar yi yepɨtari wɨ kerek hi Mɨtɨk Iuwe ki hi pɨke anen.
43 *Yi han kitet menmen im. Mɨtɨk kerek kau wɨnak kertei wɨtaan kerek mɨtɨk enuk kekintɨp menmen kaknen, te hɨrak naanmamre wɨnak kɨrak ap kakwis mɨtɨk enuk kaknen kekintɨp menmen mɨrak. Te hɨrak au kepɨtari. Mar im wɨ kerek mɨt nepɨtariyem, hi pɨke anen tɨ ik.
44 Te yi mɨt eiyises God werek werek eiyɨntar hi Mɨtɨk ke wit ke Mɨtɨk Iuwe hi pɨke anen me wɨ yi ap yerteiyem.

Jisas katɨp hɨm tok piksa ke mɨtɨk yaaik ketike mɨtɨk enuk
(Lu 12:42-46)

* **24:34** Mt 16:28 * **24:35** Mt 5:18 * **24:36** Ap 1:7; 1Te 5:1-2 * **24:37** Jen 6:5-8 * **24:39** Jen 6:13–7:24; 2Pi 3:6 * **24:42** Mt 25:13 * **24:43** Lu 12:39-40; Rev 3:3, 16:15

45 “Yi mɨt keriyen yi yɨre
mɨtɨk yaaik kertei menmen
werek werek te mɨtɨk iuwe
kɨrak kewisɨk hɨrak kɨre
mɨtɨk iuwe naanmamre
mɨt miyapɨr kerek nɨrɨak
menmen me mɨtɨk iuwe,
hɨrak kakwetɨr menmen me
wɨ hɨrak kehimɨtanem hɨr
nantɨwem.
46 Maain mɨtɨk iuwe kɨrak
nɨpaa kɨnaaiwɨr wit, hɨrak
pɨke kaknen kakɨr ke mɨtɨk
kɨrɨak menmen nɨpaa hɨrak
kehimɨtenɨwekem, hɨrak
han yaaik kakriuwerek te
hɨrak wok mɨtɨk kɨrak kaku
werek werek.
47 *Hi hetpi werek werek.
Maain hɨrak kaknen kakɨrek
kises menmen yaaim, hɨrak
kakɨhimɨtanek hɨrak naan-
mamre menmen mɨrak
yapɨrwe.
48 Mɨtɨk ik au, hɨrak enuk
kɨnapen kises menmen me
mɨtɨk iuwe, hɨrak kaktɨp
hɨrekes, ‘Mɨtɨk iuwe kai ken
yanɨmɨn ap pɨke kaknen
waswas au.’
49 Hɨrak kaktɨp kakɨr ik, te
hɨrak kaknenp mɨt miyapɨr
kerek nɨrɨak menmen me
mɨtɨk iuwe kɨrak, hɨrak ka-
kno kaktike mɨt enun ne-
taritari naam tɨpar si enum,
hɨrak kaktikeri nanɨm.
50 Maain mɨtɨk iuwe kɨrak
kaknen me wɨ hɨrak ap han
kitet hɨrak kaknen, te hɨrak
kemeriyɨwek au.
51 *Mɨtɨk iuwe kaknen
hɨrak kaknep mɨtɨk ik
wɨsenuk kakɨwaankek kak-
siuwerek kakno wit kerek
mɨt enun newisesik newi en.
Mɨt neit in hɨr nine han enuk
nɨkɨt nɨnakɨn yehes.

25

Jisas katɨp hɨm tok piksa me miyapar nɨhan nar hiswiyen

1 *“Maain wɨ kerek hi
mɨtɨk ke wit ke Mɨtɨk Iuwe
pɨke anen, God kakwis mɨt
miyapɨr nanɨno wit kɨrak
kakɨr ke miyapɨr nɨhan nar
hiswiyen (10) kerek neit
lam mɨr nen nemerɨr mɨtɨk
pɨpɨak kaknen kakɨt his mɨte
pɨrak.
2 Miyapɨr hispɨnak (5) hɨr
nertei menmen werek werek
miyapɨr hispɨnak (5) au hɨr
netari netari menmen.
3 Miyapɨr netaritari hɨr
neit lam neiyɨm nan te hɨr ap
neit tɨpar mei te nanwenem
mamɨkre lam au.
4 Miyapɨr hɨr nertei men-
men werek werek te hɨr neit
lam metike tɨpar mei te nan-
wenem mamɨkre lam mɨr.
5 Hɨr epei nan nemerɨr
mɨtɨk ik kaknen te hɨrak
ap kan waswas au. Hɨrak
ap kan waswas au te hɨr
nanamɨr menen hɨr nɨwaai.
6 “Hɨr nɨwaai nɨnatɨn, wɨ
nɨmɨn hɨr nemtau mɨtɨk hak
kenɨne katɨp, ‘Mɨtɨk pipɨak
kaknen kakɨthis mɨte pɨrak,
yi eino eiwenyipɨrek eiwisɨk
yayiwe yi eitɨwekhis eiyɨk
einen.’
7 Miyapɨr nemtau men-
men im, te hɨr nekrit
newen tɨpar mekre lam hɨr
neweiknɨm merhɨhe mɨr te
hɨr neiyɨm nen.
8 Te miyapɨr enun netari-
tari natɨp miyapɨr han yaain
en nar ik: ‘Yi eiwetei tɨpar
mei mi te haiu emwenem

* **24:47** Mt 25:21, 23 * **24:51** Mt 8:12 * **25:1** Lu 12:35; Rev 19:7

emɨkre lam maiu, te haiu
emtikewi emno. Lam maiu
tɨpar epei au mesi te hɨram
mami.'
9 Te miyapɨr han en net-
por, 'Haiu ap metenen tɨpar
yapɨrwe te haiu mamweti
mei au emɨt! Au kike. Haiu
mamweti tɨpar mei kike,
te maain haiu lam maiu
yapɨrwe mami. Yi eino eiyɨt
mei eiyɨt wɨnak kerek mɨt
nansiuwerem nanwet mɨt
em hɨr enweti mei.'
10 Hɨr netpor epei au,
miyapɨr netaritari nen nanɨt
tɨpar mei. Hɨr neit ein, mɨtɨk
pipɨak kan kiun wɨnak eik
kan kiun wɨnak eik, hɨr
miyapɨr kerek nemeriyɨwek
hɨr netikerek nen nɨmɨn en,
hɨr neiyepet weipɨr.
11 *"Maain miyapɨr han
en pɨke nan nenɨne natɨp,
'Mɨtɨk iuwe, mɨtɨk iuwe, ti
ekeisiuwai weipɨr.'
12 *Hɨr nenɨnewek te hɨrak
ketpor, 'Hi hetpi werek. Hi
ap hertei yi neimɨn. Yi ap nai
yinan au.'
13 *Te Jisas ketpor kar ik:
"Yi naanempre hɨras te yi
eiyises God werek werek
eiyɨntar yi yepɨtari wɨ hi
Mɨtɨk ke wit ke Mɨtɨk Iuwe
hi anen.

Hɨm tok piksa me mɨtɨkɨt wikak teit pewek me mɨtɨk iuwe kɨrakɨt
(Lu 19:11-27)

14 *"Maain menmen God
kakrɨak mɨt miyapɨr em te
hɨr nantikerek nanu nanɨt
wit kɨrak hɨram mamɨr ke
mɨtɨk iuwe kakno yanɨmɨn.
Hɨrak kakno yanɨmɨn te
hɨrak kenɨne mɨtɨkɨt tɨrak
wikak hɨrak kehimɨtanet
hɨrakɨt naanmamre men-
men mɨrak.
15 *Hɨrak han kitet tarkeik
te hɨrakɨt tɨrɨak menmen te
hɨrak kewetɨwekɨt menmen
mar im. Mɨtɨk kiutɨp kertei
werek, hɨrak kewetɨwek
5,000 pewek. Mɨtɨk hak
hɨrak kewetɨwek 2,000
pewek. Mɨtɨk hak au
kertei kike, hɨrak kewetɨwek
1.000 pewek. Hɨrak kɨrɨak
menmen mar im epei au,
hɨrak ken.
16 Hɨrak ken yanɨmɨn,
mɨtɨk kerek ketenen 5,000
pewek ken waswas kewɨr
pewek mɨrak te hɨrak keiyɨm
kari pewek 5,000 meiyam
man metikerem (mɨre kas
mani).
17 Hɨrak mɨtɨk hak kerek
ketenen 2,000 pewek, hɨrak
ken kewɨrem keiyɨm kari
pewek 2,000 ham man metik-
erem kar ke mɨtɨk hak epei
kɨrɨakem.
18 Mɨtɨk hak au. Hɨrak
ken witeik kekin hei
keit 1,000 pewek nɨpaa
mɨtɨk iuwe kewetɨwekem,
hɨrak kɨsawɨnem mekrerek
kɨwapɨnem mɨwaai meit.
19 "Maain wenke yapɨrwe
epei men, mɨtɨk iuwe
pɨke kan kitɨwekɨthi me
pewek kerek hɨrak nɨpaa
kewetɨwekɨtem.
20 Mɨtɨk kerek nɨpaa keit
5,000 pewek, hɨrak kan
kewetɨwek pewek ham
metikerem ketpɨwek kar ik:
'Mɨtɨk iuwe, ti nɨpaa eweto
5,000 pewek im, te hi hɨrɨak

* **25:11** Lu 13:25, 27 * **25:12** Mt 7:23 * **25:13** Mt 24:42; Lu 12:40 * **25:14** Mk 13:34 * **25:15** Ro 12:6

menmen heriuwerem hi
hari 5,000 pewek ham man
metikerem.’
21 *Mɨtɨk iuwe kewenhi
ketpɨwek, ‘Ti hɨrɨak men-
men yaaim, ti kai yaaik.
Ti naanempre werek werek
menmen kike im te hi ewetit
menmen yapɨrwe te ti naan-
mamprewem. Ti enen ehu
etikewa han yaaik.’
22 Hɨrak ketpɨwek epei au,
mɨtɨk hak kerek ketenen
2,000 pewek hɨrak kises
mɨtɨk kerek ketenen 5,000
pewek kinɨn kan kɨr mɨtɨk
iuwe, hɨrak kisesik kan
katɨp, ‘Mɨtɨk iuwe, nɨpaa
ti eweto 2,000 pewek, te
hi hɨrɨak menmen heriuw-
erem, hi hari 2,000 pewek
ham man metikerem.’
23 Mɨtɨk iuwe kewenhi
katɨp, ‘Ti hɨrɨak menmen
yaaim ti kai yaaik. Ti
naanmɨpre werek werek
menmen kike im te hi
ewetit menmen yapɨrwe te ti
naanmamprewem. Ti enen
ehu etikewa han yaaik.’
24 Hɨrak katɨp epei au,
mɨtɨk kerek ketenen 1,000
pewek hɨrak kɨkaru kan
katɨp kar ik: ‘Mɨtɨk iuwe,
hi hertei ti mɨtɨk enuk hatɨp
hɨm tokim tokim. Ti atɨp mɨt
hɨr namɨr ni mit, te maain
ti ehɨt menmen yeunɨm. Ti
atɨp mɨt hɨr newen rais hɨr
newis haas mɨram mɨwaai
han, hɨr newis nɨkim mɨwaai
han. Ti au hetɨwem yeunɨm
ewisɨm meit wɨnak kit. Hɨr
au.
25 Hi hertei ti mɨtɨk enuk
har ke hi hetpim te hi
hɨnapen hewɨr pewek mit
ewaankem. Hi hetɨwem
heiyɨm hen hewisɨm mekre
hei. Ehɨrem. Hi epei heit
menmen mit ewetitem im
em.’
26 Mɨtɨk iuwe ketpɨwek
kar ik: ‘Ti mɨtɨk enuk hau
yain yain. Ti epei hertei
hi hatɨp mɨt hɨr namɨr ni
mai te hi ahɨt menmen
yeunɨm. Ti hertei hi hatɨp
mɨt nanwen rais hɨr nanɨt
nɨkim mɨram mamwaai, te
hi atɨwem yeunɨm ewisɨm
emɨkre wɨnak kai a?
27 Te henmak te ti ap hewis
pewek mai mekre his me
mɨt hɨr naanmɨpre benk te
maain hi han hi pɨke ahɨt
pewek mai mamtike pewek
meiyam kike mamtikerem?
28 Yi mɨt nai yerp menep,
yi eiyɨt pewek me mɨtɨk ik,
yi eiwet mɨtɨk kerek ketenen
5,000 pewek em.
29 *Yi eiwetɨwek pewek
eiyɨntar mɨtɨk kerek kɨrɨak
menmen keriuwe menmen
hɨrak ketenenim hɨrak kakɨt
meiyam mamtikerem. Te
hɨrak ketenen menmen
yapɨrwe. Mɨtɨk kerek ap
kɨrɨak menmen keriuwe
menmen kike hɨrak kete-
nenim, maain hi ariyaam
etɨwem hɨrak kaku weinɨm.
30 *Yi eiyɨthis mɨtɨk enuk ik
eiyɨk eiwɨrek ekno wit enuk
toto kerek mɨt nau en hɨr han
enuk nɨkɨt nɨnakɨn yehes.’

Maain hi Mɨtɨk ke wit
ke Mɨtɨk Iuwe skelim mɨt
miyapɨr ne tɨ

* **25:21** Mt 24:45-47; Lu 16:10 * **25:29** Mt 13:12; Mk 4:25; Lu 8:18 * **25:30** Mt 8:12 * **25:31** Mt 16:27, 19:28; Rev 20:11-13

31 *“Maain wɨ hi Mɨtɨk ke
wit ke Mɨtɨk Iuwe hi pɨke
anen ariuwe menmen mai
iuwe merhɨhe mamtike mɨt
ensel, hi ehu yeno mai yaaim
me Mɨtɨk Iuwe.
32 *Mɨt ensel ne God hɨr
nanɨthis mɨt miyapɨr nanrer
wit wit ne tɨ hɨr nanrerik
nanu nantikewa menep ni-
naan mai. Hɨr nanu, te hi
ahɨnkeri han nanɨno in, han
nanɨno ein nanɨre mɨt hɨr
nenke sipsip metike meme.
33 *Hi awis mɨt miyapɨr
yaain nɨre sipsip hɨr nanɨno
his yaaim mai, hi awis mɨt
miyapɨr enun nɨre meme hɨr
nanɨno his henkik mai.
34 Epei au, hi Mɨtɨk Iuwe
atɨp mɨt miyapɨr kerek nerp
his yaaim mai etpor har ik:
‘Yi mɨt miyapɨr kerek Haai
kai God hɨrak kerekyi yaaim,
yi einen eiyɨt menmen yaaim
mi kerek God nɨpaa kime tɨ
metike nepni wen au, hɨrak
kehimɨteni yi eitɨwem.
35 *Hi nɨnpɨ meiyo te
yi yeweto menmen mi hi
haam. Hi hɨm niu enuk (o
mar kewen kɨkau hɨm) te
yi yeweto tɨpar hi haam.
Hi hɨre mɨtɨk ke wit hak
yi yeratayi yi epei yetauhis
yerya yen wɨnak ki.
36 Hi klos au te yi epei
yewetewem. Hi hɨnap te yi
naanmɨrau ere hi hɨre yaaik.
Hi hen hekre wɨnak enuk te
yi yan yɨra yekepa yeriuwe
menmen.’
37 “Hi atɨp menmen im
epei au, hɨr mɨt miyapɨr
yaain hɨr nanitauhi, ‘Mɨtɨk
Iuwe, nɨpaa haiu ap mɨrit ti
nɨnpɨ mito, te haiu mewetiti
menmen mei au. Nɨpaa haiu
ap mɨrit ti hɨm niu enuk
(o mar kewen kɨkut hɨm) te
haiu mewetit tɨpar mei au.
38 Nɨpaa haiu ap mɨrit ti
hɨre mɨtɨk ke wit hak au
te haiu metuthis merit men
nɨmɨn wɨnak kaiu au, o haiu
ap mewetit klos mei au.
39 Nɨpaa haiu ap mɨrit ti
hɨnap te haiu ap mekepit ere
ti yaaik au, o ti hekre wɨnak
enuk haiu men mɨrit au.’
40 *“Te hi Mɨtɨk Iuwe
ewenhi etpor, ‘Hi hetpi
werek. Wɨ kerek yi epei
yɨkaap mɨt nai yinan in
kerek nises hɨm mai, hɨram
mar ke yi yerekyewem.’
41 *“Hi etpor epei au, hi
eweikɨn atɨp mɨt miyapɨr
nau his henkik mai etpor,
‘Yi mɨt miyapɨr enun kerek
God kerekyi enum yi einopɨn
eikeipno, yi eino si kerek
ap te mami au. Hɨram
mamu mamɨt tipmain tip-
main enum eik. God epei
kemani si im me Seten ketike
mɨt ensel nɨrak.
42 Yi eino si enum eiyɨntar
nɨpaa hi nɨnpɨ meiyo yi ap
yeweto menmen mei au. Hi
hɨm niu enuk (o mar kewen
kɨkau hɨm) te yi ap yeweto
tɨpar mei hi hahɨm au.
43 Nɨpaa hi hɨre mɨtɨk ke
wit hak te yi ap yekepa yerya
yan wɨnak ki au, o hi klos
au te yi ap yeweto mei au.
Hi hɨnap te yi ap yekepa hi
hɨre yaaik au. Hi hen hekre

* **25:32** Esi 34:17; Ro 14:10 * **25:33** Lu 12:32 * **25:35** Ais 58:7 * **25:40** Pro 19:17; Mt 10:42, 18:5; Mk 9:41 * **25:41** Mt 7:23; Ju 7; Rev 20:10

wɨnak enuk te yi ap yan yɨra
yekepa yeriuwe menmen mi
au.’
44 “Hi etpor epei au, te hɨr
nanitauhi nanɨtpo, ‘Nɨpaa
haiu ap mɨrit ti nɨnpɨ mito
o ti hɨm niu enuk (o mar
kewen kɨkut hɨm), o ti hɨre
mɨtɨk ke wit hak, o ti klos
au, o ti hɨnap, o ti hen
hekre wɨnak enuk te haiu ap
mekepit au.’
45 “Te hi Mɨtɨk Iuwe etpor,
‘Hi hetpi werek. Nɨpaa yi ap
yɨkaap mɨt nai yinan weinɨn
kerek nises hɨm mai, yi yar
ke yi ap yekepa au.’
46 *Hi etpor epei au, mɨt
miyapɨr enun hi ariuweti
hɨr nanɨno wit enuk kerek
hɨr nanɨwaank nanɨt tip-
main tipmain enum eik.”

26

*Mɨt iuwe ninɨn naanmɨpre
mɨt nimenɨpɨnan nanɨnep
Jisas kaki*
*(Mk 14:1-2; Lu 22:1-2; Jo
11:45-53)*
1 Jisas katɨp ketike mɨt
keriyen epei au, hɨrak katɨp
mɨt disaipel nɨrak.
2 *Hɨrak katɨp, “Yi yertei
wɨ wiketerem mepeit te wɨ
me haiu mamɨm menmen
me Pasova hɨram mamnen.
Te mɨtɨk hak kakwepayapɨr
te mɨt enun nantauhis
hi Mɨtɨk ke wit ke Mɨtɨk
Iuwe nanwenkɨke ehu nu
tentarakɨt.”
3 Me wɨ im hɨr mɨt iuwe
ne pris netike mɨt iuwe
ne kausil nen nererik nau
wɨnak ke mɨtɨk iuwe Pris
niuk mɨrak Kaiafas.
4 Te hɨr nimenɨpɨnan men-
men newen hɨm Jisas te hɨr
nɨsawɨn nantenenik nanrɨak
(nanɨriyaak neiyɨk) nanɨno
nansiuwe hɨm enum te hɨr
nankɨp kaki.
5 Te hɨr natɨp, “Haiu ap
emrɨak im em wɨ kerek mɨt
miyapɨr nererik naam men-
men em, te hɨr han kekrit
nanɨnepɨp nansikeyaanmi
nanɨntar hɨr han kitet Jisas
hɨrak Mɨtɨk Iuwe profet, hɨr
nɨnapen hɨrak kaki.”

*Mɨte niuk mɨre Maria
wewen tɨpar sanda mɨnɨn
yaaim mɨre semi yeirep
mentar paan ke Jisas*
(Mk 14:3-9; Jo 12:1-8)
6 Jisas kau keit wit Betani
keit wɨnak ke mɨtɨk kerek
nɨpaa his hɨt mɨnwo niuk
mɨrak Saimon.
7 *Hɨrak kau wɨnak ek,
mɨte hap piutɨp wan wɨrek.
Hɨre wetenen mɨn tɨpar me
nu nad nekenpɨ mɨrak mɨnɨn
yaaaim mekrerek. Hɨre
wewɨr pewek iuwe mererim.
Te hɨre wan wewen tɨpar im
mɨnɨn yaaim mentar paan ke
Jisas kerek hɨrak wen kaam
menmen kau yeno kerek mɨt
naam menmen menterim.
8 Hɨr mɨt disaipel nɨr men-
men im, te hɨr han enuk.
Hɨr natɨpan, “Wenmak te
mɨte ip wewen tɨpar mɨnɨn
yaaim em mentar Jisas men
weinɨm?
9 Te haiu emsiuwe tɨpar
mɨnɨn yaaim im emno mɨt
han enwɨr pewek emrim

* **25:46** Dan 12:2; Jo 5:29 * **26:2** Eks 12:1-27; Mt 20:18; Lu 24:7 * **26:7** Lu 7:37-38

emtɨwem te haiu emɨt pewek
yapɨrwe emwet mɨt enun ap
netenen menmen em.”
10 Jisas kertei hɨm hɨr
netpim, te hɨrak ketpor,
“Yi yenmak te yi yene
mɨte ip einipɨye yɨnk enuk.
Hɨre epei werekyo menmen
yaaim.
11 *Wɨ yapɨrwe mɨt enun
netenen menmen au hɨr
nanu nantikewi te yi eikepi.
Te hi au, hi ap ehu atikewi wɨ
yapɨrwe.
12 Mɨte ip hɨre wewen
tɨpar mɨnɨn yaaim em
mentar yɨnk kai, hɨre wɨrɨak
menmen im weses yɨnk mai
me hi eno ekre herwe hei.
13 Hi hetpi hɨm werek.
Nerer wit wit kerek mɨt nan-
wepyapɨr hɨm mai nantɨp
mɨtem, hɨr nantɨp menmen
mɨte ip werekyewem te hɨr
han kitetim han tewenɨnep.”

Judas kewenhi katɨp kak-
siuwe Jisas kakno his me mɨt
iuwe ne pris
(Mk 14:10-11; Lu 22:3-6)

14 *Me wɨ im keremem,
mɨtɨk hak ke hɨr mɨt 12 dis-
aipel niuk mɨrak Judas ke wit
Iskeriot, hɨrak ken kɨr mɨt
iuwe ne pris.
15 *Te hɨrak katɨp, “Yi ei-
weto mekam te hi awepyapɨr
Jisas asiuwerek aknen his
mi?” Hɨrak ketpor epei au,
hɨr newetɨwek 30 kina.
16 Me wɨ im, hɨrak han
kitet wɨ meiyam te hɨrak
kakwepyapɨr Jisas kakno his
mɨr.

Jisas kaam menmen me
wɨ Pasova ketike mɨt disaipel
nɨrak
(Mk 14:12-21; Lu 22:7-14,
21-23; Jo 13:21-30)

17 *Me wɨ im mekrit minɨn
te mɨt nererik nanɨm bret me
wɨ Pasova me yis ap mekr-
erem au (mentar hɨr han
tewenɨn nɨpaa God kenep
mɨt ne Isip), hɨr mɨt dis-
aipel nan nɨr Jisas netpɨwek,
“Ti hanhan neinan te haiu
mamɨmani menmen te haiu
mamɨm me Pasova?”
18 *Jisas katɨp, “Yi eino
wit iuwe Jerusalem te yi
eino mɨtɨk hak kiutɨp te yi
eiyɨtpɨwek, ‘Mɨtɨk Iuwe kaiu
katɨp: Wɨ mai hi hahi epei
man menep. Hi hahɨm men-
men me pasova atike mɨt dis-
aipel nai mamu wɨnak kit.’ ”
19 Hɨrak katɨp epei au,
mɨt disaipel nɨrɨakem nar ke
Jisas epei ketpɨwekɨtem, te
hɨrakɨt temani menmen me
Pasova.
20 Hɨnkewɨ Jisas kan kau
yeno ketike mɨt disaipel
nɨrak nar hiswiyen wik (12).
21 Hɨr naam menmen nau,
hɨrak katɨp, “Hi hetpi hɨm
werek, mɨtɨk hak kiutɨp ke
yi mɨt in en, hɨrak kakwe-
payapɨr kakriuweta hi ano
his me mɨt enun.”
22 Hɨrak katɨp epei au, hɨr
han enuk te mɨtɨk kiutɨp
mɨtɨk kiutɨp hɨr nitɨwekhi,
“Kai Iuwe hi a?”
23 *Jisas katɨp, “Mɨtɨk ik ek
kerek ketikewa waam men-
men mekre tɨkenup im hɨrak
kakwepayapɨr.

* **26:11** Diu 15:11 * **26:14** Jo 11:57 * **26:15** Sek 11:12 * **26:17** Eks 12:14-20
* **26:18** Mt 21:3 * **26:23** Sam 41:9

24 Hi mɨtɨk ke wit ke Mɨtɨk
Iuwe, hi ano hahi apar ke
nɨpaa tɨwei me God epei
matɨp ek. Te mɨtɨk ik kerek
kakwepayapɨr hi mɨtɨk ke
wit ke Mɨtɨk Iuwe hɨrak
kakine han enuk kakɨwaank.
Te miye pɨrak ap winaak
au, hɨrak yaaik. Te hɨrak
ap kakɨwaank hɨrekes kakri-
uwe menmen im."
25 Hɨrak katɨp epei au,
Judas mɨtɨk kerek kak-
wepyapɨrek, hɨrak kitehi
Jisas, "Mɨtɨk Iuwe kai, hi a?"
Jisas ketpɨwek, "Ti hɨrekes
kerek ek."

Jisas kewet mɨt disaipel nɨrak niu bret metike wain hɨr naam me han etwenɨnek
(Mk 14:22-26; Lu 22:15-20; 1Ko 11:23-25)

26 *Hɨr wen naam menmen
nanu en, Jisas kekin bret
kitehi God katɨp hɨrak yaaik.
Epei au, hɨrak kewepik
kewet mɨt disaipel nɨrak em
hɨr nanɨm, te hɨrak katɨp,
"Yi yetɨwem yayɨm hɨram
mamɨr ke yɨnk kai."
27 Hɨrak katɨp epei au,
hɨrak kekin tɨpar wain
mekre hesnu hak, te hɨrak
kitehi God keriuwerem, te
hɨrak kewetɨrem katɨp, "Yi
yapɨrwe eiyɨm im em.
28 *Im em hɨram hemkre
mai mamwen te God kakises
hɨm mɨrak te kakɨsak men-
men enum me mɨt miyapɨr
yapɨrwe.
29 Hi hetpi werek. In ek
ere maain hi ap te hahɨm
tɨpar wain taau ere maain hi
ektikewi mamɨm wain petep
mamɨt wit ke Haai kai God."
30 *Hɨr naam menmen epei
au, hɨr nine henye ham. Epei
au, hɨr nen witeik nen ere
niu niun mɨniu (o neiyɨp)
niuk mɨrak wit Oliv.

Jisas katɨp Pita hɨrak kakweikɨn sip kakwetɨwek
(Mk 14:27-31; Lu 22:31-34, Jo 13:36-38)

31 *Hɨr nɨpiun mɨniu (o
neiyɨp niuk mɨrak) wit Oliv,
Jisas ketpor, "Yi kerek yises
hɨm mai yi yainaiwɨra me
wɨtaan im em. Tɨwei me
God matɨp, 'Hi anep mɨtɨk
kerek naanmɨpre sipsip em
te hɨram emrɨr emɨnke asin
asin o heriyai heriyai.
32 *Hi hahi, te maain hi
pɨke akrit hi ahinɨni ano
provins Galili."
33 Pita ketpɨwek, "Hɨr
yapɨrwe nanɨnaiwɨrit
nanrɨr nanɨntar mɨt han
nantuthis nanitep, te hi
taauye! Hi ahu atikewit!"
34 *Jisas ketpɨwek, "Hi het-
put hɨm im werek. Me
wɨtaan im em Suware ap
matɨp wen au, ti eraupakɨn
wikak etɨp mɨt ti epratari
hises hɨm mai au."
35 *Pita ketpɨwek, "Hi hahi
atikewit, te hi ap aritpakɨn
taau!" Hɨrak katɨp te mɨt
disaipel yapɨrwe natɨp nepɨr
kerekek.

Jisas kitehi God menmen keit Getsemani
(Mk 14:32-42; Lu 22:39-46)

* **26:26** Mt 14:19 * **26:28** Eks 24:8; Jer 31:31-34; Sek 9:11; 1Ko 10:16; Hi 9:20
* **26:30** Lu 22:39; Jo 18:1 * **26:31** Sek 13:7; Jo 16:32 * **26:32** Mt 28:7, 16
* **26:34** Mt 26:69-75 * **26:35** Mt 26:56; Jo 11:16 * **26:36** Jo 18:1

36 *Hɨr natɨp epei au, Jisas
ken ketikeri nen tɨ hak mɨt
nenewek wit Getsemani. Hɨr
niun en, hɨrak ketpor, “Yi
eiyu in en, hi ano pɨnak ein
ehitehi God menmen.”
37 Hɨrak keithis Pita ketike
nɨkerek wiketeret te Sebedi,
Jems ketike Jon tariyakɨt ten.
In ek, hɨrak han kɨrak enuk
kekrit kekrit.
38 *Jisas ketpor, “Han kai
enuk ere hi hahi. Yi eitikewa
eiyu in han tewenɨna.”
39 *Te hɨrak ken kike kenke
kɨwaai tɨ kitehi God, “Haai
kai, hɨram werek ti ehɨt men-
men enum mamnen hɨram
emnopɨn emkeipno. Hi ap
ehises han kai au, emɨt! Hi
ehises han kit.”
40 Hɨrak kitehi God epei au,
Jisas kan kɨr mɨtɨkɨt disaipel.
Hɨrak kɨret tɨwaai. Hɨrak
kekotɨtit katɨp Pita, “Yenmak
te yi ap yayu yeitikewa mei
kike han tewenɨna a?
41 *Yi naanmamre hɨras
eiyitehi God kakɨkepi te men-
men enum me mamri han ki
mamnen mamriwaank. Yi
han ki hanhan kises men-
men me God te yɨnk ki au
kɨnapen menmen enum.”
42 Hɨrak ketpɨwekɨt epei
au, Jisas pɨke ken keteipim
kitehi God menmen katɨp,
“Haai kai, te menmen
enum im ap te mamnopɨn
mamkeipno te hi ehises
menmen im. Te ti ehises han
kit kerekek.”
43 Jisas pɨke kan kɨret
tɨwaai teit. Hɨrakɨt nanamɨr
mekses te hɨrakɨt tɨwaai.
44 *Jisas pɨke kɨnaiwɨret,
hɨrak ken kitehi God
wikak. Hɨrak kitehi God
me menmen hɨrak epei
kitɨwekhiyem.
45 Maain hɨrak pɨke kan
kɨr mɨtɨkɨt disaipel tɨrak
hɨrak kekotɨtet kitɨwekɨthi,
“Yi wen yɨwaai a? Eiyɨmtau!
Wɨ epei man te mɨtɨk
kakwepyapɨr hi Mɨtɨk ke wit
ke Mɨtɨk Iuwe hi ano his
me mɨt enun nises menmen
enum.
46 *Yi eiyɨkrit. Haiu
emno. Yi eiyɨr mɨtɨk kerek
kewepyayapɨr epei kan.”

Judas kewis Jisas ken his me mɨt enun nepan nɨrak
(Mk 14:43-50; Lu 22:47-53; Jo 18:3-12)

47 Jisas wen katɨp kerp, Ju-
das mɨtɨk hak ke mɨt 12 di-
saipel nɨrak, hɨrak kan. Mɨt
yapɨrwe netikerek nan nete-
nen nu mɨr paap yoki metike
hɨne me his. Hɨr mɨt iuwe ne
pris netike mɨt iuwe ne kaun-
sil ne Isrel hɨr neriuweti nan.
48 Mɨtɨk Judas kerek kak-
wepyapɨr ek nepei katɨp mɨt
enun hɨm im: “Yi yaira hi
heiyewewik emɨwek tekep
mɨrak em, hɨrak kerekek
mɨtɨk yi hanhan eitenenik.
Yi eitɨwekhis.”
49 Hɨrak kiun en, hɨrak kan
Jisas wasenum katɨp, “Hi
epei han Mɨtɨk Iuwe.” Te
hɨrak kemɨwek tekep.
50 Jisas ketpɨwek, “Kai yi-
nak, menmen ti erekyewem
em, ti erekyewem wasenum.”
Te hɨr nan menep hɨr newis
his netenenik.

* **26:38** Jo 12:27 * **26:39** Mt 6:10; Hi 5:7-8 * **26:41** Mt 6:13; Hi 2:14, 4:15
* **26:44** 2Ko 12:8 * **26:46** Jo 14:31 * **26:51** Jo 18:26

51 *Hɨr neten̸ɨnek, te mɨtɨk
hak kiutɨp kerp ketike Jisas
hɨrak keiyɨm kari hɨne ke
his kɨrak, keiyɨk kenep mɨtɨk
kɨrɨak menmen me mɨtɨk
iuwe ke pris kerem̸ɨrɨwek
n̸ɨkɨp mɨrak mɨnat̸ɨn.
52 *Te Jisas ketpɨwek, “Ti
pɨke ewis hɨne ke his ekɨkre
n̸ɨrak keriyen ekɨt! Mɨt
yapɨrwe nenepan neriuwe
hɨne me his te mɨt han
nan̸ɨn̸ɨp nanriuwe hɨne me
his mɨr hɨr nani.
53 Ti ap hertei hi te en̸ɨne
haai kai God, Te wasenum
hɨrak kakweto mɨt ensel
yapɨrwe nanin̸ɨn 70,000 mɨt
ne ami a?
54 Te hi erɨakem mam̸ɨr
im keremem, te hɨm me
God mamnen mam̸ɨrkeim
a? Taauye! Tɨwei ke God
katɨp menmen mamnen te
hɨram mamnen mampar
keremem.”
55 *Hɨrak katɨp Pita epei
au, Jisas katɨp mɨt yapɨrwe
keriyen, “Yi yan yaitauhis, yi
yetenen hɨne metike nu mar
ke yi yaitenen mɨtɨk enuk
kekintɨp menmen enum
yaisenkekik a? Wɨ yapɨrwe
hi hau hekre wɨnak iuwe ke
God hi hatɨp mɨt miyapɨr
hɨm me God te yi ap yeten̸ɨna
au.
56 *Menmen im epei man
te hɨm me n̸ɨpaa mɨt profet
newis̸ɨm mau tɨwei, hɨram
mamnen.” Hɨrak katɨp epei
au, te mɨt disaipel n̸ɨrak
n̸ɨnaaiwɨr Jisas n̸ɨrɨr nen.

*Hɨr nenke Jisas kerp ni-
naan me mɨt ne kaunsil*
*(Mk 14:53-65; Lu 22:54-55,
63-71; Jo 18:13-14, 19-24)*

57 Hɨr mɨt netenen Jisas,
te hɨr netɨwek his neiyɨk
nen wɨnak ke mɨtɨk hak het-
pris Kaiafas. Mɨt han nin̸ɨn
nertei hɨm lo me Moses hɨr
netike mɨt iuwe ne kausil hɨr
nererik nau neit en.
58 Pita kisesik ken, te hɨrak
au keit yan̸ɨm̸ɨn. Hɨrak epei
ken kekre n̸ɨwa keweikɨn
tɨ ke mɨtɨk hetpris wɨnak
kɨrak kɨwaairiyen. Hɨrak
kɨn̸ɨk ken kau ketike mɨt
naanm̸ɨpre wit. Hɨrak
hanhan kakɨr menmen mei
mamnen.
59 Hɨr mɨt iuwe ne pris
netike mɨt iuwe ne kaunsil
n̸ɨnat̸ɨn mɨtɨk keiyak te kak-
mitepɨn Jisas me menmen
enum hɨrak kɨrɨakem te hɨr
nankɨp kaki.
60 Mɨt yapɨrwe nan
newen̸ɨwek hɨm netpɨwek
enum. Te hɨr ap epei
n̸ɨnapɨn mekam enum hɨrak
kɨrɨakem te hɨr nankɨp kaki.
Maain mɨtɨkɨt wiketeret tan,
61 *te hɨrakɨt tatɨp, “Mɨtɨk
ik n̸ɨpaa katɨp hɨrak kakwep
wɨnak iuwe ke God te pɨke
kakimaak me wɨ wikak kere-
mem.”
62 Mɨtɨk iuwe ke pris kerp
katɨp Jisas, “Ti ap ewenhi
hatɨp hɨm mei au a? Tenmak
te hɨrakɨt tewenut hɨm me
menmen enum a?”
63 *Te Jisas ap katɨp hɨm
mei au. Te mɨtɨk iuwe het-
pris ketpɨwek, “Hi hituthi
hekrehɨr ke Mɨtɨk Iuwe God

* **26:52** Jen 9:6; Rev 13:10 * **26:55** Lu 19:47, 21:37 * **26:56** Mt 26:31; Jo 16:32
* **26:61** Jo 2:19-21 * **26:63** Ais 53:7; Mt 27:12

kerek kaku kakɨt tipmain tipmain enum eik, ti etpeiyem. Ti Mɨtɨk Iuwe Krais Nɨkan ke God o au?”

64 *Jisas ketpɨwek, “Ti hɨrekes kerekek epei hetpim. Te hi hetpi. In ek ere maain yi eiyɨr hi Mɨtɨk ke wit ke Mɨtɨk Iuwe hi ahu his yaaim me God Iuwe kerek mɨt iuwe newiyen. Maain hi ahu nepni pɨke anen in.”

65 *Jisas katɨp kar ik te mɨtɨk iuwe hetpris kewep laplap mɨrak keteikɨn mɨt God han enuk te hɨrak katɨp, “Hɨrak katɨp enum ketawɨn God kerekyɨwek yɨnk enuk. Haiu ap te emnɨne mɨt neiyan nanɨnen nanwepyapɨr hɨm ham nɨpaa hɨrak ketpim au emɨt! Hɨrak epei katɨp enum ketawɨn God. Yi epei yemtewem.

66 *Te yi han kitet mekam?” Hɨr newenhi netpɨwek, “Hɨrak kɨrɨak menmen enum te hɨrak eki.”

67 *Hɨr natɨp epei au hɨr nenikɨn tɨmank men ninaan me Jisas hɨr nakɨp. Mɨt han newis laplap nɨsawɨn nanamɨr kɨrak nakɨp nesiuwek tekep,

68 hɨr nitɨwekhi natɨp, “Ti Mɨtɨk Iuwe, ti atɨp hɨm me profet in ek. Ti ewepyapɨr keimɨn kitep.”

Pita kepakɨn Jisas kiune katɨp hi au hepɨtariyek
(Mk 14:66-72; Lu 22:56-62; Jo 18:15-18, 25-27)

69 Pita kau wit eik kekre nɨwa ke wɨnak. Te mɨte hap kerek wɨrɨak menmen em wan wɨrek watɨp, “Ti ik ek nɨpaa hau hetike Jisas ke provins Galili.”

70 Te Pita kiune katɨp kerp menep ninaan me mɨt yapɨrwe en, “Ti henmak te ti etpo menmen im? Hi hepɨtariyek.”

71 Hɨrak ketpaan ken witeik kau wɨnak hɨnp ek. Te mɨte hap wɨrek hɨre watɨp mɨt miyapɨr yapɨrwe en kerek nerp menep en war ik: “Mɨtɨk ik ek nɨpaa kau ketike Jisas ke Nasaret.”

72 Te Pita kiune katɨp hɨm manp, “Hi hetpi hitehi God kehimɨtan hɨm mai mɨtɨk ik ek hi au hepɨtariyek.”

73 Maain kike, mɨt han nerp en nan natɨp Pita, “Hɨre watɨp werek. Ti mɨtɨk kiutɨp ke mɨt kerek nises Jisas. Teruk kit keweputyapɨr merp yaain ti mɨtɨk ke Galili.”

74 Te in ek Pita katɨp hɨm iuwe, “God kaknen kakiyep te hi ap hetpi werek. Hɨram werek te hi ap hertei mɨtɨk ek ek au.” Hɨrak katɨp epei au, suware katɨp.

75 *Suware katɨp epei au, Pita han kitet hɨm kerek nɨpaa Jisas ketpim em kar ik: “Suware ap katɨp wen au, te ti hatɨp wikak ti ap herteiya.” Te Pita ken witeik hɨrak kɨkɨt wɨsenum kentar hɨrak yɨnk enuk hɨrak katɨp hɨrak kepɨtari Jisas.

* **26:64** Sam 110:1; Dan 7:13; Mt 24:30 * **26:65** Mt 9:3; Jo 10:33; Ap 14:14
* **26:66** Lev 24:16; Jo 19:7 * **26:67** Ais 50:6, 53:5 * **26:75** Mt 26:34

27

Hɨr neithis Jisas neiyɨk nen mɨtɨk iuwe ke gavman Pailat
(Mk 15:1; Lu 23:1-2; Jo 18:28-32)

1 Epei wanewik, mɨt iuwe ne pris netike mɨt iuwe ne kaunsil ne mɨt miyapɨr ne Isrel hɨr nimenɨpɨn natɨp te nanɨnep Jisas kaki.

2 Te hɨr nesenkekik keriuwe waai neiyɨk nan nanwet mɨtɨk iuwe gavman ke Rom Pailat ek.

Mɨtɨk Judas kɨkɨap hɨrekes kaa
(Ap 1:18-19)

3 *Maain Judas kerek kewepyapɨrek, hɨrak kertei mɨt iuwe neiyɨk nen newet Gavman ek, hɨrak yɨnk enuk keriuwe menmen hɨrak kɨrɨakem te hɨrak pɨke ken kewet mɨt iuwe pris netike mɨt iuwe ne kaunsil 30 pewek me silva im.

4 Hɨrak kewetɨrem, hɨrak katɨp, "Hi epei hises menmen enum hi hewepyapɨr mɨtɨk ap kɨrɨak enum au yaaik, te hɨrak kaki." Te hɨr natɨp, "Hɨram ap menmen maiu au. Hɨram menmen mit ti hɨrɨakem."

5 Te mɨtɨk Judas kewɨr 30 pewek silva im men mɨwaai wɨnak iuwe ke God eik, te hɨrak kɨnaiwɨri ken keit waai keiyɨk kɨkɨaip hɨrekes kau teruk hɨrak kaa.

6 Hɨr mɨt iuwe ne pris nekin pewek im keremem, hɨr natɨp, "Im em hɨram pewek me mamnep mɨtɨk kaki. Haiu ap emwisɨm emtike pewek me wɨnak iuwe ke God au emɨt!"

7 Te hɨr natɨp nitet han kiutɨp me pewek keremem. Hɨr neiyɨm natɨn tɨ ke mɨtɨk kerek kime mɨn kewiyen. Hɨr neit tɨ keremem nehimɨtanek me hɨr nanwis herwe mɨwaairi en me mɨt ne yanɨmɨn kerek nan nanɨr Jerusalem.

8 Mar keremem te in hɨr newep niuk me tɨ kerek nenewek 'Tɨ hemkre kerekek.'

9 *Mar im hɨm ham nɨpaa God ketpim mɨtɨk profet Jeremaia kewisɨm mau tɨwei epei man. Hɨram matɨp, "Hɨr neit 30 pewek me silva, hɨr Isrel nɨpaa nehimɨtanem natɨp pewek me nanɨthis mɨtɨk ik ek.

10 Mɨt pris nesiuwe pewek me silva im hɨr neiyɨm natɨn tɨ ke mɨt newi nime mɨn mar ke nɨpaa kai iuwe God ketpowem."

Hɨr newis Jisas kerp ninaan me mɨtɨk iuwe gavman ke Rom niuk mɨrak Pailat
(Mk 15:2-5; Lu 23:3-5; Jo 18:33-38)

11 Hɨr newis Jisas kerp ninaan me mɨtɨk iuwe gavman ke Rom. Te mɨtɨk iuwe gavman kitɨwekhi, "Ti Mɨtɨk Iuwe King kɨr ke Isrel?" Te Jisas katɨp, "Ti hɨrekes hatɨp har kerekek."

12 *Hɨr mɨt iuwe ne pris netike mɨt iuwe ne kaunsil ne Isrel newenɨwek hɨm natɨp hɨrak kɨrɨak menmen

---

* **27:3** Mt 26:14-15 * **27:9** Sek 11:12-13; Jer 32:6-9 * **27:12** Ais 53:7; Mt 26:63

enum. Hɨrak ap kɨrɨak men-
men im enum au te hɨrak
ap pɨke katɨp hɨm mei kike
au. Hɨrak kekintɨp wɨre wɨre
kau keit.
13 Mar keremem te Pailat
ketpɨwek, “Ti ap hertei hɨm
yapɨrwe kerek hɨr netputem
em a?”
14 *Te Jisas ap kewenhi
katɨp hɨm mei miutɨp men
pailat au. Mar keremem te
mɨtɨk iuwe gavman ke Rom
han kitetim.

*Pailat kewenhi katɨp mɨt
nɨrak enwenkek Jisas eku nu
tentarakɨt*
*(Mk 15:6-15; Lu 23:13-25;
Jo 18:39–19:16)*

15 Wɨ yapɨrwe me tito
miutɨp miutɨp mɨtɨk iuwe
gavman kesiupan mɨtɨk
kekre wɨnak enuk ken. Mɨtɨk
kerekek kaksiuwerek kakno
witeik.
16 Me wɨ im mɨtɨk hak
enuk kau en keit wɨnak enuk
niuk mɨrak Barabas.
17 Hɨr mɨt miyapɨr nererik
nau in ek, te Pailat kitorhi
ketpor, “Yi hanhan hi asiu-
pan keimɨn ekno his mi? Hi
esɨwi Barabas o Jisas hɨr ne-
newek Krais a?”
18 *Hɨrak Pailat kertei hɨr
mɨt iuwe ne pris netike
mɨt iuwe ne kaunsil hɨr
hemkre menepam han enuk
neriuwe Jisas nentar mɨt
miyapɨr hanhanek, te hɨr
newepyapɨrek nar kerekek
kerp ninaan mɨrak kakɨkɨp
kaki.
19 Pailat kau yeno me mɨtɨk
masistret kerek hɨrak ske-
lim mɨt nerp ninaan mɨrak
em, te mɨte pɨrak wesiuwek
hɨm mau tɨwei watɨp, “Ti ap
erɨak menmeiyam me mɨtɨk
eik kerekek. Hɨrak ap kɨrɨak
menmei enum au. Wɨtaan
hi hɨtyak hɨrek te hi hɨwaai
enum henterik.”
20 Hɨr mɨt iuwe ne pris
netike mɨt iuwe ne Isrel nari
han ke mɨt miyapɨr te hɨr
enɨnap entɨp Pailat kaksiu-
pan Barabas, te hɨr enɨnep
Jisas kaki.
21 *Te mɨtɨk iuwe gavman
pɨke kitorhi ketpor keteipim,
“Mɨtɨkɨt it et yi hanhan hi
enaairwɨr keimɨn ekno yi
mɨt?” Hɨr natɨp, “Barabas.”
22 Pailat kitorhi kar ik:
“Te hi hɨrɨak Jisas mekam,
kerek mɨt nenewek Krais?”
Te hɨr yapɨrwe natɨp, “Yi
eiwenkekik eku nu ten-
tarakɨt.”
23 Pailat kitorhi katɨp,
“Hɨrak kenmak? Hɨrak
kɨrɨak mekam enum a?” Te
hɨr au nɨnap nenɨne hɨm
iuwe, “Eiwenkekik eku nu
tentarakɨt.”
24 *Mɨtɨk Pailat kertei
in ek hɨrak kakɨtpim au,
te mɨt en nesikeyaanmi
nanɨnepan nanɨriuwerek.
Te hɨrak kekin tɨpar keiyɨm
kekemeyet his mɨrak keit
ninaan me mɨt miyapɨr
yapɨrwe keteiknor hɨrak
kɨnapen kakɨkɨp. Te hɨrak
katɨp, “Hi ap hertei mekam
enum hɨrak kɨrɨakem, te hi
anep mɨtɨk ik kaki. Hɨram
menmen mi keremem.”
25 *Te mɨt miyapɨr
newenhi netpɨwek, “Ti akɨp

* **27:14** Jo 19:9 * **27:18** Jo 11:47-48, 12:19 * **27:21** Ap 3:14 * **27:24** Diu 21:6-9; Mt 27:4 * **27:25** Mt 23:35; Ap 5:28

kaki. Hɨram ap menmen mit
te God han enuk kakriuwit.
Maain hɨrak han enuk
kakriuwai haiu mɨte metike
nɨkerek naiu.”
26 Hɨr natɨp menmen im
nepei au, te Pailat kesiupan
Barabas ken his mɨr. Te
hɨrak katɨp mɨt nɨrak nɨwaai
nɨpɨn nenep Jisas te hɨrak ke-
siuwerek ken his me mɨt ne
ami te hɨr enwenkekik eku
nu tentarakɨt.

Mɨt ne ami hɨr natɨp enum nitetnaan Jisas
(Mk 15:16-20; Jo 19:2-3)

27 Pailat kesiuwe Jisas
ken his me mɨt ne ami
ne gavman, hɨr neithis
Jisas neiyɨk nen wɨnak ke
gavman, te hɨr mɨt soldia
keriyen nan nererik hɨr
yapɨrwe neweiknɨwek en.
28 *Te hɨr nenemtɨn laplap
mɨrak, te hɨr nemrɨwek
laplap ham mɨre ninɨm.
29 Hɨr nime waai wiwɨr
tɨktɨk mewik ek kɨre te-
periye, te hɨr nankiunɨwek
kaku paan. Te hɨr
newetɨwek niyen nun kɨrak
ketenenik ken his yaaim
mɨrak nemitetpɨn natɨp
hɨrak mɨtɨk iuwe. Te
hɨr newen ninɨp menep
hɨt mɨrak netpɨwek enum
nitɨtɨweknaan natɨp, “Ti
yaaik Mɨtɨk Iuwe King ke mɨt
ne Isrel.”
30 *Te hɨr nenikɨn tɨmank
menterik, hɨr nekin niyɨn
kerekek neiyɨk nenep paan
kɨrak yapɨrwe.
31 Hɨr netpɨwek nitetɨweknaan
enum epei werek, te hɨr
nenke laplap mekeipnɨwek.
Te hɨr pɨke nemirɨwek
laplap mɨrak hɨrekes, te
hɨr netɨwek his neiyɨk
nen nanwenkekik kaku nu
tentarakɨt.

Hɨr newenkek Jisas kau nu tentarakɨt
(Mk 15:21-32; Lu 23:26-43; Jo 19:17-27)

32 Hɨr nitet yayiwe nen, te
hɨr nɨr mɨtɨk ke Sairini niuk
mɨrak Saimon. Te hɨr natɨp
hɨm iuwe hɨrak nenipek kak-
nan nu tentarakɨt ke Jisas
kakɨkepik.
33 Hɨr nan niun wit hak
niuk mɨrak Golgota kerek
haiu meweikɨn hɨm haiu me-
newek ‘Wit Paan Hesnu.’
34 *Hɨr nɨpiun ein hɨr
newet Jisas tɨpar wain epei
neweiknɨm metike marasin
enum me wekwai te hɨrak
kakɨm. Hɨrak kɨnɨnem, te ap
kaam au kɨnapen.
35 *Hɨr epei newenkekik
kau nu tentarakɨt, hɨr neretɨt
satu me nein nanɨt saket
mɨrak me hɨr hɨras.
36 Hɨr neretɨt satu epei au,
hɨr nau tɨ naanmɨprewek.
37 Mau niu merp paan
kɨrak hɨr newis hɨm im em
kerek nɨpaa hɨr nenkerek
kerp ninaan me mɨtɨk iuwe
em. Hɨr newisɨm mar im: IK
EK HɨRAK JISAS MɨTɨK IUWE
KING KE MɨT MIYAPɨR NE
ISREL.
38 *Menep Jisas hɨr
newenkek mɨtɨkɨt wiketeret
enukɨt raskel tekintɨp men-
men. Hɨr newenkek hak kau
his yaaim, hak kau ken his
henkik.

* **27:28** Lu 23:11 * **27:30** Ais 50:6 * **27:34** Sam 69:21 * **27:35** Sam 22:18
* **27:38** Ais 53:12 * **27:39** Sam 22:7, 109:25

39 *Hɨr nepu en, hɨr
mɨt miyapɨr nan nen
hɨr netpɨwek enum
neweiknɨwek nenwesɨsek,
hɨr netpɨwek nar ik:
40 *“Ti mɨtɨk kerek ewep
wɨnak tempel iuwe ke God
ek te ti pɨke eimaak me wɨ
wikak keremem, ti ekaap
hɨrekes! Ti atɨp ti Nɨkan ke
God te ti enaaiwɨr nu ten-
tarakɨt te ti enatɨn enen tɨ.”
41 Mar im hɨr mɨt iuwe ne
pris netike mɨt ninɨn nertei
hɨm lo me Moses netike mɨt
iuwe ne Isrel hɨr netpɨwek
enum niteti̇weknaan. Hɨr
natɨp,
42 *“Hɨrak nɨpaa kɨkaap
mɨt han, te hɨrak ap kɨkaap
hɨrekes. Hɨrak mɨtɨk iuwe
ke Isrel a? Hɨrak eknaaiwɨr
nu tentarakɨt te haiu emises
hɨm mɨrak.
43 *Hɨrak katɨp, ‘Hi hises
hɨm me God hi Nɨkan ke
God.’ Te God hanhan keriuw-
erek te ekɨkepik in ek.”
44 Mar im mɨtɨkɨt wiketeret
kerek enukɨt raskel kerek
tekintɨp menmen em
newenkekikɨt tau nu ten-
tarakɨt tetike Jisas tau menep
hɨrakɨt tatɨp Jisas enum.

Jisas epei kaa keit
(Mk 15:33-41; Lu 23:44-49;
Jo 19:28-30)

45 *Wepni kau nɨmɨn,
wɨtaan toto man mɨwapɨn
tɨ eik ek ere hɨnkewɨ.
46 *Menep hɨnkewɨ, Jisas
kɨnap kenɨne hɨm iuwe kar
ik: “Eli, Eli, lema Sabaktani?”
Hɨram hɨm Hibru mar im
em: “Haai kai, Haai kai God,
henmak te ti nepei heweikɨn
sip eweto hɨnairwɨra?”
47 Te mɨt han nerp menep
hɨr nemtewek te hɨr ap
nerteiyek werek au, te hɨr
natɨp, “Mɨtɨk ik ek hɨrak
kenɨne Ilaija.”
48 *Wasenum mɨtɨk hak ke-
siukɨn ken keit mosong o
nɨk me wan eik, te hɨrak
kewisɨm mekre wain epei
mesine, hɨrak kewisɨm mau
niyen nun kesiuwe Jisas em
ekɨm.
49 Te mɨt han natɨp, “Ti
ewetɨwekem wen au emɨt!
Haiu mamɨr te hɨrak Ilaija
kaknen kakɨkepik o au!”
50 Jisas pɨke kɨnap kenɨne
hisiuwe te hɨrak keri-
uwet hɨmɨn kɨrak ken
kekeipnɨwek, hɨrak kaa.
51 *Hɨrak kaa, te laplap
iuwe mau wɨnak iuwe ke
God (tempel) ek mewep
pɨnam pɨnam mau niu ein
en ere miun tɨ eik, mɨre
wiketerem. Te God keteikɨn
mɨt Jisas kewep yayiwe
keriuwe yɨnk kɨrak te mɨt
nanitɨwekhi menmen. Tɨ
kɨtanɨk nan iuwe mewep,
52 te herwe hei mɨkaisiu te
mɨt miyapɨr yapɨrwe kerek
nises God nɨpaa epei naa, in
ek hɨr pɨke nekrit.
53 Hɨr nɨnaaiwɨr herwe hei
maain, Jisas pɨke kekrit epei
au, te hɨr nen wit yaaik iuwe
Jerusalem. Te mɨt yapɨrwe
hɨr nɨri.
54 Mɨtɨk iuwe ke ami ketike
mɨt nɨrak nau netikerek nau
naanmɨpre Jisas hɨr nɨr tɨ
kɨtanɨk, te hɨr nɨr menmen

* **27:40** Mt 26:61; Jo 2:19 * **27:42** Jo 11:50 * **27:43** Sam 22:8; Jo 5:18 * **27:45** Emo 8:9 * **27:46** Sam 22:1 * **27:48** Sam 69:21 * **27:51** Eks 26:31-33; Hi 10:19-20

yapɨrwe man, hɨr nɨnapen
wɨsenum hɨr natɨp, “Hɨram
werek. Mɨtɨk ik ek hɨrak
Nɨkan ke God.”
55 *Miyapɨr yapɨrwe
nepu, hɨr nɨpaa nises Jisas
nɨnaaiwɨr provins Galili nan
nankepik neriuwe menmen.
Hɨr miyapɨr keriyen nerp
yanɨmɨn kike hɨr nɨrek.
56 *Mɨte hap pe hɨr
miyapɨr en hɨre Maria pe
Magdala. Hap ep hɨre Maria,
miye pe Jems wetike Josep.
Hɨre wetike Miye pe nɨkerek
wiketeret te Sebedi, Jems
ketike Jon.

*Mɨt newis Jisas herwe yɨnk
kɨrak kekre hei ke nan*
*(Mk 15:42-47; Lu 23:50-55;
Jo 19:38-42)*

57 Maain hɨnkewɨ, mɨtɨk
hak kiutɨp ketenen nan
yapɨrwe ke wit Arimatia,
kerek niuk mɨrak Josep,
hɨrak kan wit kerek Jisas
kaa. Hɨrak nɨpaa kɨre mɨtɨk
disaipel ke Jisas kises hɨm
mɨrak.
58 *Hɨrak ken kɨr pailat te
hɨrak kitɨwekhi hɨrak kakɨt
herwe yɨnk ke Jisas. Te
Pailat katɨp mɨt nɨrak hɨr
newetɨwek Jisas yɨnk kɨrak.
59 Josep hɨrak keit Jisas
yɨnk kɨrak kesenkekik keri-
uwe laplap yaaim me hike.
60 *Hɨrak kesenkekik keri-
uwe laplap me hike, hɨrak
kewisɨk kekre han kerek mɨt
epei nekupɨn hei mɨnɨk nan
me Josep. Hɨrak kewisɨk
kekre han nepei au, hɨrak
katɨp mɨt hɨr neweiknen nan
wɨsenuk kɨwapɨn hɨm kɨrak.
Hɨr newisɨk kɨwapɨn hɨm ke
hei epei au, hɨr nen.
61 Mɨt nɨrɨak menmen im,
Maria pe Magdala wetike
Maria hap, hɨr nau tɨ neit en
menep hei.

*Mɨt ne ami nan naanmɨpre
hei kerek Jisas yɨnk kɨrak
kɨwaai kekrerek.*

62 Teipmen, wɨ kerek mises
wɨ mɨt nemani menmen me
Pasova, mɨt iuwe ne pris
netike mɨt ne Farisi hɨr nen
nanɨr Pailat.
63 *Hɨr nen nanɨr Pailat
hɨr nitɨwekhi netpɨwek nar
ik: “Mɨtɨk iuwe, haiu mɨt
han kitet hɨm ham im nɨpaa
mɨtɨk enuk kewenɨn hɨm
hɨrak ketpim. Hɨrak katɨp,
‘Wɨ wikak epei au, hi pɨke
ekrit ehu.’
64 Te haiu hanhan ti atɨp
mɨt han nit hɨr naanmamre
hɨm ke hei kerek Jisas yɨnk
mɨrak mɨwaai mekrerek, me
wɨ wikak. Te mɨt nɨrak dis-
aipel hɨr ap nanɨnen nanri
yɨnk kɨrak nantɨp mɨt hɨrak
epei kekrit. Hɨr nanɨrak
menmen im, te hɨram minɨn
hɨm enum nɨpaa hɨrak
ketpim me hɨrak Mɨtɨk kerek
God kehimɨtanek kaknen
kakɨkaap mɨt.”
65 Pailat kewenhi ketpor
kar ik, “Yi eiyɨt his mɨt han
ne ami eino naanmamre hei
ik werek werek kerek yi
yerteiyem.”
66 *Hɨrak katɨp epei au, hɨr
nen newis waai neriuwesɨs
hei. Nepei au, hɨr newis

* **27:55** Lu 8:2-3 * **27:56** Mt 20:20 * **27:58** Diu 21:22-23 * **27:60** Ais 53:9
* **27:63** Mt 12:40, 16:21; Jo 2:19-20 * **27:66** Dan 6:17

mɨt han ne ami hɨr nerp en
naanmɨre herwe hei im.

28

Jisas kekrit kɨnaaiwɨr herwe hei
(Mk 16:1-10; Lu 24:1-10; Jo 20:1-18)

1 Maain wɨ Sabat epei au, menep kakre wanewik me wɨ Sande, Maria pe wit Magdala wetike Maria hap hɨr nen nanɨr hei kerek mɨt newis Jisas kekrerek.

2 Hɨr nen nanɨr hei waswas tɨ kɨtanɨk kentar ensel ke Mɨtɨk Iuwe God kɨnaaiwɨr wit kɨrak kekiuwe kan tɨ keweikɨn nan kenkerek kerek kɨwapɨn hɨm ke hei. Hɨrak keweikɨn nan kenkerek epei au, hɨrak kau kenterik.

3 *Ninaan mɨrak merhɨhe mɨre nepni mewenɨn, klos mɨrak hɨram mɨre hike mar ke surp wepni yaaik hɨrak kewep.

4 Ensel hɨrak kau kenterik, mɨt han ne ami kerek naanmɨpre hei ke herwe kekrerek, hɨr nɨrek hɨr nepɨrpɨr wɨsenum nenkewɨn nɨwaai tɨ nar ke herwe epei maa.

5 Te ensel katɨp miyapɨr wik kar ik: "Yi ap einapen au emɨt! Hi hertei yi yɨnyatɨn Jisas kerek mɨt newenkekik kau nu tentarakɨt hɨrak kaa.

6 *Hɨrak ap kaa kɨwaai in au. Hɨrak epei kekrit kar ke nɨpaa hɨrak ketpim. Yi einen in eiyɨr wit kerek nɨpaa hɨr newisɨk hɨrak kɨwaairi.

7 *In ek yi eino waswas eitɨp mɨt nɨrak disaipel hɨrak nepei kekrit kinɨni kakno provins Galili. Yi eino en te yi eiyɨrek ekɨt en. In ek hi nepei hetpi hɨm mai,"

8 Hɨrak ketpor epei au, miyapɨr in nɨnaaiwɨr hei ik nepɨrpɨr hɨr han yaaik nesiuknen nen nantɨp mɨt nɨrak disaipel.

9 Hɨr wen nesiuknen nitet yayiwe, Jisas kewenyipɨri kewisɨk yayiwe hɨrak ketpor, "Yi nepei yan?" Hɨrak ketpor nepei au, hɨr nan menep neiyewo hɨt mɨrak newenɨpiyek.

10 *Hɨr neiyewewik epei au, hɨrak ketpor kar ik: "Yi ap einapen au emɨt! Yi eino eitɨp nai yinan hɨr enɨno provins Galili, te hɨr nanɨra nanɨt en."

Mɨt ne ami nen natɨp menmen hɨr nɨrem

11 Miyapɨr wen nitet yayiwe nepno, mɨt han ne ami kerek naanmɨpre herwe hei, hɨr nen wit Jerusalem natɨp mɨt iuwe ne pris menmen epei man.

12-13 *Hɨr netpor epei au, mɨt iuwe ne pris netike mɨt iuwe ne kaunsil hɨr nimenɨpɨn natɨp. Epei au, hɨr newet mɨt ne ami pewek nari han kɨr neriuwerem netpor nar ik: "Mɨt han nanɨnen nanitihi me Jisas herwe yɨnk kɨrak yi eimitorpɨn eiyɨtpor wɨ nɨmɨn yi yɨwaai, mɨt disaipel nan nekin yɨnk kɨrak neiyɨk nen.

---

* **28:3** Mt 17:2; Ap 1:10 * **28:6** Mt 12:40, 16:21 * **28:7** Mt 26:32 * **28:10** Hi 2:11 * **28:12-13** Mt 27:64

14 Maain hɨm im mamno
mɨtɨk iuwe gavman te hɨrak
kerteiyem, haiu mamno
mamɨtpɨwek te hɨrak ap han
enuk au, te hɨrak ap kakrekyi
enum kakɨnterim.”
15 Hɨr netpor epei au, mɨt
ne ami nen nises hɨm mɨr
natɨp mɨt yapɨrwe hɨm im.
Te nɨpaa ein ere in mɨt
yapɨrwe ne Isrel hɨr han
kitet hɨm im.

Jisas katɨp mɨt disaipel nɨrak menmen hɨrak hanhan hɨr enisesim
(Mk 16:14-18; Lu 24:36-49; Jo 20:19-23)

16 *Miyapɨr wik nen natɨp
disaipel nar hiswiyen kiutɨp
(11) menmen Jisas ketpor
epei au, hɨr nitet yayiwe ke
Galili kerek Jisas ketpor hɨr
enɨno enɨrek.
17 Hɨr nen ein nɨr Jisas,
hɨr newenɨpiyek. Te mɨt
han ap han kitet hɨrak Jisas
hɨrekes au. Hɨr han kitet
hɨrak herwe kerekek.
18 *Hɨr newenɨpiyek, hɨrak
kan menep ketpor menmen.
Hɨrak katɨp kar ik: “God epei
keweto menmen mɨrak iuwe
te hi hinɨn naanmamre men-
men yapɨrwe meit wit kɨrak
ketike menmen yapɨrwe me
tɨ metike nepni.
19 *Te yi eino eirer wit
wit eiri han ke mɨt miyapɨr
yapɨrwe hɨr enises hɨm mai.
Yi eikɨri enriuwe tɨpar me
niuk me God Haai, hi God
Nɨkan wetike God Hɨmɨn
Yaaik.
20 *Yi eiteiknor hɨr enises
hɨm yapɨrwe hi nepei
hetpiyem. Yi eiyɨmtau.
Wɨ im ere wɨ maain God
kakɨwaank tɨ im mamɨt,
hekrit hekrit hi ahu atikewi.”

Mepɨr keremem

* **28:16** Mt 26:32, 28:7, 10 * **28:18** Dan 7:14; Mt 11:27; Jo 13:3; Ef 1:20-22
* **28:19** Ap 1:8 * **28:20** Jo 14:23; Ap 18:10

Hɨm Yaaim Me Jisas Krais Mak Kewisɨm Mau Tɨwei Menmen mekre tɨwei ik

Hɨm me Jon Baptais *1:1-8*
Jon kɨkɨr Jisas keriuwe tɨpar *1:9-11*
Seten kakri han ke Jisas *1:12-13*
Jisas katɨp hɨm yaaim keit Galili *1:14–9:50*
Jisas ken Jerusalem katɨp hɨm yaaim *10:1–13:37*
Mɨt newenkek Jisas kaa *14:1–15:47*
Jisas pɨke kekrit mɨt nɨrek *16:1-18*
Jisas pɨke ken wit Heven *16:19-20*

Jon kerek kɨkɨr mɨt neriuwe tɨpar hɨrak katɨp mɨt hɨm me God
(Mt 3:1-12; Lu 3:1-18; Jo 1:19-28)

1 Hɨm im hɨram hɨm yaaim me Jisas Krais God Nɨkan kɨrak.
2 *Nɨpaa Aisaia kewepyapɨr hɨm me God hɨrak kewisɨm mau tɨwei hɨram matɨp mar im:
"God katɨp mɨtɨk hɨrak kehimɨtanek kar ik:
'Hi ariuwet mɨtɨk kai kaktɨp hɨm mai kakinɨnit kakno kaknetɨt yayiwe.'
3 *Mɨtɨk hak keit wit weinɨk mɨt ap newik hɨrak kɨnap katɨp hisiuwe kar ik: 'Yi eirɨak yayiwe yaaim me Mɨtɨk Iuwe te hɨrak kakisesim werek." '
4 *Hɨrak mɨtɨk niuk mɨrak Jon. Hɨrak kɨkɨr mɨt neriuwe tɨpar. Hɨrak kan kepu yaank weinɨk kewepyapɨr hɨm me God katɨp kar ik: "Yi kerek yi eiweikɨn sip eiwet menmen enum, yi einen in hi akɨri te God kakɨsak menmen enum yi yɨrɨakem."
5 Hɨr mɨt nerer wit wit ne provins Judia, hɨr netike mɨt yapɨrwe ne wit Jerusalem hɨr nan nɨrek. Hɨr newepyapɨr menmen enum hɨr nɨrɨakem, te Jon kɨkɨri nekre mani Jodan.
6 *Jon kamɨr tepnek me kamel mɨt nɨrɨakem mar ke laplap, hɨrak kamɨr yɨnk ke kamel kɨre henpen kau tu. Hɨrak kaam weise metike manu nɨkim meit yaank.
7 *Hɨrak katɨp mɨt miyapɨr hɨm kar ik: "Maain mɨtɨk hak kakɨkrehɨr kai. Hɨrak Mɨtɨk Iuwe kinɨna. Hi ap Mɨtɨk Iuwe har ke hɨrak au.
8 Hi epei hɨkɨri yekre tɨpar, te maain hɨrak kakwis God Hɨmɨn Yaaik kakɨkre han ki."

Jon kɨkɨr Jisas
(Mt 3:13-17; Lu 3:21-22)

9 Me wɨ im Jisas kɨnaaiwɨr wit Nasaret keit provins Galili hɨrak kan kiun mani Jodan. Hɨrak kan kiun mani Jodan, Jon kɨkɨrek keriuwe tɨpar.
10 Hɨrak kɨnaaiwɨr tɨpar kehɨn kɨniu ken tenhaan eik, Jon kɨr nepni hɨremes

* **1:2** Mal 3:1; Mt 11:10 * **1:3** Ais 40:3 * **1:4** Ap 13:24, 19:4 * **1:6** 2Kin 1:8; Mt 11:8 * **1:7** Ap 13:25

mewep mɨre weipɨr, God
Hɨmɨn Yaaik kɨre hore tapɨ
kekiuwe kan kewik.
11 *Te Mɨtɨk Iuwe keit God
katɨp hɨm hɨram meke nepni
man matɨp mar im: “Ti
Nɨkan kai hi hanhanit. Hi
han yaaik heriuwit.”

Seten kari han ke Jisas
(Mt 4:1-11; Lu 4:1-13)

12 *Wasenum, God Hɨmɨn
Yaaik keriuwet Jisas hɨrak
ken yaank weinɨk.
13 *Hɨrak kepu ein me wɨ
40, te Seten kari han kɨrak.
Jisas ketike miyak me yaank
nepu ein. Mɨt ensel ne wit ke
God hɨr nan nekepik.

Jisas katɨp mɨt miyapɨr
hɨm me God keit Galili
(Mt 4:12-17; Lu 4:14-15)

14 **Maain mɨt han newis
Jon kekre wɨnak enuk ke
gavman. Me wɨ im Jisas
kan provins Galili katɨp mɨt
miyapɨr hɨm me God.
15 *Hɨrak katɨp kar ik:
“Wɨ epei man menep te God
kakinɨn naanmampri yi mɨt
miyapɨr ne tɨ. Yi eiweikɨn
sip eiwet menmen enum
yi eiyɨmtau hɨm me God
eiyisesim.”

Jisas kenɨne mɨtɨkɨt
tekyaait (4) hɨrakɨt tatisesik
(Mt 4:18-22)

16 Jisas keke tɨ kesiurɨr wan
ken pɨn, hɨrak kɨr Saimon
ketike nɨkik kɨrak Andru.
Hɨrakɨt tewɨr hepin iuwe
men mekre wan. Hekrit
hekrit hɨrakɨt tari saauk.
17 *Jisas ketpɨwekɨt kar ik:
“Yi eitikewa haiu mamno, hi
eteikni menmen te yi eiri
han ke mɨt hɨr nanises hɨm
mai.”
18 Wasenum hɨrakɨt
tɨnaaiwɨr hepin mɨrakɨt,
hɨrakɨt tisesik.
19 Jisas ken kike, hɨrak kɨr
Jems ketike nɨkik kɨrak Jon,
hɨrakɨt nɨkerek hɨrakɨt wik
te mɨtɨk niuk mɨrak Sebedi.
Hɨrakɨt tau bot kɨrakit tek-
erwo hepin mɨrakɨt.
20 Hɨrak kenɨnewekɨt,
te hɨrakɨt tɨnaaiwɨr haai
kɨrakɨt hɨrak kau kekre bot
ketike mɨt han kerek hɨr
nekepik nekerwo hepin,
hɨrakɨt ten tises Jisas.

Jisas kepɨr herwe enuk
kenepɨn kekeipɨn mɨtɨk hak
(Lu 4:31-37)

21 *Hɨrakɨt tisesik, te hɨr
nen niun wit Kapaneam.
Hɨr nepu wit Kapaneam,
maain wɨ Sabat epei man,
hɨrak Jisas ken wɨnak kerek
mɨt nererik nekine hɨm me
Moses neitai, hɨrak katɨp mɨt
miyapɨr hɨm mɨrak.
22 *Hɨr nemtau hɨm mɨrak,
te hɨr han kekrit neriuwe
menmen hɨrak ketpim.
Hɨrak ap ketpor kar ke mɨt
kerek ninɨn nertei hɨm me
Moses netpim. Au, hɨrak
katɨp kar ke Mɨtɨk Iuwe Krais
kerek God keriuwetek kan
kekepi kerekek.
23 Me wɨ im, mɨtɨk enuk
herwe kau kekrerek hɨrak
kepu wɨnak ik.

---

* **1:11** Sam 2:7; Ais 42:1; Mt 12:18; Mk 9:7 * **1:12** Mt 9:13 * **1:13** Sam 91:11-13 * **1:14** Mk 6:17 * **1:14** Jo 1:43 * **1:15** Mt 3:2; Ga 4:4 * **1:17** Mt 13:47 * **1:21** Mt 4:13 * **1:22** Mt 7:28-29 * **1:24** Mk 5:7

24 *Hɨrak kɨnap katɨp kar
ik: “Jisas ke wit Nasaret, ti
han herekyei mekam a? Ti
han te hewep a? Hi herteiyit.
Ti Mɨtɨk Yaaik Iuwe ke God.”
25 Te Jisas kenerek
ketpɨwek kar ik: “Herwe
enuk ti ekintɨp wɨre wɨre
ti enepɨn ekeipɨn mɨtɨk ik
etpaan eno.”
26 *Jisas katɨp kar ik,
herwe enuk ketenenik te
hɨrak keperper kenepɨp him
iuwe, herwe ketpaan kenpɨn
kekeipnɨwek.
27 Mɨt miyapɨr nɨr men-
men im hɨr nepɨrpɨr nite-
hiyan nar ik: “Mekak ik.
Hɨrak ketpai hɨm ham
yaaim. Hɨrak kɨre Mɨtɨk
Iuwe hɨrak katɨp herwe
enun hɨr nemtau hɨm mɨrak
hɨr nisesim.”
28 *Te waswas hɨr mɨt
miyapɨr natɨpan menmen
Jisas kɨrɨakem te mɨt nerer
wit wit neit provins Galili hɨr
nertei Jisas.

*Jisas kɨkaap pita maam
pɨrak hɨre yaaip*
(Mt 8:14-15; Lu 4:38-39)

29 Jisas kɨnaaiwɨr wɨnak
eik e, hɨrak ketike mɨt nɨrak
nen wɨnak ke Saimon ketike
Andru. Jems ketike Jon
hɨrakɨt ten tetikeri.
30 Saimon maam pɨrak
(miye pe mɨte pɨrak) hɨre
wɨnap wɨwaai yeno hɨre
yɨnk sisi. Hɨr natɨp Jisas hɨre
wɨnap.
31 Te Jisas ken kɨrep
ketenen his mɨre kɨka hɨre
wekrit werp, hɨrak ketpɨwe
kar ik: “Ti hɨnap epei au.” Te
yɨnk sisi epei au, hɨre yaaip.
Hɨre yaaip te hɨre wemani
menmen hɨr nanɨm.

*Jisas kɨkaap mɨt miyapɨr
yapɨrwe hɨr nɨre yaain*
(Mt 8:16-17; Lu 4:40-41)

32 *Maain wepni kewen
ken, hɨr mɨt nerer wit
wit neriyei mɨt miyapɨr
hɨr nɨnap, hɨr netike mɨt
miyapɨr han kerek herwe
mekreri, hɨr neriyei nen nɨr
Jisas.
33 Mɨt miyapɨr yapɨrwe ne
wit iuwe ik nen nererik nau
menep weipɨr ke wɨnak.
34 *Jisas kɨkaap mɨt
miyapɨr kerek hɨr nɨnap te
hɨr pɨke yaain. Mɨt han hɨrak
kepɨr herwe enum menpɨn
mekeipnor. Hɨrak katɨp
herwe hɨr ap enwepyapɨrek
hɨrak keimɨn au emɨt! Hɨr
nerteiyek hɨrak Nɨkan ke
God.

*Jisas kɨrɨak menmen kerer
wit wit ke provins Galili*
(Lu 4:42-44)

35 *Hekrit enum eik hɨrak
kekrit ketpaan ken yaank
weinɨk kitehi God, te hɨrak
ketikerek tewepnak.
36 Maain, Saimon ketike
mɨt han nepu netikerek, hɨr
nen nisesik.
37 Hɨr nen nɨnapɨnek
hɨr netpɨwek nar ik: “Mɨt
miyapɨr yapɨrwe hɨr nan
nɨnetnut.”
38 Hɨrak ketpor kar ik:
“Emɨt! Haiu wen emno wit
ham menep te hi hatɨp mɨt
miyapɨr hɨm mai heitai en.”

* **1:26** Mk 9:26 * **1:28** Mt 4:24 * **1:32** Mt 4:24 * **1:34** Mk 3:11-12 * **1:35** Mt 14:23; Mk 6:46 * **1:39** Mt 4:23, 9:35

39 *Te hɨrak ken heriyai
heriyai me provins Galili,
hɨrak katɨp mɨt miyapɨr
hɨm mɨrak keit wɨnak kerek
mɨt nererik nekine hɨm me
Moses neitei. Hɨrak kepɨr
herwe enum mau mekre
mɨt miyapɨr hɨram menpɨn
mekeipnor.

Jisas kɨkaap mɨtɨk enuk lepro mewik hɨrak kɨre yaaik
(Mt 8:1-4; Lu 5:12-16)

40 Mɨtɨk enuk lepro mewik
hɨrak kan kewen ninɨp kitehi
Jisas kar ik: “Mɨtɨk Iuwe, ti
hanhan eriuwa te ti ekepa hi
are yaaik.”
41 Jisas hɨrak hanhanek
te hɨrak kewis his menterik
ketpɨwek kar ik: “Hi hanhan
ti are yaaik.”
42 Hɨrak katɨp epei au,
in ek lepro menke menpɨn
mekeipnɨwek hɨrak kɨre
yaaik.
43 Jisas ketpɨwek hɨm
manp te hɨrak keriuwetek
ken wasenum.
44 *Jisas ketpɨwek kar ik:
“Ti emtewem. Ti ap etɨp
mɨtɨk hak menmen im. Au,
ti eno eteikɨn mɨtɨk pris yɨnk
kit. Te ti ewetɨwek men-
men nɨpaa Moses ketpai haiu
mamwet God em, te mɨt hɨr
nanɨrtei ti pɨke ere yaaik.”
45 Te mɨtɨk ik kemtau
hɨm me Jisas au. Hɨrak
kewepyapɨrem heriyai
heriyai, te maain Jisas
ap kakno kakitet witeik
au. Hɨrak kɨrɨakem te
mɨt nanɨrek hɨr han yaaik
nanɨrp nanweiknɨwek. Te
hɨrak kerp pɨn eik, mɨt nerer
wit wit hɨr nan nanɨrek.

2

Jisas kɨkaap mɨtɨk his hɨt enum hɨrak kɨre yaaik
(Mt 9:1-8; Lu 5:17-26)

1 Maain wɨ ham, hɨrak pɨke
kan wit Kapaneam. Mɨt en
nertei hɨrak pɨke kan kepu
wɨnak kɨrak.
2 Hɨr nertei hɨrak kepu,
te hɨr yapɨrwe nen nererik
ere wɨnak kenempet keriuw-
eri. Mɨt han nerp ya weipɨr
menep hɨr nemtau Jisas ket-
por hɨm me God.
3 Hɨrak wen ketpor hɨm,
mɨtɨkɨt tekyaait ten tekerɨr
mɨtɨk kɨwaai kentar kɨnaan.
Hɨrak his hɨt maa tupe tupe
meit. Hɨrakɨt tan tatɨr Jisas
tewep mɨt yapɨrwe nerp
neiyepet weipɨr, te hɨrakɨt ap
tatno nɨmɨn taau. Te hɨrakɨt
tehɨn tɨniu leta me wɨnak
pɨnak ein.
4 Hɨrakɨt tehɨn tɨniu wɨnak
ten niu ein, hɨrakɨt tenke
toni kɨwapɨn wɨnak siup
kerek Jisas hɨrak kerp ketɨn
ni en. (Mɨt ne Juda hɨr newis
toni kɨwapɨn wɨnak siup.
Nɨpɨn au. Wit hɨrak tenhaan
weinɨk, hɨr niu auri.) Hɨrakɨt
tenke toni ere kɨhi wɨsenuk
kepeit, hɨrakɨt tɨnaaiwɨr
kɨnaan kerek mɨtɨk kɨwaai
kekrerem men tɨ.
5 *Jisas kertei hɨrakɨt tetike
mɨtɨk kɨwaai kɨnaan han
kitet hɨrak kakɨkepik, hɨrak
ketpɨwek kar ik: “Mɨtɨk,
hi esak menmen enum mit
hɨram mamno.”

* **1:44** Mk 3:12, 7:36; Lev 14:1-32 * **2:5** Lu 7:48

6 Hɨrak katɨp kar ik, te mɨt
han kerek ninɨn nertei hɨm
me Moses natɨp mɨt miyapɨr
em, hɨr nau neit en hɨr han
kitet nar ik:
7 *"Ko! Kenmak hɨrak
katɨp kar ik? Hɨrak katɨp
enum kekrehɨr ke God.
Hɨrak kɨre God te hɨrak
ketpim a? God kerekek
kakɨsak menmen enum
mamno. Mɨt taauye!"
8 Jisas kertei kekre han
kɨrak hɨr han kitet nar ik, te
hɨrak ketpor kar ik: "Yi ap
han ekitet menmen mekre
han ki mar im au emɨt!
9 Hi atɨp mɨtɨk kɨwaai ken-
tar kɨnaan, 'Hi esak men-
men enum nɨpaa ti hɨrɨakem
hɨram mamno,' yi yepɨtari hi
atɨp werek auye. Te hi atɨp
mɨtɨk, 'Ti ekrit etenen yeno
eiyɨm eno, hɨrak kakɨkrit ka-
kno, yi eiyɨrtei hi atɨp werek
te hi esak menmen enum me
yi mɨt. Hi etpi mekam te yi
han ekiteta?'
10 Hi tewen etpɨwek har ik:
'Ekrit eno,' te yi eiyɨrtei hi
Mɨtɨk ke wit ke Mɨtɨk Iuwe
hi esak menmen enum yi mɨt
ne tɨ yi yɨrɨakem."
11 Hɨrak ketpor epei au,
hɨrak katɨp mɨtɨk kɨwaai
kekre kɨnaan kar ik: "Ti ekrit
etenen kɨnaan mit eiyɨm eno
witeik."
12 Hɨrak katɨp epei au,
te mɨtɨk kehɨn kekrit kete-
nen kɨnaan mɨrak kewepi
ken witeik. Mɨt nɨrek, te
hɨr nepɨrpɨr newenɨpi God
Hɨrak Iuwe, hɨr natɨp nar ik:
"Haiu mɨr menmen yaaim
mar im nɨpaa ein auye."

Jisas kenɨne Livai hɨrak kisesik
(Mt 9:9-13; Lu 5:27-32)

13 Maain Jisas pɨke kitet
tenhaan ken wan ke Galili,
mɨt nen nererik te hɨrak ket-
por hɨm me God.
14 *Hɨrak wen kitet ten-
haan hɨrak kɨr Livai, hɨrak
nɨkan ke mɨtɨk Alfias, hɨrak
naanmɨpre wɨnak ke mɨt
hɨr newɨr pewek me takis.
Jisas kɨrek ketpɨwek kar ik:
"Ti etikewa hawɨr wariyakɨt
wauno te ti ehises hɨm mai."
Livai kekrit kisesik ketikerek
ten.
15 Maain Jisas kau wɨnak
ke Livai. Mɨt yapɨrwe enun
kerek hɨr neit takis nekintɨp
pewek ham nɨsawɨnem, hɨr
nen netike mɨt kerek nɨrɨak
menmen enum hɨr naam
menmen netike Jisas ketike
mɨt nɨrak disaipel kerek
nises hɨm mɨrak.
16 *In ek mɨt han nepu,
niuk mɨr Farisi, hɨr ninɨn
nises hɨm me Moses. Mɨt
han nepu niuk mɨr Skraip.
Hɨr ninɨn nertei hɨm me
Moses natɨp mɨt em. Hɨr nɨr
Jisas ketike mɨt naanmɨpre
pewek me takis netike mɨt
kerek hɨr nɨrɨak enum, hɨr
yapɨrwe newepnak nekiyan
naam menmen. Hɨr mɨt
Skraip natɨp Jisas disaipel
nɨrak nar ik: "Kenmak hɨrak
kɨpaam menmen ketike mɨt
nari pewek me takis netike
mɨt nɨrɨak menmen enum
a?"
17 Jisas kemtau hɨm mɨr,
te hɨrak ketpor kar ik: "Mɨt
nɨnap nanɨno nanɨr mɨtɨk
dokta. Mɨt hɨr manpenun

* **2:7** Ais 43:25; 1Jo 1:9 * **2:14** Jo 1:43 * **2:16** Mt 11:19; Lu 15:1-2

neit taau. Hi epei han tɨ hari
han ke mɨt hɨr nɨrɨak enum.
Mɨt kerek hɨr han kitet hɨr
yaain au."

Jisas katɨp me hɨm ham yaaim
(Mt 9:14-17; Lu 5:33-39)

18 Maain wɨ ham mɨt nises
hɨm me Jon netike mɨt ne
Farisi hɨr han tewenɨn men-
men me God yaaim, te hɨr
nanɨt nɨnpɨ nanu. Mɨt han
nɨri te hɨr nan nɨr Jisas
nitɨwekhi nar ik: "Mɨt ne Jon
netike mɨt ne Farisi hɨr nanɨt
nɨnpɨ nanu. Nenmak te mɨt
nises hɨm mit nɨrɨakem au?"
19 Jisas ketpor tok piksa kar
ik: "Mɨt nanɨt nɨnpɨ nanu
nantike mɨtɨk epei keit mɨte
a? Taauye! Hɨr han yaaik
nanɨm menmen nantikerek.
20 Maain wɨ ham hɨr mɨt
han hɨr nantɨwekhis neiyɨk
nanɨno, te hɨr mɨt nɨrak
nanɨt ninpɨ rek nanu."

21 Hɨrak wen ketpor tok
piksa kar ik: "Mɨt hɨr ap nek-
erwo laplap ham kike yaaim
mentɨr ham enum tokim
au. Hɨr nekerwewim, maain
hɨr nankemyet laplap hɨram
mamno mamre kike mamri
laplap tokik mamwepim.

22 Mɨt hɨr ap newen tɨpar
wain wen petep mekre
meme hiyei tokim auye!
Hɨr nanwenem te wain
tɨwerpek mamniu, hiyei
tokim mamwep te wain
mamwen mamno tɨ, hiyei
enum mamwep mamɨt. Au,
mɨt newen wain wen petep
mekre meme hiyei wen
yaaim nɨmnam."

Hɨm me wɨ Sabat
(Mt 12:1-8; Lu 6:1-5)

23 *Maain wɨ sabat ham,
Jisas hɨrak ketike mɨt di-
saipel nɨrak hɨr nen nitet
ni ham. Mɨt nɨrak newen
wit yehes mɨram nehis
newenem hɨr naam.
24 Mɨt ne Farisi kerek ninɨn
nises hɨm me Moses hɨr
natɨp Jisas nar ik: "Ko! Nen-
mak te mɨt nit nɨrɨak men-
men im enum a? Nɨpaa God
kewet Moses hɨm lo me wɨ
Sabat, te haiu metput me mɨt
nit hɨr newen wit yehes au
emɨt."

25 *Jisas hɨrak ketpor kar
ik: "Yi ap han kitet werek
menmen yi yekinaam me
hɨm me maam kaiu Devit a?
Nɨpaa hɨrak ketike mɨt nɨrak
nɨnpɨ maan te hɨr naam
menmen nar ke haiu mɨt in
ek epei maam. Te yi wen
yepɨtari hɨr nɨrɨak enum au,
yaaim ye!

26 *Abaiata hɨrak wen
mɨtɨk hetpris naanmɨpre
wɨnak ke God, hɨrak Devit
ketike mɨt nɨrak nen wɨnak
eik nɨmɨn ein naam bret
tokim mɨt newisɨm me
God mɨwaai mensiu kɨnaan
menep. Mɨt naanmɨpre
menmen me God, hɨr
keriyen naam bret tokim
mɨrak. Mɨt han au. Hɨm me
Moses matɨp emɨt, te hɨrak
Abaiata kewet Devit ketike
mɨt nɨrak em hɨr naam.
27 *God kinɨn kɨrɨak
mɨt. Hɨrak hanhani, hɨrak
kehimɨtan wɨ sabat hɨram
mamkaap mɨt keriyen.

28 Hi Mɨtɨk ke wit ke Mɨtɨk
Iuwe hi Mɨtɨk Iuwe, hi hinɨn

---

* **2:23** Diu 23:25 * **2:25** 1Sml 21:1-6 * **2:26** Lev 24:5-9 * **2:27** Diu 5:14

menmen me wɨ sabat.”

3

Me wɨ Sabat Jisas kɨkaap mɨt his enum
(Mt 12:9-14; Lu 6:6-11)

1 Maain Jisas pɨke ken wɨnak kerek mɨt nererik nekine hɨm me Moses neitai en. Mɨtɨk enuk his miutɨp meweikɨn hɨrak kau ein.
2 *Mɨt han hɨr nɨpɨrek hɨrak kakɨkepik me wɨ Sabat te hɨr nenerek nansiuwek hɨm nanriyaak kakno wɨnak enuk.
3 Jisas katɨp mɨtɨk his enuk kar ik: “Ti enen in.”
4 *Hɨrak epei kan, Jisas katɨp mɨt kar ik: “Me wɨ Sabat hɨm me God kerek Moses kewisɨm mau tɨwei hɨram mewisai haiu mɨrɨak menmen yaaim o enum? Haiu emkaap mɨt o haiu emnɨp?” Hɨr au nekintɨp neit.
5 *Hɨrak kɨwaainaan kɨri kemtaantɨwo han enuk kentar hɨr mɨt han toenuk. Hɨrak katɨp mɨtɨk his enum kar ik: “Ti esiuwe his emnen.” Hɨrak kesiuwehis mɨrak te his pɨke mɨre yaaim.
6 *His mɨre yaaim te mɨt ne Farisi hɨr nen witeik nen nererik netike mɨt kerek nises hɨm me mɨtɨk iuwe King Herot, hɨr nimenɨpɨn Jisas nankɨp.

Mɨt yapɨrwe nises Jisas

7 Jisas ketike mɨt disaipel nɨrak hɨr nen wan eik. Mɨt yapɨrwe ne provins Galili hɨr nisesik nen nererik netike mɨt ne Provins Judia,
8 *Idumia, wit yapɨrwe ke mani Jodan pɨnak ein, wit Taia, wit Jerusalem ketike wit Saidon. Hɨr yapɨrwe nemtau menmen Jisas epei kɨrɨakem, te hɨr nan nanɨrek.
9 *Hɨr epei nan, Jisas katɨp mɨt nɨrak kar ik: “Yi yayit bot eiyɨk einen eitenɨnek te mɨt ap nanɨpɨra hi ankewɨn hɨr nanɨntɨrɨra.”
10 *Nɨpaa Jisas kɨkaap mɨt miyapɨr yapɨrwe nɨnap hɨr nɨre yaain, te in ek mɨt yapɨrwe nɨnap newep mɨt hɨr nan nerp menep newis his mentar Jisas, te hɨr nɨre yaain.
11 *Hɨrak ken kitet ein ein, herwe enun nɨrek nitehɨr nau tɨ nenepɨp nar ik: “Ti Nɨkan ke God.”
12 *Te Jisas ketpor hɨm manp hɨr ap nanwepyapɨrek au emɨt!

Jisas hɨrak kehis mɨt disaipel nar hiswiyen wik
(Mt 10:1-4; Lu 6:12-16)

13 Maain Jisas kehis mɨt kerek hɨrak hanhani kenɨnor hɨr nan nisesik netikerek nen nau mɨniu (o neiyɨp) kentɨr ein.
14 Hɨr nau ein, hɨrak kehis mɨt hiswiyen wik (12) hɨrak kewep niuk kenewor niuk mɨr “Aposel.” Hekrit hekrit hɨr netikerek nanriyan nanisesik nanɨmtau hɨm mɨrak. Maain hɨrak

* **3:2** Lu 13:14 * **3:4** Lu 14:3 * **3:5** Jo 11:33, 12:40 * **3:6** Mt 22:15-16 * **3:8** Mt 4:25 * **3:9** Mk 4:1; Lu 5:1-3 * **3:10** Mt 14:36 * **3:11** Lu 4:41 * **3:12** Mk 1:34

kakriuweti nanɨno nantɨp
mɨt miyapɨr hɨm mɨrak.
15 Maain hɨrak kakriuweti
kakwisi hɨr nepɨr herwe
enun nanɨno nankeipɨn mɨt.
16 *Im em hɨram niuk me
mɨt hɨrak ketorhis keriyei
netikerek: Saimon (hɨrak
kewis niuk mɨrak ham Pita),
17 *Jems, ketike nɨkik
kɨrak Jon, hɨrakɨt nɨkerek
te Sebedi (Hɨrak kewis niuk
mɨrakɨt wik Boanesis kentar
hɨrakɨt tatɨp hɨm iuwe mɨre
nepni mewenɨn).
18 Hɨrak wen kehimɨtan
Andru, Filip, Batolomyu,
Matyu, Tomas, Jems hɨrak
nɨkan ke mɨtɨk Alfias, Tadias,
Saimon Selot,
19 hɨr netike Judas ke wit
Iskeriot kerek kewepyapɨr
Jisas te mɨt enun nepan
nɨrak neiyɨk nen nakɨp.

Mɨt natɨp Bielsebul kɨkaap Jisas kepɨr herwe enun nekeipɨn mɨt
(Mt 12:24-32; Lu 11:14-23, 12:10)

20 *Jisas kehis mɨt hiswiyen
wik (12) epei au, hɨrak ken
wɨnak kɨrak eik. Hɨrak ken
wɨnak, mɨt yapɨrwe nererik
wɨnak kɨrak te hɨrak ketike
mɨt disaipel nɨrak ap te
nanɨm menmen taau.
21 *Maain miye pɨrak
wetike kikrek tɨrak hɨr
nerteiyek, hɨr nen nare
nantɨwekhis nanriyaak
neiyɨk nanɨno nɨr ein nentar
hɨr han kitet hɨrak han ken
sip hɨrak ketaritari.
22 *Mɨt kerek ninɨn nertei
hɨm lo me Moses natɨp mɨt
miyapɨr em, hɨr nɨnaaiwɨr
wit Jerusalem nekiuwe nan
natɨp nar ik: “Herwe enuk
niuk mɨrak Bielsebul hɨrak
kersɨs Jisas te hɨrak Seten
kewis Jisas hɨrak kinɨn
herwe enun kepɨri nanɨno
nankeipɨn mɨt.”
23 Jisas kertei menmen hɨr
netpim te hɨrak kenɨne mɨt
ein hɨr nan nerp menep in,
hɨrak ketpor tok piksa kar
ik: “Seten kenmak te hɨrak
kepɨr herwe nɨrak nekeipɨn
mɨt a? Taauye!
24 Mɨt ne wit hak hɨras
nanɨnepan, te hɨr nankiyan
nantike mɨt han ne wit hak
nanɨnepan taauye!
25 Mɨt ne weiwɨk miutɨp
hɨras nanɨnepan te hɨr
nanɨrkeik te hɨr nankiyan
nanu nanɨt? Au, hɨr
nanɨwaank hɨras.
26 Seten hɨrekes kepɨr
herwe nɨrak nankeipɨn
mɨt, hɨr nanɨnke hasini
nanɨwaank hɨras.
27 Hi hinɨn Seten hi epɨr
herwe nɨrak nekeipɨn mɨt,
hɨram mar ke mɨtɨk hak
kinɨn kakno kakwep weipɨr
kaksenkek mɨtɨk enuk yehes
enum o mɨtɨk iuwe, te hɨrak
kakɨt menmen mɨrak meit
wɨnak eik keiyɨm kakno.

28 “Hi etpi werek. Menmen
enum mɨt nɨrɨakem metike
hɨm enum hɨr netpim hɨrak
God kakɨsakem han ekitetim
au.
29 Te mɨt natɨp enum
me menmen God Hɨmɨn
Yaaik kɨrɨakem, hɨrak ap
te kakɨsakem taau! Hɨram

* **3:16** Jo 1:42 * **3:17** Lu 9:54 * **3:20** Mk 6:31 * **3:21** Jo 10:20 * **3:22** Mt 9:34, 10:25

mamu mamɨt tipmain tipmain enum eik.”
30 *(Jisas katɨp hɨm im kentar mɨt han ne Jerusalem hɨr natɨp nar ik: “Herwe enuk kersɨsek kekepik te hɨrak kepɨr herwe enun nekeipɨn mɨt.”)

Neimɨn hɨr ne weiwɨk me Jisas
(Mt 12:46-50; Lu 8:19-21)

31 *Hɨrak katɨp epei au, Jisas miye pɨrak wetike kikrek tɨrak nan nerp witeik nenɨnewek.
32 Mɨt nau neit nɨmɨn nemtau hɨr nenɨnewek, hɨr netpɨwek nar ik: “Miye pit wetike kikrek nit hɨr nerp witeik nenɨnut.”
33 Jisas ketpor kar ik: “Neiyɨn hɨr nɨre miye wetike kikrek nai?”
34 Hɨrak kɨwaainaan kɨr mɨt nau menep te hɨrak katɨp: “Mɨt in hɨr nɨre miye wetike kikrek nai.
35 Mɨt kerek nemtau hɨm me God nisesim, hɨr keriyen nɨre miye wetike kikrek o yenterer nai.”

4

Jisas katɨp tok piksa me mɨtɨk kamɨr wit yehes mau ni
(Mt 13:1-9; Lu 8:4-8)

1 *Jisas pɨke ken wan ke Galili kerp tenhaan eik katɨp mɨt hɨm me God. Hɨrak kepu ein, mɨt yapɨrwe nan nererik nanɨmtau hɨm mɨrak. Hɨr nerp menep menep nersɨs Jisas, te hɨrak ken kau bot kɨwaai kentar wan menep tenhaan. Mɨt yapɨrwe nau tenhaan nemtau hɨm mɨrak.
2 *Hɨrak ketpor tok piksa kar ik:
3 “Yi eiyɨmtewem! Hɨrak mɨtɨk hak ken kewɨr yehes meit ni mɨrak.
4 Hɨrak wen kewɨrem, ham menke mɨwaai yayiwe, hore meniuwe man maam.
5 Yehes ham hɨram menke mɨwaai tɨ kentar nan mewo waswas mekre tɨ kike.
6 Maain, wepni iuwe kan kamɨp, hɨram meweiwei maa keremem.
7 Yehes ham menke mɨwaai tɨ kerek nɨpaa waai enum tɨk tɨk mewiyen. Maain, waai enum tɨk tɨk pɨke mewo mɨwapɨnem, te hɨram ap mari au.
8 Yehes ham menke mɨwaai tɨ yaaik nɨpaa mɨtɨk kewenek. Hɨram mewo iuwe mari yapɨrwe. Ham mari 30, ham mari 60, ham mari 100.”
9 Jisas katɨp hɨm mɨrak mɨkaru mar ik: “Neimɨn yi yertei hɨm mai werek werek yi han ekitetim werek werek.”

Kenmak Jisas katɨp tok piksa
(Mt 13:10-17; Lu 8:9-10)

10 Maain, mɨt yapɨrwe epei nen, Jisas hɨrak kepu weinɨm ketike mɨt hiswiyen wik nɨrak (12) netike mɨt han disaipel kerek nemtau hɨm mɨrak keriyen. Hɨr nepu nitɨwekhi hɨm me nɨpaa hɨrak ketpim.
11 Te hɨrak ketpor kar ik: “God kewisi yi yertei menmen me hɨrak

* **3:30** Jo 10:20 * **3:31** Mk 6:3; Jo 2:12; Ap 1:14 * **4:1** Mk 3:7-9; Lu 5:1-3 * **4:2** Mt 13:34; Mk 4:33-34

kinɨn naanmɨpre menmen
karkeik. Nɨpaa God ap
kewepyapɨrem, te mɨt hɨr
nerteiyem au. Hi etpim
hɨsawɨnem te yi mɨt keriyen
yertei menmen me God.
12 *Mɨt han toenuk au. Hi
etpim hɨsawɨnem hetpor te
'hɨr enɨr menmen te hɨr
ap nerteiyem, hɨr
nemtewem te hɨr
nerteiyem au. Hɨr
nertei te hɨr neweikɨn
han newet God em,
God kakɨsak menmen
enum hɨr nɨrɨakem.
Hɨr nepɨtari menmen
te hɨrak kakɨsak men-
men enum mɨr au.'

Jisas kewepyapɨr hɨm me tok piksa
(Mt 13:18-23; Lu 8:11-15)

13 "In ek yi yepɨtari
menmen im hi etpiyem
hɨsawɨnem, te maain yi
eiyɨrtei menmen ham
hi etpiyem hɨsawɨnem
mamɨrkeik? Taauye! Hi are
ewepyapɨr im em, te maain
yi eiyɨrtei hɨm me God werek
werek.
14-15 Yehes mɨwaai yayiwe
hɨram mar ke mɨt hɨr nem-
tau hɨm me God, te Seten kan
keweiknor han kɨr hɨr han
kaa hɨm mɨrak.
16 Yehes menke mɨwaai tɨ
kike kentar nan hɨram mar
ke mɨt nemtau hɨm me God
hɨr han yaaik.
17 *Yehes nekenik kike
mewo mepu, maain wepni
kamɨp hɨram meweiwei maa
hɨram mɨre mɨt. Mar im hɨr
nepu han yaaik, te maain mɨt
hɨr han neneri newepnaki,
hɨr han enuk nanɨnaaiwɨr
hɨm me God mamɨt.
18 Yehes mɨwaai tɨ nɨpaa
waai tɨktɨk mewi mɨwapɨn
yehes hɨram mar ke mɨt hɨr
nemtau hɨm me God.
19 *Te hɨr han kitet men-
men yapɨrwe. Hɨr han yaaik
nanɨt pewek yapɨrwe, hɨr
hemkre menepam neriuwe
menmen heriyai heriyai ere
han kɨr kenke kenterim.
Hɨm me God mepu mekre
han kɨr au, hɨr han kaa rem
meit.
20 Yehes mɨwaai tɨ yaaim
mari yapɨrwe, hɨram mar
ke mɨt nemtau hɨm me God
hɨr nisesim nɨrɨak menmen
yaaim. Mɨt han kike, mɨt han
iuwe, mɨt han wɨsenum."

Hɨm me si mɨt nɨsawɨnek kekre sar
(Lu 8:16-18)

21 *Jisas hɨrak pɨke ketpor
kar ik: "Yi yayɨt si te yi ei-
sawɨnek ekɨkre sar o eknɨk
yeno a? Taauye! Yi eiwisɨk
ekɨntar yeno eku niu ekɨr.
22 *Menmen yapɨrwe
mɨsawɨn meit, maain hɨram
pɨke mamu yaain mɨt
nanɨrteiyem. Menmen ham
yapɨrwe mɨt hɨr nehanem,
maain hɨram mamu yaain
mɨt nanɨrteiyem.
23 Keiyɨn kakɨrtei, hɨrak
kakɨmtewem."
24 *Hɨrak wen ketpor kar
ik: "Menmen yi eiyɨmtewem
yi han ekitetim werek
werek. Mar ke yi han
kitet mɨt netike menmen
hɨr nɨrɨakem, maain mar
im God han kakiteti yi

* **4:12** Ais 6:9-10; Jo 12:40; Ap 2:26-27 * **4:17** Mt 26:31 * **4:19** Mt 19:23-24
* **4:21** Mt 5:15 * **4:22** Mt 10:26; Lu 12:2 * **4:24** Mt 7:2

mɨt kakrekyiyem, te hɨrak kakriyaam wɨsenum.

25 *Mɨtɨk hak ketenen menmen, te God kakwetɨwek menmen ham mamtikerem hɨram yapɨrwe. Mɨtɨk hak au ketenen menmen kike, menmen mɨrak kike God kakriyaam mamno mamkeipnɨwek mamɨwaank mamɨt.”

Tok piksa me yehes mewo

26 Jisas wen katɨp: “Menmen God kɨrɨakem kakri han ke mɨt te hɨr nanisesik, hɨram mar ke mɨtɨk kamɨr yehes mau ni.

27 *Wɨtaan o wanewik hɨrak kɨwaai o kɨrɨak menmen, yehes mewo. Hɨrak kɨrem mewo, te hɨrak kepɨtari karkeik te hɨram mewo.

28 Tɨ hɨrekes kenip yehes mewo men mine tɨwei, maain heneik mewim hɨram mamri mamine nɨkim mɨram. Mɨtɨk au, tɨ erekek kenip menmen mewo.

29 *Maain yehes me nenhep maa, mɨtɨk kaknen kakwenem.”

Tok piksa me nu mastet
(Mt 13:31-32; Lu 13:18-19)

30 Jisas wen ketpor kar ik: “Hi etpi menmen God kɨrɨakem kakri han ke mɨt kakriuwerem hɨram mɨre mekam? Hi etpi hɨm im.

31 Yehes me nu mastet men tɨ mewo hɨram kike kike. (Hɨram mar ke God kinɨn naanmɨpre mɨt, te maain hɨr yapɨrwe nanɨrtei menmen mɨrak.)

32 Maain, hɨrak mastet nɨkik kakwo kakre iuwe, hɨrak kinɨn menmen mɨt namɨr mau ni eim, hɨrak ken niu kakwɨrɨr heneik mewik, te hore mamnen mamwik mamwis yaank mentar heneik mɨrak.”

Jisas katɨp mɨt hɨm tok piksa keremem
(Mt 13:34-35)

33 Jisas katɨp mɨt yapɨrwe tok piksa mar im ere hɨrak keremir yinam au meit mentar hɨr ap nerteiyem wen au.

34 Hɨrak katɨp tok piksa mar im katɨp mɨt yapɨrwe rem keriyen. Te hɨrak ketike mɨt nɨrak nepu weinɨm, hɨrak kewepyapɨr menmen nɨpaa hɨrak ketpim kɨsawɨnem.

Jisas katɨp te yuwerep katɨn kike kike keit
(Mt 8:23-27; Lu 8:22-25)

35 Maain hɨnkewɨ menep kakre wɨtaan, Jisas katɨp mɨt nɨrak kar ik: “Haiu emno emrekir wan emno pɨnak ein.”

36 Hɨrak ketpor, te hɨr netikerek wen nau bot nɨnaaiwɨr mɨt yapɨrwe nerp tenhaan. Mɨt nau bot ham netikeri nen.

37 Hɨr wen nepno ein, yuwerep kɨniu kan keriuwet wan te tɨpar kehɨnhɨn kekre bot.

38 Jisas kɨwaai kɨnatɨn kekre bot sip kɨrak kewis paan kentar yeno tap mɨrak. Mɨt nɨrak nan nekotɨtek netpɨwek nar ik: “Haai, ti ap han kitetai au a? Haiu wan kɨniu kakwep te haiu mami.”

---

* **4:25** Mt 13:12 * **4:27** Je 5:7 * **4:29** Joe 3:13; Rev 14:15

39 Te Jisas kekrit katɨp
wan yuwerep kewenek kar
ik: “Hɨhe enuk ewaai ehɨt!”
Hɨrak katɨp epei au, yuwerep
katɨn kike kike, wan hɨhe
enuk kɨwaai keit.
40 Te Jisas katɨp mɨt nɨrak
kar ik: “Yi yenmak te yi
yɨnaain a? Yi ap han kiteta
wen au a?”
41 Hɨr nemtau hɨm mɨrak,
hɨr nɨnaain natɨpan main
main nar ik: “Mɨtɨk ik
hɨrak keimɨn? Hɨrak mɨtɨk
kerekek? Hɨrak kertei kewen
yuwerep wan hɨhe enuk
kɨwaai keit.”

5

Jisas kepɨr herwe enuk kenpɨn kekeipɨn mɨtɨk
(Mt 8:28-34; Lu 8:26-29)

1 Hɨr nau bot nerekir wan
nen pɨnak ein, hɨr niun tɨ ke
wit ke mɨt ne Gerasa.
2 *Jisas hɨrak kenke
kɨnaaiwɨr bot kiun tenhaan
ken pɨn eik, mɨtɨk hak kerek
herwe enuk kersɨsek hɨrak
kɨnaaiwɨr herwe hei kɨnɨk
mɨniu (o neiyɨp), hɨrak kan
Jisas.
3 Mɨtɨk ik hekrit hekrit
kepu kekre herwe hei kɨnɨk
mɨniu (o neiyɨp). Mɨt han
hɨr ap nenke sen nesenkekik
neriuwerem in ek au.
4 Hɨr nɨpaa nesenkekik
neriuwe sen mau his hɨt
mɨrak, te hɨrak au kari me
his ketnim, hɨrak kewɨr nan
kenemtɨn me hɨt. Mɨt han
hɨr nepɨtari nɨrɨak menmen
te hɨrak kɨre yaaik kau keit,
taau.
5 Hekrit hekrit wɨtaan
wepni, hɨrak kepu kepeit
kepɨkre herwe hei kɨnɨk
mɨniu (o neiyɨp), hɨrak
kenepɨp kenep hɨrekes
keriuwe nan kerekir yɨnk
kɨrak.
6 Hɨrak kɨr Jisas keperp
ein, hɨrak kesiukɨn ken
kewen ninɨp kitehɨr
kewenɨpiyek kerp menep,
7 *hɨrak kenepɨp katɨp kar
ik: “Ti Nɨkan ke Mɨtɨk Iuwe
ti henmak te t!”
8 Herwe kɨnapen kentar
Jisas nɨpaa ketpɨwek kar ik:
“Ti herwe enuk enke enepɨn
ekeipnɨwek.”
9 Jisas kitɨwekhi kar ik: “Ti
ekine hɨrekes.” Herwe katɨp,
“Hi niuk mai mɨt yapɨrwe
hentar haiu herwe yapɨrwe
mersɨsek.”
10 Hɨrak kitehi Jisas hɨm
iuwe te hɨrak ap kakriuweti
nanɨnaaiwɨr wit ik au ekɨt!
11 Sak yapɨrwe meit mɨniu
(o neiyɨp) eik maam men-
men.
12 Herwe nitɨwekhi nar ik:
“Ti eriuwetai haiu mamno
mamɨkre sak.”
13 Jisas hɨrak kewenhi te
hɨr netpaan nɨrɨr nekeipɨn
mɨtɨk ik, hɨr nen nekre
sak. Sak yapɨrwe mar 2,000
hɨram mɨrɨr mekiuwe mɨniu
(o neiyɨp) men mamɨn wan
tɨpar mekiuwe hɨm yipɨr
hɨram maa meit.
14 Mɨt kerek naanmɨpre
sak hɨr nɨrɨr nen natɨp mɨt
ne wit iuwe, mɨt ne wit kike
me menmen im epei man.
Hɨr nemtau menmen im, hɨr
nan nanɨr menmen mɨt hɨr
epei netporem.
15 Hɨr nan nɨr Jisas ketike
mɨtɨk nɨpaa herwe nersɨsek.
Mɨtɨk ik hɨrak kau tɨ han

* **5:2** Mk 1:23 * **5:7** Mk 1:24

yaaik, hɨrak epei keriuwet klos, te hɨr mɨt nɨnapen.
16 Mɨt naanmɨpre sak wen netpor menmen hɨr epei nɨrem me mɨtɨk enuk ketaritari ketike sak.
17 Hɨr nemtau menmen im, hɨr nitehi Jisas hɨm iuwe hɨrak kaknaaiwɨr wit kɨr.
18 Hɨr nitɨwekhi nar ek, te hɨrak ken kau bot. Hɨrak mɨtɨk nɨpaa herwe nersɨsek kitehi Jisas, te hɨrak ketikerek tatno.
19 Te Jisas ketpɨwek kar ik: “Au, ti ehu in eno wit me mɨt nit eteiknor etpor menmen Mɨtɨk Iuwe hɨrak kerekyutem han tewenɨnit kekepit.”
20 *Te hɨrak ken wit mar hiswiyen (10) niuk mɨram Dikapolis, hɨrak katɨp kewepyapɨr menmen Jisas kerekyɨwekem. Mɨt en nemtewem hɨr nepɨrpɨr han yaaik han kitetim.

Jisas kɨkaap mɨtɨk iuwe nɨki pɨrak wetike mɨte hɨre winen hemkre
(Mt 9:18-26; Lu 8:40-56)

21 Jisas pɨke ken kau bot ketike mɨt nɨrak, hɨr nerekir wan nen pɨnak ein. Jisas kenke kɨnaaiwɨr bot pɨke ken kiun tenhaan eik, mɨt yapɨrwe nerp nererik neweiknɨwek kerp en.
22 Hɨr nerp nererik neweiknɨwek kerp en, mɨtɨk hak kerek naanmɨpre wɨnak kerek mɨt nererik nekine hɨm me Moses neitai, niuk mɨrak Jairas, hɨrak kan kenke kitehɨr kɨwaai hɨt me Jisas,
23 *hɨrak katɨp hɨm iuwe kar ik: “Nɨki pai nepei menep wawi waunatɨn wauno. Ti enen etikewa euno ti ewis his menteriye te hɨre aure yaaip hɨre pɨke wawɨkrit wawu.”
24 Hɨrak ketpɨwek, te Jisas ketikerek ten ein.

Hɨrak tetike mɨt disaipel nɨrak nen en, mɨt yapɨrwe nisesi nen nerp neweikɨn Jisas.
25 Mɨte piutɨp wises Jisas wetikeri, hɨre wɨnap hekrit hekrit winen hemkre me tito mar hiswiyen wik (12).
26 Hɨre nɨpaa wen wɨr mɨt dokta yapɨrwe, hɨre wewɨr pewek wewetorem weiyɨm watɨn hɨrehes ere hɨram epei au mesi. Te hɨr nertei nekepye au. Hɨre wen wɨnap winen hemkre.
27 *Hɨre wemtau mɨt natɨp menmen Jisas hɨrak kɨrɨakem, te hɨre wisesik.
28 Hɨre han kitet war ik: “Hi awis his mentar laplap mɨrak kerekek, te hi pɨke are yaaip.”
29 Hɨre wesiuwe his wewisɨm mentar laplap mɨrak, hemkre kɨre katɨn keit, hɨre wɨre yaaip. Te hɨre wertei hɨre winen hemkre epei au keit.
30 *Jisas hɨrak kertei menmen mɨrak yaaim iuwe mɨnaiwɨrek men mɨkaap neimɨn, te hɨrak keweikɨn kɨwaainaan kitehi mɨt kar ik: “Keimɨn ketenɨno laplap

* **5:20** Mt 4:25; Mk 7:31 * **5:23** Mt 8:3; Mk 7:32 * **5:27** Mk 6:56; Mt 14:36
* **5:30** Lu 6:19

mai?”
31 Mɨt nɨrak disaipel
netpɨwek: “Ko! Mɨt yapɨrwe
neweiknɨnit. Kenmak te ti
hitorhi me laplap mit a?”
32 Au, Jisas wen kɨwaainaan
kakɨr keimɨn ketenɨnɨwek
laplap.
33 Mɨte ip wertei hɨre epei
wɨre yaaip, te hɨre wepɨrpɨr
wan wenke witehɨr wɨwaai
hɨt me Jisas wewepyapɨr
menmen hɨre wɨrɨakem.
34 *Te Jisas ketpɨwe kar ik,
“Mɨte, ti han kiteta hi ekepit,
te ti ere yaaip. Nɨpaa ti hɨnap
te in ek ti epei ere yaaip.”
35 Hɨrak wen ketpɨwe,
mɨtɨk Jairas mɨt nɨrak nan
netpɨwek nar ik: “Nɨki
pit epei waa, henmak te
ti eriyaam ektan Jisas? Ti
ewisɨk kakno?”
36 Te Jisas kemtewem hɨrak
katɨp mɨtɨk Jairas kar ik: “Ti
ap enaain au. Ti han ekiteta
kerekek.”
37 Hɨrak kewis Pita, Jems
ketike nɨkik kɨrak Jon tetike
mɨtɨk ik keretet, hɨrakɨt ten
ein. Hɨrak kewen mɨt han
au, hɨr nerp in.
38 Hɨrakɨt ten tɨpiun
wɨnak ke mɨtɨk ek, hɨrak
Jisas kɨr mɨt hɨr nɨkɨtep
nesikeyaanmi.
39 *Hɨrak ken wɨnak ke
nɨmɨn ein, hɨrak ketpor kar
ik: “Yenmak te yi yɨkɨtep?
Hɨre ap waa au, hɨre wɨwaai
kerepep.”
40 Hɨr nemtewek katɨp kar
ik te hɨr nenwesɨsek enum
enum nen. Te hɨrak keri-
uweti nen wit eik. Hɨrak
ketike miye haai nɨre nen
netike Pita, Jems, Jon neit
haau me nɨki wɨwaai weitai
en.
41 *Hɨrak ketenenɨwe his
kiutɨp ketpɨwe hɨm me mɨt
ne Isrel kar ik: “Talita kumi.”
Haiu meweikɨn hɨm haiu
matɨp mar ik: “Nɨki kike hi
hetput ti ekrit.”
42 Hɨre wekrit wasenum
witet ein ein. (Nɨpaa ein hɨre
wepu tito mar hiswiyen wik
(12).) Hɨr mɨt nɨrep hɨre
witet ein ein hɨr nenemyɨwe
naan natɨp: “Ko!”
43 *Jisas ketpor hɨm iuwe
te hɨr ap nanwepyapɨrek au
emɨt. Epei au, hɨrak ketpor
hɨr nanwetɨwe menmen te
hɨre wawɨm.

6

Mɨt ne wit Nasaret neweikɨn sip newet Jisas (Mt 13:53-58; Lu 4:16-30)

1 Jisas kɨnaaiwɨr wit ik ek
ken kiun wit kɨrak eik. Mɨt
nɨrak hɨr nisesik.
2 *Hɨrak ken kiun witeik,
maain wɨ sabat ham, hɨrak
ken kekre wɨnak kerek mɨt
nekine hɨm me Moses neitai
en, hɨrak katɨp mɨt miyapɨr
hɨm me God. Hɨr nemtewek,
hɨr nehɨnhɨn natɨp nar ik:
“Keimɨn ketpɨwek hɨm im te
hɨrak ketpaiyem? Karkeik
te hɨrak kertei menmen im?
Hɨrak kɨrɨak menmen yaaim
nɨpaa haiu ap mɨrem au.
3 *Mɨtɨk ik ek hɨrak kime
wɨnak kerekek. Hɨrak nɨkan
ke Maria. Hɨrak heiyiuwe
ke Jems, Josep, Judas tetike
Saimon. Yenterer nɨrak nau

* **5:34** Mk 10:52; Lu 7:50, 17:19 * **5:39** Jo 11:11 * **5:41** Lu 7:14 * **5:43** Mk 1:44, 7:36 * **6:2** Jo 7:15 * **6:3** Jo 6:42

in netikewai. Hɨrak Mɨtɨk
Iuwe au. Hɨrak mɨtɨk weinɨk
kepɨr ke haiu mɨt keriyen."
Te hɨr han toenuk neriuw-
erek nɨneinɨk.
4 *Jisas ketpor kar ik:
"Mɨtɨk hak katɨp mɨt men-
men God keteiknɨwekem,
niuk mɨrak iuwe men
heriyai heriyai merer wit
wit. Te niuk mɨrak ap iuwe
keit wit kɨrak, o weiwɨk
miutɨp mɨrak o miye haai
kikrek o yenterer nɨrak au."
5 *Hɨrak ap kɨrɨak men-
men yaaim yapɨrwe nɨpaa
mɨt ap nɨrem au, te hɨrak
kewis his mentar mɨt nɨnap
kekekpi hɨr nɨre yaain man-
penuk neit.
6 Hɨrak kenke kekreri ken-
tar mɨt in ap han kitetik.

Jisas keriuwet mɨt aposel nɨrak nar hiswiyen wik (12)
(Mt 10:5-15; Lu 9:1-6)

7 *Hɨrak kari mɨt hiswiyen
wik nɨrak (12) nau hɨrak ket-
por menmen. Hɨrak ketpor
menmen, hɨrak kenkeri keri-
uweti nɨre wik wik nen nerer
wit wit. Hɨrak kewisi hɨr
nekrehɨr kɨrak nepɨr herwe
enun nanɨno nankeipɨn mɨt.
8 *Hɨrak ketpor hɨm iuwe
te hɨr ap nanɨt menmen
yapɨrwe neiyɨm nanɨno au
emɨt! Pewek o wapnake o
menmen au. Paap kerekek te
hɨr neke tɨ neriuwerek.
9 Hɨr neriuwet su, te saket
wik au emɨt, miutɨp kere-
mem. Hɨrak ketpor kar ik:
10 "Me wɨ yi yaino yayu
yayɨkre wɨnak hak, yi ap
yayɨm menmen eirer wɨnak
ham au emɨt. Wɨnak kiutɨp
kerekek ere yi yainaaiwɨr
wit yaino wit hak.
11 *Mɨt ne wit hak ap ner-
iyi mɨt naanmampri yayɨt
wɨnak kɨr nanɨmtau hɨm
mi au, yi einaaiwɨr mɨt in
einepep toni waniu (o win)
mau hɨt mit, te yi yeteiknor
hɨr nɨrɨak enum."
12 Hɨrak ketpor epei au,
hɨr mɨt nɨrak nen natɨp mɨt
miyapɨr han hɨm me God
me hɨrak katɨp mɨt hɨr nan-
weikɨn sip nanwet menmen
enum.
13 *Hɨr nepɨr herwe enun
yapɨrwe nekeipɨn mɨt, hɨr
newen wel mentar mɨt
nɨnap, te hɨr nɨre yaain.

Mɨt nenep Jon kerek kɨrkɨr mɨt, hɨrak kaa
(Mt 14:1-12; Lu 3:19-20, 9:7-9)

14 *Mɨtɨk iuwe King Herot
kinɨn naanmɨpre mɨt ne
Isrel, hɨrak kertei menmen
Jisas kɨrɨakem kentar Jisas
niuk mɨrak iuwe te mɨt
hɨr nertei menmen hɨrak
kɨrɨakem hɨr netpim nerer
wit wit. Te Herot kemtewek.
Mɨt han natɨp nar ik: "Jon
kerek kɨkɨr mɨt neriuwe
tɨpar hɨrak nepei kaa, te
hɨrak pɨke kekrit kepu. Mar
im te hɨrak kɨrɨak menmen
yaaim nɨpaa haiu mɨt ap
mɨrem au."
15 Te mɨt han natɨp nar ik:
"Hɨrak Jisas ik hɨrak Ilaisa
kerekek." Mɨt han natɨp:
"Au, hɨrak kɨre mɨt profet
nɨpaa natɨp hɨm me God

* **6:4** Jo 4:44 * **6:5** Lu 4:40 * **6:7** Lu 10:1 * **6:8** Lu 10:4-11 * **6:11** Ap 13:51 * **6:13** Je 5:14 * **6:14** Mt 16:14; Mk 8:28

newepyapɨrem natɨp mɨt
em.”
16 Herot kemtewem, hɨrak
han kitet kar ik: “Hɨrak Jon
nɨpaa hi eriuwet mɨtɨk hak
ken kerekir teruk kɨrak paan
kewen keket, hɨrak pɨke
kekrit kau keit.”
17-18 **Nɨpaa Jon hɨrak
epei katɨp Herot kar ik: “Ti
hewaank Herodias mɨte pe
nɨkik kit ti hetɨwe. Menmen
im hɨram ap yaaim au,
hɨram enum!” Herot han
enuk keriuwet mɨt nɨrak
hɨr netenen Jon nesenkekik
newisɨk kekre wɨnak enuk
kentar mɨte pe Herot nɨkik
kɨrak niuk mɨrak Filip, hɨrak
herot ketɨwe.
19 Herodias hɨre han enuk
ware waunep Jon, te hɨre
taau.
20 Herot kɨnaain Jon.
Hɨrak kertei Jon mɨtɨk yaaik
kises hɨm me God. Te Herot
naanmɨprewek. Wɨ kerek
herot kemtau hɨm mɨrak
hɨrak kɨnaain. Te hɨrak wen
pɨke hanhan kakɨmtau hɨm
mɨrak kakteipim kerekek.
21 Maain wɨ ham Herodias
hanhan wemirɨr Herot mɨtɨk
kɨre hɨrak kaknep Jon. Wɨ
im Herot han kitet wɨ nɨpaa
miye pɨrak winaak, te hɨrak
kemani menmen kakwet mɨt
nɨrak ne gavman netike mɨt
kerek naanmɨpre mɨt ne ami
netike mɨt niuk mɨr iuwe
neit provins Galili hɨrak kak-
wetɨr menmen hɨr nanɨm.
22 Hɨr naam epei au,
Herodias nɨki pɨre wan
wɨrɨre winor henye. Hɨr mɨt
han yaaik iuwe neriuwerep,
te Herot ketpɨwe kar ik:
“Ti itauhi me menmen ti
hanhanem, te hi tewen
ewetitem.
23 *Menmen mekam ti
itauhiyem hi ewetitem.
Ti itauhi me menmen hi
naanmɨprewem te hi enke
pɨnam ewetitem hi wen
hetenen pɨnam.”
24 Hɨrak katɨp epei au,
hɨre wen witeik witehi
miye pɨre war ik: “Hi
ehitɨwekhi mekam?” Hɨre
miye wetpɨwe war ik: “Ti
ehitɨwekhi me mɨtɨk kakno
kaknep mɨtɨk Jon Baptais
kerek kɨkɨr mɨt neriuwe
tɨpar hɨrak kakweto paan
kɨrak.”
25 Hɨre pɨke wan waswas
wetpɨwek hɨm iuwe war ik:
“In ek ti eweto paan ke Jon
ekɨkre tɨkenup.”
26 Herot kemtau hɨm im,
hɨrak han enuk. Te nɨpaa
hɨrak ketpɨwe hɨm iuwe, mɨt
yapɨrwe nemtewek. Te hɨrak
kɨnapen kaknep Jon, te hɨrak
yɨnk enuk katɨp mɨte auye.
27 Te hɨrak kesiuwe mɨtɨk
ken kerekir Jon teruk kɨrak
kekre wɨnak enuk.
28 Hɨrak kewis paan kɨrak
kekre tɨkenup hɨrak pɨke
keiyɨk kan kewet mɨte rek.
Hɨre wen witeik wewet miye
pɨre paan ke Jon.
29 Maain mɨt ne Jon nertei
hɨrak epei kaa, hɨr nen
wɨnak enuk neit yɨnk kɨrak
neiyɨk nan newisɨk kekre
hei.

Jisas kewet mɨt nar 5,000 menmen hɨr naam
(Mt 14:13-21; Lu 9:10-17; Jo 6:1-13)

* **6:17-18** Lev 18:16 * **6:17-18** Lev 18:16 * **6:23** Est 5:3, 6, 7:2 * **6:30** Lu 10:17

30 *Mɨt aposel ne Jisas pɨke
nan netpɨwek menmen hɨr
nɨrɨakem natɨp mɨt miyapɨr
em.
31 *Hɨrak ketpor kar ik:
“Yi eitikewa haiu mamno
wit weinɨk mamu mamɨt
ein.” Hɨrak katɨp kar ik ken-
tar mɨt yapɨrwe nan netpor
wanewik ere wɨtaan, te hɨr
ap nau naam menmen taau.
32 Hɨr hɨras nau bot nepno
wit weinɨk.
33 Te mɨt yapɨrwe ne
wit yapɨrwe nɨri hɨr nen,
hɨr nerteiri hɨr neimɨn, te
hɨr mɨt miyapɨr nesiuknen
ninɨn nen wit weinɨk eik ek
nemeriyor hɨr nanɨnen.
34 *Jisas kenke kɨnaaiwɨr
bot ken kiun tenhaan
kerp tɨ eik, hɨrak kɨr mɨt
yapɨrwe nererik in, hɨrak
hanhani kentar hɨr nɨre
sipsip mɨt naanmɨprewem
au, hɨram mamno heriyai
heriyai menmen mamɨmɨp
mamɨwaankem. Hɨrak katɨp
keteiknor menmen me God
yapɨrwe.
35 *Maain menep kakre
wɨtaan hɨrak wen ketpor
hɨm, mɨt disaipel nɨrak
nan netpɨwek nar ik: “Wit
weinɨk ik ek, nepei au kakre
wɨtaan.
36 Ti eriuweti enɨno enrer
wit wit enɨt menmen enɨm.”
37 Hɨrak Jisas ketpor,
“Yi hɨras eiwetɨr menmen
hɨr nanɨm.” Te hɨr pɨke
netpɨwek, “Haiu emno
emwɨr pewek mar 200 kina
mamɨt menmen a? Taauye!
Haiu ap meit pewek mei
yapɨrwe au!”
38 Jisas kitorhi kar ik:
“Menmen marmenum
mepeit in? Yi eino ei-
wenhisem.” Hɨr epei nen
newenhisem, hɨr pɨke nan
netpɨwek nar ik: “Bret
hispɨnak (5) metike saauk
wik me wan mepeit in
keremem.”
39 Hɨrak epei kertei, hɨrak
katɨp mɨt disaipel nɨrak: “Yi
eitɨp mɨt hɨr enɨnke hasini
enu yenkis eim.”
40 Hɨrak ketpor kar ek, te
hɨr nenkeri hasini hasini nau
nitet yenkis, mɨt han nar 100,
mɨt han nar 50.
41 Te hɨrak ketenen bret
metike saauk mau his
mɨrak, hɨrak kɨkɨamnaan
men nepni eim kitehi God
katɨp hɨrak yaaik. Epei
au, hɨrak kewep bret kewet
mɨt disaipel nɨrak em. Te
hɨr netɨwem neiyɨm nen
newet mɨt miyapɨr em. Epei
au, hɨrak pɨke keit saauk
kewetɨrem hɨr neiyɨm nen
newet mɨt miyapɨr em hɨr
naam.
42-43 Mɨt miyapɨr yapɨrw
naam ere tu iuwe, ham au
mepeit. Te mɨt disaipel neit
menmen yinam mɨwaai em
kerek mɨt hɨr naam au, hɨr
nemi mekre wapnake mar
hiswiyen wik (12) ere mau
hɨm.
44 Hɨr mɨt yapɨrwe nar
5,000 mɨt keriyen hɨr nererik
naam menmen.

*Jisas ken kitet tɨpar keke
niu*

(Mt 14:22-23; Jo 6:15-21)

45 In ek Jisas katɨp mɨt di-
saipel nɨrak hɨm manp te

* **6:31** Mk 3:20 * **6:34** Mt 9:36 * **6:35** Mk 8:1-9

hɨr eninɨn enu bot enɨno en-
rekir wan eniun pɨnak ein
enmeriyɨwek enɨt wit Bet-
saida. Hɨrak kakriuwet mɨt
hɨr nanɨno heriyai heriyai
nanrer wit mɨr eim.
46 *Hɨrak Jisas keriuweti
hɨr nen, te hɨrak ken mɨniu
(o neiyɨp) kitehi God, hɨrakɨt
tewepnak.
47 Maain wɨtaan man, bot
ke mɨt wen kerekir wan ke
nɨmɨn, hɨrak Jisas kerp tɨ
kepu weinɨk. Hɨrak kɨr mɨt
nɨrak hɨr neiyɨk newen tɨpar
iuwe neriuwet bot ken, te
nɨme mɨniu meriuwet bot ap
ken kiun pɨnak ein au.
48 Menep wanewik, Jisas
hɨrak kitet wan keke niu ken.
Hɨrak kakno kaksipaat mɨt
nau bot,
49 *te hɨr nɨrek kitet wan
keke niu ken, hɨr han kitet
hɨrak herwe.
50 Te hɨr nɨnaain nenepɨp.
Hɨr nenepɨp te hɨrak ketpor
kar ik: “Yi han tokik eiyu. Hi
Jisas kerekek hi han. Te yi ap
eineina au.”
51 *Hɨrak ketpor epei au,
hɨrak kehɨn kɨniu ketikeri
nau bot. Te nɨme matɨn meit.
Hɨr nɨrek, te hɨr nepɨrpɨr
iuwe.
52 *Hɨr ap han kitet
menmen me bret kerek
hɨrak kɨrɨakem kewet mɨt
em hɨram meteiknor hɨrak
Mɨtɨk Iuwe. Au, han kɨr
wen toenuk. Mar im te hɨr
nepɨrpɨr.

*Jisas kɨkaap mɨt miyapɨr
hɨr nɨnap neit Genesaret*
(Mt 14:34-36)

53-54 Hɨr nerekir wan ere
hɨr niun tenhaan ken pɨn eik.
Hɨr nɨnaaiwɨr bot nerp ten-
haan mɨt yapɨrwe hɨr nɨr ni-
naan me Jisas hɨr nerteiyek
hɨrak keimɨn. Te hɨr nen
heriyai heriyai
55 nerer wit wit hɨr nenerɨr
mɨt nɨnap neri nen newisi
nɨwaai nentar yeno, hɨr
nɨnani neri nen wit kerek hɨr
nemtau Jisas kewiyen.
56 Jisas ken kerer wit kike
o wit iuwe, hɨr mɨt newis
mɨt nɨnap hɨr nau yaain
menep yayiwe, hɨr nitɨwekhi
te hɨr newɨr his netenen klos
mɨrak. Mɨt kerek newɨr his
netenen klos mɨrak, hɨr pɨke
nɨre yaaik.

7

*Jisas kene mɨt kerek hɨr
nises hɨm me maamrer, ap
nises hɨm me God au*
(Mt 15:1-9)

1 Mɨt han ne Farisi kerek
ninɨn nises hɨm me Moses,
hɨr netike mɨt han kerek
ninɨn nertei hɨm me Moses
natɨp mɨt miyapɨr em, hɨr
nɨnaaiwɨr wit Jerusalem nen
nererik neit wit eik nanɨr
Jisas.
2 *Hɨr nɨr mɨt disaipel han
kerek nises hɨm me Jisas
hɨr nɨpaam menmen te hɨr
ninɨn nekemyet his mɨr au.
3 (Mɨt miyapɨr ne Isrel hɨr
niutɨp niutɨp nises hɨm me
maamrer te mɨt ne Farisi hɨr
nisesim iuwe. Hɨr nekemyet
his au, te hɨr nanɨm menmen
au.
4 *Hɨr nanɨno wit nanɨt
menmen mɨt nesiuwerem

* **6:46** Mk 1:35; Lu 5:16, 6:12, 9:28 * **6:49** Lu 24:37 * **6:51** Mk 4:39 * **6:52** Mk 8:17 * **7:2** Lu 11:38 * **7:4** Mt 23:25

meit maket, hɨr nantɨwem
pɨke nanɨnen wit eik hɨr
ninɨn nanmɨr au, te hɨr
nanɨm menmen au. Hɨr
nises hɨm meiyam me
maamrer mar im. Hɨr
nekemyet wa hesnu, mɨn me
toni, wenkepye, sar metike
mɨn me ain. Au, hɨr ap te
nanɨm menmen taau!)

5 Hɨr mɨt ne Farisi netike
mɨt kerek ninɨn nertei hɨm
me Moses natɨp mɨt miyapɨr
em, hɨr nitehi Jisas nar ik:
"Nenmak mɨt hɨr nises hɨm
mit, te hɨr ap nises hɨm
me maamrer? Hɨr naam
menmen neriuwe his enum
hapɨk mewim."

6 *Jisas ketpor kar ik:
"Nɨpaa Aisaia hɨrak katɨp
hɨm me yi mɨt kerek
yewenɨn hɨm. Hɨrak kewis
hɨm mau tɨwei mar im:

'Mɨt in newenanɨpi neriuwe
hɨm mɨr, te han kɨr
kisɨsa au.

7 Hɨr nitehɨr newen ninɨp
nine henye newenɨpi
niuk mai weinɨm. Hɨr
natɨp mɨt miyapɨr hɨm
mɨr hɨram mar ke hɨm
me God.'

8 "Yi yeweikɨn sip yewet hɨm
me God, te yi yises hɨm
weinɨm mɨt keriyen hɨr net-
piyem."

9 Hɨrak wen ketpor, "Yi
yertei werek werek eiweikɨn
sip eiwet hɨm me God te yi
eiyises hɨm mi.

10 *Nɨpaa Moses kewis
hɨm mau tɨwei katɨp kar
ik: 'Yi naanmampre miye
haai ni eiwenɨpi niuk mɨr
eikepi, maain yi naanmam-
pri. Neimɨn hɨr nene miye
haai nɨr nanre newɨrpaan
newepik, hɨr mɨt han
nanɨnɨp nani nanɨt.'

11 Te yi mɨt yatɨp mɨtɨk
hak kaktɨp miye haai nɨrak
menmen hɨrak maain kak-
wetɨrem kakɨkepi, te hɨrak
kehimɨtanem kakwet God
em,

12 te maain yi yeriuwesɨsek
hɨrak ap kakwet miye haai
em kakɨkepi kakriuwerem
au.

13 Mar im yi yewenɨn hɨm
me God yeriuwe menmen
maamrer netpiyem yi yis-
esim yatɨp mɨt em. Yi
mɨt yɨrɨak menmen yapɨrwe
enum mar im."

Menmen mɨt nɨrɨakem menip God hɨrak katɨp hɨr enun
(Mt 15:10-20)

14 Jisas pɨke kenɨne mɨt
miyapɨr yapɨrwe hɨrak ket-
por kar ik: "Yi mɨt miyapɨr
yapɨrwe, yi nɨkɨp emnep
eiyɨmtau hɨm mai, yi han
ekitetim!

15 *Menmen mɨt nanɨm
mamno tu kɨr hɨram ap
menip God kaktɨp mɨt hɨr
enun au. Menmen mekre
han ke mɨt hɨram meweikɨn
han kɨr hɨram menip God
hɨrak kaktɨp mɨt hɨr enun.

16 Neimɨn hɨr enɨrtei hɨr
nanɨmtewem."

17 Maain hɨrak epei
kɨnaaiwɨr mɨt hɨrak ken
wɨnak ken nɨmɨn ein, mɨt
nɨrak nises hɨm mɨrak hɨr
nitɨwekhi me hɨm nɨpaa
hɨrak ketpim.

---

* **7:6** Ais 29:13 * **7:10** Eks 20:12, 21:17; Diu 5:16 * **7:15** Ap 10:14-15

18 Hɨrak kenemyor naan
ketpor kar ik: “Yi wen
yepɨtariyem yar ke mɨt ein a?
Yi yepɨtari menmen hɨram
mamno hɨm ke mɨt hɨram
menip God hɨrak kaktɨp mɨt
hɨr enun taauye!
19 Menmen hɨram mamno
mamɨke tu kerekek maain
mɨt hɨr nanɨno nanɨnerem
mamno mune ne heim.” (Me
hɨm im Jisas katɨp hɨrak
keteiknai menmen yapɨrwe
me tɨ hɨram yaaim te haiu
mamɨm.)
20 Hɨrak wen katɨp, “Men-
men enum mekre han ke mɨt
hɨram menip God kaktɨp hɨr
enun.
21 *Menmen mekre han
ke mɨt meit nɨmɨn hɨram
menipi hɨr han kitet enum,
hɨr nisesan nɨrɨran, hɨr
nekintɨp menmen o hɨr
nenep mɨt nani.
22 Hɨr nari miyapɨr ne
mɨt han his newenem
nɨwaai netikeri, hɨr hemkre
menepam enum nanɨt men-
men, hɨr nɨrɨak menmen
enum meit wit wit heriyai
heriyai, hɨr newenɨn hɨm,
hɨr nenke perke enum o
paan tokik nekitet naan,
hɨr han enuk neriuwe mɨt
hɨr ninɨni neit menmen
yapɨrwe, hɨr netpi nisesi,
hɨr han kitet hɨr iuwe ninɨn
mɨt han. Menmen im metike
menmen ham enum.
23 Menmen im yapɨrwe
meit nɨmɨn mekre han man
hɨram menip God hɨrak
kaktɨp mɨt hɨr enun.”

*Mɨte pe Finisia witehi Jisas
hɨrak kakepiye
(Mt 15:21-28)*

24 Maain Jisas hɨrak kekrit
kɨnaaiwɨr wit ik, hɨrak
kepno ken hɨn me wit Taia.
Hɨrak ken kiun ein, hɨrak
ken kepu wɨnak hak kɨnapen
hɨr mɨt en nertei hɨrak kepu
wɨnak eik, te hɨr nemtewek.
25 In ek, mɨte hap nɨki
pɨre herwe enuk kersɨsep,
hɨre wemtau mɨt natɨpan me
Jisas. Te hɨre wen wenke
wɨwaai tɨ menep hɨt me
Jisas.
26 Mɨte ip hɨre pe Isrel
au. Hɨre miye pɨre wina
(o winiye) weit provins
Sairo Finisia. Hɨre witehi
Jisas hɨrak kakɨpɨr herwe
kaknopɨn kakɨkeipɨn nɨki
pɨre.
27 Te Jisas katɨp hɨrak
kakinɨn kakɨkaap mɨt ne
Isrel, te hɨrak ketpɨwe tok
piksa kar ik: “Nɨkerek
hɨr eninɨn enɨm men-
men. Hɨram enum te haiu
mɨt mamkin menmen me
nɨkerek mamwɨrem mamno
mamwet nepere rem.”
28 Te hɨre wetpɨwek, “Ti
atɨp werek Mɨtɨk Iuwe, te
nepere mekorɨr menmen me
nɨkerek mɨnatɨn mɨwaai tɨ.”
29 Hɨrak ketpɨwe, “Ti atɨp
werek ik, te ti pɨke eno
witeik. Hɨrak herwe epei
kenke kenpɨn kɨnaaiwɨr nɨki
pit.”
30 Hɨre pɨke wen witeik,
hɨre wɨr nɨki pɨre wɨwaai
yeno, hɨre wertei herwe epei
kenke kenpɨn kekeipnɨwe.

*Jisas kɨkaap mɨtɨk enuk ap
katɨp au, nɨkɨp toto*

* **7:21** Ga 5:19-21 * **7:31** Mt 15:29-31

31 *Maain Jisas kɨnaaiwɨr
wit ke Taia keit ein, hɨrak ken
kewep nɨmɨn ke wit Saidon
hɨrak ken menep hɨn me wit
hiswiyen (10) hɨrak ken ere
kiun wan ke provins Galili.
32 *Mɨt han neit mɨtɨk hak
neiyɨk nen neteikɨn Jisas ek.
Mɨtɨk ik hɨrak nɨkɨp toenum
katɨp werek au. Teruk enuk
kemerhin (o kemarkɨk). Hɨr
natɨp Jisas hɨm iuwe, te
hɨrak kakwis his mamɨnterik
kakɨkepik.
33 *Hɨrak Jisas ketɨwekhis
keriyaak keiyɨk ken ketik-
erek tekiyakɨt tɨnaaiwɨr mɨt
yapɨrwe nererik neit ein. Te
hɨrak kewis histuwak mɨrak
mekre nɨkɨp mɨrak, hɨrak
kenikɨn tɨmank men nin
kɨrak.
34 *Te hɨrak kɨkɨam naan
men niu kekin han ketpɨwek
kar ik: "Efata." Haiu
meweikɨn hɨm haiu matɨp,
"Ti nɨkɨp mit emnep emtau
menmen."
35 Hɨrak nɨkɨp mɨrak
menep, teruk kerek kemer-
hin (o kemarkɨk) epei au,
hɨrak katɨp werek werek.
36 *Hɨrak Jisas ketpor hɨm
iuwe te hɨr enwepyapɨr men-
men im emɨt! Hɨrak ke-
himɨtenorem katɨp hɨr ap
enɨtpim au emɨt! Te hɨr
newepyapɨrem iuwe nerer
wit wit heriyai heryiyai.
37 *Mɨt in han kekrit
wɨsenum hɨr natɨp nar ik:
"Hɨrak epei kɨrɨak menmen
yapɨrwe yaaim. Hɨrak wen
kɨrɨak mɨtɨk ik nɨpaa nɨkɨp
to enum, hɨrak nɨkɨp menep
kemtau hɨm."

8

Jisas kewet mɨt nar 4,000 menmen hɨr naam (Mt 15:32-39)

1 In ek mɨt yapɨrwe nererik
nan, hɨr ap neit menmen mei
te nanɨm au. Te Jisas hɨrak
kenɨne mɨt disaipel nɨrak
ketpor kar ik:
2 *"Hi hanhan heriuwe mɨt
in. Hɨr nau netikewa me
wɨ wikak, te in ek menmen
hɨram epei au mesi hɨr nɨnpɨ
maan.
3 Hi eriuweti nanɨt nɨnpɨ
nanɨno nɨr ein te hɨr nɨnpɨ
mamɨn nanɨnkewɨn nan-
waai yayiwe. Mɨt han hɨr
neke yanɨmɨn nan."
4 Mɨt nɨrak netpɨwek nar
ik: "Haiu mamwetɨr men-
men hɨr nanɨm mamɨrkeik?
Wit ik ek hɨrak weinɨk."
5 Jisas hɨrak kitorhi kar
ik: "Menmen marmenum
mepeit?" Hɨr natɨp, "Men-
men hispɨnak wik(7)."
6 Hɨrak katɨp hɨm iuwe
te mɨt miyapɨr yapɨrwe hɨr
nanu tɨ. Te hɨrak ketenen
bret hispɨnak wik (7), hɨrak
kitehi God em katɨp hɨrak
yaaik. Te hɨrak kewenɨn
bret kewet mɨt disaipel nɨrak
em hɨr nenkerem newet mɨt
yapɨrwe rem.
7 Hɨr mɨt disaipel nɨrak
wen netenen saauk ham
kike. Te Jisas kitehi God em,
hɨrak kewet mɨt nɨrak em
ketpor hɨr enwet mɨt han
em. Hɨr newetɨrem.

* **7:32** Mk 5:23; Lu 4:40, 13:13 * **7:33** Mk 8:33 * **7:34** Mk 6:41; Jo 11:41
* **7:36** Mk 1:43-45 * **7:37** Ais 35:5 * **8:2** Mk 6:34-44

8 Hɨr mɨt yapɨrwe naam
menmen ere tu iuwe. Mɨt
disaipel nɨrak nen neit
menmen yinam wen mepeit,
hɨr neiyɨm nen nemi mekre
wapnake hispɨnak wik (7)
mau hɨm.
9 Mɨt miyapɨr nar 4,000 hɨr
epei naam menmen im. Hɨr
epei naam, hɨrak keriuweti
nen.
10 Hɨrak keriuweti nen,
hɨrak ketike mɨt disaipel
nɨrak hɨr nehɨn nɨniu nau
bot, hɨrak kerekir wan
ken kiun hɨn me distrik
Dalmanuta.

Mɨt Farisi nitehi Jisas hɨrak kakrɨak menmen hɨr nanɨrem
(Mt 16:1-4; Lu 12:54-56)

11 *In ek mɨt han ne Farisi
kerek hɨr ninɨn nises hɨm
me Moses hɨr nan netike
Jisas newepnak. Hɨr nenerek
nitɨwekhi hɨrak kakrɨak
menmen kakteiknor hɨrak
God keriuwetek kan tɨ ik. Hɨr
hanhan nanri han kɨrak.
12 *Jisas kekin han ketpor
kar ik: "Yenmak yi mɨt yi-
tauhi te hi arɨak menmen hi
eteikni God keriuweta hi han
a? Hi hetpi werek. Hi ap te
eteikni yi mɨt ne tɨ menmen
mar im taau."
13 Hɨrak katɨp epei au,
hɨrak kɨnaiwɨri kehɨn kɨniu
kau bot ketike mɨt nɨrak,
hɨrak kerekir wan kakno
pɨnak ein.

Tok piksa me hɨm me mɨt ne Farisi netike hɨm me mɨtɨk iuwe King Herot
(Mt 16:5-12)

14 Hɨr mɨt disaipel nɨrak
neit bret au, hɨr han kaa
rem. Kiutɨp kɨwaai kekre bot
kepeit kerekek.
15 *Bot hɨrak wen kerekir
wan, hɨrak Jisas katɨp hɨm
iuwe ke hɨm enum mɨt
newepyapɨrem natɨp hɨram
yaaim metike menmen mɨt
ne mɨtɨk iuwe King Herot
nɨrɨakem. Hɨrak ketpor,
"Naanempre hɨras. Yi
einopɨn eikeipɨn yis me mɨt
ne Farisi metike yis me mɨt
ne Herot."
16 Te hɨr natɨpan nar ik:
"Haiu han kaa bret te hɨrak
kenai ketpaiyem."
17 *Jisas kemtau hɨr
natɨpan, te hɨrak ketpor kar
ik: "Yenmak te yi yatɨp yi
han kaa bret a? Yi ap han
kitet menmen werek werek
wen au a? Han ki au to enuk
a?
18 *"Yi nanamɨr kewi te yi
yɨr menmen au. Yi nɨkɨp
mewi, te yi yemtau menmen
au. Yi han kaa menmen im
a?
19 *Nɨpaa ein hi ewepep
bret mar hispɨnak (5) me
mɨt nar 5,000, yi yeit yi-
nam mekre wapnake mau
hɨm marmenum a?" Hɨr
netpɨwek, "Haiu memi mar
hiswiyen wik (12)."
20 *Hɨrak ketpor kar ik:
"Me bret hispɨnak wik (7)
me mɨt nar 4,000 yi yeit yi-
nam yemi mekre wapnake
mau hɨm marmenum a?"
Hɨr netpɨwek, "Haiu meit
hispɨnak wik (7)."

---

* **8:11** Mt 12:38 * **8:12** Lu 11:29 * **8:15** Lu 12:1 * **8:17** Mk 6:52 * **8:18** Jer 5:21; Esi 12:2; Mk 4:12; Ap 28:26 * **8:19** Mk 6:41-44 * **8:20** Mk 8:6-9

21 Hɨrak ketpor, “Yi wen
yepɨtari a? Hi ap heni me
bret au. Hi hetpi yi einopɨn
ap eiyises hɨm enum mɨt
ne Farisi natɨp mɨt hɨr enis-
esim.”

Jisas kɨkaap mɨtɨk ke Bet-
saida hɨrak nanamɨr toto

22 Maain hɨr nen niun
wit Betsaida. Hɨr mɨt han
nari mɨtɨk nanamɨr toto hɨr
neiyɨk nan nɨr Jisas, hɨr
nitɨwekhi hɨm iuwe te hɨrak
kakwis his mamɨnterik.
23 *Jisas ketenɨnwek his
kariyaak ken kɨnaaiwɨr
wit ken kerp pɨn eik.
Hɨrak kenikɨn tɨmank men
nanamɨr kɨrak, hɨrak kewis
his menterik. Te hɨrak
kitɨwekhi kar ik: “Ti hɨr
menmen o au?”
24 Hɨrak mɨtɨk kɨwaainaan
kɨr ein ein katɨp, “Hi hɨr mɨt
neke tɨ o hi hɨr nu waai?”
25 Hɨrak Jisas pɨke kewis
his mentar nanamɨr kɨrak.
In ek hɨrak mɨtɨk kɨr hɨmɨn
naan menmen hɨrak kɨrem
werek werek yaaim.
26 *Hɨrak nanamɨr yaaik te
Jisas kare kaksiuwerek ka-
kno, hɨrak ketpɨwek kar ik:
“Ti ap eno wit Betsaida eik,
au emɨt! Ti eno nit en
kerekek.”

Pita kewepyapɨr Jisas
hɨrak mɨtɨk Krais God ke-
siuwerek kan tɨ
(Mt 16:13-20; Lu 9:18-21)

27 Maain Jisas ketike mɨt
disaipel nɨrak nen nerer wit
wit me Sisaria Filipai. Hɨr
wen nepno hɨrak kitehi mɨt
nɨrak kar ik: “Mɨt hɨr ne-
newa hi keimɨn?”
28 *Mɨt nɨrak hɨr netpɨwek
nar ik: “Mɨt han natɨp ti Jon
kerek kɨkɨr mɨt nekre tɨpar
ti pɨke hekrit heke herwe
hei han. Mɨt han natɨp
ti profet Ilaija ti hɨnaaiwɨr
wit ke God hekiuwe han
tɨ ik e. Mɨt han natɨp ti
mɨtɨk profet hak nɨpaa natɨp
hɨm me God newepyapɨrem
natɨp mɨt em, ti pɨke hekrit
heke herwe hei han.”
29 *Hɨrak Jisas kitorhi, “Te
yi han kitet hi keimɨn?”
Hɨrak Pita ketpɨwek, “Ti
Mɨtɨk Krais kerek God
kehimɨtanit kerek ti ekepai
haiu mɨt keriyen.”
30 *Jisas ketpor hɨm iuwe,
“Yi ap eiwepyapɨr hi keimɨn
au emɨt!”

Jisas katɨp maain hɨrak
kaki hɨrak pɨke kakɨkrit
(Mt 16:21-28; Lu 9:22-27)

31 In ek, hɨrak kinɨn ketpor
kar ik: “Maain hi Mɨtɨk ke
wit ke Mɨtɨk Iuwe hi yɨnk
kai kakiyewo iuwe. Haairer
netike mɨt iuwe pris kerek
newet God menmen me
mɨt, hɨr netike mɨt ninɨn
nertei hɨm lo me Moses, hɨr
nanɨneina te hɨr naniyep hi
hahi. Te maain wɨ wikak, hi
pɨke ekrit ehu.”
32 Jisas katɨp hɨm
kepakɨn menmen au, hɨrak
kewepyapɨrem. Te Pita
ketpɨwek keriyaak keiyɨnk
ken pɨn eik hɨrak kenerek
ketpɨwek kar ik: “Ti han
kitet menmen mar im au
emɨt.”
33 Jisas keweikɨn kɨr mɨt
disaipel nɨrak han te hɨrak

* **8:23** Jo 9:6 * **8:26** Mk 7:36 * **8:28** Mk 6:15 * **8:29** Jo 6:68-69 * **8:30** Mk 9:9

kene Pita ketpɨwek kar ik:
“Seten ti enopɨn ekeipno. Ti
ap han kitet menmen har
ke God han kitetim au. Ti
han kitet menmen har ke mɨt
keriyen.”
34 *Maain Jisas kenɨne mɨt
yapɨrwe netike mɨt disaipel
nɨrak. Hɨr nan nererik
nau, te hɨrak ketpor kar
ik: “Neimɨn hɨr hanhan na-
nisɨsa nanɨmtau hɨm mai,
hɨr hanhan hɨras au. Hɨr
ap nehɨnhɨn enɨnaain men-
men enum mamnen mamri-
waank nentar hɨr nises hɨm
mai.
35 *Neimɨn nɨrɨak ek au,
te hɨr nare nanu nanɨt
menmen yapɨrwe, maain
hɨr maain nani. Te neimɨn
nani nanɨntar hɨm mai hɨr
nisesim, hɨr nantikewa nanu
nanɨt.
36 Mɨtɨk hak keit menmen
yapɨrwe me tɨ te hɨmɨn
kɨrak hɨrak kakɨwaank,
mamɨrkeik te hɨram
mamkepik hɨrak kaktike God
tatu werek a? Taauye!
37 Mɨtɨk kakwet God
mekam te hɨrak kakwetɨwek
hɨmɨn hak yaaik kɨrak a?
Taauye!
38 *Neimɨn ne yi mɨt yi
yɨnk enuk ap eitɨp mɨt enun
ne tɨ ik yi yises hɨm mai,
maain me wɨ hi Mɨtɨk ke
wit ke Mɨtɨk Iuwe hi heit
menmen me Haai merhihe
mewepna, hi anen ehɨrp
tɨ hetike mɨt ensel nai, hi
eweikɨn sip ewet yi mɨt.”

9

1 *Jisas ketpor kar ik: “Hi
etpi werek. Mɨt han nepu
nepeit in hɨr nani wen au, te
hɨr nanɨr menmen iuwe God
kɨrɨakem mamnen hɨrak
keiyɨm naanmampre mɨt
kakriuwerem.”

*Mɨt disaipel nɨr yɨnk ke
Jisas hɨrak keweikɨn kɨre
menmen ham*
(Mt 17:1-13; Lu 9:28-36)

2 Maain wi hispɨnak kiutɨp
(6) epei men, hɨrak Jisas kei-
this Pita, Jems, Jon tetikerek
ten mɨniu (o neiyɨp) kau niu
ein. Hɨrakɨt tepu weinɨm.
Mɨt han au. Hɨrakɨt tɨrek
keweikɨn his keit in.
3 Laplap mɨrak merhɨhe
mɨre hike, te hɨr mɨt ne tɨ
hɨr ap te nɨrɨakem mar im
taauye.
4 Hɨrakɨt tɨr Ilaija ketike
Moses, hɨrakɨt maam nɨpu te
nɨpaa ein, hɨrakɨt wik tetike
Jisas tewepnak.
5 Hɨrak Pita kɨr menmen
im te hɨrak katɨp Jisas kar
ik: “Haai, haiu mau in
hɨram yaaim. Haiu mamwep
weisak wikak. Kiutɨp kit,
kiutɨp ke Moses, kiutɨp ke
Ilaija.”
6 Hɨrak Pita katɨp hɨm im
kentar hɨrakɨt tɨnaain te Pita
kepɨtari hɨm mekak hɨrak
ketpiyem, te hɨrak ketpi hɨm
im o hɨm eim.
7 *Hɨrak katɨp epei au,
napɨ kɨwapɨni, hɨrakɨt tem-
tau hɨm me God meke napɨ
man matɨp mar im: “Hɨrak
Nɨkan kai ik hi hanhanek.
Nɨkɨp emnep yi eiyɨmtau
hɨm mɨrak.”

* **8:34** Mt 10:38-39 * **8:35** Lu 17:33; Jo 12:25 * **8:38** Mt 10:33 * **9:1** Mk 13:30 * **9:7** Mt 3:17; 2Pi 1:17-18; Diu 18:15; Ap 3:22

8 Hɨram matɨp epei au,
napɨ kewep ken hɨrakɨt tere-
naan waswas tɨr mɨtɨkɨt wik
au. Hɨrakɨt tenep teit pɨke
ten wit ke God. Jisas kerekek
hɨrak kepu.

9 *Hɨrakɨt tekiuwe mɨniu
(o neiyɨp) Jisas kewenet
ketpɨwekɨt hɨrakɨt ap
tewepyapɨr menmen hɨrakɨt
epei tɨrem au emɨt ere
maain hɨrak Mɨtɨk ke wit ke
Mɨtɨk Iuwe hɨrak kaki pɨke
kakɨkrit kaku.
10 Hɨrakɨt temtau hɨm
mɨrak hɨrakɨt tepakɨnek.
Te hɨrakɨt titehiyakɨt men-
men Jisas ketpɨwekɨtem
me maain hɨrak kaki pɨke
kakɨkrit kaku.
11 Te hɨrakɨt titɨwekhi tatɨp
tar ik: “Nenmak mɨt ninɨn
nertei hɨm lo me Moses hɨr
natɨp Ilaija kakinɨn kaknen,
te maain Mɨtɨk Krais kɨkaru
kaknen?”
12 *Jisas ketpɨwekɨt,
“Hɨrak Ilaija kakinɨn kaknen
pɨke kakrɨak menmen ere
werek. Te nenmak hɨr mɨt
ne nɨpaa ein newis hɨm mau
tɨwei me hi Mɨtɨk ke wit ke
Mɨtɨk Iuwe hi yɨnk kakiyewo
iuwe, mɨt hɨr nanitetaunaan
a?
13 *Te hi hetpi werek.
Hɨrak Ilaija epei kan, te
mɨt hɨr nereky ɨwek nises
han kɨr mar ke nɨpaa mɨt
newisɨm mau tɨwei. Hɨrak
Jon kerekek.”

*Jisas kɨkaap nɨkan hɨrak
kepɨr herwe enuk kenpɨn
kekeipnɨwek*
(Mt 17:14-21; Lu 9:37-43)

14 Hɨrak ketpɨwekɨt epei
au, hɨrakɨt tan tɨr mɨt di-
saipel nɨrak han. Hɨrakɨt
tɨr mɨt yapɨrwe nan nererik
neweiknor. Mɨt disaipel hɨr
netike mɨt hɨr ninɨn nertei
hɨm lo me Moses hɨr nene-
han me menmen.
15 In ek hɨr mɨt nɨr Jisas
kan te hɨr han kekrit han
yaaik nen natɨp nar ik: “Ti
epei han.”
16 Hɨrak ketpor, “O hi epei
han.” Te hɨrak kitorhi, “Yi
yenehan yektaan mekam?”
17 Mɨtɨk kiutɨp ke hɨr
yapɨrwe hɨrak ketpɨwek kar
ik: “Haai, hi epei hari nɨkan
kai heiyɨk han. Hɨrak herwe
enuk kersɨsek kewek teruk.
18 Me wɨ hɨrak kersɨsek,
hɨrak kewɨrek kɨwaai tɨ,
hɨrak nɨkan kenikɨn mar
tɨwerpek, hɨrak kenip yehes
mɨrak kɨkir kɨkir, yɨnk
kererwo. Hi hitehi mɨt
disaipel nit hɨr nanɨpɨr
herwe kakno, te hɨr taauye!”

19 Jisas hɨrak kemtau hɨm
im te hɨrak keneri kar ik: “Yi
mɨt miyapɨr kerek yi ap han
ekitɨta? Wɨ marmenum hi
ehu emeryi te yi han ekitɨta?
Ehɨt nɨkan eiyɨk enen.”
20 Hɨr neiyɨk nan hɨrak
herwe enuk kɨr Jisas. Herwe
enuk kɨr Jisas, hɨrak han
enuk kersɨs nɨkan kenipek
kenke kɨwaai tɨ. Nɨkan
keweikɨn heriyai heriyai,
hɨrak kenikɨn mar tɨwerpek.
21 Jisas kitehi haai kɨrak
kar ik: “Wɨ marmenum
hɨrak kɨrɨak kar ik e?”
Haai kɨrak ketpɨwek, “Nɨpaa
hɨrak nɨkan kike ere in.”

---

* **9:9** Mt 12:16; Mk 8:30 * **9:12** Mal 4:5; Sam 22:1-18; Ais 53:3 * **9:13** Mt 11:14

22 Hekrit hekrit hɨrak
herwe kersɨsek te hɨrak
kewɨrek kekre si o kekre
wan tɨpar te hɨrak kaknep
hɨrekes kaki. Ti iuwe ti
hertei epɨr herwe eik, te ti
hanhanai ekepik.”

23 *Jisas hɨrak kenerek kar
ik: “Ti henmak ti atɨp te
hi hertei a? Keiyɨn han
kitɨta hɨrak kakrɨak men-
men yapɨrwe.”

24 *Waswas haai kitehi
Jisas hɨm iuwe, “Hi han
kitetit iuwe au, kike kere-
mem. Ti ekepa te hi han
ekitetit iuwe.”

25 Jisas kɨr mɨt yapɨrwe
nesiuknen nan nererik
neweiknɨwek nanɨrek,
hɨrak kene herwe enuk
ketpɨwek kar ik: “Ti herwe
enuk hersɨsek hewek teruk
hemesɨsɨwek nɨkɨp paan
toto, hi hetput hɨm iuwe ti
etpaan eno ekeipnɨwek ap
pɨke eno ekrerek au ekɨt. Ti
enopɨn.”

26 *Hɨrak herwe kekre
nɨkan hɨrak kenepɨp pɨke
kenep nɨkan, hɨrak kaa
keperper, hɨrak herwe
kenpɨn kekeipnɨwek ken.
Hɨrak nɨkan kɨwaai kɨre
mɨtɨk epei kaa, te mɨt
yapɨrwe natɨp, “Hɨrak epei
au kaa.”

27 Te Jisas keriyɨwek his
men niu kari nɨkan hɨrak
kekrit.

28 Maain hɨrak ken wɨnak
nɨmɨn ein, hɨr mɨt dis-
aipel nɨrak nitɨwekhi nar
ik: “Menmak te haiu ap
mepɨrek ken au a?”

29 Jisas hɨrak ketpor, “Yi
yepɨr herwe enuk kar ik yeri-
uwe menmen ham au. Prea
keremem.”

*Jisas katɨp keteipim hɨrak
kaki, maain hɨrak pɨke
kakɨkrit*
(Mt 17:22-23; Lu 9:43-45)

30 *Maain hɨr nɨnaaiwɨr
wit ik, hɨr nen nitet yayiwe
neke nɨmɨn ke provins
Galili, te hɨrak kɨnapen mɨt
yapɨrwe hɨr nanɨrteiyek.

31 *Hɨrak kɨnapen kentar
hɨrak hanhan katɨp mɨt
disaipel nɨrak hɨm mɨrak.
Hɨrak ketpor kar ik: “Hi
Mɨtɨk ke wit ke Mɨtɨk Iuwe
mɨt han hɨr nanriuweta hi
eno his me mɨt enun hɨr
naniyep hi hahi. Maain, wɨ
wikak, hi pɨke ahɨkrit hahu.”

32 *Hɨr han kitet hɨm
mɨrak hɨr nepɨtariyem. Te
hɨr nɨnaain nanitɨwekhi me
menmen hɨrak ketporem.

*Keimɨn hɨrak kɨre mɨtɨk
iuwe*
(Mt 18:1-5; Lu 9:46-48)

33 Hɨr newepnak epei au,
hɨr nen niun wit Kapaneam.
Hɨr epei nen wɨnak nɨmɨn
ein, hɨrak kitorhi kar ik:
“Nɨpaa haiu wen mɨpitet
yayiwe, yi yatɨpan mekam?”

34 *Hɨr au nekintɨp nen-
tar nɨpaa hɨr natɨpan me hɨr
hɨras keimɨn ke hɨr hɨrak
kinɨni iuwe.

35 *Jisas kau yeno kari
mɨt hiswiyen wik nɨrak (12),
hɨrak ketpor kar ik: “Mɨtɨk
hak kakinɨn mɨt han, hɨrak

* **9:23** Mt 21:21; Mk 11:23 * **9:24** Lu 17:5 * **9:26** Mk 1:26 * **9:30** Jo 7:1
* **9:31** Mk 8:31, 10:32-34 * **9:32** Lu 18:34 * **9:34** Lu 22:24 * **9:35** Mt 20:25-27; Mk 10:43-44

ekɨkaru ekɨkrɨak menmen mɨr weinɨm.”
36 Hɨrak kari nɨkan
kewisɨk kerp keit nɨmɨn.
Hɨrak keiyewewik ketpor,
37 *“Mɨt neimɨn kerek hɨr
nɨkaap mɨtɨk kiutɨp kar ke
nɨkan ik nentar hɨr nises
hɨm mai, hɨrak kar ke hɨr
nɨkaap mɨtɨk kerekek au.
Hɨr nekepik ketikewa. Mɨt
kerek nekepa, hɨr nekepa
kerekek au. Hɨrak kar ke
hɨr nekepa hetike Mɨtɨk Iuwe
kerek keriuweta hi han tɨ ik.”

Neimɨn hɨr nɨrɨak menmen mar ke haiu mɨrɨakem, hɨr naiu yinan
(Lu 9:49-50)

38 *Hɨrak Jon ketpɨwek kar
ik: “Mɨtɨk Iuwe, haiu mɨr
mɨtɨk hak kepɨr herwe enum
kekine niuk mit, te haiu
meriuwesɨsek kentar hɨrak
kises hɨm mit ketikewai au.
Haiu mɨt keriyen.”
39 *Jisas ketpor kar ik: “Yi
yeriuwesɨsek au ekɨt! Mɨtɨk
kerek kɨrɨak menmen yaaim
iuwe kekine niuk mai, hɨrak
ap te kaktɨp enum me hi
waswas taau.
40 *Neimɨn hɨr nɨrɨak men-
men mar ke haiu mɨrɨakem,
hɨr naiu yinan.
41 *Hi hetpi werek. Mɨt
han nekepi, hɨr neweti tɨpar
mei yi yayɨm yentar yi yises
hɨm me hi Krais, God hɨrak
ap han kaa menmen im au.
Maain hɨrak kakwetɨr men-
men yaaim.

Menmen enum mɨtɨk hak kɨrɨakem mamɨwaank hɨm mɨtɨk hak kisesim
(Mt 18:6-9; Lu 17:1-2)

42 “Mɨtɨk hak kakrɨak
nɨkan hak ke nɨkerek
yapɨrwe in hɨr han kitɨta
kar ik, te hɨrak keweikɨn
han kɨrak te hɨrak kakrɨak
enum, hɨrak yaaik te mɨt han
hɨr nankaaip nan kariyɨwek
teruk hɨr nanwɨrek kakno
kakɨkre wan kaki te maain
hɨrak ap kakrɨak menmen
ham enum te God han
enuk wɨsenuk kakɨwaankek
kakɨkre si.
43 *Ti hɨrɨak menmen
enum heriuwe his mit te
ti eremir meiyam pɨnam
ewɨrem. Ti eremir meiyam
pɨnam ewɨrem hɨram enum
kike mentar ti ap erɨak
menmen enum ti etike God
yi eiyu eiyɨt tipmain tipmain
enum eik. Te ti his mit wik
mepwit ti erɨak menmen
enum ere ti eno si tatɨknenit
te ti ehu en tipmain tipmain
enum eik, hɨram menmen
enum iuwe.
44 [Ti eno wit enuk ik,
henek hɨram mamɨk yɨnk
ki hɨrak kaki au, si mami
au mamu tipmain tipmain
enum eik.]
45 Ti hɨrɨak menmen enum
heriuwe hɨt mit, te ti eremir
meiyam pɨnam ewɨrem. Ti
hɨt miutɨp keremem mepwit
hɨrak enum kike. Ti etike
God yi eiyu eiyɨt tipmain tip-
main enum eik. Te ti hɨt mit
wik mepwit ti erɨak menmen
enum ere ti eno si tatɨknenit
ti ehu tipmain tipmain enum
eik, hɨram enum wɨsenum.
46 [Ti eno wit enuk ik,
henek hɨram mamɨk yɨnk

* **9:37** Mt 10:40 * **9:38** Nam 11:27-29 * **9:39** 1Ko 12:3 * **9:40** Mt 12:30; Lu 11:23 * **9:41** Mt 10:42 * **9:43** Mt 5:30

ki hɨrak kaki au, si mami
au mamu tipmain tipmain
enum eik.]
47 *Ti hɨrɨak menmen
enum heriuwe nanamɨr kit,
te ti eket keiyak ewɨrek.
Ti nanamɨr keiyak kiutɨp
kepwit hɨrak enuk kike.
Ti hetike God yi eiyu eiyɨt
tipmain tipmain enum eik.
Te ti nanamɨr wik kepwit
te ti hɨrɨak menmen enum
ere ti eno si tatɨknenit ti ehu
tipmain tipmain enum eik,
hɨram enum iuwe.
48 *Ti eno wit enuk ik,
'henek hɨram mamɨk yɨnk ki
hɨrak kaki au kaku, si mami
au mamu tipmain tipmain
enum eik.'
49 Sol (o siyak) mamno
mamɨkre menmen mam-
nipem hɨram yaaim mamtɨn
hɨm. Mar im menmen enum
kerek mewaank mɨt, hɨram
mamkepi yi yayɨr ke mɨt
yaain.
50 *Sol hɨram menmen
yaaim. Hɨram merekir nin
au, hɨram enum mɨre tɨpar
harɨk, te yi yarkeik eirɨakem
te hɨram pɨke mamrekir nin
a? Taauye! Yi yɨre sol (o
siyak) yi han kitet menmen
yaaim te yi eitike mɨt han yi
eikiyan eiyu eiyɨt."

10

Jisas katɨp hɨm me mɨt hɨr nepɨr miyapɨr nɨr
(Mt 19:1-12; Lu 16:18)

1 Maain Jisas kɨnaaiwɨr wit
Kapaneam hɨrak ken kiun
hɨn me provins Judia. Te
hɨrak ken kerekir mani Jo-
dan ken pɨnak kerek wepni
kekai kan. Hɨr mɨt yapɨrwe
ne wit yapɨrwe pɨke nan
nererik nanɨrek. Hɨrak pɨke
ketpor kar kerek nɨpaa ein
hɨrak kɨrɨakem.
2 Hɨr mɨt han ne Farisi
kerek ninɨn nises hɨm me
Moses, hɨr nan niun Jisas
newisesik, hɨr nitɨwekhi nar
ik: "Hɨm lo me maamrer
hɨram mewis mɨtɨk hak
kepɨr mɨte pɨrak hɨre wauno
waunaiwɨrek o au?"
3 Jisas hɨrak kinɨn kitorhi
hɨm ham kar ik: "Hɨm
me Moses hɨram matɨp
mekam?"
4 *Hɨr natɨp, "Hɨm me
Moses mewis mɨtɨk hɨrak
kewis tɨwei kakwet mɨte
pɨrak ek, te hɨrak kakpɨrep
wauno."
5 *Jisas ketpor kar ik:
"Hɨrak Moses kewis hɨm im
mentar yi mɨt enun han to
enuk.
6 Nɨpaa enum eik God
kɨrɨak tɨ ketike menmen
yapɨrwe, hɨrak kewis mɨtɨk
ketike mɨte pɨrak.
7 *Mar ik te mɨtɨk hak
kaknaiwɨr miye haai nɨrak,
hɨrak kaktike mɨte nanu
nanɨt,
8 hɨr nankiyan nanu nanɨr
ke yɨnk kiutɨp. Hɨr wik au,
hɨr nɨre niutɨp.
9 Te mɨtɨk mɨte God
kerekyor hɨr neitan, hɨr
mɨt han ap te nanriuwetep
wauno waunaiwɨrek taau."
10 Maain hɨr mɨt nɨrak
netikerek nau wɨnak neit

* **9:47** Mt 5:29 * **9:48** Ais 66:24 * **9:50** Mt 5:13; Lu 14:34; Kl 4:6; Ro 12:18; 1Te 5:13 * **10:4** Diu 24:1-4; Mt 5:31 * **10:5** Jen 1:27, 5:2 * **10:7** Jen 2:24; Ef 5:31

nɨmɨn ein, hɨr nitɨwekhi me menmen im.
11 *Te Jisas ketpor kar ik: “Mɨtɨk hak kepɨr mɨte pɨrak kakɨt mɨte hap, hɨrak kɨrɨak enum me mɨte winɨn nɨpaa hɨrak ketɨwe.
12 Mar keremem, mɨte piutɨp waunaaiwɨr mɨtɨk kɨre wawɨt mɨtɨk hak, hɨre wɨrɨak enum me mɨtɨk kinɨn nɨpaa hɨre wetɨwek.”

Mɨt neit nɨkerek kike neri nan nɨr Jisas
(Mt 19:13-15; Lu 18:15-17)

13 Mɨt han neriuwet nɨkerek nɨr nanɨr Jisas te hɨrak kakwis his mamɨnteri kakɨtpor hɨm yaim. Te mɨt disaipel nɨrak hɨr neneri.
14 Jisas kɨr menmen im, hɨrak han enuk katɨp mɨt disaipel nɨrak kar ik: “Yi eiwis nɨkerek hɨr nanɨnen in. Yi ap eiweni au emɨt! Hɨr mɨt kerek God hɨrak naanmɨpror hɨr nar ke nɨkerek in. Hɨr hanhana.
15 *Hi hetpi werek. Mɨt kerek hɨr hanhan God hɨrak naanmampri, hɨr nanises hɨm mɨrak nanɨr ke nɨkerek in hɨr nises hɨm me miye haai nɨr, o au en, hɨr ap te nanu nantike God taau!”
16 Hɨrak katɨp epei au, hɨrak kewis his mɨrak menteri hɨrak ketpor hɨm mɨrak yaaim.

Hɨm me mɨtɨk kerek keit menmen yapɨrwe
(Mt 19:16-30; Lu 18:18-30)

17 Menep te Jisas kaknaaiwɨr wit ik kakno, mɨtɨk hak kesiuknen kan kɨr Jisas kewen ninɨp kitɨwekhi kar ik: “Mɨtɨk Iuwe Yaaik. Hi arɨak mekam te hi ehɨt hɨmɨn yaaik hi etike God hawɨr ewu tipmain tipmain enum eik?”
18 Jisas ketɨwekhi kar ik: “Ti henmak te ti atɨp hi Mɨtɨk Iuwe yaaik a? Hɨrak God kiutɨp kerekek hɨrak Mɨtɨk Iuwe Yaaik.
19 *Ti hertei hɨm God ketpaiyem. ‘Ti ap enep mɨt nani au, ti ewaai etike miyapɨr ne mɨt han au. Ti ap ekintɨp menmen me mɨtɨk hak au. Ti ap ewises mɨt han ek au. Ti naanempre miye haai nit ekepi.’ ”
20 Hɨrak katɨp Jisas kar ik: “Mɨtɨk Iuwe, hi hisesim, hi kike ere in.”
21 *Jisas kɨpɨrek hɨrak hanhanek ketpɨwek kar ik: “Menmen miutɨp wen mewenɨnit ti hises hɨm me God werek werek. Ti eno esiuwe menmen yapɨrwe mit ti ewet mɨt em weinɨm, te maain menmen mit yaaim mamu wit ke God. Ti esiuwerem epei au, ti enen ehisɨsa.”
22 Mɨtɨk hɨrak kemtau hɨm im, hɨrak han kekrit pɨke ken hɨrak kine han enuk kentar hɨrak ketenen menmen yapɨrwe kɨnapen kakwet mɨt em weinɨm.
23 *Jisas kɨwaainaan katɨp mɨt disaipel nɨrak kar ik: “Hɨram hat tru te mɨt kerek netenen menmen yapɨrwe te hɨr nanwis God naanmɨpri.”
24 Hɨr mɨt disaipel nɨrak

* **10:11** Mt 5:32; 1Ko 7:10-11 * **10:15** Mt 18:3 * **10:19** Eks 20:12-17; Diu 5:16-20, 24:14; Je 5:4 * **10:21** Mt 10:38, 6:20; Mk 8:34 * **10:23** Mk 4:19; 1Ti 6:17

nemtau hɨm mɨrak, hɨr
nehɨnhɨn neriuwerem, te
hɨrak wen ketpor, “Pipep
nai, hi hetpi. Hɨram hat tru
te mɨt hɨr nanɨno wit ke God
nanu nantikerek.
25 Hɨrak miyak kamel
(hɨrak iuwe kɨre hos) kakno
kakitet hei me tɨk mɨt nek-
erwo menmen neriuwerem
hɨrak ap hat wok iuwe mar
ke mɨt netenen menmen
yapɨrwe hɨr hanhan nanises
hɨm me God te hɨrak naan-
mampri.”
26 Mɨt disaipel nɨrak
nemtau hɨm im, te hɨr
han kekrit nitehiyan nar
ik: “Hɨram hɨm mar im,
te neimɨn hɨr nantike God
nanu nanɨt hɨrak naanmam-
pri a? Taauye!”
27 *Jisas kɨpɨri ketpor, “Hɨr
mɨt ne tɨ ap te nanrɨak men-
men miutɨp hɨr nankaap
hɨras, te hɨr nanɨt hɨmɨn
yaaik hɨr nantike God nanu.
God kerekek. Hɨrak God
kertei menmen yapɨrwe
hɨrak kakrɨakem kakɨkaap
mɨt kakriuwerem.”
28 Pita hɨrak ketpɨwek kar
ik: “Haiu mɨnaaiwɨr men-
men yapɨrwe misesit.”
29 Jisas hɨrak katɨp, “Hi
hetpi werek. Mɨt miyapɨr
kerek nɨnaaiwɨr witeik, o
heiyiuwe o kikrek o yenten
o miye haai o nɨkerek nɨr
nentar hɨr nisɨsa hetike hɨm
mai yaaim, hɨr nanu tɨ nanɨt
100 witeik,
30 heiyiuwerer, kikrek,
yenterer miyerer haairer,
nɨkerek nɨr netike tɨ
meiyam. Te hɨr mɨt nan-
rekyor enum enum nanɨntar
hɨr nises hɨm mai. Maain,
hɨr nanɨt hɨmɨn yaaik hɨr
nantike God nanu nanɨt
tipmain tipmain enum eik.
31 *In ek mɨt kerek hɨr
ninɨn, maain hɨr nankaru. In
ek hɨr mɨt kerek hɨr nɨkaru
o hɨr mɨt weinɨn, maain hɨr
iuwe naninɨn mɨt han.”

*Jisas katɨp wikak hɨrak
kaki, te maain hɨrak pɨke
kakɨkrit*
(Mt 20:17-19; Lu 18:31-34)

32 Hɨr wen nitet yayiwe
nepno wit Jerusalem, Jisas
kinɨni ken. Mɨt disaipel
nɨrak hɨr nertei mɨt iuwe
neit Jerusalem hɨr hanhan
nankɨp kaki, te hɨr han
kekrit. Mɨt miyapɨr han
kerek nisesik, hɨr nɨnaain.
Jisas hɨrak pɨke kerp kemerɨr
mɨt disaipel nɨrak nar
hiswiyen wik (12), hɨrak
ketpor menmen maain mɨt
neit Jerusalem hɨr nan-
rekyɨwekem.
33 *Hɨrak ketpor kar ik:
“Nɨkɨp emnep yi eiyɨmtau!
Haiu mamno Jerusalem. Hi
Mɨtɨk ke wit ke Mɨtɨk Iuwe,
mɨt iuwe pris kerek newet
God menmen me mɨt, hɨr
nantike mɨt ninɨn nertei hɨm
lo me Moses, hɨr nantauhis
hɨr nehimɨtena hi hahi, hɨr
nanriuweta hi eno his me
mɨt han hɨr ap ne Isrel, te hɨr
naniyep hi hahi.
34 Hɨr nanitɨtaunaan
hɨr nanɨnikɨn tɨmank
mamɨntera, hɨr nanwaai
nɨpɨn naniyep. Hɨr naniyep
hi hahi, te maain wɨ wikak
epei men, hi pɨke hahɨkrit
hahu.”

---

* **10:27** Jop 42:2; Mk 14:36 * **10:31** Mt 20:16; Lu 13:30 * **10:33** Mk 8:31, 9:31

Jems ketike Jon hɨrakɨt hanhan tatre mɨtɨkɨt iuwe
(Mt 20:20-28)

35 Jems ketike Jon hɨrakɨt nɨkerek hɨrakɨt te mɨtɨk niuk mɨrak Sebedi hɨrakɨt ten tɨrapɨt Jisas tetpɨwek tar ik: “Mɨtɨk Iuwe, hawɨr hanhan (o weikɨkit) menmen hawɨr wituthiyem.”

36 Hɨrak ketpɨwekɨt, “Hi herekyi mekam?”

37 Hɨrakɨt tetpɨwek tar ik: “Ti ewisawɨr maain ti naanmampre mɨt, hawɨr wautikewit hawɨr waukepit naanmampre mɨt hawɨr wawu menep his yaaim metike his henkik mit.”

38 *Hɨrak ketpɨwekɨt kar ik: “Yi yepɨtari yi yitauhi menmen wɨsenum. Yi te eiwis menmen enum mamnen mamiwep mamɨr ke menmen enum hɨram mamnen mamiyep o au?”

39 *Hɨrakɨt tewenhi tar ik: “O, hawɨr werteiyem.” Jisas ketpɨwekɨt, “Maain menmen enum mamiwep mamɨr ke hɨram mamiyep.

40 Te hi ewisi yi eitikewa naanmampre mɨt te yi yau menep his yaaim o his henkik mai au. Hi taau. Mɨt han kerek God Haai kehimɨteni, maain hɨr keriyen nanu ein nantikewa naanmampre mɨt.”

41 Hɨr mɨt disaipel han nar hiswiyen (10) nemtewem, hɨr han enuk neriuwe Jems ketike Jon.

42 *Te Jisas hɨrak kari mɨt disaipel nɨrak ketpor kar ik: “Yi yertei mɨt kerek ninɨn mɨt naanmɨpror hɨr nenipi hɨr enises han kɨr.

43 *Te yi ap eirɨak menmen emɨr im au emɨt. Keimɨn ke yi hɨras kakre iuwe kakinɨni, te hɨrak kakrɨak menmen mi.

44 Keimɨn ke yi hɨras hanhan kakinɨni kakre mɨtɨk iuwe, te hɨrak ekrɨak menmen mi weinɨm.

45 *Hi Mɨtɨk ke wit ke Mɨtɨk Iuwe hi ap han te hɨr mɨt nanrɨak menmen mai au, taauye! Hi han te hi arɨak menmen me mɨt hi akepi. Hi hahi te hi akepi yi mɨt ne tɨ yapɨrwe. Hi akepi atihis te God kakiwep au. Hɨrak kaktɨp yi yaain.”

Jisas kɨkaap mɨtɨk hak nanamɨr toto
(Mt 20:29-34; Lu 18:35-43)

46 Hɨr nen niun wit Jeriko. Maain Jisas epei kaknaaiwɨr wit ik kaktike mɨt nɨrak, hɨr nitet yayiwe netike mɨt yapɨrwe. Hɨrak mɨtɨk Batimias nanamɨr toto hɨrak nɨkan ke Timias, hɨrak kau yayiwe kitehi mɨt nanwetɨwek pewek me menmen hɨrak kakɨm.

47 *Hɨr mɨt netpɨwek Jisas ke wit Nasaret epei kan, te hɨrak kɨnap kenɨnewek kar ik: “Jisas ti Nepenyek ke maam nɨpu iuwe Devit, ti han etwenɨna ekepa.”

48 Hɨr mɨt yapɨrwe nenerek netpɨwek hɨrak kekintɨp, te hɨrak au. Hɨrak kɨnap kenɨnewek hɨm iuwe ham kar ik: “Nepenyek

* **10:38** Mk 14:6; Lu 12:50 * **10:39** Ap 12:2; Rev 1:9 * **10:42** Lu 22:25-26
* **10:43** Mt 23:11; Mk 9:35 * **10:45** 1Ti 2:5-6 * **10:47** Mt 9:27, 15:22

ke Devit, ti han etwen+na
ekepa."
49 Jisas h+rak kerp ketpor
kar ik: "En+newek eiy+k
einen." Te h+r nen+ne
m+t+k ik nanam+r toto h+r
netp+wek nar ik: "Ti han
yaaik ehu. Ekrit. H+rak epei
ken+nut."
50 H+r netp+wek te h+rak
kenke saket kew+rem
m+waai t+, h+rak k+n kekrit
kerp ken kiun Jisas.
51 Jisas kit+wekhi kar
ik: "Ti hanhan hi erekyut
mekam?" M+t+k enuk
nanam+r toto ketp+wek kar
ik: "M+t+k Iuwe, ti ekepa hi
ah+r ein ein."
52 *Jisas ketp+wek, "Ti eno
we. Ti epei han kiteta hi
ekepit, te ti ehu werek." In
ek kerekek h+rak k+r ein ein
kisesik ken yayiwe eik.

11

Jisas ken wit Jerusalem k+re m+t+k iuwe king
(Mt 21:1-11; Lu 19:28-40; Jo 12:12-19)

1 Maain h+r epei nen
menep wit Jerusalem, h+r
nerp wit Betfasi menep
m+niu (o neiy+p) m+t ne-
newek neiy+p ke nu Oliv. Te
Jisas h+rak keriuwet m+t+k+t
disaipel t+rak wik,
2 h+rak ketp+wek+t kar ik:
"Yi eino wit kike p+nak eik e.
Yi eirekir wit kau n+m+n kike,
te yi eiy+r donki n+kik (h+rak
k+re hos) m+t h+r nekaaip
waai kau teruk k+rak kiyau
nu. M+t h+r nau sip k+rak
wen au. Yi eisiupanek eiy+k
einen.
3 M+t han h+r nanitihi, 'Yi
y+r+ak menmen im yenmak?'
te yi eiy+tpor eiy+r ik: 'H+rak
M+t+k Iuwe kaiu kare han-
hanek kakt+wek.' Yi eiy+tpor
eiy+r ek, te h+r nan+siuwerek
kaknen waswas."
4 Te h+rak+t ten t+r hos
n+kik keit weip+r ke w+nak, te
h+rak+t tesiupanek.
5 M+t han nerp menep
nit+wek+thi nar ik: "Yi
yenmak te yi yesiupan donki
ik ek?"
6 H+rak+t tetpor menmen
n+paa Jisas ketp+wek+t, te h+r
newis+k+t h+rak+t teiy+k ten.
7 H+rak+t teit donki
teriyaak teiy+k ten Jisas. H+r
m+t disaipel n+rak newis
saket m+r (h+ram m+re
laplap) m+waai menterik. Te
Jisas kewik.
8 H+r m+t yap+rwe newis
saket m+waai t+ neses yayiwe
neriuwerem. M+t han h+r
neremir nu heneik neiy+m
nen newis+m m+waai yayiwe
kerek h+r net+wem me ni me
yayiwe p+nak p+nak.
9 *H+r m+t han nin+n nen
netike m+t han nisesik h+r
n+nap nat+p nar ik:
"Haiu emwen+pi God. M+t+k
ik h+rak kekreh+r
ke God te haiu
hanhan God h+rak
kakreky+wek yaaim
naanmamprewek.
10 God kak+kaap m+t+k ik
h+rak menep kakin+n
naanmamprai haiu
m+t kar ke n+paa
maam n+pu kaiu
Devit kin+n naanm+re

* **10:52** Mk 5:34 * **11:9** Sam 118:25-26

maamrer naiu. God
hɨrak yaaik iuwe!”

11 Jisas hɨrak ken kiun wit
Jerusalem hɨrak ken kɨnɨk
wɨnak iuwe ke God ein. Epei
hɨnkewɨ, te Jisas kerenaan
kɨr menmen, hɨrak pɨke ken
wit eik, hɨrak ketike mɨt dis-
aipel nɨrak nar hiswiyen wik
(12) hɨr pɨke nen wit Betani.

Jisas katɨp nu fik hɨrak ap kakine nu nɨkim meiyam au
(Mt 21:18-19)

12 Teip hekrit, hɨrak
kɨnaaiwɨr wit Betani, Jisas
nɨnpɨ maak kepno.

13 *Hɨrak kɨr nu fik kerp
yanɨmɨn ein, te hɨrak ken
kakɨr nu nɨkim mari mewik
o au. Tɨwei weinɨm kere-
mem. Hɨrak ap wepni yaaik
wen au.

14 *Te hɨrak ketpɨwek kar
ik: “Maain ti ap ari eine nu
nɨkim meiyam au.” Mɨt dis-
aipel nɨrak nemtewek hɨrak
katɨp.

Jisas ken wɨnak iuwe ke God kepɨr mɨt kerek nesiuwe menmen
(Mt 21:12-17; Lu 19:45-48; Jo 2:13-22)

15 Hɨr nen niun wit
Jerusalem, Jisas hɨrak ken
kekre wɨnak iuwe ke God.
Te hɨrak kepɨr mɨt kerek
nesiuwe menmen neit
pewek mererim. Epei au,
hɨrak kepɨr mɨt kerek neit
menmen newet God em
nekre wɨnak iuwe ke God.
Hɨrak keweikɨn kɨnaan
me mɨt enun hɨr nekrehɨr
pewek me mɨt ne wit ham.
Hɨrak keweikɨn yeno me mɨt
enun hɨr nesiuwe hore tapɨ
men mɨt pris kerek newet
God em.

16 Hɨrak ap kewis mɨt hɨr
nɨnan menmen meit wɨnak
iuwe ke God nɨmɨn ein, au!

17 *Epei au, hɨrak ketpor
hɨm kar ik: “Yi ap yertei hɨm
mau tɨwei me God matɨp
mar ik: ‘Yi yertei wɨnak kai
hɨrak kɨre wɨnak ke mɨt ne
wit yapɨrwe hɨr nanɨnen
nanwenanɨpi nanitauhi
menmen nanɨt nɨmɨn a?’
Te yi mɨt yɨrɨakek kar ke
wɨnak ke mɨt enun nekintɨp
menmen.”

18 *Hɨr mɨt iuwe Pris kerek
ninɨn naanmɨpre pris han,
hɨr netike mɨt hɨr ninɨn
nertei hɨm me Moses, hɨr
nemtewek te hɨr nimenɨpɨn
Jisas nankɨp nanɨrkeik. Hɨr
nɨneinɨk nentar mɨt yapɨrwe
hɨr han yaaik nanɨmtau hɨm
me Jisas.

19 Maain menep wɨtaan,
Jisas hɨrak ketike mɨt dis-
aipel nɨrak hɨr nɨnaaiwɨr wit
nen.

Mɨt kerek hɨr han kitet God nitɨwekhi menmen, hɨr nantɨwem
(Mt 21:20-22)

20 *Wanewik hɨr pɨke
nanɨno wit Jerusalem, hɨr
nesipaat nu Fik. Hɨrak
keweiwei kaa.

21 Hɨrak kɨrek te Pita han
kitet menmen Jisas nepɨp
ketpim. Te hɨrak ketpɨwek
kar ik: “Mɨtɨk Iuwe, nepɨp ti
hatɨp nu fik ik enum, te hɨrak
epei kaa.”

---

* **11:13** Lu 13:6 * **11:14** Mk 11:20 * **11:17** Ais 56:7; Jer 7:11 * **11:18** Mk 14:1; Lu 22:2 * **11:20** Mk 11:14

22 Hɨrak Jisas katɨp mɨt disaipel nɨrak kar ik: “Yi han
kitet God.
23 *Hi etpi werek. Mɨt
han nantɨp mɨniu (o neiyɨp)
ik, ‘Ekrit eno emɨn wan eik,’
hɨr ap han kitet wik au,
hɨr han kitet menmen hɨram
mamnen mamɨr ke nɨpaa
hɨr natɨp, menmen mamnen
mamɨr im e.
24 *Te hi hetpi werek. Men-
men yi yitehi God em, yi han
kitet yi eitɨwem, maain yi
eiyɨt menmen mamɨr im.
25 *Me wɨ yi eiyɨrp wɨnak
ke God, yi eiyitehi God me
menmen, yi eiyɨrtei mɨtɨk
hak yi han enuk eiriuw-
erek, yi ap han ekitetim
emɨt, te Haai kit God keit
wit kɨrak hɨrak kakɨsak men-
men enum yi yɨrɨakem hɨrak
ap han ekitetim au.
26 Yi wen han ekitetim,
te God ap kakɨsak menmen
enum yi yɨrɨakem, au emɨt!”

Mɨt iuwe nitehi Jisas keimɨn keriuwetek hɨrak kɨrɨak menmen im
(Mt 21:23-27; Lu 20:1-8)

27 Hɨrak katɨp epei au, hɨr
pɨke nan Jerusalem. Hɨrak
keke tɨ kitet wɨnak ke God
keit nɨmɨn ein, mɨt iuwe
kerek ninɨn mɨt pris kerek
newet God menmen, hɨr
netike mɨt ninɨn nertei hɨm
lo me Moses, hɨr netike mɨt
kerek hɨr niuk mɨr iuwe, hɨr
nen nɨr Jisas.
28 Hɨr nitɨwekhi nar ik:
“Keimɨn keriuwetit ti hɨrɨak
menmen heit in?”
29 Jisas hɨrak ketpor kar
ik: “Hi itihi menmen ham.
Yi yayɨtpo te hi etpi keimɨn
keriuweta hi han hɨrɨak
menmen im.
30 Hɨrak keimɨn keriuwet
Jon hɨrak kɨkɨr mɨt neriuwe
tɨpar? Hɨrak God o Jon
hɨrekes han kitetim?”
31 Hɨr natɨpan nar ik:
“Haiu mamtɨp God hɨrak
keriuwetek kan in, te hɨrak
kakɨtpai, ‘Yenmak te yi
yemtau hɨm mɨrak au?’
32 Haiu mamtɨp hɨrekes
han kitetim keremem, te hɨr
mɨt in nanweikɨn sip nanwe-
tai.” (Hɨr mɨt iuwe nɨnaain
mɨt nererik nan nentar hɨr
mɨt yapɨrwe han kitet God
keriuwet Jon te hɨrak katɨp
mɨt hɨm mɨrak.)
33 Hɨr natɨpan epei au, hɨr
natɨp Jisas nar ik: “Haiu ap
merteiyek au.” Te Jisas hɨrak
ketpor, “Yi eiyɨtpo keimɨnek
au, te hi ap te etpi keimɨn
keriuweta hi han hɨrɨak
menmen im. Taauye!”

12

Hɨm me mɨt enun naanmɨpre ni me waai wain nɨkim
(Mt 21:33-46; Lu 20:9-19)

1 *Jisas wen kepu wɨnak
iuwe ke God, hɨrak katɨp mɨt
miyapɨr en hɨm mɨre tok
piksa kar ik: “Nɨpaa mɨtɨk
hak kamɨr ni me waai wain
nɨkim. Hɨrak kime nɨwa
me nan keseniuwem, hɨrak
kekin hei kewis yemtɨ iuwe,
te hɨrak kakɨntɨrer wain
tɨpar, hɨram mamɨkiuwe
hei mɨram. Epei au, hɨrak

* **11:23** Mt 17:20; Lu 17:6 * **11:24** Mt 7:7 * **11:25** Mt 5:23, 6:14-15 * **12:1** Ais 5:1-2

kime kɨnaan iuwe nokim,
te mɨt hɨr nanwim nanɨr
mɨt enun nanɨnen nankintɨp
menmen. Hɨrak kewis mɨt
han hɨr naanmɨprewem. Hɨr
naanmɨprewem, hɨrak ken
wit hak yanɨmɨn.
2 Maain wain nɨkim mɨram
mewɨnki, hɨrak haai ke ni
im e hɨrak keriuwet mɨtɨk
kɨrak ken kakɨr mɨt nɨpaa
naanmɨpre ni mɨrak, hɨrak
kakɨt nɨkim me waai im.
3 Te hɨr mɨt netenenik
nakɨp pɨke nesiuwerek kehis
ken.
4 Maain haai ke ni im
hɨrak pɨke keriuwet mɨtɨk
hak, te hɨr nenep paan kɨrak
nerekyɨwek enum.
5 Maain hɨrak keriuwet
mɨtɨk hak, te hɨr nakɨp kaa.
Te hɨrak keriuwet han, hɨr
nɨrɨakem narek narek. Mɨt
han hɨr naa, mɨt han au.
6 *Hɨrak wen ketenen
kiutɨp, hɨrak nɨkan kɨrak.
Maain hɨrak kesiuwerek
kɨkaru ken. Hɨrak han kitet
kar ik: “Hɨr nanɨmtau hɨm
mɨrak.”
7 Hɨr mɨt nɨrek te hɨr
natɨpan nar ik: “Ik ek kakɨt
menmen me haai kɨrak.
Haiu emkɨp kaki te haiu
mamɨt menmen me haai
kɨrak.
8 *Hɨr natɨp nar ek, hɨr
netenenik nakɨp kaa, hɨr
newɨr yɨnk kɨrak keit witeik.
9 “Hɨrak mɨtɨk kerek kamɨr
ni hɨrak kakrɨak mekam?
Hɨrak kaknen kaknep mɨt
enun in nani, hɨrak kak-
wis mɨt han naanmampre ni
mɨrak.
10 *Yi ap yertei werek
werek hɨm me God mɨt
nisesɨm mau tɨwei hɨram
matɨp mar im:
‘Nu teinɨk kerek mɨt nime
wɨnak hɨr nɨneinɨk,
hɨrak kerekek kaku
kakre teinɨk mɨtɨk.
11 God hɨrekes kɨrɨakem,
te haiu mɨt han kitet
hɨram yaaim.’ ”
12 Hɨr mɨt iuwe ne Is-
rel neit wɨnak iuwe ke God
nansiuwe mɨt nantenen Jisas
te hɨr nɨnaain mɨt yapɨrwe
nererik neit ein. Hɨr nertei
hɨrak kesiuwor hɨm keriuwe
hɨm tok piksa im em. Te hɨr
nɨnaiwɨrek nen.

Mɨt nitehi Jisas me mɨt hɨr nanwɨr pewek me takis
(Mt 22:15-22; Lu 20:20-26)

13 *Maain mɨt iuwe neri-
uwet mɨt han ne Farisi kekek
ninɨn nises hɨm me Moses
netike mɨt kerek nises hɨm
me Herot te hɨr nan nanri
han ke Jisas.
14 Hɨr nan niun Jisas hɨr
nitɨwekhi nar ik: “Mɨtɨk
iuwe, haiu mertei ti mɨtɨk
yaaik. Ti atɨp werek, ti
han kitet haiu mɨt yapɨrwe
mɨpɨran. Ti ewepyapɨr
hɨm me God hatɨp haiu mɨt
miyapɨr em keremem. Te ti
etpai. Hɨm me Moses kewisai
haiu mamwɨr pewek me
takis mamno mɨtɨk iuwe ke
Rom niuk mɨrak Sisa o au?
Haiu emwɨrem o au?”
15 Jisas hɨrak kertei hɨr
newenɨn hɨm nanri han
kɨrak neriuwerem, te hɨrak
ketpor kar ik: “Yi yenmak te
yi yaiwisɨsewek yairi han kai
a? Yi yayɨt pewek kei kiutɨp
eiyɨk einen hi ehɨrek.”

* **12:6** Mt 3:17 * **12:8** Hi 13:12 * **12:10** Sam 118:22-23; Ap 4:11 * **12:13** Mk 3:6

16 Hɨr newetɨwek neiyɨk
nan newetɨwekem, hɨrak
kɨrem. Te hɨrak ketpor kar
ik: “Ninaan me keimɨn im e?
Keimɨn niuk mɨrak mewik?”
Hɨr natɨp nar ik: “Mɨtɨk Iuwe
Sisa kerekek.”
17 *Te Jisas hɨrak ketpor,
“Yi eiwet Sisa pewek me
takis mɨrak, te eiwet God
menmen mɨrak.” Hɨr
nemtewek, hɨr han kekrit
neriuwerek.

Mɨt nitehi Jisas me mɨtɨk
kaa maain kakɨkrit
(Mt 22:23-33; Lu 20:27-40)

18 *Maain kike mɨt han
nises hɨm me Sadyusi hɨr
nan. Hɨr han kitet mɨt hɨr
naa maain hɨr pɨke nanɨkrit
au. Hɨr nen niun Jisas
nitɨwekhi nar ik:
19 *“Mɨtɨk Iuwe, Moses
hɨrak kewis hɨm mar im:
‘Mɨtɨk hak kaki, te mɨte pɨrak
wepu, hɨre wine nɨkerek
wen au, mɨtɨk heiyiuwe o
nɨkik kaktɨwe, hɨr naniye-
wan hɨre wawine nɨkerek ne
mɨtɨk epei kaa.’
20 Nɨpaa mɨt hispɨnak wik
(7) ne haai kiutɨp hɨr nepu.
Hɨrak iuwe mɨtɨk keit mɨte,
te hɨrak kaa ap kine nɨkerek
nei au.
21 Maain nɨmɨnek ketɨwe
hɨrak kaa ap kine nɨkerek
nei au.
22 Hɨr narek narek kike yiu
ketɨwe kaa. Maain mɨte ip
hɨre waa.
23 Maain hɨr mɨt yapɨrwe
pɨke nanɨkrit nanu, hɨre
waure mɨte pe keimɨn? Hɨr
mɨt hispɨnak wik (7) nɨpaa
epei netɨwe ye!”
24 Jisas ketpor kar ik: “Yi
yetari menmen yentar yi
yepɨtari hɨm me God metike
menmen mɨrak iuwe.
25 Maain, hɨr mɨt pɨke
nanɨkrit, hɨr nanɨt miyapɨr
au. Miyapɨr nanɨt mɨt au.
Hɨr nanu nanre mɨt ensel ne
wit ke God.
26 *“Ne mɨt hɨr pɨke
nanɨkrit, yi ap yekine hɨm
Moses kewisɨm me nu tɨwei
hɨrak si taak ap kaa a? Hɨrak
God katɨp Moses kar ik: ‘Hi
God ke Ebraham, Aisak tetike
Jekop.’
27 Hɨrak God ke mɨt epei
naa neit au. Hɨrak God ke
mɨt hɨr nepu. Hɨr naa neit
au, hɨr nepu. Yi yepɨtari a?”

Hɨm me God mɨt nanin-
nanisesim
(Mt 22:34-40; Lu 10:25-28)

28 Mɨtɨk kiutɨp ke mɨt
kerek hɨr ninɨn nertei hɨm
me Moses natɨp mɨt em,
hɨrak kan kemtau mɨt hɨr
natɨpan nenehan, hɨrak
kertei Jisas ketpor werek
werek. Te hɨrak kitɨwekhi
kar ik: “Hɨm mekam hɨram
iuwe mɨnin hɨm yapɨrwe
nɨpaa God kewet Moses
em hɨrak kewisɨm te haiu
emisesim?”
29 *Jisas ketpɨwek kar ik:
“Hɨm hɨram iuwe minɨn hɨm
ham hɨram im: ‘Yi mɨt ne
Isrel nɨkɨp emnep eiyɨmtau!
Mɨtɨk Iuwe God hɨrak kiutɨp
kerekek.
30 Yi hanhan Mɨtɨk Iuwe
God eiriuwe han ki ketike
hɨmɨn ki.’

* **12:17** Ro 13:7 * **12:18** Ap 23:8 * **12:19** Diu 25:5 * **12:26** Eks 3:2, 6
* **12:29** Diu 6:4-5 * **12:31** Lev 19:18; Ga 5:14; Ro 13:9; Je 2:8

31 *Hɨm mises hɨm ham
minɨn hɨram im: ‘Yi han-
han eiriuwe mɨt han nar ke
yi hanhan hɨras.’ Hɨm wik
im minɨn, hɨm ham yapɨrwe
hɨram mɨkaru.”
32 *Mɨtɨk ik kerek kertei
hɨm lo me Moses, hɨrak katɨp
kar ik: “Mɨtɨk Iuwe ti atɨp
werek. Ti atɨp hɨrak God
hɨrak kiutɨp. Hɨrak kerekek
kepu. Han au.
33 *Haiu hanhan Mɨtɨk
Iuwe God keriuwe han kai
mamɨr ke haiu hanhan
hɨras, te im minɨn menmen
haiu si tatɨm mamwet
God em o menmen haiu
mewepwarem mewet God
em.”
34 Hɨrak katɨp epei au,
Jisas hɨrak kertei hɨrak
mɨtɨk katɨp werek, te hɨrak
ketpɨwek kar ik: “Ti han kit
yaaik te ti hises hɨm me God
werek werek.”
Hɨrak katɨp epei au, mɨt
han hɨr nɨnaain nanitɨwekhi
menmen ham.

*Jisas kitehi mɨt hɨr han
kitet Krais hɨrak keimɨn
(Mt 22:41-46; Lu 20:41-44)*

35 Jisas wen katɨp keit
wɨnak iuwe ke God, hɨrak
kitehi mɨt kar ik: “Nenmak
mɨt kerek hɨr ninɨn nertei
hɨm lo me Moses hɨr natɨp
Mɨtɨk Krais kerek God ke-
himɨtanek hɨrak Nepenyek
ke Devit kerekek?
36 *Nɨpaa God Hɨmɨn Yaaik
kɨkɨak han ke Devit te hɨrak
kewis hɨm mau tɨwei kar ik:
‘Mɨtɨk Iuwe God katɨp Mɨtɨk
Iuwe kai Krais kar ik: “Ti hau
menep his yaaim mai ere hi
enep mɨt enun nepan nit hi
ehinɨni.” ’
37 *Devit hɨrak hɨrekes
kenewek Mɨtɨk Iuwe kɨrak.
Te hɨrak karkeik hɨrak kɨre
Nepenyek ke maam nɨpu
kɨrak Devit kerekek a?” Te
mɨt miyapɨr yapɨrwe hɨr han
yaaik nemtau hɨm mɨrak.

*Jisas kene mɨt kerek ninɨn
nertei hɨm lo me Moses
(Mt 23:1-36; Lu 11:37-54,
20:45-47)*

38 Jisas hɨrak wen katɨp mɨt
miyapɨr hɨm mɨrak hɨrak
ketpor kar ik: “Yi naanmam-
pre hɨras me mɨt kerek hɨr
nɨnɨn nertei hɨm me God.
Hɨr nare nanɨno ein ein, hɨr
neriuwet saket yaaim nokim
me mɨt kerek hɨr netenen
pewek yapɨrwe netike mɨt
hɨr nertei menmen iuwe.
Hɨr han yaaik te mɨt miyapɨr
nanɨtpor, ‘Haai, ti epei han?’
neit wit maket kerek mɨt ne-
siuwe menmen.
39 Hɨr nanu yeno ne mɨt
niuk mɨr iuwe neit wɨnak ke
God, hɨr nanu yeno ne mɨt
niuk mɨr iuwe neit wɨnak ke
mɨt hɨr nanɨm menmen.
40 Hɨr newises miyapɨr
kerek mɨt nɨr epei naa.
Hɨr nari wɨnak mɨr metike
menmen mɨr yapɨrwe. Hɨr
prea yapɨrwe hɨr newises
mɨt ek te mɨt yapɨrwe natɨp
hɨr yaain. Maain God hɨrak
kaknɨp wɨsenum!”

*Mɨte enu menmen aurep
hɨre wewet God menmen
(Lu 21:1-4)*

41 *Jisas katɨp epei au,
hɨrak ken kɨr tɨkenup mɨre

* **12:32** Diu 4:35; Ais 45:21 * **12:33** Diu 6:5; 1Sml 15:22; Hos 6:6 * **12:36** Sam 110:1 * **12:37** Lu 19:48 * **12:41** 1Kin 12:9

bokis me mɨt hɨr newɨr
pewek mekrerem newet
God em. Tɨkenup mɨre
bokis mɨwaai ein, hɨrak
Jisas kau kereptim keit in.
Hɨrak kɨr mɨt yapɨrwe newɨr
pewek mekrerem. Mɨt han
netenen pewek yapɨrwe
newɨr pewek yapɨrwe.
42 Mɨte piutɨp menmen
aurep hɨre wetenen pewek
kike, te hɨre wewɨr pewek
wik mɨre toea miutɨp.
43 *Jisas hɨrak kenɨne mɨt
disaipel nɨrak hɨrak ketpor
kar ik: “Hi etpi werek. Mɨte
ip hɨre wewɨr pewek hɨram
minɨn pewek me mɨt kerek
hɨr newɨr pewek yapɨrwe
mekrerem.
44 Hɨr newɨr pewek ham
mekre tɨkenup mɨre bokis,
te meiyam wen mepeit
wɨnak mɨr. Hɨr newɨrem
nanɨt menmen. Te hɨre
au. Hɨre wetenen pewek
wik wewɨrem epei au, hɨre
wawu weinɨm. Hɨre wawɨt
menmen wawɨm taauye!
Meiyam meit wɨnak kɨre
au.”

13

Jisas katɨp mɨt nanɨwaank wɨnak iuwe ke God
(Mt 24:1-2; Lu 21:5-6)

1 Jisas hɨrak kɨnaaiwɨr
wɨnak iuwe ke God kakno
witeik, hɨrak mɨtɨk hak
disaipel kɨrak ketpɨwek kar
ik: “Mɨtɨk Iuwe ehɨrem. Nan
im yaaim. Wɨnak im yaaim.”
2 *Jisas ketpɨwek kar ik:
“Ti ehɨr wɨnak yapɨrwe
im e? Maain nan im mɨt
han nanɨnen hɨr nanwenem
mamwaai tɨ weinɨm.”

Jisas katɨp maain menmen enum mamnen
(Mt 24:3-14; Lu 21:7-19)

3 Hɨr nen nau mɨniu (o
neiyɨp) mɨt nenewem neiyɨp
me nu Oliv hɨram menep
wɨnak iuwe ke God pɨnak
ein. Te Pita, Jems, Jon, tetike
Andru hɨrakɨt tan menep
titɨwekhi hɨm tar ik:
4 “Ti etpai me wɨ God ke-
himɨtan menmen im hɨram
mamnen. Mekam maminɨn
mamnen te haiu mamɨrtei
God kakrɨakem?”
5 Jisas ketpor hɨm mɨrak
mar im: “Yi naanmampre
hɨras te hɨr mɨt nanwisiyek
au.
6 *Mɨt yapɨrwe hɨr
nanɨnen nanɨkrehɨr kai
nantɨp mɨt miyapɨr ne tɨ
nanɨr ik: ‘Hi Mɨtɨk Iuwe
Krais kerek God kehimɨtena
hi han kerekek.’ Hɨr nan-
wisorek hɨr nanisesi.
7 Maain yi eiyɨmtau hɨm
me mɨt hɨr nantɨp mɨt
hɨr nanɨnepan menep o
mɨt nanɨnepan yanɨmɨn, yi
ap han ekɨkrit ein ein au
emɨt. Menmen im maminɨn
mamnen te wɨ epei mamnen
wen au.
8 *Mɨt ne weiwɨk ham hɨr
netike mɨt ne weiwɨk ham
hɨr nanɨnepan. Mɨt ne wit
hak nantike mɨt ne wit hak
hɨr nanɨnepan. Tɨ kaktanɨk
heriyai heryiyai. Hawɨ au
te ni meiyam mami mamɨt
menmen au. Menmen
enum im maminɨn mamnen
te maain God skelim mɨt
me menmen enum hɨr
nɨrɨakem. Hɨram mar ke

* **12:43** 2Ko 8:12 * **13:2** Lu 19:44 * **13:6** Jo 5:43 * **13:8** Ais 19:2; 2Kro 15:6

mɨte weteiknen. Maain hɨre wawine nɨkan.

9 *“Yi naanmampre hɨras me menmen im e. Maain hɨr mɨt nantihis nanɨryi yi yaino wɨnak ke kaunsil. Hɨr nanɨt nɨpɨn naniwep yayɨt wɨnak ke God. Yi yayɨrp yayɨt wɨnak ke kaunsil me gavman nantike mɨt han ninɨn naanmɨpre wit heriyai heriyai yayɨntar yi yises hɨm mai. Te yi eiyɨtpor menmen mai.

10 Yi eiyɨtpor hɨm mai maminɨn, te mɨt nerer wit wit hɨr nanɨmtewem. Te maain wɨ enum mamnen.

11 **Maain yi eiyɨrp wɨnak ke kaunsil yi han ekitet yapɨrwe hɨm mekam yi eiyɨtpor au emɨt! Menmen God Hɨmɨn Yaaik kakɨtpiyem kakwetiyem, yi eiyɨtpim. Menmen me han ki au. Taauye!

12 Heiyiuwerer nanwet mɨt enun kikrek nɨr hɨr nanɨnɨp nani. Haairer nanwet mɨt enun nɨkerek nɨr, nɨkerek han nanwet mɨt enun haairer o miyerer hɨr mɨt nanɨnɨp nani.

13 *Maain mɨt yapɨrwe hɨr han enuk nɨneini nanɨntar yi yises hɨm mai. Te neimɨn nanu nanɨt nanisɨsa ere hɨr nani, maain hi etorhis hɨr nanu nantikewa haiu mamu mamɨt wit ke God.

Maain menmen enum enum mamnen
(Mt 24:15-28; Lu 21:20-24)

14 *“Maain yi yayɨr menmen enum mamɨwaank wit mamtike mɨtɨk hɨrak kakɨrp wit kerek God keriuwesɨsek. (Mɨt kerek nekine tɨwei ik nɨkɨp emnep yi han ekitet menmen im werek werek.) Yi mɨt miyapɨr yayu provins Judia me wɨ im yi eirɨr eino einiu mɨniu o neiyɨp.

15 *Mɨtɨk kerek kau kentar wɨnak siup, hɨrak ekɨkɨuwe eknen ekɨrp tɨ, hɨrak ap kakno wɨnak nɨmɨn ein kakɨt menmen au emɨt! Hɨrak ekrɨr ekno waswas kerekek.

16 Mɨtɨk hak keit ni hɨrak pɨke kakweikɨn kakɨt saket mɨrak au, emɨt! Hɨrak kakrɨr waswas kerekek.

17 *Miyapɨr kerek hɨr nepɨtu o miyapɨr hɨr newet nɨkerek nɨm hɨr naam, menmen im enum mamnen mamɨwaanki.

18 Yi eiyitehi God te menmen im mamnen wɨ me hawɨ hɨtan au emɨt!

19 *Maain me wɨ eim, hɨr mɨt menmen mamɨwaanki iuwe. Nɨpaa wɨ God kewis tɨ ketike nepni ere in, menmen ap mewaank mɨt nanɨr ke menmen im mamɨwaanki au. Wɨ eim epei man, maain menmen mamɨwaank mɨt nanɨr im taauye!

20 God hɨrak keremir wɨ im au, te mɨt yapɨrwe hɨr nani nanɨnektɨn te wit weinɨk. Te hɨrak keremir wɨ yinam me mɨt nɨpaa hɨrak kehimɨteni hɨr nɨrak, hɨr nises hɨm mɨrak hɨrak kakɨkepi.

21 “Maain wɨ eim e, te mɨtɨk hak kakɨtpi kakɨr ik:

---

* **13:9** Mt 10:17-20 * **13:11** Lu 12:11-12 * **13:11** Mt 10:19-22 * **13:13** Jo 15:18-21 * **13:14** Dan 9:27, 11:31, 12:11 * **13:15** Lu 17:31 * **13:17** Lu 23:29 * **13:19** Dan 12:1; Joe 2:2; Rev 7:14

‘Eiyɨrek, hɨrak Mɨtɨk Krais hɨrak keit in.’ O mɨtɨk hak kakɨtpi, ‘Hɨrak kerp ein.’ Yi ap eiyɨmtau hɨm im au emɨt!

22 *Mɨt enun tawewai (o newenɨn hɨm) nanɨnen nanɨtpi, ‘Hi Mɨtɨk Krais’ o hɨr nantɨp, ‘Hi mɨtɨk profet hi ewepyapɨr menmen me God.’ Hɨr nanrɨak mɨt menmen yaaim nɨpaa hɨr nɨrem au mamɨt nepni o nanɨt tɨ. Hɨr nanrɨakem te hɨr nare nanri han ke mɨt God kehimɨteni hɨr nɨrak, hɨr nanwisorek nanises hɨm mɨr, te hɨr au taau.

23 Yi naanmamre hɨras. Maain menmen mamɨr ke hi epei etpiyem.

Maain hi Mɨtɨk ke wit ke Mɨtɨk Iuwe hi pɨke anen
(Mt 24:29-31; Lu 21:25-28)

24 *“Maain wɨ im, menmen enum mamɨwaank mɨt epei au, wepni kakɨr iuwe au, hɨrak kakweikɨn kakre wɨtaan, wenke ap te kakɨr taau.

25 Hɨr hɨram mau nepni hɨram mamɨnke, menmen eim meit nepni hɨram mamtanɨk.

26 *Menmen im epei man, te hɨr mɨt nanɨra hi Mɨtɨk ke wit ke Mɨtɨk Iuwe hi anen ewepyapɨr hɨrekes akre napɨ ke nepni. Menmen me haai merhɨhe mewepna, hi anen ehinɨn naanmampre mɨt.

27 *Hi esiuwe mɨt ensel ne wit ke God hɨr nanɨno nanrer wit wit nanɨthis mɨt miyapɨr hi ehimɨteni hɨr nises hɨm mai.

Nu fik meteiknai menmen me wɨ maain menmen mamnen
(Mt 24:32-35; Lu 21:29-33)

28 “Nu fik hɨram meteikni menmen me wɨ maain menmen mamnen. Maain wɨ kerek heneik mɨram hɨram mamsiunen, yi eiyɨrtei menep te wepni yaaik.

29 Mar nu im, maain yi yayɨr menmen im hi hetpiyem hɨram mamnen, yi eiyɨrtei hi Mɨtɨk ke wit ke Mɨtɨk Iuwe menep te hi pɨke anen.

30 Hi hatɨp werek. Mɨt miyapɨr in ek nepu nepeit, hɨr ap te nani ere menmen im hi hetpiyem hɨram mamnen.

31 Nepni metike tɨ mamwep mamweikɨn mamre nɨme mamɨwaank mamɨt te hɨm mai au mamu mamnen mamɨr ke hi hetpim.

Mɨt hɨr ap nertei me wɨ menmen im mamnen au
(Mt 24:36-44; Lu 17:26-30, 34-36)

32 *“Me wɨ menmen im mamnen, mɨt hɨr nepɨtariyem, mɨt ensel ne wit ke God hɨr nepɨtariyem, hi Mɨtɨk ke wit ke Mɨtɨk Iuwe hi epɨtariyem. God Haai kerekek hɨrak kerteiyem.

33 *Yi naanmampre hɨras. Yi yepɨtari wɨ menmen im mamnen.

34 Menmen mamnen mamɨr ke mɨtɨk iuwe hak kakno yanɨmɨn. Te mɨt nɨrak nepɨtari wɨ mekam

* **13:22** Diu 13:1-3; Rev 13:13 * **13:24** Ais 13:10; Rev 6:12-14, 8:12 * **13:26** Rev 1:7 * **13:27** Mt 13:41 * **13:32** Ap 1:7 * **13:33** Mt 25:13-14

hɨrak pɨke kaknen. Hɨrak kehimɨtan mɨt hɨr naanmɨpre wɨnak kɨrak, hɨrak katɨp mɨtɨk hɨrak naanmɨpre weipɨr ke nɨwa ke wit kɨrak. Hɨrak ketpɨwek hɨm iuwe hɨrak naanmɨprewek werek werek.

35 *Te yi mɨt naanmamre hɨras werek werek. Yi yepɨtari wɨ me Haai ke wɨnak hɨrak pɨke kaknen. Hɨrak kaknen wɨtaan o wɨ nɨmɨn o wanewik toto o wepni o hɨnkewɨ, yi yepɨtariyek.

36 Yi naanmɨpre hɨras te hɨrak kaknen wasenum kakri yi yaiwaai yi ap yayises hɨm mɨrak au.

37 Menmen hi hetpiyem, hi hetpiyem mamno mɨt miyapɨr yapɨrwe. Yi yapɨrwe naanempre hɨras! Yi yepɨtari wɨ mekam hi Mɨtɨk ke wit ke Mɨtɨk Iuwe hi pɨke anen."

14

Mɨt nime nɨpɨn natɨp hɨr nanɨnep Jisas

(Mt 26:1-5; Lu 22:1-2; Jo 11:45-53)

1 *Wɨ wik mepeit ere wɨ mɨt hɨr han tewenɨn wɨ Pasova kerek nɨpaa God kenep mɨt ne Isip hɨr naa te mɨt ne Isrel au. Mɨt hɨr newis yis mekre bret mɨr me wɨ im au. In ek hɨr mɨt pris iuwe kerek ninɨn mɨt pris han kerek newet God menmen me mɨt, hɨr netike mɨt hɨr ninɨn nertei hɨm lo me Moses hɨr nererik nime nɨpɨn Jisas nɨsawɨn nemitɨwekpɨn nantɨwekhis nankɨp kaki.

2 Hɨr natɨp nar ik: "Wɨ haiu wen han tewenɨn menmen me wɨ Pasova, haiu ap te mamtɨwekhis mamkɨp au. Haiu mamrɨakem te mɨt yapɨrwe hɨr nantikewai haiu mamnepan."

Maria wewen sanda mekiuwe paan ke Jisas

(Mt 26:6-13; Jo 12:1-8)

3 *Me wɨ im Jisas hɨrak keit wit Betani hɨrak kepu wɨnak ke Saimon nɨpaa lepro mewik. Hɨrak wen kepu yeno kaam menmen, mɨte piutɨp hɨre wan wetenen mɨn tɨpar me nu nad nekenpɨ mɨrak mɨnɨn yaaim mekrerek. Mɨt hɨr newɨr pewek yapɨrwe me menmen im. Hɨre weket hɨm mɨrak wewen tɨpar mentar paan kɨrak.

4 Hɨr mɨt han nepu en hɨr natɨpan main main han enuk nar ik: "Wenmak te hɨre wewen tɨpar im wewenem weinɨm?

5 Hɨre wewen tɨpar im au, te mɨtɨk hak kaksiuwerem kakɨt 300 kina kakwet mɨt enum menmen auri, hɨr nantɨwem." Hɨr han enuk te hɨr nenerep.

6 Te Jisas keneri katɨp kar ik: "Yi eiwisiye ewɨt! Yi yenmak te yi yerekyɨwe enum. Hɨre werekyo menmen yaaim.

7 *Hɨr mɨt enun netenen menmen auri, hekrit hekrit hɨr nau netikewi. Wɨ ham yi

* **13:35** Lu 12:36-38 * **14:1** Mk 11:18; Hi 11:28 * **14:3** Lu 7:37-38 * **14:7** Diu 15:11

han ki yi eikepi. Te hi ap ehu
etikewi me wɨ yapɨrwe, te yi
yairekyo menmen yaaim au.
8 *Mɨte ip hɨre han-
han wɨrɨakem hɨre epei
werekyewem. Hɨre were-
mani maain mɨt hɨr nanwisa
hi awaai ehɨkre hei.
9 Hi hetpi werek. Wit
heriyai heriyai kerek mɨt hɨr
nanɨmtau hɨm yaaim mai,
mɨt hɨr nanɨrtei menmen
mɨte ip hɨre werekyewem,
hɨr han kitetim hɨr han
tewenɨnep.”

Judas katɨp mɨt iuwe ne Isrel hɨrak kakɨkepi hɨr nanɨthis Jisas
(Mt 26:14-16; Lu 22:3-6)

10 Jisas katɨp epei au,
Judas ke wit Iskeriot hɨrak
mɨtɨk kiutɨp ke mɨt disaipel
hiswiyen wik (12) kerek
nises hɨm me Jisas, hɨrak
ken witeik. Hɨrak ken kiun
mɨt iuwe ne pris kerek
newet God menmen me
mɨt, hɨrak kewepyapɨr Jisas
kakwetɨrek.
11 Hɨr mɨt en nerteiyek,
hɨr han yaaik, hɨr natɨp Ju-
das hɨr nanwetɨwek pewek
mamrerim. Hɨrak kɨnaiwɨri
ken han kitet hɨrak kak-
wetɨrek kakɨrkeik.

Jisas ketike mɨt disaipel nɨrak naam menmen me Pasova
(Mt 26:17-25; Lu 22:7-14, 21-23; Jo 13:21-30)

12 *Maain wɨ miutɨp me
wɨ mɨt hɨr ap newis yis
mekre bret au, wɨ me Pasova
kerek hɨr nenep sipsip mar
ke nɨpaa mɨt hɨr nenep sip-
sip te God kenep maamrer
au, Jisas mɨt nɨrak nitɨwekhi
nar ik: “Ti are eriuwetai
haiu mamno nein te haiu
emrutmani menmen me wɨ
Pasova?” (Wɨ Pasova hɨram
wɨ mɨt hɨr han tewenɨn God
hɨrak kenep mɨt ne Isip te
maamrer ne Isrel au.)
13 Te Jisas hɨrak keriuwet
mɨtɨkɨt wik te mɨt disaipel
nɨrak hɨrak ketpɨwekɨt kar
ik: “Yi yaino wit Jerusalem
yi eiyɨr mɨtɨk hak keremɨme
mɨn tɨpar mekrerem, hɨrak
kaksipeti. Te yi eiyisesik.
14 Yi eiyisesik eino
wɨnak kerek hɨrak kakno
kakɨkrerek, yi eiyitehi mɨtɨk
ke wɨnak ik eiyɨr ik: ‘Mɨtɨk
Iuwe kawɨr hɨrak kituthi
haau meiyam miutɨp meit
nɨmɨn weinɨm te haiu mɨt
disaipel nɨrak mamtikerek
emu mamɨm menmen
kerekek me wɨ Pasova
mamwi?’
15 Te hɨrak kakteikni haau
miutɨp weinɨm kau niu
kerek yeno metike kɨnaan
mekrerek. Ein e yi eiraimani
menmen te haiu mamɨm.”
16 Hɨrak ketpɨwekɨt men-
men te hɨrakɨt ten wit
Jerusalem, hɨrakɨt tɨr men-
men mar ke nɨpaa Jisas
ketpɨwekɨtem. Te hɨrakɨt
temani menmen me Pasova
wɨ hɨr han tewenɨn nɨpaa
God kenep maamrer nɨr au.
17 Maain hɨnkewɨ, hɨrak
Jisas ketike mɨt disaipel nar
hiswiyen wik (12) hɨr nen
wɨnak.
18 *Hɨr wen naam menmen
nau yeno em, Jisas hɨrak

* **14:8** Jo 19:40 * **14:12** Eks 12:6, 14-20 * **14:18** Sam 41:9

ketpor kar ik: “Hi hetpi werek. Mɨtɨk hak kiutɨp (o mɨtɨk keiyak) ke yi mɨt yi yaam menmen yetikewa hɨrak kakwepayapɨr hi eno his me mɨt enun.”
19 Hɨr nemtewek, hɨr han kekrit nine han enuk, hɨr niutɨp niutɨp nenepepan nitɨwekhi ere hɨr nepnepik hɨr nitɨwekhi nar ik: “Hi ewepityapɨr o au?”
20 Hɨrak ketpor kar ik: “Hɨrak mɨtɨk kiutɨp ke yi mɨt hiswiyen wik (12), hɨrak kiutɨp kaam menmen mekre sak kerepta.
21 Hi Mɨtɨk ke wit ke God hi ano hahi ahɨr ke hɨm me God mau tɨwei hɨram metpim. Te hɨrak mɨtɨk kerek kakwepayapɨr hɨrak kakɨwaank hɨrekes. Nɨpaa miye pɨrak ap winaak te hɨram yaaim. Te hɨre epei winaak te in ek hɨrak kakɨwaank hɨrekes.”

Jisas kewet mɨt disaipel nɨrak komunion hɨr naam
(Mt 26:26-30; Lu 22:15-20; 1Ko 11:23-25)

22 Hɨr wen naam menmen, Jisas keit bret kitehi God katɨp hɨrak yaaik. Te hɨrak kewepik kewet mɨt ek ketpor kar ik: “Yi eitɨwek eiyɨk. Ik hɨrak yɨnk kai.”
23 Hɨr naak, mar keremem te hɨrak keit wa hesnu tɨpar wain mekrerek, hɨrak kitehi God katɨp hɨrak yaaik. Te hɨrak kewetɨrek hɨr naam tɨpar wain mekre wa hesnu.
24 *Te hɨrak ketpor kar ik: “Im em hɨram hemkre mai. Hi enip hɨm ham yaaim kontrak mamɨke wit ke God mamnen. Hemkre mai mamwen te hi akaap mɨt miyapɨr ariuwerem.
25 Hi hetpi werek. Hi ap pɨke ehɨm tɨpar wain ere wɨ maain hi ehɨm tɨpar wain yaaim nɨmnam mamɨt wit ke God.”
26 Hɨrak katɨp epei au, hɨr nine henye. Hɨr nine henye, te hɨr nen witeik nɨnaaiwɨr wit Jerusalem, hɨr nɨniu nen mɨniu (o neiyɨp) ke nu Oliv.

Jisas katɨp Pita maain hɨrak kakweikɨn sip kakwetɨwek
(Mt 26:31-35; Lu 22:31-34; Jo 13:36-38)

27 *In ek Jisas ketpor kar ik: “Maain kike yi yainaipɨsa. Hɨm me God hɨram matɨp mar im: ‘Hi God hi enep mɨtɨk naanmɨpre sipsip, hɨram mamrɨr mamno heriyai heriyai.’
28 *Maain, God hɨrak kakɨkoya hi pɨke ekrit, hi ehinɨni hi ano provins Galili.”
29 Pita ketpɨwek hɨm iuwe kar ik: “Hɨr mɨt in nanɨnapɨsit nanrɨr te hi au. Taauye!”
30 Jisas ketpɨwek kar ik: “Hi hetput werek. Wɨtaan ik ek, suware kaktɨp wik wen au, ti eraupakɨn wikak atɨp mɨt hi epɨtari hɨrak keimɨn.”
31 *Te Pita katɨp hɨm iuwe, “Hi hahi etikewit hi hahi, te hi aritpakɨn au. Taauye!” Hɨr mɨt nɨrak yapɨrwe natɨp narek.

---

* **14:24** Eks 24:8; Sek 9:11; Jer 31:31-34; 1Ko 10:16; Hi 9:20 * **14:27** Mk 14:50; Sek 13:7 * **14:28** Mt 28:16; Mk 16:7 * **14:31** Jo 11:16

Jisas kitehi God menmen keit ni Getsemani
(Mt 26:36-46; Lu 22:39-46)

32 *Hɨr natɨp epei au, hɨr nen wit ni meitai niuk mɨrak Getsemani. Jisas hɨrak katɨp mɨt nɨrak kar ik: “Yi eiyu in hi eno ehitehi God.”
33 Hɨrak keit Pita, Jems tetike Jon, hɨrakɨt tetikerek ten wit hak. In ek Jisas hɨrak menmen menepɨwek hemkre, hɨrak kine han enuk.
34 *Te hɨrak ketpɨwekɨt kar ik: “Hi hine han enuk ere hi hahi. Hi hanhan hɨrekes wɨsenum.”
35 Hɨrak ken kike kɨwaai tɨ kitehi God te menmen enum im mamsiurɨrek mamno.
36 *Hɨrak kitehi God kar ik: “Haai kai ti hertei hɨrɨak menmen yapɨrwe. Ti esiuwe menmen enum im mamno emnopɨn emkeipo. Te hi hises han kai au, han kit.”
37 Hɨrak katɨp epei au, hɨrak ken kɨr mɨtɨkɨt tɨrak tɨpwaai. Te hɨrak kene Pita kar ik: “Saimon ti hɨwaai a? Ti ap epu naanmɨpre mɨt nanɨnen me wɨ kike au a?
38 *Yi naanmɨpre mɨt nanɨnen. Yi eiyitehi God te hɨrak Seten ap te kakinɨni yi eiweikɨn sip eiweto. Yi han ki yaaik, te yɨnk ki au kɨnapen kaki kaktikewa.”
39 Hɨrak katɨp epei au, Jisas pɨke ken ein kitehi God menmen kerek nɨpaa hɨrak kitɨwekhiyem.
40 Hɨrak pɨke ken kiun mɨtɨkɨt tɨrak, te hɨrakɨt au pɨke tɨwaai nanamɨr mekses. Hɨrakɨt tekrit tepɨtari tetpɨwek mekam taauye.
41 Hɨrakɨt yɨnk enuk hɨrak pɨke ken kan hɨrak ketpɨwekɨt kar ik: “Yi wen yɨwaai yɨnatɨn a? Epei werek emɨt! Eiyɨrek! Wɨ epei man te hi Mɨtɨk ke wit ke Mɨtɨk Iuwe hɨrak mɨtɨk hak kakwepayapɨr hi eno his me mɨt han nanrekyo enum hɨr nantenɨna.
42 Eiyɨkrit haiu emno. Yi eiyɨrek! Mɨtɨk kewepayapɨr epei kan keit in.”

Mɨt enun nan neithis Jisas
(Mt 26:47-56; Lu 22:47-53; Jo 18:3-12)

43 In ek hɨrak wen katɨp, Judas hɨrak kan. Hɨrak mɨtɨk kiutɨp ke mɨt disaipel nar hiswiyen wik (12). Hɨrak ketike mɨt yapɨrwe hɨr netenen hɨne metike paap yoki. Hɨr mɨt iuwe ne Pris kerek newet God menmen me mɨt, hɨr netike mɨt ninɨn nertei hɨm lo me Moses, hɨr netike mɨt iuwe ne Isrel, hɨr nesiuwe mɨt in nan.
44 Nɨpaa hɨrak mɨtɨk Judas kerek kewepyapɨrek hɨrak ketpor kar ik: “Hɨrak mɨtɨk kerek hi eiyewewik emɨwek tekep mɨrak, yi eitɨwekhis eitenenik eiriyaak eiyɨk eino.”
45 Judas kan kiun Jisas hɨrak katɨp kar ik: “Mɨtɨk Iuwe.” Te hɨrak keiyewewik.
46 Te hɨr mɨt han nan neithis Jisas netenenik.
47 Te mɨtɨk kiutɨp kɨrak kerek kerp menep hɨrak

* **14:32** Jo 18:1 * **14:34** Jo 12:27 * **14:36** Ro 8:15; Ga 4:6; Mk 10:38; Jo 6:38
* **14:38** Lu 11:4; Mt 6:13

ketenen hɨne ke his nokik,
te hɨrak kɨwaai hɨne kesipe
nɨkɨp me mɨtɨk hak enuk
eik. Mɨtɨk iuwe ke mɨt pris
kerek newet God menmen
me mɨt, mɨtɨk kɨrak kɨrɨak
wok mɨrak weinɨm, hɨrak
mɨtɨk ik ke Jisas hɨrak kesipe
nɨkɨp mɨrak.
48 Hɨrak Jisas kene mɨt
han enun ein ketpor kar ik:
“Yi epei yan yetauhis eiri-
uwe hɨne metike paap yoki
yar ke yi yeithis mɨtɨk enuk
kekintɨp menmen a?
49 *Hekrit hekrit hi etikewi
haiu mepu wɨnak iuwe ke
God hi ewepyapɨr hɨm mai.
Te yi yetauhis auye! Yi
yɨrɨak menmen im te hɨm
me God mɨt newisɨm mau
tɨwei hɨram mamnen mamir
em.”
50 *Hɨrak katɨp epei au,
hɨr mɨt disaipel nɨrak hɨr
nɨnaiwɨrek nɨrɨr nen.

*Mɨtɨk pipɨak hak kiutɨp
hɨrak kɨrɨr ken*

51 Mɨtɨk pipɨak hak kiutɨp
kerek kises Jisas, hɨrak
kamɨr laplap mɨre hike
mɨsanu traup mɨrak. Hɨr mɨt
han nantɨwekhis,
52 te hɨrak kehɨresiuri ken-
emtɨn laplap mɨrak hɨrak ke
puk weinɨk kɨrɨr ken.

*Jisas kewepyapɨr hɨrekes
keit kaunsil*
*(Mt 26:57-68; Lu 22:54-55,
63-71; Jo 18:13-14, 19-24)*

53 Hɨr mɨt nari Jisas nen
niun mɨtɨk iuwe hetpris
kinɨn naanmɨpre mɨt pris
kerek newet God menmen
me mɨt. Mɨt iuwe pris
yapɨrwe newet God menmen
me mɨt, hɨr netike mɨt niuk
mɨr iuwe, hɨr netike mɨt
hɨr ninɨn nertei hɨm lo me
Moses, hɨr nererik nau ein
nemeriyɨwek.
54 Hɨrak Pita ketepik
yanɨmɨn, hɨrak ken kekre
nɨwa ke wɨnak ke mɨtɨk iuwe
kinɨn mɨt pris han. Hɨrak
ketike mɨt kerek naanmɨpre
wɨnak enuk hɨr nau si
neminɨn his hɨt men si.
55 Hɨr mɨt pris iuwe kerek
newet God menmen me mɨt,
hɨr netike mɨt han ne kaunsil
hɨr nɨnatɨn mɨt nesiuwe hɨm
Jisas, te hɨr nankɨp kaki, te
hɨr nɨnapɨn menmen enum
hɨrak ketpim au.
56 Mɨt yapɨrwe nesiuwe
hɨm Jisas newenɨwek hɨm te
hɨm mɨr ap mɨpɨram au.
57 Mɨt han nerp newenɨn
hɨm natɨp nar ik:
58 *“Haiu memtewek hɨrak
katɨp, ‘Hi ewep wɨnak iuwe
ke God mɨt nimaak, te maain
wɨ wikak hi pɨke eimaak mɨt
ap te nanimaak taau.’ ”
59 Hɨm me mɨt in hɨram ap
mɨpɨram au.
60 Hɨrak mɨtɨk iuwe hetpris
kerek kinɨn naanmɨpre mɨt
kerek newet God menmen
me mɨt, hɨrak kerp kekreri
kitehi Jisas kar ik: “Ti pɨke
etpai au a? Nenmak te hɨr
mɨt in neswut hɨm a?”
61 *Jisas hɨrak kekintɨp ket-
por au. Mɨtɨk iuwe het-
pris hɨrak pɨke kitɨwekhi kar
ik: “Ti mɨtɨk Krais kerek
God kehimɨtenit, ti Nɨkan
ke Mɨtɨk Iuwe kerek haiu

* **14:49** Lu 19:47, 21:37; Jo 18:20 * **14:50** Mt 26:31 * **14:58** Jo 2:19-21
* **14:61** Mk 15:5; Lu 23:9

mewenɨpiyek o au a? Ti etpai!”

62 *Jisas hɨrak ketpɨwek kar ik: “Hi hɨrekes kerekek. Maain yi eiyɨr hi Mɨtɨk ke wit ke Mɨtɨk Iuwe hahu menep his yaaim me God kerek hɨrak Iuwe tokik keit, hi anen ekre napɨ me nepni.”

63 Mɨtɨk iuwe hetpris hɨrak kepɨrpɨr kari saket mɨrak kewepim katɨp hisiuwe kar ik: “Menmak te haiu mamri mɨt han nansiuwek hɨm a?

64 *yi epei yemtau hɨrak katɨp enum kekrehɨr ke God. Yi han kitet mekam a?” Hɨr yapɨrwe natɨpan nar ik: “Hɨrak kɨrɨak enum hɨrak eki.”

65 In ek mɨt han nenikɨn tɨmank menterik, hɨr newepnɨwek ninaan meriuwe laplap, te hɨr nakɨp neriuwe his mɨr nitɨtɨweknaan natɨp nar ik: “Keimɨn kitep a? Ti profet te ti etpai.” Mɨt han hɨr naanmɨpre weipɨr nen nɨwaaihis nenepɨwek tekep.

Pita kepakɨn Jisas katɨp hi hepɨtariyek
(Mt 26:69-75; Lu 22:56-62; Jo 18:15-18, 25-27)

66 Hɨrak Pita wen kepu witeik keit nɨwa ke wɨnak, mɨte piutɨp wɨrɨak menmen me mɨtɨk iuwe hetpris,

67 hɨre wan wɨr pita kau si keminɨn his hɨt men si. Hɨre werp menep wetpɨwek war ik: “Ti hɨrekes hetike Jisas ke wit Nasaret yi epei yariyakɨt.”

68 Te Pita kiune hɨm katɨp, “Henmak te ti hitauhi menmen im? Hi hepɨtariyek.” Hɨrak katɨp epei au, hɨrak ken kerp ya weipɨr. Te suware katɨp.

69 Mɨte wen wɨpɨrek pɨke watɨp mɨt han nerp menep war ik: “Hɨrak mɨtɨk kises hɨm me Jisas kerekek.”

70 Pita pɨke kiune hɨm katɨp, “Hi hepɨtariyek.” Maain kike, mɨt hɨr nerp menep natɨp nar ik: “Ti hises hɨm mɨrak kerekek. Ti hɨrekes mɨtɨk ke provins Galili.”

71 Pita katɨp hɨm iuwe ketpor kar ik: “Hi epɨtari mɨtɨk hak yi yitauhiyek au. Hi atɨp werek au, te God hɨrak kaknen kakiyep.”

72 *Hɨrak katɨp epei au, hɨrak suware pɨke katɨp. Te Pita hɨrak han kitet menmen Jisas nɨpaa ketpɨwek kar ik: “Maain suware katɨp wik wen au, ti tewen eraupakɨn wikak.” Hɨrak han kitetim te hɨrak kine han enuk kɨkɨt.

15

Hɨr nesiuwe hɨm Jisas kerp ninaan me mɨtɨk iuwe gavman Pailat
(Mt 27:1-2, 11-14; Lu 23:1-5; Jo 18:28-38)

1 *Wanewik toto, mɨt iuwe pris kerek newet God menmen me mɨt, hɨr netike mɨt iuwe hɨr netike mɨt ninɨn nertei hɨm lo me Moses, hɨr netike mɨt han yapɨrwe ne kaunsil hɨr han kitetim natɨpan. Epei au,

* **14:62** Sam 110:1; Rev 1:7 * **14:64** Jo 19:7 * **14:72** Mk 14:30 * **15:1** Lu 22:66

hɨr nesenkek Jisas his mɨrak
neriyaak neiyɨk nen newet
mɨtɨk iuwe gavman Pailat ek.
2 Pailat hɨrak kitɨwekhi kar
ik: “Ti Mɨtɨk Iuwe King ke
mɨt ne Isrel o au?” Jisas
ketpɨwek kar ik: “Hɨrak hɨm
mit.”
3 Mɨt iuwe pris kerek
newet God menmen me
mɨt, hɨr nesiuwe hɨm Jisas
yapɨrwe.
4 Te Pailat kitehi Jisas kar
ik: “Ti pɨke etpor au a? Hɨr
neswut hɨm yapɨrwe.”
5 *Jisas kekintɨp, te Pailat
han kekrit keriuwerek.

*Mɨtɨk Pailat katɨp mɨt hɨr
nanwis nil emu his me Jisas*
*(Mt 27:15-26; Lu 23:13-25;
Jo 18:39–19:16)*

6 Tito yapɨrwe nɨpaa ein
me wɨ im mɨt hɨr nehis nem-
pep menmen me Pasova hɨr
nitehi Pailat hɨrak kakɨkaisiu
weipɨr ke mɨtɨk hak nɨpaa
hɨrak ken kekre wɨnak enuk.
7 Mɨtɨk hak niuk mɨrak
Barabas hɨrak kepu wɨnak
enuk ketike mɨt enun
yapɨrwe nɨpaa hɨr netike mɨt
ne gavman hɨr nenepan, hɨr
nenep mɨtɨk kiutɨp kaa.
8 Hɨr mɨt yapɨrwe nen
niun Pailat nitɨwekhi hɨrak
kakrɨak menmen nɨpaa ein
hɨrak kɨprɨakem.
9 Hɨrak ketpor kar ik: “Yi
han yaaik te hi eweti Jisas
Mɨtɨk Iuwe ke Isrel hɨrak
kaknen?”
10 Hɨrak kertei mɨt iuwe
pris kerek newet God
menmen me mɨt hɨr epei
newetɨwek Jisas nentar hɨr
hemkre menepam han enuk
neriuwerek.
11 *Hɨr mɨt pris nɨkɨak han
ke mɨt yapɨrwe te hɨr nitehi
Pailat ke Barabas. Jisas au.
12 Pailat pɨke kitorhi kar ik:
“Hi eweti Barabas, te hi arɨak
mekam heriuwe mɨtɨk yi ei-
wis niuk mɨrak Mɨtɨk Iuwe
King ke Isrel a?”
13 Hɨr pɨke natɨp nar ik:
“Ti ewenkek Jisas ekɨntar nu
tentarakɨt.”
14 Pailat ketpor kar ik:
“Hi henmak? Hɨrak kɨrɨak
mekam enum?” Te hɨr
wen nɨnap nenɨne his iuwe
natɨp nar ik: “Ti ewenkekik
ekɨntar nu tentarakɨt.”
15 Pailat hanhan kakrɨak
mɨt hɨr han yaaik. Te
hɨrak kewetɨr mɨtɨk Barabas.
Hɨrak katɨp mɨt nɨrak hɨr
nanɨnep Jisas nanriuwe
nɨpɨn. Hɨr nakɨp neriuwe
nɨpɨn, Pailat hɨrak keri-
uwetek ken mɨt soldia nɨrak
te hɨr nanɨno nanwenkek
Jisas kakɨntar nu tentarakɨt.

*Mɨt soldia hɨr nitetnaan
Jisas*
(Mt 27:27-31; Jo 19:2-3)

16 Mɨt soldia ne ami hɨr
neit nɨmɨn wɨnak ke mɨtɨk
iuwe, hɨr nari Jisas neiyɨk
nen haau hak. Hɨr nenɨne
mɨt han,
17 *te hɨr neriuwet Jisas
saket mɨre yɨwir, hɨr nime
wiwɨr tɨktɨk enuk newisɨk
keweikɨn paan kɨrak.
18 Hɨr nerp netpɨwek nar
ik: “Haai, Mɨtɨk Iuwe King ke
Isrel, ti epei han.”
19 Epei au, hɨr nenep
paan kɨrak neriuwe

* **15:5** Ais 53:7; Mk 14:61 * **15:11** Ap 3:13-14, 13:38 * **15:17** Lu 23:11

niuk, hɨr nenikɨn tɨmank menterik, nitehɨr nemipɨn newenɨpiyek.
20 Hɨr nitɨtɨweknaan nenwesɨsek ere werek, hɨr neriuwetek (o neresɨwek) saket mɨre yɨwir, hɨr pɨke newis saket mɨrak menterik, hɨr neiyɨk nanɨno nanwenkekik kakɨntar nu tentarakɨt.

Mɨt newenkek Jisas kau nu tentarakɨt
(Mt 27:32-44; Lu 23:26-43; Jo 19:17-27)

21 *Mɨtɨk hak niuk mɨrak Saimon hɨrak haai ke Rufas ketike Aleksanda, hɨrak ke wit Sairini, hɨrak kepnen ni menep. Hɨr mɨt soldia hɨr neit nu tentarakɨt neiyɨk nimaasik hɨrak ekɨkerɨr nu ik ke Jisas.
22 Hɨr nari Jisas neiyɨk nen niun wit niuk mɨrak Golgota. Haiu meweikɨn hɨm haiu matɨp "Wit Paan Hesnu".
23 Hɨr newet Jisas tɨpar wain marasin mekrerem, te hɨrak yɨnk kɨrak kekek au. Hɨrak kɨnapen te hɨrak kaam au.
24 *Hɨr mɨt newenkekik kentar nu tentarakɨt, hɨr neit menmen mɨrak neretɨt satu neiyɨk nɨr menmen hɨr nantɨwem.
25 Wen hekrit iuwe wepni kehɨn kɨniu kan, hɨr newenkekik.
26 Hɨr newis hɨm mentar nu nenmak hɨr newenkekik nesiuwerek. Hɨr neiyɨm nen newisɨm mau men paan kɨrak. Hɨm im matɨp mar ik: "IK EK HIRAK MITIK IUWE KING KE ISREL."
27 Hɨr newenkek mɨtɨkɨt enukɨt raskel wik tɨrɨak enum tetikerek. Hɨrak mɨtɨk kau ken ke his yaaim, mɨtɨk hak kau ken ke his henkik.
28 *(Mar im hɨm me God nɨpaa mɨt newisɨm mau tɨwei hɨram epei man. Hɨram matɨp mar im: "Hɨr han kitet hɨrak kɨre mɨtɨk enuk raskel kɨrɨak menmen enum.")
29 *Mɨt kerek hɨr nan nen ein hɨr nitɨtɨweknaan netpɨwek nar ik: "Ko! Ti mɨtɨk kerek ti ewep wɨnak iuwe ke God ti pɨke eimaak me wɨ wikak?
30 Ti ekaap hɨrekes ekiuwe nu tentarakɨt ehɨrp tɨ."
31 Mar im mɨt iuwe pris kerek newet God menmen me mɨt, hɨr netike mɨt ninɨn nertei hɨm lo me Moses, hɨr nitɨtɨweknaan natɨpan nar ik: "Hɨrak kɨkaap mɨt han, te hɨrak kɨkaap hɨrekes taauye!
32 Ti Mɨtɨk God kehimɨtenit ti Mɨtɨk Iuwe ke Isrel, ti ekiuwe ehɨrp tɨ, te haiu mamrit han kitetit." Mɨtɨkɨt hɨr newenkekikɨt tau niu tetikerek, hɨrakɨt tetpɨwek enuk tetikeri.

Jisas nepei kaa
(Mt 27:45-56; Lu 23:44-49; Jo 19:28-30)

33 *Wepni kan kau nɨmɨn iuwe ere hɨnkewɨ, wɨtaan toto mɨwapɨn wit yapɨrwe.
34 *Nepei hɨnkewɨ Jisas kenepɨp hɨm iuwe katɨp kar ik: "Eloi Eloi Lama Sabaktani?" Haiu meweikɨn hɨm haiu matɨp mar im: "God kai God kai. Kenmak

* **15:21** Ro 16:13 * **15:24** Sam 22:18 * **15:28** Ais 53:12 * **15:29** Sam 22:7, 109:25; Mk 14:58; Jo 2:19 * **15:33** Emo 8:9 * **15:34** Sam 22:1

te ti hɨnaiwɨra eweikɨn sip
eweto?”
35 Mɨt han nerp menep hɨr
nemtewek hɨr natɨp nar ik:
“Eiyɨmtewek. Hɨrak kenɨne
Ilaija.”
36 *Mɨtɨk kiutɨp kesiuknen
ken ein keit mosong o
nɨk me wan eik (hɨram
mɨre wum nɨkik), hɨrak
kewis tɨpar wain mesine
mekrerek, hɨrak kewisɨk
kentar niyen pɨke kan
kewetɨwekek kakɨmɨsek
katɨp kar ik: “Haiu mamɨr te
Ilaija kaknen kaknektɨn Jisas
kakwisɨk kakɨrp tɨ o au.”
37-38 *Jisas kenepɨp miutɨp
hɨm iuwe, hɨrak kaa. Hɨrak
kaa, laplap iuwe mɨwapɨn ya
weipɨr me mɨt nehimɨtan em
me God meit wɨnak iuwe ke
God meit nɨmɨn ein hɨram
mewep pɨnam pɨnam mau
nɨmɨn mau niu ein ere men
miun tɨ eim.
39 Hɨrak mɨtɨk iuwe kerek
naanmɨpre mɨt soldia han,
hɨrak kerp menep kɨr Jisas
hɨrak kaa, hɨrak katɨp kar
ik: “Mɨtɨk ik hɨrak Nɨkan ke
God.”
40 *Miyapɨr han netik-
erek nerp ein, te hɨr nerp
yanɨmɨn. Maria pe wit
Magdala wetike Salomi, hɨr
netike Maria miye pe Joses
ketike nɨkik kɨrak Jems hɨr
nerp ein.
41 Hɨr miyapɨr in nises
Jisas me wɨ hɨrak kau
keit provins Galili, hɨr
newetɨwek menmen hɨrak
kaam. Miyapɨr han yapɨrwe
nɨpaa netikerek nan nen wit
Jerusalem nerp ein.

*Mɨt newis Jisas kekre hei
iuwe kewen kinɨk keit mɨniu
(o neiyɨp)*

*(Mt 27:57-61; Lu 23:50-55;
Jo 19:38-42)*

42-43 Maain petko matɨp,
Josep ke wit Arimatia kan
kɨr Pailat kentar hɨrak
mɨtɨk iuwe hak ke kaunsil.
Hɨrak kemerɨr God kaknen
naanmɨpre mɨt. Hɨrak ap
kɨnaain au, te hɨrak ken kɨr
Pailat kitɨwekhi ke herwe
yɨnk ke Jisas.
44 Pailat han kitet kar ik:
“Jisas epei kaa? Ko!” Te
hɨrak kenɨne mɨtɨk iuwe sol-
dia kerek naanmɨpre mɨt sol-
dia han, hɨrak kitɨwekhi me
Jisas epei kaa o au.
45 Mɨtɨk eik ketpɨwek Jisas
epei kaa, te Pailat kewis
Josep kakɨthis herwe yɨnk
kɨrak.
46 Josep hɨrak kewɨr pewek
keit laplap yaaim mɨre hike,
hɨrak kenke Jisas yɨnk kɨrak
kewɨr laplap keweiknenik
kewapɨnek kewisɨk kekre
hei ke nan iuwe. Epei au,
hɨrak keriuwet nan iuwe
keiyepet hei hɨm kɨrak.
47 Maria pe wit Magdala
wetike Maria miye pe Joses,
hɨr nɨr wit Josep kewis Jisas
kɨwaairi.

16

Jisas pɨke kekrit

*(Mt 28:1-8; Lu 24:1-12; Jo
20:1-10)*

1 Maain wɨ Sabat hɨram
epei men, Maria pe wit
Magdala wetike Salomi, hɨr
netike Maria miye pe Jems,
hɨr neit menmen yaaim

* **15:36** Sam 69:21 * **15:37-38** Hi 10:19-20 * **15:40** Lu 8:2-3

mɨnɨn neiyɨm nen nanɨr
Jisas nanwen yɨnk kɨrak.
2 Wepni kewep kan hekrit
iuwe me wɨ Sande te hɨr nen
hei kɨrak.
3 Hɨr nepnen hɨr natɨpan
nar ik: “Keimɨn kakɨnkawɨr
nan kɨwapɨn weipɨr kɨhi
kentar nan hɨrak nɨmenuk?”
4 Hɨr nen menep ein hɨr
nɨkaamnaan nɨr nan keit
pɨnak ein. Nɨpaa mɨtɨk hak
keweiknɨk keriuwetek ken
pɨn ein.
5 Hɨr nen nɨpiun hei eik,
hɨr nen nitetik nen nɨmɨn
ein. Te hɨr nɨr mɨtɨk pipɨak
kau yeno me pɨnak me his
yaaim. Hɨrak kamɨr laplap
nokim yaaim hɨram mɨre
hike. Te hɨr nehɨnhɨn han
kekrit neriuwerek.
6 Hɨrak ketpor kar ik: “Yi
ap einaain au. Yi yɨnyatɨn
Jisas ke wit Nasaret kerek
hɨr mɨt newenekik kau nu
tentarakɨt. Hɨrak epei kekrit
kau. Hɨrak kepu in au. Yi
eiyɨr yeno nɨpaa hɨr newisɨk
kɨwaairi.
7 *In ek yi eino eitɨp Pita
ketike mɨt disaipel han Jisas
ketpor kar ik: ‘Hi ehinɨni
ano provins Galili.’ Maain
yi eiyɨrek eiyɨt ein eiyɨr ke
nɨpaa hɨrak epei ketpi.”
8 Hɨr miyapɨr nen witeik
nɨrɨr nen ein, hɨr nepɨrpɨr
iuwe han kekrit neriuwerek.
Hɨr natɨp mɨt hɨm au. Hɨr
nɨnaain nekintɨp nen.

Maria pe wit Magdala hɨre
wɨr Jisas
(Mt 28:9-10; Jo 20:11-18)

9 *[Me wɨ Sande hekrit
enum eik, Jisas kekrit
kɨnaaiwɨr hei. Hɨrak kekrit
kau wanewik, hɨrak kinɨn
kewepyapɨr hɨrekes me
ninaan me Maria pe wit
Magdala. Nɨpaa hɨrak kepɨr
herwe enum mar hispɨnak
wik (7) mekrerep hɨram
metpaan men mɨnaiwɨrep.
10 Hɨre epei wɨr Jisas, te
hɨre wen watɨp mɨt nɨpaa
netikerek hɨr nariyan. Hɨr
wen han tewenɨnek nɨkɨtek.
11 Hɨre wen wetpor hɨre
wɨrek hɨrak kepu, te hɨr
nemtau hɨm mɨre au.

Mɨtɨkɨt disaipel wik tɨr
Jisas keit yayiwe
(Lu 24:13-35)

12 Maain mɨtɨkɨt wik tɨrak
ten wit hak tɨrek, te hɨrak
keweikɨnhis hɨrekes kɨre
mɨtɨk hak.
13 Hɨrakɨt nepei terteiyek,
hɨrakɨt pɨke ten tatɨp mɨt di-
saipel han nɨrak, te hɨr nem-
tau hɨm mɨrakɨt au.

Jisas katɨp mɨt disaipel
nɨrak menmen hɨr enisesim
(Mt 28:16-20; Lu 24:36-49;
Jo 20:19-23)

14 *Maain, hɨr mɨt disaipel
nɨrak hiswiyen kiutɨp (11)
nau naam menmen, Jisas
kan keneri kentar hɨr han to
enuk nepu, hɨr ap nemtau
hɨm me mɨt nɨpaa nepei nɨr
Jisas.
15 *Hɨrak ketpor kar ik:
“Yi eino heriyai heriyai eirer
wit wit kerek mɨt miyapɨr
newi, yi eiwepyapɨr hɨm

* **16:7** Mt 26:32; Mk 14:28 * **16:9** Lu 8:2 * **16:14** 1Ko 15:5 * **16:15** Ap 1:8
* **16:16** Ap 2:38, 16:31, 33

yaaim mai, mɨt yapɨrwe nanɨmtewem.
16 *Neimɨn nanɨmtau hɨm mai nanisesim, yi eikɨri. Maain God kaktorhis, hɨr mɨt miyapɨr nɨrak. Neimɨn nemtau hɨm nanisesim au, God han kitet menmen enum hɨr nɨrɨakem skelim mɨt kakɨnterim.
17 *Mɨt kerek hɨr nises hɨm mai, hɨr nanrɨak menmen im nankinau niuk mai. Hɨr nanpɨr herwe enum hɨram mamno, hɨr natɨp hɨm ham nɨpaa hɨr nerteiyem au.
18 *Hɨr nantenen manpen o yenmik o hɨr nanɨm menmen enum menep mɨt, hɨr ap te nani au, hɨr nanu werek. Hɨr nanwis his mamɨntar mɨt hɨr nɨnap, te maain hɨr nanre yaain.”

God keithis Jisas ken wit kɨrak Heven
(Lu 24:50-53; Ap 1:9-11)

19 *Mɨtɨk Iuwe Jisas ketpor epei au, God ketɨwekhis ken wit kɨrak. Hɨrak ken kau menep his yaaim me God.
20 *Maain mɨt disaipel nɨrak hɨr nen heriyai heriyai nerer wit wit mɨt miyapɨr newi, hɨr newepyapɨr hɨm me Jisas. Mɨtɨk Iuwe Jisas hɨrak kekepi hɨr nɨrɨak menmen yaaim kerek nɨpaa kerek mɨt nɨrem au. Te mɨt hɨr nertei hɨm im mɨt netporem hɨram yaaim.]

Mepɨr keremem

---

* **16:17** Ap 2:4, 10:46, 8:7 * **16:18** Lu 10:19; Ap 28:3-6, 4:30, 5:16 * **16:19** Ap 2:33-34, 7:55-56; Ef 1:20; 1Pi 3:22 * **16:20** Ap 14:3; Hi 2:3-4

Hɨm Yaaim Me Krais Luk Kewisɨm Mau Tɨwei Menmen mekre tɨwei ik

Hɨm me nɨkerek Jon ketike Jisas *1:5–2:52*
Jon Baptais katɨp mɨt hɨm me God *3:1-20*
Jon kɨkɨr Jisas keriuwe tɨpar *3:21-38*
Seten kakri han ke Jisas *4:1-13*
Jisas katɨp hɨm yaaim keit Galili *4:14–9:50*
Jisas ken Jerusalem katɨp hɨm yaaim *9:51–21:38*
Mɨt newenkek Jisas kaa *22:1–23:56*
Jisas pɨke kekrit mɨt nɨrek *24:1-49*
Jisas pɨke ken wit Heven *24:50-53*

Luk kewis hɨm im men mɨtɨk Tiofilas

1 *Kai yinak Tiofilas. Mɨt yapɨrwe hɨr nepei newis menmen kerek epei man metɨn ke nɨmɨn ke haiu mɨt, kerek haiu misesim.

2 *Hɨr newis menmen kerek mɨt nɨpaa ninɨn epei nɨr menmen im newepyapɨrem hɨr netpaiyem.

3 Mɨtɨk iuwe, hi Luk hi hertei werek menmen yapɨrwe epei mekrit man ere in. Te hi han kitet hɨram yaaim hi hewisut tɨwei ik ek hetput menmen werek werek epei man.

4 Hi hɨrɨakem te ti ertei menmen werek werek kerek nɨpaa hɨr mɨt epei netpiyem.

Ensel ke God katɨp Sekaraia hɨrak kakine nɨkan niuk mɨrak Jon

5 *Nɨpaa me wɨ mɨtɨk King Herot hɨrak kɨre mɨtɨk iuwe naanmɨpre mɨt ne provins Judia, mɨtɨk pris niuk mɨrak Sekaraia kepu. Hɨrak ke weiwɨk me pris niuk mɨr Abaisa. Hɨrak mɨte pɨrak niuk mɨre Ilisabet, hɨre pe weiwɨk ham me pris han. Hɨr nepenyerer ne maam nɨpu kiutɨp Eron.

6 Hɨrak ketikerep nau werek werek nises God. Hɨr nises hɨm me Mɨtɨk Iuwe God werek werek nɨpaa hɨrak kewet Moses em.

7 Hɨr ap nine nɨkerek nei au nentar Ilisabet hɨre enu tenmɨn (o rumaa). Hɨre wetike Sekaraia epei enun ne mɨt.

8 Wɨ ham Sekaraia wen kɨrɨak menmen kɨre mɨtɨk pris keit wɨnak ke God. Hɨrak weiwɨk mɨrak hɨram wɨ mɨr te hɨr nanwensi kuri nanwet God em.

9 *Hɨrak kɨrɨakem kentar hɨr nises menmen nɨpaa mɨt pris netpim hɨr neretɨt satu God kehimɨtanek hɨrak kakno kakɨkre wɨnak iuwe ke God hɨrak kaktenen si keiyɨm kakɨsi kuri tɨwei mamɨntar kɨnaan newenɨpi God neriuwerem. Hɨrak ken en kesi kuri tɨwei.

10 Hɨrak kesi kuri tɨwei, mɨt yapɨrwe ne Isrel nererik

* **1:1** Ap 1:1 * **1:2** Jo 15:27 * **1:5** 1Kro 24:10 * **1:9** Eks 30:7

nau wit eik nitehi God men-
men.
11 Hɨrak keit nɨmɨn en,
mɨtɨk ensel keke wit ke Mɨtɨk
Iuwe God kan kerp kenke
ken his yaaim me kɨnaan
kerek Sekaraia kewis men-
men mɨnɨn mɨre kuri tɨwei
hɨram mɨwaai menterim.
Hɨrak kewepyapɨr hɨrekes te
Sekaraia kɨrek.
12 Mɨtɨk Sekaraia kɨrek,
hɨrak han kepɨrpɨr hɨrak
kɨnaain,
13 te mɨtɨk ensel ketpɨwek
kar ik: “Sekaraia, ti ap
hɨnapen au emɨt! God
kemtau menmen ti epei
hitɨwekhiyem, te mɨte pit
Ilisabet tewen wawine nɨkan
hɨrak kei. Yi yaiwisɨwek
niuk mɨrak Jon.
14 Ti etike mɨte pit han
yaaik eiyu. Mɨt yapɨrwe
nanɨrek hɨr han yaaik
nanɨntar miye hɨre winaak.
15 *Hɨrak maain God han
kitet hɨrak kakre mɨtɨk iuwe
kakinɨn mɨt han nisesik.
Hɨrak ap te kakɨm tɨpar wain
o tɨpar si enum au emɨt! Me
wɨ miye winaak wen au, God
Hɨmɨn Yaaik kaku kakɨkre
han kɨrak kakneisesik.
16 Hɨrak te kakɨkaap mɨt
yapɨrwe ne Isrel nanweikɨn
sip nanwet menmen enum
hɨr pɨke nanises hɨm me God
kɨr.
17 *Hɨrak kakinɨn mɨtɨk
iuwe kakno kakrer wit
wit kaktɨp hɨm me God
kakriuwe menmen iuwe
kakri han ke mɨt kakɨr
nɨpaa mɨtɨk Ilaija ketpim.
Hɨrak kakɨkaap haairer
nantike nɨkerek nɨr nanu
han kiutɨp. Hɨrak kakweikɨn
mɨt enun nises menmen
enum te hɨr pɨke nanises
menmen mɨt yaain nisesim.
Hɨrak kakɨkaap mɨt nanises
mɨtɨk iuwe, hɨr nanu naan-
meriyɨwek hɨrak kaknen
kaktorhis.”
18 *Mɨtɨk ensel katɨp epei
au, mɨtɨk Sekaraia kitɨwekhi
kar ik: “Harkeik te hi ertei
menmen im ti hetpewem
hɨram werek? Hi epei enuk
he mɨtɨk te mɨte pai hɨre epei
enu we mɨte.”
19 *Hɨrak ensel kewenhi
ketpɨwek, “Hi ensel Gebriel
hi herp ninaan me God
hɨrɨak menmen mɨrak.
Hɨrak keriuweta hi han
hetput hɨm yaaim im e.
20 *In ek ti ap atɨp hɨm mei
taau ere wɨ menmen mam-
nen hi epei hetputem hentar
ti ap han kitet hɨm mai. Ti ap
atɨp hɨm mei ere wɨ me men-
men im God kehimɨtanem
hɨram mamnen.”
21 Ensel ketpɨwek men-
men, mɨt wen nemerɨr
Sekaraia keit nɨmɨn en hɨr
nanɨrtei kenmak te hɨrak
kepeit wɨnak iuwe ke God.
22 Sekaraia ketpaan kan,
hɨrak ap ketpor, te hɨr nertei
hɨrak epei kepu kɨtyak kɨr
menmen keit wɨnak nɨmɨn
en. Hɨrak ap kaktɨp hɨm
mei miutɨp te hɨrak kewɨr his
ketpor keriuwerem.
23 Wɨ hɨrak kɨrɨak men-
men kekre wɨnak ke God
epei au, mɨtɨk Sekaraia pɨke
ken wɨnak kɨrak.

* **1:15** Nam 6:3 * **1:17** Mt 17:11-13; Mal 3:1, 4:5-6 * **1:18** Jen 18:11 * **1:19** Dan 8:16, 9:21; Hi 1:14 * **1:20** Lu 1:45

24 Maain wɨ ham mɨte
pɨrak Ilisabet wetu, te hɨre
ap wɨnaaiwɨr wɨnak wenke
hispɨnak (5) ere hɨre tu iuwe
miyapɨr nertei hɨre wetu.
Hɨre watɨp,
25 *"In ek Mɨtɨk Iuwe God
kekepa mar im. Hɨrak epei
kepɨr menmen kenipa yɨnk
enuk me ninaan me mɨt
miyapɨr hentar nɨpaa hi hine
nɨkerek au."

Ensel ke God katɨp mɨte Maria maain hɨre wawine Jisas

26 Me wenke kar hispɨnak
kiutɨp (6) mɨte Ilisabet
wepɨtu, God keriuwet ensel
Gebriel ken wit niuk mɨrak
Nasaret keit provins Galili.
27 *Hɨrak kaktɨp mɨte
nɨhan niuk mɨre Maria. Haai
kɨre kehimɨtenep wautike
mɨtɨk niuk mɨrak Josep,
hɨrak nepenyek ke maam
nɨpu kɨr Devit.
28 Ensel ke God kan kɨrep
ketpɨwe kar ik: "Ti han yaaik
ehu. Han yaaik ke God kau
ketikewit. Hɨrak God ketike-
wit kakrekyut yaaim."
29 Mɨte Maria wemtau hɨm
im kerek ensel ketpim te
hɨre han kekrit han kitet war
ik: "Kenmak hɨrak ketpo kar
ik?"
30 Te ensel ketpɨwe, "Ti
ap enapen Maria. God han
yaaik keriuwit kakrekyut
yaaim im e.
31 *Maain ti ehɨtu te ti eine
nɨkan, ti ewis niuk mɨrak
Jisas.
32 *"Hɨrak kakre Mɨtɨk Iuwe
mɨt nanɨnewek Nɨkan
ke God hɨrak Mɨtɨk
Iuwe. God kakrɨakek
kakre Mɨtɨk Iuwe
naanmamre mɨt kakre
nɨpaa maam kɨrak
Devit.
33 Hɨrak naanmamre mɨt ne
Isrel kerek hɨr nepenyerer
ne mɨtɨk Jekop kerek nɨpaa
enum eik hɨrak kepu. Hɨrak
naanmamre mɨt hɨrak kaku
kakɨt tipmain tipmain enum
eik. Menmen mɨrak ap te
mamesi taau."
34 Mɨte Maria watɨp en-
sel ke God war ik: "Hi ap
hɨwaai hetike mɨtɨk hak au.
Mamɨrkeik te hi ahɨtu?"
35 *Ensel ke God kewenep
ketpɨwe,
"God Hɨmɨn Yaaik kaknen
kaku kakɨnterit kakri-
uwe menmen iuwe me
God. Mɨt nankinaak
hɨrak Nɨkan yaaik
ke God nanɨntar God
Hɨmɨn Yaaik kewis
nɨkan yaaik ik kekre
tu kit maain ti einaak.
36 "Ti han kitet menmen
God kɨrɨak wekeni pit Ilis-
abet em. Mɨt nɨpaa natɨp
hɨre enu tenmɨn (o rumaa)
ap te wawine nɨkerek au.
Te hɨre hɨrehes weriuwet
wenke hispɨnak kiutɨp (6)
hɨre nɨkan kewiye. Te hɨre
epei we mɨte.
37 *Ap te menmen mei
miutɨp te God ap kakrɨakem
taau."
38 Maria watɨp, "Hi hɨre
mɨte hanhan hises menmen
God hanhan kakrɨakem, te
menmen mamnen mamɨr

* **1:25** Jen 30:23 * **1:27** Mt 1:16, 18; Lu 2:5 * **1:31** Ais 7:14; Mt 1:21-23 * **1:32** Ais 9:7; 2Sml 7:12, 13, 16; Dan 7:14; Mai 4:7 * **1:35** Mt 1:20 * **1:37** Jen 18:14

ke ti epei hetpim." Hɨre
watɨp epei au, Ensel ke God
kɨnaiwɨrep ken.

Maria wen wɨr Ilisabet wetikerep nau en

39 Ensel ke God kɨnaiwɨrep,
wɨ ham kike Maria wemani
menmen wekrit waswas
wen wit menep mɨniu (o
neiyɨp) yapɨrwe me provins
Judia.
40 Hɨre wen wɨnak ke
mɨtɨk Sekaraia, hɨre watɨp
Ilisabet, "Ti yaaip."
41 *Ilisabet wemtau Maria
watɨp hɨre yaaip te nɨkan
kekre tu kehɨn kekrerep.
God Hɨmɨn Yaaik kau kekre
han ke Ilisabet keneisesye,
42 *te hɨre watɨp weriuwe
hɨm iuwe, "God kakrekyut
ti han yaaik ehinɨn miyapɨr
han. God kakrɨak yaaim ke
nɨkan ti ehinaak.
43 Hi mɨte weiniye te hi han
yaaik menmen iuwe im man
hi, te Mɨtɨk Iuwe God miye
pɨrak wan wɨra.
44 Hi hemtau hɨm mit epei
au, te nɨkan kekre tu kai han
yaaik kehɨn.
45 *Ti han yaaik iuwe hen-
tar ti hises hɨm kerek God
ketpim. Maain God kakrɨak
menmen hɨrak nɨpaa ket-
putem."

Maria wine henye wentar hɨre han yaaik weriuwe God

46 *Maria watɨp,
"Hi han kai yaaik ewenɨpi
niuk me Mɨtɨk Iuwe
God.
47 Hi han yaaik hentar maain
God kakɨkepa kaktauhis. Hi
mɨte hɨrɨak menmen mɨrak
hi enu weiniye,
48 *te hɨrak hanhan keri-
uwa. Te in ek ere maain mɨt
yapɨrwe nantɨp God kerekya
hi han yaaik iuwe,
49 hentar menmen iuwe
hɨrak kerekyewem. Niuk
mɨrak yaaim iuwe.
50 *Hɨrak hanhan keri-
uwe mɨt kerek hɨr nisesik
newenɨpiyek, me mɨt nɨpaa
ein nepu ere in.
51 *Hɨrak kɨrɨak menmen
keriuwe menmen mɨrak
iuwe, hɨrak keiyɨm kepɨr mɨt
kerek enun hanhan hɨras
nɨrɨak menmen mɨr enum
hɨr nen.
52 *Hɨrak kepɨr mɨt iuwe
naanmɨpre mɨt, hɨrak kewisi
hɨr nau weinɨm, te hɨrak
kewis mɨt weinɨn hɨr nɨre
iuwe.
53 *Hɨrak epei kewet mɨt
enun nau weinɨm nɨnpɨ
maan kewetɨr menmen
wɨsenum ere tu iuwe, te
hɨrak keriuwet mɨt netenen
menmen yapɨrwe ne his nen.
54 *Hɨrak kises hɨm kerek
nɨpaa katɨp maamrer naiu
yem. Hɨrak kan kakɨkaap
mɨt nɨrak ne wit Isrel.
55 *Hɨrak han kitet keriuwe
Ebraham nɨpaa kau tɨ ketike
nepenyerer in ek nepu tɨ.
Hɨrak kerekyor yaaim tip-
main tipmain enum eik, kar
ke nɨpaa hɨrak ketpim."
56 Hɨre watɨp menmen im
epei au, mɨte Maria wau

* **1:41** Lu 1:15 * **1:42** Diu 28:4 * **1:45** Lu 1:20 * **1:46** 1Sml 2:1-10 * **1:48** Lu 1:25, 11:27 * **1:50** Sam 103:13, 17 * **1:51** 2Sml 22:28 * **1:52** Jop 12:19, 5:11; Sam 147:6 * **1:53** 1Sml 2:5; Sam 34:10, 107:9 * **1:54** Ais 41:8; Sam 98:3 * **1:55** Mai 7:20; Jen 17:7, 18:18, 22:17

wetike Ilisabet ere wenke wikak. Maain wenke wikak epei man men, hɨre pɨke wen wit kɨre eik.

Ilisabet wine nɨkan Jon

57 Wɨ epei man te mɨte Ilisabet weteiknen, hɨre wine nɨkan.
58 Mɨt nɨre nau menep netikerep hɨr netike paaprer nɨre nemtau God kerekyɨwe yaaim hɨre wine nɨkan te hɨr nan nɨrep han yaaik netikerep.
59 *Maain nɨkan kɨre kepu wɨ hispɨnak wikak (8), hɨr nerekir yɨnk kɨrak, hɨr nanwis niuk mɨrak Sekaraia kakrerɨr haai kɨrak.
60 *Te miye pɨrak watɨp, "Au, hi ewis niuk mɨrak Jon."
61 Te hɨr netpɨwe, "Ap te paap o tete o keimɨn niuk mɨrak mar em te ti ewisɨk kakrerim taau!"
62 Te hɨr natɨp nitehi haai kɨrak neriuwe his main main, "Ti ewis niuk me nɨkan ik ek kakrar keimɨn?"
63 Hɨrak Sekaraia kitorhi nanwetɨwek tɨwei te kakwis niuk mamwik. Hɨr newetɨwekem te hɨrak kewis menmen im mewim: "Niuk mɨrak Jon."
64 Hɨr wen han kekrit natɨp me menmen im, Sekaraia han kewep katɨp kewenɨpi niuk me God.
65 Te mɨt netikerek nau menep hɨr nepɨrpɨr te hɨm me menmen im men merer wit wit meit mɨniu (o neiyɨp) me Judia.
66 Te neimɨn kerek nemtewem hɨr han kitetim nitehiyan, "Te nɨkan ik e maain kakrɨak mekam?" Mɨt nertei God kau ketikerek kewetɨwek menmen mɨrak iuwe.

Hɨm Sekaraia katɨp ke menmen maain mamnen

67 Jon haai kɨrak Sekaraia God kewis Hɨmɨn kɨrak yaaik kekre han kɨrak te hɨrak katɨp menmen maain mamnen.
68 *Hɨrak katɨp kar ik:

"Haiu emrɨak menmen emwenɨpi niuk me Mɨtɨk Iuwe God ke Isrel. Hɨrak epei kan kakɨkepai haiu mɨt nɨrak haiu mamnaaiwɨr menmen enum hɨrak kaktaihis.

69 *Hɨrak God kewetei Mɨtɨk Iuwe manpenuk kakɨkepai te kaktaihis, hɨrak ke weiwɨk me Devit hɨrak mɨtɨk kɨrɨak menmen me God.
70 Hɨrak keweteiyek kar ke nɨpaa enum eik hɨrak katɨp mɨt nɨrak profet menmen hɨr newisɨm mau tɨwei newepyapɨr maamrer nai yem. Hɨram matɨp menmen im.
71 *God katɨp hɨrak kakɨkepai kaktaihis mamkeipɨn mɨt enun nepan hɨr han enuk nɨnaain haiu mɨt.
72 *Nɨpaa hɨrak katɨp maamrer nai hɨrak maain kakrekyei yaaim kakises hɨm nɨpaa hɨrak ketpim.
73-74 *Nɨpaa hɨrak ketike maam kaiu Ebraham hɨrakɨt

* **1:59** Jen 17:12; Lev 12:3; Lu 2:21 * **1:60** Lu 1:13 * **1:68** Sam 41:13, 72:18, 106:48; Lu 7:16 * **1:69** Sam 18:2 * **1:71** Sam 106:10 * **1:72** Jen 17:7; Lev 26:42; Sam 105:8-9, 106:45 * **1:73-74** Jen 22:16-17; Mai 7:20

tekiyakɨt tau teit, God
ketpɨwek hɨrak kakɨkaap
nepenyerer nɨrak. In ek
hɨrak kakises menmen nɨpaa
hɨrak ketpim, hɨrak kenipai
haiu mɨt in e mamkeipɨn
mɨt nepan naiu te haiu ap
mɨnaain au. Haiu emisesik
mamrɨak menmen mɨrak.
75 *Me wɨ yapɨrwe haiu mau
tɨ ik, hɨrak kehimɨtenei haiu
yaain prar prar.”
76 *Sekaraia epei ketpor,
hɨrak kemunaan katɨp nɨkan
kɨrak kar ik:
“Maain mɨt nantɨp ti
mɨtɨk profet kerek
ewepyapɨr hɨm me
God iuwe kinɨn men-
men yapɨrwe. Ti
kerekek ehinɨn eno
etɨp mɨt enɨnaaiwɨr
menmen enum emɨt
enmerɨr Mɨtɨk Iuwe
kaknen.
77 *Ti tewen atɨp haiu
mɨt nɨrak ne Isrel hɨrak
kakɨsak menmen enum haiu
mɨrɨakem hɨrak kaktaihis.
78 *God kɨrɨak menmen im
kentar hɨrak yaaik hanhan
keriuwai haiu mɨt.
79 *Mɨtɨk Iuwe kɨrak hɨrak
kɨre wepni kewep kan kɨr
krusai haiu mɨt ne tɨ ik te
hɨrak kaknaaiwɨr wit ke God
kaknen kaktɨp haiu mɨt han
kaiu enuk toto metari hɨm
me God kakɨtpai hɨm mɨrak
yaaim. Haiu mau enum
mɨnaain mami te hɨrak kak-
nen kakteiknai yayiwe kɨrak
yaaik te haiu mamu werek
werek.”
80 *Maain nɨkan Jon kɨniu
kɨre iuwe, han kɨrak tokik
ap te kɨnapen mɨt au. Hɨrak
kepu wit weinɨk mɨt newi
au ere maain wɨ hɨrak
kewepyapɨr hɨrekes katɨp
mɨt ne wit Isrel hɨm me God.

2

Maria wine Jisas
(Mt 1:18-25)

1 Me wɨ keremem Ilisabet
wine Jon, mɨtɨk iuwe Sisa
Ogastas kesiuwe hɨm men
katɨp mɨt miyapɨr nerer
wit wit gavman ne Rom
naanmɨpror hɨr enɨnen
enwis niuk mɨr emu tɨwei.
2 Me wɨ im mɨt newisor
niuk mɨr mau tɨwei,
mɨtɨk iuwe Sairinias hɨrak
kɨre mɨtɨk iuwe gavman
naanmɨpre mɨt ne provins
Siria.
3 Hɨr mɨt yapɨrwe niutɨp
niutɨp pɨke nen wit kɨr kerek
nɨpaa maamrer nɨr ninɨn
newiyen te hɨr enwis niuk
mɨr mau tɨwei emɨt.
4 Mɨtɨk Josep kɨnaaiwɨr wit
Nasaret keit provins Galili
hɨrak ken provins Judia keit
wit niuk mɨrak Betlehem
kerek nɨpaa mɨtɨk iuwe De-
vit miye pɨrak winaak keitai
en. Josep ken en kentar
hɨrak hɨrekes nepenyek kei
ke Devit.
5 *Hɨrak ken kakwis niuk
mɨrak mamtike niuk me
mɨte pɨrak Maria kerek
nɨpaa hɨr epei nehimɨtan te
hɨr nanɨtan. Hɨre epei nɨkan
kekrerep.
6-7 Hɨr neit wit Betlehem,
wɨ epei man te hɨre weteik-
nen wawine nɨkan. Hɨre

* **1:75** Ta 2:12-14 * **1:76** Ais 40:3; Mal 3:1; Mt 3:3 * **1:77** Jer 31:34 * **1:78** Ais 60:1-2 * **1:79** Ais 9:2, 58:8; Mt 4:16 * **1:80** Lu 2:40; Mt 3:1 * **2:5** Lu 1:27

wine nɨkan kɨre iuwe mɨtɨk,
hɨre weit laplap weiyɨm
weweiknenik wewisɨk kekre
tɨkenup iuwe kerek hɨr
newet bulmakau menmen
mekrerek. Hɨr newisɨk
kekrerek nentar wɨnak
pasenda kerek mɨt nererik
nɨwaairi en nɨpaa mɨt
yapɨrwe nɨpwaairi nererim
te yeno meiyam ap weinɨm
meit au. Mɨt nɨwaai rem
nererim nenemtɨn te hɨr
nen nɨwaai weisaak ke
bulmakau, hɨre wine nɨkan
weitai.

Ensel hɨr natɨp mɨt naanmɨpre sipsip me mɨte wine nɨkan

8 Menep wit ik kerek mɨte
Maria wine nɨkan, mɨt han
neit ni naanmɨpre sipsip ne
wɨtaan.
9 Hɨr naanmɨpre sipsip
ne wɨtaan, ensel kiutɨp
ke Mɨtɨk Iuwe kewepyapɨr
hɨrekes menmen iuwe me
God merhɨhe mɨriusor te hɨr
nɨnaain nepɨrpɨr iuwe.
10 Hɨr nepɨrpɨr iuwe, en-
sel ketpor kar ik: "Yi ap
einaain au emɨt! Hi epei
han etpi hɨm yaaim mamnip
mɨt nerer wit wit han yaaik
nanu.
11 Me wɨtaan ik ek mɨte
wine nɨkan weit wit ke Devit
niuk mɨrak Betlehem. Hɨrak
mɨtɨk God kehimɨtanek
hɨrak Mɨtɨk Iuwe kakɨkaap
mɨt kaktorhis.
12 Menmen im hi hetpiyem
mamteikni hi hemitipɨn
au. Yi yayɨr nɨkan miye
wenke laplap weweiknenik
keriuwerem kɨwaai wewisɨk
kekre tɨkenup ke bulmakau
naam menmen mekrerek,
hɨrak kɨwaairi."
13 Wasenum ensel nɨre
yapɨrwe ne wit ke God
hɨr newepyapɨr hɨras nerp
netike ensel, hɨr nine henye
newenɨpi niuk me God natɨp
hɨm im:
14 *"Haiu hanhan yi mɨt
eiwenɨpi niuk me
God. Yi mɨt miyapɨr
yau tɨ yi eikiyan eiyu
eiyɨt eiyɨntar God han
yaaik keriuwi."

Mɨt naanmɨpre sipsip nen nɨr Jisas

15 Ensel nine henye epei
au, hɨr nen nekeipnor pɨke
nen wit ke God, te mɨt
kerek naanmɨpre sipsip en
natɨpan, "Sɨs, haiu emno wit
Betlehem emɨr menmen epei
man, kerek Mɨtɨk Iuwe God
ketpaiyem."
16 Te hɨr nesiukɨn nen
nɨnapɨn Maria wetike Josep,
hɨr nɨr nɨkan kɨwaai kekre
tɨkenup.
17 *Mɨt kerek naanmɨpre
sipsip hɨr nɨrek epei au, hɨr
netpor menmen ensel epei
nan netporem me nɨkan ik e.
18 Mɨt yapɨrwe kerek nem-
tau hɨm mɨt naanmɨpre sip-
sip netporem, hɨr han kitet
menmen im epei man.
19 *Maria han kaa menmen
au. Hɨre wewisɨm mekre
han kɨre, hekrit hekrit hɨre
han kitetim.
20 Mɨt naanmɨpre sipsip
pɨke nen nɨr ein newenɨpi
God natɨp hɨrak yaaik iuwe
nentar menmen ensel net-
porem metike menmen hɨr

* **2:14** Lu 19:38 * **2:17** Lu 2:10-12 * **2:19** Lu 2:51

nɨrem hɨram mar ke ensel
epei netporem.

Hɨr newis niuk me Jisas

21 *Wɨ hispɨnak wikak (8)
epei man te Maria wine
nɨkan, te hɨr neiyɨk nen
nerekir yɨnk kɨrak. Hɨr
newis niuk mɨrak Jisas. Niuk
im Ensel katɨp Maria em
nɨpaa hɨre ap wepɨtu wen
au.

*Simion ketike Ana nɨr Jisas
keit wɨnak iuwe ke God*

22 *Maain wɨ epei man te
hɨm me Moses Mau tɨwei
matɨp mɨte waukɨr te God
kaktɨp hɨre yaaip. Me
wɨ im Maria wetike Josep
nɨnan Jisas neiyɨk nen wit
Jerusalem newet God ek.

23 *Hɨr nen Jerusalem
newet God ek nentar hɨm
nɨpaa God kewet Moses
hɨrak kewisɨm mau tɨwei
matɨp mar im: "Nɨkerek
hɨrakɨt iuwe mɨtɨkɨt miyapɨr
ninakɨt hɨr mɨt nehimɨtanet
hɨrakɨt te God."

24 *Hɨr nen newet mɨtɨk
pris menmen kakwet God
em nises hɨm God kewet
Moses em kewisɨm mau
tɨwei matɨp mɨt enwet God
hore nɨmanp wik o tapɨ wik
wen tɨpniu.

25 *Mɨtɨk kiutɨp kau
Jerusalem niuk mɨrak
Simion. Hɨrak mɨtɨk yaaik
kises God werek werek.
Hɨrak kemerɨr Mɨtɨk God ke-
himɨtanek kaknen kakɨkaap
mɨt ne Isrel. God Hɨmɨn
Yaaik kau ketikerek.

26 Hɨrak keteiknɨwek ap te
kaki ere hɨrak kakɨr Mɨtɨk
Iuwe Krais kerek God ke-
himɨtanek kaknen kakɨkaap
mɨt.

27 God Hɨmɨn Yaaik kɨkɨak
han kɨrak te hɨrak ken wɨnak
iuwe kerek mɨt nererik
newenɨpi niuk me God.
Maain miye haai ne nɨkan
Jisas neiyɨk nen wɨnak iuwe
ke God eik e nanwet God
menmen hɨm me Moses mau
tɨwei metpim.

28 Simion kɨr nɨkan kɨr
hɨrak kɨnanek kewenɨpi God
katɨp kar ik:

29 "In ek Mɨtɨk Iuwe God ti
epei hises hɨm nɨpaa
ti epei hetpewem, te
ti ewisa hi mɨtɨk hi
hɨrɨak menmen mit, hi
han yaaik hahi.

30 *Hi han yaaik hahi
ehɨntar hi epei hɨr Mɨtɨk ti
hehimɨtanek hɨrak kakɨkaap
haiu mɨt ne Isrel.

31 Ti epei hɨrɨak menmen im
merp nɨmɨn me mɨt miyapɨr
yapɨrwe nerer wit wit.

32 *Hɨrak kakre wepni (o
yanm) kɨr kakteikɨn mɨt
yayiwe, hɨrakkakteikɨn mɨt
miyapɨr ap ne weiwɨk me
Isrel amɨrkeim te hɨr enises
hɨm me God. Hɨrak Mɨtɨk
Iuwe kakinɨn naanmampre
haiu mɨt ne Isrel, te mɨt
miyapɨr nerer wit wit hɨr
nantɨp nanɨr ik: 'God epei
kɨrɨak menmen yaaim.' "

33 Josep ketike Jisas miye
pɨrak hɨr nemtau menmen
Simion katɨp me nɨkan te hɨr
nepɨrpɨr han kitetim.

---

* **2:21** Lu 1:31, 59 * **2:22** Lev 12:1-8 * **2:23** Eks 13:2, 12, 15 * **2:24** Lev 12:8
* **2:25** Ais 40:1, 49:13 * **2:30** Ais 52:10; Lu 3:6; Ta 2:11 * **2:32** Ais 42:6, 49:6
* **2:34** Ais 8:14; Mt 21:42-44; 1Ko 1:23; 1Pi 2:8

34 *Hɨr nepɨrpɨr, Simion
kitehi God kakrekyor yaaim
katɨp Maria miye pe Jisas kar
ik:
“God kehimɨtan Nɨkan ik
e kaknip mɨt han
yapɨrwe ne Isrel
nanɨwaank nanɨt. Mɨt
han yapɨrwe au, God
kaktorhis nanu werek.
Hɨrak kɨre Mɨtɨk God
kakteikɨn mɨt han
kɨrak keriuwerek
te mɨt yapɨrwe hɨr
nantikerek nanɨnehan
nanweikɨn sip nan-
wetɨwek.
35 Te hɨrak kakwepyapɨr
menmen mɨt han kitetim.
Maain menmen enum
mamɨr ke mɨt newɨr yipo
nenep mɨtɨk, mɨt nan-
rekyɨwek enum mamrekir
han kit te mamwetit han
enuk.”
36 Mɨte piutɨp niuk mɨre
Ana hɨre wepu en. Hɨre mɨte
profet hɨre wewepyapɨr hɨm
me God. Hɨre nɨki pe mɨtɨk
Fanyuel, hɨrak ke weiwɨk
me maam nɨpu kɨrak Asa.
Hɨre we mɨte enu, hɨre wepu
wetike mɨtɨk kɨre tito mar
hispɨnak wik (7).
37 *Maain tito mar
hispɨnak wik (7) epei au,
hɨrak kaa te nɨpaa ere in
84 tito epei men, hɨre wepu
weiniye. Wɨtaan wanewik
hɨre wewenɨpi niuk me God,
hɨre wepu menep wɨnak
iuwe ke God wɨnaiwɨrek
au. Me wɨ ham hɨre nɨnpɨ
maau wepu, hɨre watɨp God
menmen.
38 *Josep ketike Jisas
miye Maria hɨr wen nepu
wɨnak iuwe ke God newet
God menmen, mɨte ip
e wan wewenɨpi niuk
me God wepɨr ke Simion
kewenɨpiyek. Hɨre watɨp
mɨt neit Jerusalem kerek
hɨr nemeriyɨwek kaknen
kakɨkaap mɨt ne Isrel hɨre
wetpor me nɨkan ik e.

Josep ketike Maria neithis Jisas pɨke nen wit Nasaret

39 *Hɨr nɨrɨak menmen
hɨm me Moses matɨp hɨr
nanisesim epei au, hɨr pɨke
nen provins Galili hɨr nau
wit kɨr Nasaret.
40 *Nɨkan kɨniu kɨre iuwe
hɨrak manpenuk kepu hɨrak
kertei menmen werek werek
wɨsenum God kerekyɨwek
yaaim.

Nɨkan Jisas kepu wɨnak iuwe ke God keit wit Jerusalem kitehi mɨt iuwe menmen.

41 *Tito miutɨp miutɨp
miye haai ne Jisas nen wit
Jerusalem me wɨ Pasova
kerek mɨt ne Isrel nererik
naam menmen han tewenɨn
wɨ God kenep mɨt ne Isip
te hɨr au, hɨrak keriyei
nɨnaaiwɨr Isip.
42 Maain Jisas hɨrak 12 tito
epei au, hɨrak ketike miye
haai nen Jerusalem nises
menmen me wɨ Pasova mar
ke nɨpaa hɨr nɨrɨakem.
43 *Wɨ me Pasova epei au,
hɨr pɨke nanɨno, te Jisas wen
kepeit wit Jerusalem. Te
Josep ketike Jisas miye pɨrak
au netariyek.

* **2:37** 1Ti 5:5 * **2:38** Ais 52:9 * **2:39** Mt 2:23 * **2:40** Lu 1:80, 2:52 * **2:41** Eks 12:24-27, 23:14-17; Diu 16:1-8 * **2:43** Eks 12:18

44 Hɨr han kitet hɨrak epei
kinɨn ken ketike mɨt nɨr
han te hɨr nen ere wɨtaan.
Wɨtaan, hɨr nɨnetnɨwek nitet
mɨt nɨr ne wit eik o paaprer
nɨrak te hɨr ap nɨnapɨnek au.
45 Te hɨr pɨke nen
Jerusalem nen nɨnetnɨwek
neit en.
46 Jisas hɨrak kepeit wit
Jerusalem ere wɨ wikak, hɨr
nɨnapɨnek keit wɨnak iuwe
ke God kau ketike mɨt iuwe
nertei hɨm me Moses natɨp
mɨt miyapɨr em. Hɨrak kem-
tau hɨm mɨr hɨrak kitorhi
menmen.
47 Hɨr mɨt kerek nemtau
menmen hɨrak kewenhiyem
kerteiyem hɨr han kekrit
natɨp hɨrak nɨkan kertei
iuwe.
48 Miye haai nɨrak nɨrek,
hɨr han kekrit. Te miye
pɨrak witɨwekhi war ik:
“Nɨkan kai, ti henmak te ti
herekyawɨr menmen mar
im: Haai kit ketikewa hawɨr
wɨnwetnut wɨkɨt. Hawɨr
wɨkɨt ere hawɨr wɨnepnit.”
49 *Hɨrak kewenhi ketpor
kar ik: “Yi yenmak te yi
yɨnyetno? Yi yepɨtari hi
ehises menmen me Haai kai
heit wɨnak kɨrak au a?”
50 Hɨr ap nertei mekam
hɨrak katɨp hɨram me Haai
kɨrak God.
51 *Hɨrak ketpor epei
au, hɨrak ketikeri nen wit
Nasaret, hɨrak kises hɨm mɨr.
Te miye pɨrak wemi han hɨm
mɨrak mekre han kɨre.
52 *Maain Jisas kɨre iuwe
hɨrak manpenuk enuk keit
hɨrak kertei wɨsenum. God
ketike mɨt nau tɨ hɨr han
yaaik neriuwerek.

3

*Mɨtɨk Jon Baptais kerek
kɨkɨr mɨt hɨrak katɨp mɨt
miyapɨr hɨm me God*

*(Mt 3:1-12; Mk 1:2-8; Jo
1:19-28)*

1 Tito hiswiyen hispɨnak
(15) epei men me Taibirias
Sisa hɨrak kerekek naanmɨpre
mɨt nau tɨ ik. Me wɨ im
mɨtɨk iuwe Pontias Pailat
naanmɨpre mɨt ne provins
Judia, mɨtɨk iuwe King Herot
naanmɨpre mɨt nau provins
Galili. Nɨkik kɨrak Filip
naanmɨpre mɨt nau provins
wik niuk mɨrakɨt Ituria
ketike Trakonaitas. Mɨtɨk
iuwe Laisenias naanmɨpre
Abilini.
2 *Mɨtɨk Anas ketike Kaia-
pas hɨrakɨt wik naanmɨpre
mɨt pris han neit wɨnak iuwe
ke God keit Jerusalem. Me
wɨ im em Sekaraia nɨkan
kɨrak Jon keit wit weinɨk
mɨt ap newi. Me wɨ im God
ketpɨwek kewetɨwek hɨm
mɨrak.
3 *Epei au Jon ken kerer
wit wit menep mani Jodan.
Hɨrak kewepyapɨr hɨm katɨp
mɨt enweikɨn sip enwet
menmen enum te hɨrak
kakɨkɨri nanriuwe tɨpar te
God kakɨsak menmen enum
mɨr mamno.
4 *Menmen im epei man
mar nɨpaa mɨtɨk Aisaia hɨrak
kewepyapɨr hɨm me God
hɨrak kewisɨm mau tɨwei
hɨram matɨp mɨt neweikɨn

* **2:49** Jo 2:16 * **2:51** Lu 2:19 * **2:52** 1Sml 2:26; Pro 3:4; Lu 1:80 * **3:2** Lu 1:80 * **3:3** Ap 13:24; 19:4 * **3:4** Ais 40:3-5

sip newet menmen enum
hɨram mɨre mɨt newep
yayiwe. Hɨram matɨp mar
ik:
“Mɨtɨk keit wit weinɨk
mɨt ap newik hɨrak
kɨnap katɨp, ‘Yi einetɨt
yayiwe ke Mɨtɨk
Iuwe yi eirɨakek
yaaik akɨrak te hɨrak
kakisesim werek.
5 Yi eiwep tɨ mɨtɨt eiwɨr
meri emwapɨn kerek
kɨnatɨn keit ek ere
ekɨrak. Yayiwe kerek
keweikɨn yi eirɨakem
ere ekɨrak te yayiwe
kerek keweikɨn o hei
mekrerek, yi eirɨakem
ere emɨram.
6 *Mɨt miyapɨr nerer wit wit
nanɨr mɨtɨk kerek God
kehimɨtanek hɨrak
kakɨkaap haiu mɨt
kaktaihis.’ ”
7 *Hɨr mɨt miyapɨr
yapɨrwe nan nɨr Jon te
hɨrak kakɨkɨri. Hɨrak
keneri ketpor, “Yi mɨt enun
yɨre manpen o yenmik yi
yewisesik. Keimɨn ketpi yi
einen hi akɨri te yi eirɨr
einopɨn eikeipɨn menmen
enum God kakrɨakem maain
mamnen a?
8 *Yi eiyinɨn eirɨak men-
men te hɨram mamteikɨn mɨt
yi epei yeweikɨn sip yewet
menmen enum nɨpaa yi
yɨrɨakem. Te yi ap yaitɨpan
yayɨr ik: ‘Haiu mɨt in hɨrak
Ebraham hɨrak maam nɨpu
kaiu, te haiu ap mamweikɨn
sip mamwet menmen enum
au. Haiu mɨre mɨt nɨrak,
te maain God kaktaihis.’
Menmen im taau! Hi hetpi.
God hɨrak kakweikɨn nan
im kakrɨakem mamɨr ke
nepenyerer ne Ebraham
mamɨkrehɨri yi mɨt enun.
9 *In ek hɨne ke yerepɨ epei
kɨwaai menep nu nekenpɨ te
God kakremir nu ham kerek
ap mine nɨkim yaaim, nɨman
mamwen te mɨt nɨrak hɨr
nanwɨrem mamɨkre si. Yi
mɨt in yi yɨre nu ap mine
nɨkim au!”
10 Hɨrak ketpor kar ik,
mɨt yapɨrwe nitɨwekhi, “Te
haiu mamrɨak mekam te
mamteikɨn haiu meweikɨn
sip mewet menmen enum?”
11 Jon hɨrak ketpor,
“Keimɨn kerek naanmɨpre
sak wik, hɨrak ektike keimɨn
kerekek au, hɨrakɨt etwepim
etwetakɨt. O keimɨn hɨrak
ketenen menmen yapɨrwe
ekwet keimɨn hɨrak menmen
au rek.”
12 *Mɨt han kerek nari
pewek me mɨt nanwet gav-
man em hɨr nan nɨr Jon te
hɨrak kakɨri te hɨr nitɨwekhi,
“Mɨtɨk tisa, haiu mamrɨak
mekam?”
13 Hɨrak ketpor, “Yi eiyɨt
pewek empar kerek mɨt ne
gavman epei netpim. Yi ap
eiyinɨnem eiri meiyam au
emɨt!”
14 Mɨt ne Ami nitɨwekhi,
“Haiu mamrɨak mekam?”
Hɨrak ketpor, “Yi ap einep
mɨt eiri menmen mɨr au
emɨt! Yi ap eisiuwe hɨm
weinɨm au emɨt! Yi han
yaaik eiyu eiriuwe menmen
mɨt iuwe newetiyem.”
15 Mɨt miyapɨr yapɨrwe

* **3:6** Lu 2:30-31; Ta 2:11 * **3:7** Mt 12:34, 23:33 * **3:8** Jo 8:33, 39 * **3:9** Mt 7:19; Jo 15:6 * **3:12** Lu 7:29

han kekrit, te hɨr mɨt nitehi
nekre han kɨr nar ik: “Jon
hɨrak Mɨtɨk Iuwe krais kerek
God kehimɨtanek kaknen
kakɨkaap mɨt o au?”
16 *Te mɨtɨk Jon ketpor
yapɨrwe, “Hi hɨkri heriuwe
tɨpar kerem em. Te hɨrak
mɨtɨk kerek wɨsenuk kinɨna
maain kakɨkaru kaknen
hɨrak yaaik kɨre Mɨtɨk Iuwe,
hi au hɨre mɨtɨk weinɨk. Hi
ap werek hɨrɨak menmen
mɨrak kiutɨp taau. Maain
hɨrak kaknen hɨrak kakwis
God Hɨmɨn Yaaik kaku han
ki kakre si hɨrak si tatɨm
menmen enum mi ere yi
yaain.
17 Hɨrak kɨre mɨtɨk keses
rais mekre sar. Hɨrak ke-
sesim epei au, hɨrak kakten-
wewim hɨram haas mɨram
mamnopɨn hɨrak kakɨt rais
kakwisɨm mamɨkre wɨnak.
Hɨrak kakwisɨm mamɨkre
wɨnak, hɨrak kakripep haas
kakwɨrem mamɨkre si hɨram
mamɨrhɨhe ap te mami au.”
18 Jon katɨp hɨm ham me
kakɨkɨakyor han kɨr me
wɨ hɨrak kewepyapɨr hɨm
yaaim me God.

*Mɨtɨk iuwe King Herot
kewis Jon kekre wɨnak enuk*

19 *Maain Jon katɨp kene
mɨtɨk ke gavman King Herot
kentar hɨrak keit Herodia,
mɨte pe nɨkik kɨrak. Hɨrak
kenerek kenterik ketike
menmen ham enum hɨrak
kɨrɨakem.
20 Te Herot pɨke kɨrɨak
menmen enum. Hɨrak kewis
Jon kekre wɨnak enuk.

*Jon kɨkɨr Jisas keriuwe
tɨpar*
(Mt 3:13-17; Mk 1:9-11)

21 Herot kewis Jon kekre
wɨnak enuk wen au, Jon
kɨkɨr mɨt miyapɨr yapɨrwe.
Hɨrak kɨkɨr mɨt miyapɨr
yapɨrwe epei au, Jisas kan
te Jon kɨkɨrek ketikeri.
Hɨrak Jisas wen kitehi God
menmen, te nepni hɨremes
mewep mɨre weipɨr.
22 *Nepni hɨremes mewep
mɨre weipɨr, God Hɨmɨn
Yaaik keke nepni kan
keweikɨnhis kɨre hore tapɨ
hɨrak kenterik. God katɨp
hɨm iuwe mekiuwe man
matɨp mar im: “Ti Nɨkan kai
yaaik. Hi han yaaik wɨsenuk
heriuwit.”

*Niuk me maamrer ne
weiwɨk me Jisas*
(Mt 1:1-17)

23 *Me wɨ Jisas kekrit
kɨrɨak menmen mɨrak, hɨrak
kepu tito mar 30. Mɨt
miyapɨr han kitet Josep kine
Jisas, te hɨrak au. God
kerekek. Im em hɨram niuk
me maamrer ne weiwɨk
mɨrak:
Hilai nɨpaa kine Josep.
24 Matat kine Hilai.
Livai kine Matat.
Melkai kine Livai.
Janai kine Melkai.
Josep kine Janai.
25 Matataias kine Josep.
Emos kine Matataias.
Neam kine Emos.
Eslai kine Neam.
Nagai kine Eslai.
Meat kine Nagai.
26 Matataias kine Meat.

* **3:16** Ap 13:25 * **3:19** Mt 14:3-4; Mk 6:17-18 * **3:22** Mt 17:5; Lu 9:35; Jo 1:32; 2Pi 1:17 * **3:23** Lu 4:22; Jo 6:42

Semen kine Matataias.
Josek kine Semen.
Joda kine Josek.
27 *Joanan kine Joda.
Resa kine Joanan.
Serababel kine Resa.
Sialtiel kine Serababel.
Nerai kine Sialtiel.
28 Melkai kine Nerai.
Edai kine Melkai.
Kosam kine Edai.
Elmadam kine Kosam.
Ea kine Elmadam.
29 Josua kine Ea.
Jorim kine Josua.
Eliesa kine Josua.
Jorim kine Eliesa.
Matat kine Jorim.
Livai kine Matat.
30 Simion kine Livai.
Juda kine Simion.
Josep kine Juda.
Jonam kine Josep.
Elaiakim kine Jonam.
31 *Melia kine Elaiakim.
Mena kine Melia.
Matata kine Mena.
Netan kine Matata.
Devit kine Netan.
32 *Jesi kine Devit.
Obet kine Jesi.
Boas kine Obet.
Salmon kine Boas.
Nason kine Salmon.
33 *Aminadap kine Nason.
Admin kine Aminadap.
Anai kine Admin.
Hesron kine Anai.
Peres kine Hesron.
Juda kine Peres.
34 *Jekop kine Juda.
Aisak kine Jekop.
Ebraham kine Aisak.
Tera kine Ebraham.
Neho kine Tera.
35 Serak kine Neho.
Riyu kine Serak.
Pelek kine Riyu.
Iba kine Pelek.
Sila kine Iba.
36 *Kenan kine Sila.
Afaksat kine Kenan.
Sem kine Afaksat.
Noa kine Sem.
Lemek kine Noa.
Metusala kine Lemek.
37 Inok kine Metusala.
Jeret kine Inok.
Mahalalil kine Jerot.
Kenan kine Mahalalil.
38 *Inos kine Kenan.
Set kine Inos.
Adam kine Set.
God kerekek kime Adam.

4

Seten kari han ke Jisas
(Mt 4:1-11; Mk 1:12-13)

1 God Hɨmɨn Yaaik hɨrak kɨkɨak Jisas han kɨrak te keneisesik hɨrak kɨnaaiwɨr mani Jodan. Hɨrak keriyaak ken yaank weinɨk mɨt ap newi.
2 *Hɨrak kepu en wɨ mar 40, Seten kari han kɨrak. Hɨrak ap kaam menmen mei kises wɨ kerek hɨrak kepu wit weinɨk ek au. Me wɨ yapɨrwe em, hɨrak nɨnpɨ maak.
3 Hɨrak nɨnpɨ maak kepu en wɨ mar 40, te Seten ketpɨwek kar ik: “Ti Nɨkan ke God te ti etɨp nan ik ekweikɨn ekre bret.”
4 *Jisas ketpɨwek, “Hɨm me God mau tɨwei matɨp, ‘Mɨtɨk kaku werek te hɨrak ap kakɨm menmen metike tɨpar weinɨm keremem au.’ ”

* **3:27** 1Kro 3:17, 19; Esr 3:2 * **3:31** 2Sml 5:14 * **3:32** 1Sml 16:1, 13; Rut 4:17-22 * **3:33** Jen 29:35 * **3:34** Jen 21:3, 25:26 * **3:36** Jen 11:10-26 * **3:38** Jen 4:25–5:32 * **4:2** Hi 4:15 * **4:4** Diu 8:3

5 Epei au Seten keriyaak
keiyɨk ken mɨniu (o neiyɨp)
iuwe kau niu ein, waswas
hɨrak keteiknɨwek tɨ kerer
wit wit mɨt newiyen.
6 *Hɨrak ketpɨwek kar ik:
“Hi awetut wit im yapɨrwe
metike menmen mɨr iuwe ti
naanmamrewem te ti ehɨt
niuk mit iuwe. Nɨpaa God
kewetewem te hi han kai
hi ewet mɨtɨk kerek hi han-
hanek ewetɨwekem.
7 Ti ewen ninɨp hitehɨr
ewenaunɨpi hi iuwe te hi
ewetutem.”
8 *Jisas pɨke ketpɨwek kar
ik: “Hɨm me God mau tɨwei
matɨp haiu mɨt emwenɨpi
God kaiu, hɨrak iuwe kerek
ek, haiu emises menmen
mɨrak. Han en au.”
9 Hɨrak ketpɨwek kar ek,
Seten keriyaak keiyɨk ken
wit Jerusalem kewisɨk kentɨr
wɨnak siup ke wɨnak iuwe
ke God ketpɨwek kar ik: “Ti
Nɨkan ke God te ti ehɨtɨkɨr
ehɨn eno tɨ eik.
10 *Ti ap hahi au antar hɨm
me God mau tɨwei matɨp,

‘God katɨp mɨt ensel nɨrak
hɨr maain his mam-
prut.

11 Hɨr nanɨnanit nanri-
uwe his mɨr te ti
ap enkewɨn antar
nan enamu hɨt mit
ewenem mamniu nan
taau.’ ”

12 *Jisas ketpɨwek kar ik:
“Hɨm me God mau tɨwei
matɨp: ‘Yi mɨt ap eiri han
ke Mɨtɨk Iuwe ki God te
kakɨkepi au ekɨt!’ ”
13 *Seten kari han ke Jisas
keriuwe menmen ham ham
epei au, hɨrak kisesim au,
hɨrak kɨnaiwɨrek ere maain
wɨ ham.

Jisas kinɨn kɨrɨak menmen
mɨrak keit provins Galili
(Mt 4:12-17; Mk 1:14-15)

14 God Hɨmɨn Yaaik kekre
han kɨrak keneisesik kekepik
te hɨrak pɨke ken provins
Galili. Hɨm me menmen Jisas
kɨrɨakem men merer wit wit
in.
15 Hɨrak katɨp mɨt miyapɨr
hɨm kekre wɨnak kerek mɨt
nau nererik nekine hɨm me
Moses, te hɨr newenɨpi niuk
mɨrak natɨp hɨrak yaaik.

Mɨt neit wit Nasaret
neweikɨn sip newet Jisas
(Mt 13:53-58; Mk 6:1-6)

16 Maain Jisas kɨpiun wit
Nasaret kerek nɨpaa hɨrak
kewik ere iuwe. Me wɨ
Sabat hɨrak ken kekre wɨnak
kɨr kerek hɨr nekine hɨm
me Moses en, hɨrak ken kar
nɨpaa hɨrak kɨrɨakem, hɨrak
kekrit kekine hɨm me God.
17 Mɨtɨk kewetɨwek tɨwei
nɨpaa mɨtɨk Aisaia hɨrak pro-
fet kewisɨm, hɨrak kenke
tɨwei kɨnapɨn hɨm hɨram
matɨp mar im:
18 *“Hɨmɨn Yaaik ke Mɨtɨk
Iuwe God kekre
han kai kentar
hɨrak kehimɨtena hi
ewepyapɨr hɨm yaaim
mamno mɨt enun
nau weinɨm. Hɨrak
keriuweta hi atɨp mɨt
har ik: ‘Menmen
meteneni te hi asiu-
peni.’ Hi akaap mɨt

* **4:6** Mt 28:18 * **4:8** Diu 6:13-14 * **4:10** Sam 91:11-12 * **4:12** Diu 6:16; 1Ko 10:9 * **4:13** Hi 2:18, 4:15 * **4:18** Ais 61:1-2, 58:6

kerek nanamɨr toto te
hɨr enɨr ein ein. Mɨt
hɨr han enuk neriuwe
menmen enum te hi
arekyor han kɨr yaaik
kakrihis me menmen
im.
19 Hɨrak keriuweta te hi
awepyapɨr hɨm me
tito im God kakrɨak
mɨt menmen yaaim
kakɨkepi.”

20 Hɨrak kekinaam epei au, hɨrak keiyepet tɨwei, hɨrak pɨke kewet mɨtɨk kerek naanmɨprewem hɨrak pɨke kau yeno. Epei au, mɨt yapɨrwe nekre wɨnak eik e hɨr nɨpɨrek.

21 Hɨr nɨpɨrek, hɨrak ketpor kar ik: “Petepin hɨm mau tɨwei yi yemtau hi ekinaam hɨram epei mamnen.”

22 *Hɨr yapɨrwe netpɨwek nar ik: “Hɨm im yaaim?” Te hɨr han kitet hɨm yaaim hɨrak ketpim hɨr natɨpan nar ik: “Hɨrak nɨkan ke Josep kerek ek.”

23 *Hɨrak ketpor kar ik: “Hi hertei maain yi hanhan eiyɨtpo hɨm im kerek nɨpaa mɨt netpim nar ik: ‘Mɨtɨk ti ahɨkaap mɨt hɨr nɨnap te ti ɨkaap hɨrekes. Menmen haiu memtau ti epei hɨrɨakem meit wit Kapaneam ti erɨakem in meit wit kit haiu mamɨrem.’ ”

24 *Hɨrak wen ketpor, “Hi hetpi werek. Mɨt ne wit ke mɨtɨk profet hɨr ap nemtau hɨm mɨrak nanisesim au.

25 *Hi hetp werek. Nɨpaa enum eik miyapɨr yapɨrwe neit Isrel mɨkan nɨr naa hɨr nepu weinɨm. Me wɨ im Ilaija kitehi God keiyepet hawɨ keit menep ere tito wikak wenke hispɨnak kiutɨp (6) te menmen ap mewo mau ni au.

26 *God ap keriuwet Ilaija ken kɨkaap miyapɨr ne Isrel kerek mɨkan nɨr naa ek au. Hɨrak keriuwetek ken kɨkaap mɨte kerepep kerek mɨtɨk kɨre kaa ek, hɨre weit wit Sarefat ke wit iuwe Saidon. Hɨre ap pe weiwɨk me Isrel au.

27 *Nɨpaa enum eik me wɨ mɨtɨk profet hak niuk mɨrak Ilaisa kau tɨ, mɨt yapɨrwe ne Isrel lepro mewi, te hɨrak ap kekepi hɨr nɨre yaain au. Hɨrak kɨkaap mɨtɨk Neman ke wit Siria kerekek, ap ke weiwɨk me Isrel. Yi yɨre mɨt nɨpaa nepu en, neweikɨn sip newet mɨtɨk kɨr Ilaija. In ek yi yeweikɨn sip yeweto, te hi anaiwɨri.”

28 Mɨt yapɨrwe hɨr neit wɨnak eik e nemtau hɨm im hɨr han enuk neriuwerek wɨsenuk nentar hɨr nertei hɨrak keneri keriuwe hɨm im.

29 Hɨr nekrit neiyɨk nen nepɨrek kenpɨn me wit. Hɨr neriyaak neiyɨk nen mɨniu kerek wit kɨr kɨwaairi, te hɨr nanwɨrek kakɨnkewɨn kaki.

30 Au, God kenipi han kɨr toenuk te hɨrak keke tɨ kewepi nɨmɨn ken kɨnaiwɨri ken.

* **4:22** Lu 3:23; Jo 6:42 * **4:23** Mt 4:13; Jo 2:12 * **4:24** Jo 4:44 * **4:25** 1Kin 17:1, 7, 18:1; Je 5:17 * **4:26** 1Kin 17:8-16 * **4:27** 2Kin 5:1-14 * **4:31** Mt 4:13; Lu 4:23

Jisas kepɨr herwe enuk kekre han ke mɨtɨk
(Mk 1:21-28)

31 *Jisas kɨnaaiwɨr wit Nasaret ken, hɨrak kekiuwe ken kiun Kepeneam, wit hak ke provins Galili. Me wɨ Sabat hɨrak katɨp mɨt miyapɨr hɨm me God,

32 *Te hɨr han kekrit han yaaik neriuwe hɨm hɨrak ketporem nentar hɨrak ketpor kar ke Mɨtɨk Iuwe God keriuwetek kan ketpor hɨm mɨrak iuwe.

33 *Mɨtɨk hak kau wɨnak kerek mɨt nererik nemtau hɨm me Moses mɨt nekinaam, herwe enuk ke Seten kekrerek. Te hɨrak kɨnap katɨp hɨm iuwe kar ik:

34 *"Ti henmak te ti han herekyei enum Jisas ke Nasaret? Ti han awep eraiwaank mamɨt. Haiu mertei ti keimɨn. Ti Mɨtɨk Iuwe God kehimɨtenit enen akaap mɨt."

35 Jisas kenerek katɨp, "Ti ekintɨp enke enopɨn ekeipnɨwek." Herwe enuk kewɨr mɨtɨk kerekek kan kɨwaai tɨ kekre nɨmɨn ne mɨt yapɨrwe. Hɨrak ketpɨwek kar ik, te hɨrak herwe enuk kɨnaiwɨrek, te hɨrak ap kewaankek au.

36 Mɨt yapɨrwe nɨrek hɨr han kekrit natɨpan nar ik: "Hɨm im mekam? Hɨrak ketpor keriuwe hɨm mɨrak hɨram iuwe te herwe mekrerek hɨram mɨnapen mɨrɨr mekeipnɨwek."

37 Te hɨm me menmen Jisas kɨrɨakem men mɨt nerer wit wit nɨrapɨt Kapaneam.

Jisas kɨkaap Pita maam pɨrak
(Mt 8:14-15; Mk 1:29-31)

38 Jisas kɨkaap mɨtɨk enuk tɨpir kekrerek, hɨrak kekrit kɨnaaiwɨr wɨnak kerek mɨt nau nererik nekine hɨm me Moses mekrerem, hɨrak kɨnɨk ken wɨnak ke Saimon. Saimon maam pɨrak (miye pe mɨte pɨrak) hɨre wɨnap wɨsenum yɨnk sisi te hɨr nen netpɨwek netɨwekhis kan kakɨrep.

39 Hɨrak ken kerp menep yeno mɨre kerek mɨte hɨre wɨnap wɨwaaiyem em, hɨrak katɨp menmen enum, te hɨram menke mekeipnɨwe. Wasenum hɨre wekrit te hɨre wewetɨr menmen wekepi.

Jisas kɨkaap mɨt miyapɨr yapɨrwe hɨr nɨre yaain
(Mt 8:16-17; Mk 1:32-34)

40 In ek wepni kewen ken te mɨt pɨke nepno ein ein nentar wɨ Sabat hɨram epei au, te hɨr neimɨn nɨr yinan nɨnap neriuwe menmen enum enum hɨr netorhis neri nan, hɨrak Jisas kewis his mentar hɨr mɨt miyapɨr yapɨrwe kekepi hɨr nɨre yaain.

41 *Herwe enum hɨram menke mekeipɨn mɨt han menepɨp mar ik: "Ti Nɨkan ke God kerekek." Au, hɨrak keneri ketpor te hɨr ap pɨke nekrit natɨp nentar hɨr nertei hɨrak Mɨtɨk Krais kerek God kehimɨtanek kaknen kakɨkaap mɨt.

---

* **4:32** Mt 7:28-29; Jo 7:46 * **4:33** Mt 8:29; Mk 5:7; Lu 8:28 * **4:34** Jo 6:69
* **4:41** Mt 8:29; Mk 3:11-12

Jisas ken kɨrɨak menmen keit wit yapɨrwe
(Mk 1:35-39)

42 Maain teip hekrit, Jisas kɨnaaiwɨr wit ik ken wit weinɨk katɨp God menmen. Hɨrak ken wit weinɨk kitehi God menmen, mɨt nɨnetnɨwek ere hɨr nɨnapɨnek, hɨr newenek natɨp te hɨrak ektikeri enu enɨt.
43 *Au, hɨrak ketpor, "Hi are ano herer wit wit awepyapɨr hɨm mei yaaim me mɨt enwis God naanmamror. God keriuweta te hi awepyapɨrem."
44 *Te hɨrak ken kɨnaiwɨri kewepyapɨr hɨm me God kekre wɨnak kerek mɨt nau nererik nekine hɨm me Moses nerer wit wit neit provins Judia.

5

Pita kises hɨm Jisas ketpim te hɨrak keit saauk yapɨrwe
(Mt 4:18-22; Mk 1:16-20)

1 *Wɨ ham mɨt miyapɨr yapɨrwe nises Jisas neriuwetan nerp menep nanɨmtau hɨm me God hɨrak kakɨtporem kerp wan ke Genesaret.
2 Hɨrak wen katɨp hɨm, hɨrak kɨr sip wiketerem mɨwaai tenhaan. Mɨt kerek newɨr hepin nankin saauk, hɨr nɨnaaiwɨr sip nen nekemyet hepin mɨr.
3 Hɨrak ken kau kekre sip me Saimon. Hɨrak kenɨne Saimon kitɨwekhi hɨrak kakriuwet sip mamno tɨpar kike. Te hɨrak kau kekre sip wen ketpor menmen mɨrak.
4 *Hɨrak katɨp epei au, hɨrak katɨp Saimon kar ik: "Ti ehu sip eno wan kerek kesikekre, ti etike mɨt nekepi yi eiwɨr hepin emɨkiuwe wan kerekek te yi eiyɨt saauk."
5 Saimon ketpɨwek kar ik: "Mɨtɨk Iuwe, haiu mewɨr hepin me wɨtaan ere wanewik te haiu ap mari saauk mei au. Ti hetpo te hi ewɨrem emno nɨmɨn ein."
6 Hɨrak ketpor, hɨr newɨrem men nɨmɨn ein epei au, hɨr nari saauk yapɨrwe ere hepin mamwep,
7 te hɨr nenɨne nɨr yinan neit sip ham nanɨnen nankepi. Hɨr nan nekepi neriyaam newisɨm mekre sip ere mau hɨm te sip wik menep te mamnatɨn mamɨkre wan.
8 Saimon Pita kɨr menmen im epei au, hɨrak kewen ninɨp kerp ninaan me Jisas ketpɨwek kar ik: "Ti Mɨtɨk Iuwe enaiwɨra. Hi mɨtɨk enuk ap hises hɨm me God werek au."
9 Hɨrak ketike mɨt kerek netikerek hɨr han kekrit nentar saauk yapɨrwe hɨr netɨwem.
10 *Saimon Pita ketike wariyakɨt tɨrak Jems ketike Jon nɨkerek te mɨtɨk Sebedi hɨrakɨt tetikerek han kekrit. Jisas katɨp Saimon, "Ti ap enaain au. In ere maain ti eri mɨt enɨnen enisɨsa."
11 *Jisas ketpɨwekɨt epei au, hɨr mɨt han nekepikɨt

* **4:43** Lu 8:1 * **4:44** Mt 4:23 * **5:1** Mt 13:1-2; Mk 3:9-10, 4:1 * **5:4** Jo 21:3-8
* **5:10** Mt 13:47 * **5:11** Mt 19:27

nari sip neiyɨm nen tenhaan,
hɨrakɨt tɨnaiwɨrem tisesik.

Jisas kɨkaap mɨtɨk enuk lepro mewik
(Mt 8:1-4; Mk 1:40-45)

12 Wɨ ham Jisas keit wit
hak kerek mɨtɨk enuk lepro
mewik hɨrak keitai en. Hɨrak
kɨr Jisas hɨrak kan kenke
kɨwaai tɨ kitehi Jisas kar ik:
"Ti han kit ti erekyo te hi
yaaik."
13 Jisas kewis his menterik
katɨp kar ik: "Hi hanhan ti
are yaaik." Wasenum lepro
epei menke mekeipnɨwek
hɨrak kɨre yaaik.
14 *Jisas ketpɨwek hɨm
manp kar ik: "Ti ap atɨp
mɨt menmen im au emɨt.
Ti eno eteikɨn pris yɨnk
kit, ti ewetɨwek menmen
hɨrak kakwet God em mamɨr
ke hɨm me Moses mekre
tɨwei metpim. Menmen im
mamteikɨn mɨt ti yaaik."
15 Hɨrak katɨp mɨt hɨr ap
nanwepyapɨr menmen hɨrak
kerekyorem, te menmen
hɨrak kɨrɨakem, mɨt nerer
wit wit nemtewem te hɨr
yapɨrwe nan nanɨmtau
hɨm mɨrak o hɨr nan te
hɨrak kakɨkepi te hɨr yaain
manpenun enu.
16 *Wɨ yapɨrwe hɨrak
kɨpnaaiwɨr mɨt hɨrak ken
wit weinɨm mɨt ap newi,
hɨrak prea kitehi God men-
men.

Jisas kɨkaap mɨtɨk hak his hɨt enum
(Mt 9:1-8; Mk 2:1-12)

17 Wɨ ham, hɨrak
kewepyapɨr mɨt menmen,
mɨt han ne Farisi kerek ninɨn
nises hɨm me Moses, hɨr
netike mɨt han ne Skraip
kerek newis menmen me
hɨm me Moses mau tɨwei
natɨp mɨt em, hɨr nau
en. Hɨr nɨnaaiwɨr wit
Jerusalem, han nɨnaaiwɨr
wit yapɨrwe me provins
Galili ketike provins Judia,
hɨr nan nanɨmtau hɨm
mɨrak. Menmen iuwe me
Mɨtɨk Iuwe God metikerek
mekepik te hɨrak kakɨkaap
mɨt nɨnap o his hɨt enum te
hɨr nanre yaain.
18 Mɨt han nan nɨnan
mɨtɨk hak his hɨt tupe
mekiuwerem epei maa meit,
hɨr nɨnanek kekre kɨnaan
kɨwaai yeno neiyɨk nan.
Hɨr neiyɨk nanoke nein te
hɨr nanɨno nɨmɨn nanwisɨk
kɨwaai hɨt me Jisas.
19 Hɨr nɨnatɨn au nentar
mɨt yapɨrwe nerp neiyepet
ya weipɨr ke wɨnak te hɨr
nɨniu wɨnak siup nen niu
ein, hɨr nenke toni kɨwapɨn
wɨnak siup, hɨr nesiuwe
mɨtɨk neriuwe waai kau
yeno ken kɨwaai tɨ kekreri
nɨmɨn ke mɨt netike Jisas.
20 *Jisas hɨrak kertei hɨr
han kitet hɨrak kakɨkaap
mɨtɨk ik, hɨrak ketpɨwek kar
ik: "Hi esak menmen enum
ti hɨrɨakem hɨram mamno."
21 *Mɨt ne Skraip netike
mɨt ne Farisi hɨr nitehiyan
natɨpan nar ik: "Mɨtɨk
ik hɨrak keimɨn te hɨrak
katɨp enum, hɨrak kekrehɨr
ke God? Keimɨn kakɨsak
menmen enum haiu mɨt
mɨrɨakem? Mɨt au, God

* **5:14** Mk 7:36; Lu 8:56; Lev 14:1-32 * **5:16** Mk 1:35 * **5:20** Lu 7:48 * **5:21** Lu 7:49; Ais 43:25

kerekek.”
22 Jisas kertei hɨr natɨpan menmen te hɨrak ketpor, “Yi yenmak yi han kitet menmen mekre han ki mar em?
23 Hi atɨp mɨtɨk kɨwaai yeno kar ik: ‘Hi esak menmen enum ti hɨrɨakem mamno,’ te yi yepɨtari hi atɨp werek o au. Te hi etpɨwek: ‘Ti hekrit etenen yeno eiyɨm eno,’ te yi eiyɨrtei hi atɨp werek te hɨrak kakɨkrit kakno. Au en, hɨrak wen kakwaai yeno.
24 *Hi hemipɨn ap hesak menmen enum mɨrak au, hi ap te akaap mɨtɨk ik kakre yaaik taau. Hi tewen atɨp mɨtɨk ik har ik: ‘Ti ekrit eno,’ te yi yayɨrtei hi Mɨtɨk ke wit ke Mɨtɨk Iuwe hi yaaik te hi herp tɨ, hi esak menmen enum mɨt nɨrɨakem mamno.” Hɨrak ketpor epei au, hɨrak katɨp mɨtɨk enuk his hɨt tupe mekiuwerem epei maa meit, hɨrak ketpɨwek kar ik: “Ti ekrit etenen yeno mit eiyɨm eno nit ein.”
25 Hɨrak katɨp epei au, mɨtɨk enuk kekrit waswas te hɨr mɨt yapɨrwe nɨpɨrek hɨrak keit yeno kerek nɨpaa kɨwaaiyem, hɨrak keiyɨm ken nɨrak ein kewenɨpi niuk me God.
26 Hɨr mɨt miyapɨr yapɨrwe han kekrit newenɨpi niuk me God nenterik, hɨr natɨp nar ik: “Petepin haiu mɨr menmen nɨpaa mɨt ap nɨrem mar im au.”

Jisas kenɨne Livai hɨrak kakisesik
(Mt 9:9-13; Mk 2:13-17)

27 Hɨrak kɨkaap mɨtɨk epei au, maain hɨrak ketpaan ken witeik ken kɨr mɨtɨk kerek keit pewek me takis me mɨt hɨrak kewet gavman em. Niuk me mɨtɨk ik hɨrak Livai. Hɨrak kau wɨnak kerek kari pewek me mɨt keitaak. Jisas ketpɨwek, “Ti ehisɨsa enen.”
28 Mɨtɨk Livai kerek kari pewek me mɨt hɨrak kɨnaaiwɨr menmen mɨrak yapɨrwe kekrit kises Jisas.
29 Maain Livai kɨam Jisas menmen iuwe keit wɨnak kɨrak. Hɨrak kari mɨt han enun ne mɨt kerek nari pewek me mɨt newet gavman em, hɨr netike mɨt han hɨr nererik nau nekre wɨnak kɨrak naam menmen netikeret.
30 *Mɨt ne Farisi netike mɨt Skraip kerek nertei hɨm me Moses natɨp mɨt miyapɨr em, hɨr nises menmen me Farisi, hɨr nan natɨp nene mɨt disaipel kerek nises Jisas. Hɨr natɨp nar ik: “Yenmak te yi yetike mɨt enun nari pewek me mɨt, hɨr netike mɨt han nɨrɨak enum, yi yetikeri yaam menmen metike tɨpar? Menmen im au enum emɨt!”
31 Jisas kewenhi ketpor kar ik: “Neimɨn kerek yaain hɨr ap nari mɨtɨk dokta kakɨkepi au. Neimɨn kerek nɨnap hɨr keriyen nari mɨtɨk dokta kakɨkepi.
32 Hi ap han enɨne mɨt kerek han kitet hɨr nɨre yaain te hɨr enweikɨn sip enwet menmen enum au. Hi han enɨne mɨt kerek

* **5:24** Jo 5:8 * **5:30** Lu 15:1-2

nertei hɨr enun nɨrɨak enum keriyen.”

Jisas katɨp mɨt hɨm yaaim mamɨkrehɨr me hɨm nɨpaa mɨt nisesim
(Mt 9:14-17; Mk 2:18-22)

33 Hɨr wen nitɨwekhi nar ik: “Mɨt disaipel ne mɨtɨk Jon ap naam menmen me wɨ yapɨrwe te hɨr nitehi God menmen. Mɨt nises hɨm me Farisi hɨr netikeri ap naam menmen au. Te mɨt nit hekrit hekrit hɨr naam menmen. Hɨr nenmak?”

34 *Jisas kewenhi ketpor, “Mɨt nau netike mɨtɨk ketike mɨte epei neitan te hɨr ap naam menmen a? Taauye! Hɨr nanɨm ye!

35 Te maain wɨ mamnen mɨt han nantɨwek his kaknaaiwɨr mɨt nɨrak yinan. Me wɨ im mɨt nɨrak nɨneinɨwek menmen ap te nanɨm au. Hɨr han tewenɨnek.”

36 Jisas ketpor hɨm tok piska mar im. Hɨrak katɨp, “Mɨtɨk hak ap kakwep laplap mɨrak yaaim kekerwewim mamu enum tokim au. Keimɨn kakrɨak menmen im, hɨrak kakɨwaank mɨrak yaaim em. Te laplap yaaim kerek epei kewepim kekerwewim mau tokim em ap te mamɨram au mentar ti ekemyet, hɨram mamweikɨnhis mamre kike.

37 Mɨtɨk keiyak ap te kakwen tɨpar wain wen petep mamɨkre yɨnk me meme epei enum tokim au. Hɨrak kakrɨakem te maain tɨwerpek me wain mamniu mamwep yɨnk me meme enum tokim te hɨram mamwen, tɨpar mamno tɨ.

38 Au, wain tɨpar wen yaaim emwenem emɨkre yɨnk me meme wen yaaim weiwei. Tokim au emɨt!

39 Mɨtɨk keiyak kaam wain enum tokim hɨrak katɨp hɨram yaaim. Hɨrak kɨnapen tɨpar wain wen petep. Hɨrak kaktɨp enum tokim em hɨram minɨn.”

6

Mɨt ne Farisi nene Jisas nentar mɨt nɨrak ap nises menmen me wɨ Sabat
(Mt 12:1-8; Mk 2:23-28)

1 *Me wɨ Sabat, Jisas ken keremir ni ham wit nɨkim mewim ketike mɨt nɨrak hiswiyen wik (12). Me wɨ Sabat, mɨt nɨrɨak menmen au, hɨr nau weinɨm. Mɨt disaipel nɨrak neit nɨkim me wit (hɨram mɨre rais), hɨr nehis newenem nekinenim naam.

2 *Te mɨt han ne Farisi hɨr natɨp neneri nar ik: “Yenmak te yi yɨrɨak menmen kerek hɨm me Moses meriuwesɨsem te yi ap eirɨakem me wɨ Sabat a?”

3 *Jisas keweni ketpor, “Yi epei yekine menmen nɨpaa maam nɨpu kaiu Devit ketike mɨt nɨrak hɨr nɨrɨakem me wɨ kerek hɨr nɨnpɨ maan. Te yi ap han kitetim yerteiyem werek werek au a?

4 *Hɨrak ken kɨnɨk wɨnak ke God kerek mɨt newenɨpi God neit nɨmɨn en. Mɨtɨk iuwe pris kewetɨwekem kekin bret kerek newisɨm

* **5:34** Jo 3:29 * **6:1** Diu 23:25 * **6:2** Jo 5:10 * **6:3** 1Sml 21:1-6 * **6:4** Lev 24:5-9

nehimɨtanem me God, hɨrak
kaam kewet mɨt kerek
netikerek kewtɨr meiyam hɨr
naam. Hɨm me Moses matɨp
mɨt pris keriyen nanɨm bret
im e. Mɨt han au. Mɨtɨk
hetpris kewis maam nɨpu
kaiu Devit kɨrɨak menmen
im ap kenerek au, te yi
yenmak yena yatɨp hi hɨrɨak
enum a?”
5 Hi Mɨtɨk ke wit ke Mɨtɨk
Iuwe hi yaaik te hi atɨp mɨt
menmen hɨr enrɨakem me
wɨ Sabat. Hi hinɨn menmen
maamrer netpim te yi eiyis-
esim me wɨ Sabat.

Me wɨ Sabat Jisas kɨkaap
mɨtɨk his enuk hɨrak kɨre
yaaik
(Mt 12:9-14; Mk 3:1-6)

6 Me wɨ Sabat ham, Jisas
ken kekre wɨnak kerek mɨt
nererik nekine hɨm me
Moses, hɨrak kewepyapɨr
hɨm me God. Mɨtɨk hak kau
en, hɨrak his yaaim mɨrak
enum meweikɨn, hemik
weinɨk.
7 *Mɨt han ne Skraip
newepyapɨr hɨm me Moses
netike mɨt han ne Farisi
naanmɨpre Jisas te hɨr
nanɨrek kakrɨak menmen
kakɨkaap mɨtɨk ik his enum
kakɨ wɨ Sabat kerek hɨr
neriuwesɨsem, te hɨr nantɨp
nansiuwek hɨm nankɨp kaki.
8 *Hɨrak kertei han kɨr,
hɨrak katɨp mɨtɨk kerek his
mɨrak meweikɨn ketpɨwek
kar ik: “Enen ehɨrp in.”
Hɨrak kekrit kan kerp in.
9 Jisas ketpor kitorhi,
“Hɨm me Moses matɨp haiu
mamrɨak yaaim o enum
mamɨ wɨ Sabat? Haiu
mamrɨak mɨtɨk kɨnap kaku
o kaki me wɨ Sabat a?”
10 Hɨrak naanmenteri
mɨt yapɨrwe. Hɨrak naan-
menteri, hɨrak katɨp mɨtɨk ik
kar ik: “Ti esiuwe his mit.”
Hɨrak kɨrɨakem te his mɨrak
mɨre yaaim mɨpɨram.
11 Jisas kekepik, te mɨt
hɨr neperper nine han
enuk wɨsenum natɨpan
nime nɨpɨnek menmen hɨr
nanrɨak Jisas em enum.

Jisas kehimɨtan mɨt aposel
nar hiswiyen wik (12)
(Mt 10:1-4; Mk 3:13-19)

12 Me wɨ im, Jisas kɨniu
ken mɨniu (o neiyɨp) kitehi
God menmen. Wɨtaan ere
wanewik hɨrak kitɨwekhi
menmen.
13 *Wanewik, hɨrak ken
kenɨne mɨt yapɨrwe kerek
nises hɨm mɨrak, hɨrak
kehimɨtan mɨt hiswiyen wik
(12) hɨrak kewepor niuk
mɨr kenewor kare “Aposel”
nɨrak, maain hɨr enrɨak
menmen mɨrak.
14 Hɨrak kehimɨtan Saimon
kerek hɨrak kewis niuk
mɨrak ham Pita. Hɨrak ketike
nɨkik kɨrak Endru. Hɨrak
kehimɨtan Jems, Jon, Filip,
Batolomyu,
15 Matyu, Tomas, Jems
hɨrak nɨkan ke mɨtɨk Alfias,
Saimon kerek niuk mɨrak
ham Selot, hɨr netike
16 Judas, nɨkan ke mɨtɨk
hak Jems, hɨrak ketike
Judas Iskeriot kerek maain
kakwepyapɨr Jisas te mɨt
enun nepan nɨrak neiyɨk nen
nakɨp.

* **6:7** Lu 13:14, 14:1 * **6:8** Lu 5:22, 9:47 * **6:13** Jo 6:70

Jisas kewepyapɨr hɨm me God hɨrak kɨkaap mɨt nɨnap
(Mt 4:23-25)

17 Epei au, Jisas ketike
mɨt nɨrak nekiuwe mɨniu (o
neiyɨp), hɨr nen wit kɨpɨrak
netike mɨt yapɨrwe nises
hɨm mɨrak. Hɨr netike mɨt
yapɨrwe nerer wit wit me
provins Judia netike mɨt ne
Jerusalem netike mɨt ne wan
menep wit iuwe Taia ketike
Saidon,
18 hɨr nan nanɨmtau hɨm
me Jisas, hɨr nan te hɨrak
kakɨkepi. Mɨt han kerek
hɨram herwe mekreri hɨr
nan, te Jisas hɨrak kekepi
kepɨrem.
19 Mɨt yapɨrwe han-
han nanwis his mamwik
nanɨntar menmen mɨrak
iuwe meit nɨmɨn mamno
mamkaap mɨt te hɨr nanɨre
yaain.

Jisas katɨp hɨm me mɨt hɨr han yaaik, hɨm me mɨt hɨr han enuk
(Mt 5:1-12)

20 Jisas kerenaan kɨr mɨt
nɨrak nisesik hɨrak ketpor
kar ik:
"Yi mɨt enun menmen
auri. Yi han yaaik eiyu
eiyɨntar God naanmamri.
21 *"Yi mɨt miyapɨr kerek
hanhan eiyises hɨm me God
Iuwe, yi han yaaik eiyu
eiyɨntar maain yi eiyisesik
werek eiyu werek eiyɨr ke
mɨt kerek hɨr nɨnpi maan hɨr
naam menmen ere tu iuwe.
22 *"Yi han yaaik eiyu te
hɨr mɨt han enuk neriuw-
eri hɨr nanɨmtaantɨwo hɨr
neweikɨn sip newetiyem hɨr
netpi nisesi nentar yi yisɨsa
hi Mɨtɨk ke wit ke Mɨtɨk
Iuwe.
23 Nɨpaa enum eik maam-
rer nɨr nɨrɨak mɨt profet
enum te God kakwetɨr men-
men yaaim iuwe kakɨt wit
kɨrak. Maain mɨt nanrekyi
enum nanɨr ke nɨpaa maam-
rer nɨr nɨrɨak profet em.
Maain wɨ menmen enum im
mamnen, yi einakɨn tokim
han yaaik eiyu eiyɨntar
maain God kakweti menmen
yaaim mɨrak kakɨt wit kɨrak.
24 *"Yi mɨt in ek yi yetenen
menmen yapɨrwe te maain
yi han enuk eiyu eiyɨntar yi
ap yayɨt menmen yaaim meit
wit ke God au.
25 "Yi mɨt in ek yi tu
iuwe han enuk eiyu eiyɨntar
maain yi nɨnpɨ mamiwei. Yi
mɨt in ek yenwesɨs, maain
yi han enuk eiyu eiyɨntar
maain yi yaikɨt.
26 "Newaai meruri mɨt
netpi yi yaain yi naanmamre
hɨras eiyɨntar menmen im
ap meteikɨn yi yatɨp yaaim
au. Nɨpaa maamrer ne mɨt
in enun hɨr natɨp mɨt profet
enun nemipɨn hɨr yaain. Te
hɨr yaain au. Hɨr enun ye!

Yi hanhan mɨt enun nepan
(Mt 5:38-48)

27 *"Yi mɨt kerek yemtau
hɨm mai hi hetpi har ik:
'Yi hanhan mɨt nepan, yi
yairɨak yaaim me mɨt hɨr
han enuk neriuwi.
28 *Mɨt kerek newen henye
netpi enum te yi yetpor

* **6:21** Rev 7:16-17; Sam 126:5-6; Ais 61:3 * **6:22** Jo 15:19, 16:2; 1Pi 4:14 * **6:24** Je 5:1 * **6:27** Pro 25:21; Ro 12:20 * **6:28** Ro 12:14

hɨm yaaim. Hɨr mɨt kerek
nerekyi enum, yi eiyitehi
God ekrekyor yaaim.
29 Mɨtɨk kerek kakitep
kaknemtɨnut nɨkɨp, ti ewisɨk
pɨke ekitep ekno nɨkɨp
pɨnam. Mɨtɨk hak kaknen
kakri saket kit, ti ap etenen
siot au. Ti ewisɨk hɨrak
ektɨwek ektikerek.
30 Neimɨn nitihi menmen
yi eiwetɨrem, te yi ap pɨke
yetpor hɨr enwetiyem au
emɨt!
31 *Yi eiyinɨn eirɨak mɨt
menmen yi hanhan maain te
mɨt nanrekyiyem.
32 "Yi hanhan mɨt keriyen
kerek hɨr hanhani, yi han
kitet God kaktɨp yi yaain?
Taau. Hɨram menmen
weinɨm. Mɨt enun nises God
au, hɨr nɨrɨak menmen mar
im.
33 Yi eirɨak yaaim mɨt
keriyen kerek nerekyi
yaaim, yi han kitet menmen
im hɨram iuwe te God kaktɨp
yi yaain? Taau. Hɨram
menmen weinɨm. Mɨt enun
nises God au hɨr nɨrɨak
menmen mar im.
34 Yi eiwet mɨt menmen
kerek yi han kitet maain
hɨr pɨke enwetiyem, yi han
kitet menmen im hɨram
iuwe te God kaktɨp yi yaain
a? Taau! Hɨram menmen
weinɨm. Mɨt enun newet
mɨt han menmen te hɨr pɨke
nantɨwem.
35 *Yi hanhan mɨt nepan
eirekyor yaaim, eiwetɨr
menmen te ti ap han kitet
pɨke eiyɨt menmen au emɨt!
Yi eirɨak menmen im te God
kakweti menmen yaaim. Yi
yeteikɨn mɨt yi yaire nɨkerek
ne God yentar God kɨrɨak
yaaim kɨkaap mɨt enun nises
han kɨr hanhan hɨras, hɨr
netike mɨt yaain.
36 Yi eikaap mɨt eirekyor
yaaim eire Haai ki God
kɨrɨakem.

Yi ap skelim mɨt han eitɨp yi yaain te hɨr mɨt enun au emɨt
(Mt 7:1-5)

37 *"Yi ap skelim mɨt
me menmen hɨr nɨrɨakem
te God ap skelim yi mɨt
me menmen yi yɨrɨakem
taau. Menmen enum mɨt
nerekyiyem, yi eitɨp hɨram
menmen weinɨm. Te God
han yaaik keriuwi kakɨsak
menmen enum mi mamno.
38 *Yi eiwet mɨt menmen
te God kakweti menmen ere
mau hɨm te mamɨhɨnhɨn.
Mamɨrkeim yi eiwet mɨt
menmen, hɨram mamɨr ke
God maain kakwetiyem."
39 *Jisas ketpor hɨm tok
piksa im e. Hɨrak katɨp,
"Mɨtɨk nanamɨr toto ap te
kakteikɨn mɨtɨk hak kerek
nanamɨr toto tatriyakɨt
tatitet yayiwe. Hɨrak kakrɨak
menmen mar im te hɨrakɨt
tatɨnkewɨn tatɨkre wi.
40 *Nɨkan sumatin kau skul
ap kakɨrtei menmen kakinɨn
mɨtɨk tisa kɨrak. Te maain
hɨrak kakɨrtei menmen epei
werek te hɨrak kakre tisa
kɨrak kerek ek.
41-42 Ti henmak te ti hɨpɨr
menmen mɨre yenkis yehes
mekre nanamɨr ke kit yinak
te ti ap hertei nu mɨre heneik

* **6:31** Mt 7:12 * **6:35** Lev 25:35-36 * **6:37** Mt 6:14 * **6:38** Mk 4:24 * **6:39** Mt 15:14 * **6:40** Mt 10:24-25

mau mekre nanamɨr kit a?
Ti ehinɨn eweikɨn sip ewet
menmen enum te maain ti
yaaik te ti atɨp kit yinak men-
men enum hɨrak kɨrɨakem.

Nu enum ap mine nɨkim
yaaim au
(Mt 7:17-20, 12:33-35)

43 "Nu yaaim ap mine
nɨkim enum au, nu enum ap
te mine nɨkim yaaim au.
44 Mɨt nɨr nɨkim me
nu ham, hɨr nertei hɨram
tuwaan o hɨnaan. Mɨt ap
nenep tapɨr mau nu miyak
herpe au. Hɨr ap newen
hɨnaan nɨkim mari mau
sɨrpɨt au.
45 Mɨt hɨr nar nu im. Mɨtɨk
yaaik kɨrɨak menmen yaaim
kentar menmen yaaim
mau han kɨrak. Hɨm me
mɨt mewepyapɨr menmen
mekre han kɨr.

Hɨm me mɨt nime wɨnak
(Mt 7:24-27)

46 *"Yi yenmak yi yatɨp hi
Mɨtɨk Iuwe te yi ap yises hɨm
mai au a?
47-48 Mɨtɨk kerek kak-
nen kakɨmtau hɨm mai
kakisesim, hɨrak kakre mɨtɨk
kime wɨnak. Mɨtɨk ik kekin
hei kime wɨnak kentar nan
keit mɨniu (o neiyɨp). Maain
mani kakniu kaknep wɨnak
te ap keket wɨnak au kentar
mɨtɨk kimaak yaaik kime
wɨnak kentar nan keit mɨniu
(o neiyɨp).
49 Mɨtɨk kerek kak-
nen kakɨmtau hɨm mai
kakisesim au, hɨrak kakre
mɨtɨk kime wɨnak kekin hei
kau tenhaan menep mani.
Hɨrak kimaak kau tenhaan,
maain mani kakniu kaknep
wɨnak kakwenek, hɨrak
keiyɨk kakno kakɨwaankek."

7

Jisas kɨkaap mɨtɨk hɨrak
kɨrɨak menmen me mɨtɨk
iuwe ke ami
(Mt 8:5-13)

1 Jisas katɨp menmen im
epei au, hɨrak ken wit Ka-
paneam.
2 Hɨrak ken wit Kapaneam,
mɨtɨk iuwe ke ami ke wit
Rom kepu Kapaneam, hɨrak
han tewenɨn mɨtɨk kerek
kɨrɨak menmen mɨrak, hɨrak
kɨnap menep te kaki.
3 Me wɨ im hɨrak kemtau
Jisas kɨkaap mɨt, hɨrak keri-
uwet mɨt iuwe ne Juda nau
wit eik te hɨr nanitɨwekhi
kaknen kakɨkaap mɨtɨk ik.
4 Hɨr nan nɨr Jisas
nitɨwekhi hɨm iuwe
netpɨwek, "Mɨtɨk ik hɨrak
yaaik te ti enen ekepik.
5 Hɨrak han tewenɨn haiu
mɨt ne Isrel hɨrak kime
wɨnak kaiu kerek haiu mau
mererik mekine hɨm me
Moses."
6 Hɨr natɨp epei au, Jisas
ketikeri nen. Hɨr menep te
hɨr nɨpɨun wɨnak kɨrak eik,
mɨtɨk iuwe ke ami keriuwet
nɨrak yinan newenyipɨri
netpɨwek, "Mɨtɨk Iuwe ti ap
enen au emɨt! Hi ap yaaik te
ti enen enɨk wɨnak kai au. Ti
Mɨtɨk Iuwe hi au weinɨk.
7 Hi han kitet hi ap yaaik
te hi enen erit au. Hi hertei
ti atɨp hɨm keremem te mɨtɨk
kai pɨke kaku werek kentar
8 hi har ke ti. Hi ehises hɨm
me mɨt naiu ne ami ninɨna.
Hi hinɨn naanmɨpre mɨt ne
ami han. Hi atɨp mɨtɨk ik, 'Ti

* **6:46** Mal 1:6; Mt 7:21

eno,’ te hɨrak kakno. Hi atɨp
mɨtɨk eik, ‘Ti enen,’ te hɨrak
kaknen. Hi hatɨp mɨtɨk kerek
kɨrɨak menmen mai, ‘Ti
erɨak menmen im,’ te hɨrak
kakrɨakem. Ti atɨp enen
menmen enum mekre yɨnk
ke mɨtɨk kai te hɨram emɨnke
emrɨr emkepnɨwek.”
9 Jisas kemtewek katɨp
karik, hɨrak han kekrit
han yaaik, hɨrak keweikɨn
katɨp kar ik: “Hi etpi hi ap
hertei mɨtɨk kiutɨp ke mɨt
ne weiwɨk me Isrel hɨrak
han kitet hɨm me God kar
ke mɨtɨk ik kisesim au.”
10 Jisas katɨp epei au, hɨrak
keriuwet mɨt kerek mɨtɨk
iuwe ke ami keriuweti nan
nɨrek, te hɨr pɨke nen wɨnak
kɨrak, hɨr nɨr mɨtɨk kɨrɨak
menmen mɨrak hɨrak pɨke
kɨre yaaik.

Jisas kɨkɨak mɨtɨk pipɨak kaa keit wit Nen

11 Maain wɨ ham Jisas ken
wit niuk mɨrak Nen. Mɨt
nɨrak nises hɨm mɨrak netike
mɨt han yapɨrwe nen netik-
erek.
12 Hɨrak ken kiun ya
weipɨr ke nɨwa ke wit eik
epei au, hɨrak kɨr mɨt nɨnan
herwe kentar kɨnaan nan-
wisɨk kakɨkre hei. Herwe
kaa, hɨrak nɨkan ke mɨte
kerek nɨpaa mɨtɨk kɨre kaa.
Mɨt yapɨrwe ne wit nɨkɨtek
nen.
13 *Mɨtɨk Iuwe Jisas kɨr
miye pɨrak wɨkɨtek, hɨrak
han tewenɨnep ketpɨwe kar
ik: “Ti ap ekɨtek au emɨt!
Ekintɨp!”
14 *Hɨrak kan kewis his
mentar yeno te hɨr mɨt
nɨnanek neiyɨk nerp neit. Te
hɨrak katɨp mɨtɨk pipɨak kar
ik: “Hi hetput ti ekrit.”
15 *Hɨrak katɨp epei au,
herwe kerek kaa hɨrak kekrit
kau, hɨrak katɨp. Te Jisas
keriuwetek pɨke ketike miye
pɨrak nen.
16 *Hɨr nepɨrpɨr newenɨpi
niuk me God natɨp nar ik:
“Mɨtɨk profet iuwe epei kan
kau nɨmɨn ke haiu mɨt. God
epei kan kakɨkaap haiu mɨt
miyapɨr nɨrak.”
17 Mɨt newepyapɨr men-
men Jisas kɨrɨakem men
merer wit wit me provins
Judia ketike wit menep.

*Jon keriuwet mɨtɨkɨt dis-
aipel wiketeret ten tɨr Jisas
(Mt 11:2-19)*

18 Mɨt disaipel ne Jon
netpɨwek menmen yapɨrwe
Jisas kɨrɨakem. Te hɨrak kari
mɨtɨkɨt wik tɨrak,
19 *keriuwetet ten Mɨtɨk
Iuwe Jisas te titɨwekhi,
“Ti Mɨtɨk Iuwe kerek God
katɨp kaknen ek o haiu
mamɨmerɨr mɨtɨk keiyak?”
20 Mɨtɨkɨt te Jon epei ten
tɨr Jisas hɨrakɨt titɨwekhi
tarik: “Jon kerek kɨkɨr
mɨt keriuwetawɨr te hawɨr
wituthi, ‘Ti Mɨtɨk Iuwe Krais
kerek God keriuwetit o haiu
mamɨmerɨr keiyak maain
kaknen?’ ”
21 Me wɨ im Jisas kɨkaap
mɨt hɨr nɨnaap hɨr nɨre
yaain. Hɨrak kɨkaap mɨt han
kepɨr herwe mekre han kɨr

* **7:13** Lu 8:52 * **7:14** Lu 8:54 * **7:15** 1Kin 17:23; 2Kin 4:36 * **7:16** Lu 1:68, 19:44 * **7:19** Sam 40:7; Mal 3:1; Rev 1:8

hɨr nɨre yaain. Hɨrak kɨkaap
mɨt nanamɨr toto te hɨr nɨr
ein ein.
22 *Hɨrak kewen Jon
mɨtɨkɨt tɨrak ketpɨwekɨt,
“Yi pɨke eino eitɨp Jon
menmen yi yɨrem, menmen
yi yemtewem. Mɨt nanamɨr
toto hi ekepi te hɨr nɨr ein
ein. Mɨt kerek perku enum
hɨr neke tɨ nen werek werek.
Mɨt lepro mewi, yɨnk kɨr kɨre
yaaik. Mɨt nɨkɨp toto enum
hɨr nemtau. Mɨt epei naa
hi hɨkɨan nekrit nepu. Hi
atɨp mɨt enun menmen au,
hi eweporyapɨr hɨm yaaim
me God.
23 Mɨt kerek hɨr han
yaaik neriuwe menmen hi
hɨrɨakem han kiteta, hi Mɨtɨk
God keriuweta hɨkaap mɨt,
hɨr han yaaik enu.”

24 Hɨrak ketpɨwekɨtem,
mɨtɨkɨt Jon keriuwetet epei
ten, Jisas katɨp mɨt yapɨrwe
in me Jon. Hɨrak ketpor kar
ik: “Yi yen yayɨr mekam
yayɨt wit weinɨm a? Yi
yɨr menmen weinɨm mɨre
niyen (o keneiken) nɨme
metɨtɨwem,
25 o au en, yi yen yayɨr
mekam a? Mɨtɨk keriuwet
klos yaaim? Au, mɨt narik
hɨr nau werek werek hɨr
nepu wɨnak ke mɨt iuwe gav-
man keriyen.
26 *Im au, te yi yen yayɨr
mekam a? Mɨtɨk profet? Yi
epei yɨr mɨtɨk profet, te hi
etpi werek. Hɨrak Jon kinɨn
mɨt profet.
27 *Jon hɨrak mɨtɨk kerek
hɨm me God mau tɨwei
matɨp mar im:
‘Eiyɨmtewem! Hi ariuwet
mɨtɨk kai kaktɨp
hɨm kakinɨnit kakno
kaktɨp mɨt, ti Mɨtɨk
hi God hehimɨtenut ti
enen, te hɨr enweikɨn
sip enwet menmen
enum nanmeriyut.’
28 Hi hetpi me wɨ Jon kɨrɨak
menmen, hɨrak mɨtɨk iuwe
epei kinɨn mɨt yapɨrwe kerek
miyapɨr nɨpaa ninen. Te
in ek hɨr mɨt kerek niuk
mɨr kike hɨr nises God hɨrak
naanmɨpror, maain hɨr nanu
nantike God nanɨt en hɨr
naninɨn Jon kerek wɨ hɨrak
kau tɨ ik e.”
29 *Hɨr mɨt weinɨn netike
mɨt kerek hɨr nari pewek
me takis newet mɨt iuwe
ne gavman em, hɨr yapɨrwe
nemtau hɨm Jisas ketpim me
Jon, hɨr natɨp, “Hɨm me
God hɨram yaaim.” (Hɨr
keriyen nises hɨm me God
kehimɨtanorem, hɨr newis
Jon kɨkɨri neriuwe tɨpar.
30 *Hɨr mɨt ne Farisi kerek
naanmɨpre hɨm me Moses
netike mɨt ne Skraip kerek
newepyapɨr hɨm me Moses,
hɨr au. Hɨr neweikɨn sip
newet menmen God hanhan
hɨr nanisesim mamkepi te
hɨr ap newis Jon kɨkɨri ner-
iuwe tɨpar au.)
31 Jisas wen ketpor kar
ik: “Hi atɨp mekam te hi
eteikni mɨt nau tɨ ik ek hɨr
neweikɨn sip newet God hɨr
nɨre mekam? Hi hetpi.
32 Hɨr nɨre nɨkerek netike
miye haai nen maket ne-

* **7:22** Ais 35:5-6, 61:1; Lu 4:18 * **7:26** Lu 1:76 * **7:27** Mal 3:1 * **7:29** Lu 3:12 * **7:30** Mt 21:32

siuwe menmen mɨr, nɨkerek
han nenɨne nɨkerek han net-
por,
‘Haiu mɨrɨam tukɨn mine
henye te yi yɨprɨre au. Haiu
memipɨn menep tukɨn han
tewenɨn herwe kaa, te yi
yɨkɨtek au. (Haiu mɨrɨak
menmen ham ham te yi ap
han yaaik yeriuwerem au.)
Yi mɨt han yi yɨre nɨkerek in.’
33 Hɨrak Jon kerek kɨkɨr
mɨt neriuwe tɨpar kan nɨnpɨ
maak kepu, hɨrak ap kaam
wain tɨpar si enum, te yi
yatɨp herwe kekrerek.
34 *Hi Mɨtɨk ke wit ke
Mɨtɨk Iuwe epei han haam
menmen metike wain
tɨpar si enum te yi yatɨp,
‘Eiyɨrek! Hɨrak kaam
menmen yapɨrwe kaam
tɨpar yapɨrwe. Hɨrak ketike
mɨt nari pewek me takis
netike mɨt nɨrɨak enum,
hɨrak ketikeri nariyan nɨrɨak
menmen.’
35 Menmen God kɨrɨakem
mɨt kerek nisesim nertei
hɨram yaaim.”

Jisas keit wɨnak ke Saimon ke Farisi

36 *Mɨtɨk kiutɨp ke mɨt
Farisi kitehi Jisas kaktikerek
tatɨm menmen tatɨt wɨnak
kɨrak, te hɨrak ketikerek ten
taam menmen teit wɨnak
kɨrak eik.
37 *Mɨte hap weit wit ik
ek, hɨre enu wɨrɨak enum.
Hɨre wertei Jisas kaam men-
men keit wɨnak ke mɨtɨk
ke Farisi, te hɨre weit mɨn
tɨpar mɨnɨn yaaim mekr-
erem weiyɨm wan.
38 Hɨre wen werp sip
ke Jisas menep hɨt mɨrak,
witehɨr wɨkɨt wan ketnen
kentar hɨt mɨrak te hɨre
weit paan kɨre nokik weiyɨk
wesiunen hɨt mɨrak. Hɨre
weiyewɨwek hɨt te hɨre
wewen tɨpar sanda kerek
yaaim mɨnɨn em menterim.
39 Mɨtɨk hak ke Farisi ik ek
nɨpaa kenɨne Jisas ken kaam
menmen ketikerek hɨrak kɨr
menmen im, hɨrak katɨp
kekre han kɨrak, “Mɨtɨk ik
hɨrak kɨre profet, te hɨrak
epei kertei mɨte ip ep hɨre
peimɨn hɨre wɨre mekap te
hɨre wetenenik, hɨre wɨre
mɨte enu wɨrɨak menmen
enum.”
40 Jisas kertei han kɨrak te
hɨrak ketpɨwek kar ik: “Sai-
mon, hi amɨ hetput men-
men.” Saimon kewenhi kar
ik: “Mɨtɨk Iuwe, ti etpo.”
41 Jisas katɨp, “Nɨpaa
mɨtɨkɨt wik tari pewek me
mɨtɨk hɨrak kewetɨwekɨtem,
te pɨke tatwetɨwekɨtem
kiutɨp hɨrak kari 500 kina.
Hak au 50 kina kerem em.
42 Maain hɨrakɨt ap tete-
nen pewek te hɨrakɨt pɨke
tatwetɨwekem, hɨrak katɨp
hɨram menmen weinɨm. Te
ti han kitet keimɨn ke mɨtɨkɨt
wik hɨrak han tewenɨnek
wɨsenuk a?”
43 Saimon katɨp, “Mɨtɨk
nɨpaa kari pewek iuwe,
hɨrak han tewenɨnek
wɨsenuk.” Jisas ketpɨwek,
“Ti atɨp werek.”
44 *Jisas kɨwaai naan kɨr
mɨte ip e, hɨrak katɨp Sai-
mon, “Ti epei hɨr mɨte ip a?

* **7:34** Lu 15:2 * **7:36** Lu 11:37 * **7:37** Mt 26:7; Mk 14:3; Jo 12:3 * **7:44** Jen 18:4

Ti hen+nau te hi han w+nak kit. Ti ap eweto t+par te hi ekemyet h+t mai ehises menmen me maamrer naiu au. Te h+re wekemyet h+t mai weriuwe wan ke nanam+r k+re, h+re wesiunenim weriuwe paan k+re.

45 N+paa hi han w+nak kit ti ap heiyewowa au, te h+re weiyewo h+t mai kerek n+paa hi h+waai yeno ere in.

46 *Ti ap hewis t+par m+n+n yaaim kike mau paan kai au. Te h+re wewen t+par m+n+n yaaim w+senum mau h+t mai.

47 Hi hetput, h+re han tewen+na. Menmen im meteik+n m+t h+re han yaaik wentar hi epei hesak menmen enum m+re yap+rwe, h+ram epei men. M+t+k kerek ap kertei werek God kesak menmen m+rak h+ram iuwe, maain h+rak han tewen+n God kike."

48 *Jisas kat+p m+te ip kar ik: "Menmen enum mit, ti n+paa h+r+akem, hi epei esakem."

49 M+t han nau yeno eim naam menmen netikerek h+r han kitetim mekre han k+r, "H+rak han kitet h+rak keim+n te h+rak kesak menmen enum m+t n+r+akem a? H+rak God a?"

50 *Au, Jisas wen ketp+we kar ik: "God kekepit kentar ti han kiteta. Ti han yaaik eno."

8

Miyap+r han nises h+m me Jisas

1 *Maain w+ ham Jisas ken wit iuwe, wit kike kewepyap+r h+m yaaim me God naamamre m+t. M+t n+rak nar hiswiyen wik (12) netikerek nen.

2 *Miyap+r han kerek n+paa Jisas kekepi n+nap o kep+r herwe mewi menp+n, niuk m+r im: Maria kerek niuk ham Magdala kerek n+paa Jisas kep+r herwe hisp+nak wik (7).

3 H+re wetike Joana kerek m+te pe m+t+k Susa, m+t+k iuwe naanm+pre menmen meit w+nak ke m+t+k iuwe gavman King Herot. H+re wetike Susana, miyap+r han yap+rwe naanm+pre Jisas ketike m+t n+rak nisesik h+r naanm+prewek neriuwe menmen m+r.

Jisas kat+p h+m tok piska ke m+t+k kam+r menmen (Mt 13:1-9; Mk 4:1-9)

4 M+t nerer wit wit nan n+r Jisas. Jisas k+r m+t yap+rwe nererik nerp menep, h+rak ketpor h+m tok piska mar im:

5 "M+t+k hak ken kew+r rais yehes meit ni m+rak. H+rak wen kew+rem, ham menke m+waai yayiwe, m+t nan nent+raam, hore meniuwe man maam.

6 Yehes ham menke m+waai t+ kike kentar nan. H+ram mewo te h+ram maa mentar t+par au.

7 Yehes ham menke m+waai t+ waai enum t+kt+k enum mewiyen. Yehes metike waai enum mewo m+p+ram te waai enum

* **7:46** Sam 23:5 * **7:48** Lu 5:20-21 * **7:50** Lu 8:48, 17:19, 18:42 * **8:1** Lu 4:43 * **8:2** Mt 27:55-56; Mk 15:40-41; Lu 23:49

mɨwapɨnem te hɨram ap
mari au.
8 Yehes ham menke
mekre tɨ yaaik nɨpaa mɨtɨk
kewenek hɨram mewo
yapɨrwe mine nɨkim mar
100.” Hɨrak Jisas wen katɨp
kɨnap hɨm iuwe, “Keimɨn
ekɨmtau hɨm mai nɨkɨp
emnep hɨrak han ekitet
menmen hi epei hetpim.”

Jisas kewepyapɨr kenmak te hɨrak katɨp mɨt hɨm tok piska
(Mt 13:10-17; Mk 4:10-12)

9 Hɨrak katɨp epei au,
mɨt nɨrak kerek nises hɨm
mɨrak nitɨwekhi nar ik: “Ti
ewepyapɨr hɨm nɨpaa ti
hetpim.”
10 *Jisas ketpor kar ik:
“God kewisi yi yertei han
kɨrak te hɨrak naanmamre
mɨt. Te mɨt han en hi hetpor
heriuwe tok piska te hɨr nɨr
menmen hɨr nepɨtariyem,
hɨr nemtau hɨm te hɨr ap
nisesim werek au.

Jisas kewepyapɨr menmen me tok piska
(Mt 13:18-23; Mk 4:13-20)

11 *“Hɨm me tok piksa
hɨram im: Rais yehes hɨram
hɨm me God keremem.
12 Yehes mɨwaai yayiwe
hɨram mɨre mɨt nemtau hɨm
me God te Seten kan kari hɨm
yaaim mau han kɨr mamno
te hɨr ap nises hɨm mɨrak, te
hɨrak God ap kakɨkepi kak-
torhis au.
13 Yehes mɨwaai tɨ kike
kentar nan hɨram mɨre mɨt
nemtau hɨm me God hɨr han
yaaik hɨr nɨre nekenik kike
mau pɨn. Hɨr han kitet hɨm
me God kike keremem, te
hɨm mamno han kɨr au mɨre
yehes nekenik kike mau pɨn.
Maain wepni kakmɨp hɨram
mamɨweiwei. Maain Seten
kaknen kakri han kɨr te hɨr
nanweikɨn sip nanwet hɨm
me God. Hɨm mɨrak mekre
han kɨr mami.
14 Yehes menke mɨwaai
tɨ enuk kerek waai tɨktɨk
mewiyen, hɨram mɨre mɨt
nemtau hɨm me God te hɨr
hemkre menepam neriuwe
pewek o menmen mɨr, hɨr
hanhan nises menmen han
kɨr katɨp hɨram yaaim, te
hɨram meiyepet han kɨr
te hɨr ap nises God werek
werek au.
15 Yehes menke mɨwaai tɨ
yaaim ham mɨre mɨt nem-
tau hɨm yaaim me God. Hɨr
nemi mekre han kɨr yaaik,
hɨr nisesim ere hɨr nises God
werek werek nɨrɨak men-
men yaaim mɨre rais mari
yapɨrwe.

Mɨt hɨr ap nɨsawɨn si kɨnɨk sar au
(Mk 4:21-25)

16 *“Mɨtɨk ap keksiu si
kɨsawɨnek kekre sar o
kewisɨk kɨnɨk yeno au.
Hɨrak kewisɨk kau yaain
te mɨt nanɨnen nɨmɨn in
nanɨrek.
17 *Menmen yapɨrwe
mɨsawɨn meit te maain
hɨram mamu yaain mɨt
nanɨrem. Menmen yapɨrwe
mɨsawɨn meit te maain God
kakwepyapɨrem kakteikɨn
mɨt em.

* **8:10** Ais 6:9-10 * **8:11** 1Pi 1:23 * **8:16** Mt 5:15; Lu 11:33 * **8:17** Mt 10:26; Lu 12:2 * **8:18** Mt 25:29; Lu 19:26

18 *Menmen yi yemtewem yi naanempre hɨras te yi yemtewem werek, yi han ekitetim werek werek. Keimɨn ketenen hɨm yaaim kisesim, maain God kakwetɨwek hɨm ham yaaim. Keimɨn han kitet kerekek hɨrak ketenen hɨm ham hɨrak kisesim, menmen hɨrak han kitet hɨrak kerteiyem, God kakriyaam mamno mamkeipnɨwek mamɨwaank mamɨt.”

Jisas miye pɨrak wetike kikrek nɨrak nanɨnen nanɨrek
(Mt 12:46-50; Mk 3:31-35)

19 Miye pe Jisas wetike kikrek nɨrak nan nanɨrek te hɨr ap nanwep mɨt yapɨrwe nanɨrek.
20 Mɨt han netpɨwek, “Miye pit wetike kikrek nit nerp wit eik nanrit.”
21 Te Jisas kewenhi ketpor, “O, hi hemtau. Te hi hetpi, mɨt kerek nemtau hɨm me God nisesim, hɨr nɨre miye wetike kikrek nai.”

Jisas katɨp kewen yuwerep pɨke matɨn meit
(Mt 8:23-27; Mk 4:35-41)

22 Wɨ ham Jisas ketike mɨt nises hɨm mɨrak hɨr nen nau nekre sip. Te hɨrak ketpor, “Haiu mamno wan pɨnak ein.” Hɨrak ketpor, te hɨr nepno.
23 Hɨr nepno, Jisas kɨwaai kɨnatɨn keit, yuwerep kɨniu kekiuwe mɨniu (o neiyɨp) kan. Yuwerep kekiuwe mɨniu (o neiyɨp) kan te wan tɨpar kehɨn kekre sip, sip menep mamɨwer mamriuweri nanɨkre wan te hɨr nani.
24 Mɨt nɨrak nen nekotɨtek netpɨwek nar ek: “Mɨtɨk Iuwe, Mɨtɨk Iuwe, haiu menep te mami.” Jisas kekrit katɨp kewen yuwerep ketike wan, hɨram mewɨre meit.
25 Te hɨrak ketpor, “Yenmak yi yɨnaain te yi ap han kiteta werek werek au a?” Te hɨr han kekrit hɨr nɨnaain natɨpan nar ik: “Mɨtɨk ik hɨrak iuwe, menmen iuwe mewik te hɨrak katɨp yuwerep wan hɨram mewɨre mɨwaai meit.”

Jisas kɨkaap mɨtɨk herwe enum mekrerek
(Mt 8:28-34; Mk 5:1-20)

26 Sip merekir wan ere mɨpiun tɨ ke wit Gegesa. Gegesa kɨwaai wan keit pɨnak ein te Galili kɨwaai keit pɨnak in.
27 Jisas kenke ken kiun tenhaan eik, mɨtɨk ke wit iuwe kewenyipɨrek. Mɨtɨk ik herwe mekrerek me wɨ yapɨrwe hɨrak ap kamɨr laplap au. Hɨrak kau wɨnak au, hɨrak kepu han kɨnɨk mɨniu (o neiyɨp) han kerek mɨt newis herwe maa mekrerem.
28-29 Wɨ yapɨrwe herwe merekyɨwek han ken sip, mɨt naanmɨprewek hɨr newenkekik neriuwe sen ain mau his hɨt mɨrak te hɨrak keremir te herwe meriyaak meiyɨk men wit weinɨm mɨt ap newi. Jisas katɨp herwe enum hɨm manp te hɨrak kepɨrem mamno. Jisas wen ketpɨwek hɨrak kenepɨp kenkewɨn kɨwaai ninaan mɨrak hɨrak katɨp hɨm iuwe mar im: “Jisas ti

Nɨkan ke God Wɨsenuk. Ti henmak herekyo menmen im? Hi hituthi ti ap herekyo menmen im au emɨt!”

30 Jisas kitehi herwe kar ik: “Ti ekine niuk mit.” Hɨram matɨp mar im: “Niuk maiu mɨt yapɨrwe mentar haiu yapɨrwe mekrerek.”

31 Herwe mitɨwekhi te hɨrak ap kakriuwetem mamno hei enuk.

32 Sak yapɨrwe merp mɨniu (o neiyɨp) menep maam menmen te herwe nitɨwekhi hɨrak ekwisɨm mamno mamɨkre sak im. Jisas kewenhi herwe hɨram mamno.

33 Jisas kewenhi herwe te hɨram metpaan mekeipɨn mɨtɨk, hɨram men mekre sak. Te sak mesiukɨn mekiuwe tɨnpi (o neiyi) me mɨniu (o neiyɨp) men mamɨn wan te tɨpar mekiuwe hɨm yipɨr, hɨram maa meit.

34 Hɨr mɨt naanmɨpre sak nɨr menmen im, hɨr nɨrɨr nen natɨp mɨt ne wit iuwe, mɨt ne wit kike netporem.

35 Hɨr netporem, hɨr mɨt ne wit nesiukɨn nen nanɨr menmen hɨr nepei netporem me sak. Te hɨr nan nɨr Jisas ketike mɨtɨk kerek Jisas kepɨr herwe mekeipnɨwek hɨrak kau menep hɨt me Jisas. Hɨrak han yaaik epei kamɨr laplap te hɨr nɨnaain.

36 Mɨt kerek epei nɨr Jisas kekepik hɨr natɨp mɨt ne wit karkeik Jisas kɨkaap mɨtɨk nɨpaa herwe mekrerek.

37 Te mɨt nerer wit wit me Gegesa hɨr nan nitehi Jisas kaknaiwɨri kakɨntar hɨr nɨneinɨk wɨsenum, te Jisas ken kau sip kakno pɨnak ein.

38 Hɨrak kau sip kakno, mɨtɨk kerek Jisas kepɨr herwe menke menpɨn mekeipnɨwek kitehi Jisas hɨm iuwe kaktikerek tatno, te Jisas keriuwetek ketpɨwek,

39 “Ti pɨke eno nit en ewepyapɨr atɨp mɨt menmen yaaim iuwe God kerekyutem.” Hɨrak ketpɨwek, te hɨrak pɨke ken nɨrak en kewepyapɨr katɨp mɨt yapɨrwe neit nɨrak en menmen Jisas kerekyɨwekem.

Jisas kɨkaap Jaires nɨki pɨrak wetike mɨte kerek wetenen klos mɨrak
(Mt 9:18-26; Mk 5:21-43)

40 Jisas pɨke ken kerekir wan ken pɨnak ein, te mɨt yapɨrwe hɨr han yaaik neriuwerek nentar hɨr nemeriyɨwek pɨke kerekir wan kaknen en.

41 Hɨrak kiun ein, mɨtɨk niuk mɨrak Jairas ken menep. Hɨrak mɨtɨk iuwe ke wɨnak kerek mɨt nau nererik nekine hɨm me Moses ein. Hɨrak kan kenke kɨwaai hɨt me Jisas kitɨwekhi hɨm iuwe kar ik: “Ti enen wɨnak kai.”

42 Hɨrak kitɨwekhi kentar hɨrak kine nɨki piutɨpen, hɨre tito hiswiyen wik (12). Hɨre wɨnap menep te wawi. Jisas kepno ketikerek, mɨt yapɨrwe nisesik neweiknɨwek.

43 Mɨte hap kerek winen hemkre tito hiswiyen wik (12) hɨre wisesik. Hɨre wewɨr pewek mɨre epei

mesi, te mɨt nekepye werek
werek au.
44 Hɨrak kepno, hɨre wis-
esik weke sip kɨrak wan
wetenen hɨr me saket mɨrak,
te wasenum hɨre hemkre
katɨn keit.
45 Jisas kitehi katɨp,
“Peimɨn wetenɨna?” Te hɨr
yapɨrwe niune natɨp nar
ik: “Hi au. Hi au.” Pita
katɨp, “Haiu mɨt yapɨrwe
meweiknut merp menep
menep. Ti henmak te ti hatɨp
hɨm mar im?”
46 Au, Jisas katɨp, “Mɨte
hap hɨre wetenɨna. Hi
hertei menmen mai iuwe
epei mɨnaiwɨra mɨkaap mɨte
peiyap.”
47 Mɨte wertei Jisas kertei
menmen hɨre wɨrɨakem, te
hɨre weperper wan wewen
ninɨp wɨwaai menep hɨt
me Jisas, hɨre wewepyapɨr
hɨrehes me ninaan me
mɨt yapɨrwe markeim te
wasenum hɨrak kekepiye
hɨre wepu werek werek.
48 *Hɨre wepu werek
werek, te Jisas ketpɨwe kar
ik: “Mɨte ti han kiteta te God
kekepit ti hɨre yaaip. Ti han
yaaik eno.”
49 Jisas wen katɨp hɨm im,
mɨtɨk hak ke wɨnak ke mɨtɨk
iuwe Jaires kan ketpɨwek
kar ik: “Nɨki pit epei waa.
Ti henmak ti eriyaam ektan
Jisas? Ti ewisɨk kakno.”
50 Jisas kemtewek hɨrak
katɨp Jaires kar ik: “Ti ap
enaain au. Ti han ekiteta te
hɨre wawu werek.”
51 Hɨrak kɨpiun wɨnak, te
hɨrak kewis mɨt han netik-
erek nanɨno nɨmɨn wɨnak
au. Pita, Jems, Jon netike
miye haai hɨr keriyen nen
nɨmɨn.
52 *Mɨt yapɨrwe ein nɨkɨtep
hɨr han tewenɨnep, te Jisas
ketpor, “Yi ap eikɨtep au
emɨt! Hɨre ap waa, hɨre
wɨwaai kerep ep.” (Hɨrak
ketpim kentar hɨrak hanhan
kakɨkɨa.)
53 Hɨr nemtewek hɨr nen-
wesɨsek nentar hɨr nertei
hɨre epei waa weit.
54 *Hɨr nenwesɨsek te
Jisas ketenɨnɨwe his mɨre
kenɨnewe hɨm iuwe kar ik:
“Nɨki ti ekrit.”
55 Hɨmɨn kɨre pɨke kan
kekrerep te wasenum hɨre
wekrit. Jisas katɨp miye haai
hɨr enwetɨwe menmen hɨre
wawɨm.
56 *Miye haai nɨre, hɨr han
kekrit, te hɨrak ketpor hɨm
manp te hɨr ap nantɨp mɨt
menmen hɨrak kɨrɨakem au
emɨt!

9

Jisas keriuwet mɨt nɨrak hiswiyen wik (12) nɨrɨak menmen mɨrak
(Mt 10:5-15; Mk 6:7-13)

1 Jisas kenɨne mɨt nɨrak
disaipel hiswiyen wik nɨrak
(12) kewisi hɨr nekrehɨr
kɨrak ninɨn herwe hɨr
nankaap mɨt nɨnap te hɨr
nɨre yaain.
2 Hɨrak keriuweti hɨr nen
nanwepyapɨr God kinɨn
naanmamre mɨt. Hɨrak
keriuweti nankaap mɨt
miyapɨr nɨnap.

* **8:48** Lu 7:50 * **8:52** Lu 7:13 * **8:54** Lu 7:14 * **8:56** Mk 7:36; Lu 5:14

3 Hɨrak kinɨn ketpor, “Yi
ap eiyɨt menmen kerek yi
yeiyɨm yaino au. Menmen
au, pewek au, laplap meiyam
au, tanɨk metike paap au. Yi
yewi yɨrɨak menmen mi,
4 *maain yi yaino wit
mɨt hɨr newisi yewi, yi yau
wɨnak kiutɨp kerekek ere yi
einaaiwɨr wit.
5 *Yi eipiun wit mɨt
ap nanɨmtau hɨm mi, yi
einaaiwɨr wit eik, yi einepep
toni waniu mamu hɨt mi
te eiteiknor God han enuk
kakriuweri.”
6 Hɨrak ketpor epei au,
mɨt nɨrak nɨnaiwɨrek nen
nerer wit wit newepyapɨr
natɨp hɨm yaaim me God, hɨr
nɨkaap mɨt ein hɨr nɨnap.

*Herot kemtau hɨm mɨt hɨr
netpim me Jisas
(Mt 14:1-12; Mk 6:14-29)*

7 *In ek mɨtɨk iuwe
gavman King Herot hɨrak
naanmɨpre mɨt ne provins
Galili, hɨrak kemtau men-
men epei man, hɨrak han
kitetim kentar mɨt han natɨp
Jon kerek kɨkɨr mɨt neriuwe
tɨpar nɨpaa kaa te in ek hɨrak
pɨke kekrit kepu.
8 Mɨt han natɨp, “Ilaija pro-
fet ke nɨpaa hɨrak pɨke kan.”
Mɨt han natɨp, “Mɨtɨk profet
hak ke profet yapɨrwe nɨpaa
ein te God kɨkɨak hɨrak epei
kan.”
9 *Herot kekre han kɨrak
han kitet, “Nɨpaa hi herekir
teruk ke Jon hɨrak kaa. Hɨrak
keimɨn hi hemtau hɨrak
kɨrɨak menmen im e?” Hɨrak
hanhan kakɨrek.

*Jisas kewet mɨt nar 5,000
menmen hɨr naam
(Mt 14:13-21; Mk 6:30-44;
Jo 6:1-13)*

10 Maain mɨt nɨrak aposel
nɨpaa keriuweti nen, hɨr
epei nan netpɨwek menmen
hɨr nɨrɨakem. Te hɨrak
kɨnaaiwɨr mɨt yapɨrwe hɨrak
keithis mɨt nɨrak hiswiyen
wik (12) ketikeri keriyen hɨr
nen wit Betsaida.
11 Hɨr nen en, mɨt yapɨrwe
nerteiyek, hɨr nisesik nen ein
te hɨrak han yaaik keriuw-
eri ketpor God kakinɨn naan-
mamre mɨt, hɨrak kɨkaap
mɨt nɨnap te hɨr nɨre yaain.
12 Hɨnkewɨ, mɨt nɨrak
nar hiswiyen wik (12) nan
netpɨwek, “Ti esiuwe mɨt
enɨno te hɨr nanɨno wit
metike ni mɨt newi hɨr enɨt
menmen hɨr enwaai en. Wit
ik ek hɨrak wit weinɨk ap
menmen mewi au.”
13 Te Jisas ketpor kar ik:
“Yi hɨras eiwetɨr menmen
hɨr nanɨm.” Hɨr newenek
netpɨwek, “Haiu metenen
bret hispɨnak (5), saauk
wiketeret mɨt epei nɨam
kerem em. Ti hanhan te haiu
mamno mamɨt menmen
mamwet mɨt em? Taauye!
Hɨr mɨt enun yapɨrwe!”
14 Hɨr natɨp menmen im
nentar mɨt keriyen yapɨrwe
hɨr 5,000 mɨt neit ein
keriyen. Hɨr ap newenhis
miyapɨr nɨkerek au.

Jisas katɨp mɨt nɨrak, “Yi
eirɨak mɨt nererik nau nɨre
50 in 50 ein nɨran ere hɨr enu
tɨ werek.”

---

* **9:4** Lu 10:4-11 * **9:5** Lu 10:11; Ap 13:51 * **9:7** Mt 16:14; Mk 8:28; Lu 9:19
* **9:9** Lu 23:8

15 Mɨt nɨrak nɨrɨakem nar
hɨrak ketpim, hɨr newen mɨt
nau tɨ.
16 Te Jisas keit bret
hispɨnak (5), saauk wiketeret
kɨkɨamnaan katɨp God hɨrak
yaaik, te hɨrak kewepim
kewet mɨt nɨrak em te hɨr
nanwetɨrem.
17 Mɨt yapɨrwe naam ere
tu iuwe. Mɨt nɨrak neit
menmen mɨt naam au, hɨr
neit hause (o wanpnake) mar
hiswiyen wik (12) neiyɨk
nemi yinam kerek mɨwaai
em.

Pita kewepyapɨr Jisas hɨrak Mɨtɨk God kehimɨtanek (Mt 16:13-19; Mk 8:27-29)

18 Wɨ ham Jisas hɨrak
kitehi God menmen, mɨt
nɨrak nau netikerek neit wit
weinɨk. Hɨr nau en, hɨrak
kitorhi kar ik: "Mɨt natɨp hi
keimɨn?"
19 *Hɨr newenhi natɨp,
"Mɨt han natɨp ti Jon Baptais
kerek nɨpaa kɨkɨri neriuwe
tɨpar, pɨke kekrit kepu. Mɨt
han natɨp ti profet Ilaija ke
nɨpaa. Mɨt han natɨp ti mɨtɨk
profet hak ke nɨpaa ein mɨt
profet yapɨrwe nepu te God
kɨkɨak katɨp hɨrak kaknen."
20 *Te Jisas hɨrak kitorhi
kar ik: "Yi han kitet hi
keimɨn?" Pita ketpɨwek, "Ti
Mɨtɨk Krais nɨpaa God ke-
himɨtenit ti enen ekepai haiu
mɨt."

Jisas katɨp maain hɨrak kaki te pɨke kakɨkrit (Mt 16:20-28; Mk 8:30–9:1)

21 Jisas katɨp hɨm manp
te hɨr ap newepyapɨr hɨrak
Mɨtɨk God kehimɨtanek
kerekek au emɨt!
22 *Hɨrak wen katɨp, "Hi
Mɨtɨk ke wit ke Mɨtɨk Iuwe,
mɨt iuwe ne Isrel nantike
mɨt ne Skraip nantike mɨt
iuwe naanmɨpre wɨnak iuwe
ke God hɨr nanweikɨn sip
nanweto, hɨr naniyep hi
hahi. Maain wɨ wikak God
kakɨkoya hi pɨke akrit hahu."

23 *Hɨrak katɨp epei au,
Jisas katɨp mɨt nɨrak yapɨrwe
kar ik: "Mɨtɨk kerek kakisɨsa
hɨrak ekwenɨn han kɨrak
me menmen hɨrak hanhan
kakrɨakem, hɨrak hekrit
hekrit han kitet, 'Hi hahi en-
tar hi hisesik hɨram menmen
weinɨm te hi ehisesik.'
24 *Keimɨn ap kisɨsa ken-
tar hɨrak wen hanhan kises
han kɨrak, maain hɨrak kaki
hɨrak ap kaku werek kaktike
God au. Te keimɨn katɨp kar
ik: 'Hi ap hepu hises han kai
hɨram menmen weinɨm, te
hi hises hɨm me God,' mɨtɨk
ik kaku werek kakɨt tipmain
tipmain enum eik.
25 Mɨtɨk hak kakɨt menmen
yapɨrwe me tɨ im te hɨrak
kewaank menmen me kaku
werek. Menmen me tɨ ik
mamkepik kaku kaktike God
mamɨrkeik a? Taauye!
26 *Keimɨn hɨrak yɨnk
enuk kɨnapen kakisɨsa
hetike hɨm mai yaaim,
hi anapen hɨrak kaku
kaktikewa. Maain me
wɨ hi Mɨtɨk ke wit ke
Mɨtɨk Iuwe hi pɨke anen

* **9:19** Lu 9:7-8 * **9:20** Jo 6:68-69 * **9:22** Lu 9:44, 18:32-33 * **9:23** Mt 10:38; Lu 14:27 * **9:24** Mt 10:39; Lu 17:33; Jo 12:25 * **9:26** Mt 10:33; Lu 12:9; 2Ti 2:12

ariuwe menmen yaaim God
Haai kakwetewem, hi etike
mɨt yaain nɨrak ensel, hi
hɨnapen mɨtɨk kar ik kaku
kaktikewa au.
27 Hi hetpi werek. Mɨt han
neit in hɨr nani au ere hɨr
epei nɨr menmen iuwe God
kakrɨakem naanmamre mɨt
kakriuwerem.”

Jisas keweikɨnhis kar ke Mɨtɨk ke wit ke Go
(Mt 17:1-13; Mk 9:2-8)

28 Maain wɨ hispɨnak
wikak (7) epei au, Jisas
ken kɨniu mɨniu (o neiyɨp)
ken kaktɨp kaktike God.
Hɨrak keithis Pita, Jems, Jon
tetikerek ten.
29 Hɨrak wen kitehi God
menmen, ninaan mɨrak
meweikɨnhis merhɨhe, klos
mɨrak merhɨhe mɨre nepni
mewenɨn.
30 Waswas mɨtɨkɨt
wiketeret tan tetikerek
tewepnak. Hɨrakɨt Moses
ketike Ilaija.
31 *Hɨrakɨt tetike menmen
iuwe me God merhɨhe yaaim
man, hɨrakɨt tetike Jisas
tatɨp me menmen Jisas
kakrɨakem, kises han ke
God Haai, kaki kakɨt wit
Jerusalem.
32 *In ek Pita ketike mɨtɨkɨt
tau tetikerek hɨrakɨt tɨwaai
tɨnatɨn te hɨrakɨt tekrit tɨr
Jisas kerhɨhe yaaim, hɨrak
ketike mɨtɨkɨt wik terp en.
33 Hɨrakɨt mɨtɨkɨt
wiketeret tatnaaiwɨr Jisas
tatno, Pita katɨp Jisas, “Kaiu
Iuwe, hɨram yaaim te haiu
mau in ek. Haiu emime
weisaak emɨr wikak: Hak
kit, hak ke Moses, hak ke
Ilaija.”
34 Hɨrak wen katɨp hɨm
im e, napɨ kɨwapɨni te
hɨrakɨt wikak tɨnapen napɨ
kɨwapɨnet.
35 *Hɨrakɨt temtau God
katɨp keke napɨ kar ik: “Ik
ek hɨrak nɨkan kai, nɨpaa
hi hehimɨtanek. Yi eiyɨmtau
hɨm mɨrak!”
36 Hɨrakɨt temtau hɨm
matɨp epei au, hɨrakɨt tɨr
Jisas kiutɨpen kerek kepu.
Hɨrakɨt tekintɨp wɨre wɨre.
Hɨrakɨt ap tatɨp mɨt neiyan
me wɨ im Jisas ken ketikeri
menmen hɨrakɨt epei tɨrem
au.

Jisas kepɨr herwe mekeipɨn nɨkan kike
(Mt 17:14-21; Mk 9:14-29)

37 Maain teipmen hɨr nepei
nekiuwe mɨniu (o neiyɨp)
nan, hɨr mɨt yapɨrwe nan nɨr
Jisas.
38 Mɨtɨk hak kenɨne kekre
mɨt yapɨrwe hɨrak katɨp kar
ik: “Mɨtɨk Iuwe, hi hituthi
iuwe te ti enen ehɨr nɨkan
kai. Hɨrak nɨkan kai kiutɨp
kerek ek.
39 Herwe keweikɨn han
kɨrak te waswas hɨrak
kenepɨp hɨrak keperper
kaa, hɨrak teknek mar
tɨwerpek kekesɨs hɨm, herwe
merekyɨwek enum ere
hemkre meneises yɨnk kɨrak,
hɨrak kɨnapen kɨnaiwɨrek
au.
40 Hi hitehi mɨt nit te hɨr
nepɨrek taau.”
41 Jisas kewenhi katɨp, “Yi
mɨt han ki enuk yi han
kitet menmen iuwe me God

* **9:31** Lu 9:22, 13:33 * **9:32** Jo 1:14; 2Pi 1:16-18 * **9:35** Lu 3:22

werek werek au. Hi hɨnapen
hepu hetikewi wɨ yapɨrwe.”
Hɨrak katɨp mɨtɨk eik kar
ik: “Ti ehɨt nɨkan kit eiyɨk
enen.” Hɨrak katɨp, te mɨtɨk
ik keiyɨk kepnen.
42 Nɨkan kepnen, herwe
kewɨrek ken tɨ, hɨrak keper-
per. Jisas kene herwe enuk
kepɨrek kekeipnɨwek, nɨkan
kɨre yaaik, te hɨrak keriuwet
nɨkan ken haai kɨrak.
43 Mɨt yapɨrwe han kekrit
nentar menmen iuwe yaaim
me God hɨr epei nɨrem.

Jisas katɨp keteipim maain hɨrak kaki
(Mt 17:22-23; Mk 9:30-32)

Hɨr wen han kekrit neri-
uwe menmen im, hɨrak Jisas
katɨp mɨt nɨrak kar ik:
44 *“Yi han ekitet menmen
werek werek hi in ek et-
piyem. Hi Mɨtɨk ke wit ke
Mɨtɨk Iuwe God, maain mɨtɨk
hak kakwisa hi eno his me
mɨt enun hɨr nantenɨna.”
45 *Te hɨr ap nertei
werek menmen hɨrak
ketporem nentar hɨrak
ap kekepi werek te hɨr
nerteiyem. Hɨr nɨnaain pɨke
nanitɨwekhiyem.

Mɨt ne Jisas natɨpan mɨtɨk keimɨn ke hɨr mɨt hɨrak kinɨn mɨt han
(Mt 18:1-5; Mk 9:33-37)

46 *Jisas mɨt nɨrak hɨr
natɨpan nenehan keimɨn ke
hɨr mɨt hɨrak kinɨn.
47 Jisas kertei menmen hɨr
han kitetim, te hɨrak keit
nɨkan kewisɨk kerp menep
hɨrekes hɨrak ketpor kar ik:
48 *“Keimɨn kɨkaap mɨtɨk
kiutɨp kar ke nɨkan kike ik
e kentar hɨrak kisɨsa, hɨrak
kekepa. Keimɨn kekepa
hɨrak kar ke hɨrak kɨkaap
hɨrak Mɨtɨk Iuwe kerek
keriuweta hi han. Keimɨn
hɨrak han kitet hɨrak weinɨk
ke yi mɨt, hɨrak kɨre iuwe
kinɨni.”

Keimɨn hɨrak kɨre mɨtɨk kepan ke yi mɨt, hɨrak ki yinak yaaik
(Mk 9:38-40)

49 Mɨtɨk Jon katɨp Jisas
kar ik: “Mɨtɨk Iuwe,
haiu mɨr mɨtɨk hak kepɨr
herwe kekrehɨr kit te haiu
metpɨwek hɨrak kakrɨakem
au kentar hɨrak ke haiu mɨt
au.”
50 *Jisas ketpɨwek, “Yi
ap yeremirɨwek menmen
mɨrak hɨrak kɨrɨakem au
emɨt! Keimɨn hɨrak ap mɨtɨk
kepan ke yi mɨt, hɨrak ki
yinak yaaik yɨrɨak menmen
miutɨp.”

Mɨt ne wit kike ne Sameria nɨnapen nankaap Jisas

51 *Maain wɨ menep mam-
nen te Jisas kakno wit ke God,
hɨrak han ekitet hɨrak kakno
wit Jerusalem.
52 Hɨrak keriuwet mɨt han
ninɨn nen niun wit kike ke
provins Sameria hɨr nen
nɨnatɨn wɨnak newis men-
men neiyɨm nemeriyɨwek.
53 *Au, mɨt in ap nekepik
nentar hɨr nertei hɨrak
kakno Jerusalem kakwenɨpi
God, te hɨr nɨneinɨk.

---

* **9:44** Lu 9:22 * **9:45** Lu 18:34 * **9:46** Lu 22:24 * **9:48** Mt 10:40; Lu 10:16; Jo 13:20 * **9:50** Mt 12:30; Lu 11:23 * **9:51** Mk 10:32 * **9:53** Jo 4:9 * **9:54** 2Kin 1:9-16

54 *Jems ketike Jon terteiyek, hɨrakɨt tatɨp tar ik: “Mɨtɨk Iuwe, ti hanhan hawɨr wari si emoke wit ke God emnen si etɨn mɨt o au?”
55 Te Jisas hɨrak keweikɨn keneret.
56 Hɨrak keneret, te hɨr epei nen wit hak.

Mɨt han nanises Jisas (Mt 8:19-22)

57 Hɨr wen nitet yayiwe nanɨno Jerusalem, mɨtɨk hak katɨp Jisas kar ik: “Hi tewen aisesit epno nein kerek me ti epnori en.”
58 Jisas ketpɨwek, “Miyak mɨwaai mekre nu herkip, hore mɨwaai mekre yaank mɨr, te hi Mɨtɨk ke wit ke Mɨtɨk Iuwe hi wit aure te hi ewaairi au. Ti ehisɨsa te ti ewaai nein?”
59 Jisas katɨp mɨtɨk hak, “Ti ehisɨsa.” Te hɨrak ketpɨwek, “Mɨtɨk Iuwe, ti ewisa hi ehinɨn eno ewis haai kai kerek menep kaki kakɨkre hei, te maain hi ehisesit.”
60 Jisas ketpɨwek, “Ti ewis mɨt kerek nisɨsa au hɨr enwis mɨt kerek naa, te ti eno ewepyapɨr hɨm me God naanmamre mɨt.”
61 *Mɨtɨk hak katɨp, “Mɨtɨk Iuwe, hi tewen ehisesit te hi ehinɨn eno atɨp miye haai kikrek nai hi enaiwɨri.”
62 Jisas ketpɨwek, “Mɨtɨk kerek hɨrak kises hɨm me God te hɨrak hanhan menmen enum nɨpaa hɨrak kisesim, hɨrak ap te kakises menmen me God werek werek au. Mɨtɨk ik kɨre mɨtɨk kamɨr rais keriuwe paap hɨhe, hɨrak kɨwaainaan mentar sip kɨrak hɨrak kamɨr kewaankem.”

10

Jisas keriuwet 70 mɨt han nen nɨrɨak menmen mɨrak

1 *Jisas katɨp mɨt epei au, hɨrak kehimɨtan 70 mɨt han, hɨrak keriuweti ninɨnek nen hɨrak kenkeri wik wik nerer wit wit kerek hɨrak menep te kaknen.
2 *Hɨrak ketpor kar ik: “Han ke mɨt hɨrak kɨre menmen mau ni epei mewɨnki te mɨt ap yapɨrwe nantɨwem mamɨsi. Yi eiyitehi Haai ke ni te hɨrak kakriuwet mɨt yapɨrwe te hɨr nanɨno nanri han ke mɨt hɨr nanisesik. Menmen im hɨram mɨre mɨt nanɨno ni nanɨt menmen mewɨnki ere mamɨsi.
3 *Yi eino hi eriuweti yɨre sak nɨkim mamno yaank nepere kimaam kakmɨp. Te hi heriuweti yi yaino eitɨp mɨt hɨm mai te God naanmamri.
4 *Yi ap eiyɨt tanɨk yinak o tanɨk me nemi niu mekrerem, hɨram metike su mei au emɨt! Yi eisipat mɨt yayɨt yayiwe eitikeri eiwepnak au emɨt. Yi yayɨtpor hɨm kike te yi yaino keriyen.
5 Wɨnak kerek yi yɨnɨk ek, yi eitɨp mɨt neimɨn nau wɨnak ik ek, ‘Hawɨr hanhan God kakrekyi yaain eiyu werek werek.’
6 Mɨtɨk yaaik kepu in te hɨm yaaim mi mamri han ke God kakɨkepik, o au en, God

* **9:61** 1Kin 19:20 * **10:1** Mk 6:7 * **10:2** Mt 9:37-38; Jo 4:35 * **10:3** Mt 10:16
* **10:4** Mt 10:7-14; Mk 6:8-11; Lu 9:3-5

kak‡kepik kaku werek werek
au.
7 *Yi eipau w‡nak kiut‡p
kerekek, eipaam menmen
eipaam t‡par kerek h‡r
newisiyem. Yi ap eiw‡r nan
eiwet‡rem eiy‡ntar yi y‡r‡ak
menmen mamkepi te h‡r
naanmamri menmen. Yi ap
eiyu eirer w‡nak w‡nak au.
8 *“Yi eino wit hak te
h‡r nantihis, yi yayno yay‡m
menmen yaitikeri yaipaam
menmen h‡r nan‡nkiyem.
9 Yi eikaap m‡t n‡nap neitai
en, te yi eiy‡tpor, ‘God kerek
w‡senuk menep naanmamre
haiu m‡t ne t‡.’
10 Te neim‡n yi yaino
wit k‡r h‡r ap nantihis au,
yi yaino eiy‡rp yayiwe k‡r
eiy‡tpor,
11 *‘Waniu me t‡ me wit ki
ik mau h‡t maiu te haiu p‡ke
mesiunenim men yi h‡ras
meteikni God han enuk keri-
uwi. Te haw‡r wetpi te yi
yertei menmen im. Wi epei
man menep te God naan-
mamre haiu m‡t.’
12 *Hi hetpi w‡ maain
mamnen God skelim m‡t
ne menmen enum, m‡t ne
Sodom God kak‡waanki kike,
te God kak‡waank m‡t in au
w‡senum.

M‡t ne wit h‡r ap nises h‡m yaaim au, h‡r nan‡waank h‡ras
(Mt 11:20-24)

13 *“Yi m‡t ne Korasin God
kakriwaank. Yi m‡t ne wit
Betsaida God kakriwaank
eiy‡ntar menmen yaaim
God kerekyiyem, te yi ap
yeweik‡n sip yewet menmen
enum. Yi epei y‡p‡rem
yis‡sa au. Te n‡paa God
k‡r‡ak menmen mar im meit
wit ke Taia ketike Saidon
m‡t n‡rem, te h‡r waswas
nam‡r laplap enum newen
toni te h‡r neteik‡n God h‡r
neweik‡n sip newet menmen
enum. Te yi au.
14 Maain God skelim m‡t,
h‡rak kakr‡ak m‡t ne wit
Taia ketike Saidon kakrekyor
menmen enum kike, te yi m‡t
yeit Korasin ketike Betsaida
au iuwe.
15 Yi m‡t ne Kapaneam, yi
han kitet God kat‡p yi yaain
a? Au, maain God kakt‡p yi
enun y‡re menmen wein‡n.”
16 *H‡rak kat‡p m‡t n‡rak,
“Keim‡n kemtau h‡m mi,
kemtau h‡m mai. Keim‡n
keweik‡n sip kewetiyem,
h‡rak kar ke h‡rak keweik‡n
sip kewetewem. Keim‡n
keweik‡n sip keweto, h‡rak
kar ke h‡rak keweik‡n sip
kewet God kerek keriuweta
hi han t‡ ik.”

H‡r m‡t 70 h‡r han yaaik p‡ke nan

17 Maain m‡t 70 han yaaik
p‡ke nan nat‡p M‡t‡k Iuwe,
“N‡paa haiu mat‡p mekreh‡r
ke ti herwe metike menmen
ham yap‡rwe h‡r nemtau
h‡m maiu, haiu min‡ni.”
18 *Jisas kewenhi ketpor,
“Hi epei h‡r Seten h‡rak k‡re
nepni mewen‡n h‡rak keke
nepni ken t‡ kentar menmen
yi y‡r‡akem.

* **10:7** 1Ko 9:6-14; 1Ti 5:18 * **10:8** 1Ko 10:27 * **10:11** Ap 13:51, 18:6 * **10:12** Mt 10:15, 11:24; Jen 19:24-25 * **10:13** Mt 11:21-23 * **10:16** Mt 10:40; Lu 9:48; Jo 5:23 * **10:18** Jo 12:31; Rev 12:8-9

19 *Hi epei heweti menmen
mai iuwe te yi yinɨn Seten.
Yi yayɨntɨrer manpen siurp
(o yenmik) yehes enum
mamtike mispenepnam (o
nɨkɨnpɨnepnam) te hɨram
mamiwep, yi ap yayi au.
20 *Yi ap han yaaik
wɨsenuk eiyɨntar herwe
nemtau hɨm mi au. Yi han
yaaik wɨsenuk eiyu eiyɨntar
niuk mi God kewisɨm mau
weiwɨk miutɨp mɨrak te yi
yɨre mɨt nɨrak.”

Jisas han yaaik katɨp God hɨrak yaaik
(Mt 11:25-27, 13:16-17)

21 *Me wɨ miutɨp keremem
God Hɨmɨn Yaaik kɨrɨak Jisas
han yaaik. Jisas katɨp kar
ik: “Haai kai ti Mɨtɨk Iuwe
ke wit kit ketike tɨ ik. Hi
hetput ti yaaik hentar ti epei
hɨsawɨn menmen mit me hɨr
mɨt iuwe kerek han kitet
hɨr nertei menmen werek
werek, ti epei heteikɨn mɨt
weinɨn em. Ti epei hɨrɨak
menmen im hises han kit
kerekek.
22 *Ti Haai kai Iuwe God
epei heweto menmen mit
yapɨrwe. Mɨtɨk keiyak ap
kertei hi Nɨkan kit hi han
kai hɨrak kar ke kit au. Ti
God Haai kerekek herteiyek.
Mɨtɨk keiyak ap kertei ti Haai
kai hɨrak kɨre han kai han
kit au. Hi Nɨkan kit kiutɨp
kerekek, hetike mɨt in en hi
ewepuyapɨri.”
23 *Hɨrak katɨp epei au,
hɨrak keweikɨn kɨr mɨt
nɨrak disaipel ketpor main
main kar ik: “Yi han yaaik
eiyu eiyɨntar menmen hi
hɨrɨakem yi yɨrem.
24 *Hi etpi nɨpaa enum
eik mɨt profet yapɨrwe kerek
newepyapɨr hɨm me God, hɨr
netike mɨt kerek naanmɨpre
mɨt ne wit Isrel, hɨr hanhan
nanɨr menmen yi epei yɨr
hi hɨrɨakem, te hɨr au. Hɨr
hanhan nanɨmtau menmen
yi epei yemtewem hi hetpim
te hɨr au. Hɨr epei naa.”

Jisas katɨp hɨm me mɨtɨk ke Sameria han tewenɨn kakɨkaap mɨtɨk kerek mɨt nepan nakɨp

25 *Wɨ ham mɨtɨk kerek
kinɨn kertei hɨm me Moses
kewepyapɨrem hɨrak kekrit
kan katɨp kewises Jisas keri-
uwe hɨm me Moses. Hɨrak
kan katɨp Jisas kar ik: “Mɨtɨk
Iuwe. Hi erɨak mekam te
hi ehu etike God tipmain tip-
main enum eik?”
26 Jisas ketpɨwek, “Hɨm
me God Moses kewisɨm mau
tɨwei matɨp mekam? Ti etpo
mekam ti han kitetim.”
27 *Hɨrak kewenhi
ketpɨwek, “Ti hanhan Mɨtɨk
Iuwe God kit wɨsenuk
heriuwe han kit, han ekitetik
herkit hekrit. Ti hanhan mɨt
han o nit yinan har ke ti
hanhan hɨrekes.”
28 *Jisas ketpɨwek, “Hɨram
werek. Ti erɨak menmen
im te ti etike God yaikiyakɨt
yayu tipmain tipmain enum
eik.”

---

* **10:19** Jen 3:15; Sam 91:13; Mk 16:18 * **10:20** Mt 7:22; Eks 32:32; Fl 4:3; Rev 3:5 * **10:21** 1Ko 1:26-28 * **10:22** Jo 3:35, 10:15 * **10:23** Mt 13:16-17 * **10:24** 1Pi 1:10 * **10:25** Mt 22:35-40; Mk 10:17; Lu 18:18 * **10:27** Diu 6:5; Lev 19:18 * **10:28** Lev 18:5; Ro 10:5; Ga 3:12

29 Mɨtɨk yɨnk enuk kentar
Jisas kenerek te hɨrak kewen
tapɨn te hɨrak kitehi Jisas kar
ik: “Keimɨn ti hatɨp hi han
kitet hɨrak kai yinak?”
30 Jisas kewenhi ketpɨwek,
“Nɨpaa mɨtɨk kiutɨp
kɨnaaiwɨr wit Jerusalem
kekiuwe ken wit Jeriko. Mɨt
enun nɨsawɨn nakɨp nari
menmen mɨrak, nɨnaiwɨrek
kɨwaai yayiwe maain hɨrak
kaki, hɨr nɨrɨr.
31 Me wɨ im mɨtɨk pris
kerek kewet God menmen
me mɨt, hɨrak kekiuwe
yayiwe eik, hɨrak kɨrek te
kesipatek ken yayiwe pɨnak
ein kepno.
32 Maain kike, mɨtɨk ke
weiwɨk me Livai kerek
naanmɨpre wɨnak iuwe ke
God, hɨrak kan kɨr mɨtɨk
kɨwaai keriyen, te hɨrak
kesipatek ken yayiwe pɨnak
ein kepno.
33 “Maain mɨtɨk kiutɨp
ke mɨt yapɨrwe ne Sameria
kerek nɨnapen mɨt ne Isrel,
hɨrak kerekek kekiuwe
yayiwe ken. Hɨrak kɨr
mɨtɨk kɨwaai, hɨrak hanhan
keriuwerek.
34 Hɨrak ken kɨrek
kewen tɨpar me nu oliv
metike wain hɨram mɨpre
marasin menterik. Te hɨrak
kemsɨwek his hɨt. Epei au,
hɨrak kɨnanek ere kewisɨk
kentar hos pɨrak, hɨrak
keiyɨk ken wɨnak kerek mɨt
nererik nɨwaai ek, hɨrak
naanmɨprewek.
35 Teipmen, hɨrak keit
pewek wik kewet mɨtɨk ke
wɨnak em, hɨrak ketpɨwek,
‘Ti naanemprewek ere hɨrak
pɨke yaaik. Maain hi pɨke
enen hi ewetit nan emrer
mit kerek ti ewɨrem eiyɨm
ekepik heriuwerem.’
36 “Keimɨn ke mɨtɨkɨt
wikak hɨrak kɨre kɨrak yinak
ke mɨtɨk ik kerek mɨt enun
nakɨp?”
37 Mɨtɨk Skraip kerek
kewepyapɨr hɨm me Moses
hɨrak katɨp, “Hɨrak mɨtɨk
kerek kekepik kerekek.”
Jisas ketpɨwek, “Ti eno erɨak
menmen yaaim mamɨr im.”

Jisas ketike mɨt nɨrak disaipel nen nɨr Mata wetike Maria

38 Jisas ketike mɨt nɨrak disaipel nepno, hɨr nɨpiun wit
hak mɨte piutɨp niuk mɨre
Mata wau en, te hɨre weriyei
nen wɨnak kɨre, nanɨt menmen nanɨm.
39 *Mata kikɨr pɨre Maria,
hɨre wau menep hɨt me Jisas
wawɨmtau menmen hɨrak
ketpim. Hɨre ap wɨkaap
Mata wemani menmen.
40 Mata han enuk wentar menmen yapɨrwe hɨre
waurɨakem me naanmamre
mɨt te hɨre wan watɨp Jisas
war ik: “Mɨtɨk Iuwe ti han
kitet hɨram menmen weinɨm
kikɨr pai wɨnaiwɨra wemtau
hɨm mit te hi hɨrehes hɨrɨak
menmen iuwe im e? Ti
etpɨwe hɨre eunen eukepa.”
41 Jisas ketpɨwe, “Mata,
tewisiye ewɨt! Ti hanhan menmen yapɨrwe ti
hɨrɨakem.
42 *Menmen miutɨp te ti
ap etɨwem, Maria epei weit
menmen im yaaim, te ti ap

* **10:39** Jo 11:1, 12:2-3 * **10:42** Mt 6:33

eriye te hɨre waunaiwɨrem au. Hɨre ewu ewɨmtau hɨm hi hetpim.”

11

Jisas keteikɨn mɨt nises menmen mɨrak hɨr enitehi God menmen emɨrkeik
(Mt 6:9-15, 7:7-11)

1 *Wɨ ham Jisas kitehi God menmen keit wit hak. Hɨrak kitehi God menmen epei au, mɨtɨk hak ke mɨt disaipel kerek nises hɨm mɨrak nitɨwekhi, “Mɨtɨk Iuwe, eteiknai menmen me prea te haiu mamitehi God menmen mamɨr ke Jon epei keteikɨn mɨt kerek nises hɨm mɨrak.”

2 Jisas ketpor kar ik: “Yi eiyitehi God menmen emɨr im. Yi eitɨp,

‘Haai, haiu hanhan niuk mit mɨre iuwe te ti enip mɨt hɨr nanwenɨpi nuik mit. Wɨ mamnen te ti naanmamre haiu mɨt.

3 Ti petepin ewetei menmen emɨm har ke nɨpaa ti eweteiyem hekrit hekrit.

4 Ti esak menmen enum haiu mɨrɨakem ap han ekitetim emɨr ke haiu hɨras matɨp menmen mɨt nerekyeiyem hɨram menmen weinɨm, haiu han ekitetim au emɨt!

Ti ap ewis menmen enum mamri han kaiu.’ ”

5 Jisas katɨp mɨt nɨrak, “Mɨtɨk kiutɨp ke yi mɨt ke nɨmɨn hɨrak kakno wɨnak ke kɨrak yinak, hɨrak kakɨtpɨwek, ‘Ti eweto niu mei wikak.

6 Kai yinak hak keke yanɨmɨn kan kɨra, te hi ap etenen menmen mei au, te hi ewetɨwekem.’

7 Hɨrak keit nɨmɨn kakwenuthi kakɨtput, ‘Hi epei heiyepet weipɨr, nɨkerek nai nɨwaai netikewa, hi ap te akrit awetut menmen taau.’

8 *Hi etpi hɨrak ap kakɨkrit kakwetut menmen kentar mɨtɨk hɨrak kit yinak au, te hɨrak kakɨkrit kakwetit menmen kentar ti hitɨwekhi yapɨrwe me menmen.

9 Hi hetpi, yi eiyitehi God menmen te hɨrak kakwetiyem. Yi yɨnyatɨn menmen te yi yainapɨnem. Yi yeretɨt weipɨr te hɨrak kɨkeiswi weipɨr kɨrak.

10 Hi hetpi menmen im hentar keimɨn kitehi God menmen, hɨrak kakwetɨwekem. Keimɨn kɨnkatɨn menmen kaknapɨnem. Keimɨn keretɨt God kekeisɨwek weipɨr.

11 “Keimɨn ke yi mɨt hɨrak kɨre haai te nɨkan kit kitɨwekhi saauk te ti ewetɨwek manpen siurp o mɨniuhan (neiyɨp han) te hɨrak kakɨm a? Taau!

12 O hɨrak kituthi suware yɨnu, te ti ewetɨwek mispenepnam (o nɨkɨnpenepnam) a? Taau!

13 Te yi mɨt enun yi yertei yewet nɨkerek ni menmen yaaim, te God Haai ki keit wit kɨrak kakinɨn menmen yi yewet nɨkerek em. Hɨrak kakwet Hɨmɨn kɨrak Yaaik kakno mɨt kerek

* **11:1** Lu 5:33 * **11:8** Lu 18:5

hɨr nitɨwekhi me hɨrak.”

Mɨt natɨp Seten Bielsebul kɨkaap Jisas kepɨr herwe
(Mt 12:22-30; Mk 3:20-27)

14 Maain Jisas kepɨr herwe kekre mɨtɨk kerek han enuk hɨm kɨtapu. Te hɨrak kenip mɨtɨk hɨrak kau kekrerek hɨrak hɨm kɨtapu. Herwe kɨnaiwɨrek, mɨtɨk enuk hɨrak katɨp, te mɨt yapɨrwe han kekrit neriuwe menmen im.
15 *Au, mɨt han natɨp, “Hɨrak kepɨr herwe kentar Bielsebul hɨrak wɨsenuk kinɨn herwe hɨrak kekepik kepɨrek.”
16 *Mɨt han hanhan Jisas kakrɨak menmen nɨpaa hɨr nɨrɨakem taau, kakteiknor hɨrak mɨtɨk kerek God kehimɨtanek kaknen kakɨkaap mɨt.
17 Au, Jisas kertei menmen hɨr han kitetim, te hɨrak ketpor kar ik: “Wit kiutɨpen mɨt newi hɨr hɨras nenepan te mɨt ne wit hak nanɨnɨp nani nanɨnepi. Iuwe mɨtɨk ketike kike tenepakɨt te hɨrakɨt tatɨwaank weiwɨk mɨrakɨt.
18 Yi yatɨp Seten Bielsebul kekepa hi hepɨr herwe mɨrak te yi yatɨp hɨrak ketike herwe mɨrak nenepan. Seten kɨrɨak menmen im, karkeik te hɨrak kaku werek naanmɨpre menmen mɨrak werek werek a? Taauye!
19 Hi hepɨr herwe hentar Bielsebul kekepa, te keimɨn kɨkaap mɨt kerek nises hɨm mi hɨr nepɨr herwe a? Mɨt nises hɨm mi nanteikɨn yi ap yatɨp werek werek nentar hi hepɨr herwe neriuwe niuk me God.
20 *Te hi hepɨr herwe heriuwe menmen iuwe me God. Menmen im hi hɨrɨakem meteikni God epei kan menep kakinɨn naanmamri yi mɨt.
21 Mɨtɨk iuwe keit yipo henmik naanmɨpre wit kɨrak, menmen mɨrak mepu werek.
22 *Te mɨtɨk hak hɨrak manpenuk kinɨn mɨtɨk ik, hɨrak ketikerek tenepakɨt, hɨrak kɨnaiwɨrek hɨrak kakri yipo henmik mɨrak kerek mɨtɨk nɨpaa han kitet hɨram mamkepik, hɨrak kakriyaam mamtike menmen mɨrak yaaim mamno, hɨrak kakɨnkerem kakwet nɨrak yinan em.
23 *Keimɨn hɨrak ap kekepa kari mɨt nanisɨsa, hɨrak kar ke mɨtɨk kepan kakɨwaank mɨt nai nisɨsa, hɨr nanwep nanrɨr ein ein.

Herwe enuk pɨke kaknen kaku mɨtɨk han kɨrak
(Mt 12:43-45)

24 “Wɨ kerek herwe enuk kaknaaiwɨr mɨtɨk, hɨrak kakno wit tenhaan weinɨk kakɨnkatɨn nein te hɨrak kakwi, o au en, hɨrak kaktɨp, ‘Hi pɨke enen nai kerek nɨpaa hi hewiyen.’
25 Hɨrak kaknen, hɨrak kakɨr han ke mɨtɨk kɨpre wɨnak miyapɨr nɨripep menmen nɨkɨn nakɨrke mekre wɨnak.

* **11:15** Mt 9:34, 10:25 * **11:16** Mt 12:38 * **11:20** Eks 8:19 * **11:22** Kl 2:15
* **11:23** Lu 9:50 * **11:26** Jo 5:14

26 *Hɨrak kɨpɨrek, te hɨrak
kakno kakɨthis herwe ham
hispɨnak wik (7) hɨram
enum minɨnek, te hɨram
mamtikerek mamnen mamu
mɨtɨk kerek ek. Nɨpaa hɨrak
mɨtɨk kɨre enuk te in ek au
mamɨwaankek.”

*Menmen mɨt enisesim te
hɨr han yaaik enu*

27 *Jisas katɨp menmen
im epei au, mɨte piutɨp pe
mɨt yapɨrwe hɨre watɨp hɨm
iuwe war ik: “Peimɨn hɨre
winit wewetut nɨm hɨre han
yaaik wepu.”

28 *Te Jisas kewenhi katɨp,
“O, hɨre han yaaik. Te
neimɨn nemtau hɨm me God
nisesik, hɨr han yaaik kɨr
kakinɨn miye pai.”

*Mɨt han hanhan nanɨr
menmen yaaim Jisas
kakrɨakem*
(Mt 12:38-42; Mk 8:11-12)

29 *Mɨt yapɨrwe nan
neweikɨn Jisas, hɨrak wen
katɨp kar ik: “Mɨt miyapɨr
nau tɨ in e, hɨr enun hɨr
nitauhi hi arɨak menmen
yaaim eteiknor God han
yaaik keriuwa. Te hi
eteiknor menmen yaaim
yapɨrwe au. Menmen miutɨp
me mɨtɨk Jona kerek nɨpaa
God kekepik kepu kekre tu
ke saauk me wɨ wikak.

30 Nɨpaa Jona hɨrak kɨwaai
kekre saauk tu kɨrak me wɨ
wikak, te God keteikɨn mɨt
ne Nineva menmen mɨrak
iuwe keriuwerem. Mar im hi
Mɨtɨk ke wit ke Mɨtɨk Iuwe hi
eteikɨn mɨt in menmen mar
im eteiknor menmen iuwe
me God.

31 *Me wɨ God skelim mɨt,
mɨte iuwe naanmɨpre mɨt
ne wit Siba, hɨre wautɨp
yi enun wentar nɨpaa hɨre
weke yanɨmɨn wan wemtau
hɨm yaaim mɨtɨk iuwe King
Solomon ketpim. Hi hinɨn
mɨtɨk iuwe Solomon te yi ap
yemtau hɨm mai au.

32 *Maain wɨ God skelim
mɨt, mɨt enun ne Nineva
nantɨp yi enun yinɨni nen-
tar nɨpaa hɨr nemtau Jona
kewepyapɨr hɨm me God, hɨr
neweikɨn sip newet menmen
enum. Hi hinɨn profet Jona,
te yi ap yeweikɨn sip yewet
menmen enum, te yi yises
hɨm mai au.

*Nanamɨr hɨrak kɨre si
keteikni menmen*
(Mt 5:15; 6:22-23)

33 *“Mɨtɨk hak ap keksiu
si te kakwisɨk kaksawɨnek
kaknɨk wɨnak, o kaknɨk
tɨkenup. Au, hɨrak ekɨrp
yaain te mɨt neimɨn nanɨnen
nɨmɨn hɨr enɨr si mamɨr.

34 Nanamɨr kit hɨrak
kɨre weipɨr. Nanamɨr kit
naanmɨpre menmen yaaim
te ti han kitet menmen
yaaim, o au en, ti nanamɨr
kit naanmɨpre menmen
enum ti han ekitet menmen
enum hemkre menepam
heriuwerem.

35 Te yi naanempre hɨras
te nanamɨr ki hɨrak kɨre
weipɨr hɨrak ap ekwis men-
men enum mamu mamɨkre
han ki.

---

* **11:27** Lu 1:28, 42, 48 * **11:28** Lu 8:15, 21 * **11:29** Mt 16:4 * **11:31** 1Kin 10:1-10 * **11:32** Jna 3:5-10 * **11:33** Mk 4:21; Lu 8:16

36 Mɨtɨk han kɨrak werek,
hɨrak han kitet menmen
werek werek. Te hɨrak kertei
werek werek menmen God
kɨrɨakem keteiknɨwekem.
Hɨrak kɨre mɨtɨk han kɨrak
kɨre si kɨr keteiknɨwek
menmen."

Jisas kene mɨt Farisi netike
mɨt ne Skraip
(Mt 23:1-36; Mk 12:38-40;
Lu 20:45-47)

37 *Jisas katɨp hɨm mɨrak
epei au, te mɨtɨk hak ke
Farisi kitɨwekhi, "Ti enen
wɨnak etikewa ewɨm men-
men." Hɨrak ketpɨwek, hɨrak
ketikerek tariyakɨt ten.
38 *Hɨrakɨt tariyakɨt ten,
mɨtɨk ke Farisi kehɨnhɨn ken-
tar Jisas hɨrak ap kises hɨm
me maamrer nɨr, hɨrak ap
kekemyet his mɨrak te kakɨm
menmen taau.
39 Mɨtɨk Iuwe Jisas
ketpɨwek, "Yi mɨt ne Farisi
yekemyet sar wenkepye mi
au werek, te yi ap yɨrɨak han
ki keit nɨmɨn yaaik au. Hɨrak
enuk kises menmen enum
mɨre hemkre menepam me
menmen o yi yetike miyapɨr
yɨrɨran.
40 Yi yetaritari mɨt! Hɨrak
God kerek kerekyi yɨnk ki
hɨrak kɨrɨak han ki ketik-
erek.
41 Yi eiwet mɨt menmen
mi yapɨrwe mekre sar o
wenkepye hɨram mamkepi
te menmen mekre han ki
hɨram yaaim.
42 *Yi mɨt ne Farisi
menmen enum mamnen
mamiwep mamɨntar yi
yewet God menmen meiyam
kike me menmen yapɨrwe
yi yetɨwem yaaim te yi ap
yɨrɨak mɨt yapɨrwe menmen
mɨpɨram au. Yi ap han
tewenɨn God werek werek
au. Yi eiyinɨn eirɨak mɨt
yaaim mɨpɨram, yi hanhan
God, menmen im metike
menmen me yi eiwet God
menmen kike me menmen
yapɨrwe, hɨram yaaim iuwe.
Te yi au yɨnapen.
43 "Yi mɨt ne Farisi
menmen enum mamiwep
mamɨntar yi hanhan yayu
yeno yaaim me mɨt iuwe
yayɨt wɨnak kerek mɨt
nererik nekine hɨm me
Moses. Yi hanhan mɨt
nanɨtpi nanwenɨpi niuk mi
nanɨt maket, wit kerek mɨt
nererik nesiuwe menmen
mɨr.
44 "Yi mɨt ne Farisi
menmen enum mamiwep
mamɨntar yi enun yɨre
hei ke herwe kekrerek
mɨt ap neriuwesɨsek au.
Menmen yaaim mɨt hɨr nɨri
yi yɨrɨakem, hɨram mɨsawɨn
menmen enum mekre han ki
mɨre meri mɨwapɨn hei enuk
keriuwe herwe enuk kɨnɨn
kekrerek. Maain mɨt han
nises menmen yi yetporem
hɨr enrɨakem te hɨr nepɨtari
hɨr nises menmen enum mar
ke yi mɨt yɨrɨakem."
45 Mɨtɨk ke mɨt Skraip
katɨp Jisas kitɨwekhi, "Mɨtɨk
Iuwe, ti atɨp menmen im ti
enai metikeri."
46 Jisas kewenhi ketpɨwek,
"Yi mɨt ne Skraip menmen
enum mamiwep mamɨntar
yi yewis hɨm ham weinɨm
mamtike hɨm yaaim me God,
te mɨt ap nanisesim werek

* **11:37** Lu 7:36, 14:1 * **11:38** Mt 15:2 * **11:42** Lev 27:30

werek taau. Yi yenip mɨt hɨr
nanisesim te yi ap eiyisesim
au.”
47 “Menmen enum mami-
wep mamɨntar yi yeses
herwe hei mɨkaap mɨt han
tewenɨn mɨt profet kerek
nɨpaa maamrer keriyen hɨr
nanɨp.
48 Yi hɨras yeteikɨn yi
yertei menmen enum maam-
rer ni nɨpaa nɨrɨakem, yi han
yaaik yeriuwerem yentar yi
naanmɨpre herwe hei im e.
49 “God kertei menmen im
te nɨpaa hɨrak katɨp hɨm
mar im: ‘Hi tewen ariuwet
mɨt profet nantike mɨt aposel
nanɨno mɨt ne Isrel. Han hɨr
nanrekyor enum, mɨt han
hɨr nanɨnɨp.’
50 Te God kaknep yi mɨt
ne Isrel yau tɨ ik kar ke
hɨrak kaknenp maamrer ni
kerek nɨpaa hɨr nenep profet
yapɨrwe naa me nɨpaa enum
eik ere in.
51 *Nɨpaa Ebel hɨrak profet
kinɨn kaa hemkre mɨrak
mewen ere mɨtɨk profet
kɨkaru Sekaraia kaa kerp
nɨmɨn kɨnaan kerek mɨt
newis menmen me God
mewik metike wɨnak iuwe
ke God. God kakrɨak mɨt
ne Isrel nau in enum enum
kakɨnterim.
52 “Yi mɨt ne Skraip
menmen enum mamiwep.
Yi yertei hɨm me God te
yi yeweikɨn hɨm mɨrak
mɨre menmen ham. Yi
yɨnapen yises hɨm mɨrak
werek werek eiyɨntar yi han-
han mɨt nanɨnen nanitihi
markeik te hɨr enises God
werek werek. Yi enun yar ke
mɨt yeiyepet weipɨr menmen
mau meit nɨmɨn. Maain mɨt
nanɨnen nanɨm menmen
yi ap eiwisi nanɨno nɨmɨn
nanɨm menmen au. Hɨr
nanu nanɨt.”
53 Maain Jisas kɨnaaiwɨr
wɨnak ik ken witeik, mɨt
ne Farisi hɨr han enuk
nitɨwekhi menmen yapɨrwe
54 *nemeriyɨwek hɨrak
kaktɨp menmen enum te hɨr
nansiuwek hɨm nankɨp.

12

*Yi naanempre hɨras me
hɨm mɨt enun nemipɨn hɨr
netpim*
(Mt 10:26-27)

1 *Mɨt miyapɨr yapɨrwe
nerp menep menep te hɨr
nentɨreran, Jisas katɨp mɨt
disaipel nɨrak kinɨn kar ik:
“Yi naanempre hɨras te yi
ap eiyises hɨm me mɨt ne
Farisi. Hɨram enum mɨre
sak haak. Hi atɨp hɨr mɨt
enun nemipɨn, hɨr newɨrnak
nekteni te hɨr nises han kɨr.
2 *Menmen yapɨrwe kerek
mɨsawɨn, maain God kak-
wepyapɨrem te mɨt nanɨrem
nanɨrteiyem.
3 Maain hɨm kerek yi epei
yetpim me wɨtaan te God
ke wepni kakwepyapɨrem
mɨt nanɨmtewem. Menmen
kerek yi yatɨp mɨt han em
yi yɨsawɨn yekre wɨnak,
maain God kakwepyapɨrem
kakɨt wit eik te mɨt neit wit
nanɨmtewem.

* **11:51** Jen 4:8; 2Kro 24:20-21 * **11:54** Lu 20:20 * **12:1** Mt 16:6 * **12:2** Mt 10:26; Lu 8:17

Jisas kat+p keim+n kerek m+t nan+nein+k
(Mt 10:28-31)

4 “Hi hetpi nai yinan, yi ap einapen m+t au em+t! H+r nenep m+t+k y+nk kerekek, te maain h+r ap te nanr+ak menmen meiyam taau.

5 Hi hetpi eteikni keim+n kerek yi einein+k. Yi einapen God. H+rak kakiwep epei au, h+rak enuk manpenuk te kakw+ri yaino si enum. Hi hetpi, yi einein+k.

6 Hore kike hisp+nak (5) m+t new+r pewek wik nant+wem. Hore kike m+t nam+p h+ram menmen wein+m te God epei kertei h+ram maa.

7 *God epei kertei menmen iuwe, h+rak kewenhis kertei paan marmenum m+wap+n paan hesnu ki. Te yi ap einaain menmen au. God kat+p yi h+m+n ki h+rak menmen iuwe kin+n hore. Hore h+ram menmen wein+m ap h+m+n kewim au. God hanhan hore, te h+rak hanhani m+t w+senum naanmamri.”

H+m me m+t h+r nat+p h+r nises Jisas
(Mt 10:19-20, 32-33, 12:32)

8 Jisas wen kat+p, “Hi etpi nai yinan, m+t niut+p niut+p neim+n newepyap+r h+ras nis+sa nerp ninaan me m+t miyap+r yap+rwe, te hi M+t+k ke wit ke M+t+k Iuwe maain hi ewepyap+r m+t in me ninaan me m+t ensel ne God, hi atpor h+r n+kerek ne God keriyen.

9 *Te neim+n h+r nepak+n h+r nis+sa me ninaan me m+t, maain hi M+t+k ke wit ke M+t+k Iuwe apak+ni h+r ne God nerp ninaan me m+t ensel ne God.

10 *“M+t neim+n niut+p niut+p nat+p netaw+n hi M+t+k ke wit ke M+t+k Iuwe, hi asak menmen enum m+r. Neim+n kerek nat+p neratawin God H+m+n Yaaik, God Haai ap te kak+sak menmen m+r taau. H+ram mamu mam+t.

11 *“M+t maain nansiuwe h+m nan+ntar yi yises h+m mai, h+r nantorhis nanri nan+no w+nak kerek m+t nererik nekine h+m me Moses neitai, o yi yay+rp ninaan me m+t iuwe gavman netike kaunsil, te yi ap hanhan menmen te yi yay+tpim te yi eikaap h+ras au.

12 Yi hanhan em au eiy+ntar me w+ eim God H+m+n Yaaik kakwis menmen mam+kre han ki te yi eiy+tporem.”

Jisas kat+p tok piksa me m+t+k iuwe ap kises God au

13 M+t+k kiut+p ke m+t yap+rwe nerp en kat+p Jisas kar ik: “M+t+k Iuwe ti at+p heiyiuwe kai te h+rak ekweto menmen mei me menmen haai kaw+r kaa kewis+m m+waairi, maain haw+r ew+nkerem ewetak+t.”

14 Jisas ketp+wek, “M+t+k keim+n kehim+tena te hi eh+nke menmen mi a?”

15 *H+rak keweik+n kat+p m+t yap+rwe, “Naanempre

* **12:7** Lu 12:24, 21:8; Ap 27:34 * **12:9** Lu 9:26 * **12:10** Mk 3:28-29 * **12:11** Mk 13:11; Lu 21:12-15 * **12:15** 1Ti 6:9-10

hɨras te yi ap hemkre
menepepam me menmen
yapɨrwe. Menmen yapɨrwe
mɨtɨk kentenenim ap te
mamkepik kaku au.”
16 Jisas ketpor hɨm tok
piksa mar im: “Mɨtɨk hak
iuwe kamɨr ni hɨram matɨn
yapɨrwe.
17 Te hɨrak han kitet kar ik:
‘Hi arɨak mekam? Hi men-
men yapɨrwe te hi ewisɨm
emwaai nein? Wɨnak au.’
18 Hɨrak katɨp, ‘Hi are
arɨak menmen im. Hi
ewep wɨnak ketike weisaak
me teket te hi ehime ham
wɨsenum minɨn im te hi ewis
menmen mamwaai weisaak
mamtike menmen mewo
meit ni eim, hɨram mamno
mamwaai mamɨkre weisaak
kerem em. Hi arɨak menmen
im, te
19 hi atɨp hɨrekes, Ti
epu werek werek menmen
meiyam yapɨrwe mepeit me
tito yapɨrwe. Ti ehu ehɨm
menmen ehɨm tɨpar si enum
ehu han yaaik.’
20 Au, God ketpɨwek kar ik:
‘Ti etaritari mɨtɨk! Wɨtaan ik
ek ti hahi, hɨmɨn kit kakno,
te menmen mi yapɨrwe
ti epei hetɨwem hewisɨm
mɨwaai meit, maain keimɨn
kaktɨwem a? Ti au!’
21 *Keimɨn keit menmen
yapɨrwe kakɨkaap hɨrekes,
te hɨrak ap kises men-
men God hanhan hɨrak
kakisesim, hɨrak enuk kar ke
mɨtɨk eik e.”

Yi han kitet God kakɨkepi kerekek
(Mt 6:25-34)

22 Jisas katɨp mɨt nɨrak dis-
aipel kar ik: “Yi eiyises men-
men God hanhan yi eiyis-
esim, te hi hetpi menmen im:
yi ap han ekitet karkeik eiyɨt
pewek eiwɨrem eiyɨt men-
men yi yayɨm o menmen yi
eimɨr emu yɨnk ki au emɨt!
23 Hɨmɨn ki kepu werek,
hɨrak kinɨn menmen yi
eiyɨm. Yink ki kaku werek
werek kakinɨn menmen yi
yamɨr.
24 *Yi yayɨr hore tepre.
Hɨram ap mamɨr ni meket
teket au. Hɨram mime wɨnak
te mewis menmen mekr-
erem au, te God kewetɨr
menmen. God han kitet yi
iuwe yinɨn hore, hɨram au
menmen weinɨm.
25 Mɨtɨk keiyak hɨrak han
kitet kakrɨak menmen te
hɨrak kaku wɨ meiyam o tito
yapɨrwe au.
26 Yi ap eɨrɨak menmen
kike mar im au, te yi yenmak
han kitet menmen ham te yi
yayu werek werek a? Au
emɨt!
27 “Yi yayɨr timen mɨwaai
yayiwe. Hɨram mewo,
hɨram ap mesikek yɨwaap
mekerwo menmen au. Te
hɨram yaaim mɨr minɨn
mɨtɨk iuwe King Solomon
hɨrak ketenen menmen
yapɨrwe. Hɨrak nɨpaa ap
kamɨr menmen mau yɨnk
kɨrak yaaim minɨn timen im
au. Te timen hɨram menmen
weinɨm.
28 God kerekek kɨrɨak
menmen im hɨram yaaim
te hɨram petepin mepu teip-
men mami, te mɨt nantɨwem

* **12:21** Mt 6:19-20 * **12:24** Sam 147:9; Lu 12:7

neiyɨm nanwɨrem mamɨkre
si. Timen im hɨram menmen
weinɨm, te God kakweti
menmen yi yaimɨr mamu
yɨnk. Yi ap han kitet God
werek werek au.
29 Yi ap han kitet yapɨrwe
yi yayɨt menmen o tɨpar te yi
yayɨm ere tu iuwe au emɨt!
30 Mɨt nerer wit wit ap
nises God hɨr han kitet men-
men mar im. God hɨrak Haai
ki kertei yi yayɨt menmen im
te yi eiyu.
31 Te yi yinɨn eiyises men-
men God hanhan yi eiyis-
esim, te hɨrak kakweti men-
men mamkepi yi yayu werek
werek."

Yi hanhan yaiwis menmen yaaim mamu wit ke God (Mt 6:19-21)

32 *"Yi mɨt nai yɨre sipsip,
yi ap einaain menmen au
eiyɨntar God Haai ki kakwisi
yi eiyinɨn naanmamre mɨt
me menmen mɨrak.
33 *Yi yesiuwe menmen
yapɨrwe kerek yi yetenenim
yayɨt pewek mererim eiwet
mɨt weinɨn m. Mar im
yi yaiwis menmen yaaim
mamkepi mamwaai wit
ke God. Hɨram mamu
mamɨt te mɨt enun nekintɨp
menmen o wesiuk mamnen
mamɨwaank menmen mi
mamɨt en au emɨt!
34 Menmen ti hanhanem,
han kit ekitetim.

Mɨt naanempre menmen me mɨtɨk iuwe hɨr enmeriyɨwek

35 *"Yi eimɨr laplap tokim
keremem, yi eiyɨt waai eiyɨk
eitepenem eiyɨksiu si, yi eiyu
eimerɨr menmen mamnen.
36 *Yi yayre mɨt nemerɨr
mɨtɨk iuwe kɨr kaknen
kakɨke wit kerek mɨte wetike
mɨtɨk neitan neitai ein ek,
hɨrak kaknen wit kɨrak
te hɨr nanɨnkɨwek weipɨr
wasenum kerek hɨrak kan
keretɨtek.
37 *Te mɨtɨk iuwe kaknen
kakri mɨt nɨrɨak menmen
mɨrak ap nɨwaai au, te mɨt
keriyen hɨr han yaaik. Hi
etpi te hɨrak kakmɨr laplap
tokim mɨrak hɨrak kakɨtpor
nanu yeno kerek naam men-
men menterim, te hɨrak kak-
nen kakwetɨr menmen hɨr
nanɨm kakɨr ke wok mɨtɨk
kɨr.
38 Te hɨrak kaknen kakɨ wɨ
nɨmɨn suware kenep enum,
hɨrak kɨr mɨt nɨrɨak men-
men mɨrak hɨr nepu, hɨr han
yaaik nanu.
39 *"Yi eiyɨrtei menmen im
e. Mɨtɨk ke wɨnak epei
kertei wɨ kerek mɨtɨk enuk
kekintɨp menmen kaknen, te
hɨrak ap kakwisɨk kakwep
weipɨr kakno nɨmɨn kekin
menmen mɨrak au.
40 Yi yɨre mɨtɨk eik e. Yi
eimeriyo hi Mɨtɨk ke wit ke
Mɨtɨk Iuwe hi pɨke anen me
wɨ yi yepɨtari hi anen."

Jisas katɨp hɨm tok piska me mɨtɨk yaaik mɨtɨk enuk (Mt 24:45-51)

41 Jisas katɨp epei au,
Pita kitehi Jisas, "Ti hetpei

* **12:32** Lu 22:29; Rev 1:6 * **12:33** Lu 18:22 * **12:35** Eks 12:11; Mt 25:1-13; 1Pi 1:13 * **12:36** Mk 13:33-36 * **12:37** Jo 13:4 * **12:39** Mt 24:43-44; 1Te 5:2

keriyen hɨm im o haiu mɨt
yapɨrwe?”
42 Te Jisas kewenhi katɨp,
“Hi hetpi yi yapɨrwe. Yi
han kitet keimɨn kɨrɨak
menmen me mɨtɨk iuwe,
hɨrak yaaik kemtau hɨm
kisesim? Hɨrak mɨtɨk kerek
mɨtɨk iuwe kɨrak kakwisɨk
kakinɨn naanmamre mɨt han
kerek nɨrɨak menmen me
mɨtɨk kiutɨp kerek ek, hɨrak
kakinɨn kakwetɨr menmen
yaaim nanɨm me wɨ hɨrak
kewetɨrem.
43 Maain mɨtɨk iuwe
kaknen kakɨr mɨtɨk kɨrɨak
menmen mɨrak hɨrak wen
kɨrɨakem, te hɨrak han yaaik
keriuwerek, te mɨtɨk kerekek
han yaaik.
44 *Hi hetpi werek. Hɨrak
kakwisɨk naanmamre men-
men mɨrak yapɨrwe.
45 Mɨtɨk hak kɨrɨak men-
men me mɨtɨk iuwe kɨrak
kaktɨp, ‘Mɨtɨk iuwe kai
ap te kaknen waswas,’ te
hɨrak kaknep mɨt han kerek
nɨrɨak menmen me mɨtɨk
iuwe kerek ek, kaknep
miyapɨr kerek nɨrɨak men-
men me mɨtɨk iuwe kerekek,
neiyewewan, kaam menmen
metike tɨpar si enum.
46 Te mɨtɨk iuwe kerekek
maain hɨrak kaknen me wɨ
hɨrak ap kermeriyɨwek au.
Hɨrak han kaa pɨke kaknen
keremem. Hɨrak au ke-
tari, te hɨrak kakrekyɨwek
enum kakɨwaankek kaksi-
uwerek kakno kaktike mɨt
han kerek nɨrɨak menmen
mɨrak ap nises hɨm mɨrak
werek werek au.
47 *“Mɨtɨk kerekek kemtau
hɨm me mɨtɨk iuwe kɨrak, te
hɨrak ap kises hɨm mɨrak,
hɨrak mɨtɨk iuwe kɨrak
kakɨkɨp wɨsenum kakriuwe
nɨpɨn.
48 Te hɨrak keimɨn ap
kertei werek werek menmen
mɨtɨk iuwe kɨrak hanhan
hɨrak kakrɨakem, hɨrak
kɨrɨak menmen enum, te
mɨtɨk kɨrak kakɨp kakriuwe
nɨpɨn au kike. Mɨt kerek God
kewetɨr menmen yapɨrwe,
maain hɨr pɨke enwet God
em. Mɨt neimɨn kerek neit
menmen yapɨrwe me mɨt,
maain hɨr pɨke enwetɨrem
yapɨrwe.”

Jisas kan kakɨnke mɨt miyapɨr nanwep pɨnan nanɨno in, nanwep pɨnan nanɨno ein
(Mt 10:34-36)

49 Jisas wen katɨp, “Hi han
hewɨr si meit tɨ ik, te hi han-
han si emɨrhɨhe waswas,
50 *te hi ahinɨn ahɨwaank
wɨsenum hahi. Han kai enuk
heriuwe menmen mamre-
waank ere hɨram epei au.
51 Yi han kitet hi epei han
te hɨrɨak mɨt nankiyan nanu
nanɨt a? Au, hi epei han te
hi ewep mɨt miyapɨr han
nanɨnepan nanɨntar hɨm
mai.
52 In ek ere maain mɨt
ne wɨnak kiutɨp nar mɨt
hispɨnak (5) hɨr nanɨnke.
Mɨtɨkɨt wikak tatkite
mɨtɨkɨt wiketeret nanɨnehan
nanɨnepan nanɨntar hɨm
mai.
53 *Mɨt nanɨnkehan. Haai
kaktike nɨkan kɨrak tat-
nehakɨt tatnepakɨt. Miye

* **12:44** Mt 25:21, 23 * **12:47** Je 4:17 * **12:50** Mk 10:38-39; Mt 26:38; Jo 12:27
* **12:53** Mai 7:6

wautike nɨki pɨre nanɨnehan
nanɨnepan. Mɨte wau-
tike yani pɨre nanɨnehan
nanɨnepan nanɨntar hɨm
mai.”

*Mɨt nertei menmen me tɨ o
nepni te hɨr nepɨtari menmen
me God*
(Mt 6:2-3; Mk 8:11-13)

54 Hɨrak katɨp disaipel
nɨrak epei au, hɨrak katɨp
mɨt miyapɨr yapɨrwe kar
ik: “Yi epei yɨr napɨ meke
wit kerek wepni kewen ken
keremem, waswas yi yatɨp,
‘Hawɨ kaknen.’ Maain hɨrak
kaknen.
55 Yi yemtau nɨme wenituk
meke wepni kokai kan te yi
yatɨp, ‘Wepni sisi iuwe kak-
nen.’ Maain hɨrak kaknen.
56 Yi mɨt enun yemipɨn.
Yi yertei menmen me tɨ o
nepni. Yi yenmak te yi yetari
menmen God in ek kɨrɨakem
a?

*Yi eitike mɨt kerek nansi-
uwi hɨm yi eikiyan eiyu*
(Mt 5:25-26)

57 “Yi yenmak te yi ap han
kitet menmen yaaim te yi
yɨrɨakem a?
58 Mɨtɨk hak kesiuwe hɨm
kerwit (o kerwetit) te ti eno
ehɨr mɨtɨk iuwe ke gavman.
Ti eno kot hitet yayiwe, ti
etpɨwek te yi eikiyakɨt eiyu,
o au en, hɨrak kakɨrit eno
kot, maain mɨt nanwɨrit eno
wɨnak enuk.
59 Hi etput, ti ehu ere ti
ewɨr pewek eiyɨm etnik.”

13

*Mɨtɨk ap keweikɨn sip
kewet menmen enum hɨrak
kaki*

1 Me wɨ im, mɨt han nepu
en hɨr natɨp Jisas nar ik:
“Mɨt han ne Galili nen wɨnak
ke God nenep samiyak mɨr
newepwarem nanwet God
em, te mɨtɨk iuwe gavman
Pailat kesiuwe mɨt nɨrak ne
ami nen nanɨp, hemkre mɨr
meweiknenim metike miyak
mɨwaai kɨnaan.”
2 *Jisas kewenhi ketpor
kar ik: “Yi han kitet mɨt
hɨr naa nar ik, menmen im
meteiknai mɨt in ne Galili hɨr
nɨrɨak menmen enum minɨn
mɨt han ne provins Galili a?
Taauye!
3 *Hi etpi werek. Yi ap
eiweikɨn sip eiwet menmen
enum yi yayi yayɨr ke mɨt ein
ne provins Galili epei naa.
4 Yi yertei mɨt hiswiyen
hispɨnak (15) naa neit tɨpar
me wit Siloam nentar wɨnak
nokik kewen kanɨp? Yi
han kitet menmen enum
hɨr nɨrɨakem hɨram minɨn
menmen enum mɨt han ne
wit Jerusalem nɨrɨakem a?
Taauye!
5 Hi etpi werek. Yi ap
eiweikɨn sip eiwet menmen
enum yi yayi yayɨr ke mɨt
in.”

*Jisas katɨp hɨm tok piksa
me nu ap kine nɨkim au*

6 *Hɨrak wen ketpor hɨm
tok piksa hɨrak katɨp kar ik:
“Nu hɨnaan kewo keit ni me
mɨtɨk hak. Hɨrak ketpaan

* **13:2** Jo 9:2 * **13:3** Sam 7:12 * **13:6** Mt 21:19 * **13:7** Lu 3:9

ken kakɨr nɨkim au, hɨrak
kuwaau (o kiwaau).
7 *Hɨrak kuwaau (o ki-
waau) au, hɨrak katɨp mɨtɨk
kerek naanmɨprɨwek ni
mɨrak kar ik: ‘Ahɨrem! Tito
wikak hi han hen hɨr nu
hɨrak ap kine nɨkim au. Ti
ekan nu eik ek eknepɨn. Hi
hɨnapen hɨrak kaku tɨ ik e
kari nan tɨ.’
8 *Te mɨtɨk naanmɨpre tɨ
kerekek katɨp mɨtɨk iuwe,
‘Ewisɨk akɨrek me tito im e,
hi awep wi aweiknɨwek awɨr
waniu (o win) mamwetɨwek.
9 Maain hɨram mamine
nɨkim hɨram yaaim, o au
en, ti ekan eketik eknepɨn
ekɨkeipɨn.’ ”

Me wɨ Sabat Jisas kɨkaap
mɨte wɨnap hɨre sip kɨre kɨn

10 Me wɨ Sabat, Jisas keit
wɨnak kerek mɨt nererik
nekine hɨm me Moses, hɨrak
kewepyapɨr hɨm me God.
11 Me wɨ im, mɨte hap
wepu. Tɨpir kaaup te
hɨre wɨnap tito hiswiyen
hispɨnak wikak (18). Hɨre
sip kɨre kɨn te hɨre ap wekrit
wen werek werek au.
12 Jisas kɨrep, te hɨrak
kenɨnwe ketpɨwe kar
ik: “Mɨte hi hepɨr men-
men enum mewit mamno
mamnopɨn mamkeipnut, te
ti ere yaaip.”
13 Hɨrak kewis his mɨrak
menteriye, hɨre wekrit
wenhɨ hɨrehes wekrit werp,
hɨre wewenɨpi niuk me God.
14 *Mɨtɨk kinɨn naanmɨpre
wɨnak ik e, hɨrak han enuk
kentar Jisas kɨkaap mɨte me
wɨ Sabat, te hɨrak katɨp kar
ik: “Wɨ hispɨnak kiutɨp (6)
haiu mamrɨak menmen. Yi
einen in me wɨ eim te God
kakɨkepi te yi yayu werek.
Me wɨ Sabat emɨt!”
15 *Jisas pɨke ketpɨwek, “Yi
mɨt enun yewisesik. Yi mɨt
niutɨp niutɨp me wɨ Sabat
yaino yaisiupan bulmakau
o hos yairiyaam mamno
mamɨm tɨpar.
16 *Mɨte ip e kerek hɨre
nepenye pe Ebraham kerek
Seten kerekyɨwe enum te
hɨre wɨnap tito hiswiyen
hispɨnak wikak (18). Hɨre
winɨn sak mi te hi ekepye
herekyɨwe yaaim me wɨ
Sabat.”
17 Mɨt han kerek nɨpaa
natɨp menmen enum, hɨr
yɨnk enuk nekintɨp nentar
hɨrak katɨp hɨm im. Te mɨt
yapɨrwe han yaaik neriuwe
menmen iuwe yaim hɨrak
kɨrɨakem.

Hɨm me nu mastet nɨkim
mɨram
(Mt 13:31-33; Mk 4:30-32)

18 Jisas pɨke katɨp, “Men-
men God kɨrɨakem hɨram
mɨre mekam? Te hi enɨnem
mamtike mekam mamɨram?
19 Hɨram mɨre nu mas-
tet nɨkim mɨrak kike enum.
Mɨtɨk hak ketɨwem kamɨr
mau ni mɨrak. Maain hɨrak
ken niu kɨre nu iuwe, hore
hɨram meniuwe meke niu
mewis yaank mewik.”
20 Jisas pɨke katɨp, “Hi
enɨn menmen God kɨrɨakem
mekre han kaiu hɨram
mamtike mekam mamɨram?

* **13:8** 2Pi 3:9, 15 * **13:14** Lu 6:7; Jo 5:16; Eks 20:9-10; Diu 5:13-14 * **13:15** Lu 14:5 * **13:16** Lu 19:9

21 Hɨram mɨre yis mɨte
hap wewisɨm metike plaua,
hɨre weweiknenim ere
werek. Maain plaua mɨniu
wɨsenum.”

Jisas katɨp ke weipɨr kike
(Mt 7:13-14, 21-23)

22 Jisas katɨp epei au,
hɨrak ken wit iuwe wit kike
kewepyapɨr hɨm me God te
hɨrak kakpɨno Jerusalem.
23 Mɨtɨk hak ketpɨwek,
“Mɨtɨk Iuwe, maain God
kakɨthis mɨt niutɨp niutɨp
keriyen nanu nantikerek o
au?” Jisas katɨp mɨtɨk ik
ketike mɨt yapɨrwe kar ik:
24 *“Yi naanmamre hɨras
te yi eino eitet weipɨr kike ek.
Hi hɨre weipɨr. Mɨt yapɨrwe
hɨr hanhan nanɨno nantik-
erek nanɨno nɨmɨn ein te hɨr
au.
25 *Maain mɨtɨk ke wɨnak
kerek kakɨkrit kakiyepet
weipɨr, te yi yayɨrp wit
eik yairetɨt weipɨr yaitɨp,
‘Mɨtɨk Iuwe, ekaisiu weipɨr.’
Hɨrak kakɨtpi, ‘Hi ap ertei yi
neimɨn.’
26 Te yi yaiyɨtpɨwek, ‘Haiu
nɨpaa maam menmen maam
tɨpar metikewit, te ti herp
yayiwe kaiu eik ek ewepei
hɨm.’
27 *Te hɨrak kaktɨp, ‘Hi
hetpi, hi ap hertei yi neimɨn.
Yi eiyɨnka eikeipno yi mɨt
enun yɨrɨak menmen enum.’
28 *Te maain yi eiyɨr Ebra-
ham, Aisak, Jekop netike mɨt
profet nanu nantike God te
yi au eiyɨt wit eik yaykɨt
yainakɨn yehes.
29 *Mɨt nanɨnen nanke
wepni kokai kan, han
nanɨnen nanke wepni kewen
ken o nanoke pɨnak nanoke
pɨnak nanɨnen nanu yeno
nanɨt wit ke God nanɨm
menmen iuwe.
30 *Mɨt han kerek in ek
hɨr mɨt weinɨn ek maain hɨr
naninɨn mɨt iuwe han. In
ek hɨr mɨt iuwe te maain hɨr
nanre mɨt weinɨn.”

Jisas kɨkɨt Jerusalem ken-
tar mɨt nises hɨm mɨrak au
(Mt 23:37-39)

31 Hɨrak wen ketpim,
mɨt han ne Farisi hɨr nan
netpɨwek, “Yi eino eikeipɨn!
In ek mɨtɨk Herot hanhan
kakitep!”
32 Jisas ketpor, “Yi eino
eitɨp manpen mawenekɨn
Herot petepin, teipmen,
tepɨn hi epɨr herwe enum,
hɨkaap mɨt nɨnaap hɨr
pɨke nɨre yaain. Me wɨ
wikak menmen mai epei au.
Menmen mai epei au, hi ehu
ehɨt. Herot kakiyep au ere hi
hɨrɨak menmen epei au.
33 Te hi wen ano ehitet
yayiwe petepin, teipmen,
tepɨn. Hi profet ke God ap
ahi ehɨt wit hak au. Wit
Jerusalem kerekek.
34 “O mɨt miyapɨr ne
Jerusalem! Nɨpaa God
keriuwet mɨt profet hɨr
newepyapɨr hɨm mɨrak te yi
yanɨp naa. Wɨ yapɨrwe hi
hanhan hari yi mɨt yererik
hi naanmɨpri har ke suware
wari nɨkim mɨnɨk yapɨr
mɨre, te yi au yɨnapen.

* **13:24** Fl 3:12 * **13:25** Mt 25:10-12 * **13:27** Sam 6:8 * **13:28** Mt 8:11-12
* **13:29** Sam 107:3; Lu 14:15 * **13:30** Mt 19:30

35 In ek God keweikɨn
sip kewet wit ki, yi hɨras
naanmɨprewem. Hi etpi
werek, yi eira au ere yi
yaitɨp, ‘God kɨrɨak yaaim
kakɨkaap mɨtɨk hɨrak keri-
uwetek kaknen kakɨkrehɨr
ke God.’ ”

14

Jisas kɨkaap mɨtɨk kɨnap yɨnk kɨnwo hɨrak kɨre yaaik

1 *Me wɨ Sabat, Jisas ken
kaam menmen keit wɨnak ke
mɨtɨk iuwe ke Farisi. Hɨr
mɨt nau en naanmɨprewek te
hɨrak kɨrɨak menmen.
2 Mɨtɨk hak his hɨt mɨrak
mɨnwo hɨrak kerp menep
kɨrapɨt Jisas.
3 *Jisas katɨp mɨt ninɨn
nertei hɨm me Moses natɨp
mɨt em hɨr netike mɨt ne
Farisi kerek ninɨn nises hɨm
me Moses, hɨrak kitorhi kar
ik: “Hɨm me Moses mamwi-
sai haiu mɨt mamkaap mɨt
nɨnap me wɨ Sabat o au?”
4 Hɨr ap newenhi au, wɨre
wɨre neit, te Jisas keit mɨtɨk
kekepik ere werek, hɨrak ke-
siuwerek ken.
5 *Hɨrak kesiuwerek ken,
hɨrak keweikɨn kitorhi kar
ik: “Hos mi o bulmakau mi
mamɨnke mamɨkre hei me
wɨ Sabat, yi eiriyaak eiketik
me wɨ Sabat o au?”
6 *Hɨr ap newenɨwekhi
netpɨwek menmen au. Hɨr
yɨnk enuk.

Mɨtɨk ap han ekitet hɨrekes mɨtɨk iuwe au emɨt

7 *Jisas epei kɨr mɨt
yapɨrwe kerek nanɨnen
nanɨm menmen, hɨr nau
yeno yaaim me mɨt iuwe te
hɨrak ketpor tok piksa mar
im.
8 *Hɨrak katɨp, “Wɨ kerek
mɨtɨk hak hɨrak kenɨni einen
eiyɨm menmen me nɨkan
kɨrak kakɨt mɨte, yi ap eiyu
yeno yaaim me mɨt iuwe, te
mɨtɨk iuwe akinɨnit eknen.
9 Hɨrak eknen te mɨtɨk
kerek nɨkan kɨrak kakɨt
mɨte, hɨrak kaknen kakɨtpi,
‘Yi eiyɨnke eino ein, eiwis
mɨtɨk iuwe ik hɨrak ekwim.’
Hɨrak kɨrɨak menmen im te
yi yɨnk enuk eiyɨntar yi eiyu
yeno weinɨm.
10 Im em emɨt! Mɨtɨk ketpi
yi einen eiyɨm menmen yi
eiyu yeno weinɨm me mɨt, te
maain mɨtɨk nɨpaa ketput yi
einen eiyɨm, hɨrak kaktihis
kakɨtpi kakɨr ik: ‘Nai yinan,
yi einen eiyu yeno me mɨt
iuwe newim,’ te mɨt en nɨpaa
hɨrak netikewi yayɨm men-
men hɨr han kitet yi iuwe.
11 *Mɨtɨk kerek han kitet
hɨrekes mɨtɨk iuwe, God
kakrɨakek hɨrak mɨtɨk
weinɨk.”

Jisas katɨp mɨt nanɨne neimɨn nanɨnen nanɨm men-men

12 Nepei au, Jisas katɨp
mɨtɨk kerek nɨpaa ketpɨwek
kaknen kakɨm, hɨrak
ketpɨwek kar ik: “Maain ti
enɨne mɨt nanɨnen nanɨm
menmen iuwe, ti ap enɨne
paaprer o haairer o nɨkerek
o kikrek o nit yinan netenen
menmen iuwe au emɨt! Ti
ap erɨakem ehisesim ehɨntar

* **14:1** Lu 11:37 * **14:3** Lu 6:9 * **14:5** Mt 12:11; Lu 13:15 * **14:6** Mt 22:46
* **14:7** Mt 23:6 * **14:8** Pro 25:6-7 * **14:11** Mt 23:12; Lu 18:14

maain hɨr pɨke nanwetut menmen mit mamrerim.
13 *Maain ti hemani menmen, ti enɨne mɨt enun menmen auri o mɨt his hɨt nanamɨr enum.
14 *Ti erɨak menmen mar im te God maain kakrekyut yaaim kakɨntar mɨt in enun te hɨr ap pɨke nanwetutem mamrerim. Maain God kakwetutem me wɨ kerek maain hɨrak kakɨkɨan mɨt kerek nɨre yaain hɨr pɨke nanɨkrit nanu nantikerek.”

Jisas katɨp hɨm tok piksa me mɨt naam menmen iuwe
(Mt 22:1-10)

15 *Mɨtɨk kiutɨp kau kɨnaan kaam menmen kemtau menmen Jisas katɨp, hɨrak ketpɨwek kar ik: “Mɨt nau kɨnaan neit wit ke God nanɨm menmen hɨr han yaaik nanu.”
16 Jisas ketpɨwek, “Nɨpaa ein mɨtɨk kemani menmen kenɨne mɨt yapɨrwe nanɨnen.
17 Wɨ epei man te hɨrak kakwet mɨt menmen. Hɨrak keriuwet mɨtɨk kɨrak kaknɨnor kakɨtpor kar ik: ‘Hi epei emani menmen te yi einen eiyɨm eitikewa.’
18 Hɨrak kitorhi, te hɨr yapɨrwe natɨp, ‘Haiu ap te mamno au.’ Mɨtɨk hak katɨp, ‘Hi epei hewɨr pewek heiyɨm hatɨn tɨ, te hi eno ahɨrek te hi hanhan ti ap han enuk heriuwe hi ap enen taau.’
19 Mɨtɨk hak katɨp, ‘Hi epei hewɨr pewek etɨn bulmakau hiswiyen (10) me mamwen tɨ te hi ano ahɨrem enɨnem te hi hanhan ti ewisa hi ehu in ehɨm menmen mit au.’
20 *Mɨtɨk hak katɨp, ‘Hi epei heit mɨte te hi ap anen au.’
21 “Te mɨtɨk kerek kɨrɨak menmen mɨrak, hɨrak ken ketpɨwek. Epei ketpɨwek, hɨrak han enuk ketpɨwek kar ik: ‘Ti eno waswas erer yayiwe me wit ehɨthis mɨt kerek his hɨt nanamɨr mɨre enum, kerek nau yayiwe ek e.’
22 Maain mɨtɨk hɨrak epei kan ketpɨwek, ‘Mɨtɨk Iuwe, menmen ti etpewem hi epei hɨrɨakem, te yeno ham wen mepeit weinɨm.’
23 Mɨtɨk iuwe katɨp mɨtɨk kerek kɨrɨak menmen mɨrak kar ik: ‘Ti eno ehitet yayiwe iuwe, ehitet ya ke yaank, ya meke nɨmɨn te wɨnak kai eknempet ekriuwe mɨt miyapɨr.
24 Hi etput werek. Ap nei kerek nɨpaa hi henɨnor nanɨnen nanɨm menmen nantikewa au.’ ”

Mɨtɨk ekinɨn han ekitet werek werek te hɨrak ekises Jisas
(Mt 10:37-38)

25 Mɨt miyapɨr yapɨrwe nen nises Jisas te hɨrak keweikɨn ketpor kar ik:
26 *“Mɨtɨk kerek kaknen kakisɨsa hɨrak hanhan kinɨn kemtau hɨm me miye haai nɨrak, mɨte o nɨkerek nɨrak, hɨrak ap kakises hɨm mai taau.
27 *Mɨtɨk kerek kisɨsa te kɨnaain menmen enum mamnen mamkɨp, hɨrak ap

* **14:13** Diu 14:29 * **14:14** Jo 5:29 * **14:15** Lu 13:29 * **14:20** 1Ko 7:33
* **14:26** Lu 18:29 * **14:27** Lu 9:23

te kakises hɨm mai werek werek au.
28 “Keimɨn ke yi mɨt hanhan kakime wɨnak iuwe nokik, hɨrak wen eku han ekitet hɨrak ketenen teket mei o niu mei kakwet mɨt kerek nankepik nanime wɨnak kɨrak ere nanɨnepik.
29 Hɨrak epei kekin hei kamɨr teinɨk kewis tapɨn, te hɨrak ap kime wɨnak kenterim wen au kentar hɨrak pewek kike hɨram epei au mesi, te mɨt kerek nanɨnen nanɨrek nanitetɨweknaan nanɨniuwesɨsek.
30 Hɨr nantɨp nar ik: ‘Mɨtɨk ik kakime wɨnak te hɨrak ap kakimaak ere werek au.’
31 “Mɨtɨk iuwe kerek naanmɨpre mɨt yapɨrwe en kakno kaktike mɨt yapɨrwe nɨrak 10,000 nanɨno nanɨnepan nantike mɨtɨk iuwe hak ketike mɨt nɨrak yapɨrwe nar 20,000. Hɨrak wen eku han ekitet hɨrak manpenuk te kakɨrp kakinɨn mɨtɨk hak ik kaktike mɨt nɨrak o taau.
32 Au en, mɨtɨk hak ek wen kepeit yanɨmɨn, hɨrak kakriuwet mɨt nɨrak nanɨno nanwenyipɨrek nanitɨwekhi me mekam hɨr enrɨakem te hɨr enkiyan enu enɨt.
33 Te keimɨn hɨrak ap ekinɨn han kitet werek werek ekweikɨn sip ekwet menmen mɨrak, hɨrak ap te kakises hɨm mai taau.

Sol tokim ap matɨn hɨm au, mɨt nanwɨrem
(Mt 5:13; Mk 9:50)

34 “Sol hɨram menmen yaaim, te hɨram tokim ap matɨn hɨm mamɨrmeim te hɨram pɨke emtɨn hɨm? Taauye!
35 Mɨt ap newɨrem te mamkaap tɨ au. Hɨram mamɨwaank tɨ. Hɨr nanwɨrem mamno mune me bulmakau mamkaap menmen meit ni eim mamwo taau. Mɨt nanwɨrem mamitet yayiwe weinɨk. Nɨkɨp emnep eiyɨmtewem!”

15

Jisas katɨp hɨm tok piksa me sipsip kɨrɨr keit pɨn
(Mt 18:12-14)

1 Wɨ ham, mɨt enun kerek nari pewek me takis, hɨr netike mɨt han enun nises menmen enum, hɨr nan menep nanɨmtau hɨm me Jisas.
2 *Mɨt han ne Farisi netike mɨt nertei menmen me Moses newepyapɨr mɨt em, natɨpan nene Jisas nar ik: “Hɨrak hanhan kari mɨt enun kaam menmen ketikeri.”
3 Te Jisas kewenhi ketpor tok piksa im e:

4 *“Mɨtɨk kiutɨp ke yi mɨt kewis sipsip yapɨrwe, hak kɨnaaiwɨr mɨtɨk ik kɨrɨr keit yaank te hɨrak kaknaiwɨrem mamu weinɨm, hɨrak kakɨnkakɨtnɨwek ere kerek epei kɨrɨr ek hɨrak kaknapɨnek.
5 Hɨrak kaknapɨnek, hɨrak kektɨn hɨpi han yaaik kakriuwerek.
6 Hɨrak kektɨn hɨpi kaknan ek kakɨr ik kakiun wit, hɨrak kaknɨne nɨrak yinan netike

* **15:2** Lu 5:30 * **15:4** Esi 34:11, 16; Lu 19:10

mɨt ne wit kɨrak kakɨtpor, ‘Yi
han yaaik eitikewa. Hi epei
hɨnapɨn sipsip kerek nɨpaa
kɨrɨr keit yaank eik.’
7 Hi hetpi mɨt ensel neit wit
ke God hɨr han yaaik kike
keriyen neriuwe mɨt yaain
hɨr nau werek werek. Te hɨr
han yaaik wɨsenuk neriuwe
mɨtɨk enuk kiutɨp keweikɨn
sip kewet menmen enum.
Hɨr han ehitet yayiwe iuwe,
ehitet ya keyaaik iuwe nar
ke mɨtɨk hɨrak han yaaik
kentar sipsip kɨrak hɨrak
kɨnapɨnek.”

Jisas katɨp tok piksa me pewek mɨnatɨn

8 “Mɨte peimɨn wetenen
pewek hiswiyen (10), te
kiutɨp kɨnatɨn keit, hɨre
weksiu si wɨripep wɨnak ere
hɨre wɨnapɨnek.
9 Hɨre epei wɨnapɨnek,
hɨre wenɨne nɨre yinan
netike miyapɨr ne wit kɨre
eik, hɨre wetpor war ik:
‘Yi han yaaik eiyu eitikewa
eiyɨntar hi hɨnapɨn pewek
kerek nɨpaa kɨnatɨn.’
10 Hi hetpi mar im. Mɨt
ensel ne God hɨr han yaaik
iuwe neriuwe mɨtɨk hak
kiutɨp keweikɨn sip kewet
menmen enum.”

Hɨm me nɨkan pipɨak kɨnaaiwɨr haai kɨrak

11 Jisas wen ketpor kar
ik: “Mɨtɨk hak kine nɨkerek
hɨrakɨt wikereret.
12 Kike katɨp haai kɨrak,
‘Haai enkaau menmen mei
in ek maain ti hahi ti
ewetewem.’ Nepei au, haai
kɨrak kenke menmen mɨrak
kewet nɨkerek tɨrak em.
13 *Maain wɨ ham, kike ke-
siuwe tɨ keit pewek mererik
keiyɨm kakno wit iuwe
yanɨmɨn ein. Hɨrak kenke
menmen mɨrak kewɨrem
keiyɨm katɨn menmen enum.
14 Hɨrak kewɨr pewek
keiyɨm katɨn menmen enum
ere pewek nan epei au mesi
hɨrak kau weinɨm. Hɨrak
kau weinɨm, hawɨ au te ni
merer wit wit mewo au, maa
meit te mɨt menmen auri, hɨr
nɨnpɨ maan.
15 Hɨrak nɨnpɨ maak te
hɨrak ken kɨrɨak menmen
me mɨtɨk ke wit ik e,
hɨrak kesiuwerek kakno
naanmamre sak mɨrak.
16 *Hɨrak hanhan kakɨm
nu weki nɨkim mɨt newet sak
em kentar hɨrak menmen au
ap mei mau te hɨrak kakɨm
au.
17 “Hɨrak epei kertei hɨrak
kau enum enum hɨrak han
kitet hɨrekes katɨp kar ik:
‘Mɨt yapɨrwe nɨrɨak men-
men me haai kai, hɨr neit
menmen werek te hi au
nɨnpɨ meiyo, hi hau in hahi
hentar hi menmen au.
18 *Hi pɨke eno ahɨr haai
kai hi etpɨwek, ‘Haai, hi
epei eweikɨn sip ewet God hi
herekyut enum.
19 Hi ap yaaik te hi hɨre
nɨkan kit au. Ti ewisa hi are
mɨt nɨrɨak menmen mit.’
20 Hɨrak han kitet kar ik,
te hɨrak kekrit kakno kakɨr
haai.
“Hɨrak kan kitet yanɨmɨn,
haai kɨrak kɨrek, hɨrak
hanhanek kesiukɨn ken
keiyewewik, kemwek tekep

* **15:13** Pro 29:3 * **15:16** Pro 23:21 * **15:18** Sam 51:4; Jer 3:12-13

kises menmen me maamrer
hɨrak keteiknɨwek hɨrak han
yaaik keriuwerek.
21 Nɨkan katɨp haai kar ik:
‘Haai ye! Hi epei eweikɨn sip
ewet God hi herekyut men-
men enum. Hi ap yaaik te ti
enewa hi nɨkan kit au.’
22 Te haai keremirɨwek
hɨm katɨp mɨt nɨrɨak men-
men mɨrak ketpor kar
ik: ‘Yi eino waswas eiyɨt
laplap yaaim emɨriyɨwekem
eiyɨt pitau eiyɨnwɨkem
eiriuwetɨwek su emu hɨt.
23 Eiyɨt bulmakau kerek
wa kewik eikɨp eiyɨk te haiu
emɨm han yaaik emu. (Haai
kɨrɨak menmen im keteikɨn
nɨkan kɨrak hɨrak wen han-
han hɨrak kɨre nɨkan kɨrak.)
24 *Haiu mamrɨakem
mamɨntar nɨkan kai hɨrak
kar ke mɨtɨk kaa. Te in ek
haiu mɨnapɨnek epei kekrit
kau.’ Hɨr nɨrɨak menmen
han yaaik neriuwerem
naam.
25 “In ek heiyiuwe kɨrak
keit ni eim. Hɨrak pɨke kak-
nen wɨnak eik hɨrak kemtau
mɨt nɨrɨre nine henye.
26 Hɨrak kenɨne mɨtɨk ke
mɨt nɨrɨak menmen me haai
kɨrak, hɨrak kitɨwekhi kar ik:
‘Yi mɨt ein yi yɨrɨak mekam?’
27 Hɨrak kewenhi kar ik:
‘Nɨkik kit epei kan te haai kit
kenep bulmakau wa kewik
nɨak naak neiyɨk nɨrɨre ne-
nar nɨkik kit pɨke kan kepu
werek, haai hɨrak han yaaik.’
28 *Hɨrak kemtewek epei
au, hɨrak kine han enuk.
Haai kɨrak ketpaan kan,
hɨrak ketpɨwek kari han
kɨrak te hɨrak kɨnapen
kakno wɨnak nɨmɨn ein.
29 Hɨrak katɨp haai kɨrak,
‘Hi epei hɨrɨak menmen mit
tito yapɨrwe, ap wɨ miutɨp te
hi eweikɨn sip ewet hɨm mit
au. Te ti ap eweto sak meme
kiutɨpen te hi etike nai yi-
nan mamkɨp mamɨk meiyɨk
mamrɨre au.
30 Te nɨkan kit enuk kerek
nɨpaa kewɨr pewek kerek
nɨpaa ti ewetɨwekem, hɨrak
ketike miyapɨr enun nari
mɨt his newenɨnem neiyewe-
wan, hɨrak epei kan in, te
ti enep bulmakau yaaik wa
kewik ekɨp ewetɨwekek.’
31 “Haai ketpɨwek, ‘Nɨkan
kai, ti hekrit hekrit epu
etikewa. Menmen yapɨrwe
mai hɨram menmen mit.
32 Te haiu han yaaik
emu emɨm menmen emrɨre
emɨntar nɨkik kit hɨrak kar
ke mɨtɨk epei kaa. Te in
ek hɨrak pɨke kekrit kepu.
Hɨrak kɨre sipsip kepɨr
keit yaank, te in ek haiu
mɨnapɨnek.’ ”

16

Mɨtɨk enuk naanmɨpre menmen me mɨtɨk hak kertei kɨrɨak menmen mamkaap hɨrekes

1 Jisas katɨp mɨt disaipel
nɨrak kar ik: “Mɨtɨk hak
ketenen pewek menmen
ham yapɨrwe, hɨrak kewis
mɨtɨk hak naanmɨpre men-
men mɨrak. Mɨt han nan
netpɨwek, ‘Mɨtɨk kerek
naanmɨpre menmen mit
hɨrak kewɨr pewek mit
menep epei mamesi.’

* **15:24** Ef 2:1, 5, 5:14 * **15:28** Lu 15:2

2 Hɨrak kemtewek, hɨrak
ketpɨwek kar ik: ‘Hi epei
hemtau ti hɨrɨak enum. Ti
ewiso tɨwei eteikno menmen
ti epei hɨrɨakem entar ti
ap wen naanmɨpre menmen
mai au.’
3 Te mɨtɨk kemtau men-
men me mɨtɨk iuwe kerekek
hɨrak han kitet hɨrekes
katɨp kar ik: ‘Mɨtɨk iuwe
kai kakɨnka kakriuweta hi
ano entar hi hɨrɨak enum
heriuwe menmen mɨrak.
Hi arɨak mekam? Hi ap
manpenuk te hi ewep wi au.
Hi yɨnk enuk ehu yayiwe
ehitehi mɨt nanweto pewek
au.
4 Hi epei han kitet arɨak
menmen ham te mɨt hɨr
anɨra entauhis ano wɨnak
kɨr hɨr naanemprau. Te
maain hi epei henke ekeipɨn
menmen nɨpaa ein hi
naanmɨprewem hi ehu
werek.’
5 Te hɨrak kenɨne mɨt
yapɨrwe niutɨp niutɨp nan
kerek nɨpaa neit men-
men me mɨtɨk iuwe kɨrak
weinɨm. Hɨr ap newetɨwek
nan mererim wen au, te
hɨrak katɨp mɨtɨk kerek
kinɨn kan kar ik: ‘Ti nɨpaa
heit menmen marmenum
me mɨtɨk iuwe kai?’
6 Hɨrak ketpɨwek kar ik:
‘Hi nɨpaa heit dram me tɨpar
mar 100.’ Mɨtɨk naanmɨpre
menmen ketpɨwek, ‘Ehu in
ehɨt tɨwei ik ti ewis nɨpaa ti
heit 50 dram kerem em.’
7 Mɨtɨk hak kan hɨrak
kitɨwekhi kar ik: ‘Nɨpaa
ti heit mekam?’ Hɨrak
ketpɨwek, ‘Nɨpaa hi heit 100
bek rais kerem em.’ Hɨrak
ketpɨwek, ‘Ti ehu in ehɨt
tɨwei ik ewis menmen mɨre
80 bek rais kerem em.’
8 *“Maain mɨtɨk iuwe
kɨrak kan katɨp mɨtɨk enuk
kɨrak kerek naanmɨpre
menmen, hɨrak ketpɨwek
hɨrak mɨtɨk enuk weise tɨpar
kertei menmen werek werek
kari han ke mɨt te maain mɨt
ein naanmamrɨwek.” Jisas
wen katɨp, “Mɨt ne tɨ ap
nises God hɨr ninɨn mɨt nises
hɨm me God me naanmɨpre
menmen mɨr yapɨrwe.
9 *“Hi wen hetpi werek.
Yi han kitet yayɨt menmen
mi eikaap mɨt eiriuwerem te
maain yi yayi yaino wit ke
God hɨrak kakɨtpi yi yayu
yaitikerek yayɨntar yi yɨrɨak
menmen yaaim a? Taauye!
10 *“Mɨtɨk keimɨn hɨrak
naanmɨpre menmen kike
werek werek, te maain
hɨrak naanmamre menmen
wɨsenum werek werek. Te
hɨrak mɨtɨk kerek kemipɨn
me menmen kike, maain
hɨrak kakmipɨn me menmen
iuwe.
11 Yi ap naanmɨpre pewek
werek werek me tɨ ik e,
te keimɨn kakwisi yi naan-
mamre hɨm yaaim me God?
Taauye!
12 Te yi ap naanmɨpre
menmen me mɨt han werek
werek, te God ap te kakweti
menmen kerek yi yaite-
nenim taau!
13 *“Mɨtɨk kɨrɨak men-
men me mɨtɨk hak ap te
kakrɨak menmen me mɨtɨkɨt
wiketeres taau. Te hɨrak
han tatwenɨn hak, hak au

* **16:8** Ef 5:8; 1Te 5:5 * **16:9** Mt 6:20; Lu 14:14 * **16:10** Lu 19:17-26 * **16:13** Mt 6:24

kakneinɨk. O hɨrak han kekrit keriuwe hak, han ap kekrit keriuwe hak. Yi han ki kakɨnke kakɨntar pewek ap te yi eiyises God werek werek taau.”

Hɨm me Moses metike menmen me God
(Mt 11:12-13)

14 *Mɨt ne Farisi hanhan pewek, hɨr nemtau menmen Jisas ketpim, te hɨr netpɨwek enum nanwesɨsek.
15 *Te Jisas ketpor, “Yi keriyen yɨrɨak menmen yari han ke mɨt yeriuwerem te hɨr han kitet yi yɨre yaain yinɨn mɨt han. Te God kertei han ki. Menmen mɨt han kitet hɨram yaaim, God han kitet hɨram enum weinɨm.
16 *“Hɨm me Moses metike hɨm me mɨt profet, hɨram mepu naanmɨpri ere wɨ Jon kerek kɨkɨr mɨt neriuwe tɨpar hɨrak kan kewepyapɨr hɨm ham yaaim me God. Me wɨ eim ere in haiu mewepyapɨr hɨm im yaaim me God naanmamre mɨt.
17 *“Maain nepni mamtike tɨ ik mamno mamɨwaank mamɨt. Te hɨm ham kike me hɨm yaaim yapɨrwe Moses nɨpaa kewisɨm ap te mamɨt taau! Mamɨr keremem mamu mamɨt.

Jisas katɨp hɨm me mɨtɨk kɨnaaiwɨr mɨte kakɨt mɨte hap
(Mt 5:31-32; 19:9; Mk 10:11-12)

18 *“Mɨtɨk kerek kepɨr mɨte pɨrak kakɨt hap, hɨrak kɨre mɨtɨk enuk kari mɨte his kewenem. Keimɨn keit mɨte nɨpaa wɨnaaiwɨr mɨtɨk kɨre, hɨrak kɨre mɨtɨk enuk kari miyapɨr his kewenem.

Hɨm me mɨtɨk ketenen pewek yapɨrwe ketike Lasaras

19 “Nɨpaa mɨtɨk ketenen pewek yapɨrwe kepu. Hɨrak kewɨr pewek yapɨrwe keit klos yaaim iuwe. Hekrit hekrit hɨrak kau werek, keriuwet klos yaaim, kaam menmen yaaim.
20 Mɨtɨk enuk weinɨk niuk mɨrak Lasaras kepu. Hɨrak mɨt nɨrak neriyaak neiyɨk nan newisɨk kɨwaai ya weipɨr ke nɨwa ke wɨnak eik.
21 *Hɨrak kemerɨr mɨt nanɨt menmen mɨt newɨrem nɨpaa mau kɨnaan ke mɨtɨk iuwe hɨram menke. Hɨrak kau en nepere mepnen meswɨwek (o mesiuwewik) wikes meriuwe nin mɨram.
22 “Maain mɨtɨk weinɨk ek kaa, mɨt newisɨk kekre hei te ensel ne God nɨnan hɨmɨn kɨrak ken kau ketike mɨtɨk Ebraham teit wit kɨrak kewik. Mɨtɨk ketenen menmen yapɨrwe kaa, te mɨt newisɨk kekre hei.
23 Mɨtɨk ketenen menmen yapɨrwe hɨrak kekre si enum, menmen merekyɨwek han enuk yɨnk mɨrak mekek. Te hɨrak kɨkɨamnaan kɨr Ebraham keit yanɨmɨn kau niu ein ketike mɨtɨk Lasaras tekiyakɨt tau.
24 Te hɨrak kɨnap kenɨne, ‘Maam Ebraham, ti han ekiteta esiuwe Lasaras ekwis

* **16:14** Mt 23:14 * **16:15** Mt 23:28; Lu 18:9-14; Pro 21:2 * **16:16** Mt 11:12-13
* **16:17** Mt 5:18 * **16:18** Mk 10:11-12; 1Ko 7:10-11 * **16:21** Mt 15:27

tɨpar emɨntɨrau nin kai te
nɨme wenɨna. Hi au si
teknɨna heit wit enuk ik e.’
25 “Te Ebraham katɨp,
‘Nɨkan, ti han ekitet nɨpaa
ti etenen menmen yapɨrwe
kerek nɨpaa ti hau tɨ eik,
Lasaras hɨrak kau enuk te
wikes makɨp, hɨrak kaam
menmen enum. In ek hɨrak
kau werek werek te ti au
enuk yɨnk kitewo.
26 Hi hanhan akepit te
menmen mewenɨna. Wi
iuwe kau nɨmɨn nɨpaa God
kewisɨm kerekirai. Te
neimɨn in nanɨno ein taau.
Mɨt ein ap te nanrekir wi
kerekek nanɨnen nanɨrei
taau.’
27 “Mɨtɨk ketenen pewek
yapɨrwe katɨp, ‘Hi hituthi
ti eriuwet Lasaras kakno
wɨnak kerek haai kai nɨpaa
kewik.
28 Ti atɨp Lasaras hɨrak
kakno kaktɨp kikrek nai
hispɨnak (5) hɨrak kak-
wepyapɨr ekɨtpor hɨr en-
weikɨn sip enwet menmen
enum te hɨr ap anɨnen
entikewa enu wit ik kerek
hi yɨnk keiyewo heitai.’
29 “Te Ebraham katɨp, ‘Hɨr
netenen hɨm me Moses mau
tɨwei metike hɨm mɨt profet
newisɨm mau tɨwei. Ewisi
hɨr enises hɨm mɨr.’
30 Mɨtɨk ketenen pewek
yapɨrwe katɨp, ‘Au, hɨr ap
nanisesim au. Haai Ebraham
mɨtɨk hak kerek nɨpaa kaa
ti eriuwetek ekno ekɨtpor, te
hɨr enweikɨn sip enwet men-
men enum.’
31 *Ebraham ketpɨwek,
‘Hɨr ap nanɨmtau hɨm me
Moses ketike profet au, te
hɨr ap te nanɨmtau hɨm
me keimɨn kerek nɨpaa kaa
hɨrak pɨke kekrit kakno
kakɨtpor taau.’ ”

17

Menmen enum mari han ke mɨtɨk kises hɨm me God
(Mt 18:6-7, 21-22; Mk 9:42)

1 Jisas katɨp mɨt nɨrak di-
saipel, “Menmen enum me
mamri han ke mɨt hɨr nis-
esim mamriwaank, hɨram
mamnen. Te keimɨn kakrɨak
menmen enum kakri han
ke mɨt, maain hɨrak God
kakɨwaankek kakɨr ke hɨrak
kɨrɨakem.
2 Hɨram yaaim te mɨt
nankaaip nan keriyɨwek
teruk, hɨr nanwɨrek hɨrak
kakno kakɨkre wan kaki
kakɨt, te hɨrak kakrɨak
mɨtɨk kerek kises hɨm mai
hɨrak kakweikɨn sip kakises
menmen enum. Hɨrak kaku
kakrɨak enum, maain hɨrak
kaknen kakɨr God hɨrak
enuk wɨsenuk.
3 *“Yi naanempre hɨras
hekrit hekrit yi eiyises
menmen yaaim keremem.
Kit yinak kerekyut enum ti
enerek. Hɨrak yɨnk enuk
keriuwe menmen enum
hɨrak kerekyutem, hɨrak
ketput, ‘Ti yaaik hi herekyut
enum,’ te ti hetpɨwek hɨm
yaaim mar im: ‘Hɨram
menmen weinɨm.’
4 Hɨrak ke wɨ miutɨp hɨrak
kerekyut enum me hispɨnak
wik (7), te hɨrak yɨnk enuk
keriuwerem, hɨrak pɨke
kaknen kakɨtput, ‘Ti yaaik
hi herekyut enum,’ te ti

* **16:31** Jo 11:44-48 * **17:3** Mt 18:15

etpɨwek, ‘Hɨram menmen weinɨm.’ Hɨrak kɨrɨak karek karek ere hispɨnak wik (7), ti etpɨwek, ‘Hɨram menmen weinɨm,’ ti erɨweksak menmen enum.”

Jisas katɨp menmen me mɨt enises hɨm me God

5 *Mɨt aposel natɨp Jisas, “Ti ekepai te haiu emisesit emɨrp han tokik.”

6 *Jisas katɨp, “Yi eiyises God werek werek kike yi yɨre nu mastet nɨkim hɨram kike te maain hɨram mamwo ere wɨsenum. Yi eiyisesik eiyɨr ek te yi yaitɨp niuwaine ik e, hɨrekes kakɨket kakriuwe puk mɨrak, te hɨrak kakɨmtau hɨm mit kakno kakɨkɨr hɨrekes kakɨkre wan eik kakɨrp kakɨt.

Menmen mɨtɨk kɨrɨak menmen me mɨtɨk hak kakisesim

7 “Te keimɨn ke yi mɨt hɨrak ketenen mɨtɨk kerek kɨrɨak menmen mɨrak kɨre kewen tɨ me ni o naanmɨpre sipsip mɨrak. Maain hɨrak kaknaaiwɨr ni kaknen wɨnak ti etpɨwek, ‘Ti enen ehu yeno wasenum ehɨm menmen?’ Hɨrak taau!

8 Au, ti etpɨwek har ik: ‘Ti emɨr laplap tokim erekyo menmen mai mɨwaai eiyɨm emeriyo ere hi ehɨm menmen, ehɨm tɨpar. Te maain ti ehɨm menmen, ehɨm tɨpar mit.’

9 Hɨrak katɨp mɨtɨk kerekyɨwek menmen mɨrak, hɨrak yaaik kentar hɨrak kemtau hɨm mɨrak kerek hɨrak ketpɨwek em? Au, hɨram menmen weinɨm.

10 Yi yar ke mɨtɨk eik kɨrɨak menmen keremem. Yi epei yɨrɨak menmen God ketpiyem yɨrɨakem, yi han ekitetim emɨr im: ‘Haiu mɨt weinɨn keriyen, haiu epei mɨrɨak menmen keremem God ketpeiyem.’ ”

Jisas kɨkaap mɨt hiswiyen (10) kerek lepro mewi

11 *Jisas kepno Jerusalem kitet yayiwe kewep provins Galili ketike provins Sameria.

12 *Hɨrak kare kakno wit kike, mɨt hiswiyen (10) lepro mewi hɨr newenyipɨrek newisɨk yayiwe eik, hɨr nepɨr nenpɨn nekeipnɨwek.

13 Hɨr nepɨr nenpɨn nekeipnɨwek, hɨr nɨnap nenɨne Jisas netpɨwek, “Jisas Mɨtɨk Iuwe, ti han etwenɨnei.”

14 *Jisas kɨri ketpor, “Yi eino eiteikɨn mɨtɨk pris kerek kewet God menmen keit wɨnak kɨrak, yi eiteiknɨwek yɨnk ki.” Hɨrak ketpor, hɨr nepno, wasenum lepro epei mekeipnor men te yɨnk kɨr kɨre yaaik.

15 Hɨr nertei hɨr nɨre yaain, mɨtɨk kiutɨp ke mɨt en pɨke kan katɨp hɨm iuwe kewenɨpi niuk me God.

16 Hɨrak kan kenke kɨwaai hɨt me Jisas ketpɨwek, “Ti yaaik.” Hɨrak mɨtɨk ke wit Sameria.

17 Epei au, Jisas katɨp, “Hi epei hɨkaap mɨt hiswiyen

* **17:5** Mk 9:24 * **17:6** Mt 17:20, 21:21 * **17:11** Lu 9:51-52, 13:22 * **17:12** Lev 13:45-46 * **17:14** Lev 14:2-3; Lu 5:14

(10) lepro mewi. Mɨt
hispɨnak tekyaait (9) neit
nein a?
18 Kenmak te mɨtɨk ik ke
wit hak hɨrak kerekek pɨke
kan kewenɨpi niuk me God?
Mɨt ne Isrel au nɨnapen a?”
19 *Jisas ketpɨwek kar ik:
“Ti ekrit eno. Ti epei hɨre
yaaik hentar ti han kiteta.”

Jisas katɨp ke wɨ maain
hɨrak pɨke kaknen
(Mt 24:23-28, 37-41)

20 *Mɨt han ne Farisi nitehi
Jisas mewaai meruri wɨ
mamnen te God kakinɨn
naanmamre mɨt. Hɨrak
kewenhi ketpor kar ik: “Mɨt
ap nanɨr menmen im me
God mamnen au.
21 *Ap te mɨtɨk keiyak
saktɨp, ‘Eiyɨr menmen God
kɨrɨakem keit in ek o meit
ein e.’ Au, hɨram mau ke
nɨmɨn ke yi mɨt, te yi ap
eiyɨrem eiyɨr ke yi eiyɨr nu
o menmen taau.”
22 Hɨrak katɨp mɨt ne Farisi
epei au, hɨrak keweikɨn
katɨp mɨt nɨrak disaipel
keriyen kar ik: “Wɨ mamnen
te yi hanhan hi hahu etikewi
wɨ miutɨp kerekek mar ke in
ek hi Mɨtɨk ke wit ke Mɨtɨk
Iuwe hau hetikewi, te maain
hi ehu etikewi au.
23 *Mɨt han maain nanɨtpi
nanɨr ik: ‘Eiyɨrek! Krais pɨke
kan.’ o ‘Eiyɨrek in.’ Te yi
ap eiyɨtpaan eino eiyɨrek au
emɨt! Hɨr nemipɨn.
24 Mɨpre nepni mewenɨn
iuwe mɨr merer wit wit mau
yaain, mamɨr im e te hi mɨtɨk
ke wit ke Mɨtɨk Iuwe me wɨ
hi pɨke enen, mɨt yapɨrwe
nanɨra hi hahu yaain.
25 *Te hi ehinɨn hahi, mɨt
ne tɨ in ek enweikɨn sip en-
weto.
26 *“Maain wɨ hi Mɨtɨk ke
wit ke Mɨtɨk Iuwe pɨke anen,
menmen mamu mamɨr ke
wɨ nɨpaa Noa kau tɨ.
27 *Mɨt yapɨrwe nɨpaam
menmen nɨpaam tɨpar si
enum, haairer nesiuwe
nɨkerek hɨram (o hɨran) nɨr
te mɨt netike miyapɨr neitan,
netenenan his ere wɨ Noa
ken kekre sip mɨrak, wan
tɨpar kɨniu kenep mɨt hɨr
naa ere nenepik o nesi.
28 *Wɨ hi pɨke enen hɨram
mamɨr ke wɨ nɨpaa Lot kau
tɨ. Mɨt ein naam men-
men metike tɨpar si enum,
hɨr newɨr pewek neiyɨm neit
menmen o nesiuwe menmen
mɨr neit nan mererim, hɨr
namɨr ni me wɨnak, hɨr nime
menmen.
29 Me wɨ Lot kɨnaaiwɨr
wit Sodom, God keriuwet si
metike nan sisi mɨnɨn enum
menep mɨt menepi neit ein.
30 Me wɨ hi Mɨtɨk ke wit
ke Mɨtɨk Iuwe maain hi pɨke
enen ewepyapɨr hɨrekes, mɨt
nanrɨak menmen hi epei het-
piyem.
31 *“Me wɨ eim, keimɨn
kentɨr wɨnak siup ap te
kakɨkiuwe kaknen kakinɨn
kakɨt menmen mɨrak yaaim
mekre wɨnak kɨrak au.
Hɨrak kakrɨr kerek ek. Mɨtɨk
kerek keit ni mɨrak, hɨrak
kɨrem, hɨrak ap te kaknen

* **17:19** Lu 7:50 * **17:20** Jo 3:3, 18:36 * **17:21** Mk 13:21 * **17:23** Lu 21:8
* **17:25** Lu 9:22 * **17:26** Jen 6:5-12 * **17:27** Jen 7:6-23 * **17:28** Jen 18:20, 19:25 * **17:31** Mt 24:17-18

wɨnak kakɨt menmen ekɨt. Hɨrak kakrɨr kerek ek.
32 *Yi han ekitet Lot mɨte pɨrak. Hɨre weweikɨn werp
wɨr wit Sodom te God kaaup keweikniye hɨre weweikɨn
wɨre nan.
33 *Mɨtɨk keimɨn hanhan naanmamre hɨrekes, hɨrak
ap kises hɨm me God, maain hɨrak kaku kaktike
God au. Keimɨn kerek ap hanhan naanmɨpre hɨrekes
te maain hɨrak kaki kakɨntar hɨrak kises hɨm mai, God
kaktɨwekhis kaku kaktikerek.
34 "Hi hetpi. Me wɨtaan keremem hi pɨke enen,
mɨtɨkɨt wiketeret tatwaai yeno miutɨp, kiutɨp hi
etɨwekhis kaknen kaktikewa, au kiutɨp kakwaai
yeno kakwaai kakɨt.
35 Miyapɨr wiketeri nehis newen niu. Hap piutɨp hi
etɨwehis wawu wautikewa. Hap ep au, wawu wawɨt en.
[
36 Mɨtɨkɨt wiketeret tatɨt ni eim. Mɨtɨk hak hi etɨwekhis
heiyɨk kaknen, hak au kaku.]"
37 *Mɨt nɨrak disaipel nemtau menmen im hɨrak ketpor, hɨr nitɨwekhi, "Mɨtɨk Iuwe, menmen im mamɨt nein?" Jisas ketpor tok piksa ik: "Herwe kaa kɨwaairi te hore tepre mamno mamwik mamkinenik mamɨk."

18

Jisas katɨp hɨm tok piksa me mɨte weiniye wetike mɨtɨk masistret

1 *Jisas katɨp mɨt nɨrak hɨm tok piksa kakɨkepi hɨr enɨrtei te hɨr enitehi God hekrit hekrit, hɨr ap enɨnapen.
2 Hɨrak katɨp kar ik: "Nɨpaa mɨtɨk masistret kau wit hak kiutɨp, hɨrak ap kises God, ap hanhan mɨt au.
3 Mɨte hap weiniye nɨpaa mɨtɨk kɨre kaa hɨre wau wit kiutɨp wetike masistret, hɨre wen wan wɨr masistret ik wetpɨwek war ik: 'Mɨtɨk hak enuk kan kerekyo enum. Ti ekepa.'
4 Nɨpaa enum eik masistret ap kekepye ere maain hɨrak han kitet menmen im hɨrak katɨp, 'Hi ap hɨnapen God au, hi ap hanhan mɨt.
5 *Hi akaap mɨte weiniye hentar hɨm hɨre wetpewem te hɨre ewu werek o au en, hɨre waunen hekrit hekrit te waurekya han enuk eriuwerep.' "
6 Jisas wen katɨp, "Yi eiyɨmtau hɨm me mɨtɨk masistret enuk ketpim, yi han ekitetim.
7 In ek yi han ekitet God kakɨkaap mɨt nɨrak kakɨmtor hɨm mɨr kerek hɨr nɨnap nanitɨwekhi ekɨkepi wɨtaan wanewik o au? Te hɨrakkakɨkepi waswas o au?
8 Hi etpi, God kakɨkepi kakɨmtau hɨm mi kakrɨakem wasenum. Te maain hi Mɨtɨk ke wit ke Mɨtɨk Iuwe hi pɨke enen tɨ, mɨt hɨr han ekiteta nanitehi God menmen nanmeriyo o au?"

Hɨm tok piksa me mɨtɨk ke

* **17:32** Jen 19:17, 26 * **17:33** Lu 9:24 * **17:37** Jop 39:30 * **18:1** Ro 12:12; Kl 4:2; 1Te 5:17 * **18:5** Lu 11:7-8

Farisi ketike mɨtɨk enuk kari pewek me mɨt ne takis

9 Jisas hɨrak wen katɨp hɨm tok piksa im e me mɨt kerek han kitet hɨras hɨr nɨrɨak menmen yaaim, te nɨnaain han en nɨrɨak menmen enum.

10 Hɨrak katɨp kar ik: "Mɨtɨkɨt wiketeret tɨniu ten wɨnak iuwe ke God hɨrakɨt titehi God menmen. Hak ke mɨt ne Farisi, hak ke mɨt nari pewek me takis me mɨt.

11 *Mɨtɨk ke Farisi kerp hɨrekes kitehi God kar ik: 'God, hi han yaaik heriuwit hentar hi ap enuk har ke mɨt han au. Hi ap enuk o sampeine hari pewek me mɨt, hises menmen enum o etike mɨte wɨrɨran au. Hi ap har mɨtɨk ik enuk kerek kari pewek me takis me mɨt au.

12 *Me wɨ wik me wik miutɨp miutɨp, hi au hɨt nɨnpɨ hau te hi hituthi menmen. Hi pewek mei man hi ewepim ewetut pɨnam kike, hi ehɨt pɨnam kerek mepeit en.'

13 *Hɨrak katɨp kar ik, te mɨtɨk enuk kari pewek me mɨt me takis, hɨrak keit wɨnak ke God kerp yanɨmɨn, hɨrak ap kɨkɨamnaan men niu wit ke God au. Hɨrak yɨnk enuk kɨwaai his kewen han pank kɨrak katɨp God, 'Ti hanhan heriuwa. Hi mɨtɨk enuk hɨrɨak menmen enum.'

14 *Jisas katɨp, "Hi hetpi, mɨtɨk ik ek enuk kari pewek me mɨt, hɨrak kɨnaaiwɨr wɨnak ke God hɨrak God katɨp hɨrak yaaik. Te mɨtɨk hak eik au. Mɨtɨk kerek han kitet hɨrak yaaik kinɨn mɨt han, God kaktɨp hɨrak weinɨk. Te mɨtɨk kerek hɨrak han kitet hɨrak weinɨk, God kakrekyɨwek kaktɨp hɨrak yaaik iuwe."

Jisas kewis his mentar nɨkerek kitehi God naanmamror

(Mt 19:13-15; Mk 10:13-16)

15 Mɨt han neit nɨkerek kike nɨr neri nan Jisas te hɨrak ekwis his emɨnteri ekitehi God naanmamror. Te mɨt disaipel nɨr miye haai nɨr hɨr natɨp neneri nar ik: "Jisas epei kɨkaap mɨt yapɨrwe hɨr nɨnap. Nɨkerek kike hɨr weinɨn. Yi einopɨn!"

16 Te Jisas kenɨne nɨkerek kike enɨnen enɨrek, hɨrak katɨp mɨt disaipel nɨrak, "Yi eiwisi hɨr enɨnen. Yi ap eiweni eiyɨntar mɨt hɨr nanises hɨm me God hɨr han ekitet God nanɨr ke nɨkerek han kitet hɨm me miye haai netpim.

17 *Hi hetpi werek. Neimɨn ap nises hɨm me God nanwisɨk naanmampri nanɨr ke nɨkerek hɨr nises hɨm me miye haai nɨr, hɨr ap nanɨt menmen God kakwetɨrem taau."

Hɨm me mɨtɨk iuwe kinɨn mɨt ketenen menmen yapɨrwe

(Mt 19:16-30; Mk 10:17-31)

18 *Mɨtɨk kiutɨp ke mɨt iuwe ne Isrel kan kitɨwekhi kar ik: "Mɨtɨk Yaaik kerek ti hertei menmen ewepyapɨrem, hi erɨak

* **18:11** Lu 16:15 * **18:12** Jen 14:20; Mt 23:23 * **18:13** Sam 51:1 * **18:14** Mt 23:12; Lu 14:11 * **18:17** Mt 18:3 * **18:18** Lu 10:25

mekam te hi ehɨt hɨmɨn
yaaik hi ehu etike God
tipmain tipmain enum eik?”
19 Jisas ketpɨwek kar ik:
“Henmak te ti etpo hi yaaik?
Ti hertei ti atɨp hi hɨre
keimɨn te ti atɨp hi yaaik a?
Mɨtɨk kiutɨp kekre nɨmɨn ne
yi mɨt miyapɨr hɨrak yaaik
au. God kiutɨp kerekek.
20 *Ti hertei hɨm lo Moses
nɨpaa kewisɨm. ‘Yi ap eitike
miyapɨr kerek epei neit mɨt
yi ap eirɨran au emɨt! Yi
ap einep mɨt nani. Yi ap ei-
sawɨn eiyɨt menmen me mɨt
han. Yi ap eimipɨn eiwenɨn
hɨm mɨtɨk hak. Yi eiyises
miye haai ni eiyɨmtau hɨm
mɨr.’ ”
21 Mɨtɨk kerek ketenen
menmen yapɨrwe ketpɨwek,
“Nɨpaa kerek hi hɨre nɨkan
kike ere in ek hi epei hises
hɨm me God Moses kewisɨm
mau tɨwei.”
22 *Jisas kemtau menmen
im, hɨrak ketpɨwek, “Ti
wen erɨak menmen ham
miutɨp ti ap hisesim. Ti
etenen menmen yapɨrwe.
Ti eno esiuwe menmen mit
ehɨt pewek mamrerim ti
ewet mɨt enun weinɨn em.
Epei au, ti enen eisɨsa. Ti
erɨakem te God kakwetut
menmen yaaim mɨrak kakɨt
wit kɨrak.”
23 Mɨtɨk ketenen menmen
yapɨrwe kemtau hɨm im,
hɨrak han enuk kentar hɨrak
ketenen menmen yapɨrwe.
Hɨrak kɨnapen kakwet mɨt
em.
24 Jisas kɨrek, hɨrak
han enuk te hɨrak katɨp,
“Amɨrkeik te mɨt netenen
menmen yapɨrwe hɨr enwis
God kinɨni naanmamri hɨr
nises hɨm mɨrak. Taauye!
25 Miyak kamel (hɨrak kɨre
hos) kakno kakitet pewek
kɨhi taau. Mɨtɨk kerek wen
ketenen menmen yapɨrwe
kakno kakises hɨm me God
kakwis God kakinɨn naan-
mamrɨwek taauye!”
26 Te mɨt nemtau hɨm im,
hɨr nitɨwekhi, “Te keimɨn
God kaktɨwekhis kaku kak-
tikerek kaku kakɨt? Taauye!”
27 *Jisas kewenhi ket-
por, “Menmen mɨt ap
nanrɨakem, hɨram men-
men weinɨm God hɨrak
kakrɨakem.”
28 Te Pita katɨp, “Haiu epei
mɨnaaiwɨr wit kaiu, men-
men maiu misesit.”
29 Jisas ketpor kar ik:
“Hi hetpi im e. Neimɨn
nɨnaaiwɨr wit kɨr o
nɨnaaiwɨr miyapɨr nɨr o
kikrek nɨr o miye haairer o
nɨkerek nɨr nentar hɨr nises
hɨm me God,
30 hɨr nanɨt menmen
yaaim yapɨrwe me wɨ hɨr
nau tɨ ik e. Maain God
skelim mɨt, hɨr nanu nanɨt
nantikerek tipmain tipmain
enum eik.”

Jisas katɨp keteipim hɨrak kaki maain pɨke kakɨkrit

(Mt 20:17-19; Mk 10:32-34)

31 *Jisas keithis mɨt dis-
aipel nɨrak hiswiyen wik (12)
keri ken ketpor, “Eiyɨmtau!
Haiu mamno wit Jerusalem
menmen yapɨrwe mɨt pro-
fet nɨpaa newisɨm mau tɨwei

* **18:20** Eks 20:12-16; Diu 5:16-20 * **18:22** Mt 6:20 * **18:27** Mk 14:36 * **18:31** Lu 24:44

me hi Mɨtɨk ke wit ke Mɨtɨk
Iuwe hɨram mamnen.
32 *Te hɨr nanriuweta hi
ano his me mɨt enun ap ne
Isrel hɨr nanrekyo enum,
nanitɨtonaan, nanɨtpo enum,
nanɨnikɨn tɨmank mam-
newa.
33 Hɨr naniyep nanriuwe
nɨpɨn, hi ano te mɨt nan-
wenkeka hahu nu tentarakɨt
hi hahi. Me wɨ wikak hi pɨke
akrit ehu."
34 *Mɨt disaipel ap nertei
menmen werek werek au. Te
menmen kerek hɨrak ketpim
au mɨsawɨn ap meke yaain
au. Te hɨr ap nertei menmen
werek werek Jisas ketpim au.

*Jisas kɨkaap mɨtɨk
nanamɨr toto*
*(Mt 20:29-34; Mk 10:46-
52)*

35 Jisas kan menep wit
Jeriko, mɨtɨk kerekek
nanamɨr toto kau menep
yayiwe kenɨne mɨt miyapɨr
nanwetɨwek nan te kakɨt
menmen kakɨm.
36 Mɨtɨk nanamɨr toto kem-
tau mɨt yapɨrwe nan nanɨno,
hɨrak kitehi mɨt han kar ik:
"Mɨt nɨrɨak mekam?"
37 Hɨr netpɨwek, "Jisas ke
wit Nasaret kan kesipetit
ken."
38 *Hɨr netpɨwek te mɨtɨk
nanamɨr toto kɨnap katɨp,
"Jisas Nepenyek ke Devit. Ti
han etwenɨna."
39 Te mɨt kerek ninɨn ek
nenerek netpɨwek, "Ekintɨp
wɨre wɨre!" Te hɨrak pɨke
kɨnap yapɨrwe kenɨne hisi-
uwe, "Nepenyek ke Devit, ti
han ekepai naanmɨprai, te ti
han etwenɨna."
40 Jisas kemtewek hɨrak
kerp ketpor, "Eiyɨthis mɨtɨk
nanamɨr toto eiyɨk einen."
Hɨr neiyɨk nan, hɨrak kan
menep, Jisas kitɨwekhi kar
ik:
41 "Ti hanhan hi erekyut
mekam?" Mɨtɨk nanamɨr
toto katɨp, "Mɨtɨk Iuwe, hi
hanhan nanamɨr kai pɨke ek-
siupan te hi ahɨr menmen
werek werek."
42 *Hɨrak katɨp epei au,
Jisas ketpɨwek, "Ti esiupan
nanamɨr ehɨr menmen. Ti
han ekiteta te hi hekepit ti
hɨre yaaik."
43 Wasenum hɨrak kɨr
menmen werek werek kises
Jisas kewenɨpi God. Mɨt
yapɨrwe nɨrek, hɨr newenɨpi
God nentar hɨr han yaaik
neriuwerek.

19

Hɨm me Sakias

1-2 Jisas kepno kitet wit
Jeriko kesipatek kepno.
Mɨtɨk iuwe niuk mɨrak
Sakias hɨrak kepu wit ik.
Hɨrak kinɨn naanmɨpre mɨt
kerek hɨr nari pewek me
mɨt ne takis newet gavman
em. Hɨrak ketenen menmen
yapɨrwe.
3 Mɨtɨk ik hɨrak kare
kakɨr Jisas hɨrak keimɨn.
Hɨrak mɨtɨk kike yinak te
ap kakɨr Jisas kentar mɨt
yapɨrwe nerp menep menep
nesonɨwek.
4 Te hɨrak kesiuknen kinɨn
mɨt yapɨrwe ken kɨniu nu
fik kau niu (hɨrak kɨre tapɨr

* **18:32** Lu 9:22, 44 * **18:34** Mk 9:32 * **18:38** Mt 15:22 * **18:42** Lu 7:50

kup) hɨrak kakɨr Jisas kentar
hɨrak kakno kaksipaat nu ik
e.
5 Jisas kan kerp nu ik
e kɨkɨamnaan kɨr Sakias
ketpɨwek kar ik: “Sakias,
ekiuwe wasenum enen. Hi
etput, hi petepin atikewit
wauno wɨnak kit ek.”
6 Sakias kekiuwe wasenum
kan tɨ, hɨrak han yaaik keri-
uwe Jisas kekre han kɨrak,
hɨrak keriyaak ken wɨnak
kɨrak.
7 *Hɨr mɨt yapɨrwe nɨrek,
hɨr natɨpan nɨnan yipɨr
newɨrek hɨr natɨp nar ik:
“Jisas kakno wɨnak ke mɨtɨk
enuk kɨrɨak menmen enum.”
8 *Maain keit wɨnak eik,
Sakias kekrit kerp katɨp Jisas,
“Mɨtɨk Iuwe emtau! Hi ewet
pewek o menmen mai pɨnam
mamno mɨt enun winen
menmen auri. Te hi nɨpaa
emipɨn mɨt han ekinortɨp
pewek mɨr, hi pɨke ewetɨrem
mamrer mɨr kerek nɨpaa hi
etɨwem miutɨp, hi ewetɨrem
tekyaait.”
9 *Jisas katɨp te mɨt nau
en nemtewek. Hɨrak katɨp
kar ik: “Petepin mɨtɨk ik
epei keweikɨn sip kewet
menmen enum. Hɨrak
hɨrekes nepenyek ke Ebra-
ham kentar in ek hɨrak kises
God werek werek. Hɨrak
kises God werek werek
kentar
10 *hi Mɨtɨk ke wit ke Mɨtɨk
Iuwe, hi han te hi hɨnhatɨn
mɨt hɨr newaank hɨras nar
mɨtɨk ik, te hi ekepi etorhis.”

Jisas katɨp hɨm tok piksa ke mɨt naanmɨpre pewek me mɨtɨk hak
(Mt 25:14-30)

11 Jisas katɨp hɨm tok piksa
men mɨt kerek nemtewek
katɨp Sakias menmen. Hɨrak
katɨp hɨm im kentar in ek
hɨrak epei menep kakiun wit
Jerusalem kaki. Te hɨr mɨt
han kitet natɨp epei menep
te God kaknen kakriuwe
menmen mɨrak iuwe yaaim
kakinɨn naanmamre mɨt.
12 *Te Jisas katɨp kar ik:
“Nɨpaa mɨtɨk hak iuwe
kepu. Hɨrak kakno wit
hak keit yanɨmɨn te mɨt
han nanwisɨk kakre iuwe
naanmamre mɨt neit ein.
Maain hɨrak pɨke kaknen wit
kɨrak ik.
13 Menep hɨrak kakno,
hɨrak kenɨne mɨt hiswiyen
(10) nekepik nɨrɨak menmen
mɨrak, hɨr nan. Hɨr nan,
hɨrak kewtɨr pewek mar 20
kina miutɨp miutɨp. Epei
au, hɨrak ketpor, ‘Eiyɨmtau
menmen. Yi yayɨt pewek im
em, hɨram mamri meiyam
mamkiterem mamwaai ere
iuwe, te hi pɨke anen.’
14 *“In ek, mɨt han ne wit
kɨrak, hɨr nɨneinɨk te hɨr ne-
siuwe mɨt han nɨkaru nen
natɨp nar ik: ‘Haiu mɨnapen
mɨtɨk ik kakre iuwe naan-
mamrai.’
15 “Maain mɨtɨk iuwe epei
naanmɨpre mɨt pɨke kan,
wasenum hɨrak kenɨne mɨt
kerek nɨrɨak menmen mɨrak
em kerek nɨpaa neit pewek,
hɨrak keriyeiri hɨr nan nerp
ninaan mɨrak, hɨrak kitorhi

* **19:7** Lu 5:30, 15:2 * **19:8** Eks 22:1; Nam 5:6-7 * **19:9** Ap 16:31-34; Lu 13:16
* **19:10** Lu 15:4; Jo 3:17; 1Ti 1:15 * **19:12** Mk 13:34 * **19:14** Jo 1:11

me pewek nɨpaa hɨrak
kewetɨrem, te hɨr neit pewek
meiyam mamtikerem o au.
16 Mɨtɨk hak kiutɨp kinɨn
kan katɨp, ‘Mɨtɨk iuwe, me
pewek nɨpaa ti ewetewem
mar 20 kina, hɨram mari
ham mɨre 200 kina.’
17 *Mɨtɨk iuwe ketpɨwek
kar ik: ‘Ti yaaik, ti mɨtɨk
erekyau menmen mai
yaaim. Ti yaaik naanmɨprau
menmen kike mar im werek,
te hi ewisit naanmamre wit
iuwe mar hiswiyen (10) im
e.’
18 “Hɨrak epei ken, mɨtɨk
hak kerek kɨrɨak menmen
mɨrak ek kan katɨp, ‘Mɨtɨk
iuwe, me pewek nɨpaa ti
ewetewem mar 20 kina,
hɨram mari ham mɨre 100
kina.’
19 Hɨrak katɨp epei au,
mɨtɨk iuwe king katɨp me
mɨtɨk ik kar ik: ‘Ti naan-
mamre wit mar hispɨnak (5).’
20 “Hɨrak epei ken, mɨtɨk
hak kɨrɨak menmen mɨrak
kan katɨp, ‘Mɨtɨk iuwe, im
em hɨram pewek mit nɨpaa
ti ewetewem. Hi hɨsawɨnem
mekre wa hɨtɨn.
21 Hi hɨneinit hentar ti
menmen kerek mɨt han ni-
maam. Ti ewenkek menmen
kerek nɨpaa ti ap emɨr em au,
mɨt han namɨr.’
22 “Mɨtɨk iuwe king
ketpɨwek, ‘Ti mɨtɨk erɨak
menmen mai, ti enuk! Hi
pɨke ehɨt hɨm mit ti etpim me
hi, hi pɨke enit eriuwerem. Ti
hertei hi mɨtɨk enuk atɨp hɨm
tokik tokik ari menmen ap
mai ewenkek menmen kerek
hi ap epei hamɨr au mɨt han.
23 Henmak te ti ap ewisa
pewek mei mekre benk? Te
hi ehɨt meiyam kike weinɨm
mamtikerem wɨ kerek hi
pɨke han in a?’
24 Te mɨtɨk iuwe king
katɨp mɨt kerek nerp ein en,
‘Eiyɨt pewek emkeipnɨwek
eiwɨrem te yi eiwet mɨtɨk
hak kerek ketenen 200 kina
eiwetɨwekem.’
25 “Hɨr netpɨwek, ‘Mɨtɨk
iuwe mɨtɨk eik epei ketenen
200 kina, ekɨt.’
26 *“Mɨtɨk iuwe katɨp
kar ik: ‘Hi etpi mɨt
kerek netenen menmen
hɨram yapɨrwe, te maain
hɨrak mɨtɨk iuwe kakwetɨr
meiyaam. Te mɨt kerek ap
netenen menmen yapɨrwe
au, menmen kike kerek
hɨr netenenim, mɨtɨk iuwe
kaktɨwem mamkeipnor.
27 In ek mɨt nai nepan
nɨnaain hi hɨre mɨtɨk iuwe
naanmamror, yi eitorhis
einen in yi einɨp te hi ahɨri.’ ”

Jisas ken Jerusalem kakre mɨtɨk iuwe naanmamre mɨt
(Mt 21:1-11; Mk 11:1-11; Jo 12:12-19)

28 Jisas katɨp hɨm im epei
au, hɨrak kinɨn kɨniu kakno
wit Jerusalem.
29 Hɨrak kan menep ke wit
Betfasi ketike wit Betani keit
mɨniu (o neiyɨp) niuk mɨrak
oliv. Epei au, Jisas keriuwet
mɨtɨkɨt disaipel wik tɨniu
ten.
30 Hɨrak ketpɨwekɨt kar
ik: “Yi eino wit eik yi eiyɨr
donki nɨkik (hɨrak kɨre hos)
mɨt nekeipɨk kerp kerek
mɨt niutɨp niutɨp ap nɨpaa

* **19:17** Lu 16:10 * **19:26** Mt 13:12; Lu 8:18

newik wen au. Yi eisiupanek
eiriyaak eiyɨk einen in e.
31 Te mɨt han nanitihi, ‘Yi
yenmak te yi yesiupan ek,’ te
yi eiyɨtpor, ‘Mɨtɨk iuwe han-
han kaktɨwek.’ ”
32 *Hɨrakɨt ten ten ere
tɨnapɨn menmen mar ke
Jisas nɨpaa ketpɨwekɨtem.
33 Tɨnapɨnek o, hɨrakɨt
wen tesiupan hos, mɨt kerek
naanmɨpre hos netpɨwekɨt,
“Yi yenmak te yi yesiu-
panek?”
34 Hɨrakɨt tatɨp, “Mɨtɨk
iuwe kawɨr kakwik.”
35 Hɨr newenhi te hɨrakɨt
tari hos eik teiyɨk ten Jisas,
hɨr yapɨrwe newɨr saket
(hɨram mɨre laplap) mentar
hos sip kɨrak, te hɨr nekin
Jisas newisɨk kewik.
36 *Jisas kewik kepno,
hɨr mɨt nepno netikerek
nenepep saket newisɨm
minɨn mɨwaai yayiwe
neteikɨn hɨr newenɨpiyek
han yaaik neriuwerek.
37 Jisas kan menep wit
Jerusalem kerek yayiwe
kiun wank kekiuwe ken
mɨniu Oliv ek, mɨt disaipel
nɨrak yapɨrwe nererik
menep menep hɨr han yaaik
newenɨpi God nine henye
newep hɨm iuwe nentar
menmen yaaim hɨr epei nɨr
Jisas kɨrɨakem.
38 *Hɨr natɨp nar ik:
“God naanmamre Mɨtɨk
Iuwe kerek naan-
mamre haiu mɨt,
hɨrak kakɨkrehɨr God.
God hanhan keriuwai
haiu mɨt. God hɨrak
kakɨt niuk iuwe.”
39 Te mɨt han ne Farisi
kerek naanmɨpre hɨm me
Moses nekre mɨt yapɨrwe en
natɨp Jisas, “Mɨtɨk Iuwe, ti
atɨp mɨt disaipel nit wɨre
wɨre nentar hɨr natɨp God
keriuwetit te ti han tɨ ik.
Hɨram enum.”
40 Jisas kewenhi ketpor,
“Hi etpi, hɨr nekintɨp wɨre
wɨre, nan hɨremes kerek
mɨwaai yayiwe mamnap
mamtɨp mamwenɨpi niuk
mai.”

Jisas kɨkɨt Jerusalem kentar mɨt neweikɨn sip newetɨwek

41 *Jisas epei kan menep
wit Jerusalem, hɨrak kɨrek,
hɨrak kɨkɨt mɨt nau wit eik.
42 *Hɨrak katɨp, “Hi han-
han te yi mɨt petepin yertei
menmen eitɨwem me yi eiyu
werek werek, te in ek yi ap
yerteiyem taau.
43 Maain wɨ mamnen te
mɨt ni enun nepan nanɨnen
nanweikni hɨr naniyepeti
mɨt nanɨnke yinan hesini
nanɨnke yinan hasini.
44 *Te hɨr nanɨnen
naniwep yi mɨt miyapɨr
nanɨwaank wit ki. Ap te
nan mei miutɨp mamu kerek
nɨpaa mepu ek taau. Men-
men im mamnen mamɨntar
yi ap yertei wɨ God kan te
kakɨkepi.”

Jisas ken wɨnak iuwe ke

* **19:32** Lu 22:13 * **19:36** 2Kin 9:13 * **19:38** Sam 118:26; Lu 2:14 * **19:41** Jo 11:35 * **19:42** Ais 6:9-10; Mt 13:14; Ro 11:8 * **19:44** Lu 1:68, 21:6

God kepɨr mɨt nesiuwe menmen neit ein
(Mt 21:12-17; Mk 11:15-19; Jo 2:13-22)

45 Maain wɨ ham Jisas ken wɨnak iuwe kerek mɨt nererik natɨp hɨm me God neitai en, hɨrak kene mɨt kerek nesiuwe menmen mɨre sipsip o hore menmen ham mɨt namɨp nanwet God em, hɨrak kepɨri nen.

46 *Hɨrak ketpor kar ik: "Hɨm nɨpaa God ketpim mɨt newisɨm mau tɨwei mar im: 'Wɨnak kai mɨt netpim hɨrak ke hɨr nanɨno nanitehi God menmen naneitak.' Te yi yeweiknɨk kɨre wɨnak ke mɨt enun nekintɨp menmen newik."

47 *Epei au, hekrit hekrit Jisas katɨp mɨt miyapɨr hɨm mɨrak keit wɨnak iuwe ke God kerek ek. Te mɨt iuwe pris newet God menmen me mɨt, hɨr netike mɨt ne Skraip kerek natɨp mɨt miyapɨr hɨm me Moses, hɨr netike mɨt iuwe ninɨn mɨt, hɨr nimenɨpɨn Jisas hanhan nankɨp kaki.

48 *Te hɨr ap nɨrɨakem au nentar hɨr mɨt yapɨrwe nemtau hɨm mɨrak ap te nanɨnaaiwɨr hɨm meiyam miutɨp au. Hɨr hanhan netikerek neit wɨnak iuwe ke God eik.

20

Mit iuwe nitehi Jisas: Keimɨn kewisit ti ewepyapɨr hɨm me God?
(Mt 21:23-27; Mk 11:27-33)

1 Wɨ ham, kerek Jisas kepeit wɨnak iuwe ke God keit Jerusalem kerekek, hɨrak katɨp mɨt miyapɨr hɨm yaaim me God, mɨt han pris iuwe kerek newet God menmen me mɨt, hɨr netike mɨt ne Skraip kerek natɨp mɨt miyapɨr hɨm me Moses, hɨr netike mɨt iuwe hɨr naanmɨpre mɨt ne Isrel hɨr nan.

2 Hɨr nan hɨr nitɨwekhi, "Ti etpai, keimɨn kehimɨtenit te ti han hɨrɨak menmen im? Keimɨn ketput hɨram yaaim te ti hɨrɨakem?"

3 Jisas kewenhi ketpor, "In ek hi hitihi yi eiyɨtpewem.

4 *Mɨtɨk Jon, God keriuwetek kan hɨrak kɨkɨr mɨt neriuwe tɨpar ketpor hɨr enweikɨn sip enwet menmen enum o Jon hɨrekes han kitetim kɨrɨakem?"

5 *Hɨr natɨpan han kitetim mar im: "Haiu mamtɨp me God, te hɨrak kaktɨp, 'Hɨram meke God man te yi yenmak ap yises hɨm me Jon?'

6 Te haiu mamtɨp Jon hɨrekes han kitetim kɨrɨakem, mɨt yapɨrwe in en nanwɨr nan nanwep nanɨntar hɨr han kitet Jon hɨrak profet, God keriuwetek kan kewepyapɨr hɨm mɨrak."

7 Te hɨr newenhi natɨp Jisas nar ik: "Haiu ap mertei menmen Jon ketpim meke nein man?"

---

* **19:46** Ais 56:7; Jer 7:11 * **19:47** Lu 21:37, 22:53; Jo 18:20 * **19:48** Mt 21:46; Mk 14:1-2; Lu 20:19 * **20:4** Mk 4:1-5 * **20:5** Mt 21:32

8 Te Jisas ketpor, “Mar
keremem te hi ap hetpi
keimɨn keriuweta hi hɨrɨak
menmen.”

*Jisas katɨp hɨm tok piksa
me mɨt enun naanmɨpre ni me
waai nɨkim wain
(Mt 21:33-46; Mk 12:1-12)*

9 *Hɨrak ketpor epei au,
Jisas katɨp mɨt hɨm tok piksa
im: “Mɨtɨk kiutɨp kamɨr
wain nɨkim mau ni kewis
mɨt han naanmɨprewem.
Maain hɨr nanɨt ham, hɨrak
kakɨt ham. Epei au, hɨrak
kɨnaaiwɨr wit kɨrak ken
kakɨt wit hak ere maain tito
yapɨrwe.

10 *Me wɨ kerek hɨr
nanɨt waai nɨkim mewɨnki
kerem em, hɨrak keriuwet
mɨtɨk kerek kɨrɨak menmen
mɨrak kakno kakɨr mɨt
kerek naanmɨprewem, hɨr
enwetɨwek ham pɨnam. Te
mɨt kerek naanmɨpre ni
keremem nakɨp nenipek
yɨnk enuk nesiuwerek kan
ap ketenen menmen mei au.

11 Maain hɨrak pɨke keri-
uwet mɨtɨk hak ken te mɨt
naanmɨpre ni keremem hɨr
nakɨp nenipek yɨnk enuk ne-
siuwerek pɨke kan ap kete-
nen menmen mei au.

12 Hɨrak pɨke kan ap
ketenen menmen au, hɨrak
keriuwet wok mɨtɨk hak
kepno, te mɨt naanmɨpre ni
hɨr nakɨp kaa hɨr newɨrek
kenpɨn.

13 Hɨr newɨrek kenpɨn,
mɨtɨk ke ni hɨrekes katɨp,
‘Hi arɨak mekam te hi ehɨt
menmen mai pɨnam? Hi
hertei. Hi esiuwe nɨkan
kai nɨpaa hi hinaak kiutɨp
kerek ek. Hɨrak ekno te
hɨr han ekitetik enwetɨwek
menmen.’

14 Hɨrak keriuwetek
ken ni eim, te mɨt kerek
naanmɨprewem nɨrek hɨr
natɨpan, ‘Ik ek hɨrak nɨkan
kɨrak hɨrekes kerek ek. Haiu
emkɨp te haiu mamɨt ni me
waai wain hɨram maiu.’

15 Te hɨr nepɨrek kaknopɨn
ni me waai nɨkim kerem em,
hɨr nakɨp. Mɨtɨk hɨrekes ke
ni keremem ekrɨak mekam
me mɨt naanmɨpre ni mɨrak?

16 Hi hetpi hɨrak eknen
eknep mɨt kerek naanmɨpre
ni eim, hɨrak pɨke ekwet
han em naanmɨpre ni me
waai keremem.” Mɨt hɨr
nemtau hɨm im hɨr natɨp,
“Taau! Emɨt! Mɨt kerek
naanmɨpre ni ap te nanrɨak
enum marim auye!”

17 *Jisas kɨri ketpor kitorhi
kar ik: “Menmen im ap te
mamnen taau, kenmak hɨm
me God mau tɨwei matɨp
mar im:
‘Teinɨk kerek nɨpaa mɨt
kerek nime wɨnak
ek nɨneinɨk nenkerek
newisɨk kɨwaai?’

18 *Mɨt neimɨn niutɨp niutɨp
kerek neweikɨn sip neweto
hɨr nar ke mɨt hɨr nerewo
teinɨk ek hɨrak kakrenirɨr
kike kike nanriwaank.
Teinɨk kakɨnke kakɨntar
neimɨn hɨrak kaksesi tɨkip
tɨkip mamre niutɨp. (Hi
kerekek hɨre teinɨk ik.
Keimɨn ap kises hɨm mai
kakɨwaank hɨrekes.)”

19 *Mɨt hɨr natɨp mɨt miyapɨr
hɨm me Moses netike mɨt

* **20:9** Ais 5:1 * **20:10** 2Kro 36:15-16 * **20:17** Sam 118:22 * **20:18** Ais 8:14-15 * **20:19** Lu 19:47-48

iuwe pris kerek nin+n
m+t han, h+r hanhan in
ek nan+this Jisas nank+p
nentar h+rak kat+p m+t
h+m wein+m tok piksa me
h+r m+t iuwe keriyen. Te
h+r n+napen m+t miyap+r
yap+rwe nererik menep
menep, te h+r net+wekhis
nan+p au.

M+t nan nitehi Jisas menmen me nanwet gavman pewek me takis
(Mt 22:15-22; Mk 12:13-17)

20 *Te h+r nemer+r w+ te
nant+wekhis. H+r nehim+tan
m+t enun nemip+n h+r
n+re yaain te h+r nan+nen
nanmip+n Jisas nanit+wekhi
menmen te h+r nanwis+k
kakno his me m+t+k iuwe
Gavman ke Rom.
21 H+r nan nat+p
Jisas, "Kaiu Iuwe, haiu
mertei menmen ti etpim
ewepyap+rem h+ram yaaim.
Haiu mertei ti ap h+naain m+t
iuwe o m+t neim+n wein+n.
H+ram menmen wein+m ti
etpor h+m yaaim me God
keremem.
22 *Ti etpei h+ram yaaim
werek te haiu emwet m+t+k
iuwe naanm+pre m+t ne Rom
netikewei pewek me takis o
au?"
23 Te Jisas kertei kekre han
k+rak h+r nemip+n te h+rak
ketpor, "Yi yenmak te yi yi-
tauhiyem a?
24 Yi eiteikno pewek kei
kiut+p. H+m+n metike niuk
me keim+n im em?" H+r
newenhi, "M+t+k iuwe Sisa
kerek naanm+pre m+t ne
Rom ek."
25 Te Jisas kat+p, "Yi ei-
wet m+t+k iuwe naanm+pre
m+t ne Rom menmen lo met-
pim. Te yi eiwet God men-
men h+m me Moses kere-
mem metpim."
26 H+r ap nemtau h+m mei
enum h+rak ketpim te h+r
nanriyaak me nanam+r me
m+t neiy+k nan+no au. Te
h+r nekint+p w+re w+re neit,
h+r han kekrit neriuwe h+m
m+rak.

M+t nitehi Jisas menmen me m+t nani p+ke nan+krit
(Mt 22:23-33; Mk 12:18-27)

27 M+t han pris h+r nises
h+m me Sadyusi, h+r nan
Jisas. H+r keriyen han kitet
m+t epei naa ap te p+ke
nan+krit taau. H+r nit+wekhi
nar ik:
28 *"M+t+k Iuwe, m+t+k
Moses kewisai h+m lo im
em: 'M+t+k kaa k+naaiw+r
m+te p+rak te n+kerek au,
m+t+k kerekek n+kik o heiy-
iuwe k+rak ek+t m+te p+rak
weiniye kerepep te h+re p+ke
ewine n+kerek en+krehr ke
m+t+k n+paa kaa ek e.'
29 N+paa m+t+k ketike
kikrek n+rak hisp+nak kiut+p
(6) ne haai kiut+p h+r nepu.
Heiyiuwe k+r keit m+te.
Maain h+rak kaa, te h+rak ap
epei kine n+kerek nei wen
au.
30 Te n+kik k+rak kerek
n+m+nek ek ket+we te h+rak
kaa ap epei kine n+kerek au.
31 N+mnek ket+we te
menmen mar im me h+rak+t

* **20:20** Lu 11:54 * **20:22** Ro 13:6-7 * **20:28** Diu 25:5

hisp+nak wik (7), h+r naa te
ap h+r nine n+kerek nei au.
32-33 H+r naa, maain m+te
h+re waa. Maain w+ God
kak+k+an m+t nan+krit, m+te
ip e pe m+t+k keim+n ke m+t
hisp+nak wik (7)?"
34 H+r nit+wekhi epei au,
Jisas kewenhi ketpor, "M+t
miyap+r in ek h+r neitan.
Haairer ne miyap+r n+han
h+ram, h+r nesiuwe n+kerek
n+r nan+no nan+t pewek nan-
mereyi.
35 Te m+t netike miyap+r
kerek h+r yaain en nentar h+r
newis God naanm+pri, h+r
nani te maain God kak+k+an
h+r nan+krit nanu te maain
h+r ap p+ke nan+tan taau.
36 *H+r nan+re m+t ensel
nentar h+r ap te nani au. H+r
nanu nanre n+kerek ne God
nan+ntar h+r naa h+r p+ke
nan+krit.
37 *M+t+k Moses kat+p
keteiknai werek werek kerek
m+t naa maain nan+krit
nanu. H+m me God mau
t+wei Moses kewis+m mat+p
menmen me w+ h+rak k+r
si taak nu ap kaa au, h+rak
kat+p ke M+t+k Iuwe, 'H+rak
God ke Ebraham, God ke
m+t+k Aisak, m+t+k Jekop
kerek n+paa enum eik nepu.'
38 *Menmen im meteiknai
h+rak God ke m+t h+r naa au.
H+r nepu. Haiu m+t in han
kitet m+t epei naa, te God
kat+p au h+r h+m+n k+r kepu.
H+r n+naaiw+r y+nk k+r kaa
kerekek te nan+t y+nk hak
yaaik."
39 M+t han ne Skraip kerek
newepyap+r h+m me Moses
newenhi nat+p, "M+t+k Iuwe,
ti epei at+p werek."
40 H+r y+nk enuk n+naain
nanitehi Jisas menmen
meiyam au.

Jisas kitehi Sadyusi h+m me m+t+k God kehim+tanek kak+kaap haiu m+t

(Mt 22:41-46; Mk 12:35-37)

41 Jisas ketpor, "Nen-
mak m+t kerek nat+p m+t
miyap+r h+m me Moses
nat+p M+t+k Krais kerek
God kehim+tanek h+rak
nepenyek ke Devit kerekek
a?
42 *H+rak nepenyek k+rak
kerekek au kentar Devit
h+rekes kat+p mau t+wei Sam
kar ik:
'God h+rak kat+p M+t+k Iuwe
kai:
Ti ehu etikewa har ke m+t
iuwe,
43 ere maain hi enep m+t nit
enun nepan epei au nesi.'
44 Devit kene nepenyek k+rak
"M+t+k Iuwe kai." Markeik te
M+t+k Iuwe God kehim+tanek
kaknen kak+kaap m+t h+rak
kakre nepenyek ke Devit
kerekek a?" Jisas kat+p
menmen im keteik+n m+t
h+rak k+re God.

Jisas kat+p m+t naan-mamre h+ras me menmen m+t kerek newepyap+r h+m me Moses h+r nisesim

(Mt 23:1-36; Mk 12:38-40; Lu 11:37-54)

45 M+t yap+rwe nererik
nemtewek, Jisas kat+p m+t
n+rak disaipel menmen im:
46 "Yi naanmamre h+ras
me m+t iuwe newepyap+r

* **20:36** 1Jo 3:1-2 * **20:37** Eks 3:2-6 * **20:38** Ro 14:8-9 * **20:42** Sam 110:1

hɨm me Moses. Hɨr nanɨno
ein ein neweikɨn laplap
saket nokik kerek meteikɨn
mɨt hɨr nises God, hɨr han
yaaik nantɨpan neiyewowan
nanɨrp wit maket kerek mɨt
nererik nesiuwe menmen.
Hɨr hanhan nanu yeno mɨt
nehimɨtanem me mɨt iuwe
neit wɨnak kerek mɨt nererik
nekine hɨm me Moses, o
wɨnak mɨt nererik naam
menmen neriuwe mɨt han.
47 Hɨr hanhan nɨsawɨn
nanri menmen, wɨnak o tɨ
me miyapɨr mɨt nɨr epei
naa nesiupani. Hɨr epei
nari menmen, te hɨr nanɨno
wɨnak ke God hɨr nemipɨn
nitehi God menmen neteikɨn
mɨt yapɨrwe hɨr yaain.
Maain God kakɨwaanki
wɨsenum nanɨntar hɨr ne-
mipɨn nɨrɨak enum.”

21

Mɨte weiniye nɨpaa mɨtɨk kɨre kaa, hɨre wewet God menmen
(Mk 12:41-44)

1 Jisas kerenaan kɨr mɨt
netenen menmen yapɨrwe
hɨr newɨr pewek yapɨrwe
mekre tɨkenup mɨwaai
wɨnak iuwe ke God.
2 Hɨr newɨrem, Jisas kau
kɨr mɨte weiniye nɨpaa mɨtɨk
kɨre kaa hɨre wewɨr pewek
kike wik mepno mekre
tɨkenup kerekek.
3 *Hɨre wewɨrem epei au,
Jisas katɨp, “Hi hetpi, mɨte
weiniye ip e nɨpaa mɨtɨk
kɨre kaa, hɨre wewɨr pewek
mekre tɨkenup hɨram minɨn
mɨt han.
4 Mɨt han en hɨr newis
ham kerek epei nenkerem
men, pɨnam au meit, te hɨr
newet God em. Te hɨre wete-
nen pewek mei yapɨrwe au,
te hɨre wewisɨm wenepim
kerek hɨre wetenenim me
weiyɨm wawɨm menmen.”

Jisas katɨp wɨnak iuwe ke God maain mɨt nanɨwaankek kakɨt
(Mt 24:1-2; Mk 13:1-2)

5 Mɨt han hɨr natɨp men-
men me wɨnak iuwe ke God
hɨrak yaaik nan yaaim mɨre
teinɨk mɨt newen ninaan
mewik, menmen ham yaaim
mɨt newisɨm neiyɨm neses
wɨnak neriuwerem. Te Jisas
ketpor,
6 *“Hɨram menmen im
yi yɨrem, maain wɨ mam-
nen te ap nan kei kiutɨp
kaku taau, te menmen
meiyam miutɨp miutɨp
mamu mamɨntereram taau.
Mɨt nanwɨrem mamno tɨ
heriyai heriyai.”

Jisas katɨp menmen maain mamnen mamɨwaank mɨt
(Mt 24:3-14; Mk 13:3-13)

7 Hɨr mɨt en nitɨwekhi
nar ik: “Mɨtɨk Iuwe, me
wɨ mekam te menmen im
mamnen? Menmen mekam
mamnen mamteiknei wɨ
epei menep te menmen im
mamnen?”
8 Jisas ketpor, “Yi naan-
mamre hɨras te mɨt ap
nanmitipɨn. Mɨt yapɨrwe
nanɨnen nanɨkrehɨr kai, hi
Mɨtɨk God kehimɨtana hi
akaap mɨt. Hɨr niutɨp niutɨp
nanɨnen nantɨp, ‘Hi epei
han,’ o ‘Wɨ epei man menep
te tɨ kakɨwaank kakɨt.’ Yi

* **21:3** 2Ko 8:12 * **21:6** Lu 19:44

eiyɨmtau hɨm im eiyisesim
au emɨt!
9 Maain yi eiyɨmtau mɨt
nanɨnepan wɨsenum yi ap
einapen eipɨrpɨr au emɨt!
Menmen ham yapɨrwe
maminɨn mamnen keremem
te wɨ eik enum epei man
menep wen au.”

10 Jisas wen katɨp, “Mɨt
ne wit hak iuwe kiutɨp
nantike mɨt han ne wit hak
iuwe nanɨnepan, gavman
han nantike gavman han
nanɨnepan.
11 Menmen enum mamnen
tɨ. Tɨ kaktanɨk kakrer wit
wit, hawɨ au, te menmen
mamwo au. Mɨt miyapɨr
nɨnpɨ mamɨn. Menmen
enum mamɨkrit mamnen
te yi yainap. Menmen
enum mamtike menmen
ham iuwe me nepni mamɨr
te yi yayɨrem.

12 *“Menmen im maain
mamnen te im minɨn mam-
nen. Mɨt hɨr nanwepiyapɨr
me menmen yi yɨrɨakem,
nanrekyi enum te nanɨswi yi
yaino mɨt kerek naanmɨpre
wɨnak kerek mɨt nekine hɨm
me Moses, o mɨt iuwe, o
gavman te hɨr nanriwaank
yaino wɨnak enuk yaiyɨntar
yi yises hɨm mai.
13 Im em hɨram wɨ yaaim
te yi eiwepyapɨr hɨm yaaim
me God.
14 Yi ap eiyinɨn han ekitet
menmen yi eitɨp mɨt iuwe
em naanmampre hɨras
au emɨt! Yi ap eirɨakem
eiyɨntar
15 *hi eweti hɨm mai yaaim
yi yaiyɨrtei menmen werek
werek te mɨt kerek hɨr nepan
ni en ap te nanwepiyapɨr
nanweni hɨm me ninaan me
gavman ke menmen yi yet-
pim.
16 *“Mɨt enun nantike miye
haai ni, o kikrek ni, yenterer
ni, o ni yinan, hɨr nanriuweti
yaino mɨt enun nepan, hɨr
naniwep yi mɨt neiyan.
17 Mɨt yapɨrwe nanɨneini
nanɨntar yi yises hɨm mai.
18 *Te God naanmamre
hɨmɨn ki yi eiyu werek
werek.
19 *Yi han tokik eiyu eiyises
hɨm mai te mɨt naniwep
yi yayi, maain hɨmɨn ki
kaku werek werek yi yayu
yaitikewa.

*Jisas katɨp maain mɨt
nanɨwaank wit Jerusalem
(Mt 24:15-21; Mk 13:14-
19)*
20 “Maain wɨ kerek yi eiyɨr
mɨt ne ami enun nepan
nanɨnen nanweikɨn wit
Jerusalem, te yi eiyɨrtei wɨ
epei man menep te mɨt
nanɨwaankek.
21 Te neimɨn nau provins
Judia enrɨr enɨno mɨniu (o
neiyɨp) enu enɨt en. Neimɨn
kerek nau wit Jerusalem hɨr
enɨno enɨnopɨn. Neimɨn
kerek nerer wit wit kɨrapɨt
menep Jerusalem ap pɨke
enɨnen wit kɨr iuwe ek enu
enɨt en au emɨt!
22 *Wɨ im hɨram wɨ God
kakrɨak mɨt enum kakɨntar
menmen enum hɨr nɨrɨakem

* **21:12** Mt 10:18-20; Lu 12:11-12 * **21:15** Ap 6:10 * **21:16** Mt 10:21-22
* **21:18** 1Sml 14:45; Lu 12:7 * **21:19** Hi 10:36 * **21:22** Diu 32:35; Jer 5:29, 46:10; Hos 9:7

mar ke nɨpaa hɨm me God
mau tɨwei metpim mamnen.
23 *Maain me wɨ im hɨr
miyapɨr nanine nɨkerek
hɨr han enuk, hɨr nantike
miyapɨr nɨnan nɨkerek
kike newetɨr nɨm nanɨntar
hɨr ap nanrɨr waswas au.
Menmen im enum mamnen
mamɨwaanki. Menmen
enum mamnen mɨt nanu tɨ
ik e, God kakrɨak mɨt ne Isrel
enum enum.
24 *Mɨt han hɨr mɨt enun
nanɨnɨp nanriuwe hɨne me
his, hɨr nantorhis nanriyei
nanɨno nanrer wit wit
nanrɨak menmen me mɨt
han. Te mɨt kerek hɨr ap ne
weiwɨk me Isrel au, nanu wit
Jerusalem naanmamrɨwek
ere wɨ kerek God kewis
mɨt nanweikɨn sip nanwet
menmen enum hɨram epei
au.

Maain Mɨtɨk ke wit ke Mɨtɨk Iuwe hɨrak pɨke kaknen (Mt 24:29-31; Mk 13:24-27)

25 *"Maain menmen
yapɨrwe mamu nepni
mamɨr im: Hɨram wepni,
hɨr, wenke mamweikɨnhis
mamre menmen ham, mɨt
nanrer wit wit han toenuk
nanɨnapen nanɨmtau wan
sɨr mewenɨn wan kakniu.
26 Mɨt yapɨrwe nanɨr men-
men im han kakitet men-
men meiyam enum mam-
nen tɨ ik te hɨr han toenuk
nanpɨrpɨr nanɨnkewɨn nan-
waai nanɨnatɨn. Menmen
iuwe mau nepni mamɨnke
mamnaaiwɨr wit mɨr mam-
nen in, mamno ein.
27 *Te in ek yi eiyɨr hi Mɨtɨk
ke wit ke Mɨtɨk Iuwe hi anen
akre napɨ etike menmen mai
iuwe mamtike menmen mai
yaaim mamrehɨhe.
28 *Menmen im enum
mamɨkrit mamnen, yi han
ekitet hi Mɨtɨk Iuwe menep
hi anen akepi etihis, te yi
ap einaain au emɨt! Yi han
yaaik eiyu eiyɨt."

Menmen mamu nepni mamteikɨn Jisas menep te pɨke kaknen mamɨr ke nu fik keteiknai menmen (Mt 24:32-35; Mk 13:28-31)

29 Hɨrak ketpor epei au,
Jisas ketpor hɨm tok piksa
ham im: "Yi han ekitet nu
fik kerek hɨrak kɨre nu hamis
ketike nu ham.
30 Wɨ yi eiyɨr nu heneik
mɨram mamɨnsiunen, yi
eitɨp, 'Wepni yaaik epei te
kaknen.'
31 Mar im yi yayɨr men-
men im me nepni o wan
hɨram mamnen mamɨr ke hi
epei hetpiyem, te yi eiyɨrtei
God menep te kaknen naan-
mamre mɨt miyapɨr ne tɨ.
32 "Hi hetpi werek. Mɨt
nau tɨ in ek ap nani ere
wɨ mamnen te menmen
yapɨrwe hi hetpim mar im
hɨram mamɨkrit mamnen.
33 *Maain nepni mamtike
tɨ ik mamɨwaank mamɨt te
hɨm mai taau, mamu mamɨt
tipmain tipmain enum eik.

Jisas katɨp mɨt disaipel nɨrak hɨr naanmamre hɨras

* **21:23** 1Ko 7:26 * **21:24** Esr 9:7; Sam 79:1; Ais 63:18; Ro 11:25; Rev 11:2
* **21:25** Sam 46:2-3, 65:7-8; Rev 6:12-13 * **21:27** Dan 7:13; Mt 26:64; Rev 1:7
* **21:28** Ro 13:11 * **21:33** Lu 16:17

me wɨ God kaknen naanmamre mɨt

34-35 *"Yi naanmamre hɨras ap han ekitet yayɨm menmen yapɨrwe, tɨpar si enum, o menmen me tɨ, ni mi o sak o menmen im au emɨt! Hekrit hekrit yi han ekite eirɨak menmen im keremem te wɨ hi Krais pɨke enen, yi ap yemeriya werek werek au. Wɨ im mamnen mamwepyapɨr mɨt yapɨrwe nau tɨ nerer wit wit hɨr ap nises God nanɨr ke miyak ketari tɨrpe kakɨkɨp.

36 *Naanmamre hɨras eiyitehi God hekrit hekrit te yi eiyɨrp han tokik me menmen enum me wɨ enum mamnen te maain yi wen eiyises hɨm mai yi yaain te yi eiyu eitikewa hi Mɨtɨk ke wit ke Mɨtɨk Iuwe."

37 *Me wepni, Jisas ken wɨnak iuwe ke God hɨrak kewepyapɨr hɨm mɨrak katɨp mɨt em. Me wɨtaan, hɨrak kɨniu mɨniu (o neiyɨp) Oliv ken kɨwaai ein.

38 Wanewik hekrit, hɨr mɨt miyapɨr nanpɨno wɨnak iuwe ke God nanɨmtau hɨm mɨrak.

22

Mɨtɨk Judas katɨp kakwet Mɨtɨk Iuwe Jisas kakwisɨk kakno his mɨr

(Mt 26:1-5, 14-16; Mk 14:1-2, 10-11; Jo 11:45-53)

1 *Wɨ epei man menep kerek mɨt ne Isrel han tewenɨn wɨ kerek nɨpaa God kari maamrer nɨr nɨnaaiwɨr wit Isip, hɨrak ken kenep mɨt newiyen. Wɨ im hɨr nekinaam Pasova, hɨr ap newis yis mekre bret au.

2 *Mɨt iuwe pris netike mɨt ne Skraip kerek natɨp mɨt miyapɨr hɨm me God kerek Moses kewisɨm mau tɨwei, hɨr han kitet mamɨrkeik te hɨr nanɨnep Jisas nanɨntar hɨr nɨnapen nanriyaak kakɨt wit yaain te mɨt kerek nises hɨm mɨrak hɨr nanɨnɨp.

3 *Te Seten kan kari han ke Judas kerek mɨt nenewek "Mɨtɨk ke wit Keriot," kerek hak kiutɨp ke mɨt disaipel hiswiyen wik (12).

4 Seten kari han kɨrak te Judas ken katɨp mɨt iuwe pris netike mɨt iuwe naanmɨpre polis ne wɨnak iuwe ke God, hɨrak ketpor ekɨrkeik te hɨrak ekwetɨr Jisas kakno his mɨr.

5 Hɨr nemtewem, te hɨr han yaaik natɨp nanwetɨwek pewek.

6 Judas kewenhi pewek te hɨrak han kitet ekɨrkeik te hɨrak kakwepyapɨr Jisas kakwet mɨt iuwe rek, te mɨt yapɨrwe nepu au hɨr nanɨtariyek.

Mɨtɨkɨt wiketeret te mɨt disaipel temani menmen tɨrɨakem me wɨ Pasova

(Mt 26:17-25; Mk 14:12-21; Jo 13:21-30)

7 *Wɨ epei man te mɨt ne Isrel nanɨm bret yis mekrerem au. Me wɨ ik hɨr mɨt enɨnep sipsip enɨr ke hɨm me Moses mau tɨwei metpim,

* **21:34-35** Mt 24:48-50; Mk 4:19; Lu 17:27; 1Te 5:3 * **21:36** Mk 13:33; Rev 6:17 * **21:37** Lu 19:47 * **22:1** Eks 12:1-27 * **22:2** Lu 20:19 * **22:3** Jo 13:2, 27 * **22:7** Eks 12:1-27

hɨr nanɨm me wɨ Pasova han
tewenɨn God kɨkaap maam-
rer nɨr nɨpaa nɨnaaiwɨr Isip.
8 Me wɨ im Jisas keri-
uwet Pita ketike Jon
ten ketpɨwekɨt, “Yi eino
eiraimani menmen eirɨakem
me wɨ Pasova te haiu
mamɨm.”
9 Hɨrakɨt titɨwekhi, “Ti
hanhan hawɨr waumani
menmen wawɨt nein?”
10 Jisas ketpɨwekɨt,
“Eiyɨmtau. Yi eino wit iuwe
ek yi yayɨr mɨtɨk keremɨme
mɨn tɨpar mekrerem. Yi
eisesik einɨk eino wɨnak
kerek hɨrak kaknɨk kakno
kakɨkrerek.
11 Te yi eitɨp mɨtɨk hɨrekes
ke wɨnak kar ik: ‘Mɨtɨk iuwe
kawɨr ketput, Ti eweto haau
meiyam em te hi etike mɨt di-
saipel nai mamɨm menmen
me Pasova mamwi.’
12 Hɨrak kakteikni haau
yaaim mau niu ein epei
newis menmen mekrerem.
Yi eiyɨt menmen eiwisɨm
emwaai haau im e.”
13 *Hɨrak katɨp epei au,
hɨrakɨt ten tɨnapɨn menmen
kerek epei Jisas ketpɨwekɨt
em, te hɨrakɨt tɨrɨak men-
men mɨwaai werek werek
te hɨr nanɨm menmen me
Pasova.

*Jisas kewet mɨt nɨrak dis-
aipel Komunion hɨr naam, te
hɨr han tewenɨnek*
*(Mt 26:26-30; Mk 14:22-
26; 1Ko 11:23-25)*

14 Hɨrakɨt temani menmen
epei werek, Jisas ketike mɨt
aposel nɨrak nar hiswiyen
wik (12), hɨr nan nau
neweikɨnan nanɨm men-
men.
15 Hɨr nau en, Jisas ket-
por, “Hi hanhan iuwe me
hi hahɨm menmen im me
Pasova etikewi maminɨn te
maain hi hahi.
16 *Hi hanhan ehɨm men-
men im entar hi etpi, hi ap te
ehɨm menmen meiyam mar
im ere maain God kaknen
naanmamri yi mɨt nai.”
17 Jisas ketpor epei au,
hɨrak kekin wa hesnu keri-
uwe tɨpar wain, hɨrak kitehi
God ketpɨwek kar ik: “Ti
yaaik.” Epei au, hɨrak katɨp,
“Yi eiyɨt tɨpar mekre wa
hesnu ik ek, eiwenem emrer
yi mɨt.
18 Hi hetpi ap te hi pɨke
ehɨm tɨpar wain im me wɨ
im ere maain God kakinɨn
kaknen naanmamri yi mɨt.”
19 *Epei au, hɨrak kekin
bret kerek ek, hɨrak kitehi
God ketpɨwek, “Ti yaaik,”
te hɨrak kewepik kewetɨrek
katɨp, “Ik ek hɨrak kɨre
yɨnk kai. [Hi hahi te
akepi. Yi yaitɨwem yayɨm
han etwenɨn menmen hi
arɨakem.”
20 Hɨr naam epei au, mar
keremem hɨrak kewetɨr wa
hesnu tɨpar wain mekrerem,
hɨrak ketpor, “Mar im tɨpar
wain hi ewenem mekre wa
hesnu ik e, hɨram hemkre
mai mamwen mamkepi yi
mɨt te God kakweti hɨm kon-
trak ham mɨrak yaaim me
yi eitikerek eikiyan eiyu han
kiutɨp.]
21 *Yi eiyɨmtau! Hɨrak
mɨtɨk kerek maain kakwe-

* **22:13** Lu 19:32 * **22:16** Lu 13:29 * **22:19** Lu 24:30 * **22:21** Sam 41:9; Jo 13:21-22

payapɨr epei kau ketikewai
kaam menmen.
22 Hi Mɨtɨk ke wit ke Mɨtɨk
Iuwe hi hahi ahɨr ke nɨpaa
God epei katɨp, te mɨtɨk
kerek kakwepayapɨrek,
hɨrak kakɨwaank hɨrekes.”
23 Hɨr nemtewek epei
au, hɨr nekrit nitehiyan ne
hɨr hɨras keimɨnak maain
kakrɨak menmen im e.

Hɨr mɨt disaipel natɨp nenehan nare keimɨn hɨrak mɨtɨk iuwe kinɨn

24 *Maain mɨt disaipel
natɨp nenehan me hɨr
keimɨn hɨrak kakinɨni ne hɨr
hɨras.
25 *Hɨr nenehan menmen
im te Jisas ketpor, “Mɨt iuwe
ne mɨt ap ne weiwɨk me Is-
rel, hɨr naanmɨpre mɨt en,
hanhan mɨt nenewor nɨr yi-
nan.
26 *Te yi au. Keimɨn ke
yi mɨt hɨrak kakinɨn, hɨrak
han ekitet hɨrak kɨre mɨtɨk
weinɨk, hɨrak han ekitet
hɨrak kɨre mɨt nitet yayiwe
hɨrak kɨkaru.
27 *Yi han kitet keimɨn
wɨsenuk kinɨn. Mɨtɨk kau
yeno kaam menmen o mɨtɨk
kerek kemani menmen
kekinem kewet mɨtɨk kau
yeno em? Mɨtɨk kau yeno
kerek ek.
28 “Yi keriyen epei
yetikewa me menmen enum
epei man merewaank.
29 *Te hi eweti menmen
yi naanmamrewem yayɨr ke
haai kai epei kewetewem hi
naanmɨprewem.
30 *Te yi yayɨm menmen
mamtike tɨpar yayu yeno
mai yaitikewa. Yi yayu yeno
me mɨt iuwe yi skelim mɨt ne
weiwɨk hiswiyen wik (12) me
Isrel.”

Jisas katɨp Pita maain hɨrak kakweikɨn sip kakwetɨwek
(Mt 26:31-35; Mk 14:27-31; Jo 13:36-38)

31 Jisas ketpor epei au,
hɨrak katɨp Pita, “Saimon,
Saimon, emtewek! Mɨtɨk
enuk Seten, God epei
ketpɨwek te hɨrak kakmi-
tipɨn me menmen kakri han
ke yi mɨt. Hɨrak kakrɨakem
kakɨr ke mɨtɨk kerek keit
rais nɨkim keses haas kewis
nɨkim yaaim mamwaai in,
kewɨr haas men ein.
32 Te hi epei hitehi God
kakɨkepit ti Saimon te ti
ehises hɨm yaaim ap te men-
men mamɨwaankem. Maain
te ti pɨke eweikɨn ehisɨsa, ti
ekaap nit yinan in.”
33 Pita katɨp keremirɨwek
hɨm kar ik: “Mɨtɨk Iuwe, hi
ap hɨnaain te hawɨr wauno
wɨnak enuk hi hahi etike-
wit.”
34 Jisas ketpɨwek, “Pita, hi
hetput. Suware ap te kaknep
enum wen au ere ti epei atɨp
wikak te ti ap erteiya au.”

Jisas katɨp disaipel hɨr naanmamre hɨras enɨntar wɨ enum epei man

35 *Jisas katɨp Pita epei au,
hɨrak katɨp disaipel nɨrak
yapɨrwe kar ik: “Nɨpaa me
wɨ hi heriuweti yi yen ap yeit

* **22:24** Lu 9:46 * **22:25** Mt 20:25-27; Mk 10:42-45 * **22:26** Mt 23:11; Mk 9:35
* **22:27** Jo 13:12-15 * **22:29** Lu 12:32 * **22:30** Mt 19:28 * **22:35** Lu 9:3, 10:4

tanɨk kike o tanɨk iuwe me
nɨkɨn nakɨrke metike su, mɨt
neweti menmen mei o au?
Yi nɨnpɨ miwei o au?” Hɨr
newenhi natɨp, “Haiu meit
menmen werek.”
36 *Jisas katɨp, “Te in ek,
yi neimɨn yeit tanɨk kike o
tanɨk iuwe au, yi eitɨwem. Yi
neimɨn ap yeit hɨne me his
au en, yi eisiuwe saket te yi
eiyɨt kei ki.
37 *Hi hetpiyem entar yi
han tokik eiyu me menmen
enum mamnen eiyɨr ke
mɨtɨk ketenen hɨne keiyɨk
kaknep mɨt enun nepan.
Hɨm me God mau tɨwei
nɨpaa mɨt newisɨm hɨram
matɨp me hi mar ik: ‘Mɨt
iuwe nanwisɨk kaki kaktike
mɨt enun nɨrɨak enum.’
Menmen mekre tɨwei nɨpaa
mɨt newisɨm me hi, hɨram
mamnen mamɨrek.”
38 Hɨrak katɨp epei au, mɨt
disaipel natɨp, “Mɨtɨk Iuwe,
ehɨr im em. Haiu metenen
hɨne me his wik.” Hɨrak
kewenhi katɨp, “Hɨram
werek. Emɨt. Yi yepɨtari hɨm
mai.”

Jisas prea kitehi God menmen keit mɨniu o neiyɨp niuk mɨrak wit Oliv
(Mt 26:36-46; Mk 14:32-42)

39 *Hɨr natɨp epei au, Jisas
ken witeik kɨnaaiwɨr wit
Jerusalem, hɨrak ken mɨniu
(o neiyɨp) Oliv kepɨr ke nɨpaa
hɨrak kɨrɨakem. Mɨt disaipel
nɨrak nisesik nen.
40 Hɨrak kan wit ik epei
au, hɨrak ketpor, “Yi eiyitehi
God te menmen enum Seten
kakrekyorem hɨram ap te
mamnen mamiwep taau.”
41 Hɨrak ketpor epei au,
hɨrak kɨnaiwɨri ken ere
yanɨmɨn ein kɨre mɨt newɨr
nan, hɨrak kewen ninɨp kau
tɨ kitehi God menmen.
42 *Hɨrak katɨp, “Haai, ti
han kit te ti ehɨt menmen im
enum emkeipno. Ap han kai,
au. Ti han kit ti erɨakem.”
43 [Mɨtɨk ensel keke wit ke
God kan kɨrek kekepik han
tokik kepu.]
44 Jisas han toenuk keri-
uwe menmen te hɨrak kitehi
God hisiuwe, siuwan mɨrak
meweikɨnhis mɨre hemkre
metnen men tɨ.
45 Hɨrak kitehi God epei
au, hɨrak kekrit pɨke kakno
kakɨr mɨt disaipel tɨrak. Au,
hɨrakɨt tɨwaai tentar hɨrakɨt
han enuk teriuwe menmen
enum mamnen.
46 Hɨrak kitorhi ketpor,
“Yenmak te yi yɨwaai a? Yi
eiyɨkrit eiyitehi God ekɨkepi
te Seten ap kakrekyi enum
taau.”

Mɨt nan neithis Jisas
(Mt 26:47-56; Mk 14:43-50; Jo 18:3-12)

47 Jisas wen ketpor men-
men im, mɨtɨk niuk mɨrak
Judas kerek mɨtɨk kiutɨp ke
mɨt disaipel hiswiyen wik
(12), hɨrak kinɨn mɨt yapɨrwe
kan kerp ninaan me Jisas te
keiyewewik kemɨwek tekep
(kises menmen me maamrer
nɨr.)
48 Te Jisas ketpɨwek, “Ti
eriuwe menmen im me
hawɨr weiyewewakɨt hɨram

* **22:36** Lu 22:49 * **22:37** Ais 53:12; Lu 22:52 * **22:39** Lu 21:37; Jo 18:1
* **22:42** Mt 6:10

mɨre hawɨr hɨrekses te ti
ewisa hi Mɨtɨk ke wit ke
Mɨtɨk Iuwe hi eno his me mɨt
enun nepan a?”

49 *Mɨt disaipel kerek nerp
en netikerek nertei menmen
mamnen hɨr nitɨwekhi,
“Mɨtɨk Iuwe, haiu emnep mɨt
mamriuwe hɨne me his maiu
o au?”
50 Mɨtɨk disaipel kiutɨp
kɨwaai hɨne ke his kenep
mɨtɨk kɨrɨak menmen me
mɨtɨk iuwe pris, hɨrak
keremir nɨkɨp me his yaaim
mewen meket.
51 Au, Jisas katɨp keremiror
hɨm kar ik: “Epei au werek.
Eiwisɨk.” Hɨrak keit nɨkɨp
pɨke kemtɨn mau paan kɨrak
epei werek te mɨtɨk kɨre
yaaik.

52 *Jisas kereky ɨwekem
mɨre yaaim, hɨrak kitehi
mɨt iuwe pris netike mɨt
naanmɨpre polis kerek
naanmɨre wɨnak iuwe
ke God, hɨr netike mɨt
iuwe ne kaunsil, hɨr nan
nantɨwekhis, hɨrak ketpor,
“Yi yenmak te yi yan yetike
hɨne me his o paap yoki
te yi yan yetauhis yaire yi
yayɨthis mɨtɨk enuk kerek
kekintɨp menmen a?

53 *Hekrit hekrit hi epeu
etikewi hi heit wɨnak ke God
eik ek, te yi ap eitauhis ei-
wisa ekre wɨnak enuk ke
gavman au. Te in ek hɨram
wɨ mi te yi yairɨak menmen
enum. Seten in ek kare
kakinɨna.”

Pita kepakɨn Jisas katɨp kisesik au
(Mt 26:57-58, 69-75; Mk 14:53-54, 66-72; Jo 18:12-18, 25-27)

54 *Hɨrak katɨp epei au, hɨr
netɨwekhis neriyaak neiyɨk
nen nekre wɨnak ke mɨtɨk
iuwe hetpris. Pita kisesi wen
keit yanɨmɨn.
55 Hɨr mɨt ne polis nɨman
si nau menep ke wɨnak iuwe
eik ek. Epei au, mɨt nererik
nau si, Pita kan kau ketikeri.
56 *Hɨrak kau ketikeri,
mɨte piutɨp wɨrek kau si
em, hɨre wenemiyɨwek naan
watɨp, “Hɨrak mɨtɨk ik ek
ketike Jisas.”
57 Hɨrak keremirɨwe hɨm
kepakɨnek katɨp, “Mɨte hi
epɨtariyek.”
58 Maain kike, mɨtɨk hak
kɨrek te hɨrak ketpɨwek, “Ti
kiutɨp ke mɨt yi yisesik.” Te
Pita keremirɨwek hɨm katɨp,
“Mɨtɨk hi ap hisesik taau.”
59 Maain kike, mɨtɨk hak
katɨp hɨm manp, “Hi atɨp
werek! Mɨtɨk ik nɨpaa ketik-
erek kentar hɨrak katɨp kɨre
mɨtɨk ke provins Galili, kar
ke Jisas ketpim.”
60 Au, Pita keremirɨwek
hɨm katɨp, “Mɨtɨk, hi epɨtari
mekam ti etpewem.” Pita
wen ketpim, suware kenep
enum.
61 *Suware kenep enum,
Jisas kerenaan kɨr Pita.
Pita hɨrak keket han nɨpaa
Jisas ketpɨwek me hɨm im,
“Suware ap kaknep enum
wen au, ti eraupakɨn wikak.”
62 Hɨrak han kitet menmen

* **22:49** Lu 22:36 * **22:52** Lu 22:37 * **22:53** Jo 7:30, 8:20; Kl 1:13 * **22:54** Sam 31:11; Lu 22:33 * **22:56** Ap 4:13 * **22:61** Lu 22:34

im te hɨrak ken wit eik kɨkɨt wɨsenum.

Mɨt nitetnaan Jisas nakɨp
(Mt 26:67-68; Mk 14:65)

63-64 Mɨt kerek naanmɨre Jisas hɨr nitɨtɨweknaan nakɨp. Hɨr newenkɨkɨwek nanamɨr neriuwe laplap nitɨwekhi, “Keimɨn kitep a? Ti profet ti ewepyapɨrek.”

65 Hɨr netpɨwek hɨm enum me nɨrɨakek yɨnk enuk.

Jisas kewepyapɨr hɨrekes keit kaunsil
(Mt 26:59-66; Mk 14:55-64; Jo 18:19-24)

66 Wanewik epei kan, mɨt iuwe naanmɨpre mɨt ne Isrel, hɨr netike mɨt iuwe naanmɨpre mɨt pris, hɨr netike mɨt ninɨn nertei hɨm me Moses natɨp mɨt miyapɨr em, hɨr nererik nau wɨnak ke kaunsil te hɨr nari Jisas kan kerp nɨmɨn.

67 *Hɨrak kan kerp nɨmɨn, hɨr nitɨwekhi, “Ti hetpei ti Mɨtɨk kerek God kehimɨtenut kakɨrwetit ti enen tɨ ik o au?” Hɨrak ketpor, “Hi hetpi te yi ap yisɨsa hɨm mai taau.

68 Hi ehitihi menmen te yi ap yayɨtpowem taau.

69 *In ek ere maain hi Mɨtɨk ke wit ke Mɨtɨk Iuwe ehu etike God iuwe wawinɨn naanmamre mɨt.”

70 *Hɨr yapɨrwe nitɨwekhi, “Ti atɨp ti Nɨkan ke God a?” Hɨrak kewenhi katɨp, “Hi Nɨkan ke God hepɨr yi yetpim.”

71 Hɨr natɨpan, “Haiu ap mamri mɨt han te nanwepyapɨr hɨm enum nɨpaa hɨrak ketpim taau. Haiu epei memtau menmen enum hɨrak in ek ketpim.”

23

Hɨr nesiuwe hɨm Jisas kerp ninaan me mɨtɨk iuwe Pailat
(Mt 27:1-2, 11-14; Mk 15:1-5; Jo 18:28-38)

1 Mɨt ne kaunsil nemtau hɨm me Jisas epei au, mɨt yapɨrwe nekrit nari Jisas neiyɨk nen mɨtɨk iuwe gavman Pailat.

2 *In ek hɨr newepyapɨrek natɨp, “Haiu mɨnapen mɨtɨk ik ek hɨrak kariyeinaan mɨt naiu ne Isrel, hɨrak ketpor ap emwetɨr pewek me takis emno mɨt ne gavman ke Rom, hɨrak katɨp hɨrak hɨrekes Krais, hɨrak Mɨtɨk Iuwe kinɨn mɨt.”

3 *Pailat kitɨwekhi, “Ti Mɨtɨk Iuwe king hinɨn naanmɨpre mɨt ne Isrel a?” Jisas kewenhi katɨp, “Ti hɨrekes hetpim me hi kerekek.”

4 Epei au, Pailat keweikɨn katɨp mɨt iuwe pris netike mɨt yapɨrwe, “Hi ap hertei menmen enum hɨrak kɨrɨakem te hi atɨp hɨrak enuk. Au, hɨrak yaaik.”

5 Te hɨr newep hɨm natɨp hɨm iuwe, “Hɨrak hɨrekes kɨrɨak mɨt han kekrit kekrit neriuwe hɨm hɨrak ketporem. Hɨrak kinɨn kɨrɨakem keit provins Galili,

* **22:67** Jo 10:24, 3:12, 8:45 * **22:69** Ap 7:56 * **22:70** Lu 4:3, 9 * **23:2** Lu 20:25 * **23:3** 1Ti 6:13

ken kerer wit wit ke provins
Judia te in ek hɨrak epei kan
Jerusalem.”

Hɨr newepyapɨr Jisas nerp ninaan me mɨtɨk iuwe gavman Herot

6 Mɨtɨk Pailat kemtau hɨm
mɨr im hɨrak kitorhi, “Hɨrak
mɨtɨk ik ek ke Galili a?” Hɨr
netpɨwek, “O, hɨrak hɨrekes
ke Galili.”
7 *Hɨrak kertei Jisas
hɨrak ke mɨt kerek Herot
naanmɨpror neit provins
Galili, hɨrak keriuwetek ken
kɨrek. Me wɨ im, Herot kan
kau wit Jerusalem me wɨ
kike keremem.
8 *Mɨtɨk Herot hɨrak han
yaaik kakɨr Jisas kentar
hɨrak epei kemtau menmen
me Jisas. Te hɨrak nɨpaa kemeriyɨwek kaktɨp kakɨrek.
Hɨrak hanhan kakɨr Jisas
kakrɨak menmen mɨt nɨpaa
nɨrem au kakɨkaap mɨt
kakriuwerem.
9 Te Herot kitehi Jisas
yapɨrwe, te Jisas ap kewenhi
katɨp hɨm mei miutɨp au.
10 Te mɨt iuwe ne pris
netike mɨt newepyapɨr hɨm
me Moses nekrit nerp natɨp
hɨm manp nesiuwe hɨm
Jisas.
11 Hɨr nerp nesiuwe hɨm
Jisas, mɨtɨk Herot ketike
mɨt nɨrak ne ami natɨp
Jisas enum, nitetɨweknaan
nerekyɨwek enum. Hɨr
nemrɨwek laplap yaaim
kerek mɨt iuwe namɨr te hɨr
pɨke neriuwetek ken kakɨr
mɨtɨk Pailat.
12 Me wɨ im keremem
Herot ketike Pailat tekiyakɨt
tau tentar Pailat keriuwet
Jisas ken kɨrek. Hɨrakɨt
nɨpaa tɨre mɨtɨkɨt enukɨt
tepan.

Mɨtɨk Pailat katɨp mɨt nanwis nil emu his me Jisas

(Mt 27:15-26; Mk 15:6-15; Jo 18:39–19:16)

13 Mɨtɨk Pailat kenɨne mɨt
iuwe ne pris, mɨt iuwe ne
kaunsil netike mɨt yapɨrwe,
14 te hɨrak ketpor, “Yi epei
yari mɨtɨk ik ek yeiyɨk yan, yi
yatɨp hɨrak kari han ke mɨt
In ek, hi epei hitɨwekhi me
ninaan me yi mɨt yapɨrwe,
te hi ap hɨnapɨn hɨrak kɨrɨak
menmen enum kerek yi yetpewem em au.
15 Herot kɨnapɨnek te
hɨrak kɨrɨak enum au. Te
hɨrak kesiuwerek kan in.
Mɨtɨk ik ap kɨrɨak menmei
enum te hɨrak kaki au.
16 Hi atɨp mɨt nai nantenenik nanwaai nɨpɨn nankɨp
te hi esiuwerek kakno.”
17 (Me wɨ Pasova mɨtɨk
Pailat kɨnaaiwɨr mɨtɨk kiutɨp
kerek nɨpaa kau kekre
wɨnak enuk ek, hɨrak kakno
mɨt neitei en.)
18 Mɨt yapɨrwe nererik en
natɨp, “Einep Jisas. Enaaiwɨr
mɨtɨk Barabas eknen ektike
haiu mɨt, har ke nɨpaa me
wɨ Pasova ti hɨnaaiwɨr mɨt
han.”
19 (Barabas nɨpaa hɨr
newisɨk kekre wɨnak enuk
me menmen enum hɨrak
kɨrɨakem. Hɨrak ketike mɨt
iuwe ne gavman nenepan te
hɨrak kenep mɨtɨk kaa.)
20 Mɨtɨk Pailat hanhan kaknaaiwɨr Jisas kakno, te hɨrak

* **23:7** Lu 3:1 * **23:8** Lu 9:9

pɨke kenɨne mɨt yapɨrwe ketpor kar nɨpaa hɨrak ketpim.
21 Te hɨr nɨnap natɨp,
“Ewisɨk eku nu tentarakɨt!
Ewisɨk eku nu tentarakɨt!”
22 Mɨtɨk Pailat pɨke ketpor
ere wikak kar ik: “Te hɨrak
kɨrɨak mekam enum te hi
akɨp a? Hi ap hɨnapɨn men-
men enum hɨrak kɨrɨakem te
hi akɨp hɨrak eki! Hi hanhan
mɨt nai nantenenik nanwaai
nɨpɨn nankɨp te hi esiuwerek
kakno!”
23 Te hɨr nɨnap nenke natɨp
hɨm iuwe te hɨrak akwenkek
Jisas ekɨntar nu tentarakɨt.
Hɨr nɨnap narek ere Pailat
kises hɨm mɨr.
24 Te Pailat katɨp Jisas kaki
kakre mɨt hanhanek.
25 Hɨrak kɨnaaiwɨr mɨtɨk
kerek hɨr hanhanek, kerek
nɨpaa kekre wɨnak enuk ken-
tar hɨrak ketike mɨt ne gav-
man nenepan, hɨrak kenep
mɨtɨk kaa. Te hɨrak kesiuwe
Jisas ken kaki kar ke mɨt han-
hanek.

Mɨt newenkek Jisas kau nu tentarakɨt
(Mt 27:32-44; Mk 15:21-32; Jo 19:17-27)

26 Mɨt ne ami ne Rom hɨr
neithis Jisas neiyɨk nen. Hɨr
nepno, hɨr newenyipɨr mɨtɨk
niuk mɨrak Saimon, hɨrak
ke wit Sairini, kerek kan
keke wit kɨrak yanɨmɨn. Hɨr
netɨwekhis newis nu ken-
terik hɨrak kekerɨr nu keiyɨk
kises Jisas.
27 Mɨt yapɨrwe nisesik
netike miyapɨr nei kerek
nɨkɨtek netikeri nen.
28 Hɨr nɨkɨtek te Jisas
keweikɨn ketpor, “Miyapɨr
ne Jerusalem. Yi ap eiyɨkta
au emɨt! Yi eikɨt hɨras
eitike nɨkerek ni eiyɨntar mɨt
nanriwaank.
29 *Hi hatɨp hɨm im te
wɨ maain mamnen te mɨt
nantɨp,
‘Hɨram yaaim me miyapɨr
tenmɨn,
o miyapɨr kerek ap nine
nɨkerek en,
o miyapɨr ap newet nɨkerek
nɨm,
hɨr han yaaik enu.’
30 *Me wɨ eim mɨt nantɨp hɨr
hanhan mɨniu (o neiyɨp) o
wank kakwen kakɨnteri.
31 *Hɨr mɨt ne Rom neiyep
te hi hɨrɨak menmen enum
au, te maain hɨr nanrekyi
mekam me menmen enum
mɨt in nɨrɨakem? Hɨr nanri-
waank yayɨt.”
32 Hɨr neithis mɨtɨkɨt hakɨt
wik, hɨrakɨt enukɨt tɨrɨak
menmen enum tenep mɨt,
nanɨksɨp tatkite Jisas.
33 Hɨr epei nan menep wit
kerek mɨt nenewek “Paan
Hesnu,” hɨr newenkekik
kau nu tentarakɨt, te mɨtɨkɨt
enukɨt raskel, hak kau kenke
ken his yaaim, hak kau
kenke ken his henkik.
34 *Jisas kau kentar nu ten-
tarakɨt, hɨrak katɨp, “Haai,
ti han ekitet menmen im
au emɨt! Ehɨsak menmen
enum hɨr nerekyewem. Hɨr
ap nertei hi keimɨn te hɨr
nerekyewem.” Hɨr mɨt ne
ami nenke laplap newetan
nentar hɨr neretɨt satu o sak
hemik.

* **23:29** Lu 21:23 * **23:30** Hos 10:8; Rev 6:16 * **23:31** 1Pi 4:17 * **23:34** Ais 53:12; Mt 5:44; Ap 7:60; Sam 22:18 * **23:35** Sam 22:7-8

35 *Mɨt yapɨrwe nerp en
nɨpɨrek, te mɨt iuwe ne
kaunsil ne Isrel natɨp Jisas
enum hɨr natɨp, “Hɨrak
kɨkaap mɨt miyapɨr han
te hɨrak Mɨtɨk God nɨpaa
kehimɨtanek kakɨkaap haiu
mɨt, emwisɨk hɨrak ekɨkaap
hɨrekes kakɨnke kakɨrp tɨ te
hɨrak kaki au.”
36 *Te mɨt ne ami nan
nɨrek netpɨwek enum, te
hɨr newen tɨpar wain enum
mɨnɨn hɨr newetɨwekem.
37 Hɨr newetɨwekem hɨr
netpɨwek, “Ti mɨtɨk iuwe
naanmɨpre mɨt ne Isrel te ti
ahɨkaap hɨrekes enke nu ik
ehɨrp tɨ.”
38 Hɨr netpim nentar mɨtɨk
iuwe ke gavman kewis
hɨm im mau nu tentarakɨt
mau niu mentar paan ke
Jisas. Hɨram matɨp mar im:
“HɨRAK MɨTɨK IUWE KING
NAANMɨPRE MɨT NE ISREL.”
39 Mɨtɨk ke mɨtɨkɨt hakɨt
kerek epei newenkekikɨt tau
nu tentarakɨt tetike Jisas
Tatɨp enum kar ik: “Ti Mɨtɨk
Iuwe Krais, te ti ekepawɨr
wautikewit.”
40 Te mɨtɨk hak ek
kemtewek, hɨrak katɨp
kenerek, “Hawɨr menmen
enum wetikerek mɨpɨram,
te ti enapen atɨp enum
te maain haiu mami God
kakwep wɨsenum a?
41 Menmen im enum mɨt
nerekyawɨrem me menmen
enum hawɨr wɨrɨakem te
hawɨr wawi wawɨnterim,
hɨram werek. Mɨtɨk ik ek au,
kaki weinɨm kakɨntar hɨrak
ap kɨrɨak menmen enum au,
menmen yaaim.”
42 *Te hɨrak katɨp Jisas, “Ti
han etwenɨna Jisas, maain
me wɨ ti naanmamre mɨt.”
43 Jisas ketpɨwek, “Hi het-
put im e. Petepin ti etikewa
ehu wit yaaik kerek mɨt
yaain epei naa, hɨmɨn kɨr
kewi.”

Jisas epei kaa
(Mt 27:45-56; Mk 15:33-41; Jo 19:28-30)

44 *In ek hɨrak wepni kau
nɨmɨn iuwe, te God kenip
wepni kaa ap te kɨr au, te
wɨtaan mɨwapɨn tɨ ik merer
wit wit ere wepni kewen ken
hɨnkewɨ ik e.
45 *Wepni wen ap kɨr te
wit toto, laplap kerek nɨpaa
mɨt nɨmɨan mekre wɨnak
iuwe ke God ek mɨwapɨn
haau hak holi tru mɨt ne-
himɨtanek ke God, hɨram
mewep wiketerem. Mar im
God keteikɨn mɨt Jisas kaa
kakɨnke weipɨr te mɨt hekrit
hekrit nanitehi God nanɨt ni-
naan mɨrak.
46 *Menmen im man epei
au, Jisas kɨnap kenɨne hɨm
iuwe, “Haai, hi esiuwe hɨmɨn
kai kaknaiwɨr yɨnk kai te hi
hahi.” Hɨrak katɨp epei au,
hɨrak kaa.
47 Te mɨtɨk iuwe
naanmɨpre mɨt han nar 100
ne ami, hɨrak kɨr menmen
im Jisas kɨrɨakem, hɨrak
kewenɨpi God katɨp, “Hi
hertei hɨrak mɨtɨk yaaik
kɨrɨak menmen enum au.”

* **23:36** Sam 69:21 * **23:42** Mt 16:28 * **23:44** Emo 8:9 * **23:45** Eks 26:31-33, 36:35 * **23:46** Sam 31:5; Ap 7:59 * **23:48** Lu 18:13

48 *Mɨt yapɨrwe kerek
nererik nerp ein e nɨr
menmen im, hɨr pɨke nen nɨr
ein newen toni nɨkɨtek.
49 *Hɨr neimɨn kerek
nertei Jisas werek werek
netike miyapɨr kerek nises
Jisas neit Galili, hɨr nerp
yanɨmɨn nɨr menmen me
Jisas kaa.

*Mɨt newis Jisas kekre hei
iuwe kewen kɨnɨk keit mɨniu
(o neiyɨp)*

*(Mt 27:57-61; Mk 15:42-
47; Jo 19:38-42)*

50-51 *Mɨtɨk hak niuk mɨrak
Josep, hɨrak ke wit Arima-
tia kerek wit kiutɨp ke Isrel.
Hɨrak mɨtɨk yaaik katɨp men-
men yaaim werek werek,
kemerɨr God kaknen naan-
mamre mɨt. Hɨrak mɨtɨk
kiutɨp ke mɨt ne kaunsil te
hɨrak ap han yaaik keriuweri
me menmen enum hɨr natɨp
nanrɨak Jisas em.
52 Hɨrak ken wɨnak ke
mɨtɨk iuwe Pailat kitɨwekhi
ekwetɨwek yɨnk ke Jisas
kerek epei kaa. Hɨrak
kewenhi epei au,
53 te Josep kesiupan
herwe yɨnk ke Jisas kau nu
tentarakɨt ken tɨ. Hɨrak
kewenkekik keriuwe laplap
yaaim meweiwei, te hɨrak
kɨnanek keiyɨk ken kewisɨk
kɨnɨk han nɨpaa mɨt nekinɨk
kekre nan ke mɨniu (o
neiyɨp) kerek nɨpaa ap mɨt
newis nei nekrerek wen au.
54 Hɨram me wɨ Fraide
kerek mɨt hɨr nemani nekre
menmen, te wɨ Sabat epei
mamɨkrit.
55 *Te miyapɨr kerek nɨpaa
nises Jisas neke Galili nan,
hɨr netike Josep nen nɨr
hɨrak kewis Jisas yɨnk kɨrak
kekre hei ke mɨniu (o neiyɨp)
markeik.
56 *Epei au, hɨr pɨke nen
wit eik nɨrɨak menmen
mɨnɨn yaaim te neiyɨm
nanɨnen nanwisɨm mamu
yɨnk kɨrak te hɨrak ap
kaknɨn waswas au. Epei au,
hɨr nau neit nar ke hɨm me
Moses mau tɨwei metpim ere
wɨ Sabat hɨram epei au.

24

Jisas pɨke kekrit

*(Mt 28:1-10; Mk 16:1-8; Jo
20:1-10)*

1 Wɨ Sande, wanewik ke-
siupan toto eik, miyapɨr nen
hei kerek han kewen kɨnɨk
nɨpaa mɨt newis Jisas kekr-
erek, hɨr neit menmen yaaim
mɨnɨn te nanwisɨm mamu
Jisas yɨnk kɨrak kerek nɨpaa
hɨr nɨrɨakem.
2 Hɨr nen nɨr nan kerek
keiyepet hɨm ke hei ek
mɨt nepei nenkerek kenpɨn
kekeipɨn hɨm ke weipɨr ke
hei.
3 Hɨr nɨnɨk nen nɨmɨn, te
hɨr nɨnetnɨwek ap nɨnapɨn
yɨnk ke Jisas kekre hei
kɨwaai au.
4 *Hɨr nerp en han kitet
me menmen im, te wasenum
mɨtɨkɨt wik teriuwet laplap
mɨre hike terp menep tetik-
eri.
5 *Hɨr miyapɨr nɨnapen
wɨsenum te hɨr nitehɨr
newen ninɨp nau tɨ te mɨtɨkɨt

* **23:49** Sam 38:11, 88:8; Lu 8:2-3 * **23:50-51** Lu 2:25, 38 * **23:55** Lu 23:49
* **23:56** Eks 12:16, 20:10; Diu 5:14 * **24:4** Ap 1:10 * **24:5** Lu 2:9

hɨrakɨt tetpor, “Yenmak te
yi yan yɨnyatɨn mɨtɨk pɨke
kekrit kepu yeit wit ke mɨt
hɨr epei naa newisi neitai a?
6 Hɨrak ap keit in au. Hɨrak
epei kekrit. Yi han ekitet
menmen nɨpaa hɨrak ket-
piyem me wɨ hɨrak wen kepu
provins Galili. Hɨrak katɨp
kar ik:
7 *‘Hi Mɨtɨk ke wit ke Mɨtɨk
Iuwe, mɨt han nanwisa hi
eno his me mɨt enun nises
menmen enum te hɨr nan-
wenkɨka hahu nu tentarakɨt
hi hahi. Te maain hi pɨke
ahɨkrit ehu are mɨtɨk me wɨ
wikak.’ ”
8 Hɨrakɨt tatɨp epei au,
miyapɨr han kitet menmen
me hɨm nɨpaa hɨrak ketpim,
9-10 *te hɨr nɨnaaiwɨr
herwe hei pɨke nen. Mɨte
kerep ep niuk mɨre Maria pe
Magdala, Joana wetike Maria
miye pe Jems, hɨr netike
miyapɨr han natɨp hɨm im
men mɨt aposel nar hiswiyen
kiutɨp (11) netike mɨt han,
hɨr netpor menmen hɨr epei
nɨrem.
11 Te mɨt aposel natɨp
nekre han kɨr menmen
miyapɨr netpim hɨr nemipɨn,
te hɨr ap nemtewem nisesim
au.
12 Te mɨtɨk Pita kekrit ke-
siukɨn ken hei kerek nɨpaa
mɨt newis Jisas keitai. Hɨrak
ken en, hɨrak kitehɨr kɨr
laplap weinɨm. Hɨrak ap
kɨr menmeiyam au, te hɨrak
pɨke ken wit eik han kitet
menmen epei man.

Mɨtɨkɨt wiketeret tɨr Jisas teit yayiwe ken Emeas
(Mk 16:12-13)

13 Me wɨ kerek Pita kɨr
hei weinɨk keremem, mɨtɨkɨt
wiketeret ten wit hak kiutɨp
mɨt nenewek Emeas. Hɨrak
yanɨmɨn kike kɨre 11 kilo-
mita ke Jerusalem.
14 Te hɨrakɨt teke tɨ
tatɨpakɨt me menmen epei
man keremem.
15 *Hɨrakɨt wen tetpim
han kitetim, Jisas hɨrekes
kisesikɨt kan kewenyipɨret.
16 Hɨrakɨt tɨrek te hɨrakɨt
ap terteiyek hɨrak keimɨn
kentar hɨrak kenipɨwekɨt
han kɨrakɨt ap terteiyek au.
17 Jisas ketpɨwekɨt, “Yi
yewepnak yatɨp mekam
yi yeke tɨ yepno?” Te
hɨrakɨt terp teit tenep naan
mekiuwe.
18 Mɨtɨk hak niuk mɨrak
Kliopas kitɨwekhi, “Mɨt
miyapɨr yapɨrwe nerer
wit wit han nererik neit
Jerusalem me wɨ im. Te
ti kiutɨp kerekek ap hertei
menmen im nɨpaaseik epei
man a?”
19 Jisas kitɨwekhi, “Mekam
epei man?”
Hɨrakɨt tetpɨwek tar
ik: “Menmen epei man
mewaank Jisas ke wit
Nasaret. Mɨtɨk ik hɨrak
profet, hɨrak kɨrɨak men-
men nɨpaa mɨt ap te
nɨrɨakem. Hɨrak mɨtɨk yaaik
kewepyapɨr hɨm yaaim, te
God ketike mɨt han kitet
hɨrak yaaik iuwe.
20 Mɨt naiu iuwe ne pris
netike mɨt iuwe ne kaunsil
newisɨk ken gavman te hɨr

* **24:7** Lu 9:22, 17:25 * **24:9-10** Lu 8:2-3 * **24:15** Mt 18:20, 24:19; Mt 21:11

newenkekik kentar nu ten-
tarakɨt hɨrak kaa.
21 *Te haiu hanhan hɨrak
kiutɨp kerekek kakɨkepai
haiu mɨt miyapɨr ne Isrel
kaktaihis keriyen. In ek
hɨram wɨ wikak menmen im
nepei man. Menmen im epei
man metike menmen ham
im.
22 *Miyapɨr han naiu
nerekyei haiu han kekrit.
Wanewik hɨr nen nanɨr hei
kerek mɨt newisɨk kɨwaairi
en.
23 Te hɨr ap nɨnapɨn yɨnk
kɨrak au. Hɨr pɨke nan
natɨp hɨr nau nɨtyak nɨr
mɨtɨkɨt ensel tetpor, 'Hɨrak
epei kekrit kɨre mɨtɨk.'
24 *Hɨr natɨp epei au, mɨt
han ne haiu mɨt nen nɨr hei
kerek mɨt newisɨk kekrerek
mepɨr ke miyapɨr netpim te
hɨr ap nɨnapɨnek au."
25 *Te Jisas keneret
ketpɨwekɨt, "Yi han auri.
Yenmak te yi ap yises
menmen yapɨrwe profet
netpim a?
26 *Mekam? Yi ap
yertei Krais kerek God ke-
himɨtanek kaknen kakɨkaap
mɨt, hɨrak ekinɨn eki pɨke
kakɨkrit te maain hɨrak kakɨt
niuk iuwe me God a?"
27 *Te Jisas ketpɨwekɨtem
werek werek menmen
tɨwei me God metpim me
hɨrekes. Hɨrak kekrit keit
tɨwei Moses kewisɨm, hɨrak
kewepwekɨtyapɨr hɨm ere
hɨrak ketpor hɨm mɨt profet
netpim newisɨm mau tɨwei
me hɨrekes.
28 Hɨrakɨt tan menep ke
wit kerek hɨrakɨt tatnori, te
Jisas kemipɨn kare kakno
yanɨmɨn.
29 Te hɨrakɨt tewenek kerp
tetpɨwek, "Ehu etikewawɨr
(o etikawɨr). Wepni epei
kakwen kakno wɨtaan." Te
hɨrak ken kau ketikeret.
30 *Jisas kau ketikeret
tatɨm menmen. Hɨrak
kekin bret katɨp God hɨrak
yaaik, te hɨrak kewepik
kewetɨwekɨtek.
31 Hɨrak kɨkɨak han kɨrakɨt
hɨrakɨt terteiyek, te hɨrak
keweikɨn his kɨre nɨme keit,
hɨrakɨt ap tɨrek au.
32 Hɨrakɨt tatɨpakɨt, "Han
kawɨr kekrit kerek hɨrak ket-
pawɨr witet yayiwe ketpawɨr
werek werek hɨm me God
mau tɨwei."
33 Hɨrakɨt tatɨpakɨt epei au,
hɨrakɨt tekrit wasenum pɨke
ten Jerusalem. Hɨrakɨt tɨr
mɨt disaipel hiswiyen kiutɨp
(11) nererik netike mɨt han.
34 *Te hɨr netpɨwekɨt nar
ik: "Haiu metpi werek. Mɨtɨk
Iuwe pɨke kekrit kepu. Sai-
mon epei kɨrek kepu."
35 Te mɨtɨkɨt wiketeret tet-
por menmen werek werek
kerek epei man meit yayiwe
eik. Hɨrakɨt tetpor markeik
hɨrakɨt tertei Jisas kewep
bret kewetɨwekɨtek.

Hɨr mɨt disaipel nɨr Jisas
(Mt 28:16-20; Mk 16:14-18; Jo 20:19-23; Ap 1:6-8)

* **24:21** Lu 1:68, 2:38, 19:11; Ap 1:6 * **24:22** Lu 24:1-11 * **24:24** Jo 20:3-10 * **24:25** Lu 24:44 * **24:26** Lu 9:22; Ap 3:13, 17:3; Jo 13:31 * **24:27** Diu 18:15; Sam 22:1-21; Ais 53 * **24:30** Lu 22:19 * **24:34** 1Ko 15:4-5 * **24:36** 1Ko 15:5

36 *Hɨrakɨt wen tetpor hɨm
im, wasenum Jisas hɨrekes
kerp ketikeri ketpor, “Yi eiyu
werek werek.”
37 *Te hɨr nɨnapen
nepɨrpɨr nentar hɨr han kitet
hɨr nɨr herwe.
38 Te hɨrak ketpor, “Yen-
mak te yi han toenuk a? Yen-
mak te yi han kiteta hi herwe
a?
39 Eiyɨr pap me hei mau
his hɨt mai. Hi hɨrekes kerek
ek. Eirɨrauhis, te yi eiyɨrtei
hi hɨrekes. Herwe ap te naan
o hemik kewik kar ke epei yi
yɨra auye!”
40 Jisas ketpor hɨm im epei
au, hɨrak keteiknor his hɨt
mɨrak.
41 *Hɨr ap te nanisesim
nentar hɨr han yaaik
wɨsenuk te hɨrak kitorhi,
“Yi yeit menmen mei te yi
yeweto mei ehɨm o au?”
42 Hɨr newetɨwek saauk
hak kiutɨp kerek epei si taak.
43-44 *Hɨrak kekinɨk kaak,
hɨr nɨrek. Hɨrak kaak
epei au, hɨrak ketpor,
“Menmen im nɨpaa hi epei
hetpiyem kerek hi wen
hepu hetikewi hɨram im:
‘Menmen yapɨrwe kerek
nɨpaa Moses ketike mɨt
profet hɨr newisɨm mau
tɨwei metike hɨm mau tɨwei
Sam hɨram mamnen.’ ”
45 Epei au, hɨrak kerekyor
han kɨr kewep te hɨr nanɨrtei
hɨm me God mau tɨwei
werek werek.
46 *Te hɨrak ketpor, “Im
em hɨram hɨm nɨpaa mɨt
newisɨm mau tɨwei: ‘Mɨtɨk
God kehimɨtanek Mɨtɨk Iuwe
Krais eki te pɨke kakɨkrit me
wɨ wikak.’
47 *Yi mɨt nai yeit wit
Jerusalem yi yaino yairer
wit wit yaitɨp mɨt miyapɨr
hɨm yaaim te hɨr nanweikɨn
sip nanwet menmen enum
God kakɨsak menmen enum
mɨr kakɨntar menmen hi
hɨrɨakem.
48-49 **Yi epei yɨr men-
men im te yi yaiwepyapɨrem.
Hi hɨrekes eriuweti men-
men nɨpaa Haai kai katɨp
hɨrak kaksiuwerek kaknen,
te yi wen eiyu wit iuwe ik
ek eimerɨr menmen iuwe
me wit ke God mamɨkiuwe
mamnen mamwi.”

*God kari Jisas kɨniu ken
wit kɨrak*
(Mk 16:19-20; Ap 1:9-12)

50 Jisas katɨp epei au, hɨrak
keriyei nen nɨnaaiwɨr wit
Jerusalem, hɨr nen wit Be-
tani. In ek hɨrak kɨkɨam his
mɨrak kitehi God naanmam-
ror.
51 Jisas wen kitehi God
naanmamror, hɨrak ken
kɨnaiwɨri kɨniu ken wit ke
God.
52 *Epei au, hɨr newenɨpiyek.
Hɨr wen newenɨpiyek hɨr
pɨke nepno wit Jerusalem
han yaaik iuwe.
53 Hekrit hekrit hɨr
nen wɨnak iuwe ke God
newenɨpiyek.

Mepɨr keremem

* **24:37** Mt 14:26 * **24:41** Jo 21:5 * **24:43-44** Lu 18:31, 24:27 * **24:46** Ais 53; Hos 6:2 * **24:47** 1Ti 3:16 * **24:48-49** Jo 15:27; Ap 1:8 * **24:48-49** Jo 14:16, 15:26, 16:7; Ap 1:4 * **24:52** Jo 14:28, 16:22

H+m Yaaim Me Krais Jon Kewis+m Mau T+wei Menmen mekre t+wei ik

Jon Baptais kat+p m+t h+m me God *1:19-34*
Jisas kehim+tan m+t disaipel n+rak *1:35-51*
Jisas kat+p m+t h+m me God *2:1–12:50*
Jisas kat+p m+t disaipel h+m m+rak *13:1–17:26*
M+t newenkek Jisas kaa *18:1–19:42*
Jisas p+ke kekrit m+t n+rek *20:1-31*
Jisas ketike m+t disaipel neit Galili *21:1-25*

Nipaa enum eik m+t+k kiut+p kepu kakwetai h+m yaaim

1 *N+paa enum eik, God k+r+ak t+ wen au, m+t+k kiut+p kepu kerek kakwetai h+m yaaim. H+rak kau ketike God, h+rak+t tau niut+p t+p+rak+t.

2 Menmen mepu wen au, h+rak kau ketike God.

3 *God kat+p m+t+k ik, te h+rak kewis menmen yap+rwe kerek mepu, h+rak k+r+akem. Menmen meiyam miut+p ap te h+remes mekrit au. H+rak Haai ke h+m+n hak yaaik k+kaap m+t h+r nanu nan+t tipmain tipmain enum eik.

4 *H+rak k+kaap m+t nertei God, h+r nanu werek nan+r ke si m+r te m+t h+r nan+r yayiwe.

5 *H+m me m+t+k ik h+ram m+re si m+rius ein ein. Menmen enum m+re w+taan toto mekre han ke haiu m+t ap te mamin+nem mam+waankem taau.

6 *God keriuwet m+t+k kakwepyap+r menmen im, h+rak itai kai niuk m+rak Jon.

7 H+rak kan kat+p m+t me m+t+k ik. H+rak yaaik k+re si m+r, te m+t yap+rwe nemtau h+m me Jon, h+r nanises m+t+k ik.

8 *H+rak h+rekes ap m+t+k ik au. H+rak kan kat+p m+t h+m me m+t+k ik yaaik k+re si m+r.

9 *M+t+k ik h+rak k+re si, h+rak kan t+. H+rak k+kaap m+t miyap+r kerek nepu te h+r nertei God.

10 *N+paa God k+r+ak t+ keriuwerek, te m+t+k ik kan kau t+. M+t nau t+ nep+tari m+t+k ik h+rak M+t+k Iuwe k+r+ak menmen im au.

11 H+rak kan t+ kerek n+paa h+rak k+r+akek, te m+t n+rak en ne weiw+k me Isrel neweik+n sip newet+wek.

12 *Te m+t han kerek nemtewek nisesik, h+rak kat+p h+ram werek te h+r n+re n+kerek ne God.

13 *H+r ap n+re n+kerek ne God nentar miye haai ninen

* **1:1** Jo 17:5; 1Jo 1:1-2; Rev 19:13 * **1:3** 1Ko 8:6; Kl 1:16-17; Hi 1:2 * **1:4** Jo 5:26 * **1:5** Jo 3:19 * **1:6** Mt 3:1; Lu 1:13-17, 76, 3:2 * **1:8** Jo 1:20 * **1:9** Jo 8:12; 1Jo 2:8 * **1:10** Jo 1:3, 17:25; Kl 1:16 * **1:12** Ga 3:26 * **1:13** Jo 3:3-6; Je 1:18; 1Pi 1:23 * **1:14** Ga 4:4; Fl 2:7; Hi 2:14; Ais 60:1-2; Lu 9:32; Jo 2:11

au. Hɨr nɨkerek ne God nentar God kehimɨteni hɨr nɨrak.

14 *Mɨtɨk ik kan tɨ keit yɨnk kar ke haiu mɨt. Haiu mɨrek hɨrak Mɨtɨk Yaaik kɨre God, hɨrak kerekyei haiu mɨt menmen yaaim, hɨrak katɨp hɨm kemipɨn au. Hɨrak kɨrɨak menmen im yaaim kentar hɨrak Nɨkan kiutɨp kerekek God kɨrɨakek, te hɨrak mɨtɨk kar ek.

15 *Jon kewepyapɨrek katɨp mɨt kar ik: "Mɨtɨk ik hɨrak mɨtɨk nɨpaa hi hetpiyek har ik: 'Hɨrak kɨkaru kakwepyapɨr hɨm te hɨrak iuwe kinɨna kentar nɨpaa miye wina wen au, hɨrak kepu ketike God.' "

16 *Haiu mɨt meit menmen yaaim me God mentar mɨtɨk ik ketenen menmen mɨrak yapɨrwe kewetaiyem keteipim keteipim.

17 *Nɨpaa God kewet Moses hɨm lo mɨrak hɨrak kewetaiyem haiu emisesim o au en, haiu mami. Te Jisas Krais kerekek kerekyei yaaim kewetai hɨm mɨrak ham yaaim.

18 *Mɨtɨk kiutɨp keiyak ap kɨr God au. Mɨtɨk kiutɨp kerekek hɨrak hɨrekes kɨre God kau ketikerek menep, hɨrak epei kewepyapɨrek keteiknaiyek te haiu mertei God hɨrak kɨre mekak.

Jon Baptais
(Mt 3:1-12; Mk 1:2-8; Lu 3:2-18)

19 Wɨ ham mɨt iuwe naanmɨpre mɨt ne Isrel hɨr neriuwet mɨt pris netike mɨt han ne weiwɨk miutɨp me Livai kerek hɨr nɨkaap pris nɨrɨak menmen, hɨr nan nitehi Jon nar ik: "Ti hatɨp ti keimɨn?"

20 *Hɨrak kepakɨn au hɨrak kewepyapɨrem ketpor kar ik: "Hi ap Mɨtɨk God kehimɨtena hi akaap mɨt ne Isrel au."

21 *Hɨr pɨke nitɨwekhi, "Ti ap Mɨtɨk God kehimɨtenut ti ekepai haiu mɨt ne Isrel au, te ti keimɨn? Ti mɨtɨk profet Ilaija o au?" Hɨrak ketpor: "Hi ap Ilaija au." Hɨr nitɨwekhi neteipim: "Ti mɨtɨk profet haiu memeriyut ti enen o au?" Hɨrak katɨp: "Hi mɨtɨk profet ik au."

22 Hɨr netpɨwek: "Te ti keimɨn? Mɨt kerek neriuwetai haiu man in hanhan nanɨrtei ti atɨp mɨt ti keimɨn. Te ti etpai."

23 *Jon ketpor kar ik: "Hi mɨtɨk ik ek. Hi mɨtɨk herp wit tenhaan weinɨk mɨt ap newi hi hɨnap hatɨp, 'Yi mɨt einetɨt yayiwe eirɨakem yaaim te Mɨtɨk Iuwe kakitetik kaknen.' " Nɨpaa profet Aisaia hɨrak kewis hɨm im mau tɨwei.

24 Mɨt ne Farisi kerek ninɨn nertei hɨm me Moses hɨr nisesim, hɨr keriyen neriuwet mɨt in nan nitehi Jon menmen im.

25 *Te mɨt in hɨr nitehi Jon, "Ti ap Mɨtɨk God ke-

* **1:15** Jo 1:27, 30; Mt 3:11 * **1:16** Kl 2:10 * **1:17** Eks 34:28; Ro 6:14, 10:4 * **1:18** Eks 33:20; Jo 6:46; 1Ti 6:16; 1Jo 4:12; Mt 11:27 * **1:20** Jo 3:28 * **1:21** Mt 11:14; Diu 18:15, 18; Jo 6:14, 7:40; Ap 3:22 * **1:23** Ais 40:3 * **1:25** Mt 21:25; Jo 1:33

himɨtenut ti ekaap haiu mɨt
ne Isrel, ti Ilaija au, ti mɨtɨk
haiu memeriyut au, ti hen-
mak te ti hɨkɨr mɨt miyapɨr
neriuwe tɨpar a?”
26 Itai kai Jon ketpor, “Hi
hɨkɨr mɨt neriuwe tɨpar
weinɨm, te mɨtɨk kiutɨp
kerp nɨmɨn ke yi mɨt yi
yepɨtariyek.
27 *Hɨrak kisɨsa, te hɨrak
Mɨtɨk Iuwe kinɨna, hi hɨre
mɨtɨk enuk weinɨk.”
28 *Menmen im man meit
wit Betani meit menke men
pɨnak ein ke mani Jodan
kerek Jon kɨkɨri keitai en.

Jisas Nɨkan kɨre Sipsip ke God kaki kakɨsak menmen enum maiu

29 *Maain wɨ ham itai kai
Jon kɨr Jisas kaknen kakɨrek
hɨrak katɨp, “Eiyɨrek! Mɨtɨk
ik ek hɨrak kɨre Sipsip ke
God. Hɨrak keriuwetek kan
in kaki kakɨkrehɨr ke haiu
mɨt te hɨrak kakɨsak men-
men enum haiu mɨrɨakem.
30 *Hɨrak mɨtɨk kerekek
kerek nɨpaa hi etpiyek kerek
maain kɨkaru kakisɨsa kak-
nen, hɨrak Mɨtɨk Iuwe kinɨna
kentar nɨpaa hɨrak kinɨna
kepu ketike God me wɨ miye
ap wina wen au.
31 Nɨpaa hi ap hertei hɨrak
kakre keimɨn, te hi hɨkɨr mɨt
har ik ek te hi eteikɨn yi
mɨt ne Isrel yi eiyɨrtei hɨrak
keimɨn.”
32 *Jon katɨp hɨm im em me
menmen hɨrak kɨrem. Hɨrak
katɨp, “Hi hɨr God Hɨmɨn
Yaaik kenke keke nepni kan
kɨre hore tapɨ kan kenterik.
33 *Hi nɨpaa hepɨtari God
kehimɨtanek hɨrak mɨtɨk
kerek kakɨkepai, te God keri-
uweta hi akɨri eiriuwe tɨpar
em, hɨrak ketpo, ‘Ti ahɨr
God Hɨmɨn Yaaik kakɨnke
kaknen kakɨkre mɨtɨk, mɨtɨk
ik kerekek kakwet mɨt God
Hɨmɨn Yaaik kaku kakreri.’
34 *Hi epei hɨrek, te hi etpi
hɨrak Nɨkan ke God.”

Jisas keithis mɨtɨkɨt disaipel tekyaait (4)

35 Teipmen, itai kai Jon
wen kepeit mani Jodan
ketike mɨtɨkɨt disaipel
wiketeret.
36 *Hɨrak kɨr Jisas kan
ken te hɨrak katɨp, “Mɨtɨk
ik hɨrak Sipsip ke God.
Hɨrak keriuwetek kan kaki
kakɨkaap haiu mɨt.”
37 Mɨtɨkɨt wik temtau Jon
katɨp kar ik, te hɨrakɨt tises
Jisas ten tetikerek.
38 Jisas keweikɨn kɨret tis-
esik, te hɨrak kitɨwekɨthi,
“Yi yayɨr mekam?” Hɨrakɨt
tetpɨwek, “Rabai, ti hau heit
nein?” (Haiu meweikɨn hɨm
Rabai hɨram matɨp Mɨtɨk
Iuwe tisa.)
39 Hɨrak katɨp, “Einen
eiyɨrem.” Te hɨrakɨt tetik-
erek tariyakɨt ten tɨr wit
kerek hɨrak kewiyen, te
hɨrakɨt ten en tetikerek ere
wɨtaan (Hɨram epei hɨnkewɨ
te hɨrakɨt tetpɨwek menmen
im.)

* **1:27** Jo 1:15; Ap 13:25 * **1:28** Mt 3:6; Jo 10:40 * **1:29** Jo 1:36; Ais 53:6-7; 1Pi 1:18-19 * **1:30** Jo 1:15 * **1:32** Mt 3:16 * **1:33** Lu 3:2-3 * **1:34** Mt 3:17, 17:5, 27:54 * **1:36** Jo 1:29 * **1:40** Mt 4:18-20

40 *Mɨtɨk hak niuk mɨrak
Endru hɨrak nɨkik ke Saimon
Pita hɨrak mɨtɨk kiutɨp ke
mɨtɨkɨt wiketeret hɨrak kem-
tau hɨm me Jon te hɨrak kises
Jisas.
41 *Wasenum, mɨtɨk Endru
kɨnaaiwɨr Jisas ken kɨnapɨn
heiyiuwe kɨrak Saimon,
hɨrak ketpɨwek, "Hawɨr
epei wɨnapɨn Mɨtɨk Iuwe
Mesaia." (Haiu meweikɨn
hɨm Mesaia haiu matɨp
Krais, Mɨtɨk kerek God
kehimɨtanek kakɨkaap haiu
mɨt.)
42 *Hɨrak ketpɨwek epei
au, Endru keithis Saimon
keiyɨk ken kɨr Jisas. Jisas
kɨrek, hɨrak ketpɨwek, "Ti
Saimon nɨkan ke Jon. In ek
hi eweikɨn niuk mit mamre
Sifas." (Haiu meweikɨn
hɨm hɨram matɨp, "Pita" o
"Nan".)

Jisas kenɨne Filip ketike Nataniel hɨrakɨt tisesik

43 *Wɨ ham Jisas kekrit ka-
kno provins Galili. Hɨrak
han kitet kakno en te hɨrak
kɨnapɨn mɨtɨk Filip ketpɨwek
kar ik: "Ti enen eisɨsa!"
44 Filip hɨrak ke wit Bet-
saida, wit ke Endru ketike
Pita.
45 *Te Filip kɨnapɨn
Nataniel hɨrak ketpɨwek,
"Haiu epei mɨnapɨn mɨtɨk
kerek nɨpaa Moses kewisɨm
mau tɨwei mɨrak, hɨrak
ketike mɨt profet newisɨm
mau tɨwei. Haiu epei
mɨnapɨnek, hɨrak Jisas,
nɨkan ke Josep ke Nasaret."
46 *Nataniel ketpɨwek,
"Menmen mei miutɨp yaaim
ap te mamɨke Nasaret mam-
nen auye!" Filip kewenhi
ketpɨwek kar ik: "Ti eno
ehɨrek."
47 *Jisas kɨr Nataniel
kan kakɨrek, hɨrak katɨp,
"Eiyɨrek. Hɨrak mɨtɨk ke
Isrel ap kemipɨn au."
48 Nataniel ketpɨwek, "Ti
harkeik te ti herteiya?" Jisas
ketpɨwek, "Filip kenɨnut
wen au, hi hɨrit kerek ti hau
hɨnɨk nu fik ek."
49 *Nataniel ketpɨwek kar
ik: "Ti Mɨtɨk Iuwe, ti Nɨkan
ke God kerekek. Ti Mɨtɨk
Iuwe ehinɨn naanmamrai
haiu mɨt ne Isrel."
50 Jisas ketpɨwek, "Hi het-
put hi hɨrit hau hɨnɨk nu
fik te me menmen in ti han
kiteta hi Mɨtɨk Iuwe a? Hi
hetput maain ti ehɨr men-
men iuwe minɨn menmen im
em."
51 *Te Jisas ketpor, "Hi
hetpi werek. Yi maain yayɨr
wit ke God kakwep te yi eiyɨr
mɨt ensel ne God nanɨniu
nanɨkiuwe nanɨntar hi Mɨtɨk
ke wit ke Mɨtɨk Iuwe."

2

Mɨtɨk hak keit mɨte te Jisas keweikɨn tɨpar weinɨm hɨram mɨre wain

1 *Wɨ wikak epei men,
mɨtɨk ketike mɨte nanɨtan
nanɨt wit Kena keit provins

* **1:41** 1Sml 2:10; Sam 2:2; Jo 4:25 * **1:42** Mt 16:18; Mk 3:16 * **1:43** Mt 8:22; Mk 2:14 * **1:45** Diu 18:18; Ais 7:14, 9:6; Jer 23:5; Esi 34:23 * **1:46** Jo 7:41, 52 * **1:47** Sam 32:2 * **1:49** Mt 14:33, 16:16, 27:42; Mk 3:11; Jo 12:13 * **1:51** Jen 28:12 * **2:1** Jo 1:43

Galili. Jisas miye pɨrak hɨre
wepeit en.
2 Te Jisas ketike mɨt di-
saipel nɨrak natɨp nanɨno
nanɨri nanɨtan.
3 *Maain hɨr naam tɨpar
wain mɨr epei au, Jisas miye
wetpɨwek war ik: “Hɨr naam
tɨpar wain epei au mesi.”
4 *Jisas ketpɨwe, “Ti ap
etpo menmen hi ehisesim.
Hɨram ap menmen mit.
Au, hɨram menmen mai.
Wɨ ap man wen au te
hi hewepyapɨr hɨrekes hi
keimɨn.”
5 Te Jisas miye pɨrak watɨp
mɨt kerek nɨrɨak menmen
me mɨt en, “Yi eirɨak men-
men eiyises hɨm mɨrak kerek
hɨrak ketpi ek.”
6 *Mɨt ne Isrel newis hɨm
lo mau tɨwei matɨp hɨr
naninɨn nankemyet his te
hɨr nanɨm menmen. Me
menmen im hɨr newis mɨn
iuwe mar hispɨnak kiutɨp
(6) (hɨram mɨre heurek nun)
hɨram mepu. Hɨram iuwe
te mamtenen tɨpar yapɨrwe
(Mar ke heurek hiswiyen
hiswiyen hiswiyen (30).
7 Te Jisas katɨp mɨt en, “Yi
eiwen tɨpar emɨkre mɨn.” Te
hɨr newen tɨpar mekrerem
ere mau hɨm.
8 Epei au, hɨrak ketpor, “Yi
eiwen tɨpar mei eiyɨm eino
eiwet mɨtɨk naanmɨpre men-
men me neitan em.” Hɨrak
katɨp epei au, hɨr neiyɨm nen
newet mɨtɨk ek em.
9 Hɨr neiyɨm nen
newetɨwekem, hɨrak kaam
tɨpar mei kike kerek Jisas
keweikɨnhis em mɨre tɨpar
wain, hɨrak kepɨtari mɨt neit
tɨpar wain im neit nein. (Te
mɨt kerek nɨmɨan (o nɨmin)
tɨpar im em hɨr nerteiyem.)
Te hɨrak kenɨne mɨtɨk kerek
keit mɨte ep hɨrak ketpɨwek
kar ik:
10 “Mɨt yapɨrwe newet mɨt
tɨpar wain yaaim, hɨr ninɨn
nanɨm, te maain hɨr netari-
tari, hɨr newetɨr tɨpar yaaim
kike. Te ti au! Ti etenen tɨpar
wain yaaim ti ewet mɨt em
emakaru.”
11 *Menmen im hɨram
menmen iuwe Jisas kinɨn
kɨrɨakem. Hɨrak kɨrɨakem
keit Kena hɨrak wit kike
ke provins Galili. Ik ek
keteikɨn haiu mɨt disaipel
nɨrak menmen iuwe God
kewetɨwekem, te haiu han
kitet hɨrak Mɨtɨk God keri-
uwetek kan kakɨkepai haiu
mɨt.
12 *Epei au, Jisas ketike
miye pɨrak kikrek tɨrak
netike mɨt disaipel nɨrak nen
wit Kapaneam nau en wɨ
ham.

Jisas kepir mɨt nesiuwe menmen neit pewek neit wɨnak iuwe ke God keit Jerusalem

(Mt 21:12-13; Mk 11:15-19; Lu 19:45-46)

13 *Wɨ Pasova menep
mamnen te mɨt ne Isrel han
tewenɨn nɨpaa God kenep
mɨt ne Isip, te maamrer nɨr
au. Me wɨ im Jisas ken wit
iuwe Jerusalem.
14 Hɨrak ken kekre wɨnak
iuwe ke God, hɨrak kɨr mɨt

* **2:3** Jo 19:26 * **2:4** Jo 7:30, 8:20 * **2:6** Mk 7:3-4 * **2:11** Jo 1:14, 4:54, 11:40; Lu 9:32 * **2:12** Mt 4:13 * **2:13** Eks 12:1-17; Jo 6:4, 11:55

kerek nesiuwe bulmakau
metike sipsip, hore nɨmanp
nanɨt pewek mamrerim.
Hɨrak kɨr mɨt in netike mɨt
han nau yeno hɨr neit pewek
me mɨt nerer wit wit newetɨr
pewek ham yaaim me Isrel.
15 Hɨrak kɨr menmen im,
Jisas keit waai kɨrɨakek kɨre
nɨpɨn kɨwaaiyek kenep sip-
sip bulmakau. Mɨt nau
yeno netenen pewek hɨrak
kepɨri nen witeik. Hɨrak
kepɨri nen wit eik, hɨrak
kenke kɨnaan keit pewek mɨr
kewɨrem mesikenɨk mɨwaai
tɨ.
16 *Hɨrak katɨp mɨt kerek
nesiuwe hore kar ik: “Yi
eikinɨm eiyɨm eino wit eik.
Hi hɨnapen yi yɨrɨak wɨnak
ke Haai kai enuk kɨre wɨnak
maket mɨt neiyɨk neisuwe
menmen neitak.”
17 *Haiu mɨt disaipel nɨrak
han kitet hɨm nɨpaa haiu
mekinaam mau tɨwei me
God hɨram matɨp mar im:
“Hi hanhan iuwe me naan-
mamprut wɨnak kit kaku
werek werek.”
18 *Hɨrak kɨrɨak menmen
im epei au, hɨr mɨt iuwe
ne kaunsil ke Isrel nan
netpɨwek, “Ti erɨak menmen
iuwe manmen emteikɨn
God kewisit te ti han hepɨr
menmen im meit wɨnak
iuwe kɨrak ik ek.”
19 *Jisas ketpor kar ik: “Yi
yaiwen wɨnak ke God ik ek,
te wi wikak hi pɨke eimaak.”
20 Hɨr pɨke netpɨwek, “Me
46 tito mɨt nime wɨnak iuwe
ke God ik ek. Te ti hatɨp
ti pɨke eimaak me wɨ wikak
keremem a? Taauye!”
21 *Jisas ap katɨp me wɨnak
ke God. Au, hɨrak katɨp me
yɨnk kɨrak.
22 *Te maain mɨt nenep
Jisas kaki, God kɨkɨak
hɨrak kekrit kepu, haiu mɨt
disaipel nɨrak meket han
hɨm nɨpaa hɨrak ketpim, te
haiu mises hɨm nɨpaa God
kewisɨm mau tɨwei. Hɨram
metike hɨm me Jisas.

Jisas kertei han ke mit yapirwe

23 *Jisas wen kepu
Jerusalem me wɨ Pasova, wɨ
kerek mɨt han tewenɨn God
kenep mɨt ne Isrel au, mɨt
ne Isip keriyen. Me wɨ im
mɨt yapɨrwe nisesik nentar
menmen yaaim iuwe hɨr
nɨrek hɨrak kɨrɨakem.
24 Te Jisas ap kemtau hɨm
hɨr netpɨwekem kisesim
au. Hɨrak ap kewisi hɨr
nehimɨtanek mɨtɨk iuwe
king kɨr naanmɨpri au,
kentar hɨrak kertei menmen
mɨt ne tɨ hɨr hanhanem.
25 *Hɨrak epei kertei werek
werek menmen mekre han
ke mɨt ne tɨ ap mɨtɨk hak te
kakinɨnek kertei han ke mɨt
te hɨrak ketpɨwekem au.

3

Jisas ketike Nikodimas tewepnak

1 *Mɨtɨk niuk mɨrak
Nikodimas kepu. Hɨrak
mɨtɨk hak ke mit ne Farisi
kerek hɨr ninɨn nises hɨm

---

* **2:16** Lu 2:49 * **2:17** Sam 69:9 * **2:18** Mt 21:23 * **2:19** Mt 26:61, 27:40; Ap 6:14 * **2:21** 1Ko 6:19 * **2:22** Jo 12:16, 14:26 * **2:23** Jo 7:31 * **2:25** Mk 2:8 * **3:1** Jo 7:50, 19:39

me Moses. Hɨrak mɨtɨk
iuwe hak ke mɨt kerek ninɨn
naanmɨpre mɨt ne Isrel.

2 *Wɨtaan ham hɨrak kan
kɨr Jisas ketpɨwek kar ik:
“Mɨtɨk luwe, haiu mertei
God keriuwetit ti han tɨ
heteiknai menmen. God
kekepit ti hɨrɨak menmen.
Mɨt neiyan ap te nanrɨak
menmen iuwe mamɨr ke tɨ
hɨrɨakem taau!”

3 *Jisas ketpɨwek kar ik:
“Hi hetput hɨm im em hɨram
yaaim. Mɨtɨk ap kakweikɨn
yaaik kakɨr ke nɨkan miye
winaak ek, hɨrak ap te kaku
kaktike God taau!”

4 Nikodimas kitɨwekhi kar
ik: “Markeik te mɨtɨk nepei
enuk ke mɨtɨk hɨrak pɨke
kakre mɨtɨk pipɨak. Hɨrak
pɨke kaku kakɨkre tu ke
miye pɨrak te hɨre pɨke
wawinaak?”

5 *Jisas kewenhi ketpɨwek
kar ik: “God ap te kakinɨn
naanmampre mɨt ere mɨt
han nankɨri nanriuwe tɨpar,
God Hɨmɨn Yaaik kakrɨak
hɨmɨn kɨr hɨrak yaaik.

6 *Mɨtɨk kerek miye
winaak, hɨrak kɨre mɨtɨk
kerekek. Mɨtɨk God Hɨmɨn
Yaaik kakrɨakek hɨmɨn kɨrak
hɨrak yaaik, hɨrak kɨre God.

7 Ti ap han kekrit epɨpɨr
entar hɨm im hi hetputem
me yi yapɨrwe God Hɨmɨn
Yaaik ekrekyi hɨmɨn ki hɨrak
kakre yaaik.

8 *Nɨme mɨniu mepno in
mepno ein. Yi yemtau hɨram
matɨp, te yi ap yertei hɨram
meke nein man, te mamno
nein. God Hɨmɨn Yaaik hɨrak
kɨre nɨme. Haiu mepɨtari
karkeik hɨrak kɨrɨak men-
men kɨkaap mɨt au.”

9 Nikodimas kitɨwekhi kar
ik: “Mamɨrkeik te menmen
im em manmen?”

10 Jisas ketpɨwek, “Ti mɨtɨk
iuwe tisa ti hertei menmen
yapɨrwe hinɨn mɨt ne Isrel, te
ti ap hertei menmen im au a?
Menmen mit!

11 *Hi hetput werek. Haiu
matɨp menmen haiu epei
merteiyem, haiu matɨp men-
men haiu epei mɨrem. Te yi
yeweikɨn sip yewet menmen
haiu metpiyem.

12 *Hi nepei hetpi men-
men me tɨ im e te yi ap
han kiketim yisesim au. Te
hi hetpi me menmen me
wit ke God, mamɨrkeik te
yi yayɨmtau menmen hi et-
piyem me wit ke God yi
yayisesim a? Taauye!

13 *Mɨtɨk keiyak ap nɨpaa
ken wit ke God heven au.
Hi Mɨtɨk ke wit ke Mɨtɨk
luwe kerekek, hi hɨnaaiwir
wit kɨrak hekiuwe han tɨ ik
e.

14 *Nɨpaa Moses kɨkɨak
manpen kau niu keit wit
weinɨk mɨt ap newi. Mar im,
mɨt nanwenkɨka hi Mɨtɨk ke
wit ke Mɨtɨk luwe nanwisa
antar nu tentarakɨt.

15 *Te mɨt yapɨrwe kerek
nises God, hɨr nanu nantik-
erek tipmain tipmain enum
eik.

---

* **3:2** Mt 22:16; Jo 9:16 * **3:3** Mt 18:3; 1Pi 1:23 * **3:5** Esi 36:25, 27; Ta 3:5
* **3:6** Sam 51:5; Jo 1:13 * **3:8** Ekl 11:5 * **3:11** Jo 3:32, 8:26 * **3:12** Lu 22:67
* **3:13** Pro 30:4; Ro 10:6 * **3:14** Nam 21:9; Jo 8:28, 12:32 * **3:15** Jo 20:31
* **3:16** Ro 5:8, 8:32; 1Jo 4:9-10; Jo 3:36, 10:28

16 *"God hanhan mɨt ne
tɨ ik iuwe te hɨrak keriuwet
nɨkan kɨrak kiutɨp kerekek
kan tɨ ik. Te neimɨn kerek
nanisesik, hɨr ap nani au.
Hɨr nanu nanɨt nantike God
tipmain tipmain enum eik.
17 *God ap kesiuwe hi
Nɨkan kɨrak hi han tɨ ik
skelim mɨt au. Hi han hahi
akaap mɨt ne tɨ ik.
18 *Neimɨn nisɨsa hi Nɨkan
ke God ap te God skelim hɨr
nanɨno si au. Te neimɨn
kerek ap nisɨsa hi Nɨkan ke
God ehu, hɨrak God epei ske-
lim mɨt in nentar hɨr ap han
kitet he Nɨkan kiutɨp kerekek
kɨrak ahɨsak menmen enum
hɨr nirɨakem.
19 *God skelim mɨt kakɨr ik.
Hɨm mai yaaim mɨre wepni
kɨr, hi han tɨ ik heteikɨn mɨt
menmen me God. Te hɨr
hanhan menmen enum me
tɨ hɨram mɨre wɨtaan toto.
Menmen yaaim em me God
au. Hir hanhan menmen
enum me tɨ nentar hɨr nɨrɨak
menmen enum enum.
20 *Neimɨn hɨr nɨrɨak
menmen enum hɨr nɨre mɨt
enun nepan ne menmen
yaaim me God. Te hɨr ap
nanɨnen nanises hi Nɨkan ke
God nanɨntar hɨr nɨnapen hi
ewepyapɨr menmen enum
hɨr nɨrɨakem.
21 Te neimɨn hɨr hanhan
nanrɨak menmen yaaim, hɨr
nanɨnen hi Nɨkan ke God
kerek hɨm mai yaaim hɨram
mɨre wepni te hɨr nanteikɨn
mɨt yapɨrwe hɨr nɨrɨak men-
men yaaim God katɨp hɨr
enrɨakem."

Jon kewepyapɨr Jisas
hɨrak keimɨn

22 *Jisas katɨp Nikodimas
epei au, Jisas ketike mɨt
disaipel nɨrak nɨnaaiwɨr
Jerusalem nen wit hak kike
ke Judia. Hɨrak kau en
ketikeri wɨ ham, hɨr nɨkɨr
mɨt miyapɨr neriuwe tɨpar.
23 Jon hɨrak kɨkɨr mɨt ner-
iuwe tɨpar menep tɨ niuk
mɨrak Inon, hɨrak menep wit
Selim. Hɨrak kɨkɨr mɨt in
kentar tɨpar yapɨrwe meitai.
Mɨt nen nanɨrek te hɨrak
kɨkɨri.
24 *(Mɨtɨk iuwe King Herot
ap kewis Jon kekre wɨnak
enuk ke gavman wen au.)
25 Mɨt disaipel han ne Jon
netike mɨtɨk hak ke Isrel
hɨr nenehan nentar men-
men me nɨkɨr mɨt neriuwe
tɨpar nises hɨm mɨt ne Isrel
nɨpaa nisesim.
26 *Te hɨr nen Jon
nitɨwekhi nar ik: "Mɨtɨk
luwe, ti han kitet mɨtɨk kerek
nɨpaa ketikewit yeit mani
Jodan yeit pɨnak eik, kerek
ti hatɨp hɨm mɨrak em?
Hɨrak epei kɨkɨr in ek, te mɨt
yapɨrwe nanɨno nanɨrek."
27 *Jon ketpor, "God keit
wit kɨrak Heven ap keriuwet
mɨtɨk kiutɨp menmen hɨrak
ap kaktɨwem au.
28 *Yi hɨras yertei hɨm mai
kerek nɨpaa hi hetpim. Hi
hatɨp har ik: 'Hi ap Krais au.
God keriuweta te hi hɨnɨn
han hewepyapɨrek.'

* **3:17** Lu 19:10; Jo 5:22, 12:47; Ap 17:31 * **3:18** Jo 3:36, 5:24 * **3:19** Jo 1:5, 9, 8:12 * **3:20** Ef 5:11-13 * **3:22** Jo 4:1-2 * **3:24** Mt 4:12 * **3:26** Jo 1:26-34 * **3:27** Jo 19:11, 1Ko 4:7, Hi 5:4 * **3:28** Jo 1:20, 23; Mt 11:10 * **3:29** Mt 9:15

29 *Mɨtɨk kerek kakɨt mɨte
hɨre mɨte pɨrak. Jisas hɨrak
kɨre mɨtɨk ik. Mɨt nises hɨm
mɨrak hɨr nɨre mɨte pɨrak.
Mɨtɨk kerek wariyakɨt kɨrak
kemtewek hɨrak kaknen
ketpɨwek menmen, hɨrak
han yaaik kar ke in ek hi han
yaaik iuwe. Te hi ap yɨnk
enuk hentar mɨt yapɨrwe
nisesik au. In ek hi han yaaik
iuwe.
30 Hɨrak kakre Mɨtɨk luwe
keit niuk iuwe, te hi au hi
hɨre mɨtɨk weinɨk."

31 *Jisas kerek keke wit ke
God kan tɨ ik hɨrak kinɨn
mɨt. Keimɨn hɨrak ke tɨ ik
hɨrak mɨtɨk kerekek, hɨrak
han kitet menmen me tɨ ik.
Hɨrak kerek ke wit ke God
hɨrak hɨrak kinɨn menmen
yapɨrwe.
32 *Hɨrak kewepyapɨr
hɨm me menmen hɨrak
epei kɨrem, menmen hɨrak
apei kemtewem. Hɨrak
kewepyapɨrem katɨp mɨt
em te mɨtɨk keiyak ap
kemtewem kisesim au.
33 Mɨtɨk kerek hɨrak kem-
tau kises him mɨrak hɨrak
keteikɨn mɨt han God hɨrak
katɨp hɨm yaaim.
34 *Mɨtɨk kerek God keri-
uwetek hɨrak kakwepyapɨr
hɨm me God kentar hɨrak
kewetɨwek Hɨmɨn kɨrak
Yaaik keneises han kɨrak
kekepik kɨrɨakem.
35 *God Haai han-
han Nɨkan kɨrak, te
hɨrak kewetɨwek menmen
yapɨrwe meit his mɨrak.
36 *Neimɨn nises nɨkan ke
God nanɨt hɨmɨn yaaik kaku
kakɨt tipmain tipmain enum
eik. Neimɨn neweikɨn sip
newet hɨm me nɨkan ke God,
hɨr ap te nanu nanɨt au. God
han enuk kakriuweri.

4

*Jisas ketike mɨte pe Same-
ria hɨr newepnak*

1 *Me wɨ im mɨt ne Farisi
kerek ninɨn nises hɨm me
Moses nemtau hɨm ham
mar im: "Jisas keithis mɨt
yapɨrwe te hɨrak kɨkɨri ninɨn
Jon."
2 Te Jisas hɨrekes ap kɨkɨr
mɨt au. Hɨr mɨt disaipel
nɨrak keriyen nɨkɨri.
3 Jisas kertei menmen mɨt
ne Farisi hɨr nemtewem, te
hɨrak kɨnaaiwɨr provins Ju-
dia hɨrak pɨke kepno provins
Galili.
4 *Te yayiwe hɨrak kitetik
ek ken kerekir provins Same-
ria.
5 *Te hɨrak ken wit hak
iuwe ke Sameria niuk mɨrak
Saika. Wit ik hɨrak menep tɨ
me ni kerek nɨpaa enum eik
Jekop epei kewet nɨkan kɨrak
Josep em.
6 Hei ke mɨt hɨr nanmɨan
tɨpar keit in kerek nɨpaa
maam ke Isrel hɨrak kekinɨk.
Jisas hɨt mekek te hɨrak kau
menep hei kerekek. Wepni
nepei kan kau nɨmɨniuwe.
7 Jisas kau en, mɨte hap pe
Sameria wan waumɨan tɨpar.
Te Jisas kitɨwehi, "Ti eweto
tɨpar mei ehɨm."
8 (Hɨr mɨt disaipel ne Jisas
epei nen wit eik nanwɨr

* **3:31** Jo 8:23; 1Jo 4:5 * **3:32** Jo 3:11 * **3:34** Jo 1:32; Ap 10:38 * **3:35** Mt 11:27; Jo 5:20, 10:17 * **3:36** Jo 3:16-18; 1Jo 5:12; Lu 3:7 * **4:1** Jo 3:22, 26 * **4:4** Lu 9:52 * **4:5** Jen 33:19; Jos 24:32

pewek nanɨt menmen me hɨr
nanɨm.)
9 *Mɨte pe Sameria
wewenhi watɨp, “Ti mɨtɨk
ke Isrel, hi mɨte pe Sameria.
Kenmak te ti hitauhi tɨpar
te ti ehɨm a?” (Mɨt ne
Isrel ap te nanɨt menmen
me Sameria mɨre tɨkenup
wenkepye kerek naam
menmen nekrerem em au.
Hɨr han kitet God kaktɨp hɨr
enun nanɨnterim.)
10 *Jisas ketpɨwe, “Ti ertei
werek menmen God kak-
weti yi mɨt em, ti hertei hi
keimɨn hi hituthi, ‘Ti eweto
tɨpar mei ehɨm’, te ti etpo,
‘Ti eweto tɨpar mei yaaim
mamu mamɨt tipmain tip-
main enum eik.’ ”
11 Mɨte watɨp war ik,
“Mɨtɨk Iuwe, ti ap heit
menmen me tɨpar. Hei ke
tɨpar ik hɨrak kesikekre. Te
ti ehɨt tɨpar yaaim mamkaap
haiu mɨt mamu werek
tipmain tipmain enum eik
ehɨt nein?
12 *Nɨpaa maam nɨpu kaiu
Jekop kewetei hei ik. Hɨrak
nɨpaa ketike nɨkerek, sipsip,
bulmakau mɨrak, hɨr naam
tɨpar im em. Ti are iuwe
hinɨn maam kaiu Jekop?”
13 Jisas kewenhi katɨp,
“Mɨt yapɨrwe nanɨm tɨpar
im em maain hɨr pɨke
hɨm niu enuk (o mar kak-
wenkɨkor hɨm) nanɨm tɨpar
meiyam.
14 *Te neimɨn nanɨm tɨpar
kerek hi ewetɨrem, maain
hɨr ap te hɨr pɨke hɨm niu
enuk (o mar kakwenkɨkor
hɨm) au. Tɨpar kerek hi
ewetɨrem hɨram mamre
tɨpar mamɨkre han kɨr
mamu mamɨt mamkaap mɨt
nanu werek werek tipmain
tipmain enum eik.”
15 Hɨre pɨke witɨwekhi war
ik: “Mɨtɨk Iuwe, ti eweto
tɨpar mei im em. Te hi ap
pɨke hɨm niu enuk (o mar
kakwenkɨkor hɨm) au. Te
maain hi ap pɨke anen in
amɨan tɨpar mei au.”
16 Jisas ketpɨwe, “Ti eno
enɨne mɨtɨk kit te ti pɨke
enen in.”
17 Mɨte watɨp, “Hi ap heit
mɨtɨk au.” Jisas ketpɨwe, “Ti
hatɨp ti mɨtɨk au. Ti atɨp
werek.
18 Nɨpaa ti heit mɨkaan nar
hispɨnak (5). In ek mɨtɨk ti
hau hetikerek hɨrak ap mɨtɨk
kit. Ti epei hatɨp werek.”
19 *Hɨre wetpɨwek, “Mɨtɨk
Iuwe, hi hertei ti hɨre mɨtɨk
profet.
20 *Maamrer nai ne Same-
ria nises God newenɨpiyek
neit mɨniu (o neiyɨp) ik
ek. Te haiu emwenɨpi God
emeitak. Te yi mɨt ne Isrel
yatɨp wit iuwe Jerusalem
hɨrak yaaik kerekek. Wit hak
au.”
21 Jisas ketpɨwe, “Mɨte, ti
ehises hɨm mai. Maain wɨ
ham mamnen te yi mɨt ne tɨ
yaiwenɨpi niuk me Haai kai
yayɨt mɨniu (o neiyɨp) ik au,

* **4:9** Esr 4:1-5, 9:1–10:44; Lu 9:52-53 * **4:10** Jo 4:26, 7:37-38; Rev 21:6 * **4:12** Jo 8:53 * **4:14** Jo 6:35 * **4:19** Jo 7:40, 9:17; 1Ko 14:24-25 * **4:20** Diu 12:5-14; Sam 122:1-5 * **4:22** 2Kin 17:29-41; Ais 2:3; Ro 9:4-5

o yayɨt wit iuwe Jerusalem
au.”
22 *Jisas ketpɨwe, “Yi
mɨt ne Sameria ap yertei
werek keimɨn yi yisesik
yewenɨpiyek. Haiu mɨt
ne Isrel mertei werek
keimɨn haiu misesik
mewenɨpiyek. Menmen God
hɨrak kɨrɨakem keithis mɨt
miyapɨr hɨr nisesik, hɨrak
kewetaiyem.
23 Wɨ epei mamnen menep
te mɨt kerek hɨr yaain nises
God Haai, hɨr nanwenɨpiyek
neriuwe han kɨr. Te mɨt nar
ik God Haai hanhan hɨr enis-
esik enwenɨpiyek.
24 *God hɨrak Hɨmɨn
Yaaik kerekek. Hɨr mɨt
hɨr newenɨpi niuk mɨrak,
hɨr enises menmen yaaim
enwenɨpiyek enriuwe hɨmɨn
kɨr yaaik.”
25 *Te mɨte wetpɨwek, “Hi
hertei maain mɨtɨk Mesaia
kerek God kehimɨtanek kak-
nen, hɨr mɨt nenewek Krais,
maain hɨrak kaknen hɨrak
kakɨtpai menmen yapɨrwe.”
26 *Jisas ketpɨwe kar ik:
“Hi kerekek hi atɨp etikewit
hi Krais.”
27 Hɨrak katɨp kar ek, hɨr
mɨt disaipel nɨrak hɨr nɨrek
katɨp ketike mɨte hap, hɨr
han kitet yapɨrwe. Te in
ek mɨtɨk keiyak ap kitɨwehi
kar ik: “Ti ehɨt mekam?” O
hɨr nitɨwekhi, “Kenmak te ti
hatɨp hetikerep?”
28 Hɨre wɨnaaiwɨr heurek
ke tɨpar mɨre, hɨre pɨke wen
wit iuwe eik, te hɨre wen
watɨp mɨt yapɨrwe.
29 Hɨre wetpor, “Yi einen
eiyɨr mɨtɨk ik. Hɨrak ketpo
menmen yapɨrwe kerek
hi nɨpaa hɨrɨakem. Hɨrak
mɨtɨk Mesaia kerek God
kehimɨtanek kakɨkaap haiu
mɨt?”
30 Hɨre wetpor, te hɨr
nɨnaaiwɨr wit ek nen nanɨr
Jisas.
31 Mɨte wen wit kɨre
eik, mɨt disaipel natɨp
Jisas, “Mɨtɨk Iuwe, ti ehɨm
menmen.”
32 Te Jisas ketpor, “Hi men-
men mai yi ap yerteiyem hi
hahɨm.”
33 Mɨt disaipel nɨrak hɨras
natɨp nar ik: “Mɨtɨk keiyak
ketɨwek menmen keiyɨm
kan o?”
34 *Jisas ketpor, “Menmen
mai mar im: Hi hises hɨm me
Haai hɨrak nɨpaa keriuweta
te hi han. Hi arɨak wok
mɨrak enemtɨn hɨram mar
ke menmen hi ahɨm.”
35 *Yi mɨt yatɨp yar ik:
“Wenke tekyaait (4) ere wɨ
mamnen te haiu mamket
menmen mau ni. Hi hetpi. Yi
eiwaainaan heriyai heriyai
eiyɨr ni werek werek. Teket
epei me yaaim te yi eiketim
mamnen.
36 Mɨtɨk hɨrak kerek epei
keit menmen, hɨrak keit
pewek hɨram mamu werek.
Hɨram mar ke hɨrak kari han
ke mɨt hɨr enises hɨm me
God te hɨr enu enɨt tipmain
tipmain enuk eik. Mɨtɨk
kerek kamɨr ni hɨrak ketike
mɨtɨk kerek keit menmen
me ni hɨrakɨt han yaaik
tekiyakɨt. Mɨt han natɨp mɨt

* **4:24** 2Ko 3:17; Ro 12:1; Fl 3:3 * **4:25** Jo 1:41 * **4:26** Mk 14:61-62; Jo 9:37
* **4:34** Jo 6:38, 17:4 * **4:35** Lu 10:2

hɨm me God netike mɨt hɨr
nari han ke mɨt hɨr nises hɨm
me God hɨr nɨre mɨtɨkɨt wik
it.
37 Mar ek te hɨm im hɨram
yaaim. ‘Mɨtɨk kiutɨp kamɨr
menmen, maain mɨtɨk hak
kakɨketim.’
38 Nɨpaa hi eriuweti yi yen
yari han ke mɨt hɨr nises hɨm
me God yar ke mɨtɨk kakɨt
menmen epei me yaaim meit
ni eim. Nɨpaa yi ap yen
yetpor menmen, te yi yɨkɨak
han kɨr te hɨr nanises hɨm
me God. Mɨt han keriyen
nɨrɨak menmen im. Te in
ek yi yɨkaap mɨt hɨr nanises
hɨm me God.”
39 Maain mɨt yapɨrwe ne
wit kike Saika ke provins
Sameria nises Jisas nentar
hɨr nemtau hɨm me mɨte
hɨre epei wetpor, “Hɨrak
ketpo menmen yapɨrwe
nɨpaa ein hi hɨrɨakem.”
40 Te mɨt ne Sameria nan
nɨr Jisas hɨr netpɨwek eku
ektikeri. Te hɨrak kau ketik-
eri neit wit eik wɨ wik.
41 Mɨt han yapɨrwe hɨr
nemtau hɨm mɨrak te hɨr nis-
esik.
42 *Te hɨr natɨp mɨte,
“In ek haiu memtau hɨm
mɨrak te haiu misesim.
Haiu ap misesim mentar
menmen nɨpaa ti etpaiyem
au. Haiu hɨras memtewem
te haiu han kitet hɨrak Mɨtɨk
Krais kerek God keriuwetek
kaknen kakɨkaap haiu mɨt
miyapɨr ne tɨ.”

Jisas kɨkaap nɨkan ke mɨtɨk iuwe ke gavman

43 *Wɨ wik epei au, Jisas
kɨnaaiwɨr wit ik hɨrak ken
Galili.
44 *Jisas hɨrekes epei katɨp,
“Mɨtɨk profet niuk mɨrak
iuwe meit wit kɨrak au.”
45 *Te wɨ Jisas epei ken
kiun provins Galili, mɨt
nau en netpɨwek, “Ti yaaik
ti han.” Hɨr netpɨwekem
nentar hɨr hɨras nɨpaa nen
nɨr menmen me wɨ Pasova
neit Jerusalem me wɨ mɨt
nererik han tewenɨn God
nɨpaa kenep mɨt ne Isip hɨr
naa. Te hɨr epei nɨr menmen
yaaim hɨrak kɨrɨakem keit
ein.
46 *Epei au, Jisas pɨke
ken wit Kena ke provins
Galili, wit kerek nɨpaa hɨrak
keweikɨn tɨpar weinɨm mɨre
tɨpar wain. Mɨtɨk iuwe ke
gavman keit Kapaneam kau
in. Nɨkan kɨrak hɨrak kɨnap.
47 *Hɨrak kemtau Jisas epei
kɨnaaiwɨr provins Judia kan
Galili, te hɨrak ken kɨrek
kitɨwekhi eknen ekɨkaap
nɨkan kɨrak kɨnap. Nɨkan
kɨrak epei menep kaki.
48 *Jisas ketpɨwek, “Yi
ap yɨr menmen iuwe hi
arɨakem, te yi ap eiyɨmtau
hɨm mai eiyisesim au.”
49 Mɨtɨk iuwe ke gavman
ketpɨwek, “Mɨtɨk Iuwe, ti es-
iukɨn, o au en, nɨkan kai
kaki.”
50 *Jisas ketpɨwek, “Ti
eno! Nɨkan kit kaku werek.”
Mɨtɨk ik kemtau hɨm me Jisas
kisesim te hɨrak kɨnaiwɨrek
ken.

* **4:42** 1Jo 4:14 * **4:43** Jo 4:40 * **4:44** Mt 13:57 * **4:45** Jo 2:23 * **4:46** Jo 2:1-11 * **4:47** Mt 8:5-6 * **4:48** Jo 2:18; 1Ko 1:22 * **4:50** Mt 8:13; Mk 7:29

51 Hɨrak kepno wɨnak kɨrak, mɨt kerek nerekyɨwek
menmen hɨr nan newenek
yayiwe hɨr netpɨwek, “Nɨkan
kit epei kɨre yaaik.”
52 Hɨrak kitorhi, “Ke-
waai meruri nɨkan kai
hɨrak kɨre yaaik?” Hɨr
netpɨwek, “Nepɨp wepni kau
nɨmɨniuwe hɨrak yɨnk sisi
epei au meit.”
53 *Te haai kertei me nepɨp
wepni kau nɨmɨniuwe, Jisas
ketpɨwek nɨkan kaku werek.
Te hɨrak ketike mɨte nɨkerek
nɨrak hɨr nises hɨm me Jisas.
54 *Menmen im hɨram
menmen yaaim wik hɨrak
kɨrɨakem me wɨ hɨrak
kɨnaaiwɨr Provins Judia ken
kiun provins Galili.

5

Jisas kɨkaap mɨtɨk hak kɨnap hɨrak kɨre yaaik keit wan werweik ke Betesda

1 Jisas kɨkaap nɨkan ke
mɨtɨk iuwe epei au, wɨ ham
kerek mɨt ne Isrel nererik
naam menmen epei man. Te
Jisas pɨke ken Jerusalem.
2 Meit Jerusalem menep
weipɨr iuwe ke sipsip, wan-
werweik iuwe kɨwaairi. Mɨt
natɨp hɨm Hibru hɨr ne-
newek Betesda. Menep wan
werweik kerekek mɨt newep
weisaak hispɨnak (5) te mɨt
nɨnapen wepni o hawɨ te hɨr
nɨsawɨn newim.
3 Mɨt miyapɨr yapɨrwe
kerek hɨr nɨnap hɨr nɨwaairi.
Hɨr mɨt han nanamɨr toto,
mɨt han his hɨt mɨn enum,
mɨt han his hɨt epei maa.
4 Wɨ ham mɨtɨk ensel ke
Mɨtɨk Iuwe God kenke kan
wan kerekek te hɨram tɨpar
mɨtanɨk. Tɨpar mɨtanɨk
nepei au, mɨtɨk kinɨn
kakɨkwe kakno kakɨkre
tɨpar, hɨrak kakre yaaik.
5 Mɨtɨk kiutɨp kau weisaak
nɨpaa hɨrak kɨnap ere 38 tito.
6 Jisas kɨr mɨtɨk ik kɨpwaai
en, hɨrak kertei hɨrak kɨnap
kɨwaai wɨ yapɨrwe, te Jisas
ketpɨwek kar ik: “Ti hanhan
ti pɨke are yaaik a?”
7 Mɨtɨk ik kerek kɨnap
hɨrak ketpɨwek, “Mɨtɨk Iuwe,
kerek tɨpar mɨrirɨr, hi ap
mɨt nei nekina newisa hekre
tɨpar au. Hi hɨrekes eno, mɨt
han hɨr nɨnatɨn nan ninɨna.”
8 *Jisas ketpɨwek, “Ti ekrit
ehɨrp ehɨt yeno mit eiyɨm
eno.”
9 *Wasenum hɨrak mɨtɨk
kɨnap ek hɨrak kɨre yaaik.
Hɨrak keit yeno mɨrak
keiyɨm ken.
Wɨ im hɨram wɨ Sabat.
10 *Mɨt iuwe ne Isrel nɨr
mɨtɨk ik kemerɨr yeno mɨrak
te hɨr nenerek netpɨwek,
“Petepin hɨram wɨ Sabat. Wɨ
im em ti ap emerɨr yeno mit
emɨt!”
11 Hɨrak kewenhi ketpor,
“Hɨrak mɨtɨk kerekya hi hɨre
yaaik ketpo, ‘Ekin yeno mit
eiyɨm ekrit eno.’ ”
12 Hɨr nitɨwekhi, “Keimɨn
hɨrak ketput ti ekin yeno mit
eiyɨm ekrit eno a?”
13 Mɨtɨk kerek Jisas
kekepik ap kertei hɨrak
keimɨn kentar Jisas
kɨnaiwɨrek ken ek, mɨt

* **4:53** Ap 16:14-15, 31 * **4:54** Jo 2:11, 23 * **5:8** Mt 9:6 * **5:9** Jo 9:14 * **5:10** Nia 13:19; Jer 17:21; Lu 13:14

yapɨrwe nererik neit wit eik
e.
14 *Maain Jisas kɨnapɨnek
keit wɨnak iuwe ke God
hɨrak ketpɨwek, “Ti epei hɨre
yaaik. Ti ap pɨke hanhan
ehises menmen enum te
menmen ham iuwe enum
mamnen mamwit.”
15 Hɨrak ketpɨwek epei
au, mɨtɨk ik ken katɨp mɨt
iuwe ne Isrel kar ik: “Mɨtɨk
kerekek kerekya hi yaaik
hɨrak Jisas.”
16 *Hɨrak ketpor Jisas
kekepik te mɨt iuwe ne Isrel
hɨr ninɨn nɨrɨak Jisas enum
nentar hɨrak kɨkaap mɨtɨk
enuk kɨnap iuwe hɨrak kɨre
yaaik me wɨ Sabat (kerek mɨt
nɨrɨak menmen au. Hɨr nau
weinɨm.)
17 *Hɨr natɨp Jisas enum
nenerek, te hɨrak ket-
por, “Hekrit hekrit Haai
kai kɨrɨak menmen, te
hi arɨakem har ke hɨrak
kɨrɨakem.”
18 *Hɨm im kerek Jisas ket-
pim mɨrɨak mɨt iuwe ne Isrel
han enuk iuwe te hɨr han-
han nanɨnep Jisas kaki. Hɨr
hanhan nankɨp kentar hɨrak
kɨkaap mɨtɨk ke wɨ Sabat
kerekek au. Hɨr han enuk
nankɨp nanɨntar hɨrak katɨp
God hɨrekes Haai kɨrak, te
hɨrak kɨrɨak hɨrekes iuwe
kɨre God Haai.

*God kehimɨtan nɨkan
kɨrak hɨrak iuwe kɨrɨak
menmen mɨrak*

19 *Mɨt iuwe ne Isrel
nenerek, te Jisas ketpor, “Hi
etpi hɨm yaaim! Hi Nɨkan ap
te hi hɨrekes arɨak menmen
mei weinɨm me han kai au.
Hi hɨrɨak menmen mamɨr
ke hi hɨr Haai kai kɨrɨakem.
Haai kai kɨrɨak menmen, hi
herteiyem te hi hɨrɨakem.
20 *Haai hɨrak hanhan
keriuwa hi Nɨkan kɨrak,
hɨrak keteikno menmen
iuwe hɨrak kɨrɨakem. Maain
hɨrak kakteikno menmen
iuwe minɨn menmen hi epei
hɨrɨakem te yi yapɨrwe han
kakɨkrit kakriuwerem.
21 *Hɨram mar ke Haai
kɨkɨan mɨt kerek epei naa
ek te hɨr pɨke nekrit nau,
te hi nɨkan kɨrak ehises han
kai awis hɨmɨn yaaik kaku
kakɨkre han ke mɨt kerek hi
hanhan hewisɨk kakɨkre han
kɨr.
22 *Haai kai hɨrekes ap ske-
lim mɨt au. Hɨrak kewisa hi
Nɨkan kɨrak hi ekrehɨr kɨrak
hi skelim mɨt.
23 *Te mɨt yapɨrwe nan-
wenɨpi niuk me hi Nɨkan
mamɨr ke hɨr newenɨpi niuk
me Haai kai. Mɨt kerek ap
newenɨpi niuk me hi Nɨkan,
hɨr ap nanwenɨpi niuk me
Haai kai kerek keriuweta hi
han in.
24 *“Hi hetpi hɨm yaaim.
Neimɨn nemtau hɨm mai hɨr
nisesim, te hɨr nanises hɨm
me hɨrak kerek keriuweta hi
han in, te hɨr nanɨt hɨmɨn
yaaik kaku kakɨt tipmain tip-
main enum eik. Hi ap te
skelim mɨt au. Hɨr nepei
nɨnaaiwɨr menmen enum,
hɨr neit hɨmɨn yaaik nanu

* **5:14** Jo 8:11 * **5:16** Mt 12:14 * **5:17** Jo 9:4 * **5:18** Mt 26:4; Jo 7:1, 30, 10:30, 33 * **5:19** Jo 5:30, 8:28 * **5:20** Jo 3:35 * **5:21** Ro 4:17; Ef 2:5; Jo 11:25 * **5:22** Jo 3:17; 5:27; 9:39; Ap 10:42 * **5:23** Fl 2:10-11; 1Jo 2:23 * **5:24** Jo 3:15-18, 8:51; 1Jo 3:14

werek.
25 *Hi hetpi hɨm yaaim. Wɨ kerek nɨpaa God kehimɨtanem hɨram epei man, te mɨt nɨpaa naa hɨr nanɨmtau hɨm me hi Nɨkan ke Mɨtɨk Iuwe God. Te neimɨn nanɨmtewem, hɨr nanɨt hɨmɨn yaaik nanu werek.
26 *God Haai hɨrak kaki au. Hɨrak Haai ke menmen mamkaap menmen yapɨrwe mamu mamɨt. Te hɨrak keweto hi Nɨkan kɨrak menmen te hi ap hahi au. Hi hetenen menmen im te hi akaap mɨt miyapɨr te hɨr nanu nanɨt tipmain tipmain enum eik.
27 *Hɨrak kewisa hi Iuwe hi skelim mɨt hentar hi Mɨtɨk ke wit kɨrak.
28 Yi ap han kekrit ke menmen im epei au emɨt. Wɨ mamnen te mɨt kerek nɨpaa naa mɨt newisi nekre hei nanɨmtau hɨm me hi Nɨkan ke Mɨtɨk Iuwe.
29 *Te hɨr nanɨnaaiwɨr hei, hɨr nanɨtpaan nanɨnen witik. Neimɨn kerek nɨpaa nɨrɨak menmen yaaim e, hɨr nanɨkrit nanu nanɨt. Te mɨt nipaa nɨrɨak enum, hɨr nanɨkrit nanɨno si enum.

Menmen mewepyapɨr Jisas hɨrak mɨtɨk God keriuwetek kan

30 *"Hi ap hɨrɨak menmen hises han kai au. Menmen hi hemtau God ketpewem te hi hisesim skelim mɨt ariuwerem. Hi skelim mɨt werek werek hentar hi ap hises han kai. Hi hises han ke God kerek keriuweta te hi han tɨ ik e.
31 *Te hi kerekek etpi menmen me hi hɨrekes yi han kitet hi hemipɨn.
32 *Mɨtɨk kiutɨp kepu kewepayapɨr hɨm mai. Hi hertei hɨm im hɨram matɨp mɨt me hi hɨram hɨm yaaim.
33 Yi nɨpaa yesiuwe mɨt hɨr nen nɨr Jon nitɨwekhi menmen, te hɨrak ketpi hɨm im me hi hɨram yaaim.
34 *Hi ap han kitet yapɨrwe me mɨtɨk hɨrak kewepyapɨr niuk mai au. Hi hetpiyem te yi eiyɨrteiyem eiyises hɨm mai te God kakɨkepi yi eiyu eitikerek eiyu werek werek.
35 Jon hɨrak kɨre si keteikni yayiwe, hɨrak keteikni menmen me God. Me wɨ hɨrak kepu yi hanhan yisesik.
36 *Menmen ham minɨn hɨm nɨpaa Jon ketpim me hi. Hɨram im. Menmen yaaim haai kai ketpo hi hɨrɨakem. Menmen ham nɨpaa hi hɨrɨakem, hɨram meteikɨn mɨt miyapɨr te hɨr nertei Haai kai God keriuweta te hi han in.
37 *Haai kerek keriuweta hi han in, hɨrak kewepayapɨr ketpi hi keimɨn. Te yi ap yemtau hɨm mɨrak au. Yi ap nɨpaa yɨr ninaan mɨrak au.
38 *Hɨm mɨrak ap mau mekre han ki. Yi ap yemtau hɨm me hɨrak Mɨtɨk Iuwe kerek keriuweta hi han tɨ ik.

---

* **5:25** Mt 8:22; Ef 2:5-6 * **5:26** Jo 1:4 * **5:27** Jo 5:22 * **5:29** Dan 12:2; Mt 16:27; Jo 6:40; Ap 24:15 * **5:30** Jo 5:19, 6:38 * **5:31** Jo 8:13-14 * **5:32** Jo 5:36-37; 1Jo 5:9 * **5:34** Jo 1:19-34, 3:27-30 * **5:36** Jo 3:2, 10:25, 38; 14:11 * **5:37** Mt 3:17; Jo 5:32, 8:18 * **5:38** Jo 6:29

39 *Yi han kitet hɨm me God
mau tɨwei, yi yekinaam te yi
han kitet hɨram mamkepi yi
eiyu eitike God, God kakweti
hɨmɨn yaaik te yi eiyu tip-
main tipmain enum eik. Te
hɨm im yi yekinaam hɨram
matɨp me hi!
40 Te yi yɨnapen eiyɨmtau
hɨm mai te hi akepi yi eiyɨt
hɨmɨn yaaik te yi eiyu eiyɨt
tipmain tipmain enum eik.
41 Hi ap hanhan mɨt
nanwenɨpi niuk mai nantɨp
hi yaaik. Hɨram menmen
weinɨm.
42 Te hi hertei yi mɨt yi yɨre
mekak. Yi ap hanhan God
yekre han ki au.
43 *Hi han hekrehɨr ke
Haai kai, te yi ap yises hɨm
mai au. Mɨt han ne tɨ hɨr
nanɨnen netpi hɨr mɨt iuwe,
yi yemtau hɨm mɨr yisesim.
Te yi ap yemtau hɨm mai au!
44 *Yi mɨt hanhan yai-
wenɨpiyan niuk mi, te yi
yɨnapen Mɨtɨk Iuwe kiutɨp
hɨrak God hɨrak kakwenɨpi
niuk mi kakɨtpi yi yaain. Yi
han kitet menmen im hɨram
weinɨm. Yi ap hanhan hɨrak
kaktɨp yi yaain, te yayɨrkeik
te yi hanhan eiyises hɨm
mai?
45 *Yi ap han ekitet hi es-
iuwi hɨm hatɨp Haai kai me
menmen yi yɨrɨakem. Au,
hɨm kerek Moses kewisɨm
mau tɨwei kerek yi yekinaam
han kitet hɨram mamkepi te
God kaktɨp yi yaain, hɨram
mamsiuwi hɨm.
46 *Yi yises hɨm me Moses
werek werek, te yi eiyises
hɨm mai yentar hɨrak kewis
hɨm me hi.
47 *Te yi ap yises hɨm
Moses kewisɨm mau tɨwei,
te yi ap eiyises menmen hi
hetpiyem au!”

6

*Jisas kewet mɨt yapɨrwe
nar 5,000 menmen hɨr naam
(Mt 14:13-21; Mk 6:30-44;
Lu 9:10-17)*

1 Jisas ketpor menmen im
epei au, hɨrak ken kerekir
wan iuwe ke Galili (kerek mɨt
nenewek niuk ham Wan ke
Taibirias).
2 Mɨt yapɨrwe nises Jisas
nentar hɨr nɨpaa nɨr men-
men iuwe hɨrak kɨrɨakem
kɨkaap mɨt nɨnaap. Mar ik te
hɨr nisesik.
3 Jisas ken kɨniu mɨniu
wank ken kau ketike mɨt di-
saipel nɨrak.
4 *Wɨ Pasova man menep.
Hɨram wɨ kerek mɨt ne Isrel
nererik naam menmen han
tewenɨn wɨ nɨpaa God kenep
mɨt ne Isip, kɨkaap mɨt ne
Isrel.
5 Jisas kerenaan kɨr mɨt
miyapɨr yapɨrwe nan nɨrek.
Te hɨrak katɨp Filip, “Haiu
mamɨt niu o bret mamɨt nein
te haiu mamwet mɨt miyapɨr
em hɨr nanɨm?”
6 (Jisas katɨp mɨtɨk Filip
hɨm im em te hɨrak kakri han
kɨrak kakises mekam. Jisas
epei kertei menmen hɨrekes
kakrɨakem.)
7 Filip kewenhi ketpɨwek
kar ik: “Haiu mewɨr 200 kina

* **5:39** Lu 24:27, 44; Ap 13:27; 2Ti 3:15-17; 1Pi 1:10-11 * **5:43** Mt 24:5 * **5:44** Jo 12:43 * **5:45** Diu 31:26-27 * **5:46** Diu 18:15; Ap 3:22 * **5:47** Lu 16:31 * **6:4** Jo 2:13

mamɨt niu o bret meriuw-
erem hɨram ap werek te mɨt
in nanɨm kike kike au.”
8 Disaipel ke Jisas niuk
mɨrak Endru, hɨrak nɨkik ke
Saimon Pita hɨrak katɨp Jisas
kar ik:
9 “Mɨtɨk pipɨak ik e keit
bret bali mar hispɨnak (5)
metike saauk wik. Te hɨram
ap iuwe me mɨt yapɨrwe nar
ik.”
10 Jisas ketpor, “Yi eiwen
mɨt miyapɨr enu tɨ. Yenkis
yapɨrwe meit in.” Te mɨt
5,000 hɨr yapɨrwe keriyen
nererik nau yenkis keremem
nau tɨ.
11 Hɨr nau tɨ epei au, te
Jisas keit bret keiyɨm kitehi
God, te hɨrak kewenem
keketim kewet mɨt nɨrak em
hɨr newet mɨt miyapɨr em.
Epei au, hɨrak keit saauk
kewepim kewetɨrem kar
ke nepei ein hɨrak kewetɨr
bret bali, te hɨrak kewet
mɨt menmen mar ke hɨr
hanhanem.
12 Hɨr epei naam tu iuwe,
Jisas katɨp mɨt disaipel
nɨrak kar ik: “Eikinen
yinam yinam mɨt ap naam.
Hi hɨnapen hɨr nanwɨsim
mamu tɨ. Yi ap eiwis mei
kike mamu au.”
13 Hɨrak katɨp epei au, hɨr
nekorɨrim (o nekurerim) ere
epei au mesi, te hɨr nemi
mekre tanɨk mar hiswiyen
wik (12) meke bret hispɨnak
(5) nɨpaa Jisas ketɨwem
kewet mɨt em hɨr naam.
14 *Mɨt miyapɨr nɨr men-
men yaaim Jisas kɨrɨakem
te hɨr natɨp, “Hɨram hɨm
yaaim. Mɨtɨk ik hɨrak profet
ik ek kaknen tɨ.”
15 *Jisas kertei hɨr hanhan
nantenenik nanɨhimɨtanek
hɨrak mɨtɨk iuwe king
kɨr hɨrak kaku kakinɨn
naanmɨpror. Te hɨrak
kɨnaiwɨri hɨrak kerekek pɨke
ken mɨniu (o neiyɨp) eik.

Jisas ken kitet wan keke niu
(Mt 14:22-23; Mk 6:45-52)

16 Me hɨnkewɨ disaipel ne
Jisas hɨr nekiuwe nen wan
eik.
17 Hɨr nehɨn nɨniu nekre
bot newik nerekir wan
nanɨno pɨnak ein. Hɨr nen
Kapaneam. Nepei au wɨtaan,
te Jisas ap kan kiunor wen
au.
18 In ek nɨme iuwe mɨniu te
wan kewenɨn iuwe.
19 Hɨr neit niu mɨrak
neiyɨk nari wan ere 5 o 6
kilomita nau nɨmɨn, hɨr nɨr
Jisas kitet wan kitet tɨpar
keke niu ken menep bot. Hɨr
nɨrek te hɨr nɨnaain.
20 Te Jisas ketpor, “Hi
kerekek han. Yi ap einaain.”
21 Hɨrak ketpor te hɨr han
yaaik netɨwekhis kɨniu ketik-
eri nekre bot. Te wasenum
bot kepno menep wit hɨr
hanhan nanɨnori.

Hɨr mɨt miyapɨr nɨnatɨn Jisas

22 Hekrit eik, mɨt miyapɨr
hɨr wen nepeit wan pɨnak
eik, hɨr nertei nepɨp bot
ap keiyak kepu au. Kiutɨp
kerekek kepu, Jisas ap kau
ketike disaipel au. Hɨr dis-
aipel keriyen nekre bot ik ek
te hɨr nen.

* **6:14** Diu 18:15; Jo 5:46 * **6:15** Jo 18:36; Mt 14:23

23 *Te bot ham me Taibirias
man menep wit kerek Jisas
kewetɨr bret hɨr naam newi.
24 Mɨt yapɨrwe nɨr Jisas
hɨrak ap ketike mɨt disaipel
ap nau, te hɨr nehɨn nekre
bot hak, hɨr nen Kapaneam
nɨnetnɨwek.

*Jisas hɨrak kɨre bret yaaik
kɨkaap mɨt hɨr nanu werek*

25 Maain mɨt nɨnapɨn Jisas
keit wan pɨnak ein epei au,
hɨr netpɨwek, "Mɨtɨk Iuwe,
hewaai meruri te ti han in
a?"
26 *Jisas kewenhi ketpor,
"Hi hetpi werek. Yi yɨnyetno
yentar yi epei yaak bret ere
tu iuwe. Yi ap han kitet men-
men yaaim iuwe hi hɨrɨakem
au.
27 *Yi ap hanhan yayɨt
menmen me yayɨm kere-
mem hɨram mamɨwaank au
ekɨt! Yi hanhan eiyɨt men-
men yaaim hɨram mɨre men-
men me yi eiyɨm, hɨram
mamkepi te yi yayɨt hɨmɨn
yaaik ke kaku kakɨt tipmain
tipmain enum eik. Men-
men im hi Mɨtɨk ke wit ke
Mɨtɨk Iuwe awetiyem hen-
tar God Haai kɨrɨak menmen
keteikɨn mɨt hɨrak keriuweta
hi hɨrɨak menmen mɨrak."
28 Hɨrak ketpor hɨm im,
te hɨr nitɨwekhi natɨp nar
ik: "Haiu emrɨak mekam te
haiu emrɨak menmen God
han yaaik keriuwerem?"
29 *Jisas kewenhi ketpor,
"Menmen yi yɨrɨakem God
han yaaik keriuwerem
hɨram im. Yi eiyises hɨm
me hi Mɨtɨk kerek God
keriuweta hi han tɨ ik."
30 *Hɨr newenhi natɨp, "Ti
erɨak mekam iuwe te haiu
emɨrem te haiu emises hɨm
mit a?
31 *Maamrer naiu naam
menmen niuk mɨram mana
neit wit weinɨk mɨt ap newi
en. Hɨm me God matɨp
Moses kewetɨr menmen
meke wit ke God hɨr naam."
32 Jisas ketpor, "Hi hetpi
werek. Moses kewetɨr men-
men au. Haai kai kewetɨrem.
Menmen me nɨpaa hɨram
ap bret yaaim mamkaap
hɨmɨn ki au. In ek Haai
kai kerekek keweti menmen
yaaim me wit kɨrak, hɨram
yaaim mɨre bret mamkaap
hɨmɨn ki kaku werek.
33 Bret God kewetiyek ek,
hi Jisas kerek heke wit ke
Mɨtɨk Iuwe han hi bret ik.
Hi aweti hɨmɨn yaaik kaku
kakɨkri tipmain tipmain
enuk eik."
34 *Hɨr nitɨwekhi nar ik:
"Mɨtɨk Iuwe, ti ewetai bret
kit eknen in ere tipmain tip-
main enum eik."
35 *Jisas ketpor, "Hi
hɨrekes hɨre bret hɨkaap
mɨt nanu nanɨt hɨmɨn yaaik.
Hɨr neimɨn nanisɨsa te hɨr
ap nɨnpɨ mamɨn. Neimɨn
hɨr nanisɨsa ap te hɨm niu
enuk (o mar kakwenkɨkor
hɨm) hanhan nanɨm tɨpar
mei au. Neimɨn hɨr nanisɨsa
ap te hɨm niu enuk (o mar
kakwenkɨkor hɨm) hanhan
nanɨm tɨpar mei au.
36 *"Hi hetpi yi epei yɨra

* **6:23** Jo 6:11 * **6:26** Jo 6:11-12 * **6:27** Jo 4:14; 6:48-58 * **6:29** 1Jo 3:23 * **6:30** Mt 16:1; Jo 2:18 * **6:31** Eks 16:14-15; Nam 11:7-9; Sam 78:24 * **6:34** Jo 4:15 * **6:35** Jo 4:14, 6:48-58 * **6:36** Jo 20:29

te yi ap yises menmen hi et-
piyem.
37 *Mɨt neimɨn kerek Haai
kai God kewetauri, hɨr
nanɨnen nanisɨsa. Hi ap
te aweikɨn sip ewet neimɨn
kerek nanɨnen nanisɨsa au.
38 *Hi hɨnaaiwɨr wit ke
God te hi hises han kai au.
Hi hises han ke hɨrak Mɨtɨk
Iuwe kerek keriuweta hi han
tɨ ik e.
39 *Hɨrak kerek keriuweta
hi han tɨ ik hɨrak hanhan
menmen im. Hɨrak hanhan
hi ap hɨnaaiwɨr mɨtɨk kiutɨp
ke mɨt yapɨrwe hɨrak epei
keriuweti au. Hi akɨan mɨt
miyapɨr yapɨrwe nanɨkrit
nanu me wɨ maain God
skelim mɨt.
40 *Menmen im Haai kai
God hanhanem hɨram im:
Neimɨn nɨra hi Nɨkan kɨrak,
hɨr nisɨsa nanɨmtau hɨm
mai, hɨr nanɨt hɨmɨn yaaik
kaku kakɨt tipmain tipmain
enum eik, te hi akɨan nanu
nanɨt me wɨ maain God
skelim mɨt."
41 Hɨrak katɨp epei au, mɨt
ne Isrel natɨpan nen Jisas
nentar hɨrak katɨp hɨm im:
"Hi bret kerek heke wit ke
God hi han in."
42 *Te hɨr natɨp, "Mɨtɨk
ik hɨrak kerekek nɨkan ke
Josep. Haiu mertei miye
haai nɨrak. Kenmak te hɨrak
katɨp hɨrak keke wit ke God
kan a?"
43 Jisas kewenhi ketpor, "Yi
ap eitɨp einehan me yi hɨras
emɨt!
44 *Mɨtɨk kiutɨp ap te
kakisɨsa ere God Haai kerek
keriuweta hi han hɨrak kakri
han kɨrak. Hi akɨak hɨrak
kakɨt hɨmɨn yaaik ke kaku
kakɨt me wɨ maain God
skelim mɨt.
45 *Mɨt profet newis hɨm
im mau tɨwei hɨram matɨp
mar im: 'Mɨt yapɨrwe te God
kakɨtpor menmen kakɨkepi
werek werek.' Mɨt neimɨn
niutɨp niutɨp kerek epei
nemtau hɨm me Haai kai God
te hɨr nanisɨsa.
46 *Mɨtɨk kiutɨp ke mɨt
yapɨrwe ap te kɨr God Haai
ek au. Hi Mɨtɨk kerek God
keriuweta hi han tɨ ik ek, hi
kerekek epei hɨrek.
47 *Hi hetpi werek. Hɨrak
keimɨn kises hɨm mai kakɨt
hɨmɨn yaaik ke kaku kakɨt
tipmain tipmain emum eik.
48 *Hi hɨrekes kerekek hɨre
bret, hi akaap mɨt nanu
nanɨt tipmain tipmain enum
eik.
49 Maamrer ni nɨpaa
naam menmen mana God
kewetɨrem neit wit weinɨk
mɨt ap newi, te hɨr ap nepu
au. Hɨr epei naa.
50 Hi Mɨtɨk kerek
hɨnaaiwɨr wit ke God han
tɨ ik ek hi hɨre bret mɨkaap
mɨt nanu. Neimɨn nisɨsa hɨr
nani au. Hɨr nanu tipmain
tipmain enum eik.
51 Hi hɨre bret akaap mɨt
nanu nanɨt tipmain tipmain
enum eik. Hi heke wit ke
God han. Mɨt kerek nanɨm
bret im hɨr nanu nanɨt tip-
main tipmain enum eik. Bret
im hɨram yɨnk kai kerek hi
hewet mɨt ne tɨ hɨr nanɨm

* **6:37** Jo 17:6-8; Mt 11:28 * **6:38** Mt 26:39; Jo 4:34 * **6:39** Jo 10:28-29, 17:12 * **6:40** Jo 11:24 * **6:42** Mt 13:55 * **6:44** Jo 6:65 * **6:45** Ais 54:13 * **6:46** Jo 1:18 * **6:47** Jo 3:15-16 * **6:48** Jo 6:35, 58

te hi akepi hɨr nanɨt hɨmɨn
yaaik.”

52 Menmen im hɨrak
ketpor menip mɨt ne Isrel
nenehan natɨpan hɨm me
hɨr hɨras, hɨr natɨp nar
ik: “Mɨtɨk ik kakɨrkeik te
hɨrak kakwetei naan me
yɨnk kɨrak haiu mamɨk a?
Taauye!”

53 Jisas ketpor, “Hi hetpi
werek. Yi ap yayɨk yɨnk kai
ke hi Mɨtɨk ke wit ke Mɨtɨk
Iuwe, o yi ap yayɨm hemkre
mai, te yi ap yayɨt hɨmɨn
yaaik kakɨkri.

54 Neimɨn nanɨk yɨnk kai
o nanɨm hemkre mai, hɨr
nanɨt hɨmɨn yaaik. Te hi
akɨan hɨr mɨt kerek nɨpaa
naa, hɨr pɨke nanɨkrit nanu
nanre mɨt me wɨ maain God
skelim mɨt.

55 Yɨnk kai hɨrak menmen
yaaik kɨre samiyak kakɨkepi.
Hemkre mai hɨram mɨre
tɨpar yaaim mamkepi.

56 *Neimɨn naak yɨnk kai
ketike hemkre mai, hɨr nau
netikewa nises hɨm mai, te hi
hau hekre han kɨr

57 God kerek hɨrak Haai
ke menmen yapɨrwe mepu,
hɨrak keriuweta hi han,
hɨrak kenipa hi ahu tipmain
tipmain enum eik. Neimɨn
nanɨk yɨnk kai hɨr nanu
nanɨt nanriuwerek.

58 Hi hɨrekes hi hɨre bret
keke wit ke God kan. Bret ik
hɨrak ap kɨre menmen nɨpaa
maamrer ni nɨpaa naam au.
Hɨr naam ere hɨr ne mɨt te
hɨr naa. Neimɨn nanɨk bret
ik hɨrak yaaik kakɨkepi te hɨr
nanu nanɨt tipmain tipmain
enum eik.”

59 Jisas katɨp mɨt men-
men im keit wɨnak kerek
mɨt nererik nekine hɨm me
Moses neitai en neit wit Ka-
paneam.

Jisas katɨp hɨm yaaim mamkaap mɨt nanu tipmain tipmain enum eik

60 Mɨt yapɨrwe kerek nɨpaa
nises hɨm mɨrak nemtau
menmen im epei au, hɨr
natɨp, “Hɨm im hɨram enum
merekyei han enuk. Neimɨn
nanu nanɨmtau hɨm mamɨr
im a? Taauye!”

61 Jisas epei kertei kekre
han kɨrak hɨr mɨt disaipel
nɨrak natɨpan menmen im
hɨrak ketpor kar ik: “Hɨm
mai merekyi te yi han enuk
a?

62 *Maain yi eiyɨr hi Mɨtɨk
ke wit ke Mɨtɨk Iuwe hi pɨke
hɨniu eno wit kerek nɨpaa hi
hewik, te yi han enuk yeri-
uwa wɨsenum a!

63 *Yi mɨt hɨras ap te
eikaap hɨras te yi yayu
tipmain tipmain enum eik
taau. God Hɨmɨn Yaaik
kerekek kakɨkepi. Hɨm im
hi epei hetpim em, hɨram
mamkepi hɨmɨn ki te yi yayu
tipmain tipmain enum eik.

64 *Te mɨt han ne yi mɨt ap
yisɨsa au.” (Jisas epei kertei
wɨ kerek hɨrak kehimɨtan
mɨt disaipel nɨrak, keimɨn
ap kakisesik kakwepyapɨrek
kakwet mɨt enun nepan ek
hɨr neiyɨk nanɨno nankɨp.)

---

* **6:56** Jo 15:4-5; 1Jo 3:24 * **6:62** Jo 3:13; Ap 1:9-11 * **6:63** 2Ko 3:6 * **6:64** Jo 13:11 * **6:65** Jo 6:44

65 *Jisas wen katɨp, “Nɨpaa
hi hetpi ap mɨtɨk keimɨn
kisɨsa ere God Haai kakri
han kɨrak hɨrak kakisɨsa.”
66 Hɨrak katɨp epei au,
mɨt yapɨrwe nɨpaa nisesik
neweikɨn sip newetɨwek.
67 Hɨr neweikɨn sip
newetɨwek, hɨrak katɨp mɨt
disaipel nɨrak nar hiswiyen
wik (12) kitorhi kar ik:
“Yi eiweikɨn sip eitikeri
einaiwɨra a?”
68 Saimon Pita kewenɨwekhi
ketpɨwek kar ik: “Mɨtɨk
Iuwe, haiu mamno keimɨn?
Ti kerekek hetpei hɨm
mamkepei te haiu mamu
tipmain tipmain enum eik.
69 *In ek haiu hɨras keriyen
merteiyit ti keimɨn haiu mis-
esit. Ti Mɨtɨk kerek God ke-
himɨtenit ti akaap haiu mɨt.”
70 Jisas ketpor kar ik: “Hi
hɨrekes hehimɨtan yi mɨt yar
hiswiyen wik (12), te mɨtɨk
hak kiutɨp ke yi mɨt hɨrak
enuk kɨre Seten.”
71 Hɨrak katɨp ke Judas
nɨkan ke Saimon ke wit Iske-
riot. Hɨrak mɨtɨk kiutɨp ke
mɨt hiswiyen wik (12), maain
hɨrak kakwepyapɨr Jisas kak-
wet mɨt enun ek.

7

Jisas kikrek nɨrak ap han kitet hɨrak Krais

1 *Menmen im epei au,
Jisas ken kerer wit wit me
provins Galili hɨrak kɨnapen
kakno kakrer wit wit me
provins Judia kentar mɨt
iuwe nare nankɨp.
2 *Wɨ epei man menep te
mɨt ne Isrel nanrerik nanɨm
menmen nau nekre weisaak
mɨr, hɨr newet God menmen
mei me ni mɨr.
3 Jisas kikrek nɨrak
nemipɨn netpɨwek, “Ti
enaaiwɨr wit ik e eno Judia,
te mɨt kerek nises hɨm mit
enɨnen enɨr menmen yaaim
ti erɨakem.
4 Mɨtɨk kerek hanhan mɨt
nanɨrteiyek ap te kakrɨak
menmen kaksawɨnem au.
Hɨrak kakrɨakem kakrer wit
wit te mɨt yapɨrwe enɨrem.
Ti arɨak menmen im yaaim,
ti eno wit Jerusalem eteikɨn
mɨt iuwe rem.”
5 *(Kikrek nɨrak natɨp
menmen im nentar hɨr ap
han kitet hɨrak Krais kerek
God kakriuwtek kaknen
kakɨkaap mɨt au.)
6 *Te Jisas ketpor kar ik:
“Wɨ mai ap epei man te hi
awepyapɨr hɨrekes hi Mɨtɨk
Iuwe kerek God keriuweta hi
han tɨ ik. Wɨ yi han kite-
tim yi yaino, te yi eino wit
Jerusalem eitike mɨt eiyɨm
menmen.
7 *Mɨt ne tɨ ik ek hɨr ap
han enuk neriuwi au. Te hɨr
han enuk neriuwa nentar hi
hewepyapɨr menmen enum
hɨr nɨrɨakem.
8 Yi eino eitikeri eiyɨm
menmen. Hi au, hi ehu in
me wɨ ham hentar hi ap
ewepyapɨr hi Mɨtɨk God ke-
himɨtena wen au.”
9 Hɨrak ketpor epei au,
hɨrak wen kepu provins
Galili.

Jisas ken kau ketike mɨt

* **6:69** Mt 14:33, 16:16; Mk 1:24; Jo 1:49 * **7:1** Jo 5:18 * **7:2** Lev 23:34 * **7:5** Mt 13:55; Ap 1:14 * **7:6** Jo 2:4, 7:30 * **7:7** Jo 15:18

kerek nererik naam menmen nekre weisaak

10 Jisas kikrek nɨrak nen netike mɨt han nererik naam menmen epei au, Jisas kepno. Hɨrak ap ketike mɨt yapɨrwe nen au. Hɨrak kerekek ken kau kɨre mɨtɨk kɨsawɨn.

11 *Mɨt iuwe ne Isrel nɨnatɨn Jisas neit wit kerek hɨr nererik naam menmen neitai ein. Hɨr nitehiyan, "Hɨrak keit nein?"

12 Neit ein ek, mɨt yapɨrwe newepnak natɨpan me Jisas. Mɨt han natɨp hɨrak yaaik, mɨt han au natɨp hɨrak enuk kari han ke mɨt yapɨrwe hɨr nises hɨm mɨrak.

13 *Ap mɨt nei natɨp nerp yaain menmen me Jisas nentar hɨr nɨnapen mɨt iuwe ninɨn naanmɨpre mɨt ne Isrel hɨr nanɨmtewem te hɨr neneri.

14 Wɨ wikak epei men kerek mɨt nererik naam menmen, te Jisas ken wɨnak iuwe ke God keit Jerusalem, hɨrak katɨp mɨt hɨm mɨrak kerp yaain ketpor menmen.

15 *Mɨt iuwe ne Isrel nehɨnhɨn natɨp, "Mɨtɨk ik weinɨk kertei menmen mau tɨwei karkeik? Nɨpaa hɨrak ap ken skul te mɨt iuwe tisa neteiknɨwek menmen au."

16 *Jisas kewenhi ketpor, "Menmen hi etpiyem hɨram ap mai au. Hɨram hɨm me hɨrak kerek keriuweta te hi han tɨ ik.

17 Neimɨn hɨr nises menmen God hanhan hɨr nisesim, hɨr nanɨrtei hɨm hi hetpiyem hɨram me God o hɨm hi hɨrekes han kitetim etpiyem.

18 *Keimɨn hɨrak katɨp mɨt menmen hɨrak han kitetim hɨrak hanhan mɨt nanwenɨpi niuk mɨrak keremem. Keimɨn hanhan kakwenɨpi niuk me mɨtɨk kerek keriuwetek, hɨrak kakises menmen yaaim kemipɨn au.

19 *Moses nɨpaa keweti hɨm mɨrak mau tɨwei te keimɨn ke yi mɨt hɨrak kisesim werek werek? Taauye! Te yi yenmak yi yaiyep hi hahi yentar yi yatɨp hi ap hises hɨm me Moses werek werek au a?"

20 *Mɨt en hɨr nitɨwekhi nar ik: "Neimɨn hɨr hanhan nanitep te ti hahi a? Herwe enuk kersɨsit te ti han ken sip te ti hatɨp menmen mar im!"

21 *Jisas ketpor, "Hi hɨrɨak menmen miutɨp yaaim me wɨ Sabat te yi han kekrit han enuk yeriuwa.

22 *Nɨpaa Moses ketpi yi yerekir yɨnk ke nɨkerek hɨrakɨt ti. (Nɨpaa maaamrer ninɨn nɨrɨak menmen im. Moses au.) Yi yerekir yɨnk ke nɨkerek hɨrakɨt ti me wɨ Sabat te yi yises hɨm me Moses.

23 *Yi yɨrɨak menmen im me wɨ Sabat, te yi yises hɨm me Moses werek werek. Te

* **7:11** Jo 11:56 * **7:13** Jo 9:22, 12:42, 19:38, 20:19 * **7:15** Mt 13:54; Lu 2:47 * **7:16** Jo 12:49, 14:10 * **7:18** Jo 5:41, 8:50 * **7:19** Ap 7:53; Ro 2:21-24 * **7:20** Jo 8:48, 52, 10:20 * **7:21** Jo 5:16 * **7:22** Lev 12:3, Jen 17:9-13 * **7:23** Jo 5:8-10, 16

yi yenmak yi han enuk yeriuwa yentar hi hɨkaap mɨtɨk kɨnap hɨrak kɨre yaaik me wɨ Sabat a?
24 *Yi ap han ekitet menmen hi etpiyem eiyɨntar yi han kitet hi heremir hɨm yi yisesim. Yi han ekitet menmen werek werek te yi eiyɨrtei menmen hi hetpiyem hɨram yaaim.”

Mɨt han natɨp Jisas hɨrak mɨtɨk Krais

25 *Mɨt han nau Jerusalem natɨp, “Mɨt iuwe ninɨn naanmɨprai hɨr hanhan nanɨnep mɨtɨk ik kaki.
26 Te yi eiyɨrek. Hɨrak katɨp mɨt menmen mɨrak keit wit yaaik me ninaan mɨr, te mɨtɨk hak ap kesiuwek hɨm au. Mɨt iuwe han kitet mɨtɨk ik hɨrak Mitɨk Krais kerek God keriuwetek kaknen kakɨkaap haiu mɨt o au a?
27 *Karkeik te hɨrak Mɨtɨk God kehimɨtanek kaknen kakɨkepai a? Haiu mertei mɨtɨk ik ek wit kɨrak. Maain wɨ Mɨtɨk Krais kerek God kehimɨtanek kaknen in, haiu mɨt ap te nanɨrtei hɨrak keke nein kan au!”
28 *Jisas keit wɨnak ke God katɨp hɨm iuwe kar ik: “Yi han kitet yi yertei hi keimɨn, yi yertei wit hi hewik. Te yi yepɨtari hi ap han weinɨm au. Mɨtɨk kerek hɨrak keriuweta hi han ik, hɨrak kerekek kepu, te yi au yepɨtariyek.
29 Hi hertei ek werek werek entar hi nɨpaa hau hetikerek hɨrak keriuweta hi han tɨ ik e.”
30 *Hɨrak katɨp menmen im epei au, mɨt iuwe hanhan nantɨwek his nanwisɨk kakɨkre wɨnak enuk ke gavman. Hɨr ap netɨwek his nentar wɨ kerek maain hɨrak kaki hɨram ap epei man wen au.
31 *Mɨt yapɨrwe ne mɨt kerek nemtau hɨm mɨrak hɨr nisesik. Hɨr natɨp nar ik: “Maain Mɨtɨk Krais kerek God kehimɨtanek hɨrak kaknen ap te kakinɨn menmen yaaim iuwe mɨtɨk ik kɨrɨakem taauye! Mɨtɨk ik hɨrak Krais!”

Mɨt iuwe neriuwet mɨt polis nan nanɨthis Jisas nanwisɨk kakɨkre wɨnak enuk

32 Mɨt ne Farisi kerek ninɨn nertei hɨm me Moses hɨr nisesim, hɨr nemtau mɨt natɨpan nar ik me Jisas, te hɨr netike mɨt iuwe pris neriuwet mɨt naanmɨpre wɨnak ke God en hɨr nan nanɨt his Jisas.
33 *Hɨr epei nan, Jisas katɨp, “Hi wen hahu hatikewi wɨ ham, te maain hi pɨke ano hahu atike hɨrak kerek nɨpaa keriuweta hi han tɨ ik e.
34 *Maain yi yayɨnyayɨtno te yi ap yainepya au. Hi ano wit kerek yi ap te yayisɨsa yainen taau.”
35 Hɨrak katɨp epei au, mɨt iuwe ne Isrel natɨpan nar ik:

* **7:24** Lev 19:15; Ais 11:3-4; Jo 8:15 * **7:25** Jo 5:18 * **7:27** Jo 7:41, 9:29 * **7:28** Mt 11:27; Jo 8:55 * **7:30** Jo 7:44, 8:20, 13:1 * **7:31** Jo 2:23, 8:30, 10:42, 11:45, 12:11, 42 * **7:33** Jo 13:33 * **7:34** Jo 8:21, 13:36, 17:24

"Hɨrak kakno nein te haiu ap
mamnapɨnek a? Hɨrak ka-
kno kakrer wit wit me mɨt ap
ne weiwɨk me Isrel kerek mɨt
han nai ne Isrel newiyen te
hɨrak kaktɨp mɨt ne weiwɨk
me Grik hɨm me God a?
36 Kenmak te hɨrak
katɨp menmen im: 'Maain
yi yayɨnyaitno te yi ap
yainepya au. Hi ano wit
kerek yi ap te yaisɨsa yainen
taau?' "

Jisas hɨrak kɨre tɨpar yaaim mamkaap mɨt nanu werek

37 *Me wɨ mɨkaru me mɨt
hɨr nererik naam menmen,
hɨram wɨ iuwe epei man,
Jisas kekrit kerp katɨp
keriuwe hɨm iuwe kar ik:
"Keimɨn hɨm niu enuk (o
mar kewenkɨkɨwek hɨm)
kaknen kakɨra te kakɨm
tɨpar mei."
38 *Menmen im hɨram mar
ke hɨm me God metpim.
Hɨram matɨp, "Keimɨn
kisɨsa, te menmen yaaim
mamu mamɨt maain mɨre
hɨtɨk meke han kɨrak mam-
nen witeik."
39 *Jisas katɨp hɨm im
me God Hɨmɨn Yaaik kerek
neimɨn nisesik, te hɨr
nantɨwek kaku kakɨkre han
kɨr. Me wɨ im God Hɨmɨn
Yaaik ap kan wen au kentar
Jisas ap kaa pɨke kekrit ken
wit ke God keit menmen
iuwe wen au.

Mɨt newep hasini pɨnan pɨnan nentar hɨm me Jisas

40 *Mɨt yapɨrwe nererik
menep menep nemtau Jisas,
hɨr natɨp hɨm mar im:
"Mɨtɨk ik ek hɨrak kɨre mɨtɨk
profet hɨrekes kinɨn kaknen
me wɨ menep Mɨtɨk Krais
kaknen."
41 *Mɨt han natɨp hɨrak
kerekek Mɨtɨk God ke-
himɨtanek keriuwetek kak-
nen ek. Te mɨt han natɨp,
"Mɨtɨk kerek God keri-
uwetek kaknen ap te mɨtɨk
kei ke provins Galili taau!"
42 *Tɨwei me God matɨp,
"Mɨtɨk God keriuwetek kak-
nen hɨrak nepenyek ke mɨtɨk
Devit. Te mɨte wawinaak
kakɨt Betlehem kerek wit
nɨpaa Devit kewi en."
43 *Te hɨr mɨt yapɨrwe
nererik newep nau nɨmɨn
pɨnan en han kitet hɨm ham,
pɨnan natɨp han kitet hɨm
ham me Jisas.
44 *Hɨrak katɨp menmen
im epei au, mɨt han han-
han nantɨwekhis nanwisɨk
kakɨkre wɨnak enuk ke gav-
man. Te hɨr ap netɨwekhis
nentar wɨ kerek maain kaki
ap man wen au.

Mɨt iuwe ninɨn naanmɨpre mɨt ne Isrel ap nises Jisas au

45 Menmen im epei au,
mɨt in naanmɨpre wɨnak
ke God nɨnaaiwɨr Jisas pɨke
nen natɨp mɨt iuwe pris
ninɨn naanmɨpror, netike
mɨt ne Farisi. Te hɨr netpor,
"Yenmak te yi ap yetɨwekhis
yeiyɨk yan in a?"

* **7:37** Lev 23:36; Ais 55:1; Jo 4:10, 14 * **7:38** Ais 58:11; Sek 14:8 * **7:39** Jo 16:7, 20:22; Ap 2:4 * **7:40** Diu 18:15; Jo 6:14; Ap 3:22 * **7:41** Jo 4:29, 1:46, 7:52 * **7:42** 2Sml 7:12; Sam 89:3-4; Mai 5:2; Mt 2:5-6 * **7:43** Jo 9:16 * **7:44** Jo 7:30

46 Te mɨt in ne wɨnak iuwe
ke God netpor, “Mɨt nei ap
nɨpaa natɨp nar ke mɨtɨk ik
ek hɨrak katɨp.”
47 Te mɨt ne Farisi neneri
netpor nar ik: “Hɨrak kari
han ki ketike mɨt miyapɨr en
a?
48 Yi ap yɨr mɨtɨk kei kerek
kinɨn naanmɨpri ek o haiu
mɨt ne Farisi mises hɨm
mɨrak au!
49 Mɨt yapɨrwe in en ap
nertei hɨm lo me Moses nis-
esim werek nar ke haiu mɨt
au. Te God kakriwaank kakɨt
ninaan mɨrak me wɨ maain
hɨrak skelim haiu mɨt ne tɨ.”
50 Nikodimas kerek nɨpaa
ke wɨtaan ken kɨr Jisas hɨrak
mɨtɨk kiutɨp ke hɨr mɨt ne
Farisi hɨrak ketpor,
51 “Hɨm lo maiu hɨram
matɨp haiu mɨt iuwe eminɨn
mamɨntau hɨm mɨtɨk hɨrak
ketpim, mamɨr menmen
hɨrak kɨrɨakem, te maain
haiu matɨp hɨrak yaaik o
enuk. Haiu emɨmtau hɨm
mɨrak werek, te haiu emɨrtei
menmen hɨrak kɨrɨakem
werek werek.”
52-53 Te hɨr nenerek
netpɨwek, “Ti enuk ke Galili
har ke mɨt en a? Ehɨr tɨwei
me God werek werek te ti
ertei mɨtɨk profet kei ap te
kaknen in hɨrak ke provins
Galili auye!”

8

Hɨm me mɨte wari mɨtɨk his wewenem

1 [Hɨr natɨp epei au, hɨr
mɨt yapɨrwe kerek nererik
hɨr nen wit kɨr, te Jisas ken
mɨniu (o neiyɨp) mɨt ne-
newek wit Oliv.
2 Teipmen wen hekrit
enum eik, Jisas ken wɨnak
iuwe ke God. Te mɨt yapɨrwe
nenerik neweiknɨwek nau tɨ
te hɨrak ketpor hɨm.
3 Mɨt iuwe ninɨn nertei
hɨm lo me Moses natɨp mɨt
em, hɨr netike mɨt ne Farisi
neit his mɨte kerek epei
wetike mɨtɨk hak hɨr nɨrɨran
hɨr neiyɨp nan. Hɨr netpɨwe
werp nɨmɨn ke ninaan me
mɨt.
4 Hɨr natɨp Jisas nar ik:
“Mɨtɨk luwe, mɨte ip ep
epei wari mɨtɨk hak his
wewenem te mɨt han nɨri.
5 Hɨm lo Moses keweteiyem
matɨp mɨte wɨrɨak menmen
enum mar im haiu emwɨr
nan mamip wawi. Te in ek ti
atɨp mekam?”
6 Hɨr natɨp hɨm mar im
me nanri han ke Jisas te hɨr
nesiuwek hɨm nantɨwek his
kakno wɨnak enuk. Te hɨr
ap nanmitɨwekpɨn au. Hɨrak
kertei, te hɨrak kitehɨr kenke
his tɨwak kɨrak kewis hɨm
mɨwaai tɨ.
7 Te hɨr au nerp nitɨwekhi
menmen. Jisas kekrit kari
hɨrekes werek te hɨrak
ketpor, “Mɨtɨk keimɨn kiutɨp
ke yi mɨt kerek ap kises
menmen enum kɨrɨakem
au, hɨrak ekinɨn ekwɨr nan
ekip.”
8 Hɨrak katɨp epei au, hɨrak
kitehɨr kewis hɨm meriuwe
histuwak kɨrak mau tɨ.
9 Te hɨr nemtau hɨm Jisas
ketpor kar ik, hɨr nenepep
nɨre ne kiutɨp kiutɨp nen
witeik. Mɨt iuwe niutɨp
niutɨp ninɨn netpaan, hɨr
mɨt han weinɨn nɨkaru ere
hɨr nɨnaaiwɨr Jisas kiutɨp

kepeit nɨmɨn ein ketike mɨte
kerepep weperp.
10 Jisas kekrit kerp kari
hɨrekes te hɨrak ketpɨwe,
“Hɨr mɨt neit nein? Ap
kei kiutɨp kerp in te hɨrak
kaksɨwut hɨm me menmen
enum ti hɨrɨakem?”
11 Mɨte wewenhi watɨp,
“Mɨtɨk luwe hɨr epei nen. Ap
kei kiutɨp kerp in au.”

Jisas ketpɨwe, “Hi ap te
heswut hɨm me menmen im
enum ti hɨrɨakem taau. Ti
enaaiwɨr in eno, te ti ap
pɨke erɨak menmen enum au
emɨt!”]

*Jisas kɨrak kɨre wepni kɨr
ke tɨ ik ek*

12 Jisas pɨke katɨp mɨt
nisesik kar ik: “Hi hɨr hɨre
wepni ke tɨ ik ek. Keimɨn
kisɨsa kemtau hɨm mai,
hɨrak ap kakises menmen
enum mɨre wɨtaan toto taau.
Hɨrak kakises menmen mai
yaaim mɨr mɨre wepni te
hɨrak kakɨt hɨmɨn yaaik
kaku kakɨt.”
13 Mɨt ne Farisi natɨp Jisas,
“In ek ti etpim me ti hɨrekes.
Menmen im ti etpim hɨram
menmen weinɨm meteiknai
ti keimɨn au.”
14 Jisas ketpor kar ik: “Au,
menmen hi hɨrekes erɨakem
hatɨp me hi hɨrekes hɨram
yaaim werek hentar hi hertei
hi eke nein han te hi ano
nein. Te yi ap yertei hi heke
nein han o hi pɨke ano nein.
15 Yi skelim hi te yises men-
men enum me tɨ. Yi ap
yertei werek menmen me hi
hɨrɨakem te yi wen yeswo
hɨm. Te hi ap skelim mɨtɨk
kiutɨp kerekek kar ik au.
16 Te hi kitet mɨt nanɨrp
ninaan mai me menmen hɨr
nɨrɨakem hɨram te yaaim
werek mentar hi ap hɨrekes
kiutɨp skelim hɨr mɨt me
menmen im. Haai kai God
kerek keriuweta hi han in
hɨrak kau ketikewa kekepa
hawɨr wɨrɨak menmen im.
17 Hɨram hɨm lo mi matɨp
mɨtɨkɨt wiketeret tatɨp men-
men miutɨp hɨrap yaaim
werek mentar hɨrakɨt tatɨp
hɨm miutɨp mɨpɨram.
18 Hi hetpi me hi hɨrekes hi
Mɨtɨk ke wit ke Mɨtɨk luwe.
Haai kai kerek keriuweta hi
han in hɨrak ketikewa hawɨr
wewepyapɨr hi keimɨn.”
19 Hɨr mɨt en nitɨwekhi,
“Haai kit keik?”

Jisas ketpor, “Yi ap yertei
hi keimɨn te yi yepɨtari Haai
kai. Yi yerteiya te yi yayɨrtei
Haai kai.”
20 Jisas ketpor hɨm im keit
wɨnak iuwe ke God, keit
haau kerek mɨt newis pewek
mekre bokis newet God em
mɨwaai en. Te mɨt nei ap
newɨrek kekre wɨnak enuk
nentar wɨ mɨrak hɨrak kaki
ap epei man wen au.

*Yi ap te eitikewa yaino wit
kerek hi anori en taau*

21 Jisas pɨke ketpor
keteipim, “Hi ano ehɨt en
ehɨt (o ano auwesi ehɨt). Te
yi maain yayɨnyaitno te yi
yayi yeriuwe menmen enum
yi yɨrɨakem. Te yi ap eino
nein kerek hi ano en taau.”
22 Te mɨt iuwe ne Isrel
natɨp, “Hɨrak katɨp kar ik,
‘Yi ap yaino wit kerek hi ano
taau.’ Hɨm im hɨrak ketpim
mɨre hɨrak kaknep hɨrekes

kakɨt nein te haiu ap mamno
mamtikerek?”
23 Jisas kewenhi ketpor, “Yi
mɨt yi ne tɨ ik ek keriyen. Te
hi au hi ke tɨ ik au. Hi ke wit
kau niu.
24 Mar keremem te hi etpi
yi yayi yeriuwe menmen
enum mau mekre han ki.
Yi ap yerteiya hi Mɨtɨk God
keriuweta hi han tɨ ik e. Te
yi yaino si yayɨntar menmen
enum yi yɨrɨakem.”
25 Hɨr nitɨwekhi, “Ti
keimɨn?”
Jisas kewenhi ketpor, “Hi
epei hetpi hɨm menmen
nɨpaa ein ek, wɨ kerek hi
hinɨn hewepiyapɨr hɨm God
ketpewem.
26 Menmen yapɨrwe yi
yɨrɨakem te hi etpiyem
skelim yi mɨt ariuwerem
ahɨr ke mɨtɨk masistret
hɨrak kɨrɨakem. Te hi ap
arɨakem in ek au. In ek
hi etɨp yi mɨt ne tɨ hɨm
me Mɨtɨk luwe kerek hɨrak
keriuweta hi han in hɨrak
yaaik hɨrak ketpewem te
hi epei hemtewem. Hi
arɨak menmen im keremem.
Menmen ham au.”
27 Hɨr ap mertei menmen
hɨrak ketporem me Haai
kɨrak God ek au.
28 Te hɨrak ketpor, “Maain
te yi eirɨak hi Mɨtɨk ke wit ke
Mɨtɨk luwe yewerikɨka hahu
nu tentarakɨt, te yi yaiyɨrtei
hi keimɨn hi hɨrekes. Te
maain yi eiyɨrtei hi ap hɨrɨak
menmen me hi hɨrekes
au. Hi hetpi menmen
miutɨp kerek epei Haai kai
ketpewem.
29 Hɨrak kerek keri-
uweta hi han ti ik hɨrak
kepu ketikewa. Hɨrak
ap kɨnaiwɨra hi kiutɨpen
hepu. Au, hekrit hi hemtau
menmen mɨrak hisesim te
hɨrak han yaaik keriuwa.”
30 Mɨt yapɨrwe nemtau
hɨm me menmen Jisas
ketpim, te hɨr nisesik.

Jisas katɨp hɨm me mɨt nau werek, mɨt au nau enum

31 Jisas katɨp mɨt ne Is-
rel kerek nemtau hɨm mɨrak
nisesik kar ik: “Yi yises hɨm
mai hi epei hetpiyem yi yɨre
mɨt disaipel nai.
32 Yi yayɨrtei hɨm yaaim
werek, te hɨm yaaim
im mamkepi yainepɨm
yaikeipɨn menmen enum,
yar ke mɨtɨk epei ketpaan
kɨnaaiwɨr wɨnak enuk.”
33 Mɨt han en natɨp,
“Haiu nepenyerer ne mɨtɨk
Ebraham. Haiu ap nɨpaa
mɨre mɨt nɨrɨak menmen
weinɨm me mɨtɨk hak kerek
naanmɨprai au. Ti henmak
te ti atɨp hɨm im em, ‘Yi
yayu yaaim werek yainopɨn
yaikeipɨn menmen enum
yar ke mɨtɨk epei ketpaan
kɨnaaiwɨr wɨnak enuk a?”
34 Jisas ketpor, “Hi hetpi
werek. Yi mɨt yapɨrwe kerek
yi yɨrɨak menmen enum yi
yar ke mɨt nekre wɨnak enuk
ke menmen enum yi yisesim
hɨrak mewenkeki mari han
ki yi ap te einaiwɨrem au.
35 Mɨt kerek nepu nekre
wɨnak enuk ap te nanises
han kɨr nanrɨak menmen au.
Te mɨtɨk kerek kepu witeik
hɨrak kepu kepeit en kises
han kɨrak kɨrɨak menmen.
36 Te hi Nɨkan ke God hi
herekyi yi eire yaain einopɨn

eikeipɨn menmen enum, te yi eiyu werek werek.
37 Hi hertei yi nepenyerer ne Ebraham. Te yi yayiyep yayɨntar yi ap yemtau hɨm mai yisesi.
38 Hi hetpi menmen nɨpaa Haai kai epei keteiknewem, te yi yɨrɨak menmen kerek nɨpaa haai ki hɨrak ketpiyem.”

Jisas katɨp mɨt haai kɨr hɨrak Seten

39 Hɨr newehi netpɨwek, “Haai kaiu hɨrak Ebraham.” Jisas ketpor, “Yi nɨkerek ne Ebraham hɨras, te yi yairɨak menmen yaaim mamɨr ke hɨrak kɨrɨakem.
40 Te menmen hi epei hetpiyem hɨram hɨm yaaim werek hi hemtewem meke God man. Te yi wen hanhan yaitɨp yayiyep. Ebraham hɨrak kɨnapen menmen im.
41 Yi yɨrɨak menmen kerek haai ki kɨrɨakem.”
Hɨr nenerek natɨp, “Miyerer naiu ap nɨwaai netike mɨt han te hɨr ninaiu nar ke ti au. Haiu Haai kaiu kiutɨp God hɨrekes.”
42 Jisas ketpor, “God hɨrak Haai ki hɨrekes, te yi han tewenɨna. Hɨrak keriuweta hi heke wit kɨrak han te hi hau in ek. Hi ap hises han kai hɨnaaiwɨr wit te hi han tɨ ik auye! Haai kai keriuweta.
43 Yi yenmak te yi ap yertei menmen hi epei hetpiyem a? Yi yepɨtariyem yentar yi ap yau werek werek yemtau hɨm mai.
44 Yi nɨkerek ne haai ki Seten, te yi hanhan yayises menmen enum mɨrak. Nɨpaa enum eik wɨ kerek hɨrak kinɨn kau ek, hɨrak enuk kenepep mɨt naa. Hɨrak ap pɨke kɨre yaaik mei kike au, kentar hɨrak ap katɨp hɨm yaaim mamkaap mɨt au. Hɨrak enuk kemipɨn mɨt kari han kɨr mekrerek. Hekrit hekrit hɨrak enuk kemitetpɨn, hɨrak haai ke mɨt hɨr nemitetpɨn.
45 Hi hetpi hɨm yaaim ap hemipɨn au, te yi ap yisɨsa yentar menmen hi nepei hetpim me Seten.
46 Keimɨn kiutɨp ke yi ektɨp menmen hi epei hɨrɨakem hɨram enum? Hi hetpi hɨm yaaim te yi yenmak yi ap han kiteta?
47 Mɨt kerek hɨr nɨkerek ne God hɨr enɨmtau hɨm me God. Te yi ap nɨkerek ne God au yentar yi ap yemtau hɨm mɨrak.”

Ebraham miye pɨrak winaak wen au, hi hinɨnek hepu

48 Mɨt iuwe ninɨn naanmɨpre mɨt han ne Isrel hɨr netpɨwek, “Nɨpaa haiu matɨp werek. Ti hɨrekes mɨtɨk enuk ke wit Sameria herwe kewit te ti han ken sip.”
49 Jisas kewenhi ketpor kar ik: “Hi herwe ap mekra au. Hi hewenɨpi niuk me Haai kai keremem, te yi au yetpo enum ap yewenɨpi niuk mai au.
50 Hi ap hɨrɨak menmen te mɨt nantɨp hi yaaik iuwe au. Maain God kakteikɨn mɨt hi yaaik iuwe, hɨrak han ekitet menmen hi hɨrɨakem.

51 Hi hetpi werek. Neimɨn
nises hɨm mai, hɨr ap te nani
au. Hɨr nanu nanɨt tipmain
tipmain enum eik.”
52 Mɨt iuwe ne Isrel
netpɨwek, “In ek haiu mertei
herwe enum mersɨs han kit
te ti han ken sip.
53 Mɨtɨk Ebraham ketike
mɨt profet kerek newepyapɨr
hɨm me God natɨp mɨt em,
hɨr epei naa. Te ti hatɨp
neimɨn nises hɨm mit te hɨr
nanu nanɨt tipmain tipmain
enum eik. Ti iuwe hinɨn
Ebraham ketike mɨt profet a?
Ti han kitet ti keimɨn a? Ti
han kitet ti hɨre God a?”
54 Jisas katɨp kar ik: “Hi
hɨrekes hewenɨpi niuk mai
hɨram menmen weinɨm. Hi
au Haai kai kerek yi yatɨp
yi yisesik yewenɨpiyek hɨrak
kewenɨpi niuk mai.
55 Yi yatɨp yi yerteiyek, te ti
yisesik au. Hi herteiyek his-
esik. Hi hatɨp hi hepɨtariyek,
te hi mɨtɨk enuk hemipɨn har
ke yi mɨt. Au, hi herteiyek, hi
hises hɨm mɨrak.
56 Maam ki Ebraham
hanhan kakɨr wɨ kerek hi
anaaiwɨr wit ke Mɨtɨk luwe
eweikɨn hɨre mɨtɨk anen
hahu tɨ ik atike yi mɨt. Hɨrak
epei kɨrek te hɨrak han
yaaik.”
57 Mɨt iuwe ne Isrel
netpɨwek, “Ti ap epei enuk
he mɨtɨk wen au, ti epei hɨr
Ebraham a? Taauye!”
58 Jisas ketpor, “Hi hetpi
werek Ebraham miye pɨrak
winaak wen au, hi kerekek
hepu.”
59 Hɨrak katɨp epei au, mɨt
neit nan nanwɨrem nankɨp.
Au, Jisas kiune hɨrekes hɨrak
kɨnaaiwɨr wɨnak iuwe ke
God ketpaan ken witeik.

9

*Hɨm me mɨtɨk nanamɨr
toto Jisas kekepik kɨre yaaik*

1 Jisas keke tɨ kepno, hɨrak
kɨr mɨtɨk hak kerek miye
winaak hɨrak enuk nanamɨr
toto.
2 Mɨt disaipel nɨrak
nitɨwekhi nar ik: “Mɨtɨk
luwe, neinɨn nɨrɨak enum te
miye pɨrak winaak te hɨrak
nanamɨr toto? Hɨrekes o
miye haai nɨrak?”
3 Jisas ketpor kar ik: “Mɨtɨk
ketike miye haai ap nɨrɨak
enum au. Hɨrak nanamɨr
toto kentar God kɨrɨak men-
men yaaim kakriuwerek
kakteikɨn mɨt em.
4 Haiu emrɨak menmen me
God kerek keriuweta hi han.
Haiu emrɨakem me wɨ hɨrak
kɨmat haiu mamrɨakem.
Haiu emrɨakem emɨntar
maain wɨ mamnen te mɨt ap
te nanrɨak menmen mar im
au.
5 Hi wen hepu tɨ ik ek,
hi hɨre si mɨr meteikɨn
mɨt yapɨrwe yayiwe, hi
heteiknor menmen me God.”
6 Hɨrak katɨp menmen
im epei au, hɨrak kenikɨn
tɨmank men tɨ keweiknɨm
mɨre toni, hɨrak kewisɨm
mau nanamɨr ke mɨtɨk eik.
7 Hɨrak kewisɨm epei au,
hɨrak ketpɨwek, “Ti eno
ekɨr ekre wan niuk mɨrak
Siloam.” (Haiu meweikɨn
hɨm im haiu matɨp ‘Mɨt
neriuwetem men.’) Jisas
ketpɨwek epei au, hɨrak ken
kekemyet ninaan te hɨrak
pɨke kan kɨr ein ein werek
werek.

8 Hɨrak epei kan, te mɨt
nau menep nɨrapɨtek netike
mɨt han nɨrek nɨpaa kau tɨ
ek kitehi mɨt me pewek, hɨr
natɨpan nar ik: “Mɨtɨk ik
nɨpaa kau tɨ kitehi mɨt nan-
wetɨwek pewek. Mɨtɨk ik o
au a?” Mɨt han en, hɨr natɨp,
“Mɨtɨk ik ninaan mɨrak mar
ke mɨtɨk hak eik kau tɨ.”
9 Mɨt han natɨp, “Mɨtɨk ik
kerekek nɨpaa kau tɨ kitehi
mɨt pewek.” Au, mɨt han
natɨp, “Hɨrekes au. Hɨrak
ninaan mɨrak mɨre mɨtɨk
kerek nɨpaa nanamɨr toto
ek.” Hɨrak ketpor, “Au, hi
mɨtɨk hɨrekes kerek nɨpaa
nanamɨr toto.”
10 Hɨrak ketpor, te hɨr
nitɨwekhi, “Ti harkeik te
nanamɨr kit yaaik te ti hɨr
ein ein a?”
11 Hɨrak ketpor kar ik,
“Mɨtɨk ik hɨr nenewek
Jisas kenikɨn tɨmank mau
tɨ keweiknenim ere mɨre
toni, te hɨrak kewisɨm mau
nanamɨr kai te hɨrak ketpo
kar ik: ‘Ti eno ekemyet
ninaan emɨkre wan niuk
mɨrak Siloam.’ Epei au, hi
hen hekemyet ninaan mai te
nanamɨr kai kɨre yaaik hi hɨr
ein ein werek werek.”
12 Hɨrak katɨp epei au,
hɨr nitɨwekhi, “Hɨrak keit
nein?” Hɨrak katɨp, “Hi
hepɨtariyek.”

Mɨt ne Farisi nitehi mɨtɨk me menmen Jisas kɨrɨakem

13 Hɨr mɨt neithis mɨtɨk ik
kerek nɨpaa nanamɨr enuk
toto ek hɨr neriyaak ketikeri
nen nɨr mɨt ne Farisi kerek
ninɨn nises hɨm me Moses.
14 Wɨ kerek Jisas kewis toni
kau mɨtɨk nanamɨr toto te
hɨrak nanamɨr yaaik kesiu-
pan kɨr ein ein werek werek,
hɨrak kɨrɨak menmen im me
wɨ Sabat kerek mɨt ap nɨrɨak
menmen au.
15 Hɨrak ketikeri nen nɨr
mɨt ne Farisi, hɨr nitɨwekhi
pɨke kakɨtpor karkeik te
hɨrak in ek kɨr ein ein. Hɨrak
kewenhi katɨp, “Mɨtɨk hɨrak
kewen toni kau nanamɨr kai,
hi hekekyet te hi hɨr ein ein.”
16 Mɨt han ne Farisi natɨp,
“God keriuwet mɨtɨk ik au
kentar hɨrak kɨrɨak men-
men me wɨ Sabat ap kises
hɨm me Moses au.” Mɨt
han natɨp, “Mamɨrkeik te
mɨtɨk enuk kakrɨak menmen
yaaim mamɨr im?” Hɨr mɨt
newep nau nɨmɨn. Pɨnan
natɨp Jisas enuk, han pɨnan
natɨp hɨrak yaaik.

17 Mɨt ne Farisi nitehi mɨtɨk
neteipim nar ik: “Ti han kitet
mekam me mɨtɨk kerekyut
nanamɨr? Hɨrak yaaik?”

Hɨrak ketpor, “Hɨrak mɨtɨk
profet kerekek.”

18 Mɨt iuwe ne Isrel nertei
mɨtɨk ik au, te hɨr ap han
kitet nɨpaa hɨrak nanamɨr
enuk toto, te in ek hɨrak kɨr
ein ein. Hɨr nemtau hɨm
mɨrak au ere hɨr nɨtehi miye
haai nɨrak.
19 Hɨr nitorhi nar ik: “Ik ek
hɨrak nɨkan kit kerek nɨpaa
yi yinaak ek, hɨrak nanamɨr
toto? Karkeik te hɨrak kɨr ein
ein?”
20 Miye haai nɨrak netpor,
“Haiu mertei ik ek nɨkan
kawɨr kerek hawɨr winaak
hɨrak nanamɨr toto, hawɨr
werteiyek.

21 Hawɨr wepɨtari hɨrak
karkeik te hɨrak kɨpɨr ein
ein. Yi eiyitɨwekhi. Hɨrak
epei kɨre iuwe. Hɨrak
kɨrekes kakɨtpiyem.”
22 Miye haai nɨrak natɨp
nar ik nentar hɨr nɨnaain
mɨt iuwe ne Isrel. Mɨt iuwe
nɨpaa natɨp keimɨn katɨp
Jisas hɨrak Mɨtɨk Krais kerek
kaknen kakɨkaap haiu mɨt,
hɨr ap nanwenɨwekhi kak-
nen wɨnak kerek mɨt nererik
nekine hɨm me Moses neitai
au.
23 Miye haai nɨrak nertei
menmen im te hɨr netpor,
“Hɨrak epei iuwe, te yi
eiyitɨwekhi em.”
24 Mɨt iuwe pɨke nari mɨtɨk
kerek nɨpaa nanamɨr toto ek
hɨrak kan te hɨr netpɨwek
nar ik: “Ti ewenɨpi niuk
me God, te ti atɨp werek.
Haiu mertei mɨtɨk ik ap kises
God werek werek o au. „Ti
ewepyapɨrek hɨrak enuk.”
25 Hɨrak ketpor kar ik: “Hi
hepɨtari mɨtɨk ik hɨrak yaaik
o enuk. Menmen miutɨp hi
hertei. Nɨpaa hi nanamɨr
toto, te in ek hi hɨr ein ein
werek werek.”
26 Hɨr pɨke nitɨwekhi,
“Hɨrak kerekyut mekam?
Hɨrak karkeik te hɨrak
keniput nanamɨr kit kɨre
yaaik?”
27 Hɨrak ketpor kar ik:
“Hi epei hetpiyem, te yi ap
yisesim werek werek au.
Yi yenmak te yi hanhan
yayɨmtewem yaiteipim a?
Yi hanhan yayisesik yi yayɨr
disaipel nɨrak a?”
28 Hɨrak katɨp epei au, hɨr
han enuk netpɨwek enum
nar ik: “Ti kerekek hises hɨm
mɨrak. Haiu auye! Haiu
mises hɨm me Moses!
29 Haiu mertei God katɨp
Moses hɨm mɨrak, te mɨtɨk ik
weinɨk haiu mepɨtari keimɨn
keriuwetek kan.”
30 Mɨtɨk keneri ketpor kar
ik: “Menmen im yaaim
menipa hi heniuwesɨs. Yi
yepɨtari keimɨn keriuwetek
hɨrak kan, te hɨrak kekepa
kɨrɨak nanamɨr kai kɨre
yaaik.
31 Haiu mertei God hɨrak
kemtau hɨm me mɨt enun
hɨr nitɨwekhi menmen au.
Hɨrak kemtau hɨm keremem
me mɨt yaain hɨr nɨrɨak men-
men God hanhan hɨr nisesi.
32 Nɨpaa God kewis tɨ ere
in haiu ap memtau mɨtɨk hak
kɨkaap mɨt nanamɨr enum
toto, te hɨr nɨr ein ein werek
werek au.
33 God ap keriuwet mɨtɨk ik
te hɨrak ap kakrɨak menmen
werek werek taauye!”
34 Hɨr mɨt nemtaantɨwo
nenerek nar ik: “Nɨpaa
miye pit winit ti enuk mɨtɨk
weinɨk, te ti han kitet ti mɨtɨk
iuwe hetpai menmen me
God a?” Hɨr netpɨwek epei
au, hɨr nepɨrek ken witeik.

Mɨt ap nises hɨm me Jisas
hɨr nɨre mɨtɨk nanamɨr toto

35 Jisas kemtau hɨr epei
nepɨrek ken witeik, te
hɨrak kɨnketnɨwek. Hɨrak
kɨnapɨnek epei au, hɨrak
kitɨwekhi kar ik: “Ti kerekek
hises hɨm me mɨtɨk ke wit ke
Mɨtɨk luwe o au?”
36 Mɨtɨk ik kitɨwekhi kar
ik: “Mɨtɨk luwe, ti etpo
hɨrak keimɨn te hi hises hɨm
mɨrak.”

37 Jisas ketpɨwek, “Ti epei
hɨrek hɨrak kerek in ek hɨrak
ketput menmen.”
38 Hɨrak pɨke katɨp Jisas
kar ik: “Mɨtɨk luwe, hi han
kitet ti Mɨtɨk ke wit ke Mɨtɨk
luwe.” Te hɨrak kewen ninɨp
kewenɨpi niuk mɨrak.
39 Te Jisas katɨp, “Hi han tɨ
ik te hi hewepyapɨr neimɨn
nises God, neimɨn hɨr au. Hi
han akaap mɨt netari hɨm me
God te hɨrak kakrekyor han
kitet hɨr nanamɨr toto te hɨr
nanisesik nanɨrteiyek werek
werek. Hi han te neimɨn hɨr
han kitet hɨr epei nertei hɨm
me Moses werek werek, hi
heteiknor hɨr ap nises God
werek werek au. Hɨr nɨre
mɨt enun nanamɨr toto.”
40 Mɨt han ne Farisi nerp
netikerek nemtau menmen
hɨrak ketpim, hɨr netpɨwek
nar ik: “Ti ap han kitet
haiu nanamɨr toto metike
mɨt yapɨrwe weinɨn au a?”
41 Jisas ketpor, “Yi yepɨtari
hi keimɨn te God ap han kitet
menmen yi yerekyewem
hɨram enum iuwe au. Kike.
Te in ek yi yatɨp yi yertei
menmen me God werek
werek, te menmen enum
mekre han ki hɨram emu
emɨt!”

10

Hɨm me Jisas naanmɨpre sipsip

1 “Hi hetpi werek werek.
Mɨtɨk kerek ap kitet ya
weipɨr kakno nɨwa ke sipsip
au, hɨrak kɨniu nɨwa keke
han kerekir ken nɨmɨn ein,
hɨrak mɨtɨk enuk kekintɨp
menmen.
2 Te mɨtɨk kerek kitet
ya weipɨr hɨrak mɨtɨk ke
naanmɨpre sipsip.
3 Mɨtɨk kerek kekiwo nɨwa
kau ya weipɨr kɨre mɨtɨk
ik, hɨrak kewisɨk ken nɨmɨn
hɨrak kakno nɨmɨn te sipsip
mamɨmtau hɨm mɨrak, hɨrak
kekine niuk me sipsip miutɨp
miutɨp, hɨrak keriyaam
keiyɨm kakno wit eik.
4 Hɨrak kari sipsip mɨrak
hɨrak kinɨn kakno. Sipsip
hɨram misesik mentar hɨrak
kenɨnewem (o kenɨnorem),
hɨram memtau tonɨk mekre
nɨkɨp te hɨram misesik.
5 Te mɨtɨk hak taau. Hɨram
mɨneinɨk mɨrɨr mentar
hɨram ap memtau tonɨk
mekre nɨkɨp kɨre mɨtɨk
kerek naanmɨprewem (o
naanmɨprorem) au.”
6 Jisas katɨp mɨt ne Farisi
hɨm im, te hɨr ap nertei men-
men werek werek hɨrak ket-
porem me hɨrekes au.

Jisas katɨp hɨrekes kɨre mɨtɨk naanmɨpre sipsip

7 Mɨt netari menmen hɨrak
ketpim te Jisas pɨke katɨp kar
ik: “Hi hetpi werek werek hi
hɨrekes hɨre weipɨr ke sipsip.
Hi hɨkaap mɨt hɨr nɨre sipsip
hɨr nanises hɨm me God.
8 Mɨt yapɨrwe nɨpaa ninɨn
nan naanmɨpre mɨt ne Is-
rel hɨr mɨt enun nɨre mɨt
nekintɨp menmen. Mɨt hɨr
nɨre sipsip ne God ap nises
mɨt in au.
9 Hi hɨre ya weipɨr.
Neimɨn nisɨsa hɨr nɨre sipsip
nanɨnen nɨmɨn nɨwa, te hɨr
nanu werek maain nanɨno
witeik nanɨnantɨn yenkis
yaaim nanɨm.

10 Mɨtɨk enuk kekintɨp
menmen kaknen te kakɨt
menmen kaknep sipsip
kakɨwaank menmen. Hi au
hi han te hɨr nani au. Hɨr
nanu werek werek nanɨr ke
God hanhan hɨr nanwim.
11 “Hi hɨre mɨtɨk yaaik
naanmɨpre sipsip hi hahi
akaap sipsip nai te hɨr nanu
werek werek.
12 Mɨtɨk kerek naanmɨpre
sipsip kakɨt pewek mam-
rerim, hɨram ap sipsip
mɨrak. Hɨrak kɨr nepere
iuwe ke yaank kaknen, hɨrak
kɨnaain kɨrɨr te nepere iuwe
ke yaank kemiyei sipsip
ken kɨyaau kiutɨp kakɨp, te
hɨram ham mɨrɨr mewep ein
mewep ein.
13 Mɨtɨk kar ik kɨrɨr kentar
hɨrak ap hanhan sipsip au.
Hɨrak naanmɨprewem kakɨt
pewek mamrerim keremem.
14 Hi hɨre mɨtɨk yaaik
naanmɨpre sipsip. Hi hertei
werek werek mɨt neimɨn hɨr
nɨre sipsip nai, hɨr nerteiya
nisɨsa.
15 Hi hetike Haai kai
werteiyakɨt mar im. Hi
hertei mɨt nɨre sipsip nai, hɨr
nerteiya. Hi hetike sipsip nai
hanhan meriuwehan te hi
hahi akepi.
16 Mɨt han nɨre sipsip nai,
hɨr nepu, te hɨr ap ne weiwɨk
me mɨt nai ne Isrel au. Hi
tewen haryei nantike mɨt
han in te hɨr nemtau hɨm
mai nanisɨsa. Maain hɨr
nanre weiwɨk miutɨp te hi
kiutɨp naanmampror.
17 “Haai hɨrak hanhan
keriuwa hentar hi hanhan
hahi akaap mɨt te hi pɨke
akrit.
18 Mɨtɨk hak ap te kakiyep
te hi hahi au. Hi han
kai kerekek. God ketpo
menmen im te hi arɨakem.
Hɨrak katɨp werek te hi hahi,
maain hɨrak kakwisa hi pɨke
akrit hahu.”
19 Mɨt iuwe ne Isrel en hɨr
newepan nau nɨmɨn pɨnan,
han kitet menmen im, pɨnan
au han kitet menmen ham
nentar hɨm mɨrak.
20 Mɨt yapɨrwe natɨp,
“Herwe kau kekrerek, te
hɨrak han ken sip hɨrak
ketaritari katɨp menmen im
em. Yi yenmak te yi yerp in
yemtau hɨm mɨrak a?”
21 Mɨt han natɨp hɨm mɨrak
ap hɨm me mɨtɨk kerek
herwe kau kekre han kɨrak
au. Herwe ap te kɨrɨak mɨtɨk
nanamɨr toto enuk ek te
hɨrak kɨre yaaik kɨr ein ein
werek werek au.

Mɨt iuwe ne Isrel neweikɨn sip newet Jisas

22 Jisas katɨp menmen im
meit wit Jerusalem me wɨ
mɨt nererik han tewenɨn
nɨpaa mɨt nepɨr menmen
enum mekre wɨnak ke God,
hɨr pɨke nɨkaisiu weipɨr,
te hɨr pɨke nanɨno nɨmɨn
newenɨpi niuk me God. Me
wɨ im hɨram mɨre hawɨ
hɨtan.
23 Jisas ken kitet wɨnak
iuwe ke God keit haau mɨt
nenewem ‘Hɨnp ke mɨtɨk
iuwe King Solomon.’
24 Hɨrak wen kepu
en, mɨt iuwe ne Isrel
neweiknɨwek nitɨwekhi,
“Wɨ marmenum te ti het-
eiknai haiu mamɨrteiyek. Ti
etpai werek werek. Ti Mɨtɨk

God kehimɨtanit ti akepai
haiu mɨt o au?”
25 Jisas ketpor, “Hi epei
hetpi te yi ap han kitet hɨm
mai werek werek au. Men-
men yaaim hi hɨrɨakem heri-
uwe menmen iuwe me Haai
kai hɨram mewepayapɨr hi
keimɨn.
26 Yi ap yises hɨm mai yen-
tar yi ap yɨre sipsip nai au.
Nɨpaa hi hetpiyem!
27 Sipsip nai hɨr nanɨmtau
hɨm mai hi herteiri niutɨp
niutɨp hɨr nisɨsa.
28 Te hi ekepi te hɨr nanu
nantikewa tipmain tipmain
enum eik, hɨr nani au. Mɨtɨk
hɨrak ap te kakri mɨt sipsip
nai te hɨr ap nanises hɨm mai
nanɨwaank taau.
29 Haai kai kerek kewetau
mɨt in hɨrak kinɨn menmen
yapɨrwe. Mɨtɨk hak ap kakri
mɨt nisesik te hɨr nanweikɨn
sip nanwetɨwek nanɨwaank
taau.
30 Hi etike Haai kai hawɨr
wekiyakɨt wepu niutɨp.”
31 Hɨrak katɨp menmen in
epei au, mɨt iuwe ne Isrel
pɨke neit nan te hɨr nankɨp.
32 Jisas kitorhi, “Hi epei
hɨrɨak menmen yapɨrwe me
ninaan mi hises menmen
Haai kai kehimɨtena hi
hɨrɨakem. Me mekam
miutɨp te yi eiwɨr nan
yayiyep a?”
33 Mɨt iuwe ne Isrel
netpɨwek, “Haiu mamitep
me menmen yaaim ti
hɨrɨakem au. Haiu mamitep
mamɨntar ti atɨp enum, ti
hɨre mɨtɨk kerekek, te ti
hatɨp ti hɨrekes hɨre God.”
34 Jisas katɨp, “Hɨm me God
mau tɨwei hɨram matɨp mar
im:
35 ‘Hi atɨp yi yɨre God.’
Haiu mertei hɨm me God
mau tɨwei hɨram yaaim ap
mamweikɨn matɨp hɨm ham
taau. God katɨp mɨt kerek
hɨrak kewetɨr hɨm mɨrak hɨr
nɨre God.
36 God Haai kehimɨtena
hɨrak keriuweta te hi han
hau tɨ ik ek te yi yenmak
yatɨp hi hatɨp enum hentar
hi etpi hi Nɨkan ke God a?
37 “Hi ap hɨrɨak menmen
Haai kai kehimɨtena, te yi ap
eiyises hɨm mai au emɨt!
38 Te hi hɨrɨak menmen
me Haai kai. Yi yɨnapen
han ekitet hɨm hi hetpiyem
me Haai kai keriuweta hi
han tɨ ik yentar hi mɨtɨk
kerekek. Te yi han ekitet
menmen hi hɨrɨakem te yi
yayɨrtei werek werek han
ekitet Haai kai God ketikewa
hawɨr wekiyakɨt wepu han
kiutɨp.”
39 Hɨrak katɨp men-
men im epei au, hɨr
pɨke nantɨwekhis nanwisɨk
kakɨkre winaɨk enuk, te
hɨrak kɨnaiwɨri ken.
40 Hɨrak kɨnaiwɨri pɨke ken
kerekir mani Jodan ken kiun
wit kerek nɨpaa Jon kɨkɨr
mɨt, hɨrak kewiyen.
41 Mɨt yapɨrwe hɨr nan
natɨp, “Jon ap kɨrɨak men-
men yaaim kɨkaap mɨt enun
hɨr nɨre yaain kar ke mɨtɨk ik
kɨrɨakem. Te menmen hɨrak
ketpei me mɨtɨk ik ek hɨram
yaaim werek.”
42 Mɨt yapɨrwe nau en, hɨr
han kitet hɨrak Mɨtɨk Krais
kerek God kehimɨtanek kak-
nen kakɨkaap haiu mɨt.

11

Mɨtɨk Lasaras epei kaa

1 Mɨtɨk hak kiutɨp niuk mɨrak Lasaras, hɨrak kau wit
Betani. Betani hɨrak wit
kerek Maria wetike heiyiuwe
pɨre Mata newi en.
2 (Nɨpaa mɨte Maria ip ep
wewen tɨpar yaaim mɨnɨn
yaaim mɨre natɨn kɨpna em
mentar hɨt me Mɨtɨk luwe
Jisas. Epei au hɨre pɨke
wenke paan kɨre pɨke weiyɨk
wesiunɨnɨwekem. Mɨte ip
e hɨre yenten kɨre Lasaras.
Hɨrak kɨnap.)
3 Hɨrak Lasaras kɨnap
te Maria wetike Mata hɨr
nesiuwe hɨm men Jisas
netpɨwek, "Kit yinak Lasaras
nepei kɨnap wɨsenum. Ti
enen ekepik te hɨrak kakre
yaaik."
4 Jisas kemtewem, hɨrak
katɨp, "Lasaras kɨnap kere-
mem ap te kaki herwe enuk
kakno kakɨsine kakɨt au.
Menmen im man te mɨt
nanwenɨpi niuk me God,
mɨt nanwenɨpi niuk mai hi
Nɨkan ke God."
5 Jisas han tewenɨn Mata
wetike kikɨre pɨre, netike
yenten kɨr Lasaras.
6 Jisas kemtau hɨm me
Lasaras kɨnap, te hɨrak wen
kepu wit kerek hɨrak kepwi
en ere wɨ wiketerem.
7 Epei au, hɨrak katɨp mɨt
disaipel nɨrak, "Haiu pɨke
emno provins Judia."
8 Te mɨt disaipel newenek
natɨp, "Mɨtɨk luwe, ti han-
han pɨke eno wit kerek nɨpaa
ein mɨt nau en nanwɨr nan
nanitep a? Ekɨt haiu emu
in!"
9 Jisas katɨp kar ik: "Ap 12
aua me hekrit ere hɨnkewɨ
a? Te mɨtɨk kakno kakitet
yayiwe ap te kakrewo
menmen kakɨnkewɨn kentar
hɨrak wepni kɨr kan tɨ ik
ek, hɨrak kɨr yayiwe hɨrak
kitetik.
10 Te hɨrak kakno kakɨ
wɨtaan, hɨrak kakrewo men-
men te kakɨnkewɨn kentar
ap wepni kɨr keteiknɨwek
menmen werek werek."
11 Jisas katɨp hɨm im em
epei au, hɨrak pɨke ketpor
keteipim kar ik: "In ek
Lasaras epei kɨwaai keit, te
hi pɨke eno akotɨtek kakɨkrit
kaku."
12 Mɨt disaipel netpɨwek
nar ik: "Mɨtɨk luwe, hɨrak
kɨwaai, te hɨrak maain pɨke
kakre yaaik. Te haiu emu in
a?"
13 Jisas ketpor me Lasaras
hɨrak epei kaa, te hɨr han
kitet hɨrak keptor hɨrak
kɨwaai kerekek.
14 Mar keremem te Jisas
ketpor werek werek kar ik:
"Lasaras epei kaa.
15 Te hi han yaaik hi ap
hau hetikerek kerek wɨ hɨrak
kaa kentar maain hi hekepik
yi eiyɨrtei God keriuweta hi
han. In ek haiu emno
emɨrek."
16 Mɨtɨk Tomas hɨr nekine
niuk mɨrak ham nenewek
Didimas, hɨrak katɨp mɨt
disaipel han ne Jisas kar
ik: "Tɨs, haiu emno emtike
Mɨtɨk luwe te haiu mami
mamtikerek."

*Jisas kan kɨr Lasaras yen-
tenrer nɨrak hɨr newepnak*

17 Maain Jisas kan, mɨt
netpɨwek nar ik: “Wɨ
tekyaait Lasaras kaa, hɨr
newisɨk kɨwaai kekre han
kewen kɨnɨk.”
18 Wit Betani ap yanɨmɨn
ke wit iuwe Jerusalem. Au
menep kɨre 3 kilomita.
19 Te mɨt miyapɨr yapɨrwe
ne Isrel epei nan Betani
nanɨr Mata wetike Maria,
hɨr enwenor han kɨr yaaik
nentar yenten kɨr Lasaras
epei kaa.
20 Mata wemtau Jisas
kaknen, hɨre wen te
wawɨwenyipɨrek wawɨt
yayiwe eik. Te Maria au
wepu wɨnak eik.
21 Mata wan watɨp Jisas,
“Mɨtɨk luwe, nɨpaa ti epei
enen ehu in te yenten kai ap
te kaki taau.
22 Te hi hertei God in ek
kakwetit menmen kerek ti
hitɨwekhiyem heriuwerem
em.”
23 Jisas jetpɨwe, “Yenten kit
tewen kakɨkrit kaku kakre
mɨtɨk.”
24 Mata wewenhi watɨp,
“Hi hertei maain hɨrak
kakɨkrit me wɨ kerek God
kehimɨtenem skelim mɨt.”
25 Jisas ketpɨwe, “Hi Haai
ke mɨt pɨke nanɨkrit nanu.
Hi Haai ke mɨt nanɨt hɨmɨn
yaaik. Neimɨn nises hɨm
mai, hɨr nani, te maain hi
pɨke akɨan nanu nanɨt.
26 Neimɨn kerek nau nisɨsa
hɨr keriyen nanɨt hɨmɨn
yaaik nanu nanɨt tipmain
tipmain enum eik. Ti han
kitet hɨm mai hisesim o au?”
27 Mata wewenhi war ik:
“O Mɨtɨk luwe, hi hises hɨm
mit. Hi hisesit hentar hi
hertei ti Nɨkan ke God, ti
Mɨtɨk kerek God kehimɨtenit
ti han tɨ ik e.”

Jisas kɨkɨt kerwe kaa

28 Mata watɨp hɨm im epei
au, hɨre pɨke wen wenɨne
kikɨr pɨre Maria. Hɨr wik
hasini hɨre wetpɨwe main
main war ik: “Mɨtɨk luwe
epei kan kitauhi hi hetput ti
eno ehɨrek.” Hɨre wetpɨwe
epei au, hɨre wen wɨrɨak
menmen.
29 Maria wemtau hɨm im
em, hɨre wesiukɨn wasenum
wen wawɨr Jisas.
30 Jisas ap epei kan kiun
wit ik wen au. Hɨrak wen
kepeit wit kerek Mata epei
wen wɨrek kewiyen.
31 Mɨt miyapɨr ne Isrel neit
wɨnak kɨr enwenɨn han kɨre
hɨr nɨr Maria hɨre wesiuk-
nen wasenum wen, te hɨr
nisesiye. Hɨr natɨp, “Hɨre
waunɨne herwe hei te hɨre
waukɨtek.”
32 Te Maria epei wan wiun
wit kerek Jisas kewiyen, hɨre
wɨrek wenke wɨwaai hɨt
mɨrak wewenɨpiyek. Hɨre
watɨp, “Mɨtɨk luwe, nɨpaa ti
epei enen in ne, te yenten kai
ap te kaki au.”
33 Jisas kɨrep wɨkɨt, te mɨt
miyapɨr ne Isrel kerek epei
netikerep hanhan ek hɨr
nɨpkɨtek, hɨrak han enuk te
hɨrak han kɨrak kekrit.
34 Te hɨrak kitɨwehi kar ik:
‘Yi yewisɨk kɨwaai nein?”

Hɨr natɨp, “Mɨtɨk luwe
enen ehɨrek.”
35 Jisas han tewenɨnek
kɨkɨtek.
36 Mɨt han en ne Isrel
natɨp, “Eiyɨrek, hɨrak han-
hanek wɨsenuk.”

37 Te mɨt han natɨp, “Hɨrak
nɨpaa kɨrɨak mɨtɨk kerek
nanamɨr toto hɨrak kɨr ein
ein ek a? Hɨrak ap te
kakɨkaap Lasaras kaa au a?”

Jisas kɨkɨak Lasaras kekrit kepu

38 Jisas han enuk han
kekrit, te hɨrak ken han
kerek mɨt epei newisɨk
kɨwaairi en. Han ik kerekek
nɨpaa hɨr nekinɨk kekre nan
hɨr newis nan keiyepet hɨm
kɨrak.
39 Jisas katɨp, “Yi eiyɨnke
nan ik eknepɨn.”

Mata yenten kɨre kerek
kaa ek, hɨre watɨp, “Mɨtɨk
luwe, hɨrak epei kaa ere wɨ
tekyaait epei men, te hɨrak
epei kɨnɨn enuk. Ti ap ekei-
siuwek ekɨt!”
40 Jisas ketpɨwe, “Hi hetput
ti ehises hɨm mai te ti tewen
hahɨr menmen iuwe me God
mamnen.”
41 Hɨrak katɨp epei au, hɨr
nenkre nan ken pɨn, Jisas
kɨkɨamnaan katɨp, “Haai ti
yaaik ti epei emtau menmen
hi hituthiyem.
42 Hi hertei me wɨ yapɨrwe
ti hemtau hɨm mai, te hi
hatɨp hɨm im em hentar mɨt
in en, te hɨr nanɨrtei ti heri-
uweta hi han tɨ ik ek.”
43 Hɨrak kitehi God men-
men im epei au, hɨrak
kenɨne hɨm iuwe kar ik:
“Lasaras, ti etpaan enen
witeik.”
44 Te mɨtɨk kerek kaa
ek hɨrak ketpaan kan
witeik. His hɨt mɨrak
hɨr newenkekim meriuwe
laplap kerek nɨpaa hɨr
neiyɨm newisɨk ek, te laplap
ham mewenkɨkɨwek ninaan
mɨrak. Jisas ketpor, “Yi eisi-
upenɨwek laplap einaiwɨrek
ekno.”

*Mɨt iuwe ne Isrel ni-
menɨpɨnan natɨpan nanɨnep
Jisas kaki*

*(Mt 26:1-5; Mk 14:1-2; Lu
22:1-2)*

45 Mɨt miyapɨr yapɨrwe
ne Isrel kerek epei nan nɨr
Maria, hɨr nɨr menmen Jisas
kɨrɨakem, te hɨr han kitet
hɨrak Mɨtɨk kerek God keri-
uwetek kan tɨ ik.
46 Au, mɨt han pɨke nen
natɨp mɨt ne Farisi me men-
men Jisas epei kɨrɨakem.

47 Te mɨt ne Farisi netike
mɨt iuwe ne pris netike
mɨt ne kaunsil hɨr nererik
natɨp nar ik: “Haiu emrɨak
mekam? Hɨrak epei kɨrɨak
menmen iuwe mar im!
48 Te haiu mamwisɨk
kakrɨak menmen mam-
par im, te mɨt yapɨrwe
nanisesik. Mɨt nanisesik,
te mɨt iuwe ne wit Rom
nansiuwe ami nanɨnen
nanwen wɨnak iuwe ke God
hɨr nanɨwaankai haiu mɨt ne
Isrel!”
49 Mɨtɨk hak niuk mɨrak
Kaiafas, kerek me tito im
hɨrak hetpris kinɨn pris
yapɨrwe, hɨrak ketpor, “Yi
hɨras ap yertei menmen mei
kike taau!
50 Yi ap yertei werek hɨram
yaaim te mɨtɨk kiutɨp ik kaki,
haiu mɨt yapɨrwe ne weiwɨk
me Isrel au.”
51 Hɨrak ap katɨp im em
me han kɨrak. Au, hɨrak
mɨtɨk het pris kerek kinɨn
naanmɨpre mɨt en me tito
im em, te hɨrak katɨp hɨm
kɨre profet kar ik ek: Jisas

kaki kakɨkaap mɨt ne Isrel keriyen.
52 Hɨr keriyen au, hɨrak kaki te kakri mɨt miyapɨr nɨre nɨkerek yapɨrwe ne God nau nerer wit wit nanɨnen nanɨre mɨt ne weiwɨk miutɨp.
53 Me wɨ in ere maain, mɨt iuwe ne Isrel nimenɨpɨn nanɨnep Jisas.
54 Mar keremem te Jisas ap ken kitet yayiwe yaaik ke mɨt ne Judia. Hɨrak kɨnaiwɨri hɨrak ken yaank weinɨk mɨt ap newi en, ken wit hak niuk mɨrak Efraim. In ek hɨrak kau ketike mɨt disaipel nɨrak.
55 Wɨ me mɨt ne Isrel nererik nanɨm menmen han tewenɨn nɨpaa God kenep mɨt ne Isip, hɨram epei man menep. Wɨ me mɨt nererik nanɨm menmen wen au, hɨr mɨt miyapɨr nɨnaaiwɨr wit kɨr nɨniu nen wit Jerusalem me nanwet pris menmen te God kaktɨp hɨr yaain, nanɨr ke hɨm me Moses ketpim.
56 Hɨr yapɨrwe nɨpiun wit Jerusalem, hɨr nɨnatɨn Jisas. Hɨr neit wɨnak iuwe ke God nɨmɨn ein, hɨr nitehiyan natɨpan, “Yi han kitet mekam? Hawɨr han kitet hɨrak ap te kaknen in kakɨm menmen kaktike mɨt miyapɨr in taau.”
57 Mɨt iuwe pris netike mɨt ne Farisi epei natɨp mɨt neimɨn nertei Jisas keit nein, te hɨr enɨnen nanɨtpor te mɨt iuwe nanɨno nantɨwek his nankɨp.

12

Maria wewen tɨpar mɨnɨn yaaim mentar hɨt me Jisas (Mt 26:6-13; Mk 14:3-9)

1 Maain wɨ ham Jisas pɨke kan wit Betani, wit kerek Lasaras kewiyen. Hɨrak mɨtɨk kerek Jisas kɨkɨak te pɨke kekrit. Me wɨ im, wɨ hispɨnak kiutɨp (6) wen mepu ere mɨt nererik nanɨm menmen me Pasova. Me wɨ im mɨt hɨr han tewenɨn nɨpaa God kenep mɨt ne Isip, te hɨr Isrel au.
2 Mɨt en hɨr epei nemani menmen me Jisas kakɨm neit wit kɨr eik. Mata wɨkaap mɨt kerek newetɨr menmen. Mɨtɨk Lasaras kau ketike Jisas tekiyakɨt taam menmen.
3 Te mɨte niuk mɨre Maria, hɨre yenten pe Lasaras wekin mɨn tɨpar me nu nad mɨnɨn mekrerem me mɨt hɨr newɨr pewek iuwe nantɨwem, hɨre wewenem mentar Jisas hɨt mɨrak. Epei au, hɨre wesiunenim meriuwe paan kɨre. Tɨpar yaaim mɨnɨn mekre wɨnak au han iuwe kewen.
4 Mɨtɨk disaipel hak kiutɨp ke Jisas niuk mɨrak Judas ke Iskeriot, kerek maain kakwepyapɨr Jisas kakno his me mɨt iuwe ne Isrel, hɨrak katɨp,
5 “Nenmak te mɨt ap neit tɨpar yaaim mɨnɨn im em nesiuwerem nanɨt pewek mererim mar 300 kina te hɨr enwet mɨt enun ap netenen menmen enwetɨrem?”
6 Hɨrak ap han tewenɨn mɨt enun ap netenen menmen au. Hɨrak enuk kekintɨp menmen. Hɨrak naanmɨpre tɨkenup kerek

Jisas ketike disaipel nɨrak
newis pewek mekrerek ek te
hɨrak kekinenim kɨsawɨnem.
7 Hɨrak katɨp kenerep,
te Jisas ketpɨwek, “Ewisiye
ewɨrp! Hɨre wetenen men-
men im wɨrɨakem me maain
hi hahi hɨr mɨt nanwisa akre
hei.
8 Mɨt enun netenen men-
men au hɨr nanu nantikewi
hekrit, te hi au. Wɨ ham hi
anaiwɨri.”

*Hɨr mɨt iuwe pris natɨp
nanɨnep Lasaras kaki*

9 Mɨt yapɨrwe ne Isrel
nemtau Jisas keit wit Betani,
te hɨr nen en nanɨrek. Hɨr
ap nanɨr Jisas kiutɨp kerekek
au. Hɨr nanɨr Lasaras kerek
Jisas kɨkɨak kaa ek pɨke
kekrit kau.
10 Te mɨt iuwe pris ni-
menɨpɨn nanɨnep Lasaras
ketike Jisas.
11 Mɨt yapɨrwe neweikɨn
sip newet hɨm me mɨt iuwe
ne Isrel hɨr nises Jisas, nen-
tar menmen Jisas kɨrɨakem.

*Jisas ken wit Jerusalem
kɨre mɨtɨk iuwe king
(Mt 21:1-11; Mk 11:1-11;
Lu 19:28-40)*

12 Maain wɨ ham hekrit,
mɨt yapɨwe kerek epei nan
nererik nanɨm menmen me
wɨ Pasova kerek hɨr han
tewenɨn God kenep mɨt ne
Isip, hɨr nemtau Jisas kaknen
wit Jerusalem.
13 Te hɨr neit wapnake
neiyɨm nen newenyipɨrek
neit yayiwe eik. Te hɨr nɨnap
natɨp,
“God ti yaaik. Haiu
emwenɨpi niuk
me mɨtɨk ik kan
kakɨkrehɨr ke ti Mɨtɨk
luwe God.
Ti akaap mɨtɨk ik naan-
mamre haiu mɨt ne Isrel.”
14 Jisas kɨnapɨn donki
(hɨrak kɨre hos), te hɨrak
kewik kar ke hɨm me God
mau tɨwei metpim mar im:
15 “Yi mɨt yau wit Saion, yi ap
einapen!
In ek Mɨtɨk luwe ki kaknen
kakri kau donki wen
yaaik kɨpniu.”
16 Mɨt disaipel nɨrak ap
nertei nenmak hɨr nɨrɨak
menmen im ere maain Jisas
kaa pɨke kekrit ken wit
ke God kakɨt niuk iuwe.
Maain hɨr han kitet menmen
nɨpaa tɨwei me God metpim,
hɨr nertei nenmak hɨr
nerekyɨwek im em.
17 Mɨt yapɨrwe kerek nɨpaa
nau netike Jisas me wɨ kerek
hɨrak kenɨne Lasaras nɨpaa
hɨrak kaa te hɨrak kekrit
kekre herwe hei kan. Mɨt in
nɨr menmen im, te hɨr nen
newepyapɨr menmen hɨrak
kɨrɨakem.
18 Mar keremem te hɨr
mɨt yapɨrwe nen newenyipɨr
Jisas. Hɨr nemtau Jisas
kɨrɨak menmen iuwe mar
im.
19 Te hɨr mɨt ne Farisi ne-
siuwehan hɨm natɨpan nar
ik: “Yi eiyɨri! Menmen haiu
mɨrɨakem ap te mamwenek
taau! Mɨt yapɨrwe ne tɨ ik
nisesik.”

*Mɨt han ne Grik hanhan
nanɨr Jisas*

20 Mɨt han ne weiwɨk me
Grik nan Jerusalem netike
mɨt han ne Isrel, te hɨr
nererik naam menmen han
tewenɨn wɨ nɨpaa God hɨrak
kenep mɨt ne Isip.

21 Hɨr nan nɨr mɨtɨk Filip
(hɨrak ke wit Betsaida keit
provins Galili), te hɨr natɨp,
“Mɨtɨk iuwe haiu hanhan
mamɨr Jisas mamɨtpɨwek
menmen.”
22 Filip ken katɨp Endru,
te hɨrakɨt wiketeret ten tatɨp
Jisas.
23 Jisas ketpɨwekɨt, “Wɨ
apei menep man te hi Mɨtɨk
ke wit ke Mɨtɨk luwe, God
kakweto niuk mɨrak yaaim
iuwe hi etɨwem.
24 Hi hetpi hɨm werek.
Yehes kei kiutɨp ke rais
kɨnatɨn kɨwaai tɨ au, te yehes
kiutɨp kerekek kakpau. Yi
eikɨr ekɨkre tɨ, te kakine
nɨkim yapɨrwe. Mar im hi
hɨr mɨt nanwisa akre hei.
Maain hi akrit hi akaap mɨt
yapɨrwe nanises hɨm me
God.
25 Neimɨn hanhan nanises
han kɨr nanɨwaank hɨras.
Neimɨn ap nises han kɨr nau
tɨ ik ek, hɨr nises han ke
God, te maain han kɨr kaku
werek werek tipmain tip-
main enum eik.
26 Mɨt neimɨn nanrɨak
menmen mai hi hɨrɨakem,
te hɨr enisɨsa hɨr nani nanɨr
ke hi hahi. Wit kerek
hi hewiyen te mɨt nɨrɨak
menmen mai hɨr nanwiyen.
Te Haai kai kakwis niuk mɨr
iuwe kentar hɨr nisɨsa.

Hɨr mɨt enwenɨpi niuk me hi Mɨtɨk ke wit ke God

27 In ek han kai kekrit
kehɨnhɨn te hi atɨp mekam?
Te hi atɨp Haai hi anaaiwɨr
menmen im mamnen
mamiyep? Au, mar kere-
mem te hi han hau tɨ ik e.
28 Haai, ti enip niuk me mɨt
emre iuwe!” Jisas katɨp kar
ik te hɨm meke nepni man
matɨp mar ik: “Hi henip niuk
mai mɨre iuwe, te hi pɨke
arɨakem mamre iuwe.”
29 Te mɨt yapɨrwe nerp
menep nemtau hɨm kerekek,
te hɨr natɨp, “Nepni
mewenɨn.” Mɨt han au,
natɨp, “Mɨtɨp ensel ke God
ketpɨwek.”
30 Jisas ketpor, “Hɨm em
ap man me menmen mai
mamkepa au. Hɨram man
te mamɨkepi yi eiyɨrtei God
keriuweta hi han tɨ ik e.
31 In ek, wɨ epei man,
te God skelim hɨr mɨt nau
tɨ ik ek me menmen enum
nɨpaa hɨr nɨrɨakem. In ek
hɨrak kakinɨn Seten kerek
naanmɨpre menmen enum
me tɨ.
32 Te maain mɨt nan-
wenkɨka hi ahu nu ten-
tarakɨt, te hi ari han ke mɨt
yapɨrwe nanisɨsa.”
33 (Jisas katɨp hɨm im
keteikɨn mɨt karkeik te hɨrak
kaki.)
34 Te mɨt yapɨrwe pɨke
newenhi natɨp nar ik: “Hɨr
haiu misesim nɨpaa mɨt
newisɨm mau tɨwei hɨram
matɨp mɨtɨk kerek God
kehimɨtanek kakɨkaap mɨt
en te hɨrak kaku kakɨt
tipmain tipmain enum eik.
Ti henmak te ti hatɨp mɨtɨk
ke wit ke Mɨtɨk luwe mɨt han
hɨr nanwenkekik hɨrak kaki?
Keimɨn hɨrak Mɨtɨk ke wit ke
Mɨtɨk luwe God a?”
35 Jisas kewenhi ketpor
hɨm tok piksa kar ik: “Wepni
kakɨr kike kau nɨmɨn ke yi
mɨt. Yi eiyitet yayiwe me
wɨ wepni (o yanm) kɨr, te
yi eiyu werek, te wɨtaan ap

mamsawɨn yayiwe. Maain
hi anaiwɨri ano, yi eiyɨr
mɨtɨk kerek ke wɨtaan kakno
kepɨtari yayiwe hɨrak ken
nein.
36 Yi eiyisɨsa hi hɨre wepni
(o yanm) wɨ hi hepu in, te
maain yi yɨre mɨt yi eiyises
menmen yaaim.”

Mɨt yapɨrwe ne Isrel ap nises hɨm me Jisas

Jisas katɨp menmen im
epei au, hɨrak ken kɨsawɨn
hɨrekes kenpɨn kekeipnor.
37 Hɨr mɨt nɨpaa nɨrek
kɨrɨak menmen iuwe kɨkaap
mɨt nɨnap hɨr nɨre yaain, te
hɨr ap han kitet hɨrak Me-
saia, mɨtɨk kerek God keri-
uwetek kan tɨ au.
38 Hɨr ap nisesik, te hɨm
nɨpaa mɨtɨk profet Aisaia
ketpim kewisɨm mau tɨwei
mamnen mar im:
“Mɨtɨk luwe, neimɨn nises
hɨm maiu? Mɨt auye!
Mɨtɨk luwe keteikɨn men-
men mɨrak iuwe men
neimɨn?
Mɨt yapɨrwe!”
39 Te mɨt ap nisesik nen-
tar hɨm nɨpaa Aisaia pɨke
kewisɨm mau tɨwei mar im:
40 “God hɨrak kesor nanamɨr
(o naan) kɨr te hɨrak
tokik kepu, hɨrak
kenipi te hɨr han
toenuk.
Te hɨr ap nɨr menmen werek
werek au, hɨr ap
nertei menmen werek
werek.
Hɨr nertei menmen werek
werek, te hɨr nanis-
esik te hɨrak kakɨkepi
hɨr nɨre yaain, te hɨr
au.”
41 Mɨtɨk profet Aisaia katɨp
menmen im kentar hɨrak kɨr
Jisas keit niuk mɨrak iuwe te
hɨrak kewepyapɨrek.
42 Me wɨ im, mɨt iuwe
ne Isrel yapɨrwe hɨr nises
Jisas. Hɨr nɨnapen mɨt ne
Farisi, te hɨr ap newepyapɨr
hɨr nises Jisas. Hɨr natɨp
te mɨt ne Farisi nanɨpɨri
nanɨnepɨn nankeipɨn wɨnak
kerek mɨt nererik nekine
hɨm me Moses neitai.
43 Hɨr hanhan iuwe mɨt
nantɨp hɨr yaain, te hɨr han-
han kike God hɨrak kakɨtpor
hɨr yaain. Hɨram menmen
weinɨm.

Maain Jisas skelim mɨt nanit wit ke God kakriuwe hɨm nɨpaa hɨrak katɨp mɨt em

44 Jisas katɨp hɨm iuwe kar
ik: “Neimɨn nisɨsap ap nisɨsa
hi kiutɨp kerekek au. Hɨrak
kises Mɨtɨk luwe kerek keri-
uweta hi han tɨ ik e.
45 Neimɨn nɨra, te hɨram
mamɨr ke hɨr nɨr Mɨtɨk luwe
kerek keriuweta hi han tɨ ik
e.
46 Hi han tɨ ik ek, hi hɨre
wepni kɨr. Mɨt neimɨn niutɨp
niutɨp kerek nisɨsa, hɨr ap
nanu enum nanɨr ke mɨtɨk
ke wɨtaan kau auye!
47 Neimɨn nemtau hɨm mai
te ap nisesim, hi ap skelim
hɨr mɨt au. Hi ap han tɨ
skelim mɨt nau tɨ ik ek au. Hi
han te hi akepi.
48 Mɨtɨk keimɨn ke yi mɨt
keweikɨn sip keweto ap kem-
tau hɨm mai, maain menmen
mekam skelim mɨtɨk ik a?
Me hɨm kerek nɨpaa hi het-
piyem, hɨram skelim mɨtɨk ik
me wɨ kerek God skelim mɨt.

49 Menmen im hɨram werek mentar hi ap hises han kai hetpim au. Haai kerek keriuweta hi han ketpo hɨm te hi ewepyapɨrem.

50 Hi hertei hɨm hɨrak ketpim mamrɨak mɨt nanu werek tipmain tipmain enum eik. Menmen hi hetpiyem hɨram menmen Haai kai ketpewem.”

13

Jisas kekemyetɨt hɨt me mɨt disaipel nɨrak

1 Wɨ me mɨt nererik nanɨm menmen me Pasova kerek hɨr han tewenɨn God kenep mɨt ne Isip teipmen mamnen. Jisas kertei wɨ mɨrak epei man te hɨrak kaki kaknaaiwɨr tɨ ik, te hɨrak pɨke kakno kakɨr God Haai. Hekrit hekrit hɨrak han tewenɨn mɨt nɨrak yaain nau tɨ ik ek. (Hɨrak han tewenɨni ere maain hɨrak kaki.) Te in ek hɨrak kakteiknor hɨrak han tewenɨni wɨsenum.

2 Jisas ketike mɨt disaipel nɨrak naam menmen. Seten epei kakri han ke Judas, nɨkan ke Saimon ke wit Iskeriot, te hɨrak kakwepyapɨr Jisas kakwet mɨt enun ek.

3 Jisas kertei Haai kɨrak God epei kewetɨwek menmen iuwe werek, hɨrak kertei hɨrak kan keke wit ke God, te hɨrak pɨke kakno kakɨrek.

4 Te Jisas kekrit kekeipɨn yeno kerek hɨr naam menmen menterim em, kenemtɨn laplap saket men, te hɨrak kakɨr laplap taul nokik mau mamɨn mɨrak.

5 Epei au, hɨrak kewen tɨpar mekre tɨkenup kekemyetɨt mɨt disaipel nɨrak hɨt hiyap mɨr. Hɨrak kesiunenim keriuwe taul kerek kakɨr kau mamɨn mɨrak em, kɨre mɨtɨk enuk weinɨk kɨrɨak menmen me mɨt iuwe nɨrak.

6 Jisas ken kakɨr Saimon Pita, te hɨrak Pita ketpɨwek, “Mɨtɨk luwe, ti henmak te ti hekemyetɨt hɨt mai?”

7 Jisas kewenhi ketpɨwek kar ik: “In ek ti ap hertei menmen in ek hi hɨrɨakem. Te maain ti tewen erteiyem.”

8 Pita katɨp Jisas, “Ti ap te ekemyetau hɨt mai taauye!”

Te Jisas pɨke ketpɨwek, “Hi ap akemyetut hɨt, te ti ap har ke mɨtɨk disaipel kai taau!”

9 Saimon Pita kewenhi katɨp kar ik: “Mɨtɨk luwe, ti ap ekemyet hɨt mai keremem au. Ti akemyetɨt his metike paan.”

10 Jisas katɨp, “Keimɨn kisɨsa hɨrak kɨre mɨtɨk kerek epei kɨkɨr, hɨrak yaaik prar prar, te hɨrak ap pɨke kakɨkɨr hɨrekes. Au, me hɨt miutɨp keremem, hɨrak ekɨkɨrem. Yi yapɨrwe yi yaain yɨre mɨt epei nɨkɨr prar prar neit. Kiutɨp kerekek au. Hɨrak kɨre mɨtɨk hapɨk mewik.”

11 Jisas epei kertei keimɨn kerek maain kakwepyapɨrek kakno his me mɨt enun, te hɨrak katɨp mɨt nɨrak, “Yi mɨt han ki kɨre mɨt epei nɨkɨr prar prar. Te kiutip au han kɨrak enuk kɨre mɨtɨk ap kɨkɨr hapɨk mewik.”

12 Jisas epei kekemyetɨt hɨt mɨr epei au, te hɨrak pɨke keriuwet saket mɨrak mɨre

laplap, te hɨrak pɨke kau
yeno. Hɨrak kau yeno, hɨrak
kitorhi, “Yi yertei hi henmak
te hi epei herekyiyem o au?
Hi hetpi.
13 Yi yenewa hi Mɨtɨk luwe
enuk hi ewepiyapɨr hɨm.
Hɨram werek te yi yenewa
mar im yentar hi hɨrekes
luwe kerekek.
14 Hi Mɨtɨk luwe ki
hewepiyapɨr hɨm, te hi
hekemyeti hɨt. Yi yises
menmen hi herekyiyem, yi
eikemyetɨt hɨt me ni yinan,
yar ke mɨtɨk enuk weinɨk
kɨrak menmen me mɨtɨk
iuwe kɨrak.
15 Hi epei ateikniyem te
yi eiyisesim empar kerek hi
epei herekyiyem.
16 Hi hetpi werek. Mɨtɨk
kɨrɨak menmen me mɨtɨk
hak, hɨrak ap te kakinɨnek
me menmen taau! Mɨtɨk
kerek keriuwet mɨtɨk hak
katɨp mɨt hɨm mɨrak, hɨrak
iuwe kinɨnek.
17 In ek yi yertei menmen ti
hetpiyem werek yi eiyisesim
eirɨakem. Hɨram mamkepi
te yi han yaaik eiyu.
18 “Hi ap hatɨp me yi
yapɨrwe. Hi hertei neimɨn
kerek hi nɨpaa hehimɨteni
en. Te hɨm mau tɨwei me
God em matɨp menmen
mamnen mamɨr im:
‘Mɨtɨk kere hi hewetɨwek
menmen hɨrak kaam,
hɨrak kerekyo enum.’
19 In ek hi hetpi menmen
in. Maain menmen im mam-
nen mamiyep, te yi eiyɨrtei
hi Mɨtɨk ik kerek God keri-
uweta hi han akaap mɨt ne tɨ.
20 Hi hetpi hɨm werek!
Keimɨn hɨrak kakɨthis mɨt
naanmampror kerek hi heri-
uweti nanɨno ek, hɨrak kakɨr
hɨrak kaktauhis. Keimɨn
kaktauhis naanmɨprau,
hɨrak kakɨr ke hɨrak kakɨthis
Mɨtɨk luwe kerek keriuweta
hi han in.”

Jisas katɨp Judas maain kakwepyapɨrek te mɨt enun nankɨp

(Mt 26:20-25; Mk 14:17-21; Lu 22:21-23)

21 Jisas katɨp hɨm im
epei au, hɨrak han enuk
kekre han kɨrak, te hɨrak
kewepyapɨr ketpor hɨm
im. “Hi hetpi werek, Mɨtɨk
kiutɨp ke yi mɨt hɨrak maain
kakwepayapɨr kakime yipɨr
mɨt enun hɨr naniyep.”
22 Te mɨt disaipel niutɨp
niutɨp nɨwaainaan nɨran.
Hɨr nepɨtari hɨrak katɨp
mɨtɨk keimɨn.
23 Mɨtɨk disaipel kiutɨp hi
John hɨrekes kerekek Jisas
hanhana, hi hau hɨrapɨt Jisas
menep.
24 Saimon Pita kitauhi keri-
uwe his katɨp, “Ti hitɨwekhi
hɨrak katɨp ke keimɨn.”
25 Pita kitauhi epei au, hi
mɨtɨk disaipel ik ek henke
hau hɨrapɨt Jisas hitɨwekhi,
“Mɨtɨk luwe, keimɨn kakrɨak
menmen im?”
26 Jisas ketpo kar ik: “Hi
hatɨp bret ik ek kerek hi
awisɨk ekre mɨn tɨpar mekr-
erek, te hi ewet mɨtɨk kere
kakrɨak menmen im em.”
Hɨrak katɨp epei au, hɨrak
kewet Judas nɨkan ke Sai-
mon ke wit Iskeriot bret ik
hɨrak kaak.
27 Judas keit bret ik kaak
epei au, Seten kan kari

han kɨrak, te Jisas ketpɨwek kar ik: “Ti eno waswas erɨak menmen ti hanhan erɨakem.”
28 Haiu mɨt kerek mekiyan maam menmen em ap mertei mekam Jisas ketpɨwekem.
29 Haiu mɨt disaipel mertei Judas ketenen pewek maiu mekre tanɨk, te haiu mɨt han kaiu han kitet Jisas ketpɨwek kakno kakwɨr pewek keiyɨm kakɨt menmen me haiu mamɨm, o hɨrak ketpɨwek hɨrak kakno kakwet mɨt kerek ap netenen menmen kakwetɨr pewek mei.
30 Te Judas keit bret wasenum, hɨrak ketpaan ken witeik. In ek hɨrak wɨtaan toto.

Jisas katɨp mɨt nɨrak hɨm ham yaaim hɨr enisesim

31 Judas epei ken witeik, Jisas katɨp, “In ek hi Mɨtɨk ke wit ke Mɨtɨk luwe ahɨt niuk iuwe me menmen hi arɨakem akaap mɨt. Te in ek God kakɨt niuk iuwe kentar menmen hi arɨakem.
32 God kakɨt niuk iuwe, te hɨrak kakteikɨn mɨt hi Mɨtɨk ke wit kɨrak kakteiknor hi niuk mai iuwe. Hɨrak kakrɨakem waswas.
33 Nɨkerek nai hi ap te hahu tɨ ik ek atikewi wɨ yapɨrwe. Maain yi yayɨn yayɨtno te hi hetpi hɨm im em. Hi epei heptɨp mɨt iuwe ne Isrel em mar im: ‘Yi ap te yaino wit kerek hi anori en.’
34 Hi etpi hɨm ham yaaim yi eiyisesim. Yi han etwenɨnan eiyɨr ke han tewenɨni, te yi han etwenɨnan emɨt ek keremem.
35 Yi han tewenɨnan, te hɨr mɨt nerer wit wit nanri nantɨp yi disaipel ne hi Jisas.

Jisas katɨp Pita kakweikɨn sip kakwetɨwek

(Mt 26:31-35; Mk 14:27-31; Lu 22:31-34)

36 Saimon Pita kitɨwekhi kar ik: “Mɨtɨk luwe ti eno nein?”
Jisas ketpɨwek, “Ti ap ehisɨsa eno wit kerek hi anori en. Te maain ti ehisɨsa.”
37 Pita kitɨwekhi, “Mɨtɨk luwe ti henmak te hi ap ehisesit in ek a? Hi epei hanhan hahi akepit.”
38 Jisas kewenhi katɨp, “Ti werek te ti hanhan hahi akepa a? Hi etput hɨm werek. Suware ap te kaknep enum wen au, te ti ehiune atɨp wikak ti herteiya au.”

14

Jisas hɨrak kɨre yayiwe te mɨt nanisesik hɨr nanɨno God Haai

1 Jisas wen katɨp kar ik: “Yi ap han enuk te yi han ekitet menmen au emɨt! Yi yises God, te in ek yi eiyisɨsa.
2 Wɨnak ke Haai kai haau yapɨrwe mekrerek. Hi ehinɨn ano etnɨni wit kakmerɨri. Hi etpiyem mentar menmen im mepu. Au hi ap te etpiyem.
3 Maain hi epei hetnɨni wit epei au, te hi pɨke anen atihis yainen, te yi eiyu wit kerek hi hewiyen.
4 Yi yertei eiyises menmen te yi eino wit kerek hi enori en.”

5 Mɨtɨk Tomas katɨp
Jisas, “Mɨtɨk luwe, haiu ap
mertei nein ti enori en.
Emɨrkeik te haiu emɨrkeik te
haiu emɨrtei yayiwe kakno
keriyen a?”

6 Jisas ketpɨwek, “Hi hɨre
yayiwe, te mɨt nanɨr God.
Hi Haai ke hɨm yaaim, hi
Haai ke menmen mamkaap
mɨt nanɨt hɨmɨn yaaik kaku
kakɨt tipmain tipmain enum
eik. Neimɨn nanɨno Haai kai
God ek, te hɨr nanisɨsa nanre
hɨr nitet yayiwe.

7 In ek yi epei yerteiya. Te
yi yayɨrtei Haai kai God. Te
in ek ere maain yi yerteiyek,
yi nepei yɨrek.”

8 Mɨtɨk Filip katɨp Jisas,
“Mɨtɨk luwe, to eteiknai
God Haai, te haiu han yaaik
emu.”

9 Jisas ketpɨwek, “Nɨpaa
enum eik hi epei hau
hetikewi wɨ yapɨrwe, te in
ek Filip, yi wen au yepɨtari
menmen? Neimɨn epei nɨra,
te hɨr epei nɨr Haai kai.
Ti henmak te ti hitauhi,
‘Eteiknai God Haai hɨrak kɨre
mekak a?’

10 Filip ti ap hertei Haai
kai God ketikewa hawɨr
wekiyakɨt wau niutɨp?
Menmen hi hetpiyem hɨrak
ap hɨm mai au. Haai kerek
kau kekre han kai hɨrak
kerekek kises han kɨrak
kɨrɨak menmen mɨrak.

11 Yi eiyises hɨm hi etpiyem
kerek hi etpi hi hetike Haai
kai God hawɨr wekiyakɨt
wau niutɨp. Te hɨm im au
yi eiyɨr menmen kerek hi
hɨrɨakem hɨkaap mɨt nɨnap
his hɨt enum nɨre yaain, te
yi eiyɨrtei hi etike Haai kai
hawɨr wekiyakɨt wau niutɨp.

12 Hi hetpi hɨm werek. Mɨt
neimɨn nanisɨsa, hɨr nanrɨak
menmen iuwe mamɨr ke
hi hɨrɨakem. Menmen hɨr
nanrɨakem hɨram maminɨn
menmen mai mamɨntar
hi ano ahɨr Haai kai ehu
etikerek esiuwe God Hɨmɨn
Yaaik kaknen kakɨkaap yi
mɨt.

13 Te hi eweti menmen
kerek yi eiyitehi God em
meriuwe niuk mai iuwe. Hi
ewetiyem, te mɨt nanwenɨpi
niuk me God Haai nanɨntar
menmen hi arekyiyem.

14 Yi eiyitauhi menmen
heriyai heriyai eiriuwe niuk
mai iuwe, te hi arɨakem
ewetiyem.

Jisas katɨp hɨrak kaksiuwe Hɨmɨn Yaaik ke God kaknen

15 “Yi hanhana, te yi eiyises
hɨm hi hetpiyem.

16 Hi tewen ehitehi Haai
kai kakweti keiyak kaknen
kakɨkepi kaku kaktikewi tip-
main tipmain enum eik.

17 Hɨrak God Hɨmɨn Yaaik
kaktɨp mɨt hɨm yaaim
kakɨkre han kɨr. Hɨrak ap
kaku han ke mɨt ne tɨ kentar
hɨr ap nɨrek nerteiyek. Te
yi eiyɨrteiyek eiyɨntar hɨrak
kaku kaktikewi kaku kakɨkre
han ki.

18 Maain wɨ hi ano wit ke
Haai kai, hi ap enaiwɨri te yi
yayu weinɨm eiyɨr ke nɨkan
miye haai aurek. Au, hi pɨke
anen.

19 Wɨ epei menep te mɨt ne
tɨ ik ek ap te pɨke nanɨra au.
Te yi eiyɨra. Maain yi yayi yi
pɨke yaiyɨkrit yayu eiyɨntar
hi hahi hi pɨke akrit ehu.

20 Maain hi pɨke ekrit ehu,
yi eiyɨrtei hi etike Haai kai
God hawɨr wekiyakɨt wau
niutɨp. Yi eiyɨrtei hi hetikewi
haiu mekiyan mau niutɨp.
21 Mɨt neimɨn nertei hɨm
mai nisesim, hɨr keriyen
hanhana. Te Haai kai han-
hani kentar hɨr hanhana. Te
hi hanhani heteiknor hekre
han kɨr hi hau hetikeri.”
22 Mɨtɨk Judas hak (ap
mɨtɨk Judas ke wit Iskeriot
au) hɨrak katɨp, “Mɨtɨk luwe,
ahɨrkeik te ti anen eteiknai
hɨrekes, te mɨt yapɨrwe ne tɨ
ik ek au a?”
23 Jisas ketpɨwek, “Mɨt
neimɨn hanhan nanises hɨm
mai, te Haai kai hanhani.
Te Haai kai ketikewa hawɨr
wawu wawɨkre han kɨr.
24 Mɨt neimɨn ap hanhana
ap nanises hɨm mai au. Hɨm
kerek hi epei etpiyem em
ap mekre han kai man au.
Hɨram menmen me Haai kai
kerek keriuweta te hi han tɨ
ik ek, hɨram man.
25 “Hi hepu hetikewi te hi
epei hetpi hɨm im em.
26 God Hɨmɨn Yaaik
kakɨkepi, God Haai kaksi-
uwerek kaknen kakɨntera
kakteikni menmen yapɨrwe
te kakɨkepi han tewenɨn
hɨm kerek nɨpaa hi epei
hetpiyem.
27 “Hi are aneiwɨri te
hi han yaaik kai kaku
kakɨkri. Hi han yaaik kai
hi ewetiyem, hɨram mamre
han yaaik ke mɨt ne tɨ ik ek
netɨwem au. Yi ap han kekrit
einaain menmen mamnen
au emɨt!
28 Yi epei yemtau hi hetpi
hi epei eneiwɨri ano. Te hi
pɨke anen ari. Yi hanhana,
te yi han yaaik hi pɨke ano
ahɨr Haai kai kentar hɨrak
iuwe kinɨna kakɨkepi iuwe te
yi eirɨak menmen yapɨrwe.
29 Hi epei hinɨn hetpi men-
men im em in ek me wɨ men-
men ap mamnen wen au.
Te maain hɨram mamnen, yi
eiyɨrtei hi Mɨtɨk kerek nɨpaa
God hɨrak keriuweta hi han
tɨ ik ek.
30 Hi ap hatɨp hetikwei
yapɨrwe hentar mɨtɨk enuk
Seten hɨrak iuwe kinɨn
naanmɨpre mɨt miyapɨr ne tɨ
ik e kaknen kaktauhis. Hɨrak
ap kinɨna au.
31 Te hi ewisɨk hɨrak kak-
tauhis, te mɨt yapɨrwe ne tɨ
ik ek, hɨr enɨrtei hi hanhan
Haai kai God, hi hɨrɨak men-
men yapɨrwe hɨrak ketpo
hi hɨrɨakem. Eiyɨkrit, em-
naaiwɨr wit ik haiu emno.”

15

Hi hɨre waai yaaim hɨkaap mɨt

1 Jisas katɨp, “Hi hɨre waai
yaaim. Haai kai God hɨrak
kɨre mɨtɨk naanmɨpre waai
mekre ni.
2 Mɨt nisɨsa hɨr nɨre nu
heneik mari. Neimɨn hɨr ap
nisɨsa werek werek, hɨr nɨre
nu heneik ap mari, te Haai
kai kakremir. Nu heneik
mari mine nɨkim, Haai kai
keremir yinam ere hɨram
yaaim te tito ham hɨram
mamri mamu menep menep.
3 Yi epei yaain yentar hɨm
mai hi hetpiyem hɨram mau
mekre han ki.
4 Yi eiyisɨsa, te hi ehu ekre
han ki. Nu heneik ap mau
waai, hɨram mamri mamine
nɨkim au. Yi mɨt ap yisɨsa, te

yi ap yɨrɨak menmen yaaim
au.
5 “Hi hɨre waai, yi yɨre
heneik mai. Neimɨn hɨr
nisɨsa, hi hahu akre han kɨr,
hɨr nanrɨak menmen yaaim.
Yi ap yisɨsa, te yi yɨrɨak men-
men yaaim au.
6 Neimɨn ap nisɨsa, God
keriuweti nen nɨre mɨt
neket heneik enum newɨrem
mɨwaai tɨ meweiwei meit.
Maain hɨr nanɨt heneik mar
im nanwɨrem mamno si, si
tatɨm.
7 Yi yisɨsa, hɨm mai mau
mekre han ki merekyi yi yis-
esim, maain yi eiyitehi God
menmen yi hanhanem, te
hɨram mamnen mamɨr ke yi
yitɨwekhiyem.
8 Yi yɨrɨak menmen yaaim,
te mɨt nanwenɨpi niuk me
Haai kai, te yi yeteikɨn mɨt yi
mɨt disaipel nai yi yisɨsa.
9 Hi hanhan eriuwi har ke
Haai hanhan keriuwa. Yi
yewisa hi wen naanempri
hanhan heriuwi.
10 Yi yises hɨm mai, te
yi yewisa hi wen naanmɨpri
hanhan heriuwi har ke hi
hises hɨm me Haai kai, te
hɨrak naanmɨprau hanhan
keriuwa.
11 “Hi epei etpi menmen im
te menmen menipa hi han
yaaik mamu maɨkre han ki,
te yi han yaaik iuwe.
12 Hi hetpi hɨm im yi eiyis-
esim. Yi hanhan yeriuwehan
eiyɨr ke hi hanhan heriuwi.
13 Mɨtɨk hak ap kɨrɨak
menmen han kakinɨn kak-
teikɨn mɨt hɨrak hanhan
keriuwi wɨsenum, te hɨrak
kaki te kakɨkepi.
14 Yi yises menmen hi epei
etpiyem, yi yɨre nai yinan.
15 In ek, hi ap atɨp yi
yɨre mɨt nɨrɨak menmen mai
weinɨm au, hentar mɨt nɨrak
nar ik hɨr netari menmen
mɨtɨk kɨr kɨrɨakem. Au, hi
atɨp yi nai yinan yentar hi
epei etpi menmen yapɨrwe
Haai kai ketpewem.
16 Yi ap yehimɨtena yi
yisɨsa au. Hi hehimɨteni
yi yisɨsa, yi eirɨak menmen
yaaim, te menmen im
mamu mamɨt. Yi yɨrɨak
menmen im, te Haai kakweti
menmen menmeiyam yi
yitɨwekhiyem kakɨntar yi
yisɨsa.
17 Te hi etpi hɨm mai im: Yi
hanhan mɨt han.

Mɨt ne tɨ maain nanre mɨt enun nepan netike mɨt nises hɨm me Krais

18 “Mɨt ne tɨ hɨr nɨneini,
te yi han ekitet nɨpaa hɨr
nɨneina.
19 Yi mɨt yi yises menmen
me tɨ im e te mɨt ne tɨ hanhan
neriuwi nar ke hɨr hanhan
hɨras. Au, hi hehimɨteni yi
yisɨsa, te yi ap ne tɨ au, hɨr
mɨt ne tɨ nɨneini.
20 Yi han ekitet menmen hi
hetpiyem. Mɨtɨk kɨrɨak men-
men me mɨtɨk iuwe kɨrak ap
kinɨnek au. Nɨpaa hɨr mɨt
nerekiyo menmen enum, te
hɨr nanrekyi menmen enum.
Nɨpaa hɨr mɨt han nises hɨm
mai, te maain hɨr nanises
hɨm mai.
21 Hɨr nanrekyi menmen
im enum nanɨntar yi yisɨsa.
Hɨr ap nertei God kerek keri-
uweta hi han, te hɨr nisesik
au.
22 Hi ap han hetpor men-
men, hɨrɨak menmen yaaim
te mɨt nanweikɨn sip nanwet

God hɨram menmen enum kike. Au, hi epei etpor menmen hɨrɨak menmen yaaim, te in ek hɨr neweikɨn sip newet God te hɨrak kaktɨp hɨr nɨrɨak menmen enum iuwe hɨrak kakɨwaanki.
23 Neimɨn nɨneina ap nisɨsa, hɨr nɨnaain Haai kai ap nisesik au.
24 Hi ap hɨrɨak menmen menmeiyam kerek nɨpaa mɨt nɨrɨakem au, te hɨr neweikɨn sip newet God, hɨr nɨrɨak menmen enum kike. Te hɨr epei nɨr menmen iuwe hi hɨrɨakem, hɨr neweikɨn sip newet God hɨr nɨneina hetike Haai kai.
25 Menmen im hɨr nɨrɨakem epei man, te hɨm mau tɨwei hɨr nisesim hɨram mamnen mamɨr ke hɨm nɨpaa mɨt netpim hɨram mamnen. Hɨm im matɨp mar im: ‘Hɨr nɨneina nentar menmen au weinɨm keremem.’
26 “Maain, hɨrak kerek kakɨkaap mɨt, hɨrak kaknen. Hɨrak God Hɨmɨn Yaaik katɨp hɨm yaaim, hɨrak keke wit ke God kaknen. Hɨrak kaknaaiwɨr Haai, hi eriuwetek kaknen yi mɨt, hɨrak kakwepyapɨr menmen mai kakɨtpiyem.
27 Yi yetikerek yi yaitɨp mɨt me menmen mai yentar nɨpaa wɨ kerek hi hinɨn ewepyapɨr hɨm mai, yi yetikewa haiu mariyan.”

16

1 Jisas katɨp, “Hi epei hetpi hɨm im em te yi ap einaaiwɨr hɨm mai yayises menmen ham enum.
2 Te hɨr mɨt nanɨpɨri yi yainepɨn wɨnak ke God kerek hɨr nererik nekine hɨm me Moses nekrerem. Maain wɨ mamnen te mɨt han kitet hɨr naniwep te hɨr nankaap God.
3 Hɨr nanrekyi menmen enum mar im nentar hɨr ap nertei hi hetike Haai kai God, hɨr ap nisɨsawɨr au.
4 Hi epei hetpi hɨm im te maain wɨn mamnen me hɨr nanrekyi menmen mar im, yi han ekitet nɨpaa hi epei hetpiyem.

Menmen God Hɨmɨn Yaaik kakrɨakem

“Nɨpaa hi ap hetpi menmen in ek hi are etpiyem hentar hi wen hepu hetikewi.
5 Te in ek hi han hahɨr Haai kai kerek keriuweta hi han in. Te ap keimɨn ke yi mɨt hanhan yitauhi, ‘Ti eno nein.’
6 Te in ek hi epei hetpi, te yi epei han enuk kekre han ki.
7 Te hi hetpi werek. Hɨrak yaaik kakɨkepi te hi ano hahɨntar hi ap ano, te Hɨmɨn Yaaik kerek kakɨkepi ek ap te kaknen kaku kaktikewi taau. Hi ano, te hi eriuwetek kaknen kaku kaktikewi.
8 Te maain hɨrak kaknen hɨrak kakteikɨn kaktɨp mɨt ne tɨ ik ek ap nanɨrtei hɨr nises menmen enum, ap nertei mekam yaaim, te God skelim.
9 Hɨrak kakteikɨn mɨt hɨr nɨrɨak enum nentar hɨr ap nisɨsa.
10 Hɨrak kakteiknor mekam yaaim iuwe kakɨntar hi ano ahɨr Haai kai hɨrak

Hɨmɨn yaaik kakɨkrehɨr kai.
Te yi ap pɨke eiyɨra au.
11 Hɨrak kakteikɨn mɨt
God skelim mɨt ne tɨ nises
menmen enum kakɨntar
God epei skelim mɨtɨk Seten
kerek kinɨn naanmɨpre tɨ.
12 “Hi hɨm yapɨrwe mepu
te hi ap etpiyem hentar in ek
yi ap yayɨrteiyem werek au.
13 Maain God Hɨmɨn Yaaik
kerek katɨp hɨm yaaim
kaknen, hɨrak kakteikni
menmen yapɨrwe yaaim.
Hɨrak ap te kaktɨp menmen
me han kɨrak au. Nɨpaa
hɨrak kemtewem, te hɨrak
kakɨtpiyem te maain hɨram
mamnen.
14 Hɨrak kakwenɨpi niuk
mai kentar menmen kerek
hi hetpim, hɨrak kaktɨwem
kakɨtpiyem kekre han ki.
15 Menmen yapɨrwe me
Haai kai God hɨram mai.
Mar keremem, te hi hatɨp
God Hɨmɨn Yaaik kakɨt hɨm
mai te hɨrak kakɨtpiyem
kakɨkre han ki.

In ek yi han enuk eiyu, te maain yi han yaaik

16 “Maain kike yi ap yayɨra
au. Maain wɨ ham yi pɨke
eiyɨra.”
17 Mɨt han ne mɨt dis-
aipel nɨrak nitehiyan nar ik:
“Mekam im hɨrak ketpaiyem
katip, ‘Maain yi ap yayɨra
au, maain wɨ ham yi pɨke
eiyɨra.’ Hɨm im metike hɨm
ham im e: ‘Hi hentar hi eno
ahɨr Haai.’ Kenmak te hɨrak
ketpim?”
18 Hɨr natɨpan nar ik:
“Mekam hɨm hɨrak katɨp:
‘Me wɨ kike?’ Haiu mepɨtari
hɨm im!”
19 Jisas kertei hɨr hanhan
nitɨwekhi me menmen in te
hɨrak ketpor, “Yi yitehiyan
menmen hi etpim me maain
kike yi ap yayɨra, maain wɨ
ham yi pɨke eiyɨra a?
20 Hi etpi werek. Maain
yi yaiyɨkta wɨsenum han
tatwenɨna, te mɨt ne tɨ hɨr
han yaaik iuwe. Yi han enuk
eiyu te maain yi han yaaik
iuwe.
21 Mɨte sip newenep
weteiknen weriuwe nɨkerek
hɨre han enuk wenterim.
Maain hɨre wine nɨkerek
hɨre ap han kitet menmen
im mewo au. Hɨre han yaaik
wentar hɨre wine nɨkerek.
22 In ek yi han enuk yen-
tar hi hahi, te maain hi
pɨke ekrit ari, te yi han
yaaik eiyu. Mɨtɨk keiyak ap
te kakri menmen im yaaim
mau mekre han ki au.
23 “Maain wɨ eim mam-
nen, te yi ap eiyitauhi me
menmen. Hi etpi werek, yi
eiyitehi Haai me menmen in
ek, te hɨrak kakwetiyem yeri-
uwe niuk mai iuwe.
24 Nɨpaa ere in yi ap yitehi
God me menmen yentar
yi yeriuwe niuk mai iuwe.
Yi yitɨwekhi menmen yi
yaitɨwem, te hɨrak kakrekyi
han yaaik iuwe.

Jisas epei kinɨn menmen enum me tɨ

25 “Hi epei hetpi hɨm mei
mɨre tok piksa, te maain wɨ
mamnen te hi etpi eriuwe
menmen im au. Hi etpi
eriuwe hɨm yaaim me God
Haai, te yi eiyɨrteiyem werek
werek.

26 Maain wɨ eim mamnen
yi yitehi God yeriuwe niuk
mai iuwe. Hi ap hitɨwekhi
menmen me yi mɨt au
27 hentar Haai kai
God hɨrekes hanhani
kakɨmtau menmen mi yi
yitɨwekhiyem. Hɨrak han-
hani kentar yi hanhana, yi
yertei hi hɨnaaiwɨr Haai hi
han tɨ ik.
28 Nɨpaa hi hɨnaaiwɨr Haai
hi han tɨ ik e. In ek, hi
hɨnaaiwɨr tɨ ik pɨke ano ahɨr
Haai."
29 Mɨt disaipel nɨrak
netpɨwek nar ik: "In ek ti
atɨp werek. Ti ap atɨp hɨm
tok piksa au.
30 In ek haiu mertei ti
hertei menmen yapɨrwe, te
haiu mituthi menmen ti het-
pim hɨram yaaim au. Haiu
mertei ti hɨnaaiwɨr God ti
han tɨ eik mentar menmen
im ti etpaiyem."
31 Jisas ketpor, "In ek
yi han kitet yi yertei hi
hɨnaaiwɨr God han in.
32 Te wɨ epei man te mɨt
nanripɨr yi eirɨr eino ein ein,
te hi kiutɨpen kerekek ehu.
Hi kerekek ehu au. God kau
ketikewa.
33 Hi epei etpi menmen im
te yi yetikewa emkiyan han
kiutɨp emu, te yi han yaaik
eiyu. Mɨt ne tɨ nanrekyi
menmen enum, te yi han
tokik eiyu. Hi epei hinɨn
menmen enum mɨt ne tɨ hɨr
nisesim."

17

Jisas kitehi God kakɨkaap mɨt nɨrak nisesik

1 Jisas katɨp menmen im
epei au, hɨrak kɨkɨamnaan
katɨp kar ik: "Haai, wɨ epei
man. Ti ewenɨpi niuk mai, hi
Nɨkan kit heriuwe menmen
ti herekyewem, te hi ewenɨpi
niuk mit.
2 Ti epei heweto hɨm mit
ti atɨp hɨram yaaim werek,
te hi ewet mɨt miyapɨr ne tɨ
hewetɨr hɨmɨn yaaik te hɨr
nanu werek tipmain tipmain
enum eik.
3 Mɨt nertei ti, ti God
kiutɨp kerekek, ti etikewa
hi Jisas Krais, Mɨtɨk kerek
ti heriuweta hi han, hɨr
enɨrteiyawɨr enisɨsawɨr.
Neriuwe menmen im hɨr
nisesim, hɨram mamkepi hɨr
nanu werek tipmain tipmain
enum eik.
4 Hi heteikɨn mɨt miyapɨr
niuk mit iuwe heit tɨ ik e.
Hi epei hɨrɨak menmen ti
ehimɨtanem hi hɨrɨakem.
5 Haai, ti pɨke eweto niuk
mai iuwe kerek nɨpaa tɨ kepu
wen au, hi hetenenim hau
hetikewit.
6 "Hi epei hewepyapɨr
hatɨp mɨt kerek ti ewetori ne
tɨ ik e, hetpor ti hɨre mekam.
Hɨr mɨt nit te ti ewetori hɨr
epei nises hɨm mi.
7 In ek hɨr nertei menmen
yapɨrwe hi hɨrɨakem, nɨpaa
ti ewetewem hi hɨrɨakem.
8 Hi epei hetpor hɨm nɨpaa
ti etpewem, te hɨr nisesim.
Hɨr nertei ti heriuweta hi
heke wit kit hekuwe han in.
9 "Hi hituthi ti ekaap mɨt
in. Hi ap hituthi ti ekaap mɨt
nises menmen me tɨ au. Hi
hituthi ti ekaap mɨt kerek ti
ewetori hentar hɨr mɨt nit.
10 Menmen yapɨrwe hi het-
enenim hɨram mit. Menmen
yapɨrwe ti hetenenim hɨram
mai. Mɨt nanɨrtei niuk mai

iuwe nentar menmen mɨt nai in nɨrɨakem.
11 In ek, hi anen arit. Maain hi ap hahu tɨ ik, te hɨr nanu tɨ ik e. Haai Kai Yaaik, ti naanmampror eriuwe niuk mit iuwe, niuk im kerek nɨpaa ti ewetewem, te mɨt in nantikewit nankiyan han kiutɨp nar ke ti etikewa hawɨr wekiyakɨt han kiutɨp.
12 Wɨ kerek hi hau hetikeri hi naanempror heriuwe menmen iuwe mit. Hɨr yapɨrwe nepu werek te kiutɨpen au kerek hɨrak kakɨwaank hɨrekes, te hɨm mit kerek mɨt hɨr newisɨm mau tɨwei mamnen mamɨr ke nɨpaa mɨt newisɨm.
13 In ek hi enen arit. In ek hi hatɨp hɨm im hi hau tɨ te hɨr nemtau hɨm hi hetputem hɨr nanɨt han yaaik kai iuwe kaku kakɨkri.
14 Hi epei hetpor hɨm ti etpewem. Mɨt miyapɨr nau tɨ hɨr nɨneini nentar mɨt in hɨr ap nises menmen me tɨ nar ke hi ap hisesim.
15 Hi ap hituthi ti etorhis hɨr nɨnaaiwɨr tɨ ik ek au. Hi hituthi te ti naanempror, te mɨtɨk enuk Seten ap kakɨwaanki.
16 Hɨr ap nises menmen me tɨ mɨt nisesim nar ke hi ap hisesim au.
17 Ti ehimɨteni hɨr mɨt nit neriuwe hɨm yaaim mit hi etporem. Hɨm mit hɨram yaaim.
18 Hi heriuweti nen mɨt miyapɨr ne tɨ nɨrɨak menmen mai nɨre nɨpaa ti heriuweta hi hen mɨt miyapɨr ne tɨ hɨrɨak menmen mit.
19 Hi hehimɨtan hɨrekes hi ewetut yɨnk kai hi hahi, te hɨr mɨt ti ehimɨteni hɨr nisesit werek werek neriuwe hɨm yaaim mit hi etporem.

20 “Hi hituthi me mɨt in keriyen au. Hi hituthi ti akaap mɨt miyapɨr nanises hɨm mit nanɨntar hɨm hɨr mɨt in nanɨtporem te hɨr nanɨmtewem.
21 Haai, hi hanhan hɨr yapɨrwe nankiyan nanu han kiutɨp, nar ke ti etikewa hawɨr wekiyakɨt wau han kiutɨp. Hi hanhan hɨr han kiutɨp nanisɨsawɨr te mɨt miyapɨr nau tɨ nanɨrtei ti heriuweta hi han in.
22 Hi epei ewetɨr niuk mai iuwe kerek nɨpaa ti ewetewem, te hɨr enu han kiutɨp nanɨr ke ti etikewa hawɨr wekiyakɨt wau han kiutɨp.
23 Hi hahu ekre han kɨr har ke ti hau ekre han kai, te hɨr nekiyan nanu han kiutɨp te mɨt miyapɨr ne tɨ nanɨrtei ti heriuweta hi han tɨ ik. Ti hanhan heriuweri har ke ti hanhan heriuwa.

24 “Haai, ti epei heweto mɨt in hɨr nai. Hi hanhan hɨr nanɨnen nanu nantikewa nanu wit kerek maain hi hahu en, te hɨr nanɨrtei niuk mai iuwe. Niuk mai iuwe im me wɨ ti hɨrɨak tɨ wen au, ti hanhan heriuwa ti ewetewem.
25 Haai Kai Yaaik. Mɨt ne tɨ ap nerteiyit nisesit werek werek au. Hi kerekek. Mɨt in hɨr nertei ti heriuweta hi han.
26 Hi epei hetpor me ti, hi wen etporem te ti hanhani har ke ti hanhana, hi ehu ekre han kɨr.”

18

Mɨt nan neithis Jisas neiyɨk nen
(Mt 26:47-56; Mk 14:43-50; Lu 22:47-53)

1 Jisas kitehi God menmen epei au, hɨrak kɨnaaiwɨr wit ketike mɨt disaipel nɨrak hɨr nerekir hɨtɨk Kidron. Ni miutɨpen mepu in te Jisas ketikeri nen nau en.
2 Mɨtɨk Judas hɨrak enuk kewepyapɨr Jisas kertei ni ik ek kentar nɨpaa me wɨ yapɨrwe Jisas ketike mɨt disaipel nɨrak nererik nau en.
3 Judas keit mɨt ne ami han netike mɨt kerek naanmɨpre wɨnak iuwe ke God kerek mɨt iuwe pris netike mɨt han ne Farisi hɨr neriuweti nanɨno, hɨr yapɨrwe netike Judas nen ni im em. Hɨr netenen yipo henmik, hɨr nemsiu si nen.
4 Jisas kertei menmen yapɨrwe mɨt nanrekyɨwekem, te hɨrak kinɨn ken katɨp, "Yi yɨnyatɨn keimɨn?"
5 Hɨr netpɨwek, "Haiu man mɨnmatɨn Jisas ke wit Nasaret mamtɨwekhis."
Hɨrak ketpor, "Hi hɨrekes Jisas."
6 Judas mɨtɨk enuk kewepyapɨr Jisas kerp ketikeri.
7 Jisas ketpor, "Hi hɨrekes Jisas," te mɨt en hɨr pɨke neriuwet nen nenke nɨwaai tɨ.
Hɨr nen nenke nɨwaai tɨ, Jisas kitorhi keteipim, "Yi yɨnyatɨn keimɨn?"
Hɨr netpɨwek neteipim, "Haiu man mɨnmatɨn Jisas ke wit Nasaret mamtɨwekhis."
8 Jisas pɨke ketpor, "Hi epei hetpi hi hɨrekes Jisas. Yi epei yan yetauhis te yi eiwis mɨt nai in nanɨno."
9 Hɨrak katɨp menmen im, te hɨm nɨpaa hɨrak ketpim mamnen mamɨr em. Nɨpaa hɨrak katɨp, "Haai, mɨt kerek ti ewetauri, hi ap hɨnaaiwɨr keiyak au."
10 Saimon Pita ketenen hɨne ke his, hɨrak keketik kekre paus kɨrak kɨwaaiyek keremir nɨkɨp me mɨtɨk niuk mɨrak Malkas, kerek kɨrɨak menmen me mɨtɨk pris iuwe.
11 Jisas katɨp Pita kar ik: "Ti pɨke ewis hɨne ke his kakno paus kɨrak. Hi are ewis mɨt nanrekiyo menmen Haai kai kehimɨtan hɨr nanrekiyewem naniyep nanrewaank."

Mɨt nari Jisas nen nɨr mɨtɨk iuwe Anas

12 Mɨt ne ami netike mɨtɨk iuwe kɨr, hɨr netike mɨt kerek naanmɨpre wɨnak iuwe ke God, hɨr neithis Jisas nesenkek his mɨrak,
13 hɨr neiyɨk ninɨn nen nɨr mɨtɨk Anas. Hɨrak kenɨne Kaiafas yenik kɨrak. Kaiafas me tito im hɨrak kɨre mɨtɨk iuwe kinɨn pris han yapɨrwe.
14 Hɨrak Kaiafas kerekek nɨpaa katɨp mɨt ne Isrel hɨram yaaim te mɨtɨk kiutɨp kaki kakɨkrehɨr ke haiu mɨt yapɨrwe.

Pita kepakɨn Jisas katɨp hi epɨtariyek

* **18:15** Jo 20:3, 21:20; Mt 26:58

15 *Hɨr neit Jisas neiyɨk
nen ein, Saimon Pita ketike
hi disaipel hak wises Jisas.
Mɨtɨk pris iuwe kinɨn pris
han yapɨrwe hɨrak kertei
mɨtɨk disaipel hak, te hɨrak
ken kerp ke nɨmɨn ke nɨwa
keweikɨn wɨnak.
16 Pita au hɨrak kerp
menep ya weipɨr ke nɨwa
keit witeik. Hi mɨtɨk dis-
aipel kerek mɨtɨk iuwe pris
kerteiyek, hi pɨke hen witeik
hatɨp mɨte werp naanmɨpre
ya weipɨr te hɨre weithis Pita
weiyɨk wen nɨmɨn.
17 Mɨte kerek naanmɨpre
weipɨr eik watɨp Pita, "Ti ik
e mɨtɨk hises hɨm me Jisas o
au?" Pita ketpɨwe, "Hi au."
18 Nɨme menep mɨt nɨrɨak
menmen me mɨtɨk iuwe
pris, hɨr netike mɨt kerek
naanmɨpre wɨnak iuwe ke
God te hɨr nɨman si nerp
neweiknɨwem nekinɨn yɨnk
kɨr. Pita ken kerp ketikeri
kekinɨn yɨnk kɨrak.

Mɨtɨk iuwe hetpris kitehi Jisas menmen
(Mt 26:59-66; Mk 14:55-64; Lu 22:66-71)

19 Mɨtɨk nɨpaa hɨrak het-
pris kitehi Jisas ke mɨt hɨr
nisesik, kitɨwekhi me hɨm
hɨrak katɨp mɨt em.
20 *Jisas ketpɨwek kar ik:
"Hekrit hekrit hi hepu wit
mɨt nererik, hi hatɨp mɨt
miyapɨr menmen. Hi heit
wɨnak kerek mɨt nererik
nekine hɨm me Moses o hepu
wɨnak tempel ke God wit
kerek mɨt ne Isrel nererik,
hi hewepyapɨr hɨm mai. Hi
ap hɨsawɨn hatɨp menmen
meiyam au.
21 Te henmak te ti hitauhi
menmen? Ti hitehi mɨt
kerek nemtau hɨm mai. Ti
hitorhi hi atɨp mekam. Hɨr
nertei hɨm mai."
22 *Jisas katɨp menmen
im epei au, mɨtɨk ke polis
kerp menep kɨwaai his kakɨp
kesinɨwek kar ik: "Ti ap atɨp
mɨtɨk pris iuwe enum mar
im au emɨt."
23 Jisas ketpɨwek kar ik:
"Hi atɨp enum ti atɨp mɨt in
hɨram mekam, o au en, hi
atɨp werek ti henmak te ti
eiyep a?"
24 Hɨr nitehi Jisas epei au,
hɨr nɨpaa nesenkɨkɨwek his
neriuwe waai hɨram wen
mepu, mɨt neriuwetek keri-
uwerem ken kɨr mɨtɨk hak
hɨrak pris iuwe niuk mɨrak
Kaiafas.

Pita pɨke kepakɨn Jisas katɨp hi hepɨtariyek
(Mt 26:71-75; Mk 14:69-72; Lu 22:58-62)

25 Pita wen keperp si
kekinɨn yɨnk kɨrak, te mɨt
han netpɨwek nar ik: "Ti
etike mɨt han yises hɨm me
Jisas o au?"
Pita kepakɨnek ketpor kar
ik, "Hi au."
26 *Mɨtɨk kiutɨp kɨrɨak
menmen me mɨtɨk pris iuwe,
hɨrak ke weiwɨk me mɨtɨk
kerek Pita keremir nɨkɨp
mɨrak, hɨrak kitɨwekhi kar
ik: "Nɨpaa hi herp ni eim,
hi hɨrit ti herp hetikerek yeit
ein o au?"

* **18:20** Mt 26:55; Jo 7:26 * **18:22** Ap 23:2; Jo 19:3 * **18:26** Jo 18:1, 10 * **18:27** Jo 13:38

27 *Pita au kiune keteipim
katɨp kar ik: “Ti hɨra au.”
Hɨrak katɨp epei au, suware
katɨp.

*Mɨt nesiuwe Jisas ken kɨr
mɨtɨk ke gavman Pailat*
*(Mt 27:1-2, 11-14; Mk 15:1-
5; Lu 23:1-5)*

28 Hɨr mɨt neithis Jisas
nɨnaaiwɨr wɨnak ke Kaiafas,
hɨr nesiuwerek ken wɨnak ke
mɨtɨk iuwe gavman. Hɨrak
wanewik. Mɨt iuwe ne
Isrel hɨr nɨnapen nanɨno
wɨnak ke gavman nentar
hɨr nanɨno nanɨkre wɨnak
ke mɨtɨk ap ke weiwɨk me
Isrel, hɨm me Moses matɨp
hɨr enun ne ninaan me God
nar ke mɨtɨk hapɨk mewik.
Te hɨr ap nanɨm menmen me
wɨ Pasova kerek mɨt nererik
han tewenɨn God kenep mɨt
ne Isip.

29 Hɨr nɨnapen nanɨno
nɨmɨn, te mɨtɨk gavman
Pailat ken witeik kitorhi kar
ik: “Yi yesiuwe hɨm mɨtɨk ik
yentar mekam a?”

30 Hɨr netpɨwek nar ik:
“Mɨtɨk ik ap kɨrɨak men-
men enum au, haiu ap te
meriyaak man in au.”

31 *Pailat ketpor kar ik: “Yi
hɨras yetɨwekhis yesiuwerek
kakno kaunsil ni te yi ye-
siuwek hɨm yises menmen
mi nɨpaa maamrer netpim
yi yɨrɨakem me mɨtɨk kɨrɨak
enum.”

Hɨr netpɨwek nar ik: “Mɨt
iuwe ne Rom ap newisai haiu
mamnep mɨt hɨr nani.”

32 *(Menmen im epei man
te hɨram mises hɨm kerek
nɨpaa Jisas katɨp kakɨrkeik te
hɨrak kaki.)

33 Pailat katɨp epei au,
hɨrak pɨke ken nɨmɨn wɨnak.
Hɨrak kenɨne mɨt nanɨt Jisas
neiyɨk nanɨnen menep. Epei
au, hɨrak kitɨwekhi kar ik:
“Ti Mɨtɨk Iuwe King hinɨn
naanmampre mɨt ne Isrel o
au?”

34 Jisas kitɨwekhi kar ik:
“Ti hɨrekes han kitetim o ti
hemtau mɨt han netputem?”

35 *Pailat ketpɨwek kar ik:
“Ti han kitet hi mɨtɨk ke
weiwɨk me Isrel a? Hi
au. Mɨt ne weiwɨk me Isrel
netike mɨt iuwe pris nɨr ne-
tuthis neriuwetit ti han in. Ti
hɨrɨak mekam?”

36 Jisas ketpɨwek, “Hi ap
ehinɨn naanempre mɨt ne
tɨ in ek au. Hi naanem-
pre mɨt in, te mɨt kerek
nisɨsa hɨr nankepa nantikeri
nanɨnepan, te hɨr ap nan-
tauhis. Au, hi ehu in ehinɨn
naanmɨpre mɨt au.”

37 *Hɨrak katɨp epei au,
Pailat kitɨwekhi kar ik: “Ti
mɨtɨk iuwe ehinɨn mɨt a?”

Jisas ketpɨwek, “Ti atɨp hi
Mɨtɨk Iuwe. Miye pai wina hi
herp tɨ te hi hɨrɨak menmen
im miutɨp. Hi hatɨp mɨt hɨm
yaaim. Neimɨn nises hɨm
yaaim hɨr nanɨmtau hɨm
mai.”

38 Pailat kitɨwekhi, “Hɨm
yaaim hɨram mekam?”

* **18:31** Jo 19:6-7; Ap 18:15 * **18:32** Mt 20:19; Jo 3:14, 12:33 * **18:35** Jo 1:11
* **18:37** 1Ti 6:13; Jo 3:32-33, 8:47

Pailat katɨp kewis mɨt nanwenkek Jisas kau nu tentakakɨt
(Mt 27:15-31; Mk 15:6-20; Lu 23:13-25)

Hɨrakɨt tatɨp epei au, Pailat pɨke ken witeik katɨp mɨt ne Isrel kar ik: “Hi ap hertei menmen enum hɨrak kɨrɨakem, te hi akɨp kaki au.
39 Me tito miutɨp tito miutɨp hi hises menmen nɨpaa yi yɨrɨakem. Me wɨ Pasova hi esiupan mɨtɨk enuk kiutɨp kau kekre wɨnak enuk kaknen yi mɨt. Yi hanhan hi esiupan Mɨtɨk Iuwe ke Isrel ik e o au?”
40 Hɨr nɨnap netpɨwek nar ik: “Hɨrak au. Haiu hanhan ti esiupan Barabas.” (Mɨtɨk Barabas hɨrak mɨtɨk enuk kenep mɨt naa hɨrak kekintɨp menmen.)

19

1 Hɨr mɨt en nɨnap natɨp menmen epei au, mɨtɨk Pailat keit Jisas ken nɨmɨn katɨp mɨt nɨrak ne ami hɨr nanwaai nɨpɨn nankɨp.
2 *Hɨr nakɨp epei au, hɨr neit waai nekepen nimaak kɨre teperiye nekiun kau paan kɨrak. Epei au, hɨr neit laplap mɨre yɨwir neriuwetɨwekem nar ke mɨt iuwe ne gavman neriuwetem, te hɨr nan nitɨtɨweknaan natɨp,
3 *“Haiu hanhan mɨtɨk iuwe king kinɨn naanmɨpre mɨt ne Isrel kaku tipmain tipmain enum eik.” Epei au, hɨr nɨwaai his nakɨp.
4 *Epei au, hɨrak Pailat pɨke ken witeik katɨp mɨt en kar ik: “Yi eiyɨmtau. Hi etɨwekhis eiyɨk enen witeik te yi yertei hi epɨtari menmen miutɨp hɨrak kɨrɨakem te hɨrak kaki kakɨnterim.”
5 Hɨrak katɨp epei au, Jisas ketpaan kan witeik keriuwe waai nekepen kau paan kɨrak laplap mɨre yɨwir mau yɨnk kɨrak. Jisas kan witeik, Pailat katɨp, “Yi eiyɨrek. Hɨrak mɨtɨk ik e.”
6 *Mɨt iuwe pris netike mɨt kerek naanmɨpre wɨnak iuwe ke God nɨrek, hɨr nɨnap natɨp nar ik: “Yi eiwenkekik eku nu tentarakɨt. Yi eiwenkekik eku nu tentarakɨt.” Hɨr nɨnap natɨp, te Pailat ketpor, “Yi yaitɨwekhis eiwenkekik eku nu tentakakɨt. Hi epɨtari menmen enum hɨrak kɨrɨakem, te hɨrak kaki kakɨnterim.”
7 *Mɨt iuwe ne Isrel natɨp nar ik: “Hɨm lo mekre tɨwei haiu misesim hɨram matɨp hɨrak eki ekɨntar hɨrak katɨp hɨrak Nɨkan ke God.”
8 Pailat hɨrak kemtau hɨm im, te hɨrak kɨnaain wɨsenum kentar Jisas katɨp hɨrak Nɨkan ke God.
9 *Hɨrak kari Jisas keiyɨk kan wɨnak iuwe eik kentar hɨrak han kitet Jisas hɨrak Nɨkan ke God. Te hɨrak kitɨwekhi kar ik: “Ti ekine wit kit keik.” Jisas au, kekintɨp keit.

* **19:2** Lu 23:11 * **19:3** Jo 18:22 * **19:4** Jo 18:38 * **19:6** Jo 18:31 * **19:7** Lev 24:16; Jo 5:18, 18:31 * **19:9** Mt 26:62-63, 27:12; Lu 23:9

10 Pailat ketpɨwek, “Ti hen-
mak te ti etpo au? Ti epɨtari
hi iuwe te hi esiupenit o hi
ewenkekit ehu nu tentarakɨt
a?”
11 *Jisas ketpɨwek, “Ti iuwe
hinɨna hentar God kewisit ti
hɨrɨakem. Mɨtɨk kerek keri-
uweta hi han hau his mit
hɨrak kɨrɨak menmen enum
wɨsenum. Ti au hɨrɨak enum
kike.”
12 *Pailat kemtau hɨm im
hɨrak han kitet karkeik te
hɨrak kaksiupan Jisas. Au,
mɨt ne Isrel netpɨwek nar
ik: “Ti esiupanek ti ap ekaap
mɨtɨk iuwe Sisa keit Rom.
Keimɨn katɨp hɨrak mɨtɨk
iuwe kinɨn mɨt, hɨrak mɨtɨk
enuk kepan ke Sisa.”
13 Pailat kemtau hɨm im,
hɨrak keithis Jisas keiyɨk ken
witeik kau yeno ke mɨtɨk
iuwe masistret keit wit niuk
mɨrak “Ya nan” (Mɨt ne Isrel
nekine wit ik “Gabata”)
14 Wɨ im hɨram wɨ mɨt
ne Isrel nemani menmen
me wɨ Pasova kerek hɨr
hantewenɨn nɨpaa God
kenep mɨt ne Isip te hɨr
mɨt ne Isrel au. Wepni kau
nɨmɨn iuwe, te Pailat ketpor
kar ik: “Yi eiyɨr mɨtɨk iuwe
king ki ik e.”
15 Hɨr pɨke nɨnap
netpɨwek, “Akɨp! Akɨp!
Ti ewenkekik eku nu ten-
tarakɨt.”
Pailat kitorhi, “Mekam? Yi
hanhan hi ewenkek mɨtɨk
iuwe king ki eku nu ten-
tarakɨt a?”
Mɨt iuwe pris pɨke
netpɨwek nar ik: “Sisa
kerekek hɨrak mɨtɨk iuwe
kaiu. Mɨt han au.”
16 Hɨr natɨp menmen im
epei au, Pailat kewet mɨt
nɨrak ek te hɨr netɨwekhis
neriyaak nen newenkekik
kaku nu tentarakɨt.

Mɨt hɨr newenkek Jisas kentar nu tentarakɨt
(Mt 27:32-44; Mk 15:21-32; Lu 23:26-43)

17 Mɨt ne ami nɨrak hɨr
netɨwekhis, hɨrak kekerɨr
nu kɨrak hɨrak keiyɨk ken
wit niuk mɨrak “Wit Herwe
Paan” kerek mɨt ne Isrel
nenewek “Wit Golgota.”
18 Hɨr newenkekik keit
ein. Hɨr newenkek mɨtɨkɨt
wiketeret tentar nu ten-
tarakɨt tetikerek. Kiutɨp kau
ken his yaaim kiutɨp kau
ken his henkik, Jisas kekre
nɨmɨn.
19 Pailat kewis hɨm mau
menmen katɨp mɨt nɨrak
hɨr newisɨk kentar nu
tentarakɨt. Hɨm mɨrak
matɨp mar im: “IK JISAS KE
NASARET, MɨTɨK IUWE KE
ISREL.”
20 Mɨt yapɨrwe ne Isrel
nekine menmen im nen-
tar wit kerek Jisas mɨt
newenkekik kau nu ten-
tarakɨt hɨrak menep wit
iuwe Jerusalem. Hɨm hɨr
newisɨm mekre hɨm me mɨt
ne Isrel, hɨm me mɨt Grik
metike hɨm me mɨt ne Rom.
21 Mɨt iuwe pris ne Is-
rel nen natɨp pailat nar ik:
“Ti ap ewis mɨtɨk iuwe king
ke Isrel au. Ti ewis mɨtɨk
ik katɨp hɨrekes mɨtɨk iuwe
king ke Isrel.”
22 Pailat pɨke ketpor kar ik:
“Menmen hi nepei ewisɨm
emɨrem emu!”

* **19:11** Jo 10:18; Ap 2:23; Ro 13:1 * **19:12** Lu 23:2; Ap 17:7

23 Mɨtɨkɨt te ami
tewenkekik epei au, hɨrakɨt
tekyaait teit Jisas klos mɨrak
tenkerem tewetakɨtem. Hɨr
neit laplap saket nokim
mɨrak kerek mɨre miutɨp hɨr
mewim au.
24 *Te mɨtɨkɨt te ami tatɨp
tar ik: “Haiu ap mamwepim
au. Haiu emretɨt satu eiyɨk
emwɨrem te haiu emɨrem
emɨrtei keimɨn kaktɨwem, ti
o hi.” Hɨrakɨt tɨrɨak menmen
im, te hɨm me God mau tɨwei
nɨpaa mɨt profet newisɨm
hɨrak mamnen. Hɨm im
matɨp mar ik:

“Hɨr mɨt nenke klos mai
newetan. Hɨr neretɨt
Satu me laplap nokim
mai.” Te mɨtɨkɨt te ami
tɨrɨak menmen im.

25 *Jisas miye pɨrak werp
wetikewa hi Jon kerek Jisas
hanhan keriuwa.
26 *Te hɨrak katɨp miye
pɨrak, “Mɨte, nɨkan kit kerp
in kereptit.”
27 Nepei au, hɨrak katɨp hi
mɨtɨk disaipel kɨrak har ik:
“Ip e hɨre miye pit.” Me wɨ ik
Jisas ketpim ere maain, hɨre
wen wau wetikewa wau weit
wɨnak kai.

Jisas kaa
(Mt 27:45-56; Mk 15:33-41; Lu 23:44-49)

28 *Jisas katɨp epei au,
hɨrak kertei hɨrak kɨrɨak
menmen yapɨrwe epei au
kerek nɨpaa mɨt profet
newisɨm mau tɨwei. Men-
men miutɨp keremem mau
tɨwei. Hɨrak hanhan hɨram
mamnen mamɨr nɨpaa mɨt
newisɨm, te hɨrak katɨp,
“Hi hɨm niu enuk (o mar
kewenkɨka hɨm) ehɨm tɨpar
mei.”
29 *Mɨn kiutɨp kepu tɨpar si
enum mekrerek. Mɨt en neit
mosong nɨkɨam newenem
mekre tɨpar nesenkekim
mentar nu heneik ke nu
hisop (hɨram mɨre mapɨk)
hɨr neriuwetem men hɨm
mɨrak.
30 Jisas kaam tɨpar si enum.
Epei au, hɨrak katɨp kar
ik: “Menmen God katɨp hi
hɨrɨakem hɨram epei au.”
Hɨrak katɨp epei au, hɨrak
kitehɨr kaa keriuwet hɨmɨn
kɨrak ken.

Mɨtɨk ke ami kan kewɨr yipo keneper hɨrepit me Jisas

31 *Mɨt iuwe ne Isrel nen
nitehi Pailet hɨrak kaksiuwe
mɨt nɨrak nanwen hɨt nɨan
ne mɨt nau nu tentarakɨt hɨr
nani waswas nentar ik ek
wɨ kerek mɨt nemani men-
men me wɨ Sabat. Hɨr
nɨnapen mɨt en wen nanu
nanɨt nanɨntar nu tentarakɨt
ne wɨ Sabat nentar Sabat
im hɨram wɨ Pasova mekrit,
hɨram wɨ yaaim holi iuwe.
32 Hɨr nitehi Pailat epei au,
hɨrak keriuwet mɨt hɨr nen
newen hɨt me mɨtɨk ke his
yaaim, mɨtɨk ke his henkik
kerek hɨr newenkekikɨt tau
nu tentarakɨt tetike Jisas.
33 Hɨr nan nɨr Jisas hɨrak
epei kaa, te hɨr ap newen hɨt
mɨrak.
34 Mɨtɨk kiutɨp ke mɨt ne
ami hɨrak kewɨr yipo kɨrak
kakɨp keneper hɨrepit me

* **19:24** Sam 22:18 * **19:25** Mt 27:55-56 * **19:26** Jo 13:23 * **19:28** Sam 22:15
* **19:29** Sam 69:21 * **19:31** Diu 21:22-23 * **19:35** Jo 21:24

Jisas te tɨpar metike hemkre mewen.
35 *(Hi mɨtɨk kerek hi hɨr menmen im hi hewisɨm mau tɨwei te yi eiyɨrtei Jisas hɨrak Nɨkan ke God. Menmen hi hewisɨm hɨram yaaim. Hi ap hemipɨn au. Hi atɨp werek.)
36 *Menmen epei man mɨre hɨm me God mau tɨwei nɨpaa mɨt profet newisɨm hɨram matɨp. Hɨm im matɨp mar im:
"Mɨt ap nanwen hemik mei mɨrak miutɨp au."
37 *Hɨm ham mau tɨwei matɨp mar im:
"Mɨt nanɨr mɨtɨk kerek nɨpaa hɨrnewɨr yipo nankɨp neneper hɨrepit."

Mɨtɨkɨt tewis Jisas herwe yɨnk mɨrak mekre han kewen kɨnɨk
(Mt 27:57-61; Mk 15:42-47; Lu 23:50-56)

38 *Mɨt nɨrɨak menmen im epei au, mɨtɨk Josep ke wit Arimatia kitehi Pailat hɨrak kakɨnke Jisas herwe yɨnk kɨrak keit nu tentarakɨt. Josep hɨrak kises hɨm me Jisas, te hɨrak kepakɨnem kentar hɨrak kɨnaain mɨt iuwe ne Isrel. Pailat kewenhi, te hɨrak ken keit yɨnk kɨrak keiyɨk ken.
39 *Mɨtɨk Nikodimas kerek nɨpaa ken kɨr Jisas ke wɨtaan ken ketike Josep, hɨrak keit 50 kilo me tɨpar me nu wik mɨnɨn yaaim.
40 Hɨrakɨt teit Jisas herwe yɨnk kɨrak, hɨr nesenkekik mekre laplap yaaim metike nu tɨpar. Mar im mɨt ne Isrel nemani herwe yɨnk ke mɨt, hɨr newisɨk kekre han.
41 Wit kerek mɨt newenkek Jisas kau nu tentarakɨt, ni mepu menep han kewen kɨnɨk kepu kerek herwe ap mei mɨwaai mekrerek ap nɨpaa ein au.
42 Te hɨrakɨt tewis Jisas herwe yɨnk kɨrak kekrerek tentar wɨ im hɨram wɨ kerek mɨt nemani menmen me wɨ Sabat. Wɨ ham mepeit te hɨrakɨt tɨntatɨn wit hak tewisɨk kekrerek au.

20

Jisas pɨke kekrit kepu
(Mt 28:1-8; Mk 16:1-8; Lu 24:1-12)

1 Wɨ Sande hekrit enum hɨrkiwo, Maria pe Magdala hɨre wan han kerek mɨtɨkɨt tewis Jisas kekrerek. Hɨre wan wɨrek, hɨre wɨr nan kerek nɨpaa keiyepet hɨm ke han eik, mɨt nenkerek kenpɨn kekeipɨn hei eik.
2 *Hɨre wɨrek epei au, hɨre wɨrɨr wen wɨr Saimon Pita ketike hi mɨtɨk disaipel hak kerek Jisas hanhana. Hɨre wetpawɨr war ik: "Hɨr mɨt epei neit yɨnk ke Mɨtɨk Kaiu Iuwe kekre han eik, hɨr neiyɨk nen newisɨk kɨwaai nein te hawɨr miyapɨr ap wɨnapɨnek au."
3 Hɨre watɨp epei au, Pita ketikewa hawɨr wɨnaiwɨri wen han eik e.
4 Hawɨr wesiuknen te hi mɨtɨk hak eik hinɨn Pita hen hɨr han eik.

* **19:36** Eks 12:46; Nam 9:12; Sam 34:20 * **19:37** Sek 12:10; Rev 1:7 * **19:38** Jo 7:13, 12:42 * **19:39** Jo 3:1-2 * **20:2** Jo 13:23

5 Hi hitehɨr herenaan hɨr
laplap mɨwaai te hi ap hen
nɨmɨn en au.
6 Saimon Pita kɨkaru kan
kewenayipɨr. Hɨrak ken
kekre han eik kɨr laplap
yaaim mɨwaai en.
7 *Hɨrak kɨr laplap nɨpaa
hɨrakɨt mɨtɨkɨt wik tewisɨm
teiyɨm teweikɨn paan ke
Jisas keriuwerem. Hɨram
ap mɨwaai metike laplap
ham au. Hɨram miutɨpen
mɨwaai ham, hɨrak Jisas
keweiknenim mɨwaai meit.
8 Pita ken nɨmɨn en epei au,
hi mɨtɨk disaipel hak kerek
hi hinɨn han hiun han kewen
kɨnɨk eik, hi hisesik hɨr men-
men te hi hertei Jisas pɨke
kekrit.
9 *Nɨpaa ere wɨ im em, mɨt
wen nepɨtari hɨm me God
mekre tɨwei hɨram matɨp
mar im: "Hɨrak pɨke kakɨkrit
kaku kakɨt."
10 Hawɨr wɨrek epei au,
hawɨr pɨke wen nawɨr en.

Jisas hɨrak kewepyapɨr
Maria pe Magdala hɨrekes
(Mk 16:9-11)

11 Maria wan werp
han werp witeik witehɨr
wɨwaainaan wɨkɨtek. Hɨre
wɨkɨtek, hɨre witehɨr were-
naan.
12 Te hɨre wɨr mɨtɨkɨt ensel
wik teriuwet laplap me hike
tau yeno kerek nɨpaa Jisas
herwe yɨnk kɨrak kɨwaairi,
kiutɨp kau yeno paan, kiutɨp
kau yeno me hɨt.
13 Hɨrakɨt titɨwehi tar ik:
"Mɨte, ti henmak te ti hɨkɨt?"
Hɨre wetpɨwekɨt, "Mɨt epei
neit herwe yɨnk ke Mɨtɨk
Iuwe kai neiyɨk nen wit hak,
te hi hepɨtari hɨr newisɨk keit
nein."
14 *Hɨre watɨp epei au,
hɨre weweikɨn wɨr Jisas kerp
menep te hɨre wepɨtari hɨrak
Jisas.
15 Jisas kitɨwehi kar ik:
"Mɨte ti henmak te ti hɨkɨt?
Ti hɨnhatɨn keimɨn?"
Hɨre han kitet hɨrak mɨtɨk
kerek naanmɨpre ni, te hɨre
wetpɨwek, "Mɨtɨk, ti heit
yɨnk kɨrak hewisɨk kɨwaai
wit hak ti etpau te hi ano
etɨwek."
16 Jisas ketpɨwe, "Maria."
Hɨre weweikɨn wɨkɨamnaan
wɨrek, te hɨre wenke hɨm
me Isrel wetpɨwek war ik:
"Rabonai." Hɨram matɨp
tisa.
17 *Jisas ketpɨwe kar ik: "Ti
ap etenɨna au emɨt. Hi ap
han hɨr Haai kai wen au. Ti
eno atɨp nai yinan mɨt dis-
aipel har ik: 'Hi ano ahɨrek
kerek hɨrak Haai kai, Haai ki,
God kai, God ki.' "
18 Hɨrak katɨp epei au,
Maria pe Magdala pɨke wen
watɨp mɨt disaipel me men-
men hɨre watɨp, "Hi epei hɨr
Mɨtɨk Iuwe." Te hɨre wet-
por hɨm kerek hɨrak nepei
ketpɨwerem.

Jisas kewepyapɨr haiu mɨt
disaipel nɨrak hɨrekes
(Mt 28:16-20; Mk 16:14-
18; Lu 24:36-49)

19 *Wɨtaan me wɨ Sande,
haiu mɨt disaipel haiu

* **20:7** Jo 11:44 * **20:9** Ap 2:24-32; 1Ko 15:4 * **20:14** Lu 24:16; Jo 21:4 * **20:17** Ro 8:29; Hi 2:11-12 * **20:19** Jo 19:38

mererik meiyepet weipɨr, te
mɨt ap nɨrai mentar haiu
mɨnaain mɨt iuwe ne Isrel
nantaihis naniwep. Haiu
wen mepeit en, Jisas kan
koknɨnai kerp nɨmɨn ketpai,
“Yi han yaaik eiyu.”
20 *Hɨrak ketpai epei au,
hɨrak keteiknai his mɨrak
nɨpaa mɨt nekenpet nil
mekre his mɨrak, keteiknai
hɨrepit kerek mɨtɨk ke ami
kakɨp keneper keriuwe yipo.
Haiu mɨt disaipel mɨrem,
haiu han yaaik iuwe mentar
haiu mertei Mɨtɨk kaiu Iuwe
pɨke kekrit.
21 *Jisas pɨke ketpai, “Yi
han yaaik eiyu. Hi heriuweti
yi yepno yɨrɨak menmen mai
yar ke Haai kai keriuweta hi
han tɨ ik e.”
22 Hɨrak ketpai epei au,
hɨrak ketenwɨwai ketpai kar
ik: “Yi eiyɨt God Hɨmɨn
Yaaik.
23 *Yi yesiuwe menmen
enum mau mekre han
ke mɨt ap han kitetim,
hɨram mamno, o au en,
hɨram mamu han kɨr mamu
mamɨt.”

Jisas kewepyapɨr Tomas hɨrekes

24 *Wɨ kerek Jisas kan
kewepyapɨr haiu mɨt dis-
aipel nɨrak hɨrekes, mɨtɨk
kiutɨp Tomas kepu ketikewai
au. Niuk mɨrak ham
Didimas.
25 Maain, haiu mɨt disaipel
haiu mɨrek haiu metpɨwek
mar ik: “Haiu epei mɨr Mɨtɨk
Iuwe Jisas.” Au, Tomas ket-
pai, “Hi ap hɨr pap mekre his
o heriuwet his mai mamno
mitet pap me hɨrepit mɨrak,
hi ap han kitet hɨrak kepu
au.”
26 *Maain wɨ hispɨnak
wikak (8) epei au, haiu
mererik meit nɨmɨn hɨr
neiyepet weipɨr, Tomas kau
ketikewai. Haiu meiyepet
weipɨr te Jisas hɨrak kan
koknɨnai kerp nɨmɨn ke haiu
mɨt miyapɨr ketpai kar ik:
“Yi han yaaik eiyu.”
27 Epei au, hɨrak katɨp
Tomas kar ik: “Ti ewis his-
tuwak kit eknen in ehɨr his
mai. Epei au ti eriuwet his
mamnen mitet hɨrepit mai.
Ti ap eweikɨn sip eweto au.
Ti eisɨsa!”
28 Tomas ketpɨwek kar ik:
“Ti Mɨtɨk Iuwe kai, ti God
kai!”
29 *Jisas ketpɨwek, “Ti han
kitet hi pɨke hekrit hentar ti
hɨra a? Neimɨn ap nɨra te hɨr
han kitet hi pɨke hekrit, hɨr
ninɨnit.”

Jon katɨp kenmak hɨrak kewis tɨwei ik.

30 *Jisas kɨrɨak menmen
yapɨrwe yaaim ham kɨkaap
mɨt han. Haiu mɨt disaipel
epei mɨrem te hi ap hewisɨm
mekre tɨwei ik.
31 *Menmen hi hewisɨm im
hi hewisɨm, te yi mɨt kerek
yekine tɨwei ik, yi yertei Jisas
hɨrak mɨtɨk Krais kerek God
keriuwetek kan tɨ ik kɨkaap
haiu mɨt ne tɨ. Hɨrak nɨkan
ke God yi eiyisesik yi yayɨt

* **20:20** Jo 19:34, 16:22; 1Jo 1:1 * **20:21** Jo 17:18 * **20:23** Mt 18:18 * **20:24** Jo 11:16, 14:5, 21:2 * **20:26** Jo 20:19-20 * **20:29** 1Pi 1:8 * **20:30** Jo 21:25 * **20:31** Jo 3:15; Ro 1:17; 1Jo 5:13

hɨmɨn yaaik eiyu eitikerek eiyɨntar hɨrak Mɨtɨk Iuwe ik kerek nɨpaa God ketpaiyem.

21

Jisas kewepyapɨr haiu mɨt disaipel mar hispɨnak wik hɨrekes

1 *Maain wɨ ham Jisas kewepyapɨr haiu mɨt disaipel nɨrak hɨrekes keit wan Taibirias. Hɨrak kɨrɨakem kar ik.

2 *Saimon Pita, Tomas (kerek niuk mɨrak ham Didimas), Nataniel ke wit Kena ke provins Galili, hawɨr nɨkerek hɨrakɨt wik te mɨtɨk Sebedi, haiu metike disaipel wik hakɨt te Jisas. Haiu mererik mau meit.

3 Haiu mererik mau meit, Saimon ketpai kar ik: "Hi are ano hahu bot ewɨr hepin ehɨt saauk mei." Hɨrak katɨp, te haiu metpɨwek, "Haiu mamno mamtikewit." Haiu men mau bot men mewɨr hepin wɨtaan ere wanewik, te haiu meit saauk mei miutɨp au.

4 *Wepni kewep kan, Jisas kerp tenhaan menep tɨpar, te haiu mɨt disaipel ap mertei hɨrak Jisas au. Haiu han kitet hɨrak mɨtɨk hak.

5 *Hɨrak ketpai kar ik: "Yi pipep, yi yeit menmen o au?" Haiu matɨp, "Ap saauk mei au."

6 *Hɨrak katɨp kar ik: "Yi eiwɨr hepin mi emno his yaaim mekre tɨpar te yi eiyɨt saauk mei." Hɨrak katɨp epei au, haiu mewɨr hepin mekre tɨpar, te haiu ap pɨke meriyaam meriuwe saauk yapɨrwe mɨwaai mekrerem.

7 *Hi mɨtɨk disaipel kerek Jisas hanhana hi hatɨp Pita, "Mɨtɨk Iuwe Jisas eik e." Pita kemtewek, te hɨrak keriuwet saket iuwe mɨwapɨn yɨnk kɨrak. (Hɨrak keriuwet saket kentar hɨrak kenke klos mɨrak te kakɨt saauk.) Hɨrak keriuwetem epei au, hɨrak kehɨn kamɨn tɨpar kari wan ken kiun Jisas.

8 Haiu mɨt disaipel han nau bot man tenhaan mari hepin saauk mekrerem mau niu. Haiu meit yanɨmɨn au. Haiu menep tenhaan mɨre 90 mita keriyen.

9 Haiu man merp tenhaan, haiu mɨr si mɨwaai meit ein, saauk mekre si metike bret mei.

10 Haiu epei man merp ein, te Jisas ketpai, "Yi eiyɨt saauk mei mekre hepin yi epei yetɨwem eiyɨm einen."

11 *Hɨrak katɨp, te Saimon Pita ken kerp kekre bot kari hepin keiyɨm kan tenhaan. Saauk iuwe mar 153 mɨwaai mekre hepin, te hɨram mewep saauk mɨrɨr au.

12 Epei au, Jisas ketpai kar ik: "Yi einen eiyɨm." Keiyak ke haiu mɨt en ap kitɨwekhi hɨrak keimɨn kentar haiu yapɨrwe mertei hɨrak Mɨtɨk Iuwe Jisas.

13 *Haiu merp, te Jisas kan

* **21:1** Jo 6:1 * **21:2** Jo 1:45-51, 20:24 * **21:4** Jo 20:14 * **21:5** Lu 24:41
* **21:6** Lu 5:4-7 * **21:7** Jo 13:23; Mt 14:29 * **21:11** Lu 5:6 * **21:13** Jo 6:11

keit bret keiyɨm kan kewetaiyem.

14 *In ek haiu mɨt haiu mɨr Jisas meteipim wikak me wɨ nɨpaa Jisas kaa pɨke kekrit kepu ere in.

Jisas kitehi Pita menmen

15 *Haiu mɨt maam menmen epei au, Jisas katɨp Saimon Pita, “Saimon ti nɨkan ke Jon, ti hinɨn mɨt in hanhana hi o au?” Pita ketpɨwek kar ik: “O Mɨtɨk Iuwe, ti hertei hi hanhan ti.” Jisas ketpɨwek, “Te ti naanmampre mɨt nanisɨsa ti har ke mɨtɨk naanmɨpre sipsip mai.”

16 *Jisas kitɨwekhi keteipim, “Saimon ti nɨkan ke Jon, ti hanhana hi o au?” Pita ketpɨwek keteipim, “O Mɨtɨk Iuwe, ti hertei hi hanhan ti.” Jisas ketpɨwek, “Ti naanmamre mɨt nanisɨsa ti har ke mɨtɨk naanmɨpre sipsip mai.”

17 *Jisas pɨke kitɨwekhi keteipim, “Pita, nɨkan ke Jon, ti hanhan hi o au?” Pita yɨnk enuk kentar Jisas pɨke kitɨwekhiyem wikak, te hɨrak pɨke ketpɨwek kar ik: “Mɨtɨk Iuwe ti hertei menmen yapɨrwe. Ti hertei hi hanhan ti.” Jisas ketpɨwek keteipim kar ik: “Ti naanmamre mɨt nanisɨsa ti har ke mɨtɨk naanmɨpre sipsip mai.

18 *“Hi hetput werek. Nɨpaa ti pipɨak ti heit tanɨk kit ti hises han kit hen in hen ein. Maain ti he mɨtɨk, ti eriuwet his mit, mɨtɨk hak kaksenkekim kakriuwe waai keiyɨk kakɨryit ti eno wit kerek ti hɨnapen enori.”

19 (Jisas katɨp menmen im kewepyapɨr karkeik te maain Pita kaki kakwenɨpi niuk me God.) Epei au, Jisas ketpɨwek kar ik. “Ti ehisɨsa.”

Jisas katɨp ke hi mɨtɨk disaipel kerek hɨrak hanhana iuwe

20 *Pita keweikɨn kerenaan kɨra hi mɨtɨk disaipel kiutɨp herp sip kɨrak kerek Jisas hanhana. Hi mɨtɨk disaipel kerek nɨpaa hepu yeno hetike Jisas wɨrapɨtakɨt hi hitɨwekhi har ik: ‘Mɨtɨk Iuwe, keimɨn kewepityapɨr ti eno mɨt enun?’

21 Pita kɨra hɨrak kitehi Jisas kar ik: “Mɨtɨk Iuwe, mekam mamnen mɨtɨk ik?”

22 *Jisas ketpɨwek, “Hi hanhan hɨrak kaku ere hi pɨke anen, hɨram menmen mit au. Ti ehisɨsa.”

23 Te hɨm epei mekrit te mɨt nises hɨm me Krais natɨp hi mɨtɨk disaipel ik ek hahi au. Te Jisas ap katɨp hi ap hahi au. Hɨrak katɨp, “Hi hanhan mɨtɨk ik kaku ere hi pɨke anen, hɨram menmen mit au.”

24 *Hi kerekek hi disaipel hi atɨp me menmen im, hi ewisɨm mau tɨwei. Yi yertei menmen hi hetpim, hɨram hɨm yaaim, hi ap emipɨn au.

---

* **21:14** Jo 20:19, 26 * **21:15** Jo 1:42; Mt 26:33 * **21:16** Ap 20:28; 1Pi 5:2
* **21:17** Jo 13:38, 16:30 * **21:18** 2Pi 1:14; Mt 16:24-25; Mk 1:17; Jo 13:36
* **21:20** Jo 13:23-25 * **21:22** Mt 16:28 * **21:24** Jo 19:35 * **21:25** Jo 20:30

25 *Jisas kɨrɨak menmen
yapɨrwe ham. Mɨt hɨr
nanwisɨm mamu tɨwei ham,
hi han kitet tɨ im haiu mɨt
mewim ap ketenen tɨwei
yapɨrwe mar im taau.

Mepɨr keremem

Menmen Mɨt Aposel Hɨr Nɨrɨakem Menmen me tɨwei ik

Mɨt hɨr nau nemerɨr wɨ hɨr nantɨp mɨt hɨm me Jisas *1:1-26*
1. Jisas katɨp mɨt disaipel menmen *1:1-14*
2. Mɨtɨk kekrehɨr ke Judas *1:15-26*

Mɨt newepyapɨr hɨm me Jisas neit Jerusalem *2:1–8:3*

Mɨt newepyapɨr hɨm me Jisas neit Judea ketike Sameria *8:4–12:25*

Mɨtɨk Pol katɨp mɨt hɨm me Jisas *13:1–28:31*
1. Namba wan taim Pol ken kerer wit wit *13:1–14:28*
2. Mɨt nererik natɨp neit Jerusalem *15:1-35*
3. Namba tu taim Pol ken kerer wit wit *15:36–18:22*
4. Namba tri taim Pol ken kerer wit wit *18:23–21:16*
5. Pol kekre winak enuk keit wit Jerusalem, Sisaria ketike wit *21:17–28:31*

Jisas katɨp kaksiuwe God Hɨmɨn Yaaik kaknen kakɨkaap mɨt

1 *Kai yinak Tiofilas, nɨpaa hi Luk hewiswut tɨwei hak me menmen Jisas hɨrak kɨrɨakem metike hɨm hɨrak ketpim kewepyapɨr mɨt em,

2 *ere wɨ God ketɨwekhis keiyɨk ken wit kɨrak. God ketɨwekhis wen au, Jisas hɨrak wen kepu tɨ, hɨrak katɨp mɨt nɨrak kerek nɨpaa hɨrak kehimɨteni hɨr aposel hɨr nanwep yapɨr hɨm mɨrak. Hɨrak ketpor hɨm nɨpaa God Hɨmɨn kɨrak Yaaik ketpɨwekem.

3 *Jisas hɨrak kaa pɨke kekrit nepei au, me wɨ 40 hɨrak keteiknor hɨrak hɨrekes kepu keriuwe menmen yapɨrwe hɨrak kɨrɨakem. Hɨrak kewepyapɨr hɨrekes ketpor menmen me God kakinɨn mɨt naanempror.

4 *Hɨrak wen kepu ketikeri, hɨrak ketpor hɨm manp te hɨr ap nanɨnaaiwɨr wit Jerusalem au. Hɨrak katɨp kar ik: “Yi eiyɨt in ere God Hɨmɨn kɨrak Yaaik kerek nɨpaa God Haai kai katɨp kakriuwetek hɨrak kaknen. Nɨpaa hi hetpiyem.

5 *Nɨpaa Jon kɨkɨr mɨt neriuwe tɨpar keremem. Te maain wɨ ham God kakweti yi mɨt Hɨmɨn kɨrak Yaaik kaknen kaku kakɨkre han ki, hɨrak kakɨkepi yi einaaiwɨr wit Jerusalem eiwepyapɨr hɨm me God.”

6 *Mɨt aposel wen nererik nepu, hɨr nitɨwekhi nar ik: “Mɨtɨk Iuwe me wɨ im te ti ehu wit Isrel ehinɨn naanmamprai haiu mɨt ne Isrel a?”

---

* **1:1** Lu 1:1-4 * **1:2** Mk 16:19; Lu 24:49-51 * **1:3** Lu 24:36-49; Ap 10:41 * **1:4** Lu 24:49; Jo 14:16-17; Ap 2:33 * **1:5** Mt 3:11 * **1:6** Lu 24:21 * **1:7** Mk 13:32

7 *Hɨrak kewenhi ketpor
kar ik: “Hɨram ap menmen
mi te yi eiyɨrtei wɨ te men-
men im mamnen au. God
Haai hɨrekes kɨmat wɨ im
kises han kɨrak. Te men-
men im hi hetpiyem te yi
eiyɨrteiyem.
8 *Maain God Hɨmɨn Yaaik
kaknen kakwi yi yayɨt men-
men mɨrak iuwe mamkepi,
yi yaino wit Jerusalem ei-
wepyapɨr hɨm mai. Im em
epei au, yi yaino provins Ju-
dia. Im em epei au, yi yaino
wit iuwe Sameria metike wit
yapɨrwe, yi eiwepyapɨr hɨm
mai.”

Jisas kɨnaaiwɨr tɨ ken wit ke God
(Mk 16:19-20; Lu 24:50-53)

9 *Hɨrak ketpor hɨm im
epei au, hɨr wen nɨrek, hɨrak
God keriyaak kɨnaaiwɨr tɨ
ken niu, napɨ kɨwapɨnek hɨr
nɨrek nepei au.
10 *Hɨr wen nereweknaan
keit nepni, mɨtɨkɨt wik terp
tekiteri klos mɨrakɨt hɨram
mɨre hike.
11 *Hɨrakɨt tetpor tar ik:
“Yi mɨt ne Galili yi yenmak
yi yereweknaan keit nepni?
Mɨtɨk eik Jisas hɨrekes yi
yɨrek hɨrak kɨnaiwɨri ken
wit ke God, maain hɨrak pɨke
kaknen kakɨr ke in ek yi
yɨrek hɨrak ken nepni.”

Mɨt aposel nehimɨtan mɨtɨk hak kekrehɨr ke mɨtɨk Judas nɨpaa kaa

12 *Hɨrakɨt tatɨp epei au,
hɨr aposel nɨnaaiwɨr mɨniu
(o neiyɨp) niuk mɨrak wit
Oliv, hɨr nen wit Jerusalem.
Hɨrak ap yanɨmɨn au. Hɨrak
menep kar ke mɨt ne Juda me
wɨ Sabat hɨr neke tɨ nanɨno.
Hɨrak kɨre 1 kilomita.
13-14 **Hɨr nɨpiun
Jerusalem, hɨr nan wɨnak
kerek nɨpaa hɨr newik.
Hɨr nɨnɨk nen haau nɨmɨn
ein mekre wɨnak kau niu.
Hɨr mɨt in: Pita, Jon,
Jems, Andru, Filip, Tomas,
Batolomyu, Matyu, Jems
hɨrak mɨtɨk hak nɨkan ke
mɨtɨk Alfias, Saimon kerek
kises hɨm me mɨt Selot, hɨr
netike Judas nɨkan ke Jems,
Maria, miye pe Jisas wetike
kikrek nɨrak, hɨr netike
miyapɨr han. Hɨr yapɨrwe
nau haau ik e. Wɨ yapɨrwe
hɨr nererik neit in, hɨr nitehi
God menmen.
15 Maain wɨ ham mɨt 120
hɨr nises hɨm me Krais, hɨr
nererik nau haau iuwe, Pita
kekrit ketpor kar ik:
16 *“Nai yinan, nɨpaa
God Hɨmɨn Yaaik kenip
mɨtɨk iuwe King Devit hɨrak
kewis hɨm mau tɨwei me
mɨtɨk Judas kerek nɨpaa
kewepyapɨr Jisas kerp nein
te hɨr mɨt enun netɨwekhis.
Hɨm im nepei man mar ke
nɨpaa Devit kewisɨm hɨram
mamnen.
17 Nɨpaa Judas hɨrak
ketikewai. Jisas kehimɨtanek
kɨrɨak menmen ketikewai.
18 *(Mɨtɨk ik keit tɨ mei
keriuwe pewek hɨrak nɨpaa
ketɨwem me menmen enum
hɨrak kɨrɨak Jisas em. Hɨrak

* **1:8** Mt 28:19; Lu 24:48; Ap 2:32, 3:15, 5:32; Ef 3:16 * **1:9** Jo 6:62 * **1:10** Lu 24:4 * **1:11** Mt 26:64; Lu 21:27; Rev 1:7 * **1:12** Lu 24:50-53 * **1:13-14** Mt 10:2-4 * **1:13-14** Jo 7:5 * **1:16** Sam 41:9 * **1:18** Mt 27:3-10

keit tɨ, hɨrak kerp kau niu
kenkewɨn ken tɨ tu kewep
nɨnpɨ meket men witeik
hɨrak kaa.”
19 Mɨt yapɨrwe neit
Jerusalem nemtau Judas kaa
karkeik te hɨr nekine tɨ ik
mekre hɨm mɨr hɨr natɨp
Akeldama. Hɨm im hɨram
matɨp mar im: “Hemkre
mekiuwe tɨ.”)
20 *“Hɨm mau tɨwei nɨpaa
Devit kewisɨm hɨram Sam.
Hɨm im matɨp mar im,

‘Wɨnak kɨrak kaku weinɨk,
mɨtɨk hak ap kak-
wik ekɨt. Mɨtɨk
hak kakɨkrehɨr
kɨrak kakrɨak men-
men nɨpaa hɨrak
kɨrɨakem.’

21-22 *“Sɨs, haiu mamɨhimɨtan
mɨtɨk hak kaktikewai
mamwepyapɨr Mɨtɨk Iuwe
Jisas hɨrak pɨke kekrit.
Haiu mamɨhimɨtan mɨtɨk
kerek kekitewai men ein
nɨpaa Mɨtɨk Iuwe Jisas
kekitewai haiu men me wɨ
Jon kewepyapɨr hɨm me
God hɨrak kɨkɨr mɨt ere God
keithis Jisas keiyɨk ken wit
kɨrak.”
23 Pita katɨp epei au, hɨr
nehimɨtan mɨtɨkɨt wik. Josep
kerek mɨt hɨr nekinaak Ba-
nabas o Jastas, hɨrak kekite
Mataias. Hɨrakɨt wik keretet.
24 *Hɨr nehimɨtan wik et,
hɨr nitehi Mɨtɨk Iuwe God
nar ik: “Mɨtɨk Iuwe ti epei
hertei han ke mɨt yapɨrwe te
ti eteiknai keimɨn ke mɨtɨkɨt
wik it ti ehimɨtanek
25 hɨrak kakɨkrehɨr ke
Judas. Judas hɨrak keweikɨn
sip kewet menmen im me
God hɨrak kaa epei ken
wit kerek nɨpaa ti God
ehimɨtanek hɨrak kaknori.
Hɨrak kakɨkrehɨr kɨrak te
hɨrak kakrɨak menmen
kakɨr ke haiu mɨt aposel.”
26 Hɨr nitehi Mɨtɨk Iuwe
God menmen nepei au, hɨr
nen vot keimɨn kakɨkrehɨr
ke Judas. Hɨr nen vot
nepei au, hɨr nehimɨtan
Mataias hɨrak kakɨkrehɨr ke
Judas, hɨrak kaku kaktike
mɨt aposel nar ke hiswiyen
kiutɨp (11).

2

God Hɨmɨn Yaaik kekiuwe kan kau kekre mɨt

1 *Mewaai meruri wɨ
Pentikos epei man, kerek mɨt
nererik newet God menmen
ham me ni mɨr, mɨt kerek
nises hɨm me Krais hɨr
nererik nau wɨnak kiutɨp.
2 Hɨr nererik nau
wɨnak, wasenum menmen
mesikeyaanmi meke nepni
man mɨre yuwerep mɨniu
ma mekre wɨnak, hɨram
mesikeyaanmi (o mesike-
wari) wɨsenum meit wɨnak
mɨt newik.
3 *Hɨram mesikeyaanmi
wɨsenum meit wɨnak eik, hɨr
mɨt en nɨr menmen mɨre si
mekinen nin kike kike mau
merer mɨt hɨras yapɨrwe nau
wɨnak.
4 *Hɨr yapɨrwe God
Hɨmɨn Yaaik kewi kinɨni
naanmɨpror, hɨr natɨp hɨm
ham hɨm ham hɨr netariyem,
kerek God Hɨmɨn Yaaik

* **1:20** Sam 69:25, 109:8 * **1:21-22** Jo 15:27 * **1:24** Jo 2:25 * **2:1** Lev 23:15-21; Diu 16:9-11 * **2:3** Mt 3:11 * **2:4** Ap 4:31, 10:44-46, 19:6; Mk 16:17

kenipi niutɨp niutɨp hɨr
netpim.
5 Me wɨ im mɨt ne weiwɨk
miutɨp ne Isrel hɨr nises
hɨm me God nitɨwekhi men-
men, hɨr nau nerer wit wit,
hɨr nan nau wit Jerusalem
nanises menmen me wɨ Pen-
tikos.
6 Mɨt yapɨrwe in hɨr nem-
tau menmen mesikeyaanmi
(o mesikewari) meit wɨnak
ke aposel newik, te hɨr ne-
siuknen nan nererik, hɨr han
kɨr kekrit kekrit kentar hɨr
nemtau mɨt nises hɨm me
Krais natɨp hɨm mɨr.
7 *Hɨr nehɨnhɨn nemtau
menmen im te hɨr natɨpan
nar ik: "Mɨt in hɨr natɨp hɨm
maiu te hɨr ne Galili keriyen,
8 te haiu markeik haiu
niutɨp niutɨp memtau hɨm
maiu me nɨpaa ein miye haai
naiu netpim neit wit kaiu
eik?
9 *Haiu mɨt yapɨrwe merer
provins mar im em. Haiu
ne wit Patia, Midia, Ilam,
Mesopotemia, Judia, Kapa-
dosia, Pontas, Esia,
10 Frisia, Pamfilia, wit iuwe
Isip, wit me Libia menep
Sairini. Haiu mɨt han ne wit
iuwe Rom haiu mau in,
11 haiu mɨt han ne weiwɨk
miutɨp me Isrel, haiu mɨt
han au weiwɨk miutɨp ham.
Haiu mɨt han ne wit Krit o
Arebia, te haiu mɨt yapɨrwe
memtau menmen iuwe God
kɨrɨakem kerek mɨt in hɨr
netpaiyem neriuwe hɨm
maiu."
12 Han kɨr katɨp te hɨr nite-
hiyan natip nar ik: "Mekam
im hɨram epei man?"
13 Au, mɨt han hɨr nitet-
naan natip, "Mɨt in naam
tɨpar si enum wain kere-
mem, te hɨr netaritari."

Pita kewepyapɨr hɨm me God

14 Te Pita kekrit ketike
mɨt aposel hiswiyen kiutɨp
(11) hɨrak katɨp hɨm iuwe
katɨp kar ik: "Yi mɨt ne
Judia yetike mɨt yi yau wit
Jerusalem, yi nɨkɨp emnep
eiyɨmtau menmen im hi
etpiyem me menmen im epei
man.
15 Yi han kitet mɨt in hɨr
naam tɨpar si enum hɨr
netaritari. Hɨr au, hɨrak
weni hekrit wepni kewep
kan kerekek. Wɨtaan te
mɨt hɨr naam tɨpar si enum
netaritari.
16 Menmen im yi
yemtewem hɨram menmen
nɨpaa profet Joel hɨrak
ketpim kar ik:
17 *'Hi God me wɨ kerek
Mɨtɨk Iuwe Krais
epei kaknen kaku tɨ,
hi hɨrekes ariuwet
Hɨmɨn kai Yaaik
kaknen mɨt yapɨrwe.
Nɨkerek hɨrakɨt tetike
nɨkerek hɨram (o
hɨran) ni hɨr nan-
wepyapɨr hɨm mai, yi
mɨt pipep yi wen yepu
yɨtyaak, yi enun ye
mɨt yi eiwaai eiyɨtyak
eiyɨr menmen mai.
18 Me wɨ ham im mɨt han
nai o miyapɨr han nai hɨr
nɨrɨak menmen mai hi eri-
uwet Hɨmɨn kai Yaaik kak-
nen te hɨr nanwepyapɨr hɨm
mai.

* **2:7** Ap 1:11 * **2:9** 2Ti 1:15 * **2:17** Joe 2:28-32

19 Me wɨ eim, hi arɨak menmen nɨpaa yi yɨrem mau nepni o mau tɨ mar im au. Hi arɨak si metike si tɨwekre hemkre hɨram mamnen.
20 Wepni kakɨr au, wenke hɨrak kakweikɨnhis kakre yɨwir menep wɨ yaaim Mɨtɨk Iuwe Krais pɨke kaknen tɨ ik.
21 *Te mɨt miyapɨr niutɨp niutɨp kerek nenɨne Mɨtɨk Iuwe nanitehi Krais kakɨkepi, hɨrak kakɨkepi kaktorhis.' Profet Joel katip hɨm im.

22 *"Yi mɨt ne Isrel yi eiyɨmtau hɨm im me Jisas ke Nasaret. Yi yertei Jisas kɨrɨak menmen yaaim yapɨrwe, hɨrak kɨkaap mɨt his hɨt enum keriuwe menmen iuwe God kewetɨwekem. God keteikni hɨrak keriuwet Jisas kan keriuwe menmen hɨrak kewis Jisas kɨrɨakem, yi mɨt epei yɨrem.

23 *Nɨpaa God kertei mekam mamnen te hɨrak han kitet te kaksiuwe Jisas kakno his me yi mɨt. Yi yeriyaak yeiyɨk yen yewis mɨt enun newenkekik kau nu tentarakɨt hɨrak kaa.

24 *Hɨrak kaa, te God kɨkɨak hɨrak kepu kesiupanek kɨnaaiwɨr wit mɨt epei naa hɨmɨn kɨr kewi. Hɨrak God kinɨn menmen menip mɨt nani hɨr han enuk nentar Jisas kaki kaku kakɨt taau. Au, God nɨpaa katɨp kakɨkɨak Jisas kekre hei yɨnk kɨrak ap te kakɨsine au.

25 *Hɨm me God nɨpaa Devit kewisɨm mau tɨwei matɨp menmen im:
'Hekrit hekrit hi hɨpɨr Mɨtɨk Iuwe menep. Hɨrak kau ketikewa te hi ap han kɨrɨra keriuwe menmen au.
26 Hi han yaaik hentar menmen im. Menmen hi hetpim meteikɨn mɨt hi han yaaik. Hi hɨre mɨtɨk kerekek te hi han tokik ehu ehɨntar
27 *ti God ap ewis hɨmɨn kai kaku wit ke mɨt naa hɨmɨn kɨr kewi au. Ti ap ewisa hi Mɨtɨk kerek nɨpaa ti ehimɨtena hi hɨrɨak menmen mit, ti ap ewisa hi hahi awaai akre herwe hei te yɨnk kai kaknɨn taau.
28 Ti epei heteikno menmen hi tewen arɨakem te hi ehu ehɨt. Ti ehu etikewa te hi han yaaik wɨsenuk.' Devit epei katɨp hɨm im:

29 *"Nai yinan hi hetpi menmen te yi eiyɨrteiyem me maam nɨpu kaiu Devit. Hɨrak kaa mɨt newisɨk kekre hei kɨwaai keit. Haiu mertei hei kɨrak wen kɨwaai ketike haiu mɨt, te hɨm nɨpaa Devit kewisɨm hɨrak katɨp ke hɨrekes au, mɨtɨk hak.

30 *Nɨpaa Devit wen kepu, hɨrak kɨre profet hɨrak kertei menmen maain

* **2:21** Ro 10:13 * **2:22** Jo 3:2 * **2:23** Ap 4:28; 1Pi 1:20 * **2:24** Ap 3:15 * **2:25** Sam 16:8-11 * **2:27** Ap 13:35 * **2:29** 1Kin 2:10; Ap 13:36 * **2:30** 2Sml 7:12; Sam 89:3-4, 132:11

God kakrɨakem kentar God ketpɨwekem. God katip hɨrak kaknip nepenyek kɨrak hak hɨrak mɨtɨk iuwe king kɨre Devit, hɨrak kakinɨn haiu mɨt naanmamprai.

31 *Devit hɨrak kertei menmen God kakrɨakem te hɨrak kewis hɨm mau tɨwei me Mɨtɨk God kehimɨtanek hɨrak Krais maain hɨrak kaki pɨke kakɨkrit. Hɨrak kewis hɨm hɨram matɨp:

‘Hɨrak God ap kɨnaiwɨrek keit wit ke mɨt hɨr naa hɨmɨn kɨr kewi, hɨrak yɨnk kɨrak kakɨsine au.’

32 *God epei kɨkɨak Mɨtɨk ik Jisas pɨke kekrit kepu. Haiu mɨt in epei mɨrek.

33 *God kɨkɨak Jisas pɨke kekrit kau, hɨrak kau ketike God kinɨn naanmɨpre menmen yapɨrwe. God kewetɨwek Hɨmɨn Yaaik kar ke nɨpaa hɨrak ketpim, te in ek menmen yi yɨrem yemtewem hɨram God Hɨmɨn Yaaik hɨrak keriuwetek kan haiu mɨt, hɨrak kɨrɨakem.

34-35 *Devit hɨrekes ap ken wit ke God au, mɨtɨk hak. Devit kewis hɨm mau tɨwei hɨram matɨp:

‘Mɨtɨk Iuwe God katɨp Mɨtɨk Iuwe kai Krais “Ti ehu menep etikewa ehinɨn naanmɨpre menmen ere hi enip mɨt enun nepan nanises hɨm mit.” ’

36 *Pita wen katɨp kar ik: “Yi mɨt ne Isrel, yi eiyɨrtei menmen im werek werek. Mɨtɨk ik Jisas kerek yi yewenkekik kau nu tentarakɨt, God hɨrak kenipek hɨrak Mɨtɨk Iuwe hɨrak kehimɨtenek hɨrak Krais.”

Mɨt miyapɨr hɨr neweikɨn han nises hɨm me Krais, hɨr Aposel nɨkɨri

37 *Mɨt epei nemtau menmen Pita ketpim, hɨm merekir han kɨr han enuk natɨp Pita kekite mɨt aposel han netpor nar ik: “Naiu yinan, te in ek haiu emrɨak mekam?”

38 *Pita kewenhi katɨp kar ik: “Yi yapɨrwe niutɨp niutɨp eiweikɨn sip eiwet menmen enum haiu mamɨkri yayɨkre tɨpar mamkine niuk me Jisas Krais te hɨrak kakɨsak menmen enum yi yɨrɨakem te hɨrak kakweti God Hɨmɨn Yaaik.

39 *Nɨpaa God katɨp kaksiuwe God Hɨmɨn Yaaik kaknen yi mɨt yaitike nɨkerek ni, mɨt yapɨrwe hɨr nau neit nerer wit wit kerek God kaknɨnor hɨr nanisesik.”

40 *Pita ketpor hɨm ham yapɨrwe kari han kɨr keriuwerem, hɨrak katɨp kar ik: “Yi eikaap hɨras einepɨn eikeipɨn menmen enum mamnen mamnep mɨt enun in nɨpaa nenep Jisas.”

41 *Mɨt yapɨrwe hɨr nemtau hɨm Pita ketporem te hɨr newisi nɨkɨri. Me wɨ im e

* **2:31** Sam 16:10 * **2:32** Ap 13:36 * **2:33** Mk 16:19; Ap 1:4, 7:55-56; 1Pi 3:22 * **2:34-35** Sam 110:1 * **2:36** Ap 5:30-31 * **2:37** Lu 3:10, 12; Ap 16:30 * **2:38** Lu 24:47; Ap 3:19 * **2:39** Ais 57:19 * **2:40** Diu 32:5; Fl 2:15 * **2:41** Ap 2:47, 4:4, 5:14

God kari 3,000 mɨt hɨr netike
mɨt aposel hɨr nises hɨm me
Krais.

Menmen yaaim mɨt ne weiwɨk miutɨp me God nɨrɨakem

42 *Mɨt in han kɨr kekrit
hɨr hanhan nemtau hɨm me
mɨt aposel, hɨr netike mɨt
nau han kiutɨp nɨkaapan,
hɨr nekiyan naam menmen
han tewenɨn menmen Jisas
kɨrɨakem, hɨr nekiyan nitehi
God me menmen.
43 *Mɨt aposel hɨr nɨrɨak
menmen yaaim yapɨrwe
nɨkaap mɨt nɨnap hɨr nɨre
yaain te mɨt yapɨrwe hɨr han
kekrit neriuwe menmen.
44 *Mɨt kerek hɨr nises
hɨm me Krais hɨr nekiyan
nau neit, hɨr han kitet men-
men yapɨrwe hɨr netenenim,
hɨram me mɨt, hɨras au.
45 Hɨr nesiuwe tɨ mɨr o
menmen mɨr nanɨt nan
mererim. Hɨr neit pewek
im hɨr nenkerem newet
mɨt neimɨn netenen pewek
au, hɨr neiyɨm nen nanɨt
menmen.
46 *Hekrit hekrit hɨr nen
nekiyan nau niutɨp neit
wɨnak iuwe ke God keit
Jerusalem, hɨr nekiyan nau
naam menmen nerer wɨnak
mɨr han tewenɨn menmen
Jisas kɨrɨakem. Hɨr han
yaaik naam menmen mɨr.
47 *Hɨr newenɨpi niuk me
God, hɨr mɨt han yaaik ner-
iuweri. Hekrit hekrit Mɨtɨk
Iuwe God kari han ke mɨt
hɨr nisesik, te hɨr nererik
nekiyan nau neit neriuwe
mɨt kerek hɨr ninɨn nises
God.

3

Mɨtɨk hak hɨt enum Pita kekite Jon tekepik hɨrak kɨre yaaik

1 *Wɨ ham hɨnkewɨ
Pita ketike Jon tariyakɨt
ten wɨnak iuwe ke God.
Hɨnkewɨ in ek mɨt nererik
nitehi God menmen.
2 *Mɨtɨk hak kerek hɨt
enum nɨpaa miye winaak
ere in, hekrit hekrit mɨt
nɨnanek newisɨk kau menep
ya weipɨr niuk mɨrak
"Yaaim" hɨram ya weipɨr
ham me wɨnak iuwe ke
God, hɨrak kau en kitehi
mɨt miyapɨr kerek nanɨno
nɨmɨn hɨrak ketpor hɨr
nanwetɨwek pewek mei me
menmen.
3 Hɨrak kɨr Pita ketike Jon
epei tatno wɨnak nɨmɨn ein,
hɨrak kitɨwekɨthi ke pewek
mei ke menmen.
4 *Hɨrakɨt tɨrapɨrɨwek, Pita
ketpɨwek kar ik: "Ti erawɨr."
5 Hɨrak mɨtɨk kɨkɨamnaan
kɨret hɨrak han kitet kar ik:
"Hɨrakɨt tatweto menmen."
6 *Pita ketpɨwek kar ik:
"Hi hetenen pewek mei au,
te menmen hi hetenɨnem hi
ewetutem. Hi hetput ekrehɨr
ke Jisas Krais nɨpaa ke wit
Nasaret, ti ekrit eke tɨ eno."
7 Hɨrak katɨp epei au,
hɨrak ketenen his yaaim
mɨrak keriyaak kekrit kerp.
Wasenum hɨt metike hɨtpar
mɨrak mɨre yaaim.

---

* **2:42** Ap 20:7 * **2:43** Ap 5:11-12, 6:8 * **2:44** Ap 4:32-35 * **2:46** Lu 24:53
* **2:47** Ap 2:41, 6:7, 11:21, 24 * **3:1** Ap 10:3, 9, 30 * **3:2** Jo 9:1; Ap 14:8 * **3:4** Ap 14:9 * **3:6** Ap 3:16, 4:10, 16:18 * **3:8** Ap 14:10; Jo 5:14

8 *Hɨrak kehɨn kekrit kerp
hɨrak keke tɨ ketikeret ten
wɨnak ke God. Hɨrak keke tɨ,
kehɨn kɨniu ketɨkɨr kewenɨpi
niuk me God.
9 Mɨt yapɨrwe en nɨrek
keke tɨ kewenɨpi niuk me
God.
10 Hɨr nertei hɨrak mɨtɨk
hɨt enum kerek nɨpaa kau ya
weipɨr niuk mɨrak "Yaaim"
ke wɨnak iuwe ke God,
hɨrak hekrit hekrit kitehi
mɨt me menmen. Hɨr
nerteiyek te hɨr nehɨnhɨn
han kitetim nar ik: "Mekam
epei man mekepik te hɨrak
kɨre yaaik?"

Pita keit wɨnak iuwe ke God kewepyapɨr menmen God kɨrɨakem

11 Mɨtɨk ik nɨpaa hɨt enum
kewen Pita ketike Jon, mɨt
yapɨrwe nitehiyan menmen
im nehɨnhɨn nepɨrpɨr ne-
siukɨn nen wɨnak hɨnp niuk
mɨrak "Hɨnp ke Solomon."
12 Pita kɨr menmen ik
hɨrak kewenhi mɨt ketpor
kar ik: "Yi mɨt ne Isrel.
Yenmak yi yehɨhɨn yentar
menmen im? Yi yenmak te yi
yɨrapɨrawɨr han kitet hawɨr
yaaikɨt wɨrɨak menmen im
meriuwe menmen iuwe
mawɨr te mɨtɨk ik nɨpaa hɨt
enum hɨrak kɨre yaaik?
13 *Hɨrak God ke maam
nɨpu kaiu Ebraham, Aisak,
Jekop, hɨr netike maamrer
naiu nɨpaa hɨr nɨkaru nepu,
hɨrak kenip Mɨtɨk Jisas
kerek kɨrɨak menmen mɨrak,
kenipek hɨrak Mɨtɨk Iuwe. Yi
epei yeriuwetek ken mɨtɨk
iuwe gavman Pailat, hɨrak
kinɨn naanmɨprai haiu mɨt
mau wit Isrel, hɨrak hanhan
kare kaksiupan Jisas te yi
yeweikɨn sip yewetɨwek
yatɨp Jisas hɨrak mɨtɨk enuk.
14 *Yi epei yeweikɨn sip
yewet Mɨtɨk Yaaik kerek God
kehimɨntanek hɨrak kises
hɨm mɨrak. Yi au hanhan
mɨtɨk iuwe Pailat kaksiupan
mɨtɨk enuk nɨpaa kenep
mɨtɨk kaa, hɨrak ken yi mɨt,
15 *te yi yenep mɨtɨk
hɨrak keteikɨn mɨt menmen
mamkepi te hɨr nanu nan-
tike God. Au, yi yakɨp kaa te
God kɨkɨak Jisas pɨke kekrit
kepu. Hawɨr epei wɨrek.
16 Hawɨr wises hɨm me
Jisas te menmen iuwe me
Jisas kenip mɨtɨk ik, kerek yi
yerteiyek, hɨrak yaaik. Jisas
hɨrak kenip mɨtɨk ik yaaik
kentar hɨrak kekepai haiu
misesik te menmen iuwe
mɨrak man mɨkaap mɨtɨk ik
te yi epei yɨpɨrek, hɨt mɨrak
tokim meit.
17 *"In ek nawɨr yinan,
hi hertei yi yetike mɨt iuwe
ninɨni naanmɨpri yɨrɨak
menmen im enum yenep
Jisas yentar yi yetari hɨrak
keimɨn. Yi han kitet hɨrak
mɨtɨk kerekek.
18 *God nɨpaa enum
eik kenip mɨt profet hɨr
newis hɨm mau tɨwei, hɨr
newepyapɨr Mɨtɨk God
kehimɨtanek hɨr mɨt han
mɨt nanɨwaankek. God
kɨrɨak menmen im epei man
meriuwe menmen enum yi

* **3:13** Eks 3:6, 15; Mt 22:32; Ap 2:23, 7:32; Lu 23:13-25 * **3:14** Mk 15:6-15
* **3:15** Ap 1:8, 2:32, 4:10, 5:30 * **3:17** Lu 23:34; 1Ti 1:13 * **3:18** Lu 24:27, 44, 46

nepei yɨrɨak Jisas em.

19 *“Yi eiweikɨn sip eiwet
menmen enum, yi eiyises
God hɨrak kakɨsak menmen
enum yi yɨrɨakem.

20 Te Mɨtɨk Iuwe kakweti
menmen kaknip han ki
kaku werek werek, hɨrak
kakriuwet Mɨtɨk hɨrak
kehimɨtanek hɨrak kaku
kaktikewi. Mɨtɨk ik hɨrak
Jisas.

21 Hɨrak eku ekɨt wit ke
God ere wɨ mamnen God
kaknip menmen pɨke mamre
yaaim. Nɨpaa God katɨp
mɨt profet me menmen im
te hɨr newisɨm mau tɨwei
newepyapɨrem.

22 *“Nɨpaa Moses hɨrak
katɨp kar ik: ‘God hɨrak
Mɨtɨk Iuwe kakɨt mɨtɨk
kiutɨp ke weiwɨk mi, hɨrak
kakwisɨk kakre mɨtɨk profet
kaksiuwerek kakwepyapɨr
menmen me God kakɨr ke
hɨrak keriuweta hi han. Yi
nɨkɨp emnep eiyɨmtau hɨm
hɨrak ketpiyem.

23 Mɨt kerek nemtau hɨm
mɨrak nisesim au, hɨrak God
kakpɨri ne weiwɨk me Isrel
kaknɨp nani.’

24 Nɨpaa mɨt profet
yapɨrwe hɨr newepyapɨr
hɨm me God. Samyuel kekite
profet hɨr nɨkaru nekrehɨr
ke Moses, hɨr natɨp me wɨ
im e.

25 *Hɨm God ketpim
kewet mɨt profet em, hɨr
newepyapɨrem hɨram me
yi mɨt in. Yi eiyɨt menmen
nɨpaa God katɨp kakwet
maamrer ni em. Nɨpaa hɨrak
katɨp Ebraham kar ik: ‘Hi
erɨak yaaim me mɨt yapɨrwe
nau tɨ heriuwe nepenyek
kit.’

26 *Te God kehimɨtan mɨtɨk
kɨrɨak menmen mɨrak hɨrak
kinɨn ken yi mɨt ne weiwɨk
me Isrel kerekyi yaaim kenip
yi mɨt niutɨp niutɨp yeweikɨn
sip yewet menmen enum.”

4

Mɨt iuwe newis Pita kekite Jon tekre wɨnak enuk

1 *Pita kekite Jon wen terp
en hɨrak Pita wen katɨp mɨt
menmen, te mɨt pris kerek
newet God menmen me mɨt,
hɨr netike mɨtɨk iuwe kepten
ke polis kerek naanmɨpre
wɨnak ke God, hɨr netike
mɨt ne Sadyusi kerek han
kitet mɨt naa hɨr pɨke nankrit
nanu au, hɨr nan nanɨthis
Pita ketike Jon.

2 *Hɨr nine han enuk
neriuweret nentar hɨrakɨt
tewepyapɨr hɨm tatɨp mɨt
em, hɨrakɨt tatɨp Jisas kaa
hɨrak pɨke kekrit kepu te mɨt
hɨr nisesik hɨr nani, maain
hɨr pɨke nankrit nanu.

3 *Hɨr netɨwekɨthis ne
hɨnkewɨ newisɨkɨt tekre
wɨnak enuk teit in ere
wanewik.

4 *Te mɨt yapɨrwe nemtau
hɨm me God Pita ketpim, hɨr
nisesim. In ek, mɨt neit
Jerusalem hɨr nises hɨm me
God, hɨr nar ke 5,000.

Mɨt iuwe kotim Pita kekite Jon teit wɨnak ke kaunsil

* **3:19** Ap 2:38 * **3:22** Diu 18:15, 18-19; Ap 7:37 * **3:25** Jen 22:18; Ga 3:8 * **3:26** Ap 13:46 * **4:1** Lu 22:4, 52 * **4:2** Ap 23:8 * **4:3** Ap 5:18 * **4:4** Ap 2:41, 5:14

5 Wanewik, mɨt iuwe pris
netike mɨt iuwe ne kaunsil
netike mɨt ninɨn nertei hɨm
lo me Moses, hɨr nererik neit
Jerusalem.
6 Hɨr netike Anas, kerek
kinɨn naanmɨpre mɨt
pris, hɨrak ketike Kaiafas,
Jon, Aleksanda tekite mɨt
yapɨrwe ne weiwɨk me mɨtɨk
iuwe Anas, hɨr nan nererik
nau wɨnak iuwe eik.
7 *Hɨr nari Pita ketike Jon
neiyɨt nan newisɨkɨt terp
nɨmɨn, hɨr nitɨwekɨthi nar
ik: “Keimɨn kekepi te yi epei
yenip mɨtɨk hɨt enum hɨrak
kɨre yaaik? Yi yekine niuk
me keimɨn te yi yekepik?”
8 *God Hɨmɨn Yaaik kan
kau kekre han ke Pita te
hɨrak ketpor kar ik: “Yi mɨt
iuwe yinɨn naanmɨpre haiu
mɨt ne Isrel yetike yi mɨt
iuwe ne Kaunsil,
9 yi yare yitawɨrhi me
menmen yaaim hawɨr wenip
mɨtɨk ik hɨt mɨrak enum. Yi
hanhan yaiyɨrtei markeik te
hawɨr wenipmɨtɨk ik kɨre
yaaik.
10 *Hi hatɨp te yi mɨt in
yetike mɨt yapɨrwe ne wit
kaiu Isrel yi eiyɨrtei te mɨtɨk
ik kerp ninaan mi hɨrak kɨre
yaaik keriuwe menmen iuwe
me Jisas Krais nɨpaa ke wit
Nasaret kerek yi yewenkekik
kau nu tentarakɨt hɨrak kaa,
te God kɨkɨak pɨke kekrit
kepu.
11 *Hɨm me God mau tɨwei
matɨp tok piksa me Jisas mar
im.
‘Hɨrak kɨre teinɨk yaaik, te
yi mɨt yime wɨnak yi
yɨneinɨk yi han kitet
hɨrak enuk yi yepɨrek.
Yi yepɨrek te God han-
hanek kenipek hɨrak
kɨre teinɨk mɨtɨk hɨrak
ketenen wɨnak siup.’
12 *Hɨrak kerekek kakɨkaap
mɨt ne tɨ. Neiyan taau. Haiu
mɨt ne tɨ merer wit wit God
ap kewetai niuk ham te haiu
emisesik te hɨrak kaktaihis
taau. Jisas Krais kerekek.”
13 Hɨr epei nemtau Pita
ketike Jon hɨrakɨt tatɨp hɨm
iuwe hɨrakɨt tɨnaain au, hɨr
nertei hɨrakɨt ten skul au, hɨr
han kekrit kekrit me men-
men im. Hɨr nertei nɨpaa
hɨrakɨt tau tekite Jisas.
14 Hɨr hanhan netpɨwekɨt
menmen enum neneret te
hɨr nɨr mɨtɨk kerp ketik-
eret hɨrak kɨre yaaik te hɨr
nekintɨp nerp neit.
15 Hɨr nekintɨp nerp neit o,
hɨr netpɨwekɨt tatno witeik
tɨnaaiwɨr haau hɨr newim.
Hɨrakɨt tatno. Nepei au, hɨr
mɨt ne kaunsil hɨr natɨpan
natɨp nar ik:
16 *“Haiu mamrɨak mɨtɨkɨt
it mekam? Mɨt yapɨrwe nau
wit Jerusalem epei nertei
mɨtɨkɨt wik hɨrakɨt tɨrɨak
menmen ik yaaik te haiu ap
mepakɨnet taau.
17 *Haiu emɨtpɨwekɨt em-
neret hɨrakɨt ap tatwepyapɨr
hɨm me Jisas tatɨp mɨt em te
menmen im me Jisas mamno
mɨt han au emɨt!”
18 Hɨr natɨpan epei au, hɨr

* **4:7** Mt 21:23 * **4:8** Mt 10:19-20; Ap 7:55 * **4:10** Ap 3:6, 13-16 * **4:11** Sam 118:22; Mt 21:42; 1Pi 2:4, 7 * **4:12** Mt 1:21 * **4:16** Jo 11:47 * **4:17** Ap 5:28-29, 40

nenɨnɨwekɨt neriyaakɨt tan,
hɨr netpɨwekɨt hɨm manp te
hɨrakɨt ap tatwepyapɨr tatɨp
mɨt hɨm me Jisas.
19 Au, Pita ketike Jon
tewenhi tetpor tar ik: “Yi
han ekitet God hɨrak han
kitet mekam yaaim hawɨr
ewisesim. Hɨm mi o hɨm
mɨrak.
20 Te hawɨr ewepyapɨr
menmen hawɨr wɨrem, men-
men hawɨr wemtau hɨrak
ketpim. Hawɨr wekintɨp au.”
21 Mɨt ne kaunsil wen
netpɨwekɨt hɨm manp
neneret. Nepei au, hɨr
neriuwetet ten wit eik. Hɨr
ap nɨnapɨn menmen enum
te hɨr naksɨp nentar mɨt
yapɨrwe newenɨpi niuk me
God me menmen hɨrakɨt
tɨrɨakem.
22 Mɨtɨk kerek hɨrakɨt
tekepik hɨrak kɨre yaaik,
hɨrak kinɨn 40 tito kau tɨ.

Mɨt nises hɨm me Krais nitehi God kakɨkepi ap nɨnaain newepyapɨr hɨm mɨrak

23 Hɨr neriuwetet ten epei
au, Pita ketike Jon pɨke ten
nɨrakɨt yinan tetpor men-
men mɨt iuwe pris netike mɨt
iuwe ne kaunsil netpim.
24 *Hɨr nemtewek epei au,
mɨt hɨr nitehi God natɨp
nar ik: “Mɨtɨk iuwe God ti
epei hewis nepni mekite tɨ,
wan eik, menmen yapɨrwe
mewim.
25 *Nɨpaa Hɨmɨn kit Yaaik
hɨrak kenip maam kaiu Devit
kewis hɨm mau tɨwei hɨram
matɨp mar im:
‘Nenmak mɨt ap ne weiwɨk
me Isrel hɨr han enuk
wɨsenuk? Nenmak
hɨr nimenɨpɨn natɨp
weinɨm me nanɨnep
Mɨtɨk Iuwe God.
26 Mɨtɨk Iuwe kinɨn
naanmɨpre mɨt nerer
wit wit hɨr neit yipo
henmik nopen men-
men mɨr hɨr nan
nererik nanɨnep Mɨtɨk
Iuwe God ketike Mɨtɨk
hɨrak kehimɨtanek
hɨrak Krais.’
27 *“Menmen epei man.
Mɨtɨk iuwe gavman King
Herot ketike mɨtɨk iuwe
gavman Pailat hɨrakɨt tetike
mɨt ne weiwɨk me Isrel mɨt
han au, ne weiwɨk ham, hɨr
yapɨrwe nimoryipɨr neit wit
Jerusalem nenep mɨtɨk yaaik
kɨrɨak menmen mit kerek
nɨpaa ti ehimɨtanek hɨrak
Krais.
28 *Hɨr nererik nɨrɨak
menmen mar ke nɨpaa ti
hanhan heriuwe menmen
mit iuwe enipem hɨram
mamnen.
29 *Te in ek Mɨtɨk Iuwe God
ti emtau menmen enum hɨr
netpaiyem me hɨr nanwep.
Ti ekepai haiu ap mɨnaain
te haiu mamtɨp mɨt miyapɨr
hɨm yaaim me Jisas.
30 Ti eteikɨn mɨt iuwe enun
ti enip mɨt hɨr nɨnap o his
hɨt enum ti enipi hɨr enɨre
yaain, ti ekepai haiu emnip
menmen yaaim emɨkrehɨr
ke mɨtɨk Jisas hɨrak kɨrɨak
menmen mit.”
31 *Hɨr nitehi God menmen
epei au, haau ke wɨnak hɨr

* **4:24** Eks 20:11; Nia 9:6; Sam 146:6 * **4:25** Sam 2:1-2 * **4:27** Mt 27:1-2; Lu 23:7-11; Ap 3:13 * **4:28** Ap 2:23 * **4:29** Ef 6:19 * **4:31** Ap 2:4

nererik nau neit nɨmɨn ein, hɨrak kɨtanɨk, God Hɨmɨn Yaaik kan kau kekre han kɨr kekepi te hɨr newepyapɨr hɨm yaaim me God hɨr ap nɨnaain au.

Mɨt nises hɨm me God hɨr nekiyan nau han kiutɨp

32 *Mɨt yapɨrwe hɨr nises hɨm me God nekiyan nau han kiutɨp. Mɨtɨk kiutɨp kari pewek menmen au. Hɨr mɨt yapɨrwe han kitet nare menmen me mɨt niutɨp niutɨp hɨram menmen me haiu mɨt yapɨrwe.

33 *God kɨkaap mɨt aposel keriuwe menmen mɨrak iuwe te hɨr natɨp werek werek newepyapɨr hɨm me Jisas hɨrak kaa God kɨkɨak pɨke kekrit kepu. Mɨt yapɨrwe han kitet hɨr yaain iuwe.

34 *Mɨtɨk kiutɨp ke mɨt in yapɨrwe hɨrak ap mɨtɨk ketenen menmen auri me menmen yapɨrwe au. Neimɨn hɨr netenen tɨ o wɨnak hɨr nesiuwerem nanɨt pewek mererim te hɨr neit pewek neiyɨm nan

35 newet mɨt aposel em te hɨr nenkerem newet mɨt miyapɨr netenen menmen au hɨr newetɨr em te hɨr nau werek werek.

36 *Me wɨ im, mɨtɨk kiutɨp niuk mɨrak Josep hɨrak ke weiwɨk me Livai, hɨrak nɨpaa miye pɨrak winaak keit wit Saipras kerek wan kimaak keketik, hɨrak kepu ketike mɨt en. Aposel nekine niuk mɨrak ham me hɨm Grik Banabas. Niuk im hɨram matɨp mar im: “Mɨtɨk kɨkaap mɨt nises hɨm me God.”

37 Hɨrak kerekek kesiuwe tɨ mɨrak ham keit pewek mererim keiyɨm kan kewet mɨt aposel em.

5

Hɨm me Ananaias ketike mɨte pɨrak Sapaira

1 Banabas hɨrak kewet mɨt aposel kewetɨr pewek kenemtɨn me tɨ mɨrak te mɨtɨk hak au. Niuk mɨrak Ananaias. Hɨrak mɨte pɨrak Sapaira. Hɨrak kesiuwe tɨ mɨrak ham keit pewek mererim.

2 *Te hɨrak kenke meiyaam pɨnam kɨsawɨnem, hɨrak kewet mɨt aposel pɨnam hɨrak ketpor kar ik: “Pewek im hi ewetiyem hɨram keremem. Hi ap etenen meiyam au.” Mɨte pɨrak epei wertei han kɨrak hɨre watɨp: “Hɨram werek.”

3 *Pita kitɨwekhi kar ik: “Ti henmak te ti hewis Seten kari han kit te ti hewisɨs God Hɨmɨn Yaaik ti epei henke ham pɨnam hɨsawɨnem?

4 Nɨpaa ti etenen tɨ hɨram mit. Ti epei hesiuwerem heit pewek mererim, hɨram mit. Ti henmak te ti han kitet hɨrɨak menmen enum mar im hɨsawɨn pewek pɨnam. Ti ap hewisɨsai haiu mɨt keriyen meriuwerem au. Ti hewises God ek.”

5 *Ananaias kemtau hɨm im epei au, hɨrak kenkewɨn

* **4:32** Ap 2:44 * **4:33** Ap 2:47 * **4:34** Ap 2:45 * **4:36** Ap 11:22-26, 13:2-3
* **5:2** Ap 4:34-35 * **5:3** Jo 13:2 * **5:5** Ap 2:43

kaa. Hɨrak kenkewɨn kaa, mɨt kerek nemtau menmen im hɨr nepɨrpɨr iuwe.
6 Hɨr nepɨrpɨr iuwe, hɨr mɨt pipep neit laplap neiyɨm nan nesenkekik keriuwerem hɨr neiyɨk nen newisɨk kekre hei.
7 Maain, mɨte pɨrak wetari menmen im epei man, te hɨre wan in.
8 Pita kitɨwehi kar ik: “Ti hetike mɨtɨk kit yi epei yeit nan im keremem me tɨ yi yesiuwerem o?” Hɨre wewenhi watɨp war ik: “Keremem.”
9 *Pita ketpɨwe kar ik: “Ti hetike mɨtɨk kit yi yenmak te yi han kitetan yi yewenɨn hɨm God Hɨmɨn Yaaik te hɨrak kakyiwep au? Mɨt kerek epei newis mɨtɨk kit kekre hei, hɨr pɨke nanɨnen nantuthis nanrit nanɨno.”
10 Hɨrak katɨp epei au, mɨte ip e hɨre wenkewɨn waa. Wenkewɨn waa, pipep nan nɨmɨn in nɨrep hɨre waa, te hɨr nɨnanep neiyɨp nen newisiye wɨwaai menep hei ke mɨtɨk kɨre.
11 Mɨt ne weiwɨk miutɨp me God kerek nises hɨm me Krais neit Jerusalem netike mɨt han kerek nemtau menmen im, hɨr nepɨrpɨr wɨsenum.

Mɨt aposel nɨrɨak menmei menmei yaaim mirakel nɨkaap mɨt enun nɨnap o his hɨt enum

12 *Mɨt aposel nɨrɨak menmen yaaim mirakel mekre nɨmɨn ke mɨt neiyɨm nɨkaap mɨt neriuwerem. Mɨt yapɨrwe kerek nises hɨm yaaim me Krais hɨr nererik nau han kiutɨp neit wɨnak iuwe ke God neit pɨnak niuk mɨrak “Hɨnp ke mɨtɨk Solomon.”
13 Mɨt kerek ap nises hɨm me Krais hɨr nɨnapen netikeri nau nererik, te hɨr han kiteti hɨr mɨt yaain.
14 *Mɨt miyapɨr yapɨrwe neweikɨn sip newet menmen enum nises God, hɨr nererik netike mɨt miyapɨr nɨpaa nises God.
15 Mɨt neit ein nɨr menmen yaaim aposel nɨrɨakem, te hɨr neit mɨt nɨnap neri nen newisi nɨwaai wit eik nentar yeno te Pita keke tɨ kakno in o ein kakwis his mamɨntar mɨt nɨnap o au en wepni kɨr kenep hɨmɨn kɨrak kentar mɨt nɨnap te hɨr nanre yaain.
16 *Mɨt yapɨrwe nerer wit wit menep Jerusalem hɨr nɨnan mɨt nɨnap netike mɨt herwe enum manɨp mekreri han kɨr ken sip te hɨr neri nan te Pita kekepi hɨr yapɨrwe niutɨp niutɨp nɨre yaain.

Ensel kɨkaap mɨt aposel nɨnaaiwɨr wɨnak enuk

17 *Mɨtɨk iuwe hetpris ketike mɨt han kerek nɨrɨak menmen netikerek, hɨr netike mɨt ne Sadyusi kerek han kitet mɨt nani pɨke nanɨkrit au. Hɨr yapɨrwe han mekpep neriuwe mɨt aposel nentar menmen hɨr nɨrɨakem

* **5:9** 1Ko 10:9 * **5:12** Ap 2:43, 14:3 * **5:14** Ap 2:41, 21:20 * **5:16** Ap 19:11-12
* **5:17** Ap 4:1-3, 6

18 te hɨr nen netorhis
newisi nekre wɨnak enuk me
nanamɨr ke mɨt yapɨrwe.
19 *Hɨr newisi nekre wɨnak
enuk nepu nepeit, te En-
sel ke God ke wɨtaan kan
kɨkaisiu weipɨr ke wɨnak
enuk keriyei nen wit eik ket-
por kar ik:
20 “Yi eino eiyɨrp wɨnak
iuwe ke God eitɨp mɨt
miyapɨr hɨm me hɨr enises
menmen ham yaaim hɨr
nanu werek.”
21 Hɨr nemtau hɨm mɨrak
epei au, wanewik mɨt aposel
nen nekre wɨnak iuwe ke
God natɨp mɨt miyapɨr hɨm
yaaim. Me wɨ im, mɨtɨk iuwe
hetpris ketike mɨt kerek
nɨrɨak menmen netikerek
hɨr nenɨne mɨt iuwe ne Isrel
netike mɨt han ne Kaunsil hɨr
nererik nau wɨnak nemtau
hɨm. Hɨr nau en, hɨr nesiuwe
mɨt nanɨno wɨnak enuk te
nantihis nanɨnen.
22 Hɨr nen ein te hɨr ap nɨri
nekre wɨnak enuk au, te hɨr
pɨke nan natɨp nar ik:
23 “Haiu men miun wɨnak
enuk epei au, haiu mɨr
weipɨr nepei au nekepetek
kɨk (o pes enum keit), mɨt
nerp weipɨr naanmɨprewek
te haiu mɨkaisiu weipɨr
mɨnmatɨn mɨt hɨr nepu au.”
24 Kerek mɨtɨk kinɨn
naanmɨpre mɨt plisman ke
wɨnak iuwe ke God hɨrak
ketike mɨt iuwe pris nemtau
menmen im, hɨr han kitet
karkeik te hɨr netpaan nen
wit eik.
25 Hɨr wen han kitet
menmen im mɨtɨk hak
kan katɨp kar ik: “Nɨkɨp
emnep eiyɨmtau menmen
im. Mɨt kerek nɨpaa yi yewisi
nekre wɨnak enuk hɨr nau
neit wɨnak iuwe ke God
newepyapɨr menmen natɨp
mɨt miyapɨr em.”
26 *Hɨrak katɨp epei au,
mɨtɨk kinɨn naanmɨpre
plisman ketike mɨt plisman
nɨrak epei nen ein netorhis
neri nan. Hɨr nanɨp au
nentar hɨr nɨnaain mɨt
yapɨrwe en nanwɨr nan
nanɨnɨp.

Mɨt aposel hɨr ap nɨnaain newepyapɨr hɨm me God neit wɨnak ke kaunsil

27 Hɨr netorhis neri nan
newisi nerp nekre nɨmɨn,
mɨt ne kaunsil neweiknor,
mɨtɨk iuwe pris kinɨn pris
han, hɨrak kitorhi kar ik:
28 *“Nɨpaa haiu metpi hɨm
manp yi ap yewepyapɨr hɨm
me Jisas nepei ketpim te yi
epei yatɨp hɨm im merer
wit wit ere mɨt yapɨrwe ne
Jerusalem epei nemtewem
nenepim. Yi hanhan yaitɨp
haiu mɨt in menep Jisas
hɨrak kaa.”
29 *Pita ketike aposel han
newenhi natɨp, “Haiu emises
hɨm mi au, hɨm me God kere-
mem.
30 *Yi epei yenep Jisas
hɨrak kaa kentar nu ten-
tarakɨt te God ke maamrer
naiu nɨpaa ein naa, hɨrak
kɨkɨak Jisas hɨrak pɨke kekrit
kepu.
31 *God kɨkɨak keriyaak
kan ketikerek tau. Hɨrak kau
menep his yaaim kerek mɨt

* **5:19** Ap 12:7-10 * **5:26** Mt 14:5 * **5:28** Ap 4:18; Mt 27:25 * **5:29** Ap 4:19
* **5:30** Ap 3:15 * **5:31** Ap 2:33-34; Ef 1:20; Hi 2:10, 12:2

iuwe newiyen. Hɨrak kɨre
mɨtɨk iuwe kinɨn mɨt hɨrak
kakɨkaap mɨt ne Isrel te hɨr
enweikɨn sip enwet menmen
enum te hɨrak kakɨsak men-
men enum hɨr nɨrɨakem.
32 *Haiu mewepyapɨr men-
men im. Hɨmɨn Yaaik kerek
God kewet mɨt ek te hɨr nis-
esik, hɨrak kewepyapɨr men-
men im."

*Mɨtɨk Gameliel katɨp
kaunsil te hɨr ap nanɨnep mɨt
aposel nani au emɨt*

33 *Mɨt ne kaunsil nemtau
hɨm im nepei au, hɨr nine
han enuk wɨsenuk hɨr han
kitet nanɨnep aposel nanɨnɨp
nanɨnepi.
34 *Au, mɨtɨk kiutɨp ke
kaunsil niuk mɨrak Gameliel
hɨrak mɨtɨk ke Farisi kerek
hɨr ninɨn nises hɨm lo me
Moses, hɨr mɨt han kitet
hɨrak iuwe, hɨrak kerp ni-
naan me kaunsil katɨp mɨt
hɨr nansiuwe aposel nanɨno
wit eik nanɨno nanɨkre haau
ham.
35 Hɨr epei nen wit eik,
hɨrak katɨp mɨt ne kaunsil
kar ik: "Yi mɨt ne weiwɨk
me Isrel. Yi han ekitet werek
werek menmen yi hanhan
yairɨak mɨt in em.
36 *Nɨpaa mɨtɨk Tiudas
kekrit katɨp hɨrak mɨtɨk
iuwe, te mɨt 400 nererik
nisesik. Au, mɨt nakɨp kaa
te mɨt nɨpaa nisesik nokɨn
nanɨno.
37 *Me wɨ nɨpaa mɨt newis
niuk me mɨt yapɨrwe mekre
tɨwei me gavman, mɨtɨk Ju-
das ke wit iuwe Galili kari
han ke mɨt hɨr nisesik te hɨr
mɨt han nakɨp kaa, mɨt kerek
nisesik hɨr nokɨn nanɨno.
38 Te in ek hi hetpi me men-
men me mɨt in. Yi ap eirɨak
enum me mɨt in au, eiwisi
enɨt. Menmen im hɨr nis-
esim hɨram han ke mɨt kere-
mem te hɨram mami mamɨt.
39 Au en, menmen im God
hɨrekes kɨrɨakem, te yi ap
eiyinɨn mɨt in me menmen
au, eiyɨntar yi eiyɨrtei yi
yetike God yenepan hɨrak
kakɨkepi." Hɨrak katɨp epei
au, mɨt ne kaunsil nises hɨm
mɨrak.

*Mɨt aposel hɨr han yaaik
mɨt nerekyor enum nentar hɨr
ne Krais*

40 *Hɨr nesiuwe mɨt nen
neithis aposel neri nan, hɨr
natɨp plisman nanɨp neri-
uwe nɨpɨn. Hɨr nanɨp neri-
uwe nɨpɨn, hɨr neriuweti nen
netpor hɨm manp te hɨr ap
pɨke nantɨp mɨt hɨm kerek
nɨpaa Jisas epei ketpim, au
meit.
41 *Aposel nɨnaaiwɨr
wɨnak ke kaunsil han yaaik
nentar hɨr nertei God han
kitet hɨr yaain te hɨr mɨt han
nanɨp nentar hɨr nises hɨm
me Jisas.
42 *Hekrit hekrit neit
wɨnak iuwe ke God kekite
wɨnak ke mɨt hɨr wen natɨp
mɨt miyapɨr hɨm yaaim me
Jisas kerek hɨrak Mɨtɨk God
kehimɨtanek kakɨkaap mɨt
nantike God nanu.

* **5:32** Ap 1:8 * **5:33** Ap 7:54 * **5:34** Ap 22:3 * **5:36** Ap 21:38 * **5:37** Lu 2:1-2 * **5:40** Ap 4:18 * **5:41** Mt 5:10-12; 1Pi 4:13 * **5:42** Ap 9:22, 17:3

6

Hɨr nehimɨtan mɨt hispɨnak wik (7) nɨkaap mɨt aposel

1 *Maain wɨ ham, mɨt
nises hɨm me Krais hɨr nɨre
yapɨrwe. Mɨt nises hɨm me
Krais kerek natɨp hɨm Grik,
hɨr nemtaantɨwo neriuwe
mɨt nises hɨm me Krais hɨr
natɨp hɨm Hibru. Mɨt natɨp
hɨm Grik hɨr natɨp nar ik:
"Mɨt ap newet miyapɨr han
kerek mɨkaan nɨr naa epei
nɨnaiwɨri, mɨt han ap nekepi
newetɨr menmen nɨnpɨn
werek au."
2 Te mɨt aposel hiswiyen
wik (12) nenɨne mɨt yapɨrwe
nises hɨm me Krais netpor
nar ik: "Haiu mɨt aposel
emwet mɨt miyapɨr pewek
me nɨnpɨn menmen meiyam
te haiu ap mewepyapɨr hɨm
me God au emɨt.
3 *Te naiu yinan yi
yɨnyatɨn mɨt hispɨnak wik
(7) hɨr mɨt yaain God Hɨmɨn
Yaaik kau han kɨr hɨr nertei
menmen werek werek haiu
mehimɨteni hɨr naanmɨpre
menmen im.
4 Hɨr enrɨak menmen im
te haiu mehimɨtan hɨras
haiu hekrit hekrit mitehi
God menmen, haiu matɨp
mewepyapɨr hɨm me Krais."
5 *Mɨt miyapɨr yapɨrwe
hɨr han yaaik neriuwe hɨm
me mɨt aposel te hɨr ne-
himɨtan mɨt hispɨnak wik
(7). Hɨr nehimɨtan Stiven,
hɨrak mɨtɨk kises hɨm me
God iuwe, God Hɨmɨn Yaaik
kau kekre han kɨrak iuwe.
Hɨr nehimɨtanek kekite Filip,
Prokoras, Naikena, Taimon,
Pamenas, hɨr netike Nikolas,
kerek nɨpaa ke wit Antiok.
Hɨrak ap ke weiwɨk me Isrel
te hɨrak nɨpaa keweikɨn sip
kewet menmen enum kises
hɨm me Moses.
6 *Hɨr neit mɨt in neriyei
neri nen mɨt aposel. Hɨr
nitehi God ke mɨt in, hɨr ner
neit mɨt in neriyei neri nen
mɨt aposel. Hɨr nitehi God
ke mɨt in, hɨr newis his mau
paan kɨr niutɨp niutɨp ne-
himɨteni nɨrɨak menmen hɨr
nɨpaa netpim.
7 *Mɨt miyapɨr neiyan
yapɨrwe neit Jerusalem
nemtau hɨm me Krais, hɨr
nisesim. Mɨt pris hɨr newet
God menmen me mɨt, hɨr
yapɨrwe nises hɨm yaaim me
Krais.

Mɨt han ne Isrel neithis Stiven neriyaak neiyɨk nen kaunsil

8 *Hɨrak Stiven kerek
kises hɨm me Krais,
God kerekɨwek yaaim,
kewetɨwek menmen iuwe
mɨrak te hɨrak kɨrɨak men-
men yaaim mirakel kɨkaap
mɨt kerek hɨr nɨnap o
menmen yapɨrwe manɨp te
hɨr nɨre yaain.
9 Te mɨt han netikerek
nenehan. Mɨt in hɨr ne
wɨnak kerek mɨt nererik
nekine hɨm me Moses
nekrerek. Niuk me wɨnak
ik hɨram Friman kentar
mɨt nɨpaa nepu enum
nɨrɨak menmen nanɨt pewek
mererim au, te in ek hɨr
nɨnaaiwɨr menmen im. Mɨt

* **6:1** Ap 4:35 * **6:3** 1Ti 3:7 * **6:5** Ap 8:5 * **6:6** Ap 13:3, 14:23 * **6:7** Ap 2:41, 16:5 * **6:8** Ap 2:43

in hɨr ne wit Sairini, wit Aleksandria, Silisia ketike provins Esia, hɨr netike Stiven nenehan.
10 *Hɨr nenehan te God Hɨmɨn Yaaik kɨkaap Stiven hɨrak kertei menmen wɨsenum te mɨt en ap natɨp menmen ninɨnek taau.
11 *Hɨr han enuk newet mɨt han pewek te hɨr nan newepyapɨr Stiven natɨp nar ik: "Haiu memtewek hɨrak katɨp enum me Moses ketike God."
12 Mar im hɨr nari han ke mɨt yapɨrwe hɨr han enuk hɨr netike mɨt iuwe ne kaunsil netike mɨt ninɨn nertei hɨm lo me Moses hɨr nan netɨwekhis neriyaak neiyɨk nen wɨnak ke kaunsil.
13 *Hɨr neithis mɨt han nan nemitɨwekpɨn natɨp nar ik: "Hekrit hekrit mɨtɨk ik hɨrak katɨp enum me wɨnak iuwe ke God ik ketike hɨm lo me Moses.
14 Haiu memtau hɨrak katɨp Mɨtɨk Jisas ke Nasaret kakwen wɨnak iuwe ke God ik e kaknip haiu mɨt emises hɨm ham me hɨm nɨpaa Moses kewisɨm kewetaiyem."
15 Mɨt yapɨrwe neit wɨnak ke kaunsil nɨrapɨre Stiven nɨr ninaan mɨrak hɨram mɨre ninaan ke mɨtɨk ensel ke wit ke God, hɨram merhɨhe.

7

Stiven katɨp mɨt ne kaunsil hɨm mɨrak

1 Mɨtɨk iuwe hetpris kinɨn mɨt pris han, hɨrak kitehi Stiven kar ik: "Menmen mɨt in netpaiyem nɨpaa ti hetpim o au?"
2 *Stiven kewenhi ketpor kar ik: "Nai yinan yetike haairer, yi eiyɨmtau hɨm mai. Nɨpaa enum eik Ebraham hɨrak maam nɨpu kaiu ken wit Heran wen au, hɨrak kepu wit Kaldia, God hɨrak yaaik kerhɨhe kewepyapɨr hɨrekes
3 katɨp Ebraham kar ik: 'Ti enaaiwɨr wit kit ik e, haairer, paaprer nit, ti eno tɨ hak hi tewen ateiknutek.'
4 Hɨrak katɨp epei au, Ebraham kɨnaaiwɨr wit ke mɨt ne Kaldia ken kau wit Heran. Hɨrak kau en ere haai kɨrak epei kaa te maain God kesiuwerek ken wit kerek yi mɨt in yewi.
5 *Hɨrak kau en me wɨ eim, te God ap kewetɨwek tɨ kei kike kiutɨp au. God katɨp Ebraham hɨrak kakwetɨwek tɨ kaktike nepenyerer nɨrak hɨr nantɨwek. Wɨ God katɨp Ebraham hɨm im, Ebraham ap kine nɨkerek wen au.
6 *God katɨp Ebraham hɨm im, hɨrak katɨp kar ik: 'Nɨkerek ni nanu tɨ hak ere 400 tito. Hɨr nanu enum mɨt nanrekyor enum, hɨr nanre mɨt enun nekre wɨnak enuk hɨr nanrɨak menmen nanɨt pewek mererim au.
7 *Maain hi anep mɨt kerek nanrɨak nepenyerer ni enum, hi anɨp erekyor enum te hi eriyei nepenyerer ni nanɨnaaiwɨr wit enuk ek

* **6:10** Lu 21:15 * **6:11** Mt 26:59-61 * **6:13** Jer 26:11 * **7:2** Jen 11:31–12:7 * **7:5** Jen 15:18 * **7:6** Jen 15:13-14; Eks 12:40 * **7:7** Eks 3:12 * **7:8** Jen 17:9-14

nanɨnen tɨ ik nanises hɨm
mai nanwenanɨpi.’
8 *Hɨrak katɨp epei au,
God kewet Ebraham hɨm
hɨrak kakisesim me hɨrak
kerekir yɨnk kɨrak keteikɨn
mɨt hɨrak kises God hɨrakɨt
tekiyakɨt tau teit. Maain
hɨrak kine nɨkan kɨrak
Aisak. Hɨrak kepu me wɨ
hispɨnak wikak (8), haai
kɨrak kerekir yɨnk kirak.
Maain hɨrak Aisak kɨre
iuwe, hɨrak kine Jekop, te
hɨrak kerekir yɨnk kɨrak.
Maain Jekop kɨre iuwe hɨrak
kerekir yɨnk ke nɨkerek
hiswiyen wik nɨrak (12). Hɨr
maamrer nɨpu naiu.

9 *“Maain hɨr nɨre iuwe
hɨr han menepep nɨkik kɨr
Josep te hɨr nesiuwerek ken
his me mɨt nanɨno Isip hɨr
neit pewek mererik. Josep
kɨrɨak menmen keit pewek
mererim au, te God kau
ketikerek naanmɨprewek.

10 *God kekepik keriuwe
menmen enum yapɨrwe epei
man mɨt nerekyɨwekem. Wɨ
kerek Fero mɨtɨk iuwe ke
wit iuwe Isip kari Josep kan
kɨrek, God kekepik hɨrak
katɨp hɨm yaaim kertei men-
men werek werek. Fero epei
kɨrek hɨrak kehimɨtanek
hɨrak kinɨn naanmɨpre wit
iuwe Isip ketike wɨnak
yapɨrwe me mɨtɨk iuwe Fero.

11 *“Maain wɨ man tɨ hawɨ
au te ni mɨr mewo au maa
meit wit Isip kekite wit Ke-
nan. Menmen im mewaank
mɨt yapɨrwe, maamrer nɨpu
naiu nɨnatɨn menmen au.

12 *Maain Jekop kemtau
menmen meit wit Isip, hɨrak
keriuwet nɨkerek, hɨr maam-
rer nɨpu naiu, hɨr ninɨn nen
Isip nanɨt menmen.

13 *Maain hɨr pɨke
nen neteipim te Josep
kewepyapɨr hɨrekes ke
heiyiuwerer nɨrak kerek hɨr
han kitet nɨpaa ein hɨrak
kaa. Marik Fero kertei Josep
heiyiuwerer nɨrak, haai
kɨrak hɨr nepu.

14 *Josep katɨp heiyiuw-
erer nɨrak kar ik: ‘Yi eitɨp
haai kai hɨrak ketikewi,
miyapɨr ni nɨkerek ni yi
einen eiyu wit Isip.’ Mɨt
miyapɨr hɨr yapɨrwe nar ke
75 mɨt.

15 *Epei au, Jekop ketike
nɨkerek nɨrak nepenyerer
nɨrak nekiuwe nen Isip nau
en ere hɨrak ketike nɨkerek
nɨrak, kerek maamrer nɨpu
naiu, hɨr ne mɨt hɨr naa.

16 *Nepenyerer neit herwe
yɨnk neiyɨk nen wit Sikem
hɨr newisɨm mekre han
kerek nɨpaa Ebraham kewɨr
pewek ketnik ke mɨt ne
weiwɨk miutɨp me mɨtɨk
Hemo.

17 *“Wɨ epei man menep
kerek God kakises hɨm nɨpaa
hɨrak katɨp Ebraham em me
kakwetɨwek tɨ me wit Ke-
nan, mɨt haairer ne weiwɨk
maiu hɨr nɨre yapɨrwe neit
wit Isip.

* **7:9** Jen 37:11, 28, 39:1-3, 21-23 * **7:10** Jen 41:37-44; Sam 105:21 * **7:11** Jen 41:54 * **7:12** Jen 42:1-5 * **7:13** Jen 45:1-4, 16 * **7:14** Jen 45:9-11 * **7:15** Jen 46:1-7, 49:33 * **7:16** Jen 23:2-20, 33:19; Jos 24:32 * **7:17** Eks 1:7-8

18 Hɨr nɨre yapɨrwe
ere mɨtɨk Fero hak kinɨn
naanmɨpre Isip. Hɨrak
ap kises menmen nɨpaa
Josep kɨrɨakem au kɨneinɨm
kentar nɨpaa enum eik Josep
kaa.
19 *Hɨrak kewises maam-
rer naiu, hɨrak kewaanki.
Hɨrak kenipor hɨr newɨr
nɨkerek hemkre tu nen wit
eik te hɨr au nani.
20 *Me wit im e, Moses
miye pɨrak hɨre winaak
hɨrak yaaik wetpen. Miye
haai naanmɨprewek neit
wɨnak ere wenke wikak.
21 *Wenke wikak o, miye
haai nɨrak newisɨk keit wit
eik nises hɨm me mɨt iuwe
ninɨn naanmɨpre Isip. Hɨrak
kaa au. Nɨki pe mɨtɨk iuwe
Fero hɨre wɨrek weriyaak
wetɨwekhis naanmɨprewek
hɨrak kɨre nɨkan kɨre.
22 Mɨt ne Isip neteiknɨwek
menmen yapɨrwe hɨr
nerteiyem te hɨrak kɨre
mɨtɨk iuwe katɨp hɨm yaaim
kɨrɨak menmen yaaim kertei
menmen yapɨrwe.

23 “Maain Moses kepu 40
tito epei au, hɨrak kare ka-
kno kakɨr nɨrak yinan ne
weiwɨk miutɨp mɨrak me Is-
rel.
24 *Hɨrak ken en kɨr mɨtɨk
ke Isip kɨrɨak mɨtɨk ke Is-
rel menmen enum te hɨrak
Moses kekepik kenep ke Isip
kakɨp kaa.
25 Hɨrak han kitet mɨt
ne weiwɨk miutɨp mɨrak
nanɨrtei God kehimɨtanek
te hɨrak kakɨkepi hɨr
nanɨnaaiwɨr Isip te hɨr au
netari.
26 Wɨ ham hɨrak kɨr
mɨtɨkɨt wik te weiwɨk miutɨp
mɨrak tenepakɨt te hɨrak
kereksir ketpɨwekɨt kar ik:
‘Emɨt! Yi mɨtɨkɨt yi te maam
kiutɨp. Yi ap te yi yɨrɨakakɨt
enum emɨt!’
27 Au, hɨrak kerek kɨrɨak
keiyak enum keriuwet Moses
ken ketpɨwek kar ik: ‘Ti
enopɨn. Keimɨn kehimɨtenut
ti mɨtɨk iuwe naanmamprai
erehirawɨr hawɨr wenepakɨt
me menmen?
28 Ti han kitet ti eiyep har
ke nepɨp ti enep kei ke Isip
a?’
29 *Moses kemtau men-
men mɨtɨk ketpɨwekem,
hɨrak han kitet mɨtɨk iuwe
kakɨmtau hɨrak kenep mɨtɨk
ke Isip kaa te hɨrak kɨnaain
kɨnaaiwɨr Isip kɨrɨr ken
yanɨmɨn kɨpiun wit Midian
kau en. Hɨrak kau en o, hɨrak
kine nɨkerek hɨrakɨt wik.
30 *Hɨrak kepu wit Midian
kau en ere 40 tito. Wɨ
ham, ensel ke God kɨsawɨn
kekre nu, hɨrak kenip si
metnen mau nu keit wit
tenhaan weinɨk menep
mɨniu (o neiyɨp) Sainai.
Hɨrak kewepyapɨr hɨrekes
kekre nu kerek Moses kɨrek
si metnen mewik.
31 Moses kɨrek si metnen
mewik, te hɨrak kehɨnhɨn
ken menep kakɨrek. Hɨrak
ken menep kakɨrek, hɨrak
kemtau God ketpɨwek.
32 Hɨrak ketpɨwek kar ik:
‘Hi God ke maamrer nɨpu nit.
Hi God ke Ebraham, Aisak,

* **7:19** Eks 1:10-22 * **7:20** Hi 11:23; Eks 2:2 * **7:21** Eks 2:3-10 * **7:24** Eks 2:11-15, 21-22 * **7:29** Eks 18:3-4 * **7:30** Eks 3:10

Jekop.' Moses hɨrak kepɨrpɨr
kɨnapen kɨkɨamnaan kɨrek
au.
33 Mɨtɨk Iuwe God
ketpɨwek kar ik: 'Ti eket
su mit. Tɨ ik ti herp en,
hɨrak tɨ holi hi hehimɨtanek
hɨrak kai hentar hi hewik. Hi
hanhan ti han ekitɨta.
34 Hi epei hɨr menmen
enum mɨt nɨrɨak mɨt ne
weiwɨk miutɨp mai neit Isip.
Hi hemtau hɨm mɨr hɨr natɨp
nenepɨp te hi han akepi. Ti
enen in ewisa hi heriuwetit ti
eno Isip.'
35 "Moses hɨrak mɨtɨk
kerek mɨt ne Isrel nɨpaa
netpɨwek nar ik: 'Keimɨn ke-
himɨtenut ti naanmamprai
erehirai haiu mɨt menehan
menepan me menmen?
Taau!' Hɨrak kerekek God
keriuwetek ken naanmɨpri,
ensel ke God kekre nu sitaak
hɨrak kekepik.
36 *Hɨrak kekepik, hɨrak
Moses keriyei mɨt nɨnaaiwɨr
Isip, hɨrak kɨrɨak menmen
yaaim iuwe mirakel nɨpaa
mɨt nɨrem au keit wit Isip
ketike Wan kɨre Yɨwir, ketike
wit tenhaan weinɨm ere 40
tito.
37 *Moses kerekek hɨrak
katɨp mɨt ne Isrel kar ik: 'God
hɨrak kakweti mɨtɨk hɨrak
profet kakɨr ke hi hɨrak keri-
uweta, hɨrak ke yi mɨt te yi
yayɨmtau hɨm mɨrak.'
38 *Moses nɨpaa kepu
ketike mɨt ne Isrel nererik
nau wit tenhaan weinɨm,
kerek mɨt newi au. Hɨrak
kepu ketike maamrer naiu
netike ensel kerek ketpɨwek
keit miniu (o neiyɨp) niuk
mɨrak Sainai. Hɨrak keit hɨm
me God hɨram mamkaap mɨt
nanu nanɨt tipmain tipmain
enum eik hɨrak kewetaiyem.
39 *"Au, maamrer nai
nɨneinɨk nises hɨm mɨrak au.
Hɨr neweikɨn sip newetɨwek,
nekre han kɨr hɨr hanhan
pɨke nanɨno Isip,
40 *te hɨr natɨp Eron nar
ik: 'Ti eime menmen mɨre
bulmakau hɨram mamɨr ke
God kaiu hɨram maminɨn
mamno naanmamprai. Haiu
mepɨtari Moses hɨrak kerek
keriyai meit Isip kerai kan,
hɨrak kepeit mɨniu (o neiyɨp)
o hɨrak keit neiyɨn o mekam
makɨp. Ekɨt en ekɨt!'
41 Me wɨ im hɨr nime nu
mɨre bulmakau, hɨr nenep
samiyak neit hemkre neiyɨm
nehɨnek, nemaniyek naam
teipe menmei menmei mi-
unewek neiyɨm nɨrɨre.
42 *Hɨr nemaniyek nɨrɨre
o, God keweikɨn sip kewetɨr
kewisi hɨr newenɨpi hɨr mau
nepni. Hɨm God hɨrak kewet
mɨt profet em hɨr newisɨm
mau tɨwei matɨp mar im:
'Yi mɨt ne Isrel. Me 40 tito
yi ap yenep samiyak
yeit hemkre yeiyɨm
yehɨnem au. Yi yewet
tɨpir ham em.
43 Yi yɨnan weisaak me yɨnk
me meme me tɨpir
Molok kerekek. Hi
au. Yi yɨnan menmen
mɨre me tɨpir Refan
yi yɨrɨakem. Im em
hɨram mɨre ninaan

* **7:36** Eks 7:3, 14:21; Nam 14:33 * **7:37** Ap 3:22 * **7:38** Eks 19:3; Diu 5:5, 9:10; Ap 7:53 * **7:39** Nam 14:3 * **7:40** Eks 32:1-6, 23 * **7:42** Jer 19:13; Emo 5:25-27

mau teinɨk mi yi
yimaam yewenɨpi
niuk mɨr. Hi au. Te
maain hi tewen eri-
uwet mɨt nepan ne wit
Babilon hɨr nanɨnen
nantihis nanri nanɨno
yi eisipat wit kɨr yi
eino ein.’

44 *“Maamrer naiu
neremɨme weisaak kɨr neit
wit tenhaan weinɨm mɨt ap
newi. Weisaak ik keteiknor
hɨrak God kau ketikeri.
Hɨr epei nimaak kar ke
nɨpaa God katɨp Moses
keteiknɨwek han kɨrak hɨrak
kimaak.

45 *Maain nɨkerek nɨr neit
weisaak kɨr ke haairer te hɨr
netike Josua neiyɨk nen, hɨr
nari tɨ ke mɨt ap ne weiwɨk
me mɨt ne Isrel. God kepɨr
mɨt in nen naa te mɨt ne
Isrel nekrehɨr kɨr. Weisaak
kɨr kepu keit wit Isrel ere wɨ
Devit naanmɨpre mɨt en.

46 *God hanhan Devit
te Devit kitɨwekhi kakime
wɨnak ke God kerek
maam nɨpu kaiu Jekop
kewenɨpiyek.

47 *Au, Solomon, Devit
nɨkan kɨrak hɨrak kime
wɨnak eik e.

48 “God hɨrak mɨtɨk iuwe
ap kepu wɨnak mɨt nimaak.
Au, mɨtɨk profet Aisaia kewis
menmen im:

49 *‘Mɨtɨk Iuwe God hɨrak
katɨp kar ik: “Nepni
hɨram mɨre yeno kai
hi hau en, hi hinɨn
naanmɨpre menmen,
tɨ hɨram mɨre tapɨn
hi hewis hɨt menterim.
Te yi yayime wɨnak
karkeik te hi ehu en?

50 Hi ehu wit karkeik? Hi
hɨrekes epei hewis menmen
yapɨrwe.” ’

51 *“Yi mɨt enun nɨkɨp
paan tokini. Yi yɨre mɨt enun
ap yises hɨm God ketpiyem.
Yi yar ke maamrer ni. Yi
yetikeri ap yises hɨm me God
Hɨmɨn Yaaik au.

52 *Yi eikine niuk me mitɨk
profet kiutɨpen ke mɨt profet
yapɨrwe kerek nɨpaa ein
nepu te maamrer ni ap
nerekyor enum. Taauye! Hɨr
nenep mɨt en kerek nɨpaa
newepyapɨr hɨm natɨp Mɨtɨk
Yaaik Krais God kehimɨtanek
hɨrak kaknen kakɨkepai. Yi
hɨras epei yenep mɨtɨk ik.

53 *Yi keriyen yeit hɨm me
God ensel kewetiyem te yi ap
yisesim au.”

*Mɨt newɨr nan nenep
Stiven hɨrak kaa*

54 *Mɨt ne kaunsil nem-
tau hɨm Stiven epei ketpor,
hɨram merekiror han hɨr
han enuk neriuwerek yehes
matɨn mekeipepam.

55 *Stiven kerek God
Hɨmɨn Yaaik kau kekre
han kɨrak iuwe hɨrak
kɨkɨamnaan kɨr menmen
iuwe me God, hɨrak kɨr Jisas
kerp God his yaaim mɨrak
kerek mɨt iuwe nerpai.

56 *Stiven kɨrek, hɨrak
katɨp kar ik: “Yi eiyɨmtau.
Hi hɨr nepni mewep hi hɨr

* **7:44** Eks 25:40 * **7:45** Jos 3:14-17, 18:1, 23:9 * **7:46** 2Sml 7:1-16; Sam 132:1-5
* **7:47** 1Kin 6:1, 14 * **7:49** Ais 66:1-2 * **7:51** Eks 32:9; Jer 9:26; Ais 63:10
* **7:52** 2Kro 36:16; Mt 23:31 * **7:53** Ap 7:38; Ga 3:19; Hi 2:2 * **7:54** Ap 5:33
* **7:55** Mt 22:44; Ap 2:33-34, 5:31 * **7:56** Kl 3:1

wit ke God kau yaain. Mɨtɨk
Jisas, hɨrak Mɨtɨk ke wit ke
God hɨrak kerp his yaaim
mɨrak."
57 Hɨrak katɨp menmen
im epei au, hɨr mɨt yapɨrwe
nɨnap nenepɨp nemesɨs
nɨkɨp nɨnapen nemtau hɨm
im, hɨr nesiuknen nererik
neweiknɨwek netenenik
58 *neriyaak ken wit eik
ere nɨnaaiwɨr nɨwa ke
wit Jerusalem, hɨr newɨr
nan nakɨp. Mɨt nɨpaa
newepyapɨrek nenke saket
mɨr nokim newisɨm mɨwaai
hɨt me mɨtɨk pipɨak hak niuk
mɨrak Sol, hɨrak naanmɨpre
saket mɨr te hɨr nenep
Stiven.
59 *Hɨr wen newɨr nan
nakɨp, hɨrak Stiven kitehi
God katɨp kar ik: "Mɨtɨk
Iuwe Jisas ti ehɨt hɨmɨn kai."
60 *Hɨrak kitehɨr kewen
ninɨp kɨnap hɨm iuwe,
"Mɨtɨk Iuwe ti ap han
ekitet menmen enum hɨr
nerekyewem." Hɨrak katɨp
menmen im epei au, hɨrak
kaa. Mɨtɨk Sol hɨrak han
yaaik hɨr nakɨp kaa.

8

Sol kare kakɨwaank mɨt miyapɨr nises hɨm me Krais

1 *Me wɨ im mɨt neit
Jerusalem newaank mɨt
miyapɨr kerek nises hɨm
me Krais. Mɨt yapɨrwe
hɨr nises hɨm me Krais
nɨnaaiwɨr Jerusalem nɨrɨr
nen nau nerer wit wit neit
provins Judia kekite provins
Sameria. Hɨr mɨt aposel au,
hɨr wen nau neit Jerusalem.
2 Mɨt han nises hɨm me
God werek, hɨr neit Stiven
herwe yɨnk kɨrak nen newep
hei newisɨk, hɨr nɨkɨtek hɨm
iuwe.
3 *Hɨr nɨkɨtek te Sol kare
kakɨwaank mɨt miyapɨr
nises hɨm me Krais. Hɨrak
ken kerer wɨnak wɨnak kari
mɨt miyapɨr ken kewisi nen
nekre wɨnak enuk.

Mɨt newepyapɨr natɨp hɨm yaaim me Krais neit provins Sameria

4 Mɨt nises hɨm me Krais
kerek nɨpaa nɨrɨr nɨnaaiwɨr
Jerusalem nen ein ein natɨp
mɨt miyapɨr hɨm me Krais.
5 *Mɨtɨk niuk mɨrak Filip
ken wit Sameria katɨp mɨt
ne mɨtɨk Krais kerek God ke-
himɨtanek kan kɨkaap mɨt.
6 Mɨt miyapɨr yapɨrwe hɨr
han kiutɨp newis nɨkɨp nises
menmen hɨrak ketpim nen-
tar hɨr nɨr menmen yaaim
hɨrak kɨrɨakem keiyɨm
kɨkaap mɨt.
7 *Hɨrak kepɨr herwe
enum hɨram menepɨp
menpɨn mekeipɨn mɨt, hɨrak
kɨkaap mɨt hɨt maa o mɨt hɨt
enum hɨr nɨre yaain,
8 te mɨt neit ein han yaaik
nepu.
9 Mɨtɨk hak niuk mɨrak Sai-
mon hɨrak kau wit Sameria.
Nɨpaa ere wɨ Filip kan hɨrak
ketenwo henpɨn, kewen
hawɨ menmei menmei
marim te mɨt miyapɨr neit
Sameria hɨr han kɨr kekrit.

* **7:58** Ap 22:20 * **7:59** Sam 31:5; Lu 23:46 * **7:60** Lu 23:34 * **8:1** Ap 7:58, 8:4, 11:19 * **8:3** Ap 9:1, 13, 22:4, 26:9-11 * **8:5** Ap 6:5 * **8:7** Mt 10:1

Hɨrak kewenɨpi hɨrekes
hɨrak iuwe.
10 Mɨt yapɨrwe neit Same-
ria, mɨt iuwe, mɨt weinɨn, hɨr
nemtau hɨm mɨrak nisesik.
Hɨr natɨp nar ik: “Mɨtɨk ik
hɨrak ketenen menmen me
God iuwe hɨrak kɨre God.”
11 Mɨt en hɨr nisesik iuwe
nentar me wɨ yapɨrwe hɨrak
kenipi hɨr han kɨr kekrit
keriuwe menmen hɨrak
kɨrɨakem.
12 Te maain Filip kan katɨp
mɨt miyapɨr hɨm me God
kakinɨn naanmampre mɨt,
ketpor hɨm me Jisas Krais,
mɨt miyapɨr yapɨrwe hɨr
neweikɨn sip newet Saimon,
hɨr nises hɨm im te Filip
kɨkɨri.
13 Saimon hɨrkes kises hɨm
me Krais, Filip kɨkɨrek. Epei
au, hɨrak kises Filip menep
menep kɨre wariyakɨt kɨrak,
hɨrak kɨr menmen yaaim
iuwe hɨrak kɨrɨakem kɨkaap
mɨt keriuwerem te hɨrak han
kɨrak kekrit.
14 Mɨt aposel neit
Jerusalem nemtau mɨt ne
Sameria nises hɨm me God,
hɨr neriuwet Pita kekite Jon
hɨrakɨt ten Sameria.
15 Hɨrakɨt ten tiun Same-
ria, hɨrakɨt titehi God te God
Hɨmɨn Yaaik kaku han ke mɨt
in,
16 tentar God Hɨmɨn Yaaik
ap kan kewi wen au. Filip
kɨkɨri kekine niuk me Jisas
kerekek.
17 *Pita ketike Jon tewis his
mɨrakɨt mewi te God Hɨmɨn
Yaaik kan kau han kɨr.
18 Saimon kɨr aposel tewis
his mɨrakɨt mau mɨt God
Hɨmɨn Yaaik kan kewi, te
hɨrak katɨp kakwet Pita
kekite Jon pewek
19 ketpɨwekɨt kar ik: “Yi
yenipa hi hertei menmen im
te hi ewis his mamu mɨt, God
Hɨmɨn Yaaik kakwi.”
20 Pita kewenhi kar ik: “Hi
hanhan ti hetike pewek mit
yaino si tatɨkneni yentar
ti han kitet ewɨr pewek
ehɨt menmen yaaim me
God hɨrak kewet mɨt en em
weinɨm.
21 *Menmen im hɨram
menmen mit au, mentar God
kɨr han kit hɨrak yaaik au.
22 Ti eweikɨn sip ewet men-
men im me ti han kitetim,
ehitehi God kakɨsak men-
men enum ti han kitetim.
23 *Hi hertei ti han enuk
hemkre menepam heriuwe
menmen haiu mɨrɨakem.
Menmen im enum mau
mekre han kit metenɨnit mar
ke waai mesenkek mɨtɨk hak
his mɨrak keit wɨnak enuk.”
24 Saimon katɨp Pita kekite
Jon: “Yi eiyitehi God ke hi te
menmen ti hetpim ap mam-
nen mamrewaank.”
25 Pita ketike Jon tatɨp
menmen hɨrakɨt terteiyem
me Jisas Krais, hɨrakɨt
tetpor hɨm me God. Epei
au, hɨrakɨt pɨke tepno
Jerusalem, hɨrakɨt ten tatɨp
mɨt miyapɨr hɨm me God
terer wit wit me provins
Sameria ere hɨrakɨt tɨpiun
wit Jerusalem.

Filip katɨp mɨtɨk ke Itiopia hɨm yaaim me Krais

26 Pita ketike Jon epei ten,
ensel ke Mɨtɨk Iuwe God kan
katɨp Filip kar ik: “Ti hekrit

* **8:17** Ap 19:6 * **8:21** Sam 78:37 * **8:23** Hi 12:15

ekiuwe eno ere ti epiun
yayiwe kepno Jerusalem ere
wit Gesa.” Nɨpaa mɨt nises
yayiwe ik te in ek au.

27-28 **Filip kemtewek epei
au, hɨrak kekrit ken. Me
wɨ im mɨtɨk hak hɨrak mɨtɨk
iuwe ke wit Itiopia pɨke ka-
kno wit kɨrak kitet yayiwe ik
kepno. Mɨtɨk ik mɨtɨk iuwe
naanmɨpre pewek me mɨte
iuwe mɨt nekine niuk mɨre
nenewe Kwin Kandesi, hɨre
pe kantri Itiopia. Hɨrak ken
wit Jerusalem kewenɨpi God
te hɨrak pɨke kau karis kɨrak
kepnen. Hɨrak kepnen hɨrak
kekine tɨwei nɨpaa profet Ai-
saia kewisɨm.

29 God Hɨmɨn Yaaik katɨp
Filip kar ik: “Ti eno menep
karis im ti etikerek eino.”

30 Hɨrak katɨp epei au, Filip
kesiuknen ken menep kem-
tau mɨtɨk ek kekine hɨm
mau tɨwei nɨpaa profet Ai-
saia kewisɨm. Filip kitɨwekhi
kar ik: “Ti hertei hɨr o as me
menmen ti ekinaam o au?”

31 *Mɨtɨk iuwe eik kewenhi
kar ik: “Markeik te hi
erteiyem? Mɨtɨk ketpo
menmen te hi erteiyem.
Ti enen etikewa ewu in ti
ewepyapɨr menmen te hi
erteiyem.”

32 *Hɨm mɨtɨk hɨrak kek-
inaam hɨram mar im:
“Hɨrak kɨre sipsip mɨt
neriyaak nakɨp hɨrak
ketikeri nenepan au.
Hɨrak kɨre sipsip mɨt
nime tepnek mɨrak
hɨrak katɨp hɨm enum
au, hɨrak kekintɨp.

33 Hɨr nenipek yɨnk enuk,
hɨr nanriyaak kakno
kot mɨt nankepik au.
Keimɨn kakwis niuk
me nɨkerek nɨrak
mamu tɨwei? Hɨrak
mɨtɨk hak ap kak-
wisɨm kakɨntar hɨr
nankɨp kaki, hɨrak ap
kaku tɨ kakine nɨkerek
au.”

34 Mɨtɨk iuwe kitehi Filip
kar ik: “Ti etpo profet katɨp
keimɨn? Hɨrak hɨrekes o
mɨtɨk hak?”

35 Filip ketpɨwek menmen,
hɨrak katɨp me hɨm ek hɨrak
kekinam te hɨrak ketpɨwek
hɨm yaaim me Jisas.

36 *Hɨrakɨt tepno yayiwe
tɨpiun wit heipun mɨwaairi
te mɨtɨk iuwe katɨp, “Ahɨrek!
Tɨpar mei mɨwaai in. Ap
menmen mei meiyepeta te ti
ekɨra au.”

37 [Filip kewenhi, “Hi ekrit
te ti hises Jisas Krais heriuwe
han kit.” Hɨrak kar ik: “Hi
han kitet Jisas hɨrak Nɨkan
ke God kerekek.”]

38 Hɨrakɨt tatɨp epei au,
mɨtɨk iuwe katɨp mɨtɨk
naanmɨpre karis hɨram
merp, te hɨrak ketike Filip
tenke ten tɨpar, Filip kɨkɨrek.

39 *Hɨrakɨt tɨnaaiwɨr tɨpar
tɨniu ten, God Hɨmɨn Yaaik
keithis Filip keriyaak ken
te mɨtɨk iuwe kerenaan
kɨnketnɨwek kɨrek au. Hɨrak
pɨke kau karis kitet yayiwe
han yaaik ken nɨrak en.

40 *Te God Hɨmɨn Yaaik
hɨrak kari Filip ken. Hɨrak

* **8:27-28** Ais 56:3-7 * **8:27-28** Ap 9:22, 17:3 * **8:31** Jo 16:13 * **8:32** Ais 53:7-8 * **8:36** Ap 10:47 * **8:39** 1Kin 18:12 * **8:40** Ap 21:8

keriyaak ken, te hɨrak kere-
naan kɨr hɨrekes hɨrak keit
wit Asdot. Hɨrak keke tɨ ken
kerer wit wit kewepyapɨr
hɨm yaaim me God ere hɨrak
kɨpiun wit Sisaria.

9

Sol keweikɨn sip kewet menmen enum kises hɨm me Jisas

1 *Filip wen kɨrɨak men-
men, mɨtɨk Sol wen katɨp
enum kaknep mɨt miyapɨr
nises hɨm me God. Hɨrak
ken kɨr mɨtɨk iuwe pris
kerek kinɨn naanmɨpre pris
yapɨrwe,
2 hɨrak kitɨwekhi kakɨt
tɨwei keiyɨm kakno wɨnak
me mɨt ne weiwɨk me Isrel
hɨr nau nererik nekine hɨm
me Moses neit wit Damaskas.
Tɨwei ik katɨp hɨram yaaim
te Sol kɨr mɨt miyapɨr kerek
nises hɨm nɨpaa Jisas ketpim,
hɨrak kaktorhis kakriyei
kakri kaknen wit Jerusalem.
3 Hɨrak keit tɨwei
epei au, hɨrak ken wit
Damaskas. Hɨrak kepno
menep, si mewenɨn waswas
moke nepni man mɨr
meweiknɨwek.
4 Hɨrak kenkewɨn kɨwaai tɨ
kemtau mɨtɨk keit ein katɨp
kar ik: “Sol Sol ti henmak te
ti erekyo enum?”
5 *Sol kitɨwekhi kar ik:
“Mɨtɨk Iuwe ti keimɨn?”
Hɨrak ketpɨwek kar ik: “Hi
Jisas kerek ti herkyo enum.
6 Ti ekrit eno wit
Damaskas. Maain ti heit en,
mɨtɨk hak kaknen kakɨtput
menmen ti ehisesim.”
7 Hɨr mɨt kerek netike Sol
nitet yayiwe nen, hɨr nerp
neit. Hɨr nemtau hɨm te hɨr
ap nɨr mɨtɨk keimɨn katɨp.
8 Jisas ketpɨwek nepei au,
Sol kekrit kesiupan nanamɨr
te hɨrak ap kɨr menmen au.
hɨrak nanamɨr toto, te mɨt
netikerek netɨwekhis ner-
iyaak neiyɨk nen Damaskas.
9 Hɨr nɨpiun Damaskas, me
wɨ wikak Sol epei kɨr men-
men au, hɨrak ap kaam tɨpar
o menmen au.
10 Mɨtɨk kiutɨp kises hɨm
me Jisas kau wit Damaskas
niuk mɨrak Ananaias. Hɨrak
kepu kɨtyak kɨr Mɨtɨk Iuwe
Jisas kan ketpɨwek menmen
kar ik: “Ananaias.” Hɨrak
kekɨke kar ik: “Mɨtɨk Iuwe hi
hepu.”
11 *Mɨtɨk Iuwe ketpɨwek,
“Ti ekrit eno wit niuk mɨrak
“Ya wit kɨpɨrak,” ti eno
wɨnak ke Judas ti eitɨwekhi
ke mɨtɨk ke wit Tasas niuk
mɨrak Sol. Hɨrak prea
kitauhi menmen kepu ek.
12 Hɨrak epei kɨtyak kɨr
mɨtɨk niuk mɨrak Ananaias
kan kewis his menterik te
hɨrak pɨke kakɨr ein ein.”
13 *Ananaias pɨke ketpim,
“Mɨtɨk Iuwe, mɨt yapɨrwe
netpo me mɨtɨk ik e men-
men enum yapɨrwe hɨrak
kɨrɨakem me mɨt nises hɨm
mi neit Jerusalem.
14 *Hɨrak epei kan in kete-
nen tɨwei ke mɨt iuwe pris,
hɨr natɨp hɨram yaaim te

* **9:1** Ap 8:3 * **9:5** Ap 5:39 * **9:11** Ap 21:39 * **9:13** Ap 8:3 * **9:14** Ap 9:1-2, 21; 1Ko 1:2 * **9:15** Ap 25:13, 23, 27:24; Ro 1:5

hɨrak kakɨthis mɨt miyapɨr
neimɨn newenɨpi niuk mit.”
15 *Hɨrak Mɨtɨk Iuwe
Krais ketpɨwek kar ik: “Ti
eno kerekek hentar hi epei
ehimɨtanek kakwepyapɨr
hɨm mai kaktɨp mɨt ap ne
weiwɨk me Isrel em, hɨr
netike mɨt iuwe nɨr netike
mɨt han ne weiwɨk me Isrel.
16 *Hi hɨrekes tewen
eteiknɨwek mekam mamnen
mamkɨp kakɨntar hɨrak
kaktɨp mɨt miyapɨr hɨm
mai.”
17 Mɨtɨk Iuwe katɨp epei
au, Ananaias ken wɨnak ke
Sol kewik, hɨrak kewis his
menterik ketpɨwek kar ik:
“Kai yinak Sol, Mɨtɨk Iuwe
Jisas kerek keweputyapɨr
hɨrekes keit yayiwe te
ti hɨrek, hɨrak hɨrekes
keriuweta hi han. Hɨrak
keriuweta te hi ekepit ti pɨke
ehɨr ein ein, God Hɨmɨn
Yaaik kaku kakɨkre han kit.”
18 Hɨrak katɨp epei au,
menmen mɨre saauk hɨar
mekre nanamɨr kɨrak
mɨnatɨn, te Sol pɨke kɨr
ein ein. Hɨrak kekrit ken,
Ananaias kɨkɨrek.
19 Epei au, hɨrak kaam
menmen hɨrak pɨke man-
penuk keit.

Sol katɨp mɨt hɨm yaaim me Krais keit Damaskas

20 Sol hɨrak kepu ketike
mɨt han nises hɨm me God
neit Damaskas me wɨ ham.
Waswas hɨrak ken wɨnak
ke mɨt ne weiwɨk me Isrel
hɨr nau nererik nekine hɨm
me Moses, hɨrak kewepyapɨr
hɨm me Jisas katɨp mɨt hɨrak
Nɨkan ke God.
21 *Mɨt nemtau hɨm mɨrak
hɨr han kekrit natɨpan nar
ik: “Mɨtɨk ik kerekek hɨrak
keit Jerusalem kenep mɨt
kerek nises hɨm me Jisas a?
Hɨrak kan in te kakɨthis mɨt
kerek newenɨpi niuk mɨrak
kakriyei kakri kakno kakwet
mɨt iuwe pris en?”
22 *Sol keriuwe hɨm iuwe
hɨrak ketpim kari han ke
mɨt yapɨrwe keteiknor Jisas
hɨrak Mɨtɨk Iuwe Krais kerek
God nɨpaa kehimɨtanek te
hɨr mɨt ne weiwɨk me Is-
rel nau Damaskas hɨr ap
nemɨnp hɨm mɨrak.
23 *Wɨ yapɨrwe epei men,
mɨt han ne weiwɨk me Isrel
nau en nererik natɨpan ni-
menɨpɨn Sol nankɨp te
24 mɨt han netpɨwek
menmen hɨr nanrɨakem.
Wɨtaan wanewik hekrit
hekrit hɨr nerp ya weipɨr
ke wit Damaskas nekiwɨwek
hɨr nankɨp.
25 *Au, wɨtaan hak mɨt
kerek nises hɨm mɨrak me
Jisas hɨr netɨwekhis newisɨk
kekre wɨpo wɨsenuk hɨr
nɨkaaip waai nɨnaiwɨrek
ken kekre hei ke han iuwe
keit wit eik keweikɨn wit
Damaskas kekiuwe kerp tɨ
hɨrak kɨrɨr.

Sol keit wit Jerusalem

26 *Sol kɨnaaiwɨr Damaskas
epei ken wit Jerusalem,
hɨrak kare kaku kaktike mɨt
en nises hɨm me Krais. Au,
hɨr ap nemtau hɨm mɨrak.
Hɨr nɨneinɨk nentar hɨr han

* **9:16** 2Ko 11:23-28 * **9:21** Ap 8:3, 26:10 * **9:22** Ap 17:3, 18:5, 28 * **9:23** Ap 23:12 * **9:25** 2Ko 11:32-33 * **9:26** Ga 1:17-19

kitet hɨrak ap kises hɨm me Krais. Hɨr han kitet hɨrak kan kemipɨn kakwenaani kakɨr neimɨn hɨr nises Krais hɨrak kakwisi nanɨno wɨnak enuk.
27 *Hɨr nɨneinɨk te mɨtɨk Banabas ketɨwekhis keriyaak keiyɨk ken mɨt aposel ketpor Sol kitet yayiwe hɨrak kɨr Mɨtɨk Iuwe Jisas, hɨrak ketpɨwek menmen. Hɨrak wen ketpor Sol katɨp mɨt hɨm me Krais ketpor hɨm manp keit wit Damaskas.
28 Hɨrak ketpor epei au, hɨr newis Sol kau ketikeri te hɨrak ken kɨr ein ein keit Jerusalem katɨp hɨm iuwe ketpor hɨm me Jisas. Hɨrak ap kɨnapen au.
29 Hɨrak ketike mɨt ne weiwɨk me Isrel kerek hɨr nertei hɨm Grik, hɨr natɨpan nenehan me Jisas te hɨr nererik nimenɨpɨnek nankɨp.
30 *Wɨ kerek mɨt nises hɨm me Jisas ein nemtewek, hɨr neithis Sol neriuwetek kekiuwe ken wit Sisaria newisɨk kau sip neriuwetek ken nɨrak en wit Tasas.
31 Me wɨ im mɨt ap nenep mɨt nises hɨm yaaim me Jisas te hɨr mɨt yapɨrwe nau neit provins Judia, Galili ketike Sameria hɨr nau werek werek. God Hɨmɨn Yaaik kekepi hɨr nɨnakɨn tokim hɨr nari mɨt han nises hɨm me Jisas Krais hɨr han kitet hɨrak yaaik.

Pita kɨkaap Inias hɨrak kɨre yaaik

32 Pita keke tɨ ken kerer wit wit. Wɨ ham hɨrak ken kɨr mɨt nises hɨm me God neit wit Lida.
33 Hɨrak ken kɨr mɨt neit wit Lida, hɨrak kɨr mɨtɨk niuk mɨrak Inias. Mɨtɨk ik kɨwaai yeno me tito hispɨnak wikak (8) kentar his hɨt maa te hɨrak ap kekrit au.
34 Pita ketpɨwek kar ik: “Inias, Jisas kenipit ti hɨre yaaik. Ekrit ewen laplap ewisɨm emɨntar yeno.” Hɨrak katɨp epei au, mɨtɨk kekrit waswas.
35 Mɨt yapɨrwe nau wit Lida kekite wit iuwe Seron nɨrek hɨrak kɨre yaaik te hɨr neweikɨn sip newet menmen enum nises Mɨtɨk Iuwe Jisas.

Mɨte Dokas waa Pita pɨke kɨkɨa (o kekip) wekrit wepu

36 Mɨte piutɨp niuk mɨre Tabita wepu wit Jopa. Me hɨm Grik hɨr mɨt nenewe Dokas. Hekrit hekrit hɨre wɨrɨak menmen yaaim hɨre wɨkaap mɨt enun menmen auri, hɨre wises hɨm me God.
37 Me wɨ Pita kepu wit Lida, mɨte ip wɨnap hɨre waa. Mɨt miyapɨr han en nises menmen me maamrer nɨr hɨr nɨkɨr yɨnk kɨre newisiye wɨwaai wekre haau mau wɨnak kau niu.
38 Wit Lida hɨrak menep kɨrapɨt wit Jopa te mɨt nises hɨm me God neit ein nemtau mɨt natɨp Pita kepu Lida, te hɨr nesiuwe mɨtɨkɨt wik ten tetpɨwek tar ik: “Ti etikawɨr euno wit kawɨr waswas.”
39 Hɨrakɨt tatɨp epei au, Pita kekrit ketikeret ten. Hɨrakɨt ten tiun wɨnak eik,

* **9:27** Ap 9:4, 20; 1Ko 9:1, 15:8 * **9:30** Ap 11:25; Ga 1:21

hɨr neriyaak ken haau kau niu ein. Miyapɨr yapɨrwe kerek mɨkaan nɨr epei naa, hɨr nerp en nɨkɨtep. Hɨr nɨr Pita epei kan, te hɨr nan neweiknɨwek neteiknɨwek menmen nɨpaa me wɨ hɨre wepu Dokas wekerwo laplap wewet mɨt miyapɨr em neriuwetem.

40 *Pita keriuweti nen witeik, hɨrak kitehɨr kewen ninɨp kitehi God me hɨre. Epei au, hɨrak kerenaan katɨp herwe yɨnk kɨre kar ik: "Tabita ti ekrit." Hɨrak katɨp epei au, hɨre wesiupan naan. Hɨre wesiupan naan wɨr Pita, te hɨre wekrit wau yeno.

41 Hɨre wekrit wau yeno, Pita kɨkɨa hɨre wekrit werp, hɨrak kenɨne miyapɨr mɨt nɨr epei naa nɨpaa ein, hɨr netike mɨt han en nises hɨm me God kewetɨr mɨte ip pɨke wan.

42 Mɨt yapɨrwe neit Jopa nemtau hɨm im te hɨr nises hɨm yaaim me Mɨtɨk Iuwe Krais.

43 *Pita kepu wɨ yapɨrwe kau wɨnak ke Mɨtɨk itai kɨrak Saimon kerek kenip yɨnk me samiyak yaaim me yerkesi.

10

Ensel ke God ken kɨr mɨtɨk Konilias ketpɨwek menmen

1 *Mɨtɨk hak niuk mɨrak Konilias kepu wit Sisaria. Hɨrak mɨtɨk iuwe ke Ami, hɨrak kinɨn naanmɨpre 100 mɨt soldia ne ami ne wit iuwe Itali keit yanɨmɨn.

2 Hɨrak mɨtɨk ik ketike mɨt nau wɨnak kɨrak hɨr han kitet God hɨrak iuwe te hɨr newenɨpiyek. Hekrit hekrit hɨrak kitehi God menmen, hɨrak keit pewek kewet mɨt ne Isrel kerek enun menmen auri kewetɨrem.

3 *Wɨ ham menep hɨnkewɨ hɨrak kepu kɨtyak kɨr ensel kerekek ke God kan ketpɨwek kar ik: "Konilias."

4 Hɨrak Konilias kɨrapɨrwek kepɨrpɨr kitɨwekhi, "Mekam mɨtɨk iuwe?"

Ensel ketpɨwek kar ik: "God han kitetit ti hitɨwekhi hekrit hekrit ti ewet mɨt enun si enuni pewek herekyor yaaim.

5 Te in ek ti esiuwe mɨt han nanɨno wit Jopa hɨr nanɨnantɨn mɨtɨk kerekek niuk mɨrak Saimon. Niuk mɨrak ham hɨrak Pita.

6 *Hɨrak kau wɨnak ke itai kɨrak Saimon, kerek kenip yɨnk me samiyak, hɨrak wɨnak kɨrak kɨwaai tenhaan menep wan eik. Hɨrak kakɨtput menmen te yi eiyisesim."

7 Ensel ketpɨwek epei au, hɨrak ken. Hɨrak ken, Konilias kenɨne mɨtɨkɨt wik tɨrɨak menmen mɨrak tekite mɨtɨk ke ami kiutɨpen. Mɨtɨk ke ami kewenɨpi niuk me God, hɨrak hekrit hekrit kau ketike Konilias naanmɨpre menmen mɨrak me ami.

8 Hɨrak ketpɨwekɨt menmen hɨrak epei kɨrem. Hɨrak ketpɨwekɨtem epei au, hɨrak kesiuweret ten wit Jopa.

Pita kepu kɨtyak kɨr menmen

---

* **9:40** Mk 5:40-41 * **9:43** Ap 10:6 * **10:1** Mt 8:5; Ap 27:1, 3 * **10:3** Ap 3:1
* **10:6** Ap 9:43

9 Hɨrak kesiuweret ten,
wɨtaan hɨrakɨt tɨwaai ya ke
nɨmɨn. Wanewik hɨrakɨt
tekrit tepno menep wit Jopa.
Menep me wepni nɨmɨn
iuwe Pita kɨniu ken kau
wɨnak siup kerek kɨpɨrak
ken kitehi God menmen.
10 Hɨrak Pita kitehi God
menmen, hɨrak nɨnpɨ maak
hɨrak han kitet kakɨm men-
men, hɨrak wen kemeriyor
hɨr wen nɨam mɨwaai si.
Hɨrak kepu en hɨrak kepu
kɨtyak,
11 *kɨr nepni mewep men-
men mɨre laplap mɨt nɨkaaip
waai mewim men pɨnak men
pɨnak, men yinak, men yi-
nak, hɨram mekiuwe man
menep tɨ.
12 Menmen yapɨrwe mau
mekrerem. Samiyak, man-
pen, pewen, kɨrin metike
hore yapɨrwe.
13 Hɨrak kɨrem, hɨrak kem-
tau mɨtɨk ketpɨwek kar ik:
“Pita ekrit emɨp ehɨm.”
14 *Au, Pita ketpɨwek kar
ik: “Auye! Hi nɨpaa ere in
ap haam menmen im hɨm
me Moses mau tɨwei meri-
uwesɨsem mar ik: ‘Yi mɨt ne
Isrel ap eiyɨm samiyak im au
emɨt.’ ”
15 *Hɨrak mɨtɨk ketpɨwek
kar ik: “Menmen God katɨp
hɨram yaaim ti ap etɨp hɨram
enum au emɨt.”
16 Menmen im man mar
wikak. Epei au, menmen
mɨre laplap pɨke mɨniu men
nepni eim.
17 Hɨram mɨniu men nepni
eim, Pita han kitet kar
ik: “Menmen im meteikno
mekam?” Pita han kitetim,
mɨtɨkɨt kerek Konilias nɨpaa
keriuwetet tɨpiun Jopa titehi
mɨt ere tɨnapɨn wɨnak ke
mɨtɨk Saimon, hɨrakɨt terp
ya weipɨr ke nɨwa meweikɨn
wɨnak eik e.
18 Hɨrakɨt tenɨne titehi tar
ik: “Mɨtɨk kiutɨp niuk mɨrak
Saimon Pita kau in o au?”
19 *Pita han kitet menmen
hɨrak epei kɨrem, God
Hɨmɨn Yaaik ketpɨwek kar
ik: “Nɨkɨp emnep emtewek!
Mɨtɨkɨt wikak epei tan
tɨntetnut,
20 te ti ekrit ekiuwe eno
etikeret eino. Ti ap enapen
han ekitet menmen au emɨt.
Hi epei heriuwetet tan.”
21 Hɨrak katɨp epei au,
Pita kekiuwe ken kɨr mɨtɨkɨt
kerek Konilias keriuwetet
tan in, hɨrak ketpɨwekɨt kar
ik: “Hi mɨtɨk yi yɨnyetno.
Yenmak te yi yan?”
22 *Hɨrakɨt tetpɨwek tar
ik: “Mɨtɨk iuwe kinɨn
naanmɨpre 100 mɨt ne ami
keriuwetei haiu man in.
Hɨrak mɨtɨk yaaik han kitet
God iuwe hɨrak kisesik, mɨt
ne weiwɨk me Isrel hɨr
natɨp: ‘Hɨrak yaaik,’ mɨtɨk
ik God kesiuwe ensel kɨrak
ketpɨwek hɨrak kakriuwet
mɨt han nanɨno nantuthis ti
enen wɨnak kɨrak ti etpɨwek
menmen.”
23 *Hɨrakɨt tatɨp epei au,
Pita keriyei keri kan wɨnak
nɨmɨn en, hɨrakɨt tɨwaai en
me wɨtaan. Wanewik hɨrak
kekrit ketike mɨt han ne wit
Jopa hɨr nises hɨm me God,

* **10:11** Ap 11:5-17 * **10:14** Lev 11:1-47; Esi 4:14 * **10:15** Mk 7:15, 19 * **10:19** Ap 11:12, 13:2 * **10:22** Ap 10:1-2 * **10:23** Ap 10:45, 11:12

hɨr netikeret nen.

Pita ken wɨnak ke Konilias

24 Hɨr netikeret nen
ere wɨtaan, hɨr nɨwaai.
Wanewik hɨr nekrit nen.
Me wɨ im hɨr nɨpiun Sisaria
kerek Konilias kemerɨr Pita.
Hɨrak epei kari nei ne
weiwɨk miutɨp mɨrak, netike
nɨrak yinan han hɨr nau
wɨnak.
25 Pita ketikeri nare
nanɨno nɨmɨn en, Konilias
kewenyipɨrek keit ya weipɨr
ke wɨnak kenke kewen ninɨp
kitehɨr menep hɨt mɨrak.
26 *Au, Pita kenipek hɨrak
kekrit, ketpɨwek kar ik: "Ti
ekrit hentar hi ap God au. Hi
mɨtɨk har ke ti kerekek."
27 Pita ketike Konilias
tewepnak ten nɨmɨn en, Pita
kɨr mɨt yapɨrwe nererik nau
en.
28 Hɨrak kɨr mɨt nau en,
hɨrak ketpor kar ik: "Yi mɨt
hɨras yi yertei werek hɨm
haiu mɨt ne Isrel misesim
hɨram meriuwesɨsai mamu
wɨnak ke mɨt ap ne weiwɨk
me Isrel mamɨm menmen
mamtikeri au emɨt. Te God
epei keteikno hi ap han ekitet
mɨtɨk hak enuk kentar hɨrak
ap ke weiwɨk me Isrel au.
29 Wɨ kerek yi yeriuwet
mɨtɨkɨt tan tetauhis, hi ap
hatɨp au. Hi han kerekek. In
ek hi hitihi te yi yenmak yi
yeriuwet mɨtɨkɨt tan tetauhis
te hi han in?"
30 *Konilias katɨp kar ik:
"Mar ke petepin ti han in,
nɨpaseik wɨ tekyaait (4) hi
heit wɨnak kai hi hitehi
God menmen ere menep
hɨnkewɨ. Hi wen hepu in,
hi hɨr mɨtɨk kiutɨp keriuwet
klos merhɨhe kerp ninaan
mai.
31 Hɨrak ketpo kar ik:
'Konilias, God kemtau hɨm
mit ti hitɨwekhi menmen.
Hɨrak han kitet menmen
yaaim ti hɨrɨak mɨt enun si
enuni em.
32 Ti eriuwet mɨt han
nanɨno wit Jopa nanɨnantɨn
mɨtɨk niuk mɨrak Saimon
Pita. Hɨrak kau wɨnak ke
mɨtɨk Saimon kerek kenip
yɨnk me samiyak yaaim
meyerkesi, hɨrak wɨnak
kɨrak kɨwaai tenhaan menep
wan eik.'
33 Hi epei hemtewek,
waswas hi heriuwet mɨtɨkɨt
wik ten tɨntetnut tetuthis
terit tan. Ti mɨtɨk yaaik te ti
etikeret epei yan in. Tɨs, God
kau ketikewai haiu mererik
te haiu mamɨmtau menmen
God ketput ti ewepyapɨrem
etpaiyem."

Pita katɨp hɨm me Krais keit wɨnak ke Konilias

34 *Konilias katɨp Pita epei
au, Pita ketpor kar ik: "Hi
hetpi werek. In ek hi hertei
God hɨrak han kitet mɨt
miyapɨr yapɨrwe nɨpɨran
kerekyor menmen miutɨp.
35 *Weiwɨk miutɨp kere-
mem au. God han yaaik
keriuwe mɨt nerer wit wit
kerek newenɨpiyek nɨrɨak
menmen yaaim nisesik.
36 *Yi yertei hɨm God kewet
haiu mɨt haiu nepenyerer
ne Isrel kewetaiyem. God
kewepyapɨr hɨm yaaim katɨp

* **10:26** Ap 14:13-15; Rev 19:10 * **10:30** Ap 1:10, 3:1 * **10:34** 1Sml 16:7; Ro 2:11; Ga 2:6 * **10:35** Jo 9:31 * **10:36** Sam 107:20; Ais 52:7; Rev 17:4

haiu mamtikerek emu han
kiutɨp mamɨntar Jisas Krais.
Hɨrak Mɨtɨk Iuwe kinɨn
naanmɨpre mɨt yapɨrwe.
37 *Yi yertei nɨpaa Jon
katɨp mɨt menmen ketpor
hɨr enweikɨn sip enwet
menmen enum, hɨrak kɨkɨri.
Hɨrak kɨkɨri epei au, Jisas
kewepyapɨr hɨm me God
mekrit minɨn meit Galili
men merer wit wit meit Isrel.
38 *Yi yertei Jisas ke wit
Nasaret. God kehimɨtanek
kewetɨwek Hɨmɨn Yaaik
kɨrak ken kewik kewetɨwek
menmen iuwe mɨrak
kakɨkepik. Hɨrak ken kerer
wit wit kɨrɨak menmen
yaaim me mɨt, kɨkaap mɨt
kerek Seten kewɨr menmen
mɨrak enum menteri, kekepi
hɨr nɨre yaain kentar God
kau ketikerek kekepik.
39 Haiu mɨt aposel
mewepyapɨr menmen
yapɨrwe hɨrak kɨrɨakem
kerer wit wit ke Isrel, mekite
wit iuwe Jerusalem. Mɨt
iuwe ninɨn naanmɨpre wit
Isrel hɨr netɨwekhis neiyɨk
nen nakɨp newenkekik kau
nu tentarakɨt hɨrak kaa.
40 *Au, me wɨ wikak
hekrit enum eik, God kɨkɨak
hɨrak kekrit kepu hɨrak
kewepyapɨr hɨrekes.
41 *Mɨt yapɨrwe au.
Haiu mɨt aposel kerek
nɨpaa God kehimɨtenai
haiu mewepyapɨr menmen
mɨrak. Hɨrak kekrit kepu
haiu maam tɨpar menmen
metikerek.
42 *Hɨrak ketpai hɨm
manp te haiu mamno
mamwepyapɨr hɨrak mɨtɨk
God kehimɨtanek hɨrak
skelim mɨt nɨpaa naa, mɨt
wen nepu.
43 *Mɨt profet yapɨrwe
nɨpaa newis hɨm mekre
tɨwei mewepyapɨr hɨm me
mɨtɨk ik. Hɨr natɨp mɨt
miyapɨr kerek nisesik, God
kakɨsak menmen enum hɨr
nɨrɨakem kakɨntar menmen
yaaim Jisas kerekyaiyem.”

Mɨt ap ne weiwɨk me Isrel
God Hɨmɨn Yaaik kan kewi

44 *Pita wen ketpor hɨm
mɨrak, God Hɨmɨn Yaaik kan
kau han ke mɨt miyapɨr
kerek nemtau hɨm Pita ket-
porem.
45 Mɨt ne weiwɨk me Is-
rel, kerek nises hɨm me God
nan netike Pita, hɨr nehɨnhɨn
natɨp nar ik: “God epei ke-
siuwe Hɨmɨn kɨrak Yaaik kan
kau haiu mɨt ketike mɨt in
kerek ap ne weiwɨk me Is-
rel.”
46 *Hɨr natɨp menmen ik
nentar hɨr epei nemtau mɨt
in natɨp hɨm ham hɨr hɨras
nepɨtariyem newenɨpi niuk
me God hɨrak iuwe neriuwe
hɨm im. Pita katɨp hɨm iuwe
kar ik:
47 *“God Hɨmɨn Yaaik kan
kau han ke mɨt in kar ke
nɨpaa hɨrak kan kau haiu
mɨt. Keimɨn kaktɨp te mɨt in
ap haiu mamkɨri mamriuwe
tɨpar au a? Auye!”

---

* **10:37** Mt 4:12-17 * **10:38** Mt 3:16; Lu 4:17-20 * **10:40** 1Ko 15:4-7 * **10:41** Jo 14:19, 22-24, 15:27; Ap 1:8; Lu 24:42-43 * **10:42** Ap 17:31; 2Ti 4:1; 1Pi 4:5 * **10:43** Ais 33:24, 53:5-6; Jer 31:34; Dan 9:24 * **10:44** Ap 11:15, 15:8 * **10:46** Ap 2:4, 19:6 * **10:47** Ap 8:36

48 *Hɨrak katɨp epei au,
hɨrak ketpor hɨr nɨkɨri ner-
iuwe tɨpar nekine niuk me
Jisas. Hɨr nɨkɨri epei au, hɨr
mɨt en nitɨwekhi hɨrak kau
ketikeri me wɨ ham.

11

Pita katɨp mɨt nises hɨm me God neit Jerusalem me menmen hɨrak kɨrɨakem

1 Mɨt aposel netike mɨt
kerek nises hɨm me God neit
provins Judia nemtau mɨt ap
ne weiwɨk me Isrel epei nises
hɨm yaaim me God.
2 Ewaai meruri Pita pɨke
kan wit Jerusalem, mɨt kerek
natɨp mɨt nises hɨm me
God nerekir yɨnk kɨr hɨr
nitɨwekhi nenerek
3 *natɨp nar ik: "Ti
henmak te ti hau hetike
mɨt ap ne weiwɨk me Isrel,
yi yekiyan yaam menmen?
Hɨram au emɨt."
4 Au, Pita kewepyapɨr ket-
por menmen yapɨrwe epei
man kerek God kɨrɨak Konil-
ias em.
5 *Hɨrak katɨp kar ik: "Hi
hepu wit Jopa, hi hepu ein
hi hitehi God menmen, au
hi hɨtyak hɨr menmen mɨre
laplap mekiuwe man, hɨr
newɨr waai neriyaam nen yi-
nak nen yinak, nen pɨnak
nen pɨnak mekiuwe man
merp menep hi herpai.
6 Te hi hɨr samiyak, man-
pen, pewen, kɨrin metike
hore mei me yaank mekr-
erem.
7 Hi hɨr samiyak mekr-
erem, hi hemtau mɨtɨk ketpo
kar ik: 'Pita ti ekrit enep mei
ehɨm.'
8 Hi hewenhi har ik: 'Mɨtɨk
iuwe auye. Nɨpaa ere in
hi ap haam menmen im
kerek hɨm me Moses meri-
uwesɨsim mar im: Yi mɨt ne
Isrel ap eiyɨm samiyak im.'
9 Mɨtɨk keit nepni pɨke
ketpo kar ik: 'Menmen God
katɨp hɨram mɨre yaaim, ti
ap etɨp hɨram enum au emɨt.'
10 Menmen man marim
ere mar wikak, te hɨram pɨke
mɨniu men nepni.
11 Hɨram pɨke men nepni,
mɨtɨkɨt wikak kerek mɨtɨk
ke Sisaria keriuwetet, hɨrakɨt
ten terp wɨnak hi hewik.
12 God Hɨmɨn Yaaik ketpo
hi ap han ekitet menmen
au. Hi eno etikeret kerekek.
Mɨtɨkɨt hispɨnak kiutɨp (6)
terp in tetikewa hɨrakɨt
tetikewa mariyan men wit
Sisaria haiu men mekre
wɨnak ke mɨtɨk Konilias.
Haiu men wɨnak ke mɨtɨk
Konilias,
13 hɨrak ketpai hɨrak kɨr
ensel kerp wɨnak kɨrak
ketpɨwek kar ik: 'Ti es-
iuwe mɨtɨk kakno wit Jopa
kakɨnkatɨn mɨtɨk niuk mɨrak
Saimon Pita.
14 *Hɨrak kaknen kaktɨp
hɨm mamkaap ti etike mɨt
miyapɨr nau wɨnak ki yi
eiyises hɨm me God te maain
God kaktihis.'
15 *Hi han kekrit hare et-
por menmen, au God Hɨmɨn
Yaaik kan kau kekre han kɨr
kar nɨpaa kan kau haiu mɨt
in.
16 *Hɨrak kan kewi, hi han

* **10:48** Ap 2:38 * **11:3** Ap 10:28; Ga 2:12 * **11:5** Ap 10:9-48 * **11:14** Ap 16:31 * **11:15** Ap 2:4 * **11:16** Ap 1:5

kitet hɨm nɨpaa Mɨtɨk Iuwe Krais katɨp. Hɨrak katɨp kar ik: ‘Jon kɨkɨr mɨt keriuwe tɨpar te hi tewen esiuwe God Hɨmɨn Yaaik kaknen kaku yi mɨt.’

17 Haiu mertei nɨpaa haiu mises hɨm me Mɨtɨk Iuwe Jisas Krais, hɨrak kesiuwe Hɨmɨn kɨrak yaaik. In ek God epei kewet mɨt ap ne weiwɨk me Isrel menmen yaaik ik nɨpaa hɨrak kewetaiyem. Hi keimɨn te hi hatɨp God ekɨt? Taauye!”

18 *Mɨt en nemtau hɨm Pita ketpim, hɨr ap wen nenerek au. Hɨr newenɨpi niuk me God natɨp nar ik: “God epei kewis mɨt ap ne weiwɨk me Isrel hɨr nanweikɨn sip nanwet menmen enum te hɨr nanu nanɨt nantikerek nanɨr ke haiu mɨt in.”

Mɨt kerek nises hɨm me Krais neit Antiok hɨr nɨrɨak menmen

19 *Me wɨ mɨt nenep mɨtɨk Stiven hɨrak kaa, mɨt nanɨwaank mɨt miyapɨr kerek nises hɨm me God. Au, hɨr nɨrɨr. Han nɨrɨr nen menep, han au nen yanɨmɨn ere hɨr niun wit Finisia, wit Saipras, wit Antiok natɨp mɨt ne Isrel nau en keriyen hɨm yaaim me Krais.

20 Mɨt han kerek nises hɨm me God hɨr ne wit Saipras ketike provins Sairini, hɨr nen wit Antiok newepyapɨr hɨm yaaim me Mɨtɨk Iuwe Jisas, hɨr natɨp mɨt ne Isrel netike mɨt ap nei ne Isrel netporem.

21 *Mɨtɨk Iuwe God kekepi te mɨt yapɨrwe nemtau hɨm neweikɨn sip newet menmen enum hɨr nises Mɨtɨk Iuwe Krais.

22 *Mɨt ne weiwɨk me God neit Jerusalem nemtau hɨm me menmen im epei man, te hɨr nesiuwe Banabas ken wit Antiok kɨr menmen.

23 *Hɨrak ken kɨri, hɨrak kɨr God kerekyor yaaim, hɨrak han yaaik keriuweri hɨrak ketpor hɨm manp te hɨr wen enises Mɨtɨk Iuwe ekɨkre han kɨr iuwe.

24 *Banabas hɨrak mɨtɨk yaaik, God Hɨmɨn Yaaik kau kekre han kɨrak iuwe, hɨrak kises God werek werek, te mɨt yapɨrwe nises hɨm me Mɨtɨk Iuwe Krais.

25 *Mɨt yapɨrwe nises hɨm me Krais te Banabas ken wit Tasas kɨnkatɨn Sol.

26 *Hɨrak kɨnkatɨn Sol ere kɨnapɨnek keriyaak pɨke keiyɨk ken wit Antiok, hɨrak pɨke ken wit Antiok kau en tito kiutɨp, hɨrakɨt tau en tekite mɨt ne weiwɨk me God teteikɨn mɨt yapɨrwe menmen, tetpor hɨm me God. Hɨr neit wit ik e, mɨt han ninɨn nekine niuk me mɨt nises hɨm me Krais, hɨr mɨt Kristen.

27 *Me wɨ im, mɨt han profet kerek newepyapɨr hɨm me God, nɨnaaiwɨr wit Jerusalem nekiuwe nen wit Antiok.

---

* **11:18** Ap 13:48, 14:27 * **11:19** Ap 8:1-4 * **11:21** Ap 2:41 * **11:22** Ap 4:36 * **11:23** Ap 13:43, 14:22 * **11:24** Ap 2:41, 6:5 * **11:25** Ap 9:30 * **11:26** 1Pi 4:16 * **11:27** Ap 13:1, 15:32 * **11:28** Ap 21:10

28 *Mɨt nan nererik nem-
tau hɨm me God, mɨtɨk kiutɨp
ke mɨt in niuk mɨrak Agabas
hɨrak kekrit kerp nɨmɨn hɨr
mɨt nau nererik en, God
Hɨmɨn Yaaik ketpɨwek te
hɨrak kewepyapɨr menmen
im: Maain wɨ mamnen
te hawɨ ap kaknen kakrer
wit wit au, menmen mamu
ni ap mamwo au mami.
(Menmen im epei man me
wɨ mɨtɨk iuwe gavman ke
Rom Klodias hɨrak kinɨn
naanmɨpre mɨt.)
29 Mɨt nises hɨm me God
en han kitet hɨr niutɨp
niutɨp nenke pewek mɨr
nanɨsiuwerem mamno wit
Judia kerek hawɨ ap kan keit
ein menmen me ni ap mewo
au. Hɨram maa.
30 *Hɨr nenkerem ne-
maniyem, hɨr newet Ban-
abas ketike Sol pewek im
hɨrakɨt teiyɨm ten tewet
mɨt iuwe ninɨn naanmɨpre
mɨt ne God neit Jerusalem,
tewetɨrem.

12

Mɨtɨk iuwe gavman King Herot kenep Jems kaa kewis Pita kekre wɨnak enuk

1 Me wɨ im mɨtɨk iuwe
gavman King Herot kinɨn
naanmɨpre mɨt neit Isrel,
hɨrak kewaank mɨt han ne
weiwɨk me God.
2 Hɨrak keithis Jems, Jon
nɨkik kɨrak, katɨp mɨt ne ami
nɨrak hɨr nerekir teruk kɨrak
kewen keket.
3 *Hɨrak kaa, hɨrak Herot
kertei mɨt ne Isrel han
yaaik neriuwe menmen
hɨrak epei kɨrɨakem, hɨrak
wen kɨrɨak menmen enum.
Hɨrak keithis Pita kewisɨk
kekre wɨnak enuk me wɨ
mɨt nererik han tewenɨn
menmen, hɨr naam bret yis
mekrerem au.
4 Hɨrak kewis Pita kekre
wɨnak enuk, mɨt ne ami
naanmɨprewek. Hɨr mɨt
nar 16 hɨr nenkehan
nɨre tekyaait tekyaait (4)
naanmɨpre Pita wɨtaan
wanewik wɨtaan wanewik.
Herot han kitet wɨ mɨt
nererik han tewenɨn men-
men hɨr naam menmen epei
au, hɨrak kaksiupanek kakno
witeik mɨt yapɨrwe nanɨrek
hɨr nantɨp nare nankɨp.
5 *Mɨt ne ami wen
naanmɨpre Pita, te mɨt
miyapɨr yapɨrwe ne weiwɨk
me God hɨr nitehi God iuwe
te kakɨkepik.

Ensel keithis Pita keriyaak ken kɨnaaiwɨr wɨnak enuk

6 *Wɨtaan wɨ miutɨp mɨtɨk
King Herot kaknen kakɨthis
Pita kakno wit mɨt yapɨrwe
nanɨrek nankɨp, me wɨtaan
ik Pita kɨwaai kekre mɨtɨkɨt
wik te ami ketɨn ke nɨmɨn,
hɨr newis sen me ain wik
mewik, mari hispɨnam me
ami ek, pɨnam mari ami ek.
Mɨt ami han naanmɨpre ya
weipɨr ke wɨnak enuk eik e.
7 Hɨr naanmɨpre ya weipɨr,
ensel ke God kerp en kɨre
si merhɨhe meit haau ek.
Hɨrak mɨtɨk ensel kewis his
mau yapɨr ke Pita kekotɨtek
ketpɨwek kar ik: “Ti ekrit

* **11:30** Ap 12:25 * **12:3** Ap 4:3 * **12:5** Je 5:16 * **12:6** Ap 5:23

waswas." Hɨrak epei ket-
pim, sen menke mɨnaaiwɨr
his mɨrak.
8 Hɨram mɨnaaiwɨr his
mɨrak, Ensel pɨke ketpɨwek
kar ik: "Ti enke klos mit
tokim eriuwet su mit." Pita
kɨrɨakem epei au, ensel
ketpɨwek kar ik: "Ti eriuwet
saket kit ti eisɨsa enen."
9 Pita kisesik kɨnaaiwɨr
wɨnak enuk ken wit eik.
Hɨrak kepɨtari menmen
ensel kɨrɨakem hɨram werek
o au. Hɨrak han kitet hɨrak
kɨwaai kɨtyak.
10 *Hɨrakɨt tɨnaaiwɨr
weipɨr ke han ke nɨmɨn.
Epei au, hɨrakɨt tɨnaaiwɨr
weipɨr ke han ke wit eik
ere tiun weipɨr wɨsenuk
ke ain ke nɨwa kɨkaisiu
ke wit Jerusalem. Weipɨr
eik au tokik keit te hɨrekes
kɨkaisiu, hɨrakɨt ten wit
eik. Hɨrakɨt tekiuwe ya,
ensel keweikɨnhis kɨre nɨme
kɨnaiwɨrek,
11 Ensel kɨnaaiwɨr Pita,
hɨrak kertei mekam epei
man te hɨrak katɨp kar
ik: "Hi hertei werek. God
kesiuwe ensel kɨrak ketauhis
keriya hi hɨnaaiwɨr menmen
Herot ketike mɨt ne Isrel han
kitet nanrekyewem."
12 *Hɨrak han kitet men-
men im ere werek, hɨrak
ken wɨnak ke Maria, miye pe
mɨtɨk Jon Mak, mɨt yapɨrwe
nererik neit ein hɨr nitehi
God me Pita.
13 Pita kan kerp weipɨr
ke wɨnak keit witeik keretɨt
weipɨr keket teruk. Mɨte
niuk mɨre Roda hɨre wɨrɨak
menmen weit pewek im
au, hɨre wan wawɨr keimɨn
keretɨt weipɨr keket teruk.
14 Hɨre wen menep witehi
war ik: "Ti keimɨn?" Hɨrak
kekɨke tonɨk mekre nɨkɨp
mɨre hɨre wertei hɨrak Pita.
Hɨre wertei hɨrak Pita, hɨre
han yaaik wesiuknen wen
ein wɨkaisiu weipɨr au,
watɨp mɨt en war ik: "Pita
kerp witeik."
15 *Hɨr newenuwehi nar
ik: "Ti hetaritari." Au,
hɨre weptɨp yapɨrwe war ik:
"Hɨrak kerp witeik." Hɨr
natɨp nar ik: "Au, hɨrak au,
hɨmɨn kɨrak kerekek."
16 Hɨr wen natɨpan, Pita
wen keretɨt weipɨr te hɨr
nare nanɨno nanɨrek. Hɨr
nɨkaisiu weipɨr nɨrek hɨr
nehɨnhɨn.
17 *Hɨr nehɨnhɨn nesike
yaanmi, Pita kɨkɨam his
kesiyor hɨrak katɨp kar ik:
"Yi eikintɨp." Epei au, hɨrak
ketpor karkeik Mɨtɨk Iuwe
God ketɨwekhis keriyaak
kan kɨnaaipɨs wɨnak enuk
ke gavman. Hɨrak ketpor
menmen im epei au, hɨrak
ketpor kar ik: "Yi eino eitɨp
Jems ketike naiu yinan han
hɨm im hi epei hetpiyem."
Hɨrak ketpor epei au, hɨrak
kɨnaaiwɨr wit ik kɨrɨr ken
wit hak kɨsawɨn kau en.
18 *Maain wanewik epei
man, mɨt ne ami neit wɨnak
enuk hɨr nekrit han enuk
wɨsenuk hɨr natɨp nitehiyan
nar ik: "Pita ken neiyɨn?"
19 Mɨtɨk iuwe King Herot
kesiuwe mɨt ne ami han hɨr
nɨnetnɨwek nɨetnɨwek au.

* **12:10** Ap 5:19 * **12:12** Ap 12:25, 15:37 * **12:15** Ap 26:24; Mt 18:10 * **12:17** Ap 13:16, 19:33, 21:40 * **12:18** Ap 5:22-24

Hɨr nɨnetnɨwek au, Herot kitehi mɨt kerek naanmɨpre Pita hɨr nepɨtari menmen te hɨrak han enuk katɨp mɨt ne ami han nantorhis neriyei neri nanɨno nanɨnɨp nani. Epei au, Herot kɨnaaiwɨr provins Judia kekiuwe ken wit Sisaria.

Mɨtɨk iuwe King Herot kaki

20 *Mɨtɨk iuwe King Herot kepu wit Sisaria, hɨrak han enuk keriuwe mɨt ne wit Taia ketike wit Saidon. Hɨr nerteiyek in ek hɨrak kaknen te hɨr mɨt han nan nererik nen nanɨr King Herot. Hɨr nɨpiun ein, hɨr ninɨn natɨp mɨtɨk niuk mɨrak Blastas kerek naanmɨpre menmen me wɨnak ke King Herot, hɨr netpɨwek menmen hɨr hanhan menmen me nɨpaa hɨr netike King Herot han enuk neriuwehan hɨram nepei werek emɨt. Hɨr netpɨwek epei au, hɨr nen nɨr King Herot nitɨwekhi enkiyan enu enɨt nentar hɨr neit menmen me wit King Herot naanmɨprewem.

21 Me wɨ hɨrak nepei kɨmat, mɨtɨk iuwe Herot keriuwet laplap me mɨtɨk iuwe hɨrak keiyɨm kakɨr mɨt, hɨrak kan kau yeno mɨrak me gavman katɨp mɨt hɨm mɨrak.

22 Hɨrak katɨp epei au, mɨt hɨr nɨnap natɨp nar ik: "Hɨrak katɨp kɨpre God kerekek. Kɨre mɨtɨk au.

23 *Wasenum hɨrak mɨtɨk ensel ke God kenip Herot hɨrak kɨnap kentar hɨrak ap keweni ketpor, "Hi God au, hi mɨtɨk kerekek." Henek mɨre pɨnike maak tu kɨrak te hɨrak kaa.

24 *Te mɨt miyapɨr yapɨrwe nerer wit wit nemtau hɨm me God hɨr nisesim.

25 *Banabas ketike Sol hɨrakɨt tewet mɨt neit wit Jerusalem pewek. Me wɨ im hawɨ ap kan te menmen me ni mɨr ap mewo au. Hɨrakɨt tewɨr pewek epei au, hɨrakɨt teithis Jon Mak ketikeret pɨke tekiuwe ten wit Antiok.

13

Mɨt ne God neit Antiok neriuwet Banabas ketike Sol tatwepyapɨr hɨm me God

1 *Mɨt han profet kerek newepyapɨr hɨm me God, hɨr netike mɨt han tisa kerek neteikɨn mɨt kerek nises hɨm me God neteiknor menmen God hanhan hɨr enisesim, hɨr nepu netike mɨt kerek newenɨpi niuk me God neit wit Antiok. Profet netike tisa niuk mɨr im: Banabas, Simion, kerek mɨt han nekine niuk mɨrak ham 'Naisa' o 'Yɨnk nɨpɨak', hɨrakɨt tekite Lusias ke provins Sairini, maneyen kerek nɨpaa hɨrak ketike mɨtɨk iuwe King Herot kinɨn naanmɨpre mɨt, hɨrakɨt tekiyakɨt tau wɨnak kiutɨp, hɨrak ketike mɨtɨk Sol.

2 *Me wɨ ham, hɨr mɨt in ap naam menmen

* **12:20** 1Kin 5:11; Esi 27:17 * **12:23** Dan 5:20 * **12:24** Ais 55:11; Ap 6:7, 19:20 * **12:25** Ap 11:29-30, 12:12, 15:37 * **13:1** Ap 11:27 * **13:2** Ap 9:15; Ga 1:15-16

te hɨr nitehi God, God
Hɨmɨn Yaaik ketpor, “Yi
yehimɨtan Banabas ketike
Sol, hɨrakɨt tɨrɨak menmen
hi epei hehimɨtenɨwekɨtem
tatrɨakem.”
3 *Hɨrak ketpor epei au, hɨr
wen nɨnpɨ maan nepu, hɨr
nitehi God. Hɨr nitehi God,
hɨr newis his menterikɨt hɨr
neriuwetet ten.

*Hɨrakɨt tatɨp mɨt miyapɨr
hɨm me Krais teit Saipras*

4 *God Hɨmɨn Yaaik keri-
uwetet ten wit ke wan eik
niuk mɨrak Selusia. Hɨrakɨt
ten wit Selusia, hɨrakɨt tau
sip ten wit Saipras kerek wan
kimaak keketik.
5 *Hɨrakɨt tau sip ten wit
iuwe Saipras, hɨrakɨt ten
wit Salamis ten wɨnak ke
mɨt ne Isrel nau nererik
nekine hɨm me Moses en,
hɨrakɨt tewepyapɨr hɨm me
God tatɨp mɨt em. Hɨrakɨt
nɨpaa teithis mɨtɨk Jon Mak
hɨrak kan kakɨkepikɨt.
6 Hɨrakɨt teke tɨ terekir
wit Saipras ke nɨmɨn ten
ere tɨpiun wit pɨnak ein
niuk mɨrak Pefos. Hɨrakɨt
ten en tɨr mɨtɨk kertei
ketenwo henpɨn ketike
menmen mar im, niuk
mɨrak Ba-Jisas. Hɨrak ke
weiwɨk me Isrel, hɨrak katɨp
hɨrak kewepyapɨr hɨm God
ketpɨwekem, te au, hɨrak
kemipɨn.
7 Hɨrak wariyakɨt ke Sesias
Polas kerek kinɨk naanmɨpre
mɨt nau wit wan kimaak
keketik, hɨrak mɨtɨk kertei
menmen werek werek.
Mɨtɨk Sesias Polas kenɨne
Banabas ketike Sol tan tɨrek
tentar hɨrak hanhan kemtau
hɨm me God.
8 *Hɨrak hanhan kemtau
hɨm me God te mɨtɨk Ba-
Jisas kerek ketenwo henpɨn
menmei menmei niuk mɨrak
me hɨm Grik hɨram Elimas,
hɨrak katɨp keknɨwekɨt hɨm
mɨrakɨt. Hɨrak han kitet
kakri han ke mɨtɨk iuwe gav-
man Sesias Polas te hɨrak ap
kises hɨm me God hɨrakɨt
tewepyapɨrem.
9 Hɨrak wen kari han kɨrak
te Sol kerek mɨt nenewek
niuk mɨrak me hɨm Grik hɨr
nekinaam Pol, God Hɨmɨn
Yaaik kau kekre han kɨrak
hɨrak kepɨr mɨtɨk ik,
10 ketpɨwek kar ik: “Ti
nɨkan ke Seten, ti hɨre mɨtɨk
enuk ti hɨnapen hɨm yaaim.
Han kit kertei werek werek
menmen enum me memipɨn
mekite menmei menmei
enum te hekrit hekrit ti
eweikɨn hɨm yaaim me God
mɨre hɨm enum memipɨn.
11 *In ek Mɨtɨk luwe
God kakitep te wɨ ham
ti ap ehɨr menmen au.
Ti nanamɨr toto ere wɨ
God kehimɨtanem epei au
mesi.” Hɨrak katɨp epei
au, wasenum menmen mɨre
napɨ mesɨwek nanamɨr,
hɨrak keke tɨ kɨnkatɨn
mɨtɨk hak kaktɨwekhis
kakteiknɨwek ya.
12 Mɨtɨk iuwe gavman
Sesias Polas kɨr menmen
im, hɨrak kises hɨm me God.
Hɨrak han kekrit keriuwe
hɨm hɨrakɨt tetpɨwek ke
Mɨtɨk luwe Krais.

Hɨrakɨt tatɨp mɨt hɨm

* **13:3** Ap 6:6 * **13:4** Ap 15:39 * **13:5** Ap 12:12, 13:13 * **13:8** 2Ti 3:8
* **13:11** Ap 9:8

me Krais teit wit Antiok ke provins Pisidia

13 *Pol ketike wariyakɨt tɨrak tɨnaaiwɨr Pefos tau sip
terekir wan ten wit Pega ke
provins Pamfilia. Me wɨ im
Jon Mak kɨnaiwɨret pɨke ken
wit Jerusalem.
14 Hɨr nɨnaaiwɨr Pega
neke tɨ nen wit Antiok ke
provins Pisidia hɨrakɨt tau
en. Hɨrakɨt tau en, me
wɨ Sabat kerek mɨt nererik
nekine hɨm me Moses,
hɨrakɨt ten tau tetikeri neit
wɨnak eik e.
15 *Hɨrakɨt tau tetikeri
neit wɨnak eik, hɨrakɨt
temtau mɨt nekine hɨm
Moses kewisɨm mau tɨwei
metike hɨm mɨt profet nɨpaa
newisɨm mau tɨwei. Hɨr
mɨt iuwe nekinaam epei
au, hɨr neriuwet mɨtɨk
kan kitɨwekɨthi kar ik:
"Taiu yinakɨt, hɨm meiyam
mepeit yi eiyɨpim eikaap mɨt
eiriuwerem o au?"
16 *Hɨrakɨt tewenhi te Pol
kekrit kɨkɨam his mɨrak
katɨp kar ik:
"Nai yinan yetike mɨt in
ap ne weiwɨk me Isrel yi
yewenɨpi God. Yi yapɨrwe
nɨkɨp emnep eiyɨmtau hɨm!
17 *Hɨrak God kerek haiu
mɨt ne Isrel mewenɨpiyek,
nɨpaa hɨrak kehimɨtan
maamrer naiu kerekyor hɨr
nɨre yapɨrwe me wɨ hɨr nau
wit Isip nar ke mɨt ne wit
hak in ek hɨr nau netikewai.
Maain God epei keriyeiri
(o keriyeiyi) nen nɨnaaiwɨr
Isip keriuwe menmen iuwe
hɨrak kɨrɨakem.
18 *Me 40 tito hɨrak
naanmɨpror keit yaank ten-
haan weinɨm ap mɨt newi, te
hɨrak kɨnaain menmen hɨr
nerekɨwekem.
19 *Epei au, hɨrak kenep
mɨt miyapɨr ne weiwɨk
hispɨnak wik (7) neit wit
Kenan kanɨp kenepi kewet
mɨt ne Isrel tɨ im kar ke
nɨpaa hɨrak ketpim. Hɨm
newim ere 450 tito.
20 *Me wɨ God kehimɨtan
mɨt nɨre masistret, hɨr
nɨkaap mɨt ne Isrel nepɨr
mɨt enun nepan nanɨno.
God kehimɨtan mɨt narik
ere maain wɨ mɨtɨk Samyuel
hɨrak profet kɨkaru hɨrak
kinɨn naanmɨpre mɨt.
21 *"Me wɨ im, mɨt ne Isrel
nitehi Samyuel kehimɨtan
mɨtɨk hɨrak kakre king hɨrak
kakinɨni naanmampri, te
God kehimɨtan mɨtɨk Sol
nɨkan ke mɨtɨk Kis ke weiwɨk
miutɨp me maam Bensamin.
Hɨrak kinɨn naanmɨpre mɨt
ne 40 tito.
22 *Maain God kepɨrek
kehimɨtan Devit hɨrak
kekrehɨr ke Sol. God katɨp
ke Devit kar ik: 'Hi hertei
mɨtɨk ik Devit hɨrak nɨkan
ke Jesi, hɨrak mɨtɨk kar ke hi
hanhanek kakises menmen
hi hanhan hɨrak kakisesim.'
23 *Nɨpaa God katɨp hɨrak
kakriuwet mɨtɨk hak hɨrak
kaknen kakɨkaap mɨt ne
Isrel kaktorhis nanu werek
werek. Mɨtɨk Jisas ke weiwɨk

* **13:13** Ap 12:12, 13:5, 15:38 * **13:15** Ap 15:21 * **13:16** Ap 12:17 * **13:17** Eks 1:7, 6:6, 12:51 * **13:18** Eks 16:35, Nam 14:34, Diu 1:31 * **13:19** Diu 7:1; Jos 14:1 * **13:20** Het 2:16; 1Sml 3:20 * **13:21** 1Sml 8:5, 19, 10:20-24 * **13:22** 1Sml 13:14, 16:13; Sam 89:20 * **13:23** 2Sml 7:12-16; Ais 11:1

me maam kɨrak Devit, God
kehimɨtanek hɨrak Krais
kɨkaap haiu mɨt ne Isrel.

24 *"Jisas kewepyapɨr men-
men iuwe hɨrak kakrɨakem
wen au, mɨtɨk Jon katɨp mɨt
miyapɨr yapɨrwe ne Isrel hɨr
enweikɨn sip enwet menmen
enum te hɨrak kakɨri.

25 *Hɨrak Jon kɨrɨak men-
men mɨrak kerek God ke-
himɨtanek kɨrɨakem. Hɨrak
kɨrɨakem menep epei au,
hɨrak kitehi mɨt kar ik:
'Yi han kitet hi keimɨn?'
Hi ap Mɨtɨk Krais te yi
yemeriyɨwek kaknen. Au, yi
yemtewek. Hɨrak kakisɨsa
kerekek kaknen hɨrak Mɨtɨk
luwe hi au hɨre mɨtɨk enuk
weinɨk."

26 Pol wen katɨp kar ik:
"Nai yinan nepenyerer ne
Ebraham, yi yetike mɨt han
in kerek yewenɨpi God. God
epei keriuwetai mɨtɨk te
kewepaiyapɨr hɨm yaaim me
hɨrak kakɨthis haiu mɨt.

27 *Mɨt nepu wit Jerusalem
netike mɨt iuwe ninɨn
naanmɨprai hɨr netariyek
hɨrak Mɨtɨk God ke-
himɨtanek hɨrak kan kɨkaap
haiu mɨt ne Isrel. Hɨr
netari hɨm nɨpaa mɨt profet
newisɨm mau tɨwei me
mɨtɨk ik, hɨram me wɨ Sabat
yapɨrwe hɨr nekinaam. Hɨr
nesiuwerek ken wɨnak ke
kaunsil nesiuwe hɨm nises
menmen nɨpaa mɨt profet
netpim mamnen.

28 *Hɨr ap nɨnapɨn men-
men enum hɨrak kɨrɨakem
au, te hɨr wen neriuwetek
ken mɨtɨk iuwe gavman
Pailat nitɨwekhi hɨrak
kaknep Jisas hɨrak kaki.

29 *Hɨr nerekyɨwek men-
men yapɨrwe hɨm me God
mau tɨwei profet newisɨm
natɨp hɨram mamnen. Hɨr
nerekyɨwekem epei au,
hɨrak kaa hɨr newenkekik
kentar nu tentarakɨt hɨrak
kaa, hɨr newisɨk kekre hei ke
han.

30 *Au, hɨrak God kɨkɨak
hɨrak kepu.

31 *Me wɨ yapɨrwe hɨrak
kewepyapɨr hɨrekes mɨt
nɨpaa nɨnaaiwɨr wit Galili
nen wit Jerusalem netik-
erek, hɨr nɨrek. In ek hɨr
newepyapɨr menmen im
natɨp mɨt ne Isrel em.

32-33 *"Im ek haiu man
metpi hɨm yaaim me mɨtɨk
Krais. Menmen nɨpaa
God katɨp maamrer naiu
ketporem, hɨrak in ek
kerekyei haiu nepenyerer
nɨr kerekyeiyem kentar
hɨrak kɨkɨak Jisas kekrit
kepu. Hɨm me menmen im
mau tɨwei Sam nɨpaa mɨt
newisɨm mar im. Hɨram
matɨp:

'Ti nɨkan kai. Petepin hi hɨre
Haai kit.'

34 *God katɨp hɨm im me
maain hɨrak kakɨkɨak Jisas
pɨke kakɨkrit kaku, kaki
kaku kakɨt au. Hɨm mau
tɨwei matɨp mar im:

'Maain hi erekyi yaaim entar
hɨm nɨpaa hi atɨp De-
vit hi ewetɨwekem.'

* **13:24** Mt 3:1-2 * **13:25** Jo 1:20, 27 * **13:27** Jo 16:3; Ap 3:17 * **13:28** Mt 27:22-23 * **13:29** Mt 27:59-60 * **13:30** Ap 2:24 * **13:31** Ap 1:3, 8 * **13:32-33** Sam 2:7 * **13:34** Ais 55:3 * **13:35** Sam 16:10

35 *Devit kewis hɨm ham mar ik:
‘Hi hertei werek ti God ap
ewis ti ehimɨtanek
kakɨkaap mɨt ye yɨnk
kɨrak kaknɨn kakɨkre
hei taau.’
36 *Devit hɨrak Mɨtɨk Krais
God kehimɨtanek au. Hɨrak
kɨrɨak menmen God hanhan
hɨrak kisesim, hɨrak kepu
me wɨ God kehimɨtanek, te
hɨrak kaa. Hɨrak kaa, mɨt
newisɨk kekre hei menep
hei ke maamrer nɨrak, hɨrak
kɨwaa en kesine keit.
37 Mɨtɨk Krais kerek God ke-
himɨtanek kɨkaap haiu mɨt
ne Isrel hɨrak kɨwaai kesine
au. God kɨkɨak hɨrak pɨke
kekrit kepu.
38 *Naiu yinan haiu metpi
yi mɨt in yapɨrwe hɨm im
mentar menmen hɨrak Jisas
kɨrɨakem, hɨrak kasɨsak
menmen enum yi yɨrɨakem.
39 *Nɨpaa hɨm me Moses
yi yisesim hɨram ap werek
mamɨsak menmen enum yi
yɨrɨakem te God katɨp yi
yaain au. In ek mɨt kerek
nises hɨm me Jisas, hɨrak
kasɨsak menmen enum mɨr
te God katkɨp hɨr mɨt yaain.
40 Yi naanempre hɨras te
menmen nɨpaa mɨt profet
newisɨm mau tɨwei hɨram ap
manmen yi mɨt.
41 *Hɨram matɨp mar im:
‘Yi mɨt yi yɨnan yipɨr
yewɨrek yentar hɨm
me God. Yi han
kitet yapɨrwe yi yayi
yayɨwaank hɨras me
menmen hi hɨrɨakem
me wɨ yi yepu tɨ,
hɨram menmen mɨtɨk
hak kewepyapɨrem
ketpiyem te yi ap
eiyisesim au.’
42 Pol katɨp epei au, hɨrak
ketike Banabas tɨnaaiwɨr
wɨnak kerek mɨt nekine
hɨm me Moses eik, hɨrakɨt
tepno, mɨt han netpɨwekɨt
me wɨ Sabat ham hɨrakɨt
pɨke tatnen tatwepyapɨr hɨ
mei me menmen hɨrakɨt
tetpim.
43 *Mɨt neit wɨnak ek
nen witeik epei au, mɨt ne
weiwɨk me Isrel netike han
ap ne weiwɨk me Isrel au, hɨr
nises hɨm me God, hɨr nises
Pol ketike Banabas. Hɨrakɨt
tetpor tekekyor han te hɨr
enises menmen yaaim God
kɨrɨak mɨt em.
44 Me wɨ ham Sabat epei
man, mɨt ne wit nen nereik
wɨnak kerek hɨr nekine hɨm
me Moses nekrerek eik ne-
newo ere menep wit weinɨk
te hɨr nanɨmtau hɨm me God.
45 *Me wɨ kerek mɨt ne
weiwɨk me Isrel nɨr mɨt
yapɨrwe nererek en, hir
yɨnk enuk neriuwerem te
hɨr natɨp enum me Pol
nemnɨnɨwek hɨm mɨrak.
46 *Hɨr nemnɨnɨwek hɨm
mɨrak, Pol ketike Banabas
tatɨp hɨm iuwe teneri tar
ik: “Yi eiyɨmtewen. Hɨram
yaaim te yi mɨt yinɨn yemtau
hɨm me God. Au, yi yeweikɨn
sip yewetɨwem, yi han kitet
yi ap yaain te yi yises hɨm
im mamkaap yi yayu yait-
like God, te hawɨr wauno
wewepyapɨr hɨm me God

* **13:36** Ap 2:29 * **13:38** Ap 10:43 * **13:39** Ro 10:4 * **13:41** Hab 1:5 * **13:43** Ap 11:23; 14:22 * **13:45** Ap 14:2 * **13:46** Ap 3:26, 18:6; Lu 7:30

mamno mɨt ap ne weiwɨk mi
me Isrel.
47 *Mɨtɨk luwe God ket-
paw̶ɨr keriuwe hɨm mɨrak
katɨp kar ik:
‘Hi ehimɨteni yi yire si
meteikɨn mɨt ya ke
wɨtaan te yi eiteikɨn
mɨt han kerek ap ne
weiwɨk me Isrel nerer
wit wit eiteiknor hɨr
nanises hɨm me God te
hɨr nanu werek werek
God kaktorhis.’ ”
48 *Mɨt miyepɨr ap ne
weiwɨk me Isrel epei nemtau
menmen im te hɨr han yaaik
wɨsenum hɨr natɨp, “Hɨm me
God hɨram yaaim wisenum.”
Mit miyapɨr kerek God nɨpaa
kehimɨteni hɨr nanu nanɨt
nantikerek tipmain tipmain
enum eik hɨr nises hɨm
mɨrak.
49 Mɨt natɨp hɨm me Mɨtɨk
luwe God hɨram men merer
wit wit me provins ein.
50 *Te mɨt han ne weiwɨk
me Isrel nari han ke mɨt iuwe
ninɨn naanmɨmpre mɨt ne
wit, hɨr netike miyapɨr iuwe
han hɨr nises hɨm me Moses,
hɨr nɨrɨak Pol ketike Banabas
enum hɨr nepɨret tɨnaaiwɨr
provins kɨr.
51 *Hɨr nepɨret tɨnaaiwɨr
provins kɨr te hɨrakɨt tɨtanɨk
toni waniu (o win) mau
laplap mɨrakɨt teteiknor
hɨr mɨt enun neweikɨn sip
newet God. Epei au, hɨrakit
ten wit Aikoniam.
52 Mɨt kerek nises hɨm me
God neit wit Antiok hɨr han
yaaik nepu, God Hɨmɨn Yaaik
kau kekreri keneisesi.

14

Pol ketike Banabas ten wit Aikoniam

1 Hɨrakɨt epei tan wit Aiko-
niam hɨrakɨt tɨrɨak menmen
mar nɨpaa hɨrakɨt tɨrɨakem
teit wit Antiok ke provins
Pisidia. Hɨrakɨt ten wɨnak
ke mɨt ne Isrel nau nererik
nekine hɨm me Moses ein
eik, tatɨp mɨt hɨm yaaim
me Krais te mɨt yapɨrwe ne
weiwɨk me Isrel netike mɨt
yapɨrwe ap ne weiwɨk me
Isrel nises hɨm mɨrakɨt.
2 *Mɨt han ne weiwɨk me
Isrel hɨr nɨnapen nises hɨm
mɨrakɨt hɨr nari han ke mɨt
ap ne weiwɨk me Isrel te
hɨr nɨnapen mɨt nanises hɨm
yaaim me Krais.
3 *Hɨrakɨt aposel tepu
en wɨ yapɨrwe, hɨrakɨt ap
tɨnapen au. Hɨrakɨt tatɨp
mɨt miyapɨr hɨm me Mɨtɨk
Iuwe Krais. Mɨtɨk Iuwe
kekepikɨt te hɨrakɨt tɨrɨak
menmen yaaim tɨkaap mɨt
miyapɨr nɨnap o his hɨt
enum hɨr nɨre yaain. Mɨt
en nertei hɨm hɨrakɨt tetpim
me Jisas Krais epei kerekyei
haiu mɨt haiu yaain, hɨm
mɨrakɨt hɨram yaaim mentar
menmen yaaim hɨr nɨr
hɨrakɨt tɨrɨakem.
4 Mɨt miyapɨr yapɨrwe ne
wit ik e, hɨr newep nau
nɨmɨn. Han pɨnan netike
mɨt ne weiwɨk me Isrel, han
pɨnan netike aposel.
5 *Mɨt han ne weiwɨk me
Isrel netike mɨt han au, hɨr
netike mɨt iuwe nɨr han kitet

* **13:47** Ais 49:6 * **13:48** Ap 11:18 * **13:50** Ap 17:4, 12 * **13:51** Mt 10:14; Ap 18:6 * **14:2** Ap 13:45 * **14:3** Mk 16:20; Ap 19:11 * **14:5** Ap 14:19; 2Ti 3:11

nanɨnep hɨrakɨt aposel neriuwe nan te hɨrakɨt tati.
6 *Au, hɨrakɨt aposel temtewem, hɨrakɨt tɨrɨr ten wit Listra ketike Debi, hɨram wit me provins Likionia, hɨram metike wit ham menep.
7 Hɨrakɨt tepeit en tetpor hɨm yaaim me Krais.

Hɨrakɨt tepu Listra ketike Debi mɨt newir nan nenep Pol

8 *Mɨtɨk kiutɨp keit wit Listra hɨt mɨrak enum me wɨ miye winaak ere in te hɨrak kekrit keke tɨ au.
9 *Hɨrak kau tɨ kemtau Pol katɨp hɨm me God. Pol kɨrapɨrwek kertei hɨrak kises hɨm me Krais werek te hɨrak kakɨkepik.
10 Hɨrak katɨp mɨtɨk ik hɨm iuwe kar ik: "Ti ehɨn ekrit ehɨrp eriuwe hɨt mit." Hɨrak ketpɨwek epei au, mɨtɨk kehɨn kekrit kerp keke tɨ.
11 *Mɨt miyapɨr yapɨrwe nɨr menmen im Pol kɨrɨakem, hɨr nɨnap natɨp neriuwe hɨm mɨr Likionia, "God kenipet hɨrakɨt teweikɨnhis tɨre haiu mɨt tekiuwe tan tɨ."
12 Hɨr nekine Banabas hɨrak Sus. Hɨr nekine Pol hɨrak Hemes nentar hɨrak kerekek katɨp menmen kar ke hɨr han kitet Hemes ketpim.
13 Wɨnak ke tɨpir Sus kau keit witeik kɨrapɨt ke wit iuwe eik e. Mɨtɨk pris kerek naanmɨpre wɨnak ik e keit bulmakau metike timen keiyɨm kan kewisɨm meit ya weipɨr ke nɨwa. Hɨrak ketike mɨt en hanhan nenep bulmakau neit hemkre neiyɨm nehɨn teinɨk newenɨpi aposel.
14 Ewaai meruri Pol ketike Banabas tertei menmen mɨt nare nanrɨakem hɨrakɨt tewepep klos mɨrakɨt teteikɨn mɨt hɨr han enuk hɨrakɨt tesiuknen tewep mɨt tetɨn ke nɨmɨn
15 *tɨnap tatɨp tar ik: "Yi mɨt yenmak te yi yɨrɨak menmen im e? Hawɨr mɨtɨkɨt keretet wɨre yi mɨt. Hawɨr epei wan wetpi hɨm yaaim me Krais, te yi eiweikɨn sip eiwet menmen im weinɨm yi eiyises God hɨrak kepu. Hɨrak kerekek kɨrɨak nepni, tɨ wan eik metike menmen yapɨrwe mewim.
16 *Nɨpaa hɨrak kewis mɨt nises han kɨr hɨr newenɨpi God weinɨm memipɨn,
17 *te hɨrak nɨpaa ere in keteikɨn mɨt hɨrak kepu keriuwe menmen yaaim hɨrak kɨrɨakem. Hɨrak kesiuwi hawɨ keke nepni kan, kenip menmen mi yapɨrwe mewo yaaim meriuwe wɨ mɨram. Hɨrak keweti menmen yaaim te yi han yaaik yayu."
18 Hɨrakɨt tatɨp menmen im te menep hɨrakɨt ap teweni te hɨr nenep bulmakau neit hemkre neiyɨm nehɨnet newenɨpi niuk mɨrakɨt.

---

* **14:6** Mt 10:23 * **14:8** Jo 9:1; Ap 3:2 * **14:9** Ap 3:4; Mt 9:28 * **14:11** Ap 28:6 * **14:15** Ap 10:26; Sam 146:6 * **14:16** Ap 17:30 * **14:17** Sam 147:8; Jer 5:24 * **14:19** Ap 17:13; 2Ko 11:25; 2Ti 3:11

19 *Mɨt han ne weiwɨk
me Isrel nau wit Antiok ke
provins Pisidia hɨr netike
han ne wit Aikoniam nan
nari han ke mɨt yapɨrwe
neriuwe hɨm mɨr, hɨr newɨr
nan nenep Pol. Hɨr newɨr
nan nenep Pol, hɨr han
kitet hɨrak nepei kaa, te hɨr
nari yɨnk kɨrak neiyɨk nan
newɨrek ken kɨnaaiwɨr wit
kɨr kɨwaai keit.
20 Hɨrak kɨwaai keit o, mɨt
nises hɨm me Krais hɨr nan
nererik nerp neweiknɨwek.
Hɨr nerp neweiknɨwek,
hɨrak Pol kekrit ketikeri
pɨke nariyaan nen wit
eik. Wanewik, Pol ketike
Banabas tariyakɨt ten wit
Debi. Hɨrakɨt pɨke ten wit
Antiok ke provins Siria.

21 *Pol ketike Banabas
tatɨp mɨt hɨm yaaim me
Krais teit wit Debi te hɨr
mɨt yapɨrwe nemtau hɨm
nisesim. Epei au, hɨrakɨt
pɨke ten wit Listra ketike wit
Aikoniam. Ten ein epei au,
hɨrakɨt pɨke ten wit Antiok
ke provins Pisidia.

22 *Hɨrakɨt tɨkaap mɨt
kerek nises hɨm me God en te
hɨr han tokik nepu, hɨr wen
nises hɨm yaaim me Krais
wɨsenum. Hɨrakɨt tetpor,
“Haiu mɨt menmen enum
yapɨrwe mamraiwaank in
ek te maain haiu mamu
han yaaik God kakinɨn
naanmamprai.”

23 *Ne mɨt nerer wit wit
nises hɨm me God nererik
newepnɨpi niuk mɨrak
hɨrakɨt tehimɨtan mɨt iuwe
hɨr ninɨn naanmɨpre mɨt en.
Hɨrakɨt nɨnpɨ makɨt hɨrakɨt
titehi Mɨtɨk Iuwe kerek hɨr
nisesik, hɨrak kakɨkepikɨt.

*Pol ketike Banabas pɨke
ten Antiok ke provins Siria*

24-25 Pol ketike Banabas
teke tɨ ere ten tɨnaaiwɨr
provins Pisidia hɨrakɨt ten
tɨpiun provins Pamfilia.
Hɨrakɨt ten wit Pega hɨrakɨt
tatɨp mɨt ein hɨm yaaim me
Krais. Epei au, Hɨrakɨt ten
wit Atelia kerek keit wan eik.
Epei au,

26 *hɨrakɨt tau sip pɨke
ten wit Antiok hak wit
kerek nɨpaa mɨt ne-
himɨtenikɨt nitehi God naan-
mampɨrɨwekɨt me menmen
hɨrakɨt in ek epei tɨrɨakem.

27 *Hɨrakɨt tɨpiun Antiok
epei au, hɨrakɨt tari mɨt
ne weiwɨk me God en
hɨr nererik, hɨrakɨt tetpor
menmen yapɨrwe God
kekepikɨt tɨrɨakem, hɨrak
keteikɨn hɨrak hanhan mɨt
ap ne weiwɨk me Isrel hɨr
nanisesik.
28 Hɨrakɨt tatɨp epei au,
hɨrakɨt tau tetikeri me wɨ
yapɨrwe.

15

*Mɨt yapɨrwe nises God
nererik neit Jerusalem newep-
nak netpep menmen*

1 *Mɨt han ne provins Ju-
dia nen wit Antiok natɨp mɨt
nises hɨm yaaim me Krais
nar ik: “Yi ap yerekir yɨnk ki
kar ke nɨpaa Moses ketpim te

* **14:21** Mt 28:19 * **14:22** Ap 11:23, 15:32, 18:23; Mt 7:14; 1Te 3:3 * **14:23** Ap 13:3 * **14:26** Ap 13:1-2, 15:40 * **14:27** Ap 11:18, 15:4, 12 * **15:1** Ga 5:2

God ap kaktihis yi eitikerek
eiyu au.”
2 *Pol ketike Banabas
hɨrakɨt tetike mɨt in hɨr
newepnak natɨp menmen
im yapɨrwe, hɨr nenehan.
Hɨr nenehan te mɨt ne
weiwɨk me God en han
kitet nanriuwet Pol Banabas
tekite mɨt han en ne Antiok
te hɨr nanɨno wit Jerusalem
nanɨr mɨt aposel netike mɨt
iuwe ninɨn naanmɨpre mɨt
ne weiwɨk miutɨp me God
ein nanitorhi me menmen
im.
3 Mɨt ne weiwɨk me God
neit Antiok neriuweti nen.
Hɨr nepno newep provins
Finisia ketike Sameria, hɨr
natɨp mɨt en, “Yi mɨt ap
ne weiwɨk me Isrel yi ei-
weikɨn sip eiwet menmen
enum eiyises God.” Mɨt
en kerek nises hɨm me God
nemtewem te hɨr han yaaik
neriuwerem.
4 *Hɨr nɨpiun Jerusalem
epei au, mɨt aposel, mɨt iuwe
ninɨn naanmɨpre mɨt ne
weiwɨk me God en netike mɨt
en nises hɨm me God nererik
newenɨpi God, hɨr han
yaaik neriuwe mɨt han nan.
Pol ketike Banabas hɨrakɨt
tetpor menmen yapɨrwe God
kekepikɨt tɨrɨakem.
5 Hɨrakɨt tetpor epei au,
mɨt han ne Farisi kerek in
ek nises God hɨr ninɨn nises
hɨm lo me Moses hɨr nekrit
natɨp nar ik: “Mɨt ap ne
weiwɨk me Isrel hɨr enrekir
yɨnk kɨr hɨr enises hɨm nɨpaa
Moses ketpim.”
6 Hɨr natɨp epei au, mɨt
aposel netike mɨt iuwe ninɨn
naanmɨpre mɨt ne weiwɨk
me God en hɨr nau nererik
newepnak natɨpan menmen
im.
7 *Hɨr newepnak natɨpan
yapɨrwe epei au, Pita kekrit
katɨp, “Nai yinan, yi yertei
nɨpaa enum eik God ke
haiu mɨt kehimɨtena hi
hewepyapɨr hɨm yaaim me
Krais hetpim men mɨt ap
ne weiwɨk me Isrel te hɨr
nemtewem nisesim.
8 *God hɨrak kertei han
ke mɨt keteiknai hɨrak han
yaaik te mɨt ap ne weiwɨk
me Isrel hɨr nisesik. Haiu
merteiyem mentar hɨrak
kesiuwe God Hɨmɨn Yaaik
kewetɨrek kar ke nɨpaa hɨrak
kewetaiyek.
9 *God kɨrɨak menmen
miutɨp me haiu mɨt metike
hɨr mɨt ne weiwɨk ham.
Hɨrak kesak menmen enum
hɨr nɨrɨakem mentar hɨr
nises hɨm mɨrak.
10 *In ek yi yenmak te yi
einip God han enuk keriuwe
menmen me hɨm me Moses
yi han kitet mɨt kerek nises
God hɨr enisesim? Menmen
im hɨram mɨre menmen
miyapɨr neremtɨt hɨram
nɨmenum, hɨram mamnip
han kɨr enum me menmen
enum weinɨm. Nɨpaa
maamrer nai netike haiu mɨt
in ek ap nises menmen me
Moses werek werek au.
11 *Au, haiu han kitet
God kaktaihis kakɨr ke
hɨrak kakɨthis mɨt han en
kakɨntar Mɨtɨk Iuwe Jisas
Krais hanhanai kerekyai

* **15:2** Ap 11:30; Ga 2:1 * **15:4** Ap 14:27 * **15:7** Ap 10:1-43 * **15:8** Ap 10:44, 11:15 * **15:9** Ap 10:34-35 * **15:10** Mt 11:30; Ga 3:10, 5:1 * **15:11** Ga 2:16; Ef 2:5-8 * **15:12** Ap 14:27; Ga 2:9

yaaim. Hɨm me Moses au.”

12 *Pita katɨp epei au, Mɨt
nekintɨp nau neit nemtau
Banabas ketike Pol hɨrakɨt
tetpor menmen yaaim me
mɨt his hɨt enum o menmen
meiyam enum hɨr nɨre
yaain, God kekepikɨt te
hɨrakɨt tɨrɨakem me mɨt
miyapɨr ne weiwɨk ap me
Isrel.
13 Hɨrakɨt tatɨp epei au,
Jems katɨp hɨm mɨrak kar
ik: “Nai yinan, nɨkɨp emnep
eiyɨmtau menmen im!
14 *Saimon epei ketpai me
wɨ God kinɨn keteiknai hɨrak
hanhan mɨt ap ne weiwɨk me
Isrel hɨrak kari mɨt han ne
mɨt han en hɨr mɨt nɨrak.
15 Nɨpaa mɨt profet natɨp
me menmen im mar ke haiu
metpim. Hɨm mau tɨwei hɨr
newisɨm matɨp mar im:

16 *‘Maain hi Mɨtɨk Iuwe God
hi pɨke anen akaap
mɨt ne weiwɨk me
maam kɨr Devit. Hɨr
enun nɨre wɨnak epei
kewen te hi pɨke ekepi
hɨr nanu werek nar ke
wɨnak hi pɨke eimaak
ekɨrp.

17 Hi hɨrɨak menmen im
te mɨt ne weiwɨk
ham nerer wit wit
nanisɨsa, mɨt kerek
hi hehimɨteni hɨr mɨt
nai.’

18 Nɨpaa Mɨtɨk Iuwe God
kewepyapɨr hɨm im
ketpim.

19 “Hi Jems hi han kitet te
haiu ap mamɨwaank mɨt han
ne weiwɨk ham hɨr neweikɨn
sip newet menmen enum
nises God.
20 *Haiu emwis tɨwei
emsiuwerem emno emɨtpor
te hɨr ap nanɨm menmen
mɨt han newepwar newet
tɨpir weinɨm em mentar God
keriuwesɨsem hɨram enum.
Im metike hɨr ap nariyanhis
newenɨnem, hɨr ap nanɨm
samiyak mɨt newers tɨmɨr
namɨp neriuwe hemkre ap
mewen au hɨr ap nanɨm
hemkre mei kike au.
21 *Me wɨ Sabat yapɨrwe
mɨt epei nekine hɨm me
Moses neit wɨnak kerek mɨt
nererik nekine hɨm mɨrak.
Mɨt nerer wit wit nekine
hɨm mɨrak natɨp mɨt em.
Hɨram ap yaaim te mɨt ap ne
weiwɨk me Isrel nau netike
mɨt ne Isrel nekre wɨnak mɨt
nerer ein ein neit nenipi yɨnk
enum nentar hɨr ap nises
menmen Moses nɨpaa keri-
uwesɨsem.”

*Mɨt neit Jerusalem ne-
siuwe tɨwei ken mɨt ap ne Isrel*

22 Hɨr natɨp epei au, mɨt
aposel netike mɨt iuwe ninɨn
naanmɨpre mɨt ne God en,
hɨr netike mɨt yapɨrwe nises
God en hɨr han kitet ne-
himɨtan mɨt han neriuweti
nanɨno Antiok nantike Pol,
Banabas. Hɨr nehimɨtan Ju-
das, mɨt nekine niuk mɨrak
ham Basabas, hɨrak ketike
Sailas. Mɨt nises God in
han kitet mɨtɨkɨt it hɨrakɨt
yaaikɨt.
23 Hɨr newis tɨwei newet
mɨt em hɨram matɨp mar im:
“Haiu mɨt Aposel metike
mɨt iuwe ninɨn naanmɨpre

* **15:14** Ap 15:7-9 * **15:16** Emo 9:11-12 * **15:20** Eks 34:15-17; Jen 9:4; Lev 17:10-16 * **15:21** Ap 13:15

mɨt ne weiwɨk me God in,
haiu metike mɨt weinɨn ne
weiwɨk mɨrak, haiu yapɨrwe
metpi yi yaain, yi mɨt yises
God yi ap ne weiwɨk me Isrel
yau wit Antiok, Siria, Silisia.
24 *Haiu memtau mɨt han
ne haiu mɨt nen wit ki nari
han ki keriuwe hɨm hɨr net-
piyem te yi han enuk. Haiu
ap metpor hɨr nanɨno net-
piyem au.
25 Haiu memtewem, te
haiu mererik matɨpan men-
men im, haiu mehimɨtan
mɨtɨkɨt wik mamriuwetet
tatno yi mɨt. Hɨrakɨt tatno
tatkite taiu yinakɨt yaaikɨt
Banabas ketike Pol.
26 Hɨr mɨt han natɨp
nanɨksɨp nanɨntar hɨrakɨt
tises hɨm me Mɨtɨk Iuwe kaiu
Jisas Krais, hɨrakɨt tatɨp mɨt
em.
27 Haiu epei meriuweti Ju-
das ketike Sailas. Hɨrakɨt
tatɨtpi tatriuwe hɨm mɨrakɨt
hɨm mepɨr menmen haiu
mewisɨm mau tɨwei ik e.
28 *God Hɨmɨn Yaaik ketike
haiu mɨt in haiu han kite-
tim matɨpan te haiu ap metpi
yi eiyises hɨm me Moses
yapɨrwe au. Eiyisesim mei
kike keremem.
29 *Yi ap eiyɨm menmen
mɨt newepwarem newet
tɨpir weinɨm em. Yi ap eiyɨm
hemkre au, o samiyak mɨt
namɨp newers tɨmɨr hemkre
wen meriuwerem, yi ap
eiriyanhis eiwenɨnem au
emɨt! Yi ap eirɨak menmen
im haiu mewisiyem te yi
eiyu werek werek mepɨr
keremem.”
30 Hɨr newis tɨwei epei au,
hɨr neriuwet mɨt nen Antiok.
Hɨr nɨpiun Antiok, hɨr nari
mɨt kerek nises hɨm me Krais
hɨr nererik hɨr newetɨr tɨwei
ik.
31 Hɨr neit tɨwei nekinaak.
Hɨr nekinaak, hɨr han yaaik
neriuwe hɨm mau tɨwei.
32 *Judas ketike Sailas
hɨrakɨt mɨtɨkɨt profet, te
hɨrakɨt tetpor yapɨrwe
tekepi hɨr han tokik nepu te
hɨr nepu werek.
33 Hɨrakɨt tepu en wɨ ham
teit wit Antiok. Epei au,
mɨt nises God en neriuwetet
pɨke ten, hɨrakɨt tetpor tar ik:
“God naanmampri.” [
34 Sailas au, hɨrak hanhan
kepu en.]
35 Pol ketike Banabas tepu
Antiok me wɨ ham. Hɨrakɨt
tetikite mɨt han yapɨrwe
hɨr natɨp mɨt hɨm me God
newepyapɨrem.

Pol ketike Banabas
tɨnaaipɨsakɨt

36 Maain wɨ ham Pol katɨp
Banabas kar ik: “Hawɨr pɨke
euno ewɨr nawɨr yinan nises
God nerer wit wit nɨpaa
hawɨr wewepyapɨr hɨm
yaaim me Krais, te hawɨr
wawɨrtei hɨr nepu werek
nisesim o au.”
37 *Banabas hanhan kei-
this Jon Mak kaktikerek
tariyakɨt tatno,
38 *te Pol kɨnaain ap
kaktɨwekhis tariyakɨt tatno
kentar nɨpaa hɨrak ap kepu
ketikeret ere hɨrakɨt tɨrɨak
menmen epei au. Au, hɨrak

* **15:24** Ap 15:1 * **15:28** Mt 23:4 * **15:29** Ap 15:20 * **15:32** Ap 11:27, 13:1, 14:22 * **15:37** Ap 12:12, 25 * **15:38** Ap 13:13; Kl 4:10

kɨnaiwɨret keit provins
Pamfilia.
39 *Hɨrakɨt tenehakɨt tene-
hakɨt han enuk wɨsenum
tentar menmen im te hɨrakɨt
tɨnaipɨsakɨt ten. Banabas
keithis Jon Mak hɨrakɨt
tariyakɨt tau sip ten wit
Saipras wan kimaak keketik.
40 *Pol keithis Sailas
tariyakɨt ten. Mɨt nises God
en hɨr neriuwetet nitehi God
naanmamprewekɨt.
41 Hɨrakɨt teke tɨ ten
provins Siria ketike provins
Silisia, hɨrakɨt tɨkaap mɨt ne
weiwɨk me God ein tekepi
hɨr han tokik enu enises God
werek werek.

16

Mɨtɨk Timoti kepno ketike Pol Sailas

1 *Pol hɨrak ketike Sailas
ten tiun wit Debi ketike Lis-
tra. Mɨtɨk kises hɨm me God
hɨrak kepu en, niuk mɨrak
Timoti. Miye pɨrak hɨre
wetikerek nises hɨm me God
miye pɨrak hɨre pe weiwɨk
me Isrel te haai kɨrak au,
hɨrak ke weiwɨk me mɨt Grik.
2 *Mɨt yapɨrwe nises hɨm
me God neit wit Listra, wit
Aikoniam hɨr natɨp nar ik:
“Timoti hɨrak mɨtɨk yaaik.”
3 *Pol hanhan kaktɨwekhis
te hɨrak kerekir yɨnk kɨrak
kaknip mɨt ne weiwɨk me
Isrel han yaaik. Hɨrak
kɨrɨak menmen im kentar
mɨt nerer wit wit menep
ne weiwɨk me Isrel nertei
Timoti haai kɨrak hɨrak
mɨtɨk ke Grik, hɨrak ap
kerekir yɨnk kɨrak au.
4 *Epei au, hɨrakɨt ten terer
wit wit tatɨp mɨt kerek nises
hɨm me God, menmen mɨt
aposel netike mɨt iuwe ninɨn
naanmɨpre mɨt ne God neit
Jerusalem hɨr natɨp mɨt ap
ne weiwɨk me Isrel hɨr enis-
esim. Hɨrakɨt tetpor hɨr enis-
esim,
5 *te mɨt ne weiwɨk me God
neit ein hɨr han tokik nepu
nises God werek werek. Mɨt
han yapɨrwe hekrit hekrit
neweikɨn sip newet menmen
enum nises hɨm me God.

Pol kɨwaai kɨtyak kɨr mɨtɨk ke provins Masedonia

6 *Hɨrakɨt teke tɨ ten
provins Frisia ketike Galesia
tentar God Hɨmɨn Yaaik ap
kewisɨkɨt tatno provins Esia
tatɨp mɨt miyapɨr hɨm me
Krais.
7 Hɨrakɨt ten ere tiun hɨn
ke provins Misia, hɨrakɨt
tare tatno provins Bitinia
te God Hɨmɨn Yaaik kerek
Jisas kewet mɨt ek, hɨrak ap
kewisɨkɨt tatno au.
8 Hɨrak ap kewisɨkɨt tatno
au, te hɨrakɨt tɨnaaiwɨr Bi-
tinia tekiuwe Misia ere tiun
wit Troas.
9 Hɨrakɨt tɨpiun wit Troas,
wɨtaan Pol kepu kɨtyak kɨr
mɨtɨk ke Masedonia kerp
kitɨwekhi kar ik: “Ti ehu sip
enen wit kaiu Masedonia ti
ekepai.”
10 Pol kɨr menmen im
epei au, (hi Luk hetikeret)
haiu mewen menmen memi
mekre tanɨk kaiu haiu mare

* **15:39** Ap 4:36, 13:4 * **15:40** Ap 14:26 * **16:1** Ap 14:6; 2Ti 1:5 * **16:2** Fl 2:19-22 * **16:3** Ga 2:3-5 * **16:4** Ap 15:23-29 * **16:5** Ap 2:47 * **16:6** Ap 18:23

mamno provins Masedonia
mentar haiu epei mertei God
kenɨnai kehimɨtenai mamno
en mamtɨp mɨt miyapɨr hɨm
yaaim me Krais.

Mɨte Lidia wises hɨm me God

11 Haiu mau sip mɨnaaiwɨr
wit Troas merekir wan mesi-
pat wit yapɨrwe men ere
mɨpiun wit Samotres. Haiu
mɨpiun wit Samotres, haiu
mɨpiun wit Niapolis.
12 Haiu mɨpiun Niapolis
epei au, haiu mɨnaaiwɨr
sip meke tɨ men wit Filipai
kerek nɨpaa mɨt ne wit iuwe
Rom nan newik nenipek kɨre
wit iuwe kinɨn wit ham me
provins Masedonia. Haiu
mepu wit eik wɨ ham.
13 Me wɨ Sabat haiu
mɨnaaiwɨr wit men mani
menep wit. Haiu han kitet
mɨt nehimɨtan wit menep
tɨpar eik te hɨr natɨp God
menmen. Haiu mau en
metike miyapɨr keriyen
nererik nau mani eik haiu
mewepnak.
14 Mɨte piutɨp pe miyapɨr
kerek nererik en nemtau
hɨm maiu, hɨre niuk mɨre
Lidia. Hɨre wises God
wewenɨpiyek. Hɨre pe wit
Taiataira, hɨre wesiuwe
laplap mɨre yɨwir wawɨt
pewek mamrerim. Mɨtɨk
Iuwe God hɨrak keweikɨn
han kɨre te hɨre wemtau hɨm
Pol ketpim hɨre wisesim.
15 *Hɨre wetike mɨt
miyapɨr neit wɨnak kɨre
hɨr nitehi haiu mɨt mɨkɨri
neriuwe tɨpar. Haiu mɨkɨri
neriuwe tɨpar, hɨre witaihi
war ik: "Yi han kitet hi hises
hɨm yaaim me Krais te yi
einen eiyu wɨnak kai." Hɨre
wari han kaiu te haiu men
mau en.

Pol ketike Sailas tekre wɨnak enuk teit wit Filipai

16 *Wɨ ham haiu mepno
wit menep mani te matɨp
God menmen, mɨte piutɨp
kerek wɨrɨak menmen me
mɨt han, hɨre herwe enuk
kau kekre han kɨre kekepye
wewepyapɨr menmen maain
te mamnen. Mɨt kerek
naanmɨprewe neit pewek
yapɨrwe nentar menmen im.
17 *Hɨre wises Pol ketike-
wai wɨnap watɨp war ik:
"Mɨt in hɨr nɨrɨak menmen
me Mɨtɨk Iuwe God. Hɨr
newepyapɨr netpai men-
men haiu emisesim te God
kakɨsak menmen enum
haiu mɨrɨakem te hɨrak
kaktaihis."
18 Hɨre wɨrɨakem warek
wɨ yapɨrwe ere Pol han
enuk keriuwerep keweikɨn
ketpɨwe kar ik: "Hi het-
put hekrehɨr ke Mɨtɨk
Iuwe Jisas ti enke enopɨn
ekeipnɨwe." Hɨrak katɨp
epei au, herwe kɨnaiwɨrep
kɨrɨr ken waswas.
19 Maain mɨt kerek
naanmɨprewe hɨr nertei
herwe kenke kekeipnɨwe te
hɨr ap nanɨt pewek mei au,
hɨr neithis Pol ketike Sailas
nerikɨt nen nɨr mɨt iuwe
masistret neit wit nɨmɨnek
me wit mɨt nesiuwe hɨm
nererik neitai,
20 *hɨr nerikɨt nen mɨt
iuwe masistret ne Rom natɨp
nar ik: "Mɨtɨkɨt it hɨrakɨt

* **16:15** Ap 16:33, 18:8 * **16:16** Ap 19:24 * **16:17** Mk 1:24, 34 * **16:20** Mk 13:9; Ap 17:6; Mt 5:11

te weiwɨk me Isrel, hɨrakɨt
tɨrɨak enum me haiu mɨt
mau wit ik e.
21 Hɨrakɨt tetpai menmen
te hɨram ap mises menmen
mɨt naiu iuwe ne Rom natɨp
haiu emisesim au." Haiu
ap emises menmen mɨtɨkɨt it
tetpaiyem au emɨt.
22 *Mɨt miyapɨr yapɨrwe
netikeri nesiuwe hɨm. Epei
au, Mɨt iuwe masistret
neriyɨwekɨt klos mɨrakɨt
newepim natɨp mɨt nɨr
nanɨnen nanwaai nɨpɨn
nanɨksɨp.
23 Hɨr nenke nɨpɨn naksɨp
yapɨrwe. Te hɨr newɨret
tekre wɨnak enuk, hɨr natɨp
mɨtɨk naanmɨpre wɨnak
enuk te hɨrak naanempre
mɨtɨkɨt werek werek.
24 Hɨrak kemtau hɨm mɨr
im epei au, hɨrak kewisɨkɨt
tekre haau ke nɨmɨn kewis
hɨt mɨrakɨt kemenkekim
mitet hei me nu nɨmenum
metenen hɨt me mɨt.
25 Me wɨ nɨmɨn Pol ketike
Sailas hɨrakɨt titehi God men-
men hɨrakɨt tine henye. Mɨt
han nekre wɨnak enuk ek
hɨr nemtau menmen hɨrakɨt
tinaam tetpim.
26 Hɨrakɨt tɨrɨak menmen
im, tɨ kɨtanɨk wɨsenum te
wɨnak enuk kɨrirɨr iuwe,
waswas weipɨr yapɨrwe
menke, sen hɨram menke
mɨnatɨn men mekeipɨn mɨt
yapɨrwe nekre wɨnak eik.
27 *Mɨtɨk naanmɨpre
wɨnak enuk kekrit kerenaan
kɨr weipɨr yapɨrwe menke,
hɨrak han kitet mɨt neit
nɨmɨn en nepei nɨrɨr nen
witeik. Hɨrak keket hɨne
kɨrak kare kakwɨrek kaknep
hɨrekes kentar hɨrak kɨnaain
mɨt iuwe nanɨr mɨt enun
epei netpaan nɨrɨr nen te
hɨr han enuk neriuwerek
nankɨp.
28 Hɨrak kaknep hɨrekes,
au, Pol kɨnap hɨm iuwe
kesinɨwek ketpɨwek, "Au
emɨt! Ti ap enep hɨrekes.
Haiu mɨrɨr au haiu mepu in."
29 Hɨrak katɨp epei au,
mɨtɨk ik kenɨne mɨtɨk hak
kakɨt si keiyɨk kaknen. Hɨrak
keit si keiyɨk kan, hɨrak ke-
siuknen ken nɨmɨn hɨrak
kepɨrpɨr kitehɨr kewen ninɨp
menep hɨt me Pol ketike
Sailas.
30 *Te hɨrak pɨke kekrit
kerp kerikɨt ken witeik
kitɨwekɨthi kar ik: "Hi
arɨak mekam te God kakɨsak
menmen enum mai hɨrak
kaktauhis?"
31 Hɨrakɨt tewenɨwekhi
tetpɨwek tar ik: "Ti ehises
hɨm me Mɨtɨk Iuwe Jisas
te ti etike mɨte nɨkerek nit,
God hɨrak kakɨsak menmen
enum yi yɨrɨakem."
32 Hɨrakɨt tatɨp epei au,
hɨrak ketɨwekɨthis ten
hɨrakɨt tewepyapɨr hɨm me
Mɨtɨk Iuwe Krais te hɨrak
mɨtɨk ketike mɨt miyapɨr neit
wɨnak kɨrak nemtau hɨm me
God hɨrakɨt tetpim.
33 *Hɨrakɨt tatɨp epei au,
hɨram wen wɨ nɨmɨn, mɨtɨk
ik ketɨwekhis ken kɨkɨr sip
kirakɨt ere werek. Hɨrak
kɨkɨr sip kɨrakɨt, Pol ketike
Sailas tɨkɨr mɨtɨk ketike mɨt
miyapɨr nɨrak neriuwe tɨpar.
34 Hɨrakɨt tɨkɨri, hɨrak

* **16:22** 2Ko 11:25; Fl 1:30; 1Te 2:2 * **16:27** Ap 12:18-19 * **16:30** Ap 2:37
* **16:33** Ap 15:16

mɨtɨk eik ketɨwekɨthis
keiyɨkɨt ken wɨnak kɨrak
kewetɨwekɨt menmen taam.
Hɨrak ketike mɨt miyapɨr
neit wɨnak kɨrak hɨr han
yaaik nentar hɨr in ek nises
hɨm me God.
35 Wanewik, mɨt iuwe ma-
sistret ne Rom nau wit, hɨr
nesiuwe mɨt plisman nen
wɨnak enuk natɨp nar ik: “Yi
eisiuwe mɨtɨkɨt wik hɨrakɨt
tatno.”
36 Mɨt natɨp epei au, mɨtɨk
naanmɨpre wɨnak enuk kan
katɨp Pol kar ik: “Mɨt iuwe
masistret nesiuwe hɨm natɨp
yi yaino witeik, yi yaino God
naanmampri me menmen.”
37 *Te Pol katɨp mɨt
plisman kar ik: “Mɨt iuwe
ap nɨnapɨn menmen enum
hawɨr wɨrɨakem te hɨr
newep neit witeik mɨt
yapɨrwe nɨrei. Hawɨr wɨre
mɨt nau wit Rom hɨr ap
nerekyawɨr menmen em
mar im au nentar mɨt iuwe
neit wit Rom newis hɨm
mau tɨwei neriuwesɨsem. In
ek hɨr mɨt in nare nɨsawɨn
menmen neriuwetawɨr a?
Taau! Hɨr hɨras nanɨnen
in nanriuwetawɨr euno
witeik.”
38 Hɨrak katɨp menmen im
epei au, mɨt plisman pɨke
nen natɨp mɨt iuwe hɨm
mɨrak. Hɨr epei nemtau Pol
ketike Sailas hɨrakɨt tɨre mɨt
ne wit Rom hɨr nɨnaain natɨp
nar ik: “Haiu mɨrɨak men-
men enum ye.”
39 *Te hɨr nen nɨr Pol ketike
Sailas, hɨr natɨp nar ik: “Yi
yaaikɨt, haiu mepɨtari yi yɨre
mɨt ne Rom.” Hɨr natɨp
epei au, hɨr neriyakɨt ten
witeik nitɨwekɨthi te hɨrakɨt
tɨnaaiwɨr wit kɨr.
40 Pol ketike Sailas hɨrakɨt
tɨnaaiwɨr wɨnak enuk ten
wɨnak ke Lidia. Epei au,
hɨrakɨt tatɨp mɨt kerek nises
hɨm me God tetpor hɨm
mamkepi hɨr han tokik
nanu. Hɨrakɨt tetpor hɨm ere
werek, hɨrakɨt teit menmen
teiyɨm tatnaaiwɨr wit Filipai
tatno.

17

*Mɨt ne wit Tesalonaika
nare nanɨnep Pol ketike Sailas*

1 *Hɨrakɨt tɨnaaiwɨr Fil-
ipai, hɨrakɨt ten tewep
wit Amfipolis. Hɨrakɨt
ten tewep wit Amfipolis
tesipatek, hɨrakɨt ten tewep
wit Apolonia ten ere tɨpiun
wit Tesalonaika kerek wɨnak
ke mɨt ne Isrel nererik
nekine hɨm me Moses neitai.
2 Pol keit in kɨrɨak men-
men kar ke nɨpaa hɨrak
kɨrɨakem keit wit hak. Me
wɨ Sabat hɨrak ken wɨnak
kɨr. Me wɨ Sabat wikak hɨrak
ketikeri newepnak natɨpan,
hɨrak keit hɨm me God mau
tɨwei ketporem keteiknorem
kar ik:
3 *“Mɨtɨk God kehimɨtanek
hɨrak Krais, God hɨrak katɨp
mɨtɨk ik kaki pɨke kakɨkrit.
Mɨtɨk ik Jisas hi ewepyapɨr
etpiyek hɨrak Mɨtɨk God
kehimɨtanek hɨrak Krais
kerekek kakɨkaap haiu mɨt
ne tɨ.”
4 *Mɨt miyapɨr han ne
weiwɨk me Isrel hɨr nemtau
hɨm im hɨr nises Pol ketike
Sailas. Mɨt han ne Grik kerek

* **16:37** Ap 22:25 * **16:39** Mt 8:34 * **17:1** 1Te 2:1-2 * **17:3** Lu 24:26; Ap 3:18, 9:22 * **17:4** Ap 13:50

newen+pi God, h+r netike
miyap+r iuwe yap+rwe ne
Tesalonaika h+r nisesik+t.
5 *Te m+t han ne weiw+k
me Isrel neit w+nak en h+r ap
nises h+m im h+r y+nk enuk
nentar m+t yap+rwe nises
h+m m+rak+t. H+r nen ya nei-
this m+t enun nau yain yain
h+r nesikeyaanmi nererik
nen nari han ke m+t yap+rwe
ne wit. H+r neweik+n w+nak
ke m+t+k niuk m+rak Jeson
nenke weip+r n+nat+n Pol
ketike Sailas te h+r neriyak+t
nesiuweret ten m+t.
6 *H+r n+netn+wek+t
n+netn+wek+t au, h+r nari
m+t+k Jeson ketike m+t han
nises Krais, neriyei nen m+t
iuwe masistret n+nap netpor
nar ik: "M+t kerek n+r+ak
enum nerer wit wit epei nan
in n+r+ak enum.
7 *M+t+k ik Jeson kewisi
nan nau w+nak k+rak. H+r
neweik+n sip newet h+m me
m+t iuwe neit Rom. H+r nat+p
nar ik: 'M+t+k iuwe king hak
kin+n Sisa, h+rak niuk m+rak
Jisas.' "
8 H+r nat+p h+m im, h+r
n+k+ak han ke m+t yap+rwe
neit wit, h+r netike m+t iuwe
masistret.
9 M+t iuwe en nari pewek
me m+t+k Jeson ketike m+t
han nises Krais te h+r ap p+ke
nanri han ke m+t han neri-
uwe h+m me Krais. H+r nari
pewek epei au, h+r nesiupani
neriuweti nen witeik.

Pol ketike Sailas ten wit Beria

10 Nepei w+taan, m+t in
ne Tesalonaika kerek nises
h+m me Krais h+r neriuwet
Pol ketike Sailas ten wit
Beria. H+rak+t ten ein epei
au, h+rak+t ten w+nak kerek
m+t ne weiw+k me Isrel
nau nererik nekine h+m me
Moses me w+ Sabat.
11 *M+t en h+r yaain nin+n
m+t ne w+t Tesalonaika nen-
tar h+r nemtau h+m Pol ket-
pim, h+r hanhanem. Hekrit
hekrit h+r nekine h+m me
God mau t+wei te h+r hanhan
nan+rtei menmen Pol ket-
pim h+ram yaaim m+re h+m
n+paa God ketpim o au.
12 *M+t miyap+r yap+rwe
ne weiw+k me Isrel nises h+m
me Krais. Miyap+r han ne
Grik h+r miyap+r niuk m+r
iuwe, h+r netike m+t ne Grik
yap+rwe nises h+m me God.
13 *Maain m+t ne weiw+k
me Isrel ne wit Tesalonaika
nemtau Pol wen kewepyap+r
kat+p h+m me God kar ke
n+paa h+rak k+r+akem keit
wit Beria, h+r nan n+k+ak
han ke m+t en h+r han kekrit
enum.
14 H+r han kekrit enum te
m+t nises Krais h+r n+naain
m+t nan+nep Pol kaki te
h+r neriuwetek kakno wit
yan+m+n ke wan eik. Sailas
ketike Timoti au, h+rak+t tepu
Beria.
15 M+t kerek neriuwet Pol
nen netikerek ere h+r n+piun
wit Atens. Epei au, h+r
epei nan+no n+r ein, Pol
ketpor kar ik: "Yi eit+p Sailas
ketike Timoti h+rak+t tatnen
waswas tatwenayip+r tat+t
wit Atens."

* **17:5** 1Te 2:14 * **17:6** Ap 16:20 * **17:7** Lu 23:2; Jo 19:12 * **17:11** Jo 5:39
* **17:12** Ap 13:50 * **17:13** Ap 14:19

Pol kewepyapɨr hɨm me God keit wit Atens

16 Pol wen keit wit Atens kemerɨr Sailas ketike Timoti, hɨrak han kekrit kentar hɨrak kɨr mɨt natɨn ninaan mau teinɨk yapɨrwe hɨram mepu wit kɨr eik e.

17 *Hɨram mepu wit kɨr eik, te hɨrak ken wɨnak kerek mɨt ne weiwɨk me Isrel hɨr netike mɨt ne Grik hɨr newenɨpi God, hɨrak ketikerei newepnak natɨpan me hɨm me Krais. Hɨrak kepno en, hɨrak hekrit hekrit ken wit maket kerek mɨt nesiuwe menmen, hɨrak ketike mɨt miyapɨr nau en newepnak natɨpan hɨm me Jisas Krais.

18 Mɨt han natɨp mɨt hɨm me mɨtɨk Seno, hɨr netike mɨt han Stoik kerek hɨr natɨp mɨt hɨm me mɨtɨk Epikurian, hɨr netike Pol newepnak natɨpan menmen. Hɨr mɨt han natɨp nar ik: "Mɨtɨk enuk weise tɨpar ik katɨp mekam?" Mɨt han natɨp nar ik: "Hɨrak katɨp menmen me God ke mɨt ne wit hak." Hɨr natɨp menmen im nentar Pol ketpor hɨm me Jisas Krais ketike hɨm me mɨt epei naa pɨke nanɨkrit.

19 Te hɨr netɨwekhis neriyaak neiyɨk nen kaunsil ke wit Ariopagas keit Atens. Hɨr netpɨwek nar ik: "Haiu hanhan mamɨmtau hɨm ham mit ti hatɨp mɨt em.

20 Hɨm mei ti etpaiyem hɨram haiu mepɨtariyem te ti etpaiyem te haiu mertei werek werek."

21 Mɨt nau wit Atens netike mɨt ne wit ham hɨr nau en hekrit hekrit hɨr nau yain yain natɨp hɨm hɨr hanhan nemtau hɨm ham mɨt nisesim.

22 Hɨr nepei netpɨwek, Pol kekrit kerp nɨmɨn ke mɨt ne kaunsil katɨp kar ik: "Yi mɨt ne wit Atens. Hi hertei yi yewenɨpi tɨpir yapɨrwe.

23 Hi heke tɨ herekir wit ki hi hɨr wit wit yi yewenɨpi tɨpir, hi hɨr kɨnaan kiutɨp yi yekine menmen im mewik: 'Kɨnaan im me tɨpir hak haiu mɨt mepɨtari niuk mɨrak.' Menmen yi mɨt in yepɨtari niuk mɨrak yewenɨpiyek, hi etpi niuk mɨrak. Niuk mɨrak God.

24 *"God hɨrak kewis tɨ ketike menmen yapɨrwe mewik. Hɨrak kinɨn naanmɨpre nepni metike tɨ te hɨrak ap kepu kekre wɨnak mɨt nimɨwekek.

25 *Hɨrak kɨrɨak menmen yapɨrwe, te mɨt nankepik nanrɨak menmen taau. Hɨrak hɨrekes kewetai haiu mɨt hɨmɨn te haiu mepu, hɨrak kewetai menmen yapɨrwe.

26 **Hɨrak kiutɨp hɨrak kinai haiu mɨt yapɨrwe haiu merer wit wit mau tɨ. Nɨpaa enum eik hɨrak kɨmat wɨ mɨt nau tɨ hɨrak kehimɨtan wit kerek hɨr nanwik.

27 Hɨrak kɨrɨak menmen im te haiu mɨt mɨnmetnɨwek ere mɨnapɨnek misesik. God ap kerp yanɨmɨn ke haiu mɨt niutɨp niutɨp au.

---

* **17:17** Ap 18:19 * **17:24** 1Kin 8:27; Ap 7:48 * **17:25** Sam 50:12; Ais 42:5
* **17:26** Diu 32:8 * **17:26** Ais 55:6; Sam 145:18; Jer 23:23

28 Hɨrak kekepai haiu
mepu tɨ haiu mamno in
mamno ein. Hɨrak kɨre mɨt
han ni nertei iuwe hɨr nekine
hɨm o hɨr nine henye hɨr
natɨp nar ik: 'Haiu mɨt haiu
nɨkerek ne God.'
29 *Haiu nɨkerek nɨrak te
haiu ap han ekitet hɨrak
kɨre gol o silva o nan mɨt
nɨrɨakem hɨram mar ke God
au.
30 *Nɨpaa mɨt ap nertei
God au, te hɨrak ap katɨp
enum me menmen hɨr
nɨrɨakem au. In ek God katɨp
hɨm manp mɨt yapɨrwe nau
nerer wit wit nar ik: 'Yi
eiweikɨn sip eiwet menmen
enum.'
31 *God epei kɨmat wɨ
hɨrak maain skelim mɨt
miyapɨr yapɨrwe werek
werek kakriuwe mɨtɨk hɨrak
kehimɨtanek hɨrak kakrɨak
menmen im. God hɨrak epei
keteikɨn haiu mɨt yapɨrwe
maain hɨrak kakrɨak men-
men im kentar hɨrak kɨkɨak
mɨtɨk ik nɨpaa kaa hɨrak
kekrit kepu."

32 Mɨt en hɨr nemtau Pol
katɨp ke mɨtɨk kaa Pɨke
kekrit kepu, mɨt han natɨp
nitetnaan nenwesɨsek. Au,
mɨt han netpɨwek nar ik:
"Maain haiu mamɨmtau ti
etɨp menmen im eteipim."
33-34 Epei au, Pol kɨnaaiwɨr
mɨt ken. Mɨt han nen
netikerek nises hɨm me
God. Mɨtɨk ke mɨt in nises
hɨm me God hɨrak mɨtɨk
ke kaunsil Ariopagas niuk
mɨrak Daionisias. Mɨte
piutɨp niuk mɨre Damaris
hɨre wetike mɨt miyapɨr han
nises hɨm me God.

18

Pol katɨp mɨt miyapɨr ne Korin hɨm yaaim me Krais

1 Pol katɨp hɨm me Krais
keit Ariopagas epei au, hɨrak
kɨnaaiwɨr wit Atens ken wit
Korin.
2 *Hɨrak ken wit Korin,
hɨrak kɨr mɨtɨk hak niuk
mɨrak Akwila kerek nɨpaa
miye pɨrak winaak keit wit
Pontas. Hɨrak ketike mɨte
pɨrak Prisila in ek nɨnaaiwɨr
wit iuwe Itali nan Korin
nentar mɨtɨk iuwe Klodias
kerek kinɨn naanmɨpre mɨt
katɨp kar ik: "Mɨt yapɨrwe
ne weiwɨk me Isrel hɨr
enɨnaaiwɨr wit Rom." Hɨrak
Pol ken
3 *kau wɨnak kɨr kekepi
nime wɨnak laplap kentar
hɨrak nɨpaa (hɨrak ap kises
hɨm me krais wen au) hɨrak
kime menmen im keit pewek
mererim, kar ke in hɨr ni-
maam.
4 Me wɨ Sabat yapɨrwe Pol
ken wɨnak ke mɨt ne Isrel
ein kerek hɨr nekine hɨm me
Moses, hɨrak ketikeri newep-
nak natɨpan, hɨrak kare kak-
teiknor hɨm mɨrak yaaim me
Krais te hɨr enisesim
5 *Me wɨ Sailas ketike Tim-
oti tɨnaaiwɨr provins Mase-
donia tan wit Korin, Pol ap
pɨke kime wɨnak ke laplap
au. Hekrit hekrit hɨrak katɨp
mɨt ne weiwɨk me Isrel nau
en ketpor kar ik: "Jisas hɨrak
Mɨtɨk Krais kerek God nɨpaa

* **17:29** Jen 1:27; Ais 40:18-20, 44:10-17; Ap 19:26 * **17:30** Ap 14:16 * **17:31** Sam 9:8, 96:13; Ap 10:42 * **18:2** Ro 16:3 * **18:3** Ap 20:34; 1Ko 4:12 * **18:5** Ap 17:14-15, 9:22

kehimɨtanek kan kɨkaap mɨt
ne Isrel.”
6 *Hɨr au nemnɨnɨwek hɨm
mɨrak netpɨwekɨt enum, te
Pol kɨtanɨk laplap mɨrak
keteiknor God ap kesak
menmen enum mɨr au
mepu, hɨrak ketpor, “Yi yayi
te yi yayi. Hɨram menmen
mai au, hɨram menmen
mi. Me in ek hi eweikɨn
sip eweti, hi eno mɨt ap ne
weiwɨk me Isrel etpor hɨm
yaaim me Krais.”
7 Epei au, hɨrak kɨnaaiwɨr
wɨnak ke mɨt en nererik
nekine hɨm me Moses, hɨrak
ketike Sailas, Timoti ten tau
wɨnak ke mɨtɨk hak niuk
mɨrak Tisias Jastas. Hɨrak ap
ke weiwɨk me Isrel te hɨrak
kises hɨm me God. Wɨnak
kɨrak kɨwaai kɨrapɨt wɨnak
ke mɨt ne Isrel kerek hɨr
nau nererik nekine hɨm me
Moses en.
8 *Mɨtɨk niuk mɨrak
Krispas hɨrak kinɨn
naanmɨpre mɨt ne wɨnak
kerek mɨt ne Isrel nererik
nekine hɨm me Moses en,
hɨrak ketike mɨte pɨrak
nɨkerek nɨrak nises hɨm
me mɨtɨk iuwe Krais. Mɨt
yapɨrwe nau wit Korin
nemtau hɨm me God te hɨr
nisesim, Pol ketike Sailas
tɨkɨri.
9 *Wɨtaan ham Pol kɨwaai
kɨtyak, Mɨtɨk Iuwe God
ketpɨwek kar ik: “Ti ap
hɨnaain au. Ti wen etɨp mɨt
hɨm mai.
10 *Hi hau hetikewit, mɨtɨk
kiutɨp ap te kakitep au
kakɨntar mɨt yapɨrwe neit
wit ik e hɨr nises hɨm mai.”
11 Epei au, Pol kepu wit eik
me tito miutɨp wenke mar
hispɨnak kiutɨp (6), hɨrak
katɨp mɨt miyapɨr hɨm me
God.
12 Me wɨ im mɨtɨk iuwe ke
Rom kehimɨtan mɨtɨk Galio
hɨrak ap ke weiwɨk me Is-
rel, hɨrak kinɨn naanmɨpre
provins Akaia. Hɨrak kɨre
mɨtɨk iuwe gavman ke mɨt
ne Grik, te hɨr mɨt ne weiwɨk
me Isrel nau en nekiyan
niutɨp neithis Pol neriyaak
neiyɨk nen mɨtɨk iuwe Galio
hɨr nesiuwe hɨm netpɨwek
nar ik:
13 “Mɨtɨk ik kari han ke mɨt
te hɨr ap nises hɨm me Moses
hɨr ap newenɨpi God werek
werek au.”
14 Pol kare kaktɨp hɨm te
mɨtɨk iuwe Galio katɨp mɨt
en ketpor kar ik: “Yi mɨt ne
Isrel. Mɨtɨk ik kɨrɨak men-
men enum kekintɨp men-
men o kenep mɨtɨk kaa te
hi herp hemtau menmen yi
yetpewem.
15 *Au, hɨram menmen me
hɨm metike niuk mei me hɨm
me Moses yi yisesim. Yi
hɨras eiyitpim ere werek. Hi
au hɨnapen emtau menmen
weinɨm marim.”
16 Hɨrak katɨp epei au,
hɨrak katɨp mɨt plisman
nɨrak hɨr neri nen witeik.
17 Epei au, hɨr mɨt en nei-
this mɨtɨk iuwe hak kinɨn
naanmɨpre mɨt nises hɨm me
Moses hɨr neriyaak nen nerp
witeik nakɨp. Mɨtɨk Galio ap
han kekrit ke menmen im au,

* **18:6** Ap 13:46, 51, 20:26; Lu 9:5 * **18:8** 1Ko 1:14 * **18:9** 1Ko 2:3 * **18:10** Jos 1:9; Ais 41:10; Jer 1:8; Jo 10:16 * **18:15** Ap 23:29, 25:18-19; Jo 18:31

hɨrak katɨp kar ik: “Menmen weinɨm.”

Pol pɨke ken wit Antiok ke provins Siria

18 *Pol kepu wit Korin ketike mɨt nises hɨm me God me wɨ yapɨrwe. Epei au, hɨrak kau sip ketike Prisila wetike mɨtɨk kɨre Akwila, hɨr nerekir wan nen provins Siria. Nɨpaa hɨr nau sip wen au, Pol katɨp God hɨm me kɨmat wɨ keriuwesɨs menmen. Wɨ epei au, hɨrak mɨtɨk kime Pol paan kɨrak keit wit Senkria (keteikɨn mɨt wɨ hɨrak keriuwesɨs menmen me hɨrekes hɨram epei au).

19 *Hɨr nɨpiun wit Efesas, Prisila wetike mɨtɨk kɨre Akwila hɨr nau en. Pol ken wɨnak kerek mɨt nau nererik nekine hɨm me Moses en, hɨrak ketike mɨt ne weiwɨk me Isrel hɨr newepnak natɨpan me hɨm me Krais.

20 Hɨr nitɨwekhi kaku kaktikeri me wɨ yapɨrwe te hɨrak kewenhi au.

21 *Hɨrak ketpor kar ik: “God hanhan hi pɨke enen te hi enen eri.” Hɨrak ketpor epei au, hɨrak kerekek kau sip kɨnaaiwɨr wit Efesas.

22 Hɨrak kɨpiun wit Sisaria epei au, hɨrak kɨnaaiwɨr sip ken wit eik keke tɨ ken wit Jerusalem en kɨr mɨt nises hɨm me God ein. Epei au, hɨrak pɨke ken wit Antiok.

Pol pɨke kepno ein ein kɨkaap mɨt kerek nises hɨm me Krais

23 Pol kepu wit Antiok wɨ ham, hɨrak kɨnaaiwɨr mɨt en ken provins Galesia ketike provins Frisia kerer wit kike kike em kɨkaap mɨt kerek nises hɨm me God han tokik nepu.

Apolos katɨp mɨt miyapɨr ne wit Efesas hɨm me Krais

24 Wɨ ham, mɨtɨk hak niuk mɨrak Apolos, hɨrak ke weiwɨk me Isrel, nɨpaa miye winaak keit wit Aleksandria, hɨrak kan kau wit Efesas. Hɨrak kertei katɨp hɨm yaaim, hɨrak kertei hɨm me God mau tɨwei werek werek.

25 *Mɨt nɨpaa neteiknɨwek menmen me Mɨtɨk Iuwe God te hɨrak han yaaik wɨsenum keriuwe hɨm me God katɨp mɨt menmen yapɨrwe Jisas epei kɨrɨakem. Te hɨrak kertei menmen me Jon kerek nɨpaa kɨkɨr mɨt keriuwe tɨpar weinɨm.

26 *Hɨrak kan wɨnak ke mɨt ne Isrel nau nererik nekine hɨm me Moses en, hɨrak katɨp hɨm iuwe ap kɨnaain mɨt au. Akwila ketike Prisila nemtau hɨrak katɨp epei au, hɨr neriyaak nen wɨnak kɨr netpɨwek nekepik kertei werek hɨm me Jisas epei kan tɨ kɨkaap haiu mɨt hɨrak kaa God pɨke kɨkɨak kekrit kepu.

27 *Hɨr netpɨwek menmen im epei au, Apolos han kitet kakno provins Akesia ke Grik te mɨt en nises hɨm me God nekine tɨwei natɨp mɨt nises God en hɨr naanmamrewek. Hɨrak ken en, hɨrak

* **18:18** Ap 21:24 * **18:19** Ap 17:17 * **18:21** Ro 1:10; 1Ko 4:19; Je 4:15 * **18:25** Ro 12:11; Ap 19:3 * **18:26** Ap 19:8 * **18:27** 2Ko 3:1; Kl 4:10

kɨkaap mɨt en kerek nises hɨm yaaim me Krais nentar God kerekyor yaaim.
28 Hɨrak ketike mɨt ne weiwɨk me Isrel newepnak natɨpan te hɨrak keriuwe hɨm iuwe mɨrak hɨrak keteikɨn mɨt miyapɨr hɨm me mɨt en hɨram ap yaaim. Hɨrak keriuwe hɨm me God mau tɨwei, hɨrak katɨp mɨt keteiknor Mɨtɨk Jisas kerekek hɨrak Mɨtɨk Krais kerek God kehimɨtanek kɨkaap mɨt.

19

Pol katɨp mɨt miyapɨr neit wit Efesas hɨm yaaim me Krais

1 *Mɨtɨk Apolos wen kepu wit Korin, Pol kepno ken kiun provins Galesia ketike Frisia ere kɨpiun wit Efesas. Kɨpiun Efesas, hɨrak kɨr mɨt han nises hɨm me Jisas.
2 *Te hɨrak kitorhi kar ik: "Nɨpaa yi yises hɨm me Jisas God Hɨmɨn Yaaik kan kau kekre han ki o au?" Hɨr newenɨwekhi nar ik: "Haiu ap memtau God Hɨmɨn Yaaik kepu au."
3 Pol pɨke kitorhi, "Hɨr nɨkri nekine niuk me keimɨn?" Hɨr natɨp nar ik: "Hɨr nɨkrai nekine niuk me Jon."
4 *Pol katɨp kar ik: "Jon kɨkɨr mɨt kerek neweikɨn sip newet menmen enum, hɨrak katɨp mɨt ne weiwɨk miutɨp me Isrel hɨr enises hɨrak mɨtɨk kerek maain kaknen. Hɨrak niuk mɨrak Jisas, hɨrak Mɨtɨk Krais kerek God kehimɨtanek kɨkaap haiu mɨt."
5 Hɨr nemtau menmen im, hɨr newis Pol kɨkɨri keriuwe tɨpar kekine niuk me Mɨtɨk Iuwe Jisas.
6 *Hɨrak kɨkɨri epei au, Pol kewis his menteri te God Hɨmɨn Yaaik kan kau kekre han kɨr keneisesi hɨr natɨp hɨm ham nɨpaa hɨr nerteiyem au, hɨr natɨp hɨm me God.
7 Pol kɨrɨak menmen im me mɨt nar ke hiswiyen wik (12).
8 Hɨrak kɨrɨak menmen im epei au, Pol ken wɨnak kerek mɨt ne weiwɨk me Isrel nau nererik nekine hɨm me Moses. Hɨrak katɨp mɨt hɨm me God, hɨrak ap kɨnaain mɨt au. Hɨrak ketpor ere wenke wikak, hɨrak ketikeri newepnak natɨpan. Hɨrak kare kakri han kɨr te hɨr han kitet menmen hɨrak ketpor me God kinɨn naanmɨpre mɨt.
9 *Mɨt han au enun han tokik hɨr nɨnapen nanisesim, hɨr natɨp enum me menmen me God mɨt in nisesim me ninaan me hɨr mɨt yapɨrwe. Hɨr natɨp enum te Pol ketike mɨt hɨr nises hɨm mɨrak nɨnaaiwɨr mɨt en. Hekrit hekrit Pol ken wɨnak skul ke mɨtɨk Tirinas ketike mɨt hɨr newepnak natɨpan hɨm me God.
10 Hɨrak kɨrɨak menmen marim me tito wik, te mɨt yapɨrwe nau provins Esia, hɨr mɨt ne Isrel, hɨr mɨt han ne weiwɨk ham nemtau hɨm yaaim me Mɨtɨk Iuwe Krais.

---

* **19:1** 1Ko 3:6 * **19:2** Ap 2:38, 8:16; Jo 7:39 * **19:4** Mt 3:1-2 * **19:6** Ap 8:17
* **19:9** 2Ko 6:14-18; 2Ti 1:15

Hɨm me nɨkerek ne mɨtɨk Siva

11 *God kɨrɨak menmen yaaim keriuwe Pol kɨkaap mɨt keriuwerem.
12 *Mɨt han neit laplap hankisip o laplap iuwe mɨwaai yɨnk ke Pol hɨr neiyɨm nen mɨt nɨnap te mɨt han nɨnap hɨr nɨre yaain, mɨt han herwe mersɨsi hɨram metpaan menpɨn mekeipnor hɨr nɨre yaain.

13 *Mɨt han ne weiwɨk me Isrel hɨr nepno neprer wit wit nepɨr herwe enum mekre mɨt. Wɨ ham mɨt han in hɨr nanɨpɨr herwe nanriuwe niuk me Jisas. Hɨr natɨp herwe enuk nar ik: “Haiu metpi mekrehɨr ke Jisas kerek Pol katɨp mɨt en ek. Yi einopɨn ekeipɨn mɨtɨk ik.”
14 Hɨr nɨkerek hispɨnak wik (7) ne mɨtɨk iuwe pris niuk mɨrak Siva ke weiwɨk me Isrel, hɨr keriyen nɨrɨak menmen marim.
15 *Au, herwe enuk ketpor kar ik:, “Hi hertei Jisas, hi hertei Pol, te yi mɨt yi neimɨn a?”
16 Mɨtɨk kerek herwe enuk kersɨsek kekrit kanɨp wɨsenum kerekir yɨnk kɨr kewep klos mɨr te hɨrak kinɨni. Hɨr nɨrɨr nɨnaaiwɨr wɨnak hemkre merer yɨnk kɨr hɨr ne yɨnk weinɨk nɨrɨr.

17 *Mɨt han yapɨrwe ne Isrel, mɨt han ne weiwɨk ham, hɨr nau wit Efesas nemtau me menmen im te hɨr nepɨrpɨr newenɨpi niuk me Jisas.
18 Mɨt miyapɨr yapɨrwe kerek nises hɨm me God nan newepyapɨr menmen enum hɨr nepei nɨrɨakem.
19 Mɨt miyapɨr han, kerek netenwo henpɨn o marila menmei marim, hɨr neit tɨwei mɨr meteiknor menmen im hɨr neiyɨm nan newɨrem mekre si me ninaan me mɨt yapɨrwe. Mɨt han newenhis pewek me mɨt newɨrem neiyɨm neit tɨwei im hɨram mar 50,000 pewek silva.
20 *Marim hɨm me Mɨtɨk Iuwe Krais men merer wit wit te mɨt miyapɨr yapɨrwe nisesim.

Mɨt ne wit Efesas nesikeyaanmi nare nanɨnep Pol

21 *Menmen im epei man, God Hɨmɨn Yaaik kari han ke Pol te hɨrak han kitet kakno provins Masedonia kaktike Akaia. Te maain, hɨrak kakno wit Jerusalem. Pol katɨp kar ik: “Hi ano wit Jerusalem epei au, te hi eno wit Rom.”
22 *Pol keriuwet mɨtɨkɨt wik hɨrakɨt tekepik, hɨrakɨt tinɨn ten Masedonia, hɨrak wen kepu provins Esia.

23 *Me wɨ im, mɨt han neit wit Efesas han enuk nentar mɨt nises hɨm me Mɨtɨk Iuwe Krais.
24 *Mɨtɨk hak niuk mɨrak Demitrias hɨrak kime menmen keriuwe silva. Hɨrak kime wɨnak kike kike silva kɨre wɨnak iuwe ke tɨpir

* **19:11** Ap 14:3 * **19:12** Ap 5:15 * **19:13** Mk 9:38 * **19:15** Mk 1:24, 34 * **19:17** Ap 5:5, 11 * **19:20** Ap 12:24 * **19:21** Ap 23:11; Ro 1:13 * **19:22** Ro 16:23; 2Ti 4:20 * **19:23** 2Ko 1:8 * **19:24** Ap 16:16

niuk mɨre Atemis mɨt nen newepnɨpi niuk mɨre nekrerek. Menmen hɨrak kimaam hɨrak ketike mɨt han nesiuwerem men mɨt hɨr neit pewek yapɨrwe mererim.

25 Te hɨrak kenɨne mɨt nime menmen me silva netike mɨt han hɨr nɨrɨak menmen mar ke hɨr nɨrɨakem hɨr nererik, hɨrak ketpor kar ik: "Yi mɨt yi yertei haiu meit pewek me menmen metike menmen meiyam meriuwe menmen im haiu mɨrɨakem.

26 *Yi epei yɨr menmen, yi yemtau menmen mɨtɨk ik Pol kɨrɨakem keit wit kaiu Efesas kerekek au. Ke provins Esia Pol kari han ke mɨt miyapɨr yapɨrwe hɨr neweikɨn sip newet menmen, hɨrak ketpor kar ik: 'Menmen mɨt nimaam mɨre teinɨk ninaan mewik hɨram ap mɨre God au. Hɨram memipɨn.'

27 Menmen im Pol ketpim maain hɨram mamnip mɨt hɨr han ekitet menmen haiu mɨt in mɨrɨakem hɨram enum. Im keremem au. Wɨnak yaaik ke teinɨk ninaan mewik iuwe me mɨte paiu Atemis maain mamre niuk weinɨm te mɨt nanisesye au. Mɨt yapɨrwe neit Esia netike mɨt nerer wit wit newenɨpi niuk mɨre."

28 Mɨt yapɨrwe nemtau hɨm mɨrak epei au, hɨr han enuk nenepɨp natɨp nar ik: "Atemis pe Efesas hɨre yaaip iuwe."

29 *Mɨt nerer wit wit ke wit iuwe Efesas nenepɨp natɨp. Mɨt han nen neithis Gaias ketike Aristakas hɨrakɨt te provins Masedonia kerek tekite Pol tepno ein ein, hɨr neriyakɨt neiyɨt nen wit kerek mɨt nau nererik nemtau menmen.

30 Pol hɨrekes hanhan kakno ein kaktɨp mɨt menmen te mɨt han en nises hɨm me God newenek.

31 *Mɨt han hɨr mɨt iuwe gavman ne provins Esia kerek nɨre nɨrak yinan o wariyakɨt nɨrak hɨr nesiuwe hɨm netpɨwek hɨrak ap kakno kaktɨp mɨt menmen au emɨt.

32 Mɨt han neit wit mɨt nererik newik hɨr natɨp hɨm ham, mɨt han natɨp hɨm ham nentar hɨr yapɨrwe nepɨtari nenmak te hɨr nererik nau en.

33 Mɨt han ne weiwɨk me Isrel neriuwet mɨtɨk niuk mɨrak Aleksanda kerp kinɨn kentɨr kɨnaan te mɨt han en han kitet hɨrak kerekek kinɨn kɨrɨak menmen enum im. Hɨrak kɨkɨam his kesinor hɨr enkintɨp enɨmtau menmen hɨrak kakɨtpim.

34 Au, mɨt en nertei Aleksanda hɨrak ke Isrel, hɨr yapɨrwe natɨp nerekirɨwek hɨm natɨp nar ik: "Atemis pe Efesas hɨre yaaip iuwe." Hɨr nenepɨp narek ere 2 aua.

35 Maisiu kike, kuskus ke wit Efesas hɨrak kenip mɨt en nekintɨp nau neit hɨrak ketpor kar ik: "Yi mɨt ne Efesas. Mɨt yapɨrwe nertei wit kaiu ik e hɨrak wit naanmɨpre wɨnak iuwe ke teinɨk ninaan mewik me mɨte iuwe yaaip Atemis

* **19:26** Ap 17:29 * **19:29** Ap 20:4, 27:2; Kl 4:10; Fm 24 * **19:31** 2Ti 1:15

wetike nan mɨt newenɨpiyek
nɨpaa kau nepni kenke kan.
36 Mɨtɨk kei ap kaktɨp men-
men im hɨram memipɨn au,
te yi mɨt eikintɨp yi ap yɨrɨak
menmen enum waswas au
emɨt.
37 Yi epei yeithis mɨtɨkɨt
wik it te hɨrakɨt ap tekintɨp
menmen meit wɨnak ke
Atemis o netpɨwe enum au.
38 Mɨtɨk Demitrias ketike
mɨt hɨr nɨrɨak menmen
mɨrak nare nansiuwe hɨm
mɨtɨk hɨr enɨno mɨt iuwe
masistret hɨr nanmerɨr wɨ
hɨr nanɨmtau hɨm me mɨt.
Hɨr nansiuwe hɨm ein,
39 o au en, yi hanhan
eitɨp hɨm meiyam em, yi
wen eimerɨr wɨ me haiu mɨt
ne wit Efesas haiu mererik
memtau hɨm me mɨt iuwe ne
witeik.
40 Mɨt iuwe ne Rom hɨr
nansiuwe hɨm nantɨp haiu
mɨt mɨrɨak enum mesiuwe
hɨm mesikeyaanmi. Haiu
mɨt iuwe ap te metpor yi
yenmak yi yɨrɨak menmen
marim au.”
41 Hɨrak katɨp epei au,
hɨrak kesiuwe mɨt en hɨr nen
wit kɨr eik.

20

Pol keke tɨ kepno provins Masedonia ketike Grik

1 Mɨt nererik ne-
sikeyaanmi epei au, Pol
kenɨne mɨt kerek nises hɨm
me Jisas keyewewi ketpor
hɨm mamkepi nanises hɨm
me God werek werek.
Te hɨrak kɨnaiwɨri kakno
provins Masedonia.
2 Hɨrak ken kɨpiun provins
Masedonia, hɨrak kerekir
kau nɨmɨn ken kerer wit
wit katɨp mɨt hɨm mɨrak
yapɨrwe mamkepi nanises
hɨm me God werek werek.
Epei au, hɨrak ken provins
Grik.
3 Hɨrak kepu en wenke
wikak. Hɨrak kepu en wenke
wikak, hɨrak kare kaku sip
kakno Siria, hɨrak kemtau
mɨt han hɨr nimenɨpɨn
nankɨp, te hɨrak han kitet
kakno kakitet provins Mase-
donia ere hɨrak kɨnaiwɨrek
kɨpiun provins Siria.
4 *Sopata nɨkan ke Piras
ke wit Beria, hɨrak ketike
Aristakas, Sekandas hɨrakɨt
te wit Tesalonaika, hɨrakɨt
tekite Pol tariyakɨt ten. Mɨtɨk
Gaias ke wit Debi, Timoti,
Tikikas ketike Trofimas
te Esia, hɨrakɨt tetike Pol
nariyan nen.
5 Hɨr mɨt ninɨn nen ne-
meriyei neit wit Troas.
6 Hɨr nemeriyei neit ein,
haiu mau wit Filipai ere wɨ
mɨt nererik ap newis yis
mekre bret mɨr han tewenɨn
menmen God kerekyorem
hɨram epei au. Menmen
im epei au, haiu mɨnaaiwɨr
wit Filipai mau sip ere wɨ
hispɨnak (5), haiu mɨpiun
wit Troas. Haiu men mɨpiun
wit Troas, haiu metike mɨt
nemeriyei mau en ere wɨ
hispɨnak wik (7).

Pol kɨkɨak Yutikas kerek hɨrak kaa keit wit Troas, hɨrak pɨke kekrit kepu

7 *Me wɨ Sabat me wɨtaan
haiu mɨt yapɨrwe mererik
maam menmen han tewenɨn
menmen Jisas kɨrɨakem haiu

* **20:4** Ap 19:29, 21:29; Ef 6:21 * **20:7** Ap 2:42, 46

mewenɨpi God. Pol katɨp mɨt
en menmen. Hɨrak kare teip-
men kakno te hɨrak ketpor
hɨm ere wɨ nɨmɨn.
8 Mɨt epei neit si yapɨrwe
newisɨm mekre haau mau
niu meit wɨnak haiu mau
mererik mekrerek.
9 Mɨtɨk pipɨak niuk mɨrak
Yutikas kau windo me
wɨnak. Pol wen katɨp
katɨp, hɨrak kɨnapɨpɨ kɨwaai
kɨnatɨn. Kɨwaai kɨnatɨn o,
hɨrak kenke kau niu ken kiun
tɨ. Mɨt nekiuwe nen nɨkɨak
nɨrek nepei au kaa.
10 *Pol kekintɨp kekiuwe
ken kɨrek, hɨrak kenke ken-
terik kesiuwewik. Epei au,
hɨrak katɨp kar ik: “Yi ap han
enuk au emɨt! Hɨrak kaa te
in ek pɨke kekrit kaku.”
11 Hɨrak katɨp epei au,
hɨrak ketikeri pɨke nɨniu nen
wɨnak hɨrak kewep niu o
bret ketikeri nekiyan naam.
Epei au, hɨrak ketikeri
newepnak ere wanewik.
Wanewik, Pol kɨnaiwɨri.
12 Pol kɨnaiwɨri, hɨr nei-
this pipɨak ik kerek nɨpaa
kenkewɨn kaa Pol pɨke
kɨkɨak, hɨr nen wɨnak mɨr
hɨr han yaaik iuwe.

Pol kɨnaaiwɨr wit Troas
kɨpiun wit Mailitas

13 Haiu minɨn men mau
sip merekir wan ere mɨpiun
wit Asos, kerek Pol katɨp
kakwenyipɨr sip. Nɨpaa
hɨrak ketpai menmen im
kentar hɨrak kɨnapen sip,
hɨrak hanhan keke tɨ kakno
ein.
14 Hɨrak kewenaiyipɨr
keit Asos epei au, haiu
metɨwekhis men mau sip
mɨnaaiwɨr wit Asos men ere
miun Mitilini.
15 Haiu mɨpiun Mitilini
epei au, haiu me wɨ ham
wanewik men mesipat wit
Kaios. Haiu wen men me
wɨ ham hekrit haiu men
mesipat wit Semos. Wit
Semos epei au, wɨ ham haiu
mɨpiun wit Mailitas. Sip
mɨwaai meit ein.
16 Pol epei han kitet
hɨrak kau sip ap kakno
wit Efesas kentar hɨrak
kɨnapen kaku provins Esia
wɨ yapɨrwe. Hɨrak han-
han kakno waswas kakiun
Jerusalem me wɨ Pentekos.

Pol katɨp hɨm mɨrak men
mɨt iuwe nises God neit wit
Efesas

17 *Pol wen kepu sip keit
Mailitas hɨrak keriuwet
mɨtɨk hak katɨp mɨt iuwe ne
weiwɨk me God neit Efesas te
hɨr enɨnen Mailitas enɨrek.
18 *Ewaai meruri hɨr mɨt
ne Efesas epei nan, Pol ket-
por kar ik: “Yi epei yertei
me wɨ hi hinɨn han Esia hau
hetikewi yi yertei menmen
hi hisesim.
19 *Yi yertei me wɨ yapɨrwe
mɨt han ne weiwɨk me
Isrel hɨr nimenɨpɨn natɨpan
naniyep te hɨr nenip men-
men im menip han kai kekrit
hɨr newaank hɨras. Hi ap
ewenɨpi niuk mai au. Hi
hɨrɨak menmen Mɨtɨk Iuwe
Krais kehimɨtenewem, wɨ
ham hi hɨkɨt henterim.
20 Hi ap hepakɨn hɨm
mamkepi me wɨ hi
hewepyapɨr hɨm me God

* **20:10** 1Kin 17:21 * **20:17** Ap 18:21 20:3 * **20:18** Ap 18:19, 19:10 * **20:19** Ap

yi yau wɨnak ke mɨt kerek
nekine hɨm me Moses yi
yererik en o yau wɨnak mi
miutɨp miutɨp.
21 Hi epei hetpi yi mɨt ne
weiwɨk me Isrel netike yi mɨt
ne weiwɨk ham, hi epei hetpi
hɨm manp eiweikɨn sip eiwet
menmen enum eiyises hɨm
me Mɨtɨk Iuwe kaiu Jisas.
22 *In ek hi hises hɨm God
Hɨmɨn Yaaik ketpewem te
hi eno wit Jerusalem. Hi
hepɨtari menmen mɨt nan-
rekyewem nanɨt ein.
23 *Hi hertei kerekek God
Hɨmɨn Yaaik epei ketpo
merer wit wit mɨt nanrekyo
enum nanwɨre akre wɨnak
enuk.
24 *"Hi han kitet hi hahi
te hi ehises menmen nɨpaa
Mɨtɨk Iuwe Jisas kehimɨtena
hi ehisesim, hɨram menmen
weinɨm. God epei kɨrɨak
mɨt menmen yaaim keri-
uwe Jisas Krais te hɨrak
kehimɨtena hi hetpor hɨm
yaaim me menmen im.
25 "Yi eiyɨmtewem. Nɨpaa
hi hen yi mɨt yapɨrwe
hewepiyapɨr hɨm me God
kinɨn naanmɨpre haiu mɨt.
In ek hi hertei maain hi ap
eri meiyam au.
26 *Te hi petepin hetpi hɨm
manp, mɨtɨk kiutɨp ke yi mɨt
maain kakno si tatɨknenik
hɨram menmen mai au.
27 Hɨram menmen mai au
mentar hi ap heripakɨn hɨm
mei me menmen me God
kakinɨn naanmamre haiu
mɨt au.
28 *Yi naanempre hɨras
yetike mɨt kerek God
Hɨmɨn Yaaik kehimɨteni
yi naanmɨpri. Yi yar ke
mɨt naanmɨpre sipsip yi
naanempre mɨt ne weiwɨk
me God. Hɨrak kenip mɨt hɨr
ne weiwɨk mɨrak keriuwe
hemkre me Nɨkan kɨrak
Jisas wɨ hɨrak kaa kentar nu
tentarakɨt.
29 *Hi hertei hi anaiwɨri
epei au, maain mɨt nanɨnen
nɨmɨn ke yi mɨt nanriwaank
han ki nanriuwe menmen
enum hɨr nanɨtpiyem. Mɨt
in hɨr nanre nepere enum
men nɨmɨn ke sak namɨp
newaankem, hɨr nanɨnen
nanriwaank.
30 *Maain mɨt han ne yi
mɨt hɨr nantɨp hɨm memipɨn
nanri han ke mɨt han ne yi
mɨt kerek yises hɨm me God
te hɨr enisesim.
31 *Yi naanmamre hɨras
me menmen im, yi han ekitet
me tito wikak hi wɨtaan
wanewik hetpi hɨm manp
me menmen me God te yi
eiyisesim, hi hɨkɨti hekepi
wɨsenum.
32 *"In ek hi hitehi God
hɨrak naanmampri te hɨm
me God hɨrak kakrekyi
yaaim hɨram mamkepi te yi
eiyu werek werek. Hɨrak
kakweti menmen mɨrak
yaaim hɨrak maain kakwet
mɨt nɨrak em.
33 *Hi ap hemkre
menepam heit pewek me yi

* **20:22** Ap 19:21 * **20:23** Ap 9:16, 21:4, 11 * **20:24** Ap 21:13; 2Ti 4:7 * **20:26** Ap 18:6 * **20:28** 1Ti 4:16; 1Pi 5:2-4 * **20:29** Mt 7:15; Jo 10:12 * **20:30** 1Jo 2:19 * **20:31** Mk 13:37; Ap 19:8, 10; 1Te 2:11 * **20:32** Ap 26:18 * **20:33** 1Sml 12:3; 1Ko 9:11-12

mɨt o laplap mi au.

34 *Yi epei yertei hi hɨrɨak
menmen heriuwe his mai hi
ekerwo laplap me wɨnak sel
te hi heit pewek mererim.
Hi hetike mɨtɨkɨt wariyakɨt
tai naanmɨprawɨr hɨras me
menmen. Yi au.

35 *Marim hi epei heteikni
yi eirɨak menmen iuwe te
yi eikaap mɨt miyapɨr hɨr
ap manpenun neit nɨrɨak
menmen au. Yi han ekitet
menmen nɨpaa Jisas ketpim.
Hɨrak katɨp kar ik: 'Yi eiwet
mɨt menmen hɨram minɨn
mɨt hɨr nanweti menmen, te
yi han yaaik eiyu.' "

36 *Pol ketpor epei au,
hɨrak ketikeri nitehɨr newen
ninɨp nitehi God menmen.

37 Hɨr nitehi God men-
men epei au, hɨr nɨkɨtek
neiyewewik netpɨwek, "Ti
yaaik eno e."

38 *Pol ketpor kar ik:
"Maain hi ap pɨke eri
meiyam au," te mɨt en hɨr
han toenuk neriuwerek.
Hɨr netpɨwek epei au, hɨr
neriuwetek kau sip ken.

21

Pol ketike wariyakɨt tɨrak tau sip tatno Jerusalem

1 Haiu metpor "Eiyu en,"
te haiu mau sip mɨnaiwɨri
men. Haiu mɨnaiwɨri men,
haiu merekir wan metɨn ke
nɨmɨn mesipat wit Kos. Wɨ
ham haiu mesipat wit Ros.
Haiu mesipat wit Ros, haiu
men ere mɨpiun wit Patara.

2 Haiu mɨpiun wit Patara,
haiu menke mɨnaaiwɨr sip
im mɨnmatɨn sip ham mam-
rei mamno Finisia te haiu
man mewim men.

3 Haiu men ere haiu mɨr
Saipras te haiu mesipatek
men pɨnak ke his yaaim
wen mepno ere mɨpiun
provins Siria. Haiu menke
mɨnaaiwɨr sip meit wit
Taia, wit kerek mɨt nau sip
nanɨnke menmen mekre sip.

4 *Haiu epei men mɨr mɨt
han nises hɨm me Mɨɨk Iuwe
Krais te haiu mau metikeri
me wɨ hispɨnak wik (7). God
Hɨmɨn Yaaik kɨkɨak han ke
mɨt en te hɨr natɨp Pol ap
kakno wit Jerusalem.

5 *Au, wɨ hispɨnak wik (7)
haiu mɨnaiwɨri men. Hɨr
mɨt netike miyapɨr nɨkerek
nɨr neriuwetai ere haiu
men tenhaan ek. Haiu men
tenhaan ek, haiu mewen
ninɨp mitehɨr haiu mitehi
God menmen.

6 Haiu meketanhis haiu
metpor "Eiyu en." Haiu met-
por epei au, haiu men mau
sip, hɨr mɨt en pɨke nen
witeik.

*Agabas katɨp Pol men-
men God Hɨmɨn Yaaik
keteiknɨwekem keit wit Sis-
aria*

7 Haiu mau sip pɨke men
mɨnaaiwɨr wit Taia men ere
mɨpiun wit Tolemes. Haiu
mɨpiun Tolemes, haiu men
mɨr mɨt en nises hɨm me
Krais haiu mau metikeri wɨ
miutɨp.

8 *Wanewik haiu mɨt
metike Pol mɨnaaiwɨr

* **20:34** Ap 18:3; 1Te 2:9 * **20:35** Mt 10:8 * **20:36** Ap 21:5 * **20:38** Ap 20:25
* **21:4** Ap 20:23 * **21:5** Ap 20:36 * **21:8** Ap 6:5, 8:40

Tolemes men ere mɨpiun
wit Sisaria. Haiu mɨpiun
Sisaria, ein ek haiu men
mau wɨnak ke Filip mɨtɨk
kerek katɨp mɨt miyapɨr
hɨm yaaim me Krais. Hɨrak
kiutɨp ke mɨt hispɨnak wik
(7) nɨpaa mɨt nehimɨteni
naanmɨpre menmen me
miyapɨr mɨkaan nɨr epei
naa.
9 *Hɨrak kine nɨkerek
hɨram (o hɨram) tekyaait (4),
hɨr neit mɨkaan wen au, hɨr
newepyapɨr menmen maain
mamnen.
10 *Haiu mepu en wɨ ham,
mɨtɨk profet niuk mɨrak
Agabas kɨnaaiwɨr provins
Judia kan Sisaria.
11 *Hɨrak kan Sisaria,
hɨrak keit waai let ke Pol
keiyɨk kesenkek hɨrekes
his hɨt mɨrak keriuwerem.
Hɨrak kesenkek his hɨt
keriuwerem te hɨrak katɨp
kar ik: "God Hɨmɨn Yaaik
katɨp kar ik: 'Mɨtɨk ke let ik e
maain kakno wit Jerusalem,
mɨt ne weiwɨk me Isrel
nantɨwekhis nansenkekik
kar ik nanwet mɨt ne weiwɨk
ham ek.' "
12 *Hɨrak katɨp epei au,
haiu metike mɨt han en
metpɨwek mewenek mar ik:
"Ti ap eno wit Jerusalem au
ekɨt."
13 *Au Pol kewenhi kar
ik: "Yi yenmak yi yɨkɨt yari
han kai? Hi han kitet hɨram
yaaim te hi ano wɨnak enuk
kerekek au. Hi han kitet
hɨram yaaim te hi hatɨp mɨt
miyapɨr hɨm me Mɨtɨk Iuwe
Jisas mɨt han hɨr naniyep
hi hahi, hɨram menmen
weinɨm."
14 Haiu metpɨwek
metpɨwek au. Hɨrak
ketaihɨm kewɨrem, haiu
mekintɨp merp matɨp mar
ik: "Han kit. Haiu hanhan
menmen me Mɨtɨk Iuwe
Krais hɨram mamnen."

Pol katɨp mɨt iuwe ne mɨt ne God neit Jerusalem hɨm mɨrak

15 Haiu mepu en wɨ ham.
Epei au, haiu memani men-
men maiu, haiu mɨnaiwɨri
men wit Jerusalem.
16 Mɨt han nises hɨm me
Krais nau neit wit Sisaria
nan netikewai, hɨr nen newi-
sai neit wɨnak ke mɨtɨk kerek
haiu mamu mamtikerek
niuk mɨrak Neson, hɨrak
nɨpaa ke wit Saipras. Hɨrak
kises hɨm me Krais nɨpaa
enum eik ere in.
17 Maain haiu mɨpiun wit
Jerusalem, mɨt en nises hɨm
me Krais han yaaik hɨr netai-
his.
18 *Hɨr netaihis haiu mau
wɨ ham, hɨrak Pol ketike-
wai men mɨr Jems. Mɨt
iuwe ninɨn naanmɨpre mɨt
nises hɨm me Krais nererik
newenɨpiyek, hɨr nau netik-
erek.
19 *Pol ketpor hɨr yaain,
ketpor hɨr yaain epei au,
hɨrak ketpor menmen God
kekepik hɨrak kɨrɨakem ke
mɨt ap ne weiwɨk me Isrel.

Pol kemtau hɨm me mɨt iuwe hɨrak ken wɨnak iuwe ke God

* **21:9** Ap 2:17 * **21:10** Ap 11:28 * **21:11** Jo 21:18; Ap 20:23, 21:33 * **21:12** Mt 16:22 * **21:13** Ap 20:24 * **21:18** Ap 15:2, 13; Ga 1:19 * **21:19** Ap 15:12

20 Pol ketpor epei au, hɨr newenɨpi niuk me God. Epei au, hɨr natɨp Pol nar ik: “Ti epei hertei mɨt ne weiwɨk me Isrel hɨr mɨt yapɨrwe nises hɨm me Krais, hɨr wen nises hɨm me Moses.

21 *Mɨt han epei nemipɨn netpor ti epei atɨp mɨt han ne weiwɨk me Isrel nau nerer wit wit ke mɨt ne weiwɨk ham, hɨr enweikɨn sip enwet hɨm me Moses, hɨr ap enrekir yɨnk ke nɨkerek nɨr, hɨr ap enises menmen haiu mɨt ne weiwɨk me Isrel in misesim.

22 Maain mɨt in nanɨrtei ti hepu, te ti erɨak mekam?

23 Haiu metpi menmen haiu han kitetim. Mɨtɨkɨt tekyaait it et hɨrakɨt epei tatɨp God tɨmat wɨ hɨrakɨt teriuwesɨs menmen.

24 *Ti eno etikeret yi eirɨak menmen hɨm me Moses matɨp te God kaktɨp menmen im epei au, yi yaain. Ti ewɨr pewek me mɨtɨkɨt it te mɨtɨk pris kakrekyɨwekɨtem. Epei au te hɨr mɨt enime paan kɨrakɨt. Ti erɨak menmen mamɨr im te mɨt yapɨrwe enɨrtei hɨm hɨr nemtewem hɨram weinɨm, ti wen hises hɨm me Moses.

25 *Me mɨt nises hɨm me God hɨr ap ne weiwɨk me Isrel, nɨpaa haiu epei mewisor tɨwei metpor hɨr ap enises hɨm yapɨrwe nɨpaa Moses kewisɨm. Ham im keremem. Haiu han kitet hɨr ap nanɨm menmen mɨt newepwar menmen newet tɨpir em, hɨr ap nanɨm hemkre o miyak mɨt newers tɨmɨr hemkre ap mewen au, hɨr ap netike mɨt miyapɨr nanriyanhis newenɨnem au emɨt.”

26 *Hɨr natɨp epei au, Pol keithis mɨtɨkɨt it wɨ ham hɨrak keriyakɨt ten tɨrɨak menmen hɨm me Moses katɨp te God katɨp hɨrakɨt tɨre yaaikɨt. Epei au, hɨrakɨt ten wɨnak iuwe ke God tatɨp mɨt pris me wɨ hɨrakɨt tɨmat ere hɨrakɨt tɨre yaaikɨt te hɨrakɨt tatwet God menmen.

Mɨt ne Isrel neithis Pol kekre wɨnak iuwe ke God

27 Maain wɨ hispɨnak wik (7) menep epei au, hɨram wɨ mɨtɨkɨt tɨmat menmen hɨrakɨt tɨrakem hɨram epei au mesi, mɨt han ne Isrel kerek nau provins Esia hɨr nan nɨr Pol kekre wɨnak iuwe ke God. Hɨr nɨkɨak han ke mɨt miyapɨr en neithis Pol nɨnap natɨp nar ik:

28 *“Yi mɨt ne Isrel. Yi eikepai. Mɨtɨk ik hɨrak mɨtɨk kerek kepno keprer wit wit katɨp mɨt yapɨrwe hɨr mɨt ne weiwɨk me Isrel netike hɨm me Moses, wɨnak iuwe ke God hɨram menmen weinɨm. In ek hɨrak epei keithis mɨtɨk ap ke Isrel keiyɨk kan kekre haau mɨt narik ap te nanɨno nɨmɨn ek au. Mɨt iuwe neriuwesɨsek, nehimɨtanek ne haiu mɨt ne Isrel keriyen.”

29 *Hɨr natɨp menmen im nentar hɨr epei nɨr mɨtɨk Trofimas kitet wit Jerusalem ketike Pol te hɨr han kitet

* **21:21** Ap 16:3; Ga 2:3 * **21:24** Nam 6:1-21; Ap 18:18 * **21:25** Ap 15:28-29
* **21:26** 1Ko 9:20 * **21:28** Ap 6:13; Esi 44:7 * **21:29** Ap 20:4; 2Ti 4:20

Pol ketɨwekhis ten wɨnak ke God teit nɨmɨn. Pol kɨrɨak menmen im au.
30 Mɨt yapɨrwe neit Jerusalem en nesikeyaanmi (o nesikewari) nesiuknen nan nererik neithis Pol neriyaak neiyɨk nen witeik. Hɨr neriyaak neiyɨk nen witeik, mɨt neiyepet weipɨr ke wɨnak ke God.

Mɨtɨk iuwe ke ami ke Rom keithis Pol keriyaak keiyɨk ken wɨnak enuk

31 Mɨt yapɨrwe nererik hɨr wen nanɨnep Pol kaki, mɨt han nen natɨp mɨtɨk iuwe Ofisa ke ami ke Rom nar ik: "Mɨt yapɨrwe neit Jerusalem hɨr nenepan."
32 Hɨrak kemtau menmen im epei au, hɨrak keithis mɨt han ne ami ninɨn naanmɨpre mɨt ne ami nar 100, hɨr netike soldia ne ami yapɨrwe nesiuknen nekiuwe nen nɨr mɨt en. Hɨr nekiuwe nen nɨr mɨt en, hɨr nɨrek ketike mɨt ne ami yapɨrwe, hɨr nenep Pol au. Hɨr nerp neit.
33 *Mɨtɨk iuwe ke ami kan Pol ketɨwekhis katɨp mɨt nɨrak hɨr nesenkekik neriuwe sen ain wik. Epei au, hɨrak kitorhi kar ik: "Mɨtɨk ik hɨrak keimɨn? Hɨrak kɨrɨak mekam?"
34 Mɨt han natɨp hɨm ham, mɨt han natɨp hɨm ham te hɨrak ap kertei menmen werek kentar mɨt nesikeyaanmi yapɨrwe te hɨrak katɨp mɨt nɨrak hɨr nɨnanek neiyɨk nanɨno wɨnak ke ami kɨr.
35 Hɨr neiyɨk nen ere nɨpiun lata me wɨnak, mɨt ne ami nɨnanek nau niu nentar mɨt nesikeyaanmi (o nesikewari) yapɨrwe nanri Pol kaknen te hɨr nankɨp.
36 *Hɨr nisesik nɨnap natɨp nar ik: "Yi eikɨp kaki."

Pol katɨp mɨt kenmak hɨrak kɨrɨak menmen

37 Hɨr neit Pol nanrik nanɨno nɨmɨn ein, Pol katɨp mɨtɨk iuwe ke ami keriuwe hɨm Grik ketpɨwek kar ik: "Hi hanhan hetput menmen hɨram werek?" Mɨtɨk iuwe eik ketpɨwek kar ik: "Ti harkeik te ti hertei hɨm Grik?
38 *Hi han kitet ti mɨtɨk ke Isip kerek nɨpaa ein kari han ke 4,000 mɨt te hɨr netike gavman ne Rom nare nanɨnepan hɨr neit hɨne me his, yipo henmik nɨrɨr nen wit tenhaan weinɨm."
39 Pol kewenhi kar ik: "Hi au. Hi mɨtɨk ke weiwɨk me Isrel, miye wina weit wit Tasas ke provins Silisia, hi mɨtɨk ke wit niuk mɨrak iuwe. Ti ewisa hi etɨp mɨt menmen mai o au?"
40 Hɨrak kewenhi te Pol kerp kentɨr leta kɨkɨamhis keweni ketpor kar ik: "Eikintɨp." Hɨr nekintɨp, te hɨrak ketpor keriuwe hɨm me mɨt ne Isrel.

22

1 Hɨrak ketpor kar ik: "Nai yinan mɨt iuwe, mɨt nai ne watiu, yi eiyɨmtau hɨm hi hetpiyem te yi ap aitɨp hi hahi."
2 Hɨr nemtau Pol ketpor keriuwe hɨm mɨr Hibru, hɨr

* **21:33** Ap 20:23, 21:11 * **21:36** Lu 23:18; Ap 22:22 * **21:38** Ap 5:36-37

nekintɨp wɨre wɨre te Pol
wen ketpor kar ik:
3 *“Hi hetpi werek. Hi
ke weiwɨk me Isrel, miye
pai wina weit wit Tasas ke
provins Silisia te hi han
hau in ere hi iuwe. Mɨtɨk
iuwe niuk mɨrak Gameliel
keteikno menmen markeik
te hi hises hɨm me Moses
kerek nɨpaa maamrer nai
nisesim. Hi hises menmen
im hises God iuwe har ke yi
mɨt in yi yisesim.
4 *Hi hewaank mɨt enipi
hɨr naa nentar hɨr nises hɨm
me Krais. Hi esenkek his
hɨt me mɨt miyapɨr hatɨp mɨt
plisman hɨr newɨri nekre
wɨnak enuk.
5 Mɨtɨk iuwe pris kinɨn
naanmɨpre mɨt pris han
hɨrak ketike mɨt iuwe ne
kaunsil hɨr nanwepyapɨr
hi hatɨp werek. Nɨpaa hɨr
neweto tɨwei hɨr newisɨk
ken mɨt han ne weiwɨk maiu
neit Damaskas te hi epei
hen en ehɨthis mɨt miyapɨr
kerek nises hɨm me Krais, hi
hesenkeki heriyei heri hen
Jerusalem te mɨt iuwe en
nanɨp.

*Pol katɨp mɨt karkeik
hɨrak kises hɨm me Krais*

6 “Hi wen hepno menep
Damaskas wepni kau
nɨmɨniuwe, wasenum si
meke nepni man mɨr
mewenkɨka.
7 Hi henkewɨn hɨwaai tɨ hi
hemtau hɨm ke mɨtɨk ketpo,
‘Sol, Sol ti henmak te ti here-
waank?’
8 Hi pɨke hitɨwekhi, ‘Mɨtɨk
Iuwe ti keimɨn?’ Hɨrak kar
ik: ‘Hi Jisas ke Nasaret kerek
ti herewaank.’
9 Mɨt nan netikewa nɨr si
te ap nemtau hɨm ke mɨtɨk
werek werek au.
10 “Hi hitɨwekhi har ik:
‘Mɨtɨk Iuwe ti hanhan hi
erɨak mekam?’ Hɨrak kar ik:
‘Ti ekrit eno wit Damaskas.
Ti ehɨt ein te mɨtɨk kak-
nen kakɨtput menmen God
kakɨhimɨtanem ti erɨakem.’
11 Hi ap hɨr ein ein hentar
si epei mɨr iuwe hi nanamɨr
toto te mɨt nan netikewa ne-
tauhis neriya haiu mariyan
men Damaskas.
12 “Mɨtɨk hak kau en niuk
mɨrak Ananaias. Hɨrak
mɨtɨk yaaik kises hɨm me
Moses te mɨt yapɨrwe ne
weiwɨk maiu ein hɨr han
kitet natɨp hɨrak yaaik.
13 Mɨtɨk ik kan kerp
kerepta ketpo kar ik: ‘Kai
yinak Sol, ti pɨke ehɨr ein
ein.’ Hɨrak katɨp epei au,
wasawas hi hɨr ein ein te hi
hɨrek.
14 Hɨrak ketpo kar ik:
‘Mɨtɨk Iuwe God ke maamrer
naiu hɨrak kehimɨtenut te ti
ertei menmen hɨrak hanhan
kakrɨakem, kehimɨtenut
ti hɨr Mɨtɨk Yaaik kerek
kɨrɨak menmen me God, ti
epei hemtau hɨrak ketput
keriuwe hɨm mɨrak.
15 Maain ti eno etɨp mɨt
miyapɨr yapɨrwe ewepyapɨr
menmen ti epei hemtewem
epei hɨrem.
16 *In ek ti ap ehu au emɨt!
Ti ekrit te hi ekɨrit. Ti enɨne
Mɨtɨk Iuwe God ehitɨwekhi
te hɨrak kakɨsak menmen
enum ti hɨrɨakem.’

---

* **22:3** Ap 5:34; Ro 10:2 * **22:4** Ap 8:3, 22:19 * **22:16** Ap 2:21; Ro 10:13

God kehimɨtan Pol kaktɨp mɨt ap ne Isrel hɨm yaaim me Krais mamno mɨt ap ne Isrel

17 “Hɨrak ketpo epei au, hi pɨke hen wit Jerusalem. Hi heit wɨnak iuwe ke God in hi hitehi God menmen. Hi hitehi God menmen, hi hepu hi hɨr menmen mar ke hi hɨtyak,

18 *Mɨtɨk Iuwe Krais ketpo kar ik: ‘Ti ekrit waswas enaaiwɨr wit Jerusalem entar mɨt miyapɨr in ap enɨmtau hɨm ti etporem me hi.’

19 *Hi pɨke hetpɨwek har ik: ‘Mɨtɨk Iuwe, hɨr epei nertei hi epei hen herer wit wit wɨnak mɨt nererik nekine hɨm me Moses nekrerem, hi hen en heithis mɨt miyapɨr hɨr nises hɨm mit, hi hanɨp.

20 *Nɨpaa mɨt nenep mɨtɨk kewepyapɨr hɨm mit niuk mɨrak Stiven hi herp menep atɨp hɨram yaaim te hɨr nakɨp kaa. Hi hetenen laplap saket me mɨt hɨr newɨr nan nakɨp. Hi etpor menmen mit hɨr enɨmtewem.’

21 *Au, Krais pɨke ketpo kar ik: ‘Hɨram menmen weinɨm. Hɨr ap te nanɨmtau hɨm mit au. Ti eno entar hi eriuwetit ti eno yanɨmɨn ewepyapɨr hɨm mai mamno mɨt ap ne weiwɨk me Isrel.’ ”

Mɨtɨk iuwe ke ami naanmɨpre Pol

22 *Mɨt yapɨrwe ein nemtau Pol ere hɨrak katɨp menmen me hɨrak kewepyapɨr hɨm me mɨtɨk iuwe katɨp mɨt ap ne weiwɨk me Isrel ketporem. Hɨrak ketpor menmen im, hɨr han enuk nɨnap hɨm iuwe nar ik: “Yi eikɨp eki. Yi ap eiwisɨk kaku tɨ au ekɨt!”

23 Hɨr nɨnap newep laplap mɨr neteikɨn hɨr han enuk wɨsenuk newɨr toni waniu (o win) men niu.

24 Hɨr newɨr toni waniu (o win) men niu, mɨtɨk iuwe ofisa ke ami katɨp mɨt nɨrak neithis Pol neriyaak neiyɨk nanɨno nɨmɨn, hɨr nankɨp nanriuwe nɨpɨn ere hɨrak kakwepyapɨri nenmak te mɨt ne Isrel en nɨnap nesiuwe hɨm marim.

25 *Hɨr netɨwekhis neriyaak neiyɨk nen nesenkɨkwek his mɨrak te hɨr nankɨp. Hɨr nesenkek his mɨrak nankɨp, Pol katɨp mɨtɨk kerek naanmɨpre 100 mɨt ne ami kitɨwekhi kar ik: “Hɨm mɨt iuwe ne Rom hɨr newisɨm matɨp hɨram yaaim te mɨt nanɨnep mɨtɨk kerek keit tɨwei yaan mewik kar ke mɨt ne wit Rom, te hɨr newisɨk ken wɨnak ke masistret wen au, hɨrak ap katɨp hɨrak enuk au?”

26 Mɨtɨk ik kemtau hɨm im Pol ketpɨwekem epei au, hɨrak ken kɨr mɨtɨk iuwe kɨrak hɨrak ofisa ke ami ketpɨwek kar ik: “Ti hɨrɨak menmen enum. Mɨtɨk eik e hɨrak ketenen tɨwei yaan mewik kɨre mɨtɨk ke Rom.”

27 Hɨrak katɨp epei au, mɨtɨk iuwe ofisa ke ami kan kɨr Pol kitɨwekhi kar ik: “Ti

* **22:18** Ap 9:29-30 * **22:19** Ap 8:3, 26:9-11 * **22:20** Ap 7:58, 8:1 * **22:21** Ap 9:15, 13:2 * **22:22** Ap 21:36 * **22:25** Ap 16:37

etpo ti hetenen tɨwei namba
mewik kar ke mɨt ne Rom
o au?” Pol kar ik:, “O, hi
hetenen tɨwei har ke mɨt ne
Rom.”
28 Mɨtɨk iuwe ofisa eik
ketpɨwek, “Hi epei hewɨr
pewek yapɨrwe te hi heit
tɨwei yaan mewik hɨram
matɨp hi hɨre mɨtɨk ke Rom.”
Pol kar ik: “Miye wina te hi
hɨre mɨtɨk ke Rom hentar
miye haai hɨr netenen tɨwei
namba mewik hɨr nɨre mɨt
ne Rom.”
29 *Wasenum mɨt kerek
nankɨp nanitɨwekhi men-
men hɨr nɨrɨr noknɨnan
nenpɨn nekeipnɨwek. Mɨtɨk
iuwe ofisa eik kɨnaain kentar
hɨrak kertei Pol ketenen
tɨwei kar ke mɨtɨk ke Rom,
hɨrak kesak hɨm lo me
Rom hɨrak epei kesenkekik
keriuwe sen. Mɨt iuwe ne
Rom neriuwesɨs mɨt nanrɨak
menmen im me mɨt ne Rom.
30 Mɨtɨk iuwe ofisa hanhan
kertei werek menmen mɨt
ne Isrel hɨr nesiuwe hɨm
Pol, te wɨ ham hɨrak katɨp
mɨt nɨrak nenke sen me
Pol, hɨrak kesiuwe mɨtɨk
ken katɨp mɨt iuwe pris
netike mɨt han en ne kaunsil
nanrerik nanu. Epei au,
hɨrak keithis Pol keiyɨk ken
kewisɨk kerp ninaan me mɨt
ne kaunsil ketpor menmen.

23

Pol katɨp hɨm mɨrak men mɨt ne kaunsil

1 *Pol kerp kɨrapɨt mɨt
ne kaunsil ketpor kar ik:
“Nai yinan. Hi hertei hekre
han kai menmen me God hi
hɨrɨakem hi hisesim nɨpaa
ere in hɨram yaaim.”
2 *Hɨrak katɨp epei au,
mɨtɨk iuwe pris kinɨn
nanmɨpre pris han niuk
mɨrak Ananaias katɨp mɨt
nerp menep Pol nɨwaai his
nesiuwek hɨm nentar hɨrak
katɨp enum.
3 *Pol ketpɨwek kar ik:
“Maain God kakitep ti hɨre
nu mɨt newis pen kolta
mewik te hɨram nepei
mesine meit nɨmɨn. Ti hau
en skelim hi heriuwe hɨm lo
me Moses, te ti au heweikɨn
sip hewet hɨm me Moses ti
hetɨp mɨt naniyep.”
4 Mɨt kerek nerp menep Pol
netpɨwek nar ik: “Ti atɨp
enum me mɨtɨk pris iuwe ke
God.”
5 *Pol katɨp kar ik: “Hi
hertei hɨrak mɨtɨk iuwe pris
te hi ap hetpɨwek har ek au.
Hɨm me God matɨp mar im:
“Yi mɨt ap eitɨp enum me mɨt
hɨr ninɨn naanmɨpri.”
6 *Pol epei kertei mɨt han
ne kaunsil hɨr nises hɨm me
mɨt Sadyusi, mɨt han au hɨr
nises hɨm me Farisi. Hɨrak
kertei menmen im te hɨrak
katɨp kar ik: “Nai yinan. Hi
mɨtɨk ke Farisi, hi nɨkan ke
mɨtɨk ke Farisi. Petepin mɨt
neriya hi herp ninaan me
kaunsil hentar hi han kitet
mɨt epei naa maain nanɨkrit
nanu nanɨt.”
7 Hɨrak katɨp epei au, mɨt
ne Farisi netike mɨt ne Sadysi
nenehan nenterim te hɨr

* **22:29** Ap 16:38 * **23:1** Ap 24:16 * **23:2** Jo 18:22-23 * **23:3** Mt 23:27
* **23:5** Eks 22:28 * **23:6** Ap 4:2, 24:15, 21, 26:5

newep nau nɨmɨn pɨnan
hasini pɨnan hasini.
8 *(Mɨt ne Sadyusi han
kitet mɨt naa hɨr nɨwaai hei,
maain pɨke nanɨkrit nanu
au, herwe o ensel hɨram
mepu au nemipɨn. Mɨt ne
Farisi han kitet mɨt nanɨkrit,
ensel netike herwe hɨr nepu.
Nemipɨn au.)
9 *Hɨr mɨt wen natɨpan
nenehan ere wɨsenum,
mɨt ne Farisi han kerek
newepyapɨr hɨm me Moses
hɨr nerp natɨp nesiuwe hɨm
nar ik: “Haiu han kitet mɨtɨk
ik hɨrak yaaik. Haiu han
kitet herwe o ensel epei kan
ketpɨwek menmen.”
10 Hɨr nenehan ere
wɨsenum te mɨtɨk iuwe ofisa
ke ami han kitet hɨr nanri Pol
kaktɨn yinak yinak te hɨrak
keriuwet mɨt nɨrak newep
mɨt nen netɨwekhis neiyɨk
nanɨno wɨnak ke gavman
kɨrak.
11 *Wɨtaan, Mɨtɨk Iuwe
Krais kan kerp menep
Pol ketpɨwek kar ik: “Ti
han tokik ehu. Ti epei
hewepyapɨr hɨm mai heit
Jerusalem, te ti eno wit Rom
erɨakem empar kerekek.”

*Mɨt nimenɨpɨn natɨpan
nanɨnep Pol*

12-13 Wanewik, mɨt
han ne weiwɨk me Isrel
nererik nimeyipɨran natɨpan
nanɨnep Pol. Mɨt in nererik
nɨrɨak menmen im hɨr ninɨn
40 mɨt. Hɨr mɨt nesiyehan
menmen o tɨpar ere hɨr
nanɨnep Pol neiyɨk nanwen
han te hɨr nanɨm.
14 Epei au, hɨr nen nɨr
pris iuwe netike mɨt iuwe ne
kaunsil netpor nar ik: “Haiu
epei mesinehan menmen o
tɨpar ap mamɨm ere haiu
mamnep Pol.
15 *Te yi eitike mɨt ne
kaunsil eiriuwet mɨtɨk
kaktɨp mɨtɨk iuwe ofisa
ke ami ke Rom kakɨthis
Pol keiyɨk kaknen in. Yi
eimitɨwekpɨn yi eiyɨtpɨwek
yi hanhan yayɨmtau hɨm
meiyam me Pol. Au, haiu
epei memeriyɨwek mamkɨp
hɨrak wen kaknen in.”
16 Pol nɨkan suware kɨrak
epei kemtau menmen me
mɨt hɨr nimenɨpɨn nanɨnep
Pol te hɨrak ken wɨnak ke
mɨtɨk iuwe ofisa ke ami katɨp
Pol em.
17 Hɨrak ketpɨwek epei au,
Pol kenɨne mɨtɨk iuwe kinɨn
naanmɨpre 100 mɨt soldia
ne ami, hɨrak ketpɨwek kar
ik: “Ehɨt pipɨak ik eiyɨk eno
mɨtɨk iuwe ofisa kit. Hɨrak
kakɨtpɨwek menmen.”
18 Hɨrak katɨp epei au,
mɨtɨk keiyɨk ken mɨtɨk
iuwe kɨrak ketpɨwek kar
ik: “Mɨtɨk kekre wɨnak
enuk Pol kenɨnau kitauhi hi
heit pipɨak ik e eiyɨk enen
ekrit ekɨntar hɨrak kakɨtput
menmen.”
19 Hɨrak ketɨwekhis
keiyɨk ken haau weinɨm,
hɨrakɨt tekiyakɨt tau, hɨrak
kitɨwekhi kar ik: “Ti are etpo
mekam?”
20 Hɨrak pipɨak ketpɨwek
kewenɨwekhi kar ik: “Mɨt
iuwe ne kaunsil natɨp hɨrak
werek te hɨr nanituthi

* **23:8** Mt 22:23 * **23:9** Ap 25:25 * **23:11** Ap 18:9, 19:21, 27:24, 28:16, 23
* **23:15** Ap 25:3

teipmen ti ehɨthis Pol eiyɨk
eno wɨnak ke kaunsil, hɨr
nemipɨn natɨp hɨr hanhan
nemtau hɨm meiyam me Pol.
21 Ti ap emtau hɨm mɨr
entar mɨt ninɨn 40 mɨt ne-
siyehan menmen o tɨpar ap
nanɨm ere hɨr nankɨp kaki.
Hɨr nemerɨr ere ti etpor te ti
eiyɨk enen.”
22 Hɨrak ketpɨwek epei
au, mɨtɨk iuwe ofisa ke ami
ketpɨwek kar ik: “Ti ap
etɨp mɨtɨk hak ti epei han
hetpo menmen im.” Hɨrak
ketpɨwek epei au, hɨrak
keriuwetek ken.

Mɨtɨk iuwe ofisa keriuwet Pol ken mɨtɨk iuwe gavman Filiks

23 Hɨrak keriuwetek
ken, hɨrak kenɨne mɨtɨkɨt
wik hɨrakɨt kepten tinɨn
naanmɨpre 100 mɨt ne ami,
hɨrak ketpɨwekɨt kar ik: “Yi
eiyɨt 200 mɨt soldia neke tɨ
hɨr netike 200 mɨt nemerɨr
yipo hɨr netike 70 mɨt ne ami
nau hos, hɨr nanɨt menmen
nanɨmaniyem, hɨr nanɨno
nanɨthis Pol neiyɨk nanɨno.
Me wɨtaan hɨr nanɨthis pol
kaktike menmen neiyɨm
nanɨno wit Sisaria.
24 Yi eiri hos keiyak te Pol
kakwik, yi naanmampɨrɨwek
eiyɨk (o eirik) eino ere eipiun
mɨtɨk iuwe gavman Filiks.”
25 Hɨrak ketpɨwekɨt epei
au, hɨrak ken kewis tɨwei
mar im:
26 “Hi Klodias Lisias hi
hewis tɨwei ik ken ti Filiks ti
mɨtɨk iuwe ke gavman hinɨn
naanmɨmpre mɨt. Ti yaaik.
27 *Mɨt ne weiwɨk me Is-
rel neiyewo mɨtɨk ik nare
nankɨp. Hi hemtau hɨrak
kɨre mɨtɨk ke Rom te hi
hetike mɨt ne ami nai men
mekepik meriyaak meiyɨk
men.
28 *Hi hanhan hertei werek
nenmak te hɨr nesiuwe hɨm
te hi heiyɨk hen wɨnak ke
kaunsil kɨr.
29 *Hi han wɨnak ke
kaunsil kɨr, hi hemtau
hɨrak ap kɨrɨak menmen
mei te hɨr nankɨp kaki o
nanwisɨk kekre wɨnak enuk.
Menmen hɨr nesiuwek hɨm
nesiuwerem hɨram menmen
me hɨm lo me Moses hɨr
nisesim.
30 *Mɨtɨk hak kan ketpo
mɨt han ne weiwɨk me Is-
rel nimenɨpɨn natɨpan te hi
han kitet hi esiuwerek aknen
ekrit. Hi epei hatɨp mɨt kerek
nesiuwek hɨm menmen hɨr
nanɨno nanɨrp ninaan mit
nanriuwe hɨm.”
31 Hɨrak kewis tɨwei epei
au, mɨt ne ami nises hɨm
mɨrak. Hɨr neithis Pol neiyɨk
ne wɨtaan nen ere nɨpiun wit
Antipatris.
32 Wanewik, mɨt ne ami
kerek neke tɨ hɨr pɨke nan
wɨnak ke mɨtɨk iuwe ofisa
ke ami, hɨr newis mɨt nau
hos neithis Pol neiyɨk nanɨno
Sisaria.
33 Hɨr neiyɨk nen Sisaria
newet mɨtɨk iuwe ke gavman
tɨwei, hɨr neithis Pol ken his
mɨrak.
34 Mɨtɨk iuwe ke gavman
kekine tɨwei kitehi Pol kar
ik: “Ti ke provins ke nein?”
Pol ketpɨwek “Hi provins

* **23:27** Ap 21:30-33, 22:25-27 * **23:28** Ap 22:30 * **23:29** Ap 18:14-15 * **23:30** Ap 24:5-8

kai Silisia." Hɨrak kemtau hɨrak ke provins Silisia, hɨrak ketpɨwek kar ik:

35 "Maain mɨt nesiuwe hɨm nanɨnen, te hi emtau hɨm mit entar hi naanmɨmpre mɨt ne Silisia ere in." Hɨrak katɨp epei au, hɨrak katɨp mɨt hɨr naanempre Pol newisɨk kekre wɨnak iuwe nɨpaa mɨtɨk iuwe Herot kewik hɨrak wɨnak enuk ke gavman.

24

Mɨt iuwe ne Isrel nesiuwe hɨm Pol

1 Wɨ hispɨnak (5) epei man men, mɨtɨk iuwe hetpris ke Isrel Ananaias, hɨrak ketike mɨt iuwe ne kaunsil en hɨr netike mɨtɨk niuk mɨrak Tetalas kerek kertei lo me mɨt ne Rom hɨrak kɨkaap mɨt ne Isrel hɨr nisesim te hɨr nesiuwe hɨm mɨt neit ninaan me mɨt iuwe masistret hɨr nan Sisaria. Hɨr nan Sisaria, hɨr nen nɨr mɨtɨk iuwe ke gavman Filiks te hɨr nesiuwe hɨm Pol.

2 Mɨtɨk iuwe kari Pol hɨrak kan te mɨtɨk iuwe kenɨne Tetalas. Hɨrak kenɨne Tetalas, hɨrak kesiuwe hɨm Pol kar ik: "Ti mɨtɨk iuwe ke gavman. Ti nɨpaa ere in ti naanmɨprai werek te haiu mekiyan mau meit. Ti hekepai ti henip yaaim mekrehɨr menmen nɨpaa haiu misesim enum merer wit wit.

3 Haiu mɨt merer wit wit han yaaik meriuwerem te haiu matɨp ti yaaik.

4 Hi hɨnapen erwit iuwe, te hi hituthi ti han tewenɨnai emtau hɨm menmen meiyam yinam haiu mamɨtputem.

5 *Haiu mertei mɨtɨk ik hɨrak mɨtɨk enuk kari han ke mɨt ne weiwɨk me Isrel nau nerer wit wit te hɨr nenehan nenepan. Hɨrak mɨtɨk iuwe kei ke mɨt kerek nises hɨm me Jisas nɨpaa ke Nasaret.

6 *Hɨrak kari mɨtɨk ap ke weiwɨk me Isrel ketikerek ten wɨnak ke God iuwe keit Jerusalem, te hɨrak ap kises hɨm me mɨt neriuwesɨs menmen im. Haiu metɨwekhis han kitet mewepyapɨrek kakises lo maiu. [

7 Au, mɨtɨk iuwe ofisa ke ami Lisias keit mɨt ne ami nɨrak hɨrak kewep koknɨnai wɨsenum keithis mɨtɨk ik kerik ken.

8 Epei au, Lisias katɨp neimɨn hɨr nansiuwek hɨm hɨr anɨnen in enɨrit.] Ti itehi mɨtɨk ik ti hɨrekes ertei menmen yapɨrwe haiu mesiuwek hɨm."

9 Hɨrak katɨp epei au, mɨt yapɨrwe ne weiwɨk me Isrel neit ein nekepik natɨp nar ik: "Hɨrak katɨp werek, hɨrak ap kemipɨn au."

Pol katɨp mɨtɨk iuwe Filiks hɨm mɨrak

10 Hɨr natɨp epei au, mɨtɨk iuwe kehis kenɨne Pol kaknen kaktɨp. Pol kan kerp katɨp kar ik: "Hi hertei me tito yapɨrwe ti naanmɨprai heriuwe menmen yapɨrwe te hi han yaaik etput menmen eteiknut hi hɨrɨak mekam.

11 *Ti itehi mɨt in ti hertei menmen hi hetpiyem. Me wɨ hiswiyen wik (12) hi han wit Jerusalem ewenɨpi God.

* **24:5** Ap 17:6 * **24:6** Ap 21:28-30 * **24:11** Ap 21:17

12 Mɨt ne Isrel ap nɨra hi
hetike mɨt han mewepnak
matɨpan meit wɨnak ke God
ein, hi ap hari han ke mɨt te
hɨr han kekrit heit wɨnak ke
God o heit witeik.
13 Hɨr ap neit mɨtɨk kiutɨp
kɨra hi hɨrɨak menmen
marim hɨr nesiuwau hɨm.
14 *"Hi etput menmen im.
Hi ewenɨpi niuk me Mɨtɨk
Iuwe hɨrak God ke maam-
rer naiu, te hi hises hɨm
me menmen me Jisas kerek
mɨt natɨp hɨram enum. Hi
wen hises menmen yapɨrwe
mɨtɨk Moses ketike mɨt pro-
fet hɨr newisɨm mau tɨwei.
15 Hi hises menmen har
ke mɨt in me hɨm me God,
maain mɨt yaain nantike
mɨt enun pɨke nankrit nanu
nanɨt.
16 *Hekrit hekrit hi hare
hɨrɨak menmen te God ketike
mɨt miyapɨr yapɨrwe nɨra
natɨp hi yaaik.
17 *"Hi heit wit ham me
tito meiyam epei au, hi heit
wit Jerusalem ewet mɨt nai
ne weiwɨk me Isrel pewek
mei, hi are ano ewet God
menmen.
18 *Hi wen heit wɨnak iuwe
ke God ein hi hɨrɨak menmen
im me hɨm me Moses matɨp
hi hɨrɨakem te God kaktɨp
hi pɨke yaaik, mɨt han nɨra.
Mɨt nau netikewa au, haiu ap
mewepnak matɨpan au.
19 Mɨt han ne weiwɨk me
Isrel hɨr ne provins Esia hɨr
nepu wɨnak ke God nɨra ne-
tauhis neriya. Mɨt en hɨr
hɨras enɨnen in nantɨp men-
men mei meit ninaan mit te
hɨr nansiuwau hɨm,
20 o au en, ti atɨp mɨt in hɨr
natɨp newepyapɨr menmen
hɨr nɨr hi hɨrɨakem enum me
wɨ hi herp ninaan me kaun-
sil. Menmen au,
21 *o hɨm miutɨp im. Nɨpaa
hi herp ninaan mɨr hi hɨnap
hatɨp har ik: 'Mɨt neriya heit
wɨnak ke kaunsil ik nentar hi
han kitet mɨt epei naa pɨke
nanɨkrit nanu.' "
22 *Pol katɨp epei au, mɨtɨk
Filiks kerek kertei werek
menmen me hɨm me Mɨtɨk
Iuwe Krais, hɨrak ketpor
kar ik: "Yi yemerɨr mɨtɨk
iuwe ofisa ke ami kaknen te
hi han kakitet menmen hi
ehisesim."
23 *Hɨrak ketpor epei au,
hɨrak katɨp mɨtɨk kepten ke
ami kinɨn naanmɨpre 100
mɨt, hɨrak naanmɨpre Pol te
ap keriuwesɨs nɨrak yinan
nanɨnen nanwetɨwek men-
men.

Filiks kewis Pol kekre wɨnak enuk me tito wik

24 Maain wɨ ham Filiks keit
mɨte pɨrak Drusila kerek pe
weiwɨk me Isrel. Hɨrak ke-
siuwe mɨtɨk keit Pol keiyɨk
kan, hɨrak ketikerep nemtau
Pol katɨp me mɨt enises hɨm
me Krais Jisas.
25 *Pol wen ketpor men-
men me mekam yaaim, men-
men me mɨtɨk kewen han
kɨrak ke menmen yapɨrwe,
katɨp menmen me wɨ maain
God skelim mɨt te Filiks
kepɨrpɨr kɨnaain ketpɨwek
kar ik: "Epei werek. Ti pɨke

* **24:14** Ap 24:5 * **24:16** Ap 23:1 * **24:17** Ro 15:25-26; Ga 2:10 * **24:18** Ap 21:26-27 * **24:21** Ap 23:6 * **24:22** Ap 23:26 * **24:23** Ap 27:3, 28:16, 30 * **24:25** Jo 16:8

eno. Maain han kai hi enɨnut
ti etpo menmen.”
26 Hɨrak wen han kitet
Pol kakwetɨwek pewek
hɨrak kaksiupanek kakwisɨk
kakno witeik. Hɨrak han
kitet marik te wɨ ham wɨ
ham hɨrak keit Pol ketikerek
tewepnak.
27 *Pol kepu en ere tito
wik epei au. Tito wik epei
au, Posias Festas kekrehɨr
ke mɨtɨk iuwe gavman Fi-
liks. Hɨrak Filiks hanhan
kenip mɨt iuwe ne Isrel han
yaaik neriuwerek te hɨrak
wen kewis Pol kekre wɨnak
enuk kepu kepeit.

25

*Pol katɨp kar ik: “Mɨtɨk
iuwe Sisa ke Rom kakɨmtau
hɨm mai”*
1 Mɨtɨk iuwe Festas epei
kan naanmɨmpre provins ke
Judia wɨ wikak keremem,
2 *hɨrak kɨnaaiwɨr wit Sis-
aria ken Jerusalem, mɨt iuwe
pris netike mɨt iuwe ne kaun-
sil nesiuwe hɨm Pol. Hɨr
nitehi Festas
3 *hɨrak kakrekiyor men-
men yaaim kakri Pol keiyɨk
kaknen Jerusalem kakɨntar
hɨr epei nimenɨpɨn nanɨnep
Pol nanwisɨk yayiwe yinak.
4 Festas ketpor, “Mɨtɨk Pol
kepu kekre wɨnak enuk keit
Sisaria. Hi hɨrekes menep te
hi pɨke eno.
5 Yi eitɨp mɨt ni iuwe
nanɨno nantikewa haiu
mamno wit Sisaria. Mɨtɨk ik
kɨrɨak menmen enum te hɨr
nansiuwek hɨm.”
6 Hɨrak ketpor epei au,
hɨrak wen kepu ein ere wɨ
hispɨnak wikak (8) o wɨ
hiswiyen (10) epei au, hɨrak
pɨke ken Sisaria. Hɨrak pɨke
ken Sisaria wɨ ham hɨrak kau
wɨnak ke gavman kerek mɨt
nesiuwe hɨm neitai en, hɨrak
katɨp Pol eknen.
7 *Pol epei kan, te mɨt ne
Isrel kerek neke Jerusalem
nan, hɨr nerp nesiuwe hɨm te
hɨr ap neteikɨn werek werek
Pol kɨrɨak menmen enum
im au. Hɨr nesiuwe hɨm
weinɨm.
8 Pol kɨkaap hɨrekes katɨp,
“Hi ap hɨrɨak menmen enum
herekir hɨm me mɨt ne Isrel
o wɨnak iuwe ke God keit
Jerusalem o ke mɨtɨk iuwe
Sisa ke Rom au.”
9 *Pol katɨp epei au, mɨtɨk
Festas hanhan kɨrɨak mɨt ne
Isrel han yaaik neriuwerek
te hɨrak katɨp Pol kar ik:
“Hɨrak werek te ti etikewa
euno wit Jerusalem te hi em-
tau mɨt nesiuwut hɨm ein o
au?”
10 Pol pɨke ketpɨwek, “Hi
herp wɨnak ke gavman ke
Rom, mɨt hɨr nemtau mɨt ne-
siuwe hɨm menmen. In ek
kerekek ti emtau hɨm te ti
etɨp menmen. Hi ap hɨrɨak
mɨt ne Isrel menmen enum
au. Yi yetike mɨt in ne Isrel
yerteiyem.
11 Hi hɨrɨak menmen enum
te hi hahi ehɨnterim, hɨram
menmen weinɨm. Hi hahi
kerekek, o au en, mɨt hɨr ne-
siuwe hɨm weinɨm me men-
men hi hɨrɨakem, mɨtɨk ap
kakriyaa kakriuweta te hi
eno his mɨr hɨr naniyep hi

* **24:27** Ap 25:9 * **25:2** Ap 24:1, 25:15 * **25:3** Ap 23:15 * **25:7** Ap 24:5-6, 13 * **25:9** Ap 24:27

hahi. Hi atɨp mɨtɨk iuwe Sisa
ke Rom ekɨmtau hɨm mai.”
12 Hɨrak katɨp epei au,
mɨtɨk Festas ketike mɨt nɨrak
kerek nekepik neriuwe hɨm
mɨt iuwe ne Rom netpim, hɨr
newepnak. Hɨr newepnak
netpim nepei au, hɨrak katɨp
Pol, “Nɨpaa ti hitehi mɨtɨk
iuwe ke Rom kakɨmtau hɨm
mit, te in ek haiu matɨp ti eno
Rom ehɨrek.”

Festas kitehi mɨtɨk iuwe Agripa ke Pol

13 Maain wenke ham,
mɨtɨk iuwe gavman Agripa
ketike yenten pɨrak Benaisi
nan wit Sisaria nanɨr Festas
nanɨtpɨwek hɨr han yaaik
hɨrak kan kau en.
14 *Hɨr nepu en wɨ
meiyam, Festas katɨp Agripa
menmen me Pol. Hɨrak
ketpɨwek kar ik: “Mɨtɨk
kiutɨp keit in kerek nɨpaa
hɨrak mɨtɨk Filiks kewisɨk
kekre wɨnak enuk.
15 **Hi hen wit Jerusalem,
mɨt iuwe pris ne Isrel
netike mɨt iuwe ne kaunsil
nesiuwek hɨm nitauhi te hi
atɨp hɨrak kaki.
16 Te hi hetpor gavman
me Rom ap neriuwet mɨtɨk
kakno his ke mɨt nankɨp
ere mɨt ninɨn nansiuwe hɨm
nanɨt ninaan me mɨtɨk hɨrak
kakɨkaap hɨrekes kaktɨp
hɨm.
17 “Hɨr epei nan in hi ap
hemerɨr wɨ yapɨrwe au. Wɨ
ham epei au, hi hen wɨnak
ke gavman hemtau hɨm mɨr,
hi hatɨp mɨt nai neithis Pol
hɨrak kan.
18 *Mɨt kerek hanhan ne-
siuwe hɨm hɨr nekrit te hɨr
ap nesiuwe hɨm me menmen
enum mar ke hi han kitet
nansiuwerem au.
19 Hɨr netikerek natɨpan
nenehan me menmen me
hɨm lo me Moses kerek hɨr
nisesim, hɨram metike hɨm
me mɨtɨk niuk mɨrak Jisas
nɨpaa kaa. Au, Pol katɨp
hɨrak kekrit kepu.
20 *Hi ap han kitet werek
werek te hi hises menmen
im te hi hitehi Pol hɨrak
werek kakno wit Jerusalem
haiu mamɨmtau hɨm mɨt ne-
siuwerem mamɨt en.
21 Au, Pol katɨp hɨrak han-
han mɨtɨk iuwe Sisa ke Rom
kakɨmtau hɨm mɨrak, hɨrak
kaku wɨnak enuk te haiu
naanmɨprewek. Hɨrak katɨp
epei au, hi hatɨp mɨt naiu hɨr
naanemprewek ere hi esiuw-
erek kakno mɨtɨk iuwe keit
Rom.”
22 Hɨrak katɨp epei au,
mɨtɨk Agripa katɨp Festas,
“Hi hɨrekes emtau hɨm
mɨrak.” Festas kewenhi kar
ik: “Teipmen, ti emtau hɨm
mɨrak.”
23 *Hɨrakɨt tatɨp epei au,
wanewik mɨtɨk Agripa ketike
Benasi hɨr neses nan, mɨt
yapɨrwe newenɨpi niuk ner-
iuwe menmen hɨr nerekiy-
orem. Hɨr nan netike mɨt
iuwe ne ami, mɨt iuwe ne
wit, hɨr nan nau wɨnak kerek
mɨt nererik nemtau hɨm.
Epei au, Festas katɨp mɨt
nɨrak hɨr nanɨno nanɨthis
Pol neiyɨk nanɨnen. Hɨr
neiyɨk nan epei au,

* **25:14** Ap 24:27 * **25:15** Jo 5:28-29 * **25:15** Ap 25:1-2 * **25:18** Ap 18:15
* **25:20** Ap 25:9-12 * **25:23** Mt 10:18; Mk 13:9 * **25:24** Ap 22:22, 25:2, 7

24 *Festas katɨp kar ik:
“Mɨtɨk iuwe gavman Agripa
ti hetike mɨt yapɨrwe yan
yayu in yetikewa. Yi yɨr
mɨtɨk ik kerek mɨt yapɨrwe
ne Isrel neit in netike mɨt
ne Judia neit Jerusalem, hɨr
nesiuwek hɨm. Hɨr nɨnap
natɨp nar ik: ‘Haiu mɨnapen
hɨrak kaku. Yi eikɨp kaki.’
25 Hi hemtau hɨm mɨr
te hi ap hemtau menmen
hɨrak kɨrɨakem te hɨrak kaki
kakɨnterim au. Hɨrak kitehi
mɨtɨk iuwe Sisa ke Rom
kakɨmtau hɨm mɨrak hi han
kitet hi esiuwerek kakno.
26 In ek hi ap ertei hɨm
enum me mɨtɨk ik hi ewis
tɨwei mamno mɨtɨk iuwe
ke Rom te hi hetɨwekhis
kan kerp ninaan me ti
mɨtɨk Agripa ti hetike yi mɨt
yapɨrwe te yi eiyɨmtau hɨm
mɨrak yi eikepaa te hi ewis
menmen tɨwei esiuwerem
mamno.
27 Menmen im hi han
kitet hɨra enum. Hi esiuwe
mɨtɨk ke wɨnak enuk kakno
mɨtɨk iuwe Sisa ke Rom te
hi ap ewis menmen enum
hɨrak kɨrɨakem mau tɨwei hi
ewisim hɨram enum.”

26

Pol katɨp Agripa hɨm mɨrak

1 Mɨtɨk Festas katɨp epei
au, mɨtɨk Agripa katɨp Pol
kar ik: “Hi hetput ti hatɨp
ekaap hɨrekes.” Pol kɨkɨam
his katɨp mɨt kar ik:
2 “Mɨtɨk iuwe Agripa. Hi
han yaaik hentar petepin hi
herp ninaan mit hatɨp hɨm
ekaap hɨrekes me menmen
mɨt ne Isrel nesiuwau hɨm.
3 Hi han yaaik iuwe hentar
ti hertei werek werek men-
men haiu mɨt ne Isrel mis-
esim. Ti hertei markeik te
haiu mɨt han kitet hɨm ham,
mɨt han au, han kitet hɨm
ham, te hi hituthi ti ap han
ekiteta waswas au. Ti emtau
hɨm mai.
4 “Mɨt yapɨrwe ne Isrel
nertei menmen yapɨrwe hi
hɨrɨakem nɨpaa hi kike ere
in, me wɨ hi hepu wit kerek
miye wina weitai metike wɨ
hi hepu Jerusalem.
5 *Nɨpaa ein hɨr nerteiya
te hɨr han kɨr hɨr netputem.
Hɨr nertei nɨpaa hi hises
menmen me Farisi, menmen
im hɨram minɨn menmen
ham haiu mɨt mɨrɨakem haiu
misesim mewenɨpi niuk me
God meriuwerem.
6 *In ek hi herp in mɨt
nesiuwau hɨm nentar hi
han kitet God kakɨkaap haiu
mɨt kakɨr nɨpaa hɨrak katɨp
maamrer naiu em.
7 Mɨt ne weiwɨk hiswiyen
wik (12) me Isrel hɨr wɨtaan
wanewik newenɨpi niuk me
God nemerɨr mɨtɨk kaknen
kakɨkaap haiu mɨt kakɨr
nɨpaa God ketpim. Mɨtɨk
iuwe Agripa, mɨt ne Isrel
nesiuwau hɨm nentar hi
hises hɨm me mɨtɨk kerek
kakɨkaap haiu mɨt ne Isrel.
8 Yi mɨt ne weiwɨk me Isrel,
yi yenmak te yi ap han ekitet
God kɨkɨan mɨt nɨpaa naa?
9 *“Nɨpaa hi han kitet
hi hises menmen yaaim hi
hɨrɨak menmen yapɨrwe te
hi hewaank menmen me

* **26:5** Fl 3:5-6 * **26:6** Ap 23:6, 28:20 * **26:9** Ap 8:3

Jisas ke Nasaret kerek mɨt
nisesik.
10 Hi hɨrɨak menmen im
heit Jerusalem. Mɨt iuwe pris
newenhi te hi eno ewis mɨt
yapɨrwe nekre wɨnak enuk.
Maain mɨt ne kaunsil natɨp
hɨr nani, hi hewenhi hatɨp
hɨram yaaim te hɨr nani.
11 Wɨ yapɨrwe hi hɨrɨak
mɨt enum nanɨp nekre
wɨnak ke mɨt ne Isrel hɨr
nererik nekine hɨm me
Moses neitai. Hi are enipi hɨr
enweikɨn sip enwet hɨm me
Krais. Hi han enuk wɨsenuk
heriuwerei te hi hen wit
yanɨmɨn enɨp.

Pol katɨp Jisas kari han kɨrak hɨrak kisesik

12 "Me menmen im hi hen
wit Damaskas. Hi hetenen
tɨwei me mɨt iuwe pris natɨp
hɨram yaaim te hi eno ein ari
mɨt nises hɨm me Krais.
13 Hi hitet yayiwe hepno
hepno ere wepni kan kau
nɨmɨniuwe hi hɨr menmen
mɨre si iuwe minɨn wepni
hɨram meke nepni man
mɨr meweiknɨna hetike mɨt
kerek nan netikewa.
14 Haiu yapɨrwe menke
mɨwaai tɨ, hi hemtau hɨm ke
mɨtɨk ketpo keriuwe hɨm me
mɨt ne Isrel netpim, hɨrak
katɨp kar ik: 'Sol, Sol henmak
te ti herewaank? Ti hɨre
bulmakau kewɨr hɨt kenep
paap tɨknuk ke mɨtɨk kɨrak ti
hewaank hɨrekes.'
15 Hi hitɨwekhi, 'Mɨtɨk
Iuwe ti keimɨn?' Hɨrak Mɨtɨk
Iuwe katɨp kar ik: 'Hi Jisas
kerek ti herewaank.
16 Te ti ekrit ehɨrp. Hi
hewepyapɨr hɨrekes ti hɨra
hentar hi hehimɨtenut ti
erɨak menmen mai. Ti eno
etɨp mɨt han menmen ti epei
hɨrem hi heteiknutem, im
metike menmen maain hi
eteiknutem.
17 Hi naanmamprut te mɨt
ne Isrel nantike mɨt han
ne weiwɨk ham hɨr ap te
nanitep. Hi eriuwetit ti eno
mɨt ap ne weiwɨk me Isrel.
18 *Ti etpor hɨm mai
hɨr nanisesim nar ke mɨt
nɨnapɨpɨ hɨr nesiupan
nanamɨr. Ti eweikɨn han kɨr
hɨr ap nises menmen enum
mɨr toto au. Hɨr nanises
menmen yaaim me God mɨre
wepni kɨr. Hɨr nanɨnaaiwɨr
Seten hɨr nanises God te hɨr
enisɨsa hi ahɨsak menmen
enum mɨr hɨr nɨrɨakem te
God kaknipi hɨr nanu nɨmɨn
ke mɨt God kehimɨteni hɨr
nɨrak.'

Pol katɨp Agripa menmen hɨrak kɨrɨakem.

19 "Mɨtɨk iuwe Agripa, hi
epei hɨr menmen im meke
wit ke God man te hi ap
eweikɨn sip ewet hɨm im.
20 *Au, hi hinɨn hewepyapɨr
menmen im heit wit
Damaskas ketike wit
Jerusalem. Epei au, hi hen
herer wit wit kerek mɨt ne
Isrel newi, wit im metike wit
mɨt ap ne weiwɨk me Isrel
newim. Hi hatɨp mɨt hɨr
enweikɨn sip enwet menmen
enum enises God, hɨr enrɨak
menmen yaaim neteikɨn mɨt
hɨr epei neweikɨn sip newet
menmen enum.
21 *Mɨt ne weiwɨk me Isrel
nitauhi hi heit wɨnak iuwe

* **26:18** Ais 35:5, 42:7, 16; Ef 2:2; Kl 1:13; Ap 20:32 * **26:20** Mt 3:8 * **26:21** Ap 21:30-31

ke God hɨr naniyep nentar hi
hɨrɨak menmen im.
22 *Te God epei kekepa
nɨpaa ere petepin in ek, te
hi herp in hatɨp hɨm yaaim
mamno mɨt yapɨrwe, hɨr
niuk mɨr iuwe, hɨr mɨt au
weinɨn. Menmen hi hetpim
hɨram menmen keremem
nɨpaa mɨt profet netike
mɨtɨk Moses katɨp hɨram
mannen.
23 *Hɨr natɨp mɨtɨk
God kehimɨtanek kaknen
kakɨkaap haiu mɨt, hɨrak
kaki maain God kakɨkaak
hɨrak kakɨkrit kakinɨn mɨt
yapɨrwe ne weiwɨk me Isrel,
mɨt au ne weiwɨk ham,
God kaktorhis hɨr nanu
werek werek. Hɨm yaaim
im hɨram mɨre si mamkaap
mɨt nanɨr ein werek werek,
hɨram mamkaap mɨt nertei
werek menmen yaaim God
kɨrɨakem.”

Pol katɨp kari han ke Agripa te hɨrak kakises hɨm me God

24 Pol wen katɨp menmen
im, mɨtɨk Festas kɨnap
ketpɨwek kar ik: “Pol ti
hetaritari! Menmen yapɨrwe
ti hen skul herteiyem hɨram
menipit ti enuk han ken sip.”
25 Pol ketpɨwek, “Mɨtɨk
iuwe, hi ap hetaritari au.
Menmen hi hetpim hɨram
hɨm yaaim me mɨtɨk kertei
werek kerekek.
26 *Mɨtɨk iuwe Agripa, hi
ap hɨnaain hetput menmen
im hentar ti hertei menmen
im. Ti hertei menmen im
hentar menmen im epei man
meit wit kike au, man meit
wit iuwe mɨt yapɨrwe nɨrem.
27 Mɨtɨk iuwe Agripa ti
hises hɨm me mɨt profet?
Hi epei hertei ti hisesim
herteiyem mekre han.”
28 Mɨtɨk Agripa keremirɨwek
hɨm ketpɨwek kar ik: “Me
wɨ im ti han kitet ti ari han
kai te hi ehises hɨm me Jisas
Krais?”
29 Pol ketpɨwek, “Me wɨ in
ek o maain, hi hitehi God te
ti hetike mɨt yapɨrwe nau in
nemtau hɨm mai yi eiyises
hɨm yaaim me Krais te yi
eiyɨr ke hi te hi ap han-
han sen mewi mɨpre hɨram
mɨwaai his mai.”
30 Pol katɨp epei au, mɨtɨk
iuwe Agripa ketike mɨtɨk
gavman Festas, ketike Benasi
wetike mɨt yapɨrwe nɨr
nekrit nanɨno witeik.
31 *Hɨr nekrit nanɨno
witeik, hɨrakɨt tatɨpakɨt tar
ik: “Mɨtɨk ik ap kɨrɨak
menmen enum te hɨrak kaku
wɨnak enuk o kaki au.”
32 *Agripa katɨp Festas kar
ik: “Mɨtɨk ik ap kitehi mɨtɨk
iuwe Sisa kakɨmtau hɨm
mɨrak te ti esupanek kakno.”

27

Mɨt neithis Pol neiyɨk nan newisɨk kau sip kakno wit iuwe Rom

1 *Me wɨ hɨr mɨt iuwe ne
gavman han kitet natɨpan
haiu mamu sip manno Itali,
hɨr neithis Pol ketike mɨt
han nekre wɨnak enuk hɨr
newet mɨtɨk kepten niuk
mɨrak Julias newetɨwek

* **26:22** Lu 24:44-47 * **26:23** 1Ko 15:20 * **26:26** Jo 18:20 * **26:31** Ap 23:29; 25:25 * **26:32** Ap 25:11 * **27:1** Ap 25:12

enun in. Julias hɨrak kepten
naanmɨmpre 100 mɨt ne
ami hɨr soldia kerek mɨt
nenewor “Mɨt ne mɨtɨk iuwe
Sisa ke Rom.”
2 *Haiu mɨt men mau sip
me wit Adramitiam, menep
te hɨram mɨnaaiwɨr Sisaria
mamno mamrer wit wit
me wan me provins Esia.
Haiu mau en epei au, hɨram
merekir wan men. Mɨtɨk
niuk mɨrak Aristakas ke
wit Tesalonaika ke provins
Masedonia hɨrak ketikewai
mau sip men.
3 *Wɨ ham haiu mɨpiun
wit Saidon. Julias hɨrak
kɨrɨak Pol yaaik kewisɨk ken
kakɨr nɨrak yinan te hɨr
enwetɨwek menmen mei te
hɨrak kau sip werek werek
kakno.
4 Haiu mɨnaaiwɨr Saidon
men Saipras. Nɨme mɨniu
man mewep te haiu merekir
wan men yinak in me
Saipras kerek nɨme ap mɨniu
meitai au.
5 Haiu merekir wan
meperp provins Silisia ketike
Pamfilia ere mɨpiun wit
Maira keit provins Lisia.
6 Haiu meit ein, mɨtɨk
kerek naanmɨpre 100 mɨt ne
ami kɨnkatɨn sip ham ere kɨr
miutɨp me wit Aleksandria
mamno Itali. Hɨrak kɨr sip
epei au, hɨrak kewisai haiu
mewim.
7 Haiu mewim, sip merekir
wan men main main me
wɨ ham mentar nɨme
mɨniu iuwe meiyepetai te
haiu mɨrak menmen iuwe
mesipat wit Naidas. Nɨme
meiyepetai te haiu mamno
ein au, te haiu meweikɨn
mekiuwe wit Krit kerek wan
kimaak keketik kau nɨmɨn.
Haiu mekiuwe pɨnak nɨme
ap mɨniu meitai mesipat
Salmoni.
8 Haiu men mesiurɨr
menep tenhaan haiu mɨrɨak
menmen iuwe mɨpiun wit
niuk mɨrak “Wan yaaik sip
mamno pasis” hɨrak menep
wit niuk mɨrak Lasia.
9 Haiu mepu wit eik wɨ
yapɨrwe ere wɨ kerek mɨt ne
Isrel nɨnapen menmen han
tewenɨn God kakɨsak men-
men enum hɨr nɨrɨakem,
hɨram epei man men. Hɨram
wɨ me hauwɨ hɨtan te wan
sɨr mewenɨn iuwe, te Pol
katɨp mɨt kar ik:
10 *“Yi mɨt, hi hertei haiu
mamnaaiwɨr wit ik mamno
mamrekir wan hɨram ap
yaaim. Au, enum. Maain sip
metike menmen mekrerek,
wan kakɨwaankem. Eim
keremem au. Haiu mɨt han
mami.”
11 Pol katɨp epei au, mɨtɨk
iuwe naanmɨmpre 100 mɨt
ne ami ap kises hɨm mɨrak
au. Hɨrak kemtau hɨm me
mɨtɨk kerek naanmɨmpre
mɨt bos kru nɨrɨak menmen
nau sip, hɨrak ketike mɨtɨk
kerek ketenen stia ke sip
keweiknenik te sip mamno.
12 Wit ik hɨrak ap wit yaaik
te sip mamu in me hawɨ
hɨtan, te mɨt yapɨrwe nau
sip hanhan nɨnaaiwɨr wit
nanɨno nerekir wan ere hɨr
nɨpiun Finiks. Hɨrak wit keit
Krit hɨrak yaaik ke sip mamu
en mɨsawɨn te ap mɨniu au.
Hɨr hanhan nanu en ere

* **27:2** Ap 19:29 * **27:3** Ap 24:23 * **27:10** Ap 27:22

hawɨ hɨtan epei au.

Nɨme mɨniu wan kewenɨn wɨsenuk

13 Maain nɨme wenituk mɨniu te mɨt han kitet hɨr nanises menmen nɨpaa hɨr natɨpanem. Hɨr nesiupan waai neriyaak kan sip hɨr nɨnaaiwɨr wit hɨr nesiurɨr menep tenhaan, nitet Krit.

14 Haiu mepno kike, nɨme mɨniu mɨre yuwerep meke wit Krit man.

15 Nɨme mɨniu mɨre yuwerep man kerek mɨt nenewem "No ista" hɨram menep sip te mɨtɨk ap keweikɨn stia ke sip werek werek au. Hɨram mewep nɨme ke nɨmɨn mamno au, te haiu mewisɨm meit nɨme mɨniu meriuwetem men.

16 Haiu men ere mesipat wit Koda kerek wan kimaak keketik kau nɨmɨn. Haiu mesipat Koda ke his enkik, hɨrak keiyepet nɨme kike te haiu mari bot kike kisɨsai meriyaak meriyaak ere haiu meit bot eik mewisɨk kɨwaai kentar sip, haiu mesenkekik meriuwe waai hɨrak kau keit.

17 Hɨrak kau keit, hɨr neit waai neiyɨm nemenkek sip te ap mamwep au. Hɨr nɨnaain sip mamno mamtɨn tenhaan me wan meperp wit iuwe Afrika mamwep te hɨr nesiupan laplap sel me sip newisɨm mɨwaai. Epei au, hɨr newis nɨme yuwerep meriuwetem men.

18 Yuwerep kɨniu wan wen kewenɨn te wanewik hɨr nenke menmen mekre sip newɨrem mekre wan.

19 Wɨ ham epei man, hɨr hɨras neit menmen yapɨrwe me sip hɨr nenkerem newɨrem mekre wan.

20 Me wɨ yapɨrwe haiu ap mɨr wepni o hɨr, te nɨme wen mɨniu wɨsenum. Haiu han kitet maain haiu mami.

21 Mɨt nau sip ap naam menmen me wɨ yapɨrwe nentar yuwerep, Pol kerp nɨmɨn ke mɨt ketpor kar ik: "Yi mɨt, nɨpaa hi hetpi yi ap einaaiwɨr wit Krit te sip ap mamriwaank au. Te yi ap yemtau hɨm mai.

22 *In ek hi etpi yi han tokik eiyu. Haiu mɨt ap mami au. Sip keremem mamɨnke mamɨkre wan.

23 Hi hertei menmen im hentar nepɨp wɨtaan God kerek hi hisesik ewenɨpi niuk mɨrak hɨrak keriuwet ensel mɨtɨk hak kan kerp menep ketikewa ketpo kar ik:

24 *'Pol ti ap hɨnaain au. Ti ehɨrp ninaan me mɨtɨk iuwe Sisa. God kentar hɨrak yaaik, hɨrak kakwis mɨt yapɨrwe nau sip netikewit hɨr ap nani au.'

25 Yi mɨt ap yɨnaain au. Hi hises hɨm me God, hi hertei menmen mamnen mamɨr ke nɨpaa hɨrak ketpewem.

26 *Nɨme mamriuwetai haiu mamno sip mamtɨn tenhaan emɨt wit kerek wan kimaak keketik kau nɨmɨn."

27 Wɨ hiswiyen tekyaait (14) epei men, hawɨ yuwerep mɨniu man meit wan eik niuk mɨrak Edria. Me wɨ nɨmɨn hɨram nɨme

* **27:22** Ap 27:10, 31 * **27:24** Ap 23:11 * **27:26** Ap 28:1

meriuwet sip mepno, mɨt
naanmɨpre sip han kitet haiu
epei man menep tɨ.
28 Hɨr han kitet haiu epei
man menep tɨ, te hɨr newɨr
waai nesenkek nan mewik
mekre tɨpar nɨnɨn mak
kɨram, hɨram matɨp 40 mita
kesikekre. Maain hɨr pɨke
newɨrem hɨram matɨp 30
mita kesikere.
29 Hɨr nɨnaain sip kerek
haiu mewim mamno mam-
nep nan iuwe me tenhaan
te hɨr neiyɨk nan iuwe
tekyaait (4), hɨr nesenkek
waai mewim, hɨr newɨrem
mekre wan mɨkaap sip
mamno main main. Epei
au, hɨr hanhan wanewik o
eksiupan waswas.
30 Mɨt naanmɨpre sip han-
han nɨnaaiwɨr sip te hɨr neit
bot kike nesiuwerek kepno
kentar tɨpar hɨr newisesik
natɨp hɨr nanwɨr waai kakri
paan me sip metenenim.
31 *Au, Pol katɨp mɨtɨk
kepten naanmɨpre 100 mɨt
ne ami, hɨrak ketike mɨt
nɨrak kar ik: “Mɨt in
naanmɨpre sip hɨr nɨrɨr
nanɨno, yi yapɨrwe yayi.”
32 Hɨrak katɨp epei au, mɨt
ne ami nerekir waai mete-
nen bot kike te hɨrak ken-
terer tɨpar ken.
33 Menep kaksiupan
hɨrkiwo (o hɨr kaa), Pol
kitehi mɨt nanɨm menmen
ketpor kar ik: “Yi epei
yemerɨr hawɨ yuwerep
kaktɨn kakɨt me wɨ hiswiyen
tekyaait (14), yi ap yaam
menmen au.
34 *Hi hitihi hɨm manp
yi eiyɨm menmen te hɨram
mamkepi yi manpenun eiyu
te yayi au. Yi eiyu werek
werek.”
35 *Pol katɨp menmen im
epei au, hɨrak keit bret kitehi
God hɨrak katɨp God hɨrak
han yaaik keriuwerem kerp
ninaan me mɨt. Epei au,
hɨrak kaam.
36 Hɨrak kɨpaam, hɨr mɨt
en han tokik nau hɨr neit
menmen meiyam naam.
37-38 Haiu mɨt mar 276 haiu
mepu sip im e. Haiu mɨt
maam ere werek, mɨt newɨr
wit (hɨram mɨre rais), hɨr
newɨrem men mekre wan te
hɨr nɨkaap sip ap nɨmenum
au.

Sip mewep meit tenhaan

39 Nepei wanewik, mɨt
naanmɨpre sip nɨr tɨ te hɨr
nepɨtari hɨr neit neiyɨn. Hɨr
nɨr wan mɨre tenhaan yaaim
mekrerem, te hɨr han kitet
nanɨno ein neriuwet sip
mamtɨn mamɨt tenhaan.
40 Hɨr nɨrem epei au, hɨr
neremir waai nan mewim,
hɨram menke mekre wan,
hɨr nesiupan waai metenen
stia. Epei au, hɨr nɨkɨam
laplap sel meit paan ke sip
te nɨme mamɨnpep meiyɨm
mamno tenhaan.
41 Au, sip men menep ten-
haan, hɨram mɨnatɨn meit.
Sip paan kɨram mɨnatɨn meit
ap mepno au, te wan sɨr
mewenɨn menep sip mɨkaru
mewepim.
42 Mɨt ne ami nimenɨpɨn
nanɨnep mɨt enun ne wɨnak

* **27:31** Ap 27:22 * **27:34** Mt 10:30 * **27:35** Mt 15:36; 1Ti 4:4-5

enuk hɨr hɨras nɨpaa neriyei neri nanɨno Rom te hɨr ap nanri wan nanɨno tenhaan meit tɨ nɨrɨr nanɨno.
43 Au, mɨtɨk kepten iuwe naanmɨpre 100 soldia ke ami hɨrak hanhan kɨkaap Pol te hɨrak keweni nɨrɨak menmen im. Hɨrak katɨp mɨt kerek nertei nari tɨpar hɨr nehɨn nɨripe tɨpar nerwak nanɨno tenhaan eik.
44 *Mɨt han au, hɨr netenen nu o menmen ham me sip mewep hɨr nenterim nanɨno tenhaan. Marim haiu yapɨrwe men mɨpiun tenhaan ke pɨn eik.

28

Menmen Pol kɨrɨakem keit wit Molta

1 Haiu mɨpiun tenhaan ke pɨn eik, mɨt han nan netpai tɨ ik kerek wan kimaak keketik kau nɨmɨn niuk mɨrak Molta.
2 *Mɨt ne wit in nerekyai yaaim. Hawɨ epei kan, nɨme mewep te hɨr nɨmansi neriyei man menep mau si mewim.
3 Pol keit haak mei kakwisɨm mamwaai si, manpen asp (hɨrak kɨre manpen siurp) kerek kɨsawɨn kɨnɨk haak hɨrak ketpaan ken kentar haak mɨwaai si hɨram sisi. Hɨrak ketpaan ken kenep Pol kau his mɨrak kemenkekik kau keit.
4 Mɨt ne wit in nɨr manpen siurp (o yenmik) kemenkekhis me Pol hɨr natɨpan nar ik: "Nɨpaa mɨtɨk ik kenep mɨtɨk kaa, te tɨpir kaiu ap kakwisɨk kaku au. Hɨrak kinɨn wan te in ek kaki."
5 *Au, Pol kemiyepep his manpen (o yenmik) kenke kekre si hɨrak ap kɨnap au.
6 *Mɨt netpepik nare te his mɨrak mɨniu o hɨrak kenkewɨn kaki. Hɨr netpepik netpepik, hɨr ap nɨr menmen mar ik nɨpaa au, hɨr neweikɨn han kɨr natɨp nar ik: "Au, mɨtɨk ik hɨrak kɨre God."
7 Tɨ menep wit kerek manpen kenep Pol hɨram tɨ me mɨtɨk iuwe naanmɨpre wit wan kimaak keketik kau nɨmɨn ik e niuk mɨrak Pablias. Mɨtɨk ik kan ketaihis keriyei ken wɨnak kɨrak, te hɨrak naanmɨrei werek werek ere wɨ wikak.
8 Haiu mepu en, Pablias haai kɨrak kɨnap yɨnk sisi kesiuwe mune kɨwaai yeno. Pol ken haau kɨrak kitehi God ek. Kitehi God ek, hɨrak kewis his meterik hɨrak kekepik kɨre yaaik.
9 Hɨrak kɨrɨak menmen im, hɨr mɨt yapɨrwe ne wit wan kimaak keketik hɨr nɨnap, hɨr nan te Pol kɨrɨaki yaain.
10 Pol kɨrɨaki nɨre yaain, hɨr newetei menmen yaaim yapɨrwe. Maain haiu mau sip mɨnaiwɨri hɨr newis menmen yapɨrwe te haiu mamɨm me wɨ haiu mau sip mampɨno.

Haiu mepno ere mɨpiun Rom

11 Wenke wikak epei au, haiu mɨnaaiwɨr wit Molta haiu mau sip me Aleksandria niuk mɨram "Tɨpir wik." Hɨr

* **27:44** Ap 27:22-25 * **28:2** 2Ko 11:27 * **28:5** Mk 16:18 * **28:6** Ap 14:11

newis ninaan me tɨpir mɨt
nenewem "Tɨpir wik" nentar
ninaan me nɨkerek hɨrakɨt
wik te tɨpir niuk mɨrak Sus
tau sip paan kɨram. Sip
im nɨpaa hawɨ hɨtan, hɨram
mepu wit Molta.
12 Haiu mɨnaaiwɨr Molta
epei au, haiu merekir
wan men ere mɨpiun wit
Sairakyus. Haiu mɨpiun wit
Sairakyus, haiu mepu en wɨ
wikak.
13 Haiu mɨnaaiwɨr
sairakyus mepno ere mɨpiun
wit Risiam. Wɨ ham miutɨp
nɨme mɨniu mar ke wenituk
te haiu men me wɨ wik haiu
mɨpiun wit Pyutiolai.
14 Haiu mepu wit Pyutiolai,
haiu mɨr mɨt han kerek nises
hɨm me Krais. Hɨr netaihis
haiu mamu mamkiteri ere
wɨ hispɨnak wik (7). Marim
haiu mɨpiun Rom.
15 Mɨt kerek nises hɨm me
Krais neit wit iuwe Rom hɨr
nemtau haiu mamnen, te
hɨr nen ere nɨpiun wit ke
maket ke Apias ketike wit
niuk mɨrak "Wɨnak Pasenda
Wikak," hɨr newenaiyipɨr.
Hɨr newenaiyipɨr epei au,
Pol han yaaik kitehi God
ketpɨwek hɨrak yaaik.
16 *Me wɨ kerek haiu
mɨpiun wit Rom, mɨt ne gav-
man newis Pol hɨrekes kau
wɨnak hak kiutɨp, mɨtɨk ke
ami kiutɨp naanmɨprewek.

Pol kewepyapɨr hɨm me Krais keit wit Rom

17 *Pol kau wɨnak eik ere
wɨ wikak, hɨrak kesiuwe
mɨtɨk kitehi mɨt iuwe ne
weiwɨk me Isrel nau en, hɨr
enɨnen enrerik enɨmtau hɨm
me Pol. Hɨr nererik epei
au, Pol ketpor kar ik: "Nai
yinan, hi ap hɨrɨak menmen
enum me mɨt ne weiwɨk
maiu o hi eweikɨn sip ewet
menmen nɨpaa maamrer
nai nisesim neweteiyem au,
te mɨt ne Jerusalem hɨr
netauhis weinɨm newisa
hekre wɨnak enuk neriuweta
hen mɨt iuwe ne Rom.
18 *Hɨr mɨt ne gavman ne
Rom nitauhi me menmen im
hɨr nare nesiupena nentar
hɨr nertei hi ap hɨrɨak men-
men enum te hi hahi.
19 *Au, mɨt iuwe ne Is-
rel nɨnapen hɨr nansiupena
te hi hatɨp 'Mɨtɨk iuwe Sisa
ekɨmtau hɨm mai.' Hɨr neri-
uweta hi han te hi ap esiuwe
hɨm mei me menmen enum
hɨr nɨrɨakem au.
20 *Hi hentar menmen im
hi hitihi yi mɨt yi einen te hi
hetpi menmen. Sen im mau
his mai mentar hi hises hɨm
me hɨrak Mɨtɨk Iuwe kerek
mɨt ne Isrel yapɨrwe ne-
meriyɨwek kaknen kakɨkaap
haiu mɨt."
21 Pol katɨp epei au, hɨr
netpɨwek nar ik: "Haiu ap
meit tɨwei meke wit Judia
mɨt nesiuwerem me ti au.
Naiu yinan han ap neke Ju-
dia nan in netpai me men-
men im, te hɨr natɨp ti hɨrɨak
enum au.
22 *Haiu hanhan mamɨmtau
menmen ti han kitetim
mentar haiu mertei mɨt
nerer wit wit natɨp enum me
mɨt nises hɨm im ti hisesim."
23 Hɨr natɨp epei au, hɨr
nɨmat wɨ nanɨnen nanɨmtau

* **28:16** Ap 24:23 * **28:17** Ap 25:8 * **28:18** Ap 26:31 * **28:19** Ap 25:11
* **28:20** Ap 24:15 * **28:22** Ap 24:14

hɨm me Pol. Wɨ hɨr nɨmat
nanɨmtau menmen, mɨt
yapɨrwe nan wɨnak ke Pol
kepwik. Wepni ere wɨtaan
Pol ketpor hɨm kewepyapɨr
hɨm me God kakinɨn naan-
mampre mɨt. Hɨrak kare
kakri han kɨr keteiknor Jisas
hɨrak Mɨtɨk Krais kerek God
keriuwetek kan kɨkaap haiu
mɨt hɨrak ketpor hɨm nɨpaa
Moses ketike mɨt profet hɨr
newisɨm mau tɨwei.
24 Mɨt han nises hɨm
mɨrak, mɨt han au hɨr
nɨnaain.
25 Hɨr nɨnaaiwɨr wɨnak ke
Pol hɨr natɨp namɨnanem
neriuwe hɨm me Pol. Hɨr
natɨp namɨnanem nentar
hɨm Pol ketporem mɨkaru.
Hɨrak katɨp kar ik: “God
Hɨmɨn Yaaik katɨp werek
wɨ nɨpaa hɨrak katɨp profet
Aisaia hɨm mɨrak hɨrak katɨp
maamrer ni em. Nɨpaa hɨrak
katɨp:

26 *“Ti eno etɨp mɨt in
ne weiwɨk me Is-
rel menmen im:
Maain yi yayɨmtewem
yayɨmtewem te yi ap
yayɨrteiyem au. Yi
eiyɨrem eiyɨrem te yi
ap eiyɨrem werek au.

27 Han ke mɨt in epei ken sip,
hɨr nemesɨs nɨkɨp ap
nemtau hɨm hɨr ap nɨr
menmen werek werek
au, hɨr nɨnapɨpɨ. Hɨr
nɨrɨak menmen im au,
te hɨr enɨr menmen
neriuwe nanamɨr, hɨr
enɨmtewem enriuwe
nɨkɨp mɨr, hɨr han
kɨr enɨrtei menmen
werek werek te hɨr
enweikɨn sip enisɨsa
te hi God hi ekepi.’ ”

28 *Pol katɨp hɨm ham
mar ik: “Hi hetpi te yi
yertei werek. Hɨm yaaim
me God kakɨkaap haiu mɨt
hɨram epei man mɨt ap ne
weiwɨk me Isrel. Hɨr keriyen
nanɨmtewem nanisesim.” [

29 Pol katɨp menmen im
epei au, hɨr mɨt ne weiwɨk
me Isrel nɨnaaiwɨr wɨnak
kɨrak hɨr natɨpan nenehan
wɨsenum me menmen hɨrak
ketpim.]

30 *Pol kewɨr pewek katɨn
wɨnak ik hɨrak kewik ere tito
wik, hɨrak keithis mɨt kerek
nan nɨrek,

31 *hɨrak ketpor hɨm
kewepyapɨr menmen me
God kakinɨn mɨt kewepyapɨr
me Mɨtɨk Iuwe Jisas Krais.
Hɨrak ap kɨnaain au, hɨrak
katɨp mɨt yapɨrwe, mɨt ap
netpɨwek nar ik: “Ti ap atɨp
im au emɨt.”

Mepɨr keremem

---

* **28:26** Ais 6:9-10; Mt 13:14-15 * **28:28** Sam 67:2; Lu 3:6; Ap 13:46, 18:6
* **28:30** Ap 28:16 * **28:31** Ap 28:23

Tɨwei Pol Kewisɨk Ken Mɨt Ne Rom Menmen me tɨwei ik

Mɨt yapɨrwe hɨr enun nerp ninaan me God *1:1-17*
Menmen God kɨrɨakem mamkepai te kaktaihis *1:18–3:20*
Haiu meit hɨmɨn yaaik ke Krais *5:1–8:39*
Menmen God kɨrɨak mɨt ne Isrel em *9:1–11:36*
Menmen mɨt ne weiwɨk me God hɨr nanisesim *12:1–15:13*
Pol katɨp menmen maain hɨrak kakrɨakem *15:14-33*
Pol katɨp mɨt ne Rom hɨm gude mɨkaru *16:1-27*

Hɨm me menmen God kehimɨtan Aposel Pol hɨrak kɨrɨakem

1 *Hi Pol hi hewis tɨwei ik ken yi mɨt ne wit Rom. Hi hɨre wok mɨtɨk ke Jisas Krais. Nɨpaa hɨrak kehimɨtena hi hɨre mɨtɨk aposel kɨrak hɨrak keriuweta hi hises menmen im keremem. Hi atɨp mɨt miyapɨr hɨm yaaim me God man haiu mɨt.

2 *Nɨpaa enum eik God katɨp hɨrak kaksiuwe menmen mɨrak yaaim im mamnen. Hɨrak kewepyapɨrem katɨp mɨt profet em te hɨr newisɨm mau tɨwei.

3 *Hɨm yaaim im hɨram matɨp me God Nɨkan kɨrak Jisas Krais Mɨtɨk kaiu Iuwe. Haiu mertei hɨrak kɨre mɨtɨk kentar miye pɨrak hɨre winaak hɨrak nepenyek ke mɨtɨk iuwe ke weiwɨk me Juda niuk mɨrak Devit.

4 *God keteiknai Jisas hɨrak ap kɨre mɨtɨk kerekek au. Hɨmɨn kɨrak yaaik kɨre God. Hɨrak keteiknai Jisas hɨrak Nɨkan kɨrak keriuwe menmen iuwe hɨrak kerekyɨwekem mar im. Hɨrak kɨkɨak Jisas kekre nɨmɨn ke mɨt nɨpaa naa hɨrak pɨke kekrit kepu.

5 *God han tewenɨna kehimɨtena hi hɨre mɨtɨk aposel kɨrak hentar menmen Jisas Krais kɨrɨakem. Te hɨrak keriuweta hi eno erer wit wit akaap Krais etɨp mɨt hɨm mɨrak hɨr enɨmtewem te hɨr enisesim.

6 God kehimɨteni yi mɨt miyapɨr ne wit Rom yetike mɨt miyapɨr ne wit ham yi yapɨrwe yi ne Jisas Krais.

7 *Te hi hewis tɨwei ik ken yi mɨt miyapɨr yeit wit Rom, kerek God hanhan keriuwi kehimɨteni yi mɨt miyapɨr nɨrak. Hi hanhan God Haai kaiu ketike Mɨtɨk Iuwe Jisas Krais hɨrakɨt tatrekyi menmen yaaim te yi eiyu werek.

Pol hanhan kakno kakɨr mɨt miyapɨr ne Rom

8 *Hi ehinɨn etpi menmen im. Hi atɨp God eriuwe niuk me Jisas Krais hɨrak yaaik kentar mɨt miyapɨr nerer wit

* **1:1** Ap 9:15, 13:2; Ga 1:15 * **1:2** Ro 15:25-26; Ta 1:2 * **1:3** Mt 22:42; Ro 9:5; 2Ti 2:8 * **1:4** Ap 13:33 * **1:5** Ap 26:16-18; Ro 15:18; Ga 2:7-9 * **1:7** 1Ko 1:2; 2Ko 1:1; Nam 6:25-26; Ef 1:2 * **1:8** 1Te 1:8

wit hɨr nemtau yi yises hɨm
me Krais.
9-10 **God kerek hi hɨrɨak
menmen mɨrak heriuwe han
kai iuwe te hi hatɨp mɨt hɨm
yaaim me Nɨkan kɨrak, hɨrak
hɨrekes kertei hekrit hekrit
hi hitɨwekhi me yi mɨt en.
Hi hitehi God te hɨrak in ek
kakɨkepa kakwisa hi anen
ari yi mɨt.
11 Hi hanhan anen ari yi
mɨt hi eweti menmen yaaim
God Hɨmɨn Yaaik kewe-
taiyem te hɨram mamkepi yi
mɨt miyapɨr han tokik eiyu
eiyɨt.
12 Menmen hi hetpiyem
hɨram mar im. Hi akepi ari-
uwe menmen hi arekyiyem,
yi eikepa eiriuwe menmen
yi eirekyiyem te haiu emkaa-
pan emriuwerem.

13 *Nai yinan hi hanhan
yi eiyɨrtei me wɨ yapɨrwe hi
han kitet anen ari. Au, nɨpaa
ere in menmen mewena te
hi ap anen ari yi mɨt au. Hi
han kitet hi hari mɨt miyapɨr
han ne yi mɨt en yi eiyises
hɨm me God. Hi atɨp mɨt
miyapɨr hɨm yaaim me Krais
te mɨt han nanisesim hɨram
mar ke mɨtɨk hɨrak kamɨr
ni, maain menmen mamwo
yapɨrwe. Mar im hi hanhan
yi eiyisesim eiyɨr ke mɨt han
hɨr ap ne weiwɨk me Isrel hɨr
nisesim.
14 God hɨrak kehimɨtena hi
atɨp mɨt miyapɨr hɨm mɨrak.
Hi eno mɨt hɨr nau werek
nanɨr ke Grik. Hi eno mɨt
han au nau wit enuk yaank.
Hi eno mɨt hɨr nen skul
nertei menmen iuwe, netike
mɨt han au hɨr nau weinɨm
netaritari menmen im.
15 Mar keremem te hi han-
han anen yi mɨt miyapɨr
ne Rom etpi hɨm yaaim me
Krais.

*Hɨm yaaim me Krais
hɨram Iuwe*

16 *Hi ap yɨnk enuk
heriuwe hɨm yaaim me Krais
au. Hɨram menmen iuwe me
God mamkaap mɨt miyapɨr
kerek nemtau hɨm mɨrak
nisesim, hɨram mamkepi
God kaktorhis. Hɨram minɨn
men mɨt ne Isrel, maain
hɨram men mɨt hɨr ap ne
weiwɨk mɨr au.
17 *Hɨm yaaim me Krais
meteiknai menmen yaaim
God kerekyeiyem kekepai
haiu mamre yaain te haiu
mamtikerek mamu han
kiutɨp. Hɨram menmen
im. Mɨt nemtau hɨm mɨrak,
hɨr nanisesim te hɨram
mamɨkrit menmen me God
mamkepi, hɨram mamno ere
mamɨsi. Hɨm me God mɨt
newisɨm mau tɨwei matɨp
mar im: "Mɨt kerek God
katɨp hɨr yaain nentar hɨr
nemtau hɨm nisesim, hɨr
nantikerek nanu nanɨt."

*Hɨm me mɨt hɨr neweikɨn
sip newet God.*

18 *God kerek kau wit kɨrak
hɨrak keteiknai hɨrak han
enuk keriuwe mɨt miyapɨr
yapɨrwe kerek neweikɨn sip
newet menmen mɨrak, hɨr
nɨrɨak enum, hɨr nepakɨn

* **1:9-10** Ef 1:16; Fl 1:18; 1Te 2:5, 10 * **1:9-10** Ap 19:21; Ro 15:23, 32 * **1:13** Ap 19:21; Jo 15:16 * **1:16** Sam 119:46; Mk 8:38; 1Ko 1:18, 24; Ap 13:46 * **1:17** Ro 3:21-22; Hab 2:4 * **1:18** Ef 5:6; Kl 3:6; 2Te 2:12

hɨm yaaim neriuwe men-
men enum hɨr nɨrɨakem.
19 *God epei kakɨwaank
mɨt kakɨntar menmen mɨt
nanɨrteiyem me God hɨrak
nɨpaa ein keteiknorem.
20 *Nɨpaa wɨ kerek God
kewis nepni metike tɨ mɨt
miyapɨr hɨr nɨr menmen
hɨrak kɨrɨakem. Mar kere-
mem te hɨr nɨrem hɨr nertei
menmen me God. Hɨr ap
te nanɨr God kaku nanamɨr
kɨr au. Hɨr nertei God hɨrak
kɨre mekak, hɨr nertei hɨrak
wɨsenuk manpenuk kaku
kakɨt tipmain tipmain enum
eik, te hɨr ap nantɨp God
hɨr nepɨtariyek te hɨr ap
newenɨpi niuk mɨrak au.
21 *Hɨr ap te nantɨp God hɨr
nepɨtariyek nanɨntar nɨpaa
hɨr nertei God hɨrak keimɨn
te hɨr nɨnapen newenɨpi
niuk mɨrak, hɨr ap netpɨwek
hɨrak yaaik au. Hɨr han kitet
menmen enum te han kɨr
enuk ketari menmen yaaim
mɨre mɨt ne wɨtaan nen
yaank ap nemsiu si au hɨr
nɨnatɨn yayiwe.
22 *Hɨr han kitet hɨr nertei
menmen yapɨrwe te hɨr nar
ke mɨt enun han ken sip.
23 *Hɨr nar ke mɨt enun
han ken sip nentar hɨr epei
neweikɨn sip newet God
kerek kaku kakɨt tipmain
tipmain enum eik, hɨr ap
newenɨpi niuk mɨrak au.
Hɨr neweikɨn newenɨpi niuk
me tɨpir kerek mɨt natɨn
ninaan mau teinɨk. Hɨr nime
nu mɨre mɨt kerek nani ek,
o hore, samiyak o kɨrin,
manpen, pewen, menmen
ham.

Menmen enum mɨt hɨr nɨrɨakem

24 *Hɨr nɨrɨak menmen
enum mar im, te God
kɨnaiwɨri te hɨr nau enum
nɨrɨak menmen enum mar
im: Hɨr nɨrɨakan menmen
enum neriuwe yɨnk kɨr,
hɨr nises menmen han kɨr
hanhanem.
25 *Hɨr neweikɨn sip newet
hɨm yaaim me God, hɨr nises
hɨm enum memitetpɨn. Hɨr
newenɨpi niuk me menmen
God kɨrɨakem. Hɨr ap
newenɨpi niuk me God kerek
kɨrɨak menmen yapɨrwe.
Hɨrak kerekek hɨrak yaaik,
haiu mamwenɨpi niuk mɨrak
tipmain tipmain enum eik.
26 Hɨr neweikɨn sip newet
God te hɨrak kɨnaiwɨri hɨr
nises menmen enum hɨr
hanhanem. Miyapɨr hɨr ap
nɨwaai netike mɨt nɨr au.
Hɨr niyawan nɨwaai netike
miyapɨr han.
27 *Mɨt hɨr nɨrɨak menmen
nar ke miyapɨr nɨrɨakem.
Hɨr ap netike miyapɨr nɨr
niyawan nɨwaai au. Hɨr han
kɨr kekrit kɨre si, hɨr hanhan
netike mɨt han hɨr niyawan
nɨwaai. Hɨr niyawan nɨwaai
nɨrɨakan enum te God
kerekyor enum me menmen
enum hɨr nɨrɨakem.
28 Mɨt miyapɨr hɨr nɨnapen
han kakitet God ketike
menmen mɨrak te hɨrak
kɨnaiwɨri te han kɨr kises

* **1:19** Ap 14:15-17, 17:24-28 * **1:20** Jop 12:7-9; Sam 19:1; Hi 11:3 * **1:21** Ef 4:17-18 * **1:22** Jer 10:14; 1Ko 1:20 * **1:23** Diu 4:15-19; Sam 106:20 * **1:24** Ap 14:16 * **1:25** Jer 13:25, 16:19; Ro 9:5 * **1:27** Lev 18:22, 20:13; 1Ko 6:9

menmen enum te hɨr nɨrɨak
menmen yaaim au.
29 Te hɨr nɨrɨak menmen
enum heriyai heriyai. Hɨr
hemkre menepam me men-
men, hɨr han kitet men-
men enum me mɨt han, hɨr
yɨnk enuk neriuwe mɨt han
ninɨni, hɨr mɨt han nenep
mɨt han hɨr naa, hɨr nari han
ke mɨt hɨr nenke hasini, hɨr
nemitetpɨnan me menmen,
hɨr han kitet menmen enum
me mɨt han, hɨr natɨpan nis-
esan me menmen.
30 Hɨr newisesik newenɨn
hɨm me mɨt han hɨr nɨnapen
God, hɨr nene mɨt miyapɨr
han newɨr paan newepik,
hɨr nar ke mɨt enun paan
tokik natɨp hɨr nɨre mɨt iuwe
ninɨn mɨt han. Hɨr han
kitet nanrɨak menmen enum
nɨpaa mɨt ap nɨrɨakem au.
Hɨr ap nises hɨm me miye
haai nɨr au.
31 Hɨr nɨre mɨt enun han
ken sip ap han kitet men-
men enum maain mamnen,
hɨr mɨt ap nises hɨm mɨr hɨr
netpim, hɨr ap hanhan neri-
uwe mɨt miyapɨr han o han
tewenɨni au.
32 Hɨr nertei God epei
katɨp mɨt miyapɨr kerek
nɨrɨak menmen enum mar
im maain hɨr nani, te hɨr
wen nɨrɨakem. Hɨr wen
nɨrɨakem keremem au. Hɨr
nari han ke mɨt miyapɨr
han te hɨr nɨrɨakem mar ke
hɨr nɨrɨakem, hɨr netpi hɨr
yaain.

2

God skelim mɨt werek
werek kakises menmen yaaim

1 *Yi mɨt keriyen ne Is-
rel kerek yi yesiuwe hɨm
yene mɨt kerek ap ne Is-
rel yentar menmen enum
hɨr nɨrɨakem. Yi ap eitɨp
God yi yaain me menmen yi
yɨrɨakem au. Yi yene mɨt
yentar menmen enum hɨr
nɨrɨakem.
2 Haiu mɨt ne Isrel haiu
mertei God ap han ekitet
mɨt miyapɨr hɨr neimɨn
au. Hɨrak han ekitet skelim
mɨt miyapɨr hɨr neimɨn
nɨpɨran me menmen enum
hɨr nɨrɨakem keremem.
3 Yi yesiuwe hɨm yene
mɨt yentar menmen enum
hɨr nɨrɨakem, te yi yises
menmen enum mar ke hɨr
nɨrɨakem, maain God ske-
lim mɨt en me menmen mɨr
enum. Te yi han kitet hɨrak
kakɨtpi yi yaain a? Taauye!
God skelim yi mɨt eitikeri!
4 *Yi yɨnan yipɨr yewɨrek
yentar God hɨrak hanhan
keriuwi ap kakiwep waswas
au a? Yi yepɨtari God hɨrak
ap kakiwep waswas te yi ei-
weikɨn sip eiwet menmen
enum a?
5 Yi yewenɨn han ki ap
yeweikɨn sip yewet menmen
enum au. Te maain wɨ
kerek God skelim haiu
mɨt me menmen, hɨrak
kakises menmen mɨrak
yaaim, hɨrak kakrekyi enum
yapɨrwe. Menmen enum
yi yɨrɨakem maain hɨram
mamɨr ke mɨtɨk kewepep
haak kemi ere mau niu,
hɨram mamɨnke mamkɨp
mamɨwaankek.
6 *God tewen kakrɨak mɨt

* **2:1** Mt 7:1-2; Jo 8:7 * **2:4** Ef 1:7, 2:7; 2Pi 3:15 * **2:6** Mt 16:27; Jo 5:29; 2Ko 5:10

menmen yaaim o menmen
enum kakɨntar menmen
nɨpaa hɨr nɨrɨakem.
7 Mɨt miyapɨr kerek hekrit
hekrit nɨrɨak menmen
yaaim, hɨr hanhan God
hɨrak kakwetɨr hɨmɨn yaaik
kaktɨp hɨr mɨt miyapɨr yaain
niuk mɨr iuwe kakɨkepi
hɨr nantikerek nanu nanɨt
tipmain tipmain enum eik.
Te maain God kakwetɨr
menmen im kakɨkepi hɨr
nantikerek nanu nanɨt.
8 *Te mɨt miyapɨr han
au. Hɨr neweikɨn sip newet
menmen yaaim hɨr nises han
kɨr enuk nɨrɨak menmen
enum, maain God han enuk
kakriuweri hɨrak kaknɨp
kakɨwaanki.
9 *Mɨt miyapɨr kerek hɨr
nɨrɨak menmen enum maain
God kakɨwaanki hɨr yɨnk
kɨr kaknen han kɨr enuk.
God kakinɨn kakɨwaank mɨt
miyapɨr han ne weiwɨk me
Isrel kerek nɨrɨak enum.
Maain hɨrak kakɨwaank mɨt
miyapɨr han ne weiwɨk ham
nerer wit wit kerek nɨrɨak
enum.
10 Te mɨt miyapɨr kerek
hɨr nɨrɨak menmen yaaim,
maain God kakwetɨr men-
men mɨrak yaaim, hɨr nanre
mɨt miyapɨr iuwe, hɨr nanu
werek. God kakinɨn kakrɨak
mɨt miyapɨr han ne weiwɨk
me Isrel em, maain hɨrak
kakrɨak yi mɨt miyapɨr ne
weiwɨk ham em.
11 *God ap han kitet mɨt hɨr
niuk mɨr iuwe o hɨr au enun
weinɨn au. Hɨrak han kiteti
hɨr nɨpɨran.
12 Mɨt miyapɨr ap ne
weiwɨk me Isrel hɨr nepɨtari
hɨm me God nɨpaa Moses
kewisɨm mau tɨwei. Hɨr
nɨrɨak enum te God hɨrak
kakɨwaanki kakɨnterim
weinɨm. Mɨt miyapɨr ne
weiwɨk me God au. Hɨr
nertei hɨm me God nɨpaa
Moses kewisɨm te hɨr nɨrɨak
enum, maain God kakɨt
hɨm im hɨrak kakno mɨt
ne Isrel skelim mɨt miyapɨr
kakriuwerem kakɨwaanki.
13 *Mɨt miyapɨr kerek
nemtau hɨm me God kere-
mem, hɨrak ap te kaktɨp hɨr
yaain au. Mɨt miyapɨr kerek
nemtewem hɨr nisesim,
hɨr keriyen God kaktɨp hɨr
yaain.
14 *Mɨt miyapɨr ap ne
weiwɨk me Isrel ap nertei
hɨm me God Moses kewisɨm.
Wɨ kerek hɨr nises han
kɨr nɨrɨak menmen yaaim
mar ke hɨm me God nɨpaa
Moses kewisɨm mau tɨwei
hɨram metpim, te menmen
im meteiknai hɨr nertei
menmen yaaim metike
menmen enum.
15 Menmen hɨr nɨrɨakem
hɨram meteiknai hɨm nɨpaa
God ketpim hɨram mau
mekre han kɨr. Wɨ ham han
kɨr enuk keriuwe menmen
enum hɨr nɨrɨakem. Wɨ
ham han kɨr au yaaik
keriuwe menmen yaaim hɨr
nɨrɨakem.
16 *Maain wɨ mamnen
te God kaktɨp Jisas Krais
hɨrak kakwepyapɨr menmen
mau mekre han ke haiu mɨt
yapɨrwe, hɨrak kakrekyei
yaaim o enum kakɨnterim.

* **2:8** 2Te 1:8 * **2:9** Ro 1:16 * **2:11** Diu 10:17; 2Kro 19:7; Ap 10:34; Ef 6:9; 1Pi 1:17 * **2:13** Mt 7:21; 1Jo 3:7 * **2:14** Ap 10:35 * **2:16** 2Ti 2:8

Menmen im mamnen mamɨr
ke hi hetpiyem heriuwe hɨm
yaaim me God.

Yi mɨt miyapɨr ne Isrel han ekitet hɨm me God Moses kewisɨm mau tɨwei hɨram mamkepi te yi eiyu werek.

17 *Mɨt miyapɨr yi yatɨp
yar ik: "Haiu mɨt miyapɨr
ne weiwɨk me Isrel." Yi han
kitet yi yetike God yi yekiyan
yau yentar hɨrak keweti hɨm
mɨrak a? Yi yatɨp yewenɨpi
niuk mi yar ik: "Haiu mit
miyapɨr ne God."
18 Yi yertei menmen hɨrak
hanhan yi eiyisesim. Yi
yertei hanhan menmen
yaaim te yi yisesim. Menmen
enum au. Yi hanhan eiyises
menmen yaaim eiyɨntar
nɨpaa yi wen nɨkerek kike
ere in haairer hɨr nepei netpi
hɨm me God.
19 *Yi han kitet yi yertei
hɨm me God werek te yi
eiteikɨn mɨt nepɨtari men-
men mɨrak te hɨr nanisesik
werek werek a? Yi yɨre
si merhɨhe yi eiteikɨn mɨt
kerek ap nertei God hɨr nɨre
mɨt ne wɨtaan nanɨno, yi eit-
eiknor yayiwe yaaik te hɨr
enisesik a?
20 *Yi han kitet yi werek te
yi eiteikɨn mɨt kerek hɨr han
kitet menmen enum, yi eit-
eiknor menmen me God a? O
yi eiteikɨn mɨt kerek nepɨtari
menmen me God hɨr nɨre
nɨkerek, yi eiteiknor werek
menmen me God yentar yi
han kitet hɨm me Moses
meteikni menmen yapɨrwe
God kerteiyem a?
21 *Yi yeteikɨn mɨt han
menmen me God, yi yenmak
te yi ap yeteikɨn hɨras men-
men a? Yi yatɨp mɨt an yar
ik: "Yi ap eikintɨp menmen
me mɨtɨk hak." Te yi eikintɨp
menmen me mɨt han o au a?
22 Yi yatɨp, "Yi mɨt ap eiri
miyapɨr ne mɨt han eitikeri
eiriyanhis eiwenɨnem au
emɨt." Te yi hɨras yi
yɨrɨakem o au a? Yi yɨnapen
mɨt kerek newenɨpi niuk
me tɨpir, te yi ap eikintɨp
menmen hɨr newisɨm mau
kɨnaan newepwar tɨpir em.
23 Mɨt han nɨnan yipɨr
newɨrek nene God nentar
menmen yi mɨt yɨrɨakem. Yi
yewenɨpi niuk mi yatɨp God
keweti hɨm mɨrak, te yi ap
yisesim au. Yi yeweikɨn sip
yewetewem.
24 *Menmen hi hetpiyem
hɨram yaaim mentar hɨm
mau tɨwei nɨpaa Aisaia
kewisɨm hɨram matɨp mar
im: "Mɨt ap ne weiwɨk me
Isrel natɨp enum me niuk me
God nentar yi mɨt ne Isrel."

Yi yerekir yɨnk te yi han kitet hɨrak kakɨkepi yi ne God-Au, menmen mekre han mamkepi keriyen

25 *Yi yises hɨm me Moses,
mɨt nerekir yɨnk ki, hɨrak
yaaik kakɨkepi. Te yi ei-
weikɨn sip eiwet hɨm mɨrak,
hɨram mar ke nɨpaa mɨt ap
nerekir yɨnk ki.

* **2:17** Je 2:19 * **2:19** Mt 15:14; Lu 18:9 * **2:20** 2Ti 3:5, 15 * **2:21** Sam 50:16-21; Mt 23:3-4 * **2:24** Ais 52:5; Esi 36:20 * **2:25** Jer 4:4, 9:25 * **2:26** Ga 5:6

26 *Mɨt kerek ap nerekir yɨnk kɨr hɨr nises hɨm me
God werek werek, God han
kitet hɨr yaain nar ke mɨt hɨr
nepei nerekir yɨnk kɨr.
27 Te maain hɨm me God
kerek mɨt ap nerekir yɨnk
kɨr hɨr nisesim, hɨram
mamteikɨn yi mɨt yi enun.
Hɨram mamteikɨn yi mɨt
enun yentar yi yerekir yɨnk
ki, yi yetenen hɨm me God
Moses kewisɨm mau tɨwei,
te yi ap yisesim au. Hɨr
netenen hɨm me God Moses
kewisɨm au, te hɨr nises
menmen yaaim.
28 *Yi ap mɨt ne Isrel
keriyen yentar miyerer ni
nini yi ne weiwɨk me Isrel
o yentar yi yerekir yɨnk ki
au.
29 *Mɨt miyapɨr hɨr ne
weiwɨk me Isrel nentar hɨr
nises God nekre han kɨr.
Menmen im hɨram mar
ke God Hɨmɨn Yaaik hɨrak
kehimɨtenor han kɨr hɨrak
ke God. Menmen im ap
mises menmen Moses nɨpaa
kewisɨm mau tɨwei. Mɨt
han ap nanwenɨpi niuk me
mɨt nar ik, te God hanhan
kakriuweri iuwe.

3

*Menmen enum ap te
maminɨn menmen yaaim*

1 Yi han kitet mekam? Mɨt
ne weiwɨk me Isrel hɨr ninɨn
mɨt han ne weiwɨk ham
o au? Menmen hɨr nis-
esim nerekir yɨnk kɨr hɨram
yaaim mamkepi o au?
2 *Hɨram yaaim mamkepi
yapɨrwe mar im. God kinɨn
kewet mɨt ne Isrel hɨm mɨrak
te hɨr nanɨrtei menmen
hɨrak hanhan hɨr nanisesim.
3 *Mɨt han ne weiwɨk
me Isrel hɨr ap nises hɨm
mɨrak, te yi ap han ekitet
God ap kakises hɨm mɨrak
kakɨntar mɨt han neweikɨn
sip newetɨwek, au emɨt.
4 *Mɨt miyapɨr yapɨrwe
nanweikɨn sip nanwet hɨm
yaaim, God kerekek au.
Hekrit hekrit hɨrak kakises
hɨm yaaim hɨrak ketpim.
Hɨm me God mau tɨwei Sam
matɨp mar im:

"Hekrit hekrit ti ehinɨn mɨt
kerek hɨr neswut hɨm.
Hɨr nanɨrtei ti atɨp hɨm
yaaim keremem."

5 Mɨt han nantɨp, "Men-
men enum haiu mɨt
mɨrɨakem hɨram yaaim.
Hɨram yaaim mamkaap
God kakteikɨn menmen
hɨrak kɨrɨakem hɨram yaaim
keremem." Hɨram yaaim
te haiu matɨp God enuk
kakɨntar hɨrak kakwep haiu
mɨt mamɨntar menmen
enum haiu mɨrɨakem a? (Hi
hises menmen me mɨt ne tɨ
hɨr han kitetim)
6 Au, hɨram hɨm enum.
God ap yaaik te hɨrak ap
te kakrɨak menmen yaaim o
enum me haiu mɨt miyapɨr
mau tɨ ik au emɨt!
7 Menmen enum hi
hɨrɨakem mamteikɨn mɨt
God katɨp hɨm yaaim kere-
mem, hɨrak kakɨt niuk
iuwe menterim, te kenmak
hɨrak kaktɨp hi mɨtɨk enuk

* **2:28** Jo 7:24, 8:39 * **2:29** Diu 30:6; Kl 2:11; 1Ko 4:5; 2Ko 10:18 * **3:2** Sam 147:19-20; Ro 9:4 * **3:3** Ro 9:6, 11:29; 2Ti 2:13 * **3:4** Sam 51:4

kerekek, hɨrak kakrekyo
enum a?
8 *Haiu ap te mamtɨp haiu
mamrɨak menmen enum te
hɨram mamwepyapɨr men-
men yaaim au emɨt! Mɨt han
hɨr nesiuwai hɨm natɨp, “Yi
mɨt Kristen kerek yises hɨm
me God yi yatɨp enum yar
ek.” Hɨram yaaim te maain
mɨt hɨr natɨp enum mar im
me haiu mɨt, God kaknɨp.

God hɨrak katɨp haiu mɨt yapɨrwe enun

9 *Te haiu han ekitet
mekam? Haiu mɨt ne Isrel
haiu minɨn mɨt han ne
weiwɨk ham a? Au, hi
nepei hetpi haiu mɨt miyapɨr
yapɨrwe ne weiwɨk ne Isrel o
mɨt miyapɨr han ne weiwɨk
ham, menmen mekre han
kaiu merekyei haiu yapɨrwe
mamrɨak menmen enum.
10 *Hɨm im hɨram yaaim
mentar mɨt newis hɨm me
God mau tɨwei Sam matɨp
mar im:
“Mɨtɨk kei kiutɨp kekre
nɨmɨn ne haiu mɨt
yapɨrwe ap te God
laktɨp hɨrak yaaik
au. Haiu yapɨrwe mɨt
enun.
11 Mɨtɨk kei kiutɨp kekre
nɨmɨn ne mɨt yapɨrwe
hɨrak kertei menmen
hɨram yaaim au.
Mɨtɨk kei kiutɨp kekre
nɨmɨn ke mɨt yapɨrwe
ap te hanhan God kau
kekre han kɨrak au.
12 Hɨr mɨt yapɨrwe nepei
neweikɨn sip newet
God, hɨr mɨt enun.
Ap kei kiutɨp kɨrɨak
menmen yaaim au.
13 *Menmen hɨr netpim
meke hɨm kɨr hɨram
enum mar ke herwe
hei mɨt nekeisiuwek.
Hɨr nemitetpɨn ner-
iuwerek. Menmen
enum hɨr netpim
hɨram mewaank mɨt
mar ke nap mekre
yehes me manpen
siurp kenep mɨt hɨr
nani.
14 *Menmen hɨr netpim
meke hɨm kɨr man
hɨram enum mar ke
saukei wapɨk mau
hɨm ke mɨtɨk.
15 *Hɨr waswas nenep mɨt
hɨr nani.
16 Wit kerek hɨr nen newi,
hɨr newaank menmen
metike mɨt te hɨr han
enuk.
17 Hɨr ap nɨkaap mɨt miyapɨr
nekiyan nau neit au.
18 *Hɨr ap han kitet newenɨpi
niuk me God hɨrak
iuwe au.”
19 Haiu mertei hɨm me
God yapɨrwe mɨt newisɨm
mau tɨwei, hɨram me mɨt ne
weiwɨk me Isrel, te mɨt ne
Isrel netike mɨt nerer wit wit
ap te nantɨp God hɨr yaain
au. God han ekitet menmen
hɨr nɨrɨakem hɨrak skelim
hɨr mɨt miyapɨr keriuwerem
keremem.
20 *God ap laktɨp mɨtɨk
kiutɨp kekre nɨmɨn ke haiu
mɨt yapɨrwe hɨrak yaaik ken-
tar hɨrak kises hɨm nɨpaa
Moses kewisɨm mau tɨwei

* **3:8** Ro 6:1, 15 * **3:9** Ro 1:18–2:24, 3:23 * **3:10** Sam 14:1-3, 53:1-3; Ekl 7:20 * **3:13** Sam 5:9, 140:3 * **3:14** Sam 10:7 * **3:15** Pro 1:16; Ais 59:7-8 * **3:18** Sam 36:1 * **3:20** Sam 143:2; Ga 2:16; Ro 7:7

au. Hɨm im hɨram meteiknai haiu mɨt enun haiu mɨrɨak menmen enum keremem.

Mɨt kerek nises hɨm me Krais, God kaktɨp hɨr mɨt yaain

21 *In ek God nepei kewepyapɨr menmen hɨrak kɨrɨakem te hɨrak katɨp mɨt kerek nisesik, hɨr nɨre yaain. Menmen im hɨram ap menmen me hɨm me Moses au, te nɨpaa enum eik hɨm Moses ketike mɨt profet hɨr newisɨm mau tɨwei hɨram matɨp menmen im me God mamnen.

22 *Menmen me God mamnen hɨram im: God kaktɨp mɨt miyapɨr hɨr yaain nanɨntar hɨr nises hɨm me Jisas Krais. God kaktɨp mɨt miyapɨr yapɨrwe kerek hɨr nises hɨm me Jisas Krais hɨr yaain. Hɨrak ap han kitet hɨr mɨt miyapɨr ne weiwɨk me Isrel o ne weiwɨk ham au. Hɨram menmen weinɨm.

23 *Hɨram menmen weinɨm mentar mɨt miyapɨr yapɨrwe nerer wit wit hɨr epei nɨrɨak enum, te God ap kakwenɨpiri kakɨtpi hɨr yaain au.

24 *Te God kewetai haiu mɨt menmen mɨrak yaaim weinɨm mar im: God kerekyei haiu mɨt menmen yaaim hɨrak katɨp haiu yaain mentar menmen Krais Jisas kerekyeiyem me wɨ hɨrak kaa te kakɨkepei kaktaihis.

25 *God kehimɨtan Krais keriuwetek hɨrak kan kaa kɨre sipsip mɨt nakɨp nesiyek newet God ek. Hɨrak kaa hemkre mɨrak mewen, te hɨram mamɨsak menmen enum maiu me wɨ haiu mamises hɨm mɨrak. God kɨrɨak menmen im kakteiknai haiu mɨt hɨrak yaaik. Nɨpaa mɨt hɨr nɨrɨak enum, te God hanhan keriuweri, hɨrak ap kanɨp au, kentar hɨrak kaksiuwe Jisas kaki kakɨsak menmen enum mɨr.

26 In ek hɨrak keriuwet Jisas hɨrak kan kaa keteiknai hɨrak yaaik, hɨrak kesak menmen enum em haiu mɨt kerek mises hɨm me Jisas, hɨrak katɨp haiu yaain.

27 *Te haiu mamwenɨpi niuk maiu hɨras a? Taauye! Haiu ap mamwenɨpi niuk mai mamɨntar haiu mɨrɨak menmen yaaim hɨm me Moses mau tɨwei matɨp haiu emisesim au. Haiu yaain mentar haiu mises hɨm me Jisas Krais. Hɨrak kesak menmen enum maiu te haiu ap mamwenɨpi niuk mai au emɨt.

28 *Te haiu mertei menmen im. God katɨp mɨt hɨr yaain nentar hɨr nɨrɨak menmen hɨm kerek Moses kewisɨm mau tɨwei matɨp hɨr enisesim au. God katɨp hɨr yaain nentar hɨr nemtau hɨm mɨrak hɨr nisesim.

29-30 **Yi han kitet God hɨrak ke haiu mɨt ne Isrel keriyen te mɨt ne weiwɨk ham au a? Taauye! Hɨrak God ke haiu mɨt yapɨrwe kentar hɨrak kaktɨp mɨt kerek nerekir yɨnk o mɨt ap

* **3:21** Ap 10:43 * **3:22** Ro 1:17; Ga 2:16 * **3:23** Ro 3:9, 5:12 * **3:24** Ef 2:8; Ro 5:1 * **3:25** Ef 1:7 * **3:27** 1Ko 1:31 * **3:28** Ga 2:16 * **3:29-30** Ro 10:12 * **3:29-30** Diu 6:4; Ga 3:20; Ro 4:11-12

nerekir yɨnk kɨr, hɨr nɨre yaain nentar hɨr nemtau hɨm mɨrak hɨr nisesim.

31 *Haiu mɨrɨak menmen me hɨm kerek Moses kewisɨm mau tɨwei hɨram weinɨm meriuwe menmen in ek haiu misesim me Krais a? Taauye! Haiu meteikɨn mɨt hɨm me Moses hɨram yaaim mekepai haiu emises hɨm me God.

4

God katɨp Ebraham hɨrak yaaik

1 Ebraham hɨrak mɨtɨk kar ke haiu mɨt. Hɨrak maam nɨpu ke haiu mɨt ne weiwɨk me Isrel. Te haiu mamtɨp hɨrak keit mekam keriuwe menmen hɨrak kɨrɨakem?

2-3 *God hɨrak katɨp Ebraham hɨrak yaaik kentar hɨrak kɨrɨak menmen yaaim, te Ebraham kakwenɨpi hɨrekes keriuwe niuk mɨrak. Te God kɨr Ebraham hɨrak ap kewenɨpi hɨrekes keriuwe niuk mɨrak kentar hɨm me God mau tɨwei matɨp, "Ebraham han kitet God kakises hɨm nɨpaa hɨrak ketpɨwekem te God katɨp hɨrak yaaik. God ap katɨp Ebraham hɨrak yaaik kentar menmen hɨrak kɨrɨakem au!"

4 *Mɨtɨk kɨrɨak menmen me mɨtɨk hak, maain hɨrak kakɨt pewek mamrerim. Mɨtɨk ap kakwetɨwekem weinɨm au. Hɨrak kɨrɨak menmen hɨrak kaktɨwem.

5 Mɨt kerek nemtau hɨm me God kerek kesak menmen enum me haiu mɨt, hɨr nisesim weinɨm te God kaktɨp mɨt nar ik hɨr yaain. Mɨt kerek hɨr han kitet menmen hɨr nɨrɨakem te hɨr nanrɨak God kaktɨp hɨr yaain, mɨt nar ik God kaktɨp hɨr au enun.

6 Nɨpaa Devit kewis hɨm mau tɨwei hɨram matɨp me mɨt in ek hɨr han yaaik nentar God katɨp hɨr yaain. Hɨrak katɨp hɨr yaain nentar hɨr nɨrɨak menmen te hɨr nanrɨak God kaktɨp hɨr yaain au. Hɨr han kitet hɨrak kakises menmen hɨrak ketporem keremem.

7 *Hɨm Devit kewisɨm mau tɨwei Sam matɨp mar im:

"Mɨt kerek God epei kesak menmen enum mɨr nɨpaa hɨr nɨrɨakem, hɨr han yaaik nanu.

8 Mɨt kerek Mɨtɨk Iuwe God ap han kitet menmen enum hɨr nɨrɨakem, hɨrak kakneri kakɨwaanki kakɨnterim au, hɨr han yaaik nanu."

9 *Menmen yaaim im mɨrɨak mɨt hɨr han yaaik, hɨram menmen me haiu mɨt ne Isrel keriyen o hɨram me mɨt yapɨrwe a? Haiu nepei matɨp Ebraham han kitet God kakises hɨm hɨrak nɨpaa ketpɨwekem, te God katɨp Ebraham hɨrak mɨtɨk yaaik.

10 Kewaai meruri God katɨp Ebraham hɨrak yaaik? Hɨrak kerekir yɨnk kɨrak o wen au a? Wen au ye!

11 *Maain hɨrak kerekir yɨnk kɨrak hɨrak keteikɨn

* **3:31** Mt 5:17; Ro 8:4 * **4:2-3** Jen 15:6; Ga 3:6; Je 2:23 * **4:4** Ro 11:6 * **4:7** Sam 32:1-2 * **4:9** Jen 15:6; Je 2:23 * **4:11** Jen 17:10-11

mɨt God nepei katɨp hɨrak yaaik kentar hɨrak kises hɨm mɨrak. Te in ek hɨrak maam nɨpu ke mɨt yapɨrwe kerek ap nerekir yɨnk kɨr te God kaktɨp hɨr yaain nentar hɨr nises hɨm mɨrak.

12 *Hɨrak maam nɨpu ke mɨt in netike haiu mɨt han kerek merekir yɨnk kaiu. Hɨrak maam nɨpu kaiu kentar haiu merekir yɨnk kaiu au. Hɨrak maam nɨpu ke haiu mɨt yapɨrwe kentar haiu mises hɨm me God mar ke nɨpaa hɨrak kisesim. Hɨrak kerekir yɨnk kɨrak wen au, hɨrak han kitet God kakises hɨm nɨpaa hɨrak ketpɨwekem te God katɨp hɨrak yaaik.

Mɨt kerek nises hɨm me God nanɨt menmen nɨpaa hɨrak ketpim

13 *Nɨpaa God katɨp Ebraham hɨrak kakrekyɨwek menmen kaktike haiu nepenyerer nɨrak, maain haiu naanmamre mɨt miyapɨr nanrer wit wit nanu tɨ. Hɨrak ap katɨp Ebraham menmen kentar Ebraham hɨrak kɨrɨak menmen yaaim kari han ke God keriuwerem au. Hɨrak ketpɨwekem kentar hɨrak kemtau hɨm me God hɨrak kisesim.

14 *Mɨt kerek nɨrɨak menmen nanrɨak God kaktɨp hɨr yaain, te hɨr nanɨt menmen nɨpaa God ketpim. Te haiu mɨt kerek mises hɨm mɨrak weinɨm haiu mises menmen enum weinɨm ap te mamɨt menmen mɨrak au. Hɨm im hɨram yaaim te hɨm me God haiu misesim hɨram weinɨm, te menmen nɨpaa God katɨp kakwet Ebraham em hɨram menmen enum weinɨm. Hɨm im au memitetpɨn!

15 *Haiu mertei hɨm me Moses kakrɨak God hɨrak kakɨwaank mɨt miyapɨr kerek neremir hɨm mɨrak hɨrak kewisɨm mau tɨwei mentar hɨr nertei menmen hɨrak hanhan hɨr nanisesim. Hɨm me Moses hɨram nepei au mesi te haiu ap mamtɨp mɨt neremir hɨm mɨrak mau tɨwei au. Hɨm ap mepu te hɨr neremir au.

16 *Menmen God ketpim hɨrak kakwet haiu mɨt em haiu yapɨrwe mamtɨwem mamɨntar haiu han kitet hɨrak kakises menmen nɨpaa hɨrak ketpim. God kakweteiyem weinɨm te hɨrak kakrekyei menmen yaaim. Hɨrak kakwetai haiu nepenyerer yapɨrwe ne Ebraham kakwetaiyem. Hɨrak kakwet mɨt miyapɨr kerek nises hɨm me Moses kakwetɨrem keremem au. Hɨrak kakwetai haiu mɨt miyapɨr yapɨrwe rem kerek mises hɨm me God mar ke nɨpaa maam nɨpu kaiu Ebraham hɨrak kisesim. Maain God kakwetai menmen nɨpaa hɨrak ketpim.

17 *Ebraham hɨrak maam ke haiu mɨt yapɨrwe kentar hɨm me God mau tɨwei matɨp mar im: “Hi God hi herekyit ti maam ke mɨt miyapɨr maain hɨr nanu nanrer wit wit.” God han

* **4:12** Mt 3:9 * **4:13** Jen 17:4-6, 22:17-18; Ga 3:29 * **4:14** Ga 3:18 * **4:15** Ro 3:20, 5:13, 7:8 * **4:16** Ga 3:7 * **4:17** Jen 17:5; Ais 48:13

kitet Ebraham hɨrak kɨre
maam ke haiu mɨt miyapɨr
yapɨrwe kerek mises hɨm me
God. Hɨrak kises hɨm me
God kerek hɨrak kɨkɨan mɨt
kerek epei naa, hɨr nekrit
nau, hɨrak katɨp hɨm weinɨm
me menmen nɨpaa mepu au,
hɨram minɨn mekrit mau.
18 *Ebraham han kitet
God kakrɨak menmen nɨpaa
hɨrak ketpim te hɨrak ap
kertei karkeik te hɨrak
kakrɨakem au. Hɨrak han
kitet kar ik, te God kewisɨk
hɨrak maam nɨpu ke mɨt
miyapɨr yapɨrwe nau nerer
wit wit. God katɨp Ebraham
hɨm mar ik: "Ebraham
nepenyerer nit maain hɨr
nantɨn nanre yapɨrwe."
19 *Me wɨ im Ebraham
hɨrak menep 100 tito, te
hɨrak han kitet yɨnk kɨrak
hɨrak kar ke mɨtɨk epei kaa
au. Mɨte pɨrak hɨre we
mɨte ap te wawine nɨkerek
au, te menmen im ap mari
han kɨrak te hɨrak katɨp God
hɨrak ap te kakrɨak menmen
nɨpaa hɨrak ketpim au.
20 Hɨrak ap han kitet God
ap kakrɨak menmen nɨpaa
hɨrak ketpim au. Hɨrak
kises hɨm me God kekre han
kɨrak iuwe, hɨrak kewenɨpi
niuk me God te maain hɨrak
kakɨkepik hɨrak kakine
nɨkan.
21 Ebraham hɨrak han
kitet God hɨrak manp enuk
kakises hɨm me nɨkan nɨpaa
hɨrak ketpim.
22 *Ebraham han kitet
menmen mar im te God
katɨp hɨrak mɨtɨk yaaik.
23 Hɨm me God kerek
matɨp mar ik: "God katɨp
hɨrak mɨtɨk yaaik," hɨram
ap matɨp me Ebraham kiutɨp
kerekek au.
24 *Hɨram matɨp me Ebra-
ham ketike haiu mɨt miyapɨr
kerek maain God hɨrak
kaktɨp haiu yaain mentar
haiu mises God kerek hɨrak
kɨkɨak Mɨtɨk Iuwe kaiu Jisas
kerek nɨpaa kaa, hɨrak kekrit
kau.
25 *God keriuwetek hɨrak
kan tɨ kaa te kakɨsak men-
men enum haiu mɨrɨak em.
God pɨke kɨkɨak hɨrak kekrit
kau, te God kaktɨp haiu mɨt
miyapɨr yaain mamɨntar
haiu misesik.

5

God katɨp haiu mɨt miyapɨr haiu yaain

1 *Te in ek God katɨp haiu
mɨt miyapɨr yaain mentar
haiu misesik. Haiu metik-
erek mekiyan mau mentar
menmen Mɨtɨk Iuwe Jisas
Krais hɨrak kɨrɨakem.
2 *Haiu mises hɨm me
Krais te hɨrak kerekek keke-
pai haiu metike God haiu
mekiyan mau, God kerekyei
menmen yaaim. In ek haiu
han yaaik memerɨr menmen
yaaim me God haiu mertei
maain hɨrak kakwetaiyem.
3 *Haiu han yaaik meriuwe
menmen im keremem au.
Haiu han yaaik me menmen
enum mamnen mamrai-
waank. Haiu han yaaik

* **4:18** Hi 11:1; Jen 15:5 * **4:19** Jen 17:17 * **4:22** Jen 15:6 * **4:24** Ro 15:4; 1Pi 1:21 * **4:25** Ais 53:4-5 * **5:1** Ro 3:24, 28, 4:24 * **5:2** Ef 2:18, 3:12 * **5:3** Je 1:2-3; 1Pi 1:5-7

meriuwerem mentar haiu
mertei hɨram mamkepai
haiu han tokik emu emises
hɨm me God werek werek.
4 Haiu han tokik emu
me menmen enum mam-
raiwank, te God kaktɨp
haiu minɨn menmen enum.
God kaktɨp haiu minɨn
menmen enum te haiu
emisesik emɨmerɨr te maain
haiu mamɨt menmen mɨrak
yaaim hɨrak kakwetaiyem.
5 *Haiu emisesik emerɨr
ke maain hɨrak kakwetai
menmen mɨrak, haiu ap yɨnk
enuk mamɨntar haiu han
kitet hɨrak ap kises menmen
nɨpaa hɨrak ketpaiyem
au. Haiu ap yɨnk enuk
mamriuwerek mamɨntar
God keteiknai hɨrak han
tewenɨnai hɨrak keriuwet
God Hɨmɨn Yaaik kan kakre
han kaiu, te haiu mertei
maain hɨrak kakwetai men-
men.
6 Krais hɨrak kan tɨ hɨrak
kaa me haiu mɨt miyapɨr
kerek enun neweikɨn sip
newet God. Me wɨ im haiu
enun ap mɨkaap hɨras haiu
mɨre yaain, te God kises han
kɨrak kɨmat wɨ kerek hɨrak
keriuwet Jisas hɨrak kan tɨ
kaa kakɨkepai.
7 Mɨtɨk kiutɨp kekre nɨmɨn
ke mɨt yapɨrwe ap te hanhan
kakɨkaap mɨtɨk kerek kises
menmen yaaim kakɨkrehɨr
kɨrak kaki. Te mɨtɨk kiutɨp
hanhan keriuwe mɨtɨk hak
yaaik kɨkaap mɨt han hɨrak
kakɨkepik kaki kakɨkrehɨr
kɨrak.
8 *Te God au. Hɨrak keteik-
nai haiu mɨt enun hɨrak han-
han keriuwai. Me wɨ haiu
mɨt miyapɨr haiu wen enun,
haiu mɨrɨak enum, God keri-
uwet Krais hɨrak kan kaa
kekrehɨr kaiu kekepai.
9 *Krais nepei kaa
hemkre mɨrak mewen hɨrak
kekrehɨr kaiu te God katɨp
haiu mɨt miyapɨr haiu
yaain. Te in ek haiu mertei
hɨrak manpenuk te hɨrak
kakɨkepai naanmamprai
me menmen enum me God
maain mamnen mamnep
mɨt miyapɨr enun en.
10 *Nɨpaa haiu mar ke mɨt
miyapɨr enun ap nises God
au, Nɨkan kɨrak Krais kaa,
hɨrak kenipai haiu metike
God mekiyan mau. In ek,
haiu metike God mekiyan
mau, haiu mertei maain
God kaktaihis haiu mamu
mamtikerek mamɨntar Krais
hɨrak pɨke kekrit kau keke-
pai.
11 God ap kaktaihis weinɨm
keremem au. Haiu han yaaik
mau meriuwerek hɨrak God
kaiu yaaik mentar menmen
Jisas Krais kaiu Iuwe hɨrak
kɨrɨakem. Nɨpaa hɨrak
kerekek kenipai haiu metike
God mekiyan mau.

Hɨm me Adam ketike Krais

12 *Haiu mertei menmen
im man. Mɨtɨk kiutɨp hɨrak
kɨrɨak menmen enum te
hɨrak kaa. Hɨrak kaa te
haiu mɨt miyapɨr yapɨrwe
haiu mami mamɨntar haiu
misesik haiu mɨrɨak enum.
13 *Nɨpaa God katɨp Moses
hɨm lo mɨrak hɨrak kewisɨm
mau tɨwei wen au, menmen

* **5:5** Sam 22:5, 25:20; Hi 6:18-19 * **5:8** Jo 3:16; 1Jo 4:10 * **5:9** Ro 1:18, 2:5, 8
* **5:10** Ro 8:7-8 * **5:12** Jen 2:17, 3:6, 16; Ro 6:23 * **5:13** Ro 4:15

enum epei man mau tɨ mari
han ke mɨt hɨr nɨrɨak enum.
God ap han kitet menmen
enum kene mɨt kenterim
au. Hɨrak ap katɨp Moses
menmen me hɨm mɨrak mɨt
miyapɨr enisesim wen au.
14 *God ap kene mɨt kanɨp
kentar menmen enum mɨr,
te hɨr mɨt yapɨrwe, nɨpaa
me wɨ Adam kau tɨ ere
wɨ God katɨp Moses hɨm lo
mɨrak, hɨr yapɨrwe nɨre ne
mɨt hɨr naa. Adam ketike
mɨt miyapɨr han kerek ap
neremir hɨm me God nar ke
Adam hɨrak kɨrɨakem, hɨr
yapɨrwe naa. Adam kerekek
hɨrak kɨre mɨtɨk maain kak-
nen.
15 Menmen enum Adam
kɨrɨakem metike menmen
yaaim God kerekyeiyem
weinɨm, hɨram mɨpɨram au.
Haiu mertei mɨt miyapɨr
yapɨrwe nani nanɨntar men-
men enum Adam kɨrɨakem.
Te haiu mertei God hanhan
keriuwai haiu mɨt miyapɨr,
hɨrak kerekyei menmen
yaaim weinɨm kentar men-
men mɨtɨk kiutɨp Jisas Krais
hɨrak kɨrɨakem. Menmen
yaaim im hɨram minɨn men-
men enum Adam kɨrɨakem,
hɨram men mɨkaap mɨt
miyapɨr yapɨrwe kerek
nisesim.
16 Menmen God kɨrɨakem
hɨram ap mar ke menmen
enum Adam kɨrɨakem au.
Mɨtɨk kiutɨp hɨrak keremir
hɨm me God, te God kenerek
katɨp hɨrak mɨtɨk enuk kaki.
Maain, mɨt miyapɨr han
hɨr nɨrɨak menmen enum
yapɨrwe, te God kerekyei
menmen yaaim hɨrak kesak
menmen enum maiu katɨp
haiu yaain.
17 Haiu mertei mɨtɨk kiutɨp
keremir hɨm me God hɨrak
kɨrɨak enum te haiu mɨt
yapɨrwe mami. Te menmen
Mɨtɨk Jisas Krais kiutɨp
kerekek hɨrak kerekyeiyem,
hɨram minɨn menmen ham
enum me mɨtɨk hak eik.
Haiu mɨt miyapɨr yapɨrwe
kerek meit menmen im
weinɨm me God, kerek
hanhan keriuwai kaktɨp
haiu yaain mentar menmen
Mɨtɨk Krais kerekyeiyem,
hɨrak kaknipai haiu mamɨt
hɨmɨn yaaik te Krais kekepai
haiu emises God werek
werek.
18 *Te menmen miutɨp
mɨtɨk hak kɨrɨakem enum
hɨrak kenip God katɨp
haiu mɨt miyapɨr yapɨrwe
enun haiu mami. Mar im,
menmen miutɨp yaaim mɨtɨk
hak kɨrɨakem, hɨram menip
God katɨp haiu yapɨrwe haiu
yaain, haiu mami au. Haiu
mamtikerek mamu mamɨt.
19 *Mɨt miyapɨr yapɨrwe
God ketpor hɨr enun nen-
tar mɨtɨk kiutɨp keweikɨn sip
kewet hɨm me God. Mar
im mɨt miyapɨr yapɨrwe God
kakɨtpor hɨr yaain nanɨntar
mɨtɨk kiutɨp kises hɨm me
God hɨrak kaa kesak men-
men enum maiu.
20 *God katɨp Moses hɨm
lo mɨrak hɨrak kewisɨm mau
tɨwei te hɨram menip mɨt
miyapɨr hɨr nertei werek
werek menmen God han-
han hɨr nanisesim, te hɨr

* **5:14** 1Ko 15:21-22, 45 * **5:18** 1Ko 15:22 * **5:19** Ais 53:11 * **5:20** Ro 4:15, 7:8; Ga 3:19

nɨneinɨm hɨr nɨrɨak menmen enum yapɨrwe. Maain mɨt miyapɨr hɨr nɨrɨak menmen enum yapɨrwe, menmen yaaim God kɨrɨakem kentar hɨrak hanhan keriuwai, hɨram minɨn menmen enum me haiu mɨt miyapɨr.

21 *Haiu mɨt miyapɨr mami mamɨntar menmen enum (sin) kerek mau tɨ ik hɨram minɨnai. Te menmen yaaim God kɨrɨakem kaktɨp haiu yaain mamɨnterim, hɨram maminɨn menmen enum mau tɨ naanmamrai haiu mɨt miyapɨr mamnipai haiu mamɨt hɨmɨn yaaik mamɨntar menmen Mɨtɨk Iuwe Jisas Krais hɨrak kɨrɨakem.

6

Haiu maa metike Krais

1 *Te haiu han kitet mekam? Haiu wen mamrɨak menmen enum te God hanhan kakriuwai wɨsenum kakɨsak menmen maiu enum a? Taauye!

2 *Haiu epei meweikɨn sip mewet menmen enum haiu mɨre mɨt naa, haiu ap te emises menmen meiyam enum au emɨt!

3 *Hi han kitet yi epei yertei menmen im. Nɨpaa mɨt nɨkrai meriuwe tɨpar haiu mɨt miyapɨr metike Krais Jisas mau han kiutɨp, hɨram mar ke haiu metike Krais haiu maa.

4 *Mɨt nɨkrai meriuwe tɨpar hɨram mar ke haiu metike Krais maa. God hɨrak yaaik hɨrak manp enuk, te hɨrak kɨkɨak Jisas Krais kekre nɨmɨn ne mɨt epei naa, hɨrak pɨke kekrit kau. Mar im haiu mɨt miyapɨr haiu mɨre mɨt pɨke nekrit nau, haiu mamises menmen yaaim keremem.

Maain haiu mamtike Krais mamu haiu mamɨt hɨmɨn yaaik

5 *Hɨram mar im. Nɨpaa haiu metike Krais mau niutɨp, haiu maa metikerek. Te maain haiu mamtikerek mamu niutɨp haiu pɨke mamɨkrit mamu mamɨr ke in ek hɨrak epei kekrit kau.

6 *Haiu mertei menmen im. Menmen nɨpaa haiu misesim mekre han kaiu, hɨram maa metike Krais mau nu tentarakɨt. Hɨram maa mau nu tentarakɨt te in ek God kakɨwaank menmen enum mekre han kaiu kariyei haiu mɨrɨak enum, te haiu ap emises menmen enum han kai han kitetim mar ke mɨt enises menmen mɨt nɨr iuwe nanɨtporem au emɨt!

7 Yi yaa yetike Krais te menmen enum ap mamri han ki yi eirɨak menmen enum au eiyɨntar yi yertei mɨt kerek hɨr epei naa, menmen enum ap te mamri han kɨr au.

8 Haiu nepei maa metike Krais, haiu mertei te maain haiu mamtikerek mamu mamɨt.

9 Haiu mamtikerek mamu mamɨt mamɨntar haiu mertei Krais nɨpaa kaa te God kɨkɨak hɨrak kekrit kau. Hɨrak ap te pɨke

* **5:21** Ro 6:23 * **6:1** Ro 3:5-8 * **6:2** 1Pi 4:1 * **6:3** Ga 3:27 * **6:4** Kl 2:12
* **6:5** Fl 3:10-11 * **6:6** Ga 5:24

kaki meiyam taau. Ap
menmen mepu mamrɨakek
(o mamrikek) hɨrak pɨke
kaki taau!
10 *Hɨrak nepei kaa, men-
men enum mari han ke haiu
mɨt ap te mamri han kɨrak
taau! Hɨrak ap te pɨke kaki
kakteipim au. In ek hɨrak
kau te hɨrak ketike God tau
niutɨp.
11 *Mar im yi mɨt miyapɨr
yi han ekitet yi nepei yaa,
te menmen enum ap pɨke
mamri han ki au. Yi pɨke
yekrit yetike God yau niutɨp
yentar yi ne Krais.
12 *Yi ap eiwis menmen
enum me tɨ pɨke mamin ɨn
yɨnk ki kerek maain yi yayi
hɨrak kakɨsine au emɨt! Yi ap
eiwisɨm hɨram mamri han ki
te yi eiyises menmen enum
me han ki hɨrak hanhanem.
13 *Yi ap eiwis his hɨt
nanamɨr hɨm nɨkɨp hɨram
mamri (o mamɨryi) han ki te
yi eirɨak menmen enum me
tɨ au emɨt! Au, yi eiwet God
em emtike han ki, yi eiwisɨk
hɨrak kakɨkepi yi eirɨak men-
men yaaim. Yi yar ke mɨt
naa, te God kekekyi yi yekrit
yau, te yi eiwetɨwek men-
men mi yapɨrwe.
14 *Yi ap eiwis menmen
enum me tɨ pɨke mamin ɨni
au emɨt eiyɨntar hɨm lo ap
naanmɨpri yi yisesim te God
kaktɨp yi yaain au. Yi
nepei yenpɨn yekeipɨn men-
men im. Yi yises menmen
yaaim God nepei kerekyiyem
weinɨm, te menmen enum
ap te mamin ɨni au.

*Haiu emises menmen
yaaim emrɨakem*

15 *Yi han kitet mekam?
Haiu wen mamrɨak men-
men enum me tɨ mamɨntar
haiu menpɨn mekeipɨn hɨm
lo me nɨpaa, in ek haiu mises
menmen yaaim God nepei
kerekyeiyem weinɨm kere-
mem a? Taauye!
16 *Yi nepei yertei yi hɨras
eiwis mɨtɨk hɨrak naan-
mamri yi eirɨak menmen
mɨrak, yi eire mɨt nɨrak. Yi
eiwis menmen enum me tɨ
mamri han ki yi eiyisesim,
hɨram mamrekyi maain yi
yayi. Yi eiwis menmen
yaaim God kerekyeiyem
hɨram mamri han ki yi
eiyisesim, te yi eitike God
eikiyan eiyu, hɨrak kaktɨp yi
yaain.
17 Nɨpaa yi yewis menmen
enum me tɨ mari han ki
yi yisesim yɨrɨak menmen
enum. Te maain yi yemtau
hɨm yaaim mɨt hɨr netpiyem,
te yi yisesim iuwe yeriuwe
han ki. Haiu emtɨp God
hɨrak yaaik ekɨntar menmen
hɨrak kerekyiyem.
18 *God hɨrak epei keriyei
(o keryiyi) yi mɨt yi yeweikɨn
sip yewet menmen enum me
tɨ kerek nɨpaa mari han ki
yi yisesim. Te in ek, yi
yewis menmen yaaim me
God mamri han ki yi eiyis-
esim.

* **6:10** Hi 9:26-28; 1Pi 3:18 * **6:11** 2Ko 5:15; Ga 2:19; 1Pi 2:24 * **6:12** Jen 4:7 * **6:13** Ro 4:15 * **6:14** 1Ko 15:21-22, 45 * **6:15** Ro 6:1 * **6:16** Jo 8:34; 2Pi 2:19 * **6:18** Jo 8:32

19 Hi hetpi heriuwe hɨm
im me wok mɨt hentar
han ki hɨrak ap kertei
menmen me God werek
werek. Nɨpaa yi yewis his
hɨt mi hɨram mises menmen
enum me tɨ mar im: Yi mɨt
yetike miyapɨr yairiyanhis
yewenɨnem o menmen
ham enum, te hɨram mɨre
mɨtɨk kekre wɨnak enuk
hɨrak kɨrɨak menmen me
mɨtɨk naanmɨprɨwek ap
keit pewek mererim au.
Mar ke nɨpaa yi yɨrɨak
menmen enum em, in ek
yi eiwis his hɨt mi o han
ki hɨram emises menmen
yaaim, hɨram mamɨr ke yi
eirɨak menmen yaaim me
mɨtɨk yaaik naanmɨpri me
menmen.

20 Nɨpaa yi yises menmen
enum hɨram mari han ki
minɨni, yi ap yises men-
men yaaim me God hɨram
naanmɨpri au.

21 *Nɨpaa yi yeit mekam
yaaim me menmen enum im
a? Taauye! In ek yi yɨnk
enuk yentar yi yɨrɨakem.
Menmen enum em hɨram
menipi yi yayi.

22 Te in ek God keriyei yi
mɨt yi yɨnaaiwɨr menmen
enum im hɨram mari han ki
yi yɨrɨak enum. In ek yi
yɨre mɨt ne God yi yɨrɨak
menmen me God te yi yayɨt
menmen yaaim mamkepi yi
eiyises menmen yaaim te
maain yi eiyu eitike God tip-
main tipmain enum eik.

23 *Yi eiwis menmen enum
mamri han ki yi eiyisesim te
maain yi eiyɨt menmen im:
Hɨram mamnipi yi yayi! Te
menmen yaaim God kakwe-
taiyem weinɨm, hɨram men-
men im: Haiu mamtike God
haiu mamu mamɨt tipmain
tipmain enum eik mamɨntar
haiu mɨt miyapɨr ne Mɨtɨk
kaiu Iuwe Jisas Krais!

7

Tok piksa me mɨtɨk ketike mɨte hɨr neitan

1 Nai yinan, yi yertei
menmen hi tewen etpiyem
yentar yi yertei menmen
yapɨrwe me hɨm me gav-
man. Wɨ kerek mɨt nau
tɨ, hɨm im me gavman
naanmɨpror ere hɨr nani, te
hɨm au meit.

2 Mɨte piutɨp wetike mɨtɨk
kɨre hɨr neitan, hɨm me
gavman matɨp mɨtɨk wen
kepu hɨmɨn keriuwerek,
mɨte wawu wautikerek.
Maain hɨrak kaki, hɨm me
gavman ap te mamwenep
au. Hɨre wauno wawɨt mɨtɨk
hak.

3 Mɨtɨk kɨre wen kepu, hɨre
wauno wawu wautike mɨtɨk
hak, hɨm me gavman matɨp
hɨre enu wekitet naan. Mɨtɨk
kɨre kaki, hɨre wauno wawɨt
mɨtɨk hak, hɨm me gavman
matɨp hɨre enu au. Hɨram
mewisiye hɨre wawises han
kɨre.

4 *Nai yinan, hi hehimɨteni
heriuwe hɨm im me mɨtɨk
hak. Yi yaa me hɨm lo yen-
tar yi yetike Krais yi yau
han kiutɨp. Yi yɨre pɨnak
ke yɨnk kɨrak. Hɨrak epei
kaa, te hɨram mar ke yi yaa
yetikerek. In ek yi yetike

* **6:21** Ro 7:5, 8:6, 13; 1Pi 1:9 * **6:23** Ro 5:12, 15 * **7:4** Ro 6:2, 11; Ga 2:19

mɨtɨk hak yi yau niutɨp yar
ke mɨte mɨtɨk kɨre epei kaa,
hɨre wen weit mɨtɨk hak.
Mɨtɨk hak kerek yi yetikerek
yau niutɨp, hɨrak Krais kerek
nɨpaa kaa. Hɨrak nɨpaa kaa,
te God pɨke kɨkɨak kekre
nɨmɨn ke mɨt epei naa hɨrak
kekrit kau. Te haiu mɨt
emrɨak menmen yaaim me
God.
5 *Nɨpaa wɨ haiu mises han
kaiu, hɨm lo hɨram menipai
haiu hanhan emises men-
men enum. Menmen haiu
mɨrɨakem hɨram menmen
enum menipai haiu mami.
6 *In ek hɨm lo hɨram ap
naanmamrai me menmen
mentar haiu mɨre mɨt epei
naa. In ek menmen haiu
mɨrɨakem God Hɨmɨn Yaaik
kekepai haiu emisesim.
Menmen me lo nɨpaa haiu
misesim, te God kaktɨp haiu
yaain hɨram nepei au meit.

*Menmen enum me tɨ
meraiwaank*

7 *Haiu mamtɨp mekam?
Haiu mamtɨp hɨm me God
mau tɨwei hɨram enum a?
Taauye! Hɨm me God ap
meteikno menmen enum, hi
ap hertei hɨram enum au.
Hɨm me God ap metpo, "Ti
ap hemkre menepam han-
han menmen me mɨtɨk hak,"
te hi hepɨtari menmen im
hɨram enum. Te hɨram nepei
meteikno hɨram enum te hi
yɨnk enuk heriuwerem.
8 *Menmen enum me tɨ
man mekekyo han kai te
hi hanhan menmen enum
yapɨrwe mentar hɨm me God
matɨp hɨram menmen enum
emɨt. Hɨm me God ap
mepu metpo menmen hɨram
enum, te hi ap hanhan heri-
uwerem au, menmen me
tɨ hɨram mau meit mar ke
mɨtɨk kaa. Hi hepɨtari hɨram
menmen enum.
9 *Nɨpaa hi hepu te hi het-
ari menmen me hɨm me God.
Maain hɨm me God epei man
te hi hemtewem, menmen
enum me tɨ mekekyo han kai
hi hemkre menepam han-
han menmen enum yapɨrwe,
te hi hertei hi hɨrɨak enum,
maain hi hahi.
10 *Hi hertei hɨm kerek
God kewetaiyem, hɨrak
hanhan hɨram mamkepai
haiu mamu werek, te hɨram
menipa hi hertei hi enuk
maain hi hahi.
11 *Menmen enum me tɨ
man menepya mewisesik
meriuwe hɨm me God Moses
kewisɨm mau tɨwei te hi
hɨrɨak enum, maain hi hahi.
12 *Hɨm Moses kewisɨm
mau tɨwei, hɨram meke
God man metike hɨm matɨp
haiu ap hemkre emnepam
hanhan menmen au emɨt!
Hɨm im hɨram yaaim, hɨram
meteiknai menmen God
hanhan haiu mɨt miyapɨr
emisesim, hɨram yaaim
mekepai haiu mamu werek.
13 Hi atɨp mekam? Men-
men hɨram yaaim menipa
hi hahi a? Taauye! Men-
men enum me tɨ menipa
hi hahi. Hɨram menipa
hi hahi heriuwe hɨm yaaim
me God. Te hɨm me God

* **7:5** Ro 6:21 * **7:6** Ro 8:2, 6:4 * **7:7** Eks 20:17; Diu 5:21 * **7:8** Ro 4:15
* **7:9** Je 1:15 * **7:10** Lev 18:5; Ro 10:5 * **7:11** Je 3:13; Hi 3:13 * **7:12** 1Ti 1:8

im hɨram meteikno menmen
me tɨ hɨram menmen enum
enum.

*Menmen me tɨ merekir
han kaiu haiu misesim*

14 *Haiu mertei God
kɨkaap hɨm mɨrak te hi
mɨtɨk enuk kerekek menmen
enum me tɨ merekir han kai
te hi hisesim.
15 *Hi hepɨtari henmak te
hi hɨrɨak menmen. Men-
men hi hanhan eisesim, hi
hɨrɨakem au. Hi hɨrɨak men-
men enum hi hɨneinɨm.
16 Hewaai meruri hi hɨrɨak
menmen enum hi hɨneinɨm,
hɨram meteikno hɨm me God
Moses kewisɨm mau tɨwei
hɨram yaaim.
17 Te in ek hi hertei hi
hɨrekes ap hɨrɨak menmen
enum im au. Menmen enum
me tɨ mekre han kai menipa
hi hɨrɨak enum.
18 *Hi hertei han kai ap
kerekya hi hɨrekes hɨrɨak
menmen yaaim au. Hi han-
han arɨak menmen yaaim te
hi hɨrɨakem taau!
19 Hi ap hɨrɨak menmen
hi hanhan hisesim au. Hi
hɨrɨak menmen hi hɨneinɨm.
20 Hi hɨrɨak menmen hi
hɨneinɨm, hɨram meteikno
hi hertei hi hɨrekes ap hɨrɨak
menmen enum im au. Men-
men me tɨ mekre han kai
menipa hi hɨrɨak enum.
21 Te hi hertei menmen im
mepu. Hi hanhan hɨrɨak
menmen yaaim, te menmen
enum keremem hɨram mau
mekre han kai.
22 Hi hekre han kai hatɨp
hɨm me God Moses kewisɨm
mau tɨwei hɨram yaaim.
23 *Te hi hɨr menmen
ham mekre yɨnk kai hɨram
mɨrɨak menmen ham.
Hɨram hɨm ham enum im
hɨram metike menmen han
kai katɨp hɨram yaaim hɨram
menepam. Menmen im
minɨna menipa hi hanhan
hises menmen enum me tɨ.
24 Hi mɨtɨk enuk han enuk.
Keimɨn kakɨkepa te hi ehinɨn
menmen enum menipa hi
hanhan ehises menmen
enum me tɨ mekre han kai?
25 *Hi han yaaik hentar
God kakɨkepa hi ehinɨn
menmen enum mekre han
kai hentar menmen Mɨtɨk
kaiu Iuwe Jisas Krais hɨrak
kɨrɨakem. In ek hi hepu har
ik. Hi heriuwe han kai hi
hanhan hises hɨm me God,
te menmen enum mekre han
kai menipa hi hanhan eises
menmen enum me tɨ.

8

*Krais kesak menmen
enum maiu kewetai God
Hɨmɨn Yaaik kan kau kekre
han kaiu*

1 Te in ek God ap kakwep
haiu mɨt miyapɨr kerek haiu
ne Jisas Krais kakɨntar men-
men enum haiu mɨrɨakem
au.
2 *God ap kakwep kakɨntar
menmen im: God Hɨmɨn
Yaaik kerek kewetai hɨmɨn
yaaik hɨrak kenipai haiu ne
Krais haiu mekiyan mau
niutɨp keriyei haiu man
mɨnaaiwɨr menmen enum
me tɨ merekyei haiu mɨrɨak
enum te haiu mami.

* **7:14** Sam 51:5; Jo 3:6 * **7:15** Ga 5:17 * **7:18** Jen 6:5, 8:21 * **7:23** Ga 5:17; Je 4:1; 1Pi 2:11 * **7:25** 1Ko 15:57 * **8:2** Ro 7:23-24 * **8:3** Ap 13:38, 15:10; Fl 2:7; Hi 4:15

3 *Han kaiu enuk ke nɨpaa,
hɨrak kewen hɨm me God
Moses kewisɨm mau tɨwei
hɨram merekyei haiu mamre
mɨt yaain au. Te menmen
hɨm me Moses ap merekyei
haiu mɨt em au, God hɨrekes
kɨrɨakem. Hɨrak keriuwet
nɨkan kɨrak kerekek hɨrak
kine yɨnk kɨrak kar haiu mɨt
enun ne tɨ ik ek, hɨrak kan
kaa kewaank menmen enum
mari han kaiu menipai haiu
mɨrɨak enum, te hɨram epei
au mesi.
4 *Hɨrak kɨrɨak menmen
im te haiu mɨt miyapɨr kerek
ap mises han kaiu enuk au,
haiu emises han ke God
Hɨmɨn Yaaik, haiu emises
menmen werek werek hɨm
me Moses metpai haiu
emisesim (te God kaktɨp haiu
yaain).

5 Mɨt miyapɨr kerek hɨr
nises han kɨr enuk, hɨr han-
han menmen enum mekre
han kɨr kerekek. Te mɨt
miyapɨr kerek hɨr nises han
ke God Hɨmɨn Yaaik, hɨr han-
han menmen yaaim hɨrak
ketporem.

6 *Mɨt miyapɨr kerek han-
han nanises menmen enum
mekre han kɨr, maain hɨr
nani. Mɨt miyapɨr han au,
hɨr nanises menmen God
Hɨmɨn Yaaik ketporem, hɨr
nantike God nankiyan nanu
nanɨt te hɨr nanu werek.
7 *Mɨt miyapɨr kerek nises
menmen enum mekre han
kɨr, God katɨp hɨr enun ken-
tar menmen enum mekre
han ke mɨt metike men-
men yaaim me God hɨram
menepam. Hɨram ap mises
hɨm kerek God ketpaiyem
au, hɨram mɨneinɨm.
8 Te mɨt miyapɨr kerek
nises menmen enum mekre
han kɨr, hɨr ap nanises men-
men yaaim God hanhan hɨr
nanisesim.
9 *Yi mɨt miyapɨr ap yises
menmen enum mekre han ki
au. God Hɨmɨn Yaaik kau
kekre han ki yi yayises men-
men yaaim hɨrak ketpiyem.
Mɨt kerek God Hɨmɨn Yaaik
kerek Krais keriuwetek kan
ap kau kekre han kɨr au, hɨr
ap ne Krais au.
10 *Maain haiu mɨt
miyapɨr mami mamɨntar
menmen enum mekre han
kaiu. Te God Hɨmɨn Yaaik
kerek Krais keriuwetek kan,
hɨrak kau kekre han kaiu,
hɨmɨn kaiu kaku kaktike
God tipmain tipmain enum
eik kakɨntar God katɨp haiu
yaain.
11 God kerek nɨpaa kɨkɨak
Krais Jisas kekre nɨmɨn
ke mɨt epei naa, hɨrak
kekrit kau, maain hɨrak
kakɨkekyi yi mɨt miyapɨr
maain yayi. God Hɨmɨn
Yaaik kerek nɨpaa God
keriuwetek kan kɨkɨak Jisas
kerek nepei kaa, hɨrak kau
kekre han ki te maain God
Haai kakriuwetek kakɨkekyi
yi mɨt miyapɨr.

*Hɨmɨn Yaaik God keri-
uwetek kan hɨrak kenipai
haiu nɨkerek nɨrak*

12 Tɨs, nai yinan, haiu
emises menmen God Hɨmɨn
Yaaik hɨrak ketpaiyem. Haiu

* **8:4** Ga 5:16, 25 * **8:6** Ro 6:21 * **8:7** Mt 12:34; Jo 8:43, 12:39; Je 4:4 * **8:9** 1Ko 3:16, 12:3 * **8:10** Ga 2:20; Ef 3:17; 1Pi 4:6

ap emises menmen enum
mekre han kaiu hɨram meni-
pai haiu hanhanem.
13 *Yi yises menmen enum
mekre han ki maain yi yayi,
te God Hɨmɨn Yaaik kakɨkepi
yi eiyɨwaank menmen enum
mekre han hɨram ap mam-
nipi yi hanhan eiyisesim te yi
eitike God eiyu.
14 Mɨt miyapɨr kerek
newis God Hɨmɨn Yaaik
naanmɨpror me menmen hɨr
nɨrɨakem, hɨr nɨre nɨkerek
ne God.
15 *Hɨmɨn Yaaik kerek God
keriuwetek kan kau kekre
han kaiu ap kenipai haiu
ap pɨke mɨnaain maain God
kakwep au. Hɨrak keni-
pai haiu mɨre nɨkerek ne
God hɨrak kekepai keriuwe
menmen mɨrak iuwe te haiu
niutɨp niutɨp matɨp God, “Ti
Haai kai.”
16 *God Hɨmɨn Yaaik
hɨrekes ketpai hɨmɨn kaiu
haiu mɨre nɨkerek ne God.
17 *In ek, haiu mɨre
nɨkerek nɨrak, te haiu mamɨt
menmen God kakwetaiyem.
Haiu mamtike Krais mamɨt
menmen yaaim mamɨntar
haiu mertei menmen enum
mamnen mamraiwaank mar
ke nɨpaa menmen enum
man mewaank Krais, haiu
mamɨt menmen yaaim me
God mar ke Krais epei
ketɨwem, te haiu mamu
mamre iuwe mamtikerek.

*Maain haiu mɨt miyapɨr
mamɨt menmen yaaim haiu
mamu mamre iuwe*

18 *Menmen yaaim me
Krais maain hɨram mamnen
kerek God kakwepyapɨrem
kakwetaiyem hɨram mamre
menmen iuwe, te hi han kitet
in ek menmen enum hɨram
mamraiwaank hɨram mɨre
menmen weinɨm.
19 *Menmen yapɨrwe God
kɨrɨakem hɨram han kɨr
kekrit kekrit nemerɨr wɨ
God hɨrak kakteiknor haiu
nɨkerek nɨrak.
20 *Menmen kerek God
kɨrɨakem hɨram mau enum
mentar God kewaankem.
Hɨrak ap hanhan keri-
uwe menmen im te God
kɨrɨakem. Te menmen im
mepu.
21 *Maain God pɨke
kaknip menmen hɨram
mamnaaiwɨr menmen enum
menipem hɨram mau enum,
te hɨram mamweikɨn yaaim
mamu werek mamɨr ke
haiu nɨkerek ne God haiu
mamu mamre iuwe mamɨt
menmen yaaim me God.

22 Haiu mertei menmen
yapɨrwe God kɨrɨakem
hɨram mepu enum mar
ke miyapɨr hɨr neteiknen
nanine nɨkerek. Nɨpaa ere
in hɨram han enuk mepu
memerɨr God pɨke kakrɨak
menmen yapɨrwe hɨram
mamre yaaim.
23 *Te hɨram keremem au.
Haiu mɨt miyapɨr kerek God
Hɨmɨn Yaaik kau kekre han
kaiu, hɨrak kɨre menmen
yaaim minɨn me menmen
yapɨrwe maain God kak-
wetaiyem, haiu metikerem

* **8:13** Ga 6:8; Kl 3:5 * **8:15** 2Ti 1:7; Ga 4:5-6; Mk 14:36 * **8:16** 2Ko 1:22
* **8:17** Ga 4:7; Rev 21:7 * **8:18** Ro 5:2; 2Ko 4:17 * **8:19** Kl 3:4 * **8:20** Jen
3:17-19 * **8:21** 2Pi 3:13; 1Jo 3:2 * **8:23** 2Ko 5:2-4; Ga 5:5

mepu han enuk memerɨr
wɨ kerek God kaknipai haiu
mɨre nɨkerek nɨrak. Me wɨ
im hɨrak kaknipai yɨnk kaiu
hɨrak yaaik pɨke kaki taau!
24 *God epei kekepai kak-
taihis kentar haiu memtau
hɨm hɨrak ketpim haiu
misesim, haiu memerɨr
hɨrak kakwetaiyem. Haiu
memerɨr hɨrak kakwetaiyem
mamɨntar menmen haiu
memerɨr mamtɨwem hɨram
epei man, te haiu wen
memeriuwem meiyam au.
Haiu metɨwem epei au.
25 Te haiu ap metɨwem
wen au. Haiu wen
memerɨr menmen haiu
han kitet hɨram mam-
nen, haiu mamɨnkɨkɨwem
mamɨnkɨkɨwem ere hɨram
mamnen.
26 Mar im God Hɨmɨn Yaaik
kekepai haiu mɨt miyapɨr
kentar haiu ap mertei han
ke God werek werek au.
Haiu ap mertei mitehi God
menmen werek werek au.
God Hɨmɨn Yaaik hɨrekes
kekrehɨr kaiu kitehi God
Haai menmen keriuwe hɨm
haiu mɨt ap metpim au, haiu
mɨrɨakem mɨre mɨtɨk ketnen
park o han toenuk.
27 *God Haai kerek
kertei han ke mɨt yapɨrwe,
kewenhi menmen God
Hɨmɨn Yaaik hanhanem
kentar hɨrakɨt tau han kiutɨp
te hɨrak God Hɨmɨn Yaaik
kekrehɨr ke haiu mɨt ne God
hɨrak kitehi God Haai me
menmen hɨram mises han
ke Haai keremem.
28 *Haiu mertei menmen
yapɨrwe God kɨrɨakem
hɨram mɨkaap haiu mɨt
miyapɨr kerek haiu hanhan
meriuwe God kerek hɨrak
kehimɨtenai haiu emises
menmen hɨrak hanhan em.
29 *Menmen yapɨrwe God
kɨrɨakem hɨram mɨkaap
haiu mɨt miyapɨr mentar
haiu mɨt kerek God nɨpaa
kehimɨtenai haiu mamisesik.
Hɨrak kehimɨntenai haiu
mamɨr ke Nɨkan kɨrak Jisas
Krais te hɨrak kakre iuwe
mɨtɨk kakɨkre nɨmɨn ke haiu
mɨt miyapɨr haiu mamre
kikrek nɨrak.
30 Haiu mɨt miyapɨr kerek
hɨrak nɨpaa kehimɨtenai
maain haiu mamisesik,
hɨrak kari han kaiu haiu
mamisesik. Haiu mɨt
miyapɨr kerek hɨrak kari han
kaiu, haiu mamisesik hɨrak
ketpai hɨrak kesak menmen
enum maiu haiu yaain. Haiu
mɨt miyapɨr kerek hɨrak
ketpai haiu yaain, hɨrak
kewetai menmen mɨrak
yaaim.

Menmen Jisas Krais kɨrɨakem hɨram meteiknai God han han iuwe keriuwe haiu mɨt miyapɨr

31 *Hi han kitet men-
men im God hɨrak hanhan
keriuwai kekepai mentar
menmen hi nepei hetpiyem,
neimɨn hɨr nanin ɨnai a?
Taauye!
32 *God hɨrak ap kepakɨn
Nɨkan kɨrak au, hɨrak
keriuwetek kan kaa kekepai
haiu mɨt miyapɨr yapɨrwe.
Te hɨrak kakwetai menmen
yapɨrwe weinɨm mamkepai
mar ke hɨrak kewetai Nɨkan
kɨrak weinɨk.

* **8:24** 2Ko 5:7 * **8:27** Sam 139:1; 1Ko 4:5 * **8:28** Ef 1:11 * **8:29** Kl 1:18; Hi 1:6 * **8:31** Sam 118:6 * **8:32** Jo 3:16

33 *Neimɨn hɨr nansiuwe
hɨm nantɨp haiu mɨt miyapɨr
kerek God kehimɨtenai haiu
nɨrak, haiu enun a? Taauye!
God hɨrekes epei katɨp haiu
mɨt yaain.
34 *Neimɨn hɨr nantɨp haiu
emnen emno si a? Krais
Jisas au! Hɨrak kaa te God
kɨkɨak hɨrak pɨke kekrit kau
his yaaim me God kerek mɨt
iuwe nanwik, hɨrak kitehi
God Haai ke haiu mɨt!
35 Krais hɨrak han
tewenɨnai te mekam mam-
nen nɨmɨn mamremir men-
men mɨrak ap te mamu
mamtikewai mamkepai a?
Mewaai meruri menmen
enum mamnen mamrai-
waank, o menmen menipai
haiu han enuk, o mɨt hɨr
nenoyiyai nanwep, hɨram
menmen mamremir men-
men mɨrak ap te mamu
mamɨkrai mamkepai au a?
Mewaai meruri haiu nɨnpɨ
mewei o haiu ap metenen
klos o pewek mei, o menmen
enum mamraiwaank, o
mɨt nanwep haiu mami,
hɨram mamremir menmen
me Krais ap te mamɨkrai
mamkepai au a? Taauye!
36 *Hɨm me God mau tɨwei
Sam hɨram matɨp mar im:
"Mɨt nanoyiyai haiu mɨt
hɨr nanwep me
wɨtaan wanewik, hɨr
nerekyei haiu mɨre
sipsip kerek mɨt ner-
iyei nanɨno nanwep.
Mɨt nerekyeiyem nen-
tar haiu mɨt miyapɨr
kerek mises hɨm mit
em."
37 *Au, menmen im hɨram
weinɨm. Krais hɨrak hanhan
keriuwai te haiu maminɨn
menmen enum im. Haiu
mamu werek me menmen
enum mamraiwaank.
38 Haiu maminɨn menmen
enum im mamraiwaank
mamɨntar hi hertei hɨrak
han tewenɨnai te menmen
ap mamnen nɨmɨn mam-
remir menmen mɨrak hɨram
ap te mamu mamɨkrai
mamkepai au. Haiu wen
mepu o maain haiu mami
hɨram menmen weinɨm.
Ensel o tɨpir o herwe o
menmen iuwe meit wit
ke God, nepni o menmen
epei man in o maain hɨram
mamnen, hɨram ap te mam-
remir menmen me Krais
hɨram ap te mamu mamɨkrai
mamkepai au!
39 God Haai han tewenɨnai
haiu mɨt miyapɨr kentar
haiu ne Jisas Krais Mɨtɨk
kaiu Iuwe. Te menmen mau
nepni o menmen mau mɨnɨk
tɨ o menmen mei miutɨp
nɨpaa God kɨrɨakem ap te
mamremir menmen mɨrak
hɨram ap te mamu mamɨkrai
mamkepai au.

9

Pol han tewenɨn mɨt miyapɨr ne Isrel

1 Hi hatɨp werek hentar
hi hises hɨm me Krais. Hi
ap hewisesik au. Han kai
keit nɨmɨn kerek God Hɨmɨn
Yaaik kau kekrerek, hɨrak
ketpo hi hatɨp werek me
menmen im.

* **8:33** Ais 50:8 * **8:34** Sam 110:1; Ap 7:55-56; 1Jo 2:1 * **8:36** Sam 44:22; 2Ko 4:11 * **8:37** Jo 16:33

2 Hi han enuk, hekrit
hekirt hi han tewenɨn mɨt
miyapɨr.
3 *Hi hanhan God kak-
weikɨn sip kakweto kakɨpɨra
hi enaaiwɨr Krais hi ekrehɨr
ke mɨt miyapɨr yapɨrwe ne
Isrel, haiu ne maam nɨpu
kiutɨp, te hɨr nanises hɨm me
Krais.
4 *Haiu mɨt miyapɨr ne
Isrel, God kehimɨtenai haiu
nɨrak, hɨrak kenipai haiu
nɨkerek nɨrak, haiu nepei
mɨr menmen mɨrak yaaim
merhɨhe. Hɨrak ketpai
hɨm mɨrak hɨrak kakisesim,
hɨrak kewetai hɨm mɨrak
ham haiu emisesim. Haiu
emɨrtei mewenɨpi niuk me
God werek werek, God katɨp
hɨrak kakɨkepai kaktaihis.
5 *Haiu nepenyerer ne
maamrer taiu iuwe Ebra-
ham, Aisak, Jekop. Krais
hɨrak kɨre mɨtɨk ke tɨ hɨrak
nepenyek ke maamrer it.
Hɨrak kerekek hɨrak God
hɨrak naanmɨpre menmen
yapɨrwe haiu emwenɨpi
niuk mɨrak tipmain tipmain
enum eik. Keremem.

God kehimɨtan mɨt miyapɨr nɨrak

6 *Hi ap hatɨp menmen
nɨpaa God ketpim in ek hɨrak
ap kisesim au. Mɨt miyapɨr
yapɨrwe ne weiwɨk miutɨp
me Isrel, God hɨrak ap ke-
himɨteni yapɨrwe hɨr nɨrak
au.
7 *Hɨr nepenyerer yapɨrwe
ne Ebraham hɨr ap nɨkerek
ne God nar ke maam kɨr
nentar hɨr ap nises hɨm me
God. God katɨp Ebraham
kar ik: "Nepenyerer ne Aisak
keriyen, hɨr nepenyerer nit.
Hi hetput hɨr nanɨt menmen
mei. Nepenyerer han en au."
8 *Nɨkerek kerek Ebraham
kinen weinɨn, hɨr ap nɨkerek
ne God au. Nɨkerek Ebra-
ham kinen kentar God hɨrak
ketpɨwekem kekepik kakini,
hɨr keriyen nɨre nɨkerek ne
God.
9 *God katɨp Ebraham hɨm
mar im: "Maain wɨ kerek hi
hɨmat hi pɨke anen hi akaap
Sera hɨre wawɨtu hɨre waw-
ine nɨkan."
10 *Menmen im keremem
meteikni nepenyerer ne
Ebraham hɨr yapɨrwe ap
nɨkerek ne God keriyen au.
Nɨkerek hɨrakɨt te Rebeka
hɨrakɨt te haai kiutɨp, hɨrak
maam nɨpu kaiu Aisak.
11-12 *Rebeka ap wine
nɨkerek hɨrakɨt tei tɨre wen
au, God kehimɨtan Jekop
hɨrak kɨre nɨkan kɨrak, te
Iso au. Hɨrakɨt ap tɨrɨak
menmen yaaim o enum wen
au, God kehimɨtanek te hɨrak
kakteiknai hɨrak kises han
kɨrak kehimɨtan mɨt hɨr
nɨkerek nɨrak. Menmen
hɨr nɨrɨakem ap mamri han
kɨrak au. God katɨp Rebeka
kar ik: "Maain Iso nɨkan
iuwe mɨtɨk hɨrak kakises
hɨm me nɨkik kɨrak Jekop."
13 *Hɨm me God mau tɨwei
Malakai kewisɨm hɨram
matɨp mar im: "Hi hanhan
iuwe heriuwe Jekop hi
hehimɨtanek hɨrak nɨkan

* **9:3** Eks 32:32 * **9:4** Eks 4:22; Diu 7:6, 14:1-2 * **9:5** Mt 1:1-16; Jo 1:1; Ro 1:25
* **9:6** Nam 23:19; Ro 2:28 * **9:7** Jen 21:12 * **9:8** Ga 4:23 * **9:9** Jen 18:14
* **9:10** Jen 25:21 * **9:11-12** Jen 25:23 * **9:13** Mal 1:2-3

kai. Hi hanhan kike heriuwe
Iso, hi hepɨrek hɨrak ken.”
14 Te haiu mamtɨp mekam?
God hɨrak kises menmen
hɨram ap yaaim a? Taauye!
15 *God katɨp Moses kar
ik: “Hi han tewenɨn mɨt
miyapɨr kerek hi hanhan
akepi. Hi hises han kai hi
akaap mɨt miyapɨr.”
16 *Te haiu ap mamtɨp God
hɨrak hanhan keriuwe mɨt
miyapɨr kentar menmen hɨr
hanhanem o menmen hɨr
nɨrɨakem au. God kises han
kɨrak kehimɨteni hɨr nɨrak
kerekek.
17 *Haiu mekine hɨm me
God Moses kewisɨm mau
tɨwei, God katɨp mɨtɨk iuwe
Fero ke Isip menmen kar
ik: “Hi hewisit ti hɨre mɨtɨk
iuwe ke Isip te menmen im
hi herekyutem, mɨt miyapɨr
nanɨrtei hi manp enuk iuwe
hɨr mɨt miyapɨr nerer wit wit
nanwenɨpi niuk mai.”
18 *God hɨrak han tewenɨn
mɨt miyapɨr kerek hɨrak
hanhan kekepi, te hɨrak kises
han kɨrak kenip mɨt miyapɨr
han hɨr nanwenɨn han kɨr ke
menmen.

God kewaank mɨt han,
hɨrak kɨkaap mɨt han

19 Mɨtɨk kiutɨp kekre
nɨmɨn ke yi mɨt ketpo kar
ik: “Menmen ti hetpaiyem
hɨram werek, God kenmak te
hɨrak kaktɨp haiu mɨt enun
a? Keimɨn kakwenɨn God
me menmen hɨrak hanhan
kakrɨakem a? Taauye!”
20 *Kai yinak, ti han kitet
ti iuwe te ti pɨke atɨp God
me menmen hɨrak kɨrɨakem
a? Hause kerek mɨte hɨre
wewisɨm me haak hɨram ap
mamtɨp mamɨr ik: “Ti hen-
mak ti ap hewena hi hɨre
kurpe a?”
21 *Mɨte kerek weit hause
hɨre wawises han kɨre wau-
nip menmen weriuwerem.
Hɨre weit hause weremir,
meiyam hɨre wewenem
mɨre kurpe, meiyam au hɨre
wewisɨm mɨre hause me
wewis haak o heurek hɨre
weneipetem mekrerem.
22 Menmen God kɨrɨakem
hɨram mar im. Hɨr mɨt enun
nɨre tɨkenup o hause hɨram
mewep, te God hanhan
kakteikɨn menmen mɨrak
iuwe hɨrak kakɨwaank mɨt
enun nar ik. Hɨrak hanhan
kakɨwaank mɨt nar ik kerek
hɨrak ap kɨrɨakem waswas
au.
23 *Te hɨrak hanhan
kakteiknai menmen yaaim
mɨrak iuwe, hɨrak nepei
kewetai pɨnam, haiu mɨt
han haiu mɨre hause kurpe
te hɨrak hanhan keriuwai.
Nɨpaa hɨrak kenipai han kai
te maain haiu mamre yaain
mamɨt pɨnam me menmen
yaaim mɨrak.
24 Hɨrak kehimɨtan haiu
mɨt miyapɨr han ne Isrel
keriyen haiu mamɨt men-
men im yaaim au. Haiu
mamtike mɨt miyapɨr han ne
weiwɨk ham, haiu yapɨrwe
mamɨt menmen mɨrak
yaaim.
25 *Mau tɨwei Hosia kewis
God katɨp kar ik:
“Mɨt miyapɨr kerek ap

* **9:15** Eks 33:19 * **9:16** Ef 2:8 * **9:17** Eks 9:16 * **9:18** Eks 4:21, 9:12, 14:4
* **9:20** Ais 29:16, 45:9 * **9:21** Jer 18:6 * **9:23** Ef 1:3-12; Ro 8:29 * **9:25** Hos 2:23

ne weiwɨk mai, hi hehimɨteni hɨr mɨt miyapɨr nai.
Hɨr ne weiwɨk nɨpaa hi ap hanhan heriuweri, te in ek hi hanhan heriuweri.
26 *Maain wit kerek nɨpaa mɨt han natɨp hɨr ap mɨt miyapɨr ne God, te hɨr mɨt han nanɨtpor nanɨr ik, ‘Yi hɨras yi nɨkerek ne God kerek hɨrak kaku tipmain tipmain enum eik.’ ”
27 *Mɨtɨk profet Aisaia kewis hɨm me God katɨp ke Isrel kar ik:
“Maain mɨt miyapɨr ne Isrel hɨr nanine nɨkerek nantɨn yapɨrwe nanre tenhaan ke mani, te God kakɨkaap mɨt neiyan kike nɨmɨn ne hɨr mɨt yapɨrwe kaktohis.
God ap te kakmerɨr wɨ yapɨrwe te mɨt miyapɨr nanweikɨn sip nanwet menmen enum.
28 Au, hɨrak keremir wɨ yinam te hɨrak skelim mɨt kakɨntar menmen enum hɨr nɨrɨakem.”
29 *Nɨpaa Aisaia katɨp me menmen im. Hɨrak kewis hɨm mau tɨwei mɨrak. Hɨram matɨp mar im:
“God hɨrak Mɨtɨk Iuwe naanmɨpre mɨt ne ami neit wit kɨrak hɨrak ap kewis nepenyerer nai ne weiwɨk me Isrel hɨr nepu, te haiu weiwɨk maiu nepei au mesi mɨre mɨt miyapɨr nɨpaa nau neit wit Sodom ketike wit Gomora.”

Hɨm yaaim me God mamkaap mɨt ne Isrel netike mɨt ne weiwɨk ham

30 *Haiu mamtɨp mekam a? Haiu mamtɨp menmen im. Mɨt miyapɨr kerek ap ne weiwɨk me Isrel hɨr ap hanhan nanrɨak God hɨrak katɨp hɨr yaain. Te hɨr nemtau hɨm mɨrak hɨr nisesim te God katɨp hɨr yaain.
31 *Te mɨt miyapɨr ne Isrel kerek God kehimɨteni hɨr mɨt nɨrak, hɨr au. Hɨr hanhan nanises hɨm lo me Moses, te God kaktɨp hɨr yaain. Te God au, hɨrak keweikɨn sip kewetɨr.
32 *Kenmak te God katɨp hɨr enun hɨrak keweikɨn sip kewetɨr? Hɨrak kɨrɨakem kentar hɨr ap nises hɨm mɨrak weinɨm au. Hɨr han kitet hɨr enrɨak menmen yaaim te God kaktɨp hɨr yaain. Hɨr han enuk neriuwe Krais hɨr ap nisesik au. Hɨr nɨre mɨt kerek Aisaia ketpim kewis hɨm mau tɨwei mɨrak, hɨr nerewo nan nanɨnkewɨn.
33 *Aisaia kewis hɨm mar im:
“Yi eiyɨmtau. Hi God ewis mɨtɨk keit wit Saion hɨrak kakre nan tokik. Hɨrak kakɨwaank mɨt miyapɨr kakɨntar menmen hɨr nɨnapen nanisesim nanɨr ke mɨt hɨr nerewo nan nenkewɨn. Te mɨt kerek hɨr nanɨmtau

* **9:26** Hos 1:10 * **9:27** Ais 10:22-23 * **9:29** Ais 1:9 * **9:30** Ro 10:20 * **9:31** Ro 10:2-3 * **9:32** Ais 8:14 * **9:33** Ais 28:16; 1Pi 2:6; Ro 10:11

hɨm mɨrak nanisesim, hɨr ap te han enuk nanriuwerek au, hɨrak kakɨkepi.”

10

Mɨt miyapɨr ne Isrel ap nises God werek werek au

1 Yi nai yinan, hi hanhan wɨsenum mɨt miyapɨr yapɨrwe ne weiwɨk mai Isrel hɨr nanweikɨn sip nanwet menmen enum te God kakɨkepi kaktorhis. Hi hitehi God me menmen im.

2 *Hi hertei te hi hewepyapɨri hetpi hɨr hanhan wɨsenum nises God te hɨr ap nertei werek werek menmen hɨrak hanhan hɨr nanisesim.

3 *Hɨr nertei menmen God kɨrɨakem, te hɨrak katɨp haiu mɨt haiu yaain. Hɨr nertei menmen im me God hɨr nises han kɨr nekrehɨr ke menmen God kɨrɨakem. Te hɨr ap hanhan nanises menmen God kɨrɨakem te hɨrak kaktɨp hɨr yaain au.

4 *Krais hɨrak kekrehɨr ke hɨm nɨpaa God kewet Moses em, hɨram nepei au mesi. Te mɨt miyapɨr kerek hɨr nanises hɨm me Krais, God kaktɨp hɨr mɨt miyapɨr yaain.

God hɨrak hanhan pɨke kakɨthis mɨt miyapɨr yapɨrwe

5 *Moses katɨp menmen im me hɨm kerek God kewetɨwekem hɨrak kewisɨm mau tɨwei. Hɨrak katɨp kar ik: “Mɨt miyapɨr kerek hɨr nanises hɨm im werek werek, maain hɨr nanu natike God.”

6 *Te hɨm me God matɨp menmen im me mɨt miyapɨr hɨr nises hɨm me Krais te God kaktɨp hɨr yaain. Hɨram matɨp mar im: “Yi ap han ekitetim emɨr im: ‘Neimɨn hɨr nanɨno wit ke God hɨr nanɨthis Krais neiyɨk nanɨnen tɨ?’ ”

7 O yi ap eitɨp eiyɨr ik: “Neimɨn hɨr nanɨno wit kerek mɨt naa hɨmɨn kɨr kɨwaairi hɨr nanɨt Krais neiyɨk nanɨnen tɨ ik?”

8 Hɨm me God matɨp mar im: “Hɨm me God hɨram mau menep mamkepi. Hɨram mau mekre hɨm mi, mau mekre han ki mentar yi yerteiyem.” Hɨm im hɨram hɨm yaaim haiu metpiyem yi eiyisesim.

9 Haiu matɨp mɨt miyapɨr menmen mar im: “Yi eitɨp eiriuwe hɨm ki yi eitɨp, ‘Jisas hɨrak Mɨtɨk Kaiu Iuwe naanemprai,’ yi han kitet eikre han ki God nepei kɨkɨak Jisas kerek kɨwaai kekre nɨmɨn ke mɨt nepei naa, hɨrak pɨke kekrit kau, te God kaktihis.”

10 Haiu han kitet menmen me Krais mekre han kaiu, haiu matɨp meriuwe hɨm maiu haiu misesik, te God katɨp haiu mɨt yaain, hɨrak kaktaihis.

11 *Hɨm im yaaim mentar Profet Aisaia kewis hɨm me God mau tɨwei hɨram matɨp mar im:

“Mɨt miyapɨr niutɨp niutɨp

* **10:2** Ap 22:3 * **10:3** Ro 9:31-32 * **10:4** Mt 5:17; Jo 3:18 * **10:5** Ro 7:10; Ga 3:12 * **10:6** Diu 30:12-14 * **10:11** Ro 9:33

hɨr nises hɨm me
Krais, hɨr ap han
enuk nanriuwerek au,
hɨrak kakɨkepi.”

12 *Hɨm im matɨp me mɨt
miyapɨr yapɨrwe ne weiwɨk
me Isrel, mɨt miyapɨr ne
weiwɨk ham nerer wit wit.
God ap han kitet me weiwɨk
me mɨt au. God hɨrak ke
haiu mɨt miyapɨr yapɨrwe, te
hɨrak kakɨkaap mɨt miyapɨr
kerek hɨr nises hɨm mɨrak,
hɨrak kakɨkepi iuwe.

13 *Hɨrak kakɨkepi iuwe
kakɨntar hɨm me God profet
Joel kewisɨm mau tɨwei
matɨp mar im:

“Mɨt miyapɨr kerek hɨr
nitehi Mɨtɨk Iuwe,
hɨrak kakɨkepi kak-
torhis.”

14-15 *Hɨr ap nises hɨm
me Krais nanɨrkeik te hɨr
nanitɨwekhi hɨrak kakɨkepi
kaktorhis a? Hɨr ap nemtau
hɨm me Krais nanɨrkeik te
hɨr nanɨrtei hɨrak kakɨkepi
a? Mɨt ap netpor hɨm
me Krais nanɨrkeik te
hɨr nanɨmtau hɨm mɨrak
a? God ap te kaksiuwe
mɨt nanɨno nanɨtpor hɨm
me Krais nanɨrkeik te hɨr
nanɨmtewem a? Taauye!
Hɨm me God Aisaia kewisɨm
mau tɨwei matɨp mar im:
“Mɨt kerek hɨr nanɨnen
nanɨtpai hɨm yaaim me
Krais, hɨr nɨrɨak menmen
yaaim.”

Mɨt miyapɨr ne Isrel ap nises hɨm yaaim me Krais

16 *Mɨt miyapɨr yapɨrwe
ne Isrel ap nises hɨm yaaim
im me Krais au. Mɨtɨk profet
Aisaia kewis hɨm mau tɨwei
matɨp mar im:

“Mɨtɨk Iuwe, mɨt miyapɨr
niutɨp niutɨp hɨr nem-
tau hɨm maiu hɨr nis-
esim. Mɨt miyapɨr
yapɨrwe han en au.”

17 *Te mɨt miyapɨr hɨr nises
hɨm me Krais nentar hɨr
nemtewem. Hɨr nemtewem
nentar mɨt epei nen net-
porem.

18 *Hi hitihi menmen im.
Mɨt miyapɨr ne Isrel hɨr
nepei nemtau hɨm yaaim me
Krais im o au a? Hɨr epei
nemtewem ye! Hɨm me God
mau tɨwei Sam hɨram matɨp
mar im:

“Hɨm kerek mɨt hɨr netpim
men merer wit wit
kerek mɨt newi.”

19 *Hi pɨke ehitihi menmen.
Yi han kitet mɨt miyapɨr ne
Isrel hɨr netari hɨm im a?
Auye! Moses kinɨn kewis
hɨm me God mau tɨwei me
menmen im hɨram matɨp
mar im:

“Maain hi God hi ehɨt mɨt
miyapɨr hɨr ne weiwɨk
ham weinɨm hɨr ne-
tari menmen mai au,
hi anipi yi yɨnk enuk
han enuk eiriuweri
yi hemkre menepam
eiriuwe menmen hi
erekyorem.”

20 *Profet Aisaia hɨrak
kɨnapen kewepyapɨr hɨm me
God au. Hɨrak katɨp kar ik:

* **10:12** Ap 15:9 * **10:13** Joe 2:32 * **10:14-15** Ais 52:7 * **10:16** Ais 53:1; Jo 12:38 * **10:17** Jo 17:20 * **10:18** Sam 19:4 * **10:19** Diu 32:21 * **10:20** Ais 65:1

“Hi God hewis mɨt kerek
nɨpaa hɨr ap han-
han nisɨsa, in ek
hɨr nerteiya te hɨr
nises hɨm mai. Hi
hewepyapɨr hɨrekes
herp yaain te mɨt
kerek nɨpaa ap nitehi
mɨt han me hi, in ek
hɨr nises hɨm mai.”

21 *Aisaia katɨp hɨm im me mɨt miyapɨr ne Isrel. Hɨrak katɨp kar ik:

“Hekrit hekrit me wɨ
yapɨrwe hi God hewis
his mai enɨnor hɨr
nanisɨsa, te hɨr au,
neweikɨn sip neweto,
hɨr nena netpo enum.”

11

God hɨrak hanhan keriuwe mɨt miyapɨr han ne Isrel

1 *Hi ehitihi menmen. Yi han kitet God nepei keweikɨn sip kewet mɨt miyapɨr nɨrak ne Isrel a? Taau! Hi hɨrekes hi mɨtɨk ke Isrel, hi nepenyek ke Ebraham, hi ke weiwɨk me Bensamin. Te menmen im meteikni God ap keweikɨn sip kewetai mɨt ne Isrel au.

2 God ap keweikɨn sip kewet mɨt miyapɨr nɨrak kerek nɨpaa hɨrak kehimɨteni hɨr nɨrak. Yi yertei hɨm mau tɨwei me God hɨram matɨp me Profet Ilaija hɨrak kesiuwe hɨm men Isrel hɨrak katɨp God kar ik:

3 *“Mɨtɨk Iuwe, mɨt ne Isrel hɨr nenep mɨt profet nit, hɨr nari kɨnaan newenem me mɨt hɨr newepwar menmen newetutem. Hɨr mɨt enun nenep mɨt profet naa nenepi. Hi kerekek hi hepu hɨr nɨnetnau naniyep.”

4 *God hɨrak ketpɨwek mekam a? Hɨrak katɨp kar ik: “Hi ap heweikɨn sip hewet mɨt miyapɨr nar ke 7,000 hɨr wen nises hɨm mai hɨr ap newen ninɨp nanwenɨpi niuk me tɨpir Bal au.”

5 *Mar ke nɨpaa God naanmɨpre mɨt kerek hɨr nisesik te in ek hɨrak kehimɨtan mɨt miyapɨr ne Isrel han hɨr nisesik nentar hɨrak hanhan keriuweri.

6 *God kises han kɨrak kehimɨteni hɨr nɨrak kentar hɨrak hanhan keriuweri weinɨm ap menmen hɨr nɨrɨakem o nisesim au. Hɨrak kehimɨteni kentar hɨr nɨrɨak menmen yaaim te God ap hanhan keriuweri weinɨm au.

7 *Hi hatɨp menmen im. Menmen Isrel hɨr hanhan nantɨwem neriuwe hɨm hɨr nisesim, hɨr ap netɨwem au. Te mɨt kerek God hanhan keriuweri kehimɨteni hɨr mɨt nɨrak, hɨr keriyen netɨwem. Mɨt han au, God kewenɨn han kɨr hɨr nisesik au.

8 *Hɨm me God mau tɨwei mɨtɨk profet Aisaia kewisɨm hɨram matɨp mar im:

“God kewenɨn han kɨr te
menmen hɨr nɨrem,
hɨr ap nisesim.

Menmen hɨr nemtewem, hɨr
ap nisesim.

* **10:21** Ais 65:2 * **11:1** 1Sml 12:22; Sam 94:14; Fl 3:5 * **11:3** 1Kin 19:10, 14 * **11:4** 1Kin 19:18 * **11:5** Ro 9:27 * **11:6** Ga 3:18 * **11:7** Ro 9:31 * **11:8** Diu 29:4; Ais 29:10

Hɨr nepu nepɨr kerekek
nɨpaa ere in.”
9 *Hɨm me God mau tɨwei
Devit kewisɨm hɨram matɨp
mar im:
“Hi hanhan God hɨrak
kakwis menmen kerek
hɨr nɨam nanɨm
hɨram mamriwaank
mamɨr ke tɨrpe menep
samiyak, o mamɨr ke
nan kɨwaai yayiwe
mɨtɨk kakrewekɨk
hɨrak kakɨnkewɨn.
10 Hi hanhan nanamɨr kɨr
toto te hɨr ap nɨr ein
ein au.
Hɨr han kɨr enuk me men-
men enum mamnen
mamnɨp mamɨwaanki
nanɨr ke mɨte sip kɨn
hɨre weremtɨt men-
men wauno yanɨmɨn.”

God kɨkaap mɨt miyapɨr ap ne weiwɨk me Isrel kaktorhis

11 *Hi pɨke ehitihi men-
men. Yi han kitet mɨt
miyapɨr ne Isrel hɨr
newaank hɨras keriyen
nar ke mɨt nentɨrer nan
nenkewɨn nani me wɨ hɨr
neweikɨn sip newet hɨm
me Krais a? Taauye! Hɨr
neweikɨn sip newet hɨm
me Krais te God kakɨkaap
mɨt miyapɨr han ne weiwɨk
ham, hɨrak kaktorhis. Hɨrak
kaknip mɨt miyapɨr ne Isrel
hɨr han enuk nanriuweri
nanɨntar menmen yaaim
God kerekyorem.
12 Menmen enum mɨt
miyapɨr ne Isrel hɨr
nɨrɨakem menip God hɨrak
kɨkaap mɨt miyapɨr han
ne weiwɨk ham kewetɨr
menmen mɨrak yaaim. Hɨr
ne Isrel neweikɨn sip newet
menmen yaaim me God te
God kewet mɨt miyapɨr han
em. Maain, mɨt miyapɨr
yapɨrwe ne Isrel nanweikɨn
sip nanises hɨm me Krais
menmen im mamkaap mɨt
miyapɨr yapɨrwe nerer wit
wit mamkepi wɨsenum.
13 In ek hi hetpi yi mɨt
miyapɨr ap ne Isrel. Hi
aposel kerek God keriuweta
hi han yi mɨt miyapɨr ap ne
weiwɨk me Isrel, te hi han
yaaik hi hetpi yi mɨt hɨm
mɨrak.
14 Te hi mɨtɨk kiutɨp ke
Isrel hi hari han ke mɨt
miyapɨr yapɨrwe ne Isrel
hi enipi hɨr han enuk
hemkre menepam neriuwe
menmen yaaim God kewet
mɨt miyapɨr ne weiwɨk
ham em. Te hɨr hanhan
enises hɨm me Krais te God
kakɨkepi kaktorhis.
15 God nepei kewis yi mɨt
miyapɨr ne weiwɨk ham
ap ne Isrel yi yetikerek
yekiyan yau yentar hɨrak
nepei keweikɨn sip kewet
mɨt miyapɨr ne weiwɨk me
Isrel. Maain hɨrak pɨke
kaktorhis hɨr nantikerek
nankiyan nanu, yi han kitet
mekam mamnen? Menmen
im. Hɨr nanu werek nanɨr
ke mɨt nɨpaa naa hɨr pɨke
nekrit.
16 Mɨt hɨr nehimɨtan nu
nekɨnpɨ hɨram me God, te
nu heneik, tɨwei o nɨkim
mɨrak, hɨram me God. Ebra-
ham ketike mɨt profet hɨr
yaain hɨr nɨkerek ne God.

* **11:9** Sam 69:22-23, 35:8 * **11:11** Ap 13:46; Ro 10:19

Te maain nepenyerer nɨr hɨr
nanɨre nɨkerek ne God.

17 God nepei keremir
heneik enum me mapɨk.
Menmen im meteiknai God
keweikɨn sip kewet mɨt
miyapɨr han ne weiwɨk me
Isrel. Te hɨrak ketihis yi
mɨt miyapɨr han ne weiwɨk
ham, yi yɨre mapɨk me
yaank heneik mɨram, hɨrak
keremir kemtɨn mau mapɨk
me wit mekrehɨr ke mapɨk
heneik nepei maa. Yi yepu
yari wɨ mɨram te yi eiyu
werek werek.
18 Te yi ap einan yipɨr
eiwɨrek me mɨt miyapɨr
ne Isrel God kepɨri kar ke
mɨt hɨr newen nu heneik
newɨrem au emɨt! Yi ap han
ekitet yi iuwe au. Yi yɨre nu
heneik keriyen. Nu heneik
ap te naanmɨpre nekɨnpɨ au.
Hɨram nekɨnpɨ em hɨram
naanmɨpre nu heneik. Hɨrak
au, hɨr mɨt ne Isrel hɨr nɨre
nu nekɨnpɨ, yi mɨt ne weiwɨk
ham yi yɨre nu heneik.

19 Yi eitɨp eiyɨr ik: “God
kepɨr mɨt miyapɨr enun ne
Isrel kɨre mɨt newen nu
heneik newɨrem, kewisai
haiu mɨt miyapɨr ne weiwɨk
ham haiu mekrehɨr kɨr te
haiu yaain.”
20 Hɨm im hɨram yaaim te
yi naanempre hɨras me men-
men im. God kepɨri nentar
hɨr ap nises hɨm mɨrak te
yi yekrehɨr kɨr yi yau yen-
tar yi yises hɨm mɨrak. Te
yi ap han kitet yi yaain au.
Yi naanempre hɨras werek
werek me menmen yi yis-
esim te yi ap einaiwɨrem au.

21 God ap hanhan keriuwe
mɨt miyapɨr ne Isrel hɨr
neweikɨn sip newetɨwek.
Au, hɨrak kepɨri. Hɨr nɨre
mapɨk heneik me wit, te yi
au, yi yar ke mapɨk heneik
ke yaank. Te yi ap eiyisesik,
yi han kitet hɨrak ap kakɨpɨri
kakriwaank a? Taauye!
Hɨrak kakɨpɨri kakriwaank
ye!
22 In ek haiu mertei God wɨ
ham hɨrak hanhan keriuwe
mɨt, wɨ ham au kakɨwaanki.
Hɨrak kewaank mɨt miyapɨr
kerek ap nisesik, te yi kerek
yi yisesik hɨrak hanhan keri-
uwi. Yi wen yisesik, hɨrak
hanhan kakriuwi, o au en,
hɨrak kakɨpɨri kakɨr ke mɨt
hɨr newen nu heneik epei
maa hɨr newɨrem.
23 Mɨt ne Isrel nanweikɨn
sip han ekitet hɨm yaaim me
Krais, hɨr nanises God, hɨrak
pɨke kaktorhis nantikerek
nankiyan nanu nanɨr ke mɨt
neremir nu heneik, hɨr pɨke
nekinɨm nanwisɨm mamu
heneik nɨpaa hɨr neremir,
hɨram mamwo.
24 God kertei kɨrɨak men-
men im kentar menmen hi
hetpiyem im. Yi mɨt ap
ne weiwɨk me Isrel yi yɨre
mapɨk heneik mɨram me
yaank te God nepei kewisi
yi yekiyan yau yetikerek
yɨre mapɨk hen eik me
yaank, hɨram mau mapɨk
me witeik, hɨram mewo.
Mɨt ne Isrel hɨr nɨre mapɨk
heneik hɨremes me wit te
hɨram menmen weinɨm God
kaktorhis hɨr nantikerek
nankiyan nanu nanɨr ke mɨt
pɨke newis mapɨk heneik
nɨpaa hɨr neremir, hɨram

pɨke mamwo.

God hanhan keriuwe mɨt miyapɨr yapɨrwe

25 *Nai yinan, hi hanhan
yi yertei werek werek hɨm
nɨpaa mɨt ap nerteiyem. Hi
hanhan yi yerteiyem te yi
ap han ekitet yi yertei men-
men yapɨrwe. God nepei
kenip mɨt miyapɨr han ne
Isrel hɨr newenɨn han kɨr
ere maain mɨt miyapɨr ne
weiwɨk ham kerek God ke-
himɨteni hɨr nanises hɨm
mɨrak hɨr nanɨnen nanis-
esik.
26 *Maain wɨ im nepei au
mesi, mɨt miyapɨr yapɨrwe
ne Isrel nanises God hɨrak
kakɨkepi kaktorhis. Hɨm me
God mau tɨwei matɨp me
menmen im hɨram matɨp:

"Mɨtɨk kerek kakɨkaap mɨt
hɨrak mɨtɨk ke wit
Saion, hɨrak kakɨpɨr
menmen enum mekre
han ke nepenyerer ne
maam nɨpu ke Jekop.

27 *Wɨ kerek hi ahɨsak
menmen enum mɨr,
hi hises hɨm nɨpaa hi
hetpim."

28 Mɨt ne Isrel hɨr neweikɨn
sip newet hɨm yaaim me
Krais, te God han enuk keri-
uweri, hɨrak kɨkaap yi mɨt
miyapɨr ne weiwɨk ham. Te
God kehimɨtan mɨt ne Isrel
hɨr mɨt miyapɨr nɨrak hɨrak
hanhan keriuweri kentar
nɨpaa hɨrak katɨp maamrer
taiu Ebraham, Aisak, Jekop,
hɨrak ketpɨwekɨt kar ik: "Hi
naanmamre nepenyerer ni
erekyor yaaim."
29 Maain God pɨke kakrekyor
yaaim kakɨntar hɨrak ap te
kakweikɨn han kɨrak me mɨt
miyapɨr ne Isrel kerek hɨrak
kehimɨteni hɨr nɨrak. Hɨrak
kakɨkepi.
30 Nɨpaa yi mɨt miyapɨr ne
weiwɨk ham, yi yeweikɨn sip
yewet hɨm me God, te in ek
God hanhan kariuwi kekepi
kentar mɨt miyapɨr ne Isrel
hɨr neweikɨn sip newet hɨm
mɨrak.
31 God hanhan keriuwi
kekepi kentar hɨr mɨt
miyapɨr ne Isrel neweikɨn
sip newet hɨm me God. Te
in ek hɨrak God pɨke hanhan
kakriuweri kakɨkepi.
32 *God nepei kenipai haiu
mɨt yapɨrwe haiu meweikɨn
sip mewet menmen hɨrak
ketpaiyem. Haiu meweikɨn
sip mewet menmen hɨrak
ketpaiyem, te maain hɨrak
hanhan kakriuwai haiu mɨt
miyapɨr yapɨrwe, hɨrak
kakrekyai menmen yaaim
kakɨkepai.

Haiu mamwenɨpi niuk me God

33 *God kaiu hɨrak yaaik
iuwe. Menmen hɨrak han
kitetim, menmen hɨrak
kerteiyem, hɨram yapɨrwe
mɨre tenhaan me wan,
hɨram iuwe mesikenɨk. Haiu
ap te mamɨrtei kenmak
hɨrak kɨrɨak menmen o
markeik hɨrak kɨrɨak men-
men me haiu mɨt. Hɨrak
kɨrɨakem keremem.

---

* **11:25** Ro 12:16; Lu 21:24; Jo 10:16 * **11:26** Mt 23:39; Ais 59:20-21; Sam 14:7
* **11:27** Ais 27:9; Jer 31:33-34 * **11:32** Ga 3:22; 1Ti 2:4 * **11:33** Ais 55:8-9
* **11:34** Ais 40:13; 1Ko 2:16

34 *ɨram mɨre hɨm me God
mau tɨwei metpim. Hɨram
matɨp mar im:
“Keimɨn hɨrak kertei men-
men Mɨtɨk Iuwe
God hɨrak han kite-
tim o keimɨn hɨrak
kertei iuwe te hɨrak
ekɨtpɨwek hɨrak
kakrɨak menmen im
o menmen eim?
35 *Taauye! Keimɨn
hɨrak nepei kewet
God menmen te
hɨrak kakwetɨwekem
mamɨkrehɨr kɨrak a?
36 *Taauye! Menmen
yapɨrwe mepu,
hɨrak God kerekek
kɨrɨakem. Hɨrak wen
naanmɨre menmen
yapɨrwe, hɨram mau
mamkepik. Haiu
emwenɨpi niuk mɨrak
in ere tipmain tipmain
enum eik. Keremem.”

12

Haiu mamwet God yɨnk kaiu ketike han kaiu mamɨr ke mɨt newepwar menmen newet God em

1 *Nai yinan, hi hetpi hɨm
manp mar im. God nepei
hanhan keriuwe haiu mɨt,
hɨrak kerekyei menmen
yaaim kekepai keriuwerem.
Te yi eiwet God yɨnk ki
ketike han ki eiyɨr ke mɨt hɨr
newepwar menmen newet
God em. Yi eiwet God yɨnk
ki ketike han ki, yi eiyisesik
eirɨak menmen mɨrak. Te
hɨrak han yaaik kakriuwi.
Mar im yi yewenɨpi God
werek werek yekre han ki.
2 *Yi ap eiyises menmen
eiyɨr ke mɨt miyapɨr ne tɨ hɨr
nisesim au emɨt! Yi eiwis
God hɨrak kakweikɨn han ki
te yi eire mɨt hɨr han kɨr
hanhan nanises God werek
werek. Te yi eiyɨrtei men-
men God hanhan yi eiyis-
esim. Hɨram yaaim mam-
nip God han yaaik, hɨram
mamkepi werek werek.

Haiu mamwis menmen God Hɨmɨn Yaaik kewetaiyem hɨram mamkepai haiu mamrɨak menmen

3 *Hi hetpi menmen im
hentar God hanhan keriuwa
hi hɨrɨak menmen mɨrak.
Yi ap han ekitet yi yɨre
mɨt miyapɨr iuwe yinɨn mɨt
miyapɨr han au emɨt! Yar
ke yi yises God yeit menmen
God Hɨmɨn Yaaik kewetiyem
mamkepi yi yɨrɨak menmen
hɨrak kehimɨteniyem, te yi
han kitet yi yaain o au.
4 *Hɨm im yaaim men-
tar haiu yɨnk kaiu kiutɨp te
pɨnam mɨram yapɨrwe. Ham
pɨnam hɨram mɨrɨak men-
men ham, pɨnam mɨrɨak
menmen ham.
5 *Mar im haiu mɨt
miyapɨr haiu yapɨrwe te
haiu mɨre yɨnk kiutɨp men-
tar haiu mises hɨm me Krais,
te haiu yapɨrwe niutɨp niutɨp
mamkaapan.
6 *Menmen God kerekyeiyem
keweteiyem hɨram ap
mɨpɨram au. God

* **11:35** Jop 41:11 * **11:36** 1Ko 8:6 * **12:1** Ro 6:11, 13; 1Pi 2:5; Jo 4:24 * **12:2** Ef 4:23, 5:10, 17 * **12:3** 1Ko 12:11; Ef 4:7 * **12:4** 1Ko 12:12 * **12:5** 1Ko 12:27; Ef 4:25 * **12:6** 1Ko 12:4-11; 1Pi 4:10-11

nepei kewetei haiu mɨt
han menmen mɨrak te
haiu mewepyapɨr hɨm
hɨrak ketpeiyem, te haiu
emwepyapɨrem mar ke haiu
mises God memtau hɨm
mɨrak.
7 Haiu mɨt han kerek God
kehimɨtenai haiu emkaap
mɨt, te haiu emkepi. Hɨrak
kehimɨtenai haiu mɨt han
haiu mamtɨp mɨt menmen,
te haiu emɨtporem.
8 *Haiu mɨt han kerek
God kehimɨtenai haiu matɨp
mɨt hɨm haiu mamkepi
mamkɨak han kɨr kakriuw-
erem, te haiu mamɨtpim
mamkepi. Haiu mɨt han
kerek God kehimɨtenai haiu
emwet mɨt han menmen
pɨnam me menmen maiu
kerek haiu metenenim, te
haiu emwetɨrem. Haiu
mɨt han kerek God ke-
himɨtenai haiu naanmamre
mɨt miyapɨr han, te haiu
emisesim emrɨakem werek
werek. Haiu mɨt han
kerek God kehimɨtenai haiu
mɨkaap mɨt miyapɨr nɨnap o
miyapɨr mɨkan nɨr epei naa,
te haiu emkepi werek werek.

Menmen yi yisesim te yi hanhan yeriuwehan

9 *Yi ap eiwisesik au.
Yi hanhan yeriuwe mɨt.
Menmen yaaim yi han-
hanem. Menmen enum au,
yi einein̈ɨm.
10 *Yi hanhan yeriuwe ni
yinan ne Krais yar ke yi han-
han yeriuwe ni ne wɨnak ki.
Yi han ekitet mɨt han hɨr
nin̈ɨni te yi eiwen̈ɨpi niuk
mɨr hɨr yaain.
11 *Yi ap eiyu yain yain
au emɨt. Yi eirɨak menmen
yaaim me Mɨtɨk Iuwe God
yeriuwe han ki iuwe.
12 *Yi han yaaik eiyu
eimerɨr Mɨtɨk Iuwe Krais
hɨrak pɨke kaknen. Menmen
enum mamnen mamiwep,
te yi han tokik eiyu. Hekrit
hekrit yi eiyitehi God men-
men.
13 *Mɨt miyapɨr han nises
hɨm me God, hɨr netenen
menmen auri, te yi eikepi
naanempror eiriuwe men-
men mi. Yi naanempre
mɨt miyapɨr han ne wit hak
nan̈ɨnen nanri.
14 *Mɨt kerek hɨr neri-
waank yi ap eiyitehi God
hɨrak kakrekyor enum au
emɨt! Yi eiyitɨwekhi hɨrak
ekɨkepi hɨr nanisesik.
15 *Mɨt miyapɨr hɨr han
yaaik, yi han yaaik eitikeri.
Hɨr han enuk me menmen, te
yi han etwen̈ɨni.
16 *Yi han kiutɨp eikiyan
eiyu. Yi ap han ekitet yi
iuwe au emɨt. Yi eitike mɨt
miyapɨr wein̈ɨn yi eiriyan
eino in eino ein. Yi ap han
ekitet yi yertei iuwe yin̈ɨn
mɨt han.
17 *Mɨt kerek nerekyi
enum, yi ap eirekyor men-
men enum eiyɨr ke hɨr
nerekyiyem au emɨt! Yi

* **12:8** 2Ko 9:7 * **12:9** 1Ti 1:5; 1Pi 1:22; Emo 5:15 * **12:10** 2Pi 1:7; Fl 2:3 * **12:11** Ap 18:25; Rev 3:15 * **12:12** 1Te 5:17 * **12:13** Hi 13:2 * **12:14** Mt 5:44; Ap 7:60; 1Ko 4:12 * **12:15** Sam 35:13 * **12:16** Ro 11:20, 15:5; Pro 3:7; Ais 5:21 * **12:17** 1Te 5:15 * **12:18** Mk 9:50; Hi 12:14

eirɨak menmen mɨt miyapɨr
han nertei hɨram yaaim.
18 *Yi ap einehan einepan
au emɨt. Yi hanhan eitike
mɨt miyapɨr yapɨrwe eikiyan
eiyu.
19 *Nai yinan, yi ap eirɨak
mɨt menmen enum eiyɨr
ke hɨr nerekyiyem au emɨt.
Yi eiwis God maain hɨrak
kakrɨak mɨt menmen kerek
han enuk kakriuweri. Yi
eiwisɨk hɨrak kakrɨakem
kakɨntar hɨrak katɨp hɨm
mɨt newisɨm mau tɨwei mar
im: “Maain hi God hɨrekes
ahɨwanki arekyor enum.”
20 *Te yi ap eirekyor men-
men enum au emɨt. Mɨt
kerek hɨr nerekyi enum, hɨr
nɨnpɨ maan yi eiwetɨr men-
men hɨr nanɨm, o hɨr hɨm
niu enuk (o mar kewenkɨkor
hɨm) yi eiwetɨr tɨpar mei hɨr
enɨm. Yi eirɨak menmen mar
im yi eirekyor hɨr yɨnk enuk
neriuwe menmen enum hɨr
nɨrɨakem. Hɨram mar ke
yi yewen si yeunek mentar
paan kɨr,
21 te yi ap eiwis men-
men enum mamri han ki
maminɨni au emɨt. Yi eiyinɨn
menmen enum eiriuwe men-
men yaaim yi yɨrɨakem.

13

*Haiu emises hɨm me gav-
man*

1 *Mɨt miyapɨr niutɨp
niutɨp nanɨmtau hɨm me
mɨt iuwe ne gavman hɨr
enisesim. God kehimɨtan
gavman hɨr naanmɨpre mɨt
miyapɨr nerer wit wit. God
kewis mɨt ne gavman in ek
hɨr nau tɨ naanmɨprai.
2 Mɨt kerek hɨr ap nises
hɨm me gavman hɨr netpor,
hɨr neweikɨn sip newet
menmen God kewisɨm.
Hɨr neweikɨn sip newet
gavman, te maain gavman
hɨr nanɨnɨp nanɨnterim.
3 *Mɨt ne gavman hɨr ap
nepu nenip mɨt yaain hɨr
nɨneini au. Mɨt kerek hɨr
nɨrɨak enum keremem. Yi
yɨnapen gavman hɨr han
yaaik nanriuwi te yi ap
eirɨak menmen enum au.
Yi eirɨak menmen yaaim
keremem te hɨr nantɨp yi
yaain.
4 Hɨr nɨre mɨt ne God
nekrehɨr kɨrak naanmamri
te yi eiyu werek werek.
Yi eirɨak enum yi eineini
eiyɨntar hɨr ap neit niuk
iuwe weinɨm au. Hɨr
netɨwem neiyɨm nanri-
waank nanriuwe menmen
mɨr. Hɨr nekrehɨr ke God hɨr
nanɨnep mɨt miyapɨr kerek
nɨrɨak menmen enum.
5 Te yi eiyɨmtau hɨm me
gavman eiyisesim. Yi ap
eiyisesim eiyɨntar yi yɨneini
hɨr naniwep keremem au. Yi
eiyisesim eiyɨntar yi yekre
han ki yertei hɨram yaaim.
6 Yi eiwɨr pewek me takis
eiyɨntar hɨr mɨt ne gavman
hɨr nekrehɨr ke God, hekrit
hekrit hɨr naanmɨpri te yi
eiyu werek werek.
7 *Te yi eiwet mɨt ne gav-
man menmen yapɨrwe hɨr
nitihiyem. Yi eiwet mɨt ne

* **12:19** Diu 32:35; Mt 5:39; Ro 13:4; 2Te 1:6-7; Hi 10:30 * **12:20** Pro 25:21-22; Mt 5:44 * **13:1** Ta 3:1; Pro 8:15; Jo 19:11 * **13:3** 1Pi 2:13-14, 3:1, 3 * **13:7** Mt 22:21

gavman pewek me takis hɨr
nitihiyem. Yi eiwet mɨt ne
gavman pewek me takis me
tɨ hɨr nitihiyem. Yi eiwenɨpi
niuk me mɨt ne gavman hɨr
iuwe. Yi han ekitet mɨt ne
gavman hɨr iuwe yi eirekyor
menmen yaaim.

*Mɨt miyapɨr kerek han-
han neriuwe mɨt miyapɨr han
hɨr nises hɨm me God Moses
kewisɨm mau tɨwei*

8 *Yi eiwet mɨt menmen
emrer mɨr me menmen
kerek nɨpaa yi yetɨwem.
Menmen miutɨp mamu te
yi eiwet mɨt em. Hɨram
menmen im. Yi hanhan yeri-
uwehan. Mɨt miyapɨr kerek
hɨr hanhan neriuwehan, hɨr
nises hɨm me God nɨpaa
Moses kewisɨm mau tɨwei.
9 *Hɨm me God Moses
kewisɨm mau tɨwei hɨram
matɨp mar im: "Yi mɨt eitike
miyapɨr yi ap eirihis mɨt
miyapɨr epei neit mɨkan
eiwenɨnem au emɨt! Yi
ap einep mɨt han hɨr nani.
Yi ap eikintɨp menmen me
mɨt han. Yi ap hemkre
menepam menmen me mɨt
han." Hɨm meiyam mepu
hɨram mises hɨm im miutɨp
Moses kewisɨm. Hɨram
matɨp, "Yi hanhan eiriuwe
mɨt miyapɨr han eiyɨr ke yi
hanhan eiriuwe hɨras."
10 *Mɨt miyapɨr kerek han-
han neriuwe mɨt miyapɨr
han ap te nanrekyor enum
taau. Te hɨr hanhan neriuwe
mɨt miyapɨr hɨr nises hɨm
me God werek werek Moses
kewisɨm mau tɨwei.

*Haiu emises menmen
yaaim*

11 *Yi hanhan eiriuwe
mɨt miyapɨr han eiyɨntar
yi yertei in ek yi ap eire
mɨt ne wɨtaan nɨwaai au.
Yi eiyɨkrit eiyises God yi
eirɨakan werek werek eiyɨr
ke mɨt kerek ne wɨtaan
nɨwaai. Hɨr nekrit nentar
nɨpaa haiu minɨn mises
hɨm me God, wɨ hɨrak pɨke
kaknen kakɨkepai kaktaihis
hɨram wen yanɨmɨn. Te in
ek wɨ epei man menep.
12 *Hɨram mɨre wɨtaan
nepei au, wanewik mam-
nen te haiu emweikɨn sip
emwet menmen enum me
tɨ im hɨram mɨre menmen
me wɨtaan. Haiu emises
menmen me God hɨram mɨre
nopen o yipo henmik haiu
metɨwem me wepni hɨram
mekepai haiu maminɨn
menmen enum mamri han
kaiu.
13 *Haiu emises menmen
yaaim mamrɨak menmen
yaaim mɨre mɨt ne wepni
nɨrɨakem. Haiu ap emises
menmen enum me wɨtaan
mɨt nɨrɨakem mar im. Hɨr
naam tɨpar si enum naam
menmen yapɨrwe ere hɨr ne-
taritari, hɨr netike miyapɨr
nariyanhis newenɨnem, hɨr
hemkre menepam me men-
men yapɨrwe, hɨr nenehan
nentar menmen im.
14 *Te yi au. Yi eiyitehi
Mɨtɨk kaiu Iuwe Jisas Krais
hɨrak kakɨkepi naanmampri

* **13:8** Mt 22:39-40; Je 2:8 * **13:9** Eks 20:13-17; Lev 19:18 * **13:10** 1Ko 13:4-7
* **13:11** Ef 5:14; 1Te 5:6-7 * **13:12** Ef 5:11, 6:11 * **13:13** Lu 21:34; Ef 5:18
* **13:14** Ga 3:27

yar ke yi yeriuwet klos mau
y+nk ki. Yi ap han ekitet
eiyises menmen enum, men-
men han ki hanhanem au
em+t!

14

Haiu ap han mam+npep
mam+ntar menmen me naiu
yinan ne Krais h+r n+r+akem

1 *Yi eiwis m+t miyap+r
kerek h+r nises h+m me God
te h+r ap nertei menmen
werek werek wen au, yi
eiwisi h+r nan+nen nanu
nantikewi eiwen+pi niuk me
God. Te yi ap eitikeri einehan
me menmen h+r han kitet
nanisesim au em+t!
2 *M+t han nises God
werek werek, h+r nan+m
menmen yap+rwe. Te m+t
han h+r nises God h+r ap
nertei menmen m+rak werek
werek. H+r n+napen samiyak
h+r naam teket weisan
keremem. H+r han kitet h+r
nan+m sak te God han enuk
kakriuweri.
3 *Yi m+t miyap+r kerek
yaam menmen yap+rwe yi
ap einan yip+r eiw+rek ke
m+t kerek n+napen samiyak
h+r naam, teket weisan kere-
mem au.
4 *Yi han kitet yi iuwe
te yi skelim menmen m+t
han h+r n+re wok m+t ne
Krais h+r n+r+akem a? M+t+k
Iuwe Krais kerekek h+rak
han ekitet menmen m+t
n+rak h+r n+r+akem, h+ram
yaaim o enum. Hi han kitet
h+rak kakt+p h+ram yaaim
mam+ntar h+rak kak+kepi
nanises menmen yaaim.
5 *M+t han h+r han kitet w+
ham h+ram min+n w+ ham.
M+t han au, h+r han kitet
w+ yap+rwe h+ram m+p+ram.
Yi m+t niut+p niut+p yi han
ekitet werek menmen yi
eiyisesim.
6 M+t neim+n h+r han
kitet w+ ham h+ram, h+r
nises menmen im newen+pi
niuk me M+t+k Iuwe Krais
neriuwerem. M+t miyap+r
kerek h+r naam samiyak
h+r newen+pi niuk me M+t+k
Iuwe Krais neriuwerem
nentar h+r nat+p God h+rak
yaaik me menmen h+rak
kewet+rem. M+t miyap+r
kerek naam teket weisan
wein+m, h+r newen+pi niuk
me M+t+k Iuwe Krais, h+r
nat+p God h+rak yaaik me
menmen h+rak kewet+rem.
7 Haiu m+t ap mepu mises
han kaiu, haiu ap mami
mamises han kaiu au.
8 *Haiu mamu me men-
men haiu m+r+akem, te haiu
mamwen+pi niuk me M+t+k
Iuwe Krais. Haiu mami
te menmen haiu m+r+akem
h+ram mamwen+pi niuk me
M+t+k Iuwe Krais. Haiu
mamu o haiu mami, haiu m+t
miyap+r mamises han k+rak
mam+ntar haiu ne Krais.
9 Haiu m+t miyap+r ne
Krais mentar Krais kaa, te
h+rak kak+r ke M+t+k Iuwe ke
m+t miyap+r nepei naa netike
haiu m+t miyap+r kerek wen
mepu.
10 *Yi yenmak te yi ske-
lim ni yinan a? Yi yen-
mak te yi einan yip+r eiw+rek
eiy+ntar ni yinan a? Maain

* **14:1** Ro 15:7 * **14:2** Jen 1:29, 9:3 * **14:3** Kl 2:16 * **14:4** Mt 7:1; Je 4:11-12
* **14:5** Ga 4:10 * **14:8** Lu 20:38; Ga 2:20; 1Te 5:10 * **14:10** Mt 25:31-32; Ap 17:31; 2Ko 5:10

haiu yapɨrwe mamɨrp mamrapɨt God, hɨrak skelim haiu mɨt me menmen haiu epei mɨrɨakem.

11 *Hɨm me God Aisaia kewisɨm mau tɨwei matɨp mar im:
"Hi hepu, te hi Mɨtɨk Iuwe God hetpi werek. Mɨt, miyapɨr, tɨpir, hɨr nanɨrp nanerepta nanwen ninɨp nanitehɨr nantɨp nanɨr ik: 'Ti hɨrekes kerekek ti God.' "

12 *Tɨs, haiu yapɨrwe mamtɨp God menmak haiu mises menmen haiu mɨrɨakem me wɨ haiu mau tɨ, te haiu naanempre hɨras. Te haiu skelim naiu yinan me menmen enum hɨr nɨrɨakem em epei au emɨt!

Haiu ap mamrɨak menmen meiyɨm mamɨwaank naiu yinan mamriuwerem

13 Te haiu skelim naiu yinan nepei au emɨt! Yi han ekitet menmen im. Yi ap eirɨak menmen nanɨnip ni yinan hɨr nanrɨak menmen enum. Menmen im hɨram mamɨr ke mɨtɨk kerewo nan kenkewɨn.

14 *Hi hises hɨm me Mɨtɨk Iuwe Jisas, te hi hertei menmen yapɨrwe hɨram yaaim. Mɨtɨk hak han kitet menmen hɨram enum te hɨrak ap kakisesim o kakɨm au emɨt.

15 *Samiyak o menmen yi yayɨm hɨram mamɨwaank ni yinan han kɨr, te yi ap hanhan yeriuweri au. Yi ap eiwis menmen yi yayɨm mamnip mɨt miyapɨr kerek Krais kaa kakɨkepi, hɨram mamɨwaank menmen mɨr me Krais hɨr nisesim.

16 *Yi ap eiwis menmen yaaim yi yisesim hɨram mamnip mɨt han hɨr nantɨp hɨram menmen enum.

17 God naanmɨprai haiu misesik hɨram ap menmen me tɨpar haiu mamɨm metike menmen au. Hɨram menmen me God Hɨmɨn Yaaik kewetaiyem haiu misesim, te haiu metike God mekiyan mau haiu han yaaik mamu.

18 Mɨt miyapɨr kerek nertei menmen me menmen mɨt nanɨm hɨram menmen weinɨm, hɨr nises menmen Krais hanhanem, te God han yaaik kakriuweri, mɨt miyapɨr han nantɨp, "Hɨr yaain."

19 *Te haiu hanhan emises menmen mamnip haiu mɨt yapɨrwe emkiyan emu han kiutɨp haiu emkaapan.

20 Yi ap eiyɨwaank menmen God kɨrɨakem kekre han ke mɨt miyapɨr han yentar yi yenehan yentar menmen me yi yayɨm. Menmen yapɨrwe hɨram yaaim, te yi yayɨm menmen hɨram mamnip ni yinan hɨr nanises menmen enum, te menmen yi yaam hɨram menmen enum.

21 *Samiyak o tɨpar si enum yi yaam o menmen yapɨrwe yi yɨrɨakem hɨram menip ni yinan hɨr nises

* **14:11** Ais 45:23; Fl 2:10-11 * **14:12** Ga 6:5 * **14:14** Ap 10:15; Ta 1:15 * **14:15** 1Ko 8:11-13 * **14:16** Ta 2:5 * **14:19** Ro 12:18, 15:2 * **14:21** 1Ko 8:13

menmen enum, te yi ap
yayɨm o eirɨakem meiyam
nepei werek emɨt!
22 Menmen yi han kitetim
me naan o tɨpar si enum
hɨram yaaim te yi yayɨm, yi
ap eiwepyapɨrem eiri han ke
mɨt han eiriuwerem au emɨt!
Hɨram menmen me yi mɨt
yetike God. Mɨt kerek han
kɨr ap katɨp menmen hɨr nis-
esim nanɨm hɨram enum me
menmen hɨr han kitet hɨram
yaaim, hɨr han yaaik nanu.
23 *Te mɨt kerek han kɨr
katɨp menmen im hɨram
menmen enum, te hɨr
nanɨm, hɨr nɨrɨak menmen
enum. Han kɨr nepei ketpor
hɨram enum te hɨr ap nisesik
au. Hɨr nɨkɨamnaan naam.
Menmen mɨt han kitet hɨram
enum te nanisesim, menmen
mar im hɨr nisesim God
katɨp hɨram enum.

15

Haiu emises han ke Krais

1 Haiu mɨt miyapɨr kerek
mises hɨm me God werek
werek, haiu ap emises han
kaiu mamɨm menmen o
mamrɨak menmen menip
naiu yinan ne krais ap nises
God werek werek hɨr han
enuk neriuwerem au emɨt!
2 *Haiu emwen han kaiu
emkepi me menmen hɨr han
kitet hɨram enum te hɨr
enises God werek werek.
3 *Krais hɨrak hɨrekes ap
kises han kɨrak me menmen
au. Hɨrak kises hɨm me
God te menmen enum man
mewaankek. Hɨm me God
mau tɨwei Sam hɨram matɨp
me menmen mar im: “Hi
Mɨtɨk Iuwe hi hekrehɨr ke
ti God hi heriuwe menmen
enum mɨt enun netpim me ti
hɨram man meiyep.”
4 *Hɨm me God yapɨrwe
mɨt nɨpaa ein newisɨm mau
tɨwei hɨram mamkepai haiu
han tokik emu me men-
men enum mamnen mam-
raiwaank, haiu mamerɨr wɨ
haiu mamɨt menmen God
kakwetaiyem.
5 Hi hanhan God kerek
kekepai haiu han tokik
mamu haiu mamrɨrɨwek
kaktaihis, hɨrak kakɨkepi yi
eiyises menmen Krais Jisas
kɨrɨakem yi eikiyan eiyu.
6 Te yi yapɨrwe eire han
kiutɨp yi eiwenɨpi niuk me
God hɨrak Haai ke Mɨtɨk kaiu
Iuwe Jisas Krais.

Krais kɨkaap mɨt miyapɨr ne Isrel netike mɨt miyapɨr han ne weiwɨk ham

7 *Te yi mɨt miyapɨr en
yi eiyɨthis ni yinan eitikeri
han kiutɨp eiyu eiyɨr ke Krais
ketihis yi mɨt miyapɨr te mɨt
nau tɨ nanwenɨpi niuk me
God nanɨnterim.
8 **Yi eiyɨthis ni yinan
eitikeri eikiyan eiyu eiyɨntar
hi hetpi menmen im me
Krais. Hɨrak keweikɨn
kɨre mɨtɨk kɨkaap mɨt ne
Isrel kerek nerekir yɨnk kɨr,
hɨrak keteiknor God katɨp
hɨm yaaim hɨrak kakises
menmen nɨpaa katɨp maam
nɨpurer tɨrak Ebraham Aisak
Jekop hɨrak ketporem. Hɨrak

* **14:23** Ta 1:15 * **15:2** Ro 14:19; 1Ko 9:19, 10:24, 33 * **15:3** Sam 69:9 * **15:4** Ro 4:23-24; 1Ko 10:11 * **15:7** Ro 14:1 * **15:8** Mt 15:24 * **15:8** Ap 3:25; Ro 11:30; Sam 18:49

ken kɨrɨak menmen im
keremem au.
9 Krais kan te mɨt miyapɨr
ne weiwɨk ham nanwenɨpi
niuk me God me menmen
im. God hɨrak hanhan keri-
uwe haiu mɨt yapɨrwe. Hɨm
me God mau tɨwei Sam kerek
Devit kewisɨm hɨram matɨp
mar im:
"Hentar menmen im hi hau
nɨmɨn ke mɨt miyapɨr
ne weiwɨk ham, hi
awenɨpi niuk mit, hi
hinut henye."
10 *Hɨram hɨm ham Moses
kewisɨm hɨram matɨp mar
im:
"Yi mɨt ap ne weiwɨk me Is-
rel eitike mɨt miyapɨr
ne Isrel, yi han yaaik
eiyu."
11 *Hɨm ham matɨp mar im:
"Yi mɨt miyapɨr ap ne
weiwɨk me Isrel, yi
eiwenɨpi niuk me
Mɨtɨk Iuwe God.
Yi yapɨrwe yi ei-
wenɨpiyek wɨsenum."
12 *Hɨm me God Aisaia
kewisɨm mau tɨwei matɨp
mar im:
"Maain nepenyek hak ke
maam Jesi (hɨrak
haai ke Devit) hɨrak
kaknen kakɨr ke nu
hɨr mɨt nɨkan, hɨrak
pɨke kensunen. Hɨrak
kaknen mɨt ap ne
weiwɨk me Isrel hɨrak
naanmamror hɨr
nanmeriyɨwek hɨrak
kakɨkepi hɨr nanɨre
yaain."
13 Hi hanhan God kerek
kenipai haiu mameriyɨwek
hɨrak kakɨkepai kaktaihis,
hɨrak kaknip yi han yaaik
wɨsenum yi han ki kaku
werek yi yisesik werek
werek. Te God Hɨmɨn Yaaik
kakriuwe menmen mɨrak
iuwe kaknipi yi eimeriyɨwek
ere God kakweti menmen
yaaim mɨrak.

*Pol hɨrak han yaaik keri-
uwe menmen hɨrak kɨrɨakem*

14 Nai yinan, hi hɨrekes
hertei hekre han kai yi hɨras
yi yaain, yi yɨrɨak menmen
yaaim. Yi yertei hɨm me
God werek werek yi yertei
yatɨp mɨt han ne yi hɨras en
yeteiknor menmen mɨrak.
15-16 *Te hi nepei hewisi
menmen ham hetpi hɨm
manp heriuwerem. Hi ap
hɨnapen hetpiyem au. Hi
hanhan hetpi menmen me
hi hekekyi han ki hentar
God hɨrak hanhan keriuwa
kehimɨtena hi hɨre mɨtɨk
aposel ke Jisas Krais, hi
hɨrɨak menmen hɨkaap
mɨt miyapɨr ap ne Isrel
neriuwerem. Hi hɨrɨak
menmen har ke mɨtɨk pris
hɨrak kɨrɨakem. Hi hatɨp
mɨt miyapɨr ap ne weiwɨk
me Isrel hɨm me God, te
God Hɨmɨn Yaaik kaknipi
hɨr yaain nanɨr ke menmen
mɨt pris newepwarem newet
God em, hɨrak kehimɨtenor
hɨr ne God Haai, hɨrak han
yaaik kakriuweri.
17 Hi han yaaik heriuwe
menmen hi hɨrɨakem me
God hentar hi ke Krais Jisas.

* **15:10** Diu 32:43 * **15:11** Sam 117:1 * **15:12** Ais 11:10; Rev 5:5 * **15:15-16** Ro 1:5, 11:13, 12:1; Fl 2:17 * **15:18** 2Ko 3:5

18 *Hi ap hatɨp me menmen ham au. Hi hatɨp me menmen Krais kekepa hi hɨrɨakem te mɨt miyapɨr ap ne weiwɨk me Isrel, hɨr nemtau hɨm me God hɨr nisesim. Hɨrak kekepa keriuwe hɨm hi hetpim, metike menmen hɨrak kekepa hi hɨrɨakem mar im.
19 God Hɨmɨn Yaaik kekepa hi hɨrɨak menmen yaaim hɨkaap mɨt miyapɨr nɨnap o his hɨt mɨr enum. Te hi herp Jerusalem, hi hen yanɨmɨn ere hi hɨpiun provins Ilirikam, hi hewepyapɨr hɨm yaaim me Krais, hi atɨp mɨt em.
20 *Me menmen im hi hɨrɨakem, hi hanhan wɨsenuk hi hewepyapɨr hɨm yaaim me Krais hetpim heit wit kerek mɨt ap nemtau hɨm me Krais wen au. Te hi ap hɨrɨak menmen heit wit kerek mɨt han nepei netpor hɨm. Hi hɨnapen arɨak menmen im. Hɨram mar ke hi hime wɨnak kentar teinɨk mɨtɨk hak epei hekin hei yem hamɨr.
21 *Au, hi hanhan hises hɨm me God mau tɨwei nɨpaa Asaia kewisɨm mar im:
“Mɨt miyapɨr kerek mɨt han ap nan netpor menmen me Mɨtɨk Iuwe, hɨr nanɨrek. Hɨr mɨt miyapɨr kerek nɨpaa ap nemtau menmen mɨrak, hɨr nanɨrteiyem.”

Pol hanhan kakɨr mɨt ne Rom te hɨrak kakno wit Spen

22 *Nɨpaa ere in, hi ap han hɨri hentar menmen hi nepei hetpiyem.
23 Te in ek hi hɨrɨak menmen meit wit im nepei au. Me tito yapɨrwe hi hanhan anen ari.
24 *Te hi han kitet hi ari hi ehu me wɨ meiyam atikewi. Hi ehu etikewi epei au, yi eikepa eiriuweta hi ano ein.
25 *In ek kerekek hi ano wit Jerusalem, te hi akaap mɨt miyapɨr ne God en.
26 *Hi eno Jerusalem hentar mɨt miyapɨr ne Masedonia netike mɨt miyapɨr ne provins Akaia han kitet nanɨsiuwe pewek mamno mamkaap mɨt miyapɨr ne God neit en, hɨr enun ap netenen menmen mei au.
27 *Hɨr hanhan nanriuwet menmen im mamkepi nanriuwerem. Hɨr enkepi nanwetɨr menmen mamɨkrehɨr mɨram mentar menmen im. Nɨpaa hɨr mɨt ne Jerusalem hɨr newetɨr menmen mɨr yaaim me God, te in ek hɨr nanwetɨr mei mamɨkrehɨr mɨram nankepi nanwetɨr pewek mei.
28 Te hi hanhan ahinɨn arɨak menmen im. Hi hewetɨr pewek im kerek mɨt miyapɨr hɨr netɨwem nesiuwerem man. Epei au, te hi anen ari yi yeit yayiwe ke wit Spen.
29 *Maain wɨ hi anen ari, hi hertei Krais kaku kakɨkre

* **15:20** 2Ko 10:15-16 * **15:21** Ais 52:15 * **15:22** Ro 1:10-13 * **15:24** 1Ko 16:6 * **15:25** Ap 19:21, 24:17 * **15:26** 1Ko 16:1; 2Ko 8:1, 9:2, 12 * **15:27** Ro 9:4; 1Ko 9:11 * **15:29** Ro 1:11

han kai iuwe te hi akepi ari-
uwe menmen im hɨrak han-
han kakwetiyem.
30 *Nai yinan, hi hitihi
hɨm manp hentar yi han
kitet menmen me Jisas
Krais metike menmen me
hanhan meriuwehan God
Hɨmɨn Yaaik kewisɨm mekre
han kaiu, yi yetikewa haiu
mamitehi God iuwe me hi.
31 Yi eitɨwekhi hɨrak naan-
mamrau me mɨt neit provins
Judia hɨr ap nises hɨm me
God ap te hɨr naniyep. Yi
eiyitehi God hɨrak kaknip hɨr
mɨt miyapɨr nɨrak neit wit
Jerusalem hɨr han yaaik nan-
riuwe pewek hi ewetɨrem.
32 God hanhan hi anen ari,
te hi han yaaik ehu etikewi
me wɨ mei kike.
33 Hi hanhan God kerek
kenipai han kaiu kau werek,
hɨrak kaku kaktikewi. Kere-
mem.

16

Pol kesiuwe hɨm gude katɨp mɨt miyapɨr hɨr yaain

1 Hi hanhan hetpi me mɨte
paiu yina piutɨp niuk mɨre
Fibi. Hɨre mɨte kerek wises
hɨm me God hɨre wɨkaap mɨt
miyapɨr ne weiwɨk miutɨp
me God neit wit Senkria.
2 Hi hetpi me mɨte ip e te
yi yaitɨwehis yayɨr ke mɨt
miyapɨr ne God enisesim.
Yi eirekyɨwerem eiyɨr ke
God hanhan yi eirɨakem. Yi
eikepiye eiriuwe menmen
hɨre hanhan wautɨwem
wawɨntar hɨre nepei wekepa
hi hetike mɨt miyapɨr
yapɨrwe.
3 *Yi yaitɨp Prisila wetike
mɨtɨk kɨre Akwila hi hetpor
hɨr yaain. Hɨr nɨrɨak men-
men me Jisas Krais netikewa.
4 Nɨpaa hɨr menep nani
te hɨr nekepa. Hi kerekek
han yaaik heriuweri au.
Mɨt miyapɨr yapɨrwe ap ne
weiwɨk me Isrel kerek nises
hɨm me God nerer wit wit
hɨr han yaaik neriuweri.
5 *Yi yaitɨp mɨt miyapɨr
kerek nererik neit wɨnak
kɨr newenɨpi niuk me God
neitai, yi yayɨtpor hi hatɨp
hɨr yaain. Yi yaitɨp kai
yinak yaaik Epinitas hɨrak
yaaik. Hɨrak mɨtɨk kinɨn mɨt
miyapɨr ne Esia, hɨrak kinɨn
kises hɨm me Krais.
6 Yi yaitɨp Maria hi
hetpɨwe hɨre yaaip. Hɨre
wɨrɨak menmen yapɨrwe
wekepi weriuwerem.
7 Yi yaitɨp Andronaikas
ketike Junias hi hetpɨwekɨt
hɨrakɨt yaaikɨt. Hɨrakɨt te
weiwɨk mai hɨrakɨt nɨpaa
tetikewa men wɨnak enuk.
Hɨrakɨt mɨtɨkɨt aposel niuk
mɨrakɨt hɨram iuwe mɨt
yapɨrwe nerteiret. Nɨpaa hi
hises hɨm me Krais wen au,
hɨrakɨt nepei tisesim.
8 Yi yaitɨp Amplietas hi
hetpɨwek hɨrak yaaik. Hi
hanhan heriuwerek, hɨrak
kai yinak ke Krais.
9 Yi yaitɨp Eban hi
hetpɨwek hɨrak yaaik. Hɨrak
kɨrɨak menmen me Krais
ketikewai. Yi yaitɨp Stekis hi
hetpɨwek hɨrak yaaik, hɨrak
kai yinak yaaik.

* **15:30** 2Ko 1:11; Kl 4:3; 2Te 3:1 * **16:3** Ap 18:2, 18, 26 * **16:5** 1Ko 16:15, 19; 2Ti 1:15

10 Yi yaitɨp Apelis hi
hetpɨwek hɨrak yaaik. Hi
hemtau mɨt natɨp mɨt enun
nerekyɨwek enum te hɨrak
kises Krais werek werek.
Yi yaitɨp mɨt miyapɨr neit
wɨnak ke Aristobyulas hi
hetpor hɨr yaain.
11 Yi yaitɨp Herodion kerek
kai ke weiwɨk miutɨp, hi
hetpɨwek hɨrak yaaik. Yi
yaitɨp mɨt miyapɨr neit
wɨnak ke mɨtɨk Nasisas
kerek nises hɨm me Krais, hi
hetpor hɨr yaain.
12 Yi yaitɨp Traifina wetike
Traifosa hi hetpor hɨr yaain.
Miyapɨr wik in hɨr nɨrɨak
menmen iuwe me Mɨtɨk
Iuwe Krais. Yi yaitɨp
mɨte Pesis hi hetpɨwe hɨre
yaaip. Hɨre pai yaaip wɨrɨak
menmen iuwe me Mɨtɨk
Iuwe Krais.
13 *Yi yaitɨp Rufas kerek
mɨtɨk yaaik kises Mɨtɨk Iuwe
Krais werek werek, hɨrak
ketike miye pɨrak, kerek hɨre
wɨre miye pai, hi hetpor hɨr
yaain.
14 Yi yaitɨp Asinkritas,
Fligon, Hemis, Patrobas,
Hemas netike mɨt han nises
hɨm me Krais nau netikeri,
hi hetpor hɨr yaain.
15 Yi yaitɨp Filologas, Julia,
Nerias ketike yenten pɨrak,
Olimpas, hɨr netike mɨt
miyapɨr han hɨr nises God
hɨr nau netikeri, hi hetpor
hɨr yaain.
16 *Yi mɨt en yi yises men-
men yi yɨrɨakem, yi eik-
taanhis yaitɨp yi hɨras yi
yaain. Mɨt miyapɨr yapɨrwe
ne Krais in hɨr nesiuwe hɨm
netpi yi yaain.

*Yi einepɨn eikeipɨn mɨt
kerek nanri han ke mɨt hɨr
nenke hasini han nen pɨnak
han nen pɨnak*

17 *Nai yinan, hi hetpi yi
naanmamre hɨras me mɨt
kerek hɨr nanri han ke mɨt
te hɨr nenke hasini han nen
pɨnak, han nen pɨnak, hɨr
neweikɨn sip newet hɨm me
God nɨpaa mɨt hɨr netpiyem.
Hɨr newaank mɨt nises hɨm
me God neriuwe hɨm ham.
Yi einepɨn eikeipnor.
18 *Mɨt nar ik hɨr ap nɨrɨak
menmen me Mɨtɨk Iuwe Jisas
Krais. Au, hɨr nises menmen
me han kɨr. Hɨr newises mɨt
miyapɨr kerek ap han kitet
hɨr netpor enum, hɨr nemi-
torpɨn nimornɨpɨn neriuwe
hɨm mɨr yaaim weinɨm.
19 *Yi yises hɨm me God
werek werek te mɨt nerer
wit wit nemtewem. Menmen
im menipa hi han yaaik
heriuwi. Hi hanhan yi
yertei werek menmen hɨram
yaaim, te menmen enum
mamri han ki yi eiyisesim
au.
20 *God kerek hɨrak keni-
pai han kaiu kau werek
menep te kakinɨn Seten te
yi eiyinɨn menmen mɨrak.
Hi hanhan Mɨtɨk kaiu Iuwe
Jisas hɨrak kakrekyi yaaim
kaku kaktikewi.

*Mɨt han nesiuwe hɨm
natɨp gude me mɨt ne Rom*

* **16:13** Mk 15:21 * **16:16** 1Ko 16:20; 1Pi 5:14 * **16:17** Mt 7:15; Ta 3:10 * **16:18** Fl 3:19; Kl 2:4; 2Pi 2:3 * **16:19** Ro 1:8; Mt 10:16; 1Ko 14:20 * **16:20** Ro 15:33; Jen 3:15 * **16:21** Ap 16:1-2, 19:22, 20:4

21 *Timoti kerek kɨrɨak menmen ketikewa hɨrak ketpi yi yaain. Lusias, Jeson, Sosipata, hɨr ne weiwɨk mai, hɨr netpi yi yaain.

22 Hi Tetias, hi hemtau hɨm me Pol ketpewem hi hewisɨm mau tɨwei im, hi hɨrekes hetpi yi yaain yentar yi yises Mɨtɨk Iuwe.

23 *Mɨt miyapɨr nises hɨm me God nererik neit wɨnak ke mɨtɨk Gaias newenɨpi niuk me God. Hɨrak kerek naanmɨmprau hi Pol me menmen te hɨrak kerekek ketpi yi yaain. Erastas, hɨrak kuskus ke wit iuwe ik ketike kaiu yinak Kwotas, hɨrakɨt tetpi yi yaain.

24 (Hi hanhan Mɨtɨk Iuwe Jisas Krais kakrekyi menmen yaaim.)

Yi eiwenɨpi niuk me God

25 *Haiu mamwenɨpi niuk me God. Hɨrak kakɨkepi yi eiyises hɨm mɨrak werek werek han tokik eiyu. Hɨm im yaaim me Jisas Krais kerek hi hatɨp mɨt em, hɨram nɨpaa God kɨsawɨnem.

26 *Te in ek hɨrak kewepyapɨrem keteiknaiyem meriuwe hɨm mɨt profet nɨpaa newisɨm mau tɨwei. God kerek kaku kakɨt tipmain tipmain enum eik nepei katɨp hɨm manp te haiu mɨt mewepyapɨrem mamtɨp mɨt miyapɨr ne weiwɨk ham nerer wit wit hɨm mɨrak, te hɨr nanɨmtewem nanisesim.

27 *Hi hanhan haiu mamwenɨpi niuk me God hɨrak kerekek kertei menmen yapɨrwe. Haiu mamwenɨpi niuk mɨrak tipmain tipmain enum eik mamɨntar menmen Jisas Krais kerekyaiyem.

Mepɨr keremem

* **16:23** 1Ko 1:14 * **16:25** Ef 1:9, 3:5, 9; Kl 1:26 * **16:26** Ro 1:5 * **16:27** 1Ti 1:17; Ju 25

Tɨwei Pol Kewisɨk Ken Mɨt Ne Wit Korin - 1 Menmen me tɨwei ik

Pol katɨp hɨrak kitehi God ke mɨt ne wit Korin *1:1-9*
Hɨm me mɨt hɨr nenke hasini *1:10–4:21*
Hɨm me mɨt miyapɨr hɨr nɨrɨran nisesan *5:1-13*
Menmen mɨt ne weiwɨk me God hɨr nanisesim *6:1–7:40*
Hɨm me mɨt ne tɨ netike mɨt ne weiwɨk me God *8:1–11:1*
Hɨm me menmen mɨt nɨrɨakem newenɨpi niuk eme God neit sios *11:2–14:40*
Hɨm me God kɨkɨak Jisas ketike haiu mɨt ehaiu kikrek nɨrak *15:1-58*
Hɨm me kolekta mɨt ne Korin nanɨsiuwem mamno emɨt ne Judia *16:1-4*
Pol katɨp menmen maain hɨrak kakrɨakem *16:5-12*
Pol katɨp mɨt ne Korin hɨm mɨrakru, hɨm gude *16:13-24*

1 Hi Pol hi mɨtɨk aposel ke Jisas Krais. Nɨpaa God hanhan kewisa hi hɨre mɨtɨk aposel te hɨrak kehimɨtena hi hɨrɨak menmen mɨrak. Hi Pol hetike kaiu yinak Sostenis,

2 *hawɨr mɨtɨkɨt wik wewis tɨwei ik ken yi mɨt miyapɨr ne weiwɨk me God yi yau wit Korin. God kerekyi yi mɨt miyapɨr yaain yentar yi mɨt miyapɨr ne Krais Jisas keriyen. Yi yɨre mɨt miyapɨr ne God yentar God kehimɨteni yi nɨrak. Mɨt miyapɨr nerer wit wit kerek newenɨpi niuk me Mɨtɨk Iuwe kaiu Jisas Krais, hɨr yaain. Jisas hɨrak Mɨtɨk Iuwe kɨr, hɨrak Mɨtɨk Iuwe kaiu.

3 *Hi hanhan God Haai kaiu ketike Mɨtɨk Iuwe Jisas Krais, hɨrakɨt tatrekyi menmen yaaim, yi yayu werek werek.

Pol katɨp God kɨrak yaaik kentar hɨrak kɨkaap mɨt ne Korin nises hɨm mɨrak

4 Hekrit hekrit hi han kitet yi mɨt yɨrɨak menmen yaaim te hi hatɨp God hɨrak yaaik kentar menmen im. Hɨrak epei kerekyi menmen yaaim mentar yi mɨt miyapɨr ne Krais Jisas.

5 God epei keweti menmen mɨrak yapɨrwe. Yi yetɨwem nɨpaa Krais kewetiyem, te yi yertei hɨm me God werek, yi yetpim yewepyapɨrem.

6 Yi yeit menmen im yentar nɨpaa haiu man mewepiyapɨr hɨm me Krais, yi yemtewem te yi yisesim werek.

7 *Yi yisesim werek werek te God ap kaksawɨn menmen yaaim ham au. Hɨrak kewetiyem te yi yises han kɨrak werek werek, yi yemerɨr wɨ kerek Mɨtɨk kaiu Iuwe Jisas Krais pɨke kaknen kakwepyapɨr hɨrekes.

8 *Hɨrak God wen kakɨkepi ere maain wɨ Jisas Krais

* **1:2** 1Ko 6:11; Ap 9:14 * **1:3** Ro 1:7 * **1:7** Lu 17:30; 2Te 1:7; Ta 2:13 * **1:8** Fl 1:6; 1Te 3:13, 5:23

pɨke kaknen kakwepyapɨr hɨrekes te God ap kaktɨp yi
enun au yi yaain.
9 *God kehimɨtenai haiu
mɨt metike Nɨkan kɨrak Jisas
Krais hɨrak Mɨtɨk kaiu Iuwe
haiu mau han kiutɨp. God
Iuwe ik hɨrak yaaik ap te
kakmipɨn au. Hɨrak kakises
hɨm mɨrak kakɨkepi te yi
eiyu werek werek maain me
wɨ eim.

Pol keneri hɨr nenke hasini

10 *Nai yinan, hi etpi hɨm
manp hekrehɨr ke Mɨtɨk
Iuwe kaiu Jisas Krais. Yi
eikiyan han kiutɨp eiyu me
menmen yaaim me God yi
yɨrɨakem. Yi ap te yayɨnke
hasini au emɨt. Yi eikiyan
han kiutɨp eiyu me menmen
yapɨrwe yi yɨrɨakem.
11 Nai yinan, hi hetpi men-
men im hentar mɨt han nau
neit wɨnak ke mɨte Klowi hɨr
nan in netpo wɨ ham wɨ ham
yi epei yenehan yentar men-
men.
12 *Hi hemtau mɨt han ne
yi mɨt yi yatɨp, "Haiu mises
hɨm me Pol." Mɨt han ne
yi mɨt yi yatɨp, "Haiu mises
hɨm me Apolos." Mɨt han ne
yi mɨt yi yatɨp, "Haiu mises
hɨm me Sifas." Mit han yi
yatɨp, "Haiu mises hɨm me
Krais."
13 Menmen yi yɨrɨakem
hɨram meteikin Mɨtɨk Krais
hɨrak kenke pɨnak pɨnak (o
wik wik) a? Mekam, mɨt
nɨpaa hɨr epei newenkɨka hi
Pol hentar nu tentarakɨt hi
haa me yi mɨt a? Nɨpaa
mɨt nɨkri neriuwe tɨpar hɨr
nekine niuk mai hi Pol te yi
yɨre mɨt nai a? Taauye! Yi ne
Krais Jisas.
14 *Hi ap hɨkɨr mɨt yapɨrwe
ne yi mɨt au. Hi hɨkɨr Gaias
ketike Krispas keretet. Hi
han yaaik hi ap hɨkɨri yi mɨt
yapɨrwe.
15 Te yi ap eitɨp haiu mɨt
mises hɨm me Pol me wɨ
hɨrak kɨkrai keriwe tɨpar.
16 *O, hi han kaa. Hi epei
hɨkɨr mɨtɨk Stefanas ketike
mɨt na neit wɨnak kɨrak. Hi
han kaa te hi hɨkɨr neiyan o
au. Hi han kitetim au.
17 *Krais hɨrak ap keri-
uweta hi han te hi hɨkɨr
mɨt miyapɨr neriuwe tɨpar
au. Hɨrak keriuweta hi han
te hi hewepyapɨr hɨm mɨrak
yaaim. Hi ap hetpi hɨm
har ke mɨt hɨr nertei iuwe
hɨr netpim te hi hari han ki
heriuwerem te yi eiyisesim
au. Hi hɨnapen henip men-
men Krais kɨrɨakem kentar
nu tentarakɨt hɨram mɨre
menmen weinɨm te hɨram
ap mamkepi au.

Menmen Krais kɨrɨakem kentar nu tentarakɨt keteik-nai God hɨrak Iuwe

18 *Hɨr mɨt miyapɨr kerek
nanɨno nanɨkre si tatɨkneni
hɨr natɨp hɨm me Jisas hɨrak
kaa kentar nu tentarakɨt
hɨram menmen weinɨm.
Te haiu mɨt miyapɨr kerek
God kekepai ketaihis, haiu
matɨp hɨm me Krais hɨrak
kaa kentar nu tentarakɨt,
hɨram menmen iuwe God
kɨrɨakem.

* **1:9** 1Jo 1:3; 1Ko 10:13; 1Te 5:24 * **1:10** Fl 2:2 * **1:12** 1Ko 3:4; Ap 18:24-28; Jo 1:42 * **1:14** Ap 18:8; Ro 16:23 * **1:16** 1Ko 16:15 * **1:17** Mt 28:19; Jo 4:2 * **1:18** 2Ko 4:3; Ro 1:16 * **1:19** Ais 29:14

19 *Haiu mertei hɨm im
hɨram yaaim mentar nɨpaa
mɨtɨk profet kewis hɨm me
God mau tɨwei metpim mar
im:
“Hi tewen ahɨwaank han
ke mɨt kerek hɨr
newenɨpi hɨras hɨr
natɨp, ‘Haiu mertei
menmen yapɨrwe.’ Hi
ahɨwaank han ke mɨt
han kerek hɨr natip,
‘Haiu hɨras mertei
menmen yaaim.’ ”
20 *Te mɨt kerek natɨp haiu
mertei menmen yapɨrwe hɨr
ap nɨre God au. Hɨr mɨt enun
weinɨn keriyen. Mɨt kerek
nertei hɨm lo hɨr newisɨm
mau tɨwei ham hɨr ap nɨre
God au. Hɨr mɨt enun weinɨn
keriyen. Mɨt nau tɨ in ek
kerek netike mɨt han hɨr net-
pepan menmen hɨr ap nɨre
God au. Hɨr mɨt enun weinɨn
keriyen. Hɨr yapɨrwe hɨr
mɨt enun weinɨn nentar God
epei keteiknai menmen mɨt
nau tɨ hɨr nɨrɨakem nises
han kɨr God katɨp hɨram
menmen enum weinɨm.
21 *God hɨrak kertei
menmen iuwe han kitet
hɨrak kaknip mɨt nau tɨ
hɨr ap nanɨrteiyek nanri-
uwe han kɨr weinɨn taau.
Hɨrak hanhan kakɨkaap mɨt
miyapɨr han hɨr nanɨrteiyek
werek nanriuwe hɨm yaaim
im mɨt han ne tɨ natɨp
hɨram enum weinɨm, haiu
mewepyapɨrem.
22 *Mɨt miyapɨr ne Isrel
hɨr natip, “Haiu memtau
hɨm mi haiu mamisesim te
yi eiyinɨn eiteiknai menmen
yaaim te haiu mamɨrtei God
keriuweti yi yan yetpai hɨm
im.” Mɨt han ne weiwɨk
me Grik hɨr natɨp, “Haiu mɨt
keriyen haiu hanhan te yi ei-
wepyapɨr menmen yapɨrwe
te haiu emises hɨm mi.”
23 *Te haiu mɨt aposel au.
Haiu mewepyapɨr hɨm me
Krais kerek mɨt newenkekik
kau nu tentarakɨt. Te hɨm
maiu im menip mɨt ne Isrel
han enuk, hɨram menip mɨt
ne Grik hɨr natɨp hɨm im
hɨram enum weinɨm.
24 *Hɨr natɨp hɨm im
hɨram weinɨm te haiu mɨt
ne Isrel metike mɨt ne Grik
kerek God kari han kaiu,
haiu mises hɨm mɨrak, haiu
matɨp Krais keriuwe men-
men hɨrak kɨrɨakem hɨrak
keteikɨn mɨt menmen iuwe
me God, hɨrak keteiknor
hɨrak kinɨn kertei menmen
yapɨrwe.
25 *Mɨt han hɨr natɨp
hɨr nertei menmen iuwe
te hɨr natɨp menmen God
kerteiyem hɨram weinɨm.
Au, God kinɨn kertei men-
men yapɨrwe. Mɨt han
hɨr natɨp nɨre mɨt iuwe
te hɨr natɨp God hɨrak
kɨre menmen weinɨm. Au
God hɨrak wɨsenuk kɨrɨak
menmen minɨn menmen
yapɨrwe.
26 *Nai yinan, yi han ekitet
yi yɨre mekam me wɨ nɨpaa
God kari han ki yi yisesik.
Yi mɨt han yapɨrwe yi yɨre
mɨt iuwe o yi yertei menmen
mɨt nau tɨ hɨr natɨp hɨram

* **1:20** Ais 19:12, 33:18, 44:25; Jop 12:17 * **1:21** Mt 11:25 * **1:22** Mt 12:38; Ap 17:18, 32 * **1:23** Ro 9:32; 1Ko 2:14 * **1:24** Kl 2:3 * **1:25** 2Ko 13:4 * **1:26** Mt 11:25; Jo 7:48; Je 2:1-5

yaaim?
27 Au, yi niutɨp niutɨp
keriyen. God kehimɨtenai
haiu nɨrak kerek mɨt ne tɨ hɨr
natɨp haiu enun weinɨn. God
kehimɨtenai haiu mɨt weinɨn
te haiu mamrɨak mɨt ne tɨ
kerek han kitet hɨr nertei
iuwe hɨr yɨnk enuk. God
kɨrɨak menmen im te haiu
mɨt weinɨn mamrɨak mɨt ne
tɨ hɨr mɨt niuk iuwe hɨr yɨnk
enuk. God ap kehimɨteni hɨr
nɨrak.
28 God kari han ke mɨt
miyapɨr hɨr ap ne weiwɨk
iuwe hɨr nisesik. Mɨt nau
tɨ hɨr nɨnan yipɨr newɨrek
natɨp hɨr mɨt enun weinɨn,
te God kekepi keriuwe men-
men hɨrak kerekyorem hɨr
nɨrɨak mɨt kerek han kitet
hɨr ne weiwɨk iuwe, hɨr yɨnk
enuk God ap kehimɨteni hɨr
nɨrak au.
29 *God kɨrɨak menmen
im te maain ap te mɨtɨk
kei kiutɨp kakɨrp ninaan me
God hɨrak kaktɨp mɨtɨk iuwe
taau.
30 *Haiu mɨt naiu ne
Krais Jisas mentar menmen
God kerekyeiyem. God
kehimɨtanek hɨrak keteiknai
God kinɨn kertei menmen
yapɨrwe. Hɨrak kerekek
kekepai te God katɨp haiu
mɨt yaain. God kehimɨtanek
hɨrak kerekyei haiu mɨre
mɨt yaain, hɨrak kesiupenai
me menmen enum kekepai
kaktaihis mamno wit ke God.
31 *God hɨrak nepei kɨrɨak
menmen mar im te hɨm
mekre tɨwei me God mɨt pro-
fet newisɨm hɨram mamnen.
Menmen im matɨp, "Mɨt
kerek hɨr hanhan nanwenɨpi
niuk mɨr, hɨr au nanwenɨpi
niuk me God me menmen
hɨrak kerekyeiyem."

2

Pol katɨp hɨm me Krais hɨrak kaa kentar nu tentarakɨt

1 *Nai yinan, nɨpaa hi han
hɨri yi mɨt miyapɨr, hi hetpi
God hɨm mɨrak yaaim, hi
ap atɨp heriuwe hɨm me mɨt
iuwe nertei menmen iuwe
me tɨ au.
2 *Hi hekre han kai hi han
kitet hi ap te etpi menmen
ham au. Hi etpi hɨm me
Jisas Krais kerekek hɨrak kaa
kentar nu tentarakɨt kekepai
haiu mɨt.
3 *Wɨ nɨpaa hi hau
hetikewi hi ap hetpi har ke
mɨtɨk iuwe au. Hi hɨnaain
hewaank hɨm me God te hi
hepɨrpɨr.
4 *Hi hetpi hewepiyapɨr
hɨm mai, hi ap te hetpi heri-
uwe hɨm yaaim me mɨt iuwe
nertei menmen te hi hari
han ki keriuwerem au. God
Hɨmɨn Yaaik kɨrak keteikni
hɨm hi hetpiyem hɨram
yaaim. Hɨrak kɨrɨakem
keriuwe menmen iuwe
hɨrak kekepa hi hɨrɨakem me
yi mɨt miyapɨr.
5 Hɨrak kɨrɨak menmen im
te yi yertei hɨram ap hɨm
weinɨm me mɨt hɨr natɨp
hɨr iuwe keriyen au. Hɨram
menmen iuwe me God te yi
yisesim.

* **1:29** Ro 3:27; Ef 2:9 * **1:30** Jer 23:5-6; Jo 17:19; 2Ko 5:21 * **1:31** Jer 9:24; 2Ko 10:17 * **2:1** 1Ko 1:17 * **2:2** Ga 6:14 * **2:3** Ap 18:9; 2Ko 10:1 * **2:4** 1Te 1:5

God Hɨmɨm Yaaik kekepai haiu mertei menmen mɨrak

6 *Me wɨ hi hetike mɨt aposel han haiu mau nɨmɨn ke mɨt, hɨr nertei menmen me God werek werek, haiu matɨp hɨm yaaim mɨre mɨt iuwe. Hɨm mai hɨram ap hɨm me mɨt iuwe nau tɨ ik hɨr naanmɨprai haiu mɨt au. Hɨr nantike hɨm mɨr maain nanɨwaank nanɨt.

7 *Te menmen hi hetpiyem, hɨram menmen nɨpaa God kɨsawɨnem. Nɨpaa hɨrak ap kɨrɨak tɨ ketike nepni wen au, hɨrak han kitet kakɨkepai haiu mɨt haiu mamu mamtikerek mamɨt menmen mɨrak yaaim, te hi hetpim.

8 *Ap te mɨtɨk kei kiutɨp ke mɨt iuwe hɨr nau tɨ naanmɨprai haiu mɨt, hɨr nertei menmen im me God au. Hɨr nerteiyem te nɨpaa hɨr ap te nanɨt Mɨtɨk Iuwe kaiu Jisas ke wit ke God, hɨr nanwenkekik kaku nu tentarakɨt hɨrak kaki taau.

9 *Te in ek haiu mertei hɨm nɨpaa ein mɨt profet hɨr newisɨm mau tɨwei me God hɨram yaaim. Hɨram matɨp,

"God epei kɨrɨak menmen yaaim me mɨt miyapɨr kerek hanhan God hɨr nanisesik.
Menmen im mɨt miyapɨr ap nɨrem, hɨr ap nemtewem, hɨr ap han kitet hɨram mepu au."

10 *God epei keteiknai menmen im hɨrak kɨrɨakem keriuwe Hɨmɨn kɨrak Yaaik. God Hɨmɨn Yaaik kɨr menmen yapɨrwe. Hɨrak kertei menmen mau mekre han ke God Haai.

11 *Mɨtɨk keimɨn kertei menmen mɨtɨk hak han kitetim a? Au, mɨtɨk hɨrekes hɨmɨn kɨrak kerteiyem kerekek. Mar im, mɨt hɨr ap nertei menmen mekre han ke God au. God Hɨmɨn Yaaik kerekek kerteiyem kewepaiyapɨrem.

12 *God ap kewetai haiu mɨt hɨmɨn ke kertei menmen me tɨ keremem au. Hɨrak kewetai Hɨmɨn kɨrak kau ketikerek te haiu mamɨrtei menmen yaaim God epei kerekyeiyem weinɨm.

13 *Haiu matɨp menmen im God kɨrɨakem te haiu ap matɨp meriuwe hɨm mɨt ne tɨ nepei netpaiyem haiu misesim au. Haiu matɨp meriuwe hɨm God Hɨmɨn Yaaik ketpaiyem. Haiu mewepyapɨrem matɨp mɨt kerek God Hɨmɨn Yaaik kewi haiu metporem.

14 *Mɨt miyapɨr kerek God Hɨmɨn Yaaik ap te kau kekre han kɨr, hɨr hekrit hekrit neweikɨn sip newet God hɨm mɨrak nentar hɨr nepei natɨp hɨram enum weinɨm. Hɨr ap nemtau hɨm mɨrak han kitetim nentar God Hɨmɨn Yaaik ap kewi kekepi hɨr nerteiyem au.

15 *Mɨt miyapɨr kerek God Hɨmɨn Yaaik kau kekre han kɨr, hɨr nemtau han kitet menmen yapɨrwe me God.

* **2:6** Ef 4:13; Fl 3:15 * **2:7** Ro 16:25; Kl 1:26 * **2:8** Lu 23:34; Je 2:1 * **2:9** Ais 64:4 * **2:10** Mt 13:11 * **2:11** Pro 20:27 * **2:12** Jo 16:13-14 * **2:13** 1Ko 2:4 * **2:14** Jo 8:47, 14:17; 1Ko 1:23 * **2:15** 1Jo 2:20

Te mɨt han kerek God Hɨmɨn
Yaaik ap kau kekre han kɨr
hɨr ap nertei werek han ke
mɨt kerek God Hɨmɨn Yaaik
kau kekreri taau. Te hɨr
nepɨtari menmen me God.

16 *Haiu mertei hɨm im
hɨram yaaim mentar nɨpaa
mɨt profet hɨr newisɨm mau
tɨwei me God hɨram matɨp,
"Mɨtɨk kei kiutɨp ke mɨt
yapɨrwe ap kertei
menmen God han
kitetim au.
Hɨrak ap te kaktɨp God men-
men kakɨkepik kakri-
uwerem taau." Hɨm
im hɨram yaaim, te
haiu mɨt nɨrak han
kitet me menmen im
me God mar ke Krais
hɨrekes han kitetim.

3

Pol kene mɨt miyapɨr neit Korin kentar hɨr nenke hasini

1 *Nai yinan, nɨpaa hi hau
hetikewi hi ap hetpi heriuwe
hɨm hi atɨp mɨt kerek God
Hɨmɨn Yaaik kau kekre han
kɨr au. Yi yɨre nɨkerek ne
God te hi hetpi heriuwe hɨm
hi atɨp mɨt ap God Hɨmɨn
Yaaik kau kekre han kɨr hen-
tar yi yɨre nɨkerek me men-
men Krais keteikɨn mɨt em
hɨr enisesim.

2 *Menmen hi nepei het-
piyem hɨram mɨre nɨm. Hɨm
mai hɨram ap mɨre menmen
mɨt miyapɨr iuwe nanɨm
mentar han ki ap kitet hɨm
yaaim im werek werek au.
Nɨpaa ere in yi yarek yarek.

3 *Yi ap han kitet hɨm
yaaim im werek werek wen
au yentar yi yises han ki ke
nɨpaa ein. Hi hertei men-
men im hentar yi yetike ni
yinan yi hemkre menepam
menmen yenehan yenterim.
Te hi hertei yi wen yises
han ki ke nɨpaa yar ke mɨt
enun God Hɨmɨn Yaaik ap
kau kekre han kɨr au.

4 *Hi hetpi menmen im
hentar yi mɨt yenke hasini.
Mɨt han pɨnan ne yi mɨt yi
yatɨp, "Haiu mises hɨm me
Pol." Mɨt han en natɨp, "Haiu
mises hɨm me Apolos." Men-
men im meteikno yi yises
han ki ke nɨpaa ein yar ke
mɨt God Hɨmɨn Yaaik kau
kekreri au.

5 Yi yenmak yi yenke
hasini me hi hetike Apolos
a? Yi han kitet Apolos
hɨrak Mɨtɨk Iuwe kɨre Krais
a? Yi han kitet hi Pol hi
Mɨtɨk Iuwe hɨpre Krais a?
Au! Hawɨr mɨtɨkɨt weinɨkɨt
hawɨr wɨrɨak menmen war
ke God kehimɨtenai haiu
mɨt niutɨp niutɨp mɨrɨakem.
Hawɨr wɨrɨak menmen me
God, God kekepi yi yises hɨm
mɨrak keremem.

6 *Hi hinɨn han hewepyapɨr
hɨm yaaim me God har
ke mɨtɨk kamɨr rais yehes
mau ni. Maain Apolos kan
kisɨsa ketpi hɨm meiyam
me God. Menmen hɨrak
kɨrɨakem hɨram mar ke
mɨtɨk hɨrak keit tɨpar keiyɨm
ken kewenem kempep. Mar
im God hɨrak kenipem
mewo, te hɨrak kɨkaap hɨm

* **2:16** Ais 40:13; Ro 11:34 * **3:1** Jo 6:12 * **3:2** Hi 5:12-13; 1Pi 2:2 * **3:3** 1Ko 1:10-11, 11:18 * **3:4** 1Ko 1:12 * **3:6** Ap 18:4, 11, 19:1

mɨrak men mekre han ki.
7 Mɨt kerek ninɨn nan netpi
me God hɨr nar ke mɨt namɨr
rais yehes, hɨr mɨt weinɨn
keriyen. Mɨt kerek nɨkaru
nan netpi hɨm ham yaaim
hɨr nar ke mɨt newen tɨpar
nempep, hɨr mɨt weinɨn
keriyen. God kerekek hɨrak
Iuwe kentar hɨrak kenipem
hɨram mau mekre han ki
mamkepi yi yisesim werek
werek.
8 Mɨt kerek ninɨn
newepyapɨr hɨm me God hɨr
nar ke mɨt namɨr rais yehes.
Mɨt han nɨkaru newepyapɨr
hɨm me God nar ke mɨt
newen tɨpar nempep. Men-
men hɨr nɨrɨakem hɨram
mɨpɨram. Maain God kakwet
mɨt menmen miutɨp miutɨp
mamrer menmen yaaim hɨr
mɨrɨakem.
9 *Hawɨr wetike God haiu
mɨrɨak menmen miutɨp. Yi
mɨt yi yɨre ni God kamɨr rais
yehes mekrerem o yi yɨre
wɨnak hɨrak kimaak. Te yi ap
ne Apolos o hi Pol au. Yi ne
God keriyen.

Mɨtɨk kewepyapɨr hɨm me God hɨrak kɨre hɨrak kime wɨnak

10 *Hi hɨre mɨtɨk hi hertei
werek hime wɨnak mei
yapɨrwe. Wɨ nɨpaa hi
han yi mɨt, God kekepa
hi hewepyapɨr hɨm mɨrak.
Menmen hi hɨrɨakem mekre
nɨmɨn ke yi mɨt hɨram mar
ke hi hemiun teinɨk me
wɨnak. Mɨt han nepnen
netpi hɨm ham yaaim me
God hɨr nɨrɨak menmen
mar ke mɨt nime wɨnak
kentar teinɨk hi epei hekin
hei yem hamɨr. Yi mɨt
yi naanempre hɨras me
menmen yi yɨrɨakem mises
menmen hi epei hetpiyem.
11 *Hi hewepyapɨr hɨm me
Jisas krais men yi mɨt, yi
yisesik te hɨrak kerek kekepi
yisesik iuwe yar ke teinɨk
mɨkaap wɨnak mɨnanek
hɨrak kerp.
12 Hi hetpi yi mɨt kerek
yɨrɨak menmen me God.
Mɨt han ne yi mɨt yi yɨrɨak
menmen yaaim. Menmen im
hɨram mar ke yi yime wɨnak
yaaik yesɨsɨwem yeriuwe
menmen yaaim gol, silva o
nan yaaim. Mɨt han ne yi
mɨt kerek yɨrɨak menmen
me God te yi ap yɨrɨakem
werek werek yi yar ke mɨt
nime wɨnak enum yeriuwe
menmen enum mɨre nu
yipep mamɨp o hɨnaan tɨwei
o nepipe maa.
13 *Maain wɨ God skelim
haiu mɨt miyapɨr, menmen
yi yɨrɨakem me God hɨram
mamwepyapɨr hɨremes
hɨram yaaim o au enum
mar ke nepipe maa. Me wɨ
im si mamnen si mamɨtnen
mamɨm menmen mamteikɨn
menmen mar im: Mɨt hɨr
nɨrɨak menmen yaaim me
God hɨram mamu mamɨt. Si
ap te mamɨm au.
14 Menmen mɨt hɨr
nɨrɨakem me God hɨram
yaaim si ap te mamɨm
au. Maain God kakwetɨr
menmen yaaim mamrerim.
15 Te menmen mɨt hɨr
nɨrɨakem me God hɨram

* **3:9** Mt 13:3-9; Ef 2:20-22 * **3:10** 1Ko 15:10; 2Pi 3:15 * **3:11** Ais 28:16; 1Pi 2:4-6 * **3:13** 1Ko 4:5; 2Te 1:7-10

enum si tatɨm tatnepim,
God ap te kakwetɨr menmen
mamrerim taau. Hɨr nani
au, God kakɨkepi kaktorhis
nanu nantikerek kakɨr ke
mɨtɨk si taak wɨnak kɨrak
hɨrak kesiuknen ken nɨmɨn
kekotɨt mɨte nɨkerek keriyei
keri ketpaan ken witeik.

Haiu mɨt miyapɨr ne God haiu mɨre wɨnak yaaik God kau kekrerek

16 *Yi mɨt miyapɨr yi han
kaa yi yɨre wɨnak yaaik ke
God a? God Hɨmɨn Yaaik kan
kau kekre han ki.
17 Mɨt kerek hɨr nanɨwaank
wɨnak eik ke God, maain
God hɨrak kakɨwaank mɨt
in kentar wɨnak kɨrak hɨrak
yaaik. Yi hɨras yi yɨre
wɨnak kɨrak keriyen. Te
yi naanempre han ki te yi
yɨrɨak enum au, yi eiyɨnke
hasini au. Yi eikiyan eiyu
niutɨp.

Haiu ap mamwenɨpi niuk me mɨtɨk hak au.

18 Yi ap eiwises hɨras me
menmen yi han kitetim
hɨram yaaim. Mɨtɨk kei
kiutɨp kekre nɨmɨn ke yi
mɨt han kitet hɨrak mɨtɨk
iuwe, hɨrak kertei iuwe,
hɨrak ekweikɨn sip ekwet
menmen im me tɨ. Hɨrak
kakrɨak menmen im te mɨt
ne tɨ nantɨp hɨrak mɨtɨk
enuk ketaritari han ken sip.
Hɨrak kɨrɨak menmen im te
God kaktɨp mɨtɨk ik hɨrak
yaaik hɨrak iuwe.
19 *Hɨrak ekrɨak menmen
im ekɨntar menmen mɨt
ap nises God hɨr han kɨtet
hɨram menmen iuwe, God
katɨp hɨram menmen enum
weinɨm. Hɨm me God mekre
tɨwei nɨpaa mɨtɨk Jop hɨrak
kewisɨm hɨram matɨp God
kewaank mɨt kerek hɨr
han kitet hɨr iuwe, hɨrak
kewaanki keriuwe menmen
hɨr han kitet hɨram yaaim,
hɨrak kerekyorem kar ke
mɨtɨk kenep sak kekre hei
hɨrak kɨwapɨnem keriuwe
haak heneik o nu tɨwei.
20 *Mɨtɨk hak kewis hɨm
mau tɨwei me God mɨt nek-
inaak Sam, hɨrak kewis hɨm
mei matɨp: "Menmen mɨt
ne tɨ kerek ap nises God hɨr
han kitet hɨram iuwe, God
katɨp hɨram menmen enum
weinɨm."
21 Te yi ap eiwenɨpi
niuk me haiu mɨt me
menmen yaaim me God
haiu meteikniyem. Yi
eiwenɨpi God kerekek me
menmen yapɨrwe hɨrak
kakɨhimɨtanem mamkaap yi
mɨt.
22 Hi Pol, hɨrak Apolos,
hɨrak Sifas haiu metike
menmen yapɨrwe mau tɨ o
nepni, menmen mamkepi
yi yepu, o wit yaaik yaino
ein wɨ yi yayi, menmen in
ek mepu, menmen te maain
mamu, hɨram menmen
yapɨrwe God kehimɨtanem
hɨram mamkepi.
23 Yi yɨre mɨt ne Krais Jisas.
Krais Jisas keke wit ke God
kan yi mɨt kɨrɨak menmen
mɨrak, te God kakweti men-
men im menterik.

4

Mɨtɨk Iuwe God skelim mɨt

* **3:16** 1Ko 6:19; 2Ko 6:16 * **3:19** Jop 5:13 * **3:20** Sam 94:11

nɨrak nerekyɨwek wok mɨrak

1 *Yi mɨt han ekitet me
haiu mɨt mewepyapɨr hɨm
me God mar ik. Haiu mɨrɨak
menmen me Krais, haiu
naanempre menmen yaaim
God han kitetim te haiu
mewet mɨt em.
2 *Yi yapɨrwe yertei men-
men im mɨt nɨprɨakem.
Mɨtɨk Iuwe kɨnkatɨn mɨt
kerek hɨrak kertei hɨr
naanmamre menmen mɨrak
werek werek, hɨrak ke-
himɨteni hɨr nanrɨakem.
3 Mar im hi hekre han kai
ap han kitet yi mɨt ne weiwɨk
me God o mɨt han ap nises
hɨm me God yi han ekiteta
skelim hi me hi naanmɨpre
hɨm me God werek werek o
au. Hɨram menmen weinɨm.
Hi hɨre mɨtɨk kerekek, te hi
ap skelim hɨrekes taau.
4 *Hi hepɨtari nɨpaa hi han
hatɨp mɨt hɨm me God, hi
herekyi yaaim o hi han kaa
hetpi menmen. Menmen im
mekre han ki o mekre han
kai hɨram ap meteikɨn mɨt
hi herekyi menmen yaaim
keremem au. Hi han kitet
hi hɨrɨak menmen yaaim te
Mɨtɨk Iuwe God kerekek han
ekitet o skelim menmen hi
hɨrɨakem.
5 *Te yi ap skelim mɨt
miyapɨr me menmen hɨr
nɨrɨak God em au emɨt! Yi
yemerɨr ere maain Mɨtɨk
Iuwe pɨke kaknen. Me
wɨ im, hɨrak kakwepyapɨr
menmen hɨram mɨsawɨn
mekre han ke mɨt, menmen
hɨr hanhanem mekre han
kɨr hɨr nanrɨakem. Te God
kakwetɨr menmen yaaim o
menmen enum hɨr nɨrɨakem
mamrerim.

*Mɨt ne wit Korin hɨr
newenɨpi niuk mɨr han kitet
hɨr mɨt iuwe*

6 *Nai yinan, hi epei hatɨp
hɨm im me hi hetike Apolos
te yi yertei werek werek
menmen hawɨr wɨrɨakem
weteikniyem. Hɨram men-
men im: Yi ap eiweikɨn sip
eiwet hɨm me God. Yi ap han
ekitet mɨt han hɨr iuwe, yi
ap einan yipɨr eiwɨrek han
ekitet mɨt han en hɨr enun
weinɨn.
7 *Yi ap eirɨak menmen
im au emɨt! Keimɨn kerekyi
yi yinɨn mɨt han a? Taau!
God kerekek epei keweti
menmen yapɨrwe yi yisesim
yetenenim, te yi yenmak
yi yatɨp yi hɨras yɨrɨak
menmen yaaim yeriuwe
menmen mi iuwe a? Hɨram
enum emɨt!
8 *Yi mɨt miyapɨr yapɨrwe
ne Korin han kitet yi epei
yeit menmen me God werek
werek. Yi han kitet yi epei
yeit menmen God kewet mɨt
em te yi yɨre mɨt iuwe yinɨn
mɨt han, te haiu mɨt aposel
au a? Taau! Yi ap iuwe au, te
hi hanhan yi eire mɨt iuwe te
yi eikepai haiu mɨt emtikewi
te haiu yapɨrwe mamre mɨt
iuwe.
9 *Hi han kitet God hɨrak
kehimɨtenei haiu mɨt aposel
haiu emrɨak menmen mɨrak
te mɨt han kitet haiu mɨkaru.
Haiu mɨre mɨt kerek mɨt ne
gavman hɨr newisai mekre

* **4:1** Ta 1:7 * **4:2** Lu 12:42 * **4:4** Sam 143:2 * **4:5** 1Ko 3:8 * **4:6** Ro 12:3
* **4:7** Ro 12:6 * **4:8** Rev 3:17, 21 * **4:9** Ro 8:36; Hi 10:33

wɨnak enuk netpai nar ik: “Yi yɨre mɨt enun haiu mamiwep yi yayi.” Haiu mɨt aposel mɨre mɨt kerek mɨt miyapɨr nau tɨ hɨr netike mɨt ensel neit wit ke God hɨr nerp nɨrapɨrei, haiu mar ke mɨt mɨrɨak menmen me God, mɨt newep yɨnk kewewei.

10 *Mɨt han ne tɨ hɨr natɨp menmen me haiu mɨt aposel mar im: “Yi mɨt enun yi yetari menmen, yi keriyen yewepyapɨr hɨm me Krais.” Hɨr netpai hɨm mar im, te yi han kitet yi hɨras yi yaain yi ne Krais.” Hɨr netpai im, te yi han kitet yi hɨras yi yaain yentar yi ne Krais. Mɨt han ne tɨ hɨr natɨp haiu aposel haiu mɨt enun weinɨn. Hɨr netpai hɨm mar im, te yi han kitet God katɨp yi mɨt iuwe. Mɨt han ne tɨ hɨr nɨneinai nɨnan yipɨr newɨrek, te yi han kitet hɨr newenɨpi niuk mi a? taauye!

11 *Nɨpaa ere in haiu mɨt aposel mɨrɨak menmen me God haiu mepu enum. Haiu nɨnpɨ mewei ap maam tɨpar o menmen werek werek au. Haiu ap mamɨr laplap o klos mei yaaim au. Mɨt ne tɨ hɨr neit nɨpɨn newep neriuwerem nentar haiu mewepyapɨr hɨm me God. Haiu wit aurei mentar haiu men in men ein mewepyapɨr hɨm me God.

12 *Haiu mɨrɨak wok meriuwe his maiu te haiu naanmɨpre hɨras me menmen. Wɨ kerek mɨt miyapɨr nereitauwɨn, haiu ap metpor enum au. Haiu metpor menmen yaaim. Wɨ hɨr nerekyei enum, haiu mewisi hɨr nerekyeiyem ap merekyor enum au.

13 *Wɨ kerek mɨt nenei neswei hɨm, haiu metpor hɨm main main mamkepi hɨr nanises hɨm me God. Mɨt miyapɨr ne tɨ hɨr han kitet hiu mɨt aposel haiu enun mar ke menmen enum heriyai mɨt newɨrem men teipe wenut eim. Nɨpaa ere in hɨr han kitetei mar im.

Pol kitehi mɨt miyapɨr ne Korin hɨr nanises menmen hɨrak kɨrɨakem

14 Hi ap hewis tɨwei im eiyɨm hetpi yi yɨrɨak enum keremem te hi henipi yi yɨnk enuk au. Hi hewisɨm te hi hewɨrnak hekteni henteri yi yɨre nɨkerek nai hi hanhan heriuwi.

15 *Mɨt yapɨrwe hɨr nanɨnen nanɨtpi hɨm me Jisas Krais, hɨr ap nanre haairer ni au. Hi kiutɨp hɨre haai ki kerekek hentar yi yinɨn yises hɨm me God me wɨ nɨpaa hi hinɨn han hetpi hɨm yaaim me Jisas krais.

16 *Te hi hetpi hɨm manp, yi eiyises menmen hi hɨrɨakem.

17 *Hi hɨre haai ki hi han kiteti, te hi heriuwet Timoti hɨrak ken yi mɨt te hɨrak kakɨkepi yi eirɨak menmen hi epei hetpiyem. Timoti hɨrak kɨre nɨkan kai hi hanhan heriuwerek hentar

---

* **4:10** 1Ko 3:18 * **4:11** 2Ko 11:23-27 * **4:12** Ap 18:3; 1Ko 9:14-15; 2Te 3:8; Sam 109:28; Mt 5:44 * **4:13** Kra 3:45 * **4:15** Ga 4:19 * **4:16** 1Ko 11:1; Fl 3:17; 1Te 1:6 * **4:17** Ap 19:22

hi hari han kɨrak hekepik hɨrak kises hɨm me God werek. Hɨrak mɨtɨk yaaik kises hɨm mɨrak. Hɨrak pɨke kaktɨp kakɨkekyi han ki me menmen hi hisesim me wɨ kerek hi hɨrɨak menmen me God. Hi ewepyapɨr menmen im merer wit wit atɨp mɨt miyapɨr kerek nises hɨm me God hi hetporem.

18 Mɨt han ne yi mɨt hɨr han kitet hɨr mɨt iuwe te hɨr natɨp hi ap hanhani pɨke anen ari yi mɨt au. Te hɨr nari han ki neriuwe hɨm im, te yi eiweikɨn sip eiwet hɨm mai.

19 *Te hi hetpi. Mɨtɨk Iuwe God hanhan te hi anen ari yi mɨt, te menep hi anen. Hi anen te hi ap hemtau hɨm me mɨt in hɨr han kitet hɨr mɨt iuwe. Hi anen ari hɨr nɨrɨak menmen God hɨrak kekepi keriuwe menmen mɨrak o au.

20 *Haiu mertei menmen God kerekyei haiu mɨt mɨrɨakem hɨram ap me hɨm enum weinɨm weise tɨpar o mewisesik au. Hɨram menmen iuwe me God kerekek mekepai. Mar im haiu mamɨrtei hɨr nekepi o hɨr mɨt enun weise tɨpar.

21 Yi han han mekam? Yi hanhan wɨ kerek hi anen hi eiwep erekeyi enum eiyɨntar yi ap eiyises hɨm mai, o au en, yi hanhan hi anen arekeyi menmen yaaim hanhani eiyɨntar yi epei yemtau hɨm mai yi yisesim. Yi han ekitet menmen yi yɨrɨakem, yi eiweikɨn sip eiwetɨwem te maain hi anen hi han yaaik eriuwerem.

5

Hɨm me mɨtɨk keit mɨte pe haai kɨrak keit wit Korin

1 *Hi hemtau mɨt han nan in hɨr netpi nisesi nanre yi mɨt ne God ein yi yɨrɨak enum. Hɨr nɨr mɨte piutɨp pe mɨtɨk hak hɨre wɨrɨak enum wepu wetike mɨtɨk hak. Hɨr wik nɨrɨak menmen enum kerek mɨt ap nises hɨm me God hɨr nɨnapen nanisesim. Mɨtɨk iuwe kiutɨp kekre nɨmɨn ke yi mɨt epei keit mɨte ip pe haai kɨrak, hɨrak kɨwaai ketikerep hɨr neitan.

2 Te yi yenmak yi han kitet God kaktɨp yi yaain a? Taauye! Yi yɨnk enuk eiriuwe menmen im yi han ekitetik yi eikɨtek, yi eiyɨpɨr mɨtɨk ik kerek kɨrɨak menmen enum hɨrak eknopɨn eikeipni.

3 *Hi ap hepu hetikewi au, te hi han kiteti. Hi epei han kitet mekam hi arɨakem. Hi ekrehɨr ke Mɨtɨk Iuwe Jisas Krais, hi hetpi menmen hi arɨak mɨtɨk ik em, kerek kɨrɨak menmen im enum. Hi hetpi har ke hi hetikewi haiu mepu.

4 *Hi han kitet menmen im. Maain yi eirerik eiyu wit kiutɨp eiwenɨpi niuk me God, hi han kiteti wɨ yi eirerik eirɨak menmen im. Hɨram mamɨr ke hi hahu etikewi te menmen iuwe me

* **4:19** Ap 18:21 * **4:20** 1Ko 2:4 * **5:1** Lev 18:7-8; Diu 22:30, 27:20 * **5:3** Kl 2:5 * **5:4** Mt 16:19; 2Ko 13:10

Mɨtɨk Iuwe kaiu Jisas mamu
mamtikewai.
5 *Hi hetpi me wɨ im, yi
eiyɨpɨr mɨtɨk ik eknopɨn
ekɨkeipni, hɨrak kɨre hɨrak
kakno his me Seten hɨrak
kakɨwaank yɨnk kɨrak te
God kakɨkaap hɨmɨn kɨrak
kaktɨwekhis me wɨ Mɨtɨk
Iuwe Jisas pɨke kaknen.

Mɨt ne Korin nanɨpɨr mɨtɨk enuk kɨrɨak enum kaknopɨn

6 *Hɨram enum te hi han
kitet yi yaain te yi han yaaik
yewis menmen im enum
mekre nɨmɨn ke yi mɨt. Yi
han kitet menmen im. Sak
haak kerek ke wapɨk (o
kewekwaai) hɨram menmen
kike, te hɨram mamɨwaank
sak naan mɨrak mɨt ap te
nanɨm taau. Hɨr nanwɨrem
mamno mamɨkre hei mamɨt.
Yi eiwis menmen enum
mar ke mɨtɨk ik kɨrɨakem,
maain mɨt han nanisesim
nanɨwaank hɨras nanɨt.
7 *Au emit! Yi eiyipɨr
menmen enum im mekre
nɨmɨn ke yi mɨt emno.
Hɨram enum mamɨwaank
hɨmɨn ki mamɨr ke sak
haak kerek ke wapɨk (o
kewekwaai) kewep keneises
sak naan. Yi eiyipɨr menmen
enum im emno te yi eire
sak naan yaaim. Yi eirɨak
menmen im eiyɨntar yi mɨt
yaain. Yi eirɨak menmen
im eiyɨntar Krais hɨrak
kewepwar hɨrekes kewis
mɨt hɨr newenkekik kau nu
tentarakɨt kaa kɨre sipsip
kau kɨnaan te hɨrak kakɨsak
menmen enum haiu mɨt
mɨrɨakem.
8 *Te haiu emweikɨn sip
emwet menmen enum haiu
mɨrɨakem hɨram emno.
Haiu menmen im hɨram
emno te hɨram mar ke men-
men mɨt ne Juda nɨrɨakem.
Nɨpaa hɨr newɨr yis men
witeik ap newisɨm mekre
bret mɨr. Menmen im
mehimɨteni hɨr neweikɨn sip
newet menmen enum me
wɨ Pasova. Haiu mamrɨak
menmen im mamweikɨn
sip emwet menmen enum
te haiu mɨt yaain, haiu ap
mamtɨp weise tɨpar au. Hɨm
yaaim keremem.

9 *Nɨpaa hi hewisi tɨwei
ham hi hetpi yi ap eiyises
mɨt kerek hɨr netike miyapɨr
nariyanhis newenɨnem au
emɨt.
10 Hi ap hetpi einopɨn
eikeipɨn mɨt miyapɨr ne
tɨ hɨr ap nises God. Hɨr
nɨrɨak menmen mar im:
Hɨr nariyanhis newenɨnem
o hɨr hemkre menepam
me menmen, hɨr nekintɨp
menmen me mɨt han, hɨr
newenɨpi niuk me tɨpir. Au,
mɨt miyapɨr narik nepu
nerer wit wit te yi ap
yainaiwɨri ere maain yi yayi
yainaaiwɨr tɨ ik.
11 *Mɨt in taau. Hi
nɨpaa hewisi tɨwei hi hetpi
menmen im. Yi ap eiyises
mɨt kerek natɨp, “Haiu
mises hɨm me Krais,” te
yi yɨri hɨr nɨrɨak menmen
enum mar im. Hɨr netike
miyapɨr nɨrɨran o nariyan-

* **5:5** 1Ti 1:20; 1Pi 4:6 * **5:6** Ga 5:9 * **5:7** Eks 12:21; 13:7; Ais 53:7; 1Pi 1:19
* **5:8** Eks 12:16-20; Diu 16:3 * **5:9** Mt 18:17; 2Te 3:14 * **5:11** 2Te 3:6; Ta 3:10; 2Jo 10

his newenɨnem, hɨr hemkre menepam neriuwe menmen, hɨr wɨ ham nitehi tɨpir mamkepi te hɨr newenɨpi niuk mɨr, hɨr natɨp enum nesiuwe hɨm mɨt han, hɨr naam tɨpar si enum ere hɨr netaritari menmen, hɨr nekintɨp menmen me mɨt han. Hi hetpi yi ap eiwepnak eiyɨm menmen eitike mɨt nar ik mei kike au emɨt!

12-13 **Mekam? Haiu mɨt han ekitet menmen mɨt han hɨr ap ne weiwɨk me God nɨrɨakem a? Taauye! Hɨram menmen me God kerekek. Haiu au. Haiu han ekitet menmen mɨt miyapɨr kerek ne weiwɨk me God neit wit kaiu nɨrɨakem keriyen. Hɨm me God nɨpaa Moses kewisɨm mau tɨwei matɨp menmen hi epei hetpiyem. Hɨram im: "Yi eiyɨpɨr mɨtɨk enuk kekre nɨmɨn ke yi mɨt eknopɨn ekɨkeipni."

6

Mɨt kerek nises hɨm me God ap nanri nɨr yinan nanɨno kot au emɨt

1 Me wɨ kerek mɨtɨk kei kiutɨp kekre nɨmɨn ke yi mɨt hɨrak han enuk kakri kɨrak yinak tatno kot, yi yenmak yi yewisɨk hɨrak ken kesiuwe hɨm kɨrak yinak kenerek keit ninaan me mɨt ne gavman ap nises hɨm me God a? Au emɨt! Hɨrak ekinɨn ekno mɨt kerek yises hɨm me God yi eiyɨmtau hɨm mɨrak te yi han ekitetim ere werek te hɨrakɨt etkiyakɨt etu.

2 *Yi han ekitet menmen im. Haiu mɨt miyapɨr ne God, hɨrak kekepai haiu iuwe te maain haiu han ekitet (o skelim) hɨr mɨt miyapɨr kerek ninɨn naanmɨpre mɨt miyapɨr nau tɨ ik. Maain yi skelim mɨt miyapɨr nau tɨ ik, te in ek yi yertei werek yi skelim menmen kike im mekre nɨmɨn ke yi mɨt.

3 Yi han ekitet menmen im. Maain haiu skelim mɨt ensel te ik ek haiu han ekitet haiu yaain te haiu skelim menmen mekre nɨmɨn ke haiu mɨt hɨras.

4 Mɨtɨk hak han enuk keriuwe kɨrak yinak, yi yenmak te yi eiwisɨkɨt tatno tatɨrp ninaan me mɨt yi yertei hɨr enun ap ne weiwɨk me God tesɨwor hɨm a? Au emɨt.

5 Hi hewis hɨm tokim mekre tɨwei ik ken yi mɨt miyapɨr te yi yɨnk enuk yeriuwerem. Mekam! Ap te mɨtɨk kei kiutɨp kekre nɨmɨn ke yi mɨt hɨrak ap te han ekitet menmen yaaim werek werek kakɨkepi yi eikiyan eiyu eiyɨt au a?

6 Mar im au. Mɨt han nekre nɨmɨn ke yi mɨt hɨr han enuk nari nɨr yinan nises hɨm me God hɨr neri nen nanɨrp ninaan me mɨt ap nises God au neswor hɨm, te hɨr nankepi nankiyan nanɨt.

7 *Menmen im yi yɨrɨakem hɨram minɨni meriwaank han ki. Yi yetike ni yinan yesiuwehan hɨm, te yi ap eikiyan eiyu han kiutɨp au. Ni yinan hɨr nerekyi enu te

* **5:12-13** Mk 4:11 * **5:12-13** Diu 13:5, 17:7, 22:24 * **6:2** Rev 3:21 * **6:7** Mt 5:39; 1Te 5:15; 1Pi 3:9

yi eino kot au emɨt. Me wɨ ni yinan hɨr nekintɨp menmen mi, yi ap eino kot au emɨt!

8 Te yi ap yɨrɨak menmen im au. Yi yerekyor enum yesɨwor hɨm. Yi yɨrɨak menmen ham enum im yi yekintɨp menmen me ni yinan kerek hɨr netikewi yi yises hɨm me God.

9 *Yi han ekitet menmen im. Mɨt miyapɨr kerek enun ap te nanɨno wit kerek God naanmɨpre mɨt miyapɨr yaain taau. Yi ap han ekitet mɨt enun nanɨno nanu nantike God au a? Yi han ekitet hɨr enun nanɨno wit kɨrak te yi yemipɨn hɨras me menmen im. Mɨt kerek netike miyapɨr nɨrɨran, o newenɨpi niuk me tɨpir, o nɨwaai netike miyapɨr ne mɨt han, o mɨt kerek nɨwaai netike mɨt han hɨr nɨrɨak enum ap te nanu nanɨt wit kerek God naanmɨpre mɨt miyapɨr yaain taau!

10 Mɨt miyapɨr kerek han kitet nankintɨp menmen me mɨt han o hemkre menepam menmen mɨr o hekrit hekrit naam tɨpar si enum ere hɨr netaritari menmen, o hɨr natɨp enum nesiuwe mɨt han hɨm weinɨm o hɨr nari menmen me mɨt miyapɨr han, hɨr mɨt nar ik ap te nanɨno nanu wit kerek God naanmɨpre mɨt miyapɨr yaain en taau!

11 *Mɨt han nekre nɨmɨn ke yi mɨt nɨpaa yi yɨprɨak menmen enum mar im te God Hɨmɨn Yaaik kesak menmen enum mekre han ki, kehimɨteni yi mɨt nɨrak, hɨrak katɨp yi yaain yentar yi yises hɨm me Mɨtɨk Iuwe Jisas Krais, yi nɨrak.

Yi yɨrɨak menmen yaaim yeriuwe yɨnk ki te mɨt nanwenɨpi niuk me God nenterim

12 *Yi yatɨp menmen yapɨrwe kerek God ap katɨp haiu mɨt ap mamrɨakem au, hɨram yaaim, te hi hatɨp menmen ham im ap te mamkepai haiu mamu werek au. Yi yatɨp menmen im hɨram yaaim haiu mɨrɨakem. Te hi hetpi hi ap te arɨak menmen ham im au emɨt hentar hi hɨnapen menmen im hɨram mamri han kai te hi hanhanem wɨsenum han kai kakɨnke kakɨnterim.

13 *Yi yatɨp God kɨrɨak menmen te haiu mamɨm. God kewetai tu te haiu emɨm menmen keremem. Te yi ap han ekitet menmen o tu ki hɨram iuwe au. Hɨram menmen weinɨm! Maain God kaknip menmen metike yɨnk kaiu hɨram mamu mamɨt. God kɨrɨak yɨnk kaiu te haiu mamtike mɨt miyapɨr han ap emrɨakan menmen enum au emɨt. Haiu emrɨak menmen me Mɨtɨk Iuwe emwenɨpi niuk mɨrak emriuwe menmen haiu mɨrɨakem meriuwe yɨnk kaiu. Mɨtɨk Iuwe Krais, hɨrak hanhan kakɨkepai kaku kakɨkre han kaiu.

14 *Mɨtɨk Iuwe Jisas kaa te God pɨke kɨkɨak. Maain haiu mami, God pɨke kakɨkekyei

* **6:9** Ga 5:19-21; Ef 5:5; Rev 22:15 * **6:11** Ta 3:3-7 * **6:12** 1Ko 10:23 * **6:13** 1Te 4:3-5 * **6:14** Ro 8:11; 1Ko 15:20; 2Ko 4:14

haiu mɨt yɨnk kaiu keriuwe menmen mɨrak iuwe.

15 *Yi han ekitet menmen im. Yɨnk kaiu hɨrak pɨnak pɨnak ke yɨnk ke Krais. Yi han kitet hɨrak yaaik te haiu meit yɨnk kaiu hɨrak ke Krais, haiu mamno mamɨt mɨte enu rumaa haiu mamɨtan a? Taauye!

16 *Yi han ekitet menmen im. Mɨtɨk hɨrak keit mɨte enu wori mɨt his wewenem hɨrak ketikerep hɨr nɨre yɨnk kiutɨp. Kekre tɨwei mɨt newisɨm God katɨp me mɨt hɨr netike miyapɨr hɨr neitan. Hɨrak katɨp, "Hɨr wik nɨre yɨnk kiutɨp."

17 *Te mɨt miyapɨr kerek nises Mɨtɨk Iuwe Krais, hɨr han kɨr kiutɨp ketikerek.

18 Yi einopɨn eikeipɨn menmen enum mɨt netike miyapɨr hɨr nɨrɨakem, hɨr nariyanhis keriyen neweɨnem nɨwaai yeno miutɨp. Menmen enum ham mɨt miyapɨr hɨr nɨrɨakem, hɨram ap mamɨwaank yɨnk kɨr au. Te mɨt miyapɨr kerek nariyanhis newenɨnem, hɨr nanɨwaank hɨras.

19 *Yi han ekitet yɨnk ki hɨrak kɨre wɨnak God kehimɨtanek hɨrak kɨrak yaaik, Hɨmɨn kɨrak Yaaik kerek hɨrak keweteiyek, hɨrak kau kekrerek. Yɨnk ki hɨrak ap ke yi mɨt keriyen au.

20 *Hɨrak yɨnk ke God kentar hɨrak epei kesiuwe Nɨkan kɨrak kaa kentar nu tentarakɨt kekepai haiu mɨt kaktaihis. Te haiu emwenɨpi God emriuwe menmen haiu mɨrɨakem emɨntar menmen im iuwe hɨrak kerekyaiyem kekepai keriuwerem.

7

Hɨm me mɨt nantike miyapɨr nanɨtano

1 In ek hi hewisi hɨm me menmen nɨpaa yi yewis tɨwei yi yitauhiyem. Yi yatɨp hɨram yaaim mɨt ap neit miyapɨr o au?

2 Te hi hanhan yi mɨt niutɨp niutɨp yeit miyapɨr ni nereri, yi miyapɨr niutɨp eiyɨt mɨkan ni nereri. Hi etpi menmen im hentar mɨt miyapɨr nerer wit wit hɨr nisesan nɨrɨran, te hi hɨnapen yi han ekitet eirɨak menmen hɨr nisesim au emɨt!

3 Mɨtɨk keit mɨte pɨrak hɨrak ekwisiye hɨr enyawan enwaai yeno miutɨp. Mɨte nepei weit mɨtɨk kɨre hɨre euwisɨk hɨr enyawan enwaai yeno miutɨp.

4 Hi hatɨp menmen im hentar mɨte hɨre ap naanmɨpre yɨnk kɨre weinɨk au. Mɨtɨk kɨre naanmɨprewek. Mɨtɨk hɨrak ap naanmɨpre yɨnk kɨrak weinɨk au. Mɨte pɨrak kerepep naanmɨprewek.

5 Mɨtɨk o mɨte hɨr ap nɨrɨran nanyawan nanwaai yeno miutɨp au emɨt! Hɨram yaaim hɨr ap nanyawan me wɨ mei kike au hɨr natɨpan nar ik: "Hawɨr ap wiyawan me wɨ meiyam kike au

* **6:15** Ro 12:5; Ef 5:30 * **6:16** Jen 2:24; Mt 19:5 * **6:17** Jo 17:21-23; Ro 8:9-11; Ga 2:20 * **6:19** 1Ko 3:16 * **6:20** 1Ko 7:23; 1Pi 1:18-19; Fl 1:20

te hawɨr witehi God me menmen.” Maain hɨr nitehi God me menmen im epei au, hɨr hanhan pɨke enyawan te Seten ap kakri han kɨr te hɨr nanɨno nanriyanhis nanwenɨnem nantike mɨt miyapɨr han.

6 Hɨm im hi hetpiyem, hi ap hetpi God katɨp yi mɨt niutɨp niutɨp eitike miyapɨr eiyɨtan au. Hi hetpi han ki yi eiyisesim.

7 *Hi hanhan mɨt miyapɨr hɨr nanu weinɨm nanɨr ke hi hau weinɨm im, te God epei kerekyei haiu mɨt han in han ein. God kɨrɨak me han hɨr hanhan nanɨt miyapɨr. God kerekyei haiu mɨt han au haiu mamu weinɨn.

8 Hi hatɨp mɨt miyapɨr kerek ap neitan au, o miyapɨr kerek mɨkan nɨr epei naa. Hɨram yaaim te yi yayu weinɨm yayɨr ke hi hepu weinɨm im.

9 *Yi ap te yewenɨn han ki yi hanhan eiwaai eitike mɨt o miyapɨr han, hɨram yaaim te yi yayɨtan. Hɨram enum te yi yayu weinɨm te yi hanhan eiwaai eitike mɨt miyapɨr han. Eim em au enum emɨt!

10 *Hi hetpi yi mɨt miyapɨr kerek epei yeitan hi hetpi hɨm iuwe yi miyapɨr ap einaaipɨs mɨkan ni. Hi kerekek hetpi hɨm im au. Mɨtɨk Iuwe ketpo te hi hetpiyem.

11 Miyapɨr kerek nɨnaipɨs mɨkan nɨr hɨr ap te nanɨt mɨt han au emɨt, o au en hɨr pɨke enɨno enɨt mɨkan nɨr keriyen. Yi mɨt ap te yainaaiwɨr miyapɨr ni.

12 Hi hɨrekes hetpi yi mɨt miyapɨr hanhan menmen im. Mɨtɨk Iuwe Krais ketpewem au. Hi hɨrekes han kitetim. Mɨtɨk kerek kises hɨm me God hɨrak epei keit mɨte kerek ap wises hɨm me God, hɨre hanhanek hɨre wen wau wetikerek, hɨrak ap te kakneiniye kaknaiwɨrep taau. Au, hɨrak ekwisiye hɨre ewu eutikerek.

13 Mɨte kerek wises hɨm me God epei weit mɨtɨk kerek ap kises hɨm me God, hɨrak hanhan wen kau ketikerep, hɨre ap waunaiwɨrek au emɨt!

14 Hɨre ap wauneinɨk waunaiwɨrek wawɨntar God epei katɨp mɨtɨk ik ap kises hɨm me Krais, hɨrak kehimɨtanek kentar mɨte pɨrak hɨre wises hɨm me Krais werek werek. Mɨtɨk ap kaknaain mɨte pɨrak kaknaiwɨrep kakɨntar God katɨp mɨte hap hɨre ap wises hɨm me Krais, hɨrak kehimɨtanep wentar mɨtɨk kɨre hɨrak kises hɨm me Krais werek werek. Hɨm im hɨram yaaim te nɨkerek ni God katɨp hɨr yaain. Hɨm im hɨram enum memipɨn hi hetpiyem te God kaktɨp nɨkerek ni hɨr enun nɨre nɨkerek ne mɨt miyapɨr ap nises hɨm me Krais. Te hɨm im hɨram yaaim, God katɨp hɨr yaain.

15 *Mɨt o miyapɨr ap nises hɨm me Krais, hɨr hanhan nanɨnaaiwɨr mɨt o miyapɨr nɨr kerek nises hɨm me Krais, hɨr ap te nenipi hɨr nanu

* **7:7** Mt 19:12 * **7:9** 1Ti 5:14 * **7:10** Mt 5:32, 19:9 * **7:15** Ro 14:19

nantikeri au emɨt! Yi eiwisi
hɨr nanɨnaiwɨi. Mɨte kerek
wises hɨm me Krais, mɨtɨk
kɨre kɨnapen kaku kaktik-
erep, hɨre ap te wauri han ke
mɨtɨk kɨre kaku kaktikerep
au emɨt! Mɨtɨk kerek kises
hɨm me Krais mɨte pɨrak
wɨnapen wawu wautikerek
ap te kakri han kɨre te hɨre
wawu wautikerek au emɨt.
God kehimɨtenai haiu mɨt
miyapɨr nɨrak te haiu emises
menmen yaaim emtike mɨt
miyapɨr han emkiyan emu
emɨt.
16 *Mɨte hap hɨre wepɨtari
menmen im. Hɨre wautike
mɨtɨk kɨre ap kises hɨm me
Krais hɨr wen nekiyan nau
hɨre wauri han kɨrak werek
te hɨrak kakises hɨm me
Krais o au. Mɨtɨk hak hɨrak
kepɨtari menmen im. Hɨrak
kaktike mɨte pɨrak kerek ap
wises hɨm me Krais, hɨr wen
nankiyan nanu, hɨrak kakri
han kɨre te hɨre wawises
hɨm me Krais o au. Te yi
han ekitet werek werek men-
men God hanhan yi eiyis-
esim eirɨakem.

*Haiu emu emises menmen
haiu mɨrɨakem me wɨ nɨpaa
God kehimɨtenai haiu mɨt
miyapɨr nɨrak*

17 *Hi hetpi hɨm miutɨp
im. Yi mɨt miyapɨr niutɨp
niutɨp eiyu eiyises menmen
kerek Mɨtɨk Iuwe Krais
kehimɨtaniyem. Yi eiyisesik
eiyu eiyɨr ke nɨpaa wɨ hɨrak
kari han ki yi yisesik. Hi
hatɨp mɨt miyapɨr kerek
nerer wit wit hɨr nises God
hi hetpor har ik.

18 Mɨt kerek nɨpaa God kari
han kɨr hɨr nises hɨm mɨrak,
hɨr mɨt han epei nerekir yɨnk
kɨr, hɨr ap te nanɨsak men-
men im meteikɨn mɨt hɨr
ne weiwɨk me Isrel au emɨt.
Mar im mɨt kerek nɨpaa God
kari han kɨr hɨr nises hɨm
mɨrak, hɨr mɨt ap nerekir
yɨnk kɨr, hɨr ap hanhan nan-
wis mɨt nanrekir yɨnk kɨr te
hɨr nanre mɨt ne weiwɨk me
Isrel au emɨt.
19 *Menmen im me mɨt
hɨr nerekir yɨnk ki, hɨram
menmen weinɨm. Mɨt hɨr
ap nerekir yɨnk ki hɨram
menmen weinɨn. Hɨram ap
mamkepi te God kaktɨp yi
yaain au. Menmen iuwe
hɨram menmen im: Yi eiyu
eiyises hɨm kerek God ketpi
yi eiyisesim.
20 Mɨt hɨr enu enɨr ke
nɨpaa wɨ God kari han kɨr
hɨr nises hɨm mɨrak.
21 Yi ap hanhan eiriuwe
menmen im: Nɨpaa God kari
han ki yi yɨrɨak menmen
me mɨtɨk hak yi yeit pewek
mererim au, yi yɨre slev,
hɨram menmen weinɨm. Yi
han enuk yeriuwe menmen
im au. Te maain hɨr nan-
wisi yi yainaiwɨri yi yayu
weinɨm, yi eino han yaaik
eiyu eiriuwerem.
22 *Mɨtɨk kerek hɨrak slev
kɨrɨak menmen me mɨtɨk
iuwe kerek naanmɨpɨrɨwek
hɨrak ap kakɨt pewek
mererim au, me wɨ God
kari han kɨrak hɨrak kises
hɨm me Krais, hɨrak kɨre
mɨtɨk yaaik keit pewek me
Mɨtɨk Iuwe God. Mɨtɨk

* **7:16** 1Pi 3:1 * **7:17** 1Ko 7:20, 24 * **7:19** Ro 2:25; Ga 5:6, 6:15 * **7:22** Fm 16; Ef 6:6; 1Pi 2:16

kerek kepu yaaik ap mɨtɨk
hak naanmɨprewek, me wɨ
God kari han kɨrak hɨrak
kises hɨm me Krais, hɨrak
kɨre mɨtɨk ke Mɨtɨk Iuwe
God, hɨrak kakrɨak menmen
mɨrak weinɨm.
23 Jisas kaa hemkre
mewen. Me menmen im
God epei kewɨr menmen
wɨsenum te pɨke ketihis yi
mɨt. Te yi ap eiwis mɨt hɨr
nanmitipɨn nanriuwe hɨm
mɨr nanri han ki te yi eiyises
han kɨr au emɨt!
24 Tɨs, nai yinan haiu wen
mamtike God mamu han
kiutɨp, haiu wen mepu mar
ke haiu mepu me wɨ nɨpaa
God kari han kaiu haiu
misesik.

Hɨm me miyapɨr hɨr ap neit mɨkan hɨr netike miyapɨr mɨkan nɨr epei naa

25 *In ek hi ewisi hɨm me
miyapɨr hɨr ap neit mɨkan.
Hi ewisiyem entar yi nɨpaa
yitauhiyem. Mɨtɨk Iuwe
Krais ketpo hɨm hi etpiyem
au, te hi hetpi han kai me
menmen im. God epei han-
hana kerekyo yaaim kekepa
hi han kitet menmen werek
werek. Te yi eiyises hɨm mai
hɨram yaaim.
26 Hi han kitet menmen im.
Hɨram yaaim te mɨt miyapɨr
nanu weinɨm nanɨntar hɨm
im em mɨt enun ne tɨ
nerekyei menmen enum.
27 Yi mɨt miyapɨr kerek
epei yeitan, yi ap eipɨr mɨkan
o miyapɨr ni nɨpaa yi yetor.
Yi mɨt yau weinɨm o yi
miyapɨr yau weinɨm, yi ap
yaitike mɨt o miyapɨr han yi
ap yaiyɨtan au emɨt!
28 *Yi mɨt o miyapɨr yi yei-
tan, yi yɨrɨak menmen enum
au. Te hi hetpi menmen
im hentar mɨt nerekyi enum
hɨram mamɨwaank yi mɨt
miyapɨr kerek epei yeitan.
Hi han han menmen enum
im mamnen mamiwep au, te
yi yayu weinɨm.
29 *Nai yinan, hɨr o as me
hɨm im hi hewisiyem hɨram
mar im. Wɨ kerek God ke-
himɨtenai haiu mɨt mamu
tɨ ik hɨram menep epei au.
Yi han ekitet menmen im,
yi eirɨak menmen me God
iuwe. In ere maain mɨt epei
neit miyapɨr kerek nɨrɨak
menmen me God nanrɨakem
wɨsenum nanɨr ke mɨt kerek
ap neit miyapɨr.
30 Mɨt miyapɨr kerek
nɨrɨak menmen me God,
hɨr nɨkɨt me menmen, hɨr
enweikɨn enre mɨt miyapɨr
kerek ap nɨkɨt menmen. Mɨt
miyapɨr kerek hɨr han yaaik
enweikɨn enre mɨt miyapɨr
han enuk. Mɨt miyapɨr
kerek netenen menmen
yapɨrwe enweikɨn enɨr ke
mɨt miyapɨr ap netenen
menmen.
31 *Mɨt miyapɨr kerek neit
menmen me tɨ ik hɨr ap han-
han iuwe neriuwerem nen-
tar menmen me tɨ ik maain
hɨram mamɨwaank mamɨt.
32 Hi hanhan yi han kitet
mar im: Yi ap han ekitet
menmen me tɨ yapɨrwe te
yi han kaa menmen me God
au emɨt! Mɨt kerek ap neit
miyapɨr hɨr hanhan nanrɨak

* **7:25** 1Ti 1:12-13 * **7:28** Lu 21:23 * **7:29** Ro 13:11 * **7:31** 1Jo 2:17

menmen me God keremem.
Hɨr hanhan nanrɨak God han
yaaik kakriuweri.
33 Mɨt kerek hɨr neit
miyapɨr, hɨr han kitet
menmen me tɨ hɨr nanrɨak
miyapɨr nɨr han yaaik
nanriuwerem.
34 Mɨt nar ik hɨr han kitet
menmen wik. Hɨr hanhan
nanrɨak miyapɨr han yaaik
nanriuweri. Miyapɨr ap neit
mɨkan o miyapɨr nɨhan hɨr
hanhan nanrɨak menmen
me Mɨtɨk Iuwe. Hɨr hanhan
yɨnk kɨr ketike hɨmɨn kɨr
hɨrak yaaik kakrɨak men-
men me God keremem. Te
miyapɨr kerek epei neit mɨt
hɨr hanhan nanrɨak mɨt nɨr
han yaaik nanriuweri. Te hɨr
hanhan neriuwe menmen
me tɨ ik.
35 Hi ap hetpi menmen
im te hi heremir menmen
yi yɨrɨakem au. Hi het-
piyem hɨram mamkepi yi
eirɨak menmen yaaim eiyis-
esim werek werek, te men-
men me tɨ ap te mamri han
ki iuwe me wɨ yi yɨrɨak Mɨtɨk
Iuwe menmen mɨrak.
36 Mɨtɨk kerek ketike mɨte
hɨr nehimɨteni nanɨtan,
hɨrak yɨnk enuk kentar hɨrak
hanhan kakwaai kaktikerep,
hɨrak kaktɨwe hɨr nanɨtan.
Hɨr ap nanrɨak menmen
enum nanɨntar hɨr nanɨtan
au. Hɨram yaaim.
37 Mɨtɨk kiutɨp kerek mɨtɨk
hak ap kari han kɨrak te
hɨrak hɨrekes kewenɨn han
kɨrak ke menmen im, hɨrak
han kitet ap hanhan kakwaai
kaktike mɨte, hɨrak kɨnapen
kaktike mɨte hɨr nanɨtan,
hɨram yaaim.
38 Tɨs, mɨt kerek neit
miyapɨr hɨr neitan, hɨr
nɨrɨak menmen yaaim. Te
mɨt kerek newenɨn han kɨr
ap nanɨt miyapɨr, hɨr ninɨni
nɨrɨak yaaim iuwe.
39 *Miyapɨr netike mɨt nɨr
hɨr nekiyan nau neit me wɨ
mɨt hɨr nau tɨ ik. Maain
mɨtɨk ke mɨte hɨrak kaki,
hɨram werek te hɨre pɨke
wawɨt mɨtɨk hak. Hɨre
wawɨt mɨtɨk hak kerek kises
hɨm me Mɨtɨk Iuwe Krais ek.
Mɨtɨk keiyak taau.
40 Te hi han kitet menmen
im. Mɨte mɨtɨk kɨre epei
kaa, hɨre wawu weiniye hɨre
han yaaik wawu. God Hɨmɨn
Yaaik kɨrak hɨrak ketpo men-
men im.

8

Hɨm me menmen mɨt newepwarem newet tɨpir em

1 *In ek hi ewisi hɨm
me menmen kerek mɨt ne
tɨ ap nises God newep-
warem newet tɨpir em. Hi
hewisiyem hentar yi nɨpaa
yitauhiyem. Hi hertei yi
yatɨp menmen im: “Haiu
mertei menmen yapɨrwe.”
Hi hatɨp hɨm im: Menmen
haiu merteiyem weinɨm
hɨram merekyei haiu menke
perkenum o paan tokik, te
haiu han tewenɨnan hɨram
mamkepai te haiu yaain
emɨr ke Krais.
2 *Mɨt miyapɨr yapɨrwe hɨr
han kitet hɨr nertei men-
men iuwe, te God kaktɨp hɨr
enun ap han kitet menmen o
nertei menmen mɨrak werek
werek wen au.

* **7:39** Ro 7:2-3 * **8:1** Ap 15:29 * **8:2** Ga 6:3 * **8:3** Ga 4:9

3 *Te mɨt miyapɨr hɨr
han tewenɨn God hɨrak
kaktɨp hɨrak kakɨrtei hɨr mɨt
miyapɨr nɨrak.

4 *Te hi hetpi hɨm im me
menmen haiu mamɨm kerek
nɨpaa mɨt hɨr newepwarem
newet tɨpir em. Haiu mertei
hɨm im yi yetpim hɨram
yaaim. Haiu mertei nu mɨt
nimaam newis ninaan mau
teinɨk newisɨm merp hankiu
eik, hɨram mekrehɨr ke tɨpir,
te hɨram mɨre God taau. God
kiutɨp kerekek hɨrak kepu.

5 Menmen yapɨrwe mau
nepni metike tɨ te mɨt ap
nises hɨm me God hɨr natɨp
menmen im hɨram mɨre
God. God yapɨrwe netike
mɨt iuwe yapɨrwe nar ek
hɨr nepu, te haiu mɨt mertei
menmen im.

6 *God kiutɨp kerekek
hɨrak Haai kaiu hɨrak
kepu. Hɨrak as o hɨr ke
menmen yapɨrwe, haiu
mau tɨ te emisesik. Mɨtɨk
Iuwe kiutɨp kerekek kepu.
Hɨrak niuk mɨrak Jisas Krais.
Nɨpaa hɨrak kɨrɨak menmen
yapɨrwe meit nepni, men-
men mau tɨ. Hɨrak kerekyei
haiu meit Hɨmɨn Yaaik kɨrak
hɨrak kekepai haiu mepu.

7 Te mɨt han kerek nises
hɨm me God hɨr nepɨtari
ninaan mau teinɨk hɨram
weinɨm. Hɨr han kitet
hɨram mepu me wɨ hɨr naam
menmen kerek nɨpaa mɨt
nen newepwarem newet
tɨpir em, hɨr han kitet hɨr
naam hɨram mar ke hɨr hɨras
newepwarem newet tɨpir
em. Te hɨr han kitet God
kaktɨp hɨr nɨrɨak enum.

8 *God ap han kitet haiu
mamɨm menmen hɨr mɨt
newepwarem newet tɨpir
em o haiu ap mamɨm. Au
hɨram menmen weinɨm.
Menmen haiu mamɨm ap
te mamrɨak God han kitet
haiu mɨt miyapɨr enun au.
Menmen haiu ap mamɨm
ap te mamrɨak God han
kitet haiu mɨt miyapɨr yaain
au. Menmen haiu mamɨm
hɨram menmen weinɨm.

9 *Hɨram menmen weinɨm
te yi naanmamre hɨras me
menmen yi yayɨm te yi ap
einip mɨt kerek ap nises
hɨm me Krais werek werek
wen au, hɨr nanɨwaank
hɨras. Hɨr nanɨr menmen
yi yaam te hɨr yɨnk enuk.
Mar im yi yayɨwaank men-
men me Krais hɨr nisesim
nanɨnterim.

10 Hi hetpi menmen im
hentar maain mɨtɨk hak
hɨrak kaknen kakrit ti hau
hankiu haam menmen kerek
mɨt han epei newepwarem
newet tɨpir em, hɨrak ap
kertei ti han kitet menmen
im hɨram weinɨm. Hɨrak
han kitet ninaan mau teinɨk
hɨram tɨpir. Hɨrak kakrit
ti haam menmen te hɨrak
han kitet hɨram werek hɨrak
kakɨm. Te hɨrak kakɨwaank
hɨm me Krais hɨrak kisesim.

11 *Ti haam menmen im
hentar ti hertei ninaan
mau teinɨk hɨram menmen
weinɨm. Te mɨtɨk hak ap
kerteiyem au, hɨrak kakɨm
menmen hɨrak kakɨwaank
menmen me Krais hɨrak

* **8:4** 1Ko 10:19; Ga 4:8; Diu 4:35, 39, 6:4 * **8:6** Mal 2:10; 1Ko 12:5-6; Ef 4:5-6; Jo 1:3 * **8:8** Ro 14:17 * **8:9** Ro 14:13-15; Ga 5:13 * **8:11** Ro 14:15, 20

kisesim kakɨntar menmen me Krais hɨrak kisesim kakɨntar menmen im hɨrak kaam.
12 Mar im yi epei yɨrɨak Krais menmen enum yentar yi yɨrɨak han ke ni yinan hɨr han kɨr kakɨwaank me menmen yaaim me Krais hɨr nisesim nentar menmen im yi yaam.
13 *Tɨs, hi han kitet menmen kerek hi haam hɨram mamrɨak kai yinak hɨrak kakɨwaank han kɨrak ke menmen yaaim me Krais hɨrak kisesim, hi maain ap te hahɨm menmen im meiyam taau. Hi hɨnapen arɨak kai yinak kakɨwaank han kɨrak kakɨnterim.

9

Pol han yaaik hɨrak nɨpaa ap kari pewek mei me mɨt ne Korin me menmen hɨrak kerekyorem

1 *Hɨm meiyam ap te mamwena me menmen hi hɨrɨakem me God taau. Hi mɨtɨk aposel kerekek, hi epei hɨr Mɨtɨk Iuwe kaiu Jisas Krais. Yi mɨt yises hɨm me Krais yentar menmen me Mɨtɨk Iuwe Krais hi herekyiyem.
2 *Mɨt han hɨr ap han kitet hi aposel hɨram menmen weinɨm. Yi mɨt ne Korin han kitet hi aposel hentar menmen hi hɨrɨakem meteikniyem. Yi hɨras yertei hɨm me Krais te menmen im meteikni Mɨtɨk Iuwe kehimɨtena hi hɨre mɨtɨk aposel kɨrak.
3 Mɨt kerek hɨr natɨp hi Pol hi ap hɨre aposel hi hewenɨnor hɨm, hi hetpor hɨm kerek hi epei hewisiyem.
4 *Hi han kai hi ehɨt menmen me yi mɨt miyapɨr te hi ahɨm me menmen hi herekyiyem entar hi aposel. Menmen im enum a?
5 *Hi ap heit mɨte au, te hi hanhan hahɨt pei hɨre wises hɨm me Krais hɨre wautikewa waunen wauri a? Mɨtɨk Pita ketike aposel han netike Jisas Krais kikrek nɨrak hɨr nɨrɨakem mar im, te hɨram yaaim hi hises han kai hi arɨakem. Hɨram yaaim werek te hi hitihi yi naanempraw̆r me menmen w̆ haw̆r waunen wauri o au a? Hɨram yaaim ye!
6 Mekam! Yi han kitet hi hetike Banabas haw̆r wik keretet waurɨak menmen naanempre hɨrekses me menmen haw̆r waw̆m me w̆ haw̆r wetpi hɨm yaaim me Krais, te aposel han en au a? Taau!
7 Mɨt kerek hɨr nɨre soldia ne ami hɨr ap naanmɨre hɨras me menmen au. Mɨtɨk iuwe kɨr kewetɨrem. Mɨt ap namɨr ni te mɨt han nanɨtpor nanɨrik, "Yi eimɨr menmen me ni te yi ap te yayɨm menmen taau." Auye! Mɨt kerek namɨr ni hɨr hɨras nanɨm menmen. Mɨt han au. Mɨt naanmɨpre sipsip hɨr nanɨm nɨm me sipsip. Ap te mɨt han nanɨnen nanɨtpor au emɨt. Hɨr ap te nanises menmen mar im

* **8:13** Ro 14:21 * **9:1** Ap 22:17-18, 26:16; 1Ko 15:8 * **9:2** 2Ko 3:2-3 * **9:4** Lu 10:8; 1Ko 9:13-14 * **9:5** Jo 1:42

au. Te hi hetpi. Hɨram yaaim hawɨr wik witihi te yi naanempraw ɨr me menmen me wɨ hawɨr wau wetikewi waukepi.

8 Menmen im hɨr netpiyem hɨram hɨm mɨt keriyen nertei hɨram yaaim au. Hɨm me God mau tɨwei nɨpaa mɨt newisɨm hɨram matɨp mar im.

9 *Nɨpaa Moses kewis hɨm mau tɨwei hɨram matɨp: "Yi ap yaiyepet hɨm ke bulmakau kerek kentɨrer rais haas kewenem te hɨrak ap kakɨm ham pɨnam au emɨt!" God ap han kitet bulmakau keremem me wɨ hɨrak katɨp Moses im.

10 *Au, hɨrak katɨp hɨm im mamkepai haiu mɨt mamtike bulmakau. Moses kewis hɨm im te haiu mɨt yapɨrwe mamɨrtei menmen im: Mɨtɨk kerek kewen tɨ kakmɨr menmen ketike mɨtɨk kerek kewen rais haas, hɨrakɨt wik tatɨt pewek mamrer menmen me hɨrakɨt tatrɨakem.

11 *Menmen im hɨram ap enum te mɨt kerek namɨr ni o mɨt hɨr newen rais, hɨr nanɨm meiyam pɨnam. Mar im hɨram ap enum te hawɨr wawitihi yi eiwetawɨr menmen mamkaap yɨnk kawɨr yentar hawɨr epei wetpi hɨm yaaim me Krais mamkaap hɨmɨn ki.

12 *Hɨram yaaim mɨt han kerek nekepi neriuwe menmen nanɨt menmen naanempre yɨnk kɨr keriuwerem, te hɨram yaaim iuwe hawɨr ewɨt menmen. Hawɨr mɨtɨkɨt iuwe winɨni!

Te nɨpaa ere in hawɨr wik ap weit menmen me yi mɨt au. Hawɨr wau enum nɨnpɨ mewewɨr te hawɨr ap wari han ki enum te yi yɨnapen yemtau hɨm yaaim me Jisas Krais au.

13 *Yi han ekitet menmen im. Mɨt pris ne Isrel kerek nɨrɨak menmen neit wɨnak ke God mɨt newisi hɨr naam menmen pɨnam mɨt newisɨm mekre wɨnak eik nanwet God em. Mɨt pris kerek neit menmen me mɨt newisɨm mau kɨnaan newepwar God em, hɨr naam ham pɨnam.

14 *Mar im, Mɨtɨk Iuwe God katɨp mɨt kerek newepyapɨr hɨm yaaim me Krais, hɨr nanɨt menmen me mɨt hɨr nemtau hɨm yaaim im te hɨr naanempre yɨnk kɨr ekrerim.

15 *Hɨrak yaaik hi aposel hitihi me menmen, te nɨpaa hi ap hitihi me menmen au. In ek hi ap hewisi tɨwei ik te hi itihi yi naanmamrau me menmen taau. Hi nɨnpɨ meiyo wɨsenum ere hi hahi te hi hɨnapen ehɨt menmen me his me mɨtɨk kiutɨp. Hi etɨwem, te hi ap atɨp hi hewepyapɨr hɨm me God ap heit pewek mererim au.

16 *Hi ap han yaaik heriuwe hɨrekes hentar hi hatɨp mɨt miyapɨr hɨm yaaim me Krais keremem au.

* **9:9** Diu 25:4; 1Ti 5:18 * **9:10** 2Ti 2:6 * **9:11** Ro 15:27 * **9:12** Ap 20:34-35; 2Ko 11:9; 1Ko 13:7 * **9:13** Nam 18:8, 31; Diu 18:1-3 * **9:14** Mt 10:10; Lu 10:7; Ga 6:6 * **9:15** Ap 18:3 * **9:16** Jer 10:9

Mɨtɨk Iuwe Krais kehimɨtena
hi hewepyapɨrem. Hi ap
hewepyapɨrem te han kai
enuk keriuwe hɨrekes, hi
heweikɨn sip ewet menmen
Mɨtɨk Iuwe ketpewem hi
hɨrɨakem.
17 *Hi hɨrekes han kitet hi
ano ewepyapɨr hɨm yaaim
me Krais te hi ehɨt pewek
o menmen yaaim emrerim.
Te hi hɨrekes ap han kekrit
te hi hɨrɨak menmen im au.
Hi kerekek hises menmen
nɨpaa God kehimɨtena hi
arɨakem te hi ap ehɨt pewek
o menmen emrerim au emɨt!
Hi hɨrɨakem weinɨm.
18 Hi heit mekam yaaim me
hi hewepyapɨr hɨm yaaim
me Krais a? Hi heit menmen
im. Wɨ kerek hi hen ein hen
ein hewepyapɨr hɨm yaaim
me Krais, hi han yaaik hatɨp
mɨt miyapɨr em weinɨm.
Hi ap hari menmen mɨr
mererim au, mar ke hɨm me
God hɨram matɨp hi han kai
ehisesim.

Pol Katɨp hɨrak kɨre wok mɨtɨk ke mɨt miyapɨr yapɨrwe

19 *Hi hepu weinɨm mɨt
han ap ninɨna naanmamrau
au. Hi naanempre hɨrekes
me menmen. Te hi heweikɨn
hɨre wok mɨtɨk ke mɨt
yapɨrwe te hi hari han kɨr
yapɨrwe te hɨr nanises hɨm
yaaim me Krais.
20 *Wɨ kerek hi hau nɨmɨn
ke mɨt miyapɨr ne Juda, hi
hies hɨm lo me Moses te hi
ari han ke mɨt en, hɨr nanises
hɨm me Krais. Hi han kitet
hɨm me Moses mau tɨwei
hɨram weinɨm ap te mamri
han kai. Te wɨ hi hau hetike
mɨt ne Juda, hi hisesim te hi
ari han kɨr hɨr ap enises hɨm
me Moses meiyam au. Hi
ehises hɨm yaaim me Krais
keremem.
21 *Hi ap heweikɨn sip
hewet hɨm nɨpaa God kewet
Moses em au. Hi hises
hɨm me Krais kerekek. Te
wɨ kerek hi hau hetike mɨt
miyapɨr neiyan ap nises hɨm
me Moses, hi ap hises hɨm
me Moses au. Hi hɨrɨak men-
men im te hi ari han kɨr hɨr
nanises hɨm yaaim me Krais.
22 *Wɨ kerek hi hau hekre
nɨmɨn ke mɨt miyapɨr hɨr
ap nises God werek werek,
hi ap hɨrɨak menmen mam-
nipi hɨr han enuk neriuwa.
Au, hi hises menmen hɨr han
kitet hɨram yaaim te hi ari
han kɨr hɨr nanises hɨm me
Krais werek werek. Me wɨ
yapɨrwe hi hau hekre nɨmɨn
ke mɨt yapɨrwe nerer wit
wit, hi hises menmen hɨr han
kitet hɨram yaaim te hi ari
han kɨr hɨr nanises hɨm me
Krais.
23 Menmen im yapɨrwe
hi hɨrɨakem, hi hɨrɨakem
mamkaap mɨt miyapɨr nises
hɨm yaaim me Krais te hi
atikeri haiu mamɨt menmen
yaaim God kakwetaiyem.

Haiu emises God emɨr ke mɨt nesiuknen resis hɨr nanɨt menmen

24 *Yi han kitet menmen
im. Mɨt yapɨrwe nesiuk-
nen te mɨtɨk kiutip kerekek
kinɨni hɨrak kakɨt menmen.
Mar im yi yises hɨm me Krais

* **9:17** 1Ko 4:1 * **9:19** Mt 20:26-27 * **9:20** Ap 21:20-26 * **9:21** Ga 2:3 * **9:22** 2Ko 11:29; Ro 11:14 * **9:24** Fl 3:14; 2Ti 4:7-8

werek werek yar ke mɨtɨk
kiutɨp hɨrak kesiuknen kinɨn
mɨt han, te yi yayɨt menmen
yaaim God kakwetiyem.

25 *Mɨt yapɨrwe kerek
hanhan nansiukɨn nanɨt
menmen, hɨr nesiuknen
yapɨrwe hekrit hekrit te
yɨnk kɨr hɨrak manpenuk.
Hɨr nɨrɨak menmen im
te hɨr naninɨn mɨt han
nanɨt menmen kerek mɨt
iuwe nanwet mɨtɨk kerek
kinɨni hɨr nanwetɨwekem.
Haiu mamrɨak menmen
iuwe emises hɨm me God
te haiu mamɨt menmen
mɨrak yaaim. Menmen
God kakweteiyem hɨram
ap te mamɨwaank mamɨr
ke menmen me tɨ mɨt
nesiuknen hɨr netɨwem au.

26 Te hi hɨre mɨtɨk ke-
siuknen in kesiuknen ein
au. Hi hɨre mɨtɨk kesiuk-
nen kakinɨn kakiun mak. Hi
har ke mɨtɨk kerek kewɨr his
weinɨm kenep nɨme au. Hi
har ke mɨtɨk kerek kewɨr
his kenep mɨtɨk kepan kɨrak
ek hɨrak kinɨnek. Mar im
hi hɨrɨak menmen me God
werek werek, hi naanempre
hɨrekes me menmen hi his-
esim.

27 *Hi hɨre mɨtɨk hɨrak
kɨrɨak menmen ere yɨnk
kɨrak hemkre hemkre
weinɨk siuwan makɨp
wɨsenum. Hi hewenɨn han
kai ke menmen enum hi
hanhanem, te maain wɨ hi
hatɨp mɨt miyapɨr hɨm me
God epei au, hɨrak Mɨtɨk
Iuwe ap kakɨtpo hi au enuk
ap ehɨt menmen yaaim
mɨrak taau.

10

Yi naanmamre hɨras te yi ap eirɨak menmen enum

1 *Nai yinan hi hanhan
yi eiyɨrtei markeik God
kɨkaap maamrer naiu. Wɨ
nɨpaa maamrer naiu nises
Moses neit yaank tenhaan
weinɨk enuk menmen auri,
God keriuwet napɨ kau
nepni naanmɨpror keteiknor
yayiwe. Me wɨ im hɨrak
kɨkaap mɨt miyapɨr yapɨrwe
hɨr nen nerekir wan mɨt
nenewek niuk mɨrak Wan
Ninɨk, hɨr ap kei kiutɨp kaa
au.
2 Menmen maamrer naiu
nɨrɨakem napɨ kau nepni
kɨwapɨn yɨnk kɨr, hɨr nerekir
wan mɨt nenewek Wan
Ninɨk, hɨram merekyor hɨr
mɨt miyapɨr ne Moses, hɨr
nisesik nar ke in mɨt newis
mɨt han nɨkɨri neriuwe tɨpar
neteikɨn hɨr ne Mɨtɨk Iuwe
Krais hɨrak naanmɨpror.

3 *Hɨr yapɨrwe naam men-
men hɨr nenewem "mana"
kerek God kewetɨrem meke
wit kɨrak man, hɨram
mekepi manpenun.

4 *Hɨr yapɨrwe naam tɨpar
miutɨp kerek God Hɨmɨn
Yaaik kewetɨrem meke
nan man, hɨram mekepi
manpenun. Hɨr naam tɨpar
meke nan man, kerek God
Hɨmɨn Yaaik kewetɨrem,
hɨrak kau ketikeri neit wit
kerek mɨt ap nei newi au.
Nan ik hɨrak Hɨmɨn ke Krais,
hɨrak kɨkaap hɨmɨn kɨr, kar
ke tɨpar meke nan hɨr naam
mɨkaap yɨnk kɨr.

* **9:25** 2Ti 2:4-5; Je 1:12; 1Pi 5:4 * **9:27** Ro 8:13, 13:14 * **10:1** Eks 13:21-22, 14:22-29 * **10:3** Eks 16:35 * **10:4** Eks 17:6; Nam 20:11

5 *God kɨkaap hɨr mɨt
yapɨrwe te hɨrak han yaaik
keriuwe menmen mɨt han
niutɨp niutɨp keriyen nekre
nɨmɨn ke hɨr mɨt hɨr yapɨrwe
nɨrɨakem a? Taauye! God
kanɨp kenepi te herwe yɨnk
kɨr kɨwaai kerer wit wit me
wit mɨt ap newi.
6 *God kɨrɨak menmen im
epei man meteiknai haiu
ap hanhan emrɨak menmen
enum emɨr ke hɨr nɨrɨakem.
7 *Haiu ap emwenɨpi niuk
me tɨpir mamɨr ke mɨt han
nekre nɨmɨn ke hɨr maamrer
naiu en hɨr nɨrɨakem. Hɨm
me God mau tɨwei Moses
kewisɨm hɨram matɨp mar
im: “Mɨt miyapɨr en nau
yeno naam menmen. Hɨr
naam menmen epei au, hɨr
nekrit nɨrɨre nɨrɨak tɨpir hɨr
nisesik hɨrak han yaaik keri-
uweri.”
8 *Haiu mɨt miyapɨr ap
emrɨakan emisesan emɨr
ke nɨpaa mɨt miyapɨr han
nekre nɨmɨn ke hɨr mɨt hɨr
nɨrɨakem. God han enuk
keriuweri hɨrak kanɨp te mɨt
miyapɨr han nar ke 23,000
mɨt hɨr naa ne wɨ miutɨp.
9 *Haiu ap te mamri han
ke Mɨtɨk Iuwe God ere hɨrak
han enuk keriuwai mamɨr
ke mɨt miyapɨr han nekre
nɨmɨn ke hɨr mɨt en hɨr
nɨrɨakem. God han enuk
keriuweri te hɨrak keriuwet
manpen (o yenmik) kanɨp
hɨr naa.
10 *Haiu ap te mamne God
mamɨr ke mɨt miyapɨr han
nekre nɨmɨn ke hɨr mɨt en
hɨr nɨrɨakem. Hɨr nenerek
me menmen te God keriuwet
mɨtɨk ensel hɨrak kan kanɨp
hɨr naa.
11 *Nɨpaa menmen im
yapɨrwe epei man menep
maamrer naiu mekepi hɨr
nertei God han enuk keriuwe
menmen hɨr nisesim. Maain
mɨt newisɨm mau tɨwei
mamkepai haiu mɨt miyapɨr
in. Hɨram meteiknai haiu
mɨt miyapɨr kerek mau tɨ
me wɨ im menep Krais pɨke
kaknen, haiu naanempre
hɨras te haiu ap mamises
menmen enum kerek nɨpaa
hɨr maamrer naiu hɨr
nɨrɨakem.
12 Te yi mɨt miyapɨr kerek
han kitet yi yinɨn maamrer
ni yi yises hɨm me Krais
werek werek, yi naanmamre
hɨras te menmen ap mamri
han ki yi yairɨak menmen
enum.
13 *Menmen yapɨrwe epei
man mari han ki te yi
yayises menmen enum, yi
ap han ekitet hɨram man
mari han ke yi mɨt keriyen
au. Hɨram epei man mari
han ke mɨt miyapɨr yapɨrwe
nerer wit wit. God hɨrak
yaaik kakɨkepi ap kakwis
menmen enum mamnen
mamri han ki maminɨni au.
Menmen enum mamnen han
ki te hɨrak kakɨkepi te yi
eiyinɨnem eiyu.

Haiu ap emises hɨm me God mamtike hɨm me tɨpir au emɨt-God kerekek

* **10:5** Nam 14:26-30; Hi 3:17; Ju 5 * **10:6** 1Ko 10:11; Nam 11:4, 34 * **10:7** Eks 32:6 * **10:8** Nam 25:1-9 * **10:9** Nam 21:5-6 * **10:10** Nam 16:41-49; Hi 3:11, 17 * **10:11** 1Ko 10:6; 1Pi 4:7 * **10:13** 1Ko 1:9 * **10:14** 1Jo 5:21

14 *Nai yinan yaain, yi eiweikɨn sip eiwet tɨpir te yi ap
eiwenɨpi niuk mɨr au emɨt
eiyɨntar God kakɨkepi naan-
mampri.
15 Hi hetpi hɨm im men yi
mɨt miyapɨr kerek yi yertei
menmen im werek werek. Yi
han ekitet menmen kerek hi
hetpiyem.
16 *Wɨ kerek haiu mitehi
God me tɨpar me komunion
mekre kap haiu mamɨm,
haiu meteikɨn haiu metike
Krais mau han kiutɨp
me hemkre mɨrak nɨpaa
mewen. Niu o bret kerek
haiu mewenem mamɨm
meteikɨn haiu metike Krais
mau han kiutɨp me yɨnk
kɨrak wɨ nɨpaa hɨrak kaa
kentar nu tentarakɨt.
17 *Haiu mɨt haiu mɨre
yapɨrwe, te haiu maam niu
o bret miutɨp. Haiu maam
niu o bret miutɨp te hɨram
meteikɨn haiu yapɨrwe mɨre
yɨnk kiutɨp ke Krais.
18 *Yi han kitet mɨt miyapɨr
ne Isrel. Mɨt miyapɨr kerek
naam menmen kerek mɨt
pris nesenkekim newisɨm
mentar kɨnaan namɨp,
hɨram meteikɨn hɨr netike
God nau han kiutɨp me
kɨnaan im.
19 *Mekam? Menmen im
yi han kitet hi atɨp men-
men mɨt ne tɨ newepwarem
newet tɨpir rem hɨram men-
men iuwe a? Taauye!
20 *Menmen mɨt ap nises
God hɨr newepwarem
newisɨm mau kɨnaan, hɨr
newet tɨpir. God au. Te hi
hɨnapen yi yaam menmen
mɨt newepwarem newet
tɨpir rem au emɨt! Yi yɨrɨak
menmen im meteikɨn yi
yetike herwe yi yau han
kiutɨp.
21 *Yi ap yayɨm tɨpar
mamɨkre kap mehimɨtan
Krais hemkre mɨrak mewen
mamtike tɨpir mamɨkre kap
kerek mɨt newepwarem
newet tɨpir rem. Yi ap yayɨm
niu o bret kerek mehimɨtan
yɨnk ke Krais wɨ nɨpaa hɨrak
kaa kentar nu tentarakɨt
mamtike samiyak mɨt namɨp
nesiyem newet tɨpir rem.
Menmen im hɨram enum
emɨt!
22 *Yi eirɨak menmen im
te yi eirɨak Mɨtɨk Iuwe God
han enuk kakɨrwi kakiwep.
Hɨrak Iuwe haiu au enun
weinɨn. Hɨrak kakiwep ap te
yi eiyinɨnek taau.

Haiu emwenɨpi niuk me God emriuwe menmen haiu mɨrɨakem

23 *Yi yatɨp yarik, “Men-
men yapɨrwe haiu mɨrɨakem
hɨram yaaim.” Te hi hetpi
menmen yapɨrwe im ap te
mamkepai haiu mises God
werek werek au. Hɨram
ap mamkepei han kaiu
hɨrak kaku tokik kakises
God werek werek au. Hɨm
keremem mamkepai, te yi
han ekitet werek werek
menmen yi eiyisesim.
24 *Yi ap han ekitet men-
men mi keremem te yi eiyu
werek. Au, yi han ekitet

* **10:16** Mt 26:26-28 * **10:17** Ro 12:5; Ef 4:16 * **10:18** Lev 7:6 * **10:19** 1Ko 8:4 * **10:20** Diu 32:17; Rev 9:20 * **10:21** 2Ko 6:15-16 * **10:22** Diu 32:21 * **10:23** 1Ko 6:12 * **10:24** Ro 15:2

menmen mi metike menmen
me mɨt han yi eikepi naan-
mamror hɨr enu werek.
25 *Yi ap einapen eino eiyɨt
samiyak kerek mau maket.
Yi ap eiyitorhiyem nɨpaa mɨt
newepwarem o au, te han ki
ap yɨnk enuk kakriuwerem.
26 *Nɨpaa mɨt newis hɨm
mau tɨwei me God hɨram
mau Sam, hɨram matɨp
mar im: "Tɨ im hɨram
me God metike menmen
yapɨrwe mewim." Te haiu
mamɨm menmen yapɨrwe
God kɨrɨakem.
27 *Mɨt han kerek ap nises
hɨm me God hɨr nanitihi
yi einen wɨnak kɨr eitikeri
yayɨm menmen, yi ap han
ekitet eiyitorhi me menmen
hɨr newetiyem mɨt newep-
warem newet tɨpir rem au
emɨt! Yi eikintɨp eiyɨm te
han ki kaku werek me men-
men im.
28 *Te yi eiyu eitike mɨtɨk
hak hɨrak ketpi kar ik:
"Nɨpaa mɨt newepwar men-
men im newet tɨpir rem, yi
ap eiyɨm menmen im emɨt,
te yi eikaap han ke mɨtɨk
kerek ketpiyem.
29 Hi hatɨp me han kɨrak
kerekek. Han ki au. Han
kɨrak ap kertei menmen me
Krais werek werek au. Yi
ap eiyɨm menmen hɨrak ket-
piyem. Yi han kitet yar ik:
"Haiu menmak haiu ap te
mamɨm menmen mamɨntar
mɨtɨk ap kises hɨm me Krais
werek werek a?
30 *Hi hatɨp God hɨrak
yaaik kentar menmen im hi
ahɨm te nenmak mɨt hɨr
nantɨp hi enuk me menmen
hi haam a?"
31 *Te hi hetpi menmen
im. Menmen yi eiyɨm, tɨpar
samiyak o menmen ham
o menmen yi yɨrɨakem, yi
yɨrɨakem te mɨt miyapɨr
nanwenɨpi God nanɨnterim.
32 *Yi mɨt miyapɨr ap
yairɨak menmen mamnip
mɨt miyapɨr ne weiwɨk
me Isrel o ne weiwɨk me
Grik o mɨt miyapɨr han ne
weiwɨk me God hɨr han enuk
neriuweri au emɨt!
33 *Hi hɨrekes hɨrɨak
menmen im yaaim hi het-
piyem. Hi hɨrɨak menmen
mamkaap mɨt miyapɨr
yapɨrwe han kɨr. Hi ap
hɨrɨak menmen han kitet
hɨram mamkaap han kai
kerekek taau. Hi hɨrɨak
menmen mamkaap han ke
mɨt miyapɨr yapɨrwe te God
kakɨsak menmen enum hɨr
nɨrɨakem kaktorhis.

11

1 *Yi mɨt miyapɨr eiyises
menmen hi hɨrɨakem har
ke hi hises menmen Krais
kɨrɨakem.

*Hɨm me miyapɨr nan-
wapɨn menmen mamu paan
kɨr nanɨt wɨnak ke God*

2 Hi hatɨp yi yaain yentar
hekrit hekrit yi han kitet
menmen yapɨrwe hi het-
piyem yi yisesim.
3 *Te hi hanhan yi yertei
menmen im. Mɨtɨk ke mɨte

* **10:25** 1Ko 8:1-13 * **10:26** Sam 24:1 * **10:27** Lu 10:8 * **10:28** 1Ko 8:7
* **10:30** 1Ti 4:4 * **10:31** Kl 3:17 * **10:32** Ro 14:13 * **10:33** 1Ko 9:20-22
* **11:1** 1Ko 4:16 * **11:3** Jen 3:16; Ef 5:23; 1Ko 3:23

hɨrak naanmɨprewe, Krais
hɨrak naanmɨpre mɨtɨk, God
naanmɨpre Krais.
4 Mɨt kerek nɨwapɨn
menmen mau paan kɨr hɨr
newepyapɨr hɨm me God o
nitehi God menmen, tapɨn
metɨtor paan kɨr.
5 Miyapɨr kerek ap nemiun
menmen mamu paan kɨr hɨr
natɨp miyapɨr han hɨm me
God o hɨr nitehi God men-
men, hɨr tapɨn metɨtor mar
ke mɨte hɨre nɨmk mau paan
hɨr nimɨwerek.
6 Miyapɨr nɨnapen nan-
miun menmen mamwapɨn
paan kɨr, hɨr mɨt enimɨwe
paan kɨre nanteiknɨwe hɨre
wɨrɨak menmen enum.
Hekrit hekrit miyapɨr en-
miun menmen mamwapɨn
paan kɨr te hɨr ap tapɨn
metɨtor paan.
7 *Mɨt ap nanwapɨn
menmen mau paan kɨr
nanwepyapɨr hɨm me
God o nitehi God men-
men nentar haiu mɨt
mehimɨtan God hɨrak kɨre
mekak naanmɨpre menmen
yapɨrwe. Te miyapɨr hɨr au.
Hɨr nehimɨtanei haiu mɨt
haiu niuk maiu iuwe.
8 *God ap kɨrɨak yɨnk ke
mɨtɨk Adam ke yɨnk ke mɨte
Iv au. God kɨrɨak yɨnk
ke mɨte Iv keriuwe menmen
kekre yɨnk ke mɨtɨk Adam.
9 *God ap kɨrɨak mɨtɨk
Adam te kakɨkaap mɨte Iv au.
God kɨrɨak mɨte Iv waukaap
mɨtɨk kɨre Adam.
10 Te, hɨram yaaim te
miyapɨr nanmiun menmen
mamu paan kɨr. Menmen
im mamteikɨn mɨt hɨr ninɨn
miyapɨr naanempror me
wɨ hɨr nau wɨnak ke God
newenɨpi niuk me God hɨr
enrɨak menmen im nanɨntar
mɨt ensel kerek hɨr nɨsawɨn
nɨri, hɨr han yaaik natɨp
menmen im hɨram yaaim.
11 Miyapɨr nanɨmtau hɨm
me mɨt nɨr te haiu mɨt
miyapɨr kerek haiu ne Mɨtɨk
Iuwe Krais, haiu mɨre niutɨp
te haiu emkaapan mamu
werek werek.
12 Haiu emkaapan mamu
werek werek mamɨntar
nɨpaa God kɨnɨn kɨrɨak mɨte
Iv keriuwe menmen kekre
yɨnk ke mɨtɨk Adam. Nɨpaa
ein ere in miyerer nine
nɨkerek hɨram hɨrakɨt. Men-
men im meteiknai haiu mɨt
miyapɨr emkaapan. Men-
men yapɨrwe me tɨ metike
haiu mɨt God kɨrɨakem,
te hɨrak Haai ke menmen
yapɨrwe.
13 Yi hɨras han kitet men-
men im. Miyapɨr hɨr nitehi
God menmen, hɨr ap ne-
miun menmen mau paan kɨr,
hɨram yaaim o au enum a?
Hɨram enum ye!
14 Haiu mɨt miyapɨr
in mertei menmen im.
Mɨtɨk paan kɨrak nokik
kar ke miyapɨr hɨrak tapɨn
metɨtɨwek kenterim.
15 Te miyapɨr ap tapɨn
metɨtor au. Paan kɨr nokik
kentar God epei kewetɨr
paan te hɨrak kakwapɨn
paan hesnu kɨr.
16 Mɨt han hɨr hanhan
nantikewai mamɨtpepan me
menmen im, hi hetpor hɨm

* **11:7** Jen 1:26-27; Je 3:9 * **11:8** Je 2:21-23; 1Ti 2:13 * **11:9** Jen 2:18

mar im. Haiu mɨt aposel
ap mamwis mɨt miyapɨr hɨr
enises menmen ham au. Mɨt
miyapɨr nerer wit wit ne
weiwɨk me God hɨr ap enises
menmen ham au. Menmen
hi epei hetpim keremem.

Mɨt miyapɨr ne wit Korin
hɨr newaank hɨras me men-
men me Komunion

17 Hi ap ewenɨpi niuk me
yi mɨt me menmen im hi in
ek etpiyem hentar menmen
enum yi yɨrɨakem hɨram
minɨn menmen yaaim yi
yɨrɨakem me wɨ kerek yi
yererik yewenɨpi niuk me
God.
18 *Menmen hi hinɨn het-
piyem hɨram im. Hi nepei
hemtau mɨt han natɨp yi mɨt
miyapɨr en yi ap yekiyan yau
niutɨp au. Yi yenke hasini
me wɨ yi yewenɨpi niuk me
God. Hi hemtewem te hi
han kitet hɨm pɨnam hɨr net-
pewem hɨram yaaim.
19 *Menmen im me yi
mɨt eiyɨnke hasini hɨram
mamnen te mamteikɨn mɨt
miyapɨr han neimɨn ne yi
mɨt hɨr nises God werek
werek a? Taauye!
20 Te menmen yi yaam wɨ
kerek yi yererik yewenɨpi
niuk me God yeriuwerem,
yi ap yaam menmen han
tewenɨn menmen Mɨtɨk
Iuwe Krais kɨrɨakem taau.
21 Yi mɨt miyapɨr niutɨp
niutɨp ap te yi yemerɨran
au. Yi yinɨn yeit menmen
yi yayɨm te maain mɨt han
nɨkaru nan, hɨr nɨnpɨ maan.
Yi mɨt han yinɨn yaam men-
men yi yenepim ere tu iuwe,
yi yaam tɨpar si enum ere
yetaritari yeit.
22 *Yi ap yayu wɨnak ki te
yi yinɨn yayɨm menmen au
a? Yi wɨnak ki keperp yi
yayɨm yayɨt ein te yi au! Yi
yan wit kerek yi yererik yi
han kitet mɨt miyapɨr han ne
Krais hɨr weinɨn te yi yaam
menmen yeunɨm yerekyi (o
yeriki) hɨr mɨt ap netenen
menmen hɨr yɨnk enuk ner-
iuwerem. Yi han kitet hi etpi
mekam me menmen im a? Yi
han kitet hi ewenɨpi niuk mi
me menmen im a? Taau!

Mɨtɨk Iuwe Jisas kewet mɨt
disaipel nɨrak Komunion
(Mt 26:26-29; Mk 14:22-
25; Lu 20:14-20)

23 Hi ap hetpi yi yaain
hentar nɨpaa hi hemtau hɨm
me Mɨtɨk Iuwe Krais, te hi
epei hetpiyem hɨram hɨm
im: Mɨtɨk Iuwe Jisas keit
niu o bret ketenenim ke
wɨtaan kerek mɨtɨk Judas
kewepyapɨrek kesiuwerek
ken his me mɨt enun.
24 Hɨrak keit niu o bret,
hɨrak kitehi God katɨp hɨrak
yaaik kentar hɨrak epei
kewetɨwekem, te hɨrak
kewepim kewet mɨt nɨrak
em ketpor kar ik: “Menmen
im mehimɨtan yɨnk kai hi
hahi akepi yi mɨt. Maain
yi wen eirɨakem eiyɨm
menmen im eiyɨr ke hi
hɨrɨakem ehɨm han ekitet
menmen in ek hi arekyiyem.

* **11:18** 1Ko 1:10-12, 3:3 * **11:19** Diu 13:3; 1Jo 2:19 * **11:22** Je 2:5-6 * **11:25** Eks 24:6-8; Sek 9:11; Hi 8:8-13

25 *Mar ke hɨrak kewetɨr
niu o bret epei au, hɨra
keit tɨpar wain mekre
kap hɨrak ketpor kar ik:
“Tɨpar wain im mekre kap
hɨram mehimɨtan hɨm ham
yaaim me God kewetiyem
mamkepi hi anipem hɨram
mamɨkrit emriuwe hemkre
mai mamwen. Yi yayɨm
eirɨak menmen im han ekitet
menmen hi arekyiyem.”
26 Te maain wɨ kerek yi
yayɨk niu o bret ketike tɨpar
mekre kap yayɨr ke hɨrak
kɨrɨakem, yi yehimɨtan Krais
kaa kakɨkepai haiu mɨt ere
hɨrak pɨke kaknen.

Mɨt kerek newaank Komunion, hɨr nɨrɨak menmen enum

27 *Mɨt miyapɨr han ne
yi mɨt kerek hɨr naak bret
o naam tɨpar mekre kap
kerek mehimɨtan menmen
Mɨtɨk Iuwe Krais kɨrɨakem,
te hɨr ap han ekitet men-
men im werek werek, God
katɨp hɨr nɨrɨak enum nenip
hemkre metike yɨnk ke Krais
hɨram mɨre menmen (enum)
weinɨm.
28 *Te mɨt miyapɨr enin-
han ekitet menmen im
werek werek mekre han
kɨr enɨpɨr menmen enum
te maain hɨr nanɨk niu o
bret ketike tɨpar mekre kap
nehimɨtan menmen Mɨtɨk
Iuwe kɨrɨakem.
29 Hɨr nanin-
nanrɨak
menmen im nanɨntar mɨt
miyapɨr kerek ap han kitet
menmen mekre han kɨr
werek werek, hɨr han
kitet menmen Mɨtɨk Iuwe
kɨrɨakem hɨram weinɨm, hɨr
nanɨk niu o bret ketike tɨpar
mekre kap te God han enuk
kakriuweri kaknɨp.
30 Mɨt miyapɨr yapɨrwe ne
yi mɨt yi yɨnap ap manpe-
nun au, mɨt han ne yi mɨt
epei naa nentar hɨr netikewi
yaam niu metike tɨpar mekre
kap te yi ap yinɨn han kitet
menmen werek werek au.
31 Haiu eminɨn han kitet
menmen werek werek te
maain mamɨm menmen
me niu o bret metike tɨpar
mekre kap, God ap han enuk
kakriuweri kakiwep taau.
32 *God han kitet men-
men haiu mɨrɨakem, hɨrak
kakwep haiu mɨt mamɨr ke
haai kenep nɨkan kekepik
kakɨmtau hɨm mɨrak kakri-
uwerem. Hɨrak kɨrɨak
menmen im te maain haiu
mamɨpɨr menmen enum
mekre han kaiu ap te mami
mamtike mɨt miyapɨr kerek
nises menmen me tɨ.
33 Te nai yinan, yi yererik
yayɨm menmen yi eimerɨr
mɨt han nanin-
nanɨnen
te yi yayɨm menmen miutɨp
han kakitet menmen Mɨtɨk
Iuwe kerekyaiyem.
34 Mɨt han ne yi mɨt kerek
yi nɨnpɨ miwei, yi yayin-
yayɨm menmen yayɨt wɨnak
ki. Te maain yi eitike mɨt
han einen eiyu eirerik eiyɨm
menmen te God ap han enuk
kakiwep me menmen yi
yɨrɨakem. Maain hi anen ari,
te hɨm nɨpaa yi yitauhiyem,
hi hetpiyem me menmen im.

12

Hɨm me menmen yaaim

* **11:27** Hi 10:29 * **11:28** Mt 26:22; 2Ko 13:5 * **11:32** Hi 12:5-6

God Hɨmɨn Yaaik kewetai haiu mɨt em

1 Nai yinan, hi hanhan yi
eiyɨrtei werek werek men-
men God Hɨmɨn Yaaik kewe-
taiyem (kerek nɨpaa yi yewis
tɨwei yitauhiyem.)

2 *Yi yertei nɨpaa yi ap
yises hɨm me Krais wen au,
Seten kari han ki te yi yises
han ki, yi yen yewenɨpi niuk
me tɨpir kerek mɨt newis ni-
naan mau teinɨk. Te hɨram
ap mamɨtpi hɨm taau.

3 *Nɨpaa Seten kari han
ki te in ek hi hanhan yi
eiyɨrtei menmen im werek
werek. Mɨt miyapɨr kerek
God Hɨmɨn Yaaik kari han
kɨr te hɨr newepyapɨr hɨm
ham natɨp nar ke profet,
hɨr ap te nantɨp Jisas hɨrak
enuk. Mɨt miyapɨr kerek God
Hɨmɨn Yaaik ap kakri han
kɨr, hɨr ap te nanwepyapɨr
hɨm mɨrak nantɨp Jisas hɨrak
Mɨtɨk Iuwe au.

4 *God ketenen menmen
ham mɨrak yapɨrwe me haiu
mɨt, te God Hɨmɨn Yaaik
kiutɨp kerekek hɨrak kak-
weteiyem.

5 *Haiu mɨrɨak menmen
ham yapɨrwe me God, te
hɨrak God kiutɨpen kerekek.
Han en au.

6 Haiu mɨt mɨrɨak men-
men ham me God meriuwe
menmen mɨrak iuwe, te God
kerekek hɨrak kari han ke
mɨt keriuwerem.

7 *God Hɨmɨn Yaaik
kewetai mɨt niutɨp niutɨp
menmen mɨrak haiu mɨrem
hɨram ham ham. Te
haiu emakaap mɨt miyapɨr
yapɨrwe kerek nises God
emriuwerem.

8 God kewet mɨt han men-
men ham, mɨt han menmen
meiyam. God Hɨmɨn Yaaik
kari han ke Mɨt han te hɨr
natɨp hɨm yaaim me God
hɨrak kewepyapɨrem. God
Hɨmɨn Yaaik kerekek kari
han ke mɨt han keteiknor
menmen God kakrɨakem te
hɨr newepyapɨrem natɨp mɨt
em.

9 God Hɨmɨn Yaaik kerekek
hɨrak kari han ke mɨt han te
hɨr nisesik nanrɨak menmen
me God yaaim. God Hɨmɨn
Yaaik kari han ke mɨt han
kekepi te hɨr nankaap mɨt
miyapɨr nɨnap te hɨr nɨre
yaain.

10 *Hɨrak kewet mɨt han
menmen iuwe mɨrak te hɨr
nɨrɨak menmen im: Mɨt han
newepyapɨr menmen maain
God kakrɨakem hɨr natɨp mɨt
em. Mɨt han nertei men-
men meke God man, o au en,
menmen meke Seten enum
man te hɨr han kitetim natɨp
mɨt em. Mɨt han natɨp hɨm
ham nɨpaa hɨr nerteiyem au.
Mɨt han neweikɨn hɨm im
newepyapɨr as o hɨr mɨram
natɨp mɨt em.

11 *God Hɨmɨn Yaaik kiutɨp
kerekek kewetai haiu mɨt
em. Hɨrak kises han kɨrak
kewen menmen yaaim im
kewet haiu mɨt em.

Haiu mɨt yapɨrwe haiu mɨre pɨnak ke yɨnk kiutɨp me Krais

12 *Haiu mertei yɨnk ke
haiu mɨt hɨrak kiutɨp te

* **12:2** Hab 2:18-19 * **12:3** 1Jo 4:2-3 * **12:4** Ro 12:6; Ef 4:4 * **12:5** Ef 4:11 * **12:7** 1Ko 14:26 * **12:10** Ap 2:4; 1Ko 14:5 * **12:11** Ro 12:3; 1Ko 7:7 * **12:12** Ro 12:4-5; 1Ko 10:17

hɨrak pɨnak pɨnak. Haiu mɨt
miyapɨr ne Krais haiu mɨre
yɨnk. Haiu yapɨrwe te haiu
mau mɨre yɨnk kiutɨp.
13 *Haiu mɨt han nɨmɨn ke
haiu mɨt haiu ne Isrel. Yi
mɨt han au yi ne Grik. Yi
mɨt han yi yɨrɨak menmen
me mɨt kerek naanmɨpri yi
yeit pewek mererim au, te
haiu mɨt han haiu mɨrɨak
menmen im ap mɨt han
iuwe naanmɨprai au. Haiu
yapɨrwe mau niutɨp nɨpaa
wɨ God Hɨmɨn Yaaik kan kau
kekre han kaiu kerekyei haiu
mɨt niutɨp. God keriuwet
Hɨmɨn Yaaik kiutɨp kan te
hɨrak kaku kakɨkre han kaiu
haiu mamre niutɨp kerekek.
14 Haiu mertei yɨnk kaiu
hɨrak ap pɨnak kiutɨp
kerekek au. Hɨrak kɨre
yapɨrwe.
15 Hɨt miutɨp me mɨtɨk hak
hɨram matɨp mar ik: "Hi
ap pɨnak ke yɨnk ke mɨtɨk
ik hentar hi ap his mɨrak
au." Hɨt mɨrak matɨp mar
im hɨram menmen weinɨm.
Hɨrak wen pɨnak ke yɨnk ke
mɨtɨk ik.
16 Nɨkɨp miutɨp me mɨtɨk
hak hɨram matɨp mar ik: "Hi
ap pɨnak ke yɨnk ke mɨtɨk ik
hentar hi ap nanamɨr kɨrak
au." Nɨkɨp mɨrak matɨp mar
im hɨram menmen weinɨm
mentar hɨram wen pɨnak ke
mɨtɨk ik.
17 Hi hetpi, yɨnk kaiu
kɨre nanamɨr kerekek
mamɨrkeik te haiu mamɨmtau
menmen? Yɨnk kaiu kɨre
nɨkɨp keremem, mamɨrkeik
te haiu mamnɨm menmen a?
Taauye!
18 God ap kɨrɨak yɨnk
kaiu men niutɨp. Au, hɨrak
kenip pɨnam maiu yapɨrwe
kewisɨm kises han kɨrak.
19 Yɨnk kaiu ken niutɨp
keremem, haiu yɨnk kaiu ap
kaku werek werek au. Pɨnak
kiutɨp kerekek.
20 Yɨnk kaiu hɨrak ap ken
niutɨp au. Pɨnam pɨnam
yapɨrwe, te yɨnk kaiu hɨrak
kɨre kiutɨp.
21 Tɨs, mɨtɨk nanamɨr kɨrak
ap te kaktɨp his mɨrak kakɨr
ik: "Ti menmen miutɨp hi
ap hanhan heriuwit au, hi
hau werek." Paan ap kaktɨp
hɨt kakɨr ik: "Ti menmen
mamritwaank hi ap hanhan
heriuwit au, hi hahu werek."
Hɨram ap mamtɨp mamɨr im
au.
22 Han ketike hɨriu hɨram
mɨre weiwei, te hɨram ap
mau werek werek au haiu
mami.
23 Menmen ham me yɨnk
kaiu haiu han kitet hɨram
enum, haiu naanemprewem
mɨsawɨnem meriuwe klos.
24 Menmen ham me yɨnk
kaiu ap te haiu mam-
sawɨnem au. God kɨrɨak
menmen te menmen ham
me yɨnk kaiu haiu han
kitet hɨram enum haiu
mesɨsɨwem meriuwe men-
men yaaim te hɨram minɨn
menmen ham me yɨnk kaiu.
25 God kɨrɨak menmen im
te yɨnk kaiu hɨrak ap kewep
pɨnak pɨnak au. Hɨrak han-
han keriuwe hɨrekes.
26 Henik kɨnakɨn his o hɨt
maiu hɨram mewewei, te
yɨnk kaiu ap kaku werek
werek au. Mar im mɨtɨk
kiutɨp kekre nɨmɨn ke haiu

* **12:13** Ga 3:28

mɨt menmen mewaankek, haiu nɨrak yinan han etwenɨnek. O mɨtɨk ik kɨrɨak menmen yaaim keit niuk iuwe, haiu nɨrak yinan haiu metikerek haiu han yaaik mamu.
27 *Yi yetikewei haiu mɨt haiu mɨre yɨnk ke Krais. Haiu mɨt niutɨp niutɨp haiu mɨre pɨnak pɨnak ke yɨnk kɨrak.
28 *God epei kehimɨtenai haiu mɨt han ne mɨt miyapɨr nɨrak haiu mar ik. Hɨrak kehimɨtenei haiu mɨt iuwe minɨn haiu mɨre aposel. Hɨrak kehimɨtan mɨt han iuwe nisɨsei hɨr nɨre mɨt profet hɨr natɨp mɨt hɨm me Krais. Epei au, hɨrak God kehimɨtan mɨt han iuwe hɨr nises profet, hɨr nɨre tisa, hɨr natɨp mɨt miyapɨr hɨm ham me God te hɨr nanu nanises God werek werek. Hɨrak kehimɨteni epei au, hɨrak kehimɨtan mɨt han hɨr nɨrɨak menmen mirakel keteikɨn mɨt menmen iuwe God kɨrɨakem, mɨt han hɨr nɨkaap mɨt miyapɨr hɨr nɨnap his hɨt enum te hɨr nɨre yaain. Mɨt han nankaap mɨt miyapɨr neiyan, mɨt han hɨr naanmɨpre mɨt miyapɨr me menmen. Mɨt han hɨr natɨp neriuwe hɨm ham nɨpaa hɨr nerteiyem au.
29-30 Mɨt yapɨrwe kerek God kehimɨteni hɨr ap nɨre aposel au. Mɨt yapɨrwe hɨr ap nɨre profet au. Mɨt yapɨrwe hɨr ap tisa. Mɨt yapɨrwe ap nɨrɨak mirakel meteikɨn mɨt menmen iuwe me God au. Mɨt yapɨrwe ap nɨkaap mɨt miyapɨr nɨnaap hɨr nɨre yaain. Mɨt yapɨrwe hɨr ap natɨp hɨm ham nɨpaa hɨr ap nerteiyem au. Mɨt yapɨrwe hɨr ap neweikɨn hɨm nɨpaa hɨr ap nerteiyem au. Au, God kewet mɨt menmen ham ham hɨr nisesim nanrɨakem nankaapan nanriuwerem.
31 *Hi hetpi yi eiyitehi God yi hanhan menmen iuwe me menmen God Hɨmɨn Yaaik kewetai haiu mɨt em hɨram yaaim minɨn. Te in ek hi hetpi me menmen yaaim yi eiyisesim hɨram minɨn menmen God Hɨmɨn Yaaik kakweteiyem.

13

Hɨm me haiu mɨt miyapɨr hanhan meriuwehan

1 Haiu mɨt mertei hɨm me mɨt nerer wit wit o haiu mertei hɨm me mɨt ensel haiu metpim, te haiu ap hanhan meriuwe mɨt miyapɨr han mamrekyor yaaim, haiu enun weinɨn mar ke mɨtɨk hɨrak kɨrɨak tukɨn te ap kertei weiwɨk mɨrak werek werek au. Haiu mamɨr ke mɨtɨk kau wɨnak kɨrɨak wekɨnp weinɨk ap kine henye keriuwerem au.
2 *Haiu mɨt mertei menmen me God te haiu mertei menmen nɨpaa God kɨsawɨnem ap keteikɨn mɨt em, te haiu mewepyapɨrem matɨp mɨt em, o haiu mertei menmen iuwe me God hɨrak kakɨkepai haiu matɨp mɨniu (o neiyɨp) hɨrak ekɨnke te hɨrak kakises hɨm mai

* **12:27** Ro 12:5; Ef 5:30 * **12:28** Ef 4:11-12 * **12:31** 1Ko 14:1 * **13:2** Mt 17:20

kakɨnke, te haiu ap hanhan
mɨt miyapɨr han, haiu enun
weinɨn.
3 *Haiu mamwet mɨt
miyapɨr enun ap nete-
nen menmen auri, haiu
mamwetɨr menmen maiu
yapɨrwe te hɨr nanu werek,
o haiu mewepyapɨr hɨm
yaaim me Krais mɨt enun
nanriyei mamɨkre si tatwei
haiu mami haiu mewisi hɨr
nanrekyeiyem, haiu ap te
hanhan mɨt miyapɨr han
mamrekyor yaaim, menmen
im yaaim haiu mɨrɨakem
ap mamkepei te God kaktɨp
haiu yaain taau!

4 Haiu hanhan meriuwe
mɨt miyapɨr han, haiu mɨt
yaain mamɨr ik. Haiu
ap te mamine han enuk
waswas au. Haiu mamtɨp
mɨt miyapɨr hɨm yaaim
mamrekyor yaaim. Haiu ap
yɨnk enuk hemkre menepam
meriuwe mɨt miyapɨr han.
Haiu ap mamwenɨpi niuk
maiu haiu iuwe au, haiu ap
mɨt paan tokik au.

5 *Haiu ap mamrɨak mɨt
miyapɨr hɨr yɨnk enuk
nanriuwe menmen haiu
mamrɨakem au emɨt. Haiu
ap mamri pewek o menmen
ham mamtɨwem yeunɨm
o haiu meit menmen meit
yaank haiu ap te mamɨm
yeunɨm au emɨt. Haiu
ap emɨhɨak (o emɨhiyɨk)
waswas au emɨt! Haiu ap
han ekitet menmen enum
mɨt nerekyeiyem au emɨt.
Haiu emɨt hɨram menmen
weinɨm.

6 *Haiu ap han yaaik me
wɨ menmen enum mewaank
mɨt han au emɨt. Haiu
han yaaik meriuwe menmen
yaaim keremem.

7 *Haiu mekintɨp ap
mamtɨp emriuwe menmen
enum yapɨrwe mamnen.
Hekrit hekrit haiu han ekitet
menmen yaaim me mɨt
miyapɨr han. Haiu mamu
han ekitet God kakrekyei
menmen yaaim kakɨkepei,
haiu emnakɨn tokim emu
emriuwe menmen enum
yapɨrwe mamnen.

8 Menmen me haiu han-
han meriuwe mɨt miyapɨr
han mamu mamɨt tɨpmain
tipmain enum eik. Te maain
wɨ ham mamnen te haiu
ap mamwepyapɨr hɨm God
ketpeiyem haiu mamtɨp
mɨt em. Maain haiu ap
te mamtɨp hɨm nɨpaa haiu
ap merteiyem. Menmen in
ek haiu merteiyem, hɨram
mamno mamɨt.
9 Hɨm im hɨram yaaim
mentar in ek haiu mertei
hɨm pɨnam me God kere-
mem, te haiu matɨp mɨt em.
Haiu ap mertei meiyam au.

10 Maain wɨ kerek God kak-
nen kakwepyapɨr menmen
yapɨrwe, menmen in ek haiu
merteiyem hɨram mamno
mamɨt. Maain menmen
meiyam yaaim mamɨkrehɨr
me menmen im e.
11 Nɨpaa haiu mɨre nɨkerek
kike, haiu han kitet men-
men mar ke nɨkerek han
kitetim, haiu matɨp mar
ke nɨkerek netpim, haiu
mertei menmen mar ke

* **13:3** Mt 6:2 * **13:5** Fl 2:4 * **13:6** Ro 12:9 * **13:7** Ro 15:1; 1Pi 4:8; 1Ko 9:12

nɨkerek. Te in ek haiu mɨt
iuwe. Haiu meweikɨn sip
mewet menmen me nɨkerek
hɨr nɨrɨakem, haiu mises
menmen me mɨt iuwe hɨr
nisesim.
12 *In ek haiu mertei men-
men me God kike mar ke
mɨt miyapɨr nanɨr hɨmɨn kɨr
kekre glas enum tokim hapɨk
mewim. Maain haiu mamno
mamɨr God ninaan mɨrak, te
haiu mamɨrtei menmen God
han kitet hɨram iuwe mamɨr
ke in ek God kertei haiu mɨt
niutɨp niutɨp werek werek.
13 *Te, yi han ekitet men-
men im. Menmen im iuwe
wikak mamu mamɨt. Haiu
han kitet menmen God ket-
paiyem. Haiu hanhan hɨrak
kakrekyei menmen yaaim.
Haiu hanhan mamriuwe
mɨt miyapɨr han. Menmen
miutɨp me menmen iuwe
wikak im hɨram minɨn.
Hɨram im: Haiu hanhan mɨt
miyapɨr han.

14

Menmen God Hɨmɨn Yaaik kewetaiyem hɨram minɨn menmen ham

1 *Yi mɨt miyapɨr en yi
eiyinɨn hanhan eiriuwe mɨt
miyapɨr han. Menmen im
hɨram minɨn: Yi wen han-
han God kakweti menmen
ham yaaim me God Hɨmɨn
Yaaik. Yi hanhan iuwe te God
kakweti menmen te yi eitɨp
mɨt hɨm mɨrak yaaim.
2 Mɨt nanpɨtɨp hɨm kerek
God Hɨmɨn Yaaik kewetɨrem,
te mɨt netariyem, hɨr ap
nantɨp mɨt neriuwerem au.
Hɨr nantɨp God kerekek
nanɨntar hɨr mɨt han
ap nanɨrtei menmen hɨr
nanɨtpim. God Hɨmɨn
Yaaik kekepi te hɨr natɨp
menmen me God nɨpaa
hɨrak kɨsawɨnem.
3 Hɨram yaaim te mɨt kerek
natɨp mɨt hɨm me God, hɨr
natɨp mɨt en. God au. Hɨr
netpor nankepi nanises hɨm
me God nanrekyor hɨr han
yaaik nanu.
4 Mɨt kerek nantɨp hɨm
ham kerek God Hɨmɨn Yaaik
kewetɨrem, hɨr nantɨp men-
men nankaap hɨras keriyen.
Te neimɨn hɨr nantɨp mɨt
miyapɨr hɨm me God eim,
hɨr nankaap mɨt miyapɨr ne
weiwɨk me God nanriuw-
erem.
5 *Hi hanhan yi yapɨrwe
yaitɨp hɨm ham mɨt
nepɨtariyem kerek God
Hɨmɨn Yaaik kewet haiu mɨt
em. Te hi hanhan wɨsenum
te yi eiyɨtpor hɨm me God.
Mɨt kerek hɨr natɨp mɨt hɨm
me God, hɨm mɨr minɨn
hɨm me mɨt kerek natɨp
hɨm ham me God Hɨmɨn
Yaaik kewetɨrem, te hɨr mɨt
han ap nanu nanweikɨn
hɨm nanwepyapɨr menmen
hɨr netpim. Mɨt han hɨr
nanu nanweikɨn hɨm nan-
wepyapɨr menmen im te mɨt
miyapɨr ne weiwɨk me God
nanɨrteiyem werek werek.
Im yaaim mɨre mɨt kerek
natɨp mɨt miyapɨr hɨm me
God nɨkaap mɨt miyapɨr
neriuwerem.
6 Nai yinan, maain hi
anen ari te hi etpi hɨm

* **13:12** 2Ko 5:7; Je 1:23 * **13:13** 1Te 1:3; 1Jo 4:16 * **14:1** 1Ko 12:31, 14:39
* **14:5** Nam 11:29

ariuwe hɨm ham God Hɨmɨn Yaaik kewetewem yi yepɨtariyem, hi ap akepi ere hi eweikɨn hɨm awepyapɨrem hetpiyem. Hi etpi hɨm me God me hɨm yi yetpim, yi eiyɨrteiyem werek werek, o hi etpi menmen maain mamnen, menmen im yi eiyɨmtewem hɨram mamkepi yayises God werek werek.

Haiu emtɨp hɨm me God mamriuwe hɨm haiu yapɨrwe merteiyem

7 Menmen mɨre tukɨn o wekɨnp hɨram han kewim au. Hɨram mɨre mɨtɨk katɨp keriuwe hɨm ham. Mɨt ap nɨrɨak tukɨn o wekɨnp nine henye mei werek au, mɨt nepɨtari menmen hɨram tukɨn o wekɨnp metpim.

8 Mɨt ap nɨrɨam tukɨn werek werek au, nanɨrkeik te mɨt hɨr nanɨrtei nanɨno nanɨnepan a? Taauye!

9 Menmen yi mɨt yɨrɨakem hɨram mepɨr keremem. Yi eitɨp mɨt eiriuwe hɨm ham God Hɨmɨn Yaaik kewetiyem, hɨr mɨt nemtewem hɨr nepɨtariyem. Yi yayɨtpor menmen, te hɨm epei au men.

10 Mɨt nerer wit wit natɨp hɨm ham hɨm ham. Hɨr ap natɨp hɨm weinɨm au. Hɨr netike mɨt newepnak neriuwerem.

11 Hi ap hertei menmen werek werek kerek mɨtɨk hak ketpewem, te hɨrak han kitet hi mɨtɨk ke wit hak, hi han kitet hɨrak ke wit hak, hawɨr ap wewepnak au.

12 Te hi hetpi menmen im. Yi hanhan yayɨt menmen ham ham kerek God Hɨmɨn Yaaik kakwetiyem. Te yi eiyinɨn hanhan eiyɨt menmen yaaim God Hɨmɨn Yaaik kakwtai haiu mɨt em hɨram mamkaap mɨt miyapɨr ne weiwɨk me God te hɨr nanisesik werek werek.

13 Te mɨtɨk kerek katɨp keriuwe hɨm ham me God Hɨmɨn Yaaik kewetɨwekem, hɨrak ap kerteiyem, hɨrak ekitehi God ekɨkepik hɨrak ekɨrtei hɨm hɨrak epei ketpim te hɨrak kakwepyapɨrem katɨp mɨt em. Hɨrak kakrɨak menmen im kakɨntar hɨm im hi hetpiyem.

14 Hi hitehi God hi ewenɨpi niuk mɨrak heriuwe hɨm ham hi hepɨtariyem kerek God kewetewem, hɨmɨn kai ketike God tewepnak, te han kai au kau weinɨk.

15 *Te hi arɨak menmen im. Hi ehitehi God eriuwe hɨmɨn kai ketike han kai, hi tewen aine henye ariuwe hɨmɨn kai kaktike han kai.

16 Yi eiyitehi God yi eiwenɨpi niuk mɨrak eiriuwe hɨm ham mɨt ap nerteiyem au, nanɨrkeik te hɨr nanɨrtei hɨm yi yetpim a? Hɨram yaaim te hɨr nantikewi nanwenhiyem a? Taauye!

17 Yi epei yatɨp God hɨm yaaim yewenɨpi niuk mɨrak te yi ap yɨkaap mɨt kerek nemtau hɨm mi yeriuwerem au.

18 Hi Pol hi hetenen menmen God Hɨmɨn Yaaik kewetewem. Hi han yaaik heriuwe God hentar hi

* **14:15** Ef 5:19

hinɨni hi atɨp God menmen
heriuwe hɨm ham hi ap
herteiyem kerek nɨpaa hɨrak
kewetewem.
19 Te wɨ kerek hi hau hetike
mɨt miyapɨr ne weiwɨk
me God, haiu mererik
mewenɨpi niuk mɨrak, hi
hinɨn hanhan atɨp mɨt
menmen kike ariuwe hɨm
haiu yapɨrwe merteiyem te
hɨram mamkepi hɨr nanu
werek. Hi hɨnapen etpor
menmen yapɨrwe ariuwe
hɨm ham hɨr nepɨtariyem au
emɨt! Hɨram ap mamkepi au.
20 *Nai yinan, yi ap eire
nɨkerek eiriuwe menmen yi
han kitetim au emɨt. Yi eire
mɨt iuwe. Me menmen enum
mɨt nisesim yi eiweikɨn sip
eiwetɨwem eitariyem eiyɨr
ke nɨkerek kike miyerer
nɨnani. Te menmen yaaim
yi han ekitetim werek werek
eiyɨr ke mɨt miyapɨr iuwe.
21 *Hɨm me God mau
tɨwei nɨpaa profet Aisaia
kewisɨm hɨram matɨp me
mɨt miyapɨr natɨp hɨm ham
mɨt netariyem mar im:
"Mɨt ne wit netike mɨt han
ap ne wit hɨr nantɨp mɨt in
nanriuwe hɨm ham hi God
awetɨrem.
Hɨr nanwepyapɨr hɨm mai
nantɨp mɨt em te hɨr
ap nanisesim au."
22 Te hɨm ham im kerek God
Hɨmɨn Yaaik keweteiyem,
hɨram mamkaap mɨt ap
nises hɨm me God te hɨr
hanhan nanɨmtewem. Mɨt
epei nises hɨm me God hɨram
mamkepi au. Hɨm me God
ham mɨt natɨp mɨt han em
hɨram mamkaap han ke
mɨt ap nisesik au. Hɨram
mamkaap han ke mɨt kerek
nisesik keriyen.
23 *Mɨt miyapɨr ne weiwɨk
me God nanrerik nantɨp
nanriuwe hɨm ham hɨr
nepɨtariyem kerek God
Hɨmɨn Yaaik kewetɨrem,
maain mɨt kerek ap nises
hɨm me God o mɨt ap
nertei menmen im, hɨr
nanɨnen nanɨmtau menmen
yi eiyɨtpim, hɨr nepɨtari
menmen yi yetpim te hɨr han
kitet yi enun yɨre mɨt han kɨr
enuk.
24 *Te mɨt miyapɨr nererik
natɨp mɨt hɨm me God,
maain mɨt kerek ap nises
hɨm me God o mɨt ap nertei
menmen im hɨr nanɨnen
nɨmɨn nanu nanɨmtau
menmen yi yetpim, hɨr
nanɨrtei hɨm im te menmen
im mamrekir han kɨr te hɨr
nanɨrtei hɨr hɨras mɨt enun.
25 *Hɨm me God im mamket
menmen enum mekre han
kɨr hɨr han kitetim te hɨr
newen ninɨp nanwenɨpi
niuk me God nantɨp nar ik:
"In ek hi hertei God kau
kekre nɨmɨn ke yi mɨt."

Yi eiwenɨpi niuk me God yi eiyises menmen yaaim

26 *Nai yinan hi hetpi yi
eirɨak mekam a? Wɨ kerek
yi yererik yewenɨpi niuk
me God yi eiyises menmen
werek werek. Mɨtɨk hak kine
henye, mɨtɨk hak ketpi hɨm,
mɨtɨk hak kewepiyapɨr hɨm
ham God epei ketpɨwekem,

* **14:20** Ef 4:14; Fl 3:15 * **14:21** Ais 28:11-12 * **14:23** Ap 2:13 * **14:24** Jo 16:8 * **14:25** Ais 45:14; Sek 8:23; Jo 4:19 * **14:26** 1Ko 12:8-10; Ef 4:12

mɨtɨk hak katɨp hɨm ham
hɨrak nɨpaa ap kerteiyem au.
Mɨtɨk hak keweikɨn hɨm im
ketpi menmen me mɨtɨk hak
epei ketpim em e. Yi niutɨp
niutɨp eirɨak menmen im
yapɨrwe te hɨram mamkaap
han ke mɨt miyapɨr te yi
eiyises hɨm me God werek
werek.
27 Mɨt miyapɨr han ne yi
mɨt hɨr nepu hɨr nantɨp hɨm
ham kerek mɨt nepɨtariyem,
yi eiwis wik o wikak nanɨtpi
hɨm im keremem. Hɨr ap
nantɨp hɨm nanre yapɨrwe
au emɨt! Mɨtɨk hak kaktɨp
hɨm mɨrak, mɨtɨk keiyak
kakwepyapɨr menmen hɨrak
ketpim. Epei au, mɨtɨk hak
kakɨtpi kakriuwe hɨm mɨrak
ham.
28 Mɨt han ap nepu kerek
nanwepyapɨr hɨm kerek mɨt
han netpim, hɨr ap te nantɨp
hɨm im mekre nɨmɨn ke yi
mɨt miyapɨr kerek yererik
yewenɨpi niuk me God au
emɨt! Hɨr keriyen nantɨke
God nantɨp nanɨkre han kɨr.
29 *Yi eiwis mɨtɨkɨt wik
o wikak kerek hɨrakɨt tɨre
profet hɨrakɨt tatwepyapɨr
hɨm God ketpɨwekɨtem.
Hɨrakɨt tatwepiyapɨr hɨm
me God, te yi mɨt han yi
han ekitet hɨm im hɨrakɨt
tewepyapɨrem hɨram yaaim
o au enum.
30 Mɨtɨk hak kau yeno
kekre nɨmɨn ke yi mɨt, God
ketpɨwek menmen, hɨrak ap
ekmerɨr mɨtɨk hak ketpim
au, hɨrak ekɨkrit ekno
ekɨkrehɨr kɨrak ekɨtpim.
31 Mar im yi eiwepyapɨr
hɨm me God eitɨp mɨt em
eire kiutɨp kiutɨp te yi mɨt
miyapɨr yapɨrwe yau en yi
eiyɨmtewem werek werek,
hɨram mamkepi han ki te yi
eiyu werek.
32 Mɨt miyapɨr kerek hɨr
nɨre profet hɨr newepyapɨr
hɨm God ketporem, hɨr
naanmɨpre han kɨr me men-
men. Han ap naanmamror
au. Hɨr mɨt keriyen, te
hɨr naanempre han kɨr me
menmen God ketporem.
33 Hɨr enrɨak menmen
im enɨntar God hɨrak ap
kaknip han ke mɨt nererik
nemtau hɨm mɨrak te hɨr
han kakitet menmen heriyai
heriyai nanɨtpim au. Hɨrak
kaknipai haiu mɨt mamu han
kiutɨp mamises hɨm mɨrak.

Wɨ kerek yi mɨt miyapɨr ne
God yererik yewenɨpi niuk
me God yi eirɨak menmen
mar im.
34 *Yi yairerik yaiwenɨpi
niuk me God, miyapɨr ap
te nantɨp menmen au, emɨt!
Hɨr nankintɨp nanu nanises
hɨm me mɨt nɨr nanɨr ke hɨm
me God mau tɨwei metpim.
35 Miyapɨr hanhan
nanɨrtei hɨm me menmen
werek werek kerek mɨt
netpim, hɨr ap nanitehi mɨt
in me menmen neit wit
kerek hɨr newenɨpi God au
emɨt! Menmen im enum.
Maain hɨr nanu wɨnak kɨr,
hɨr nanitehi mɨkan nɨr me
menmen hɨr nanɨtporem
werek werek.
36 Yenmak yi eirɨak men-
men im mar ke hi hetpiyem

* **14:29** Ap 17:11; 1Te 5:21 * **14:34** 1Ko 11:3; 1Ti 2:12; Ta 2:5

a? Yi han kitet God hɨm
mɨrak hɨram mekrit meke
wit Korin man a? O au en,
yi han kitet hɨm me God man
yi mɨt miyapɨr keriyen te yi
eiyises han ki me menmen
yapɨrwe a? Taau! Yi ap
yertei menmen yapɨrwe me
God te yi eiyɨmtau menmen
hi hetpi yi eiyisesim.

37 *Mɨt han nekre nɨmɨn
ke yi mɨt hɨr han kitet
God epei kewetɨr menmen
mɨrak iuwe o hɨr nɨre profet
newepyapɨr menmen God
ketporem, hɨr nanwenhi
menmen hi ewisiyem hɨram
menmen Mɨtɨk Iuwe Krais
katɨp haiu emisesim.

38 Mɨt kerek ap han kitet
menmen hi ewisiyem hɨram
hɨm me God, haiu ap han
kitet hɨr nɨre mɨt profet
newepyapɨr natɨp menmen
God ketporem. Au, hɨr mɨt
enun netari menmen.

39 Te nai yinan, yi hanhan
iuwe te yi eire profet te yi ei-
wepyapɨr eitɨp hɨm God ket-
piyem yi eitɨp mɨt em. Te
yi eirɨak menmen mar im
keremem au. Yi ap eiwen
mɨt kerek nanɨtpi hɨm ham
yi yepɨtariyem au emɨt!

40 *Te menmen yi yɨrɨakem
me wɨ yi yererik yɨrɨakem,
yi yises menmen yaaim yi
yɨrɨakem.

15

*Krais nɨpaa kaa, God pɨke
kɨkɨak kekrit kau*

1 Nai yinan, in ek hi han-
han ekekyi han ki me hɨm
yaaim me Krais nɨpaa hi het-
piyem kerek yi yemtewem yi
yisesim werek werek.

2 Hɨm hi nepei netpiyem
yi yisesim werek werek mar
ke nɨpaa hi hewepyapɨr het-
piyem, hɨram mamkepi yi
yayises God werek werek yi
ap yayɨwaank, o au en, taau!

3 *Hi hetpi hɨm im hɨram
menmen iuwe minɨn kerek
nɨpaa God ketpewem hi
hemtewem. Hɨm mɨram
im: Mɨtɨk Krais kaa te
kakɨsak menmen enum
haiu mɨrɨakem, kar ke hɨm
me God mau tɨwei nɨpaa
metpim hɨrak kaknen kaki.

4 *Hɨrak kaa epei au, mɨt
han newisɨk kekre hei ke han
hɨrak kɨnɨk mɨniu (o neiyɨp)
Hɨrak kɨwaai kekrerek me
wɨ wikak epei au, God kɨkɨak
kekrit kau kar ke hɨm me
God mau tɨwei metpim.

5 *God kɨkɨak kekrit kau
epei au, hɨrak kewepyapɨr
hɨrekes te Sifas (Pita) kinɨn
kɨrek. Hɨrak kɨrek epei au,
mɨt han disaipel hɨr nɨrek.

6 Hɨr nɨrek epei au, mɨt
miyapɨr nar 500 hɨr nɨrek.
Mɨt miyapɨr in nɨpaa ere in
hɨr nisesik. Mɨt yapɨrwe wen
nau tɨ, te mɨt han niutɨp
niutɨp epei naa.

7 *Hɨr nɨrek epei au, hɨrak
Jems kɨrek. Hɨrak kɨrek,
te mɨt aposel yapɨrwe hɨr
nɨrek.

8 *Maain hi hɨrekes hɨkaru,
hɨrak kan te hi hɨrek. Hi hɨre

* **14:37** 1Jo 4:6 * **14:40** Kl 2:5 * **15:3** Ais 53:8-9 * **15:4** Mt 12:40; Ap 2:24-32 * **15:5** Lu 24:34; Mt 28:16-17 * **15:7** Lu 24:50 * **15:8** Ap 9:3-6; 1Ko 9:1 * **15:9** Ef 3:8; 1Ti 1:15; Ap 8:3

mɨtɨk enuk hi hɨrek.
9 *Hi hɨre mɨtɨk enuk
weinɨk hekre nɨmɨn ke mɨt
aposel, hi hɨre hɨkaru. God
kehimɨtena hi hɨre aposel
te hi ap yaaik au! Nɨpaa hi
hewaank mɨt miyapɨr kerek
nises hɨm me Krais.
10 *In ek hi hɨre mɨtɨk
yi yɨra te yi yerteiya hen-
tar menmen yaaim God
kerekyewem kekepa keriuw-
erem. Hɨrak ap kerekyewem
weinɨm au. Mɨt aposel hɨr
nɨrɨak menmen yaaim te
hi hinɨni heriuwe menmen
hi hɨrɨakem me God. Te hi
hɨrekes ap hɨrɨak menmen
im au. God kekepa te hi
hɨrɨak menmen hɨram mɨre
yaaim.
11 Mɨt han aposel hɨr netpi
hɨm me God o hi hetpi hɨm
me God hɨram weinɨm. Men-
men iuwe hɨram mar im:
Haiu aposel metpi hɨm me
Krais mɨpɨram, te yi epei yis-
esim.

Haiu mɨt yapɨrwe mami te maain God pɨke kakɨkekyei haiu mit

12 Haiu matɨp mɨt hɨm me
Krais kaa te God pɨke kɨkɨak
kekrit kau. Te yi mɨt han
niutɨp niutɨp yekre nɨmɨn ke
yi mɨt yapɨrwe, yi yenmak
te yi yatɨp mɨt kerek nɨpaa
hɨr naa, maain hɨr ap pɨke
nanɨkrit au?
13 Mɨt hɨr naa pɨke
nanɨkrit au, te hɨram mar
ke God ap kɨkɨak Krais hɨrak
kekrit kepu au.
14 God ap kɨkɨak Krais
hɨrak pɨke kekrit kau au, te
haiu mɨt metpi hɨm enum
weinɨm te yi yises hɨm
weinɨm.
15 *Yi yises hɨm weinɨm
te haiu mɨt enun memitipɨn
metpi menmen me God
haiu merekyi enum matɨp
hɨrak epei kɨkɨak Krais kerek
nɨpaa kaa, hɨrak kekrit kau.
God ap kɨkɨak Krais te maain
hɨrak ap te kakɨkaan mɨt
kerek epei naa.
16 Mɨt hɨr naa pɨke
nanɨkrit au. Te God ap
kɨkɨak Krais hɨrak pɨke
kekrit kepu auye!
17 God ap kɨkɨak Krais te
yi yises hɨm mɨrak weinɨm.
God ap kesak menmen enum
mi yi yɨre mɨt miyapɨr yaain
au. Yi enun.
18 God ap kesak menmen
enun haiu mɨt mɨrɨakem,
te mɨt kerek nɨpaa nises
hɨm me Krais kerek menmen
enum mau han kɨr, hɨr nan-
tike God nanu nanɨt au.
19 Haiu mɨre mɨt kerek
nises hɨm me Krais me wɨ
haiu mau tɨ in hɨrak kekepai,
te maain haiu mami God ap
kakɨkepai pɨke kakɨkekyei
haiu mamɨkrit, te mɨt nau
tɨ in han kitet haiu enun
metaritari hɨr han etwenɨnei
wɨsenum.
20 *Te hɨm im hi nepei
hetpim hɨram au. God
epei kɨkɨak Krais hɨrak pɨke
kekrit kepu. Hɨrak kekrit
kinɨn mɨt miyapɨr yapɨrwe
naa kerek maain God pɨke
kakɨkɨan.
21 *Menmen hi hetpiyem
hɨram yaaim hentar men-

* **15:10** 2Ko 6:1, 11:5, 23 * **15:15** Ap 1:22, 4:33, 5:32 * **15:20** Kl 1:18 * **15:21** Ro 5:12, 18

men im. Mɨtɨk kiutɨp Adam
kɨrɨak menmen enum kenip
haiu mɨt miyapɨr yapɨrwe
haiu mami. Mar keremem
te mɨtɨk kiutɨp Krais hɨrak
kaknipai haiu mɨt kerek
mami haiu pɨke mamɨkrit
kakɨntar hɨrak pɨke kekrit
kau.
22 Haiu mɨt yapɨrwe mami
mentar haiu nepenyerer ne
Adam. Mar keremem te
haiu mɨt kerek haiu ne Krais,
maain haiu mami te God
kakɨkekyei haiu mɨt.
23 *Haiu yapɨrwe mami,
maain haiu pɨke mamɨkrit
mamu me wɨ God keme-
teiyem. Krais hɨrak kinɨn
kekrit kau. Maain wɨ
kerek hɨrak pɨke kaknen
kakwepyapɨr hɨrekes, God
kakɨkɨan mɨt kerek epei
nisesik hɨr mɨt nɨrak.
24 Me wɨ im menmen
yapɨrwe maain tewen mami
mamɨt. Wɨ kerek Krais
kakinɨn kakɨwaank men-
men me gavman metike
menmen me mɨt iuwe,
netike menmen mɨr iuwe,
hɨrak kakwis God kakinɨn
menmen yapɨrwe.
25 *Krais hɨrak kakinɨn
naanmamre menmen
yapɨrwe ere God kakinɨn mɨt
enun nepan nɨrak.
26 *Hɨrak kakinɨn menmen
enum yapɨrwe, maain men-
men kerek menip haiu mɨt
metike menmen yapɨrwe
mami, God kakɨwaankem
hɨram mamɨt, te haiu mamu
mamɨt.
27 *Hɨm me God mau
tɨwei hɨram matɨp mar
im: "God kinɨn menmen
yapɨrwe hɨram mamises han
ke Krais." Hɨm im kerek
matɨp "Menmen yapɨrwe"
hɨram ap matɨp me God
hɨrekes au. Hɨrak kakinɨn
menmen yapɨrwe kerek in
ek mamises han ke Krais.
28 Maain God kakinɨn
menmen yapɨrwe mamises
han ke Krais, te Krais hɨrak
Nɨkan ke God, hɨrak kakwis
God hɨrekes kakinɨnek
kakɨntar nɨpaa God kekekpik
kinɨn menmen yapɨrwe.
Hɨrak kises han ke God epei
au, te God hɨrekes kakinɨn
haiu mɨt yapɨrwe.
29 Hɨm im hi hetpiyem
me maain God kakɨkɨan
mɨt miyapɨr kerek epei naa,
hɨram enum hi emitipɨn
heriuwerem, mɨt nenmak te
hɨr newis mɨt han hɨr nɨkɨri
neriuwe tɨpar mamkaap mɨt
miyapɨr hɨr epei naa a? Hɨr
han kitet menmen enum hɨr
nɨrɨakem.
30 *Hɨm im hɨram enum
me nemitetpɨn keremem,
menmak te haiu mɨt in
hekrit hekrit mamwis men-
men enum mamnen menep
te mamraiwaank a? Au!
Haiu emweikɨn sip emwet
hɨm me God im emrɨr.
31 *Nai yinan, hi hetpi
hekrit hekrit hi hɨrɨak men-
men me God te menep hi
hahi. Menmen hi hetpiyem
hɨram yaaim mar ke hɨm hi
hetpiyem in ek. Hi han yaaik
heriuwi hentar yi ne Krais
Jisas kaiu Iuwe.
32 *God ap kakɨkoya te hi
hɨrɨak menmen im weinɨm.

* **15:23** 1Te 4:16; Rev 20:5 * **15:25** Mt 22:44 * **15:26** Rev 20:14, 21:4 * **15:27** Sam 8:6 * **15:30** Ro 8:36 * **15:31** 2Ko 4:10-11 * **15:32** Ais 22:13; Lu 12:19-20

Nɨpaa hi heit wit Efesas hi
etike mɨt hɨr enun nɨre sak
mɨt hɨr nakɨp henmik ketuk,
haiu menehan te menep hɨr
naniyep hi hahi. God ap te
kakɨkekyei haiu mɨt te hɨm
im nɨpaa mɨt netpim haiu
emisesim hɨram mɨre yaaim.
Hɨram matɨp, “In ek haiu
mamɨm menmen metike
tɨpar si enum ere haiu han
yaaik iuwe mamɨntar maain
haiu mami.”
33 Yi ap eiwis mɨt han nan-
mitipɨn nanriuwe menmen
hɨr netpiyem. Yi eitike mɨt
enun eikiyan eiwepnak, hɨr
nanɨwaank han ki me men-
men yi yisesim me God pɨke
kakɨkekyei haiu mɨt.
34 *Yi han ekitet menmen
werek werek eiweikɨn sip ei-
wet menmen enum. Mɨt han
en yi mɨt ap yertei God yis-
esik au. Hi hetpi hɨm im
hɨram merekyi yɨnk enuk te
yi eiweikɨn sip pɨke eiyises
hɨm yaaim.

*Maain God kakɨkɨak yɨnk
kaiu hɨrak kakweikɨn kakre
yaaik*

35 Mɨt han nitauhi men-
men im: “Mamerkeik te
God kakɨkɨan mɨt nɨpaa naa?
Hɨrak kɨkɨan mɨt epei au,
hɨrak kakwetɨr yɨnk kakre
mekam?”
36 *Mɨt nanitauhiyem te hi
etpor ahɨr ik: Ti mɨtɨk enuk
hepɨtari menmen im. Yehes
me rais ti emɨr emɨt ni ap
te mamwo ere haas mɨram
mamɨsine te hɨram mamwo.
37 Yehes me rais kerek
yi yamɨr mekre tɨ hɨram
yehes weinɨm me rais o
menmen ham, te hɨram ap
haas metɨke nɨkim keremem
maain mamwo au.
38 *God kewet rais yehes
hɨram mewo mɨre men-
men ham hɨrak hanhan
kenipem. Menmen yapɨrwe
ap mewo mɨpɨram au. God
kehimɨtanem hɨram mamwo
mamre menmen ham.
39 Yɨnk yapɨrwe hɨram ap
mɨram au. Yɨnk ke mɨt
miyapɨr hɨrak hak. Yɨnk ke
samiyak hɨrak hak. Yɨnk
ke hore hɨrak hak, yɨnk ke
saauk hɨrak hak.
40 Menmen yapɨrwe mau
nepni, menmen ham mau tɨ.
Menmen mau nepni hɨram
yaaim te hɨram meweikɨn
me menmen ham yaaim
mau tɨ.
41 Wepni hɨrak kɨr kɨpre
hak, wenke hɨrak kɨpɨr kɨpre
hak, hɨr me wɨtaan hɨram
mɨpɨr ham. Nɨmɨn ke hɨr
yapɨrwe, ham mɨr iuwe,
ham au mɨr kike.
42 Yɨnk kaiu maain
God kakɨkɨak hɨrak kakɨr
ke menmen hi nepei et-
piyem. Yɨnk kaiu hɨrak
kɨre yehes. Yɨnk kaiu
maain hɨr nanwisɨk kakɨkre
hei, hɨrak kaknɨn kakɨsine
kakɨt. Te yɨnk kaiu kerek
God kakɨkɨak, hɨrak ap te
kakɨsine kakɨt au.
43 *Yɨnk kerek maain
mɨt nanwisɨk kakɨkre hei
hɨrak menmen enuk weinɨk
kerekek. Te yɨnk maain
kerek God kakɨkɨak hɨrak
kakre yaaik. In ek yɨnk
hɨrak kaknap te hɨrak ap
mampenuk. Maain hɨrak

* **15:34** Ro 13:11; Ef 5:14; Ap 26:8; 1Ko 6:5 * **15:36** Jo 12:24 * **15:38** Jen 1:11
* **15:43** Fl 3:20-21

kakre manpenuk wɨsenuk.
44 Yɨnk kaiu kerek maain
mɨt nanwisɨk kakɨkre
hei, hɨrak menmen me tɨ
kerekek.

Maain yɨnk kaiu God
kakɨkɨak, hɨrak kakweikɨn
kakre hak yaaik kerek
kakɨkaap hɨmɨn kaiu kaku
werek kakɨkrerek. Yɨnk ke
hɨrak kepu, te haiu mertei
maain haiu mamɨt yɨnk hak
kakɨkaap hɨmɨn kaiu hɨrak
kaku.
45 *Hɨm mau tɨwei me God
mɨt newisɨm hɨram matɨp
mar im. Hɨram matɨp me
Adam, “God kɨrɨakek hɨrak
kepu.” Te Krais hɨrak kɨre
Adam, hɨrak kɨkaru kan
kewet haiu mɨt Hɨmɨn kɨrak,
haiu mamu mamtikerek.
46 Haiu eminɨn emu tɨ ik
emriuwe yɨnk kerek God
naanmɨprewek au. Yɨnk
ke tɨ kerekek. Maain God
kakweikɨn yɨnk kaiu te
God Hɨmɨn Yaaik hɨrak
naanmamrai yɨnk kaiu.
47 *God kɨrɨak mɨtɨk Adam
kinɨn kau tɨ hɨrak yɨnk kɨrak
ke tɨ. Te Mɨtɨk Krais kerek
kɨkaru kan, hɨrak keke wit ke
God kan.
48 Hɨr mɨt miyapɨr nau
tɨ hɨr nepenyerer ne mɨtɨk
Adam kerek nɨpaa God
kɨrɨakek ke tɨ te hɨr nar ke
hɨrak kerekek. Maain hɨr
mɨt miyapɨr kerek nanu wit
ke God, hɨr nanweikɨn nanɨr
ke Mɨtɨk Krais hɨrak nɨpaa
keke wit ke God kan hɨr
nanɨr ke nepenyerer nɨrak.
49 Yɨnk kaiu ik hɨrak kar
ke mɨtɨk Adam kerek nɨpaa
God kɨrɨakek ke tɨ, te maain
yɨnk kaiu kakweikɨn kakɨr
ke Krais kerek nɨpaa keke wit
ke God kan.
50 *Nai yinan hi hetpi men-
men im. Yɨnk kaiu God
kɨrɨakek ke tɨ ap te kaku
kakɨt wit kɨrak au. Menmen
kerek maain kakɨsine ap te
kakno wit kerek menmen ap
mamɨsine au.
51 *Yi eiyɨmtau hɨm im hi
hetpiyem me menmen nɨpaa
mɨt hɨr nerteiyem au. Mɨt
han nekre nɨmɨn ke haiu mɨt
kerek mises hɨm me Krais
mau tɨ, hɨr ap te nani taau.
Te God kakweikɨn yɨnk kɨr
waswas.
52 *Wɨ mɨtɨk ensel kak-
tenwo taur kɨrak kehimɨtan
wɨ me tɨ nepei mesi, God
kakweikɨn yɨnk kɨr waswas
kakɨr ke mɨtɨk nanamɨr hei
mewen. Mɨtɨk ensel kak-
tenwo taur kɨrak epei au,
God pɨke kakɨkɨan mɨt kerek
nɨpaa naa, hɨrak kakweikɨn
yɨnk kaiu, te haiu ap pɨke
mami taau.
53 *Hɨrak kakweikɨn yɨnk
kaiu kakɨntar yɨnk kaiu
maain kerek haiu mamnap
mami hɨrak ekweikɨn ekre
yɨnk ap te haiu mamnap o
mami.
54 *Maain God kakweikɨn
yɨnk kaiu kerek kaknipai
haiu mamnapo mami, hɨrak
kakweikɨn kakre yɨnk yaaik
ap te kaknipai haiu mam-
nap o mami au. Te hɨm me
God nɨpaa mɨt newisɨm mau
tɨwei mamnen. Hɨram matɨp
mar im:

* **15:45** Jen 2:7; Jo 6:63; 2Ko 3:6, 17 * **15:47** Jen 2:7 * **15:50** 1Ko 6:13 * **15:51** 1Te 4:15-17 * **15:52** Mt 24:31 * **15:53** 2Ko 5:4 * **15:54** Ais 25:8

"God epei kinɨn menmen enum menip haiu mɨt
miyapɨr yapɨrwe haiu mami.
55 *In ek menmen enum hɨram menipai haiu mɨt miyapɨr mamɨwaank, hɨram epei au enum mɨre henmik kewen. Menmen enum hɨram menipai haiu mami hɨram epei au mesi."
56 *Menmen enum mekre han kaiu mamnipai haiu mami. Hɨm me God mau tɨwei nɨpaa Moses kewisɨm hɨram mɨkɨam menmen enum mekre han kaiu, menipai haiu mɨrɨak menmen enum te haiu mami.
57 Tɨs, haiu emtɨp God hɨrak yaaik kentar hɨrak keriuwet Jisas Krais kaiu Iuwe hɨrak kinɨn menmen enum mekre han kaiu menipai haiu mami. Te haiu ap mami mamɨt au, haiu pɨke mamɨkrit mamu.
58 *Te nai yinan yaain yi han tokik eiyu ap eiwis hɨm ham enum memipɨn mamri han ki. Yi ap einapen eirɨak menmen me Mɨtɨk Iuwe Krais hekrit hekrit au emɨt eiyɨntar yi yertei menmen yi yɨrɨak Mɨtɨk Iuwe em, hɨram ap weinɨm au.

16

Hɨm me pewek mɨt ne Korin nantɨwem nanwet mɨt miyapɨr han em

1 *In ek hi ewisi hɨm me pewek kerek yi hɨras yewisɨm mɨwaai niutɨp. Te yi eiwet mɨt miyapɨr han kerek hɨr nises God neit provins Judia yi eiwetɨrem. Hi ewisiyem entar yi epei yitauhiyem. Yi yises menmen hi epei atɨp mɨt nises hɨm me God neit provins Galesia em.
2 Me wɨ Sande miutɨp miutɨp yi mɨt miyapɨr yapɨrwe niutɨp niutɨp eiremɨr pewek pɨnam me menmen God kekepi yi epei yetɨwem me menmen yi yɨrɨakem. Yi eiremir pewek im eiwisɨm emwaai niutɨp te maain wɨ kerek hi anen etɨwem, yi ap eino ein eino ein eiriyam me mɨt miyapɨr en au emɨt! Hɨram menmen yi epei yewisɨm hɨram emwaai emɨmeriyo.
3 Maain hi anen hi awis tɨwei keiyak kakɨkaap mɨt ne Jerusalem hɨr nanɨrtei yi neimɨn, hi awet mɨt kerek yi yehimɨteni hɨr nantɨwek kaktike pewek mi, hi ariuweti hɨr neiyɨm enɨno wit Jerusalem.
4 Maain hi anen hi han kitet hɨram yaaim te hi ano Jerusalem hɨr nantikewa haiu emriyan emno.

Pol hanhan kaknen kakɨr mɨt miyapɨr ne wit Korin

5 *Hi ehinɨn ano provins Masedonia. Hi hen en apei au, te hi pɨke anen ari yi mɨt miyapɨr en.
6 *Hi anen ehu etikewi wɨ mei yapɨrwe au en, hi ehu wɨ ere hawɨ hɨtan epei au.

* **15:55** Hos 13:14 * **15:56** Ro 6:14, 7:13 * **15:58** 2Kro 15:7; Rev 14:13 * **16:1** Ro 15:25-26; 2Ko 8:1-9; Ga 2:10 * **16:5** Ap 19:21 * **16:6** Ro 15:24; Ta 3:12

Hawɨ hɨtan epei au, yi eikepa eiriuweta hi ano wit keiyak hi hanhan anori.

7 *In ek hi hɨnapen anen ari me wɨ hi ano wit hak menep entar hi ehu etikewi wɨ mei kike au emɨt. Maain mɨtɨk Iuwe Krais kakwisa hi anen ehu etikewi wɨ mei yapɨrwe.

8 Te in ek hi ahu in heit wit Efesas ere maain wɨ haiu mɨt ne Isrel menewem Pentikos hɨram mamnen.

9 *Hi wen ahu in entar Mɨtɨk Iuwe hɨrak kɨrɨak menmen yapɨrwe yaaim epei man mamwisai haiu mamtɨp mɨt hɨm mɨrak hɨr nanisesim. Te mɨt enun han nɨnapen hɨm me God hɨr nau in nanraiwaank menmen haiu matɨp mɨt miyapɨr em.

10 *Maain Timoti hɨrak kaknen yi naanemprewek werek werek, te hɨrak ap kakneini au. Hɨrak eku werek ektikewi. Hi hetpi hɨm im hentar Timoti ketikewa hawɨr wɨrɨak menmen me Mɨtɨk Iuwe hɨram mɨpɨram.

11 *Yi ap einein̈ɨk einan yipɨr eiwɨrek yi han kitet hɨrak mɨtɨk weinɨk au emɨt! Yi eikepik te hɨrak pɨke kaknen eku werek werek ekɨntar hi etike naiu yinan han in haiu mameriyɨwek hɨrak kaknen.

12 *In ek hi etpi me Apolos. Hi epei hetpɨwek hɨm iuwe hɨrak ektike naiu yinan han in hɨr nanriyan nanɨno nanri. Te hɨrak au kɨnapen. Hɨrak katɨp kar ik: "Hi ap te in ek ano au. Maain God kakwisa hi anen, te hi anen ahɨri." Te hi hetpi, maain hɨrak kaknen.

Hɨm ham pɨnam hɨram mɨkaru

13 *Yi naanempre hɨras te yi eiyises hɨm me God werek werek. Yi eire mɨt iuwe han tokik (o einakɨn tokim) eiyu me menmen enum mamnen mamriwaank.

14 Menmen yapɨrwe yi yɨrɨakem eiyɨntar yi hanhan eiriuwe mɨt miyapɨr han eikepi eiriuwerem.

15 *Nai yinan, yi yertei menmen im. Mɨtɨk Stefanas ketike mɨte nɨkerek nɨrak hɨr nemtau hɨm me God hɨr ninɨn nisesim nekre nɨmɨn ke yi mɨt miyapɨr yapɨrwe nau neit provins Akaia. Hɨr epei nises han kɨr nen nɨkaap mɨt miyapɨr kerek nises hɨm me God. Te hi hitihi hɨm iuwe yi mɨt mɨyapɨr en.

16 *Yi eiyɨmtau hɨm mɨr metike hɨm me mɨt hɨr nekepi nɨrɨak menmen iuwe mar em.

17 Hi han yaaik hentar Stefanas, Fotyunetas, tetike Akaikas epei tan tɨra. Hɨrakɨt tan tekepa teriuwe menmen yi ap yekepa yeriuwerem yentar hi ap hau hetikewi.

18 *Hi han kitet hɨrakɨt terekyi yi han yaaik yar ke hɨrakɨt epei terekya hi han

* **16:7** Ap 18:21 * **16:9** Ap 19:8-10; 2Ko 1:12; Kl 4:3; Rev 3:8 * **16:10** 1Ko 4:17 * **16:11** 1Ti 4:12 * **16:12** 1Ko 1:12, 3:6 * **16:13** Sam 31:24; Ef 6:10 * **16:15** Ro 16:5; 1Ko 1:16 * **16:16** 1Te 5:12 * **16:18** Fl 2:29

yaaik. Yi han ekitet mɨtɨkɨt
tar ik hɨrakɨt mɨtɨkɨt iuwe.
19 *Mɨt miyapɨr kerek nises
hɨm me God neit provins
Esia hɨr nesiuwe hɨm netpi,
“Yi yaain.” Akwila ketike
mɨte pɨrak Prisila hɨr netike
mɨt miyapɨr han kerek nises
hɨm me God nererik neit
wɨnak kɨr in, hɨr yapɨrwe ne-
siuwi hɨm netpi, “Yi yaain.”
20 *Naiu yinan yapɨrwe
in hɨr nesiuwi hɨm netpi,
“Yi yaain.” Wɨ kerek yi
yererik yi eitɨpan yi eiyewe-
wan eiyɨr ke mɨt yaain ne
God nɨrɨakem.
21 *In ek hi Pol hɨrekes
hewis hɨm mai yinam im
mau tɨwei men yi mɨt
miyapɨr hi hetpi, “Yi yaain.”
22 *Mɨt miyapɨr han en
kerek hɨr ap hanhan neri-
uwe Mɨtɨk Iuwe Krais hɨr ne-
mipɨn hɨr han kitet maain
hɨrak kakɨwaanki. Mɨtɨk
Iuwe kaiu Yaaik Krais, ti
enen.
23-24 Hi hanhan Mɨtɨk Iuwe
Krais kakrekyi menmen
yaaim. Hi hanhan yi mɨt
miyapɨr yapɨrwe en hentar
haiu ne Krais Jisas.

Mepɨr keremem

---

* **16:19** Ap 18:2, 18, 26; Ro 16:3-5 * **16:20** Ro 16:16; 2Ko 13:12 * **16:21** Kl 4:18; 2Te 3:17 * **16:22** Ga 1:8-9

Tɨwei Pol Kewisɨk Ken Mɨt Ne Wit Korin - 2 Menmen me tɨwei ik

Pol kitehi God katɨp hɨrak yaaik ekentar hɨrak kekepik *1:1-11*

Pol kewepyapɨr menmen mau mekre han kɨrak ekatɨp mɨt ne Korin em *1:12–7:16*

Hɨm me kolekta mɨt ne Korin nansiuwerem emamno mɨt ne Judia *8:1–9:15*

Pol naanmɨpre hɨrekes me hɨrak keit eniuk iuwe aposel *10:1–13:10*

Pol katɨp mɨt ne Korin hɨm mɨkaru *13:11-14*

1 *Hi Pol hi hɨre mɨtɨk aposel ke Krais Jisas hatɨp mɨt hɨm mɨrak. Nɨpaa God hanhan kewisa hi hɨre mɨtɨk aposel hi hɨrɨak menmen mɨrak. Hi hetike kaiu yinak Timoti hawɨr wik wewis tɨwei ik wesiuwerek kaknen yi mɨt miyapɨr ne weiwɨk me God yi yau wit Korin ke provins Akaia, yi yetike mɨt miyapɨr ne God yerer wit wit yeit provins eik e.

2 *Hi hanhan God Haai kaiu ketike Mɨtɨk Iuwe Jisas Krais hɨrakɨt tatrekyi menmen yaaim yi eiyu werek werek.

Pol katɨp God hɨrak yaaik kentar hɨrak kekepik

3 *Haiu emwenɨpi niuk me God, hɨrak Haai ke Mɨtɨk Iuwe kaiu Jisas Krais. Haiu mertei hɨrak Haai ke han tewenɨnai, hɨrak Haai ke kekepai.

4 Hɨrak kakɨkepai han kaiu me menmen enum mamnen te haiu han etwenɨn mɨt miyapɨr han haiu emkepi me menmen enum mamnen. Haiu emkepi emriuwe menmen God nepei kekepai keriuwerem.

5 *Hɨm im yaaim. Menmen enum yapɨrwe mamnen mamraiwaank mamɨr ke nɨpaa menmen mewaank Krais. Mar ke menmen enum meraiwaank, te Krais kakɨkepai me menmen te haiu han yaaik mamu.

6 *Mɨt nɨrɨak hi hetike Timoti enum nerawɨrwaank nentar hawɨr wetpi hɨm yaaim me God, hɨram mekepi yi han yaaik eiyu yi yertei God kakɨkepi maain kaknen kaktihis. Mɨt nerekyawɨr enum, te God kekepawɨr. Menmen im mamkepi yi han yaaik eiyu eiyɨntar maain menmen enum mamnen mamriwaank yi yertei God kakɨkepi kakɨr ke hɨrak nepei kekepawɨr.

7 Hawɨr wertei werek werek me yi mɨt. Menmen enum mamriwaank mamɨr ke menmen enum merawɨrwaank, hawɨr wertei God kakɨkepi yi han yaaik eiyu eiyɨr ke God kekepawɨr han yaaik wepu.

8 *Nawɨr yinan, hawɨr

* **1:1** 1Ko 1:1 * **1:2** 1Ko 1:3 * **1:3** Ef 1:3; 1Pi 1:3; Ro 15:5 * **1:5** Sam 34:19, 94:19 * **1:6** 2Ko 4:15 * **1:8** Ap 19:23; 1Ko 15:32

hanhan yi yertei werek
werek menmen enum nepei
man mewepɨr weit provins
Esia. Menmen enum epei
man hɨram mewewɨr han
kawɨr te hawɨr han kitet
hawɨr wawi.
9 Hawɨr han kitet hawɨr
wawi wawɨr ke mɨtɨk kerek
mɨtɨk masistret hɨrak nepei
katɨp hawɨr wawi. Menmen
im nepei man mekepawɨr
wertei hawɨr hɨrekses ap
wawinɨn menmen im au.
Hɨram mekepawɨr te hawɨr
wertei God kerek hɨrak
kɨkɨan mɨt nɨpaa naa hɨr
pɨke nekrit, hɨrak kerekek
kakɨkepawɨr.
10 *Hɨrak nepei kekepawɨr
me menmen enum te hawɨr
wawi au. Maain hɨrak
pɨke kakɨkepawɨr. Hawɨr
han kitet hɨrak in ere
maain hɨrak kakɨkepawɨr
naanmamrawɨr.
11 Yi mɨt eikepawɨr eiriuwe
menmen yi eiyitehi God em
kakɨkepawɨr. Yi yɨrɨakem te
maain mɨt miyapɨr yapɨrwe
nanɨmtau God kemtau hɨm
hɨr nitɨwekhi me hawɨr
hɨrak kakɨkepawɨr, hɨr nan-
wenɨpi niuk mɨrak nantɨp
hɨrak yaaik.

Pol keweikɨn han kɨrak te hɨrak ap kan wit Korin au

12 *Haiu han yaaik meri-
uwe menmen im. Han
kaiu kitet menmen haiu
mɨrɨakem haiu mises men-
men yaaim God kewe-
taiyem haiu ap mari han ke
mɨt miyapɨr meriuwerem
au. Menmen me tɨ mɨt
nerteiyem ap mekepai haiu
mɨrɨakem au. God kerekek
kekepai haiu mɨrɨakem.
Haiu mises menmen im
mekre nɨmɨn ne mɨt miyapɨr
ne tɨ, te haiu misesim
wɨsenum mekre nɨmɨn ne
yi mɨt miyapɨr. Te haiu han
yaaik meriuwe menmen im.
13-14 *Hɨm hi hewisiyem
mau tɨwei ik, as o hɨr hɨram
ap mɨsawɨn mɨre hɨm tok
piksa au. Menmen yi yek-
inaam hɨram keremem hi
hetpiyem. Hi hanhan yi
eiyɨrtei werek werek men-
men in ek yi yerteiyem kike
kike me haiu mɨt. Te maain
wɨ kerek Mɨtɨk Iuwe Jisas
pɨke kaknen kaktaihis, haiu
han yaaik mamriuwi yen-
tar yi yayu yaitike Krais, yi
han yaaik eiriuwe haiu mɨt
aposel eiyɨntar haiu metpi
hɨm yaaim mekepi meriuw-
erem.
15 Hi han kitet yi han kiteta
hi hɨre aposel yaaik te hi
hanhan hahinɨn anen ari, te
hi akepi yi han yaaik eiyu
mei wik.
16 *Hi nɨpaa han kitet hi
ahinɨn anen ari yi yeit wit
Korin me wɨ hi ano provins
hak Masedonia. Au, hi
anaiwɨri hahɨt wit ki hi in ek
han hau provins Masedonia.
Maain hi anaaiwɨr Masedo-
nia hi pɨke ano ari yi mɨt
yeit wit Korin, te yi eikepa
eiriuweta hi ano provins hak
Judia, te hi ari mei wik.
17 Te yi han kitet wɨ kerek
hi hewis tɨwei hatɨp hi han-
han hahinɨn anen ari me wɨ
hi ano provins hak Masedo-
nia, hi ap han kitet menmen

* **1:10** 2Ti 4:18 * **1:12** Hi 13:18; 2Ko 2:17; 1Ko 1:17 * **1:13-14** 2Ko 5:12; Fl 2:16 * **1:16** 1Ko 16:5-6

werek au. Te hi heweikɨn
han kai a? Yi han kitet hi hɨre
mɨtɨk enuk ke tɨ, hi hatɨp
'O, hi enen,' te hi hepakɨnem
mekre han kai hi au hɨnapen
a? Taauye!
18 Mar ke hɨm me God
hɨram yaaim, hi ap hetpi
hɨm 'O, hi anen,' te hi
hepakɨnem mekre han kai
hi au hɨnapen. Taauye!
19 *Nɨpaa hi, Silvenes,
Timoti, haiu mau metikewi
haiu metpi hɨm me Nɨkan
ke God Jisas Krais. Yi
yertei Krais hɨrak ap katɨp
menmen hɨrak kakisesim te
maain kakweikɨn sip kewet
hɨm nɨpaa hɨrak ketpim au.
Hɨrak kakisesim keremem.
20 *Menmen yapɨrwe God
katɨp hɨrak kakrɨakem,
Jisas hɨrak kakisesim
kakrekyiyem. Wɨ haiu
mamwenɨpi niuk me God
mentar menmen im yaaim,
haiu matɨp Mɨtɨk Krais hɨrak
yaaik kakises menmen hɨrak
katɨp hɨrak kakisesim.
21 *God Haai kerekek hɨrak
kekepai haiu mɨt haiu metike
Krais mau niutɨp.
22 *God hɨrekes ke-
himɨtenai haiu nɨrak, hɨrak
kewis Hɨmɨn kɨrak Yaaik
kekre han kaiu, hɨrak kɨre
menmen kike keteiknai
menmen hɨrak kakwetai
menmen yapɨrwe.

Pol ap ken kɨri waswas au

23 *Hi hewisɨsiyek me
menmen im te God kertei
han kai kakwepyapɨrem.
Te hi hetpi werek hi ap
hewisesik me menmen au.
Hi ap hinɨn han hɨri yi mɨt
ne wit Korin me wɨ hi hen
provins Masedonia hentar hi
hɨnapen heni yi mɨt arekyi yi
han enuk.
24 *Haiu ap metpi haiu
minɨn naanmɨpri me men-
men me God yi yisesim au.
Haiu mertei yi yises God
werek werek haiu mɨrɨak
menmen metikewi mamkepi
yi han yaaik eiyu.

2

1 *Te hi epei han kai kitet
hatɨp har ik. Hi ap anen ari
yi mɨt etpi menmen me han
enuk heriuwerem.
2 Hi anen etpi menmen
te yi han enuk, te neimɨn
nankepa hi han yaaik ehu a?
Taauye! Yi mɨt kerek hi anipi
yi han enuk keriyen.
3 Hi hɨnapen anen ari yi
mɨt miyapɨr en yi yenipa
hi han enuk au. Hi han-
han yi eikepa hi han yaaik
etikewi, te hi hinɨn hewisi
tɨwei men yi mɨt, hi hetpi
menmen hi han enuk heri-
uwerem. Hi hertei wɨ kerek
hi han yaaik heriuwe men-
men, te yi yapɨrwe han yaaik
yetikewa me menmen.
4 *Wɨ hi hewis tɨwei ken yi
mɨt miyapɨr en, hi hewisɨk
hɨrak au kerekyo han kai
au toenuk te hi hɨkɨt. Hi
hɨnapen henipi han enuk
heriuwe hɨm hi hewisiyem
au. Hi epei hanhan yi eiyɨrtei
hi han tewenɨni wɨsenum
keremem.

* **1:19** Ap 18:5 * **1:20** Rev 3:14 * **1:21** 1Jo 2:27 * **1:22** Ef 1:13-14; 2Ko 5:5; Ro 8:16-17 * **1:23** Ro 1:9; 2Ko 11:31 * **1:24** 1Pi 5:3 * **2:1** 1Ko 4:21; 2Ko 12:21 * **2:4** Ap 20:31

Pol katɨp hɨr mɨt ne Korin pɨke nanɨthis mɨtɨk nɨpaa kɨrɨak enum

5 *Mɨtɨk kerek kɨrɨak menmen enum hɨrak ap kenipa han enuk au. Hɨrak kenipi keriyen yi han enuk. Hi hɨnapen hemipɨn hatɨp hɨrak kenipi yi yapɨrwe han enuk au. Yi mɨt han keriyen.

6 Menmen yi mɨt yapɨrwe yerekyɨwekem me menmen enum hɨrak kɨrɨakem hɨram werek.

7 Te in ek yi mɨt miyapɨr yi ap han ekitet menmen hɨrak kɨrɨakem, nepei werek emɨt yi einaipɨsem. Yi eiyɨtpɨwek hɨm yaaim em eiyɨm eirekyɨwek han yaaik te menmen im ap mamrekyɨwek han kɨrak mamɨwaankek.

8 Te hi hitihi hɨm iuwe te yi eiteiknɨwek yi wen han tewenɨnek.

9 *Nɨpaa hi hews tɨwei ken yi mɨt te hi hanhan hertei yi yaain yises menmen hi hetpiyem werek werek o au me yi yepɨr mɨtɨk eik kɨrɨak menmen enum kakno.

10 Yi mɨt miyapɨr yi ap han ekitet menmen enum hɨrak mɨtɨk hak kerekyiyem. Yi han tɨwaaiyem, te hi han tɨwaaiyem emɨt. Menmen enum hɨram mepu, te hi han tɨwaaiyem emit, te hi hɨrɨak menmen im atɨp Krais em, te hɨram mamkepi yi yertei hi han tɨwaaiyem emɨt.

11 *Hi hɨrɨak menmen im hentar hi hɨnapen Seten kakinɨnai kewisɨsai me mɨtɨk kerek haiu nepei menerek mepɨrek. Haiu nepei mertei menmen enum Seten han kitet kakrekyaiyem.

Pol hanhan keriuwe Taitas keit wit Troas

12 *Nɨpaa hi hɨniu hen wit Troas hewepyapɨr hɨm yaaim me Krais, Mɨtɨk Iuwe God kinɨn ken kekekyor han te hɨr hanhan nanɨmtau hɨm hi hetporem.

13 *Te hi han kai ap kepu werek werek au hentar hi hemerɨr kaiu yinak Taitas te hɨrak ap kan kɨra au. Hɨrak ap kan kɨra au, te hi hanhanek hi hɨnaaiwɨr wit Troas hi hen provins Masedonia hɨrek hɨrak ketpo me yi mɨt en.

God kɨkaap mɨt aposel hɨr ninɨn Seten

14 Te in ek hi hitehi God hatɨp hɨrak yaaik. Hɨrak kekepai keriuwe menmen iuwe me Krais te haiu minɨn menmen me tɨ. God ketaihis kesiuwai haiu men wit heriyai heriyai haiu matɨp mɨt hɨm yaaim me Krais. Hɨm im hɨram yaaim mar ke mɨt hɨr nemiwo (o nemiyin) tɨpar mekre heurek, maain hɨr newepim hɨram mɨnɨn meprer wit wit heriyai heriyai.

15-16 **Haiu mɨt aposel haiu mɨre menmen mɨnɨn yaaim me Krais hɨrak kewepwarem kewet God em. Haiu mɨre menmen minɨn yaaim men nɨmɨn

* **2:5** 1Ko 5:1 * **2:9** 2Ko 7:15, 10:6 * **2:11** Lu 23:31 * **2:12** Ap 14:27; 1Ko 16:9 * **2:13** Ap 20:1 * **2:15-16** 1Ko 1:18 * **2:15-16** Lu 2:34; 2Ko 3:5-6

ke mɨt miyapɨr kerek God kaktorhis. Me mɨt miyapɨr kerek God kaktorhis, menmen haiu misesim hɨram mɨre menmen mɨnɨn yaaim mamkepi hɨr nanu werek werek. Me mɨt kerek God ap kaktorhis nanɨno si, menmen haiu misesim hɨram mɨre menmen mɨnɨn enum menipi hɨr nani. Mɨt neimɨn hɨr nanɨrtei menmen im werek werek a? Taauye!

17 *Yi yertei haiu mɨt ap mɨrak menmen mar ke mɨt yapɨrwe hɨr nɨrɨakem. Hɨr nepno heriyai heriyai natɨp mɨt hɨm me God hanhan nanɨt pewek mererim keremem. Te hɨr ap nankaap mɨt miyapɨr au. Te haiu mɨt aposel au. Haiu mɨt han kaiu yaaik haiu matɨp mɨt hɨm yaaim me Krais mentar God kehimɨntenai haiu mɨrɨakem. Haiu metike Krais mau han kiutɨp, God kɨrai haiu matɨp mɨt miyapɨr hɨm mɨrak.

3

Haiu mɨrɨak menmen matɨp mɨt hɨm lo ham yaaim me God

1 *Menmen hawɨr wewisiyem menipi yi han kitet hawɨr wewenɨpi niuk mawɨr iuwe te yi yatɨp hawɨr yaaikɨt a? O au en, yi han kitet hawɨr war ke mɨt han hɨr neweti tɨwei mɨt han ne wit hak newisiyek netpi hɨr mɨt yaain a? O au en, yi han kitet hawɨr hanhan yi yewisawɨr tɨwei te hawɨr wauno wit hak wewet mɨt han ek, te hɨr nertei hawɨr mɨtɨkɨt yaaikɨt a? Taauye! Hawɨr wɨnapen tɨwei au!

2 *Yi mɨt miyapɨr keriyen yi yɨre tɨwei hawɨr wetenenik kekre han kawɨr, yi yewenɨpi niuk mawɨr yeriuwe menmen yi yɨrɨakem te mɨt miyapɨr han hɨr nɨrem nerteiyem.

3 *Menmen yi yɨrɨakem meteikɨn mɨt miyapɨr han yi yɨre tɨwei Krais hɨrak kewisɨk kesiuwerek me his me haiu mɨt aposel. Tɨwei ik Krais ap kewisɨk keriuwe si yeunek mau nan mar ke nɨpaa Moses kewis hɨm me God mau nan au. Hɨrak kewisɨk keriuwe God Hɨmɨn Yaaik kɨrak kerek kepu tipmain tipmain enum eik, hɨrak kesiuwerek ken kekre han ki kewis hɨm mɨrak mekre han ki.

4 Hawɨr watɨp hawɨr mɨtɨkɨt yaaikɨt wentar hawɨr wertei God kehimɨtenawɨr wɨrɨak menmen im. Krais kekepawɨr keriuwe menmen mɨrak iuwe kerek God Haai kewetɨwekem, te hawɨr wawises menmen hawɨr wetpiyem.

5 *Hawɨr ap iuwe te hawɨr watɨp hawɨr wɨrɨak menmen im wises han kawɨr weinɨk au. God kerekek kekepawɨr kewetawɨr menmen mɨrak iuwe te hawɨr wɨrɨakem.

6 *God kerekek kekepawɨr te hawɨr watɨp mɨt menmen me hɨm ham yaaim mɨrak.

* **2:17** 2Ko 1:12; 1Pi 4:11 * **3:1** 2Ko 5:12; Ap 18:27; Ro 16:1 * **3:2** 1Ko 9:2 * **3:3** Eks 24:12; Jer 31:33; Esi 36:26-27 * **3:5** 2Ko 2:16 * **3:6** Jer 31:31; 1Ko 11:25; Jo 6:63; Ro 7:6

Hɨm ham yaaim me God
hɨram ap hɨm lo mau tɨwei
mɨt enisesim au. Hɨram
hɨm yaaim matɨp mɨt God
Hɨmɨn Yaaik kɨrak kakɨkepi
kaktorhis hɨr nanu werek.
Hɨm lo mau tɨwei matɨp mɨt
ap nanisesim werek werek te
hɨr nani. Hɨm ham yaaim
me God Hɨmɨn kɨrak Yaaik
hɨram mamkaap haiu mɨt te
haiu mamu werek werek.
7 *God kewepyaan hɨm
lo, hɨrak kewet Moses em
mau nan. Me wɨ hɨrak
kɨrɨakem, menmen me God
iuwe merhɨhe mɨrius ninaan
me Moses. Maain hɨram pɨke
mamre kike kike ere mamɨt,
te mɨt miyapɨr ne Isrel
ap nanɨrek pɨke te naan-
mewɨriyapi me wɨ menmen
me God merhɨhe mɨrius
ninaan mɨrak. Menmen me
hɨm lo kerek menip haiu
mɨt haiu mami, hɨram man
metike menmen iuwe me
God merhɨhe.
8 *Te haiu matɨp mɨt
miyapɨr hɨm me God Hɨmɨn
kɨrak Yaaik, menmen im
mɨrak menipai haiu han
yaaik mepɨrpɨr wɨsenum
minɨn menmen me nɨpaa me
hɨm lo me Moses.
9 *Hɨm lo kerek hɨram
menip haiu mɨt mami, hɨram
man metike menmen iuwe
me God merhɨhe menip mɨt
nɨnaain nepɨrpɨr, te hɨm
kerek mekepai te God kaktɨp
haiu mɨt haiu yaain, hɨram
minɨn hɨm me nɨpaa God
kewet Moses em, te haiu han
yaaik mepɨrpɨr iuwe.
10 *Menmen me God iuwe
merhɨhe mɨrius ninaan me
Moses mar ke nɨpaa ein
hɨram men mɨre kike kike
ere mepeit. Mar im hɨm
yaaim nɨpaa God kewet
Moses em hɨram epei men
kike kike mentar hɨm ham
yaaim me Krais me in ek God
kewetaiyem hɨram mekrehɨr
mɨram.
11 Hɨm lo me nɨpaa ein
man metike menmen iuwe
me God merhɨhe, te hɨram
pɨke mɨre kike kike ere
meit, hɨram in ek nepei au
mesi. Te hɨm in ek God
kewetaiyem mamkepai haiu
mɨre yaain te God kaktaihis,
hɨram minɨn hɨm me nɨpaa
mentar hɨram ap te mamɨsi
au. Hɨram mamu mamɨt
tipmain tipmain enum eik.
12 Haiu mertei hɨm
ham yaaim hɨram mamu
mamɨt tipmain tipmain
enum eik, haiu mamɨmerɨr
menmen mɨrak merhɨhe
iuwe mamnen te haiu
ap mepakɨn hɨm mei au.
Haiu mewepyapɨrem te mɨt
miyapɨr nerteiyem.
13 *Haiu ap mɨrɨak men-
men Moses hɨrak kɨrɨakem.
Hɨrak kewis laplap pɨnam
mɨwapɨn ninaan mɨrak te
mɨt miyapɨr ne Isrel ap te
nanɨr menmen yaaim me
God merhɨhe mɨrius ninaan
mɨrak men kike kike ere
meit.
14 *Moses kewis laplap
pɨnam mɨwapɨn ninaan
mɨrak keremem au. Mɨt
miyapɨr ne Isrel han kɨr
ap nertei menmen me God
werek werek au, hɨram mɨre

* **3:7** Eks 34:30 * **3:8** Ga 3:2, 5 * **3:9** Diu 27:26; Ro 1:17, 3:21 * **3:10** Eks 34:29 * **3:13** Eks 34:33-35 * **3:14** Ro 11:25

laplap pɨnam mɨwapɨn han kɨr. In ek, mɨt miyapɨr ne
Isrel hɨr nererik nekine hɨm
me Moses, hɨr han kɨr ap
nertei menmen me Krais
werek werek au. Hɨram
mar ke laplap pɨnam wen
mɨwapɨn han kɨr. Mɨt hɨr
nemtau hɨm me Krais hɨr
nisesim, hɨram mar ke God
keit laplap pɨnam mɨwapɨn
han kɨr, hɨrak kenemtɨn
kewɨrem men.
15 Nɨpaa ere in, mɨt nekine
hɨm me Moses, menmen
mɨre laplap pɨnam mɨwapɨn
han kɨr mentar hɨr ap nises
hɨm me Krais.
16 *Me wɨ kerek mɨt o
miyapɨr neweikɨn han kɨr
nises Mɨtɨk Iuwe Krais,
hɨram mar ke God keit laplap
pɨnam mɨwapɨn han kɨr
hɨrak kenemtɨn kewɨrem
men te hɨr nertei menmen
mɨrak werek werek. Hɨram
mar ke nɨpaa Moses ken
kekre wɨnak ke God, hɨrak
kenemtɨn laplap pɨnam
keweikɨn ketike Mɨtɨk Iuwe
tewepnak.
17 *Mɨtɨk Iuwe keit hɨm
im hɨrak God Hɨmɨn Yaaik.
Hɨrak kepu kekre han ke
mɨt, hɨr ap te nanises men-
men hɨm me Moses ketpor te
hɨr han kitet God katɨp hɨr
yaain. Au, hɨram ap mamke-
pai te God kaktɨp haiu yaain
au.
18 *Haiu mɨt ap menmen
mɨwapɨn han kaiu au, te
menmen yaaim me Mɨtɨk
Iuwe hɨram mau mekre
han kaiu. God Hɨmɨn
Yaaik kau kekre han kaiu
keweiknai han kaiu haiu
pɨke meweikɨn mar ke hɨrak.
Mɨt miyapɨr nanɨrtei God
keweiknai han kaiu, haiu
mamɨr ke hɨrak te haiu
mamwenɨpi niuk mɨrak
mamɨnterim.

4

Haiu mɨt aposel mewepyapɨr hɨm yaaim hɨram mɨre si

1 *God kerekek hɨrak
han tewenɨnai kehimɨtenai
haiu mɨrɨak menmen mɨrak
matɨp mɨt miyapɨr hɨm
mɨrak, te menmen enum
man merekyei han kaiu haiu
ap mɨnaain misesim iuwe
au.
2 *Haiu meweikɨn
sip mewet menmen
enum mɨsawɨn mɨt nan-
wepyapɨrem haiu yɨnk enuk
meriuwerem au emɨt. Haiu
ap mewises mɨt hɨm me God
haiu meweikɨn hɨm mɨrak
matɨp mɨt hɨr enisesim. Au,
haiu merp ninaan me God,
God hɨrak kɨrai haiu metpor
hɨm mɨrak haiu matɨp hɨm
yaaim, te mɨt kerek nerteiyei
han kaiu, hɨr nertei hɨm im
hɨram yaaim.
3 *Hɨm yaaim haiu matɨp
mɨt em, mɨt ap nerteiyem
werek werek, hɨr keriyen
nanɨno si hɨr ap nerteiyem.
Hɨr ap nises hɨm yaaim nen-
tar tɨpir enuk ke tɨ ik Seten
hɨrak kewenɨn han kɨr te hɨr
ap nisesim au.
4 *Hɨrak kewenɨn han kɨr
te hɨr ap nertei werek hɨm
yaaim me Krais. Hɨm yaaim
im hɨram matɨp me menmen

* **3:16** Ro 11:23, 26 * **3:17** Jo 8:32, 36; Ro 8:2; Ga 5:1 * **3:18** Eks 16:7; 24:17
* **4:1** 2Ko 3:6 * **4:2** 2Ko 2:17; 1Te 2:5 * **4:3** 1Ko 1:18 * **4:4** Ef 2:2; Kl 1:15; Hi 1:3

yaaim me Krais kerek keteik-
nai God kɨre mekak kar ke
hɨrak kɨpre God.
5 *Haiu ap metpi hɨm me
haiu hɨras te yi eitɨp haiu mɨt
yaain. Au, haiu metpi hɨm
im. Jisas Krais hɨrekes Mɨtɨk
Iuwe kaiu, te haiu mɨt haiu
mar ke wok mɨt mekepi yi
eiyɨrteiyek werek werek.
6 *Haiu mɨrɨak menmen
im mentar God kerek nɨpaa
katɨp kar ik: “Me wit toto
lait hɨremes mamɨr,” hɨrak
kerekek kekepai haiu mertei
mekre han kaiu menmen
mɨrak yaaim merhɨhe nepei
au man mau Krais.
7 *God kewis menmen
mɨrak iuwe hɨram man
mekre han ke haiu mɨt ne
tɨ au haiu weinɨn. Hɨrak
kewisɨm mekre han kaiu
kakteikɨn mɨt miyapɨr ne
tɨ menmen yaaim haiu
mɨrɨakem ap meke han
kaiu man. Au, hɨram meke
God man mekre han kaiu
mekepai.
8 *Merer wit wit menmen
enum man mewep te hɨram
ap meraiwaank au. Haiu
ap mertei menmak menmen
enum man mewep te haiu
ap mɨnaaiwɨr menmen haiu
mɨrɨakem.
9 Mɨt enun noyiyai nan-
rekyei enum, te God ap
kɨnaiwɨrai au. Mɨt hɨr
newep haiu menke te haiu
ap maa au.
10 *Mɨt hɨr newep ner-
iuwe nɨpɨn menmen ham
yapɨrwe te hekrit hekrit sak
mau yɨnk kaiu mar ke nɨpaa
mɨt enun nenep Jisas sak
mau yɨnk kɨrak. Sak mau
yɨnk kaiu te mɨt nanɨrem
hɨr nanɨrtei Jisas Krais kepu
ketikewei kakɨkepei te mɨt
nanwep haiu mami au, haiu
pɨke mamu werek.
11 *Me wɨ haiu mepu tɨ im,
mɨt hɨr noyiyai nanrekyei
enum, haiu mami mentar
haiu mises hɨm me Jisas haiu
matɨp mɨt em. Mɨt hɨr newep
menep haiu mami, te mɨt
nanɨr yɨnk kaiu kerek maain
kaki, hɨr nertei Jisas Krais
kepu kekepai haiu mami au,
haiu pɨke mamu werek.
12 Mɨt newep menep haiu
mami te menmen im haiu
mɨrɨakem hɨram mekepi
hɨmɨn ki te yi yayu werek
werek.
13 *Hɨm me God kerek
mɨtɨk Devit kewisɨm mau
tɨwei Sam hɨram matɨp mar
im: “Hi hatɨp mɨt menmen
hentar hi han kitet God naan-
mamprau kakɨkepa.” Haiu
mɨt in keriyen haiu han kitet
God kakɨkepai kaktaihis kar
ke nɨpaa hɨrak kɨkaap mɨtɨk
hak Devit. Te in ek haiu
matɨp mɨt hɨm mɨrak.
14 *Haiu matɨp mɨt men-
men mentar haiu mertei
God kerek nɨpaa kɨkɨak
Mɨtɨk Iuwe Jisas, hɨrak
kaktaihis haiu mamtikewi
haiu mamɨrp ninaan mɨrak.
15 *Menmen yapɨrwe
enum man menep haiu mɨt
aposel, mentar haiu metpi
hɨm yaaim mekepi meriuw-
erem. Maain hɨm yaaim me

* **4:5** 2Ko 1:24 * **4:6** Jen 1:3; Ais 9:2; 2Ko 3:18 * **4:7** 2Ko 5:1 * **4:8** 2Ko 1:8, 7:5 * **4:10** 1Ko 15:31 * **4:11** Ro 8:36 * **4:13** Sam 116:10 * **4:14** 1Ko 6:14 * **4:15** 2Ko 1:3-6

menmen God kerekyaiyem
mamno mamrer wit wit, mɨt
nanisesim, hɨr nantɨp God
hɨrak yaaik, hɨr nanwenɨpi
niuk mɨrak me menmen im
yapɨrwe hɨrak kɨrɨakem.

Menmen enum im hɨram mɨre menmen weinɨm mentar haiu mamɨt menmen yaaim

16 *Haiu ap han enuk
mɨnaaiwɨr menmen im God
kehimɨtenai haiu mɨrɨakem
mentar haiu mertei God
kakɨkekyei haiu mɨt, haiu
yapɨrwe mamwenɨpi niuk
mɨrak. Maain yɨnk kaiu
hɨrak kaki, te hekrit hekrit
God kɨkaap hɨmɨn kaiu hɨrak
kau werek werek.
17 *Menmen im enum
hɨram meraiwaank hɨram
mar ke menmen kike kere-
mem, te hɨram mekepai haiu
mamɨt menmen yaaim me
God wɨsenum hɨram mamu
mamɨt tipmain tipmain
enum eik.
18 *Tɨs, haiu ap te han
ekitet menmen yapɨrwe haiu
mɨrem meriuwe nanamɨr
kaiu au. Im em hɨram mamu
me mɨ mei kike te maain
hɨram mamɨwaank mamɨt.
Haiu han ekitet mamɨmerɨr
menmen haiu ap mɨrem
wen au, te maain God
kakwetaiyem. Menmen in ek
haiu ap mɨrem, hɨram mamu
mamɨt tipmain tipmain
enum eik.

5

Menmen mɨt aposel hɨr nisesim hɨram mɨkaap han ke mɨt yapɨrwe

1 *Haiu mertei maain yɨnk
kaiu ke tɨ ik hɨrak kaki
kakɨsine kakɨt. Haiu mami
hɨram mar ke mɨtɨk kau
weisaak hɨrak ketpaan ken
kewepik hɨrak kɨnaiwɨrek
ken wit hak kekin hei
weisaak hak. Haiu mami
haiu mertei maain God
kakrekyei yɨnk hak yaaik
kakɨt wit kɨrak kaku kakɨt
tipmain tipmain enum eik.
Menmen im hɨram mar ke
wɨnak yaaik God kimaak keit
wit kɨrak haiu mamwim.
2 *Hɨm im yaaim. In
ek haiu mau yɨnk kaiu
ke tɨ ik, haiu han kitet
menmen enum mewep te
haiu hanhan mamɨt yɨnk
hak yaaik God kakwetaiyem
kakɨt wit kɨrak. Hɨrak hɨmɨn
kaiu kakɨkrerem te haiu
mamu werek werek mamɨr
ke mɨtɨk kau kekre wɨnak
keit tɨ ik hɨrak kekepik kau
werek werek.
3 Maain haiu mami haiu
mamɨt yɨnk hak yaaik God
kakwetaiyek, haiu ap te
mamu hɨmɨn weinɨk au.
4 *In ek haiu mau yɨnk
kaiu ke tɨ ik, haiu mepu
han kitet menmen yapɨrwe
mewep mewetai han enuk.
Haiu ap hanhan mami mam-
naaiwɨr yɨnk kaiu ke tɨ ik
au. Haiu hanhan mamɨt
yɨnk hak yaaik God kak-
weteiyek, hɨrak kakɨkrehɨr
ke yɨnk kaiu ik. Te haiu
hanhan yɨnk kaiu ik hɨrak
ap kaki au. Haiu hanhan
hɨrak kakweikɨn kakre yɨnk
hak yaaik kaku kakɨt kaktike
God.

* **4:16** Ef 3:16 * **4:17** Ro 8:17-18 * **4:18** Kl 1:16; Hi 11:1-3 * **5:1** 2Ko 4:7; 2Pi 1:13-14 * **5:2** Ro 8:23 * **5:4** 1Ko 15:53-54 * **5:5** Ro 8:16, 23; 2Ko 1:22

5 *God hɨrekes kerekek
hɨrak kenipai han kaiu te
haiu mamɨt menmen yaaim
mɨrak im. Hɨrak nepei
kewetai God Hɨmɨn Yaaik
kau kekre han kaiu keteik-
nai maain hɨrak kakwetai
menmen yapɨrwe hɨrak
kerekyeiyem.

6 *Haiu mertei God kakwe-
tai menmen yapɨrwe hɨrak
kerekyeiyem, te hekrit hekrit
haiu han tokik mau meit.
Haiu mertei wɨ kerek haiu
mau tɨ mekre yɨnk kaiu ik,
te haiu ap mau metike God
meit wit kɨrak.

7 *Haiu ap mɨr menmen
im God kerekyeiyem, te
haiu mertei haiu mamtɨwem
mentar God ap kewisesik au.
Hɨrak katɨp werek werek
kerekek.

8 *Hi hatɨp werek. Haiu
ap mɨnaain te haiu mami
au. Haiu hanhan mam-
naaiwɨr yɨnk kaiu ke tɨ te
haiu mamu mamtike Mɨtɨk
Iuwe God mamɨt wit kɨrak.
Hɨram minɨn yɨnk kaiu kau
keit tɨ ik e.

9 *Haiu mau yɨnk kaiu
me tɨ im e, o haiu mamɨt
yɨnk hak yaaik kakɨt wit
kɨrak, hɨram menmen
weinɨm. Haiu eminɨn
han ekitet emrɨak menmen
God hanhan haiu emisesim
emrɨakem.

10 *Hi hetpi menmen im
hentar haiu mertei maain
haiu yapɨrwe mamɨrp ni-
naan me Krais hɨrak han
kakitet menmen enum haiu
mɨrɨakem mekre yɨnk kaiu
ke tɨ ik ek haiu mɨrɨakem.
Hɨrak han kitet o skelim
menmen haiu mɨrɨakem
hɨrak kakrekyai menmen
yaaim o enum mamrerim.

*Mɨt aposel nɨkaap mɨt
miyapɨr netike God nekiyan
nau neit*

11 *Wɨ kerek haiu matɨp
mɨt miyapɨr hɨm me God
haiu mɨrɨak menmen mari
han kɨr te hɨr nanisesim nen-
tar haiu mertei maain Mɨtɨk
Iuwe Krais skelim menmen
haiu aposel mɨrɨakem. God
kertei han kaiu te hi hanhan
yi yertei yekre han ki hi hises
menmen yaaim hekepi heri-
uwerem yar ke God kertei.

12 *Haiu ap pɨke mari han
ki te yi yatɨp hɨm yaaim au.
Haiu hanhan metpi hɨm im
te yi eiyɨrtei haiu menmak
te haiu yaain. Te maain yi
eitɨp mɨt han kerek han kitet
menmen me niuk iuwe o klos
yaaim hɨram minɨn men-
men mekre han ke mɨtɨk, yi
yayɨtpor menmen im hɨram
yaaim au, hɨram enum.

13 Haiu mɨt haiu han kaiu
ken sip mar ke mɨt netpim,
te haiu han ken sip kentar
haiu hanhan mɨrɨak men-
men mamkepi.

14 Krais hɨrak hanhan
haiu mɨt, te menmen im
mari han kaiu haiu mɨrɨak
menmen mɨrak mɨkaap
mɨt miyapɨr meriuwerem.
Haiu mɨrɨak menmen im
mentar haiu mertei hɨrak
kiutɨpen kaa kekrehɨr ke
haiu mɨt yapɨrwe, te hɨram
mar ke haiu mɨt yapɨrwe
maa metikerek.

* **5:6** Hi 11:13-16 * **5:7** 1Ko 13:12 * **5:8** Fl 1:23 * **5:9** Kl 1:10; 1Te 4:1
* **5:10** Ekl 12:14; Ro 2:16, 14:10 * **5:11** 2Ko 4:2 * **5:12** 2Ko 3:1, 1:14 * **5:15** 1Ti 2:6; Ro 14:7-8

15 *Hɨrak kaa kekrehɨr
kaiu, te haiu mɨt keriyen
haiu mepu tɨ ik, haiu ap
emises han kaiu mamrɨak
menmen au emɨt. Haiu
emises han ke mɨtɨk kiutɨpen
ik kerek nɨpaa kaa, God
kɨkɨak pɨke kekrit kau
kekepai haiu mɨt.

16-17 *Nɨpaa haiu mɨt ne tɨ
mɨrɨak menmen enum haiu
han kitet me Krais mar im:
Hɨrak mɨtɨk kerekek. Wɨ
kerek mɨt miyapɨr nanises
hɨm me Krais nantikerek
nanu niutɨp, hɨr neweikɨn
nanɨr ke mɨt miyapɨr yaain.
Menmen enum me nɨpaa
hɨram epei au mesi meit.
Menmen yapɨrwe yaaim
mamɨkrit mamɨkrehɨr ke
menmen enum me nɨpaa
ein. Te in ere maain haiu mɨt
ap te han ekitet mɨt hɨr yaain
o enun nentar hɨr niuk mɨr
iuwe o hɨr netenen menmen
yapɨrwe au emɨt! Menmen
im hɨram menmen enum me
tɨ. Haiu han ekitet mɨt hɨr
yaain nentar hɨr ne Krais
keriyen.

18 *Menmen im me
haiu meweikɨn mɨre mɨt
miyapɨr yaain, God kerekek
kɨrɨakem. Krais hɨrak kaa
kentar nu tentarakɨt. Te God
keriuwe menmen im Krais
kerekyeiyem, hɨrak kekepai
haiu mɨt kerek nɨpaa haiu
enun nepan metike God. In
ek haiu metikerek mekiyan
mau meit.

19 *Menmen haiu met-
piyem hɨram mar im. God
kekepai haiu mɨt miyapɨr
yapɨrwe mau tɨ meri-
uwe menmen Krais hɨrak
kɨrɨakem. Te in ek God ke-
himɨtenai haiu nɨrak yaain.
Hɨrak ap han kitet menmen
enum haiu mɨrɨakem au.
Hɨrak kesakem. In ek hɨrak
kewetai haiu mɨt aposel hɨm
mɨrak me hɨrak hanhan haiu
mɨt ne tɨ haiu mamtikerek
mamkiyan mamu mamɨt.

20 God kehimɨtenei haiu
mekrehɨr ke Krais te men-
men haiu metpiyem hɨram
mar ke God hɨrekes kau
ketikewi ketpi. Haiu mɨkaap
Krais haiu metpi hɨm iuwe:
“Yi eiwis God hɨrak kakɨkepi
te yi eitikerek eikiyan eiyu
werek werek.”

21 *Krais kerekek hɨrak
ap menmen enum mamu
han kɨrak au. Te God
kekepai haiu mɨt hɨrak keit
menmen enum yapɨrwe
haiu mɨrɨakem kewisɨm
mentar Krais hɨrak kekrehɨr
kaiu kaa. Hɨrak kekrehɨr
kaiu kaa te haiu mɨt miyapɨr
kerek haiu mamises hɨm
mɨrak, God kaktɨp haiu
yaain.

6

Menmen enum mewaank mɨt aposel kerek natɨp mɨt hɨm me God

1 *Hi Pol hetike Timoti
hawɨr wetike God wɨrɨak
menmen miutɨp. Te hawɨr
wetpi hɨm manp, yi nepei
yewis menmen yaaim God
kerekyiem hɨram mekre
han ki te yi ap eiwenem ap
mamkepi au emɨt!

* **5:16-17** Ro 8:1, 10; Ga 6:15; Ais 43:18; Rev 21:5 * **5:18** Ro 5:10 * **5:19** Ro 3:24-25; Kl 1:19-20 * **5:21** Jo 8:46; Hi 4:15; Ga 3:13; 1Ko 1:30; Fl 3:9 * **6:1** 2Ko 5:20 * **6:2** Ais 49:8; Lu 4:19-21

2 *Yi ap eirɨak menmen im
au emɨt! Hɨm me God mɨt
newisɨm mau tɨwei matɨp
mar im:
“Me wɨ hi God hanhan ekepi
yi yitauhi menmen hi
hemtewem hekepi heri-
uwerem. Me wɨ hi
hɨmat hi atihis yi mɨt
miyapɨr yau tɨ, hi
hekepi.” Yi nɨkɨp em-
nep eiyɨmtau! In ek
God hanhan kakrekyi
yaaim. In ek hɨrak
kakɨkepi kaktihis.
3 Haiu mɨt mɨnapen mɨt
han hɨr han kitet men-
men haiu mɨrɨakem me
God hɨram enum, te ap
mɨrɨak menmen miutɨp
mamri han kɨr enuk te
hɨr nantɨp haiu enun au.
Haiu mamrɨak menmen
enum hɨram mamɨr haiu
mamwis nan mamwaai
yayiwe te mɨtɨk kakitet
yayiwe kaknen kakrewo nan
im kakɨnkewɨn. Te haiu au
mɨnapen hɨr han kitet haiu
mɨrɨak enum au.
4 *Au, me menmen
yapɨrwe haiu mɨrɨakem,
haiu meteikɨn mɨt haiu mɨre
wok mɨt ne God. Haiu
meteiknor menmen mar im:
Haiu han tokik mepu me
menmen enum man mewep,
me menmen enum merekyei
enum metike menmen enum
man meraiwaank.
5 *Mɨt hɨr nɨwaai nɨpɨn
newep, hɨr newisei mekre
wɨnak enuk ke gavman, mɨt
enun hɨr nererik neweiknei
nenepɨp nanwep. Haiu
mɨrɨak menmen iuwe ere
haiu meweiwei. Wɨ ham
haiu ap mɨwaai werek werek
au, wɨ ham haiu mɨt nɨnpɨ
mewei. Menmen im enum
yapɨrwe man haiu mɨt
mentar haiu mewepyapɨr
hɨm mɨrak.
6 *Haiu mɨrɨak menmen
yaaim keremem, haiu mertei
menmen yaaim me God.
Haiu ap han enuk meriuwe
menmen waswas au, haiu
han yaaik keriyen mɨkaap
mɨt. Menmen im haiu
mɨrɨakem meteikɨn mɨt haiu
wok mɨt ne God. Menmen
iuwe me God Hɨmɨn Yaaik
kau kekre han kaiu, haiu han
tewenɨn mɨt miyapɨr han.
7 *Haiu mewepyapɨr hɨm
yaaim, God kekepai haiu
mɨrɨak menmen mɨrak.
Haiu mises menmen yaaim
hɨram mekepai menip hɨm
enum mɨt nesweiyem hɨram
mami mar ke nopen kekepai
kɨsawɨn yɨnk kaiu. Hɨm
yaaim me God haiu matɨp
mɨt em hɨram mekepai
merekir han ke mɨt mar ke
hɨne yipo henmik mɨkaap
mɨt nenep mɨt enun nepan
nɨr neriuwerem.
8 Mɨt han hɨr natɨp haiu
mɨt yaain mɨrɨak menmen
yaaim. Mɨt han au hɨr
natɨp haiu enun hɨr netpepai
nisɨsai haiu enun. Hɨr han
kitet haiu mɨt enun memipɨn
te haiu au. Menmen im
hɨram menmen weinɨm.
Haiu mises menmen haiu
mɨrɨakem. Haiu matɨp hɨm
yaaim keremem.
9 *Haiu ap metenen tɨwei
matɨp mɨt me haiu hɨras
haiu neimɨn. Te mɨt yapɨrwe

* **6:4** 2Ko 4:2 * **6:5** 2Ko 11:23-27 * **6:6** 1Ti 4:12 * **6:7** 1Ko 2:4 * **6:9** 2Ko 4:10; Sam 118:18

nerteiyai haiu mɨt aposel keriyen. Mɨt han kitet menep haiu mami, te haiu wen au mepu. God kewis mɨt newep te hɨrak naanmɨprai haiu ap mami au.

10 *Menmen enum mari han kaiu mamrekyei han enuk te haiu au hekrit hekrit han yaaik mepu. Haiu mɨre mɨt enun ap metenen menmen aurei. Te haiu mɨkaap mɨt hɨr netenen menmen me God yapɨrwe. Haiu mɨre mɨt metenen menmen me tɨ au, te haiu metenen menmen yaaim ap te mɨt nanɨriyaam mamno taau!

11 Yi mɨt miyapɨr ne wit Korin. Hawɨr nepei wetpi wewepiyapɨr han kawɨr wepakɨn menmen au. Hawɨr han tewenɨni wɨsenum.

12 Hawɨr hɨrekses ap wewenɨn han kawɨr au. Hawɨr han tewenɨni wɨsenum. Te yi mɨt au, yi hɨras yewenɨn han ki ap han tewenɨnawɨr au.

13 *In ek, hi hetpi har ke haai katɨp nɨkerek nɨrak, hi hetpi har ik: "Yi han tewenɨnawɨr yayɨr ke hawɨr epei han tewenɨni yi mɨt miyapɨr."

Haiu mɨt yaain ne God ap mamtike mɨt enun mamu niutɨp

14 *Yi mɨt miyapɨr kerek yises hɨm me God yi yetike mɨt miyapɨr han ap nises hɨm me God, yi ap yaikiyan yairɨak menmen o eiyisesim au emɨt! Menmen yaaim, menmen enum ap te mamkiyam mamu werek werek taau. Mamɨrkeik te wɨtaan wanewik mamkiyan mamu wɨ miutɨp a? Taauye!

15 Yi han kitet Krais ketike Seten tekiyakɨt a? Taauye! Mamɨrkeik te mɨtɨk kises hɨm me God kaktike mɨtɨk ap kises hɨm me God han kitet tɨpɨrakɨt a? Taauye!

16 *Mamɨrkeik te mɨt nanwenɨpi God kaktike teinɨk mɨt newis ninaan mewim mekre pak? Taauye! God han enuk kakwep haiu mɨt! Haiu mɨt miyapɨr keriyen haiu mar ke wɨnak ke God kerek kepu kepeit. God hɨrekes katɨp kar ik:

"Hi ano mɨt miyapɨr ehu ekreri. Hi hɨre God kɨr, te hɨr nanɨr ke mɨt miyapɨr nai."

17 *Te God katɨp,

"Yi einaaiwɨr menmen enum mɨt miyapɨr enun nisesim, yi eiweikɨn sip eiwetɨwem. Yi einopɨn menmen hɨram enum ap eisesim au, te hi atihis.

18 *Yi yisesim te hi hɨre haai ki, yi eire nɨkerek hɨrakɨt o nɨkerek hɨram (o hɨran) nai." God kerek hɨrak kɨrɨak menmen yapɨrwe me tɨ metike nepni, hɨrak katɨp kar ik.

---

* **6:10** 2Ko 7:4; Fl 2:17; Kl 1:24 * **6:13** 1Ko 4:14 * **6:14** Ef 5:7, 11 * **6:16** 1Ko 3:16; Lev 26:12; Esi 37:27 * **6:17** Ais 52:11; Esi 20:34; Rev 18:4 * **6:18** 2Sml 7:14; Ais 43:6; Jer 31:9; Rev 1:8

7

1 Naiu yinan yaain, God
nepei ketpai hɨm yaaim im,
te haiu emɨpɨr emnopɨn
emkeipɨn menmen yapɨrwe
haiu mɨrɨakem menipai han
kaiu ketike yɨnk kaiu enuk.
Haiu mɨnapen mamrɨak
menmen mamnip God yɨnk
enuk kakriuwai te hɨrak
kehimɨtenai haiu nɨrak
yaain.

Mɨt ne Korin neweikɨn han te Pol han yaaik keriuweri

2 *Yi mɨt miyapɨr yi han
etwenɨnai. Haiu ap mɨrɨak
menmen enum me mɨtɨk
kiutɨp ke yi mɨt au. Haiu ap
mewaank mɨtɨk kiutɨp ke yi
mɨt au. Haiu ap mewisesiyek
me menmen mari menmen
me mɨtɨk kiutɨp au, mar ke
mɨt han ein netpiyem me
haiu mɨt.
3 *Hi ap hetpi hɨm im heni
heswi hɨm wɨsenum hentar
yi han kitet hi herekyi enum
au. Hi heni kike keremem
hentar nɨpaa hi hetpi te hi
hetpi heteipim, haiu mɨt
in han tewenɨni wɨsenum.
Haiu han tewenɨni wɨsenum
te yi yayi, haiu hanhan
mami mamtikewi, o au en,
yi yayu, haiu hanhan mamu
mamtikewi. Te haiu markeik
mɨrɨak menmen enum im
mɨt han netpiyem me haiu
mɨt a? Taauye!
4 Hi ap hɨsawɨn menmen
mekre han kai au. Hi
hewepiyapɨrem hetpim. Hi
han yaaik wɨsenum heriuwe
yi mɨt miyapɨr en. Menmen
enum man mewep haiu mɨt,
hi wen han kitet menmen yi
mɨt yɨrɨakem te hi han kewei
hi han yaaik heriuwi.

5 *Haiu nepei man provins
Masedonia, haiu wen ap
mepu werek werek au.
Menmen enum nepei man
mewep. Haiu metike mɨt
han haiu menehan me
menmen, haiu mɨnaain
te menmen yapɨrwe haiu
merekyiyem mekre han
ki mɨt han enun nanri-
waankem.
6 *Te God kerek kerekyai
han ke haiu mɨt me men-
men hɨram meraiwaank han
kaiu, hɨrak kenipawɨr han
yaaik keriuwe mɨtɨk Taitas
kerek kan kɨrawɨr.
7 Hɨrak keriuwet mɨtɨk
Taitas kan kɨrawɨr kerekyawɨr
han yaaik keriuwe menmen
im keremem au. Hɨrak ket-
pawɨr hɨrak nepei ken kɨri
te yi yerekyɨwek han kɨrak
yaaik yeriuwe menmen
yaaim yi yisesim yɨrɨakem.
Hɨrak kan ketpawɨr yi
hanhan yaira, yi yɨnk
enuk yeriuwe menmen yi
yɨrɨakem yi han tewenɨna,
yi yekrehɨr kai yatɨp mɨt han
hɨr natɨp hi enuk yi yetpor hi
yaaik. Yi yɨrɨak menmen im
yenipa hi han yaaik heriuwi.

8 *Tɨwei kerek nɨpaa hi
hewisiyek hɨrak kenipi yi
yɨnk enuk yeriuwerek, hi ap
han enuk heriuwe hɨrekes
me hi hewisiyek au. Hi
hɨnapen hewisi tɨwei hentar
hi hertei hɨrak kaknipi yi
yɨnk enuk me wɨ meiyam.

---

* **7:2** Ap 20:33; 2Ko 12:17 * **7:3** 2Ko 6:11-12 * **7:5** 2Ko 2:13 * **7:6** 2Ko 1:3-4
* **7:8** 2Ko 2:4

9 Te in ek hi han yaaik
hi hewisiyek. Hi ap han
yaaik yi yɨnk enuk yeriuwe
menmen hi hewisiyem au.
Hi han yaaik yi yɨnk enuk
yi yeweikɨn han pɨke yises
menmen yaaim. God keit
menmen im hi hewisiyem
hɨrak keiyɨm keweikni han
ki te hawɨr ap weriwaank au.
10 *God keit menmen im
menipi yi yɨnk enuk hɨrak
keiyɨm keweikni han ki
te hɨrak kekepi kaktihis
kakɨriuwerem. Menmen
im hɨram yaaim te haiu
ap han enuk meriuwerem
au. Menmen menip mɨt
miyapɨr ne tɨ hɨr han enuk
hɨram ap mekepi nanweikɨn
han nanises menmen yaaim
au. Hɨram mewetɨr han
enuk neriuwe hɨras keriyen.
Menmen im ap mamkepi
hɨr nanu werek werek au.
Hɨram mamnipi maain hɨr
nani.
11 Yi han ekitet menmen im
werek werek. God kerekyi
menmen yaaim keriuwe hɨm
im hɨram menipi yi yɨnk
enuk yeriuwerem. Hɨram
mekekyi han ki yi hanhan
einaiwɨrem eiweikɨn sip
eiwet menmen enum hi
hewisiyem nɨpaa ein mau
tɨwei hak. Hɨram mekekyi
han yi yene mɨtɨk hak kerek
kɨrɨak menmen enum. Yi
yeperper menmen enum
im nepei man, yi hanhan
hi anen akepi ariuwerem.
Yi hanhan eikaap mɨtɨk
kerek kɨrɨak menmen enum.
Menmen yapɨrwe yi yis-
esim yɨrɨakem me hɨm hi
hewisiyem, hɨram meteikɨn
yi yetike mɨtɨk ik enuk yi ap
yau han kiutɨp me menmen
hɨrak kɨrɨakem. Au, yi han
enuk yeriuwerek yi yepɨrek
ken.
12 Hi ap han kitet mɨtɨk
nɨpaa kɨrɨak menmen enum
te hi hewisi tɨwei au. Hi ap
han kitet mɨtɨk nɨpaa mɨtɨk
hak kerekyɨwek enum te hi
hewisi tɨwei au. God kertei
han kai hi hewisi tɨwei ik
ek kakɨkepi kakteikni te yi
yertei werek werek yi hɨras
keriyen hanhanai haiu mɨt
aposel in.
13 Menmen yi nepei
yɨrɨakem hɨram menipai
han kewei mau meit keriyen
au.

Menmen yi yɨrɨakem
hɨram mɨkaap Taitas han
kewei kau keit, te haiu
metikerek haiu han yaaik
wɨsenuk.
14 Nɨpaa hi hewenɨpi niuk
mi hatɨp Taitas yi yaain, te
menmen yi yisesim yɨrɨakem
ap menipa hi yɨnk enuk hi
hetpɨwekem au. Menmen
yapɨrwe hi hetpɨwekem
me yi mɨt miyapɨr en
hɨram yaaim, mar ke hɨm
nɨpaa haiu metpiyem hɨram
yaaim.
15 *Taitas hɨrak ken kɨri,
yi yɨnaain yeperper yi
naanmɨprewek, yi yapɨrwe
yises menmen hɨrak ket-
piyem. Hɨrak han kitet
menmen im te hɨrak han
tewenɨni wɨsenum.
16 In ek hi hertei yi
eiyises menmen yapɨrwe hi

* **7:10** Mt 27:3-5; Hi 12:16-17 * **7:15** 2Ko 2:9

hetpiyem, te hi han yaaik wɨsenuk.

8

Mɨt miyapɨr ne weiwɨk me God hɨr enkaap nɨr yinan

1 *Naiu yinan, haiu hanhan metpi hɨm te yi eiyɨrtei werek werek menmen yaaim God kɨrɨak mɨt miyapɨr ne weiwɨk mɨrak em neit Masedonia.
2 Menmen enum nepei man manɨp mari han kɨr. Hɨr mɨt enun netenen menmen au, te hɨr han yaaik wɨsenuk nentar hɨr nertei God kesak menmen enum mɨr. Hɨr han yaaik te hɨr newis pewek mɨr men niutɨp nanwet mɨt han em.
3 Hi hertei werek te hi hetpi hɨr nises han kɨr kerekek newis pewek im. Hɨr newis pewek pɨnam hɨr netenen pɨnam, hɨr hanhan nanwetɨr meiyam te hɨr newisɨm ere mɨr mesi hɨr netenen kike. Haiu ap mari han kɨr hɨr nɨrɨakem au, hɨr hɨras keriyen.
4 *Hɨr nitaihi hɨm manp te haiu emwisi hɨr nanwɨr pewek nantike mɨt han ne weiwɨk miutɨp me God nerer wit wit, hɨr nansiuwe pewek meiyam im mamno mamkaap mɨt han ne weiwɨk me God kerek ap netenen menmen au.
5 Hɨr ninɨn menmen haiu han kitet hɨr nanrɨakem. Hɨr ninɨn neweikɨn han kɨr ken God. Nepei au, hɨr nemerɨr God ketpor menmen hɨrak hanhan hɨr nanisesim neriuwe hɨm haiu metporem.
6 Haiu han kitet menmen im mɨt ne Masedonia hɨr nɨrɨakem, haiu matɨp Taitas hɨm manp te hɨrak kakno kakɨkepi yi mɨt eirɨak menmen im me pewek kerek yi eikaap mɨt eiriuwerem. Nɨpaa Taitas kekekyi han ki te yi eirɨakem, te hi hanhan pɨke eriuwetek hɨrak kakno yi mɨt kakɨkepi yi eirɨakem ere werek.
7 *Me menmen yapɨrwe, yi mɨt yinɨn yɨrɨak menmen yaaim. Yi mɨt yises God werek werek, te yi yatɨp mɨt han hɨm mɨrak yeriuwerem. Yi mɨt yertei hɨm me God werek werek te yi yɨkaap mɨt miyapɨr yeriuwerem. Yi han tewenɨnai wɨsenum, te haiu hanhan yi eiyinɨn mɨt miyapɨr han yi eiwis pewek emno niutɨp emkaap mɨt miyapɨr eiriuwerem.
8 Hi ap hewisi hɨm lo yi eiyisesim au emɨt! Hi nepei heteikni mɨt miyapɨr han hɨr hanhan nanwɨr pewek nankaap mɨt miyapɨr han nanriuwerem. Hi hekekyi han ki heriuwe hɨm hi hetpiyem me mɨt miyapɨr, te hi hertei yi han tewenɨn mɨt miyapɨr han werek werek yi eikepi o au.
9 *Hi hanhan ekekyi han ki hentar yi nepei yertei menmen yaaim Mɨtɨk Iuwe kaiu Jisas Krais hɨrak kɨrɨakem. Hɨrak ketenen menmen yapɨrwe ketike God te hɨrak keweikɨn sip

* **8:1** Ro 15:26 * **8:4** 2Ko 9:1-2 * **8:7** 1Ko 1:5, 16:1-2 * **8:9** Mt 8:20; Fl 2:6-7

kewet menmen im, hɨrak
keweikɨn kɨre mɨtɨk enuk
weinɨk. Hɨrak keweikɨn kɨre
mɨtɨk enuk weinɨk kenteri
yi mɨt, te hɨrak kakɨkepi
yi eiyɨt menmen yaaim
em me God yapɨrwe. Te
yi eiyises menmen mɨrak
hɨrak kɨrɨakem yi eikaap mɨt
miyapɨr han.
10 Hi hetpi han kai me men-
men im. Tito me nɨpaa ein,
yi yinɨn yari pewek yewisɨm
men miutɨp. Yi yinɨn mɨt
han yi hanhan yewisɨm men
niutɨp waswas.
11 Te in ek yi eiri pewek
meiyam eiwɨsim mamno
niutɨp ere werek. Yi
nɨpaa hanhan yinɨn yɨrɨak
menmen im, te in ek yi
yɨrɨakem yeriuwe pewek
mei yi yetenenim.
12 *Mɨt hɨr hanhan nanwet
mɨt miyapɨr ne God men-
men, God han yaaik keriuwe
mɨt nar ik. God han kitet
menmen mɨt hɨr netenenim,
te hɨrak han kitet menmen
mɨt nɨrɨakem neriuwerem.
Hɨrak ap hanhan pewek mɨt
ap netenenim hanhan mɨt
nanwet mɨt han em au. Hɨr
mɨr.
13-14 *Hi ap hatɨp yi eiwet
mɨt han neit Jerusalem
pewek mi einemtɨn, te hɨr
nanu werek, yi au yau
weinɨm pewek auri. Au, hi
hanhan yi eiwetɨr meiyam
eiyɨntar in ek yi yetenen
pewek mei yapɨrwe, hɨr
au pewek mɨr kike kere-
mem. Maain, hɨr nantenen
menmen yapɨrwe, te yi au
menmen kike, maain hɨr
nanɨswi pewek meiyam
nankepi nanriuwerem. Mar
im yi yapɨrwe eiyu werek
werek eiyɨran.
15 *Hɨm em God kewet
Moses em kewisɨm mau
tɨwei matɨp mar ik: Mɨt
kerek nen neit menmen
mana yapɨrwe, ap mei mau
au. Hɨr naam nenepim.
Mɨt kerek nen neit menmen
mana kike, hɨr nɨnpɨ maan
au, hɨr naam ere werek.”
Te yi eikaap mɨt han kerek
hɨr pewek auri, te hɨr nanu
werek.

Wok mɨt hɨr nanɨnen wit Korin nankepi

16 Hi hatɨp God hɨrak
yaaik. Hɨrak kɨkɨak han ke
Taitas hɨrak hanhan pɨke
kakɨkaap yi mɨt kar ke hawɨr
hanhan waukepi.
17 Hawɨr witɨwekhi hɨrak
kaknen kakri, te hɨrak
kewenhi. Te hawɨr ap wari
han kɨrak au. Hɨrekes kises
han kɨrak hɨrak hanhan
kaknen kakri.
18 Haiu mamriuwet kaiu
yinak kaknen kaktike Taitas.
Mɨt miyapɨr ne weiwɨk me
God nerer wit wit menep
in, hɨr newenɨpi niuk mɨrak
nentar hɨrak yaaik katɨp mɨt
hɨm me God.
19 Hɨr newenɨpi niuk
mɨrak kerekek au. Hɨr
nehimɨtanek hɨrak kakno
kaktikewai mamriyan haiu
mamrɨak menmen im
mamɨt pewek kerek mɨt
miyapɨr newisɨm men niutɨp
nanwet mɨt enun netenen
menmen au, nanwetɨrem.
Haiu mamrɨak menmen
im te mɨt hɨr nanwenɨpi

* **8:12** Mk 12:43 * **8:13-14** 2Ko 9:12 * **8:15** Eks 16:18

niuk me God mamriuwerem,
hɨr nanɨrtei haiu hanhan
mamkaap mɨt nanrɨakem.
20 Haiu mɨnapen mamkɨak
han ke mɨt miyapɨr, te hɨr
nantɨp enum nantɨp haiu ap
mamwet mɨt enun pewek
auri pewek im yapɨrwe
kerek mɨt miyapɨr newisɨm
men niutɨp. Te haiu nepei
mari kaiu yinak ik kaktike-
wai mamno heriyai heriyai
naanmamre menmen haiu
mɨrɨakem.
21 Haiu han kitet emrɨak
menmen yaaim me ni-
naan me Mɨtɨk Iuwe God
kerekek au. Haiu hanhan
mɨt miyapɨr yapɨrwe hɨr
nanɨrtei haiu mɨrɨak men-
men yaaim.
22 Te haiu mamriuwet
kaiu yinak yaaik ik kaknen
kaktike mɨtɨkɨt wik. Haiu
nepei han kitet menmen
yapɨrwe hɨrak kɨrɨakem
haiu mertei hɨrak kɨrɨakem
werek werek. In ek, hɨrak
kertei yi yises menmen
yaaim me menmen yi
yɨrɨakem, te hɨrak hanhan
wɨsenum kaknen kakrɨak
menmen im.
23 Mɨt han nanitihi me
Taitas hɨrak keimɨn, yi
eiyɨtpor hɨrak wariyakɨt
kai ketikewa hawɨr wɨrɨak
menmen miutɨp wekepi
weriuwerem. Me mɨtɨkɨt
wik kerek tatkiterek tatnen
yi mɨt, yi eitɨp mɨt han
hɨrakɨt taiu yinakɨt yaaikɨt
kerek mɨt miyapɨr ne weiwɨk
me God (o sios) menep
in hɨr nehimɨtanɨwekɨt
tatnen. Mɨtɨkɨt hɨrakɨt tɨrɨak
menmen me God tɨkaap mɨt
miyapɨr teriuwerem tatɨp
mɨt miyapɨr niuk me Krais
teriuwe menmen hɨrakɨt
tɨrɨakem.
24 *Te yi eiteiknor yi
han etwenɨnet yi naan-
mamprɨwekɨt. Yi eirɨak
menmen im te mɨt miyapɨr
ne weiwɨk miutɨp me God
heriyai heriyai nanɨrtei
yi yaain yar ke nɨpaa hi
hetporem me yi mɨt miyapɨr
en.

9

Hɨm me pewek mamno mamkaap mɨt miyapɨr neit provins Judia

1 *Yi nepei yertei me
pewek haiu mamtɨwem
mamsiuwerem mano
mamkaap mɨt miyapɨr ne
weiwɨk miutɨp me God neit
provins Judia. Te hi ap
hewisi tɨwei nokik hetpiyem
au. Kike kerekek.
2 Hi hertei yi hanhan
yaikaap mɨt miyapɨr ein, te
hi hewenɨpi niuk mi hatɨp
mɨt miyapɨr ne God neit
provins Masedonia hetpor
har ik: “Naiu yinan neit
provins Akaia, tito nɨpaa
ein hɨr nepei nankaap mɨt
miyapɨr neit Judia.” Hɨr
nertei yi nepei yaikaap mɨt
miyapɨr en, te menmen im
yi yɨrɨakem hɨram mekekkyr
han kɨr te hɨr nanrɨakem.
3 Hi hɨnapen hɨm yaaim
hi nepei hatɨp mɨt ne yi
mɨt em hɨram mɨre hɨm
weinɨm au. Te hi heri-
uwet kaiu yinak Taitas ketike
mɨtɨkɨt wik it tatinɨn tat-
nen yi mɨt tatkepi yi yaiwis

* **8:24** 2Ko 7:13-14 * **9:1** 2Ko 8:1-7

pewek mamno niutɨp werek werek.
4 Haiu han kitet yi eiwis pewek werek werek te hi han kitet maain hi etike mɨt han ne provins Masedonia haiu mamnen mamri, yi ap yewis pewek werek werek au, yi yɨnk enuk. Hi yɨnk enuk hentar hi hetpor yi nepei yaiwis pewek mamno niutɨp. Hi yɨnk enuk, te yi yɨnk enuk.
5 Hi han kitet menmen im te hi hitehi taiu yinakɨt it hɨrakɨt tatinɨn tatnen tatkepi yi eiwis pewek mamno niutɨp werek werek. Maain hi anen etike mɨt ne provins Masedonia, menmen mamwaai werek werek. Mar im hɨr nanɨrtei yi nepei yises han ki yewis pewek im, te haiu ap mari han ki meriuwerem au.
6 *Yi han ekitet menmen im. Yi eiwet mɨt menmen kike te maain yi eiyɨt menmen kike me God. Hɨram mar ke mɨtɨk kakmɨr ni. Hɨrak kakmɨr ni kike, hɨrak kakɨt menmen kike. Hɨrak kakmɨr ni iuwe, hɨrak kakɨt menmen yapɨrwe.
7 *Yi mɨt miyapɨr niutɨp niutɨp yi eiyinɨn han ekitet werek werek menmen me pewek yi eiwet mɨt em, te maain yi yairɨakem. Yi ap eirɨak menmen me pewek eiwisɨm eiyɨntar mɨt han nari han ki yi yɨnk enuk au emɨt! Yi eirɨak menmen im te maain yi han tewenɨn pewek mi epei yewetɨrem. Menmen im au emɨt! God hanhan yi eiwis pewek emno niutɨp eiyɨntar yi hanhan eikaap mɨt eiriuwerem.
8 God nepei Iuwe te hɨrak kakweti menmen yaaim heriyai heriyai maminɨn menmen yi yetɨwem. Hekrit hekrit hɨrak naanmɨri menmen te yi yetɨnen menmen naanempre hɨras eiriuwerem, meiyam mamu te yi eikaap mɨt miyapɨr han eiriuwerem.
9 *Hɨm me God mɨt newisɨm mekre tɨwei Sam hɨram matɨp mar im:
"Mɨtɨk kerek kises hɨm me God hɨrak kɨkaap mɨt enun menmen auri.
Menmen yaaim hɨrak kerekyorem hɨr han kitetim tipmain tipmain enum eik."
10 *Hɨm im yaaim mentar God kerek kewet mɨt wit (o rais) yehes hɨr nanmɨr te hɨr nanɨt menmen meriuwerem, hɨrak kakweti menmen marim, hɨrak kaknipem yapɨrwe te yi eikaap mɨt miyapɨr han eiriuwerem yapɨrwe enum yapɨrwe.
11 *God kakweti menmen yapɨrwe heriyai heriyai te yi eikaap mɨt miyapɨr han ne God eiriuwerem yapɨrwe. Te maain haiu mamnen mamɨt pewek yi yewisɨm men niutɨp, haiu meiyɨm mamno mamwet mɨt han em, hɨr nanwenɨpi niuk me God me menmen yi yerekyorem.
12 *Menmen im yaaim yi eirɨakem hɨram mamkaap mɨt miyapɨr ne God kerek

* **9:6** Pro 11:24; 22:9 * **9:7** Ro 12:8 * **9:9** Sam 112:9 * **9:10** Ais 55:10; Hos 10:12 * **9:11** 2Ko 1:11, 4:15 * **9:12** 2Ko 8:14

ap netenen menmen au
hɨram mamkepi keremem
au. Hɨram mamnipi hɨr han
yaaik nanwenɨpi niuk me
God nanriuwerem.
13 Menmen im yaaim yi
yairɨak ni yinan em hɨram
mamteiknor yi yises hɨm
me God werek werek yi
yewepyapɨr hɨm me Krais.
Hɨr nanɨr pewek yi yaitɨwem
mamtike mɨt han en, hɨr
nanwenɨpi niuk me God
nanriuwerem.
14 Te maain hɨr hanhan
nanri hɨr nantike God
hɨrak kakɨkepi naanmamri
kakɨntar hɨrak kerekyi han
te yi yɨrɨak menmen im
yekepi yeriuwerem.
15 Haiu emtɨp God hɨrak
yaaik kentar menmen yaaim
hɨrak kewetaiyem. Men-
men im haiu ap te mamtɨp
hɨram yaaim markeik? Au,
hɨrak yaaik wetpen enuk
kepeit kentar presen ik hɨrak
Jisas Krais God Nɨkan kɨrak
kerekek hɨrak kewetaiyek.

10

Pol kewenɨn hɨm enum me mɨt hɨr natɨp aposel hɨr enun

1 *Hi Pol hɨrekes hi hanhan
hekekyi han ki yi han kitet
menmen Krais kɨrɨakem.
Hɨrak kewenɨn han kɨrak
me menmen, hɨrak kɨrɨak
menmen han yaaik ketike
mɨt. Mɨt han nekre nɨmɨn
ne yi mɨt hɨr natɨp me hi
nar ik. Hɨr natɨp, “Wɨ
kerek hɨrak kau ketikewai,
hɨrak kewenɨn han kɨrak
katɨp hɨm yaaik ketikewai,
te maain hɨrak keit wit
hak, hɨrak kewisai tɨwei
kenai ketpai hɨm manp me
menmen.” Te in ek hi hitihi
hɨm manp.
2 *Maain wɨ hi anen ari, yi
ap yenipa me menmen im te
hi ani har ke hi ane mɨt han
en natɨp haiu mɨt in mises
menmen enum me tɨ mɨrɨak
menmen mɨkaap mɨt meri-
uwerem.
3 Haiu ap mises menmen
me tɨ mɨrak menmen au.
Haiu mau tɨ mɨrɨak menmen
te haiu ap mɨrɨak menmen
me God meriuwe menmen
mɨt ne tɨ hɨr nisesim au.
4 *Menmen yapɨrwe haiu
metenenim mɨrɨak menmen
me God meriuwerem, hɨram
ap menmen me tɨ au. Haiu
metenen menmen iuwe me
God hɨram mekepai haiu
maminɨn menmen enum
me Seten mewenɨn han
ke mɨt ap nises hɨm me
God. (Menmen iuwe me
God hɨram mar ke nopen
ketike hɨne, yipo henmik
kerek mɨt hɨr netenenim nen
newen paaik nen netike mɨt
nenepan.)
5 Menmen iuwe me God
haiu metenenim hɨram
minɨn hɨm enum me tɨ mɨt
hɨr nisesim, o menmen hɨr
han kitetim minɨn mewenɨn
han kɨr te hɨr ap nertei God
au. Meriuwe menmen iuwe
me God haiu metenenim,
haiu mari menmen yapɨrwe
mekre han ke mɨt hɨram
mamises hɨm me Krais.
6 *Haiu memerɨr yi mɨt
miyapɨr en, yi eiweikɨn
han eiyises hɨm me God
werek werek. Yi eiyises

* **10:1** 1Ko 2:3 * **10:2** 1Ko 4:21 * **10:4** Ef 6:13-17 * **10:6** 2Ko 2:9

God werek werek nepei
au, haiu mamrɨak menmen
enum me mɨt hɨr nɨnapen
nanɨmtau hɨm me God haiu
mamrekyor enum emrerim.

7 Yi mɨt han kitet yar
ik: “Karkeik te Pol hɨrak
mɨtɨk God kehimɨtanek
kewepyapɨr hɨm mɨrak
hɨrak ap kertei katɨp hɨm
iuwe?” Mɨt han nau nekri
yi mɨt en, kerek natɨp Krais
kehimɨtenor hɨr natɨp mɨt
hɨm mɨrak, hɨr han ekitet
menmen im. Mar ke hɨr ne
Krais, haiu mɨt in haiu ne
Krais.

8 *Mɨtɨk Iuwe Krais kewi-
sai haiu mekrehɨr kɨrak,
haiu mɨrɨak menmen im
mamkepi yi eiyisesik werek
werek, haiu ap te mamri-
waank au. Te hi hewenɨpi
niuk me haiu hɨras me
menmen haiu mɨrɨakem, hi
ap yɨnk enuk au. Hi han
yaaik.

9 Hi hɨnapen yi han kitet
hi hanhan hewisi tɨwei ik
henipi yi yɨneina weinɨn au
emɨt!

10 Hi hɨnapen yi han kitet
menmen marim me hi hen-
tar hi hertei mɨt han en hɨr
natɨp me hi nar ik: “Pol
kewisai hɨm iuwe mau tɨwei
hɨrak kesiuwaiyek kari han
kaiu keriuwerek, te hɨrak
kerp kekrai ketɨn ke nɨmɨn,
hɨrak kɨneinai ketpai hɨm
manp au. Hɨm mɨrak hɨram
menmen weinɨm.”

11 *Mɨt han en natɨp nar
ik hɨr han ekitet hɨm me
hi hetpiyem. Menmen haiu
mewisiyem mau tɨwei ik
metpiyem meriuwerek me
wɨ haiu mepu yanɨmɨn,
hɨram hɨm keremem haiu
mamnen mamri haiu
mamrɨakem.

12 *Haiu mɨnapen han kitet
haiu mar ke mɨt en o haiu
mehimɨtenai haiu mɨre mɨt
en kerek newenɨpi niuk mɨr
natɨp mɨt han em. Mɨt
narik hɨr hɨras nehimɨtan
menmen hɨr han kitet hɨram
yaaim, hɨr nɨr menmen hɨr
hɨras niutɨp niutɨp nɨrɨakem
te hɨr han kitet hɨr yaain. Mɨt
nar ik hɨr enun netaritari.

13 *Te haiu mɨt ap
mamwenɨpi niuk maiu mar
ke hɨr mɨt en nɨrɨakem
au. Haiu mamwenɨpi niuk
maiu me menmen God
kehimɨtenai haiu mɨrɨakem.
Menmen hɨrak kehɨmitenai
haiu mɨrɨakem, hɨram nepei
man miuni yi mɨt.

14 Haiu ap minɨn men-
men God kehimɨtenai haiu
mɨrɨakem au. Haiu minɨn
man metpi hɨm yaaim
me Krais, te in ek haiu
mewenɨpi niuk mai haiu
minɨn naanmɨpri.

15 *Haiu ap minɨn men-
men God kehimɨtenai
haiu mɨrɨakem, te haiu
mamwenɨpi niuk maiu me
menmen mɨt han hɨr nepei
nɨrɨakem au. Haiu han kitet
menmen mar ik. Haiu han
kitet yi yayises hɨm me God
wɨsenum te yi eikepai haiu
emrɨak menmen wɨsenum
kerek God kehimɨtenai haiu
emrɨakem.

16 *Yi yairɨak menmen
mamɨr im te haiu mam-
naiwɨri mamno mamtɨp

* **10:8** 2Ko 12:6, 13:10 * **10:11** 2Ko 13:2, 10 * **10:12** 2Ko 3:1, 5:12 * **10:13** Ro 12:3 * **10:15** Ro 15:20 * **10:16** Ap 19:21

mɨt miyapɨr hɨm yaaim me Krais mamɨt wit ham yanɨmɨn mɨt newi. Te haiu ap mamnaaiwɨr menmen God kehimɨtenaiyem haiu mamrɨakem au. Haiu ap mamwepyapɨr hɨm me God meit wit hak kerek mɨtɨk hak kinɨn kan nepei kɨrɨakem, te haiu mamri menmen mɨrak haiu mamwenɨpi niuk maiu mamriuwerem au.

17 *Hɨm em God Jeremaia kewisɨm mau tɨwei, hɨram matɨp mar im:

"Mɨt kerek hɨr hanhan nanwenɨpi hɨras me menmen, hɨr nanwenɨpi Mɨtɨk Iuwe God kerek ek me menmen im. Hɨr hɨras au emɨt!"

18 *Hɨm im yaaim, te haiu mertei mɨt kerek newenɨpi niuk mɨr me hɨras keriyen, God ap kaktɨp hɨr mɨt iuwe au. Hɨram menmen weinɨm. God hɨrekes kakwenɨpi niuk me mɨt, hɨr keriyen nɨuk mɨr iuwe. Te haiu mɨt aposel ap te nanwenɨpi niuk maiu haiu iuwe au.

11

Pol kewepyapɨr menmen enum mɨt enun kerek natɨp hɨr hɨras aposel hɨr nɨrɨakem

1 Hi hanhan yi eiwisa hi hatɨp hɨm kemipɨn kike hewenɨpi niuk mai. Hi hertei yi yɨnapen te yi eiwisa.

2 *God hɨrak hanhan kakɨhimɨtan mɨt miyapɨr hɨr nɨrak, te mar im hi Pol hi han kiteti yi mɨt miyapɨr en. Hi nepei hehimɨteni yi eiyɨt mɨtɨk kiutɨp yi eitikerek eiyu niutɨp, niuk me mɨtɨk ik hɨrak Krais. Hi hanhan ariuweti yi eino Krais eiyɨr ke mɨte nɨhan yaaip ap wɨwaai wetike mɨtɨk wen au.

3 *In ek, hi han kitet me manpen nɨpaa hɨrak enuk kewisesik kari han ke mɨte Ip. Hi hɨnapen hɨm enum me mɨt natɨp hɨr aposel hɨram mamri han ki mamriwaank, te yi ap eiyises Krais werek werek han ekitetik kerekek.

4 *Hi hɨnaain hentar menmen im. Mɨtɨk hak kaknen kakɨtpi hɨm ham me Jisas ham em, hɨm im hɨram ap hɨm haiu metpiyem me Jisas au. Mar im yi eiyɨt hɨmɨn hak, ap God Hɨmɨn Yaaik kerek nɨpaa yi yetɨwek kekre han ki au. Yi yemtau hɨm ham yi yisesim, hɨram ap hɨm nɨpaa yi yemtewem yisesim au. Mɨtɨk kar ik hɨrak kaknen kaku nɨmɨn ke yi mɨt, yi han yaaik eiwisɨk kakrɨakem keremem.

5 *Mɨt in yi han kitet hɨr aposel yaain kerek netpi me hi ap aposel hɨr nemitipɨn. Hɨr nemitipɨn nentar hi han kitet hi yaaik hinɨn mɨt aposel ni ein kerek netpi hɨr yaain iuwe. Hɨr nesiuwau hɨm natɨp yi mɨt hi mɨtɨk enuk weinɨk.

6 *Hi ap atɨp hɨm mei yaaim, te hi hari han ke mɨt heriuwerem har ke hɨr mɨt aposel han en nɨrɨakem au. Hɨr natɨp werek werek

* **10:17** 1Ko 1:31 * **10:18** 1Ko 4:4-5 * **11:2** Ef 5:26-27 * **11:3** Jen 3:4, 13
* **11:4** Ga 1:8-9 * **11:5** 1Ko 15:10; 2Ko 12:11; Ga 2:6 * **11:6** 1Ko 2:1, 13; Ef 3:4

me menmen im, te hi hertei
menmen yapɨrwe me God
werek werek. Hɨr au. Nɨpaa
haiu men haiu meteikni haiu
mertei iuwe menmen me
God iuwe meriuwe menmen
yapɨrwe haiu mɨrɨakem yi
yɨrem.

7 *Yi han kitet hi herekyi
menmen enum a? Yi han
kitet hi mɨtɨk enuk weinɨk
hentar hi hatɨp mɨt miyapɨr
hɨm me God, te hi ap hari
pewek mi mererim a? Hi
naanmɨre hɨrekes. Hi ap
hises menmen har ke aposel
han nɨrɨakem nari pewek mi
mererim te yi han kitet hi
herekyi enum a?

8 *Hi hau hetikewi hɨrɨak
menmen, mɨt miyapɨr ne
weiwɨk me God nerer wit
wit ne provins Masedonia
neweto pewek. Mar im hi
hari menmen mɨr weinɨm.

9 *Nɨpaa hi hau hetikewi
hɨrɨak menmen, wɨ kerek
menmen mai hɨram epei au
mesi, hi ap hitihi ari han
ki me menmen o pewek au.
Nai yinan neit provins Mase-
donia nan neweto menmen
yapɨrwe hi hanhan em. Me
menmen yapɨrwe nɨpaa ere
in hi ap hitihiyem enipi yi
han enuk yeriuwerem au.
Maain hi arɨakem mamɨr ek.

10 *Hɨm yaaim me Krais
mau mekre han kaiu, te hi
hetpi werek. Ap mɨtɨk kei
kiutɨp hɨrak kakweikɨn han
kai hi hewenɨpi niuk me
hi hɨrekes me menmen me
pewek hi hisesim hɨrɨakem
heit provins ki Akaia.

11 Hi henmak te hi hatɨp
har ik a? Yi han kitet hi ap
hanhan heriuwi a? Taauye!
God kertei han kai hi han-
hani.

12 Hi tewen ehises men-
men im nɨpaa hi hɨrɨakem
te hi ewepyapɨr mɨt aposel
enun kerek natɨp hɨr nɨrɨak
menmen yaaim nar ke haiu
mɨt aposel haiu mɨrɨakem.
Hɨr newenɨpi niuk mɨr
hɨras nerp ninaan me mɨt
natɨp hɨr nɨrɨak menmen
haiu mɨrɨakem te hi han-
han menmen hi hisesim
mamwepyapɨr hɨr enun
newisesik, hɨr hɨm mɨr
weinɨm.

13 *Hɨr ap mɨt aposel au.
Hɨr mɨt enun newisesik. Hɨr
newisesik me menmen hɨr
nɨrɨakem hɨr nɨsawɨn han
kɨr hɨr nari han ke mɨt
miyapɨr te hɨr nɨri hɨr natɨp,
"Hɨr mɨt yaain aposel ne
Krais."

14 Yi han kekrit eiriuw-
erem au emɨt! Hɨram men-
men weinɨm. Haiu mertei
Seten hɨrekes kɨsawɨn han
kɨrak kari han ke mɨt hɨr
han kitet hɨrak ensel yaaik ke
God.

15 Haiu mertei Seten kɨrɨak
menmen im te haiu ap han
kekrit me mɨt kerek nises
menmen mɨrak. Hɨr nises
Seten hɨr nɨsawɨn han kɨr
nari han ke mɨt te hɨr natɨp
hɨr mɨt yaain nɨrɨak men-
men yaaim. Hɨram men-
men weinɨm. Maain God
kakrekyor enum me men-
men enum hɨr nɨrɨakem.

*Wɨ Pol kɨrɨak menmen me
God menmen enum yapɨrwe*

* **11:7** 1Ko 9:12, 18 * **11:8** Fl 4:15-18 * **11:9** 2Ko 12:13 * **11:10** 1Ko 9:15
* **11:13** 2Ko 2:17; Fl 3:2

mewaankek

16 *Hi pɨke hetpi heteipim.
Hi hɨnapen yi han kitet hi
mɨtɨk enuk hetaritari. Yi han
kitet hi mɨtɨk enuk hetaritari
yi eiwisa hi hewenɨpi niuk
mai kike me menmen.
17 Hi ap hatɨp har ke mɨtɨk
kises Krais ketpim, te hi
tewen hetpi hɨm im e. Hi
hatɨp har ke mɨt aposel in
hɨr nenwenɨpi niuk mɨr te
hi hatɨp hɨm manp hewenɨpi
niuk mai.
18 Mɨt yapɨrwe aposel en
hɨr newenɨpi niuk mɨr me
menmen hɨr nɨrɨakem neit tɨ
ik te hi ehises menmen hɨr
nɨrɨakem hi awenɨpi niuk
mai.
19 Yi mɨt yi han kitet yi
yertei menmen yapɨrwe te
yi han yaaik yemtau hɨm
enum mɨt enun netaritari
netpiyem a?
20 Yi yewis mɨt aposel en
nemipɨn kerek hɨr nari han
ki yi yises hɨm mɨr yar ke mɨt
nekre wɨnak enuk nises hɨm
me gavman. Yi yewisi neit
menmen mi yapɨrwe nepei
au mesi, nari han ki me hɨm
mɨr hɨr netpi newisesiyek,
hɨr newenɨpi niuk mɨr ninɨn
naanmɨpri, hɨr newɨr his
nenep ninaan mi.
21 Yi yewisi hɨr nerekyi
menmen enum mar im te
hi yɨnk enuk hetpi menmen
im. Nɨpaa haiu man mau
metikewi haiu mɨnaain
mɨrɨak menmen mar hɨr
nɨrɨakem me yi mɨt. Mɨt
hanhan nanwenɨpi niuk mɨr
me menmen hɨr nɨrɨakem, hi
ewenɨpi niuk mai etikeri. In
ek, hi tewen atɨp har ke mɨtɨk
enuk ketaritari ap kises God
hi hewenɨpi niuk mai.
22 *Hɨr mɨt aposel nemipɨn
natɨp hɨr mɨt Hibru ne
weiwɨk me Isrel a? Hi mɨtɨk
Hibru ke weiwɨk me Isrel har
ke hɨr mɨt en. Hɨr natɨp hɨr
nepenyerer ne maam nɨpu
Ebraham a? Hi nepenyek ke
maam nɨpu Ebraham har ke
hɨr mɨt en.
23 *Hɨr natɨp hɨr wok mɨt
ne Krais a? In ek hi pɨke
hatɨp har ke mɨtɨk enuk ke-
taritari ap kises Krais werek
werek. Hi hɨrɨak menmen
me Krais hi hinɨni heriuw-
erem. Hi hɨrɨak menmen
hi hinɨni, te menmen im
hi are etpiyem mamteikni
hi hɨrɨak menmen iuwe me
Krais te mɨt han nerekyo
enum. Hi nepei hen hekre
wɨnak enuk ke gavman hi
hinɨni hen yapɨrwe hentar
hi hatɨp mɨt hɨm yaaim me
God. Mɨt neiyep neriuwe
waai yapɨrwe te hi hinɨni
hentar hi hatɨp mɨt hɨm
yaaim me God. Menep hi
hahi yapɨrwe te yi han kitet
mɨt aposel en nemipɨn hɨr
ninɨna a?
24 *Hi wen heteikni hi
hinɨni. Mɨt iuwe ne gavman
ne Isrel hɨr netauhis nar
hɨspɨnak (5) hɨr nɨwaai
nɨpɨn neiyep mar 39 nentar
hi hatɨp mɨt hɨm me Krais.
25 *Mɨt iuwe ne gavman
ne Rom hɨr netauhis mar
wikak hɨr nɨwaai nɨpɨn
neiyep neriuwerek nentar hi
hatɨp mɨt hɨm me Krais. Wɨ

* **11:16** 2Ko 12:6 * **11:22** Fl 3:5 * **11:23** Ap 16:23; 1Ko 15:10 * **11:24** Diu 25:3 * **11:25** Ap 16:22, 14:19

ham mɨt netauhis newɨr nan neiyep menep hi hahi henterim. Nɨpaa hi hau sip mar wikak, hɨram men wan ke nɨmɨn mewep haiu meniuwe menterer tɨpar. Nɨpaa me wɨ im hi heniuwe henterer wan he hɨnkewɨ ere wanewik ere pɨke hɨnkewɨ.

26 *Wɨ yapɨrwe hi hitet yayiwe hen ein ein, mani mɨniu menep hɨram mamiyep hi hahi, mɨt enun nekintɨp menmen hɨr nɨsawɨn newenanaan naniyep nankintɨp menmen mai. Mɨt ne weiwɨk mai me Isrel hɨr hanhan naniyep hi hahi, mɨt han ap ne weiwɨk me Isrel hɨr hanhan naniyep. Hi heit wit, mɨt, hanhan naniyep hi hahi. Hi heit yaank weinɨk menmen eim sk miyak hɨram menep mamiyep. Hi heit wan ke nɨmɨn menep wan kisɨsau yipɨr hi hahi. Mɨt han nemipɨn hɨr natɨp hɨr nai yinan ne Krais menep hɨr nerewaank menmen hi hɨrɨakem.

27 *Hi hɨrɨak menmen iuwe ere his hɨt nanamɨr meiyewo. Wɨtaan yapɨrwe, hi ap hɨwaai au, hi hepu hitehi God menmen. Wɨ ham hi nɨnpɨ meiyo hentar hi ap heit menmen mei au, o tɨpar mei te hi ahɨm au. Wɨ yapɨrwe hi ap heit menmen werek te hi ahɨm, hi nɨme meiyap iuwe hi heperper, hi ap hetenen klos te hi hɨwapɨn yɨnk kai heriuwerem werek werek au.

28 *Menmen im keremem meteikni hi hɨrɨak menmen iuwe me God hinɨn mɨt aposel nemipɨn au. Hekrit hekrit hi han kitet mɨt miyapɨr ne weiwɨk miutɨp me God nerer wit wit hɨr nepu werek werek o au.

29 *Nai yinan ne Krais, hɨr nɨrɨak menmen enum, te hi herteiyem hi hanhani. Wɨ ham mɨtɨk hak kari han ke mɨtɨk hak, te hɨrak kɨrɨak menmen enum, hi han enuk heriuwe mɨtɨk kerek kari han kɨrak.

30 *Hi ewenɨpi niuk mai me menmen te hi awenɨpi niuk mai me menmen mamteikɨn mɨt hi ap hepu werek werek au, menmen enum yapɨrwe merewaank.

31 *God kerek hɨrak Haai ke Mɨtɨk Iuwe Jisas Krais, hɨrak niuk mɨrak iuwe mamu tipmain tipmain enum eik, hɨrak kertei hi ap hewisesik au. Hi hɨrɨak menmen mɨrak iuwe.

32 *Nɨpaa wɨ hi hepu wit Damaskas, mɨtɨk gavman ke mɨtɨk iuwe King Aretas, hɨrak kɨnat mɨt hɨr nanɨno naanmamre ya weipɨr ke nɨwa meweikɨn wit kɨr hɨr nemeriyau hi anen, te hɨr nantauhis nanwisa ekre wɨnak enuk.

33 Hɨr nantauhis nanwisa ekre wɨnak enuk, te nai han yinan ne Krais hɨr newisa hekre wapnake o basket iuwe, hɨr nen nɨwa kewekɨn wit, hɨr nɨnaaiwɨr waai hi hekiuwe ere hiun tɨ heik

* **11:26** Ap 9:23, 14:5 * **11:27** 1Ko 4:11; 2Ko 6:5 * **11:28** Ap 20:18-21, 31
* **11:29** 1Ko 9:22 * **11:30** 2Ko 12:5 * **11:31** 2Ko 1:23 * **11:32** Ap 9:23-25

kesikekre enuk te hi hetpaan
h+naaiw+rek hi h+r+r hen.

12

Pol k+tyak k+r menmen God keteikn+wekem

1 Hi wen awen+pi niuk
mai. Hi hertei menmen im
ap mekepai God kakt+p haiu
yaain, te hi wen hetpi men-
men hi h+tyak h+rem metike
menmen m+saw+n M+t+k
Iuwe Krais kewepayap+rem.
2 N+paa ein 14 tito God
ketauhis hi ke Krais, h+rak
keriya hi hen hetikerek wen
wit k+rak Heven. Hi hep+tari
hi y+nk kai ken o h+m+n
kerekek h+rak k+naaw+r y+nk
kai ken. God kerekek h+rak
kertei.
3 Hi hetpi heteipim. Hi
hep+tari hi y+nk kai ken o
h+m+n kerekek ken. God
kerekek h+rak kertei.
4 Hi heit wit ke God,
hi hemtau menmen hi ap
te hetpiyem heriuwe h+m
mai. God ap kewisa hi
hewepyap+rem hat+p m+t
em.
5 *Menmen im hi h+rem
h+ram menmen yaaim te hi
awen+pi niuk mai menterim.
Te hi au h+napen. Hi hanhan
awen+pi niuk mai me men-
men meteik+n hi ap hepu
werek werek au, menmen
enum yap+rwe merewaank,
te hi m+t+k enuk wein+k, God
kerekek h+rak Iuwe.
6 *Hi hanhan awen+pi
niuk mai hentar menmen
hi h+rem hi ap m+t+k enuk
hetaritari au. Hi h+rem.
Hi ap hewisesik au. Te hi
h+napen hewen+pi niuk mai
te yi m+t ap han ekitet hi
m+t+k iuwe henterim. Au, hi
hanhan yi han ekitet men-
men hi h+r+akem, menmen
hi hetpiyem, te yi yerteiya hi
m+t+k yaaik o au.

Pol kat+p me menmen mewaank y+nk k+rak

7 *Menmen im yap+rwe
God keteiknewem meit
wit k+rak, h+ram menmen
yaaim iuwe. God h+rak
k+napen hi ewen+pi niuk
mai menterim, te h+rak
kewis Seten h+rak kesiuwe
menmen man mekre y+nk
kai menipa hi h+nap, te hi ap
hanhan ewen+pi niuk mai.
8 Hi hitehi God wikak te
h+rak kak+kepa kakp+r men-
men enum im mekre y+nk
kai h+ram mamnop+n.
9 *Hi hit+wekhiyem wikak
h+rak ketpo wikak kar ik:
“Au hi ah+p+rem h+ram
emnop+n au. Hi ahu atikewit
te h+ram werek. M+t kerek
h+r ap manpenun neit,
menmen mai iuwe mekepi
meteik+n m+t em.” Te in ek,
hi ap han enuk heriuwerem
au. Hi han yaaik hewen+pi
niuk mai me menmen
yap+rwe enum merewaank,
te menmen iuwe me Krais
mamu mam+kra.
10 Hi hertei menmen im hi
h+r+akem h+ram mamwen+pi
niuk me Krais, te hi ap
han enuk hi ap manpenuk,
o m+t h+r nerekyo enum o
h+r nerewaank, o menmen
enum man meiyep te hi hau

---

* **12:5** 2Ko 11:30 * **12:6** 2Ko 10:8, 11:16 * **12:7** Jop 2:6 * **12:9** Fl 4:11-13

werek werek au, hɨram menmen weinɨm. Hi ap han enuk hentar hi hertei wɨ menmen im mamnen mamnipa hi ap manpenuk, Krais kakɨkepa hi ehɨt menmen mɨrak iuwe hi ahu werek werek.

Pol hanhan kɨkaap mɨt ne Korin nanises hɨm me God werek werek

11 *Hi nepei hatɨp hɨre mɨtɨk enuk ketaritari hi hewenɨpi niuk mai. Hi hɨnapen te yi yenipa hi hɨrɨakem hentar yi ap yewenɨpi niuk mai yatɨp mɨt han hi mɨtɨk yaaik aposel au. Hi hɨre mɨtɨk weinɨk te mɨt aposel han kerek yi yatɨp hɨr yaain, hɨr ap ninɨna me menmen miutɨp au.

12 *Menmen hɨram meteikni hi hɨre mɨtɨk yaaik aposel, hi henip han kai tokik me menmen enum man meiyep, hi hɨrɨakem nɨmɨn ke yi mɨt miyapɨr en. Menmen hi hɨrɨakem heteikniyem hɨram mar im. Hi hɨrɨak menmen heriyai heriyai meteikni menmen God kɨrɨakem te mɨt hɨr nɨrem hɨr han kekrit kekrit neriuwerem nɨr menmen iuwe me God.

13 *Mɨt miyapɨr ne weiwɨk miutɨp me God nerer wit wit hɨr nepei neit menmen mekam hi ap hewetiyem a? Menmen im miutɨp. Hi ap hitihi yi naanemprau me menmen o wɨnak au. Yi han kitet menmen im hɨram enum te yi ap han kitet menmen enum im hi nepei herekyiyem hentar hi hɨrɨak menmen yapɨrwe hekepi heriuwerem.

14 *In ek hi hanhan anen ari meiyam wikak, te hi ap ari menmen me yi mɨt eikepa eiriuwerem au. Hi hɨnapen menmen mi au. Hi hanhan yi mɨt miyapɨr keriyen eiyises Krais werek werek kerekek. Nɨkerek hɨr ap neit menmen naanmɨre miye haai neriuwerek au. Miye haai hɨr neit menmen naanmɨpre nɨkerek neriuwerem. Hi hɨre haai ki me menmen me Krais, yi yɨre nɨkerek nai te hi ap ehɨt menmen mi au emɨt!

15 *Hi han yaaik wɨsenuk hi hewɨr menmen mai yapɨrwe, hi hɨrɨak menmen iuwe ere hi hahi, te hi akaap yi mɨt miyapɨr hɨmɨn ki. Hi hanhan iuwe akepi, te maain yi hanhana kike emrerim a?

16 Mɨt han ne yi mɨt hɨr natɨp nar ik: “O, hɨram hɨm yaaim. Hɨrak ap kari menmen maiu haiu merteiyek au. Te Pol hɨrak mɨtɨk enuk kewisesik kari han kaiu kinɨnai keriuwe hɨm mɨrak kar ke mɨtɨk kari han ke miyak keriuwe menmen mau tɨrpe.”

17 Yi eiyɨtpo hi hɨrɨakem harkeik a? Hi hewisesiyek hari menmen mi heriuwe mɨtɨkɨt hi heriuwetet tan tɨri a? Taauye!

18 *Hi hitehi Taitas hɨm manp te hɨrak kaknen kakri. Hi heriuwetek hɨrak kaknen kaktike kaiu yinak hak

* **12:11** 2Ko 11:5 * **12:12** Ro 15:19 * **12:13** 2Ko 11:9 * **12:14** 2Ko 13:1
* **12:15** Fl 2:17 * **12:18** 2Ko 8:6, 16-18

ik. Taitas hɨrak kewisesik
kari menmen mi o au a?
Au. Hɨrak ketikewa hawɨr ap
wises menmen mɨpɨram au
a? Yi han ekitet menmen im
werek werek!

19 Hi han kitet yi yekine
tɨwei im yi han kitet haiu
mewisi tɨwei im mamri han
ki, te yi han kitet haiu yain
a? Auye! Naiu yinan
yaain, haiu mɨt ne Krais, God
kɨrai haiu metpi menmen
im. Haiu mewisi hɨm mekre
tɨwei im keremem, hɨram
mamkepi yi eiyises hɨm me
God werek werek.

20 *Haiu mewisi tɨwei im
mentar menmen im. Hi
han kitet yapɨrwe me men-
men im. Hi hɨnapen maain
hi anen ari yi mɨt ap yises
menmen mar ke hi hanhan
yi yisesim, te yi einapen
menmen maain hi ehisesim
akepi ariuwerem. Hi han
kitet hi anen ari yi yaine-
han me menmen, yi hemkre
menepam me menmen, yi
han enuk me menmen, yi
yenke yewep pɨnan nen in
nen ein, yi eisiuwe ni yi-
nan hɨm enum, yi eiyɨtpepan
yayisesan me menmen, yi
paan tokik, yi ap yekiyan yau
han kiutɨp au, yi yises men-
men heriyai heriyai.

21 *Hi han kitet maain hi
anen ari, God hɨrak kaknipa
hi yɨnk enuk ahɨrp nɨnaan
mi, hi han tewenɨn mɨt kerek
hi apɨri enɨnopɨn enkeipɨn
mɨt miyapɨr ne weiwɨk
miutɨp me God en. Hi apɨri
entar hɨr nɨrɨak menmen
enum hɨr ap neweikɨn sip
newet menmen enum mar
im. Hɨr nises menmen
enum, hɨr netike miyapɨr
hɨr nariyanhis newenɨnem,
hɨr han kɨr kekrit kekrit
me menmen enum heriyai
heriyai. Te hi hɨnapen ahɨr
mɨt miyapɨr nar ik.

13

Pol katɨp mɨt miyapɨr ne Korin hɨr naanempre menmen hɨr nisesim

1 *In ek hi anen ari meiyam
wikak. Mɨt han ne yi mɨt
hɨr hanhan nansiuwe nɨr yi-
nan hɨm enum, yi eiyises
menmen hɨm me God ket-
pim me menmen im. Mɨtɨkɨt
wik o wikak hɨrakɨt tatwenhi
me menmen im mɨt hɨr nan-
wepyapɨrem.

2 Hi hanhan hatɨp yi mɨt
miyapɨr nɨpaa yi yɨrɨak men-
men enum yetike yi mɨt han
en. Nɨpaa hi hepu hetikewi
meiyam wik, hi hetpi hɨm
manp me menmen. In ek
hi wen hepu yanɨmɨn hi
hetpi heteipim. Maain hi
pɨke anen ari, hi ap ewis
mɨtɨk kei kiutɨp hɨrak kau
weinɨm kerek nɨpaa hɨrak
kɨrɨak menmen enum ap
keweikɨn sip kewetɨwem au.
Hi arekyi enum entar yi han-
han hi ateikni menmen iuwe
me Krais mewa.

3 Maain hi anen, yi eiyɨrtei
werek werek hi hekrehɨr ke
Krais. Hi skelim yi mɨt me
menmen yi yɨrɨakem. Men-
men me Krais hɨram ap men-
men kike te yi eiyinɨnem. Au,

* **12:20** 2Ko 2:1-4 * **12:21** 2Ko 13:2 * **13:1** 2Ko 12:14; Mt 18:16; 1Ti 5:19

hɨram menmen iuwe mamri-
waank me menmen enum yi
yisesim.
4 *Nɨpaa Krais hɨrak
keweikɨn kar ke haiu mɨt, te
mɨt netɨwekhis newenkekik
kau nu tentarakɨt hɨrak kaa.
Te in ek God kewetɨwek
menmen mɨrak iuwe mɨkɨak
hɨrak pɨke kekrit kepu.
Haiu metike Krais haiu mau
niutɨp haiu ap mɨt iuwe au.
Te God kakɨkepai kakriuwe
menmen mɨrak iuwe, te
maain haiu mamnen, haiu
mamwepyapɨr menmen im
iuwe nɨmɨn ke yi mɨt en me
wɨ haiu skelim yi mɨt me
menmen.
5 *Yi han ekitet hɨras te yi
eiyɨrtei werek werek yi yises
hɨm yaaim me Krais mekre
han ki o au. Yi han ekitet
hɨras. Yi ap yertei Krais Jisas
hɨrak au kekre han ki a? Yi
yisesik werek werek hɨrak
kau kekre han ki, o au en,
taau!
6 Hi han kitet yi yertei
Krais Jisas kau kekre han
kaiu. Haiu ap mɨt enun me-
wisesik au.
7 Haiu mitehi God hɨrak
kakɨkepi yi ap eirɨak men-
men enum eiyisesim au
emɨt! Haiu ap mitɨwekhi
me menmen im te mɨt nanɨr
menmen iuwe me God haiu
mamrekyiyem mamriwaank
mamriuwerem, te mɨt
nanɨrtei God kehimɨtenei
haiu mɨt aposel. Menmen
im au, hɨr han ekitet haiu
mɨt enun weinɨn, hɨram
menmen weinɨm. Haiu
hanhan yi eirɨak menmen
yaaim eiyises keremem.
8 *Yi yertei haiu mɨt ap
mamrɨak menmen mam-
remir hɨm yaaim au. Haiu
emrɨak menmen keremem
hɨram mamkaap hɨm yaaim.
9 Yi yises hɨm me Krais
werek werek, haiu han
yaaik ap mamteikɨn mɨt
menmen maiu iuwe me God
mamɨwaank menmen enum
mɨt nisesim. Te hɨr han
kitet haiu mɨt enun weinɨn,
hɨram werek. Hekrit hekrit
haiu mitehi God kakɨkepi te
yi eiyises hɨm mɨrak werek
werek.
10 *God keweto menmen
mɨrak iuwe hi skelim mɨt
miyapɨr ne weiwɨk me God
neriuwerem, te hi hɨnapen
hariwaank yi mɨt miyapɨr
en ariuwerem au emɨt! Te
yi eiyinɨn eiyises hɨm mai
werek werek mau tɨwei ik
me wɨ hi wen heit yanɨmɨn.
Yi eiweikɨn sip eiwet men-
men enum, te maain hi anen
ari hi ap ariwaank ariuwe
menmen mai iuwe me God
au. Hi akepi yi eiyu werek
eiriuwerem keriyen.

Hɨm ham kike mɨkaru

11 *Naiu yinan, in ek haiu
meremir hɨm metpi yi yaain.
Yi eiweikɨn sip eiwet men-
men enum eiyises menmen
yaaim keremem. Yi eiyɨmtau
hɨm hi hetpiyem mau tɨwei
ik yi eiyisesim. Yi eikepan
yi eiyu han kiutɨp yi eikiyan
eiyu eiyɨt, te God kerek hɨrak
han tewenɨnai kekepai haiu
mamu werek werek, hɨrak
kaku kaktikewi.

* **13:4** Fl 2:7-8 * **13:5** 1Ko 11:28 * **13:8** 1Ko 13:6 * **13:10** 2Ko 2:3, 10:8
* **13:11** Ro 15:33 * **13:12** Ro 16:16

12 *Yi mɨt miyapɨr ne God
en, yi eiketanhis eitike ni yi-
nan eiyɨtpor hɨr yaain.
13 Mɨt miyapɨr ne weiwɨk
miutɨp me God in hɨr netpi yi
yaain.
14 Hi hanhan Mɨtɨk Iuwe
Jisas Krais hɨrak kakrekyi
menmen yaaim, God hɨrak
han tewenɨni, God Hɨmɨn
Yaaik hɨrak kaktikewi kaku
kakɨkre han ki.

Mepɨr keremem

Tɨwei Pol Kewisɨk Ken Mɨt Ne Galesia Menmen me tɨwei ik

Pol kewepyapɨr menmen mau mekre han kɨrak *1:1-10*
Pol naanmɨpre hɨrekes me hɨrak keit eniuk iuwe aposel *1:12–2:21*
Hɨm me menmen yaaim God kerekyeiyem *3:1–4:31*
Menmen mɨt ne weiwɨk me God hɨr nanisesim enentar hɨr epei nɨnaaiwɨr menmen enum *5:1–6:10*
Pol katɨp mɨt ne Galesia hɨm mɨkaru *6:11-18*

1 *Hi aposel Pol. Mɨt hɨr netpo neriuweta hi hatɨp mɨt hɨm me God au. God ap katɨp mɨtɨk hak hɨrak kehimɨtena hi hatɨp mɨt hɨm mɨrak yaaim. Jisas Krais kerekek ketike God Haai kerek nɨpaa hɨrak kɨkɨak Jisas nɨpaa kaa ek, hɨrakɨt keretet tehimɨtena hi hɨre aposel hi hatɨp mɨt hɨm yaaim me God.

2 Hi Pol hetike mɨt nai in kerek haiu mɨrɨak menmen miutɨp, haiu matɨp yi mɨt ne weiwɨk me God yerer wit wit yau provins Galesia, yi yaain. Hi Pol hesiuwe tɨwei ik ken yi mɨt en.

3 *Hi hanhan God Haai kaiu ketike Mɨtɨk Iuwe kaiu Jisas Krais hɨrakɨt hanhan teriuwi yi eiyu werek werek.

4 *Krais hɨrak kises han ke God hɨrak Haai kaiu, hɨrak kaa kesak menmen enum maiu kekepai keriyei haiu mɨnaaiwɨr menmen enum mau tɨ mari han kaiu me wɨ in ek.

5 Hi hanhan haiu mɨt emwenɨpi niuk mɨrak iuwe tipmain tipmain enum eik.

Hɨm yaaim miutɨp mepu keremem

6 Hi han kekrit iuwe hentar yi yɨnaaiwɨr God nɨpaa kari han ki keriuwe menmen yaaim Krais kerekyiyem weinɨm nɨpaa wɨ hɨrak kaa. In ek yi yɨnaaiwɨr hɨm mɨrak yaaim waswas, yi yises hɨm ham yi han kitet hɨram yaaim mamkepi yi yises God.

7 *Te hɨm ham yaaim mepu mamkepi mar im au. Hɨm miutɨp kerek nɨpaa hi hetpiyem hɨram keremem mamkepi yi eiyises God werek werek. Hi atɨp menmen im hentar mɨt han enun nari han ki, hɨr hanhan nanweikɨn hɨm yaaim me Krais mamno hɨm ham ham enum memipɨn.

8 *Te haiu hɨras o mɨtɨk ensel ke wit ke God kaknen, haiu mamɨtpi hɨm ham me hɨm nɨpaa haiu metpiyem, neimɨn nanrɨak menmen im hi hanhan God kakrekyor enum kakɨwaanki nanɨkre si.

9 Haiu epei metpiyem, te in ek haiu pɨke metpiyem meteipim. Mɨt kerek epei

* **1:1** Ga 1:11-12
* **1:3** Ro 1:7; Fl 1:2
* **1:4** Ga 2:20; 1Ti 2:6; Ta 2:14; 1Jo 5:19
* **1:7** Ap 15:1, 24
* **1:8** 1Ko 16:22

nan netpi hɨm ham me hɨm
nɨpaa yi yemtewem yisesim,
hi hanhan God kakrekyor
enum kakɨwaanki nanɨkre
si.
10 *Yi han kitet hi hewis
menmen im hetpim, te mɨt
hɨr han yaaik nanriuwa a?
Taauye! Hi hɨrɨak menmen
te God han yaaik kakɨriuwa
kerekek. Hi hɨrɨak menmen
im enip mɨt hɨr han yaaik
nanɨriuwa, te hi ap hɨrɨak
menmen me Krais au. Hi
hɨrɨakem me mɨt keriyen.

Pol keteikɨn mɨt God kerekek kehimɨtanek hɨrak kɨre aposel

11 *Nai yinan, hi hanhan
te yi eiyɨrtei werek werek
hɨm yaaim me Krais hi nɨpaa
hetpiyem mɨt ap neket han
em netpim au.
12 *Mɨtɨk hak ap ketpo hɨm
im keteiknewem au. Jisas
Krais kerekek ketpewem
keteiknewem.
13 *Hɨm im yaaim men-
tar yi epei yemtau menmen
enum hi hɨrɨakem nɨpaa hi
hises menmen mɨt ne Isrel
hɨr nisesim. Hi epei hɨrɨak
enum iuwe me mɨt miyapɨr
ne weiwɨk me God, hi han-
han anɨp nani.
14 *Hi epei hinɨn nai ne
watiu miutɨp ne mɨt naiu
ne hɨm haiu mɨt ne Isrel
misesim. Hi hinɨni hentar
hi nepei hises menmen
wɨsenum me menmen
maamrer naiu nɨrɨakem
han kitet God han yaaik
keriuwerem.
15 *Te nɨpaa hi hekre tu
ke miye pai, God hɨrak han
kitet hɨram yaaim te hɨrak
kehimɨtena hi kɨrak. Maain
hɨrak kerekyo yaaim ketpo
menmen te hi hɨrɨak men-
men mɨrak.
16 *Hɨrak ketpo menmen
te hi hɨrɨak menmen mɨrak,
hɨrak keteikno Nɨkan kɨrak
hɨrak keimɨn, te hi hatɨp mɨt
hɨm yaaim me Krais. Hɨm
im men mɨt ap ne weiwɨk
me Isrel au. Me wɨ God
kerekyewem, hi ap atɨp mɨt
han hitorhi hɨram yaaim hi
hɨre aposel o au.
17 Hi ap hitet yayiwe hɨniu
hen wit Jerusalem hɨr mɨt
aposel ein kerek nɨpaa God
kehimɨtenor ninɨn natɨp mɨt
hɨm mɨrak, hi hitorhi me
menmen au. Wasenum,
hi hen wit Arebia kerek
wit enuk mɨt niutɨp niutɨp
newiyen. Te maain, hi pɨke
han wit Damaskas.
18 *Maan, tito wikak
epei men, hi han hitet
yayiwe hɨniu hen hiun wit
Jerusalem, hi hen hɨr Pita. Hi
etikerek wau en wewepnak
me wɨ hiswiyen hispɨnak
(15) keremem.
19 *Hi ap hɨr mɨt aposel
han au, Jems hɨrak nɨkik ke
Mɨtɨk Iuwe Krais, hi hɨrek
kiutɨpen kerekek.
20 Menmen hi hewisiyem
hɨram hɨm yaaim. God
kertei hi emitipɨn au.
21 *Hi han hiun Jerusalem
epei au, hi hen tɨ ke provins
Siria ketike provins Silisia.

---

* **1:10** 1Te 2:4 * **1:11** Mt 16:17 * **1:12** Ga 1:1 * **1:13** Ap 8:3 * **1:14** Ap 22:3 * **1:15** Ais 49:1; Jer 1:5; Ro 1:1 * **1:16** Ap 9:3-6; Ga 2:7 * **1:18** Ap 9:26 * **1:19** Mt 13:55 * **1:21** Ap 9:30

22 Te in ek, mɨt ne weiwɨk
me God neit Judia hɨr ap nɨra
hɨr au netari ninaan mai au.
Hɨr nemtau mɨt han netpor
hɨm weinɨm keremem me hi
mar im:
23 "Mɨtɨk kerek hɨrak
kewep haiu mɨt ne weiwɨk
miutɨp me God, hɨrak in
ek katɨp mɨt hɨm yaaim
me Krais kerek hɨrak nɨpaa
hanhan kakɨwaaankem."
24 Hɨr nemtau hɨm me
menmen God kerekyewem,
te hɨr newenɨpi niuk mɨrak.

2

Pol ketike mɨt han aposel nɨrɨak menmen miutɨp

1 *Maain, tito hiswiyen
tekyaait (14) nepei man men,
hi Pol hetike mɨtɨk Banabas
hawɨr pɨke witet yayiwe
wɨniu wen wit Jerusalem.
Hi heithis mɨtɨk Taitas hɨrak
kan ketikewawɨr.
2 Hi hen ein hentar God
keteikno hɨrak hanhan hi
ano. Hi hen hatɨp mɨt ein
hɨm yaaim hi hatɨp mɨt em
herer wit wit hatɨp mɨt ap
ne weiwɨk me Isrel em, te
hi ap atɨp mɨt yapɨrwe rem
au. Hi atɨp mɨt iuwe ne
weiwɨk miutɨp me God ein
keriyen. Hi hanhan hɨr en-
wenhi hɨm yaaim hi hatɨp
mɨt em. Hi hɨnaain te men-
men nɨpaa hi hɨrɨakem, o in
ek hi hɨrɨakem hɨram mɨre
menmen weinɨm hentar hɨr
ap newenauhi hɨm hi het-
pim.
3 *Taitas wariyakɨt kai,
hɨrak ke Grik, hɨrak ap ke
Isrel au, te hɨr mɨt iuwe ein
ap natɨp hɨr enrekir yɨnk
kɨrak te hɨrak kakre mɨt ne
Isrel hɨr nantikerek nanu
niutɨp au.
4 *Haiu mɨt matɨp me men-
men im mentar mɨt han hɨr
nemipɨn nare hɨr naiu yi-
nan, te hɨr ap nises hɨm
me Krais werek au. Hɨr
hanhan nerekir Taitas yɨnk
kɨrak. Mɨt in hɨr epei nan
nau nɨmɨn ke haiu mɨt haiu
mepɨtari menmen hɨr nis-
esim. Hɨr nɨre mɨt enun
newenainaan me menmen
yaaim haiu misesim. Haiu
mɨnaaiwɨr hɨm lo me Moses
me nɨpaa ein mɨt ne Isrel
nisesim mentar haiu metike
Krais Jisas mau niutɨp. Te
mɨt han in hanhan neriyei
haiu emises hɨm lo me Moses
me nɨpaa ein, te haiu pɨke
mamu enum mamises hɨm
me nɨpaa ein mamre mɨt nau
nekre wɨnak enuk ke gav-
man.
5 Haiu ap mises han kɨr
mei kike au, te haiu naanem-
pri hɨm yaaim me Krais
werek werek, te yi ap eiyises
hɨm ham enum mei mɨr
mamtikerem au.
6 *Mɨt ein hɨr mɨt niuk mɨr
iuwe ninɨn mɨt han. (Hi
han kitet hɨr iuwe hɨram
menmen weinɨm hentar God
hɨrak han kitet haiu mɨt
yapɨrwe haiu mɨpɨran.) Hɨr
mɨt niuk mɨr iuwe en, hɨr ap
netpo hɨm meiyam hɨr mɨt
enisesim me hɨm hi hatɨp
mɨt em au.
7 *Hɨr nertei God keweto
hɨm yaaim kehimɨtena keri-
uweta hi hatɨp mɨt ap ne Is-
rel hɨm mɨrak, har ke God

* **2:1** Ap 15:2 * **2:3** Ap 16:3 * **2:4** Ap 15:1, 24; Ga 1:7, 5:1, 13 * **2:6** Ap 10:34
* **2:7** Ap 22:21

kehimɨtan Pita hɨrak katɨp mɨt ne Isrel hɨm yaaim me Krais.
8 Nɨpaa God kɨkaap Pita hɨrak kewepyapɨr hɨm yaaim mɨrak men mɨt ne Isrel. Mar im, hɨr nertei God kekepa kehimɨtena hi hatɨp mɨt ap ne Isrel hɨm mɨrak yaaim.
9 Hɨr epei nertei menmen yaaim God kerekyewem kehimɨtena hi hatɨp mɨt hɨm mɨrak yaaim, mɨt iuwe ne weiwɨk miutɨp me God neit wit Jerusalem, Jems, Sifas, tetike Jon hɨrakɨt teketawɨrhis teteiknawɨr hɨram yaaim te hawɨr wen wit kerek mɨt ap ne Isrel newiyen, hawɨr wetpor hɨm me God, hɨr nanɨno wit kerek mɨt ne Isrel newiyen hɨr netpor hɨm me God.
10 *Hɨr netpawɨr hɨm miutɨp im keremem. Hɨr hanhan haiu mɨt mamɨt pewek mamsiuwerem mamno mɨt enun netenen menmen au hɨr nau neit Judia. Menmen im hi hanhanem, te hi hɨrɨakem.

Pol kene Pita kentar menmen hɨrak kɨrɨakem

11 Hi hetike Pita hawɨr watɨp mɨt hɨm me God miutɨp keremem, te maain wɨ Pita kan wit Antiok kɨr mɨt en, hi henerek herp ninaan mɨrak hentar hɨrak kɨrɨak menmen miutɨp enum.
12 *Hi henerek hentar menmen miutɨp im. Nɨpaa mɨtɨk Jems keriuwet mɨt han nen wit Antiok. Pita kɨpaam menmen ere in ketike mɨt ap ne weiwɨk me Isrel. Maain mɨt kerek Jems keriuweti nan nɨpiun Antiok, Pita kɨnaaiwɨr mɨt ap ne Isrel ap kaam menmen ketikeri kentar hɨrak kɨnaain mɨt in ne Jerusalem. Hɨr wen nises hɨm me Moses kerek nɨpaa matɨp mɨt kerek nises hɨm me God hɨr enrekir yɨnk kɨr, te Pita han kitet hɨr nanɨnerek nanɨntar hɨrak ap kises hɨm me Moses au.
13 Mɨt han ne weiwɨk me Isrel nepu in, hɨr nɨpaam menmen ere in netike mɨt ap ne Isrel, hɨr nɨrɨak enum nɨnaaiwɨr mɨt en netike Pita. Banabas hɨrak kɨrek, te hɨrak kises enum, hɨrak ap kaam menmen ketikeri au. Hɨrak kɨnaiwɨri.
14 Hi hertei hɨr ap nises hɨm yaaim me God werek werek au, te hi hatɨp Sifas me ninaan me mɨt miyapɨr yapɨrwe, hi hetpɨwek har ik: "Ti mɨtɨk ke weiwɨk me Isrel, te ti ap hises menmen mɨt ne Isrel au. Ti hises menmen har ke mɨt ap ne Isrel hɨr nisesim. Ti henmak te in ek heriuwe menmen ti hisesim hɨnaaiwɨr mɨt ap ne Isrel, ti hari han kɨr te hɨr enises menmen mɨt ne Isrel nɨrɨakem a? Nɨpaa ein ti hɨrekes ap hisesim au. Ti hɨnaain mɨt ne Jems epei nan keriyen."

Neimɨn nises hɨm me Jisas kerekek God kaktɨp hɨr yaain kaktorhis

15 Haiu mɨt kerek miyerer ninai, haiu mɨt ne Isrel. Haiu ap mar ke mɨt nerer wit wit

* **2:10** Ap 11:29-30 * **2:12** Ap 11:3

ap ne weiwɨk me Isrel kerek
haiu matɨp hɨr ap nises hɨm
me Moses.
16 *Haiu mertei God katɨp
mɨt han hɨr yaain kaktorhis
nentar hɨr nises hɨm lo me
Moses au. Hɨrak kaktɨp hɨr
yaain kaktorhis kakɨntar hɨr
nises Jisas Krais. Haiu mɨt
mises Jisas Krais kerekek, te
God han kitet haiu yaain kak-
taihis. Haiu mises menmen
hɨm lo me Moses metpaiyem,
te haiu mɨre yaain taau. God
ap katɨp mɨtɨk kiutɨp yaaik
kaktɨwekhis kakɨntar hɨrak
kɨrɨak menmen hɨm lo me
Moses metpim auye!
17 Haiu hanhan God
kaktɨp haiu yaain kaktaihis
kakɨntar haiu mises Krais
kerekek. Te God au katɨp
haiu emises hɨm me Moses
te hɨrak kaktaihis, haiu
mɨrɨak menmen enum. Haiu
emweikɨn sip emwet hɨm
me Moses, te haiu mamises
hɨm me Krais, te menmen
im meteikɨn Krais hɨrak
kenipai haiu mɨrak enum.
Hɨm im hɨram yaaim a?
Taauye! Krais ap kenipai
haiu mɨrɨak enum au. Hɨrak
kerekek kekepai haiu mises
hɨm me God werek werek
hɨrak kaktaihis.
18 *Hi nɨpaa eweikɨn sip
ewet hɨm lo Moses nɨpaa
kewisɨm, te in ek hi pɨke
ehisesim, hi heteikɨn mɨt
hɨm me Moses hɨram wen
mamkepa God kaktauhis, te
hi hɨrɨak enum.
19 *Nɨpaa hi hises hɨm me
God nɨpaa Moses kewet haiu
mɨt em, hi hertei hi enuk God
kakrewaank te hi hahi. Te
Krais hɨrak kekrehɨr kai, God
kewaankek hɨrak kaa kentar
nu tentarakɨt. Hɨram mar
ke hi haa hetikerek, te hɨm
lo me Moses ap naanmɨprau
au. Te in ek hi hises han kai,
te hi hises God.
20 *Te in ek hɨram mar
ke hi ap hepu au, hi haa.
Te Krais hɨrak kekrehɨr
kai kekepa hi hepu. In
ek hi hepu, te menmen
hi hɨrɨakem hi han kitet
God Nɨkan kɨrak Jisas kerek
nɨpaa han tewenɨna kaa,
hɨrak kakɨkepa hi etike God
hawɨr waukiyakɨt wawu han
kiutɨp.
21 Hi ap heweikɨn sip
ewet hɨm yaaim me Krais
henip menmen yaaim God
kerekyaiyem hɨram weinɨm
au. God kaktɨp mɨt hɨr yaain
nentar hɨr nises hɨm mɨrak
nɨpaa Moses kewet haiu mɨt
em, te nɨpaa Krais ap kan au.
Hɨm me Moses mekepai te
God kaktɨp haiu yaain taau.
Krais kaa weinɨm au. Hɨrak
kerekek kɨrɨak God katɨp
haiu mɨt haiu yaain. Hɨm
nɨpaa kerek Moses kewisɨm
hɨram taauye!

3

Mekam mekepi yi yau werek werek- Hɨm me Moses o Hɨm me Krais

1 Yi yetaritari mɨt ne Gale-
sia! Yi yenmak te yi yewis
mɨt han nari han ki te yi ap
yises hɨm yaaim me Krais a?
Haiu epei metpiyem werek
werek hɨram mar ke yi epei

* **2:16** Ap 15:10-11; Ro 2:20-28, 4:5; 11:6; Ga 3:11 * **2:18** Ro 4:14, 11:6 * **2:19** Ro 7:6 * **2:20** Jo 13:1; Ga 1:4

yɨrek hɨrak kaa kentar nu
tentarakɨt.
2 Hi hare ehitihi menmen
ham miutɨp. Yi epei yeit
God Hɨmɨn Yaaik kan kekre
han ki yentar yi yises hɨm
nɨpaa Moses kewet mɨt em o
yentar yi yemtau hɨm yaaim
me Krais nɨpaa yi yisesim a?
Hɨm yaaim me Krais kere-
mem!
3 Yarkeik te yi yetaritari!
God Hɨmɨn Yaaik kekepi kari
han ki te yi yinɨn yises hɨm
yaaim me Krais, te in ek yi
han kitet yi wen eiyises men-
men mɨrak werek werek eir-
iuwe menmen mi manpenuk
enuk a? Taauye!
4 Menmen yaaim iuwe God
kerekyiyem kekre han ki
hɨram weinɨm a? Au, hɨram
menmen iuwe.
5 Kenmak te hɨrak God
kerek keweti Hɨmɨn Yaaik
kɨrak, hɨrak kɨrɨak menmen
yaaim mɨrak mirakel me his
me yi mɨt? Hɨrak kɨrɨakem
kentar yi yises hɨm nɨpaa
Moses kewet mɨt em o yi
yises hɨm yaaim me Krais
nɨpaa yi yemtewem a? Me
Krais keremem!
6 *Haiu mertei menmen im
mentar hɨm me God nɨpaa
mɨt profet newisɨm hɨram
matɨp Ebraham kemtau
hɨm me God ketpɨwekem
hɨrak katɨp, "Hɨm me God
hɨram yaaim. Maain hɨrak
kakrɨakem." Ebraham han
kitet kar ik te God katɨp hɨrak
yaaik.
7 Yi eiyɨrtei im e. Mɨt kerek
hɨr han kitet God kakises
menmen hɨrak ketpim, hɨr
keriyen hɨr hɨras nepeny-
erer ne Ebraham nentar hɨr
han kitet God nar ke nɨpaa
Ebraham han kitetik.
8 *God nɨpaa enum eik
kertei hɨrak han kitet mɨt ap
ne Isrel hɨr yaain nanɨntar
maain hɨr han kakitet hɨrak
kakises hɨm mɨrak. Te hɨrak
kinɨn katɨp Ebraham hɨm
yaaim mɨrak maain mam-
nen hɨrak ketpɨwek hɨm mar
im: "Maain hi arɨak yaaim
me mɨt niutɨp niutɨp nerer
wit wit henterit." Ebraham
han kitet menmen im God
ketpɨwekem, hɨrak kakreky-
orem, te God katɨp hɨrak
yaaik.
9 *Te neimɨn han kitet God
kakrɨak menmen hɨrak ket-
pim, te hɨrak kaktɨp hɨr
yaain nanɨr ke nɨpaa hɨrak
katɨp Ebraham hɨrak yaaik.
10 *Te mɨt kerek wen
nises hɨm nɨpaa Moses
kewet mɨt em, God han
enuk keriuweri kakɨwaanki
kakɨntar hɨm yaaim mɨrak
mau tɨwei matɨp mar im:
"Mɨt kerek nises hɨm me
God nɨpaa Moses kewisɨm
mau tɨwei, hɨr enises hɨm
mɨrak enepim, o au en, God
kakɨwaanki."
11 *Hɨm me God mau tɨwei
matɨp: "Mɨt kerek hɨr han
kitet God kakrɨak menmen
hɨrak ketpim, hɨrak kaktɨp
hɨr yaain, hɨr nantike God
nanu werek werek." In ek,
haiu mertei God ap katɨp
mɨtɨk hak kiutɨp hɨrak yaaik
kentar hɨrak kises hɨm nɨpaa

* **3:6** Jen 15:6; Ro 4:3 * **3:8** Jen 12:3; Ap 3:25 * **3:9** Ro 4:16 * **3:10** Diu 27:26 * **3:11** Ro 1:17; Ga 2:16 * **3:12** Ro 10:5

hɨrak kewet Moses em au.
12 *Menmen me mɨt nises
hɨm me Moses, hɨram ap
mar ke mɨt han kitet God
kakrɨak menmen hɨrak
nepei ketpim. Au, hɨm me
God mau tɨwei matɨp mar
im: “Mɨt kerek nises hɨm me
God Moses kewet mɨt em, hɨr
enisesim enepim te hɨr nanu
werek nanɨnterim.”
13 *Krais hɨrak kekrehɨr
kaiu, mɨt newaankek hɨrak
kaa te hɨrak kekepai haiu
mɨnaaiwɨr menmen enum
hɨm me Moses matɨp
mamwep. Hɨm me God
mau tɨwei matɨp, “Mɨtɨk
kerek mɨt natɨp hɨrak kaki
hɨr nanwenkekik kaku nu,
menmen im meteiknai haiu
mɨt God kehimɨtanek hɨrak
kakɨwaankek kakɨt.”
14 Te God kenip mɨt hɨr
newaank Krais te menmen
yaaim God nɨpaa katɨp
Ebraham em Jisas Krais
kekepim hɨram mamnen
mɨt ap ne weiwɨk me Isrel.
Hɨrak Krais kɨrɨakem mar
em, te haiu mɨt haiu mamɨt
Hɨmɨn Yaaik kɨrak nɨpaa
hɨrak katɨp kaksiuwerek
kaknen, mentar haiu han
kitet God kakrɨak menmen
hɨrak nɨpaa katɨp hɨrak
kakisesim.

Hɨm Moses kewetaiyem ap mekrehɨr hɨm nɨpaa God kewet Ebraham em au

15 Nai yinan, hi eteikni
menmen im hi hetpiyem
meriuwe menmen mɨt
nɨrɨakem. Mɨtɨkɨt wik
tatɨpakɨt menmen hɨrakɨt
tatisesim, hɨrakɨt tatwisɨm
mamu tɨwei me gavman.
Ap te mɨtɨk keiyak kaknen
kakwis hɨm ham ke hɨm im
kaktɨp enum hɨrakɨt tewisɨm
mau tɨwei au. Hɨram mamu
mamɨt mamɨr ke nɨpaa
hɨrakɨt tewisɨm.
16 *Mar im God katɨp hɨm
yaaim men Ebraham ketike
nepenyek kɨrak. Hɨm me
God mau tɨwei ap matɨp
“nepenyerer nɨrak yapɨrwe”
au. Hɨram matɨp “nepenyek
kerekek,” te hɨrak nepenyek
kɨrak kiutɨp kerekek hɨrak
Krais.
17 *Menmen hi hetpi, han
kai kar ik. Nɨpaa God katɨp
Ebraham hɨm yaaim, God
hɨrekes kakisesim. Hɨr mɨt
newen tito tito neneiwewim
ere God kewet Moses hɨm
ham hɨram mɨkaru man mar
ke 430 tito. Hɨm im ap
mekrehɨr minɨn hɨm nɨpaa
God katɨp Ebraham em, te
hɨram weinɨm au. Hɨram
wen mepu.
18 Haiu mamɨt men-
men yaaim em God nɨpaa
katɨp kakwet Ebraham em
mamɨntar haiu mises hɨm
me God hɨrak nɨpaa katɨp
Moses em, te hɨm yaaim God
katɨp Ebraham em hɨram
enum memipɨn weinɨm.
Au, hɨram mamkepai haiu
mamɨt menmen au. Haiu
mamɨt menmen yaaim
mamɨntar hɨm God katɨp
Ebraham em. Me Moses
taau!
19 *Hɨm im yaaim ken-
mak te God katɨp Moses hɨm
a? God katɨp haiu mɨt
hɨm im, te hɨram meteik-

* **3:13** Ro 8:3; 2Ko 5:21; Ga 4:5; Diu 21:23 * **3:16** Jen 12:7; Ap 7:5 * **3:17** Eks 12:40 * **3:19** Ro 5:20; Ap 7:38

nai menmen haiu mɨrɨakem
hɨram enum. Hɨm me Moses
mau tɨwei naanmɨpre haiu
mɨt ere nepenyek ke Ebra-
ham kaknen kerek nɨpaa
God katɨp hɨm yaaim me
hɨrak. Mɨt ensel God kewetɨr
hɨm, hɨr natɨp Moses em.
Moses hɨrak kerp nɨmɨn ke
mɨt netike God katɨp mɨt hɨm
mɨrak hɨr newenhi nanis-
esim.
20 Te God hɨrekes katɨp
Ebraham hɨm yaaim. Mɨtɨk
hak ap kerp nɨmɨn ketpɨwek
hɨm au. Te God hɨrekes katɨp
Ebraham menmen hɨrak
kakrekyɨwekem. Mɨtɨk ap
kerp nɨmɨn kenip Ebraham
kewenhi kakises menmen
au. God katɨp hɨrak
kakrekyɨwekem weinɨm.
Hɨm im God katɨp Ebraham
em hɨram minɨn hɨm God
katɨp Moses em mentar
menmen im. (Mɨt ne Isrel
ap nanises hɨm nɨpaa hɨr
newenhi nanisesim, God
ap te kakwetɨr menmen.
Te hɨrak kakwet Ebraham
menmen mɨrak weinɨm.)

Hɨm me Moses naanmɨprai metaihis haiu mamno mamises Jisas

21 *Mekam? Hɨm Moses
kewet mɨt em hɨram
meremir hɨm yaaim God
kewet Ebraham em? Taau!
Hɨm lo ham nɨpaa mepu
hɨram werek te mamkaap
mɨt hɨr nantike God
nankiyan nanu han kiutɨp, te
God kaktɨp hɨr yaain nentar
hɨr nises hɨm im em. Te
hɨram mepu au.
22 *Hɨm me God mau
tɨwei matɨp, "Mɨt yapɨrwe
kerek hɨr nɨrɨak enum hɨr
nanɨwaank nanɨt." Hɨram
mamtɨp mar im te mɨt kerek
hɨr nanises Jisas Krais, God
kaktɨp hɨr yaain nanɨntar
hɨr han kitet hɨrak kakises
hɨm nɨpaa hɨrak ketpim.
23 *Nɨpaa hɨm me Krais
man wen au, hɨm me Moses
kewet mɨt em naanmɨprai
haiu emisesim ere God kak-
wepyapɨr menmen yaaim
me Krais haiu emisesim.
24 *Te hɨm Moses kewet
mɨt em hɨram meteiknai
haiu enun, hɨram menipai
haiu hanhan mɨrɨr mamno
haiu mamisesik, te God
kaktɨp haiu yaain ap mam-
raiwaank mamɨntar haiu
han kitet hɨrak kakises
menmen nɨpaa hɨrak katɨp
hɨrak kakisesim.
25 In ek, hɨm yaaim me
Krais epei man, te hɨm me
Moses kerek nɨpaa mepu
mekepai, in ek hɨram nepei
au meit.

Hɨm hɨram menipai mɨre nɨkerek ne God

26 *Yi yapɨrwe yi nɨkerek
ne God yentar yi han kitet
hɨrak kakises menmen nɨpaa
hɨrak katɨp hɨrak kakisesim.
Yi yetike Krais yi yau han
kiutɨp yi nɨkerek ne God yen-
tar nɨpaa yi mɨt miyapɨr
27 *kerek mɨt han nɨkri
neriuwe tɨpar hɨr nekine
niuk me Krais, yi yaain yɨre
Krais. Te God han kiteti yar
ke hɨrak han kitet Krais.

* **3:21** Ro 8:2-4 * **3:22** Ro 3:9-19, 11:32 * **3:23** Ga 4:3 * **3:24** Ro 10:4 * **3:26** Jo 1:12 * **3:27** Ro 6:3, 13:14 * **3:28** Ro 10:12; 1Ko 12:13

28 *Haiu mepu mar ik, te in
ek mɨt hɨr ap nenke hasini
pɨnan ne weiwɨk me Isrel
o mɨt ap ne Isrel, o mɨt
hɨr nɨrɨak wok ne mɨt hɨr
naanmɨpri, o mɨt hɨr nɨrɨak
wok nanɨt pewek mererim.
Au, God han kitet menmen
im hɨram weinɨm. Haiu mɨt
yapɨrwe haiu mɨpɨran men-
tar haiu ne Krais Jisas.
29 *Yi ne Krais, te yi
nepenyerer ne Ebraham.
Te maain yi eiyɨt menmen
yaaim nɨpaa God katɨp
kakwet Ebraham em.

4

Krais kekepai haiu wok mɨt haiu mamre nɨkerek ne God

1 Hɨm mai hɨram im.
Nɨkan ke mɨtɨk hak hɨrak
kakɨt menmen me haai ɨrak
naanmamprewem, te hɨrak
wen kike, hɨrak kaktɨwem
au. Hɨrak kɨre mɨtɨk kɨrɨak
menmen me mɨtɨk iuwe
naanmɨrewek o haai kɨrak
weinɨm.
2 Hɨrak wen kike hɨrak
ekises hɨm me mɨt hɨr
naanmɨprewek ketike men-
men mɨrak ere wɨ haai kɨmat
hɨrak kaktɨwem.
3 *Nɨpaa haiu mɨre
nɨkerek ein e. Haiu mises
hɨm me God nɨpaa ensel
newet haiu mɨt em, hɨr
ninɨn naanmɨprai nar ke mɨt
naanmɨre mɨt nekre wɨnak
enuk.
4 *Te maain wɨ epei man
nɨpaa God kehimɨtanem, te
hɨrak keriuwet nɨkan kɨrak
kan tɨ keweikɨn kɨre mɨtɨk.
Mɨte hap hɨre winaak hɨrak
kɨre nɨkan kiutɨp ke Isrel,
te hɨrak ekises hɨm nɨpaa
Moses katɨp mɨt ne Isrel em.
5 *Hɨrak kɨrɨak menmen
im te hɨrak kakɨkepai kak-
taihis haiu mɨt kerek mises
hɨm me Moses, te haiu mam-
naaiwɨr hɨm im naanmɨprai
haiu mamre nɨkerek iuwe ne
God, haiu mamɨt menmen
hɨrak nɨpaa ketpai kakwe-
taiyem.
6 *Yi nɨkerek nɨrak iuwe,
te God keriuwet God Hɨmɨn
Yaaik kerek kau kekre han
ke nɨkan kɨrak Jisas, hɨrak
kan kekre han ki. God Hɨmɨn
Yaaik kenipai haiu han yaaik
matɨp God hɨm iuwe mar ik:
"Ti Haai kaiu! Ti Haai kaiu!"
7 *Tɨs, in ek yi ap yɨre
mɨt enun nepu nekre wɨnak
enuk au. Yi nɨkerek iuwe ne
God keriyen. Yi yises Krais,
te yi nɨkerek iuwe ne God,
te yi eiyɨt menmen yapɨrwe
God kehimɨtenaiyem haiu
nɨkerek nɨrak.

Pol han kitet mɨt ne provins Galesia

8 *Nɨpaa yi ap yertei God,
yi mɨt ap ne weiwɨk me Isrel.
Yi yises hɨm me tɨpir o men-
men hɨram ap te mamweikɨn
mamre God taau.
9 Te in ek yi yertei God. Yi
hɨras yerteiyek au. Hɨrak ke-
himɨteni yi nɨrak. Te yi yen-
mak yi hanhan pɨke eiyises
hɨm weinɨm hɨram mar ke
menmen weinɨm me tɨpir
nɨpaa yi yisesim a?

* **3:29** Ro 4:13 * **4:3** Ga 3:23; Kl 2:20 * **4:4** Ef 1:10; Jo 1:14; Ro 1:3 * **4:5** Ga 3:13 * **4:6** Ro 8:15-16 * **4:7** Ro 8:17; Ga 3:29 * **4:8** 1Ko 8:4-6 * **4:10** Ro 14:5; Kl 2:16

10 *Yi yises menmen im,
yi han kitet God katɨp yi
yaain yayɨntar menmen yi
yɨrɨakem hɨram mises men-
men me wɨ o wenke o tito
nɨpaa Moses katɨp yi mɨt yi
eiyisesim einapen menmen
me wɨ im.
11 Hi han kitet yi mɨt,
hi hɨnaain menmen hi
herekyiyem hɨram mamre
weinɨm mentar in ek hɨm
im yi yisesim, hɨram hɨm
weinɨm mar ke hɨm weinɨm
nɨpaa yi yisesim.

12 Nai yinan, hi hetpi hɨm
manp. Hi hanhan yi ei-
weikɨn sip eiwet hɨm me
Moses eiyɨr ke hi. Hi epei
heweikɨn sip hewetɨwem, te
hi har ke yi mɨt kerek nɨpaa
hɨm me Moses ap minɨn
naanmɨpri au. Nɨpaa yi ap
yerekyo enum au, te in ek hi
hertei yi ap eirekyo enum.

13 *Yi yertei nɨpaa hi hinɨn
han hɨri hentar hi hɨnap, te
hi heweikɨn han kai ap hen
wit hak au. Hi han hetpi hɨm
yaaim me Krais.
14 Menmen enum meiyep
hi hɨnap hɨram enum me
han ki, te yi ap yɨneina
yeweikɨn sip yeweto au. Yi
yetauhis yi yatɨp yar ik: "Ti
yaaik har ke mɨtɨk ensel
ke God." Yi yetauhis yar
ke Krais Jisas kaknen yi
eitɨwekhis.
15 Nɨpaa yi han yaaik
hi han hɨri hekepi. In
ek yi han kiteta mekam
a? Hi etpi menmen im
me yi mɨt. Nɨpaa hi hepu
hetikewi yi hanhan yeriuwa
iuwe, te yi han kitet yar ik:
"Haiu emketet nanamɨr kaiu
emwet Pol em emkepik kɨr
ein ein werek werek, te haiu
emketim."
16 *Nɨpaa yi hanhana iuwe
yar ek, te in ek hi hɨre mɨtɨk
kepan ke yi mɨt hentar hi
hetpi hɨm yaaim a? Taauye!
17 Mɨt han ein kerek
hanhan yi yerekir yɨnk ki
hɨr newenɨnɨpi hanhani me
menmen yaaim au. Hɨr
hanhan nanri han ki, te yi ap
han kiteta au. Hɨr hanhan yi
hanhani yaitɨp hɨr yaain yar
ke hɨr natɨp hɨr hanhani.
18 Te yi eiyisesi yi yetike
mɨt han hanhanan me men-
men yaaim, hɨram werek.
Hɨram yaaim te hi hepu o au,
yi eirɨakem.
19 Nai yinan yaain, hi pɨke
hɨre mɨte weteiknen wawine
nɨkan hak. Hi pɨke han enuk
har ke nɨpaa hi han enuk
hemerɨr yi mɨt ere yi yises
Krais werek werek. In ek
hi pɨke han enuk hemeryi yi
mɨt pɨke eiyises Krais werek
werek, yi eitikerek eiyu han
kiutɨp.
20 Hi hanhan hi hahu
etikewi, te hi ap hetpi hɨm
manp heriuwe tɨwei im
keremem. Au, hi hanhan
hahɨrp ninaan mi hertei han
ki, te hi etpi hɨm hɨram
mamkepi. Au, hi hepu
yanɨmɨn, te hi hepɨtari hi
heni o hi hetpi hɨm yaaim.

*Hɨm tok piksa me Sera
wetike Hega*

21 Yi mɨt kerek yi han-
han eiyises hɨm lo me Moses

* **4:13** 1Ko 2:3 * **4:16** Emo 5:10

eiyɨrteiyem werek werek, hi
hetpi hɨm me hɨm lo mɨrak.
22 *Hɨm me God mau tɨwei
matɨp Ebraham kine nɨkerek
hɨrakɨt wik. Hega kerek hɨre
wɨrɨak menmen me Sera,
hɨre wine nɨkan kiutɨp, Sera
hɨre wine nɨkan hak kiutɨp
kɨkaru, te hɨre winɨn mɨte pe
Ebraham. Hega wɨkaru.
23 *Nɨkan kɨrak kerek mɨte
Hega winaak, hɨre winaak
wentar Ebraham keriya
kɨwaai ketikerep kerepep, te
hɨre wetu. Te nɨkan kɨrak
kerek Sera winaak, hɨre
winaak wentar God katɨp
hɨm yaaim hɨrak kekepiye
te maain Ebraham kɨwaai
ketikerep hɨre wetu.
24-25 *Hɨm im hɨram mɨre
piksa meteiknai menmen.
Miyapɨr wik hɨr nehimɨtan
hɨm wik nɨpaa God kewetei
haiu mɨt em. Hega hɨre
wehimɨtan hɨm nɨpaa God
kewet Moses em keit mɨniu
(o neiyɨp) niuk mɨrak
Sainai. Niuk ik Hega hɨram
mehimɨtan mɨniu (o neiyɨp)
Sainai meit wit Arebia. Wit
Jerusalem ke mɨt ne Isrel
ketike mɨt miyapɨr nau
nekrerek hɨr nar ke mɨte ip
Hega. Hega wine nɨkan, te
hɨrak ekrɨak menmen ekɨr
ke miye pɨrak wɨrɨakem.
Hɨrak ekrɨak menmen me
mɨt te hɨrak ap kakɨt pewek
emrerim au. Te mɨt miyapɨr
kerek nises hɨm me Moses
hɨrak kehimɨteni, hɨr nises
hɨm me Moses, hɨr han kitet
God katɨp hɨr yaain. Te hɨm
ap mamkepi hɨr nɨre yaain
au. Hɨram mamɨwaanki.
26 *Sera hɨre wɨre hɨm
ham God kewet Ebraham
em. Hɨre wehimɨtan wit
Jerusalem ke wit ke God.
Hɨre wepu werek war ke
mɨte ap wau wekre wɨnak
enuk, te hɨre enu tenmɨn
(o rumaa). Wit Jerusalem
keit wit ke God ap kises
hɨm me Moses au. Hɨrak
kɨnaaiwɨr menmen im. Haiu
mɨt miyapɨr kerek mises hɨm
yaaim me Krais, hɨre miye
paiu, haiu mɨre nɨkerek nɨre.
27 *Hɨm me God mau tɨwei
matɨp Jerusalem keit wit ke
God maain kaknen kakinɨn
wit Jerusalem in ek kau tɨ.
Haiu mertei hɨm im yaaim
mentar hɨm me God Aisaia
kewisɨm hɨram matɨp hɨm
tok piksa mehimɨtan wit wik
tɨre miyapɨr wik. Hɨram
matɨp mar im:

"Ti mɨte tenmɨn (o rumaa) ap nɨpaa ti hine nɨkerek, ti han yaaik ehu. Ti enepɨp esikeyaanmi han yaaik, ti mɨte ap nɨpaa ti epɨtu te ti eteiknen. Hɨre kerek wepu war ke mɨte ap weit mɨtɨk au, hɨre wawine nɨkerek yapɨrwe naninɨn nɨkerek ne mɨte wepu war ke mɨte kerek hɨre weit mɨtɨk ek wine nɨkerek yapɨrwe."

28 *Nai yinan, yi yertei
Aisak hɨrak nɨkan ke
Ebraham kentar hɨm God
ketpɨwekem. Mar im haiu
mɨre nɨkerek ne Ebraham

* **4:22** Jen 16:15, 21:2 * **4:23** Ro 9:7-9 * **4:24-25** Ro 8:15; Ga 5:1 * **4:26** Hi 12:22; Rev 3:12, 21:2, 10 * **4:27** Ais 54:1 * **4:28** Ro 9:7; Ga 3:29

mentar hɨm nɨpaa God
ketpɨwekem.
29 Nɨpaa nɨkan mɨte Hega
winaak wentar mɨtɨk kɨre
kɨwaai ketikerep weinɨm,
hɨrak kɨrɨak enum me nɨkan
hak God kɨkaap mɨte tenmɨn
(o rumaa) Sera te hɨre
winaak. In ek mɨt nises
hɨm me Moses nerekyei haiu
mɨt kerek God Hɨmɨn Yaaik
kekrai, hɨr nerekyei enum,
nar ke nɨpaa nɨkan eik enuk
kɨrɨak enum me nɨkan yaaik
ek.
30 *Hɨm me God mau
tɨwei matɨp mekam? Hɨram
matɨp,
"Eiyɨpɨr mɨte wɨrɨak men-
men me mɨte hap
weinɨm hɨre wetike
nɨkan kɨre enuk.
Nɨkan kɨre ap kakɨt
menmen me haai
kɨrak ketike nɨkan
nɨpaa God kɨkaap
mɨte enun tenmɨn (o
rumaa) hɨre winaak."
Te yi eiweikɨn sip
eiwet hɨm enum mɨt
in enun netpiyem me
yi eirekir yɨnk ki. Hɨm
im mewaank han ki
enuk mar ke mɨt hɨr
nepu wɨnak enuk.
31 *Te nai yinan, haiu ap
mɨre nɨkerek ne mɨte wɨrɨak
menmen me mɨte hap weit
pewek weriuwerem weinɨm
au. Te haiu ap emises hɨm
me nɨpaa mɨt ne Isrel nis-
esim. Au, haiu mɨre nɨkerek
ne mɨte enu tenmɨn (o ru-
maa) kerek God kekepye,
hɨre wine nɨkan, kentar haiu
han kitet God kakises hɨm
mɨrak kekepai kaktaihis kar
ke nɨpaa hɨrak ketpim.

5

Krais keriyei haiu menpɨn mekeipɨn hɨm lo me Moses, haiu ap pɨke emi

1 *Krais epei keriyei haiu
mɨt haiu mɨnaaiwɨr hɨm me
nɨpaa ein mar ke mɨt net-
pan nɨnaaiwɨr wɨnak enuk,
te haiu emu werek emises
hɨm me Krais. Te yi einakɨn
tokim ap eiwis mɨt neriyei yi
pɨke eiyisesim hɨm me nɨpaa
eiyɨr ke mɨt pɨke nanɨno
nanɨkre wɨnak enuk ek au
emɨt!
2 Nɨkɨp emnep eiyɨmtewem.
Hi Pol hetpi menmen im.
Yi mɨt kerek eiwis mɨt han
nanrekir yɨnk ki, te God
kaktɨp yi yaain, menmen
Krais kerekyiyem kakɨkepi
kaktihis, hɨram ap mamkepi
te God kaktɨp yi yaain au.
3 Hi etpi hɨm manp
eteipim. Mɨt kerek hɨr newis
mɨt nerekir yɨnk kɨr, te God
kaktɨp hɨr yaain, hɨr enises
hɨm ham yapɨrwe me Moses
keremem, kerek nɨpaa hɨrak
katɨp mɨt ne Isrel em.
4 Yi mɨt kerek yi yises hɨm
me Moses, te yi hanhan God
kaktɨp yi mɨt yaain, yi epei
yeweikɨn sip yewet Krais.
Yi yeweikɨn sip yewet men-
men yaaim God kerekyiyem
weinɨm. Te in ek hɨrak
ap kakɨkepi kakrekyi yaaim
kakɨkepi au.
5 Haiu mɨt in meriuwe
menmen iuwe me God
Hɨmɨn Yaaik kekepai, haiu
han kitet hɨrak kakises

* **4:30** Jen 21:10; Jo 8:35 * **4:31** Ga 3:29 * **5:1** Jo 8:32, 36; Ga 2:4, 5:13; Ap 15:10

hɨm yaaim mɨrak, te haiu
memerɨrɨwek hɨrak kaktɨp
haiu mɨt haiu yaain hɨrak
kaktaihis.
6 *Haiu mɨt metike Jisas
Krais haiu niutɨp, te haiu
merekir yɨnk kaiu o au,
hɨram menmen weinɨm ap
te mamkepai God kaktɨp
haiu yaain au. Menmen
im keremem hɨram iuwe.
Haiu han tewenɨnan mɨrɨak
menmen yaaim mentar haiu
han kitet menmen werek
werek me God haiu misesim.
7 Nɨpaa yi yises hɨm yaaim
me God werek werek, te in
ek neimɨn neiyepet han ki, te
yi ap yises hɨm yaaim mɨrak
werek werek au a?
8 *God kerek kehimɨteni te
yi yisesik, hɨrak ap kari han
ki te yi ap yises hɨm im yaaim
au.
9 *Haak ke sak neniuk,
hɨrak menmen kike, te
yi yenkerek werek werek
au, hɨrak kewep keneises
sak naan, mɨt ap te nanɨk
taau. Menmen enum yi
yisesim me yi yerekir yɨnk ki,
hɨram kike, te maain hɨram
mamɨwaank menmen yaaim
in ek yi yisesim.
10 *Hi hertei Mɨtɨk Iuwe
kakɨkepi, te yi ap han kitet
hɨm ham me hɨm nɨpaa hi
etpiyem au. Te mɨt kerek hɨr
nari han ki God kakrekyor
enum mamrer me menmen
enum hɨr epei nerekyiyem.
11 *Nai yinan, hi wen
hatɨp mɨt heriyai heriyai hɨr
enrekir yɨnk kɨr enises hɨm
yaaim me Krais, nenmak
te mɨt kerek nises hɨm me
Moses hɨr wen nerekyo
enum a? Hi wen hatɨp
mɨt enrekir yɨnk kɨr te hɨm
me Jisas hɨrak kaa kentar
nu tentarakɨt hɨram ap te
mamrɨak mɨt in han kɨr
kekrit enum neriuwa au a?
12 Hi hanhan hɨr mɨt kerek
hɨr nari han ki hɨr nanrekir
yɨnk kɨr te mɨt nanriuwesɨsi
hɨr ap nanu nantikewi nanri
han ki neriuwe hɨm mɨr, te yi
yisesim au.
13 *Nai yinan, God ke-
himɨteni yi apei yɨnaaiwɨr
menmen enum nɨpaa yi
han ki hɨrak kisesim, hɨram
mar ke mɨtɨk kau wɨnak
enuk, te yi yau werek werek.
God keriyei (o keryiyi) yi
epei yɨnaaiwɨr menmen
im, te yi ap eiwis han ki
ekitet menmen enum me tɨ
menterim au emɨt! Hɨrak
keryiyi yɨnaaiwɨr menmen
enum te yi eikepan eiyises
menmen yaaim yentar yi
han tewenɨnan.
14 *Hɨm yapɨrwe nɨpaa
God katɨp Moses em, hɨram
mɨre hɨm miutɨp im mau
mekrerem hɨrak ketpim.
Hɨram matɨp mar im: “Yi
han etwenɨn eikaap mɨt
miyapɨr nau menep yar ke
yi han tewenɨn hɨras.” Yi
eirɨak menmen mar im, te
yi eiyises menmen iuwe hɨm
mɨrak metpim.
15 Yi hemkre menepam
me menmen yi yenehan
yenepan yentar menmen,
te yi naanempre hɨras te yi
ap eiyɨwaank hɨras eitike

* **5:6** 1Ko 7:19; Ga 6:15 * **5:8** Ga 1:6 * **5:9** 1Ko 5:6 * **5:10** Ga 1:7; 2Ko 11:15
* **5:11** 1Ko 1:23 * **5:13** 1Pi 2:16 * **5:14** Lev 19:18; Mt 5:43; Ro 13:9

menmen yaaim me Krais yi
yisesim. Mɨt kerek nenehan
nenepan me menmen, hɨr
enun nar ke miyaak me
yaank menepam meketet
patɨn maam naan me han
em.

God Hɨmɨn Yaaik kɨrɨak menmen yaaim, han kaiu kɨrɨak menmen enum

16 *Hi hetpi hɨm im. Yi
eiwis God Hɨmɨn Yaaik
kakɨkepi yi yayises hɨm
yaaim me Krais, te yi ap
eiyises menmen enum han
ki hanhanem.
17 *Hi hetpi hɨm im hen-
tar menmen enum me tɨ han
ke mɨt hanhanem, hɨram ap
mɨre menmen God Hɨmɨn
Yaaik hanhanem. Menmen
God Hɨmɨn Yaaik hanhanem
ap mɨre menmen enum me
tɨ han ke mɨt hanhanem. Te
hɨram mɨre mɨt enun nepan
mari han ki heriyai heriyai.
Hɨram mari han ki heriyai
heriyai, te yi ap eiyises men-
men werek werek yi hanhan
eirɨakem.
18 *Yi eiwis God Hɨmɨn
Yaaik naanempri kakri han
ki ketpi menmen yaaim yi
eiyisesim, te yi ap eiyises
hɨm me Moses te God kaktɨp
yi yaain.
19 *Menmen han ke mɨt
kɨrɨakem haiu merteiyem,
hɨram im: Mɨt miyapɨr
nariyanhis newenɨnem,
hɨr hanhan me menmen
enum im em, hɨr nɨrɨak
mɨt miyapɨr yɨnk enuk
neriuweri.
20 Hɨr nises tɨpir newenɨpi
niuk mɨr, o hɨr nɨrɨak nasi, o
han enuk neriuwehan, o hɨr
nenehan me menmen, o hɨr
hemkre menepam neriuwe
menmen, han kekrit te mɨt
natɨp enum, mɨt neit men-
men yeunɨm nanwet mɨt han
em au. Mɨt nenke hasini
nises menmen ham menmen
ham.
21 Hɨr han kitet menmen
enum me mɨt han o hɨr
nenep mɨt nani, o hɨr naam
tɨpar si enum ere hɨr ne-
taritari, o hɨr nanɨno nan-
rer wit wit nanine henye me
menmen enum, o menmen
menmeiyam enum mar im.
Nɨpaa hi epei etpi, te in ek hi
etpi eteipim. Mɨt kerek hɨr
nɨrɨak menmen mar im, hɨr
ap nanu nantike God nanɨt
menmen yaaim nɨpaa God
ketpim kakwet mɨt em au.
22 *Te menmen God Hɨmɨn
Yaaik kɨkaap mɨt enisesim,
hɨram im: Mɨt han tewenɨna
God ketike mɨt, hɨr han yaaik
nanu, han kɨr kau werek
werek, hɨr ap han enuk
waswas au, hɨr nɨrɨak mɨt
menmen yaaim, hɨr nɨkaap
mɨt han weinɨm, hɨr nises
hɨm nɨpaa hɨr natɨp mɨt hɨr
nanisesim.
23 *Hɨr hanhan neriuwe
mɨt han, hɨr newenɨn han
kɨr me menmen. Menmen
mar im mɨt nisesim, hɨm lo
ap matɨp hɨram enum au.
Hɨram matɨp hɨram yaaim.
24 *Mɨt hɨr ne Krais Jisas,
hɨr nar ke mɨt naa netike
Krais nau nu tentarakɨt, te
menmen enum me tɨ nɨpaa

* **5:16** Ro 8:4 * **5:17** Ro 7:15-23; 1Pi 2:11 * **5:18** Ro 6:14, 8:14 * **5:19** 1Ko 6:9-10 * **5:22** Ef 5:9 * **5:23** 1Ti 1:9 * **5:24** Ro 6:6; Kl 3:5; 1Pi 2:11

hɨr nisesim nɨrɨakem, hɨram
ap mau mamɨkre han kɨr
au. Hɨram menmen enum
han ke mɨt nɨrɨakem o men-
men enum han kɨr han-
han neriuwerem, te in ek
hɨr nepɨrem mamno hɨram
mami mamɨt.
25 *God Hɨmɨn Yaaik
kenipai haiu metike God
Haai kaiu haiu mau niutɨp
haiu mepu mar ek. Te haiu
emwisɨk hɨrak naanemprai
han kaiu me menmen
yapɨrwe.
26 *Haiu ap mewenɨpi niuk
maiu haiu iuwe au, haiu
ap emkɨakan han emket han
em me menmen au, haiu ap
hemkre menepam me men-
men maiu haiu mɨrɨakem o
menmen meiyam au emɨt!

6

*Yi eikaap ni yinan me men-
men yapɨrwe*

1 *Nai yinan yi eiyɨr mɨtɨk
hak kɨrɨak menmen enum, yi
mɨt kerek God Hɨmɨn Yaaik
naanmɨpre han ki yi han-
han eiriuwerek eikepik pɨke
ekises menmen yaaim mar
ke nɨpaa hɨrak kisesim. Te
yi naanempre hɨras eiwenɨn
han ki me wɨ yi han kitet
yi yises God werek werek,
te menmen enum mamnen
mamri han ki, te yi yairɨak
menmen enum ye.
2 *Yi eikapan me menmen
mamnen mamrekyi han ki
enuk, te mar im yi eiyises
hɨm me Krais nɨpaa hɨrak
ketpim me yi han tewenɨnan
eikapan.
3 Hi hatɨp menmen im hen-
tar mɨt kerek han kitet hɨr
iuwe ninɨn mɨt han ap te
nankepi, hɨr newises hɨras
natɨp nare hɨr iuwe. Te hɨr
au, hɨr mɨt weinɨn.
4 *Yi mɨt niutɨp niutɨp
han ekitet menmen yi hɨras
yɨrɨakem. Hɨram yaaim te yi
hɨras han yaaik eiriuwerem.
Yi ap han ekitet menmen mɨt
han nɨrɨakem, te yi eiyinɨni
o au. Menmen im emɨt!
5 *Yi ap eirɨak menmen
im eiyɨntar yi yises menmen
enum mɨtɨk hak kɨrɨakem, te
maain yi niutɨp niutɨp God
kakitihi yenmak yi yɨrɨak
menmen yi yɨrɨakem, hɨrak
han ekitet menmen miutɨp
miutɨp.
6 *Hɨr mɨt kerek mɨtɨk
hak kan ketpor keteiknor
hɨm yaaim me God, hɨr
enɨnkɨwek menmen ham
me menmen yaaim mɨr hɨr
naanemprewek nanriuw-
erem.
7 Yi ap eimitetpɨn hɨras.
Yi ap eimipɨn God me men-
men au emɨt! Menmen mɨt
nɨrɨakem nisesim, maain hɨr
enɨt menmen yaaim o enum
mamrerim me wɨ God han
kakitet menmen haiu mɨt
mɨrɨakem. Hɨram mar ke
mɨtɨk kamɨr ni. Hɨrak kamɨr
menmen yaaim, maain hɨrak
kakɨt menmen yaaim. Hɨrak
kamɨr menmen enum mɨre
napɨk tomɨk o menmeiyam,
maain hɨrak kakɨt menmen
enum mar im keremem.

* **5:25** Ro 8:4 * **5:26** Fl 2:3 * **6:1** Mt 18:15; Je 5:19 * **6:2** Ro 15:1 * **6:4** 1Ko 11:28; 2Ko 13:5 * **6:5** Ro 14:12 * **6:6** 1Ko 9:11, 14 * **6:8** Jo 3:6, 6:63; Ro 8:13

8 *Mɨt han nɨrɨak menmen
nises han kɨr enuk, te maain
han kɨr kakɨwaank kakɨt.
Menmen im hɨram mar ke
mɨtɨk kamɨr napɨk tomɨk
mau ni mɨrak. Mɨt kerek hɨr
nɨrɨak menmen nises God
Hɨmɨn Yaaik, maain hɨrak
kakɨkepi nanu nanɨt nantike
God tipmain tipmain enum
eik. Menmen im hɨram
mar ke mɨtɨk kamɨr menmen
yaaim mau ni, maain hɨrak
kakɨt menmen yaaim.

9 *Menmen yaaim yi
yɨrɨakem yisesim, te yi ap
einapen eiyisesim eiyɨntar
yi yɨrɨakem hekrit hekrit
au. Maain ere wɨ God
kɨmat haiu mamɨt menmen
yaaim, te haiu ap mamnapen
mamrɨak menmen yaaim
em.

10 Tɨs, hekrit hekrit haiu
mau tɨ ik e, haiu emrɨak mɨt
menmen yaaim, te naiu yi-
nan kerek nises hɨm yaaim
me Krais, haiu emrekyor
menmen yaaim iuwe.

Pol han yaaik keriuwe Jisas nɨpaa kaa kentar nu tentarakɨt

11 Yi eiyɨr yaan mai iuwe
hi hɨrekes ewisiyem heriuwe
his mai, te yi eiyɨrtei hi Pol
hɨrekes hewisi tɨwei ik e.

12 *Mɨt kerek hɨr hanhan
mɨt han nanwenɨpi niuk
mɨr natɨp hɨr yaain nises
God werek werek, hɨr netpi
yi eirekir yɨnk ki. Te
hɨr nɨrɨakem nentar hɨr
nɨnapen mɨt ne Isrel nanɨnɨp
nanrekyor enum nanɨntar
hɨr natɨp hɨm yaaim me
Jisas Krais kerek nɨpaa kaa
kentar nu tentarakɨt, te God
kakɨkaap haiu mɨt kaktaihis.

13 Mɨt kerek hɨr nerekir
yɨnk kɨr ap nises hɨm me
Moses yapɨrwe au. Hɨr nises
menmen miutɨp im kere-
mem. Hɨr hanhan nerekir
yɨnk ki nentar hɨr nanɨt niuk
iuwe me mɨt ne Isrel, hɨr
nanwenɨpiri nanɨnterim.

14 *Te hi kerekek hi han
kitet hi ewenɨpi Jisas kerek
nɨpaa kaa kentar nu ten-
tarakɨt. Hi heriuwe men-
men im me Krais, hi har ke
mɨtɨk kaa, menmen enum
me tɨ ap te mamri han kai.
Hi han kitet menmen me tɨ
mɨt nisesim hɨram mar ke
menmen epei maa au meit,
te hi ap hanhan heriuwerem
meiyam taau.

15 *Mɨt hɨr nerekir yɨnk
ki o au, hɨram men-
men weinɨm. Hɨram ap
mamkaap mɨt te God katɨp
hɨr yaain au. Hɨrak God
kerekek kenip mɨt hɨr
neweikɨn nɨre mɨt han
yaain. Menmen im hɨram
menmen iuwe.

16 Hi hanhan yi mɨt kerek
yi yises hɨm hi epei het-
piyem, yi yetike mɨt nerer
wit wit neit Isrel hɨr nises
hɨm yaaim me Krais. Hi han-
han God hanhani kakrekyor
yaaim, te hɨr nanu werek
werek.

17 *In ere maain, hi
hɨnapen mɨtɨk hak kiutɨp
kaktɨp God kehimɨtena hi
ap aposel au, hentar mɨt
neiyep yapɨrwe hentar hi
hɨrɨak menmen me Mɨtɨk

* **6:9** 2Te 3:13 * **6:12** Ga 5:11; Fl 3:18 * **6:14** 1Ko 1:31, 2:2 * **6:15** Ga 5:6; 2Ko 5:17 * **6:17** 2Ko 4:10

Iuwe Krais, te sak yapɨrwe mau yɨnk kai meteikɨn mɨt hi mɨtɨk ke Jisas Krais kerekek.

18 Nai yinan, hi hanhan kaiu Iuwe Jisas Krais han yaaik kɨrak, hɨrak kaku kaktikewi kakɨkre han ki.

Mepɨr keremem

Tɨwei Pol Kewisɨk Ken Mɨt Ne Wit Efesas Menmen me tɨwei ik

Pol katɨp mɨt ne Efesas hɨm gude *1:1-2*
Hɨm me Krais ketike mɨt nɨrak ne sios *1:3–3:21*
Menmen mɨt ne weiwɨk me God hɨr nanisesim *4:1–6:20*
Pol katɨp mɨt ne Efesas hɨm mɨkaru *6:21-24*

1 *Hi Pol nɨpaa God hanhana hɨrak kehimɨtena hi aposel ke Krais Jisas hi hatɨp mɨt hɨm mɨrak. Hi hewis tɨwei ik ken yi mɨt miyapɨr ne God yi yau yeit wit Efesas, yi yises hɨm me Krais Jisas.

2 *Hi hanhan God hɨrak Haai kaiu, hɨrak ketike Mɨtɨk Iuwe Jisas Krais hɨrakɨt tatrekyi yaaim, yi eiyu werek werek.

God hɨrak kewetai menmen yaaim mentar Krais Jisas

3 *Haiu emwenpɨpi niuk me God hɨrak Haai ke Mɨtɨk Iuwe kaiu Jisas Krais. Hɨrak kerekyei yaaim kentar haiu mɨt ne Krais, te God hɨrak kewetai menmen mɨrak yapɨrwe me wit kɨrak.

4 *Nɨpaa hɨrak ap kewis tɨ ketike nepni wen au, hɨrak kehimɨtenai haiu mɨt nɨrak mentar haiu ne Krais, te God hɨrak kerekyei haiu emu han yaaik prar prar, te menmen enum mau han kaiu au.

5 *God nɨpaa hanhan haiu mɨt te hɨrak han kitet kakrekyei haiu nɨkerek nɨrak mentar Jisas Krais.

6 *Te haiu emwenɨpi niuk mɨrak mamɨntar hɨrak kerekyei haiu yaain iuwe keriuwe Hɨmɨn Yaaik ke Krais kerek God hanhanek.

7 *Krais nɨpaa kaa, hemkre mɨrak mewen, te hɨrak kaktaihis me menmen enum God kakrɨak mɨt em. Hɨrak kesak menmen enum haiu mɨrɨakem. Krais hɨrak kerekyeiyem kentar hɨrak hanhan haiu mɨt wɨsenum.

8-9 *God kertei menmen wɨsenum te hɨrak kises menmen nɨpaa hɨrak han kitet hɨrak kakrɨakem, te hɨrak kewepaiyapɨr menmen hɨrak hanhan kaknipem kakriuwe Krais.

10 *Menmen God han kitetim hɨram mar im: Maain wɨ hɨrak han kitet hɨram yaaim hɨrak kakri menmen yapɨrwe me tɨ metike menmen me wit kɨrak hɨram mamnen mamɨt niutɨp, te Krais kakinɨn kaku naanmampre menmen yapɨrwe.

11 *Menmen yapɨrwe mamnen mamɨr ke God han kitet hɨram mamnen. God kehimɨtenai haiu mɨt nɨrak meriuwe Krais mentar menmen hɨrak nɨpaa enum eik hɨrak han kitet kakrɨakem.

12 God kɨrɨak menmen im te haiu mɨt kerek minɨn mises hɨm me Krais, haiu emwenɨpi niuk mɨrak iuwe.

---

* **1:1** Ro 1:1, 7; 1Ko 1:1; Kl 1:1; Ap 18:19-21; 19:1 * **1:2** 2Ko 1:2; Kl 1:2 * **1:3** Ef 2:6 * **1:4** Jo 15:16, 17:24; 2Te 2:13; Ef 5:27; Kl 1:22 * **1:5** Jo 1:12 * **1:6** Mt 3:17; Kl 1:13 * **1:7** Ef 2:7; Kl 1:14, 20 * **1:8-9** Ro 16:25 * **1:10** Ga 4:4; Kl 1:16, 20 * **1:11** Ro 8:28-29

13 *Yi yɨre haiu mɨt me wɨ
nɨpaa yi yemtau hɨm me God
pɨke kaktihis, yi yises hɨm
me Krais. Yi yisesik epei au,
God kehimɨteni yi nɨrak yeri-
uwe God Hɨmɨn Yaaik. Hɨrak
keriuwetek kan kau kekre yi
mɨt kar ke nɨpaa hɨrak katɨp
hɨrak kaksiuwerek.
14 *God keteiknai maain
haiu mamɨt menmen mɨrak
yaaim hɨrak ketpim me mɨt
hɨr nisesik. Hɨrak keteik-
naiyem keriuwe Hɨmɨn
Yaaik kɨrak kerek hɨrak
kewetaiyek. Menmen im
meteiknai God kaktaihis
haiu mamu mamtikerek.
God kakɨt niuk iuwe
kakɨntar menmen im hɨrak
nepei kɨrɨakem.

*Pol kitehi God kakɨkaap
mɨt ne Efesas hɨr nanɨrtei
menmen werek werek*

15 *Hi kerekek hentar
hi hemtau yi yises hɨm
me Mɨtɨk Iuwe Jisas, yi
han tewenɨn mɨt miyapɨr
yapɨrwe ne God,
16 *hekrit hekrit hi hatɨp
God hɨrak yaaik kentar yi
mɨt miyapɨr. Hi han kitet yi
mɨt,
17 *te hi hitehi God hɨrak
God ke Mɨtɨk Iuwe kaiu Jisas
Krais, hɨrak Haai kaiu, haiu
mewenɨpi niuk mɨrak, hi
hitɨwekhi hɨrak kakɨkepi yi
han kitet menmen mɨrak
werek werek, te yi eiyɨrtei
hɨm mɨrak werek werek, te
yi eiyɨrtei God hɨrekes werek
werek.
18 *Hi hanhan hɨrak God
kakɨkepi, te yi eiyɨrtei
eiyɨkre han ki hɨram mekam
menmen hɨrak kenɨni yi
yaitɨwem, yi eiyɨrtei men-
men kerek nɨpaa hɨrak
katɨp kakwetaiyem, hɨram
menmen yaaim iuwe.
19 *Hi hanhan hɨrak kak-
teikni yi eiyɨrtei menmen
mɨrak iuwe mamkaap haiu
mɨt haiu kerek mises hɨm
mɨrak. Menmen mɨrak
hɨram iuwe, te haiu ap
mamɨnkerem au. Menmen
im maamkaap haiu mɨt
mamɨr ke
20 *hɨram mɨkaap Krais
wɨ nɨpaa hɨrak kaa, te God
kɨkɨak kekrit keriuwerem,
hɨrak kewisɨk kau ketikerek
keit wit kɨrak naanmɨpre
menmen.
21 *In ek Krais kau en kinɨn
menmen yapɨrwe meit wit
ke God, o tɨ ik e. Hɨrak
kinɨn tɨpir, herwe, gavman,
menmen yapɨrwe mepu in
metike menmen meiyam
maain mamkaru mamnen.
22 *God epei kewis men-
men yapɨrwe mamises
hɨm me Krais, hɨrak
God kehimɨtanek hɨrak
kinɨn naanmɨpre menmen
yapɨrwe me mɨt ne weiwɨk
mɨrak. Hɨrak kɨre paan,
23 *haiu mɨt miyapɨr ne
weiwɨk me God haiu mɨre
yɨnk kɨrak, haiu mekepik
hɨrak kepu kɨre Mɨtɨk Iuwe,
hɨrak hɨrekes kau kerer
menmen yapɨrwe.

---

* **1:13** Kl 1:4-6; Ef 4:30 * **1:14** 2Ko 1:22 * **1:15** Kl 1:4 * **1:16** Kl 1:3; 1Te 1:2 * **1:17** Kl 1:9 * **1:18** Ef 4:4; Kl 1:12 * **1:19** Kl 1:11 * **1:20** 2Ko 13:4; Kl 2:12; Hi 1:3 * **1:21** Kl 1:16, 2:10 * **1:22** Sam 8:6; Mt 28:18; Ef 4:15 * **1:23** Ro 12:5; Kl 1:18; Ef 4:10

2

God kenip haiu mɨt kerek nɨpaa haiu mɨre mɨt naa in ek haiu mepu metike Krais

1 *Nɨpaa yi mɨt miyapɨr yi yɨre mɨt epei naa yentar yi yeweikɨn sip yewet God, yi yɨrɨak enum.

2 *Me wɨ eim yi yises menmen enum me tɨ. Nɨpaa yi yises menmen enum me mɨtɨk iuwe Seten kerek kinɨn naanmɨpre tɨpir, teket maam, herwe, menmen enum. In ek, hɨrak kinɨn naanmɨpre mɨt kari han ke mɨt kerek nɨpaa hɨr neweikɨn sip newet God.

3 *Nɨpaa haiu mɨt haiu mar ke mɨt enun en. Haiu mises menmen haiu hanhanem. Haiu mɨrɨak menmen enum han kaiu hanhan haiu mɨrɨakem, te maain God kakrekyei enum kakraiwaank kakɨr ke mɨt han en.

4-5 *Menmen enum nɨpaa haiu mɨrɨakem hɨram meraiwaank te haiu mami. Te God hɨrak han tewenɨnai wɨsenum keriuwe menmen mɨrak, te hɨrak kenipai haiu mamu mamtike Krais. God pɨke ketihis kentar hɨrak hanhani.

6 *Hɨrak God kekekyei haiu mɨt metike Krais, haiu mepu en metikerek, haiu maminɨn naanmamre menmen.

7 *God kɨrɨak menmen im kentar wɨ im ere maain hɨrak kakteikɨn menmen yapɨrwe han kewim markeim hɨrak han tewenɨn haiu mɨt keriuwe menmen Jisas Krais kerekyeiyem.

8 *Yi epei yises hɨm me Krais, te God hanhani hɨrak kaktihis. Yi ap yɨkaap hɨras au. God kerekek kerekyiyem weinɨm.

9 *Yi ap yɨrɨak menmen yaaim, te God ketihis au, te mɨtɨk kiutɨp ap kakwenɨpi hɨrekes kaktɨp hɨrak iuwe taau! God kerekek!

10 *God kenipai (o kerekyei) haiu mɨt haiu mɨre mɨt nɨrak mentar haiu mises hɨm me Krais Jisas. Nɨpaa God kehimɨtan menmen yaaim, te hɨrak kenipai haiu emisesim mamrɨak menmen yaaim keremem.

Krais kari weiwɨk wik men mɨre miutɨp

11 *Yi han ekitet nɨpaa ein mɨt ne Isrel nerekir yɨnk kɨr neteikɨn mɨt hɨr nises God. Hɨr newis niuk mi yi mɨt enun ap yerekir yɨnk ki te yi ap yises God au. Nɨpaa yi yɨre mɨt ne weiwɨk ham.

12 *Nɨpaa yi yetari Krais, yi ap ne weiwɨk me mɨt ne Isrel au. Nɨpaa God kewet mɨt han hɨm mɨrak hɨr netikerek nekiyan nau neit, te yi au. Yi ap yau tɨ ik yemerɨr menmen yaaim mamnen au. Te God ap kaku kaktikewi taau!

13 *Te in ek yi kerek nɨpaa yi yetari menmen im hi epei hetpiyem, yi yɨre mɨt hɨr nepeit yanɨmɨn. In ek Krais keriuwe hemkre mɨrak

---

* **2:1** Kl 1:21, 2:13 * **2:2** Kl 3:7; Ta 3:3; Jo 12:31; Ef 5:6, 6:12 * **2:3** Kl 3:6
* **2:4-5** Lu 15:24, 32; Ro 6:13; Ef 2:1; Ap 15:11 * **2:6** Kl 2:12 * **2:7** Ef 1:7
* **2:8** Jo 4:10; Hi 6:4 * **2:9** 1Ko 1:29-31; 2Ti 1:9 * **2:10** Ta 2:14 * **2:11** Ef 5:8
* **2:12** Kl 1:21; Ro 9:4; 1Te 4:13 * **2:13** Kl 1:20

mewen hɨrak kaa, hɨrak
keithis yi mɨt miyapɨr, te in
ek yi nepei yises hɨm me God.
14 *Krais hɨrekes kerekyei
haiu mɨt miyapɨr mekiyan
mau meit. Nɨpaa mɨt ne
weiwɨk me Isrel hɨr enun
nepan neriuwe mɨt ne
weiwɨk ham nerer wit wit.
Te in ek Krais kaa keriuwe
yɨnk kɨrak, hɨrak kenipai
mɨt miyapɨr merer wit wit
haiu mau niutɨp. Hɨrak
keremir menmen mɨwaai
nɨmɨn me haiu mɨt kerek
nɨpaa menipai haiu wik mar
ke mɨtɨk kewen nɨwa keit
ni. Hɨrak kenipek kɨre ni
miutɨp.
15 *Nɨpaa Krais hɨrak kaa
kenip hɨm Moses kewisɨm
mau tɨwei kerek mɨt ne Is-
rel nisesim, hɨram menmen
weinɨm, te hɨrak kaknip mɨt
ne weiwɨk wik hɨr nanre
yɨnk kiutɨp hɨr nekiyan nau
neit.
16 *Krais kaa kentar nu
tentarakɨt, te hɨrak keremir
menmen menipai haiu mɨre
wik hɨram maa. Hɨrak
keriyei haiu mɨre mɨt
miyapɨr ne weiwɨk niutɨp,
haiu mekiyan mau meit
mises God.
17 *Krais hɨrak kan tɨ
kewepyapɨr hɨm yaaim
katɨp haiu mɨt mamtike God
mamkiyan mamu mamɨt.
Hɨm im epei man yi mɨt yi
yɨre mɨt hɨr nerp yanɨmɨn,
yi ap yises God au. Hɨm im yi
yetike mɨt hɨr nises God hɨr
nɨre mɨt nau menep netike
God.
18 *Haiu weiwɨk wik haiu
meriuwe God Hɨmɨn Yaaik
haiu niutɨp hɨrak keriyei
haiu men God Haai mentar
menmen Krais kerekyeiyem.

*Haiu mɨt mises God haiu
mɨre wɨnak kɨrak*

19 *Te in ek yi ap yɨre mɨt
hɨr ap wit mei mɨr au. Yi
yɨre weiwɨk miutɨp yetike
mɨt miyapɨr nises God. Yi
nɨkerek ne God.
20 *Yi yɨre wɨnak God
kimaak. Haiu mɨt aposel
metike mɨt profet kerek
mewepyapɨr hɨm kerek God
ketpaiyem, haiu mɨre teinɨk
kerek mɨt nekin hei em me
wɨnak. Jisas Krais hɨrekes
kɨre teinɨk mɨtɨk iuwe kerp
nɨmɨn kɨnan wɨnak siup.
21 *Hɨrak kerekek ketenen
nu me wɨnak siup hɨram
tokim mau meit. Hɨrak kenip
wɨnak ik kakre iuwe, hɨrak
kakre wɨnak yaaik Mɨtɨk
Iuwe Krais kaku kakɨkrerek.
22 *Yi mɨt miyapɨr ne Krais,
te God kɨrɨak yi mɨt en, yi
yetike mɨt han nises hɨm
mɨrak, yi yapɨrwe yar ke
wɨnak ke God kewik keriuwe
God Hɨmɨn Yaaik.

3

*Menmen Pol kɨrɨakem me
mɨt ap ne wewɨk me Isrel*

1 *Hi Pol kerek hepu wɨnak
enuk ke gavman hentar hi
hatɨp yi mɨt ap ne weiwɨk me
Isrel hɨm yaaim me Krais, hi
hitehi God ke yi mɨt miyapɨr.

* **2:14** Ais 9:6; Kl 2:14; 1Ko 12:13 * **2:15** 2Ko 5:17 * **2:16** Kl 1:20, 22 * **2:17** Sek 9:10; Ais 57:19 * **2:18** Ef 3:12 * **2:19** Ef 3:6; Hi 12:22-23 * **2:20** Mt 16:18; 1Ko 3:11 * **2:21** Ef 4:15-16; Kl 2:19; 1Ko 3:16 * **2:22** 1Pi 2:5 * **3:1** Ef 4:1; Fl 1:7, 13; Fm 1:1, 9

2 *Hi han kitet yi epei
yemtau God hanhana ke-
himɨtena hi hɨrɨak menmen
mɨrak ekepi yi mɨt miyapɨr.
3 *God kewepyapɨr men-
men nɨpaa hɨrak kepakɨnem,
hɨrak keteiknewem, te
hi herteiyem. Nɨpaa hi
hewisiyem mau tɨwei.
4 Yi eikinaam, te yi eiyɨrtei
hi hertei werek werek men-
men me Krais nɨpaa God
kɨsawɨnem meit.
5 Mɨt nɨpaa nepɨtariyem,
te in ek God kewepyapɨrem
keteikɨn haiu mɨt kerek
hɨrak kehimɨtenai haiu
profet metike aposel nɨrak
hɨrak keteiknaiyem keriuwe
God Hɨmɨn Yaaik.
6 *Hɨm hɨrak kewepyapɨrem
hɨram im: Mɨt ap ne weiwɨk
me Isrel, God kenipi hɨr
netike mɨt ne weiwɨk me
Isrel, hɨr yapɨrwe nanɨt
menmen miutɨp, hɨr nɨre
yɨnk kiutɨp ke menmen God
katɨp kakwetaiyem kakɨntar
menmen Krais kerekyeiyem.
7 *Me hɨm yaaim im God
kenipa hi mɨtɨk ke hi hatɨp
mɨt han em. Hɨrak han-
hana kekepa keriuwe men-
men mɨrak manpenuk, te hi
hɨrɨak menmen hɨrak ket-
pewem.
8 *God hanhana ke-
himɨtena hi kerek hi hɨkaru
ke mɨt yapɨrwe nises God,
hɨrak kehimɨtena hi hatɨp
yi mɨt ap ne weiwɨk me
mɨt ne Isrel hi hetpi hɨm
yaaim me Krais. Hɨm yaaim
me menmen yapɨrwe Krais
kerekyeiyem, mɨt hɨr ap
nanɨrtei hɨr o as mɨram o
iuwe mɨram marmeim te
mamɨsi taau!
9 *Hɨrak kehimɨtena hi
akaap mɨt yapɨrwe hɨr
nanɨrtei karkeik te God
kakrɨak menmen nɨpaa
hɨrak kepakɨnem. God nɨpaa
kɨrɨak menmen yapɨrwe
kehanem nɨpaa enum eik ere
in.
10 *Hɨrak kehanem te in
ek hɨrak kakteikɨn tɨpir,
herwe, tekek maam, Seten
o ensel nɨrak yaain neit wit
kɨrak, hɨrak kakteinor hɨrak
God hɨrekes kertei menmen
yapɨrwe werek werek keri-
uwe menmen yaaim mɨt
miyapɨr ne weiwɨk mɨrak
hɨr nɨrɨakem.
11 God kɨrɨak menmen im
kises han kɨrak nɨpaa hɨrak
han kitet kakrɨakem keriuwe
menmen Mɨtɨk Iuwe kaiu
Jisas Krais kɨrɨakem me wɨ
hɨrak kaa.
12 *Haiu mises hɨm
me Krais Jisas, te haiu
ap mɨnaain God au.
Haiu mertei haiu mamno
mamitɨwekhi me menmen,
hɨrak ap te kakweikɨn sip
kakwetai.
13 *Hi etpi te yi ap han
ekɨperper eiyɨntar menmen
enum man merewaank men-
tar hi ekaap yi mɨt au emɨt!
Yi han yaaik eiyu eiyɨntar
yi yayɨt niuk iuwe yeriuwe
menmen merewaank me yi
mɨt.

Pol hanhan mɨt ne Efesas

* **3:2** Kl 1:25 * **3:3** Ef 1:9-10; Kl 1:26 * **3:6** Ef 2:13, 16-19 * **3:7** Kl 1:23, 25 * **3:8** 1Ko 15:9-10; Ga 1:16; Ef 1:7 * **3:9** Ro 16:25; Kl 1:26 * **3:10** Ro 11:33; 1Pi 1:12 * **3:12** Jo 14:6; Ro 5:2; Hi 4:16 * **3:13** Kl 1:24

hɨr nanɨrtei Jisas Krais hanhani

14 Hi han kitet menmen iuwe God kɨrɨakem, te hi hɨnapɨpɨ hewen ninɨp hitehi God Haai menmen.

15 God hɨrak kewet mɨt ensel neit wit kɨrak o haiu mɨt meit tɨ kewetai niuk mɨrak.

16 *Hi hitehi God te hɨrak kaksiuwe Hɨmɨn Yaaik keriuwe menmen mɨrak iuwe manp enum hɨrak kakno kakɨkre han ki, te yi han tokik eiyu eiyɨt.

17 *Te yi yises hɨm me Krais werek werek, te hɨrak kaku kakɨt kakɨkre han ki. Hi hitehi God hɨrak han tewenɨni te menmen mɨrak iuwe, hɨram mamkepi yi hanhan eiriuwehan. Te yi eiyu han tokik eiyɨr ke nu nekenpɨ mekre tɨ metenen nu o teinɨk mɨtɨk kekre hei ketenen wɨnak siup, te hɨrak tokik kerp.

18 *Menmen im maamkaap yi mɨt miyapɨr yetike mɨt miyapɨr han ne God nerer wit wit, te yi eiyɨrtei markeik te Krais hanhani. Hɨram iuwe minɨn nepni, hɨram mamno mamre nokim, hɨram mamno kesiyen. Hɨrak hanhanai wɨsenum.

19 *Hi hanhan yi eiyɨrtei haiu mɨt ap te mamɨrtei werek werek marmeim te Jisas hanhanai. Hi hanhan menmen yaaim mau mekre God hɨram mamnen yi mɨt, te yi han ki eku ekriuwerem.

20 *Hi hanhan hɨrak God kerek kɨrɨak menmen iuwe kekre han kaiu minɨn menmen haiu mitɨwekhiyem o han kitetim keriuwe menmen iuwe hɨrak kewisɨm mekre haiu mɨt.

21 Hi hanhan haiu mɨt miyapɨr yapɨrwe ne weiwɨk me God haiu emwenɨpi niuk mɨrak mentar menmen Jisas Krais kɨrɨakem. Haiu emwenɨpi niuk mɨrak ere tipmain tipmain enum eik. Mepɨr keremem.

4

Haiu mɨt miyapɨr kerek mises hɨm me God haiu mɨre yɨnk ke Krais

1 *Hi Pol kerek hepu wɨnak enuk ke gavman hentar hi hɨrɨak menmen me Mɨtɨk Iuwe Krais. Hi etpi hɨm manp te yi eiyises hɨm me God werek werek kerek nɨpaa God kehimɨteni yi eiyisesim.

2 *Yi ap eire iuwe au. Yi yemtau hɨm me mɨt han yi eiyisesim, yi yewenɨn han ki me menmen mɨt nerekyiyem, yi ap han enuk waswas me menmen ni yinan nerekyiyem au.

3 *God Hɨmɨn Yaaik kenip yi mɨt yi yau han kiutɨp te yi wen han ekɨkrit eiyu han kiutɨp. Menmen im haiu mɨrɨakem hɨram mar ke waai mesenkek menmen hɨram menipai haiu mɨre niutɨp.

4 *Haiu mɨt miyapɨr yapɨrwe haiu yɨnk kiutɨp ke Krais, God Hɨmɨn Yaaik

* **3:16** Kl 1:11 * **3:17** Jo 14:23; Kl 1:23, 2:7 * **3:18** Kl 2:2 * **3:19** Kl 2:10 * **3:20** Kl 1:29 * **4:1** Ef 3:1; Kl 1:10 * **4:2** Kl 3:12-13 * **4:3** Kl 3:14-15 * **4:4** Ro 12:5; Ef 2:16, 18

kau kekrai. Hɨram im em
miutɨp mɨre menmen miutɨp
yi wen yemeriyɨwem God
kakwetiyem yentar nɨpaa
God kehimɨteni yi yisesik.
5 *Mɨtɨk Iuwe Krais
kiutɨp kerekek kepu. Haiu
mɨt mises menmen mɨrak
miutɨp. Wɨ nɨpaa mɨt nɨkrai
neriuwe tɨpar hɨr nekine
niuk miutɨp nektenai.
6 *God kiutɨp kerekek
kepu, hɨrak Haai ke haiu mɨt,
hɨrak kinɨn naanmɨprai haiu
mɨt yapɨrwe, hɨrak kɨrɨak
menmen ken nɨmɨn ke haiu
mɨt, hɨrak kepu kekre haiu
mɨt.
7 *Krais epei kewetai men-
men yaaim mamkaap haiu
mɨt ne weiwɨk me God. God
epei kewet haiu mɨt niutɨp
niutɨp me menmen mɨrak
yaaim iuwe.
8 *Hɨm me God nɨpaa mɨt
newisɨm mau tɨwei matɨp
me menmen im. Hɨram
matɨp mar im:
"Me wɨ Krais epei ken wit
ke God, hɨrak keithis
mɨt miyapɨr yapɨrwe
kerek nɨpaa hɨr nau
netike Seten hɨr nar ke
mɨt enun nau wɨnak
enuk ke gavman.
Krais ketorhis keriyei keri
ken kewet haiu
mɨt menmen yaaim
mɨrak."
9 *Kenmak hɨm matɨp:
"Hɨrak ken wit ke God
kau niu ein?" Hɨram
metpim mentar hɨrak kinɨn
kɨnaaiwɨr wit kɨrak kekiuwe
kan kau kekre nɨmɨn ke tɨ
nɨmɨn ke wit kerek mɨt epei
naa hɨmɨn kɨr kewi.
10 Hɨrak kerek kekiuwe kan
tɨ, hɨrak kerekek pɨke ken
kau niu ein kinɨn nepni ken
wit ke God, te hɨrak hɨmɨn
kɨrak kau kerer wit wit.
11 *Hɨrak kerekek "kewet mɨt
menmen mɨrak," hɨrak ke-
himɨtan mɨt han hɨr nɨre
aposel, hɨr natɨp mɨt men-
men Krais kɨrɨakem. Mɨt han
hɨrak kehimɨteni hɨr nɨre
profet, hɨr newepyapɨr hɨm
me God. Mɨt han hɨrak ke-
himɨteni hɨr nɨre evanselis,
hɨr natɨp mɨt hɨm me God
nari han kɨr te hɨr enisesim.
Mɨt han hɨrak kehimɨteni
hɨr nɨre pasto o tisa, hɨr
naanempre mɨt miyapɨr hɨr
nekepi hɨr nises hɨm me God.
12 *Krais kewet haiu mɨt
menmen im, te hɨram
mamkaap haiu mɨt miyapɨr
haiu mamrɨak menmen
mɨrak te haiu mɨt ne weiwɨk
me God, haiu mamre yɨnk ke
Krais, haiu mamre mɨt iuwe
me menmen me God.
13 *Menmen im mamno ere
haiu mɨt mau han kiutɨp me
menmen me God haiu mis-
esim, haiu mau han kiutɨp
me menmen haiu merteiyem
me Krais, te haiu mamre mɨt
iuwe yaain mamɨr ke Krais.
14 *Haiu mar im, te haiu
in ere maain ap mamre
nɨkerek netari menmen.
Haiu ap mises hɨm enum
me memitetpɨn. Mɨt nisesim
hɨr nar ke kanu kenterer
wan eik, hɨrak kɨniu kewɨrek
kepno in kepno ein. Mɨt
kerek nises hɨm enum me

* **4:5** Jo 10:16 * **4:6** 1Ko 12:6 * **4:7** Ro 12:3, 6 * **4:8** Sam 68:18; Kl 2:15
* **4:9** Jo 3:13 * **4:11** 1Ko 12:28 * **4:12** 2Ti 3:17 * **4:13** Kl 1:28 * **4:14** 1Ko 14:20

mɨt kerek hɨr nari han ke
mɨt neriuwe hɨm hɨr hɨras
han kitetim netpim.
15 *Au, haiu hanhan hɨras
matɨp hɨm yaaim me God
emisesim, te haiu mepno ere
haiu mɨre mɨt iuwe haiu mar
ke Krais.
16 *Krais hɨrak kɨre paan
hɨrak kinɨn naanmɨpre haiu
mɨt haiu mɨre yɨnk kɨrak, te
haiu mɨrɨak menmen mɨre
hɨrak kehimɨtan haiu niutɨp
niutɨp mamrɨakem. Haiu
mɨt haiu mɨre his, hit nekeni,
naan, te haiu mamkaapan,
te haiu mamu yɨnk kiutɨp.
Haiu mamrɨak menmen mar
im, te haiu mamre iuwe haiu
han tewenɨnan.

*Mɨt nises God hɨr en-
weikɨn sip enwet menmen me
nɨpaa*

17 *In ek hi hekrehɨr ke
Mɨtɨk Iuwe Krais Jisas hi
hetpi hɨm manp. Yi in ere
maain ap te yi eiyises men-
men mɨt ap ne weiwɨk me
God hɨr nɨrɨakem au emɨt.
Hɨr han kitet menmen hɨram
enum weinɨm.
18 *Han kɨr hɨrak kɨre
mɨtɨk ke wɨtaan ken ap
ketenen si au. Hɨr nɨrɨak
menmen enum nises men-
men God kɨneinɨm nentar
hɨr netari menmen me God,
nekre han kɨr hɨr nɨneinɨm.
19 *Te hɨr ap yɨnk enuk
au. Hɨr hanhan iuwe te
hɨr nanises menmen enum
me nariyanhis newenɨnem,
han kɨr kekrit te hɨr nɨrɨak
menmen enum enum nis-
esim wɨsenum.
20 Yi mɨt miyapɨr ap yem-
tau haiu metpiyem yi yises
hɨm me Krais mar im taauye!
21 Hi hertei yi epei yemtau
hɨm me Krais, hɨr mɨt nan
netpi hɨm yaaim mɨrak.
22 *Hɨr netpi hɨm mar
im: "Yi nɨpaa yi yises han
ki enum. Hɨram menmen
enum me memitetpɨn,
hemkre menepam me men-
men, te hɨram mewaank
hɨremes meriuwerem." Hɨr
mɨt natɨp menmen im yi
eiweikɨn sip eiwetɨwem
einopɨn eikeipnɨwem.
23 *Yi yɨrɨak menmen im,
te God eknip han ki hɨrak
yaaik ekriuwe Hɨmɨn kɨrak
Yaaik.
24 *God kɨrɨak han ki hɨrak
yaaik. Hɨrak kenip han
ki kakɨr ke han kɨrak, te
han ki ekises menmen yaaim
ekrɨak God kaktike mɨt em.
25 *Te yi mɨt miyapɨr
yapɨrwe niutɨp niutɨp
einopɨn eikeipɨn menmen
enum me memitetpɨn, ei-
wenɨn hɨm menmen, eiyɨr ke
mɨtɨk kenemtɨn laplap kerek
hapɨk mewim kewɨrem men
pɨn. Yi niutɨp niutɨp eitɨp
hɨm yaaim keremem eiriuwe
ni yinan eiyɨntar haiu mɨt
yapɨrwe haiu niutɨp niutɨp
pɨnan me yɨnk kiutɨp ke
Krais.
26 *Wɨ yi han enuk eiriuwe
menmen enum, yi naanem-
pre hɨras eiwenɨn han ki
te yi ap eirɨak menmen
enum eiyɨnterim. Yi ap han

* **4:15** Ef 1:22, 5:23; Kl 1:18 * **4:16** Kl 2:19 * **4:17** 1Pi 1:14; Ro 1:21 * **4:18** Ef 2:12 * **4:19** Kl 3:5 * **4:22** Ro 8:13; Kl 3:9 * **4:23** Ro 12:2 * **4:24** Jen 1:26; Kl 3:10 * **4:25** Kl 3:8-9; Sek 8:16 * **4:26** Sam 4:4; Je 1:19-20

enuk han ekitet menmen im
yapɨrwe au emɨt. Wɨ miutɨp
kerekek.
27 Te haiu ap emwis
Seten kakri han kaiu haiu
mamrɨak enum.
28 *Mɨt miyapɨr kerek
nɨpaa ere in nekintɨp men-
men hɨr pɨke nanrɨakem
meiyam au emɨt! Hɨram
epei au! In ek hɨr enrɨak
menmen yaaim enriuwe
his mɨr, te hɨr nantenen
menmen yapɨrwe te nanwet
mɨt enun netenen menmen
auri nankepi nanriuwerem.
29 *Yi ap eitɨp hɨm enum
emɨke hɨm ki au. Yi eitɨp hɨm
yaaim hɨram mamkaap mɨt
han hɨr nanɨmtau hɨm mi, te
hɨr enu werek werek.
30 *Yi ap einip God Hɨmɨn
Yaaik han enuk ekriuwe
menmen yi yɨrɨakem kentar
hɨrak kerekek kehimɨteni, te
maain God kaktihis yi yayu
eitikerek.
31 *Yi eiweikɨn sip eiwet
menmen enum me yi yine
han enuk hekrit hekrit, yem-
taantɨwo, o yi yanuni yeri-
uwe menmen. Yi ap eitɨp
yehɨak yene mɨt, o yesiuwe
hɨm, te yi hanhan eirɨak mɨt
menmen enum eiriuwerem
au emɨt.
32 *Te yi eirɨakan yaaim,
han etwenɨnan, yi eiyɨsak
menmen enum mɨt han
nerekyiyem, yi eitɨp hɨram
menmen weinɨm. Yi
eirɨakem eiyɨr ke God.
Hɨrak kesak menmen enum
haiu mɨt mɨrɨakem mentar
menmen Krais kɨrɨakem, te
hɨrak katɨp hɨram menmen
weinɨm.

5

Haiu mɨt miyapɨr emises menmen yaaim

1 *God epei hanhani kesak
menmen enum yi yɨrɨakem,
te yi eiyisesik eiyɨr ke
nɨkerek nɨrak hɨr nisesik.
2 *Yi han etwenɨnan
eiyɨr ke Krais nɨpaa han
tewenɨnai hɨrak kaa te
kekepai. Hɨrak kaa, te
menmen im hɨrak kɨrɨakem
hɨram mɨre menmen mɨt
newepwarem hɨram mɨnɨn
yaaim mɨt newet God em.
3 *Yi mɨt miyapɨr ne God, te
yi ap yimenɨpɨn yatɨpan me
menmen enum me yisesan
yɨrɨran, o menmen enum me
yɨnk enuk o menmen me
hemkre menepam au emɨt!
4 *Yi ap eitɨpan me men-
men enum menip mɨt yɨnk
enuk neriuwerem, o hɨm
weinɨm weinɨm, o hɨm hɨr
han enuk neriuwerem au
emɨt. Yi eitɨpan eiwenɨpi
niuk me God keremem.
5 *Yi epei yertei werek
werek menmen im. Mɨt
kerek hɨr enun nariyanhis
newenɨnem o mɨt enun nises
menmen enum, o mɨt enun
hemkre menepam neriuwe
menmen hɨram enum mar
ke mɨt newepwar menmen
newet tɨpir em. Yi yertei
mɨt nar in en, hɨr ap te

* **4:28** 1Te 4:11 * **4:29** Ef 5:4; Kl 3:8, 4:6 * **4:30** Ais 63:10; 1Te 5:19; Ef 1:13-14 * **4:31** Kl 3:8 * **4:32** Mt 6:14, 18:22-35; Kl 3:12-13 * **5:1** Mt 5:48 * **5:2** Ro 14:15; Ga 2:20; Hi 10:10; Eks 29:18 * **5:3** Kl 3:5 * **5:4** Ef 4:29 * **5:5** 1Ko 6:9-10; Kl 3:5

nanɨno nanu nantike God
ketike Jisas Krais taau!
6 *Yi ap eiwis mɨt hɨr
nanmitipɨn nanriuwe hɨm
weinɨm hɨr natɨp menmen
im enum hi epei hetpiyem
hɨram yaaim au emɨt. Hɨr
nemipɨn, te God kaknep mɨt
kerek hɨr nises menmen
enum hi epei hetpiyem.
7 Yi ap eiyisesi eiyɨr ke
menmen enum hɨr nɨrɨakem
eiyɨntar God kaknɨp.
8 *Nɨpaa yi yar ke mɨt ne
wɨtaan yeke tɨ yen, te in ek
yi kerek yi mɨt miyapɨr ne
Mɨtɨk Iuwe Krais. Yi yar ke
mɨt miyapɨr neke tɨ ne wepni
(o yanm), te yi eiyises men-
men yaaim keremem.
9 Menmen yaaim mɨt
nisesim, hɨram mɨre wepni
(o yanm) kɨr, hɨram meteikɨn
mekam yaaim, mekam
hɨram mises hɨm me God,
mekam hɨram hɨm yaaim.
10 *Yi han ekitet mekam
yi eiyisesim hɨram mamrɨak
Mɨtɨk Iuwe God han yaaik.
11 *Yi ap eiyises menmen
enum mɨre wɨtaan toto
mɨt enun nɨrɨakem. Au,
yi eiwepyapɨr mɨt in em,
yi eiyɨtpor menmen hɨr
nisesim hɨram enum.
12 Menmen enum mɨt
nɨrɨakem nepakɨnem, hi
yɨnk enuk te hi ap etpiyem
au emɨt!
13 *Yi yewepyapɨr men-
men yapɨrwe mɨt enun
nɨrɨakem, hɨr nanɨrtei
hɨram yaaim o enum. Im em
hɨram mɨre wepni (o yanm)
kɨr te mɨt nanɨr menmen. Yi
yewepyapɨr menmen enum,
hɨram au mami. Im em
hɨram mɨre mɨtɨk kɨman si
kekre wɨnak, menmen me
toto hɨram mami, si mɨr
mepu keremem.
14 *Mar keremem te hɨm
me God mau tɨwei matɨp
mar im:
"Ti mɨtɨk kerek ti haa
hɨwaai, ti pɨke ekrit,
te Krais kaknen kaku
han kit. Hɨrak kɨre
wepni (o yanm) kɨr
kenep ein ein."
15 Te yi naanempre hɨras
me menmen yi yɨrɨakem. Yi
ap eirɨak menmen mɨre mɨt
hɨr nepɨtari menmen. Au,
yi eirɨakem emɨr ke mɨt hɨr
nertei menmen yapɨrwe.
16 *Wɨ im hɨram enum,
mɨt hɨr nɨrɨak enum, te
yi naanempre wɨ miutɨp
miutɨp te yi eitɨp mɨt hɨm
yaaim me God te mɨt
nanɨrteiyek.
17 *Te yi ap eiyises men-
men enum au emɨt! Yi
eiyises menmen Mɨtɨk Iuwe
God hanhan yi eiyisesim.
18 *Yi ap eiyɨm tɨpar si
enum te yi yetaritari eirɨak
menmen enum. Au, yi eiwis
God Hɨmɨn Yaaik eku ekɨkre
han ki akinɨni naanmamri
me menmen yi yairɨakem.
19 *Yi yetike ni yinan yi
eitɨpan hɨm me God, yi
eiyine henye me God. Yi
eiyine henye, yi eiwenɨpi

* **5:6** Kl 2:4, 8; Ro 1:18 * **5:8** Ef 2:11, 13; Kl 1:13; 1Pi 2:9; Jo 12:36 * **5:10** Ro 12:2 * **5:11** 2Jo 10-11 * **5:13** Jo 3:20-21 * **5:14** Ais 26:19, 60:1; Ro 13:11 * **5:16** Kl 4:5 * **5:17** Ro 12:2; Kl 1:9 * **5:18** Lu 21:34 * **5:19** Kl 3:16; Sam 33:2-3

niuk me Mɨtɨk Iuwe God
eiriuwe hɨm mi, yi eirɨam
tukɨn, wekɨnp, heurek,
menmeiyam te yi han yaaik
iuwe eiriuwerem.
20 *Menmen yapɨrwe
kerek mamnen, hekrit hekrit
yi eiwenɨpi niuk me God
Haai kaiu mentar Mɨtɨk Iuwe
kaiu Jisas Krais kerek nɨpaa
kekepai keriyei haiu men
God.

Pol katɨp hɨm men mɨt miyapɨr hɨr neitan

21 *Yi eiyɨmtewan hɨm me
ni yinan yi eiyisesim eiyɨntar
yi yises Krais, yi yewenɨpi
niuk mɨrak.
22 *Yi miyapɨr yeit mɨkan
ni, yi yemtau hɨm me mɨkan
ni yar ke yi yemtau hɨm me
Mɨtɨk Iuwe Krais.
23 *Yi yɨrɨak menmen im
eiyɨntar mɨkan ni hɨr ninɨni
naanempri nar ke Krais
hɨrak kinɨn naanmɨpre mɨt
miyapɨr hɨr nisesik. Hɨrak
kaa, te pɨke kakɨthis haiu
mɨt, hɨrak kɨre paan, haiu
au haiu mɨre yɨnk.
24 Yi miyapɨr yayɨmtau
hɨm me mɨkan ni yayisesim
me menmen yapɨrwe yar ke
haiu mɨt miyapɨr ne weiwɨk
me God haiu memtau hɨm
me Krais haiu misesim.
25 *Yi mɨt epei yeit miyapɨr
yi hanhani yar ke Krais han-
han haiu mɨt ne weiwɨk me
God. Hɨrak kaa te kakɨkepai
kaktaihis,
26 *te hɨrak kenip haiu
mɨt haiu yaain mentar haiu
mises hɨm mɨrak, te mɨt han
nɨkɨrai neriuwe tɨpar.
27 *Hɨrak kɨrɨakem, te
hɨrak kenip haiu mɨt ne
weiwɨk miutɨp me God han
kaiu hɨrak yaaik iuwe kɨre
mɨt ap wikes o warep mewi
au. Haiu yaain mar ke mɨte
yaaip wetpen enu, Krais
kaktaihis.
28 Kar ke Krais hanhan
haiu mɨt miyapɨr, te yi mɨt
hanhan miyapɨr ni. Yi
hanhani yar ke yi hanhan
yɨnk ki. Mɨt kerek hanhan
miyapɨr nɨr hɨram mar ke
hɨr hanhan hɨras.
29 Mɨtɨk kei kiutɨp
ap kɨnaain yɨnk kɨrak
kakɨwaankek au. Hɨrak
naanmɨprewek kakwetɨwek
menmen, te hɨrak kaku
werek werek kar ke Krais
naanmɨpre haiu mɨt ne
weiwɨk me God.
30 *Hɨrak naanmɨprai haiu
mɨt kentar haiu mɨre yɨnk
kɨrak.
31 *Krais ketike haiu mɨt ne
weiwɨk me God, haiu mau
yɨnk kiutɨp, mentar hɨm me
God mau tɨwei matɨp mar
im:

"Mɨtɨk keimɨn kakɨt mɨte,
hɨrak kaknaaiwɨr
miye haai, hɨrak
kaktike mɨte pɨrak
nanu niutɨp, hɨr nɨre
yɨnk kiutɨp."

32 *Hɨm im yaaim, hi han
kitet hɨram matɨp me Krais

* **5:20** Kl 3:17 * **5:21** 1Pi 5:5 * **5:22** Jen 3:16; Kl 3:18; 1Pi 3:1 * **5:23** 1Ko 11:3; Ef 1:22 * **5:25** Kl 3:19; 1Pi 3:7; Ga 1:4 * **5:26** Ta 3:5; Hi 10:10 * **5:27** 2Ko 11:2; Kl 1:22 * **5:30** 1Ko 6:15; Ef 1:22-23 * **5:31** Jen 2:24; Mt 19:5 * **5:32** Rev 19:7

ketike haiu mɨt ne weiwɨk miutɨp me God.
33 Te hɨram wen matɨp yi mɨt niutɨp niutɨp hanhan miyapɨr ni yar ke yi hanhan hɨras. Miyapɨr yi eiwenɨpi niuk me mɨkan ni.

6

Pol katɨp hɨm me miye haai netike nɨkerek nɨr

1 *Yi nɨkerek yi eiyɨmtau hɨm me miye haai ni yentar God kehimɨteni hɨr ninɨni naanmɨpri. Im em hɨram yaaim.
2 *Hɨm me God mau tɨwei matɨp mar im: "Yi eiyɨmtau hɨm me miye haai ni eiyɨntar hɨram keremem me hɨm me God minɨn matɨp menmen yaaim God kakrɨak haiu mɨt em."
3 Hɨram matɨp mar im: "Yi eiyisesim, yi eiyu werek werek eiyu tɨ tito yapɨrwe."
4 *Yi miye haai, yi ap eine nɨkerek ni eiyɨtpor enum enum yari han kɨr ere hɨr nine han enuk nemtaantɨwo neriuwi au emɨt! Au, yi eineri eiteiknor menmen God hanhan yi yapɨrwe yi eirɨakem.

Pol katɨp hɨm me mɨt hɨr nɨrɨak menmen me mɨt nɨr iuwe kerek ninɨni naanmɨpri

5 *Yi wok mɨt kerek yi yɨrɨak menmen me mɨt iuwe ni, yi eiyises hɨm me mɨt hɨr ninɨni naanmɨpri yeit tɨ ik. Yi naanempre hɨras te yi yerekyor yaaim yar ke yi yɨrɨak menmen me Krais.
6 Yi ap eirɨak menmen yaaim te mɨt nantɨpare yi yaain keriyen au emɨt! Hekrit hekrit yi eirɨak menmen eiyɨr ke mɨt hɨr nises Krais enrɨakem, yi eiyises menmen God hanhan yi eirɨakem eiriuwe han ki.
7 Yi han yaaik eirɨak menmen eiyɨntar yi yɨrɨak menmen me mɨt keriyen au. Yi yɨrɨak menmen me God.
8 *Yi yertei neimɨn hɨr wok mɨt hɨr nɨrɨak menmen me mɨt han, o neimɨn hɨr mɨt iuwe ninɨn naanmɨpre mɨt han, hɨr yapɨrwe nanrɨak yaaim, te hɨr nanɨt menmen mɨpɨram me his me Mɨtɨk Iuwe Krais.
9 *Yi mɨt iuwe kerek yinɨn naanmɨpre mɨt weinɨn, yi eirɨak menmen yaaim me mɨt ni. Yi ap eiyɨtpor enum eineri, te hɨr enɨneini enisesi au emɨt! Mɨtɨk Iuwe Krais kepeit wit ke God, hɨrak kinɨni yetike mɨt ni naanmɨpri. Maain wɨ God hɨrak skelim mɨt, hɨrak ap han kitet ke mɨtɨk hɨrak iuwe o hɨrak weinɨk au. Hɨrak han kitet menmen mɨt nɨrɨakem mɨpɨram.

Mɨt nises hɨm me God hɨr nar ke mɨt ne ami hɨr netike Seten nenepan

10 *Hi etpi hɨm im mɨkaru. Yi eiyu han tokik eiyɨriuwe menmen iuwe manpenum

* **6:1** Kl 3:20 * **6:2** Eks 20:12; Mt 15:4 * **6:4** Kl 3:21; Diu 6:7, 20-25; Sam 78:4; Pro 22:6 * **6:5** Kl 3:22-23; Ta 2:9-10; 1Pi 2:18 * **6:8** 2Ko 5:10; Kl 3:24-25 * **6:9** Kl 4:1; Ro 2:11 * **6:10** 1Ko 16:13

ke Mɨtɨk Iuwe Krais hɨrak keweteiyem.

11 *Yi eiwapɨn han ki eiriuwe menmen iuwe God keweteiyem, hɨram mar ke nopen kɨwapɨn yɨnk ki, te yi han tokik eiyu eiriuwe menmen enum me memipɨn Seten kakri han ki kakriuwerem.

12 *Haiu ap menepan metike mɨt au. Haiu menepan metike tɨpir enum mau nepni, Seten, tɨpir, herwe, teket maam, manmɨn o menmei ham hɨram minɨn naanmɨpre menmen enum me tɨ.

13 Te yi eiyɨt menmen me God mamkepi hɨram mar ke nopen, yipo henmik menmeiyam. Te maain wɨ enum mamnen yi eitike Seten yi einepan, yi yenepan epei au, yi wen eiyɨrp eiyu werek werek.

14 *Yi eiyu eiyɨt menmen mamkepi. Yi eiriuwet hɨm yaaim mamu mamɨkre han ki eiyɨr ke mɨt ne ami newis waai mau tu kɨr. Yi yɨrɨak menmen yaaim hɨram mar ke yi eiremɨnk tanɨk mau han pank.

15 *Yi eitɨp mɨt hɨm yaaim me God hɨrak hanhan kaktike mɨt nankiyan nanu nanɨt, hɨram mar ke yurik mɨt nemtɨn mau nopen hɨram mɨwapɨn hɨt mi te mɨt hɨr nɨr hɨt mi newɨr yipo nanmɨp au hɨr nanɨmtenim.

16 Yi eirɨak menmen im hi epei hetpim, yi wen han ekitet Jisas Krais eiyisesik, te hɨram mar ke nopen hɨrak keseuni menmen enum tɨkaap, tɨnau, henmik o yipo te hɨram mamiwep yi mɨt au. Yi han ekitetik eiyisesik. Menmen im mamkepi te Seten kakwɨr menmen enum mɨrak mɨre si mamnep han ki kariuwerem au. Hɨram mamtɨnpɨn mamno mami mamɨt.

17 *God keriuwet Jisas kaa, te kakɨthis haiu mɨt. Yi han ekitet menmen im, te hɨram mamkepi mamre wa hesnu mɨt nemiun mau paan. Yi eiyises hɨm me God hɨram mamɨr ke hɨne me his God Hɨmɨn Yaaik keweteiyem.

18 *God Hɨmɨn Yaaik hɨrak kakɨkepi te hekrit hekrit yi eiyitehi God menmen, yi eiwenɨpi niuk mɨrak. Hekrit hekrit yi naanmamre hɨras, yi ap eiyu yain yain au emɨt! Yi eiyitehi God kakɨkaap mɨt miyapɨr nɨrak.

19 *Yi eiyitehi God ke hi, te hɨrak kakweto hɨm, hi ap yɨnk enuk au, hi ehɨrp hatɨp mɨt hɨm yaaim me Krais nɨpaa God kepakɨnem.

20 *Hi mɨtɨk hatɨp mɨt hɨm yaaim. Te hi hepu wɨnak enuk ke gavman henterim. Yi eiyitehi God kakɨkepa hi ap hɨnaain hatɨp mɨt hɨm mɨrak au. Hi tewen ehɨtpor menmen har ke nɨpaa hi hɨrɨakem.

---

* **6:11** Ro 13:12; 2Ko 10:4; Ef 4:14 * **6:12** Jo 14:30; 1Pi 5:8-9 * **6:14** Ais 11:5; 59:17; 1Te 5:8 * **6:15** Ais 40:9; Nea 1:15; Ro 10:15 * **6:17** 1Te 5:8; Ais 49:2; Hi 4:12 * **6:18** Lu 18:1; Kl 4:2; 1Te 5:17 * **6:19** Ap 4:29; Kl 4:3-4; 2Te 3:1 * **6:20** 2Ko 5:20; Fm 9

Pol katɨp hɨm mɨkaru

21 *Tikikas, kaiu yinak yaaik kaknen kakɨtpi menmen yapɨrwe nepei man hi. Hɨrak mɨtɨk yaaik kɨrɨak menmen me Mɨtɨk Iuwe Krais.
22 Hi heriuwetek kaknen yi mɨt kakɨtpi menmen, te yi eiyɨrtei haiu mepu werek werek, te yi han yaaik eiyu.
23 Hi hanhan God Haai ketike Mɨtɨk Iuwe Jisas Krais hanhani tatrekyi yi eiyu werek werek yi eiyisesik.
24 *Hi hanhan God kakrɨak menmen yaaim me mɨt miyapɨr yapɨrwe hɨr hanhan Mɨtɨk Iuwe kaiu Jisas Krais, hɨr nisesik nemtau hɨm mɨrak werek werek.

Mepɨr keremem

* **6:21** Ap 20:4; Kl 4:7-8; 2Ti 4:12 * **6:24** 1Pi 1:8

Tɨwei Pol Kewisɨk Ken Wit Filipai

Menmen me tɨwei ik

Pol katɨp hɨrak kitehi God ke mɨt me wit Filipai *1:1-11*
Menmen epei man mewaank Pol *1:12-26*
Menmen mɨt nanisesim nentar hɨr ne Krais *1:27–2:18*
Pol kewepyapɨr menmen Timoti ketike Epafrodaitas tɨrɨakem *2:19-30*
Pol katɨp mɨt hɨr naanmɨpre hɨras me mɨt enun netike menmen enum *3:1–4:9*
Hɨm me Pol ketike nɨrak yinan neit wit Filipai *4:10-20*
Pol katɨp mɨt ne Filipai hɨm mɨkaru *4:21-23*

Tɨwei Pol kewisɨk ken mɨt ne Filipai

1 *Hi Pol hetike Timoti hawɨr wɨrɨak menmen iuwe me Jisas Krais kerekek. Hawɨr wesiuwe tɨwei ik ken yi mɨt kerek yinɨn naanmɨpre mɨt miyapɨr ne weiwɨk me God yetike yi mɨt yekepi yeit wit Filipai, yi yetike mɨt yapɨrwe ein kerek yi yises hɨm me Krais Jisas.

2 *Hawɨr hanhan God Haai kaiu ketike Nɨkan kɨrak Mɨtɨk Iuwe Jisas Krais hɨrakɨt tatrekyi yaaim, yi eiyu werek werek.

Pol kitehi God kakɨkaap mɨt yapɨrwe nankine tɨwei ik

3 *Hi hatɨp God hɨrak yaaik kentar hi han kitet hɨrak kerekyi yi yaain te yi mɨt epei yɨrɨak menmen yaaim.

4 Wɨ ham hi hitehi God menmen hi han yaaik hitɨwekhi me yi mɨt yapɨrwe

5 hentar yi yekepa haiu matɨp mɨt miyapɨr hɨm me God, nɨpaa yi yinɨn yemtewem ere in.

6 *Hi hertei menmen im werek werek. God kerekek nɨpaa kerekyi yi yisesik hɨrak kakɨkepi yi yeipisesik werek werek ere maain wɨ Jisas Krais pɨke kaknen kakwepyapɨr hɨrekes.

7 Hi hanhan yi mɨt yekre han kai. Im yaaim mentar God epei kɨrɨak yaaim kɨkaap haiu mɨt nɨpaa wɨ hi hepu hekre wɨnak enuk ke gavman o wɨ hi hepu witeik, hi hewepyapɨr hɨm me God hi hari han ke mɨt te hɨr nisesik heriuwe menmen hi hɨrɨakem.

8 *God hɨrak kertei hi hanhan iuwe me yi mɨt yapɨrwe har ke Jisas Krais hanhan yi mɨt.

9 Hi hitehi God te yi mɨt han tewenɨnan wɨsenum, yi eiyɨrtei menmen me God werek werek, yi eiyɨrtei mekam yaaim mekam au enum,

10 *te yi eiyises menmen yaaim iuwe te menmen enum ap mamu mamɨkre han ki au me wɨ Krais pɨke

* **1:1** Ap 16:12-40 * **1:2** Ro 1:7; Ga 1:3; Fl 3 * **1:3** Ro 1:8; 1Ko 1:4 * **1:6** 1Ko 1:8; Fl 2:13 * **1:8** Ro 1:9; 2Ko 1:23 * **1:10** Hi 5:14; Fl 2:16; 1Te 5:23

kaknen.
11 *Te in ek Jisas Krais
kakrekyi han ki yaaik
kau hɨm keriuwe menmen
yaaim, yi eirɨak menmen
yaaim te God kakɨt niuk iuwe
kakɨnterim.

Pol kepu wɨnak enuk, menmen im mɨkaap hɨm me God mamno heriyai heriyai

12 *Nai yinan, hi hanhan te
yi eiyɨrtei menmen im epei
man merewaank hɨram man
mewaank hɨm me God au.
13 *Hɨram men mɨkaap mɨt
ne ami ne gavman netike mɨt
nau menep menep hɨr nertei
hi hepu hekre wɨnak enuk ke
gavman ik e hentar hi hises
hɨm me Krais.
14 Nai yinan in yapɨrwe hɨr
ap nɨnaain te hɨr natɨp mɨt
hɨm me God wɨsenum nentar hɨr nɨra hi hepu wɨnak
enuk ke gavman ik ek. Hɨr
han kitet Mɨtɨk Iuwe Krais
kakɨkepi.
15 Mɨt han natɨp mɨt
miyapɨr hɨm me Krais
nentar hɨr hanhan nanri
mɨt nanises hɨm mɨr te hɨr
nanwenɨpi niuk mɨr. Mɨt
han newepyapɨr hɨm me
Krais nentar hɨr yaain hɨr
hanhan nɨrɨakem nankepa.
16 Mɨt han yaain hɨr
nɨrɨakem nentar hɨr hanhan
neriuwa. Hɨr nertei God
kehimɨtena hi naanmɨpre
hɨm mɨrak hewepyapɨrem
heit in.
17 Mɨt han newepyapɨr
hɨm me Krais nentar hɨr
hanhan neriuwa au. Hɨr
han kitet hɨr nenipau hi
yɨnk enuk han enuk hentar
hi hepu wɨnak enuk ik ek
hɨr nari mɨt yapɨrwe hɨr
nanisesi, te hi au.
18 Hɨram emɨrem! Hi
han yaaik heriuwerem hentar mɨt hɨr newepyapɨr hɨm
me Krais me han kɨr yaaik o
han kɨr enuk. Hi han yaaik
ehu entar hi hertei.

Hi hepu tɨ ik, hi hewenɨpi niuk me Krais

19 *God hɨmɨn yaaik kerek
Krais epei keriuwetek kan
kakɨkepa kakwisa hi eno
witeik entar yi yitehi God
kakɨkepa.
20 *Hi han kitet hi ap
epakɨn hɨm me God te hi
yɨnk enuk eriuwe hɨrekes
hentarim te hi han tokik
ehu hi hatɨp mɨt hɨm mɨrak
har ke nɨpaa ein ere in hi
hewepyapɨrem. Hi ehu o
maain mɨt ne ami naniyep hi
hahi, hi hanhan mɨt nantɨp
Krais hɨrak yaaik nanɨntar
menmen hi hɨrɨakem.
21 *Hi ehu te hi ehises
Krais. Hi au hahi te hi ehɨt
menmen yaaim im e: Hi ehu
etikerek.
22 *Hi hahi o ehu, te
maain menmen hi hɨrɨakem
mamkaap mɨt nanises Krais.
Hi hepɨtari mekam minɨn.
Hi hahi o hi ehu.
23 *Hi han kai kekrit kekrit.
Hi hanhan te hi hahi te
hi ehu etike Krais. Hɨram
yaaim iuwe.
24-25 Au, hi amɨ ehu te hi
ekepi. Hɨram minɨn. Hi han
kitet hi hahi au ehu te hi
ekepi yi eiyises hɨm me God

* **1:11** Jo 15:8 * **1:12** 2Ti 2:9 * **1:13** Ap 28:30; Ef 3:1 * **1:19** 2Ko 1:11 * **1:20** 1Pi 4:16 * **1:21** Ga 2:20 * **1:22** Ro 1:13 * **1:23** 2Ko 5:8

werek werek yi han yaaik
eiyu eiyɨntar hi wen hepu.
26 Maain hi enen ehu
etikewi yi han yaaik yeriuwa
wɨsenum te yi eiwenɨpi niuk
me Krais.

*Mɨt ne Filipai netike Pol
hɨr nekiyan nanises hɨm me
Krais*

27 *Mekam mamnen yi
han kitet menmen im. Yi
eirɨak menmen yaaim mar
ke mɨt hɨr nises hɨm me
God te maain hi ari o au, hi
tewen ehɨmtau hɨm yaaim
mɨt nanɨtpim me yi mɨt, yi
eikiyan eiyu han kiutɨp.
28 Yi ap einaain eiriuwe
mɨt enun nerekyi enum
au emɨt! Yi eiyɨrp eitɨp
mɨt hɨm yaaim me God
keremem, te menmen im
meteiknor maain God hɨrak
kakɨwaanki, te meteikni yi
au maain God kaktihis yi
eiyu werek werek.
29 God kewisi yi yises hɨm
me Krais weinɨm keremem
au. God kewis mɨt enun hɨr
nerekyi enum nentar yi yis-
esik.
30 *Yi yetikewa haiu
mekiyan mɨt hɨr nanwep
nanraiwaank nar ke nɨpaa
ere in yi yertei hɨr neiyep
nerewaank.

2

*Haiu mewenɨn han kaiu
han ekitet mɨt hɨr nises hɨm
me God*

1 Yi han ki kepu tokik ken-
tar yi yises hɨm me Krais. Yi
han yaaik yepu yentar Krais
hɨrak han tewenɨni. Yi yetike
God Hɨmɨn Yaaik yi yau han
kiutɨp, yi han ekitet mɨt yi
han etwenɨni.
2 Menmen im epei mau
han ki te yi einipa te hi han
yaaik iuwe. Yi eikiyan eiyu
han ekitet menmen miutɨp,
yi han tewenɨn mɨt netike
God. Yi eiyu han kiutɨp
kerekek.
3 *Yi ap han ekitetan me
yi hɨras keriyen au. Yi han
ekitet mɨt han menmen hɨr
han kitetim.
4 *Yi ap eirɨak menmen
te mɨt nantɨp nanwenɨpi yi
iuwe au emɨt! Yi eiwenɨn
han ki yi han ekitet mɨt hɨr
ninɨni hɨr yaain.

*Krais kɨnaaiwɨr menmen
mɨrak yaaim kekepai te God
kewenɨpiyek hɨrak Iuwe*

5 Yi han ekitet menmen
yar ke Krais nɨpaa hɨrak han
kitetim. Hɨram im:
6 *Hɨrak kertei hɨrak kɨpre
God te hɨrak ap hanhan kaku
kakɨr ke hɨrak. Au,
7 *hɨrak keweikɨn sip
keweti̇wem hɨrak hɨrekes
keweikɨnhis kɨre mɨtɨk
weinɨk Maria winaak, hɨrak
kepɨr ke haiu mɨt.
8 *Hɨrak keweikɨnhis kar
ke mɨtɨk weinɨk, hɨrak
kewenɨn han kɨrak kises hɨm
me God. God katɨp hɨrak eki
ekɨkaap haiu mɨt, te hɨrak
kises hɨm mɨrak hɨrak yɨnk
kekek hɨrak kaa kentar nu
tentarakɨt.
9 *Hɨrak kaa kentar nu
tentarakɨt kɨre mɨtɨk enuk,

* **1:27** Ef 4:1; 1Te 2:12; Fl 4:3 * **1:30** Ap 16:19-40; Fl 1:13 * **2:3** Ga 5:26; Ro 12:10 * **2:4** 1Ko 10:24, 33 * **2:6** Jo 1:1-2, 17:5 * **2:7** 2Ko 8:9; Jo 1:14; Ro 8:3 * **2:8** Jo 10:17; Hi 5:8, 12:2 * **2:9** Ap 2:33; Ef 1:20-21; Hi 1:3-4

te God katɨp hɨrak enuk
au. Hɨrak kewenɨpiyek katɨp
hɨrak yaaik wɨsenuk.
10 *Hɨrak Mɨtɨk Iuwe kinɨn
menmen yapɨrwe. Hɨrak
yaaik wɨsenuk te neimɨn neit
wit ke God o nepu tɨ in
o mɨt epei naa nɨwaai tɨ
o tɨpir, hɨr nanɨmtau God
kekine niuk me Jisas, hɨr
yapɨrwe nanɨneinɨk nanwen
ninɨp nantɨp nanɨr ik:
11 *"Hɨrak Yaaik au Iuwe,"
hɨr nanwenɨpi God Haai
hɨrak iuwe kakɨntar men-
men im me Krais.

*Haiu mamre si mamteikɨn
mɨt yayiwe ke wɨtaan, haiu
emteiknor yayiwe ke God*

12 *Nai yinan nɨpaa hi
hepu hetikewi yi yemtau
hɨm mai yi yisesim. In ek
hi hepu hetikewi au hi heit
yanɨmɨn. Yi eiyisɨsa eiyɨr ke
nɨpaa ein yi yisɨsa te in ek yi
eiyises hɨm mai wɨsenum. Yi
eiyises menmen nɨpaa God
kerekyiyem te maain hɨrak
kaktihis. Yi einaain eipɨrpɨr
te yi ap einipek yɨnk enuk
ekɨriuwi.
13 *Yi eirɨakem eiyɨntar
God hekrit hekrit kɨrɨak han
ki te yi hanhan eiyises men-
men hɨrak hanhan yi eiyis-
esim.
14 Menmen yapɨrwe yi
yɨrɨakem yi ap yenehan
yenepan yeriuwerem au
emɨt! Yi eirɨakem keremem.
15 *Yi eirɨakem mamɨr
im te yi ap eirɨak menmen
enum au yi eiyu yaain. Yi
yaire nɨkerek ne God yi
yaain yar ke si me wɨtaan
mɨr, yi yau nɨmɨn ke mɨt hɨr
nɨrɨak enum enum,
16 *yi eiyɨtpor hɨm yaaim
me God mamkaap mɨt hɨr
nanu werek. Yi eirɨak men-
men im te maain Jisas pɨke
kaknen hi han yaaik en-
tar hi hertei menmen hi
herekyiyem hɨram weinɨm
au.
17 *Yi yises hɨm me God
hɨram mar ke yi yewepwar
yewis menmen mau kɨnan
yewet God em. Maain
hɨr mɨt naniyep hi hahi
hemkre mamwen hɨram
mɨre mɨt neit tɨpar naam
nerpaasem neiyɨm nenke
menmen. Hemkre mai
mamwen hɨram mamkepi yi
eiyises God werek werek, te
hi han yaaik wɨsenuk.
18 *Menmen im mamnen
te yi han yaaik eitikewa eiyɨr
ke hi han yaaik.

Pol ketpor ke Timoti

19 Hi hanhan Mɨtɨk Iuwe
Jisas kakwisa hi eriuwet
Timoti kaknen kakɨr yi mɨt
te maain Timoti pɨke kaknen
kakɨtpo hi ertei yi yepu
werek yises God, te hi han
yaaik eriuwi.
20 Hi ap mɨtɨk kei yaaik
kɨpɨr ke Timoti. Hɨrak kɨpra
te hɨrak hanhan kakɨkaap yi
mɨt eiyu werek werek. Hɨrak
kiutɨp kerekek.

* **2:10** Ro 14:11 * **2:11** Ro 10:9 * **2:12** Sam 2:11; 1Pi 1:17 * **2:13** Jo 15:5; 1Ko 12:6, 15:10; 2Ko 3:5; 1Te 2:13 * **2:15** Dan 12:3; Mt 5:14, 10:16; Ap 2:40 * **2:16** Fl 1:10; 1Te 2:19; Ais 49:4; Ga 2:2 * **2:17** Ro 15:16; 2Ti 4:6 * **2:18** Fl 3:1, 4:4 * **2:21** 2Ti 4:10

21 *Mɨt han hɨr enun han
kitet hɨras. Hɨr nɨnapen
naanmɨpre menmen me
Jisas Krais mɨt nisesim.
22 Te yi yertei Timoti au.
Hɨrak mɨtɨk yaaik han kitet
hɨrekes au han kitet yi
mɨt. Hɨrak kekepa hawɨr
wewepyapɨr hɨm me God
kepɨr ke nɨkan kɨkaap haai
kɨrak.
23 Maain hi ertei mekam
mamnen hɨr nerekyewem te
hi hare esiuwe Timoti kak-
nen yi mɨt.
24 Hi han kitet Mɨtɨk Iuwe
God kakɨkepa hi eno witeik
waswas te hi hetike Timoti
hawɨr waunen wauri.

*Pol katɨp hɨm me Epafro-
daitas*

25 *Hi han kitet hi eri-
uwet Epafrodaitas kaknen yi
mɨt hɨrak kai yinak ki yi-
nak, hɨrak ketikewa hawɨr
wɨrɨak menmen miutɨp me
God war ke mɨt ne ami
nɨrɨakem. Nɨpaa yi yeri-
uwetek kan kekepa me men-
men.
26 Hɨrak hanhan kakɨr yi
mɨt kentar yi yemtau hɨrak
kɨnap te hɨrak kɨnapen yi
hanhanek hɨrak kɨnap.
27 Nɨpaa menep hɨrak
kaa te God han tewenɨnek
kekepik hɨrak kaa au
kepu. Hɨrak han tewenɨnek
kerekek au. Hɨrak han
tewenɨna ap kenipek kaa te
menmen im ap merewaank
han kai, hi wen hau hekre
wɨnak enuk.
28 Te hi heriuwetek
waswas kakno kakri yi mɨt
te yi eiyɨrek yi han yaaik
eiriuwerek. Yi han yaaik
eiyu te hi han yaaik eriuwi.
29 *Hɨrak kakiun wit yi
yayɨrek yi han yaaik eiriuwe
Mɨtɨk Iuwe hɨrak kewisɨk ap
kaa au. Mɨtɨk kar mɨtɨk ik
ek yi han ekitet hɨrak iuwe
eiyɨntar
30 hɨrak ap hanhan hɨrak
hɨrekes kaku au. Hɨrak
han kitet menmen me Krais,
hɨrak menep kaki, hɨrak
kekrehɨr ki hɨrak kekepa
wɨsenum te hɨrak kɨnap.

3

*Keimɨn kises hɨm me Jisas
Krais hɨrak mɨtɨk yaaik*

1 *Nai yinan hɨm im
mɨkaru hi hetpiyem. Yi
han yaaik eiyu eiriuwe
Mɨtɨk Iuwe. Menmen nɨpaa
hi hewisiyem, in ek hi
hewisiyem heteipim. Hi ap
hɨnapen hewisɨm heteipim.
Hi hewisɨm mamkepi te yi
eiyu werek werek.
2 *Yi naanmamre hɨras me
mɨt ein hɨr enun nɨre nepere
me yaank, hɨr nanri han ki te
yi eiyises menmen me nɨpaa
ein me Moses. Yi naan-
mamre hɨras me mɨt in hɨr
natɨp yi eirekir yɨnk ki.
3 *Haiu mɨt in haiu keriyen
mɨre mɨt God kehimɨtenai
haiu mɨt nɨrak mentar haiu
mewenɨpi God meriuwe
Hɨmɨn Yaaik kɨrak, haiu
matɨp Krais Jisas hɨrak Yaaik
haiu misesik. Haiu ap han
kitet haiu merekir yɨnk kaiu
hɨrak kakɨkepai haiu mamɨt

* **2:25** Fl 4:18 * **2:29** 1Ko 16:16, 18; 1Ti 5:17 * **3:1** Fl 4:4 * **3:2** Sam 22:16, 20; Rev 22:15 * **3:3** Ro 2:29

hɨmɨn yaaik haiu mamu
mamtike God taau.
4 *Hi hanhan te hi hises
menmen me mɨt hɨr nerekir
yɨnk hi hisesim te hi au
hɨnapen. Mɨt han hɨr han
kitet hɨr nerekir yɨnk te men-
men im mamkepi hɨr nanu
werek, hi hertei nɨpaa hi
hinɨni me menmen im.
5 *Nɨpaa hi hemkretuk
hi hepu wɨ hispɨnak wikak
(8), mɨt nerekir yɨnk kai.
Miye wina hi mɨtɨk ke Isrel
ke weiwɨk me maam kai
Bensamin. Hi Hibru hi
ke weiwɨk me Ebraham
kerekek. Hi epei hises hɨm
me God werek werek hentar
hi hises hɨm me mɨt ne Farisi.
6 *Hi han kitet hi hɨrɨak
menmen iuwe me God te hi
hewaank mɨt miyapɨr kerek
nises hɨm me Krais hɨr ne
weiwɨk me God. Mɨt kerek
hɨr ninɨna natɨp hi hises
hɨm me Moses werek o au,
hɨr natɨp hi yaaik, menmen
enum au.
7 *Nɨpaa hi han kitet hɨram
menmen iuwe te in ek hi han
kitet hɨram menmen weinɨm
te hi hises Jisas Krais hɨrak
kakɨkepa hahu werek werek.
8 Hi han kitet menmen
im nɨpaa hi hisesim hɨram
weinɨm keremem au. Men-
men yapɨrwe hi han kitetim
hɨram weinɨm mentar hi
hertei hi hises Krais te men-
men mɨrak minɨn menmen
yapɨrwe me nɨpaa mamkaap
mɨt nanu nantike God. Hi
epei heweikɨn sip ewet
menmen yapɨrwe marim
hi han kitet hɨram mɨre
menmen enum meit teipe
wenut eim te hi ehises Krais
werek werek.
9 *In ek hi ap hɨrɨak men-
men iuwe hises menmen me
hɨm me Moses werek werek
te God katɨp hi mɨtɨk yaaik
au. God katɨp hi yaaik hen-
tar hi hemtau hɨm me Krais
hi mɨtɨk ke weiwɨk mɨrak.
God kewetai menmen yaaim
mekre han kaiu kentar haiu
mises hɨm me Krais kere-
mem.
10 *Hi hanhan menmen
im. Hi hanhan hertei Jisas
Krais werek werek ketike
menmen iuwe mɨrak nɨpaa
hɨrak ketɨwem wɨ hɨrak
kɨnaaiwɨr herwe hei hɨrak
kekrit kepu. Hi hanhan
menmen nɨpaa menep Krais
hɨram mamiyep mamkaap
han kai kaki ke menmen
enum me tɨ kakɨr ke wɨ
nɨpaa hɨrak kaa kentar nu
tentarakɨt.
11 *Hi hɨrɨak menmen im
te maain, hi hahi, hɨrak
kakɨkoya hi pɨke ekrit ehu
ekiterek.

Pol hanhan hɨrak kakre mɨtɨk yaaik kakɨr ke Jisas

12 *Hi ap hatɨp hi epei hises
menmen im me Krais werek
werek o hi epei mɨtɨk yaaik.
Au, hi wen hisesim te hi har
ke Krais hentar hɨrak epei
kehimɨtena hi mɨtɨk kɨrak.
13-14 *Nai yinan hi ap han
kitet hi epei yaaik hepɨr
ke hɨrak. Au, hi hɨrɨak
menmen im: Hi heweikɨn
sip ewet menmen me nɨpaa
ein, h hɨre mɨtɨk kesiuknen

* **3:4** 2Ko 11:18, 21 * **3:5** Lu 1:59; Ro 11:1; 2Ko 11:22; Ap 23:6 * **3:6** Ap 8:3 * **3:7** Mt 13:44, 46 * **3:9** Ro 3:21-22 * **3:10** Ro 6:3-5, 8:17; Ga 6:17 * **3:11** Ap 4:2; Rev 20:5-6 * **3:12** 1Ti 6:12, 19; Ap 9:5-6 * **3:13-14** 1Ko 9:24

resis kakɨt menmen, hi hises menmen me God iuwe te maain hi ehɨt menmen hɨrak kehimɨtan haiu mɨt em. Hɨram menmen im em: God kenɨnau keriuwe menmen Krais Jisas epei kɨrɨakem te hi ano ehu etikerek.

15 *Haiu mɨt haiu mɨre iuwe me menmen me God haiu mau han kiutɨp me hɨm hi epei etpiyem. Yi mɨt han ne yi mɨt ein yi han kitet menmen ham te God kakteikni hɨram enum yi ap eiyisesim au.

16 *Yi ap han ekitet menmen im yapɨrwe emɨt! Menmen me God nɨpaa haiu misesim, yi yetikewai haiu wen mamisesim wɨsenum te haiu mamre yaain mamɨr ke Krais.

17 *Nai yinan yi wen eiyises menmen hi hɨrɨakem. Yi eiyɨhimɨtan mɨt hɨr nises menmen nɨpaa yi yɨr haiu mɨt in haiu misesim meteikniyem, te yi yises menmen mɨr.

18 *Nɨpaa wɨ yapɨrwe hi hetpi te in ek hi menep hi hɨkɨt hi hetpiyem heteipim. Mɨt han nare nises Krais te hɨr neriuwe menmen enum hɨr nɨrɨakem neteiknai hɨr nisesik au, hɨr nemipɨn. Hɨr nɨre mɨt enun nepan ne Krais.

19 *Mɨt narik nanɨwaank hɨras hɨr nanɨno si takɨkneni nanɨntar hɨr nises han ke yɨnk kɨr keremem, God au. Hɨr han yaaik newepyapɨr menmen enum hɨr nɨrɨakem menip mɨt hɨr yɨnk enuk neriuwerem. Hɨr han kitet menmen me tɨ keremem. Yi ap eiyises menmen mɨr au emɨt!

20 *Haiu mɨt ne tɨ ik e au, haiu mɨt ne wit ke God, haiu memerɨr Mɨtɨk Iuwe kaiu Jisas Krais hɨrak kaknaaiwɨr wit ke God kaknen kaktaihis.

21 *Hɨrak kaknen kaktaihis, hɨrak kakɨkrehɨr yɨnk kaiu maain kaki, hɨrak kaknipek kakweikɨnhis kakre yɨnk kɨrak yaaik iuwe kakriuwe menmen iuwe mɨrak hɨram werek te maminɨn menmen yapɨrwe te hɨrak naanmamprewem.

4

Yi mɨt han yaaik eiyu yi han kiutɨp eiyu han ekitet menmen yaaim

1 *Te nai yinan yi han tokik eiyu eiyɨntar menmen hi epei hetpiyem. Hi han tewenɨni hi hanhan pɨke enen eri, hi han yaaik heriuwi hi ewenɨpi yi mɨt. Mɨt han nanɨr menmen yi yɨrɨakem, hɨr natɨp hɨram menmen yaaim hi heteikniyem.

2 Yuodia hi hetput hɨm manp. Sintiki hi hetput hɨm manp. Yi miyapɨr wik yi eikiyan eiyu han kiutɨp eiyises Mɨtɨk Iuwe Krais.

3 *Hi hituthi ti mɨtɨk yaaik kerek nɨpaa hetikewa wɨrɨak menmen miutɨp, ti akaap miyapɨr wik en enu han

* **3:15** 1Ko 2:6 * **3:16** Ga 6:16 * **3:17** 1Ko 4:16; 1Te 1:7; 1Pi 5:3 * **3:18** 1Ko 1:23; Ga 6:12 * **3:19** Ro 16:18, 8:5-6 * **3:20** Ef 2:6, 19 * **3:21** Ro 8:29; 1Ko 15:28, 43-53 * **4:1** 1Te 2:19-20 * **4:3** Sam 69:28; Lu 10:20; Rev 20:12

kiutɨp nentar hɨr nekiyan
nekepa natɨp mɨt miyapɨr
hɨm me God, hɨr netike Kle-
men. Mɨt miyapɨr han ne
yi mɨt ein yi yetikeri yekepa
te God hɨrak kertei niuk mi
mekre han kɨrak yi nɨkerek
nɨrak.

4 *Yi han yaaik eiyu eiri-
uwe Mɨtɨk Iuwe Krais. Hi
hetpiyem heteipim: Yi han
yaaik eiyu.

5 *Yi eiwis mɨt yapɨrwe hɨr
enɨrtei yi mɨt ap yises han
ki ke menmen yapɨrwe au.
Yi yemtau hɨm me mɨt han
yentar Mɨtɨk Iuwe Krais kau
menep, hɨrak kau ketikewi.

6 *Yi ap yɨnaain han kitet
menmen yapɨrwe au emɨt!
Yi han yaaik eiriuwe God yi
eiyitɨwekhi me menmen yi
yɨnaain han kitetim,

7 *te God kakɨkepi kakri-
uwe menmen mɨrak haiu
ap merteiyem hɨrak naan-
mampri kaknipi yi mɨt
yi han yaaik eiyu yi han
ekitet menmen werek werek
eiyɨntar menmen Krais epei
kɨrɨakem.

8 *Hɨm im mɨkaru hi
ehɨtpiyem. Yi han ekitet
yapɨrwe menmen hɨram
ap me memipɨn au hɨram
yaaim, menmen mɨt han
kitet hɨram yaaim. Yi han
ekitet menmen hɨram menip
God ketike mɨt hɨr han yaaik,
hɨram yaaim te hɨr mɨt
hanhan nanisesim. Mekam
hɨram yaaim mɨre menmen
im yi han kitetim keremem.

9 *Menmen hi epei het-
piyem yi yɨra hi hisesim,
yi eiyisesim te God kerek
hɨrak kaknipi yi han yaaik
eiyu, hɨrak kaku kaktikewi
kakɨkre han ki.

Pol han yaaik keriuwe mɨt ne Filipai kentar hɨr newetɨwek menmen mekepik

10 Hi han yaaik iuwe heri-
uwe Mɨtɨk Iuwe Krais hen-
tar nɨpaa yi han tewenɨna
yekepa. Nepei ein ere in yi
han tewenɨna te yi ap yekepa
au. In ek yi yekepa yeweto
menmen.

11 *Hi ap hetpiyem hentar
hi ap hetenen menmen au.
Hi epei hertei mekam mam-
nen hi ap hanhan menmen
emɨt. Hi ehu han yaaik heri-
uwerem.

12 Hi hertei hepu har ke
mɨtɨk ketenen menmen au-
rek, hi hepu har ke mɨtɨk
ketenen menmen yapɨrwe.
Hi epei hertei werek te wɨ
mekam o wit mekam hi hau
en, hi nɨnpɨ meiyo o hi tu
iuwe, hi han yaaik ehu.

13 *Hi werek te hi hɨrɨak
menmen yapɨrwe hi epei
hetpiyem heriuwe menmen
iuwe Krais kewetewem
kewisɨm mekre han kai.

14 Yi yerekyo yaaim yi
yekepa yeweto menmen
yaaim me wɨ menmen enum
epei man mewa.

15 *Nɨpaa me wɨ hi
hɨnaaiwɨr provins Masedo-
nia hewepyapɨr hɨm me God
yi mɨt ne wit Filipai keriyen

* **4:4** Fl 3:1 * **4:5** Hi 10:25, 37; Je 5:8-9 * **4:6** Mt 6:25-34; 1Pi 5:7; Kl 4:2 * **4:7** Ais 26:3; Jo 14:27; Kl 3:15 * **4:8** Ro 12:17 * **4:9** Ro 16:20; 1Ko 14:33; 1Te 5:23 * **4:11** 1Ti 6:6 * **4:13** 2Ko 12:10; 2Ti 4:17 * **4:15** 2Ko 11:9

yi yeweto menmen yi yɨre mɨt nɨrak yinan newetɨwek menmen, hɨrak kewetɨr menmen. Mɨt nerer wit wit nekepa au. Yi keriyen.

16 Nɨpaa hi hepeit wit Tesalonaika yi yekepa yeriuwet menmen yi pɨke yeriuwetem yeteipim yekepa.

17 Hi ap hanhan menmen me yi mɨt yeriuwetewem au. Hi hanhan God kakweti menmen yaaim mentar menmen yi yerekyewem.

18 *Hi epei heit menmen yapɨrwe minɨn menmen hi hanhanem. Epafrodaitas ketenɨnem yi yeriuwetek hɨrak kan kewetewem. Menmen im yi yewetewem hɨram yaaim menip God hɨrak han yaaik keriuwi.

19 God kerek epei keriuwet Jisas hɨrak kan kekepai haiu mɨt, hɨrak ketenen menmen yapɨrwe, hɨrak kakwetai menmen haiu metenenim au hɨrak naanmamprai te haiu mamu werek werek.

20 Hi hanhan God kerek hɨrak Haai kaiu, mɨt hɨr nanwenɨpi niuk mɨrak, hɨrak yaaik tipmain enum eik.

Pol katɨp hɨm kike mɨkaru

21 Hi hetike nai yinan in haiu matɨp yi naiu yinan en yises Krais Jisas niutɨp niutɨp haiu metpi yi yaain.

22 *Mɨt yapɨrwe in nises Krais Jisas hɨr netpi yi yaain. Mɨt han nises Krais kerek nɨrɨak menmen me mɨtɨk iuwe Sisa, hɨr netpi hɨm iuwe nar ik: “Yi yaain.”

23 Hi hanhan Mɨtɨk Iuwe Jisas Krais kerek kakrekyi yi eikiyan eiyu werek werek, hɨrak kaku kakɨkre han ki kaku kakɨt.

Mepɨr keremem

* **4:18** Fl 2:25; Esi 20:41; Ef 5:2 * **4:22** Fl 1:13

Tɨwei Pol Kewisɨk Ken Mɨt Ne Wit Kolosi Menmen me tɨwei ik

Pol kitehi God katɨp hɨrak yaaik kentar mɨt ne Kolosi *1:1-14*
Krais hɨrak kɨre mekak te hɨrak kɨrɨak mekam *1:15–2:19*
Menmen mɨt ne weiwɨk me God hɨr nanisesim *2:20–4:6*
Pol katɨp mɨt ne Kolosi hɨm gude mɨkaru *4:7-18*

1 *Hi Pol hi hɨre aposel ke Krais Jisas. Nɨpaa God hanhan kewisa hi hɨre mɨtɨk aposel, te hɨrak kehimɨtena hi hɨrɨak menmen mɨrak. Hi hetike kaiu yinak Timoti

2 *hawɨr mɨtɨkɨt wik wewis tɨwei ik ken yi mɨt miyapɨr ne weiwɨk miutɨp me God yeit wit Kolosi. Yi nawɨr yinan yaain, yi yises Krais werek werek. Hi hanhan God Haai kakrekyi menmen yaaim yi eiyu werek werek.

Pol katɨp God hɨrak yaaik kentar mɨt miyapɨr ne Kolosi nises hɨm me Krais

3 *Hekrit hekrit hawɨr witehi God hawɨr watɨp God hɨrak yaaik kentar yi mɨt yisesik. God kerekek hɨrak Haai ke Mɨtɨk Iuwe kaiu Jisas Krais.

4 *Hawɨr han yaaik weriuwe God watɨp hɨrak yaaik wentar hawɨr wemtau mɨt natɨp yi yemtau hɨm me Krais Jisas yi yisesim werek werek. Te yi hanhan yeriuwe mɨt miyapɨr han kerek hɨr nises hɨm me God, yi yekepi.

5-6 *Yi yemtau hɨm me Krais yi yisesim werek werek, yi hanhan yeriuwe mɨt miyapɨr han yentar nɨpaa wɨ yi yinɨn yemtau hɨm me God, hɨram hɨm yaaim metpi me menmen God kakrekyiyem yi yisesim. Yi yisesim yemerɨr menmen God kakwetiyem mamɨt wit kɨrak. Hɨm im yaaim me God wen mepno meprer wit wit mɨrɨak mɨt miyapɨr hɨr nemtewem hɨr nɨre yaain. Hɨram mepno mekepi mar ke nɨpaa hɨm im minɨn men yi mɨt miyapɨr. Nɨpaa yi yinɨn yemtau menmen yaaim God epei kerekyei haiu mɨt em, te in ek yi yertei hɨram hɨm yaaim. Yi yerteiyem yentar

7 *Ipafras epei ken ketpiyem, te yi yerteiyem. Hɨrak mɨtɨk kaiu yaaik kɨrɨak menmen me Krais. Hɨrak ketikewawɨr haiu mɨrɨak menmen miutɨp, hɨrak kekepawɨr katɨp mɨt hɨm me Krais.

8 Hɨrak kan ketpawɨr God Hɨmɨn Yaaik kekepi yi hanhan yeriuwe mɨt miyapɨr kerek hɨr nises hɨm me God

Pol kitehi God hɨrak kakɨkaap mɨt miyapɨr neit Kolosi

---

* **1:1** Ef 1:1 * **1:2** Ro 1:7 * **1:3** Ef 1:16; 1Te 1:2 * **1:4** 1Pi 1:4; Ef 1:13, 15
* **1:5-6** Ro 1:13; 1Ti 3:16 * **1:7** Kl 4:12; Fm 23

9 *Me wɨ hawɨr winɨn
wemtau yi yises hɨm mɨrak,
hawɨr witehi God me yi
mɨt miyapɨr yentar men-
men hawɨr epei wemtau
yi yisesim. Hawɨr witehi
God hɨrak kakɨkepi yi mɨt
miyapɨr te yi eiyɨrtei men-
men werek hɨrak hanhan yi
yayisesim. God Hɨmɨn Yaaik
kakɨkepi yi mɨt miyapɨr
han ki te yi ap yepɨtari
me menmen mɨrak werek
werek au.
10 *Yi eiyɨrtei menmen
mɨrak werek werek, te yi
yayises menmen God hɨrak
hanhan yi yayisesim, te
hɨrak han yaaik kakriuweri.
Yi yairɨak menmen yaaim
heriyai heriyai, han ki
kakɨrtei menmen me God
iuwe.
11 *God hɨrak Iuwe te
kakrɨak menmen yapɨrwe.
Hawɨr witɨwekhi hɨrak
kakweti pɨnam miutɨp me
menmen mɨrak iuwe hɨram
mamkepi yi mɨt miyapɨr,
te yi han tokik eiyu me
menmen enum yapɨrwe
mamnen.
12 *Yi han yaaik eiyu eitɨp
Haai kaiu God hɨrak yaaik.
Hɨrak kerekek kerekyi mɨt
miyapɨr yi yɨre yaain, te
yi yayɨt menmen hɨrak ke-
himɨteni kakwetiyem. Hɨrak
kakweti yi mɨt yaitike haiu
mɨt miyapɨr yapɨrwe rem
mamɨt wit kɨrak yaaik men-
men enum mekrerem au.
13 *Haiu mamtɨp God hɨrak
yaaik kentar hɨrak kekepai
haiu mɨnaaiwɨr menmen
enum hɨram mɨre wɨtaan
toto hɨram minɨn han kaiu,
hɨrak keriyei haiu men mises
Nɨkan kɨrak kerek hɨrak God
hanhan keriuwerek iuwe,
hɨrak Nɨkan naanmɨprai.
14 *Nɨkan ke God kerekek
hɨrak kekepai kaktaihis keri-
uwe hemkre mɨrak nɨpaa
mewen, te hɨrak kesak men-
men enum mekre han kaiu
keriuwerem.

Krais hɨrak Mɨtɨk Iuwe hɨrak kɨrɨak menmen kekepai

15 *Krais hɨrak kɨre God
kerek haiu mɨt miyapɨr ap
te mamɨrek taau. Hɨrak
kerekek Iuwe kinɨn menmen
yapɨrwe God kɨrɨakem.
16 *Hɨrak Krais kinɨn men-
men yapɨrwe kentar hɨrak
hɨrekes kɨrɨak menmen mau
nepni, menmen mau tɨ.
Hɨrak kɨrɨak menmen haiu
mɨrem metike menmen haiu
ap te mamɨrem au. Im
hɨram mɨt ensel o tɨpir o
menmeiyam. God hɨrak
kenip Krais hɨrak kɨrɨak
menmen yapɨrwe, te men-
men yapɨrwe kerek mau tɨ o
mau nepni, hɨram me Krais.
17 *Nɨpaa menmen ap
mepu wen au, hɨrak
Krais kepu. Te hɨrak
naanmɨre menmen yapɨrwe
hɨram mepu werek werek
menterik.
18 *Hɨrak kɨre paan ke haiu
mɨt miyapɨr kerek mises
hɨm me God, haiu mɨre
yɨnk kɨrak. Hɨrak kerekek

* **1:9** Ef 1:9, 16-17; Fl 1:9 * **1:10** Fl 1:27; Ef 2:10 * **1:11** Ef 1:19, 3:16 * **1:12** Ef 1:11, 18 * **1:13** Lu 22:53; Ef 2:2 * **1:14** Ef 1:6-7 * **1:15** Jo 1:18; 2Ko 4:4; Hi 1:3 * **1:16** Jo 1:3, 10 * **1:17** Jo 1:1, 8:58 * **1:18** Ef 1:22-23; Ap 26:23; Rev 1:5

hɨrak haai ke menmen
God kɨrɨakem me haiu mɨt
miyapɨr haiu mises hɨm
mɨrak. God hɨrak kɨkɨak
Krais kerek nɨpaa kaa,
hɨrak kekrit kinɨn kau te
hɨrak kakinɨn naanmampre
menmen yapɨrwe.

19 *Hɨm im yaaim men-
tar God hanhan menmen
yapɨrwe me Hɨmɨn Kɨrak
kaku kakɨkre Nɨkan kɨrak
hɨmɨn kɨrak.

20 *God hanhan menmen
yapɨrwe hɨram mɨre enun
nepan, hɨram meweikɨn
mamtikerek mamu han
kiutɨp, menmen mau tɨ,
menmen mau nepni. Hɨrak
kɨrɨakem kinɨn menmen
enum keriuwe hemkre me
Krais hɨram mewen mentar
nu tentarakɨt.

21 *Nɨpaa yi mɨt yɨnapen
God, te yi ap yisesik au. Yi
yɨrɨak menmen enum. Yi
yɨre mɨt enun nepan ne God.

22 *Te Krais epei kaa kau
nu tentarakɨt. Mar im God
in ek hɨrak kerekyei haiu
mɨt metikerek mau han
kiutɨp. Krais kerekyei haiu
mɨt em keriuwe yɨnk kɨrak
me wɨ nɨpaa hɨrak kaa,
te hɨrak kerekyei haiu mɨt
yaain haiu merp ninaan
me God, God han kitet han
kaiu hɨrak yaaik ap menmen
enum mewik au. Mɨt ap te
nansiuwe hɨm mei enum au.

23 *Yi wen han tokik eiyu
eiyises hɨm yaaim me Krais
kerek kaa kekepai haiu mɨt,
yi ap eiwis menmen enum
mamri han ki yi eiweikɨn
sip eiwet menmen God katɨp
kakwetaiyem, te yi eire mɨt
yaain. Hɨm im yi yisesim
hɨram hɨm yaaim nɨpaa haiu
mɨt metpiyem. Hi pol hi
hɨre mɨtɨk God kehimɨtena
hi hɨrɨak menmen mɨrak
hi hen hatɨp mɨt miyapɨr
yapɨrwe nerer wit wit hɨm
yaaim yi yisesim.

Pol kɨkaap mɨt miyapɨr ne Kolosi

24 *Hi han yaaik mɨt
newaank yɨnk kai, te hi
ekepi heriuwerem, mar
ke in ek hɨr nerewaank.
Hi hekrehɨr ke Krais, mɨt
nerewaank, te hi hatɨp mɨt
hɨm mɨrak mamno heriyai
heriyai mamkaap yi mɨt
miyapɨr ne weiwɨk miutɨp
me God, yi yɨre yɨnk ke Krais.

25 *Nɨpaa God kehimɨtena
hi hatɨp mɨt hɨm mɨrak
yaaim, te hi hekepi yi mɨt
miyapɨr ne weiwɨk me God,
har ke wok mɨt nɨkaap mɨt
han.

26 *Nɨpaa God kepakɨn
hɨm im me wɨ yapɨrwe ap
kewepyapɨrem au. Te in ek
hɨrak kewepyapɨrem katɨp
haiu mɨt miyapɨr kerek haiu
misesik hɨrak ketpaiyem.

27 *Hɨrak hanhan kakteik-
nai haiu mɨt miyapɨr nɨrak,
haiu mamɨrtei hɨm mɨrak im
hɨram yaaim iuwe mamkaap
mɨt ne Isrel nantike mɨt
miyapɨr ap ne weiwɨk me
Isrel. Hɨm im hɨram matɨp

* **1:19** Jo 1:16; Kl 2:9 * **1:20** Ef 1:7, 10; 2:13, 16; 1Jo 2:2; Ro 5:1 * **1:21** Ro 5:10; Ef 2:12, 4:18 * **1:22** Ef 2:14-16, 5:27 * **1:23** Ef 3:17; Hi 3:14; Mk 16:15; 1Ti 3:16 * **1:24** Ef 3:13 * **1:25** Ef 3:2, 7-8 * **1:26** Ro 16:25-26; Ef 3:3-5, 9-10 * **1:27** Ef 1:18; 1Ti 1:1

mar ik: Krais kau ketikewi yi
eimeriyɨwek hɨrak kakweti
menmen yaaim me God.
28 *Te haiu mɨt aposel
mepno mɨt miyapɨr nerer
wit wit han kitet werek
werek hɨm haiu metpor
me Krais. Haiu metpor
hɨm manp hɨr enweikɨn
sip enwet menmen enum
me tɨpir, haiu meteiknor
hɨm yaaim me Krais. Haiu
mɨrɨak menmen im, te haiu
mamnip mɨt miyapɨr hɨr
nanises hɨm me Krais werek
werek.
29 *Hi hɨrɨak menmen im
wɨsenum, te hɨr nanises hɨm
me Krais werek werek. Krais
hɨrak kari han kai wɨsenum
te hi hɨrɨak menmen im.

2

Mɨt ne Kolosi enweikɨn sip enwet hɨm enum me nemipɨn

1 Hi hanhan yi eiyɨrtei
menmen im. Hi han kiteti
yapɨrwe. Hi hɨrɨak menmen
yapɨrwe hɨkaap yi mɨt
miyapɨr yeriuwerem yeit wit
Kolosi yetike mɨt miyapɨr
han neit wit Leodisia, hɨr
netike mɨt miyapɨr nau
provins menep kerek nɨpaa
hɨr nɨra ninaan mai au.
2 *Hi hɨrɨak menmen im, te
han ki hɨrak kaku werek yi
hanhan yeriuwehan, yi han
ekitet menmen werek, te yi
eiyises God werek werek. Hi
hanhan yi eiyɨrtei menmen
nɨpaa God kɨsawɨnek. Krais
hɨrak hɨrekes kɨre menmen
nɨpaa God kɨsawɨnek.
3 *Hɨrak kerekek kekre
han kɨrak kertei menmen
yapɨrwe hɨram mamkepai,
te haiu mertei menmen
me God werek werek, te
haiu emises han kɨrak me
menmen hɨrak hanhan haiu
emisesim.
4 *Hi hetpi menmen im me
Krais, te mɨt han ap nanri
han ki nanriuwe hɨm mɨr
ham me nemitetpɨn.
5 *Hi ap hepu hetikewi
au, te hi hekre han kai hi
han kitet har ke hi hau
hetikewi. Hi han kitet har
ke hi hau hetikewi, te hi
han yaaik hɨr menmen yi
yɨrɨakem yɨpɨran yises han
kiutɨp, hɨram yaaim yi yises
hɨm me Krais werek werek.

Haiu emtike Krais emu han kiutɨp te haiu ap mamises menmen enum memitetpɨn

6 Yar ke nɨpaa yi yemtau
hɨm me Krais yi yisesik, te
in ek yi eitikerek eiyu han
kiutɨp.
7 *Yi eitikerek eiyu han
kiutɨp eiyɨr ke nu nekenpɨ
ken tɨ kari tɨpar mamkaap
nu kaku. Yi han ki eiyu
tokik eiyisesik werek werek
eiyɨr ke teinɨk mɨtɨk ketenen
wɨnak. Yi wen eiyises hɨm
yaaim me Krais nɨpaa haiu
metpiyem, yi han yaaik eiri-
uwe God eiyu eiyɨntar men-
men hɨrak kerekyiyem.
8 *Yi naanempre hɨras. Yi
ap eiwis mɨt han hɨr nanɨnen
nanɨtpi hɨm weinɨ keremem
mɨt han kitetim nanri han
ki hɨr nanɨr ke tɨrpe kari

* **1:28** Ef 4:13 * **1:29** Ef 3:7, 20; Fl 4:13 * **2:2** Ef 3:4, 18; Kl 1:26 * **2:3** Ais 45:3; 1Ko 1:24, 30; Ef 3:19 * **2:4** Ro 16:18; Ef 5:6; Kl 2:8 * **2:5** 1Ko 5:3 * **2:7** Ef 3:17, 2:20-22 * **2:8** Kl 2:4

han ke sak, hɨr nanmitipɨn
nanriuwerem au emɨt! Mɨt
nar ik natɨp me menmen me
maamrer o menmen enum
me tɨpir me tɨ o me nepni.
Hɨr ap natɨp menmen me
Krais au.
9 *Yi ap eiyises hɨm mɨr
enum eiyɨntar Krais hɨrak
kɨre God, menmen mɨrak
yapɨrwe mau han ke Krais
hɨrekes. Menmen im meteik-
nai God hɨrak kɨre mekak.
10 *Yi yeit menmen im
yapɨrwe me God yentar yi
yetike Krais yau han kiutɨp.
Hɨrak Mɨtɨk Iuwe kinɨn mɨt
ensel o tɨpir o herwe metike
menmen yapɨrwe.
11 *Mɨt nerekir yɨnk ki au,
hɨram menmen weinɨm. Yi
yetike Krais yau niutɨp, yi
yeweikɨn sip yewet menmen
enum yi yisesik, hɨram mar
ke hɨrak kerekir yɨnk ki.
12 *Nɨpaa wɨ kerek mɨt
nɨkɨri neriuwe tɨpar, men-
men im hɨram mar ke yi
yetike Krais yaa hɨr mɨt
newisi. Hɨr pɨke nekekyi
yekre tɨpar yerp, hɨram mar
ke God kerek nɨpaa kɨkɨak
Krais keriuwe menmen
mɨrak iuwe, hɨrak kɨkɨan yi
mɨt yetikeret yentar yi han
kitet hɨrak kɨrɨakem.
13 *Nɨpaa yi ap yises hɨm
lo me God yɨrɨak menmen
enum yi yises han ki, te men-
men im merekyi yi yɨre mɨt
enun hɨr epei naa me men-
men me God. Te God epei
kɨkɨan yi mɨt yi yekrit yetike
Krais yau yentar hɨrak epei
kesak menmen enum mekre
han ki.
14 *God epei kesak men-
men enum mekre han kaiu.
Mau tɨwei nɨpaa Moses
kewisɨm, hɨram matɨp haiu
mɨt enun, te haiu mami.
Hɨrak God epei keit hɨm
im matɨp haiu enun, hɨram
maa wɨ nɨpaa mɨt newenkek
Jisas kau nu tentarakɨt hɨrak
kaa. Hɨm im hɨram maa
metikerek.
15 *God hɨrak kinɨn herwe
o tɨpir, menmen iuwe keri-
uwe menmen Krais hɨrak
kɨrɨakem kau nu tentarakɨt.
Hɨrak kinɨnem keteikɨn mɨt
miyapɨr hɨrak Iuwe, hɨram
au menmen weinɨm.

Haiu maa metike Krais

16 *Hɨm mau tɨwei matɨp
haiu mɨt enun te haiu mami,
hɨram epei au mesi. Te yi
ap eiyɨmtau hɨm me mɨt han
hɨr neni me menmen o tɨpar
yi yayɨm o me wɨ holide yi
ap eiyisesim eiwenɨpi God
eiriuwerem o wɨ me wenke
kaa keit pɨke kewep kan te yi
eiwenɨpi God me wɨ im, o me
wɨ Sabat o menmen mar im
au emɨt!
17 *Menmen im hɨram
mɨre piksa keremem kerek
nɨpaa meteikɨn maamrer
naiu menmen maain Krais
hɨrak kakrɨakem. In ek
Krais epei kan kɨrɨakem,
te menmen me nɨpaa ein
hɨram weinɨm mamɨt.
18 Yi ap te eiyɨmtau hɨm
me mɨt han nanrekyi enum
nantɨp yi ap ne weiwɨk me
God yentar yi ap yewenɨpi

* **2:9** Jo 1:14, 16 * **2:10** Ef 1:21-22 * **2:11** Ro 2:29 * **2:12** Ro 6:4; Ef 1:19-20; Kl 3:1 * **2:13** Ef 2:1, 4-5 * **2:14** Ef 2:14-16; 1Pi 2:24 * **2:15** Kl 1:13 * **2:16** Ro 14:1-12 * **2:17** Hi 8:5, 10:1

niuk me mɨt ensel. Menmen
im au emɨt! Hɨr natɨp hɨr
nepei nɨtyak menmen im me
ensel te hɨr nertei haiu mɨt
yapɨrwe emwenɨpi niuk mɨr.
Hɨr natɨp hɨr enun weinɨn
newenɨpi ensel, hɨr natɨp hɨr
iuwe, te hɨr mɨt enun paan
tokik nises han kɨr weinɨm.
19 *Mɨt nar ik hɨr ap
netike Krais nau niutɨp au
nentar Krais hɨrak kɨre
paan naanmɨpre haiu mɨt
kerek haiu mɨre yɨnk,
haiu mau niutɨp. Paan
hɨrak kɨkaap yɨnk ketike
hemik, nekeni, naan, hɨram
mɨniuham hɨram mamre
iuwe mamɨntar God kewetai
menmen mɨrak iuwe.
20 *Yi mɨt miyapɨr yi yaa
yetike Krais, te hɨrak kekepi
yi yɨnaaiwɨr menmen enum
me tɨ. Te yi ap eiyises men-
men mɨt ne tɨ hɨr han kitet
hɨr nanisesim, te God kaktɨp
yi yaain. Te yi yenmak te yi
wen yises menmen mɨt ne tɨ
hɨr nisesim a? Yi yenmak te
yi yises hɨm lo me mɨt hɨram
matɨp mar ik:
21 **"Yi ap eitenen men-
men ham ham, o yi ap
eiyɨnte nin menmen im
eiyɨm, o yi ap eitɨwem eiyɨm
einewem au emɨt!"
22 **Hɨm im mɨt keriyen
hɨr netpim. Hɨram ap meke
God man au. Hɨr mɨt keriyen
newetaiyem, te haiu ap
mamɨsinehanem au emɨt!
Haiu emɨm keremem.
23 Hɨm im hɨram mari
han kaiu haiu han kitet
hɨram yaaim mamkepai haiu
mewenɨpi niuk me ensel,
haiu mewenɨn han kaiu me
menmen haiu mewet yɨnk
kaiu em, haiu mewaank yɨnk
kaiu. Te menmen im ap
mamkepai haiu mɨt te haiu
maminɨn menmen enum
mekre han kaiu taau!

3

God kɨkɨan yi mɨt miyapɨr yetike Krais yi yau

1 *Nɨpaa God kɨkɨak Krais
kerek kekrehɨr ke haiu mɨt
hɨrak kaa. Menmen im
hɨram mar ke God kɨkɨan yi
mɨt miyapɨr yi yetike Krais
yau niutɨp. Te yi hanhan
eiyises menmen me wit ke
God kerek Krais kau menep
his yaaim me God kerek mɨt
iuwe newi, hɨrak naanmɨpre
menmen.
2 *Yi han ekitet me men-
men mepu wit kɨrak, ap
menmen mau tɨ ik au emɨt!
3 *Yi han ekitet me men-
men mepu wit kɨrak Heven
eiyɨntar yi epei yaa me men-
men enum me nɨpaa yi yis-
esim. Te God kɨkan yi mɨt
miyapɨr yetike Krais, yi yɨre
niutɨp, God naanmɨpre men-
men im.
4 *Krais hɨrak kenipai haiu
metikerek haiu mau niutɨp.
Maain hɨrak pɨke kaknen
kakwepyapɨr hɨrekes, haiu
mamtikerek mamu mamɨt
menmen yaaim me God.

Yi epei yeit hɨmɨn yaaik, te yi eiyises menmen yaaim

* **2:19** Ef 2:21, 4:15-16 * **2:20** Ga 4:3-5, 9 * **2:21** 1Ti 4:3 * **2:21** Ef 6:4
* **2:22** Ais 29:13; Mt 15:9 * **2:22** Ef 6:5-8 * **3:1** Kl 2:12; Mk 12:36, 16:19; Ef 1:20 * **3:2** Mt 6:33 * **3:3** Ro 6:2; 2Ko 5:14 * **3:4** Fl 1:21; 1Ko 15:43; 1Jo 3:2

5 *Yi epei yeit hɨmɨn
yaaik, te yi yewenɨn han
ki me menmen enum yi
hanhanem, hɨram enum me
tɨ ik e. Hi hetpi me menmen
mar im. Menmen me yi mɨt
yetike miyapɨr yi yariyanhis
yewenɨnem, o mɨt netike mɨt
han neyawan, o yi hanhan
yeriuwe menmen enum o
yi hemkre menepam me
menmen, hɨram menmen
enum mar ke yi yeweikɨn sip
yewet God. Hɨram mekrehɨr
ke God.
6 *Maain God kakɨwaank
mɨt miyapɨr kerek ap nises
hɨm mɨrak kakɨntar hɨr
nɨrɨak menmen enum hi
epei hetpiyem im e.
7 Nɨpaa yi mɨt miyapɨr yi
yises han ki enuk kar ik te
yi yɨrɨak menmen enum yar
ke mɨt miyapɨr kerek maain
God kakɨwaanki.
8 *Te in ek yi eiweikɨn sip
eiwet menmen yapɨrwe mar
im. Yi ap han enuk eiri-
uwehan au, yi ap einehan ei-
wepnakan au, yi ap einehan
eitike miye haai o mɨt han
yi eitɨpan enum enum me yi
yewɨr paan yewepik o yenke
yehes yeriyaak, o menmen
enum mar im au emɨt!
9-10 **Yi ap eiwisesanek me
menmen yi yetpim au emɨt,
eiyɨntar yi epei yeweikɨn sip
yewet menmen enum me
nɨpaa yi yɨrɨakem wɨ kerek
yi ap yises God au. In ek,
yi yɨre mɨt han yaain. God
kerekyi yi mɨt han yeweikɨn
yɨre yaain. Hekrit hekrit
hɨrak keweikɨn han ki yi yɨre
mɨt yaain, yi yayu yayɨr ke
God, te yi yerteiyek werek
werek.
11 *Me menmen yaaim
im God kerekyeiyem hɨram
menmen weinɨm, te mɨt hɨr
ne weiwɨk me Isrel kerek
nerekir yɨnk kɨr, o mɨt ne
Grik hɨr ap nerekir yɨnk kɨr,
o mɨt hɨr nen skul o au,
o mɨt hɨr netenen pewek
mei yapɨrwe, o hɨr mɨt
ap netenen menmen auri.
Hɨram menmen weinɨm.
Menmen hɨram iuwe hɨram
menmen im. Krais kerekek
hɨrak Iuwe, hɨrak kau kekre
han ke yi mɨt miyapɨr
yapɨrwe kerek yi yises hɨm
mɨrak.

Yi mɨt miyapɨr yi eiyises menmen yaaim me hanhan yeriuwehan

12 *God epei kehimɨteni
yi mɨt miyapɨr nɨrak, hɨrak
hanhan keriuweri iuwe.
Te yi hanhan eiriuwe mɨt
miyapɨr han yi eirekyor
menmen yaaim. Yi ap han
kitet yi yɨre mɨt iuwe au. Yi
yɨrɨak mɨt menmen yaaim
eitpor hɨm main main. Yi
eiwis mɨt han hɨr nanises
han kɨr me menmen te yi
eiwenɨn han ki ap han enuk
eiriuweri.
13 *Mɨtɨk hak kekre nɨmɨn
ke yi mɨt hɨrak mɨtɨk
hak kerekyɨwek enum ap
kertei hɨram enum, mɨtɨk
hak eik katɨp, "Hɨram
menmen weinɨm. Maain
hɨrak kakɨrtei." Krais epei

* **3:5** Ro 6:6, 11, 8:13; Ef 4:19, 5:3-5 * **3:6** Ef 5:6 * **3:8** Ef 4:25-31, 5:4 * **3:9-10** Ef 4:22, 25 * **3:9-10** Ef 4:24 * **3:11** Ga 3:28 * **3:12** 1Pi 2:9; Ef 4:2, 32 * **3:13** Ef 4:32, 5:2

kesak menmen enum haiu
mɨrɨakem, katɨp hɨram
nepei au, te haiu emises
menmen mɨrak hɨrak
kɨrɨakem. Menmen mɨt
han nerekyeiyem, haiu
mamɨsak menmen enum hɨr
nerekyeiyem haiu ap han
kitetim au. Haiu mamtɨp
hɨram nepei au mesi.

14 *Menmen ham im hɨram
minɨn. Yi hanhan yeriuwe-
han. Menmen im hɨram
mɨre let mɨtɨk kakɨr kau tu
keiyɨk kɨwarm laplap mɨrak
hitokim (o tokim). Men-
men me yi hanhan yeriuwe-
han hɨram mɨre let, hɨram
mamkaap mɨt miyapɨr nau
han kiutɨp werek werek.

15 *Krais epei kenipai haiu
mekiyan mau meit, te haiu
emwis menmen im. Hɨram
naanmamrai me menmen
yapɨrwe haiu mɨrɨakem.
Nɨpaa God kari han ki yi
yayu yaire yɨnk miutɨp, yi
yayɨt menmen me Krais
hɨram mamkaap han ki kaku
werek werek. Te yi han
yaaik eiyu eiyɨnterim.

16 *Hɨm me Krais hɨram
mamu mamɨkre han ki iuwe
hɨram naanmamri, te hɨram
mamkepi yi mɨt me wɨ yi
yaikapan yeriuwe menmen
me God yi yaitɨp mɨt han em
werek werek, o yi eiwɨrnak
eiyɨkteni me menmen. Yi
han yaaik yeriuwe God
eitpɨwek hɨrak yaaik, te yi
eiyine henye me tɨwei Sam,
o yi eiyine henye ham eiyɨt
wɨnak ke God, yi eiyine
henye te hɨram mamkaap
han ki kaku tokik.

17 *Menmen ham yapɨrwe
yi yɨrɨakem o yi yetpim,
yi yekrehɨr ke Mɨtɨk Iuwe
Jisas yi yɨrɨakem. Yi eitɨp
God hɨrak yaaik eiyɨntar
menmen yaaim Krais hɨrak
kerekyiyem.

*Hɨm me mɨt miyapɨr hɨr
neitan, hɨm me nɨkerek nɨr*

18 *Yi miyapɨr kerek epei
yeit mɨkaan ni, yi eiyɨmtau
hɨm mɨr. Menmen im hɨram
yaaim mentar yi yises hɨm
me Mɨtɨk Iuwe Krais.

19 *Yi mɨkaan nɨr, yi han-
han eiriuwe miyapɨr ni. Yi
ap eirekyor enum eiyɨtpor
menmen hɨm tokik tokik eir-
iuwerem au emɨt!

20 *Nɨkerek yi eiyises hɨm
me miye haai ni eiyɨntar
menmen im hɨram menip
Mɨtɨk Iuwe God hɨrak han
yaaik keriuwi.

21 Yi haairer yi ap eine
nɨkerek ni eiyɨtpor enum
enum eiri han kɨr ere hɨr
nine han enuk nemtaantɨwo
nau neit au emɨt!

*Hɨm me mɨt iuwe netike
wok mɨt nɨr*

22 Yi mɨt kerek yɨrɨak men-
men me mɨt iuwe, yi yɨrɨak
menmen yaaim keremem
wɨ kerek hɨr nerp menep
naanmɨpri yi yɨrɨakem, te
hɨr nantɨp yi yaain au emɨt!
Hekrit hekrit yi eirɨakem
yaaim eiyɨntar yi yɨrɨakem
me mɨt kerek naanmɨpri
keriyen au. Yi yɨrɨakem
eiyɨntar yi yɨnapen einip

* **3:14** Ro 13:8-10; 1Ko 13:13; Ef 4:3 * **3:15** Ef 4:4; Fl 4:7; 1Ko 12:13, 27 * **3:16** Ef 5:19 * **3:17** 1Ko 10:31; Ef 5:20 * **3:18** Ef 5:22 * **3:19** Ef 5:25 * **3:20** Ef 6:1

Mɨtɨk Iuwe God hɨrak yɨnk
enuk kakriuwi.
23 Menmen yapɨrwe
yi yɨrɨakem, yi hanhan
yɨrɨakem. Menmen yi
yɨrɨakem, hɨram ap me mɨt
keriyen au. Hɨram me God.
24 Yi eirɨak menmen yaaim
eiyɨntar yi yertei maain God
kakweti menmen. Yi eiyɨt
menmen kerek hɨrak kete-
nenim. Yi han ekitet men-
men im. Mɨtɨk Iuwe Krais
hɨrak kinɨn naanmɨpri yi
yɨrɨak menmen mɨrak kere-
mem.
25 *Mɨt miyapɨr kerek hɨr
nɨrɨak enum, maain God
kakrekyor menmen enum
kakɨnterim. Hɨrak han
kitet haiu mɨt yapɨrwe haiu
mɨpɨran.

4

1 *Yi mɨt iuwe, yi yɨrɨak
menmen yaaim me mɨt
kerek nerekyi menmen
eiyɨntar yi yertei Mɨtɨk Iuwe
ki Krais, hɨrak naanmɨpri
hɨrak kepu wit kɨrak hɨrak
kɨri.

Hɨm me mɨt nitehi God menmen, hɨr nɨrɨak menmen yaaim

2 *Hekrit hekrit yi wen
eiyitehi God menmen. Yi
yɨrɨakem yi han ekitet men-
men werek werek yi yaitɨp
God hɨrak yaaik.
3 *Yewaai meruri yi
yitehi God me menmen, yi
eiyitɨwekhi me haiu mɨt
in. Yi eiyitɨwekhi te hɨrak
kakɨkepai kakwisai haiu
mamwepyapɨr hɨm me Krais
nɨpaa God kɨsawɨnem. Hi
heit wɨnak enuk ke gavman
hentar hi hatɨp mɨt hɨm
mɨrak.
4 *Yi eiyitehi God hɨrak
kakɨkepa hi tewen hatɨp mɨt
hɨm me God werek werek
har ke nɨpaa God kehimɨtena
hi hatɨp mɨt em.
5 *Yi ap eiwis wɨ miutɨp
mamno te yi ap eirɨak men-
men yaaim. Haiu ap te
mamu tɨ ik me wɨ yapɨrwe
au, te yi han ekitet werek
menmen yi eirɨakem mau
nɨmɨn ke mɨt miyapɨr hɨr ap
nises hɨm me God.
6 *Menmen yapɨrwe yi
yayɨtpim hɨram yaaim
mamkaap mɨt mamɨr ke
menmen sol mewim yi
yaam, te menmen mɨt hɨr
nanitihi yi mɨt em, yi eiyɨrtei
werek me menmen eiwenhi
eiyɨtpor menmen.

Pol keriuwet Tikikas ketike Onisimas tatnen Kolosi

7 *Hi eriuwet Tikikas kak-
nen yi mɨt kakɨtpi yi mɨt me
menmen hi hɨrɨakem. Hɨrak
kaiu yaaik, te hi hanhan
heriuwerek. Hɨrak mɨtɨk
yaaik kekepa keriuwe men-
men, hɨrak ketikewa hawɨr
wɨrɨak menmen me Mɨtɨk
Iuwe Krais.
8 *Hi eriuwetek kaknen yi
mɨt te hɨrak kakɨtpi men-
men im. Hɨrak kakɨtpi men-
men me haiu mɨt, te hɨrak
kakrekyi yi han yaaik eiyu.

* **3:25** Ro 2:11 * **4:1** Lev 25:43, 53; Ef 6:9 * **4:2** Ef 6:18; Fl 4:6 * **4:3** Ro 15:30; Ef 6:19; 1Ko 16:9 * **4:4** Ef 6:20 * **4:5** Ef 5:15-16; 1Te 4:11-12 * **4:6** Ef 4:29; 1Pi 3:15 * **4:7** Ef 6:21 * **4:8** Ef 6:22 * **4:9** Fm 10-12

9 *Hi heriuwet Onisimas
ketikerek ten yi mɨt en.
Onisimas hɨrak kaiu yinak
yaaik, hɨrak mɨtɨk ke yi mɨt
en. Maain hɨrakɨt tatiun
ein epei au, hɨrakɨt tatɨtpi
menmen yapɨrwe epei man
haiu mɨt in.

*Pol kesiuwe hɨm yaaim
men mɨt ne Kolosi*

10 *Aristakas, kerek
ketikewa hawɨr wekre
wɨnak enuk ke gavman,
hɨrak ketike Mak hɨrakɨt
tesiuwe hɨm tetpi yi yaain.
Yi yertei Mak hɨrak wekne
ke Banabas, nɨpaa hi hetpi
hɨrak kaknen yi naan-
mamrɨwek.
11 Josua kerek niuk mɨrak
ham Jastas, hɨrak kesiuwe
hɨm ketpi yi yaain. Mɨtɨkɨt
wikak it hɨrakɨt keretet, te
weiwɨk me Isrel hɨrakɨt tises
hɨm me Krais, hɨrakɨt tekepa
haiu mɨrɨak menmen me
God hɨrakɨt tenipa hi han
yaaik.

12 *Epafras keswi hɨm
ketpi yi yaain. Hɨrak mɨtɨk
ke wit ki Kolosi, hɨrak kɨrɨak
menmen me Krais Jisas.
Hekrit hekrit hɨrak kitehi
God iuwe me yi mɨt, te yi
han tokik eiyu me menmen
me God, te yi eiyɨrtei werek
werek menmen God hanhan
yi eiyisesim.
13 Hi hertei menmen im,
te hi hetpiyem. Hɨrak
kitehi God yapɨrwe me yi
mɨt yetike mɨt han ne wit
Leodisia netike mɨt ne wit
Hirapolis.

14 *Luk hɨrak dokta kaiu
yaaik, hɨrak ketike Dimas
hɨrakɨt teswi hɨm tetpi yi
yaain.
15 Yi eikrehɨr kai yi eisiuwe
hɨm eitɨp mɨt naiu yinan neit
wit Leodisia hɨr yaain. Hɨr
netike mɨte Nimpa wetike
mɨt miyapɨr han hɨr nererik
neit wɨnak kɨre hɨr newenɨpi
niuk me God.
16 Yi nepei yekine tɨwei ik
epei au, yi eisiuwerek ekno
mɨt miyapɨr ne God neit Leo-
disia te hɨr nanrerik nanɨt
wɨnak ke God ein nanki-
naak. Hɨr nanɨswi tɨwei kɨr
hi hewisiyek, te yi eikinaak
yayɨt wit ki.
17 *Yi eitɨp Akipas hɨrak
kakrɨak menmen Mɨtɨk Iuwe
God kehimɨtanɨwekem ere
epei au mamɨsi.
18 *Hi Pol heriuwe his mai
hi hewisi hɨm mai kike im
pɨnam hetpi yi yaain. Yi ap
han kaa hi hepu hekre wɨnak
enuk ke gavman. Hi han-
han God kakrekyi menmen
yaaim.

Mepɨr keremem

---

* **4:10** Ap 12:12, 13:13, 19:29; Fm 24 * **4:12** Kl 1:7 * **4:14** 2Ti 4:10-11; Fm 24
* **4:17** Fm 2 * **4:18** 1Ko 16:21

Tɨwei Pol Kewisɨk Ken Mɨt Ne Wit Tesalonaika - 1 Menmen me tɨwei ik

Pol katɨp mɨt ne Tesalonaika gude *1:1*
Pol kewepyapɨr menmen mau han kɨrak *1:2–3:13*
Menmen mɨt ne weiwɨk me God hɨr nanisesim *4:1-12*
Pol katɨp mɨt hɨm me Jisas pɨke kaknen *4:13–5:11*
Pol katɨp mɨt ne Tesalonaika menmen hɨr enisesim *5:12-22*
Pol katɨp mɨt hɨm mɨkaru *5:23-28*

1 *Hi Pol hetike Silvenes, Timoti, haiu mewis tɨwei ik ken yi mɨt miyapɨr ne weiwɨk me God yeit wit Tesalonaika. Yi ne God Haai ketike Mɨtɨk Iuwe Jisas Krais. Haiu hanhan God Haai ketike Mɨtɨk Iuwe Jisas Krais han yaaik kɨrakɨt hɨrak kaku kaktikewi yi eiyu werek werek.

Pol han yaaik mɨt ne Tesalonaika nises God werek werek

2 *Hekrit hekrit haiu mitehi God haiu metpɨwek haiu han yaaik meriuwerek mentar yi mɨt.

3 *Hekrit hekrit haiu metpɨwek hɨrak yaaik kentar menmen yaaim yi yɨrɨakem yentar yi yises hɨm mɨrak, yi han tewenɨnek, yi yɨrɨak menmen iuwe, yi han tokik yepu yemerɨr Mɨtɨk Iuwe Jisas Krais pɨke kaknen.

4 Naiu yinan, God hanhani, te haiu mɨt mertei hɨrak kehimɨteni yi nɨrak.

5 *Haiu mertei menmen im mentar yi ap yemtau hɨm me Krais haiu metpiyem weinɨm au. God Hɨmɨn Yaaik kerekir han ki keriuwe hɨm mɨrak te yi yertei hɨm mɨrak yaaim. Yi yertei menmen nɨpaa haiu mɨrɨakem mamkepi yi eiyu werek.

6 *Yi yeit hɨm me God yisesim te mɨt neriwaank. Te yi ap han enuk au. God Hɨmɨn Yaaik kɨkɨak han ki te yi han yaaik yepu. Yi epei yɨrɨak menmen yi yɨr haiumɨt mɨrɨakem metike menmen Mɨtɨk Iuwe hɨrak kɨriakem.

7 *Mar im yi yeteikɨn mɨt ne provins Masedonia ketike provins Akaia kerek nises hɨm me God, yi yeteiknor menmen yaaim maain hɨr enisesim.

8 *Hɨm me God kerek yi yatɨp mɨt em hɨram men heriyai heriyai mar ke mɨt hɨr newɨr tukɨn kerer wit wit. Hɨm men provins Masedonia ketike provins Akaia keremem au. Hɨm epei men merer wit wit te mɨt nemtau yi yises hɨm me God. Te haiu ap metporem au. Hɨr hɨras nemtewem.

9 *Mɨt nerer wit wit hɨr

* **1:1** Ap 17:1-10; 2Te 1:1 * **1:2** Fl 1:3-4; Kl 1:3; 2Te 1:11 * **1:3** 1Ko 13:13; Kl 1:4-6 * **1:5** 1Ko 2:4-5; 4:20 * **1:6** 1Ko 4:16; 2Te 3:9; Ap 17:5-9 * **1:7** 1Pi 5:3 * **1:8** Ro 1:8 * **1:9** Ap 14:15

hɨras natɨp me menmen
mekrit nɨmɨn ke yi mɨt nɨpaa
haiu mepu metikewi, yi
yeweikɨn sip yewet tɨpir, yi
yises God kiutɨpen kerekek
kepu tipmain tipmain enum
eik. Ninaan me tɨpir kerek
mɨt natɨn mai teinɨk hɨram
menmen weinɨm.
10 *Hɨr natɨp yi yemerɨr
Nɨkan kɨrak kaknen kak-
naaiwɨr wit Heven, hɨrak
niuk mɨrak Jisas kerek nɨpaa
kaa keit. Te God kɨkɨak hɨrak
kepu kekepai naanmɨprai
mamnopɨn mamkeipɨn
menmen enum God kakrɨak
mɨt em kakɨntar hɨr nɨrɨak
menmen enum.

2

Menmen Pol kɨrɨakem keit wit Tesalonaika

1 *Nai yinan, yi hɨras yertei
nɨpaa haiu man metpi hɨm
me God, hɨram ap man
weinɨm au.
2 *Yi yertei nɨpaa haiu
mepu wit Filipai mɨt newep
nerekyei enum nereiwaank.
Te God kekepai haiu ap
mɨnaain mɨt enun nepan
naiu en. Au, haiu man metpi
hɨm yaaim me God.
3 Haiu metpi menmen
im, haiu memitipɨn au.
Haiu metpi hɨm metari
au. Haiu metpi hɨm werek
werek. Haiu han kitet haiu
metpiyem te haiu mamri
menmen mi au, o haiu
mises menmen enum, o haiu
memitipɨn meriuwerem au.
4 *Nɨpaa God skelim han
kaiu epei au, hɨrak katɨp
hɨram werek te haiu matɨp
mɨt hɨm mɨrak. God kertei
han kaiu te haiu matɨp mɨt
hɨm mɨrak haiu mɨrɨak God
han yaaik meriuwai kerekek.
Mɨt au.
5 *Yi yertei nɨpaa me wɨ
haiu mepu metikewi, hekrit
hekrit haiu metpi hɨm haiu
ap mari han ki ke menmen
miutɨp au. Haiu ap mɨrɨak
menmen im me God memi-
tipɨn te haiu mamri menmen
mi au. God kertei haiu matɨp
werek.
6 *Haiu ap mɨrɨak menmen
im te haiu mamɨt niuk iuwe
me yi mɨt o mɨt han au.
Krais keriuwetai haiu mɨt
haiu aposel nɨrak, te haiu
hanhan mitihi yi yaitɨp haiu
mɨt iuwe, hɨram yaaim. Te
haiu au mɨnapen.
7 Nɨpaa haiu mepu
metikewi haiu naanmɨpri
mar ke mɨte hɨre naanmɨpre
nɨkerek nɨre. Haiu mitihi me
menmen au.
8 Haiu hanhani haiu
meweti hɨm me God kere-
mem au. Nɨpaa haiu hanhan
mamkepi iuwe, te haiu han
yaaik mami mamkepi te yi
eiyises God werek werek.
9 *Nai yinan, yi epei yertei
haiu metpi hɨm me God kere-
mem. Haiu mɨrɨak menmen
iuwe wanewik wɨtaan me wɨ
yapɨrwe te haiu mamri men-
men mi mamɨm au.
10 Yi yetike God yi yertei
menmen haiu mɨrɨakem me
yi mɨt kerek yises hɨm me

* **1:10** Ta 2:13; Ap 17:31; 1Te 5:9 * **2:1** 1Te 1:5, 9 * **2:2** Ap 16:19-24, 17:1-9 * **2:4** 1Ti 1:11; Ga 1:10; Jer 11:20 * **2:5** Ap 20:33; 2Pi 2:3; Ro 1:9; 1Te 2:10 * **2:6** Jo 5:41, 44 * **2:9** Ap 20:34; 1Ko 4:12

God. Haiu mɨrɨak menmen yaaim kerek God han yaaik keriuwerem keremem. Menmen enum au.

11 *Haiu mɨre haai katɨp nɨkerek nɨrak menmen, haiu metpi hɨm manp, haiu mekepi yi han yaaik yepu, haiu metpi hɨm iuwe,

12 *te hekrit hekrit yi eiyises God werek werek. Hɨrak kehimɨteni yi yayu yaitikerek hɨrak naanmamri yi yayɨt menmen yaaim mɨrak.

Mɨt ne Tesalonaika han tokik nepu me menmen enum mewaanki

13 *Hekrit hekrit haiu mitehi God metpɨwek haiu han yaaik meriuwerek me menmen ham im. Nɨpaa haiu metpi hɨm me God, yi han kitet hɨram hɨm me mɨt keremem au. Yi han kitet hɨram hɨm me God. Hɨm im hɨram mɨrɨak menmen iuwe mekre han ki te yi yises hɨm mɨrak.

14 *Yi mɨt yi epei yar ke mɨt ne weiwɨk me God neit provins Judia kerek nises Jisas Krais. Ni yinan ein hɨr mɨt ne weiwɨk mɨr Isrel hɨr nerekyor enum nar ke mɨt ne weiwɨk mi in hɨr nerekyi enum yentar yi yises hɨm me Krais.

15 *Nɨpaa maamrer ne mɨt ne Isrel nenep mɨt profet kerek newepyapɨr hɨm me God natɨp mɨt em. Te in ek hɨr epei nenep Mɨtɨk Iuwe Jisas. Hɨr in ek nerekyei menmen enum hɨr nɨrɨak God han enuk keriuweri. Hɨr nɨrɨak mɨt yapɨrwe enum nentar menmen im.

16 *Hɨr newenai haiu matɨp mɨt nerer wit wit nɨrapɨt tɨ me Isrel hɨm me Krais, te hɨr neweikɨn sip newet menmen enum God kakɨkepi. Nɨpaa ere in hɨr mɨt enun nɨrɨak enum im. Te menmen iuwe enum God kakrɨakem epei mamnen.

Pol hanhan pɨke kaknen kakɨr mɨt ne Tesalonaika

17 *Nai yinan, mɨt ne Isrel nepɨrai haiu men mɨnaiwɨri me wɨ mei kike. Au, han kaiu wen kau ketikewi. Haiu mar ke nɨkerek nau weinɨn miye haai au. Haiu hanhan mamɨr ninaan mi, haiu han kitet mamɨrkeik te haiu mamnen mamri.

18 Hi Pol hɨrekes hi hanhan anen ari yi yapɨrwe. Taau, hekrit hekrit Seten hɨrak kerekir yayiwe kaiu.

19 *Maain Mɨtɨk Iuwe kaiu Jisas pɨke kaknen kaktaihis, haiu mamtikerek mamu. Maain me wɨ im haiu mamtɨp mekam? Kenmak te haiu han yaaik mamu? Haiu han yaaik menteri yi mɨt keriyen.

20 Yi mɨt hɨras keriyen, yi yɨre niuk maiu iuwe. Yi yɨrɨak han kaiu yaaik iuwe.

3

Pol keriuwet Timoti kaknen kakɨkepi han tokik nanu

* **2:11** Ap 20:31 * **2:12** Fl 1:27; 1Pi 5:10 * **2:13** 1Te 1:2; 2Te 2:13; Ga 1:11-12
* **2:14** Ap 17:5 * **2:15** Ap 2:23, 7:52 * **2:16** Mt 23:32-33 * **2:17** 1Te 3:10
* **2:19** Fl 2:15-16, 4:1; 2Te 1:4 * **3:1** Ap 17:15

1 *Te haiu ap wen memerɨr
wɨ meiyam au. Haiu han
kitet hɨrak yaaik te hawɨr
wiketeret wau wit Atens,
2 *hawɨr weriuwet Timoti
kan kɨri. Hɨrak kaiu yinak
ketikawɨr mɨrɨak menmen
me God, hɨrak katɨp mɨt hɨm
yaaim me Krais. Hawɨr wau-
riuwetek kaknen kakɨkepi yi
han tokik eiyu eiyises men-
men me God.
3 *Te yi mɨt eiweikɨn sip
eiwet hɨm me God eiyɨntar
menmen enum im au. Yi
hɨras yertei God kehimɨteni
me menmen enum im.
4 *Nɨpaa haiu mepu
metikewi, haiu metpi hɨr mɨt
nanrekyei enum nanɨntar
haiu mises hɨm me Krais.
Menmen im epei man mar
ke nɨpaa haiu metpiyem.
5 *Te hi ap wen hemerɨr
wɨ meiyam au. Hi heriuwet
Timoti hɨrak ken kakɨrtei yi
wen yises hɨm me God werek
werek o au. Hi hɨnaain
Seten kakri han ki, te men-
men haiu mɨrɨakem hɨram
mamre weinɨm.

*Timoti pɨke kan Pol
ketpɨwek mɨt ne Tesalonaika
nises God werek*

6 *In ek Timoti kinaiwɨri
hɨrak epei kan in ketpawɨr
hɨm yaaim im. Hɨrak katɨp
yi wen yises hɨm me God, yi
hanhan mɨt han. Yi wen han-
hanai haiu mɨt in, yi hanhan
yairai yayɨr ke haiu hanhan
mamri.
7 *Haiu mepu han yaaik
mentar yi mɨt wen yises
hɨm me God. Mɨt nerekyei
menmen enum, haiu ap han
enuk au. Menmen haiu
memtewem me yi mɨt meke-
pai haiu han yaaik mepu.
8 Yi wen eiyises hɨm me
God eiyu han tokik, te haiu
mamu werek werek.
9 Haiu matɨp God mekam
te haiu meteiknɨwek haiu
han yaaik wɨsenuk meriuw-
erek mentar hɨrak kɨkaap yi
mɨt? Taauye!
10 Hekrit hekrit haiu
mitehi God haiu mamri
mamkepi werek iuwe yayɨt
menmen me God.

*Pol kitehi God kakɨkepi
nanɨno nanɨr mɨt ne Tesalon-
aika*

11 *Haiu hanhan God Haai
kaiu kaktike Mɨtɨk Iuwe kaiu
Jisas hɨrekses tatkepai haiu
mamno mamri.
12 Haiu hanhan Mɨtɨk Iuwe
kaknipi yi han tewenɨn ni yi-
nan wɨsenum ere yi hanhan
mɨt yapɨrwe yayɨr ke haiu
mɨt hanhani.
13 *Haiu hanhan God
kakrɨak menmen im, hɨrak
kaknip han ki tokik. Te
maain Mɨtɨk Iuwe kaiu Jisas
pɨke kaknen kaktike mɨt
nɨrak yaain hɨrak kehimɨteni
hɨr nɨrak, yi eiyu werek
werek han ki yaaik prar prar
yayɨt ninaan me God Haai
kaiu.

4

*Menmen God hanhan haiu
mamrɨakem*

1 *Naiu yinan in ek hi
hewisi hɨm ham. Nɨpaa haiu

* **3:2** Ap 16:1-3 * **3:3** Ef 3:13; 2Ti 3:12 * **3:4** Ap 14:22 * **3:5** Fl 2:16 * **3:6** Ap 18:5 * **3:7** 2Te 1:4 * **3:11** 2Te 2:16 * **3:13** Fl 1:10; 2Te 1:7, 10 * **4:1** 2Te 3:6

metpi meteikni markeik te yi
eiyises God te yi eirekyɨwek
han yaaik keriuwi. Haiu
mertei yi yɨrɨakem, te haiu
mekrehɨr ke Jisas, haiu
metpi hɨm manp te yi
eirɨakem wɨsenum.

2 Yi yertei hɨm nɨpaa haiu
metpiyem mekrehɨr ke Jisas.

3 *Menmen im God han-
han yi eiyisesim. Yi eiyu han
yaaik prar prar, yi yisesan
yɨrɨran au emɨt!

4-5 **Yi mɨt yapɨrwe niutɨp
niutɨp yi wen eiyɨrtei eiyɨt
mɨyapɨr ni hɨras yayɨr ke
mɨt ap nertei God hɨr nisɨsan
nɨrɨran. Te yi eiyisesim
au emɨt! Yi yayɨt miyapɨr
eiyises menmen yaaim God
han yaaik kakɨriuwerem.

6 *Yi ap eirɨak ni yinan
menmen enum eiri miyapɨr
nɨr eiriyanhis eiwenɨnem au
emɨt. Yi ap eirɨak men-
men enum mar im mentar
nɨpaa haiu metpi Mɨtɨk Iuwe
kaknep mɨt nar ik.

7 *Nɨpaa God kehimɨtenai
haiu mɨrɨran o mɨrɨak
menmen enum au. Hɨrak
kehimɨtenei haiu mamises
menmen yaaim, te haiu
mamu han yaaik prar prar.

8 *Keimɨn keweikɨn
sip kewet hɨm im hɨrak
keweikɨn sip kewet mɨt
keriyen au. Hɨrak keweikɨn
sip kewet God kerek kewetai
Hɨmɨn kɨrak Yaaik te haiu
emu han yaaik prar prar.

9 *Hi ap ewisi hɨm mei
mamno yi mɨt me yi han-
han yeriuwe ni yinan au. Yi
epei yertei yisesim. God epei
keteikni yi hanhan yeriuwe
ni yinan.

10 *Yi wen hanhan ni yinan
nerer wit wit neit provins
Masedonia, te haiu metpi
hɨm manp yi naiu yinan, yi
hanhani yapɨrwe.

11 *Yi hanhan eiyu werek
werek, yi eiyises menmen mi
keremem. Yi eiyu yain yain
au emɨt! Yi eirɨak menmen
mi mar ke nɨpaa haiu metpi,

12 *te mɨt kerek ap nises
God hɨr han kitet yi yaain.
Yi eirɨakem te ni yinan ap te
naanmamri me menmen yi
yayɨm au emɨt!

*Maain Mɨtɨk Iuwe pɨke
kaknen kakɨkɨan mɨt epei naa*

13 *Nai yinan, haiu
mɨnapen yi mɨt yepɨtari me
ni yinan hɨr epei naa. Haiu
mɨnapen yi han enuk me hɨr
mɨt kerek epei naa yar ke
mɨt hɨr ap nises God hɨr han
enuk au. Hɨr ap han kitet
God kakɨkɨan mɨt epei naa.

14 *Haiu ap hanhan yi han
enuk eiyɨntar menmen im.
Haiu han kitet Jisas epei kaa
pɨke kekrit, te nɨpaa mɨt
nises hɨm mɨrak, hɨr naa,
maain God kakɨkɨan mɨt in
hɨr nantikerek pɨke nanɨnen.

15 *Haiu matɨp mɨt men-
men Mɨtɨk Iuwe ketpeiyem.

* **4:3** 1Te 5:23; Hi 10:10; 1Pi 1:16 * **4:4-5** 1Ko 6:13, 15 * **4:4-5** Sam 79:6 * **4:6** Sam 94:1 * **4:7** 2Te 2:13-14; 1Pi 1:15-16 * **4:8** Lu 10:16; Esi 36:27, 37:14; 2Ko 1:22 * **4:9** Jo 13:34 * **4:10** 2Te 3:4 * **4:11** Ef 4:28; 2Te 3:8, 12 * **4:12** 1Ko 5:12-13; Kl 4:5 * **4:13** Ef 2:12 * **4:14** Ro 14:9; 1Ko 15:3-4, 12 * **4:15** 1Ko 15:51

Maain hɨrak pɨke kaknen, mɨt kerek nises hɨm mɨrak hɨr wen nepu, hɨr ap nanin+n mɨt nɨpaa naa au.

16 *Maain Mɨtɨk Iuwe kaktɨp hɨm manp, mɨtɨk ensel hak iuwe ke God kaknap kaknɨne, hɨram heurek me God mamtɨp. Me wɨ im, Mɨtɨk Iuwe Krais kakɨkiuwe wit ke God kaknen, mɨt nises Krais hɨr apei naa, hɨr nanin+n nanɨkrit nanu.

17 *Epei au, mɨt kerek wen nepu nises Krais hɨr nanɨniu nanɨno nantikeri nanrerik naniun Mɨtɨk Iuwe nanɨt nepni (o nepneyi). Te haiu yapɨrwe mamu mamtikerek tipmain tipmain enum eik.

18 Te yi mɨt eirɨak mɨt han yaaik eiriuwe hɨm im yaaim.

5

Haiu naanmamre hɨras mamɨmerɨr Jisas pɨke kaknen

1 *Naiu yinan, haiu ap te mamwisi me wɨ o tito Mɨtɨk Iuwe kaknen au.

2 *Yi mɨt hɨras yertei werek me wɨ Mɨtɨk Iuwe kaknen hɨrak kakɨr ke mɨtɨk enuk kekintɨp menmen kepakɨnem ke wɨtaan.

3 *Me wɨ mɨt natɨp hɨr nepu werek werek menmen enum au, te menmen mamnɨp mamɨwaanki mamɨr ke mɨte waswas hɨre wauteiknen wawine nɨkan. Hɨr nanrɨr nankeipɨn menmen im au nanɨr ke mɨte weteiknen hɨre ap wawine nɨkan au.

4 Te yi naiu yinan, yi ap yar ke mɨt ap nises God te wɨ mɨrak eim mamiwep mamɨr ke mɨtɨk enuk kekintɨp menmen kaknep mɨt au.

5 *Yi mɨt yapɨrwe yar ke nɨkerek ne God, yi yises hɨm mɨrak. Yi mɨt ne Seten au. Yi ap yises hɨm mɨrak.

6 Te haiu mepu mar ke mɨt han ap nises hɨm me God au. Haiu mepu werek werek naanmɨpre hɨras mises hɨm me God.

7 Mɨt hɨr ap nises God hɨr nar ke mɨt nɨwaai ne wɨtaan, hɨr nɨre mɨt ne wɨtaan naam tɨpar si enum netaritari menmen.

8 *Te haiu au. Haiu mɨt mises God, haiu emu emɨr ke mɨt nau wepni (o yanm) te haiu emu emɨr ke hɨrak. Haiu emises hɨm me God, haiu hanhan meriuwe mɨt. Menmen im mamkepai mamɨr ke mɨt neremɨme nopen mɨwapɨn yɨnk kɨr. Haiu emu emɨmerɨr God maain kaknen kaktaihis kakɨkepai ere werek. Menmen im me haiu emɨmerɨr God hɨram mamkepai mamɨr ke hat o wa hesnu mɨwapɨn paan ke mɨt, te hɨr netike mɨt han nanɨnepan.

9 *God epei kehimɨtenai hɨrak han enuk keriuwai te hɨrak kakraiwaank au. Hɨrak kehimɨtenai maain hɨrak kaknen kaktaihis kakɨkepai kakriuwe Mɨtɨk Iuwe kaiu Jisas Krais.

---

* **4:16** 1Te 1:10; 2Te 1:7; 1Ko 15:52 * **4:17** Jo 12:26 * **5:1** Mt 24:36 * **5:2** Mt 24:42-44; 2Pi 3:10; Rev 3:3 * **5:3** Esi 13:10; Mt 24:39; Lu 21:34-35; Jo 16:21-22 * **5:5** Ro 13:12; Ef 5:9 * **5:8** Ef 6:14, 17 * **5:9** 1Te 1:10; 2Te 2:14 * **5:10** Ro 14:8-9; 1Te 4:14

10 *Nɨpaa hɨrak kaa
kakɨkepai, te haiu mepu, o
haiu epei maa, maain haiu
mamu mamtikerek.
11 *Te yi yaitɨp hɨras hɨm
manp eikaap hɨras mamɨr ke
in ek yi epei yɨrɨakem.

Pol katɨp hɨm ham yinam

12 *Nai yinan, haiu metpi
hɨm iuwe. Yi eiyɨmtau
hɨm yaikaap mɨt kerek
Mɨtɨk Iuwe kehimɨteni hɨr
nɨrɨak menmen nekepi. Hɨr
naanmɨpri netpi menmen
me God.
13 Yi han kitet mɨt in hɨr
yaain, yi hanhani yentar
menmen hɨr nɨrɨakem. Yi
eitike ni yinan yi eikiyan
eiyu eiyɨt.
14 *Nai yinan, haiu metpi
hɨm iuwe, yi eitɨp mɨt nau
yain yain nɨrɨak enum, yi
eitpor hɨm manp te hɨr
nanrɨakem epei au emɨt!
Yi eikaap mɨt hɨr nɨnaain
menmen te hɨr han yaaik
nanu. Mɨt kerek hɨr han
enuk, yi eiwetɨr hɨpɨn. Yi
ap han enuk eiriuwe mɨt au.
Yi eitpor hɨm yaaim main
main.
15 *Yi naanempre hɨras te
yi niutɨp niutɨp ap eirɨak
mɨt menmen enum emrer
me menmen enum hɨr
nerekyiyem. Au, Yi eiyises
menmen yaaim eirɨakem me
mɨt nar ik, me yi mɨt hɨras
yetike mɨt yapɨrwe nerer wit
wit.
16-17 **Hekrit hekrit yi han
yaaik eiyu. Hekrit hekrit yi
eiyitehi God menmen.
18 *Yi eitɨp God hɨrak yaaik
me menmen yapɨrwe mam-
nen. Yi eirɨak menmen mar
im eiwis Krais Jisas kakɨkepi
yi eirɨakem, te God han yaaik
kakirwi.
19 *Yi ap eiwenɨn menmen
God Hɨmɨn Yaaik hanhan
kakrɨakem au emɨt!
20 *Yi ap yɨnan yipɨr
yewɨrek eiwet mɨt kerek
newepyapɨr hɨm God Hɨmɨn
Yaaik ketporem au emɨt!
21 *Yi eiyinɨn han ekitet
menmen mɨt netpiyem
hɨram me God o au. Menmen
mɨt netpiyem yi eitenen
menmen yaaim.
22 *Te yi einaain menmen
yapɨrwe hɨram enum.
23 *Hi hanhan God hɨrekes
kerekek hɨrak Haai ke han
yaaik hɨrak kakɨkepi yi eiyis-
esik, te yi han ki, hɨmɨn ki,
yɨnk ki hɨram mamu werek
werek ere Mɨtɨk Iuwe Jisas
Krais hɨrak pɨke kaknen.
24 *God kerek nɨpaa ke-
himɨteni yi nɨrak, hɨrak ap
kakweikɨn han au. Hɨrak
kakɨkepi te yi eire yaain.
25-26 **Naiu yinan, yi
eiyitehi God hɨrak kakɨkepai.
Yi eiyɨwo ni yinan ein
eiyɨtpor hɨr yaain.
27 Hi hetpi hɨm manp
hekrehɨr ke Mɨtɨk Iuwe, yi

* **5:11** Ju 20 * **5:12** 1Ko 16:18; 1Ti 5:17 * **5:14** 2Te 3:6, 11, 15 * **5:15** Pro 20:22; Ro 12:17; 1Pi 3:9 * **5:16-17** Fl 4:4 * **5:16-17** Lu 18:1; Kl 4:2 * **5:18** Ef 5:20 * **5:19** Ef 4:30 * **5:20** 1Ko 14:1, 39 * **5:21** 1Jo 4:1 * **5:22** Jop 1:1, 8, 2:3 * **5:23** Ro 15:33; 2Te 3:16 * **5:24** 1Ko 1:9; 2Te 3:3 * **5:25-26** Kl 4:3; 2Te 3:1 * **5:25-26** Ro 16:16

eikine tɨwei ik ekno ninaan me ni yinan yapɨrwe ein.

28 Hi hanhan Mɨtɨk Iuwe kaiu Jisas Krais han yaaik kɨrak kaku kaktikewi.

Mepɨr keremem

Tɨwei Pol Kewisɨk Ken Mɨt Ne Wit Tesalonaika - 2 Menmen me tɨwei ik

Pol katɨp mɨt ne Tesalonaika gude *1:1-2*
Maain God kakɨkepai hɨrak skelim mɨt kerek nerekyei menmen enum *1:3-10*
Pol kitehi God kakɨkaap mɨt ne Tesalonaika *1:11-12*
Hɨm me mɨtɨk enuk kekrehɨr ke God *2:1-12*
God kehimɨtenai haiu mɨt nɨrak *2:13-17*
Menmen mɨt ne weiwɨk me God hɨr enisesim *3:1-15*
Po katɨp mɨt ne Tesalonaika hɨm mɨkaru *3:16-18*

1 *Hi Pol hetike Silvenes, Timoti, haiu mewis tɨwei im men yi mɨt ne weiwɨk me God yeit wit Tesalonaika. Yi ne God Haai kaiu ketike Mɨtɨk Iuwe Jisas Krais.

2 *Haiu hanhan God Haai kaiu ketike Mɨtɨk Iuwe Jisas Krais han yaaik kɨrakɨt hɨrak kaku kaktikewi yi eiyu werek werek.

Pol kitehi God katɨp hɨrak yaaik

3 *Naiu yinan, hekrit hekrit haiu mitehi God haiu metpɨwek haiu han yaaik meriuwerek mentar yi mɨt in. Menmen im yaaim mentar yi mɨt yises God wɨsenum, yi niutɨp niutɨp hanhanan wɨsenum.

4 *Te haiu hɨras mewenɨpi niuk mi haiu mewepyapɨrem men mɨt ne weiwɨk me God nerer wit wit. Haiu metpor menmen mɨt nerekyiyem enum. Menmen merekyi han enuk au. Yi yises God, te yi eiyu werek werek.

Maain God han kitet menmen haiu mɨt mɨrɨakem

5 *Yi yau werek werek me menmen mɨt nerekyi enum meteiknai menmen im. God kewis mɨt hɨr ninɨni naanmɨpri hɨr nerekyi enum nentar yi yɨrɨak menmen mɨrak. Maain hɨrak kakteikɨn mɨt yapɨrwe werek werek hɨr enun, hɨrak kakre yaaik, te yi eiyu eitikerek hɨrak naanmɨpri.

6 *Maain God kakrɨak menmen yaaim. Hɨrak kakɨwaank mɨt nɨpaa nerekyi enum nentar in ek hɨr neriwaank.

7 *Maain God han kitet werek, te menmen enum mamrekyi yetikewai han enuk, hɨram mamnaaiwɨrai haiu mamu werek werek. Menmen im yapɨrwe mamnaiwɨrai me maain Mɨtɨk Iuwe Jisas kaktike mɨt nɨrak ensel nanɨnaiwɨr wit ke God, hɨr nanɨnen nanwepaypɨr hɨras nanɨkre si merhɨhe.

8 *Hɨrak kakrɨak enum kakɨwaank mɨt kerek nɨnapen nanɨrtei God, o mɨt

* **1:1** 1Te 1:1 * **1:2** Ro 1:7 * **1:3** 1Te 1:2-3; 2Te 2:13 * **1:4** 2Ko 7:4; 1Te 2:19; Rev 1:9 * **1:5** Fl 1:28 * **1:6** Ro 12:19; Rev 18:6-7 * **1:7** Mt 25:31; 1Te 3:13, 4:16 * **1:8** Sam 79:6; Ais 66:15; Jer 10:25; Ro 2:8; 1Pi 4:17

han kerek nɨnapen nises menmen Mɨtɨk Iuwe Jisas Krais ketpeiyem.

9 *Mɨt nar ik hɨr nanɨt menmen enum mar im. Mɨtɨk Iuwe kakɨpɨri nanɨno nanɨnaaiwɨr ninaan mɨrak metike menmen mɨrak iuwe merhɨhe, hɨr nanɨwaank nanɨt tipmain tipmain enum eik.

10 *Maain menmen im mamnen me wɨ eim Krais hɨrak kaknen, te hɨrak kakɨt niuk iuwe me mɨt kerek nisesik. Hɨr nantike haiu mɨt haiu emwenɨpi niuk mɨrak. Te haiu mɨt miyapɨr kerek haiu misesik, haiu yapɨrwe han yaaik mamriuwerek. Yi mɨ yi eitikeri eirɨak menmen im me wɨ eim eiyɨntar haiu merp nɨmɨn ne yi mɨt haiu metpi hɨm me God, te yi yises hɨm im yaaim.

Pol kitehi God kakɨkaap mɨt ne Tesalonaika han tokik nanu

11 *Haiu han kitet menmen im te hekrit hekrit haiu mitehi God hɨrak kakɨkepi kakrekyi yi yaain te yi eirɨak menmen yaaim hɨrak kehimɨteni yi eirɨakem. Haiu hanhan hɨrak kakɨkepi yi eiyises menmen yapɨrwe yi hanhan eirɨakem meriuwe menmen mɨrak iuwe hɨrak kewetiyem.

12 *Mar im mɨt hɨr nantɨp Mɨtɨk Iuwe Jisas hɨrak yaaik kakɨntar menmen yaaim hɨrak kerekyiyem kekre han ki, hɨrak kaktɨp yi yaain kakɨnterim. Menmen im mamnen mamɨntar God kaiu kaktike Mɨtɨk Iuwe Jisas Krais hanhanai tatkepai.

2

Hɨm me mɨtɨk enuk kakɨkrehɨr ke God

1 *Naiu yinan, in ek haiu hanhan metpi me Mɨtɨk Iuwe kaiu Jisas Krais pɨke kaknen, hɨrak kaktaihis kakɨriyei haiu mamno mamtikerek mamkiyan mamu.

2 Haiu mitihi yi ap yɨnaain yekre han ki waswas yentar yi yemtau Mɨtɨk Iuwe epei kan. Mɨtɨk hak ketpiyem, o mɨtɨk hak kewepyapɨr menmen hɨrak han kitet God Hɨmɨn Yaaik ketpɨwekem, o mɨtɨk kewis tɨwei kekinaam katɨp haiu mewisiyem. Menmen im au emɨt.

3 *Yi ap eiwis mɨt hɨr nanwisesiyek nanriuwe hɨm o tɨwei o menmen meiyam mɨt natɨp haiu metpiyem au emɨt! Mɨtɨk Iuwe ap kaknen ere mɨt nerer wit wit hɨr naninɨn nanweikɨn sip nanwet God em, mɨtɨk enuk kises menmen enum keremem hɨrak kaknen kakwepyapɨr hɨrekes, hɨrak kakɨwaank kakɨkre si enum.

4 *Hɨrak kakwis hɨrekes kakɨkrehɨr ke God kaktike menmen memipɨn kerek mɨt newenɨpiyem. Hɨrak kaku kakɨkre wɨnak iuwe ke God hɨrak kaktɨp mɨt hɨrekes God. Menmen im

* **1:9** Ais 2:10, 19, 21 * **1:10** Kl 3:4; 1Te 3:13 * **1:11** Kl 1:9; 1Te 1:2-3 * **1:12** Ais 24:15; Mal 1:11 * **2:1** 1Te 4:13-17 * **2:3** 1Ti 4:1; 1Jo 2:18, 4:3; Jo 17:12 * **2:4** Dan 11:36; Esi 28:2

epei au, hɨrak Mɨtɨk Iuwe
Jisas kaknen.
5 Yi ap han ekitetim au a?
Nɨpaa hi hepu hetikewi hi
hetpiyem.
6 In ek yi yertei menmen
mewenek te hɨrak ap kinɨn
kewepyapɨr hɨrekes au, ere
wɨ God kehimɨtanek.
7 Menmen enum mɨtɨk
enuk kakrɨakem epei man
kike, te maain iuwe, te
hɨrak hɨrekes kaknen au ere
menmen mewenek hɨrekes
kaknaiwɨrek kakno.
8 *Epei au, hɨrak mɨtɨk
enuk kises menmen enum
kakwepyapɨr hɨrekes. Mɨtɨk
Iuwe kakɨkɨp kakriuwe
nap me hɨm mɨrak, hɨrak
Jisas kaknen kakwepyapɨr
hɨrekes kaknip mɨtɨk enuk
ik hɨrak weinɨk kerekek.
9 *Hɨrak mɨtɨk enuk kises
menmen enum kaknen
kakriuwe hɨm me Seten,
hɨrak kakrɨak menmen
yaaim mirakel kakmipɨn mɨt
ap nises hɨm me God. Hɨrak
kakrɨak menmen mamnip
mɨt nanpɨrpɨr nanɨrem.
10 Hɨrak kakmipɨn mɨt
kakriuwe menmen enum
iuwe me Seten. Nɨpaa
mɨt in hɨr ap nises God
au. Maain hɨr nanwɨwaank
nanɨt. Hɨrak kemitorpɨn
enum enum kakɨntar hɨr
nɨnapen nanises hɨm yaaim
hanhan neriuwerem, te
hɨram mamkepi hɨr nanu
werek werek.
11 *Te God kaksiuwe
menmen mamitorpɨn, hɨrak
kaknipi nanises menmen
memipɨn,
12 te mɨt yapɨrwe niutɨp
niutɨp nanɨt menmen enum
me God nanɨntar hɨr hanhan
menmen enum, nɨnapen
nanises hɨm mɨrak.

God kehimɨteni yi nɨkerek nɨrak

13 *Naiu yinan kerek God
hanhani, hekrit hekrit haiu
mitehi God haiu matɨp hɨrak
yaaik kentar yi mɨt. Hɨrak
kinɨn kehimɨteni yi nɨrak,
hɨrak kekepi yi yɨrɨak men-
men yaaim yeriuwe men-
men iuwe me God Hɨmɨn
Yaaik, te yi yises hɨm mɨrak.
14 God kehimɨteni me men-
men im meriuwe hɨm mɨrak
yaaim yi yisesim nɨpaa me
wɨ haiu metpiyem. Te yi
yayɨt menmen yaaim iuwe
me Mɨtɨk Iuwe Jisas Krais.
15 Naiu yinan, yi han
tokik eiyu eiyises hɨm nɨpaa
haiu metpiyem meriuwe
hɨm mai metike tɨwei haiu
mewisiyek.
16 Haiu hanhan Mɨtɨk Iuwe
Jisas Krais hɨrekes ketike
Haai kaiu God kerek nɨpaa
hɨrakɨt hanhanai hɨrakɨt
tekepai tewetai nemɨnk
(o hɨpɨn). Te haiu han
yaaik emɨmeriyɨwek kaknen
kaktaihis,
17 *hɨrak ektenyi han
ki te yi eiyu tokik hɨrak
kakɨkepi yi eirɨak menmen
yaaim miutɨp miutɨp, yi eitɨp
menmen yaaim.

3

Yi eitehi God hɨrak kakɨkaap haiu mɨt

* **2:8** Jop 4:9; Ais 11:4; Rev 19:15 * **2:9** Mt 24:24; Rev 13:11-13 * **2:11** 2Ti 4:4
* **2:13** 2Te 1:3; Jo 15:16; Ef 1:4; 1Te 4:7, 5:9 * **2:17** 1Te 3:13

1 *In ek naiu yinan, yi
eiyitehi God ke haiu mɨt,
te hɨm me Mɨtɨk Iuwe wen
emno waswas emrer wit wit
te mɨt nanɨmtewem nanis-
esim nar ke nɨpaa yi mɨt yis-
esim.
2 Yi eiyitɨwekhi te hɨrak
kakɨriyei haiu mamnaaiwɨr
mɨt enun nepan nɨrɨak
enum, yentar mɨt yapɨrwe
niutɨp niutɨp ap nises God.
3 *Te Mɨtɨk Iuwe hɨrak
yaaik kakises hɨm mɨrak. Yi
yertei hɨrak kakɨkepi yi han
tokik eiyu hɨrak naanmɨpri
ke Seten.
4 *Mɨtɨk Iuwe kakrekyei
han kaiu tokik me yi mɨt,
yi wen yɨrɨak menmen haiu
nepei metpiyem, te maain yi
wen eirɨakem.
5 Haiu hanhan Mɨtɨk Iuwe
kakri han ki te yi eiyɨrtei God
hanhan yi mɨt, yi han ekitet
nɨpaa menmen enum enum
man Krais hɨrak han tokik
kepu, te yi eirɨak menmen
mar im.

*Yi mɨt eiyu yain yain au
emɨt*

6 *In ek naiu yinan, haiu
metpi hɨm manp mekrehɨr
me Mɨtɨk Iuwe Jisas Krais.
Keimɨn ke yi mɨt kerek hɨrak
kau yain yain ap kises hɨm
nɨpaa haiu mewetiyem, yi
einepɨn eikeipnɨwek.
7 *Yi eirɨak menmen im
eiyɨntar yi hɨras yertei men-
men yi eirɨakem te yi eirɨak
menmen eiyɨr ke haiu nɨpaa
mɨrɨakem. Nɨpaa haiu mau
metikewi, haiu mau yain
yain au.
8 *Haiu ap maam men-
men me yi mɨt weinɨm
au. Wɨtaan wanewik haiu
mɨrɨak menmen iuwe, te
haiu ap mari menmen mi
mamɨm au. Kenmak haiu
mɨrɨak menmen im?
9 *Haiu mɨrɨak menmen
im mentar haiu ap te
mamitihi menmen weinɨm
a? Taauye! Haiu mɨrɨak
menmen im mentar haiu
hanhan meteikni menmen
yi eirɨakem te yi eiyisɨsai.
10 *Nɨpaa haiu mau
metikewi, haiu metpi hɨm
manp mar im: “Keimɨn ap
kɨrɨak menmen au, yi ap
eiwetɨwek menmen hɨrak
kakɨm au.”
11 *Haiu metpiyem mentar
haiu memtau mɨt han ne yi
mɨt hɨr nau yain yain nari
hɨm me mɨt han natɨp mɨt
han em natɨpan nisesan.
12 *In ek haiu matɨp mɨt
nar ik hɨm manp metpor
mekrehɨr ke Jisas Krais, hɨr
han ekɨwei nanrɨak men-
men nanɨt menmen me hɨras
nanɨm. Mɨt han au.
13 *Yi naiu yinan han yi ap
han enuk eiriuwe menmen
yaaim yi yɨrɨakem au emɨt!
Yi wen yairɨakem.
14 *Neimɨn nɨnapen
nanises menmen haiu met-
piyem mekre tɨwei ik e, yi
eiyɨhimɨteni einaiwɨri, te hɨr
yɨnk enuk.

---

* **3:1** 1Te 5:25 * **3:3** 1Te 5:24 * **3:4** 2Ko 7:16; Ga 5:10; 1Te 4:10 * **3:6** Mt 18:17; Ro 16:17 * **3:7** Fl 3:17; 1Te 1:6 * **3:8** 1Te 2:9 * **3:9** 1Ko 9:4; 1Te 1:6 * **3:10** 1Te 4:11 * **3:11** 1Ti 5:13 * **3:12** 1Te 4:11 * **3:13** Ga 6:9 * **3:14** 1Ko 5:9, 11 * **3:15** 1Te 5:14

15 *Yi han kitet hɨr nɨre
mɨt ni enun nepan au. Yi
eiyɨtpor eiyɨr ke ni yinan
keriyen.

Hɨm ham kike mɨkaru

16 *Haiu hanhan Mɨtɨk
Iuwe hɨrekes, hɨrak haai
ke kakrɨak mɨt nanu werek
werek, te hekrit hekrit
menmen yaaim o enum
mamnen, hɨrak kakrekyi yi
eiyu werek werek. Mɨtɨk
Iuwe kakɨkepi yi niutɨp
niutɨp yi eiyu werek.

17 *Hi Pol hɨrekes ewis
hɨm hetpi “gude” mau tɨwei
heriuwe his mai. Hi heri-
uwe menmen im heteikni hi
hewis tɨwei ik e. Mar kere-
mem hi hewisɨm mau tɨwei
yapɨrwe hi hewis mɨt ek.

18 Haiu hanhan Mɨtɨk Iuwe
kaiu Jisas Krais han yaaik
kɨrak kaku kaktikewi niutɨp
niutɨp.

Mepɨr Keremem

* **3:16** 1Te 5:23 * **3:17** 1Ko 16:21

Tɨwei Pol Kewisɨk Ken Timoti-1 Menmen me tɨwei ik

Pol katɨp Timoti gude *1:1-2*

Hɨm me mɨt ne weiwɨk me God netike mɨt iuwe nɨr naanmɨpri *1:3–3:16*

Pol katɨp Timoti menmen me wok hɨrak kakisesim *4:1–6:21*

1 *Hi Pol hi aposel ke Krais Jisas. Nɨpaa God kerek ketaihis naanmɨprai ketike Krais Jisas kerek haiu wen memeriyɨwek kaknen kaktaihis, hɨrakɨt epei tehimɨtena hi aposel hɨrakɨt teriuweta hi ano hatɨp mɨt hɨm mɨrak.

2 *Hi Pol hi hesiuwe tɨwei ik ken ti Timoti, ti hɨre nɨkan kai kerekek ke menmen me God. Hi hanhan God Haai ketike Krais Jisas Mɨtɨk Iuwe kaiu han yaaik kɨrakɨt tatu tatikewit, hɨrakɨt hanhanit tatrekyut yaaim te ti ehu werek werek.

Ti eremir hɨm enum me memipɨn

3 Hi hanhan ti ehu wit Efesas har ke nɨpaa hi epei ano provins Masedonia hi hetputem. Mɨt han en hɨr natɨp mɨt hɨm enum me memipɨn, te hi hanhan ti etpor hɨm manp hɨr ap natɨp mɨt miyapɨr en hɨm ham me nɨpaa haiu ap metporem au emɨt!

4 *Hɨr ap han ekitet wit tɨpir o tɨpitɨm mei yapɨrwe me nɨpaa maamrer nɨr ne Isrel nekrit neke nein nan au emɨt! Menmen im me memipɨn mɨkaap mɨt hɨr nɨrɨak menmen me God nisesim au. Hɨr newepnak netpim weinɨm weinɨm te hɨr nenehan neriuwerem newaank han kɨr keriuwerem.

5 *Hi hetput hɨm manp me menmen im hentar hi hanhan mɨt ein hɨr hanhan God ketike mɨt. Hi hanhan hɨr han yaaik prar prar nepu. Hɨr nepu nar ek, te hɨr nanɨrtei hɨr hanhan enises God. Te hɨr ap nemipɨn natɨp haiu emises God au. Hɨr nanrɨak im, te hɨr hanhan God ketike mɨt.

6 Mɨt han hɨr neweikɨn sip newet hɨm im hi hetputem, hɨr nises hɨm weinɨm nar ke mɨt nitet yayiwe hak nɨpiun wit hɨr netariyem.

7 *Mɨt in nare nanteikɨn mɨt han hɨm me God nɨpaa Moses kewisɨm mau tɨwei, te hɨr natɨp, “Hɨm maiu hɨram yaaim.” Te hɨr ap nertei hɨm me Moses werek werek. Hɨr ap nertei hɨm im hɨram matɨp me mekam au!

8 *Haiu mertei mɨt nanises hɨm me God Moses kewisɨm mau tɨwei werek werek, hɨram yaaim meteikɨn mɨt menmen enum hɨr nɨrɨakem.

9 God kewet Moses hɨm mɨrak, te haiu mertei hɨm lo hɨram ap me mɨt yaain au.

* **1:1** Kl 1:27 * **1:2** Ap 16:1-3; Ta 1:4 * **1:4** 1Ti 4:7; Ta 1:14 * **1:5** Ro 13:10
* **1:7** 1Ti 6:4, 20; Ta 1:10 * **1:8** Ro 7:12, 16

Hɨram me mɨt kerek nɨnaain hɨm mɨrak, neweikɨn sip newetɨwek kerekek. Mɨt in hɨr han kitet menmen enum, hɨr paan tokik ap nemtau hɨm me mɨt hɨr ninɨn naanmɨpri au. Hɨr han menepep God netpepik nisesik, hɨr newaank menmen mɨrak, hɨr nenepan netike miye haai. Hɨr nenep mɨt nani.

10 *Hɨr netike miyapɨr nariyanhis newenɨnem, hɨr netike mɨt han niyewowan, hɨr netenen mɨt neriuweti nen, te hɨr nanɨt pewek mamreri. Hɨr newen hɨm nenepakmenek, hɨr niune nerp neit. Menmen im metike menmen meiyam enum ap mises Hɨm yaaim me God.

11 *Hɨm im yaaim kerek God kewetewem, hi hatɨp mɨt miyapɨr em. Hɨram meteiknai mamɨrkeik God hɨrak yaaik kɨre si, hɨrak hanhan haiu mamtikerek mamu werek werek mamɨr ke hɨrak kepu.

Pol han yaaik God hanhanek

12 *Hi han yaaik heriuwe Mɨtɨk Iuwe kaiu Krais Jisas kentar hɨrak kekepa kenipa hi manpenuk, hɨrak han kitet hi yaaik te hi hɨrɨak menmen mɨrak. Hi han yaaik hentar hɨrak kehimɨtena hi hɨrɨak menmen mɨrak.

13 *Nɨpaa hi eweikɨn sip hewet Jisas hi hatɨp enum me Krais, hi hanhan hɨrɨak enum hi hewaank mɨt miyapɨr kerek nises hɨm mɨrak. Te Krais hanhana keweikɨn han kai te hi hisesik hentar hi hetari menmen mɨrak, hi han kitet hi hɨrɨak menmen yaaim hɨkaap God.

14 Mɨtɨk Iuwe hanhana wɨsenum, te hi eisesik hanhanek. Hɨrak kekepai haiu yapɨrwe meriuwerem mentar haiu mɨt nɨrak.

15 *Hɨm im hɨram yaaim, hɨram werek te mɨt hɨr enisesim wɨsenum. Nɨpaa Jisas kan tɨ, miye pɨrak winaak hɨrak kɨre haiu mɨt, hɨrak kerp tɨ kɨkaap haiu mɨt miyapɨr enun. Hi han kitet hi kiutɨpen hɨrɨak enum hinɨn mɨt han hentar hi ewaank mɨt miyapɨr kerek nises hɨm mɨrak.

16 Hi hɨrɨak enum hinɨn mɨt, te Krais Jisas hanhana kentar hɨrak kakteikɨn mɨt karkeik hɨrak hanhan mɨt wɨsenum kemeriyor te hɨr enweikɨn sip enwet menmen enum. Hɨrak kerekyewem te maain mɨt han nemtau hi enuk, te hɨr han kitet nar ik: “Krais hɨrak werek kakɨkepa kar ke hɨrak kɨkaap Pol.” Hɨr enises hɨm mɨrak te hɨr enu tipmain tipmain enum eik.

17 *Haiu mɨt emwenɨpi niuk iuwe mɨrak tipmain tipmain enum eik kentar menmen hɨrak kerekyeiyem. Nɨpaa ere in ere maain, hɨrak kinɨn naanmɨpre mɨt yapɨrwe. Hɨrak God kiutɨp kerekek kepu. Keiyak au. Mɨt nɨrek neriuwe nanamɨr

* **1:10** Ta 1:9 * **1:11** 1Ti 6:15 * **1:12** Ap 9:15; Ga 1:15-16 * **1:13** 1Ko 15:9-10; Ga 1:13 * **1:15** Lu 15:2, 19:10 * **1:17** Ro 16:27

au, te hɨrak kakpau tipmain
tipmain enum eik. God hɨrak
yaaik wetpen!

Timoti hɨrak kakises hɨm yaaim kakinɨn mɨt enun nepan kakriuwerem

18 *Nɨkan kai Timoti,
hi han kitet hɨm nɨpaa
God kewet mɨt em me ti,
hɨr newepyapɨrem natɨp
mɨt em. Hi hetput hɨm
im. Ti han ekitet hɨm hɨr
nɨpaa netputem, ti ewisɨm
mamkepit ti hepu han tokik.
19 *Ti atɨp mɨt hɨm mɨrak
yaaim, ti ehinɨn mɨt enun hɨr
nepan ne Krais. Ti hɨrɨak
menmen im, ti ehises God, ti
han yaaik prar prar ehu. Mɨt
han hɨr neweikɨn sip newet
menmen hɨr nertei hɨram
yaaim, te hɨr newaank hɨras
me menmen yaaim me God
nar ke tukɨn kɨwaai wit haiu
mɨrɨak ere hɨrak kewep.
20 *Haimenias ketike
Aleksanda wiketeret hɨrakɨt
tɨrɨak menmen enum mar
im. Hi epei hitehi Krais
hɨrak kewis Seten kaksɨp, te
hɨrakɨt etɨrtei ap tatɨp enum
me God au emɨt!

2

Menmen mɨt enisesim enitehi God em

1 *Menmen im minɨn hi
hanhan hetputem te ti etɨp
mɨt ein hɨm manp em hɨram
im. Hɨr enitehi God me
mɨt yapɨrwe nerer wit wit
hɨrak kakɨkepi, hɨr natɨp
God hɨrak yaaik kenteri.
2 Hɨr enitehi God hɨrak
kakɨkaap mɨtɨk iuwe king
ketike mɨt yapɨrwe kerek
ninɨn naanmɨpre haiu mɨt te
hɨr nanwis haiu mɨt mamu
werek werek haiu emises
menmen yaaim emwenɨpi
God emriuwerem.
3 Mɨt hɨr enitɨwekhi nanɨr
ek hɨram yaaim te mɨt
nantɨp haiu yaain. Menmen
im mamrɨak God kaiu hɨrak
han yaaik.
4 *Haiuemitehi God me mɨt
yapɨrwe mentar hɨrak han-
han hɨr nanweikɨn sip nan-
wet menmen enum nanises
hɨm yaaim nanɨr hɨrak han-
han haiu emisesim.
5 *God kiutɨp kepu
kerekek. Mɨtɨk kekrehɨr
ke haiu mɨt yapɨrwe kerp
nɨmɨn kewenɨn God ketike-
wai yapɨrwe me menmen
enum haiu mɨrɨakem. Hɨrak
niuk mɨrak Krais Jisas.
6 *Nɨpaa God kɨmat wɨ
miutɨpen te Jisas kaa te
hɨrak kakɨkepai me menmen
enum haiu mɨt miyapɨr
niutɨp niutɨp mɨrɨakem,
hɨrak kaktaihis. Hɨrak
keteikɨn mɨt yapɨrwe hɨrak
wen hanhan mɨt hɨr en-
weikɨn sip nanwet menmen
enum, hɨr nanisesik hɨrak
kaktorhis.
7 *Mar keremem te God
kehimɨtena hi aposel hɨrak
keriuweta hi hatɨp mɨt hɨm
mɨrak. Hi hemipɨn au.
Hɨrak keriuweta hi hatɨp mɨt
miyapɨr hɨm mɨrak yaaim
men mɨt ne weiwɨk me
Isrel au. Hɨrak keriuweta

* **1:18** 1Ti 4:14, 6:12; Ju 3 * **1:19** 1Ti 3:9 * **1:20** 2Ti 2:17-18, 4:14-15; 1Ko 5:5 * **2:1** Ef 6:18; Fl 4:6 * **2:4** Esi 18:23; 1Ti 4:10; 2Pi 3:9 * **2:5** Ro 3:29-30; Hi 12:24 * **2:6** Ga 1:4 * **2:7** Ap 9:15; Ga 2:7-8; 2Ti 1:11

hi hen mɨt heriyai heriyai
ap ne weiwɨk ham te hɨr
enɨrteiyek enisesik werek.
8 Hi hanhan mɨt nerer wit
wit hɨr nanitehi God. Hi
hanhan mɨt nar ik hɨr nan-
weikɨn sip nanwet menmen
me han enuk o hɨr nenehan
me menmen, hɨr han yaaik
prar prar nepu hɨr nɨkɨam
his mɨr nitehi God menmen.

*Hɨm me miyapɨr hɨr enis-
esim*

9 *Wɨ miyapɨr nererik neit
wɨnak ke God, hɨr ap hanhan
neremɨnk wɨpe yehes nises
menmen yaaim yapɨrwe
mau paan kɨr o neriuwet
klos yaaim te hɨr nari han
ke mɨt miyapɨr au emɨt! Hɨr
nanriuwet menmen yaaim
keremem miyapɨr yaain
neriuwetem. Te hɨr neses
hɨras mar im. Hɨr enrɨak
yaaim enkaap mɨt miyapɨr
han.
10 *Im em hɨram yaaim
mar ke menmen yaaim hɨr
neriuwetem mau his, o teruk
o nɨkɨp mɨr.
11 Hɨr miyapɨr hɨras
nankintɨp wɨre wɨre enu
enɨt enɨmtau hɨm me mɨt hɨr
netporem me hɨm me God
hɨr enisesim werek werek.
12 *Hi ap ewis miyapɨr
nerp natɨp mɨt hɨm me
God neit wɨnak ke God
naanmɨpror au emɨt! Hɨr
enkintɨp enu nentar men-
men im.
13 *Mɨt ninɨn naanmɨpre
miyapɨr nentar nɨpaa God
kinɨn kewis Adam. Mɨte niuk
mɨre Iv hɨre wɨkaru.
14 *Seten hɨrak kemipɨn
Adam au. Iv kerepep.
Hɨre winɨn wɨrɨak menmen
enum, hɨre weremir hɨm me
God.
15 Te hɨr wen nises hɨm me
God, hanhan God ketike mɨt
han, hɨr han yaaik prar prar
nepu. Hɨr naanmamre hɨras
te hɨr ap nanrɨak menmen
enum au, te God kakɨkepi
hɨr nanu werek nantikerek
nanɨntar hɨr nepu witeik
nanine nɨkerek nanteiknor
hɨm mɨrak.

3

*Hɨm me mɨt kerek
naanmɨpre mɨt miyapɨr ne
weiwɨk miutɨp me God*

1 *Hɨm im yaaim. Mɨtɨk
hak kerek hanhan kinɨn
naanmamre mɨt miyapɨr ne
weiwɨk me God, menmen
im hɨrak hanhanem hɨram
yaaim.
2 *Mɨtɨk kar ik kɨrɨak
menmen yaaim, te mɨt
nansiuwe hɨm enum au.
Hɨrak ketenen mɨte piutɨp
kerepep. Hɨrak naanmamre
hɨrekes ke menmen hɨrak
kɨrɨakem. Hɨrak kakwen
han kɨrak me menmen
yapɨrwe te hɨrak kakɨrɨak
menmen kar ke mɨtɨk iuwe
kakrɨakem, te mɨt nantɨp
hɨrak yaaik te naanmɨpri.
Hɨrak han yaaik kakwet mɨt
ne wit hak menmen mamɨt
wɨnak kɨrak. Hɨrak ekɨrtei
hɨm me God te hɨrak kaktɨp
mɨt miyapɨr han em werek
werek.
3 Hɨrak ap kaam tɨpar si
enum ere ketaritari au emɨt.

* **2:9** 1Pi 3:3-5 * **2:10** 1Ti 5:10 * **2:12** 1Ko 14:34 * **2:13** Jen 2:7, 22; 1Ko 11:8-9 * **2:14** Jen 3:6, 13; 2Ko 11:3 * **3:1** Ap 20:28 * **3:2** Ta 1:6-9

Hɨrak ap ketike mɨt nenehan nenepan me menmen au. Hɨrak ketikeri enu enɨt werek werek. Hɨrak ap hanhan pewek te han kɨrak kenke kenterim.

4 Hɨrak naanempre mɨte wetike nɨkerek nɨrak werek werek, hɨr nanises hɨm mɨrak, te han kɨr katɨp kar ik: “Hɨrak iuwe hɨrak yaaik te naanmɨprai me menmen yapɨrwe.”

5 Mɨtɨk ap naanmɨpre mɨte wetike nɨkerek werek werek au, kakɨrkeik te hɨrak naanmamre mɨt miyapɨr ne weiwɨk miutɨp me God werek a? Taauye!

6 Hɨrak mɨtɨk kises hɨm me God nɨpaa ein ere in au, hɨrak ap naanmamre mɨt miyapɨr ne weiwɨk miutɨp me God. Mɨtɨk kar ik hɨrak han ekitet hɨrekes iuwe kentar mɨt hɨr nisesik, te hɨrak han kitet werek werek au. God kakɨwaankek kakɨntar hɨrak han kitet hɨrak iuwe kakɨr nɨpaa Seten epei kɨrɨakem, te God kepɨrek kewaankek.

7 *Mɨt nerer wit wit han ekitet hɨrak yaaik. Au, te hɨr netpɨwek hɨrak enuk hɨrak yɨnk enuk kakises menmen enum, hɨrak seten kakɨwaankek kakɨr saauk mɨt ne wit nenke hepin nekinenim.

Hɨm me mɨt hɨr nanrɨak menmen me mɨt miyapɨr ne weiwɨk miutɨp me God

8 Mɨt han kerek nɨrɨak menmen me mɨt miyapɨr ne weiwɨk me God hɨr enpar ke mɨt ninɨn naanmɨpre mɨt miyapɨr in. Hɨr mɨt yaain enrɨak menmen yaaim te hɨr nantɨp hɨr iuwe. Hɨr ap nantɨp nanwenɨn hɨm au. Hɨm miutɨp keremem. Hɨr naam tɨpar si enum yapɨrwe au emɨt! Hɨr ap enrɨak menmen me God, te hɨr nanri pewek yapɨrwe me mɨt kerek nises hɨm mɨrak au emɨt!

9 Hɨr han ekitet hɨm yaaim God epei kewepyapɨrem kewetaiyem hɨram werek te hɨr enisesim werek werek mekre han kɨr.

10 Yi yinɨn han ekitet menmen hɨr epei nɨrɨakem hɨram menmen mɨt kerek ninɨn naanmɨpre mɨt miyapɨr ne weiwɨk miutɨp me God hɨr enrɨakem o au. Hɨr nɨrɨak menmen yaaim, hɨr enrɨak menmen mɨkaap mɨt miyapɨr ne weiwɨk miutɨp me God.

11 *Miyapɨr nɨr hɨr enrɨak menmen werek, te mɨt hɨr nantɨp hɨr iuwe nar ke mɨkan nɨr. Hɨr ap nantɨpan nanisɨsan enum me mɨt miyapɨr han au emɨt! Hɨr nanɨm tɨpar si enum ere netaritari au emɨt! Me menmen yapɨrwe me God, hɨr enrɨakem werek werek.

12 Mɨt nɨrɨak menmen me mɨt miyapɨr ne weiwɨk miutɨp me God hɨr enɨt miyapɨr niutɨp keriyen, hɨr ninɨn naanmamre mɨyapɨr nɨr nantike nɨkerek nɨr werek werek, te hɨr enises hɨm mɨr. Hɨr naanmɨpror nantike mɨt miyapɨr nɨrɨak

* **3:7** 2Ko 8:21 * **3:11** Ta 2:3

menmen mekre wɨnak kɨr.
13 Neimɨn hɨr nɨrɨak menmen yaaim yaaim me mɨt miyapɨr ne weiwɨk me God, mɨt han nantɨp hɨr yaain, te hɨr natɨp hɨm yaaim me Krais Jisas wɨsenum.

Hɨr o as bilong menmen God kɨrɨakem

14 Hi hanhan anen ari waswas. Hi hewis tɨwei im, te menmen
15 *metenɨna kike, ti tewen ertei hinɨn naanmɨpre mɨt miyapɨr nises hɨm me God. Hɨrak God kepu kɨrɨak menmen, mɨt hɨr ne weiwɨk miutɨp mɨrak. Hɨr netenen hɨm mɨrak naanmɨprewem nar ke teinɨk mɨnan wɨnak.
16 *Haiu matɨp hɨm iuwe me hɨm mɨrak mar im. Hɨm hɨrak God kewepyapɨrem kewetaiyem me Krais haiu misesim hɨram iuwe, te mɨt ap nantɨp hɨram enum memipɨn au. Hɨram matɨp mar im:

"God keriuwetek kan keweikɨn his kɨre mɨtɨk, te hɨrak kakteiknaiyek.
God hɨrak keteɨkɨn mɨt Krais hɨrak Nɨkan kɨrak, wɨ nɨpaa God Hɨmɨn Yaaik kɨkɨak kekrit kau.
Hɨrak keteikɨn mɨt ensel hɨrekes.
Mɨt hɨr nisesik newepyapɨrek nerer wit wit. Mɨt nerer wit wit nemtewek nisesik.
God kitɨwekhi keiyɨn ken wit kɨrak, hɨrak kepu ein naanmɨpre menmen yapɨrwe."

4

Mɨt enun newenɨn hɨm neteikɨn mɨt menmen enum

1 *God Hɨmɨn Yaaik katɨp kar ik: Maain mɨt han nanweikɨn sip nanwet hɨm me God, hɨr nanɨmtau hɨm me tɨpir o herwe enum kerek hanhan nanweikɨn han ke mɨt hɨr nanɨnaaiwɨr hɨm me God.
2 Mɨt enun nemipɨn hɨr nantɨp mɨt miyapɨr hɨm enum mar im. Hekrit hekrit mɨt in newenɨn hɨm ere han kɨr kakmitorpɨn katɨp hɨr nemitetpɨn mɨt miyapɨr han, hɨram menmen weinɨm.
3 *Mɨt nar ik natɨp mɨt miyapɨr hɨram enum te hɨr nanɨtan, o hɨr nanɨm menmen ham meiyam. Te haiu mɨt kerek mises hɨm me God haiu mertei hɨm mɨrak werek werek, haiu mertei God kɨrɨak menmen im te haiu minɨn mitehi God haiu metpɨwek hɨrak yaaik, haiu mamɨm.
4 *Menmen yapɨrwe God kɨrɨakem hɨram yaaim. Hɨram enum au. Yi yitehi God yi yaitɨp yi han yaaik yeriuwerek, te yi yayɨm.
5 Hɨm me God metike hɨm yi yewenɨpiyek yeriuwerem hɨram mɨrɨak menmen hɨram yaaim te yi yayɨm.

Timoti kakrɨak menmen yaaim me Krais

6 Ti atɨp nit yinan ein hɨm im, te ti mɨtɨk yaaik hɨrɨak

* **3:15** Ef 2:19-22 * **3:16** Jo 1:14; Mk 16:19 * **4:1** 2Ti 3:1; 2Pi 3:3; 1Jo 2:18; Ju 18 * **4:3** Jen 9:3; Ro 14:6; 1Ko 10:30-31 * **4:4** Jen 1:31; Ap 10:15

menmen me Krais Jisas
werek werek. Hɨm yaaim
me God ti hewetewem, ti
eisesim. Hɨram mamkepit
ti erɨak menmen mɨrak mar
ke menmen mamkaap yɨnk
kit.
7 *Ti eweikɨn sip ewet hɨm
me wit tɨpir o tɨpitɨm weinɨm
kerek mɨt miyapɨr enun
ne mɨt hɨr netpim nisesim.
Hɨram yaaim te mɨt kerek
nises God hɨr han kitetim
au emɨt! Ti naanmampre
hɨrekes te han kit hɨrak
kakises hɨm me God kerekek.
8 *Ti esiuknen einɨnem,
hɨram mamkepit kike, te
ti yɨnk kit kaku werek.
Ti yaaik erɨakem, te ti
ehinɨn eiyises hɨm me God
mekre han kit. Menmen
im mamkaap hɨmɨn kit
wɨsenum me petepin in ek,
hɨram mamakekpik maain ti
etike God yi eiyu eiyɨt.
9 *Hɨm im hi het-
putem hɨram yaaim mɨt
nanɨmtewem nanisesim.
10 *God kepu haiu
memeriyɨwek kaknen
kakɨthis haiu mɨt miyapɨr
kerek memtau hɨm mɨrak
misesik. Hɨrak hanhan
kakɨkepei haiu mɨt yapɨre,
maain hɨrak kaktaihis, haiu
mɨt miyapɨr meperkɨkem
mamisesim han ekitetim.
11 Ti atɨp mɨt miyapɨr ein
hɨm manp me menmen im ti
eteiknorem te hɨr enisesim.
12 *Ti ap ewis mɨt hɨr
nanɨnan yipɨr nanwɨrek
nanɨntar ti pipɨak au. Ti
ehinɨn mɨt eteiknor menmen
yaaim, te hɨr enisɨsutem.
Ti atɨp hɨm yaaim, eises
menmen yaaim, hanhan
heriuwe mɨt, ehises hɨm me
God, han yaaɨk prar prar
ehu, te hɨr nanises hɨm mit.
13 Ti wen emeriyo hi anen,
ti ekine hɨm mau tɨwei me
God etpim hɨm iuwe eteikɨn
mɨt miyapɨr menmen mɨrak
werek werek.
14 *Ti naanempre hɨrekes
te ti erɨak menmen
nɨpaa God Hɨmɨn Yaaik
kewepyapɨrem kewetitem.
Hɨrak kewetitem me wɨ
mɨt profet natɨp God
kewetitem, te mɨt iuwe kerek
naanmɨpre mɨt miyapɨr ne
weiwɨk miutɨp me God hɨr
newis his mentar paan kit, te
ti hetɨwem.
15 *Ti ehises menmen
im ti han ekitetim iuwe te
maain mɨt nanɨr menmen ti
erɨakem, hɨr han kɨr katɨp ti
epei hɨrɨak menmen in ek, ti
hɨrɨak menmen yaaim iuwe.
16 Ti naanmɨpre menmen
mit ti hɨrekes erɨakem
metike menmen ti eteikɨn
mɨt em. Ti eises hɨm im hi
hetputem, ti ekaap hɨrekes
hetike mɨt kerek nemtau hɨm
mit. Te yi eiyises hɨm me God
werek werek, maain yi eiyu
eitikerek.

5

*Hɨm mamkaap Timoti
kinɨn naanmɨpre mɨt miyapɨr*

1 *Ti ap ene ne mɨt au emɨt!
Ti etpor main main ekepi har
ke ti hɨkaap haai kit. Ti atɨp

* **4:7** 1Ti 1:4, 6:20; 2Ti 2:16 * **4:8** 1Ti 6:6 * **4:9** 1Ti 1:15 * **4:10** 1Ti 2:3-4
* **4:12** Ta 2:15 * **4:14** 2Ti 1:6; Ap 6:6, 8:17 * **4:15** 1Ti 5:22 * **5:1** Lev 19:32

ekaap pipep yapɨrwe har ke
ti ekaap kikrek nit.
2 Ti ekaap miyapɨr enun ne
mɨt ehɨr ke ti hɨkaap miye
pit. Ti hɨkaap miyapɨr nɨhan
har ke ti ekaap yenten pit. Te
ti han yaaik prar prar ehu.
Ti ap han ekitet ari nɨhan au
emɨt!

Hɨm me miyapɨr mɨkan
nɨr epei naa

3 Mɨtɨk ke mɨte kerek
wises God, hɨrak kaa, te
hɨre wepu weiniye, ap mɨtɨk
kei naanmɨprewe au, mɨt
miyapɨr ne weiwɨk me God
nankepiye naanmamprewe
werek werek.
4 Au ek, nɨkerek o nepeny-
erer nepu, hɨr nanin ɨn
nanɨrtei hɨras naanempre
miye haai o maamrer nɨr, hɨr
naanempror emrer menmen
nɨpaa miye, haai o maamrer
nerekyorem. Hɨr enrɨakem
te God han yaaik ekriuweri.
5 *Mɨtɨk ke mɨte hɨre
wises God hɨrak epei kaa,
hɨre wepu weiniye, mɨt
ap naanmɨprewe au, hɨre
wises God hekrit hekrit, hɨre
witɨwekhi hɨrak kakɨkepiye
me menmen.
6 Te mɨte hap kerek mɨtɨk
kɨre epei kaa hɨre wepu
weiniye, hɨre waurɨak enum
wises han kɨre, te hɨre wises
menmen yapɨrwe me tɨ, hɨre
war ke mɨte epei waa wen-
tar hɨre weweikɨn sip wewet
God.
7 Ti etɨp miyapɨr etpor hɨm
manp hɨr enises hɨm im hi
epei hetputem, te mɨt han ap
nanɨtpor me menmen enum
me wɨ hɨr naanmɨpror me
menmen.
8 Neimɨn hɨr ap naan-
mamre mɨt nɨr ne weiwɨk
miutɨp, o neimɨn hɨr ap
naanempre miye haai nɨr,
hɨr enun. Menmen enum im
hɨr nɨrɨakem hɨram enum
minɨn menmen mɨt enun
ap ne weiwɨk me God hɨr
nɨrɨakem.
9 Mɨt miyapɨr ne weiwɨk
me God, hɨr enwis niuk
mɨr emu tɨwei me miyapɨr
nar ik hɨr naanempror.
Neimɨn nepu weinɨm, hɨr
ne miyapɨr, hɨr nanin ɨn 60
tito, nɨpaa hɨr neit mɨt niutɨp
niutɨp keriyen.
10 *Mɨt miyapɨr hɨr entɨp
hɨr epei nɨrɨak menmen
yaaim mar im: Hɨr nine
nɨkerek naanmɨpror werek
werek, hɨr newet mɨt
miyapɨr ne wit hak menmen,
hɨr nekemyet hɨt me mɨt
miyapɨr nises hɨm me God
neteiknor hɨr han yaaik
nankepi. Mɨt miyapɨr nɨpaa
menmen mewaanki, hɨr
nɨpaa nɨrɨak menmen yaaim
yapɨrwe nekepi. Neimɨn
nɨrɨak menmen mar im, te
hɨr mɨt miyapɨr naanmam-
ror.
11 Hɨr ap enwis niuk mau
tɨwei hekrit hekrit naanem-
pre miyapɨr nɨhan netike
miyapɨr tokek kerek mɨt nɨr
epei naa au, hɨr nepu weinɨn
au emɨt! Maain hɨr han
kɨr kakɨkrit, hɨr han yaaik
nɨrɨak menmen me Krais au.
Hɨr hanhan nanɨno nanɨt
mɨt han.
12 Te hɨr nanwen hɨm
nɨpaa hɨr netpim me hɨr

* **5:5** Lu 2:37, 18:7 * **5:10** Hi 13:2

nanu weinɨm nanrɨak menmen me mɨt miyapɨr ne weiwɨk me God keriyen. Hɨr nɨrɨak menmen im, te mɨt nantɨp hɨr nɨrɨak enum.

13 *Miyapɨr nɨhan netike miyapɨr tokek mɨt nɨr epei naa, hɨr nɨrɨak menmen mar eim metike menmen im. Hɨr nanu yain yain nanrer wɨnak me miyapɨr han, hɨr nanɨmtau hɨm natɨpan nisesan me mɨt miyapɨr han, hɨr nanɨno nantɨp menmen ap yaaim, te hɨr nantɨp menmen haiu mɨnaain hɨr netpim.

14 *Te hi hanhan heriuwe miyapɨr nɨhan netike miyapɨr tokek kerek mɨt nɨr epei naa, hɨr enɨt mɨt han, nanine nɨkerek, naanempre menmen mɨr me wit, te hɨr ap enwis mɨt miyapɨr enun nanipei enum au, haiu emu werek werek, te haiu ap yɨnk enuk au.

15 Miyapɨr han epei neweikɨn sip newet menmen yaaim, hɨr nises menmen enum me Seten.

16 Mɨt miyapɨr nises hɨm me God, mɨtɨk kei kɨr kaa, mɨte pɨrak wepu weiniye, hɨr hɨras naanemprewe, te mɨt ne weiwɨk me God au. Hɨr nankaap miyapɨr enun ne mɨt weinɨn keriyen, nanwetɨr menmen naanmamror.

Hɨm me mɨt iuwe ninɨn naanmɨpre mɨt miyapɨr han

17 *Hɨram yaaim te hɨr mɨt kerek naanmɨpre mɨt miyapɨr ne weiwɨk me God ein, hɨr mɨt miyapɨr mɨt ein nanrekyor yaaim. Hɨram yaaim te hɨr enwet mɨt iuwe in pewek me wɨ wik me menmen hɨr nɨrɨakem mamre wɨ miutɨpen. Hɨram yaaim iuwe te mɨt ninɨn naanmɨpre mɨt ne weiwɨk me God netike mɨt kerek natɨp mɨt miyapɨr hɨm me God, hɨr enwetɨr pewek me wɨ wik me menmen hɨr nɨrɨakem mamrer wɨ miutɨpen mar ke mɨt han ein.

18 *Menmen im hɨram yaaim mentar tɨwei me God matɨp mar im: “Bulmakau kentɨrer rais haas keremsuwo, ti ap ehɨt waai eiyepet hɨm mɨram au.” Hɨram wen matɨp, “Keimɨn kɨrɨak menmen, hɨrak kakɨt pewek mamrerim.” Mɨt kerek natɨp mɨt miyapɨr hɨm me God, hɨr mɨt ne weiwɨk me God naanmamror nanwetɨr pewek me menmen.

19 *Ti ap emtau hɨm me mɨtɨk kiutɨp hɨrak katɨp kesiuwe hɨm me mɨtɨk iuwe naanmɨpre mɨt miyapɨr ne weiwɨk miutɨp me God ein au emɨt! Mɨtɨkɨt wik o wikak tatnen tatsiuwe hɨm mɨtɨk, te ti emtau menmen hɨrakɨt tatputem.

20 *Hɨrak kɨrɨak menmen enum, ti enerek etpɨwek me ninaan me mɨt miyapɨr ne weiwɨk miutɨp me God ein, te hɨr enɨnaain hɨr ap enises menmen hɨrak kɨrɨakem au emɨt!

21 Me ninaan me God, Jisas Krais ketike mɨt nɨrak en-

* **5:13** 2Te 3:11 * **5:14** 1Ko 7:9 * **5:17** 1Ko 16:18 * **5:18** Diu 25:4; 1Ko 9:9; Mt 10:10 * **5:19** 2Ko 13:1 * **5:20** Ga 2:14; Ef 5:11

sel, hi hetput hɨm manp. Ti
ehises hɨm im hi nepei het-
putem. Ti erɨak menmen me
mɨt miyapɨr ne weiwɨk me
God, te ti erɨakem empɨram
empɨram.
22 Ti ap ewis his
mentar mɨtɨk waswas
te ti ehimɨtanek hɨrak
naanmɨpre mɨt miyapɨr
ne weiwɨk me God neit
wit hak au emɨt! Maain
hɨrak kakrɨak menmen
enum, menmen enum mɨrak
mamwit, te ti naanmamre
hɨrekes keimɨn ti ewis his
menterik ehimɨtanek hɨrak
kinɨn naanmamre ɨt ne
weiwɨk me God.
23 Ti ap ehɨm tɨpar weinɨm
au emɨt! Ti hɨnap yapɨrwe,
te ti ehɨm tɨpar wain meiyam
emnep menmen mekre tu
kit.
24 Menmen enum mɨt
han nɨrɨakem, mɨt yapɨrwe
hɨr nerteiyem, te haiu han
kitetim haiu mertei hɨr mɨt
enun. Mɨt han nɨrɨak men-
men enum nɨsawɨnem au
meit, haiu mepɨtariyem. Te
God han kitetim maain hɨrak
kakwepyapɨrem kakteikɨn
mɨt em.
25 Mar im, menmen yaaim
mɨt han nɨrɨakem, mɨt
yapɨrwe nerteiyem hɨr
han kitetim. Te menmen
yaaim mɨt nɨrɨakem te mɨt
nerteiyem au, God han
kitetim te maain hɨrak
kakwepyapɨrem kakteikɨn
mɨt em.

6

Hɨm me mɨt hɨr nɨrɨak menmen me mɨt nɨr iuwe

1 *Mɨt kerek nɨrɨak men-
men me mɨt nɨr iuwe hɨr han
ekitet mɨt iuwe nɨr hɨr yaain,
te hɨr mɨt iuwe ap nantɨp
enum me niuk me God kak-
tike menmen mɨt ne weiwɨk
me God hɨr nɨrɨakem.
2 *Mɨt kerek nɨrɨak men-
men me mɨt nɨr iuwe hɨr
nises hɨm me Krais, hɨr ap
nanɨnan yipɨr nanwɨrek han
kakitet nanɨr ik: “Hɨrak kai
yinak kerekek, te hi eweikɨn
sip ewet hɨm mɨrak ehises
han kai kerekek.” Menmen
im au emɨt! Hɨr han ekitet
menmen yaaim enrɨak men-
men yaaim iuwe nankaap
mɨt iuwe nɨr nentar mɨt iuwe
nɨr nises hɨm me Krais, hɨr
hanhani nanrekyor yaaim.

*Menmen yaaim yi eiyis-
esim te yi eiyu werek werek*

Hekrit hekrit ti eteikɨn mɨt
menmen im ti etporem te hɨr
enisesim.
3 *Jisas Krais ketpai hɨm
yaaim hɨrak kekepai haiu
mises God. Mɨtɨk hak hɨrak
ap kises hɨm yaaim me Mɨtɨk
Iuwe kaiu Jisas Krais, hɨrak
katɨp mɨt hɨm ham,
4 hɨrak mɨtɨk enuk paan
tokim kertei menmen me
God werek werek au. Hɨrak
hanhan ketike mɨt han hɨr
natɨpan nanɨnehan nanɨntar
hɨm weinɨm. Hɨm im
mamrɨak mɨt hɨr han kekrit
han enuk neriuwehan, hɨr
nenehan me menmen, hɨr
natɨpan enum nesiuwehan
hɨm enum, hɨr han kitet
enum me nɨr yinan.
5 *Mɨt nar ik nɨpaa nises
God, te in ek hɨr neweikɨn
sip newet God, te hɨm mɨrak

* **6:1** Ef 6:5; Ta 2:9-10 * **6:2** Fm 16 * **6:3** 2Ti 1:13; Ga 1:6-9 * **6:5** 2Ti 3:8, 4:4; Ta 1:14

mau mekre han kɨr au. Hɨr
newaank hɨras han kɨr enuk
netari hɨm mɨrak. Hɨr han
kitet hɨr natɨp mɨt hɨm me
God hɨram mamkepi, hɨr
nanɨt pewek yapɨrwe, te hɨr
nanu werek werek. Te hɨr
au.

6 *Mɨt han yaaik nanu nan-
riuwe menmen hɨr nɨpaa ere
in netenenim, hɨr nanises
hɨm me God, te menmen
im mamkepi hɨr nanu werek
werek.

7 *Nɨpaa miyerer naiu
ninai, haiu me his mepnen.
Maain haiu mami, haiu
mamɨhis mamno. Pewek
hɨram ap te mamɨrkeik
mamkepai te God kaktɨp
haiu yaain te haiu mamu
werek werek a? Taauye!

8 *Haiu metenen menmen
mamɨm mamtike menmen
haiu mamriuwetem naan-
mamre yɨnk kaiu, hɨram
werek.

9 *Te mɨt kerek hanhan
nanɨt pewek yapɨrwe, hɨr
nɨre sak ketut hapɨk me
menmen mɨnɨn hɨrak kakno
kakɨm au. Hɨrak ketari
hɨrak kenke kaa kekre
hei. Mɨt kerek hanhan
pewek yapɨrwe, hɨr nɨre sak.
Han kɨr kakɨnke kakɨntar
menmen yapɨrwe te hɨr
nanises menmen enum, hɨr
nanɨwaank hɨras.

10 Mɨt han kɨr kenke kentar
pewek, hɨram hɨr o as me
menmen enum yapɨrwe. Mɨt
han hɨr han kɨr kenke kentar
pewek, te hɨram menipi hɨr
neweikɨn sip newet God.
Maain hɨr han tewenɨn
hɨras me menmen enum hɨr
nɨrɨakem.

*Ti naanempre menmen
God kewisim mekre han kit*

11 Te ti mɨtɨk ke God, ti
enepɨn menmen im enum.
Ti eweikɨn sip ewetɨwem.
Ti erɨak menmen yaaim
ehises menmen God hanhan
haiu mamisesim, ehises hɨm
mɨrak, ti hanhan mɨt, ti
han tokik ehu me mɨt hɨr
nerekyut menmen enum, ti
ap han enuk heriuwe mɨt
erekyor enum au emɨt!

12 Ti ehises menmen God
emɨkre han kit iuwe enum
emɨr ke mɨt hɨr hanhan ne-
siuknen waswas nanɨt men-
men. Ti hɨrɨak menmen mar
im, hɨram mamkepit te ti
ehises menmen mɨrak werek
werek ere maain ti etike God
yi eiyu werek werek. Nɨpaa
God kehimɨtenut me men-
men im, ti nepei atɨp mɨt
yapɨrwe etpor har ik: "Hi
amɨ ehises hɨm yaaim me
God."

13 Hi hetput me ninaan
me God kerek kɨrɨak men-
men yapɨrwe mamu mamɨt,
hɨrak ketike Jisas Krais kerek
nɨpaa katɨp hɨm yaaim me
God kerp ninaan me mɨtɨk
iuwe gavman Pontias Pailat,

14 me ninaan me God
ketike Krais Jisas hi hetput,
ti naanempre hɨrekes ehises
hɨm nɨpaa hi hetputem, te
mɨt han ap nantɨp enum me
menmen im au. Ti naanem-
pre menmen im ere Mɨtɨk
luwe kaiu Jisas Krais kaknen
kakwepyapɨr hɨrekes me wɨ
God kaktɨp hɨrak werek te

* **6:6** 1Ti 4:8; Fl 4:11-12; Hi 13:5 * **6:7** Jop 1:21; Ekl 5:15 * **6:8** Pro 30:8 * **6:9** Pro 23:4, 28:22

hɨrak kakriuwet Krais pɨke kaknen.
15 Krais pɨke kaknen me wɨ kerek God kɨmat hɨrak kaknen, God ik hɨrak yaaik kerekek hɨrak Mɨtɨk luwe kinɨn mɨt iuwe yapɨrwe, hɨrak hɨrekes kerekek hɨrak iuwe.
16 Hɨrak kerekek kaki au hɨrak kaku tipmain tipmain enum eik. Hɨrak kau kekre si iuwe merhɨhe wɨsenum minɨn wepni ap te mɨt nanɨno menep nanɨrek taau! Nɨpaa ere in mɨtɨk kiutɨp ap kɨrek, ap te haiu mɨt ne tɨ nanɨrek taau. Haiu mɨt emwenɨpi niuk mɨrak hɨrak iuwe, hɨrak kakinɨn naanmamre menmen yapɨrwe tipmain tipmain enum eik. Keremem.

Hɨm me mɨt hɨr netenen menmen yapɨrwe

17 Ti atɨp mɨt kerek netenen pewek yapɨrwe, hɨr ap han kitet hɨras hɨr yaain ninɨn mɨt han ein, au emɨt! Hɨr ap han ektɨp menmen mɨr yapɨrwe mamkepi taau. Hɨram mamɨwaank waswas. God kerek kewetai menmen yapɨrwe mamrekyei han yaaik, hɨrak kerekek kakɨkepi. Pewek taau!
18 Ti etpor pewek mamkepi te hɨr nanu werek au. Menmen yaaim hɨr nɨrɨak mɨt em hɨram mamkaap hɨras hɨr nanu werek werek. Te hɨr enrɨak yaaim enkaap mɨt enwetɨr menmen mɨr yapɨrwe.
19 Hɨr nanrɨak menmen im nanɨr ke hɨr nemi menmen me maain mamkepi. Hɨram yaaim mar ke teinɨk kɨkaap wɨnak keperp, hɨram mamkepi nanu werek werek nantike God tipmain tipmain enum eik. Hɨr nanrɨak menmen mar im in ek, hɨr enu werek werek nanɨr maain hɨr nantike God nanu. Menmen im keremem mamkepi hɨr nanu werek werek. Pewek taauye!

Ti naanempre menmen mit werek werek

20 *Timoti, ti naanempre hɨm yaaim me God werek werek nɨpaa mɨt han netputem, te ti atɨp mɨt han em. Ti eweikɨn sip ewet hɨm enum weinɨm ap mises hɨm me Krais. Ti eweikɨn sip ewet hɨm enum me meremir hɨm yaaim haiu misesim. Mɨt nemipɨn natɨp nar ik: “Yi eiyises hɨm maiu yaaim, te yi eiyɨrtei wɨsenum.” Menmen im au emɨt!
21 *Mɨt han hɨr nises hɨm mar im, te hɨr nɨnaaiwɨr hɨm yaaim me Krais newaank hɨras.
Hi hanhan God kakrekyi menmen yaaim.

Mepɨr keremem

---

* **6:20** 2Ti 1:14; 1Ti 4:7 * **6:21** 2Ti 2:18

Tɨwei Pol Kewisɨk Ken Timoti - 2 Menmen me tɨwei ik

Pol katɨp Timoti gude *1:1-2*
Pol kewepyapɨr menmen mau mekre ehan kɨrak katɨp Timoti em *1:3–2:13*
Pol katɨp Timoti menmen me ewok hɨrak kakisesim *2:14–4:5*
Pol katɨp Timoti menmen mau emarkeik me hɨrkes *4:6-18*
Pol katɨp Timoti hɨm mɨkaru *4:19-22*

1 *Hi Pol hi aposel ke Krais Jisas. God kehimɨtena hi hatɨp mɨt miyapɨr hɨm mɨrak hentar nɨpaa hɨrak katɨp mɨt kerek nises hɨm me Krais Jisas, hɨr nanɨt hɨmɨn yaaik nanu werek werek.

2 *Timoti, ti nɨkan kai yaaik ke menmen me God, hi heswut tɨwei ik e. Hi hanhan God Haai ketike Krais Jisas Mɨtɨk Iuwe kaiu hɨrakɨt han tewenɨnit tatrekyut yaaim, te ti ehu werek werek.

Haiu ap yink enuk mentar hɨm yaaim me God au emɨt

3 *Maamrer nai hɨr epei nises hɨm me God, hɨr nekepa te hi hises hɨm mɨrak har ke hɨr nisesim. Hi hertei hekre han kai hi hisesim werek werek. Wɨtaan wanewik hi hitehi God menmen, hi han kitetit te hi hatɨp God hɨrak yaaik kenterit.

4 Hi han kitet nɨpaa hawɨr wɨnaipɨsakɨt, ti hɨkɨta. Hekrit hekrit hi hanhan arit te hi han yaaik ehu.

5 *Hi han kitet menmen me God ti hisesim, ti ap hemipɨn au. Ti hisesim werek werek. Nɨpaa maam pit niuk mɨre Lois wetike miye pit Yunis hɨr ninɨn nises God werek werek, te in ek hi hertei werek ti hisesik har ke nɨpaa hɨr nisesik.

6 *Te in ek hi eketut han em te ti naanmɨpre menmen yaaim nɨpaa God kewetutem wɨ kerek hi hewis his mentar paan kit hitehi God me ti. Ti erɨakem iuwe ehɨr ke mɨtɨk ketenwo si yeunek merhɨhe, ti ekaap mɨt eriuwerem

7 *hentar ti hertei God ap kewetai Hɨmɨn kɨrak Yaaik hɨrak kenipai haiu mɨnaain au. God Hɨmɨn Yaaik kenipai haiu mamu han tokik, haiu hanhan mɨt, hɨrak kekepai haiu mamwen han kai me menmen haiu mamisesim.

8 *Te ti ap yɨnk enuk hatɨp mɨt miyapɨr hɨm me Mɨtɨk kaiu Iuwe au emɨt! Ti yɨnk enuk heriuwa hi hekre wɨnak enuk ke gavman hentar hi hatɨp mɨt miyapɨr hɨm mɨrak au emɨt! Mɨt nanrekyut enum hentar ti hatɨp mɨt miyapɨr hɨm me God, hɨrak kakɨkepit te ti han tokik ehu etikewa me menmen im.

9 *God kekepai ketaihis kenɨnai haiu mamre nɨkerek nɨrak. Hɨrak kehimɨtenai

* **1:1** Ef 1:1 * **1:2** 1Ti 1:2 * **1:3** Fl 3:5; Ap 23:1, 24:16 * **1:5** Ap 16:1 * **1:6** 1Ti 4:14 * **1:7** Ro 8:15 * **1:8** Ro 1:16 * **1:9** Ef 1:8-9; Ta 3:5

kentar haiu yaain au. Haiu enun. Hɨrak kehimɨtenai kentar han kɨrak kerekek hɨrak han tewenɨnai. Nɨpaa God kewis tɨ wen au, hɨrak han tewenɨnai katɨp maain hɨrak kaksiuwe Krais Jisas kaknen kakɨkepai.

10 *Te in ek, hɨrak epei keteiknai hɨrak han tewenɨnai. Hɨrak keriuwet Jisas Krais hɨrak epei kan kaktaihis naanmamrai. Hɨrak keremir menmen menip haiu mɨt haiu mami, hɨrak keteiknai keriuwe hɨm mɨrak yaaim mar kerekek haiu mamɨt hɨmɨn yaaik haiu mamu werek werek tipmain tipmain enum eik.

11 *Me hɨm mɨrak yaaim keremem, hɨrak kehimɨtena hi aposel kɨrak, hi hewep hɨm mɨt miyapɨr hetpor hɨm mɨrak.

12 Mɨt nerewaank nenterim, te hi yɨnk enuk au. Hi hertei keimɨn hi eisesik, hi hertei hɨrak naanmɨpre menmen hɨrak kehimɨtenewem hi hɨrɨakem ere wɨ maain hɨrak kaknen skelim mɨt han kitet menmen hɨr nɨrɨakem.

13 *Te ti ehises hɨm yaaim ti hemtewem hi nɨpaa hetputem. Hɨm im hɨram mɨre piksa meteiknut menmen yaaim. Ti wen eises Krais Jisas ti hanhanek ketike mɨt har ke haiu mɨt yapɨrwe ne Krais Jisas mɨrɨakem.

14 *Ti naanempre werek werek hɨm yaaim me Krais God Hɨmɨn Yaaik kerek kau kekre han kaiu hɨrak epei kewetutem.

15 *Ti hertei werek werek hɨrak Fiselas, Hemosenis tetike mɨt han yapɨrwe ne provins Esia hɨr yɨnk enuk neriuwa nɨneina nɨnaipɨsa me wɨ mɨt newisa hi hen hekre wɨnak enuk ke gavman.

16 Hi hanhan God kakrɨak mɨtɨk Onesiforas ketike mɨt nɨrak menmen yaaim. Me wɨ yapɨrwe hɨrak kekepa kenipa han yaaik. Hɨrak yɨnk enuk kentar hi ekre wɨnak enuk au.

17 Hɨrak kɨpiun wit iuwe Rom, hɨrak kɨnketnau kɨnketnau ere hɨrak kenepya.

18 *Ti hertei werek menmen yapɨrwe Onesiforas kerekyewem kekepa keriuwerem keit wit Efesas. Hi hanhan Mɨtɨk Iuwe hanhanek kakrekyɨwek yaaim me wɨ maain hɨrak skelim haiu mɨt han kakitet menmen haiu mɨrɨakem.

2

Ti hɨrɨak menmen me Krais har ke mɨtɨk ke ami yaaik

1 Te ti nɨkan kai ke menmen me God, ti hepu han tokik heriuwe menmen mamkepai kerek God keweteiyem kentar haiu ne Krais Jisas.

2 Hɨm mei yapɨrwe ti epei hemtau hi hetpim mɨt yapɨrwe nemtewem, ti atɨp mɨt han yaain em, te maain

* **1:10** 1Ko 15:55-57; Hi 2:14 * **1:11** 1Ti 2:7 * **1:13** 1Ti 4:6, 6:3; Ta 1:9, 2:1 * **1:14** 1Ti 6:20 * **1:15** 2Ti 4:16 * **1:18** Ju 21 * **2:3** 2Ti 1:8; 4:5

hɨr nantɨp mɨt miyapɨr han em.

3 *Mɨt hɨr neriwaank me menmen, ti wen han yaaik ehu ehises hɨm me Jisas Krais werek werek ehɨr ke mɨtɨk ke ami kises hɨm me mɨtɨk iuwe kɨrak.

4 Mɨtɨk ke ami ap kɨrɨak menmen me mɨt han au. Mɨtɨk kɨrak iuwe kerekek. Hɨrak hanhan kaknip mɨtɨk iuwe kɨrak han yaaik kakriuwerek kerekek.

5 *Mɨtɨk kesiuknen ketike mɨt han, te hɨrak ekises hɨm werek werek au, hɨrak kakinɨn mɨt, hɨrak ap kakɨt menmen au. Hɨrak kakɨmtau hɨm kakisesim, te hɨrak kakɨt menmen.

6 *Mɨtɨk kaan ni mɨrak kamɨr menmen iuwe, maain hɨrak kakinɨn kakɨt menmen epei me yaaim, mɨt han nanisesik.

7 Ti han kitet menmen wikak im hi hetputem. Hɨram mɨre piksa meteiknut menmen. Mɨtɨk Iuwe kakɨkepit te ti hertei menmen im werek werek.

8 *Hekrit hekrit ti han ekitet Jisas Krais. Hɨrak kɨre mɨtɨk, hɨrak nepenyek ke mɨtɨk iuwe Devit ke Juda. Hɨrak Jisas hɨrak kɨre God, hɨrak kaa pɨke kekrit kepu kepeit kar ke hi hatɨp mɨt em meriuwe hɨm mai yaaim.

9 *Mɨt nerewaank hi hepu hekre wɨnak enuk har ke mɨtɨk kɨrɨak enum hentar hi hewepyapɨr hɨm yaaim me Krais. Te mɨt ap newenɨn hɨm me God au. Hɨram mepno ein ein.

10 *Hɨram mepno ein ein te hi han yaaik hepu hetike menmen im enum hentar hi hertei menmen hi hɨrɨakem hɨram mamkaap mɨt kerek God kehimɨtenor hɨr mɨt ne Krais Jisas, hɨrak kakɨkepi kaktorhis hɨr nantikerek nanu werek werek tipmain tipmain enum eik.

11 *Haiu mertei hɨm im hɨram matɨp werek. Hɨram matɨp mar im:

"Haiu mami mamtike Krais Jisas, te haiu mamtikerek mamu.

12 *Haiu mamu han tokik me menmen enum mɨt nerekyeiyem, te maain haiu mamu mamtikerek naanmamre mit.

Haiu mepakɨnek te hɨrak kakraipakɨn.

13 *Haiu mare mamisesik, te maain au haiu mɨnapen, hɨrak wen kakises hɨm mɨrak. Hɨrak kakweikɨn his taau."

Mɨtɨk kime menmen werek werek kar ik, God kaktɨp hɨrak yaaik

14 *Hekrit hekrit ti ekɨak han ke mɨt miyapɨr nit en me hɨm hi hetputem. Ti etporem hɨm manp God kakɨrem, ti etpor hɨr ap enɨnehan me hɨm ham hɨm ham au emɨt! Menmen im mamkaap mɨt kerek nemtewem au. Hɨram mamriwaank.

* **2:5** 2Ti 4:8 * **2:6** 1Ko 9:7, 10 * **2:8** 1Ko 15:4, 20; Ro 1:3 * **2:9** Ef 3:1; Fl 1:12-14 * **2:10** Ef 3:13; Kl 1:24 * **2:11** 2Ko 4:11 * **2:12** Mt 10:33 * **2:13** Ro 3:3-4; Nam 23:19; Ta 1:2 * **2:14** 1Ti 6:4; Ta 3:9 * **2:15** 1Ti 4:6; Ta 2:7-8

15 *Ti hɨrekes erɨak menmen yaaim enip God han yaaik ehɨr ke mɨtɨk kɨrɨak menmen yaaim, hɨrak yɨnk enuk au. Ti hewepyapɨr hɨm me God eteikɨn mɨt em werek werek.
16 *Ti enapen hɨm enum weinɨm hentar hɨm mar im mamri mɨt han kɨr te hɨr nanises menmen enum yapɨrwe.
17 *Hɨm im enum mar wikes teknei mɨwapɨn yɨnk ke mɨt. Hɨm me mɨtɨkɨt wik it Haimenias ketike Failitas hɨram enum mar ke wikes teknei.
18 Hɨrakɨt tɨnaipɨs hɨm yaaim me God, hɨrakɨt tatɨp God epei keithis mɨt kɨkɨan. Te hɨrakɨt teweikɨn han ke mɨt han te hɨr ap nises hɨm yaaim au. Hɨr nises hɨm enum mar hi epei hetpim.
19 *Mɨt nises hɨm me God, hɨr nɨre teinɨk God kamɨr mau wɨnak, hɨr ap te nanises hɨm enum nanɨwaank hɨras au. Me mɨt in God katɨp hɨm im: “Mɨtɨk Iuwe kertei neimɨn hɨr nɨkerek nɨrak, neimɨn au. Neimɨn natɨp Mɨtɨk Iuwe naanmɨpror, hɨr enɨnepɨn enkeipɨn menmen enum.”
20 *Mekre wɨnak iuwe yaaik sar metike mɨn yapɨrwe mepeit. Mɨn ham mɨre gol, mɨn ham mɨre silva, mɨn ham mɨre toni weinɨm. Mɨn yaaim mɨt newis menmen mekrerem newet mɨt em hɨr nanɨm. Mɨn enum me toni weinɨm o sar, hɨr newis menmen enum me teipe wenut mekrerem.
21 *Keimɨn kenpɨn kekeipɨn hɨm enum hɨrak kakɨr ke mɨn yaaik kerp kemerɨr Mɨtɨk Iuwe kakrɨak menmen yaaim ekriuwerek.
22 *Ti erɨr enepɨn ekeipɨn menmen mɨt pipep hanhanem. Menmen im au emɨt! Ti etike mɨt yaain han kɨr yaaik prar prar, hɨr nitehi God menmen, yi eiyises menmen yaaim me God, yi eiyises hɨm mɨrak, hanhan mɨt, yi han yaaik eiriuwe mɨt yi eikiyan eiyu eiyɨt.
23 *Ti enaaiwɨr hɨm enum kerek mɨt netari menmen me God hɨr nituthiyem au emɨt! Ti hertei yi yatɨpan me hɨm mar im enum yi einehan me menmen im.
24 *Mɨtɨk kerek kime menmen me Mɨtɨk Iuwe, hɨrak ketike mɨt han nanɨnehan au emɨt! Hɨrak eku han yaaik ekriuwe mɨt yapɨrwe kakteiknor menmen me God hɨrak han ekɨwei ekwaai,
25 *kerek keteikɨn mɨt enun menmen mɨr enum hɨr nisesim. Ti arɨakem haiu mepɨtari God kakɨkepi te hɨr nanweikɨn sip me menmen enum nanɨrtei hɨm yaaim nanisesim o au.
26 Nɨpaa Seten keweikɨn han ke mɨt kar ke hɨrak ketorhis nekre hepin mɨrak, hɨrak kenipi nises han kɨrak. Te hɨr nanɨrtei hɨm yaaim hɨr nanrɨr nanɨnepɨn nankeipɨn hepin

* **2:16** 1Ti 4:7 * **2:17** 1Ti 1:20 * **2:19** Nam 16:5, 26; Jo 10:14; 1Ko 8:3; Ais 52:11 * **2:20** 1Ko 3:12 * **2:21** 2Ti 3:17 * **2:22** 1Ti 6:11 * **2:23** 1Ti 4:7 * **2:24** 1Ti 3:3; Ta 1:7 * **2:25** 1Ti 2:4

me Seten nanɨr ke saauk mɨrɨr mekeipɨn hepin me mɨt.

3

Wɨ menep Krais Jisas pɨke kaknen, mɨt nanrɨak menmen enum yapɨrwe

1 *Ti han ekitet menmen im. Maain wɨ menep Krais Jisas pɨke kaknen, menmen enum iuwe mamɨkrit mamnen.

2 *Mɨt hanhan hɨras keriyen, hɨr paan tokik, hɨr han kitet hɨr hɨras iuwe, hɨr nantɨp mɨt enum, hɨr nanises hɨm me miye haai au, hɨr han yaaik neriuwe menmen mɨt nanrekyorem nankepi neriuwerem au, hɨr nantɨp hɨram menmen weinɨm. Hɨr nanɨnapen menmen yaaim.

3 Hɨr hanhan mɨt au, hɨr nanɨnapen te nanu nanɨt, hɨr nansiuwe hɨm enum, hɨr nanwenɨn han kɨr me menmen enum au, hɨr mɨt enun nepan nanɨnaain menmen yaaim.

4 Hɨr nanises hɨm mɨr hɨras au, hɨr han kakitet enum enum, hɨr han kitet hɨr nertei menmen yapɨrwe, hɨr hanhan menmen me Seten mamrekyor han kɨr yaaik. God au.

5 *Hɨr nemipɨn nanises menmen me God, te mɨt nanɨrem, te menmen iuwe me God mau mekre han kɨr au. Ti eweikɨn sip ewet mɨt nar ik.

6 *Mɨt han nar ik hɨr nen natɨp hɨm yaaim meit wɨnak me mɨt hɨr nemipɨn miyapɨr enun netari hɨr yɨnk enuk neriuwe menmen nɨpaa hɨr nɨrɨakem, hɨr han kɨr kakrit hɨr nanises hɨm heriyai heriyai.

7 *Hɨr nanɨmtau hɨm me mɨt yapɨrwe, te hɨr nertei hɨm me God werek werek au.

8 *Nɨpaa Janis ketike Jambris hɨrakɨt teit hɨm me maam nɨpu kaiu Moses hɨm tewɨrem. Mar im mɨt in hɨr nemɨnpep hɨm yaaim me God weinɨm. Te hɨr mɨt han kɨr enuk, hɨr netari hɨm yaaim me God au.

9 Hɨr hɨm mɨr mamɨkrit iuwe au. Mɨt yapɨrwe nanɨrtei menmen mɨr enum memipɨn mar ke nɨpaa mɨt nertei me menmen enum Janis ketike Jambris hɨrakɨt tɨrɨakem.

Ti ewis hɨm me God mekre han kit ti ehisesim

10 Au, ti etikewa hawɨr wariyakɨt, te ti hertei hɨm mai, ti hertei menmen hekrit hekrit hi hɨrɨakem. Ti hertei han kai hi hises God werek werek, hi han kekrit han enuk heriuwe mɨt waswas au, hi hanhani. Hi hepu han tokik me menmen enum mɨt nerekyewem.

11 *Ti hertei mɨt nesiuwe hɨm neiyep te hɨr nerewaank iuwe. Ti hertei menmen mɨt nerekyewem meit wit Antiok, Aikoniam, Listra, mɨt en neiyep nerewaank enum. Hi

* **3:1** 1Ti 4:1 * **3:2** Ro 1:29-31 * **3:5** Mt 7:15, 21; Ro 2:19-20; Ta 1:16 * **3:6** Ta 1:11 * **3:7** 2Ti 2:25 * **3:8** Eks 7:11, 22; 1Ti 6:5 * **3:11** Ap 13:50, 14:5, 19; Sam 34:19 * **3:12** Mt 16:24; Jo 15:20; Ap 14:22

haa au, God kekepa hi wen
hepu.
12 *Mɨt yapɨrwe kerek han-
han nises Krais Jisas werek
werek, mɨt nanɨnɨp nansi-
uwe hɨm nanriwaank.
13 Te mɨt enun netike mɨt
han enun newisesik, maain
hɨr nanrɨak enum iuwe,
Seten hɨrekes kamitorpɨn,
hɨr nanmitetpɨn mɨt miyapɨr
yapɨrwe.
14 *Te ti wen ehises hɨm
yaaim nɨpaa mɨt netputem
ti hisesim hentar ti hertei
werek mɨt kerek hɨr net-
putem hɨr yaain.
15 *Nɨpaa ti kike miye pit
wetike maam pit hɨr netput
hɨm yaaim me God. In ek
haiu mɨt metputem ti his-
esim. Hɨm im hɨram yaaim
mamteiknut menmen yaaim
ti ehisesim me Krais Jisas
te maain God kakɨkepit kak-
tuthis ti nɨkan kɨrak.
16 *Nɨpaa God Hɨmɨn
Yaaik kewep han ke mɨt,
hɨr newis hɨm mɨrak mau
tɨwei. Hɨm im yaaim
mamteikɨn haiu mɨt men-
men, mamwepyapɨr men-
men enum haiu mɨrɨakem,
mamkepai haiu mamweikɨn
han kaiu, mamteiknai men-
men yaaim haiu emisesim te
han kaiu yaaik prar prar.
17 *Hɨram mamkepai haiu
mɨt ne God haiu yaain te
haiu mamrɨak menmen
yaaim yapɨrwe mɨrak.

4

Ti atɨp mɨt miyapɨr hɨm yaaim me God

1-2 **Hi hetput hɨm manp,
God Haai ketike Jisas Krais,
hɨrakɨt tɨrawɨr teit ninaan
mɨrakɨt. Hi hetput hen-
tar Jisas Krais pɨke kaknen
te maain hɨrak skelim mɨt
nepu nantike mɨt kerek epei
naa. Hi hetput te ti atɨp
mɨt miyapɨr hɨm me God, ti
eteikɨn mɨt hɨr nises men-
men enum, ti eneri, ekekyor
han kɨr te hɨr enises men-
men yaaim. Ti eteiknorem
werek werek han enuk eri-
uweri au emɨt!
3 *Ti erɨak menmen im
hentar maain mɨt miyapɨr
hɨr nanɨnapen nanɨmtau
hɨm yaaim me God au.
Hɨr hanhan nanɨmtau hɨm
enum me memipɨn mamnip
han kɨr yaaik. Te hɨr nanri
mɨt yapɨrwe nanitorhi te hɨr
nanɨtpor hɨm, hɨr hanhan
nanɨmtewem.
4 *Hɨr nanweikɨn sip
nanwet hɨm yaaim em, hɨr
nanises hɨm weinɨm me mɨt.
5 Hekrit hekrit te ti naan-
mamre hɨrekes, ehɨrp han
tokik me menmen enum
enum mamnen, ti atɨp mɨt
hɨm yaaim me Krais Jisas
te hɨr nanɨmtewem. Ti
erɨakem iuwe, te ti ere mɨtɨk
ke God yaaik.

Wok me Pol hɨram menep epei au

6 *Ti ehises menmen hi het-
putem, te hi au. Wɨ epei
mamnen te mɨt naniyep te hi
hahi.

* **3:14** 2Ti 2:2 * **3:15** Jo 5:39 * **3:16** Ro 15:4; 2Pi 1:21 * **3:17** 2Ti 2:21
* **4:1-2** Ap 10:42; Ro 14:9-10 * **4:1-2** Ap 20:20, 31 * **4:3** 1Ti 4:1; 2Ti 1:13
* **4:4** 1Ti 4:7 * **4:6** Fl 2:17 * **4:7** 1Ti 6:12

7 *Hi epei hɨrɨak menmen God nɨpaa kehimɨtena hi hɨrɨakem. Hi hɨre mɨtɨk kesiuknen resis ken kɨpiun mak. Menmen hi hɨrɨakem hɨram epei au.

8 *Te menmen yaaim me hɨmɨn kai memeriyo mɨwaai meit wit ke God. Maain God hɨrak Mɨtɨk Iuwe Yaaik skelim mɨt, hɨrak kakwetewem. Te hi kiutɨpen au. Hɨrak kakwet mɨt han kerek nanmeriyɨwek hɨr hanhan hɨrak kakwepyapɨr hɨrekes kakɨt tɨ ik, hɨr nantikewa haiu mamɨt menmen yaaim hɨrak kakwetaiyem.

Hɨm meiyam kike

9 *Ti ap era era ehɨt yayiwe au emɨt! Ti enen waswas hentar

10 *Dimas epei kɨnaipɨsa ken wit Tesalonaika, hɨrak hanhan keriuwe menmen enum mɨt hanhan em. Kresens epei ken wit Galesia, Taitas ken wit Dalmesia.

11 *Luk kiutɨpen kerekek kau ketikewa. Ti ehɨthis Jon Mak hɨrak kaktikewit yi einen in kakɨntar hɨrak yaaik kakɨkepa.

12 *Hi heriuwet Tikikas hɨrak epei ken wit Efesas.

13 *Wɨ kerek ti enen, ti ehɨt saket kai nokik kerek nɨpaa hi enemtɨn ewisɨm mɨwaai meit wɨnak ke Kapas keit wit Troas. Te ti etɨwem mamtike tɨwei mei. Tɨwei mit nɨpaa mɨt nɨrɨakem me miyak patɨn, ti etɨwem eiyɨm enen hi hanhanem iuwe.

14 *Aleksanda, mɨtɨk kime bras ain, hɨrak kerekyo menmen enum enum. Mɨtɨk Iuwe kakrekyɨwek enum mamrer menmen me hɨrak epei kerekyewem.

15 Ti naanempre hɨrekes me hɨrak hentar hɨrak katɨp enum enum me hɨm yaaim me Krais haiu matɨp mɨt em.

16 *Wɨ hi hinɨn hen kot ke gavman hatɨp hɨm naanempre hɨrekes, mɨt han nekepa au, hɨr nɨnaipɨsa. Hi hanhan Mɨtɨk Iuwe ap han kitet menmen im enum hɨr nɨrɨakem keremem.

17 *Te Mɨtɨk Iuwe kekepa kerekyo hi han tokik hau. Mar im hi hatɨp mɨt hɨm me God te mɨt yapɨrwe neit kot nemtewem. Te Mɨtɨk Iuwe kekepa, mɨt ap neiyep hi haa au. Hi hepu werek.

18 Maain Mɨtɨk Iuwe kakɨkepa me menmen enum enum kakɨriya kakwisa hahɨt wit kɨrak naanmamprau. Haiu emwenɨpi niuk mɨrak hɨrak iuwe tipmain tipmain enum eik. Keremem.

19 *Ti atɨp Prisila wetike Akwila hɨr netike mɨt miyapɨr nɨkerek ne mɨtɨk Onesiforas, ti etpor hɨr yaain.

20 *Irastas wen kepu wit Korin. Hi hinaipɨs Trofimas hɨrak kɨnap keit wit Mailitas.

---

* **4:8** 1Ko 9:24-25; Rev 2:10 * **4:9** 2Ti 1:4 * **4:10** Kl 4:14; Ta 1:4 * **4:11** Kl 4:14; Ap 15:37-39 * **4:12** Ef 6:21-22 * **4:13** Ap 20:6 * **4:14** 1Ti 1:20; Sam 62:12; Pro 24:12; Ro 2:6 * **4:16** 2Ti 1:15 * **4:17** Ap 23:11, 27:23; Dan 6:22 * **4:19** Ap 18:2; 2Ti 1:16-17 * **4:20** Ap 19:22, 20:4

21 Te ti enen wasenum. Maain hawɨ hɨtan nɨme yuw-
erep mamnen.

Yubyulas, Pyudens, Lainas tetike mɨte Klodia natɨp ti yaaik, hɨr netike nit yinan yapɨrwe in.

22 Hi hanhan Mɨtɨk Iuwe kaku kakɨkre han kit. Hi hanhan Mɨtɨk Iuwe han yaaik kɨrak kaku kaktikewi.

Mepɨr keremem

Tɨwei Pol Kewisɨk Ken Mɨtɨk Taitas Menmen me tɨwei ik

Pol katɨp Taitas hɨm gude *1:1-4*
Hɨm me mɨt iuwe ninɨn naanmɨpre emɨt ne sios *1:5-16*
Menmen mɨt miyapɨr ne sios nanisesim *2:1–3:11*
Pol katɨp Taitas hɨm mɨkaru *3:12-15*

1 Hi Pol hi hɨrɨak menmen me God, Jisas Krais kehimɨtena hi aposel kɨrak. Hɨrak keriuweta hi hepno ekaap mɨt God kehimɨteni hɨr mɨt nɨrak, te hɨr enises hɨm mɨrak werek. Hi etpor hɨm yaaim, te hɨr enɨrtei enises menmen me God.
2 Hi ekaap mɨt hɨr nanises hɨm me God nanmeriyɨwek hɨrak kaknen kaktorhis, te hɨr nantikerek nanu nanɨt tipmain tipmain enum eik. God hɨrak kemipɨn au. Nɨpaa enum eik hɨrak kɨrɨak tɨ wen au, hɨrak katɨp hɨrak hanhan mɨt nantikerek nanu nanɨt tipmain tipmain enum eik.
3 *Hɨrak ketpim epei au, maain wɨ ham hɨrak kehimɨtanem, hɨrak kewepyapɨrem. Hɨrak kewepyapɨrem keriuwe hɨm hɨrak kewetewem, te hi atɨp mɨt em. God katɨp hɨrak kaktaihis haiu mɨt keriyen, te hɨrak keweto hɨm im hi atɨp mɨt em.
4 *Taitas, hi Pol hewisut tɨwei ik kan. Ti nɨkan kai ke menmen me God haiu yapɨrwe misesim. Hi hanhan God Haai ketike Krais Jisas kerek kekepai kaktaihis, hɨrakɨt tatrekyut yaaim, te ti ehu werek werek.

Hɨm me mɨt iuwe naanmɨpre mɨt ne weiwɨk me God

5 Hi hɨnaiwɨrit ti hepu wit Krit, te ti erɨak menmen ere werek nɨpaa hi hɨrɨakem. Ti ehimɨtan mɨt iuwe naanempre mɨt miyapɨr ne weiwɨk me God nerer wit wit mar ke nɨpaa hi hetputem.
6 *Mɨt iuwe nɨpaa ere in hɨr nɨrɨak menmen enum au, hɨr naanmamre mɨt miyapɨr ne weiwɨk me God keriyen. Hɨr neit miyapɨr niutɨp niutɨp keriyen. Nɨkerek nɨr enises hɨm me Krais, te hɨr mɨt han ap nansiuwe hɨm nantɨp nɨkerek nɨr nɨrɨak enum nises han kɨr weinɨm ap nemtau hɨm me miye haai au emɨt!
7 *Mɨtɨk iuwe naanmɨpre menmen me God, te hɨrak nɨpaa ere in kɨrɨak menmen yaaim. Hɨrak mɨtɨk enuk paan tokik au emɨt! Hɨrak ap han enuk waswas keriuwe menmen au emɨt! Hɨrak kaam tɨpar si enum ere ketaritari au emɨt! Hɨrak ketike mɨt han nenehan nenepan me menmen au emɨt! Hɨrak

* **1:3** Ef 1:9-10; Ta 2:10, 3:4; 1Ti 1:1, 11 * **1:4** 2Ko 8:23; Ga 2:3; 2Ti 1:2; 4:10; Ro 1:7 * **1:6** 1Ti 3:2-7; 2Ti 2:24-26 * **1:7** 1Ko 4:1

hanhan kakɨt pewek te han
kenke kenterim au emɨt!
8 Au, hɨrak ekɨkaap mɨt
han nan neke wit hak, hɨrak
hanhan ekises menmen
yaaim. Hɨrak naanempre
hɨrekes ekrɨak menmen
yaaim ekises hɨm me God.
Hɨrak ekwenɨn han kɨrak te
hɨrak eku werek.
9 *Hɨrak ekises hɨm yaaim
nɨpaa haiu metporem, te
hɨrak kaktɨp mɨt kakɨkepi
kakriuwe hɨm im yaaim,
hɨrak kakri han ke mɨt ap
nises hɨm yaaim, te hɨr
nanɨrtei menmen enum hɨr
nisesim.

Mɨt enun ne wit Krit natɨp
hɨm weinɨm nemipɨn

10 *Hɨrak ekrɨak menmen
im ekɨntar mɨt yapɨrwe
ein ne weiwɨk me God hɨr
nɨnapen nemtau hɨm me
Krais. Hɨr natɨp me menmen
weinɨm nemitetpɨn mɨt
neriuwerem. Mɨt yapɨrwe
nar ik hɨr nises hɨm me
mɨt kerek natɨp nar ik: "Yi
eirekir yɨnk ki, te yi yises
hɨm me God werek werek."
11 *Hɨr mɨt nar ik ne-
mitetpɨn mɨt neriuwe hɨm
mɨr im enum. Hɨr nari
han ke mɨt miyapɨr nɨkerek
nɨr niutɨp niutɨp nerer wit
wit neriwaank. Hɨr net-
por hɨm enum hɨr enisesim
kerek haiu mɨt in haiu ap te
mamrɨakem taau. Te hɨr enɨt
pewek keremem me mɨt han.
Te ti ewenɨn menmen mɨt
nar ik hɨr nɨrɨakem natɨp
mɨt em.
12 Nɨpaa mɨtɨk kiutɨp ke
mɨt ne Krit hɨr han kitet
hɨrak profet yaaik hɨrak
katɨp kar ik: "Hekrit hekrit
haiu mɨt ne wit Krit haiu
memipɨn, han kaiu enuk
haiu mɨrɨak enum mar ke
samiyak enuk, haiu mau
yain yain maam menmen
weinɨm."
13-14 **Hɨm im hɨrak ket-
pim hɨram yaaim. Ti ene
mɨt in ne weiwɨk me God
wɨsenum, te hɨr ap enises
hɨm me weiwɨk me maam-
rer ne mɨt ne Isrel au emɨt!
Hɨr ap enises hɨm weinɨm
me mɨt nises hɨm lo me
nɨpaa te hɨr neweikɨn sip
newet hɨm yaaim me God em
au emɨt! Hɨr mɨt ne weiwɨk
me God hɨr enises hɨm mɨrak
werek werek keremem.

15 *Mɨt han, han kɨr yaaik
prar prar, hɨr han kitet
menmen yapɨrwe yaaim te
hɨr ap nɨneinɨm au. Te
mɨt han kerek han kɨr
enuk, hɨr han kitet hɨm
me Krais werek werek au,
hɨr natɨp menmen yapɨrwe
hɨram enum hɨr nɨneinɨm.
Menmen mewaank han kɨr
te hɨr netari menmen enum
hɨr nɨrɨakem nisesim.
16 *Hɨr natɨp hɨr netike
God nau han kiutɨp, te men-
men hɨr nɨrɨakem nisesim
meteiknai hɨr nemipɨn. Hɨr
netike God nau han kiutɨp
taauye! Hɨr nises hɨm me
Krais au. Hɨr mɨt enun
paan tokik, hɨr ap nanrɨak
menmen mei yaaim miutɨp
taauye!

* **1:9** 2Ti 4:3; Ta 2:1 * **1:10** 1Ti 4:7 * **1:11** Jo 10:12; 1Pi 5:2; 2Ti 3:6 * **1:13-14** 2Ti 4:2 * **1:13-14** 1Ti 4:7 * **1:15** Mt 15:11; Ro 14:20 * **1:16** 2Ti 3:5; 1Jo 1:6, 2:4

2

Hɨm ti atɨp mɨt miyapɨr iuwe em

1 *Te ti etɨp mɨt miyapɨr
hɨm yaaim hɨram mises hɨm
me God.
2 Ti atɨp mɨt enun ne mɨt te
hɨr ap naam tɨpar wain ere
hɨr netaritari au emɨt! Hɨr
naanmampre hɨras enrɨak
menmen yaaim, te mɨt han
natɨp hɨr yaain. Hɨr en-
wenɨn han kɨr me menmen
hɨr nisesim. Hɨr enises
hɨm me Krais werek werek.
Hɨr han tewenɨn mɨt. Mɨt
nerekyor enum te hɨr han
tokik enu.
3 *Ti atɨp miyapɨr epei
enun ne mɨt te hɨr naanem-
pre hɨras me menmen
yapɨrwe hɨr nɨrɨakem, enɨr
ke miyapɨr nises hɨm me
God hɨr enrɨakem. Hɨr
ap nantɨpan nanisesan au
emɨt! Hɨr ap hanhan nanɨm
tɨpar wain yapɨrwe au. Hɨr
natɨp miyapɨr han menmen
yaaim me God neteiknorem
narkeik hɨr nanisesim.
4 Hɨr entɨp miyapɨr nɨhan
menmen enkepi te hɨr han
etwenɨn mɨt nɨr niutɨp
niutɨp netike nɨkerek nɨr.
5 *Hɨr natɨp miyapɨr nɨhan
menmen, te hɨr naanmamre
hɨras te hɨr nanrɨak mɨt
miyapɨr menmen yaaim. Hɨr
ap han ekitet nantike mɨt
nanriyanhis nanwenɨnem
au emɨt! Hɨr naanmamre
menmen me wɨnak, enrɨak
menmen yaaim enɨmtau
hɨm me mɨt nɨr niutɨp niutɨp
keriyen, te mɨt han ap nantɨp
enum me hɨm me Krais
keremem au.

Hɨm me mɨt pipep

6 Ti atɨp mɨt pipep hɨm
manp te hɨr naanempre
hɨras nanwenɨn han kɨr me
menmen hɨr han kitetim te
hɨr enrɨak menmen yaaim
keremem.
7 *Menmen yapɨrwe ti
hɨrɨakem, hɨram mɨre piksa
meteiknor menmen hɨr enis-
esim. Wɨ ti etpor menmen, ti
ap ari hɨm weinɨm etporem
metike hɨm yaaim mit au
emɨt, te hɨr nanɨrtei ti mɨtɨk
yaaik.
8 *Ti atɨp hɨm yaaim
mamkaap mɨt keremem,
te mɨt han ap te nantɨp
enum me hɨm mit. Ti erɨak
menmen mar im, te mɨt
enun nepan ne hɨm me
Krais hɨr yɨnk enuk nentar
hɨr ap natɨp hɨm enum em
menmen yaaim haiu mɨt
mɨrɨakem au.

Hɨm me wok mɨt

9 *Ti atɨp mɨt kerek nɨrɨak
wok me mɨt han, te hɨr
enises hɨm me mɨt nɨr iuwe
te hɨr han yaaik neriuw-
eri me menmen yapɨrwe hɨr
nɨrɨakem. Hɨr ap enɨtpor
hɨm enum au emɨt!
10 *Hɨr ap enkintɨp men-
men me mɨt nɨr iuwe
enɨpakɨnem au emɨt! Hɨr
naanmamre menmen me
mɨt nɨr iuwe enises hɨm, te
mɨt nɨr iuwe enɨrtei mɨt in
nɨrɨak menmen yaaim. Mar
im mɨt nɨr iuwe hɨr han kitet
hɨm me God kaiu kakɨkepai
hɨram yaaim.

---

* **2:1** Ta 1:9 * **2:3** 1Ti 3:11 * **2:5** Ef 5:22 * **2:7** 1Ti 4:12; 1Pi 5:3 * **2:8** 1Pi 2:15 * **2:9** 1Ti 6:1; 1Pi 2:18 * **2:10** Ta 1:3

11 Hi hatɨp menmen im
hentar God epei keteiknai
hɨrak hanhan kakɨkepai
haiu mɨt yapɨrwe kaktaihis,
te hɨrak keriuwet Jisas hɨrak
kan tɨ.
12 *Menmen im meteiknai
haiu emweikɨn sip emwet
menmen enum me tɨ. Haiu
ap emises hɨras te haiu
emrɨak menmen yaaim
emises God emɨr ke mɨt nises
hɨm me God hɨr enrɨakem.
Haiu emrɨak menmen emɨr
im me wɨ haiu mepu tɨ im e.
13 *Haiu emrɨak menmen
im me wɨ haiu memerɨr
wɨ yaaim God kaiu Iuwe
Jisas Krais pɨke kaknen kak-
wepyapɨr hɨrekes kakteikɨn
mɨt menmen mɨrak iuwe.
14 *Nɨpaa hɨrak kaa
kakɨkepai kaktaihis, te haiu
emnaaiwɨr menmen enum,
haiu emises hɨm me God.
Hɨrak kerekyei haiu mepu
han yaaik prar prar, haiu mɨt
nɨrak keriyen. Haiu hanhan
wɨsenum mamrekyɨwek
menmen yaaim.
15 *Ti wen etpor hɨm im
hɨm manp enum. Mɨt hɨr
nɨnapen nanises hɨm im, ti
etpor hɨm manp hekrehɨr ke
Jisas te hɨr enisesim. Te
ti ap ewis mɨt hɨr nɨnan
yipɨr nanwɨrek neweikɨn sip
newetutem.

3

Haiu mɨt emises menmen yaaim

1 *Hekrit hekrit ti erɨak
han ke mɨt miyapɨr ne
weiwɨk miutɨp me God
te hɨr nanɨmtau hɨm me
mɨt ne gavman netike mɨt
kerek naanmɨpre mɨt nerer
wit wit, hɨr enises hɨm
mɨr, enrɨak menmen yaaim
enkepi.
2 *Hɨr ap nantɨp enum
nansiuwe hɨm mɨt han au.
Hɨr netikeri nenehan au.
Hɨr enkiyan enu enkaap
mɨt nanɨrak mɨt yapɨrwe
menmen yaaim.
3 *Nɨpaa ein haiu hɨras
metari menmen me God
haiu ap misesim au. Seten
kemitaipɨn kari han kaiu, te
haiu hemkre menepam me
menmen haiu mɨrɨak enum,
haiu mewenɨn han kaiu me
menmen au, haiu mɨrɨak
menmen mises han kaiu
keremem. Haiu mises men-
men enum mepu weinɨm
mɨrɨak han kaiu yaaik. Haiu
yɨnk enuk meriuwe mɨt
netenen menmen yaaim, o
menmen me mɨt han, haiu
mɨneini, hɨr nɨneinai haiu
enun nepan keriyen.
4 *Te God kerek maain kak-
taihis, hɨrak keteiknai haiu
mɨt hɨrak yaaik hɨrak han
tewenɨnai.
5 *Te hɨrak keriuwet Jisas
kan kekepai. Hɨrak kekepai
kentar menmen yaaim haiu
mɨrɨakem au. Hɨrak kekepai
kentar hɨrak hanhanai. Wɨ
nɨpaa mɨt hɨr nɨkrai neri-
uwe tɨpar, God Hɨmɨn Yaaik
kenipai haiu han yaaik prar

* **2:12** 1Jo 2:16; Ef 1:4 * **2:13** 1Ko 1:7; Fl 3:20 * **2:14** Ga 1:4; Sam 130:8; Eks 19:5; Diu 7:6; Esi 37:23; 1Pi 2:9; Ef 2:10 * **2:15** 1Ti 4:12 * **3:1** Ro 13:1-7; 1Pi 2:13-14 * **3:2** Fl 4:5 * **3:3** 1Ko 6:11; Ef 2:2, 5:8 * **3:4** Ta 1:3 * **3:5** 2Ti 1:9; Ef 5:26; Jo 3:5

prar mepu, hɨrak kenipai keweikɨnhis hɨmɨn kaiu te haiu mises menmen yaaim.

6 *God Haai kesiuwe Hɨmɨn kɨrak Yaaik kan kekepai iuwe kentar menmen Jisas Krais kerek kekepai kaktaihis hɨrak kɨrɨakem.

7 *Hɨrak keriuwetek te hɨrak han yaaik kakɨkepai kakɨsak menmen enum haiu mɨrɨakem hɨrak katɨp haiu yaain, kehimɨtenai haiu emɨnkerek maain haiu emtikerek emu tipmain tipmain enum eik.

8 Menmen hi etputem hɨram hɨm yaaim. Hi hanhan te ti etpor hɨm im hɨm manp, te hɨr mɨt kerek nises hɨm me God naanmampre hɨras nanrɨak menmen yaaim. Menmen mar im hɨram yaaim mamkaap mɨt.

9 *Ti etike mɨt han yi ap eitɨpan einehan me hɨm enum weinɨm au emɨt! Ti ap eises hɨm me wit tɨpir o menmen nɨpaa mɨt maamrer nɨrɨakem emɨt! Ti etikeri yi einehan me hɨm lo Moses kewet mɨt ne Isrel em au emɨt! Menmen mar im mamkaap mɨt au. Hɨram mamɨwaanki.

10 *Mɨtɨk hak kari han ke mɨt han ne weiwɨk me God hɨr nisesik, te ti enerek miutɨp o wik. Epei au, hɨrak wen ap kakɨmtau hɨm mit, yi mɨt yapɨrwe eiweikɨn sip eiwetɨwek.

11 *Mɨtɨk kar ik han kitet menmen enum, kɨrɨak menmen enum. Menmen enum hɨrak kɨrɨakem mewepyapɨr hɨrak enuk.

Pol kewis hɨm ham yinam

12 *Maain te hi esiuwe mɨtɨk Atemas o Tikikas hɨrak kiutɨp kaknen kakiun ein, ti enen waswas, te hawɨr ewɨwen yipɨrakɨt ewɨt wit Nikapolis. Hi amɨ ahu in ere hawɨ hɨtan epei au.

13 *Ti ekaap mɨtɨk Sinas kerek kertei menmen me lo me mɨt ne wit Rom. Ti ekepik ketike mɨtɨk Apolos. Ti ekepikɨt, te hɨrakɨt tetenen menmen me hɨr neiyɨm nanɨno.

14 *Mɨt miyapɨr naiu enɨrtei enrɨak yaaim enkaap mɨt miyapɨr hɨr han enuk me menmen enum man mewaanki. Haiu emrɨak menmen im emkepi te hɨr enu enɨr ke nu hɨr mɨt ap nɨman au, hɨram mamri yapɨrwe. Mar im hɨr ap nanu weinɨm au, hɨr enises menmen me God werek werek.

15 Mɨt miyapɨr kerek netikewa haiu mau in, hɨr nesiuwe hɨm natɨp ti yaaik. Ti atɨp mɨt miyapɨr ein haiu matɨp hɨr yaain. Hi hanhan God han yaaik kɨrak kaku kaktikewi.

Mepɨr keremem

---

* **3:6** Ap 2:17-18 * **3:7** Ro 3:24 * **3:9** 2Ti 2:14, 16, 23 * **3:10** Mt 18:15-17; 2Jo 10 * **3:11** 1Ti 6:3-5 * **3:12** Ef 6:21-22 * **3:13** Ap 18:24; 1Ko 3:5-6, 16:12 * **3:14** Ef 4:28; Ta 2:14; Mt 7:19

Tɨwei Pol Kewisɨk Ken Failimon Menmen me tɨwei ik

Pol katɨp mɨtɨk Failimon hɨm gude *1:1-3*
Pol kewenɨpi niuk me Failimon *1:4-7*
Pol kitehi Failimon hɨrak naanmampre Onisimas *1:18-22*
Pol katɨp Failimon hɨm mɨkaru *1:23-25*

1 *Hi Pol hi hepu hekre wɨnak enuk ke gavman hentar hɨm me Jisas Krais hi atɨp mɨt em. Hi hetike kaiu yinak Timoti, hawɨr wik wewis tɨwei ik wesiuwerek ken ti Failimon. Ti kawɨr yaaik, haiu mɨrɨak menmen miutɨp.

2 *Hawɨr ap weswut ti kiutɨpen tɨwei ik au. Hawɨr wesiuwerek kakno mɨt ne weiwɨk me God kerek nau nererik neit wɨnak kit eik, hɨr netike Apia yenten pawɨr wetike Akipas. Hɨrak kɨrɨak menmen kar ke hawɨr wɨrɨakem.

3 *Hi hanhan God Haai kaiu ketike Mɨtɨk Iuwe Jisas Krais han yaaik kɨrakɨt hɨrak kaku kaktikewi, yi eiyu werek werek.

Failimon kises hɨm me Mɨtɨk Iuwe

4 *Hekrit hekrit hi hitehi God, hi hetpɨwek hɨrak yaaik hentar

5 hi hemtau ti ehises Mɨtɨk Iuwe, ti hanhanek hɨrak ketike mɨt hɨr nises hɨm mɨrak.

6 *Hi hitehi God te hawɨr wetikewi wewepnak me menmen me God, hɨrak kakɨkepit te ti ertei iuwe menmen yapɨrwe me God haiu metɨwem hɨram mamkepai wɨsenum, haiu emises hɨm me Krais werek werek.

7 *Kai yinak yaaik, hi han yaaik wɨsenuk hau werek werek hentar ti hanhan mɨt ne weiwɨk me God ein, ti ekepi hɨr han tokik nepu hɨr nau werek werek neriuwe menmen me God.

Failimon pɨke kakɨthis Onisimas hɨrak kɨre kɨrak yinak

8-10 **Hi han kitet menmen im ti hɨrɨak mɨt em hɨram menmen yaaim. Hi amɨ hituthi ti erɨak menmen yaaim me nɨkan kai Onisimas. Hi hɨre haai kɨrak hentar hi heit wɨnak enuk ke gavman, hi hekepik hɨrak kises hɨm me God. Hɨram werek te hi etput hɨm iuwe menmen im hekrehɨr ke Krais hentar hɨrak kehimɨtena hi mɨtɨk iuwe, te ti ehisesim. Au, hi hɨnapen etput hɨm iuwe au emɨt! Hawɨr hanhanakɨt, te hi hɨnapen. Hi Pol hi enuk epei he mɨtɨk hi heit wɨnak enuk ke gavman hentar hɨm me Jisas Krais hi atɨp mɨt em. Hi hare hituthi ti arɨak yaaim me nɨkan kai Onisimas.

11 Ti hertei niuk mɨrak matɨp mar im: "Hɨrak kɨkaap mɨt," te nɨpaa hɨrak

* **1:1** Ef 3:1 * **1:2** Kl 4:17; 2Ti 2:3 * **1:3** Ga 1:3 * **1:4** Ro 1:8-9 * **1:6** Fl 1:9; Kl 1:9 * **1:7** 2Ko 7:4 * **1:8-10** Fl 1 * **1:8-10** Kl 4:9; 1Ko 4:15

kɨrɨak menmen hɨrak ap
kekepit au. In ek hɨrak kises
hɨm me God te hɨrak kɨrɨak
menmen yaaim kekepawɨr.
Hɨrak kekepit, kekepa.
12 In ek hi epei esiuwerek
kan kɨrit. Hi han in han
kitetik.
13 *Hi hanhan eriuwerek,
te hɨrak kaktikewa kaku in
kakɨkepa kerek hi wen hepu
wɨnak enuk ke gavman hen-
tar hɨm me God. Te hi hepu
in ti ekepa. Au, ti hepeit ein,
te hi hanhan hɨrak kekrehɨr
kit kekepa.
14 *Hi epei hesiuwerek ken
ein. Hɨrak ap kau ketikewa
au. Hi ap etenenik ere
hi heswut tɨwei eituthi ti
ewenhi hɨrak kaku in, te
hi esiuwerek ken ein. Hi
hɨnapen ti yɨnk enuk hen-
tar hi etenen mɨtɨk kit ere
ti ewenhi, te hi epei hesiuw-
erek ken. Hi hanhan ti erɨak
menmen ti ehises han kit ek.
15 Hi han kai katɨp kar
ik: “God kewisɨk hɨrak
kɨnaiwɨrit kɨrɨr ken keit ein
wɨ ham kentar maain hɨrak
ap pɨke kaknen
16 *kakɨr ke mɨtɨk kit
kɨrɨak wok mit taau! Hɨrak
kakre kit yinak yaaik kaku
kaktikewit. Hi hanhanek
iuwe. Ti au ti tewen han
tewenɨnek wɨsenuk hentar
hɨrak kit yinak yaaik ke
menmen me Jisas, hɨrak
mɨtɨk kit kɨrɨak menmen
mit.
17 Te ti han ektɨp hi
wariyakɨt kit, te han kit
ektɨp mɨtɨk hak eik ekpɨre
hɨrak wariyakɨt kit ekpar
kerek hi wariyakɨt kit.
Hɨrak Onisimas kaknen, ti
etɨwekhis.
18 Hɨrak kerekyut menmen
enum kekintɨp menmen
kɨsawɨnem, te ti ehitauhi me
menmen hɨrak kekintɨpem.
19 *Hi Pol hi hewis hɨm
im me his mai hɨrekes, te
hi hɨrekes pɨke ewetitem.
Nɨpaa hi ekepit, te ti eweikɨn
han hises hɨm me God, te
ti eweto menmen me im em
au.
20 Te kai yinak, ti erekyo
menmen yaaim im. Ti
naanmɨpre Onisimas kar ke
ti naanmɨmprau. Ti erɨak
menmen im mentar hawɨr
wises Mɨtɨk Iuwe, te hi han
yaaik eriuwit.
21 Hi ewisut tɨwei ik ke han
kai katɨp ti ehises menmen
hi hetputem. Au, hi hertei
ti ehinɨn menmen im hi hi-
tuthiyem.
22 *Maain Onisimas kak-
nen kakiun ein, ti etɨwek
his ti wen naanmamrɨwek
yaaik ti erekyɨwek haau
mai mamɨntar hi hanhan
God kakɨmtau menmen yi
yitɨwekhi ke hi, te hɨrak
kaksiupena hi anaaiwɨr
wɨnak enuk ke gavman, hi
anen ari.

*Mɨt hɨr natɨp gude men
mɨtɨk Failimon*

23 *Hi hetike Epafras wau
wekre wɨnak enuk ke gav-
man wentar hɨm me Jisas
Krais. Hɨrak kesiuwe hɨm
ketput ti yaaik.
24 *Mak, Aristakas, Dimas
tetike Luk hɨr netikewawɨr

* **1:13** Fl 2:30 * **1:14** 2Ko 9:7; 1Pi 5:2 * **1:16** 1Ti 6:2 * **1:19** 1Ko 16:21; Ga 6:11 * **1:22** Fl 1:25, 2:24 * **1:23** Kl 1:7 * **1:24** Kl 4:10, 14; 2Ti 4:10-11

haiu mɨrɨak menmen me God. Hɨr nesiuwe hɨm natɨp ti yaaik.

25 Hi hanhan Mɨtɨk Iuwe Jisas Krais han yaaik kɨrak kaku kaktikewi.

Mepɨr keremem

Tɨwei Mɨtɨk Kewisɨk Ken Mɨt Ne Isrel - Hibru Menmen me tɨwei ik

Krais keteiknai God hɨrak kɨre mekak *1:1-3*
Krais Iuwe kinɨn mɨt ensel *1:4–2:18*
Krais Iuwe kinɨn Moses ketike Josua *3:1–4:13*
Krais Iuwe kinɨn mɨt pris *4:14–7:28*
Hɨm me Krais hɨram minɨn hɨm enɨpaa God kewet Moses em *8:1–9:28*
Hemkre me Jisas minɨn hemkre me bulmakau, ehɨram mesak menmen enum maiu *10:1-39*
Haiu mɨt han ekitet Jisas haiu emnakɨn tokim eemisesim *11:1–12:29*
Hɨm me menmen mɨt ne weiwɨk me God ehɨr nanisesim *13:1-19*
Hɨm mɨkaru *13:20-25*

God Nɨkan kɨrak kekrehɨr ke Haai kɨrak ketpai hɨm mɨrak

1 Nɨpaa enum eik me wɨ ham yapɨrwe, God katɨp mɨt profet hɨm mɨrak kenipi hɨr nɨtyak. Nepei au, hɨrak keri-uweti nan natɨp maamrer hɨm mɨrak.

2 *Te in ek, wɨ kerek tɨ nepei au mamɨsi, God kewe-paiyapɨr hɨm mɨrak keriuwe menmen Nɨkan kɨrak ket-pim. God epei kehimɨtanek hɨrak kakwetɨwek menmen mɨrak yapɨrwe. Nɨpaa God katɨp Nɨkan kɨrak te hɨrak kises hɨm mɨrak hɨrak Nɨkan kɨrɨak menmen yapɨrwe mau tɨ mau nepni, mar ke Haai kɨrak hanhanem.

3 *Nɨkan kɨrak Jisas keteiknai menmen iuwe me God merhɨhe mɨre tɨpar meteiknai hɨmɨn kaiu kentar han kɨrak kerekek kɨre God. Hɨrak hɨm mɨrak iuwe menip menmen yapɨrwe hɨram mises han kɨrak te hɨrak naanmɨpre menmen yapɨrwe mau merer wit wit. Hɨrak hɨrekes kaa kentar nu tentarakɨt kesak menmen enum mekre han ke haiu mɨt. Epei au, hɨrak ken kau wit kerek God Mɨtɨk Iuwe kewiyen, hɨrak kau menep his yaaim mɨrak kerek mɨt iuwe naanmɨpre menmen yapɨrwe hɨr newi.

Nɨkan ke God kinɨn mɨt ensel

4 *Jisas kau menep his yaaim me God kerek mɨt iuwe newi. Mar im God epei keteiknai hɨrak kɨrɨakek hɨrak kinɨn mɨt ensel kar ke niuk kerek God kewetɨwekem hɨram minɨn niuk me mɨt ensel.

5 *Niuk mɨrak iuwe minɨn niuk me mɨt ensel mentar nɨpaa God ap katɨp mɨt nɨrak ensel kar ik:

“Petepin hi hehimɨtenit ti are nɨkan kai.” God keteipim pɨke ketpim kar ik:

“Maain hi ahu are Haai kɨrak, hɨrak kaku kakre Nɨkan kai.” God ap katɨp me mɨt ensel

* **1:2** Sam 2:8; Mt 21:38; Jo 1:3; Kl 1:16
* **1:3** 2Ko 4:4; Ap 2:33-34; Kl 1:15; Hi 8:1
* **1:4** Fl 2:9
* **1:5** Ap 13:33; Hi 5:5; 2Sml 7:14; Sam 2:7

nɨrak au. Hɨrak katɨp me Nɨkan kɨrak Jisas kerekek.

6 *Kerek wɨ nɨpaa God kakriuwet Nɨkan kɨrak iuwe mɨtɨk kaknen tɨ ik, hɨrak keteipim pɨke ketpim kar ik:

"Yi mɨt ensel nai yi eiwenɨpi niuk mɨrak."

7 *Hɨrak katɨp me mɨt ensel kar ik:

"Hi herekyor hɨr nɨrɨak menmen mai waswas nar ke nɨme, hɨr nanɨwaank menmen ap mises han kai au nar ke si merhɨhe."

8 *Te hɨrak katɨp me Nɨkan kɨrak kar ik:

"Ti are hi God ti Mɨtɨk Iuwe naanmɨpre menmen yapɨrwe tipmain tipmain enum eik. Ti tewen naanmamre menmen mit ti hɨrɨakem yaaim yaaim.

9 Ti hanhan heriuwe menmen yaaim, ti au han enuk heriuwe menmen enum, te ti Mɨtɨk Iuwe, hi God kit hi ehimɨtanit ti iuwe ti han yaaik ehinɨn mɨt yapɨrwe."

10 *God pɨke katɨp keteipim kar ik:

"Ti Mɨtɨk Iuwe nɨpaa enum eik ti hɨrɨak tɨ metike nepni meriuwe his mit.

11 Maain tɨ ik ketike nepni hɨram mamɨwaank mamɨt te ti au. Ti ehu ehɨt tipmain tipmain enum eik. Mar ke mɨt neriuwet laplap ere enum hɨr newɨrem, maain tɨ ketike nepni hɨram mamweikɨn his mamɨrem.

12 *Mar ke mɨt nenep laplap enum tokim newɨrem hɨr neit ham yaaim neriuwetem, te ti ehɨt tɨ ketike nepni enum ti ewɨrem emɨt, ti enip meiyam yaaim emɨkrehɨr mɨram. Ti hɨrekes au, ti ehu apar ke in ek ti hɨrekes hepu. Ti ap te eweikɨnhis are menmen enum tokim au. Ti ehu tipmain tipmain enum eik."

13 *Nɨpaa God katɨp kar ik:

"Ti ehu menep etikewa eno menep his mai yaaim kerek mɨt iuwe newi, ti ehu ere hi enep mɨt enun nepan ni enɨp enepi."

God hɨrak ap katɨp hɨm im men mɨt ensel au. Hɨrak katɨp Nɨkan kɨrak em keremem.

14 *Te mɨt ensel hɨr nɨre mekam? Hɨr nɨre hɨmɨn hɨr nɨrɨak menmen God ketpor, hɨrak keriuweti nanɨno nanrɨakem nankaap mɨt miyapɨr kerek hɨrak hanhan kaktorhis nanu nantikerek.

2

God hɨrak kakɨkepai kaktaihis-Menmen im hɨram iuwe

1 Nɨkan ke God Jisas hɨrak Mɨtɨk Iuwe kinɨn menmen

* **1:6** Ro 8:29; Sam 97:7 * **1:7** Sam 104:4 * **1:8** Sam 45:6-7 * **1:10** Sam 102:25-27 * **1:12** Sam 22:22 * **1:13** Sam 110:1 * **1:14** Sam 34:7, 91:11

yapɨrwe, te haiu emises
wɨsenum menmen kerek
nɨpaa haiu memtewem te
haiu ap emnaaiwɨr hɨm im
emweikɨn sip emwetɨwem
au emɨt!
2 *Nɨpaa God katɨp mɨt
ensel nɨrak hɨm mɨrak.
Hɨr netɨwem netpim
newepyapɨr mɨt em. Men-
men nepei man mar ke
nɨpaa hɨr netpim. Mɨt
kerek neweikɨn sip newet
hɨm yaaim me God, hɨr
nises menmen enum God
kakrekyor enum mamaɨr ke
hɨr nɨrɨak menmen enum.
3 *Te haiu emweikɨn
sip emwet hɨm iuwe me
God kakɨkepai kaktaihis,
te haiu ap te mamnopɨn
mamkeipɨn menmen enum
God kakrɨak mɨt enum em
taau. Nɨpaa Mɨtɨk Iuwe Krais
hɨrekes kinɨn kewepyapɨr
God kaktaihis. Nepei au, mɨt
kerek nemtau hɨm mɨrak hɨr
nisesim, hɨr netpai nar ik:
“Hɨm im ap me memitetpɨn
au. Hɨram hɨm yaaim.”
4 *God hɨrekes keteikɨn
hɨm mɨr hɨram yaaim
keriuwe menmen yaaim
hɨrak kɨrɨakem kɨkaap mɨt
keriuwerem. Hɨrak kɨrɨak
menmen im metike hɨrak
keriwet God hɨmɨn yaaik
hɨrak kises han kɨrak kan
kewet mɨt menmen mɨrak
yaaim.

Jisas keweikɨnhis kɨre mɨtɨk hɨrak kekepai kaktaihis

5 Haiu matɨp me tɨ ham
maain God kakrɨakem
mamnen mɨt kerek nis-
esik hɨr nanwik. God ap
kehimɨtan mɨt ensel hɨr
naanmɨprewem.
6 *Au, hɨm me God kerek
mɨtɨk hak kewisɨm mau
tɨwei Sam hɨram matɨp mar
im:
“God haiu mɨt mɨre mekam
te ti han tewenɨnai
naanemprai? Haiu au
enun weinɨn.
7 Me wɨ yinam te ti herekyei
haiu enun te mɨt ensel
hɨr ninɨnai hɨr iuwe.
Ti ewetai menmen mɨt
iuwe netɨwem te haiu
niuk maiu iuwe.
8 *Ti ehimɨtenai haiu
maminɨn naan-
mamre menmen mit
yapɨrwe.”
Hɨm hɨram mɨtɨk ik
epei kewisɨm matɨp haiu
mɨt maminɨn naanmamre
menmen yapɨrwe. Menmen
miutɨp ap te maminɨnai
taau. Te in ek haiu ap minɨn
naanmɨpre menmen wen au.
9 *Te in ek haiu mertei
menmen me Mɨtɨk Jisas.
Nɨpaa me wɨ yinam Jisas
kau tɨ ik God kɨrɨak Jisas
au mɨtɨk weinɨk, te mɨt
ensel hɨr iuwe ninɨnek. In
ek God kɨrɨakek hɨrak kɨre
Mɨtɨk Iuwe keit menmen
mɨrak iuwe kentar Jisas kaa
kekrehɨr kaiu te God kakrɨak
haiu mɨt menmen yaaim
kakriuwe menmen im Jisas
kɨrɨakem.
10 *Hɨram yaaim te hɨrak
God kerek haai ke men-
men yapɨrwe hɨrak kɨrɨak
menmen yapɨrwe hɨrak
kenip Jisas hɨrak mɨtɨk yaaik

* **2:2** Ga 3:19 * **2:3** Hi 10:29, 12:25 * **2:4** Mk 16:20; 1Ko 12:4, 11 * **2:6** Sam 8:4-6 * **2:8** 1Ko 15:27 * **2:9** Fl 2:8-9 * **2:10** Ro 11:36

wɨsenuk keriuwe menmen
enum makɨp. Marim God
kɨrɨak Jisas yaaik te hɨrak
kakɨriyei haiu mɨt haiu
mamre nɨkerek ne God
haiu mamɨt menmen mɨrak
yaaim.
11 *Jisas kesak menmen
enum haiu mɨt mɨrɨakem
te haiu mɨre yaain. Hɨrak
ketikewai haai kiutɨp, te
hɨrak ap yɨnk enuk katɨp
haiu "kikrek nɨrak."
12 Hɨrak katɨp kar ik:
"God hi tewen awepyapɨr
niuk mit atɨp kikrek
nai yem. Me nɨmɨn ke
mɨt yapɨrwe nererik
nises hɨm mit hi eine
henye awenɨpi niuk
mit."
13 *Te hɨrak wen katɨp kar ik:
"Hi han ekitet hɨm me God hi
ehisesim." Hɨrak pɨke
katɨp kar ik:
"Hi hepu in etike kikrek
yapɨrwe God epei
kewetori."

Jisas keweikɨnhis kɨre mɨtɨk te hɨrak kekepai haiu mɨt

14 *Haiu mɨt miyapɨr Jisas
katɨp haiu kikrek nɨrak haiu
mɨre yɨnk, hemkre o hemik,
te hɨrak hɨrekes keweikɨnhis
kɨre haiu mɨt te hɨrak kaa
kewaank Seten kerek kɨrɨak
haiu mɨt haiu mami.
15 Hɨrak kɨrɨakem te haiu
mɨt yapɨrwe nɨpaa haiu
mɨnaain te mami mamno
mamɨr God, maain haiu ap
te mamnapɨn mei taau.
16 *Hɨrak ap kɨrɨak men-
men kɨkaap mɨt ensel au.
Hɨrak kɨrɨakem kekepai haiu
mɨt nepenyerer ne Ebraham.
17 *Te hɨrak Jisas
keweikɨnhis kar ke haiu mɨt
kikrek nɨrak hɨrak kɨre mɨtɨk
kerekek. Hɨrak keweikɨnhis
kɨre mɨtɨk te hɨrak kɨrɨak
menmen me God kɨre mɨtɨk
iuwe pris kerek hanhan
keriuwe mɨt hɨrak kɨrɨakem
werek werek. Hɨrak kɨrɨak
menmen yaaim keiyɨm
kesak menmen enum me
haiu mɨt yapɨrwe.
18 *Hɨrak yaaik te hɨrak
kakɨkaap mɨt wen nanises
God werek werek wɨ
menmen enum mamnen
mamɨwaanki. Hɨrak
kakɨkaap mɨt kakɨntar
nɨpaa menmen enum man
mewaankek te hɨrak ap
keweikɨn sip kewet God au.

3

Jisas wɨsenuk kinɨn mɨtɨk Moses

1 *Nai yinan kerek God
keit wit kɨrak kehimɨteni
te yi yisesik yayɨt menmen
mɨrak, yi han ekitet Jisas
werek werek. Hɨrak hɨrekes
God keriuwetek kɨre Aposel
hɨrak kan kewepyapɨr hɨm
mɨrak, hɨrak kɨrɨak menmen
mɨre mɨtɨk Hetpris, haiu mɨt
misesik matɨp mɨt han ek.
2 *God kehimɨtanek hɨrak
kɨrɨak menmen mɨrak te
hɨrak kɨrɨakem kisesim
werek werek, kar ke nɨpaa
mɨtɨk Moses kɨrɨakem

* **2:11** Mt 25:40; Mk 3:35; Jo 20:17 * **2:13** Ais 8:17-18 * **2:14** Jo 12:31; 1Jo 3:8; Rev 12:10 * **2:16** Ais 41:8-9 * **2:17** Fl 2:7; Hi 2:14; 1Jo 2:2, 4:10 * **2:18** Hi 4:15 * **3:1** Hi 4:14, 6:20, 7:26, 8:1, 9:11 * **3:2** Nam 12:7

kisesim kau nɨmɨn ke mɨt
miyapɨr ne weiwɨk me God.
3 Mɨtɨk Iuwe ik Jisas God
kewisɨk hɨrak keit niuk
mɨrak wɨsenum kinɨn niuk
me Moses kɨre mɨtɨk kime
wɨnak yaaik keit niuk mɨrak
iuwe. Wɨnak au, hɨrak kepu
weinɨm.
4 Wɨnak yapɨrwe ap te
mamime hɨremes taau. Mɨt
keriyen nimaam, te God
kinɨn kentar hɨrak kɨrɨak
menmen yapɨrwe.
5 *Moses kɨrɨak menmen
me God nɨmɨn ke mɨt
miyapɨr ne weiwɨk mɨrak.
Hɨrak kɨre wok mɨtɨk kɨrɨak
menmen me mɨtɨk iuwe
kɨrak. Hɨrak kewepyapɨr
menmen God katɨp maain
hɨrak hɨrekes kakrɨakem.
6 *Krais hɨrak au. Hɨrak
Nɨkan ke God kerekek, hɨrak
kɨrɨak menmen me God
werek werek. Hɨrak Mɨtɨk
Iuwe kinɨn naanmɨpre mɨt
miyapɨr ne weiwɨk me God.
Haiu mamu mamre mɨt
miyapɨr ne weiwɨk me God
te haiu wen han tokik emu
emɨmerɨr Mɨtɨk Iuwe kanen
kaktaihis o au en, taau.

Mɨt ap nises hɨm me God ap te nanu werek werek taau

7 *Haiu emɨmtau hɨm
kerek God Hɨmɨn Yaaik
ketpaiyem emɨntar haiu ne
weiwɨk miutɨp mɨrak. Hɨrak
katɨp kar ik:
"Petepin kerek yi yemtau
God ketpi menmen,
8 *yi ap paan tokik (o eiyɨnke
perkenum) eiweikɨn sip
eiwetɨwem au emɨt! Yi ap
eiyises menmen me nɨpaa
maamrer naiu nɨrɨakem
neweikɨn sip newet God me
wɨ hɨr nepu wit tenhaan
weinɨk mɨt ap newi. Hɨr
han enuk nari han kɨrak
nenipɨwek han enuk keriuw-
eri."
9 God katɨp kar ik:
"Maamrer ni neit wit ik hɨr
nari han kai enuk te
hɨr nɨr menmen hi
hɨrɨakem me 40 tito, te
hɨr au, hɨr neweikɨn
sip neweto.
10 Hɨr nenipa hi han enuk
heriuweri te hi hatɨp har ik:
'Hɨr hekrit hekrit hɨr nises
menmen ham enum
mekre han kɨr. Hɨr au,
hɨr nepɨtari menmen
hi hetpim hɨr nɨnapen
nisesim.'
11 *Hi han enuk heriuweri te
hi hatɨp hɨm iuwe har
ik:
'Hi ap ewisi hɨr nanɨnen
nanu wit kerek
hi ehimɨtenor hɨr
nanɨno nani, ap
nanɨno ein ein au.' "

Haiu ap emweikɨn sip emwet hɨm me God emɨr ke nɨpaa hɨr mɨt ne Isrel nɨrɨakem emɨt

12 Nai yinan, yi naan-
mamre hɨras te yi mɨt ap
te eirɨak han ki enuk yi
eiweikɨn sip eiwet God kerek
kakpau kakpeit nɨpaa ere in
te maain hɨrak kaku tipmain
tipmain enum eik.
13 Wɨ yapɨrwe God katɨp
hɨram mɨre "petepin" yi
hekrit hekrit einakɨnan hi-
tokim eikapan han tokik eiyu
te yi ap eiwis menmen enum

* **3:5** Nam 12:7 * **3:6** Kl 1:23; Hi 3:14 * **3:7** Sam 95:7-11 * **3:8** Eks 17:7; Nam 20:2-5 * **3:11** Nam 14:21-23

mamri han ki memitipɨn te
yi eiweikɨn sip eiwet God au
emɨt!
14 *Yi eikapan eiyɨntar
nɨpaa haiu mɨt memtau hɨm
me Krais. Haiu emisesim
ere maain haiu mami te
haiu mamtikerek mamu
han kiutɨp haiu mɨt mamɨt
menmen mamtikerek.
15 *Haiu mertei hɨm im
wen mepu hɨram matɨp mar
im:

"In ek yi yemtau hɨm me
God kakɨtpiyem yi
ap einakɨn tokim
eiweikɨn sip eiwet
hɨm mɨrak mar ke
nɨpaa maamrer ni
nɨrɨakem."

16 *Neimɨn nemtau hɨm God
ketpim te hɨr ap nisesim au,
neweikɨn sip newetɨwem?
Mɨt miyapɨr kerek Moses
keriyei keri ken nɨnaaiwɨr
wit Isip.
17 *God hɨrak han enuk
keriuwe neimɨn me 40 tito
a? Hɨrak han enuk keriuwe
mɨt miyapɨr nɨrɨak menmen
enum te hɨr naa neit wit
tenhaan weinɨk mɨt ap nei
newi.
18 *Nɨpaa God katɨp hɨm
iuwe kar ik: "Hɨr ap nanɨnen
nanu wit Keinen kerek hi
hehimɨtanek hɨr nanwiyen
ap nanɨno ein ein au," hɨrak
katɨp karik hɨrak katɨp me
neimɨn a? Hɨrak katɨp me
mɨt ne Isrel kerek neweikɨn
sip newetɨwek.
19 Te haiu mertei hɨr ap nen
nau wit kerek hɨrak epei ke-
himɨteni hɨr nanwiyen nen-
tar hɨr ap nises hɨm mɨrak
werek werek au.

4

Haiu naanmamre hɨras te haiu emu emtike God

1 Haiu mɨt miyapɨr naan-
mamre hɨras emɨntar hɨm
nɨpaa God ketpim me mɨt
nanɨnen nanu wit kerek
hɨrak kehimɨteni nanwiyen
hɨr nanu yaaim nantikerek
nanu nanɨt. Hɨm yaaim im
hɨram mepu. Yi naanmamre
hɨras te God kakɨtpi ap
te yi yaino yayɨt menmen
kerek hɨrak kehimɨteni yi
yaitɨwem.
2 Haiu memtau hɨm yaaim
me God mar ke nɨpaa hɨr
mɨt maamrer nemtewem.
Te menmen hɨr nemtewem
ap mekepi mentar wɨ hɨr
nemtɨwem hɨr neweikɨn sip
newetewem.
3 *Haiu mɨt miyapɨr kerek
mises hɨm me God, haiu
epei mamno wit kerek God
kehimɨtenai haiu mamwi
en mamu yaain mamtikerek
mamu mamɨt. Nɨpaa God
katɨp ke wit ik hɨrak katɨp
kar ik: "Hi han enuk te hi
epei hatɨp hɨm iuwe har ik:

'Mɨt miyapɨr kerek ap nisɨsa,
hɨr ap te nanɨno wit
kerek hi ehimɨteni
nanu nantikewa
taau.' "

God nɨpaa kɨrɨak tɨ metike
nepni. Me wɨ eim ere in
hɨrak kau kemerɨr mɨt hɨr
nanisesik nanɨno nanu nan-
tikerek nanu nanɨt.

* **3:14** Hi 3:6 * **3:15** Sam 95:7-8; Hi 3:7-8 * **3:16** Nam 14:1-35 * **3:17** 1Ko 10:10 * **3:18** Hi 3:11 * **4:3** Sam 95:11; Hi 3:11 * **4:4** Jen 2:2

4 *Me tɨwei miutɨp nɨpaa
mɨt newis hɨm me God mekr-
erem, hɨram matɨp me wɨ
hispɨnak wik (7) mar im:
“Wɨ hispɨnak kiutɨp (6) nepei
au, teipmen me wɨ hispɨnak
wik (7) God kau weinɨm ap
pɨke kɨrɨak menmen ham
au.”
5 *Me tɨwei im hɨrak pɨke
katɨp kar ik: “Mɨt han en
ap te nanɨno wit kerek hi
hehimɨteni nanwiyen taau.”
6 Hɨm im hɨram wen
mepu, te haiu mertei mɨt
han nanɨno wit kerek God
kehimɨteni nanu nantikerek.
Nɨpaa mɨt miyapɨr nemtau
hɨm yaaim me God te hɨr
ap nen wit God kahimɨteni
nentar hɨr neweikɨn sip
newet hɨm mɨrak.
7 *Mar ek te God kɨmat
wɨ ham te mɨt nanɨno
wit kɨrak nanu nantikerek.
Hɨrak katɨp me wɨ im hɨram
mɨre petepin. Maain tito
yapɨrwe epei men me mɨt
en neweikɨn sip newet God
hɨrak pɨke kewepyapɨr hɨm
im keriuwe menmen Devit
ketpim. Hɨrak katɨp,

“Petepin yi yemtau God
ketpi menmen yi
ap paan tokik (o
yenkeperkenum)
yeweikɨn sip yewet
hɨm me God.”

8 *Wit Keinan hɨrak wit
God kehimɨtan Josua keriyei
mɨt keri ken te hɨr nantike
God nanu nanɨt te hɨrak ap
pɨke katɨp keteipim me wɨ
ham maain hɨram mamnen
te haiu mamno wit kɨrak
mamu mamtikerek.
9 Mentar menmen im haiu
mertei wɨ ham mepu
memerɨr haiu mɨt ne weiwɨk
me God haiu mamu yain
yain mamɨr ke nɨpaa God
kɨrɨak menmen nepei au, me
wɨ hispɨnak wik (7) hɨrak
kau yain yain keit.
10 *Neimɨn hɨr nanɨno nanu
nantike God nanu werek
werek, hɨr nanɨnaaiwɨr
menmen nɨpaa hɨr nɨrɨakem
te hɨr han kitet God katɨp
hɨr yaain. Au hɨr enises hɨm
me Krais. Menmen im hɨr
nɨrɨakem hɨram mar ke hɨr
nau yain yain nar ke nɨpaa
God kɨnaaiwɨr menmen
hɨrak kɨrɨakem hɨrak kau
yain yain.
11 Te haiu yapɨrwe naanem-
pre hɨras werek werek te
haiu mamno wit ke God haiu
mamu yain yain mamtikerek
mamu mamɨt. Haiu mɨt ap
te emweikɨn sip emwet God
mamɨr ke nɨpaa maamrer
hɨr nɨrɨakem.

12 *Haiu naanempre hɨras
me menmen im mentar
hɨm me God hɨram weinɨm
au. Hɨram mepu mɨrɨak
menmen. Hɨram minɨn hɨne
ke his tɨknuk enuk, hɨram
mepno nɨmɨn han ketike
hɨmɨn ke haiu mɨt, hɨram
mewepyapɨr menmen mau
mekrerem kerek haiu mɨt
hanhanem o han kitetim,
hɨram meteiknai menmen
im hɨram yaaim o au enum.
13 Ap te menmen miutɨp
nɨpaa God kɨrɨrakem
hɨram mɨsawɨn te God
ap kerteiyem au. Hɨrak

* **4:5** Sam 95:11 * **4:7** Sam 95:7-8 * **4:8** Diu 31:7; Jos 22:4 * **4:10** Jen 2:2
* **4:12** 1Pi 1:23; Ef 6:17; Rev 1:16, 19:5; Jo 12:48

kertei menmen yapɨrwe haiu mɨrɨakem hɨrak kɨrem. Maain hɨrak skelim haiu mɨt me menmen haiu mɨrɨakem.

Jisas hɨrak Mɨtɨk Iuwe Hetpris kaiu

14 *Haiu mɨtɨk kaiu iuwe hetpris ken kau ketike God teit wit kɨrak. Mɨtɨk ik hɨrak Jisas kerekek, hɨrak Nɨkan ke God. Te haiu han ekitet menmen wɨsenum me Jisas kerek haiu mewepyapɨrem.

15 *Haiu mɨt ap te han tokik mamu maminɨn menmen yapɨrwe mamnen mamri han kaiu haiu mamrɨak enum au. Hɨram maminɨnai mamri han kaiu te hetpris kaiu hɨrak kɨre mɨtɨk han tewenɨnai keriuwe menmen enum haiu ap te maminɨnem taau. Hɨrak han tewenɨnai kentar nɨpaa menmen mari han kɨrak kar ke menmen mari han kaiu te hɨrak ap kisesim kɨrɨak menmen enum au.

16 *Te haiu ap emnaain au. Haiu emitehi God hɨrekes emriuwe hɨm maiu mamno nɨkɨp mɨrak te hɨrak kakɨsak menmen enum maiu hɨrak kakɨkepai me menmen enum mamri han kaiu te haiu eminɨnem.

5

Jisas kɨre Hetpris hɨrak kakɨsak menmen enum maiu kaktaihis

1 Yi yertei mɨt keriyen haiu mari mɨtɨk hak kau nɨmɨn ke haiu mɨt haiu mehimɨtanek hɨrak kekrehɨr kaiu kitehi God ke haiu mɨt kewetɨwek menmen maiu, hɨrak kewepwar menmen kewet God em me menmen enum haiu mɨrɨakem.

2 *Mɨtɨk hetpris ik hɨrak han tewenɨn mɨt kerek netaritari nɨrɨak menmen enum hɨr ap nises God werek werek au. Hɨrak han tewenɨni kentar wɨ ham menmen enum mari han kɨrak hɨrak kɨrɨak menmen enum kepɨr ke haiu mɨt.

3 *Hɨrak ap kewepwar God kewetɨwek menmen me haiu mɨt keriyen au. Hɨrak kewepwarem kewetɨwek menmen mɨrak metike menmen me haiu mɨt kentar wɨ ham hetpris hɨrekes menmen enum mari han kɨrak hɨrak kɨrɨak menmen enum te God kakɨsak menmen mɨrak enum kaktikewai.

4 *Mɨtɨk kerek hetpris, niuk mɨrak iuwe, te mɨtɨk ap kehimɨtan hɨrekes kakre hetpris au. God kerekek kehimɨtanek kɨrɨak menmen im kar ke nɨpaa hɨrak kehimɨtan mɨtɨk Eron kɨre hetpris.

5 *Mar im Krais ap kehimɨtan hɨrekes kɨre mɨtɨk iuwe hetpris au. God ketpɨwek kar ik:

"Ti Nɨkan kai. Petepin hi hɨre Haai kit."

6 *Me hɨm mau tɨwei ham God katɨp kar ik:

"Ti are mɨtɨk iuwe pris niuk mɨrak Melkisedek."

7 *Nɨpaa wɨ Jisas kau tɨ kɨre mɨtɨk, hɨrak kitehi God keriuwe hɨm iuwe wan tɨpar metpenɨn moke nanamɨr

---

* **4:14** Hi 3:1, 10:23 * **4:15** Hi 2:17 * **4:16** Hi 10:19 * **5:2** Hi 4:15 * **5:3** Lev 9:7, 16:6 * **5:4** Eks 28:1 * **5:5** Hi 1:5; Sam 2:7 * **5:6** Sam 110:4; Hi 6:20, 7:1, 17 * **5:7** Mt 26:39-46

kɨrak. God kemtau menmen hɨrak kitɨwekhiyem, hɨrak kekepik. Hɨrak kaa te God kɨkɨak kekrit kepu kentar hɨrak kewen han kɨrak kises han ke God.
8 *Jisas hɨrak Nɨkan ke God te hɨrak menmen enum makɨp hɨrak yɨnk kɨrak kekek (o meiyeworek) iuwe. Menmen im makɨp hɨrak yɨnk kɨrak kekek iuwe, hɨram mekepik te hɨrak kises han ke God werek werek.
9 Hɨrak kises han ke God werek werek te hɨram meteikɨn mɨt menmen enum ap mau mekre han kɨrak au. Hɨrak yaaik te hɨrak kenip God hɨrak kakɨkaap mɨt kerek nises hɨm mɨrak te hɨrak kaktorhis nanu nanɨt tipmain tipmain enum eik.
10 *God kehimɨtanek hɨrak kɨre mɨtɨk hetpris kar ke nɨpaa mɨtɨk Melkisedek hɨrak mɨtɨk iuwe pris kentar menmen Jisas kɨrɨakem kakɨsak menmen enum maiu.

Yi eiyu eiyɨr ke mɨt iuwe eiyises hɨm me God

11 Me menmen me Krais ketike Melkisedek hi hare atpi menmen yapɨrwe te hi ap heteikni yem hetpiyem werek werek au. Yi han enuk yetaritari yau.
12 *In ek hɨram wɨ me yi mɨt yi yepu yɨre tisa me hɨm me God yentar nɨpaa enum eik yi yemtau hɨm me God yisesim. Te yi ap eire tisa au. Yi ap yertei werek hɨm nɨpaa yi yemtewem te mɨtɨk hak pɨke eknen ekteikniyem te yi eiyɨrteiyem werek werek. Yi yɨre mɨt iuwe yaam nɨnpɨn heriyai heriyai au. Yi yɨre nɨkerek kike yaam nɨm, yi ap te yises hɨm me God werek werek wen au.
13 Haiu mertei mɨt miyapɨr kerek pɨke nemtau hɨm me God nɨpaa hɨr ninɨn nemtewem, hɨr netari nɨre nɨkerek wen kike naam nɨm me miyerer nɨr. Hɨr netaritari hɨm yaaim me God hɨr ap nertei mekam yaaim mekam au enum.
14 *Mɨt iuwe nertei naam menmen heriyai heriyai hɨr nertei menmen ham yaaim menmen ham au enum. Marim mɨt nises hɨm yapɨrwe me God werek werek hɨr nertei mekam yaaim mekam ham au enum.

6

Haiu mɨt naanempre hɨras emises hɨm me God werek werek

1 *Haiu ap han ekitet yapɨrwe hɨm me Krais nɨpaa haiu minɨn memtewem emɨt! Haiu emises hɨm mɨrak ham te haiu emisesik werek werek. Haiu ap han ekitet yapɨrwe hɨm nɨpaa haiu memtewem marim: Haiu emweikɨn sip emwet menmen enum menipai haiu mami haiu emises hɨm me God,
2 o hɨm mɨt netpaiyem me mɨt nankɨr mɨt han neriuwe tɨpar o hɨm me mɨt hɨr newis his mɨr emɨntar paan ke mɨt nehimɨteni nanrɨak menmen me God, o hɨm me

* **5:8** Fl 2:6-8 * **5:10** Sam 110:4 * **5:12** 1Ko 3:1-3 * **5:14** Ro 16:19; Fl 1:10
* **6:1** Hi 9:14

haiu mami maain God pɨke
kakɨkekyai haiu mɨt yapɨrwe
kakɨnkai pɨnan mamno wit
kɨrak pɨnan mamno wit
enuk si tatɨn tatɨkneni.
3 God hanhan ekɨkepai
te haiu emises hɨm mɨrak
ham te haiu emisesik werek
werek.
4 Hi hatɨp menmen im
hentar mɨt han kerek nɨpaa
nertei hɨm me God nisesim
werek, hɨr neit menmen
yaaim God keriuwetem
meke wit kɨrak man. God
Hɨmɨn Yaaik kekiuwe kan
kau kekre han kɨr. Hɨr
nanweikɨn sip nanwet God
mamɨrkeik te haiu pɨke
mamɨtpor mamri han kɨr te
hɨr nanweikɨn sip nanwet
menmen enum pɨke nanis-
esik?
5 *Hɨr epei nertei hɨm me
God kerek hɨr nisesim em
hɨram yaaim. Hɨr epei nɨr
menmen iuwe me God kerek
epei man mau nɨmɨn ke haiu
mɨt me wɨ im.
6 *Hɨr mɨt nanweikɨn sip
nanwet hɨm yaaim me God
mamɨrkeik te haiu mamkepi
hɨr pɨke enisesim? Taauye!
Hɨr ap pɨke enisesim au
nanɨntar hɨram mɨre hɨr
pɨke nenep Jisas newenkekik
kau nu tentarakɨt te mɨt han
ne tɨ nɨr menmen im hɨr
natɨp enum me Krais.
7 Mɨt kerek nemtau hɨm
me God hɨr nɨre tɨ kerek
hawɨ kamɨp hɨrak yaaik kɨre
tɨpar te hɨrak kaknip men-
men kerek mɨt namɨr em
hɨram mamwo yaaim, God
han yaaik keriuwerem.
8 *Mɨt kerek nɨpaa nises
God te in ek neweikɨn sip
newetɨwek hɨr nar ke tɨ
enuk waai enum mɨre tɨk tɨk
yenkis enum mewim. Hɨrak
tɨ enuk weinɨk. God han
enuk kakriuweri kaktɨp hɨr
enun nar ke tɨ enum, hɨrak
kakwɨri nanɨno si tatɨkneni.
9 Nai yinan hi hetpi hɨm
im me mɨt enun neweikɨn sip
newet God te hi han ekitet yi
mɨt miyapɨr eirɨak menmen
marim au. Yi eirɨak men-
men yaaim eisesim te God
kakɨkepi kaktihis.
10 *God hɨrak ap enuk te
hɨrak ap han ekitet menmen
yi yisesim au. Hɨrak kertei
menmen yi epei yɨrɨakem, yi
yeteikɨn yi hanhan yeriuw-
erek yi yɨkaap mɨt miyapɨr
kerek nises hɨm mɨrak, yi
yekepi nɨpaa ere in yentar yi
yises hɨm mɨrak. Hɨrak han
kakitetim.
11 *Hi hanhan yi mɨt
miyapɨr niutɨp niutɨp yi wen
eiyises menmen me God
wɨsenum eimeriyɨwek te
maain wɨ Jisas pɨke kaknen
hɨrak kaktihis. Yi yɨrɨak
menmen marim ere wɨ yi
yayu tɨ hɨram epei au.
12 Hi hɨnapen yi yayu yain
yain me menmen me God
au emɨt! Yi eiyises men-
men iuwe yayɨr ke mɨt kerek
han kitet hɨm me God hɨr
nemeriyɨwek pɨke kaknen te
hɨr nanɨt menmen yaaim
nɨpaa God katɨp kakwet haiu
mɨt em.

Haiu han ekitet menmen

* **6:5** 1Pi 2:3 * **6:6** Mt 12:31; Hi 10:26-27; 1Jo 5:16 * **6:8** Jen 3:17-18 * **6:10** Hi 10:32-34 * **6:11** Hi 3:14

wɨsenum

13 Nɨpaa wɨ God katɨp
Ebraham hɨm mɨrak, hɨrak
ketpɨwek hɨm manp hɨrak
kakises menmen hɨrak epei
ketpim. Hɨrak ketpɨwek hɨm
manp keriuwe niuk mɨrak
hɨrekes kentar hɨrak Mɨtɨk
Iuwe God, mɨtɨk keiyak ap te
iuwe kakinɨnek taau.
14 *Hɨrak ketpɨwek kar
ik: “Ebraham, maain hi
herekyut menmen yaaim
hi ewetut nepenyerer nei
yapɨrwe.”
15 Epei au, Ebraham
kau kemerɨr menmen God
ketpɨwekem hɨram mam-
nen. Hɨrak kemeriyɨwem
ere hɨrak ketɨwem.
16 *Menmen mɨtɨk katɨp
hɨrak kakisesim hɨram
mar im. Hɨrak katɨp
keriuwe niuk me mɨtɨk hak
iuwe hɨrak kinɨnek te mɨt
nemtewek hɨr nekiyan nau
neit natɨp nar ik: “Hɨram
werek hɨrak kakises hɨm
mɨrak.”
17 God hanhan keteiknai
haiu mɨt kerek mamɨt men-
men nɨpaa hɨrak katɨp kak-
wetaiyem, hɨrak keteiknai
hɨrak kakises hɨm mɨrak te
hɨrak katɨp hɨm iuwe keri-
uwe niuk mɨrak.
18 *Menmen im wik me
God matɨp hɨm iuwe, hɨram
matɨp meriuwe niuk mɨrak
hɨram meteiknai hɨram ap
te mamweikɨn au, te God ap
kemitaipɨn keriuwerem au.
Hɨram mekepai merekyei
haiu han yaaik tokik emu ere
maain haiu mamɨt menmen
God katɨp kakwetaiyem.
19 *Haiu mertei maain
Krais kakɨkepai kaktaihis
te menmen im mekepai
haiu han tokik mepu mar
ke nu nekenik metenen
nu hɨrak kerp. Menmen
im haiu misesim hɨram
mamkepai mamɨr ke waai
o anka kewik ketenen sip
kekre wan. Menmen haiu
misesim hɨram mar ke hɨne
ken keremir laplap mɨwapɨn
haau me God kewiyen te
haiu metikerek mau han
kiutɨp.
20 *Jisas hɨrak kinɨn ken
wit ke God. Hɨrak epei ken
kau kekre haau me God kewi
hɨrak kekrehɨr kaiu kekepai.
Hɨrak mɨtɨk iuwe kaku kakɨt
kakre hetpris tipmain tip-
main kakɨr ke mɨtɨk iuwe
pris Melkisedek kaku.

7

Melkisedek hɨrak mɨtɨk iuwe pris

1 *Jisas hɨrak Mɨtɨk
Iuwe Hetpris kar ke
Melkisedek kentar menmen
im. Melkisedek hɨrak mɨtɨk
iuwe hetpris ke God kerek
kinɨn naanmɨpre menmen
yapɨrwe. Wɨ nɨpaa Ebraham
ketike mɨt nɨrak nenep mɨt
iuwe kerek naanmɨpre mɨt
ne wit hispɨnak (5) hɨr
nanɨp nenepi. Epei au,
hɨr wen nepnen wit kɨr,
mɨtɨk Melkisedek kewen
yipɨrek ketike mɨt nɨrak,
hɨrak ketpɨwek hɨm yaaim
kar ik: ‘God kerekyi menmen
yaaim naanmamri.”

* **6:14** Jen 22:16-17 * **6:16** Eks 22:10-11 * **6:18** Nam 23:19; 1Sml 15:29
* **6:19** Lev 16:2-3, 12, 15 * **6:20** Hi 5:6 * **7:1** Jen 14:17-20

2 Ebraham kenke menmen yapɨrwe hɨrak ketike mɨt nɨrak netɨwem me mɨt hɨr nanɨp nenepi, hɨrak kewepim mar hiswiyen (10), hɨrak kewetɨwek pɨnam miutɨp, Ebraham ketenɨnem mar hispɨnak tekyaait (9). (Haiu meweikɨn niuk me Melkisedek mamre hɨm maiu hɨram matɨp "Mɨtɨk Iuwe kises menmen yaaim." Melkisedek hɨrak mɨtɨk iuwe king kinɨn naanmɨpre mɨt ne wit Selem. Niuk im Selem hɨram matɨp "Wit mɨt nekiyan newik." Te niuk mɨrak ham matɨp hɨrak "Mɨtɨk iuwe king kenip mɨt nekiyan enu enɨt.")

3 *Nɨpaa mɨt ap newis tɨwei netpai miye haai nɨrak o maamrer nɨrak hɨr neimɨn au. Hɨr ap netpai mɨte winaak o au. Hɨr ap netpai hɨrak kaa o au te haiu han kitet hɨrak kɨre Nɨkan ke God kentar hɨrak wen kau keit. Hɨrak kau kɨre mɨtɨk iuwe pris kaku kakɨt tipmain tipmain enum eik.

4 Yi mɨt yi yertei hɨrak mɨtɨk iuwe. Ebraham han kitet Melkisedek hɨrak iuwe kinɨnek te hɨrak kenke menmen mɨrak hɨrak ketɨwem me wɨ kerek hɨrak kenep mɨt, hɨrak kewetɨwek pɨnam miutɨp, hɨrak ketenen pɨnam mar hispɨnak tekyaait (9).

5 *Mɨt han kerek hɨr nepenyerer ne mɨtɨk Livai hɨr nɨrɨak menmen me mɨt pris. Hɨm me God Moses kewisɨm mau tɨwei matɨp hɨr hekrit hekrit nanri pɨnam miutɨp me menmen hiswiyen (10) mɨt ne Isrel nantenenim me ni mɨr o menmen mɨt han nanwetɨrem. Hɨr mɨt yapɨrwe ne Isrel hɨr nepenyerer ne Ebraham te mɨt pris nari menmen me paaprer nɨr. Menmen im hɨram yaaim.

6 Te Melkisedek hɨrak ap ke weiwɨk me Livai te kenmak hɨrak kari menmen miutɨp me Ebraham a? Hɨrak ap ke weiwɨk mɨr te hɨrak kari menmen miutɨp me menmen mar hiswiyen (10) Ebraham ketenenim keriyaam me mɨt nepei naa. Hɨrak keriyaam kentar hɨrak mɨtɨk iuwe kinɨn Ebraham. Hɨrak keit menmen pɨnam nepei au, hɨrak ketpɨwek hɨm yaaim kar ik: "God kakrekyi menmen yaaim." Haiu mertei Ebraham hɨrak iuwe kentar nɨpaa God ketpɨwek hɨm yaaim kakisesim kakrekyɨwekem.

7 Haiu mertei mɨtɨk kerek katɨp mɨtɨk hak hɨm yaaim kar ik: "God kakrekyut yaaim," mɨtɨk ik katɨp menmen im hɨrak kinɨn mɨtɨk kemtau hɨm mɨrak kentar hɨrak kekrehɨr ke God hɨrak ketpɨwek menmen yaaim.

8 Mɨt pris kerek nari menmen miutɨp me menmen mar hiswiyen (10) mɨt ne Isrel netenenim, maain mɨt han ne mɨt hɨr nani, te Melkisedek kerek kari menmen miutɨp me Ebraham, hɨm me God mau tɨwei matɨp hɨrak ap te kaki au. Hɨrak kaku kakɨt.

9 Livai maam nɨpu kɨrak

* **7:3** Sam 110:4; Hi 5:5-6, 7:15-17 * **7:5** Nam 18:21

Ebraham kewet Melkisedek menmen miutɨp me menmen hiswiyen hɨrak ketenenim. Te hɨram yaaim haiu matɨp nɨpaa mɨtɨk Livai kewet mɨtɨk Melkisedek menmen. Markeik te Livai kewet Melkisedek menmen em? Miye winaak wen au me wɨ Ebraham kepnen wit.

10 Melkisedek hɨrak kewen yipɨr Ebraham keit yayiwe, te Ebraham kewetɨwek menmen. Ebraham hɨrak maam nɨpu ke Livai te hɨram mar ke hɨrak kewet Melkisedek menmen kekrehɨr ke Livai. Te haiu mertei Melkisedek mɨtɨk iuwe kinɨn Livai.

Menmen me pris Melkisedek pɨke mekrit te menmen me Livai epei au mesi meit.

11 Nɨpaa God katɨp mɨt hɨm mɨrak hɨr newisɨm mekre tɨwei. Hɨm im matɨp maain God kakɨkrehɨr ke menmen me mɨt pris ne weiwɨk me Eron. Menmen im meteiknai menmen mɨt pris in hɨr nɨrɨakem hɨram ap te mamɨsak menmen enum mɨt nɨrɨakem au. Te God kewis mɨtɨk pris hak kɨrɨak menmen kar ke mɨtɨk pris Melkisedek nɨpaa kɨrɨakem. Hɨrak ap kises menmen mar ke mɨt pris ne weiwɨk me Eron hɨr nɨrɨakem au. Hɨm kerek God katɨp Moses em mɨt pris ne weiwɨk me Eron, hɨr nepenyerer ne maam nɨpu kɨr Livai, hɨr neit hɨm im me God hɨr newepyapɨrem natɨp mɨt miyapɨr ne Isrel em. Hɨr yapɨrwe nisesim.

12 Te in ek mɨtɨk hak iuwe kekrehɨr ke mɨt pris me weiwɨk me Eron. Hɨm me Moses mɨt pris natɨp mɨt em hɨram ap mamu weinɨm au. Hɨram mamɨsi te hɨm ham me God mamɨkrehɨr mɨram.

13 Mɨtɨk ik kerek hɨm me God mau tɨwei metpim, hɨrak ap ke weiwɨk me mɨt pris ne Levi au. Hɨrak ke weiwɨk ham. Mɨt ne weiwɨk mɨrak nɨpaa enum eik ere in hɨr ap nɨre pris nen newis menmen newepwarem newet God em au.

14 *Haiu mɨt yapɨrwe mertei Mɨtɨk kaiu Iuwe Jisas miye pɨrak winaak hɨrak ke weiwɨk me Juda. Hɨm me Moses mau tɨwei ap matɨp mɨt ne weiwɨk im hɨr nɨre pris au. Nepenyerer ne Livai keriyen. Te Mɨtɨk kaiu Iuwe hɨrak kɨre pris kekrehɨr ke mɨt pris ne weiwɨk me Livai te menmen mɨr hɨram nepei au mesi.

Jisas hɨrak Mɨtɨk Iuwe Pris hekrit hekrit kar ke Melkisedek

15 In ek haiu mertei werek werek God kekrehɨr ke pris ne nɨpaa ein netike hɨm hɨr nisesim me wit kerek hɨrak kehimɨtan Mɨtɨk Iuwe hak Krais hɨrak hetpris kises menmen ham kar ke nɨpaa Melkisedek hɨrak kisesim.

16 Hɨrak kɨre hetpris kentar God ap han kitet hɨm nɨpaa hɨrak katɨp Moses em matɨp mɨt pris hɨr ne weiwɨk miutɨp me Livai keriyen. Hɨrak han kitet hɨrak mɨtɨk iuwe ap te kaki au, te hɨrak

* **7:14** Jen 49:10; Ais 11:1; Mt 2:6; Rev 5:5

kehimɨtanek hɨrak mɨtɨk hetpris.

17 *Hɨm im yaaim mentar hɨm me God mau tɨwei matɨp mar im: “Ti ehu ehɨt tipmain tipmain enum eik. Hi ahimɨtenit ti are Mɨtɨk Iuwe Hetpris hises menmen har ke Melkisedek kisesim.”

18 God nepei kesak hɨm mɨrak nɨpaa hɨrak katɨp Moses em mɨt nisesim kentar menmen me hɨm im mɨt nisesim ap mekepai menipai haiu mɨt yaain te haiu mamu mamtike God taau!

19 *Hɨm me Moses mɨt nisesim ap te mamnip menmen ham miutɨp nɨpaa enum hɨram mamre yaaim au. In ek God kewetai hɨm yaaim me Krais hɨram minɨn hɨm me Moses nɨpaa ein te haiu mertei haiu emisesim hɨram mamkepai haiu mamtike God mamkiyan mamu mamɨt.

20 Haiu mertei wɨ God kehimɨtan Jisas hɨrak kɨre hetpris, hɨrak katɨp hɨm iuwe hɨrak hɨrekes kakises menmen im, hɨrak ketpim. Nɨpaa mɨt hɨr nɨre pris, God ap ketpor hɨm iuwe kar ke hɨrak katɨp Krais em, te hɨr nɨre pris au.

21 *Te Jisas hɨrak kɨre hetpris wɨ kerek God katɨp hɨm iuwe kehimɨtanek katɨp kar ik:

“Hi God hi Mɨtɨk Iuwe hi hetput heriuwe hɨm mai iuwe hi ap te aweikɨn han kai atɨp menmei ham au. Ti ehu ehɨt har ke pris tipmain tipmain enum eik.”

22 *Haiu mertei hɨm im God ketpim me Jisas hɨram yaaim iuwe, hɨram minɨn hɨm me nɨpaa ein God kewet Moses em te mɨt miyapɨr newenhi nisesim.

23 Menmen im hɨram ham. Nɨpaa pris hɨr yapɨrwe nentar hɨr naa, mɨt han nekrehɨr kɨr nar kerekek kerekek me tito yapɨrwe. Mɨtɨk kiutɨp ke hɨr mɨt ein ap kaku tipmain tipmain enum eik au.

24 Jisas kerekek hɨrak kaku kakɨt tipmain tipmain enum eik, te hɨrak hɨrekes kɨrɨak menmen mɨt pris nɨrɨakem. Mɨtɨk hak ap te kakɨkrehɨr kɨrak taau kakɨntar hɨrak ap pɨke kaki au.

25 *Te Jisas Krais hɨrak kakɨkaap werek werek haiu mɨt miyapɨr kerek mises God mentar haiu mises hɨm me Krais. Hɨrak kakɨkepai kakɨntar hɨrak kaki au. Hɨrak kaku tipmain tipmain enum eik, hɨrak kau ketike God kitɨwekhi me haiu mɨt.

Jisas kɨre Hetpris kinɨn hetpris ne nɨpaa, hɨrak kakɨkepai haiu mɨt

26 *Jisas kerekek hɨrak Mɨtɨk Hetpris yaaik te kakɨkepai. Hɨrak mɨtɨk yaaik, han kɨrak yaaik prar enuk keit, menmen enum ap mau mekre han kɨrak au. Hɨrak kɨnaaiwɨr haiu mɨt enun mau tɨ hɨrak God kenipek kau ketikerek hɨrak niuk mɨrak wɨsenum.

* **7:17** Sam 110:4; Hi 5:6 * **7:19** Hi 9:9 * **7:21** Sam 110:4; Hi 5:6 * **7:22** Hi 8:6, 12:24 * **7:25** Ro 8:34; 1Jo 2:1 * **7:26** Hi 3:1 * **7:27** Hi 5:3

27 *Hɨrak ap kar ke hetpris
ne nɨpaa ein au. Menmen hɨr
newepwarem newet God em
hɨram ap yaaim te mamɨsak
o mamwapɨn menmen enum
me mɨt tipmain tipmain
enum eik au. Te hekrit
hekrit hɨr nɨrɨakem. Hɨr
ninɨn newepwar menmen
me menmen enum hɨr hɨras
nɨrɨakem nepei au, hɨr
newepwar menmen newet
God em me menmen enum
mɨt han nɨrɨakem. Te Jisas
ap kar ke mɨt en au. Hɨrak
kɨrɨak im miutɨp me wɨ
nɨpaa hɨrak kaa kentar nu
tentarakɨt, hɨrak kewepwar
hɨrekes kewet God yɨnk
kɨrak hɨrak yaaik te kakɨsak
menmen enum haiu mɨt
miyapɨr mɨrɨakem. Te hɨrak
ap kaknipem kakteipim au.
Kiutɨpen kerekek.
28 *Hɨm nɨpaa God kewet
Moses em mɨt miyapɨr enis-
esim hɨram mehimɨtan mɨt
nɨre hetpris, te mɨt in hɨr
yaain au, God katɨp hɨr mɨt
enun mau mekre han kɨr.
Te keriuwe hɨm ham God
ketpim hɨram mɨkaru man,
hɨrak katɨp hɨm iuwe ke-
himɨtan Nɨkan kɨrak Jisas
hɨrak kɨre hetpris. Hɨrak
kerekek ap kɨre mɨt het-
pris han kerek nɨrɨak enum
au. Hɨrak nɨpaa ein ere in
tipmain tipmain enum eik
hɨrak yaaik kerekek.

8

Jisas kɨrɨak menmen kɨre hetpris keit wɨnak yaaik keit wit ke God

1 *Menmen hi hetpiyem
hɨram im. Hetpris kaiu
karik hɨrak kepu kar ke hi
nepei hetpiyem. Hɨrak kau
ketike Mɨtɨk Iuwe God tau
wit kɨrak kau niu. Hɨrak kau
ken menep his yaaim mɨrak
kerek mɨt iuwe naanmɨpre
menmen yapɨrwe newiyen.
2 Hɨrak kewiyen kɨrɨak
menmen hetpris kɨrɨakem.
Hɨrak kɨrɨakem kekre wɨnak
God hɨrekes kimaak. Wɨnak
kerek nɨpaa God katɨp
Moses kimaak, hɨrak hɨmɨn
ke wɨnak ik God hɨrekes
kimaak keit wit kɨrak. Mɨt
au.
3 Hɨm nɨpaa God kewet
Moses em mɨt miyapɨr enis-
esim, hɨram mehimɨtan mɨt
hetpris hɨr newepwar men-
men newet God em, hɨr
nenep samiyak newet God
em. Mɨtɨk kaiu Iuwe Het-
pris ekwepwar menmen ek-
wet God em kar ke mɨt in
netenen menmen newet God
em. Hɨrak ketenen men-
men au, hɨrak ap kɨre hetpris
auye.
4 Mɨtɨk kaiu Iuwe Jisas
hɨrak kau tɨ ik hɨrak ap
kakre pris au ekɨntar mɨt
nau nɨre pris newepwar
menmen newet God em hɨr
nises hɨm nɨpaa God kewet
Moses em te mɨt enisesim. Te
hɨr nanwis Jisas kakrɨakem
taau.
5 *Menmen im hɨr
nɨrɨakem nar ke pris netike
wɨnak ik kerek hɨr nɨrɨak
menmen mekrerem, hɨram
hɨmɨn keremem. Hɨram
hɨmɨn mises menmen mau
wit ke God. Menmen im
hɨram mises menmen meit

* **7:28** Hi 5:1-2 * **8:1** Hi 1:3, 3:1, 10:12, 12:2 * **8:5** Kl 2:17; Hi 9:23; Eks 25:40

wit ke God, te wɨ nɨpaa
Moses kakime wɨnak ke God,
God ketpɨwek hɨm iuwe kar
ik:
"Ti ehises menmen im werek
mamɨr ke nɨpaa ti heit
mɨniu (o neiyɨp) eik hi
heteiknutem."
6 *In ek Krais hɨrak kɨrɨak
menmen me hetpris hɨram
yaaim minɨn menmen mɨt
han pris nɨpaa nɨrɨakem.
Hɨrak kinɨni kar ke hɨm ham
God katɨp Jisas em kewet
haiu mɨt em hɨram yaaim
minɨn hɨm me nɨpaa maam-
rer naiu nisesim. Hɨram
minɨn hɨm nɨpaa mentar
hɨm ham im mamkepai
werek werek. Hɨm me nɨpaa
au, mɨkaap maamrer kike
keremem.

Hɨm ham yaaim minɨn hɨm me nɨpaa ein

7 Hɨm me nɨpaa ein God
hɨrak kewet Moses em hɨrak
ketpim hɨram yaaim meke-
pai werek werek, kenmak
te hɨrak pɨke ketpai hɨm
ham? Hɨrak ketpai hɨm ham
haiu emisesim kentar hɨm
me nɨpaa ap werek werek
mamkaap haiu mɨt miyapɨr
haiu mamre yaain, au haiu
mɨre enun.
8 *God katɨp hɨm me
nɨpaa ap yaaim mɨrɨak mɨt
miyapɨr yaain au. Haiu
mertei hɨm im yaaim mentar
God katɨp kar ik:
"Hi Mɨtɨk Iuwe atɨp yi
eiyɨmtewem. Maain
wɨ ham mamnen te
hi atɨp mɨt ne Isrel
netike mɨt ne Juda hɨm
mai ham yaaim hɨr
nanwenhi nanisesim.
9 Hɨm mai ham yaaim mɨt
nanisesim ap mamre hɨm
nɨpaa hi atɨp maamrer ni
yem au, me wɨ hi hanhan
heriuweri heriyei nɨnaaiwɨr
Isip. Hi ap aweti hɨm mar
ke nɨpaa ein hi hewetɨrem
hentar hɨr ap nisesim werek
werek au. Te hi eweikɨnsip
hewet maamrer ni nenterim.
10 *Maain wɨ hɨm me nɨpaa
ein hɨram epei au, hi
Mɨtɨk Iuwe God hi etpi
yi mɨt ne Isrel hi aweti
hɨm mai ham yaaim
yi eiwenhi eisesim
marim. Hi ewisɨm
mamu mamɨkre han
ki te mɨt ap nanɨtpi
nanri han ki yi eiyis-
esim. Au, yi hɨras
hanhan eiyisesim
weinɨm. Hi are God
ki yi eire mɨt miyapɨr
nai.
11 Maain mɨt niutɨp niutɨp
ap nantɨp heiyiuwerer
nɨr o kikrek nɨr o
nɨr yinan nar ik: 'Yi
eiyɨrtei menmen me
Mɨtɨk Iuwe God.' Hɨr
ap te nanɨtporem au
nanɨntar mɨt yapɨrwe
niutɨp niutɨp neimɨn
iuwe o neimɨn mɨt
weinɨn, hɨr yapɨrwe
nanɨrteiya werek
werek.
12 *Hi tewen han tewenɨni
ahɨsak menmen enum
mei mekre han kɨr hi
ap pɨke han kakitetim
han enuk ariuwerem
au."

* **8:6** 2Ko 3:6; Hi 7:22, 9:15 * **8:8** Jer 31:31-34 * **8:10** Hi 10:16 * **8:12** Hi 10:17

13 Hɨm me nɨpaa ein God
kewet Moses em hɨrak
ketpim hɨram enum tokim
mentar in ek God ketpai
hɨrak pɨke kakwetai hɨm
ham yaaim haiu emisesim
hɨram mamɨkrehɨr mɨram
ham. Haiu mertei hɨm
hɨram enum tokim maain
kike hɨram mamno mamɨt
mamre laplap enum tokim
mɨt newɨrem meit.

9

Hetpris ke nɨpaa ein kewet God menmen

1 *Haiu wen han ekitet
menmen me wɨ nɨpaa God
kinɨn kewet maamrer nai
ne Isrel kontrak ke hɨm
mɨrak hɨr enisesim. Hɨrak
katɨp hɨm manp me menmen
markeik te hɨr enisesim en-
wenɨnpi niuk mɨrak. Hɨrak
katɨp hɨm ham me wɨnak
mɨt nimaak te newenɨpi niuk
mɨrak nekrerek.

2 *Hɨr newɨr sel hɨram
mɨwapɨn wɨnak ik. Haau
wik meit nɨmɨn. Haau
kerek mau menep ya weipɨr
hɨr nenewem 'Haau mɨt
nehimɨtanem me God.' Men-
men metenen si heurekan
metike kɨnaan niu mei kerek
mɨt newepwarem newet God
em, hɨram mɨwaai mekre
haau im.

3 *Hɨr nɨmɨan laplap
meiyam mau weipɨr
mɨwapɨn haau ham mau
mɨkaru. Hɨr nenewem
'haau me God kewi.' Hɨr
neriuwesɨsem te mɨt ap
nanɨnori au emɨt!

4 *Menmen ham im mau
mekre haau im e. Hɨr
newen gol sisi meweikɨn
mɨre tɨpar mentar kɨnaan
kerek hɨr nesi menmen
mɨre semi yairep hɨram
menterim. Kɨnaan im mepu
metike bokis hɨr newen
gol menterik hɨr nenewek
"bokis ke kontrak" nentar
nan hɨm me God mewim
hɨram mɨwaai mekrerek.
Mɨt nime mɨn kiutɨp kɨre gol
hɨr newisɨk kekrerek. Mɨt
nɨpaa newis menmen ham
mana kerek nɨpaa God kewet
mɨt ne Isrel em neit wit
weinɨk mɨt auri, hɨr newisɨm
mekrerek. Menmen im
mau mekre bokis metike nu
paap ke Eron kerek nepei
kaa nɨpaa God kenip tɨwei
hɨram mewo miyakɨrem. Im
metike nan wik nɨpaa God
kewis hɨm mɨrak mewim
kewet Moses em mɨt enis-
esim, menmen im yapɨrwe
mɨpwaai mepɨkre bokis ik e.

5 *Hɨmɨn me mɨtɨkɨt ensel
wik hakɨt niuk mɨrakɨt
Serapim kerek mɨt newis
gol mɨwapɨnem hɨram
merp mentɨr bokis mau
niu naanmɨpre kɨnaan
kerek God kesak menmen
enum me haiu mɨt ken-
tarim. Hɨmɨn wik me
ensel mehimɨtan menmen
iuwe me God merhɨhe mau
mekre haau im e. In ek
hi hɨnapen etpi menmen
yapɨrwe miutɨp miutɨp hɨr
nɨrɨakem neriuwerem au. Yi
epei yerteiyem werek werek.

6 *Hɨr nemani menmen im
werek werek hi nepei het-
piyem, mɨt pris hekrit hekrit
hɨr nen haau iuwe me God
menep ya weipɨr, hɨr newep-

* **9:1** Eks 26:1-30 * **9:2** Eks 25:23-40 * **9:3** Eks 26:31-33 * **9:4** Eks 30:1-6, 25:10-16, 16:33; Nam 17:8-11; Diu 10:3-5 * **9:5** Eks 25:18-22 * **9:6** Nam 18:2-6

war menmen newet God em.
7 *Te mɨtɨk iuwe hetpris
kiutɨp kerekek hɨrak ken
haau kike kerek mɨkaru
mɨrapɨt me haau iuwe,
wɨ miutɨp me tito miutɨp.
Hɨrak ken kekre haau im
ketenen hemkre me samiyak
hɨrak kewepwarem te hɨrak
kakwet God em hɨrak
kakɨsak menmen enum
hɨrak ketike mɨt ne Isrel
netaritari nɨrɨakem.
8 *Hɨm me God nɨpaa hɨrak
kewet Moses em hɨram ap
mewis mɨt hɨr nanɨno haau
kike kerek mɨt nehimɨtan
God kewi au. Marim God
Hɨmɨn Yaaik keteiknai wɨ
kerek mɨt wen nises hɨm me
Moses, hɨr netike God ap
nekiyan nau neit au.
9 *Hɨm im me Moses
meriuwesɨs mɨt nanɨno
nanɨkre haau kike hɨram
mɨre hɨmɨn meteiknai wɨ im
menmen yapɨrwe mɨt pris
newepwarem newet God em
hɨram ap mamnip han ke
haiu mɨt enun kakre yaaik.
10 *Hɨm mɨrak im hɨram
naanmɨprai me menmen
haiu mamɨm o tɨpar haiu
mamɨm o mamɨrkeik haiu
mamkɨr te God katɨp haiu
mɨt yaain. Menmen im
hɨram hɨm me naanmɨprai
ere wɨ God pɨke kaknip
menmen yapɨrwe hɨram
yaaim.

Jisas Krais kewepwar hemkre mɨrak kewet God em

11 *Te Krais epei kan
kɨre Hetpris kaiu kewetai
menmen mɨrak yaaim epei
man. Hɨrak kɨrɨak menmen
mar ke pris hɨrak ken kekre
wɨnak ke God keit wit kɨrak,
hɨrak yaaik kinɨn wɨnak ke
God kau tɨ me nɨpaa ein.
Hɨrak kinɨn wɨnak kau tɨ
kentar ɨt ap nimaak, hɨrak
ap menmen me tɨ au. Hɨrak
kɨrɨak menmen me wit ke
God.
12 Me wɨ nɨpaa kerek Krais
kaa ken kekre haau kerek
God hɨrekes kewi, hɨrak ap
keit hemkre me samiyak
kewepwarem kewet God
em kɨre pris nɨrɨakem
au. Hɨrak keit hemkre
mɨrak epei mewen keiyɨm
ken haau kerek God kewi
kewepwarem kewet God em.
Hɨrak ken kekrerek kewen
hemkre miutɨpen mekrerek,
hɨram yaaim te hɨrak ap pɨke
kaknipem au. Hɨram yaaim
te hɨrak kekepai kaktaihis
haiu mamtikerek mamu
tipmain tipmain enum eik.
13 *Markeik te hemkre
me meme o bulmakau
mamkaap haiu mɨt? Hɨram
mamkepai mamɨr im. Mɨt
han hɨr netenen menmen
God katɨp: “Yi mɨt ap
yetenen menmen im,” te
maain God kaktɨp hɨr yɨnk
kɨr enuk kakɨnterim. Yɨnk
kɨr enuk ere mɨt pris hɨr
eninɨn enɨt hemkre me
meme metike hemkre me
bulmakau, im metike si
waniu (o win) me yɨnk me
bulmakau nɨkik hɨr neiyɨm
nen newɨrem mentar yɨnk
ke mɨt in. Epei au, hɨm me
God matɨp hɨr pɨke yaain

* **9:7** Eks 30:10; Lev 16:2-34 * **9:8** Hi 10:19-20 * **9:9** Hi 10:1-2 * **9:10** Lev 11:2, 25, 15:18; Nam 19:11-13 * **9:11** Hi 3:1, 10:1 * **9:13** Lev 16:3, 14-16; Nam 19:9, 17-19; Hi 10:4

nentar menmen im mesak
menmen enum mau yɨnk kɨr.
14 *Hemkre me meme
metike bulmakau mesak
menmen mau yɨnk kaiu
keremem te Krais hɨrak
iuwe kinɨn meme metike
bulmakau, hemkre mɨrak
yaaim minɨn hemkre mɨram,
hɨram mesak menmen enum
mekre han kaiu. God
Hɨmɨn Yaaik kekepik hɨrak
kerek yaaik kɨrɨak menmen
enum au te hɨrak kewepwar
hemkre mɨrak kewet God
em. Te hemkre mɨrak
yaaim mamkaap haiu mɨt
hɨram mesak menmen enum
mekre han kaiu, te haiu
emises God werek werek
kerek kaku kakɨt tipmain
tipmain enum eik.

Hemkre me Jisas mɨkaap hɨm ham yaaim God kewetaiyem

15 *Jisas kɨkaap hɨm ham
yaaim mɨt enisesim hɨram
mɨkaru man mentar nɨpaa
hɨrak kaa kesak menmen
enum haiu mɨt kerek mises
hɨm ham me nɨpaa enum
haiu mɨrɨakem. Jisas kau
nɨmɨn ke haiu mɨt metike
God kɨkaap hɨm ham yaaim
mɨt enisesim hɨram mɨkaru
man te haiu mɨt kerek God
kehimɨteni haiu mɨt nɨrak
haiu mamtikerek mamu
tipmain tipmain enum eik
mamɨt menmen yaaim
mɨrak mamɨr ke nɨpaa God
ketpim hɨm iuwe. Jisas
kaa te haiu mamɨt menmen
yaaim im.
16 Haiu mertei mɨtɨk hak
kertei maain hɨrak kaki,
hɨrak kewis menmen mau
tɨwei matɨp markeik te
hɨrak kakɨnke tɨ metike
menmen yapɨrwe hɨrak
naanmɨprewem kakwet
nɨkerek nɨrak em. Menmen
im hɨrak kewisɨm mau tɨwei
hɨram niuk mɨrak "Tɨwei me
han." Maain kerekek wɨ haai
kaki, nɨkerek nɨrak nanɨt
menmen mamɨr ke nɨpaa
hɨrak kewisɨm mau tɨwei.
17 Haai wen kepu, te tɨwei
kerek hɨrak kewisɨm em
hɨram wen mepu weinɨm.
Te maain hɨrak kaki, tɨwei
hɨram mehimɨtan menmen
me nɨkerek hɨr nantɨwem.
18 Marim nɨpaa mɨt nenep
samiyak hɨram maa hemkre
mɨram mewen hɨram menip
hɨm im mekrit mau meit.
Haiu matɨp hɨm im hɨram ap
mekepai werek au kerek God
kinɨn katɨp Moses em hɨrak
hanhan mɨt enisesim te mɨt
wen nenep menmen maa te
hɨm im mekrit mau meit.
19 *Wɨ nɨpaa Moses kenip
hɨm im mekrit mau meit
hɨrak kinɨn katɨp mɨt ne
Isrel hɨm yapɨrwe God
ketpɨwekem hɨrak kewisɨm
mau tɨwei te mɨt miyapɨr
nanisesim. Hɨrak ketpor
epei au, Moses keit hemkre
me bulmakau nɨkim metike
meme kerek hɨr epei namɨp
hemkre mɨram mewen,
hɨrak keit tɨpar metikerem,
hɨrak kesi tepnek me sipsip
mɨre yɨwir metike timen
niuk mɨram Hisop, keiyɨm
ken kemtɨt mau hemkre
hɨrak kewisɨm mentar tɨwei
hɨm me God kewet Moses
em mau mekrerem, kewisɨm
mentar im metike yɨnk ke

* **9:14** 1Pi 1:18-19; 1Jo 1:7; Hi 6:1 * **9:15** 1Ti 2:5; Hi 8:6 * **9:19** Eks 24:3, 6-8; Lev 14:4, 6

mɨt miyapɨr yapɨrwe.

20 *Hɨrak wen kewisɨm mentar tɨwei metike mɨt miyapɨr, hɨrak ketpor kar ik: “Samiyak menmen nepei maa hemkre mɨram mewen hɨram meteikni yi epei yewenhi yatɨp yi eiyises hɨm me God nɨpaa hɨrak katɨp yi eiyisesim.”

21 *Marim hɨrak keit hemkre im metike tɨpar kewisɨm mentar wɨnak ke God ketike menmen yapɨrwe mekrerek kerek mɨt nererik newenepi God neriuwerem.

22 *Tɨs, hɨm Moses kewisɨm mekre tɨwei hɨram matɨp menep menmen yapɨrwe nɨpaa hɨram ap yaaim mɨt newenɨpi God neriuwerem hemkre hɨram mɨrɨakem hɨram mɨre yaaim. Haiu mertei mɨt newen hemkre me menmen keremem te God kakɨsak menmen enum maiu mekre han kaiu, o au en, taau.

Krais kewepwar hemkre mɨrak kakɨsak menmen enum me haiu mɨt

23 *Menmen weinɨm im mau tɨ hɨram mar ke hɨmɨn me menmen iuwe meit wit ke God, Moses kewen hemkre menterim te hɨram mɨre yaaim. Te menmen mau wit ke God hɨram iuwe te hemkre im menipem yaaim au. Hemkre ham maminɨnem mamnip menmen iuwe mau wit ke God hɨram yaaim te haiu mɨt mamtike God mamkiyan mamu mamɨt.

24 *Krais nepei kenipem hɨram yaaim kentar hɨrak ap ken kekre wɨnak kerek mɨt nimaak kau tɨ nehimɨtanek me God au. Hɨrak ken wit ke God kerek in ek hɨrak kau keit menep ninaan me God kitɨwekhi me haiu mɨt miyapɨr.

25 Krais ken kekre haau me God kewi kewepwar hemkre mɨrak miutɨpen keremem. Hɨrak ap kewepwarem yapɨrwe kar ke nɨpaa mɨtɨk pris kɨrɨakem au. Me wɨ miutɨp miutɨp me tito yapɨrwe hɨrak pris ken haau kerek mɨt nehimɨtanek me God kau kekererem hɨrak kewepwar hemkre me samiyak mei kewet God em. Te Krais au, miutɨpen keremem.

26 Hɨrak ap ken haau me God kewi yapɨrwe kar ke mɨtɨk iuwe pris kɨrɨakem au. Hɨrak ken kewepwar hɨrekes yapɨrwe te hɨrak kaki kakɨntar nu tentarakɨt yapɨrwe me wɨ nɨpaa God kɨrɨak tɨ ketike nepni ere in. Au, in ek hɨrak kan kau tɨ kaa miutɨpen kerekek hɨram werek. Me wɨ menep menmen me nɨpaa hɨram epei au mamɨsi, hɨrak kan kakɨsak menmen enum mau mekre han kaiu keriuwe hemkre mɨrak mewen hɨrak kewepwarem kewet God em miutɨpen keremem.

27 *Mɨt miyapɨr yapɨrwe nani te maain hɨr nanɨr God, hɨrak skelim menmen mɨt miyapɨr in nɨrɨakem.

---

* **9:20** Eks 24:8 * **9:21** Lev 8:15, 19 * **9:22** Lev 17:11; Ef 1:7 * **9:23** Hi 8:5, 10:1 * **9:24** 1Jo 2:1 * **9:27** Jen 3:19 * **9:28** Hi 10:10; Ais 53:12; 1Pi 2:24; Fl 3:20; 2Ti 4:8

28 *Marim Krais kaa miutɨp kewepwar hɨrekes kewet God hemkre mɨrak te kakɨsak menmen enum me maiu au. Hɨrak pɨke kaknen kakɨthis haiu mɨt miyapɨr kerek misesik memeriyɨwek kaknen.

10

Menmen mɨt nɨpaa newepwarem hɨram ap te mamɨsak menmen enum maiu

1 *Hɨm nɨpaa God kewet Moses em hɨram mɨre hɨmɨn weinɨm me menmen yaaim maain mamnen, te hɨram ap menmen im yaaim hɨremes au. Me tito tito mɨt iuwe hetpris newepwar hemkre me bulmakau o meme newet God em. Hɨr nɨrɨakem mar kerememk keremem. Markeik te hɨm me Moses mamrɨak mɨt kerek nises God hɨr yaain neriuwe menmen im mɨtɨk pris kewepwarem kewet God em? Taau! Hɨram hɨmɨn weinɨm me menmen yaaim keremem.

2 Menmen mɨt newepwarem newet God em hɨram yaaim te mamɨsak menmen enum mɨt kerek nises hɨm me God hɨr nɨrɨakem te hɨr ap pɨke nanɨnen nanrɨakem meiyam taau nentar hɨr ap menmen enum mau mekre han kɨr au.

3 Au, mɨt nɨrɨakem nar keremem me tito tito yapɨrwe hɨram menip mɨt han tewenɨn menmen enum hɨr nɨrɨakem.

4 *Hɨr nɨrɨakem nentar God kertei hemkre me bulmakau o meme hɨram ap te mamsɨsak menmen enum maiu mekre han ke haiu mɨt au.

5 *God kertei menmen im, te wɨ nɨpaa kerek Krais epei kaknen tɨ kaku kaktikewai, hɨrak katɨp God kar ik:

“Ti hɨnapen mɨt newepwar bulmakau o meme sipsip hɨr nanwetutem au. Ti epei eraumani yɨnk kai hi ahu ekrerem awepwar hɨrekes ewetutem.

6 Ti ap han yaaik heriuwe samiyak mɨt nɨmansiyem mau nan mɨre kɨnaan menmen mɨt newepwarem newetitem te hɨram mamɨsak menmen enum mɨr au.

7 Te hi Krais hetput har ik: ‘Ti God ti hɨra hi hepu, hi arɨak menmen ti hanhan hi arɨakem, mar ke nɨpaa mɨt newisɨm me hi mau tɨwei ke Moses ketpim.’ ”

8 Hɨrak Krais kinɨn katɨp kar ik: “Ti hɨnapen mɨt newepwar menmen nanwetitem au. Ti ap hanhanem te hɨr nɨmansi samiyak mau nan mɨre kɨnaan o menmen hɨr newetitem te mamɨsak menmen enum mau han kɨr au.” Krais katɨp menmen im te hɨm me Moses kewisɨm mau tɨwei hɨram matɨp mɨt enisesim.

9 Hɨrak katɨp menmen eim epei au, maain hɨrak katɨp hɨm kar ik: “God ti hɨra hi hepu. Hi arɨak menmen ti hanhanem.” Hɨm im metpai Krais kenip menmen tokim me nɨpaa ein me mɨt hɨr newepwar menmen newet

* **10:1** Hi 8:5 * **10:4** Hi 9:13 * **10:5** Sam 40:6-8

God em, hɨram nepei au
mesi, hɨrak kekrehɨr mɨram
kewepwar hɨrekes kewet
God yɨnk kɨrak.
10 *Jisas Krais kises men-
men God hanhan hɨrak
kɨrɨakem. Hɨrak kaa miutɨp
kerekek kewepwar yɨnk
kɨrak kewet God ek te hɨrak
kesak menmen mekre han
kaiu te haiu mɨt kerek
misesik haiu yaain. Haiu
mewenɨpi niuk me God
werek werek.

Menmen Krais kɨrɨakem mesak menmen enum mekre han kaiu

11 *Hekrit hekrit mɨt
yapɨrwe nɨre pris hɨr nerp
nɨrɨak menmen newep-
warem newet God em. Hɨr
nɨrɨakem marem marem te
menmen im ap te mamɨsak
menmen enum haiu mɨt
haiu mɨrɨakem taau.
12 *Te Krais hɨrak kɨrɨakem
miutɨp kesak menmen enum
maiu. Epei au, hɨrak ken
kau menep his yaaim me
God kentar hɨrak Mɨtɨk Iuwe
kɨre God hɨrak naanmɨpre
menmen. Menmen miutɨp
Krais kɨrɨakem hɨram mamu
mamɨt mamkepai haiu mɨt
mamɨsak menmen enum
mekre han kaiu tipmain
tipmain enum eik.
13 *Hɨrak wen kau ketik-
erek kemeriyɨwek ere wɨ
God kaknep mɨt enun nepan
kaknɨp kaknepi.
14 Haiu mertei Krais keri-
uwe menmen miutɨp hɨrak
kɨrɨakem wɨ kerek hɨrak kaa
kewepwar yɨnk kɨrak kewet
God ek, hɨrak kɨrɨak mɨt
miyapɨr kerek God kesak
menmen enum mɨr, hɨr nɨre
yaain nanu tipmain tipmain
enum eik.
15-16 *God Hɨmɨn Yaaik
hɨrak kewetai hɨm mɨrak
metike hɨm Krais epei
ketpim God Hɨmɨn Yaaik
hɨrak kinɨn katɨp kar ik:

"Me wɨ maain mamnen hi
awet mɨt hɨm mai
im hɨr nanwenhi
nanisesim. Hi ewisɨm
mekre han kɨr te hɨr
han ekitetim."

17 Nepei au, hɨrak katɨp
hɨm ham mar im:

"Hi ap pɨke han ekitet men-
men enum mau mekre
han ke mɨt o menmen
hɨr nɨrɨakem te hi han
enuk heriuweri au."

18 God epei kesak menmen
enum mai te mɨt ap te
nanwepwar menmen nan-
wet God em nanteipim au.
Hɨram epei au mesi meit.

Haiu emises hɨm me God te haiu emu emtikerek han kiutɨp

19 *Te nai yinan, haiu
yaain te mamno mamɨkre
haau me God hɨrekes kewi
mentar Jisas kaa kentar nu
tentarakɨt hemkre mɨrak
mewen mesak menmen
enum maiu.
20 *Hɨrak kaa te menmen
im hɨram mɨre hɨrak kinɨn
ken kewep yayiwe keremir
o kewep laplap me nɨmɨn
hɨram meiyepetai haiu mɨt
mamno nɨmɨn kerek God
kewi. Hɨram mar ke hɨrak
kewep yayiwe ik keriuwe
yɨnk kɨrak te haiu emisesik

* **10:10** Hi 9:12, 28 * **10:11** Eks 29:38 * **10:12** Hi 1:3 * **10:13** Sam 110:1
* **10:15-16** Jer 31:33-34; Hi 8:10, 12 * **10:19** Hi 4:16 * **10:20** Mt 27:51; Hi 9:8

mentar nɨpaa hɨrak kaa pɨke
kekrit kau keit.
21 Haiu Mɨtɨk kaiu
Iuwe Hetpris hɨrak kepu
naanmɨpre menmen meit
wit ke God metike haiu mɨt
kerek mises hɨm me God
haiu nɨkerek nɨrak.
22 *Krais kɨrɨak menmen
im te haiu emnaiwɨr men-
men enum me memitaipɨn
mekre han kaiu emɨt, haiu
emises God haiu mamtikerek
emu han kiutɨp.
23 *Haiu emises menmen
werek werek kerek haiu
matɨp haiu han kitetim.
Haiu ap emweikɨn sip emwet
hɨm im emɨntar haiu mertei
hɨm nɨpaa God ketpim
maain hɨrak kakisesim
kakrɨakem.
24 Haiu han ekitet markeik
te haiu emri han ke naiu
yinan te haiu yapɨrwe han
etwenɨnan haiu mamrɨakan
menmen yaaim.
25 *Yi ap einapen yaino
eitike ni yinan yererik
yewenɨpi niuk me God
yar ke mɨt han nɨnapen
nɨrɨakem au emɨt! Yi eiri
han ki eikiyan wɨsenum te
yi eirerik eiwenɨpi niuk me
God eiyɨntar wɨ menep te
mamnen Krais pɨke kaknen
kakteipim.

*Haiu ap emweikɨn sip
emwet God Nɨkan kɨrak Jisas*

26 *Haiu mɨt epei mertei
hɨm me Jisas kaa te kakɨsak
menmen enum mekre
han kaiu haiu misesim
werek werek te maain haiu
emweikɨn sip emwet hɨm
im au emɨt! Haiu mamrɨak
enum, menmen ham ap
mepu te mɨt pɨke nanwep-
warem hɨram mamɨsak
menmen enum maiu te haiu
mamre yaain taau.
27 *Haiu emweikɨn sip
emwet hɨm mɨrak au emɨt!
Maain haiu mamnaain God
skelim haiu mɨt, kakwɨrai
mamno si kerek God kɨman
me kakwɨr mɨt nɨrak enun
nepan nanɨno nanɨkrerem
si tatɨn.
28 *Haiu mertei mɨtɨkɨt wik
o wikak tewepyapɨr mɨtɨk
kiutɨp keweikɨn sip kewet
hɨm me Moses, te mɨt iuwe
ne Isrel nantɨwekhis hɨr
ap han tewenɨnek au, hɨr
nankɨp kaki.
29 *Te yi han ekitet
God kakɨwaank mɨtɨk
kerek keweikɨn sip kewet
menmen Jisas kɨrɨakem
kakɨwaankek kike kere-
mem a? Auye! Hɨrak
kakɨwaankek wɨsenum
kentar hɨrak kɨnaain Nɨkan
ke God hɨrak katɨp menmen
hɨrak kɨrɨakem me wɨ kerek
hɨrak kaa hemkre mɨrak
mewen hɨram menmen
weinɨm. Menmen im God
kewetaiyem hɨram hɨm haiu
mamwenhi mamisesim te
hɨrak kakrekyei haiu mamre
yaain. Te God kakɨwaank
mɨtɨk ik enuk kentar hɨrak
keweikɨn sip kewet Nɨkan ke
God. Menmen im hɨram mar
ke hɨrak kɨnan yipɨr kewɨrek
hɨrak keweikɨn sip kewet
God Hɨmɨn Yaaik kerek
hanhan keriuwai haiu mɨt
kerekyei menmen yaaim.

---

* **10:22** Lev 8:30; Esi 36:25; Ef 5:26 * **10:23** Hi 4:14 * **10:25** Hi 3:13 * **10:26** Hi 6:4-8 * **10:27** Ais 26:11 * **10:28** Diu 17:6, 19:15 * **10:29** Eks 24:8; Hi 13:20 * **10:30** Ro 12:19; Diu 32:36; Sam 135:14

30 *Hi hatɨp menmen im
hentar haiu mertei God ap
kemipɨn me wɨ hɨrak katɨp
kar ik: “Menmen enum mɨt
nɨrɨakem, maain hi ewa-
niupaan mɨr eriuwerem.”
Hɨrak wen katɨp hɨm ham
kar ik: “Hi Mɨtɨk Iuwe God hi
skelim mɨt nai me menmen
hɨr nɨrɨakem.”
31 God kerek kaku kakɨt
tipmain tipmain enum eik
skelim mɨt me menmen
enum hɨr nɨrɨakem. Men-
men im hɨrak menmen
menipi han yaaik au. Hɨram
menmen enum menipi hɨr
han enuk nɨnaain wɨsenum.

Yi han tokik eiyises hɨm me God werek werek

32 Yi pɨke han ekitet men-
men nepei man me wɨ nɨpaa
yi yinɨn yemtau hɨm me
Krais yi yisesim. Yi yis-
esim epei au, menmen enum
man mamriwaank te men-
men enum im ap te maminɨn
han ki au. Yi han tokik eiyu
eiyɨt.
33 *Wɨ ham mɨt netpi
enum hɨr nerekyi enum
nerp ninaan me mɨt miyapɨr
yapɨrwe te hɨr nanɨnwesɨsi.
Wɨ ham yi yɨr mɨt enun
nɨrɨak mɨt han yaain men-
men enum yi eiyɨrp eitikeri
eikepi hɨr han tokik nanu.
34 *Yi hanhan eiriuwe mɨt
yaain mɨt enun newisi nekre
wɨnak enuk. Yi ap han enuk
eiriuwe mɨt kerek nen nari
menmen mi neiyɨm nen
au. Yi han yaaik yewisi
nari menmen mi yapɨrwe
yentar yi epei yertei God
nepei kewisi menmen ham
yaaim minɨn menmen mɨt
neriyaam, hɨram mamu
mamɨt tipmain tipmain
enum eik.
35 Nɨpaa ere in yi han
tokik yepu te in ek yi ap
einapen menmen enum
mamnen mamriwaank au
emɨt eiyɨntar yi yertei maain
God kakweti mɨt miyapɨr
kerek yisesik werek werek
kakweti menmen mɨrak
yaaim.
36 *Yi wen han tokik
eiyu eiyises hɨm me God
te maain yi eirɨak menmen
God hanhan yi yɨrɨakem, yi
eiyɨt menmen yaaim nɨpaa
hɨrak katɨp kakwet mɨt
miyapɨr kerek hɨr nisesik
kakwetɨrem.
37 *Yi han tokik eiyu
eiyɨntar hɨm me God mau
tɨwei matɨp me Krais mar
im:

“Maain kike hɨrak kerekek
kaknen. Hɨrak ap kak-
merɨr wɨ yapɨrwe au.

38 *Te nai yinan hɨr han
ekiteta nanises hɨm
mai hɨr nantikewa
nanu nanɨt tipmain
tipmain enum eik, te
mɨt kerek nanweikɨn
sip nanweto, hi han
enuk ariuweri.”

39 Haiu mɨt au, haiu ap ne
mɨt kerek neweikɨn sip en-
wet God te hɨrak kakrai-
waank au. Yi yetikewa haiu
ne mɨt kerek nises hɨm me
God te hɨrak kakɨkepai kak-
taihis.

* **10:33** 1Ko 4:9 * **10:34** Mt 6:20, 19:21, 29 * **10:36** Lu 21:19; Hi 6:12 * **10:37** Hab 2:3-4 * **10:38** Ro 1:17; Ga 3:11

11

Markeik te haiu han ekitet menmen werek werek

1 *Haiu han ekitet menmen God katɨp hɨram mamnen haiu mertei maain hɨram mamnen te haiu mameriyɨwem mamnen. Menmen im haiu ap mɨrem wen au te haiu mertei hɨram mepu mentar God katɨp hɨram mepu.

2 Nɨpaa mɨt maamrer han hɨr han kitet God werek te hɨrak han yaaik keriuweri.

3 *Haiu mɨt i han ekitet hɨm me God hɨram yaaim te haiu mertei God kɨrɨak tɨ metike nepni keriuwe hɨm mɨrak weinɨm. Te menmen haiu mɨrem God kɨrɨakem keriuwe menmen haiu ap te mamɨrem taau.

Hɨm me mɨtɨkɨt Ebel, Inok tetike Noa

4 *Mɨtɨk niuk mɨrak Ebel hɨrak kises hɨm me God te menmen hɨrak kewepwarem kewet God em. God katɨp menmen mɨrak kerek kewetɨwekem hɨram yaaim te God ketpɨwek hɨrak mɨtɨk yaaik kentar hɨrak kisesik werek werek. Nɨpaa Ebel hɨrak kaa hɨrak wen han kitet God werek werek te hɨm mɨrak mau tɨwei me menmen nɨpaa hɨrak kɨrɨakem hɨram meteiknai menmen menip God han yaaik keriuwai.

5 *Inok ap kaa kentar hɨrak han kitet God werek werek te God ketɨwekhis kau ketikerek. Mɨt han nɨnetnɨwek nɨnetnɨwek ap nɨnapɨnek au nentar God epei ketɨwekhis keiyɨk ken wit kɨrak. Hɨm me God mau tɨwei matɨp God ketɨwekhis wen au, menmen Inok kɨrɨakem hɨram menip God han yaaik keriuwerek.

6 Mɨt miyapɨr kerek ap han kitet God, menmen yapɨrwe hɨr nanrɨakem ap te nanɨnip God han yaaik kakriuweri taau. Hɨr ap te nanɨnip God han yaaik kakriuweri nanɨntar mɨt miyapɨr kerek hɨr hanhan nises God hɨr naninɨn han ekises God hɨrak kepu, maain hɨrak kakwet mɨt miyapɨr kerek hɨr hanhan nisesik kakwetɨr menmen yaaim.

7 *Wɨ nɨpaa God katɨp Noa me menmen enum hawɨ yuwerep hɨram mamnen, te Noa kɨr menmen im wen au. Hɨrak han kitet menmen God ketpim hɨram mamnen te hɨrak kime sip. Maain hɨrak kimaam werek hawɨ yuwerep epei man, hɨrak ketike mɨte pɨrak nɨkerek nɨrak nen nau nekrerem, te hɨr ap naa au. Hɨrak keteikɨn mɨt yapɨrwe hɨr enun kentar hɨrak kises hɨm God nɨpaa ketpɨwekem te hɨr au. Te hɨrak God katɨp Noa hɨrak mɨtɨk yaaik kentar hɨrak kises hɨm mɨrak.

Ebraham kises hɨm me God

8 *Ebraham kemtau hɨm kerek God ketpɨwekem te hɨrak han kitet hɨm mɨrak hɨram yaaim. Te hɨrak kɨnaaiwɨr wit kɨrak ken wit hak kerek God ketpɨwek

---

* **11:1** Ro 4:18; 2Ko 5:7 * **11:3** Jen 1:1; Sam 33:6; 2Pi 3:5 * **11:4** Jen 4:3-10 * **11:5** Jen 5:24 * **11:7** Jen 6:13-22, 7:1; 1Pi 3:20; Ro 3:22, 4:13 * **11:8** Jen 12:1-5; Ap 7:2-4

hɨrak kakwetɨwekek. God
ap keteiknɨwek tɨ ik te hɨrak
kepɨtari hɨrak kakno neiyɨn
kakɨt mekam au.
9 *Ebraham kises hɨm me
God te hɨrak ken kau wit
kerek God katɨp hɨrak kak-
wetɨwekek. Hɨrak kau kekre
wɨnak sel kɨre weisaak kar
ke mɨtɨk hɨrak ap tɨ kɨrak
au. Aisak ketike nɨkan kɨrak
Jekop hɨrakɨt tetike Ebra-
ham tatɨt menmen God epei
ketpɨwekɨt kakwetɨwekɨtem
te hɨrakɨt tau wɨnak sel tar
ke Ebraham kewik.
10 Ebraham kau wɨnak
sel keremem kentar hɨrak
kemerɨr God kakriyaak
kaktɨwekhis keiyɨk kakno
wit kerek God hɨrekes
kimaak hɨrak kaku kakɨt
kakwetɨwek wɨnak yaaik.
11 *Sera hɨre han kitet hɨm
me God te hɨrak kenipep
hɨre werek te wepɨtu. Hɨre
epei enu we mɨte. Hɨrak
kɨrɨakem kentar hɨre han
kitet hɨrak kakises hɨm
nɨpaa hɨrak ketpim me hɨrak
kakwetɨr nepenyerer nei
yapɨrwe.
12 *Mɨtɨk ik hɨrak epei ke
mɨtɨk ap te kakine nɨkerek
au, te God kenipek hɨrak kine
nɨkan. Maain nepenyerer
nɨrak hɨr yapɨrwe nar ke ten-
haan kau wan eik, o hɨr mau
nepni. Mɨt ap te nanwenhisi
au.
13 *Mɨt in hɨr yapɨrwe hɨr
naa te hɨr han kitet God
kakises menmen nɨpaa hɨrak
ketpim. Hɨr neit menmen
God ketporem au, te hɨrak
keteiknor menmen hɨrak
kakrɨakem mamnen hɨr han
yaaik neriuwerem nertei
hɨrak kakisesim. Hɨr natɨp
nar ik: "Tɨ mɨt newi hɨram
tɨ im ap maiu au. Haiu mau
in mar ke mɨt nau tɨ ke mɨt
han."
14 Mɨt kerek natɨp nar ik
hɨr neteiknai te hɨr nanɨr tɨ
mɨr ham yaaim hɨr nanwim
nanu nanɨt.
15 Hɨr ap pɨke hanhan
nanu wit kerek nɨpaa hɨr
nɨnaiwɨrek au nentar hɨr
hanhanek te hɨr pɨke nen
newi.
16 *Au, hɨr hanhan nanɨr
wit hak yaaik hɨr nanɨno
nanwi. Wit ik ek hɨrak
wit ke God. God ap yɨnk
enuk hɨr nenewek God kɨr
kentar hɨr han kitetik werek
werek. Hɨrak epei kerekyor
wit hak yaaik te hɨr nanɨnen
nanwi hɨrak keteiknai hɨrak
ap yɨnk enuk ke mɨt ne-
newek hɨrak God kɨr.
17 *Wɨ nɨpaa God katɨp
Ebraham kɨnɨnek, Ebraham
kemtau hɨm mɨrak hɨrak keit
nɨkan kɨrak Aisak kewisɨk
kentar nan mɨre kɨnaan
hɨrak kakɨkɨp kakwepwarek
kakwet God ek. Hɨrak kare
kaknep nɨkan kɨrak kiutɨp
kerek God nɨpaa ketpɨwek
kakwetɨwekek.
18 Nɨpaa God ketpɨwek
kar ik: "Aisak kerek kakine
nɨkerek te hɨr keriyen
nanre nepenyerer ne weiwɨk
miutɨp mit, te nepenyerer
han ne nɨkerek nit han au.
Aisak kerekek."
19 *Te Ebraham han kitet

* **11:9** Jen 26:3, 35:12, 17 * **11:11** Jen 18:11-14, 21:2 * **11:12** Ro 4:19; Jen 15:5, 22:17; Diu 10:22 * **11:13** Jen 23:4; 1Kro 29:15; Sam 39:12; 1Pi 2:11 * **11:16** Eks 3:6, 15; Mk 12:26 * **11:17** Jen 11:1-14; Je 2:21-22; Ro 9:7 * **11:19** Ro 4:17

kaknep nɨkan kɨrak kaki te God tewen kakɨkɨak kerek kaki. Hɨrak kar ke hɨrak pɨke ketɨwekhis kentar God keit sipsip neniuk hɨrak kewisɨk kekrehɨr ke Aisak. Te Aisak ap kaa au. Sipsip kerekek hɨrak kaa.

Hɨm me Aisak, Jekop tetike Josep

20 *Aisak han kitet God kakises hɨm nɨpaa hɨrak ketpim te hɨrak katɨp hɨm yaaim men Jekop ketike Iso me menmen yaaim mamnen.

21 *Karik Jekop menep hɨrak kaki hɨrak katɨp hɨm yaaim men nɨkerek hɨrakɨt wik te Josep me menmen yaaim mamnen kentar hɨrak kises hɨm me God hɨrak han kitet God kakrɨak menmen nɨpaa hɨrak ketpim. Jekop ketpor hɨm yaaim epei au, hɨrak kises paap kɨrak keiyɨk kɨre hɨrekes kerp hɨrak kewenɨpi niuk me God.

22 *Josep kises hɨm me God han kitet God kakrɨak menmen nɨpaa hɨrak ketpim, te wɨ menep hɨrak kaki, hɨrak katɨp heiyiuwerer nɨrak kar ik: “Maain God kakɨthis nepenyer naiu nanɨnaaiwɨr wit ik Isip, hɨr enɨt herwe yɨnk kai enwisɨk ekɨkre hei me wit kerek hɨr nanwiyen.”

Hɨm me menmen Moses kɨrɨakem

23 *Moses miye haai nɨrak hɨr han kitet God kakɨkepi te miye winaak epei au, hɨr nɨrek hɨrak nɨkan kɨr yaaik au wetpen enuk keit. Hɨr hɨras ap nakɨp nar ke nɨpaa mɨtɨk iuwe Fero katɨp hɨr enɨnep nɨkerek hɨrakɨt tɨrek au. Hɨr nɨsawɨnek ere wenke wikak.

24 *Moses han kitet God kakɨkepik kakri mɨt miyapɨr nɨrak ne Isrel nanɨnaaiwɨr Isip te maain hɨrak kɨre mɨtɨk iuwe hɨrak kɨnapen mɨt hɨr ap enɨnewek hɨrak mɨtɨk iuwe ke Isip hɨrak nɨkan ke Fero nɨki pɨrak kerek nɨpaa ere in naanmɨprewek au.

25 Hɨrak hanhan kaku kaktike mɨt ne Isrel God nɨpaa kehimɨteni hɨr mɨt nɨrak, me wɨ mɨt ne Isip newaanki nerekyor enum. Hɨrak kɨnapen keweikɨn sip kewet God te hɨrak han yaaik kaku kakre mɨtɨk iuwe ke Isip. Menmen im enum mɨt miyapɨr nisesim hɨram ap te mamrekyor hɨr han yaaik nanu me wɨ yapɨrwe taau. Me wɨ mei kike keremem.

26 *Hɨrak han kitet maain Krais kaknen kakwet mɨt nɨrak menmen, te hɨrak kertei hɨrak kaku kaktike mɨt ne Isrel, mɨt ne Isip netpɨwek enum. Hɨrak han kitet menmen im hɨram minɨn menmen iuwe hɨrak ketɨwem kentar hɨrak iuwe nɨkan hak ke Fero. Hɨrak han kitet maain Krais kaknen kakwetɨwek menmen yaaim minɨn menmen meit Isip.

27 *Moses han kitet God kakinɨn Fero te hɨrak

* **11:20** Jen 27:27-29, 39-40 * **11:21** Jen 48:15-16 * **11:22** Jen 50:24-25; Eks 13:19 * **11:23** Eks 1:22, 2:2 * **11:24** Eks 2:10-12 * **11:26** Hi 10:34-35 * **11:27** Eks 12:51, 14:13-14; Ro 1:20; 1Ti 1:17; Hi 11:1

kɨnaaiwɨr Isip, hɨrak ap
kɨnaain mɨtɨk iuwe Fero
kerek hɨrak han enuk keri-
uwerek au. Hɨrak ap pɨke
keweikɨn ken kau Isip au
kentar hɨrak kertei God,
kerek haiu mɨt ap mɨrek au,
hɨrak kau ketikerek kekepik.
28 *Moses han kitet God
ap kaknep nɨkerek hɨrakɨt
te mɨt kerek newis hemkre
mau weipɨr ke wɨnak te
hɨrak kɨrɨak menmen me
pasova kinɨn. Hɨrak katɨp
mɨt miyapɨr ne Isrel hɨr en-
wis hemkre emu weipɨr te
Ensel ke God kerek kaknep
mɨt, hɨrak kaknep nɨkerek
hɨrakɨt tɨr iuwe et.

*Mɨt miyapɨr yapɨrwe ne Is-
rel nises God werek werek*

29 *Mɨt yapɨrwe ne Isrel
nises hɨm me God te hɨr
nerekir wan niuk mɨrak
Wan Ninɨk, hɨrak kewep
pɨnak pɨnak te hɨr nitet ke
nɨmɨn nen pɨnak ein nɨre
mɨt nitet yayiwe tɨpar ap
mei mɨwaairi au. Maain mɨt
ne Isip hɨr nare nanises mɨt
miyapɨr ne Isrel nanɨnɨp te
tɨpar pɨke kewen kan kanɨp
kenepi.
30 *Mɨt miyapɨr ne Isrel
han kitet God kakɨkepi hɨr
nanɨnep mɨt miyapɨr ne wit
Jeriko te hɨr nen neweikɨn
wit kɨr me wɨ hispɨnak wik.
Epei au, God kekepi te nɨwa
kerek kɨsawɨn wit Jeriko
keweiknɨwek kewen te hɨr
nen nɨmɨn ein nenep mɨt
nanɨp nenepi.
31 *Mɨte Rehap nɨpaa
hɨre mɨte enu wari mɨt
his wenenɨnem, hɨre han
kitet God kakɨkaap mɨt ne
Isrel kakinɨn mɨt kerek ap
nises God nau wit Jeriko wit
kɨre, te hɨre wɨkaap mɨtɨkɨt
te Isrel kerek hɨrakɨt tan
tɨsawɨn temiyenwonaan tɨr
wit. Te maain mɨt ne Isrel
nen nenep mɨt ein kerek ap
nises God, hɨr ap naaup au.
Hɨre wau weit.
32 Hi ap etpi hɨm ham
au. Hi etpi hɨm me Gid-
ion, Berek, Samson, Jepta,
Devit, Samyuel hɨrakɨt tetike
mɨt profet yapɨrwe te hɨm
mai mamnen nokim enum
nokim.
33 *Mɨt in nentar hɨr nises
hɨm me God hɨr netike mɨt
nerer wit wit nenepan te hɨr
ninɨni nanɨp nenepi. Hɨr
nɨrɨak menmen yaaim te hɨr
neit menmen nɨpaa God ket-
pim. Hɨr nemesɨs hɨm me
pusi ke yaank laion hɨrak
iuwe kar ke sak te hɨram ap
manɨp au.
34 *Mɨt en hɨr ninɨn si iuwe
me mɨt enun nanɨp neriuw-
erem te hɨram maa. Hɨr mɨt
han nan menep nanɨnɨp te
hɨr nɨrɨr te hɨr nanɨp taau.
Hɨr mɨt iuwe au hɨr nɨre
mɨt weinɨn te God kekepi hɨr
nɨre mɨt iuwe manpenun.
Mɨt nerer wit wit nan netik-
eri nenepan te hɨr nenep mɨt
en hɨr pɨke nɨrɨr.
35 *Miyapɨr han pɨke nei-
this mɨt nɨr netike nɨkerek
nɨpaa naa hɨr pɨke nekrit
nau. Mɨt han nekre wɨnak

* **11:28** Eks 12:21-30 * **11:29** Eks 14:21-31 * **11:30** Jos 6:12-21 * **11:31** Jos 2:1-21, 6:21-25; Je 2:25 * **11:33** Dan 6:22 * **11:34** Dan 3:23-27 * **11:35** 1Kin 17:17-24; 2Kin 4:18-37

enuk nɨnapen neweikɨn
sip newet God te mɨt hɨr
nesiupani taau. Hɨr mɨt han
nisesik te mɨt han nanɨp
nerekyor enum enum hɨr
naa, hɨr newis mɨt nanɨp
te maain God kakɨkɨan hɨr
nanɨkrit nantikerek nanu
nanɨt.
36 *Mɨt enun hɨr nitetnaan
mɨt han yaain hɨr nɨwaai
nɨpɨn nanɨp, mɨt han hɨr
nesenkekhis hɨt mɨr newisi
nekre wɨnak enuk.
37 *Mɨt han enun hɨr newɨr
nan nanɨp, hɨr neit so neiyɨm
nerenirɨr yinan yinan, hɨr
neit hɨne me his neiyɨm
nenep mɨt han neriuwerem
hɨr naa. Hɨr mɨt miyapɨr
han yaain namɨr yɨnk me
sipsip o meme neiyɨm nen in
nen ein, hɨr ap netenen nan
au, mɨt newaanki nerekyor
enum hɨr nepu enum.
38 Hɨr mɨt miyapɨr nen ein
nen ein nitet yaank weinɨk,
mɨniu (o neiyɨp) weinɨm, hɨr
nɨrɨr nen nau nɨnɨk mɨniu
(o neiyɨp) nekre han o nekre
hei iuwe me tɨ. Hɨr mɨt yaain
te mɨt han nau tɨ hɨr ap yaain
te hɨr nanu nanɨkreri nɨmɨn
au.
39 Mɨt miyapɨr in hɨr nises
hɨm me God te God katɨp
hɨr yaain niuk mɨr iuwe. Te
mɨt in ap neit menmen God
nɨpaa ketpim kakwetai haiu
mɨt em wen au.
40 God kewetɨrem wen
au kentar hɨrak keraimani
menmen hak kinɨn menmen
nɨpaa hɨr nisesim. Hɨrak han
kitet kakrekyei mamtikeri
haiu mɨt yaain mentar
menmen Krais kɨrɨakem.

12

Haiu emises hɨm me God emrɨak menmen nɨpaa Jisas kɨrɨakem

1 *Mɨt in kerek hi nepei
hetpiyem hɨr nɨpaa nises
hɨm me God werek werek
hɨr yapɨrwe nerp wit ke
God nɨrai nɨre mɨt nerp nɨr
nɨkerek hɨr nesiuken neit
skul. Te haiu mɨt emweikɨn
sip emwet menmen yapɨrwe
mamraiwaank o menmen
enum kerek haiu hanhan
emisesim emrɨakem te
hɨram emɨt. Haiu em-
naiwɨrem mar ke mɨtɨk
kesiuknen kewenwo laplap
hɨrak kenepim kewɨrem
te hɨrak kesiuken waswas.
Haiu emnaiwɨrem emɨt te
haiu emises menmen werek
werek God kehimɨtenai haiu
emisesim.
2 *Haiu han ekitet Jisas
kerek hɨrak kinɨn mɨt han
hɨrak kɨre Mɨtɨk Iuwe kises
God werek werek te hɨrak
kekepai haiu mamisesik
werek werek. Hɨrak kerekek
han kitet hɨrak yɨnk enuk
kaa kentar nu tentarakɨt
hɨram menmen weinɨm
kentar hɨrak kertei maain
hɨrak kakinɨn menmen
enum kakɨkepai kakriuwe
menmen hɨrak kɨrɨakem
hɨrak yaaik kaku. Nepei au,
hɨrak ken kau menep his
yaaim me God kɨre Mɨtɨk
Iuwe ketikerek naanmɨpre
menmen yapɨrwe.

God kewis menmen enum mamnen mamraiwaank te haiu mamisesik werek werek

* **11:36** 1Kin 22:24-27; Jer 20:2, 37:15, 38:6 * **11:37** 2Kro 24:21 * **12:1** Ro 7:21; 1Ko 9:24-25; Hi 10:36 * **12:2** Hi 1:3

3 Yi han ekitet menmen enum mɨt enun nerekyɨwekem te hɨrak kau han tokik kises menmen God kehimɨtenɨwek kakisesim. Te yi ap han enuk waswas yeriuwe menmen enum miwep te yi yeweikɨn sip yewet menmen yaaim me God.

4 Wɨ Seten kakri han ki o mɨt nanrekyi enum te yi eiweikɨn sip eiwet Krais, yi ap eirɨak menmen iuwe wen au te yi yainɨn menmen enum ere hemkre mi mamwen te yi yayi yayɨr ke Krais kɨrɨakem.

5 *Yi han kaa menmen God ketpiyem mamkepi yi eiyu han yaaik a? Nɨpaa hɨm me God mɨt newisɨm mau tɨwei matɨp yi yar ke nɨkerek nɨrak mar im:

"Nɨkerek nai, wɨ kerek God kesiuwe menmen miwep kar ke haai kenep nɨkan kɨrak, yi ap han kitet menmen enum hɨremes man miwep au. Yi ap han enuk yeriuwerem han kitet God kɨneini au, wɨ kerek hɨrak kesiuwe menmen enum mamnen mamiwep.

6 *Yi ap han ekitet eiyɨrik eiyɨntar mɨt miyapɨr kerek God hɨrak hanhan keriuweri hɨrak kewis menmen manɨp kakɨkepi hɨr enises menmen yaaim. Mɨt miyapɨr kerek hɨrak katɨp kar ik: 'Yi nɨkerek nai,' hɨrak kewis menmen mamnɨp mamkepi hɨr nanises menmen yaaim."

7 *Te yi han tokik eiyu eiriuwe menmen enum mamnen mamiwep. Yi han ekitet menmen im hɨram mɨre menmen haai hɨrak kɨrɨak nɨkerek nɨrak em, te hɨr enises hɨm mɨrak werek werek. Menmen im enum mamiwep, hɨram meteikni God hɨrak han kitet yi nɨkerek nɨrak hɨrak kakɨkepi yi yaain. Nɨpaa yi yertei mɨtɨk hak ap kenep nɨkan kɨrak o au a? Taau. Mɨt yapɨrwe nenep nɨkerek nɨr.

8 Haai ki God hɨrak ap te kakrekyi menmen mi enum, menmen im hɨram meteikni yi ap nɨkerek yaain au. Yi yɨre nɨkerek ne weiwɨk ham.

9 Nɨpaa haiu yapɨrwe haairer naiu hɨr nerekyei menmen enum maiu te haiu mɨneini han kitet hɨr iuwe. Te God hɨrak kinɨn haairer naiu, hɨrak Haai ke hɨmɨn kaiu te haiu emisesik emwisɨk hɨrak kerekyei menmen enum maiu te haiu mamtikerek mamu mamɨt.

10 Haairer naiu hɨr nises han kɨr nerekyei menmen enum maiu me wɨ ham haiu wen kike. God hɨrak au. Hɨrak kerekyei menmen maiu enum kekepai te haiu yaain mamɨr ke hɨrak.

11 *Wɨ God o mɨt nerekyai menmen maiu enum, haiu han kitet hɨram menmen enum te hɨram ap menipai han yaaik meriuwerem au. Maain haiu mɨt kerek God kerekyei menmen mar im, hɨram menipai haiu mamre mɨt yaain mamrɨak menmen yaaim haiu mamu werek

* **12:5** Pro 3:11-12 * **12:6** Rev 3:19 * **12:7** Diu 8:5; 2Sml 7:14 * **12:11** Je 3:17-18

werek.

Haiu naanempre hɨras te haiu ap emweikɨn sip emwet God

12 *Yi mɨt han yi yɨnapen yises hɨm me Jisas Krais yar ke mɨt kerek nen yanɨmɨn hɨr his hɨt maa. Yi ap eiyu han tewenɨn hɨras me menmen epei man miwep au emɨt! Yi pɨke hanhan eiyises hɨm me Jisas werek werek.

13 *Yi eiyises God werek werek hɨram mamɨr ke mɨt nɨpaa hɨt par mewers, hɨr nitet yayiwe yaaik kɨpɨrak te hɨt mɨr mamre yaaim. Mɨt han narik kerek neweikɨn sip nanwet Krais hɨr nɨri yi pɨke yises God werek werek te hɨr pɨke hanhan nanisesik werek werek.

14 *Yi mɨt miyapɨr yetike mɨt miyapɨr han yapɨrwe yi eikiyan eiyu. Yi eiyises menmen yaaim God hanhan yi eiyisesim eiyɨntar yi ap eiyises menmen yaaim im te yi ap yayu yaitike Mɨtɨk Iuwe God au.

15 *Yi naanmamre hɨras werek werek. Hɨram ap yaaim te yi ap yayɨt menmen yaaim yapɨrwe God kakrekyiyem kakwetiyem au. Mɨtɨk hak hɨrak kar ik hɨrak kɨre hepnek ke tɨ enum mewo mɨsawɨn mekre nɨmɨn ke yenkis te maain mɨt nerp nentɨram nɨk mɨram meketet mau hɨt mɨr. Mɨtɨk kar ik hɨrak kakrɨak menmen enum kakri han ke mɨt miyapɨr yapɨrwe kakriwaank kakriuwerem.

16 *Yi naanmamre hɨras te yi mɨt o miyapɨr han ap te eiriyanhis eiwenɨnem, o han kitet menmen me God hɨram menmen weinɨm mar ke nɨpaa mɨtɨk Iso kɨrɨakem. Hɨrak han kitet hɨm God katɨp maam kɨrak Ebraham hɨram menmen weinɨm. Te hɨrak kewis nɨkik kɨrak kakɨt menmen mɨrak yaaim maain haai kakwetɨwekem metike hɨm yaaim God ketpim me menmen mamnen. Hɨrak kewisɨk kakɨt menmen im kentar hɨrak nɨnpɨmaak nɨkik kɨrak kewetɨwek menmen mei kike hɨrak kaam.

17 *Yi yertei maain hɨrak hanhan pɨke kakɨt menmen mɨrak te God kenip Jekop kekrehɨr kɨrak hɨrak kepɨrek ketpɨwek kar ik: “Ti taau.” Iso kɨkɨt kitɨwekhi yapɨrwe te God kenipek ap te keweikɨn han mewek au.

Haiu meit hɨm yaaim me God haiu mamno wit Saion

18 *Nɨpaa wɨ yi yinɨn yises hɨm me God yi ap yɨr menmen yemtewem yar ke mɨt nɨpaa ne Isrel nɨrem nemtewem. Hɨr nan mɨniu (o neiyɨp) niuk mɨrak Sainai, hɨram si iuwe merhɨhe mau paan mɨrak, hɨr nɨr napɨ toto enum mɨwapɨn wit mar ke wɨtaan toto, yuwerep man,

19 *hɨr nemtau mɨtɨk hak keit mɨniu (o neiyɨp) ketenwo taur. Epei au, hɨr nemtau Mɨtɨk Iuwe keit

* **12:12** Ais 35:3 * **12:13** Pro 4:26 * **12:14** Sam 34:14; Ro 12:18 * **12:15** Ap 8:23 * **12:16** Jen 25:33-34 * **12:17** Jen 27:30-40 * **12:18** Eks 19:16-20; Diu 4:11-12 * **12:19** Eks 20:18-21; Diu 5:22-27

ein katɨp hɨm iuwe enum. Mɨt miyapɨr ne Isrel hɨr nemtau hɨm enum me Mɨtɨk Iuwe eik katɨp keit mɨniu (o neiyɨp), hɨr nepɨrpɨr nitehi Moses natɨp nar ik: "Haiu mɨnapen mamtau hɨm menmen meiyam im au emɨt!"

20 *Hɨr nɨnapen nemtau hɨm meiyam God ketporem nentar hɨrak katɨp kar ik: "Keimɨn mɨtɨk o mɨte, nɨkerek o samiyak hɨr nanɨnen nanɨrp nanitet mɨniu (o neiyɨp), mɨt han nanɨt nan nanwɨrem neiyɨm nanɨnep mɨtɨk kaki o samiyak mami."

21 *Mɨt en nɨr menmen im te hɨr nɨnaain nepɨrpɨr. Moses hɨrekes katɨp kar ik: "Hi hepɨrpɨr wɨsenum hentar hi hɨnaain."

22 *Te yi mɨt kerek yi yises hɨm me God in, yi ap yan mɨniu (o neiyɨp) mar im au. Yi hɨmɨn ki epei kan mɨniu niuk mɨrak Saion kerek wit iuwe ke God kewi. God hɨrak kaku kakɨt tipmain tipmain enum eik. Yi hɨmɨn ki epei kan wit Jerusalem, hɨrak keit wit ke God kerek mɨt ensel yapɨrwe hɨr han yaaik nererik nau en.

23 *Yi hɨmɨn ki epei kan ketike nɨkerek yapɨrwe ne God kerek nanɨt menmen yaaim mɨrak yi yererik han yaaik yepu. God kewis niuk mi metike niuk mɨr mau tɨwei mɨrak hɨrak kertei yi neimɨn yi mɨt miyapɨr nɨrak. Yi hɨmɨn ki epei kan kɨr God kerek hɨrak naanmɨpre mɨt yapɨrwe, hɨrak maain skelim haiu mɨt metike mɨt kerek nɨpaa God katɨp hɨr mɨt yaain hɨr netikerek nau wit kɨrak.

24 *Yi hɨmɨn ki epei kan kau ketike Jisas kerek kerp nɨmɨn ke God ketike haiu mɨt, hɨrak ketpai hɨm ham yaaim haiu mewenhi mamisesim hɨrak kekepai haiu metike God haiu mau han kiutɨp. Hɨrak nɨpaa kaa hemkre mɨrak mewen. Menmen im hɨram meteiknai menmen nɨpaa mɨtɨk pris kɨrɨakem. Hɨrak keit menmen mɨre mapɨk kemtɨt mekre hemkre me bulmakau o meme kɨwaaiyem mentar yɨnk ke mɨt ein te God katɨp hɨr yɨnk kɨr yaaik. Mar im hemkre me Jisas mesak menmen enum mekre han kaiu te hɨrak kɨre yaaik. Hemkre mɨrak ap mar ke hemkre me Ebel nɨpaa hɨrak kaa au. Hɨram yaaim minɨn em. God kɨr hemkre me Ebel hɨram menipek han enuk kɨrɨak mɨtɨk Ken menmen enum. Hemkre me Jisas au. God kɨrem te hɨram menipek hɨrak hanhan keriuwai haiu mɨt, hɨrak kesak menmen enum mekre han kaiu.

Haiu naanempre hɨras te haiu emises God werek werek

25 *Yi naanempre hɨras te yi ap eiweikɨn sip eiwet hɨm Krais ketpiyem au emɨt! Nɨpaa God kerp

* **12:20** Eks 19:12-13 * **12:21** Diu 9:19 * **12:22** Ga 4:26; Rev 5:11 * **12:23** Lu 10:20 * **12:24** Hi 8:6, 10:22; 1Pi 1:2; Jen 4:10 * **12:25** Hi 2:1-3, 10:28-29

mɨniu (o neiyɨp) Sainai katɨp
mɨt miyapɨr hɨm mɨrak.
Mɨt han en neweikɨn sip
newetɨwekem hɨr ap te
nɨrɨr natɨnpɨn ne menmen
enum God kerekyorem
au. Haiu mamnopɨn
mamkeipɨn menmen enum
mamwep mamɨrkeik te haiu
emweikɨn sip emwet hɨm me
hɨrak mɨtɨk kerek kekiuwe
wit ke God ketpai menmen?
Taau.
26 *Nɨpaa God keit mɨniu
(o neiyɨp) Sainai hɨrak
katɨp keriuwe hɨm mɨrak tɨ
kɨtanɨk te in ek hɨrak katɨp
hɨm iuwe kar ik: "Hi tewen
pɨke etanɨk tɨ eteipim. Tɨ
weinɨk kerekek au. Hi tewen
etanɨk tɨ ketike nepni hɨram
mamɨwaank."
27 Hɨm im hɨram matɨp
"meteipim," te hɨram
meteiknai menmen im:
Nɨpaa God kɨrɨak tɨ te maain
hɨrak kaktanɨk menmen
im te hɨram yapɨrwe hɨrak
kakɨwaankem mamɨt. Men-
men ap me tɨ ap mam-
tanɨk, God kakɨwaankem au.
Hɨram mamu mamɨt.
28 Haiu han yaaik emu
emɨntar menmen im God
kakwetaiyem kakɨt wit kerek
hɨrak naanmɨpre menmen
yapɨrwe, wit kerek mɨtɨk hak
ap te kaktanɨkem au. Te
haiu mamwenɨpi God niuk
mɨrak Iuwe mamrɨak men-
men yaaim hɨrak hanhan
haiu mɨrɨakem.
29 *Haiu emrɨak menmen
mar im mamɨntar God kaiu
hɨrak kɨre si tatɨm menmen
te God kakɨwaank menmen
yapɨrwe kerek hɨrak ap han
yaaik keriuwerem au.

13

*Haiu han tewenɨn naiu yi-
nan*

1 *Te yi wen han tewenɨn
ni yinan ne Krais.
2 *Yi han ekitet eikaap mɨt
han ne wit hak nan eiyintar
nɨpaa mɨt han nɨrɨakem
marim. Hɨr nepɨtari mɨtɨkɨt
et hɨr nekepikɨt hɨrakɨt
mɨtɨkɨt et hɨr nekepikɨt
hɨrakɨt mɨtɨkɨt ensel te wit
ke God, te yi yepɨtari hɨr
nanɨnen nanu wɨnak ki.
3 *Yi han etwenɨn eikaap
mɨt miyapɨr kerek nau nekre
wɨnak enuk ke gavman nar
ke yi yekrehɨr kɨr. Yi han
etwenɨn eikaap mɨt miyapɨr
hɨr mɨt han enun newaanki
nar ke yi yekrehɨr kɨr.
4 *Yi han ekitet menmen
me yi yayɨtan hɨram men-
men yaaim. Yi mɨt miyapɨr
ap eiri mɨt miyapɨr han his
eiwenɨnem au emɨt eiyɨntar
God skelim mɨt miyapɨr
kerek nɨrɨak enum mar im.
5 *Yi ap hemkre mam-
nepam eiriuwe pewek mei
yi eitɨwem yapɨrwe au emɨt!
Yi han yaaik eiyu eiriwe
menmen yi yetenɨnem
eiyɨntar hɨm me God mau
tɨwei matɨp mar im:
"Hi God ap hɨnaipɨsi au,
hi ap eweikɨn sip
ewetiyem au. Hi

* **12:26** Eks 19:18; Sam 68:8; Hag 2:6 * **12:29** Diu 4:24, 9:3; Ais 33:14 * **13:1** Jo 13:34 * **13:2** Ro 12:13; 1Pi 4:9; Jen 18:1-8, 19:1-3 * **13:3** Mt 25:36; Hi 10:34 * **13:4** Ga 5:19, 21; Ef 5:5 * **13:5** 1Ti 6:8; Diu 31:6, 8; Jos 1:5

ekepi naanmamri me
menmen.”
6 *God katɨp menmen im
haiu mertei hɨrak kau ketike-
wai, te haiu yapɨrwe niutɨp
niutɨp matɨp mar im:
“Mɨtɨk Iuwe God kekepa te
hi ap anapen menmen
enum mɨt hɨr nan-
rekyewem au.”

Haiu emises menmen mamɨr ke nɨpaa mɨt naiu iuwe nɨrɨakem

7 *Yi han ekitet mɨt nɨpaa
hɨr ninɨn naanmɨpri netpi
hɨm yaaim me God. Yi han
ekitet menmen hɨr nɨrɨakem
markeik te hɨr nises hɨm me
God hɨr naa te yi yayises
menmen mamɨr ke hɨr
nɨrɨakem.
8 Yi yises hɨm me Krais
nɨpaa yi yemtewem yentar
Jisas Krais hɨrak nɨpaa ere in
ere maain hɨrak ap te kak-
weikɨn kakre menmen ham.
Hɨrak kaku kakɨt hɨrak ap te
kakɨtpai hɨm ham au. Hɨram
mamu mamɨt.
9 *Yi ap eiwis mɨt han
nanri han ki eiriuwe hɨm
ham hɨm ham mɨr kerek
nɨpaa yi ap yemtewem te
yi eiweikɨn sip eiwet hɨm
yaaim me God au emɨt! Men-
men yaaim God kerekyiyem
hɨram mamkepai han kaiu te
haiu emisesik werek werek.
Hɨm ham mɨt netpiyem
neriuwesɨs menmen te
yi ap eiyɨm emɨt, hɨram
menmen weinɨm. Hɨram ap
mamkaap mɨt miyapɨr kerek
nisesim te hɨr nanises God
werek werek au.

Menmen yaaim yi eirɨakem te God han yaaik kakriuwerem

10 Mɨt kerek nises hɨm me
Moses hɨr nenep samiyak
newisɨm mentar kɨnaan
me nan mɨt nenewek alta.
Maain hɨr naam menmen im
te hɨram mamkepi hɨr nanu
werek. Jisas Krais kewepwar
hɨrekes hɨrak kaa kewet
God yɨnk kɨrak te hɨrak
kekepai haiu mɨt miyapɨr
kerek mises hɨm mɨrak. Te
mɨt in kerek wen nises hɨm
me Moses, hɨr ap yaain te
hɨrak kakɨkepi taau.
11 *Hɨr ap yaain te hɨrak
kakɨkepi kentar hɨrak ap
kɨre samiyak mɨt newep-
warem newet God em
te maain hɨr nanɨm au.
Hɨrak kɨre menmen mɨtɨk
iuwe hetpris keit hemkre
me samiyak ham hɨr mɨt
pris han epei namɨp hɨrak
keiyɨm ken kekre haau hɨr
nehimɨtanem me God te
hɨrak kewisɨm mau kɨnaan
te hɨram mamwapɨn men-
men enum mɨt nɨrɨakem.
Nepei au, hɨrak keit samiyak
yɨnk kewet hɨr mɨt pris
han em hɨr neiyɨm nanɨno
nanɨsiyem nanɨt pɨn eik.
Menmen Jisas kɨrɨakem
hɨram marim.
12 *Hɨrak kaa keit pɨn eik
mɨt ne Isrel ap newis hemkre
mɨrak mewen te mamɨsak
menmen enum me haiu mɨt
yapɨrwe mɨrɨakem te haiu
mamre yaain. Hɨrak kaa
keit pɨn eik kentar hɨrak
kekrehɨr ke samiyak hɨrak
kewepwar hɨrekes kewet

* **13:6** Sam 118:6 * **13:7** 1Ko 4:16; Hi 6:12 * **13:9** Ef 4:14; Ro 14:17 * **13:11** Lev 16:27 * **13:12** Mt 21:39; Jo 19:17 * **13:13** Hi 11:26, 12:2; Mt 7:13-14

God yɨnk kɨrak.

13 *Haiu emweikɨn sip
emwet mɨt kerek nises hɨm
me Moses haiu emises hɨm
me Krais mentar mɨt kerek
nises hɨm mɨrak neweikɨn
sip newet Krais hɨr nepɨrek
ken hɨr nakɨp kaa. Mɨt
nanrekyei enum mar ke
nɨpaa hɨr nɨrɨak Krais
em nanɨntar haiu misesik
te haiu han ekitet hɨram
menmen weinɨm.

14 *Haiu emweikɨn sip
emwet menmen mɨt kerek
nises hɨm me Moses hɨr
nɨrɨakem. Haiu em-
naiwɨrem emɨntar haiu mɨt
ap wit kiutɨpen kaku kakɨt
te haiu mamu mameitai
tipmain tipmain enum eik
au. Haiu mamerɨr wit yaaik
kaiu maain God kakimaak
haiu mamwik.

15 *Te haiu hekrit hekrit
han yaaik emu emwenɨpi
niuk me God emɨntar
menmen Krais kɨrɨakem,
menmen im haiu mɨrɨakem
meriuwe hɨm maiu haiu
mewepyapɨr niuk mɨrak
matɨp mɨt han em, hɨram
mɨre samiyak yaaim haiu
mewepwarem mewet God
em.

16 *Hekrit hekrit yi han
ekitet skelim menmen mi
yaaim eikaapan eiriuwerem.
Menmen im yi yɨrɨakem
hɨram yaaim mɨre samiyak
mɨt newepwarem newet God
em, hɨram menipek han
yaaik keriuweri.

17 *Yi eiyɨmtau hɨm me mɨt
ni naanmɨpri yi eiyisesim.
Hɨr naanmɨpri nankepi nar
ke mɨt kerek maain God
kakɨri kakitorhi me hɨr
naanmɨpri hɨmɨn ki werek
werek, o au en, te hɨr
nenmak hɨr ap naanmɨpri.
Yi eiyises hɨm mɨr te hɨr han
yaaik nanrɨak menmen, o au
en, yi eiweikɨn sip eiwetɨr,
hɨr han enuk nanrɨak men-
men mɨr hɨr ap te nankepi
yi mɨt eiyises Krais werek
werek au.

Yi eiyitehi God kakɨkepai haiu mɨt

18 *Yi wen eiyitehi God
ekɨkepai emɨntar haiu
mertei mekre han kaiu
haiu ap yɨnk enuk meriuwe
menmen haiu mɨrɨakem.
Hekrit hekrit haiu mare
mamrɨak menmen yaaim
keremem.

19 Hi hitehi yi mɨt hɨm iuwe
te yi eiyitehi God ekɨkepa te
hi pɨke anen eri waswas.

20 *God kerek hɨrak keni-
pai haiu mɨt mekiyan mau
meit, hɨrak kɨkɨak Jisas
pɨke kekrit kau, hɨrak ke-
himɨtanek hɨrak Mɨtɨk Iuwe
naanmɨprai haiu mɨt kar ke
mɨtɨk naanmɨre sipsip. God
kehimɨtanek hɨrak Mɨtɨk
Iuwe naanmɨprai kentar
nɨpaa hɨrak kaa hemkre
mɨrak mewen. Hemkre
mɨrak mewen menip hɨm
me God yaaim kerek nɨpaa
hɨrak katɨp haiu mamwenhi
mamisesim. Hɨm im mamu
mamɨt mamɨrek tipmain
tipmain enum eik. Hɨrak
ap te kakweikɨn han kɨrak
au. God hɨrak yaaik kɨrɨak

* **13:14** Hi 11:10, 16, 12:22 * **13:15** 2Kro 29:31; Sam 50:14, 23; Hos 14:2 * **13:16** Fl 4:18 * **13:17** Esi 3:17; 1Te 5:12 * **13:18** Ap 24:16; 2Ko 1:12 * **13:20** Sek 9:11; Ais 55:3; Jer 32:40; Esi 37:26; 1Pi 2:25

menmen mar im te hɨrak werek kakɨkepi.
21 Hi hanhan God kakweti menmen yaaim kakɨkepi te yi eiyises menmen hɨrak hanhan yi eiyisesim. Hi hanhan menmen im mentar menmen Jisas Krais kɨrɨakem te God kakrɨak menmen, hɨrak hanhan kakɨrɨakem mamɨkre han kaiu. Haiu hanhan Krais kakɨt niuk iuwe te mɨt nanwenɨpi niuk mɨrak tipmain tipmain enum eik.

Mɨtɨk katɨp hɨm ham yinam

22 Hi hitihi hɨm iuwe te yi eiyɨmtau hɨm mai kike im hi nepei hewisɨm hɨram mamkepi yi einakɨn tokim eiyu. Hi ap ewis tɨwei nokik au. Tɨwei ik hɨrak yinak.
23 Hi hanhan yi yertei kaiu yinak yaaik Timoti, mɨt enun nesiupanek hɨrak kɨnaaiwɨr wɨnak kɨr enuk ke gavman ken witeik. Hɨrak kaknen wit kai ik waswas te wɨ hi anen ari hi atɨwekhis hawɨr waunen wauri.
24 Yi eitɨp mɨt ni ein hɨr naanmɨpri hɨr netike mɨt miyapɨr yapɨrwe nises hɨm me God en, yi eiyɨtpor hɨr yaain. Mɨt ni yinan in ne Itali kerek nises hɨm me God netpi, yi yaain.
25 Hi hanhan God kakrekyi menmen yaaim.

Mepɨr keremem

Tɨwei Jems Kewisɨk Menmen me tɨwei ik

Jems katɨp mɨt gude *1:1*
Neimɨn ap nertei menmen me God, ehɨr nanitɨwekhiyem *1:2-8*
Hɨm me mɨt netenen menmen yapɨrwe, enetike mɨt han menmen auri *1:9-11*
Hɨm me menmen mamri han kaiu emamitaipɨn haiu maminɨnem *1:12-18*
Hɨm haiu memtewem haiu emisesim *1:19-27*
Haiu han ekitet mɨt yapɨrwe hɨr nɨpɨran *2:1-13*
Hɨm me mɨt ap nɨrɨak menmen yaaim, ehɨr ap nises God werek werek *2:14-26*
Haiu mɨt naanempre menmen haiu metpim *3:1-18*
Hɨm me mɨt ne weiwɨk me God enetike menmen enum me tɨ *4:1–5:6*
Jems katɨp mɨt hɨm mɨkaru *5:7-20*

1 *Hi Jems hi hɨrɨak menmen me God ketike Mɨtɨk Iuwe Jisas Krais, hi wok mɨtɨk kɨrakɨt. Hi hesiuwe tɨwei ik ken yi mɨt ne weiwɨk me Isrel yises God yi yewep yerer wit wit.

Menmen mari han kaiu mekepai haiu emises God werek werek

2 *Nai yinan, me wɨ menmen enum me tɨ mamnen mamri han ki, yi ap han enuk au.
3 *Yi han yaaik eiyu eiyɨntar yi yertei menmen yi yisesim mamkepi yi eiyinɨn menmen enum im me tɨ te yi han tokik eiyu yi eiyises God werek werek.
4 Yi han tokik eiyu keriyen au. Yi eiwis menmen im mekre han ki mamkepi te yi eiyu werek eiyɨr ke mɨt iuwe yi eiyises menmen yapɨrwe me God werek werek.

Mɨt ap nertei menmen werek werek hɨr enitehi God kakɨkepi

5 *Neimɨn ne yi mɨt yi ap yertei werek werek mekam yaaim, mekam enum, yi eiyitehi God kakɨkepi kakɨnterim te hɨrak kakɨkepi yi eiyɨrteiyem werek werek. Yi eiyitehi God kakɨkepi eiyɨntar menmen im. God kepwetai haiu mɨt menmen mɨrak yapɨrwe weinɨm hɨrak ap kenai kakɨntar haiu emitɨwekhi kakɨkepai au. Hɨrak han yaaik.
6 *Mɨt nitehi God me menmen, hɨr han ekitet God kakɨkepi kakrekyorem. Hɨr han ekitet God kakɨkepi au, hɨr nɨre wan sɨr nɨme metɨtɨwem mekrit mewen heriyai heriyai, hɨr ap nertei God kakɨkepi me menmen o au.
7 Mɨt narik hɨr ap han ekitet hɨrak God kakɨkepi kakrekyor menmen au

* **1:1** Ga 1:19; Ap 15:23; 1Pi 1:1 * **1:2** Ro 5:3-5 * **1:3** 1Pi 1:7 * **1:5** Pro 2:3-6
* **1:6** Mk 11:24

8 kakɨntar hɨr han kitet
menmen miutɨp miutɨp
werek werek wen au.

Hɨm me mɨt netenen menmen, mɨt au nau weinɨn

9 *Neimɨn ne naiu yinan
netenen menmen au, hɨr
han yaaik enu enɨntar God
kakɨkepi kaktorhis nanɨno
wit kɨrak.
10 *Neimɨn ne naiu yinan
netenen menmen yapɨrwe,
maain hɨrak God kewis men-
men enum mewaankem,
hɨr han yaaik enu enɨntar
menmen mɨr iuwe au.
Hɨr han yaaik enɨntar
God kakɨkepi kaktorhɨs hɨr
keriyen nanɨno wit kɨrak.
Maain hɨr nanɨnaaiwɨr
menmen mɨr hɨr nani nanɨr
ke timen mamu wɨ mei kike
hɨram mami.
11 Timen mewep, me-
siupan, wepni kan tɨpar
men hɨram meweiwei maa
meket. Mar im me wɨ mɨt
netenen menmen yapɨrwe
nɨrɨak menmen nisesim, hɨr
nɨre timen hɨr nani. Te
haiu ap han ekitet menmen
haiu metenenim mamkepai
haiu mamu werek. Au, God
kerekek.

Yi naanempre hɨras me menmen enum mamri han ki

12 *Neimɨn hɨr nanu han
tokik ke menmen enum
mamnen mamɨwaanki,
hɨr han yaaik enɨntar hɨr
naninɨn menmen enum te
God kakrekyor han kɨr kɨre
hɨrekes nantikerek nanu.
Nɨpaa God katɨp neimɨn han
tewenɨna, hɨr nantikewa
nanu tipmain tipmain enum
eik.
13 Me wɨ ham menmen
mamri han ke mɨtɨk te
hɨrak kɨrɨak enum, hɨrak ap
kaktɨp, "God kari han kai hi
hɨrɨak enum." Menmen im
au emɨt! God ap te kakri
han ke mɨt hɨr nanrɨak enum
au. Menmen ap te mari God
han kɨrak hɨrak kɨrɨak enum
taau.
14 *Menmen enum mɨt
niutɨp niutɨp hanhanem,
hɨram mari han kɨr hɨr
nɨrɨak enum mar ke mɨt
nemtɨn menmen mau tɨrpe
mari miyak man mekrerem.
15 Menmen im enum
hɨram mɨre nu hapɨn nɨkim
mɨkɨn men tɨ. Maain
hɨram mewo ere iuwe hɨram
menep mɨt mewaanki. Mɨt
hɨr hanhan menmen enum
hɨr nɨrɨakem hɨram mɨre
hapɨn nɨkim matɨn yapɨrwe.
Menmen enum mekre han
kɨr mamno ere iuwe mam-
nipi nani nanɨno si.
16 Nai yinan yaain, yi ap
eiwis menmen enum im
mamitipɨn yi han kitet hɨram
me God au.
17 *Menmen yaaim
yapɨrwe hɨrak God kerekek
kesiuwerem haiu mɨt
metɨwem. God hɨrak kɨrɨak
wepni, wenke, hɨr. Hɨram
men mɨrɨak hɨmɨn mɨre
yinam, nokim o mamre
wɨtaan te God keweikɨn kar
ek au. Hɨrak kepu kɨpɨrak
kerekek kɨrɨak yaaim kere-
mem, enum au.
18 *Hɨrak kises han
kɨrak hɨrak kerekyei haiu
nɨkerek nɨrak mentar
hɨm yaaim mɨrak hɨrak

* **1:9** Je 2:5 * **1:10** Ais 40:6-7; 1Pi 1:24 * **1:12** 2Ti 4:8 * **1:14** Ro 7:7-10
* **1:17** Mt 7:11 * **1:18** Jo 1:13

epei kewepaiyapɨrem haiu
memtewem. Haiu mɨre
hɨnaan nɨkim ham minɨn
mekiute, maain ham
mamkaru. Haiu mɨt in
minɨn mises God me mɨt
nerer wit wit, maain hɨr mɨt
han enisesim.

Menmen yaai yi eiyɨmtewem yi eiyisesim

19 *Nai yinan yaain, yi
eiyɨrtei menmen im. Yi mɨt
niutɨp niutɨp nɨkɨp emnep
waswas yi eiyɨmtau men-
men. Te maain yi eiyɨtpim te
yi ap han enuk eiriuwe mɨt yi
einеri waswas au emɨt!
20 Menmen mar im ap te
mamkaap mɨt nanises men-
men yaaim God hanhan haiu
emisesim emteikɨn mɨt han
em au.
21 *Te yi einaaiwɨr men-
men enum mau han ki mam-
rekyi yi eiyises menmen
enum. Yi hanhan eiyises hɨm
yaaim nɨpaa God kewisɨm
mekre han ki. Te hɨram
mamkaap hɨmɨn ki kaktike
God yi eiyu werek werek.
22 *Yi ap eimipɨn hɨras! Yi
han kitet yi eiyɨmtau hɨm
me God te ap eiyisesim au,
hɨram mamkepi. Taauye! Yi
eiyɨmtau hɨm mɨrak yayis-
esim te hɨram mamkepi.
23 Mɨt kerek nemtau hɨm
me God keremem te hɨr ap
nisesim au, hɨr nɨre mɨtɨk kɨr
hɨmɨn kɨrak kekre tɨpar.
24 Hɨrak ken, waswas
hɨrak han kaa menmen
enum mau ninaan mɨrak.
Marim mɨt kerek nemtau
hɨm me God keremem ap
nisesim au, te hɨr nar ke
mɨtɨk eik. Hɨr ap newis
hɨm me God mamkepi hɨr
nɨnaaiwɨr menmen enum te
hɨr nanises menmen yaaim.
25 *Mɨt kerek nekine
hɨm yaaim me God mɨt
newisɨm mau tɨwei hɨr nar
ke mɨtɨk kɨr ninaan mɨrak
mekre tɨpar, hɨram mamkepi
nanɨnaaiwɨr menmen enum.
Hɨr han kitetim ap han kaa
rem au, hɨr nisesim te God
kakrekyor menmen yaaim.
26 *Mɨt kerek han kitet
hɨr yaain nises God werek
werek, te hɨr natɨp enum,
hɨr nemipɨn hɨras nises God
werek werek au. Hɨr nisesik
weinɨk.
27 God Haai han kitet men-
men im maminɨn mamkaap
mɨt te hɨr nanisesik werek
werek. Hɨram menmen
im: Mɨt hɨr naanempre
miyapɨr o nɨkerek kerek mɨt
nɨr hɨr epei naa nɨnaiwɨri.
Menmen im metike hɨr
nɨnaaiwɨr menmen enum
mɨt ne tɨ nisesim, te hɨram
mamɨwaank han kɨr mar
ke heinut mewen menmen
te mɨt nanɨm au hɨram
mewaankem.

2

Haiu hanhan mɨt miyapɨr yapɨrwe mɨpɨran

1 *Nai yinan, yi eipises
Mɨtɨk Iuwe kaiu Jisas Krais
hɨrak Yaaik Iuwe, te yi ap
eɨrɨak mɨt han menmen
yaaim enɨntar hɨr netenen
menmen mei yapɨrwe,
mɨt han netenen menmen
yapɨrwe au, yi eirekyor

* **1:19** Ekl 7:9 * **1:21** Kl 3:8; 1Pi 2:1 * **1:22** Mt 7:26; Ro 2:13 * **1:25** Ro 8:2; Je 2:12; Jo 13:17 * **1:26** Sam 34:13, 141:3 * **2:1** Ap 10:34; Je 2:9

enum. Menmen im au emɨt!
Yi eirekyor menmen yaaim
mɨpɨram.
2 Mɨtɨk hak niuk iuwe
hɨrak keremɨnk sak nɨkɨn,
o hore haam, hɨrak kaknen
kaktike mɨtɨk hak enuk
ketenen menmen au, hɨrakɨt
tatnen wɨnak ke God yi
yewik,
3 te yi eitɨp hɨrak yaaik
niuk mɨrak iuwe hɨrak ek-
nen eku yeno eku niu, te
yi eitɨp hɨrak enuk weinɨk
hɨrak eku tɨ weinɨk,
4 yi yɨrɨak enum. Yi enun
yenke yi hɨras yises han ki
enum.
5 *Nai yinan yaain, yi
eiyɨmtau menmen im. God
hɨrak kehimɨtan mɨt ap
netenen menmen yapɨrwe
au te hɨr enisesik entenen
menmen yapɨrwe mɨrak.
Hɨrak epei katɨp neimɨn han
tewenɨnek hɨrak kaktorhɨs
hɨr nantikerek nanu werek
werek.
6 Te yi yɨrɨak mɨt netenen
menmen au hɨr yɨnk enuk
nentar yi yerekyor enum.
Neimɨn hɨr neriwaank nari
yi mɨt eino mɨt iuwe ne
gavman nemtau mɨt hɨr ne-
siuwe hɨm nerekyi enum a?
Hɨr mɨt netenen menmen
yapɨrwe keriyen!
7 Hɨr mɨt in keriyen natɨp
enum me niuk me Krais
nɨpaa mɨt nɨkri nekine
niuk mɨrak. Te yi yenmak
yɨrɨak mɨt netenen menmen
yapɨrwe yerekyor yaaim a?
Au emɨt!
8 *Yi eiyises hɨm nɨpaa God
kewisɨm kar ik: "Yi han
tewenɨn mɨt nar ke yi han
tewenɨn hɨras," te yi yɨrɨak
yaaim.
9 *Au, yi yewep mɨt yi han-
han neiyan, neiyan au, te yi
yɨrɨak enum. Hɨm yaaim
me God meteikɨn yi enun
yewenɨn hɨm mɨrak.
10 *Mɨt kerek newenɨn hɨm
mei me God miutɨp, hɨr nar
ke mɨt newenɨn hɨm mɨrak
yapɨrwe. God skelim mɨt in
kakɨnterim hɨrak kaknɨp.
11 *Hɨrak God katɨp hɨm
im, "Yi mɨt yetike miyapɨr ap
eiyiryanhis eiwenɨnem au
emɨt!" Hɨrak kerekek katɨp
hɨm ham mar im: "Yi mɨt ap
einep mɨt han nani au emɨt!"
Yi yetike miyapɨr ap eiriyan-
his eiwenɨnem au, te yi yɨre
yenep mɨtɨk kaki, te yi epei
yewenɨn hɨm me God. Te
hɨrak skelim yi mɨt kakiwep
kakɨnterim.
12 *Te yi eitɨp yaaim eirɨak
menmen yaaim eiyɨntar
maain God han kakitet o
skelim yi mɨt kakriuwe hɨm
nɨpaa hɨrak kewet haiu
mɨt em te haiu emnaaiwɨr
menmen enum.
13 *Neimɨn nises hɨm me
God hɨr ap han tewenɨn mɨt
han nerekyor yaaim au, te
maain God skelim yi mɨt
hɨrak ap hanhan kakriuwi
yi mɨt au. Neimɨn hɨr
han tewenɨn mɨt nanrekyor
yaaim, maain me wɨ God ske-
lim mɨt, hɨr nanu werek.

Mɨtɨk katɨp hɨrak kises

* **2:5** 1Ko 1:26-28 * **2:8** Mt 19:19; Ga 5:14 * **2:9** Diu 1:17 * **2:10** Mt 5:19
* **2:11** Eks 20:13-14; Ro 13:9 * **2:12** Ga 6:2; Je 1:25; 1Pi 2:16 * **2:13** Mt 5:7, 18:32-35

hɨm me God te ap kɨkaap mɨt han, hɨrak ap kisesik taau

14 *Nai yinan, mɨtɨk katɨp kar ik: “Hi hises hɨm me God,” te menmen hɨrak kɨrɨakem keteiknaiyem au, im em mamkepik mamɨrkeik? Menmen im hɨrak kisesim hɨram ap mamkepik te hɨrak kaktike God tatu taau!

15-16 *Mɨt o miyapɨr hɨr nises God te hɨr netenen menmen yapɨrwe mamkepi hɨr nanu werek au, mɨtɨk kiutɨp kekre nɨmɨn ke yi mɨt ketenen menmen yapɨrwe hɨrak kakɨtpor kakɨr ik, “Yi eiyu werek werek eiyɨneitɨn klos, o menmen te yi eiyu werek,” hɨrak ap kakɨkepi kakwetɨr menmen au, menmen hɨrak kare kisesim ap mamkepik taau!

17 Te menmen me God mɨt hɨr nisesim hɨram mar im. Mɨtɨk kare kises hɨm mɨrak, hɨrak ap kɨrɨak menmen kɨkaap mɨt miyapɨr han, menmen me God hɨrak kisesim hɨram weinɨm.

18 *Mɨtɨk hak hɨrak kaktɨp, “Mɨtɨk hak kises hɨm me God, te hak eik hɨrak kɨrɨak menmen yaaim te God kaktɨp hɨrakɨt wik yaaikɨt.” Mɨtɨk ap kɨrɨak menmen yaaim au te hɨrak keteikno hɨrak kises God akɨrkeik? Taauye! Hi eteiknɨwek hi hises God werek werek heriuwe menmen yaaim hi hɨrɨakem.

19 *Yi mɨt kerek yi yatɨp yi han kitet God hɨrak kiutɨpen kepu, yi han kitet werek. Te hɨram menmen weinɨm. Herwe hɨram mertei God kerekek kepu hɨram mepɨrpɨr. Te yi han ekitet hɨram mamkepi hɨram mamisesik a? Taauye!

20 Yi yetaritari mɨt! Hi tewen eteikni yi yatɨp yi yises hɨm me God te yi yɨrɨak menmen yaaim au, hɨram mamkepi eiyu eitike God taau! Yi han ekitet menmen im.

21 *Nɨpaa maam kaiu Ebraham keit nɨkan kɨrak Aisak, hɨrak keiyɨk ken kewisɨk kentar kɨnaan me nan te hɨrak kakɨkɨp si tatɨk hɨrak kakwepwarek kakwet God ek. Hɨrak kɨrɨak menmen yaaim im keteikɨn hɨrak hanhan kakises hɨm me God. Te God katɨp hɨrak yaaik kisesik werek werek.

22 *Yi yertei? Menmen hɨrak kisesim mekepik te hɨrak kɨrɨak menmen yaaim. Menmen hɨrak kɨrɨakem meteikɨn hɨrak kises God werek werek.

23 *Hɨm nɨpaa God ketpim hɨram epei man. Hɨram matɨp, “Mɨtɨk Ebraham hɨrak kemtau hɨm mɨrak kisesim te God katɨp hɨrak yaaik kisesik werek werek. Te God katɨp hɨrak Ebraham hɨrak kɨrak yinak kenterim.”

24 Tɨs, yi eiyɨrtei God hɨrak katɨp mɨtɨk hɨrak yaaik kisesik werek werek kentar hɨrak kisesik kɨrɨak menmen yaaim. Hɨrak katɨp hɨrak yaaik kentar hɨrak kisesik

* **2:14** Mt 7:21 * **2:15-16** 1Jo 3:17 * **2:18** Ga 5:6 * **2:19** Mt 8:29 * **2:21** Jen 22:9-12 * **2:22** Hi 11:17-18 * **2:23** Jen 15:6; Ro 4:3, 9, 22; 2Kro 20:7; Ais 41:8

weinɨk taau!
25 *Nɨpaa wɨ ham mɨte Rehep hɨre wari mɨtɨkɨt wik Josua hɨrak keriuwetet ten, hɨre naanmɨprewekɨt weriuwetet teke yayiwe hak pɨke ten. Hɨre wɨrɨak yaaim te God katɨp hɨre yaaip wisesik werek werek.
26 Mɨtɨk hɨrak kises God, hɨrak kɨrɨak menmen yaaim au, menmen hɨrak kisesim hɨram weinɨm. Hɨram mɨre mɨtɨk hak hɨrak kaa, hɨmɨn epei ken kɨnaaiwɨr yɨnk kɨrak kerekek, hɨrak kɨpwaai.

3

Haiu mɨt naanempre hɨras me menmen haiu metpim

1 *Nai yinan, yi yapɨrwe ap eire mɨt hɨr ninɨn newepyapɨr hɨm me God eiyɨntar yi yertei maain God hɨrak skelim haiu mɨt haiu minɨn mewepyapɨr hɨm mɨrak te hɨrak kaknɨnai iuwe, mɨt han kerek hɨr weinɨn en, au kaknɨni kike.
2 Haiu mɨt yapɨrwe ap han kitet menmen werek werek au, haiu mɨrɨak menmen enum yapɨrwe. Mɨtɨk kerek hɨrak ap katɨp enum au, hɨrak mɨtɨk yaaik hɨrak kertei kewen han kɨrak naanempre hɨrekes werek werek.
3 Haiu mewis waai mari hos hɨm kɨram te hɨram mises han kaiu. Haiu mari waai ken pɨnak eik, hos hɨram meweikɨn hɨremes misesim.
4 Yi han ekitet sip me wan eik. Hɨram wɨsenum nɨme metɨtɨwem memɨnp meiyɨm men te mɨt neweikɨn paan mɨram neriuwe paap mau nɨmɨn hɨram mamises han kɨr. Hɨr nɨrɨakem nar ke nu mekiuwe mani mɨt neweikɨn paan mɨram mamno nein mɨt hanhani.
5 Te nin kerekek hɨrak kike kɨre waai ke hos o paap kike kau sip. Nin kekre hɨm hɨrak menmen kike te hɨrak kekrit menmen iuwe kinɨn yɨnk kaiu.

Si yeunek kike hɨrak si tatɨk yaank iuwe.

6 *Nin hɨrak enuk kɨre si yeunek. Hɨrak kau nɨmɨn kekre paan kaiu hɨrak kises menmen enum me tɨ kerekyei haiu mɨt enun. Hɨrak kɨre si tatɨm menmen yapɨrwe, nin hɨrak kises menmen enum em Seten hɨrak kɨkɨam kewaank menmen yapɨrwe me mɨt.
7-8 *Mɨt epei nehis newenɨn miyak o hore, manpen metike menmen mekre wan. Te mɨt hɨr ap naanempre nin kɨr kaktɨp menmen enum taau. Nin hɨrak ap kau keit au. Hɨrak kɨre miyak enuk ke niu keriyaam ken in ken ein. Hɨrak enuk kɨre manpen yehes enum, hɨrak kewaank hɨmɨn ke haiu mɨt.
9 *Haiu mɨt meriuwe nin kaiu mewenɨpi God te meriuwe nin kiutɨpen kerekek haiu matɨp hɨm enum me mɨt kerek nɨpaa God hɨrak kerekyei mɨt yapɨrwe haiu

* **2:25** Jos 2:4, 15, 6:25; Hi 11:31 * **3:1** Lu 12:47 * **3:6** Mt 12:36-37, 15:11, 18-19 * **3:7-8** Ro 3:13 * **3:9** 1Ko 11:7

mɨre hɨrekes.
10 Me hɨm kiutɨp kerekek
haiu mɨt matɨp hɨm yaaim,
hɨm enum. Nai yinan, men-
men haiu mɨrɨakem mar im
au enum emɨt!
11 Hɨram tɨpar mɨnɨn
metike tɨpar yaaim mɨniu
mehɨnhɨn mamɨke hei
kiutɨpen mamɨrkeik?
Taauye!
12 Nu hamis ap kakri
kaku hɨnaan taau! Hɨnaan
ap kakri kaku hamis taau.
Mar im tɨpar yaaim mɨniu
mehɨnhɨn mamɨke hei me
tɨpar mɨnɨn taau! Te haiu
mɨt ap mamtɨp hɨm yaaim
hɨm enum au emɨt! Hɨm
yaaim keremem meke hɨm
maiu mamnen.

God kekepai haiu mertei menmen mɨrak yaaim

13 Keimɨn ke yi mɨt hɨrak
kinɨn kertei menmen yaaim
menmen enum? Mɨtɨk kar
ik hɨrak ekteiknai menmen
hɨrak kerteiyem ekriuwe
menmen hɨrak kɨrɨakem.
Hɨrak ap kises menmen
hanhan hɨrekes au. Hɨrak
kises menmen me han
tewenɨn mɨt, im metike
menmen me han kitet God.
14 Yi hemkre menepam
yentar menmen me mɨt han
o yi han enuk yeriuwe mɨt
han, yi han kitet yi yaain yi
yinɨn mɨt han, te yi ap han
kitet God kaktɨp yi yaain yi
yertei menmen werek werek
au. Yi han kitet menmen mar
im te yi yemipɨn. Hɨm me
God katɨp yi enun.
15 *Menmen im hɨram ap
me God au. Hɨram me mɨt
ne tɨ keremem. Seten hɨrak
kinɨn kɨrɨakem te hɨr mɨt ne
tɨ hɨr nisesik nɨrɨakem.
16 Yi hemkre menepam
yentar menmen me mɨt han
o yi han enuk yeriuwe mɨt
han, yi han kitet yi yaain yi
yinɨn mɨt han, te yi hɨras
yenehan yi eirɨak menmen
enum yapɨrwe.
17 Te mɨt hɨr nises han kɨr
yaaik God hɨrak kewetɨrem,
hɨr ninɨn nɨrɨak menmen
yaaim mɨre mani nemnok
enuk. Namɨn au. Hɨr ninɨn
nɨrɨak im metike menmen
im. Hɨr nankiyan nanu
nanɨt, hɨr nanɨmtau hɨm me
mɨt han neweiknor han, hɨr
han tewenɨn mɨt nankepi,
hɨr nanrɨak menmen yaaim
keremem. Hɨr nanrɨak mɨt
yapɨrwe menmen yaaim
mɨpɨram, hɨr ap mɨt ne hɨm
pɨnak hɨm pɨnak au.
18 *Mɨt kerek hɨr nankaa-
pan nankiyan nanu nanɨt
keriyen hɨr te nanɨr ke
mɨt hɨr namɨr nu yehes.
Neimɨn nanrɨak menmen im
hɨr nenip mɨt hɨr hanhan
nises menmen yaaim mɨr.
Menmen im hɨram mɨre nu
yehes mewo.

4

Mɨt nises menmen enum me tɨ ik hɨr nɨre nepan ne God

1 *Mekam hɨram hɨr o as
me menmen hɨram mekekyi
han ki menipi yi yatɨp enum
yi yenehan yenepan a? Han
ki kekrit kises han kɨrak te yi
yenehan yenepan.
2 Yi hanhan menmen yi
eitɨwem au, te yi hanhan

* **3:15** Je 1:5, 17 * **3:18** Mt 5:9; Ais 32:17; Hi 12:11 * **4:1** Ro 7:23; 1Pi 2:11

einep mɨt te yi eitɨwem. Yi
hemkre menepam eiriuwe
menmen eitɨwem taau, te yi
yetpim yenehan yenepan. Yi
ap te eiyɨt menmen eiyɨntar
yi ap eiyitehi God em.
3 Maain yi eiyitehi God
menmen, yi ap eitɨwem au
eiyɨntar han ki enuk. Yi
hanhan yayɨt menmen te yi
eiyises han ki yi eirɨak enum
eiriuwerem.
4 *Yi mɨt miyapɨr enun
yi yeweikɨn sip yewet God.
Menmen im hɨram mar
ke mɨte wɨnaaiwɨr mɨtɨk
kɨre, hɨre wetike mɨtɨk hak
nariyanhis newenɨnem. Yi
hanhan menmen enum me
tɨ ik e, yi yɨre mɨt nepan ne
God. Yi eiyɨrtei menmen im
o au a? Neimɨn hɨr hanhan
menmen me tɨ hɨr nɨre mɨt
nepan ne God.
5 *Yi han kitet hɨm me
God mɨt newisɨm mau
tɨwei hɨram matɨp weinɨm
marim? Hɨram matɨp,
“Hɨmɨn kaiu God kewisɨk
kekre yɨnk kaiu hɨrak
hemkre menepam hanhan
menmen wɨsenum.”
6 *Te God hɨrak iuwe
kakɨkepai maminɨn men-
men im mekre han kaiu.
Hɨm mɨrak mau tɨwei matɨp
mar ik: “God hɨrak keweikɨn
sip kewet mɨt kerek han kitet
hɨr iuwe ninɨn mɨt, te hɨrak
kakɨkaap mɨt hɨr ap hanhan
hɨras, hɨr natɨp, ‘Hi mɨtɨk
weinɨk God kerekek hɨrak
Iuwe.’ ”
7 *Te yi mɨt ap hanhan
hɨras yi eiyises God. Seten
kakri han ki yi eiyu han tokik
eiweikɨn sip eiwet menmen
enum te hɨrak kaknaiwɨri
kakno.
8 *Yi hanhan God yi yis-
esik te hɨrak kaknen menep
naanmampri. Yi mɨt enun yi
yatɨp hɨm pɨnak hɨm pɨnak
yi eiweikɨn sip eiwet men-
men enum yi han yaaik eiyu
eiyɨr ke mɨt nankemyet his
prar prar mamɨt.
9 Yi mɨt yi eiyɨnwesɨs au. Yi
eikɨt. Yi ap te han yaaik eiyu
au. Yi yɨnk enuk kerekek,
han etwenɨn menmen enum
yi yɨrɨakem.
10 *Yi mɨt yɨnk enuk te yi
yewepyapɨr yi enun me ni-
naan me God hɨrak kakrekyi
yaaim yi eiyu werek werek.

Haiu ap emkan naiu yinan

11 Nai yinan, yi ap eitɨpan
enum eiyisesan au emɨt!
Keɨmɨn katɨp enum kesiuwe
hɨm kɨrak yinak, hɨrak
keweikɨn sip kewet hɨm
iuwe me God. Menmen im
hɨrak kɨrɨakem hɨram mar
ke hɨrak katɨp hɨm mɨrak
minɨn hɨm lo me God te
hɨrak kekrehɨr ke God. Ti
keimɨn ti hɨrɨak menmen
mar im ti ap hises hɨm me
God au, ti atɨp hɨm mit minɨn
mɨrak.
12 *God kerekek hɨrak
kewis hɨm iuwe mau tɨwei.
Hɨrak kerekek kaksiuwe
hɨm mamno haiu mɨt, hɨrak
kakɨkepai o au en, hɨrak
kakwep mami mamno si. Ti
han kitet ti God te ti hesiuwe
hɨm mamno kit yinak a?

* **4:4** Ro 8:7; 1Jo 2:15 * **4:5** Eks 20:3, 5 * **4:6** Pro 3:34; Mt 23:12; 1Pi 5:5
* **4:7** Ef 6:12; 1Pi 5:8-9 * **4:8** Sek 1:3; Mal 3:7; Ais 1:16 * **4:10** Jop 5:11; 1Pi 5:6
* **4:12** Ro 2:1, 14:4

Taauye! Ti mɨtɨk weinɨk kerekek.

Yi han ekitet menmen God hanhan yi eirɨakem

13 *Nɨkɨp emnep yi eiyɨmtewek. Yi mɨt kerek yi yatɨp, “Petepin o teipmen haiu mamno in o mamno ein mamu tito miutɨpen mamɨsiuwe menmen iuwe mamɨt pewek mamrerim.”

14 *Yi yatɨp yar ke mɨt hɨr nertei mekam maain mamnen te yi yepɨtari teipmen mekam mamnen taau! Yi yepu yɨre napɨ. Hɨrak kɨwapɨn tɨ kike, maain kakwen kakno. Yi yayu kike, maain yi yayi yaire napɨ ik ek.

15 *Yi ap eitɨp emɨr em au. Yi eitɨp emɨr im. Yi eitɨp, “God hɨrak hanhan haiu mamu mamɨt, haiu mamrɨak im o em.”

16 Te yi mɨt wen yatɨp han kitet yi hɨras epei yɨrɨak menmen, God kakɨkepi au. Yi yatɨp han kitet marim, hɨram enum. Yi ap yewis God ketpi menmen yi eiyis-esim au.

17 *Tɨs, mɨt kerek hɨr nertei mekam yaaim, hɨr ap nis-esim au, hɨr nɨrɨak enum.

5

Hɨrak Jems kene mɨt hɨr netenen menmen yapɨrwe

1 *Yi mɨt kerek yetenen menmen yapɨrwe, nɨkɨp emnep eiyɨmtau. Yi einepɨp eikɨt me menmen enum mamnen mamriwaank.

2 *Menmen mi, yurik henye mi hɨram mɨnɨn heinut mewenem, mesik yipep meremirɨr miyak patɨn.

3 Tekei, suwau mi nɨ menterim te hɨram mamwep. Nɨ mentar pewek wɨnak meteikni yi ap yɨkaap mɨt yewetɨrem au. Yi yɨsawɨnem mekre wɨnak. Menmen im maain hɨra mamɨwaank hɨmɨn ki mamre si tatɨk yɨnk ki. Yi epei yetenen wɨnak pewek menmen yapɨrwe yaaim yɨsawɨnem meit me wɨ menep Jisas hɨrak pɨke kaknen. Menmen im hɨram ap yaaim au.

4 *Yi eiyɨmtau! Mɨt hɨr nɨrɨak ni namɨr menmen mewim, te yi yetenen pewek mɨr yi yɨsawɨnem yemipɨn yewetɨrem au. Menmen enum im metike hɨm me mɨt hɨr neket menmen mi mau ni, hɨr natɨp me menmen enum yi yɨrɨakem, hɨram epei men nɨkɨp me God hɨrak iuwe hɨrak kemtewem.

5 *Yi epei yau werek werek in ek yaam menmen yapɨrwe, yi yises han ki ke menmen yapɨrwe. Menmen im enum yi yisesim, hɨram mar ke mɨt newet sak men-men maam maam ere iuwe, maain hɨr nanmɨp. Mar im wɨ epei man menep te God kaksiuwe menmen enum mamiwep yi yayi yaiyɨr ke mɨt hɨr nenep sak hɨram

* **4:13** Lu 12:18-20 * **4:14** Pro 27:1; Sam 39:5, 11 * **4:15** Ap 18:21 * **4:17** Lu 12:47 * **5:1** Lu 6:24 * **5:2** Mt 6:19 * **5:4** Diu 24:14-15; Mal 3:5 * **5:5** Lu 16:25; Jer 12:3, 25:34

mami. God kakrɨak menmen
im kakɨntar menmen enum
yi yisesim.
6 Yi epei yewepyapɨr mɨt
yaain yanɨp naa, te hɨr ap
nɨkaap hɨras nar ik hɨr natɨn
mesik nerp.

Yi eiyu han tokik eimerɨr Mɨtɨk Iuwe Jisas kaknen

7 *Nai yinan, yi han tokik
eiyu me menmen enum
mamnen mamiwep me
wɨ yi yemerɨr Mɨtɨk Iuwe
kaknen. Yi han ekitet im
e. Mɨtɨk kamɨr ni, hɨrak
kemeriyɨwem hɨram mamri
mamine nɨkim. Hɨrak han
tokik kau kemeriyɨwem ere
maain wepni yaaik ketike
hawɨ hɨtan epei man, hɨram
mamri.
8 *Yi eire mɨtɨk kamɨr ni,
yi han tokik eiyu me men-
men enum mamnen mami-
wep me wɨ yi eimerɨr Mɨtɨk
Iuwe eiyɨntar hɨrak menep
pɨke kaknen.
9 *Nai yinan, yi ap einehan
eitɨpan enum emɨt eiyɨntar
God kerek kertei menmen
yapɨrwe kɨri, menep hɨrak
pɨke kaknen.
10 Nai yinan yi han ekitet
mɨt profet nɨpaa God keri-
uweti newepyapɨr natɨp hɨm
mɨrak. Hɨr mɨt nerekyor
enum te hɨr han tokik natɨn
mesik nerp. Haiu emises
menmen hɨr nɨrɨakem.
11 *Haiu matɨp hɨr mɨt
hɨr yaain nentar hɨr han
tokik nau neit. Yi nepei
yertei mɨtɨk Jop hɨrak nɨpaa
han tokik kau keit kises
God ke menmen enum epei
man mewaankek te God
hɨrak kerekyɨwek yaaim
kentar God hanhan haiu
mɨt yapɨrwe te hɨrak han
tewenɨnai. Te haiu han tokik
emu me menmen enum
mamnen mamwep.

Haiu ap mamtɨp mɨt hɨm "Tru Antap"

12 *Nai yinan, menmen im
hɨram minɨn te hi hetpiyem
mar im, yi yɨrɨak menmen
me mɨt yi ap eitɨp "Tru An-
tap" au emɨt! Yi eitɨp, "O,
hi hɨrɨakem," hɨram werek
o yi eitɨp, "Au, hi hɨnapen,"
hɨram werek. Hɨm ham
emɨt te yi ap eirɨak God han
enuk kakɨrwi. Mɨtɨk yaaik
kitehi God menmen hɨrak
kakɨmtewem.

Mɨtɨk yaaik kitehi God menmen, hɨrak kakɨmtewem kakɨkepik

13 *Neimɨn ne yi mɨt men-
men enum mewaanki, yi
eiyitehi God em. Neimɨn ne
yi mɨt yi han yaaik, yi eiyine
henye me eiwenɨpi God eiri-
uwerem.
14 *Neimɨn ne yi mɨt yi
yɨnap, yi einɨne mɨt iuwe
ninɨn naanmɨpre menmen
me God te hɨr nanɨnen
nanitehi God ke yi mɨt hɨr
nanwen hiwer mamɨnteri
nankine niuk me Mɨtɨk Iuwe.
15 *Hɨr nitehi God me
yi mɨt, hɨr han kitet
hɨrak kakɨkepi, te Mɨtɨk
Iuwe kakɨkepi kakɨkekyi yi
yayɨkrit manpenun yayu. Yi

* **5:7** Lu 21:19; Diu 11:14; Jer 5:24; Joe 2:23 * **5:8** Ro 13:11-12; Hi 10:25; 1Pi 4:7 * **5:9** Mt 24:33 * **5:11** Eks 34:6; Sam 103:8, 111:4 * **5:12** Mt 5:34-37 * **5:13** Kl 3:16 * **5:14** Mk 6:13 * **5:15** Mk 16:18

yɨrɨak menmen enum te God
kakɨsak menmen enum yi
yɨrɨakem mamno.
16 Te yi mɨt eiwepyapɨran
menmen enum yi yɨrɨakem,
yi eiyitehiyan God te hɨrak
kakɨkepi te yi eiyɨkrit
eiyu. Mɨtɨk kises God
werek werek, hɨrak kitehi
God menmen, hɨrak God
kakɨmtewem kakɨkepik me
menmen.
17 *Ilaisa hɨrak nɨpaa hɨrak
mɨtɨk kepɨr ke haiu mɨt,
hɨrak kitehi God iuwe te
hawɨ ap kaknen au. Hawɨ ap
kan me tito wikak im metike
wenke hɨspɨnak kiutɨp (6).
18 *Epei au, hɨrak pɨke
kitehi God te hɨrak ke-
siuwe hawɨ kan tɨ ik kewet
tɨpar menmen te hɨram
mewo. Te haiu mɨt emitehi
God menmen iuwe hɨrak
kakɨmtewem kakɨkepai
kakɨr ek.

Keimɨn kɨnaaiwɨr God kises han kɨrak, haiu pɨke emtɨwekhis pɨke kaknen kakises God

19 *Nai yinan, keimɨn ke
yi mɨt hɨrak kaknaiwɨr hɨm
yaaim me God, mɨtɨk hak
kaktɨwekhis eknen,
20 *hɨrak han ekitet
menmen im. Keimɨn
hɨrak kakɨthis mɨtɨk hɨrak
kɨnaaiwɨr hɨm yaaim me
God hɨrak kaknen, hɨrak
kakɨkaap hɨmɨn kɨrak ap
te kaki, hɨrak kakrɨak
God hɨrak kakɨsaak men-
men enum nɨpaa mɨtɨk
kɨnaiwɨrek hɨrak kɨrɨakem.

Mepɨr keremem

---

* **5:17** 1Kin 17:1; Lu 4:25 * **5:18** 1Kin 18:42-45 * **5:19** Ga 6:1 * **5:20** Sam 51:13; Pro 10:12; 1Pi 4:8

Tɨwei Pita Kewisɨk - 1 Menmen me tɨwei ik

Pɨta katɨp mɨt ne sios gude *1:1-2*
Hɨm me God Haai kaktaihis mamno wit kɨrak *1:3-12*
Pita katɨp mɨt hɨr ap nanwis menmen enum emamɨwaank menmen yaaim in ek hɨr nisesim *1:13–2:10*
Hɨm me menmen mɨt ne weiwɨk me God nanisesim eme wɨ menmen enum mamnen mamɨwaanki *2:11–4:19*
Hɨm me menmen mɨt ne sios hɨr nanisesim *5:1-11*
Pita katɨp mɨt hɨm mɨkaru *5:12-14*

1 *Hi Pita nɨpaa Jisas Krais keriuweta hi hen hewepyapɨr hɨm mɨrak, hi hewis tɨwei ik ken yi mɨt. Nɨpaa mɨt han nepɨri yi yɨnaaiwɨr Jerusalem yi yen yau provins Pontas, provins Galesia, provins Kapadosia, provins Esia metike provins Bitinia. Yi yar ke mɨtɨk keke wit hak kan ketikewi kaku kike, maain hɨrak pɨke kakno wit kɨrak eik. Mar im yi yau tɨ in me wɨ kike te maain yi yayi yi yaino yayu wit ki yaaik eik God kewik.

2 *God Haai kehimɨteni yi mɨt nɨrak yentar hɨrak nɨpaa kerteiri han kitet kerekyi han ki yaaik prar prar yɨre tɨpar nemnok. Hɨrak kɨrɨak menmen im keriuwe God Hɨmɨn Yaaik te yi yises hɨm me Jisas Krais, hemkre mɨrak merekyi yi yaain. Hi hanhan God han yaaik kɨrak kaku kaktikewi te yi eiyu werek werek. Hi hanhan menmen im yaaim mamu mamtikewi wɨsenum.

Maain haiu mamu mamtike God haiu mamɨt menmen yaaim

3 *Haiu emwenɨpi niuk me God hɨrak Haai ke Mɨtɨk Iuwe kaiu Jisas Krais. Haiu emwenɨpiyek mamɨntar hɨrak han tewenɨnai wɨsenum kerekyei haiu han kaiu yaaik keriuwe Jisas Krais nɨpaa hɨrak kaa te God kɨkɨak kekrit kepu.

4 *Te in ek haiu memerɨr menmen mamkaap hɨmɨn kaiu God kakwetaiyem. Hɨrak naanmɨpraiyem meit wit kɨrak, menmen mamɨwaankem au. Hɨram yaaim prar prar, hɨram mamu werek werek tipmain tipmain enum eik.

5 *Menmen im hɨram me yi mɨt kerek yi han kitet God naanmɨpri kentar hɨrak wɨsenuk ere yi yayɨt menmen God kemerɨr kakwepyapɨrem me wɨ maain Jisas pɨke kaknen tɨ.

6 *Yi han yaaik eiyu eiyɨntar menmen im God kakrekyiyem te in ek me wɨ kike yi han enuk kike yeriuwe menmen ham enum mamnen mamriwaank.

---

* **1:1** Je 1:1 * **1:2** Ro 8:29; 2Te 2:13; Hi 12:24 * **1:3** 2Ko 1:3 * **1:4** Kl 1:12
* **1:5** Jo 10:28, 17:11 * **1:6** 1Pi 5:10; Je 1:2

7 *Menmen im mamnen te
God kakɨr han ki kakɨrtei
yi yisesik yeriuwe han ki
karkeik. Mɨt hɨr newɨr
gol mekre si ere meweikɨn
mɨre tɨpar, hɨr neit menmen
enum mewim mamno te gol
keremem mepu. Mar im God
kewis menmen enum mam-
nen mamriwaank te hɨram
mampar menmen enum
mekre han kaiu mamno
ere menmen yaaim mekre
han kaiu, haiu mamises
God werek werek. Menmen
yaaim mekre han ki minɨn
gol. Maain gol mamɨwaank
mamɨt te menmen mekre
han ki au. Maain Jisas Krais
pɨke kaknen kakwepyapɨr
hɨrekes, yi eiyɨt niuk iuwe,
God kaktɨp yi yaain, hɨrak
kakweti menmen mɨrak
yaaim iuwe.

8 *Yi ap yɨr Jisas Krais wen
au, te yi han tewenɨnek. In
ek yi ap yɨrek wen au, te
yi yisesik yepu han yaaik
wɨsenuk. Yi han yaaik
wɨsenuk

9 *hɨm ap te mamwepyapɨr
werek werek menmen
mekre han ki. Yi han yaaik
eiyɨntar menmen im: Yi
yises God te hɨrak kaktihis,
maain yi eiyu eitikerek.

10 *Me menmen im nɨpaa
mɨt profet hɨr han kitet
yapɨrwe nanɨrtei men-
men werek werek hɨr
newepyapɨrem me menmen
im God kakrekyiyem kak-
wetiyem.

11 *Hɨmɨn Yaaik ke Krais
kekreri kewepyapɨr men-
men enum mamɨwaank
Krais te maain hɨrak kakɨt
niuk iuwe. Hɨr profet han
kitetim nitehiyan nar ik:
“Maain wɨ mamɨrkeim hɨrak
kaknen? Mekam mamnen
me wɨ im?”

12 *Nɨpaa God epei
keteiknor menmen hɨr
newepyapɨrem hɨram ap
mamkepi au. Hɨm im maain
mamkaap yi mɨt keriyen
me menmen im mɨt kerek
newepyapɨr hɨm yaaim
me God hɨr netpiyem. In
ek God Haai kesiuwe God
Hɨmɨn Yaaik kan kɨkaap
mɨt in te hɨr netpi hɨm im
yaaim. Mɨt ensel hɨr mɨt God
keriuweti nɨrɨak menmen
mɨrak. Nɨpaa hɨr hanhan
nertei menmen im me Krais,
te hɨr au. God ketpor au
hɨrak kepakɨnem.

*Yi mɨt eirɨak menmen
yaaim eiyu han yaaik prar
prar*

13 Te yi han ekitet eiyu
naanempre hɨras. Yi han
ekitet iuwe menmen yaaim
God kakwetiyem wɨ maain
Jisas Krais pɨke kaknen kak-
wepyapɨr hɨrekes.

14 *Yi yises God yɨre
nɨkerek yaain nises hɨm me
miye haai. In ek yi ap han
ekitet menmen enum mar
ke nɨpaa yi yetari God yi
hanhan yɨrɨakem au. Em
emɨt!

15 Te yi yɨre God hɨrak
kari han ki yi eiyɨt men-
men mɨrak yaaim. Hɨrak

* **1:7** Jop 23:10; Pro 17:3; Ais 48:10; Sek 13:9; Mal 3:3; Je 1:3 * **1:8** Jo 20:29; 2Ko 5:7 * **1:9** Ro 6:22 * **1:10** Mt 13:16-17 * **1:11** Sam 22; Ais 53; Lu 24:26-27 * **1:12** Ef 3:10 * **1:14** Ro 12:2; Ef 2:3, 4:17-18

kepu han yaaik prar prar te yi yaipau han yaaik prar prar me menmen yapɨrwe yi yɨrɨakem.

16 *Yi eirɨakem eiyɨntar God kewis hɨm mau tɨwei matɨp mar im: “Yi han yaaik prar prar eiyu eiyɨntar hi God hi han yaaik prar prar.”

God ketaihis keriuwe menmen iuwe

17 *Hɨrak God skelim haiu mɨt yapɨrwe mɨpɨran me menmen haiu mamrɨakem. Te yi mɨt kerek yi yenewek “Haai,” yi yetikerek yewepnak, yi naanempre hɨras me menmen yi yɨrɨakem. Me wɨ kike yi yau tɨ ik e, yi ap einip God han enuk kakɨrwi.

18 *Yi eirɨak menmen im hi hetpiyem eiyɨntar yi yertei God epei ketihis me menmen enum weinɨm nɨpaa yi yisesim, yi yetenenim me nɨpaa maamrer ein nɨrɨakem neteikniyem. God ap kaktihis keriuwe wɨnak pewek hɨram mamɨwaank au.

19 *Hɨrak ketihis keriuwe hemkre yaaim me Krais. Krais hɨrak kɨre miyak sipsip wikes teknei makɨp au, yɨnk hɨrak yaaik prar prar keit kar ke hɨm me God Moses kewisɨm hɨram metpim.

20 *Nɨpaa God kewis tɨ wen au, hɨrak kehimɨtan Krais kaknen te hɨrak kemerɨr ere wɨ mɨkaru im e, hɨrak kakwepyapɨr hɨrekes kakɨkepi.

21 *Te yi yises God yentar Krais. Hɨrak kaa te God kɨkɨak kekrit kepu, hɨrak kewisɨwek niuk iuwe te yi yisesik yemerɨr hɨrak maain kaktihis yi yayu yaitikerek.

Yi han tewenɨn ni yinan

22 *Yi epei yɨrɨak han ki yaaik prar prar yeriuwe hɨm yaaim me God yi yisesim, te yi yemipɨn ni yinan au. Yi han tewenɨni. Yi han etwenɨnan iuwe eiriuwe han ki yaaik prar prar.

23 *God kerekyi yi yaain yeriuwe hɨm mɨrak mamu tipmain tipmain enum eik yi yisesim. Hɨm mɨrak mamɨwaank au, te yi hɨmɨn ki ap mamɨwaank au. Yi yɨre nɨkerek ne Mɨtɨk Iuwe ap te kaki au.

24 *Hɨm im yaaim mentar hɨm me God mau tɨwei matɨp:

“Mɨt yapɨrwe hɨr nɨre yenkis, niuk iuwe mɨr hɨram mɨre timen. Maain mar ke yenkis meweiwei mami, timen mamnep mamno tɨ mamɨsine mamɨt, te niuk iuwe me mɨt ne tɨ au mamɨt.

25 Te hɨm yaaim me Mɨtɨk Iuwe hɨram mamu tipmain tipmain enum eik.” Hɨm im hɨram hɨm keremem nɨpaa haiu epei metpiyem.

* **1:16** Lev 11:44-45; Mt 5:48 * **1:17** Mt 6:9; Ro 2:11; 2Ti 4:14; Rev 2:23 * **1:18** 1Ko 6:20 * **1:19** Ap 20:28; Hi 9:12-14; 1Pi 1:2 * **1:20** Ap 2:23; Ef 1:4 * **1:21** Jo 14:6; Ro 4:24, 5:1-2, 10:9 * **1:22** Jo 13:34; Ro 12:10 * **1:23** Jo 1:13; Hi 4:12 * **1:24** Ais 40:6-8; Je 1:10-11 * **2:1** Ef 4:22; Je 1:21

2

Mɨtɨk Iuwe hɨrak kɨre teinɨk mɨtɨk kɨnan wɨnak

1 *Yi eiyɨpɨr menmen enum mekre han ki, hɨm me memipɨn, eitɨp hɨm weise tɨpar, hemkre menepam me menmen, yesiuwe hɨm an. Menmen mar im emɨt!

2 *Yi yɨre nɨkerek hemkre tuk hanhan nɨm, yi hanhan hɨm yaaim me God te yi eire iuwe eiyɨrtei menmen me God werek werek. Yi hanhan hɨm yaaim eiyisesim,

3 *eiyɨntar yi epei yertei Mɨtɨk Iuwe hɨrak yaaik nepei kekepi kesak menmen enum yi yɨrɨakem.

4 *Yi eiyises Jisas menep menep. Hɨrak kɨre teinɨk yaaik mɨt ne tɨ nɨnapen nepɨrek, te God han kitet hɨrak yaaik kehimɨtanek kime wɨnak keriuwerek. Hɨrak kesak menmen enum haiu mɨrɨakem, hɨram mɨre hɨrak kime wɨnak ke God.

5 *Yi mɨt yi yɨre teinɨk yaaik te God kaktihis kakrekyi yi yɨre wɨnak kɨrak, yi yen niutɨp yɨre weiwɨk miutɨp mɨrak. Yi eire mɨt pris. Nɨpaa hɨr nenep samiyak newisɨm mentar nan nesiyem newepwarem newet God em. Mar im menmen yaaim yapɨrwe yi yɨrɨakem hɨram me God yi eiwet God hɨras yetike menmen yaaim yi eirɨakem te God hanhanem kakɨntar menmen yaaim Jisas Krais epei kerekyiyem hɨrak kesak menmen enum mi.

6 *Hɨm me God mau mekre tɨwei matɨp mar im:

"Yi eiyɨmtewem. Hi ehimɨtan teinɨk mɨtɨk hewisɨk keit wit Saion kerp nɨmɨn kɨnan wɨnak. Neimɨn nanisesik hɨr ap yɨnk enuk nanriuwerek au." Krais hɨrak teinɨk mɨtɨk kɨnan wɨnak, hɨrak kakɨkepi kaktorhɨs.

7 *Yi mɨt kerek yi yises Krais, yi han kitet hɨrak yaaik iuwe. Te neimɨn au, hɨm me God matɨp mar im:

"Hɨrak kɨre teinɨk mɨt newep wɨnak hɨr natɨp hɨrak enuk. Au, God katɨp hɨrak yaaik iuwe." (Hɨrak kɨre teinɨk mɨtɨk kerp nɨmɨn kɨnan wɨnak siup.)

8 *Mɨt kerek hɨr ap nisesik au neweikɨn sip newetɨwek, Krais hɨrak kɨre nan kenip mɨt nar ek nankenpetɨp mɨnwik te hɨr nanɨnkewɨn nanɨwaank hɨras. Hɨm me God mau tɨwei matɨp me menmen im. Hɨram matɨp mar ik:

"Ik ek hɨrak nan te mɨt nankenpetɨp mamɨnwik nanɨnkewɨn."

Haiu mɨt miyapɨr ne weiwɨk miutɨp me God

9 *Te yi yar ik au. Yi ne weiwɨk miutɨp nɨpaa

---

* **2:2** Mt 18:3; 1Ko 3:2 * **2:3** Sam 34:8 * **2:4** Sam 118:22; Mt 21:42; Ais 28:16 * **2:5** Ef 2:21-22; Eks 19:6; Ais 61:6; Rev 1:6; Ro 12:1 * **2:6** Ais 28:16; Ro 9:33; Ef 2:20 * **2:7** Mt 21:42 * **2:8** Ais 8:14; Ro 9:33 * **2:9** Ais 43:20-21, 9:2; 1Pi 2:5; Ta 2:14; Ap 26:18; Ef 5:8

God kehimɨteni, yi yɨre mɨt
pris nɨrak kerek newenɨpi
niuk mɨrak iuwe. Yi yɨre
mɨt miyapɨr yɨrɨak menmen
me God keremem. Yi yɨre
mɨt miyapɨr nɨrak te yi
eiwepyapɨr menmen yaaim
iuwe hɨrak kɨrɨakem. Hɨrak
kerekyi te yi yeweikɨn sip me
menmen enum mɨre wɨtaan
toto, yi yises hɨm mɨrak
yaaim hɨram mɨre wepni kɨr.
10 *Yi nɨpaa mɨt weinɨn te
in ek yi ne weiwɨk me God.
Yi nɨpaa God ap kekepi au, te
in ek hɨrak kekepi wɨsenum.

Haiu emu emɨre mɨt miyapɨr ne God emrɨak menmen mɨrak

11 *Nai yinan yaain, yi ne
tɨ ik au. Yi yau in me
wɨ kike keremem. Te hi
etpi hɨm manp, yi einaaiwɨr
menmen enum mekre han ki
au emɨt! Menmen im hekrit
hekrit mari han ki te yi yis-
esim yɨrɨak enum.
12 *Yi yau yetike mɨt han
hɨr ap nises God au. Te
yi eiyises menmen yaaim
yapɨrwe yi eirɨakem kere-
mem. Te mɨt enun hɨr nan-
siuwe hɨm nantɨp yi enun,
maain wɨ God pɨke kaknen
skelim mɨt, hɨr nanwenɨpi
niuk mɨrak nanɨntar men-
men yaaim yi yɨrɨakem.
13 *Yi eiyises hɨm me mɨt
iuwe hɨr naanmɨpri eiyɨntar
yi yises Mɨtɨk Iuwe God. Yi
eiyises mɨtɨk iuwe ke gav-
man o
14 mɨtɨk hɨrak keriuweti
nanɨnen naanmamri. Hɨr
nenep mɨt nɨrɨak enum te
hɨr newenɨpi mɨt hɨr nɨrɨak
yaaim.
15 *Yi eirɨak menmen
im eiyɨntar God hanhan
yi yairɨak mɨt enun hɨm
enum mɨr mami mamriuwe
menmen yaaim yi yɨrɨakem.
16 *Yi mɨt yepu yar ke mɨt
nɨnaaiwɨr wɨnak enuk men-
men enum me tɨ meteneni
au. Te yi ap yairɨak enum
eiyɨntar yi yepu yar ik au
emɨt! Yi yɨre mɨt ne God yi
yɨrɨak menmen mɨrak te yi
eirɨak menmen yaaim kere-
mem. Menmen enum au
emɨt!
17 *Yi eiwenɨpi niuk me
mɨt yapɨrwe, yi han etenɨn
ni yinan, yi einaain einip
God yɨnk enuk ekɨrwi, yi ei-
wenɨpi niuk me mɨtɨk iuwe
ke gavman kerek naanmɨpri
me menmen.

Haiu emises Krais me menmen hɨrak kɨrɨakem

18 *Yi mɨt kerek yɨrɨak
menmen me mɨt uwe ni, yi
eiyɨmtau hɨm mɨr yi eiyis-
esim te yi ap einipi hɨr yɨnk
enuk han enuk enriuwi. Mɨt
han hɨr hanhani o hɨr han au
enun naniwep, yi eirɨakem
eiyɨr ik.
19 Mɨtɨk hak iuwe kakiwep
kakɨntar yi yises hɨm me
God, yi ap pɨke eikɨp em-
rerim au emɨt! Yi eirɨak
menmen im hi hetpiyem te
God han yaaik kakɨrwi.

---

* **2:10** Ro 9:25; Hos 2:23 * **2:11** Sam 39:12; Ga 5:17, 24; Je 4:1 * **2:12** Mt 5:16; Lu 19:44 * **2:13** Ro 13:1-7; Ta 3:1 * **2:15** 1Pi 3:16 * **2:16** Ga 5:13 * **2:17** Ro 12:10; Pro 24:21; Mt 22:21 * **2:18** Ef 6:5 * **2:20** 1Pi 3:14, 17, 4:14

20 *Yi eirɨak enum te
mɨt iuwe hɨr naniyep te yi
einɨp emrerim au, hɨram
menmen weinɨm. Te yi
eirɨak menmen yaaim, mɨt
iuwe hɨr naniwep yi einɨp
emrerim au, God kakrekyi
yaaim eiyɨnterim.
21 *God hɨrak kehimɨteni
te yi eiyises menmen hi het-
piyem. Yi eiyisesim eiyɨntar
nɨpaa Krais kaa kenteri, te
hɨrak kɨre hɨmɨn yaaik yi
eiyisesim eiyɨr ke mɨtɨk kitet
sak hɨmɨn.
22 *Krais kɨrɨak enum au,
hɨrak ap kewenɨn hɨm katɨp
menmen enum au.
23 *Me wɨ nɨpaa mɨt
hɨr netpɨwek enum me
nerekyɨwek yɨnk enuk,
hɨrak ap keneri keriuwe hɨm
enum au. Mɨt hɨr nakɨp,
hɨrak ap keneri kanɨp au.
Hɨrak katɨp au. Hɨrak katɨn
mesik kerp keit. Hɨrak han
kitet God hɨrak maain skelim
mɨt werek kaknɨp nanrerik.
24 *Hɨrak hɨrekes kaa ken-
tar nu tentarakɨt ke men-
men enum haiu mɨrɨakem te
haiu mɨt mamnaaiwɨr men-
men me tɨ enum te hɨram
ap mamri han kaiu. Hɨram
mar ke mɨtɨk kaki, hɨmɨn
kɨrak kaknaaiwɨr yɨnk kɨrak
te hɨrak ap pɨke kakrɨak
menmen meiyam au. Te
haiu mamu mamises men-
men yaaim me God. Hɨrak
kaa te kakɨkepai haiu mamu
werek.
25 *Yi nɨpaa yɨre miyak
sipsip yɨnaaiwɨr yayiwe yeit
yaank yi yetaritari te in ek
yi epei yan yises Krais, hɨrak
naanmɨpri hɨmɨn ki kar ke
mɨtɨk naanmɨpre sipsip.

3

Mɨt netike miyapɨr neitan, hɨr enises menmen im

1 *Yi miyapɨr yi eiyises hɨm
me mɨkan ni te hɨr han en
ap nises hɨm me God, te yi
eiri han kɨr eiriuwe men-
men yaaim yi yɨrɨakem te hɨr
enisesik. Yi ap eitɨp hɨm au.
2 Hɨr enɨr yi miyapɨr yɨrɨak
yaaim yemtau hɨm mɨr te hɨr
enweikɨn han enises hɨm me
God.
3 *Yi ap eises hɨras eiriuwe
wɨpe yehes, wɨnak, pewek
pitau keremem te mɨt natɨp
yi yaain, au emɨt!
4 Menmen mekre han ki
me yi yau werek werek
yemtau hɨm, hɨram mɨre
wɨpe yehes o pitau mau
yɨnk. Menmen mekre han
mamɨwaank mamɨr ke wɨpe
yehes o pitau au. Te God
hanhan menmen yaaim
marim mekre han ki.
5 Marim, nɨpaa ein
miyapɨr yaain hɨr nemerɨr
menmen nɨpaa God ketpim
kakwetɨrem. Hɨr neses hɨras
nar ik. Hɨr nemtau hɨm me
mɨkan nɨr hɨr nisesim.
6 *Sera hɨre wɨrɨak men-
men mar ik. Hɨre wemtau
hɨm me Ebraham mɨtɨk kɨre,
hɨre wisesim, hɨre watɨp, “Ti
mɨtɨk kai iuwe.” Maain yi
eirɨak yaaim eiyises God, yi
einaain au, te yi miyapɨr

* **2:21** Mt 16:24; Jo 13:15 * **2:22** Ais 53:9; Jo 8:46 * **2:23** Ais 53:7; 1Pi 3:9
* **2:24** Hi 9:28; Ro 6:2, 11; Ais 53:5 * **2:25** Ais 53:6; Esi 34:5-6; Mt 9:36; Jo 10:14
* **3:1** Ta 2:5; Mt 5:16; Ef 5:22 * **3:3** 1Ti 2:9 * **3:6** Jen 18:12

keriyen yi eire nɨkerek ne
Sera.
7 *Mar im, yi mɨt epei
yeit miyapɨr yi yau yetikeri
yertei hɨr ap manpenun nar
ke yi te yi naanmɨpror werek
werek yentar yi yetikeri
yayɨt menmen yaaim maain
God kakweteiyem. Yi
eirɨak yaaim mar im te
menmen enum ap meiyepet
menmen yi yitehi God em
kakwetiyem.

Yi mɨt miyapɨr eikiyan eiyu eiyises menmen yaaim im

8 Hi hetpi hɨm kike kere-
mem me menmen im. Yi
yapɨrwe eiyu han kiutɨp han-
hanan. Yi han etwenɨnan,
eirɨakan yaaim, yi han ekitet
yi yɨpɨran.
9 *Mɨt hɨr nerekyi enum,
yi ap pɨke eirekyor enum
emrerim au emɨt! Hɨr netpi
enum newen henye, yi ap
pɨke eirekyorem emrerim au
emɨt! Yi eiyitehi God hɨrak
kakrekyor yaaim eiyɨntar
God epei kehimɨteni yi eiyɨt
menmen yaaim mɨrak.
10 *Yi eirɨakem eiyɨntar
hɨm me God mau tɨwei
matɨp mar im:

"Mɨt kerek hɨr hanhan nanu
tɨ ik werek werek
me tɨto yapɨrwe, hɨr
enɨnaaiwɨr menmen
enum me netpim
newenɨn hɨm.

11 Hɨr enweikɨn sip enwet
menmen enum, hɨr enrɨak
menmen yaaim. Hɨr han-
han nantike mɨt enkiyan enu
enɨt.
12 Hɨr enrɨak menmen
im enɨntar God hɨrak kɨr
mɨt hɨr han kɨr yaaik,
hɨrak hekrit hekrit kemtau
menmen hɨr nitɨwekhiyem
hɨrak kakɨkepi. Te hɨrak
keweikɨn sip kewet mɨt
enun nises menmen enum,
hɨrak kakrekyor enum
mamrerim."

Mɨt neraiwaank nentar menmen yaaim haiu misesim

13 Yi hanhan eirɨak men-
men yaaim yi han kitet mɨt
hɨr nanrekyi menmen enum
a? Taau!
14 *Yi eirɨak menmen
yaaim te mɨt nerekyi enum,
yi han yaaik eiyu. Yi ap
einapen mɨt han ekitetim au.
15 Yi hanhan Krais hɨrak
ekinɨn eku han ki, hɨrak
iuwe. Hekrit hekrit yi han
etwenɨn mɨt kerek hɨr nitihi
yi yenmak yi yises menmen
me God mekre han ki, te yi
eitporem han emɨkpep au. Yi
einaain eirɨak God yɨnk enuk
ekɨrwi.
16 *Han ki hɨrak yaaik keri-
uwe menmen yi yɨrɨakem te
maain mɨt hɨr neswi hɨm me
menmen yaaim yi yɨrɨakem
yentar yi yises Krais, hɨr yɨnk
enuk me menmen enum hɨr
netpiyem.
17 *Mɨt hɨr nerekyi enum
me menmen enum yi
yɨrɨakem, hɨram enum
emɨt! Te God hɨrak kewis
mɨt hɨr nerekyi enum me
menmen yaaim yi yɨrɨakem,

* **3:7** Ef 5:25 * **3:9** Mt 5:44; 1Te 5:15; 1Pi 2:23 * **3:10** Sam 34:12-16 * **3:14** Mt 5:10; 1Pi 2:20, 4:14; Ais 8:12-13 * **3:16** 1Pi 2:12 * **3:17** 1Pi 2:20

hɨram werek yi eiwisi nanrekyiyem.

Krais kaa kakɨsak menmen enum haiu mɨrɨakem

18 *Menmen im hɨram werek mentar nɨpaa Krais kɨrɨak yaaim te mɨt enun nakɨp hɨrak kaa kentar menmen enum maiu. Hɨrak yaaik kaa miutɨp keremen ke haiu mɨt enum te hɨrak kaktaihis, haiu mamnen God. Hɨrak mɨtɨk hɨrak kaa, te hɨmɨn kɨrak kau keit.
19 Keriuwe hɨmɨn kɨrak, Krais ken wit enuk mɨt epei naa hɨmɨn kɨr kewik, hɨrak kewepyapɨr hɨm mɨrak.
20 *God kemerɨror nisesik te hɨr ap nises hɨm mɨrak me wɨ nɨpaa Noa kime sip iuwe au. Me wɨ im hɨr mɨt miyapɨr hɨspɨnak wikak (8) keriyen God kekepi te hɨr ap naa nentar tɨpar mɨniu au.
21 *Tɨpar im hɨram mɨre hɨmɨn o piksa me mɨt hɨr nɨkɨri neriuwe tɨpar. In ek tɨpar im mekepi ap mekemyetɨti hapɨk mau yɨnk ki au. Hɨram me mɨt hɨr nitehi God kesak menmen enum mɨr hɨrak kakrekyor han kɨr yaaik, nentar Jisas Krais kaa pɨke kekrit kepu.
22 *Hɨrak Krais epei ken wit ke God hɨrak kau menep his yaaim me God kerek hɨrak kehimɨtan mɨt iuwe nanwim. Mɨt ensel, herwe enum, hɨmɨn yapɨrwe, hɨrak Krais kinɨnem naanmɨprewem.

4

Yi eiyises han ke God me menmen yi yɨrɨakem

1 *Krais hɨrak kɨre mɨtɨk hɨrak kaa te yi han ekitet eiyɨr ke nɨpaa hɨrak han kitet menmen. Krais kewis mɨt enun hɨr nakɨp newaankek. Mɨt hɨr naniwep nanriwaank nanɨntar yi yises hɨm me God, menmen im hɨram werek mentar mɨt kerek hɨr yɨnk kɨr kenen (o meiyewor) mɨt newaanki, menmen im mamkepi nanɨnaaiwɨr menmen enum nɨpaa hɨr nɨrɨakem.
2 *In ek yi ap eiyises han ki ke menmen yi yau tɨ ik yi yɨrɨakem au emɨt! Yi eiyises God han kɨrak kerekek.
3 *Wɨ nɨpaa haiu mises menmen enum yapɨrwe mɨt ne tɨ hɨr nɨrɨakem. Hɨram mar im: Haiu mises menmen enum haiu hanhanem iuwe. Haiu mariyanhis mewenɨnem, haiu maam tɨpar si enum ere metaritari, haiu maam menmen iuwe, te haiu men wɨnak ke mɨt haiu maam tɨpar si enum keremem, haiu meweikɨn sip mewet hɨm me God, haiu mewenɨpi niuk me tɨpir.
4 In ek mɨt han hɨr wen nises menmen enum im, han kɨr kekrit te yi yetikeri yisesim au. Hɨr natɨp enum nenipi yɨnk enuk yi yetikeri yisesim meiyam au.
5 *Te wɨ maain God skelim mɨt nepu, nantike mɨt nɨpaa naa, mɨt in hɨr enwepyapɨr

* **3:18** Ro 6:10; Ef 2:18 * **3:20** Jen 7:7, 23 * **3:21** Hi 10:22 * **3:22** Mt 22:44; Ef 1:20-21 * **4:1** Ro 6:2, 7 * **4:2** 1Jo 2:16 * **4:3** Ef 2:2-3 * **4:5** Ap 10:42

nenmak hɨr nɨrɨak menmen
enum mar im te maain hɨrak
God kakɨwaanki.
6 *Hɨrak Krais kewepyapɨr
hɨm mɨrak yaaim men mɨt
nɨpaa God kanɨp hɨr naa,
nar ke God nɨpaa katɨp mɨt
yapɨrwe maain hɨr nani.
Krais kewepyapɨr hɨm te mɨt
kerek epei naa hɨr nemtau
hɨm mɨrak nanisesim, maain
hɨr nantike God nanu nanɨt.

Yi naanmɨpre menmen yaaim God kewetiyem

7 *Epei menep te menmen
o tɨ haiu mewik hɨram
mamɨwaank mamɨt, te yi
han ekitet werek werek
naanempre hɨras me men-
men yi yɨrɨakem te yi yitehi
God menmen werek werek.
8 *Menmen im minɨn
menmen yapɨrwe yi yisesim:
Yi han etwenɨnan eiyɨntar
menmen im mamkepi yi ap
han kitet menmen enum mɨt
nerekyiyem.
9 *Yi naanempre ni yi-
nan nan nau netikewi me
menmen o yeno, o men-
men meiyam te yi ap han
emɨkpep au emɨt!
10 Menmen yaaim God
kekepi yi eirɨakem, hɨram
mamkaap mɨt te yi eire mɨt
yaain naanmɨpre menmen
ham God kewetiyem. Hɨram
mar im: Mɨt han ne yi mɨt
11 kerek hɨr natɨp mɨt hɨm
me God, hɨr enwepyapɨr
hɨm me God keremem. Mɨt
kerek hɨr nɨrɨak menmen
nɨkaap mɨt neriuwerem, hɨr
enrɨakem enɨr ke mɨt God
kekepi hɨr nɨrɨakem. Te
mɨt nanwenɨpi niuk me God
nentar menmen Jisas Krais
kerekyiyem. Hi hanhan mɨt
nanwenɨpi niuk mɨrak hɨrak
iuwe, hɨrak naanmɨpre mɨt
ne tɨ ik netike menmen
yapɨrwe tipmain tipmain
enum eik. Yi ap han kekrit
eiyɨntar menmen enum
mamiwep mar ke menmen
nɨpaa menep Krais.

Menmen enum mamnen mamraiwaank mamɨr ke menmen mewaank Krais

12 *Nai yinan yaain, yi ap
han kekrit eiriuwe menmen
enum maain mamnen yi mɨt
mamnɨni han ki te yi yises
God werek werek o au. Yi
ap han ekitet hɨram men-
men enum ham epei minɨn
man au. Nɨpaa menmen im
menep Krais.
13 *Yi ap eihɨnhɨn au.
Menmen enum nepei mep-
nen miwep mar ke hɨram
menep Krais. Yi han yaaik
eiyu eiyɨntar maain Krais
pɨke kaknen kakwepyapɨr
hɨrekes, yi han yaaik iuwe
eiriuwerek.
14 *Mɨt hɨr netpi enum
neni nentar yi yises Krais,
yi han yaaik eiyu eiyɨntar
Hɨmɨn Yaaik Iuwe ke God
kau kekreri. (Mɨt enun
hɨr netpɨwek enum te yi
yewenɨpi niuk mɨrak.)
15 Yi ap eirɨak menmen
enum te mɨt ne gavman
naniwep me menmen enum
yi yɨrɨakem mar im: Me yi

* **4:6** Ro 8:10; 1Ko 5:5 * **4:7** Ro 13:11-12; 1Ko 10:11; 1Jo 2:18 * **4:8** 1Pi 1:22; Je 5:20 * **4:9** Hi 13:2 * **4:12** 1Pi 1:6-7 * **4:13** Ap 5:41; Ro 8:17; 2Ti 2:12; Je 1:2 * **4:14** Sam 89:50-51; 1Pi 2:20

yenep mɨt nani o yi yekintɨp menmen, o yi yɨrɨak mɨt han enum enum o mɨtɨk hak ke yi mɨt hɨrak hanhan hɨrekes iuwe naanmɨpre mɨt han netike menmen mɨr. Menmen mar im au emɨt!

16 *Mɨtɨk kerek mɨt enun nankɨp nanɨntar hɨrak kises hɨm me God, hɨrak ap yɨnk enuk au emɨt! Hɨrak ekwenɨpi niuk me God ekɨntar hɨrak kisesik.

17 *Wɨ epei mamnen God hɨrak skelim mɨt. Hɨrak kinɨn skelim mɨt nises hɨm mɨrak. Hɨrak kinɨn skelim haiu mɨt te maain mekam mamnen mɨt hɨr neweikɨn sip newet hɨm yaaim me God? Hɨr nanɨwaank nanɨt.

18 *Hɨm me God mau tɨwei matɨp,

"Mɨt nises hɨm me God, hɨram menmen enum mamnen mamɨwaanki menep te mamri han kɨr te hɨr ap nanises God werek werek au. Menmen im mamnen mɨt kerek nises hɨm me God, te mekam mamnen mɨt kerek nɨrɨak enum neweikɨn sip newet God? Hɨr nanɨwaank nanɨt."

19 *Te mɨt kerek menmen enum manɨp mewaanki nentar God hanhani, hɨr enrɨak menmen yaaim han emɨkpep au. Hɨr han kitet God. Hɨrak nɨpaa kɨrɨak haiu mɨt yapɨrwe te hɨrak kakɨkepi naanemprai kentar hɨrak kakises hɨm nɨpaa hɨrak ketpim.

5

Yi mɨt iuwe naanempre mɨt miyapɨr ne weiwɨk me God

1 *Te hi hatɨp yi mɨt han ne yi mɨt miyapɨr ne weiwɨk me God yi yinɨn naanempre mɨt. Hi hetpi hɨm manp. Hi hɨpre yi mɨt, haiu mɨt iuwe, hi nɨpaa hɨr Krais hɨrak kaa. Hi hetikerek hawɨr wawɨt menmen yaaim iuwe maain wɨ God kakwepyapɨrem.

2 *Hi hetpi hɨm manp: Yi naanempre mɨt miyapɨr ne God neit wit ki, hɨr nɨre sipsip nɨrak. Yi naanempror werek werek eiyɨr ke God hanhan yi eirɨakem. Yi ap eirɨakem eiyɨntar mɨt netpiyem keremem au. Yi eirɨakem eiyɨntar yi hanhanem. Yi ap eirɨakem te yi eiyɨt pewek yapɨrwe emrerim au. Yi eirɨakem eiyɨntar yi hanhan eirɨakem.

3 *Yi ap eirɨakem eiyɨntar yi hanhan eiyinɨn mɨt miyapɨr neit wit ki te yi eiyɨtpor hɨr enrɨak menmen au emɨt! Menmen yi yɨrɨakem hɨram mɨre hɨmɨn mamteikɨn mɨt miyapɨr ein menmen yaaim hɨr enisesim.

4 *Maain wɨ Jisas Krais hɨrak kɨre Mɨtɨk Iuwe kinɨn naanmɨprai haiu mɨt haiu mɨre sipsip nɨrak,

* **4:16** Ap 11:26; Fl 1:20 * **4:17** Jer 25:29; 2Te 1:8 * **4:18** Pro 11:31; Lu 23:31 * **4:19** Sam 31:5 * **5:1** Ro 8:17 * **5:2** Jo 21:15-17; Ap 20:28; Fm 14; Ta 1:11 * **5:3** 2Ko 1:24; Fl 3:17; Ta 2:7 * **5:4** Hi 13:20; 1Ko 9:25

maain hɨrak kakwepyapɨr hɨrekes, yi eitikerek eiyɨt menmen yaaim mamɨwaank au. Hɨram mamu mamɨt tipmain tipmain enum eik.

Haiu mamɨmtau hɨm me mɨt hɨr ninɨn naanmɨprai haiu mɨt

5 *Mar im hi hatɨp yi pipep hɨm manp: Yi eiyɨmtau hɨm me mɨt kerek hɨr iuwe naanmɨpri yi eiyisesi. Yi yapɨrwe eiyɨmtau hɨm me yi hɨras eiyɨntar hɨm me God mau tɨwei matɨp, "God keweikɨn sip kewet mɨt hɨr han kitet hɨras iuwe, te hɨrak kɨkaap mɨt hɨr nau werek werek nemtau hɨm nisesim, hɨrak kakrekyor yaaim."

6 *Hɨm me God ketpim, te yi han kitet God hɨrak iuwe yi eiyɨmtau hɨm mɨrak eiyisesim te maain wɨ kerek hɨrak kɨmat hɨrak kakrekyi yaain, yi eire iuwe.

7 *Menmen enum mamri han ki yi han ekitetim, yi eitɨp God em eiyɨntar hɨrak hanhani kakɨkepi naanmɨpri.

8 *Yi han ekitet werek werek naanempre hɨras. Hɨrak kepan ki Seten hɨrak kɨre hiwaak kepno in kepno ein kɨsawɨn kewenaan mɨtɨk hak kakɨkɨp kakɨwaankek, hɨrak kɨnkatɨn mɨt kerek hɨrak kaknipi hɨr enweikɨn sip enwet God nanɨwaank hɨras.

9 *Yi han tokik eiyu eiweikɨn sip eiwet Seten eiriuwe hɨm yaaim me God yi yisesim. Yi eirɨak menmen im eiyɨntar yi yertei mɨt nises God nerer wit wit, menmen enum mewaanki nar ke hɨram mewaank yi mɨt. Te menmen im mamkepi yi han tokik eiyu.

10 *Te maain wɨ meiyam menmen mamriwaank epei au, God hɨrak Haai ke menmen yaaim, hɨrak kehimɨteni yi eiyɨt menmen yaaim mɨrak mamu tipmain tipmain enum eik eiriuwe Krais, God hɨrekes kakrekyi yi yaain kakrekyi han tokik kakɨkepi.

11 Hi hanhan God hɨrak kinɨn naanmɨpre menmen yapɨrwe tipmain tipmain enum eik.

Hi Pita hetpi hɨm mei yinam kike

12 Mɨtɨk Sailas hi han kitet hɨrak kaiu yinak yaaik, hɨrak kekepa kewis tɨwei yinak ik ek. Hi hetpi hɨm manp, hi hɨrekes heriuwe tɨwei ik ek hi heteikni hɨm yi yisesim hɨram menmen yaaim me God. Yi han tokik eiyu eiyisesim.

13 *Ni yinan neit wit Babilon, God kehimɨteni hɨr nɨrak, hɨr natɨp, "Yi yaain." Mak hɨrak kɨre nɨkan kai hɨrak ketikewa hawɨr wises God, hɨrak katɨp, "Yi yaain".

14 *Me wɨ yi eirerik eiyɨr ni yinan eitɨpan yi yaain yi

* **5:5** Ef 5:21; Je 4:6; Pro 3:34; Mt 23:12 * **5:6** Je 4:10 * **5:7** Sam 55:22; Mt 6:25-30 * **5:8** 1Te 5:6 * **5:9** Ef 6:11-13; Je 4:7 * **5:10** 1Te 2:12; 1Pi 1:6 * **5:13** 2Ti 4:11 * **5:14** 1Ko 16:20

yap+rwe ein yeiyewewan. Hi hanhan yi m+t miyap+r ne Krais yi eiyu werek werek.

Mep+r keremem

Tɨwei Pita Kewisɨk - 2 Menmen me tɨwei ik

Pita katɨp mɨt ne sios gude *1:1-2*
God kehimɨtenai haiu nɨrak *1:3-21*
Hɨm me menmen enum me mɨt tisa enemitaɨpɨn hɨm me God *2:1-22*
Hɨm me wɨ maain Mɨtɨk kaiu Iuwe ehɨrak kaknen *3:1-18*

1 Hi Saimon Pita, hi hɨrɨak menmen me Jisas Krais, hɨrak kehimɨtena hi aposel kɨrak hewepyapɨr hɨm mɨrak. Hi kerekek hesiuwe tɨwei ik ken yi mɨt keriyen yi yetike haiu mɨt aposel haiu mises hɨm yaaim iuwe hɨram mekepai mɨpɨram. Hɨram mekepai mentar God ketike Jisas Krais kesak menmen enum maiu, tenipai haiu mɨt yaain. Marim hɨrakɨt tekepai tetaihis mɨpɨran.

2 *Hi hanhan God ketike Jisas Krais tatrekyi menmen yaaim te yi han yaaik eiyu, yi eiyu werek werek wɨsenum eiyɨntar yi yertei God ketike Mɨtɨk Iuwe kaiu Jisas Krais werek werek.

God kehimɨtenai haiu nɨrak

3 *God hɨrak wɨsenuk epei kewetai menmen yapɨrwe me mamkepai haiu mamisesik werek werek. Haiu mamisesik werek werek mamɨtar hɨrak kekepai haiu merteiyek kerek nɨpaa kehimɨtenai haiu mamtikerek mamɨt menmen mɨrak yaaim iuwe te haiu yaain mamɨr ke hɨrak yaaik.

4 Mar im hɨrak epei kewetai menmen yaaim iuwe mɨrak nɨpaa hɨrak ketpim kakwetai haiu mɨt em. Te yi mɨt eiriuwe menmen hɨrak epei kewetiyem, yi eirɨr einaaiwɨr menmen enum mɨt ne tɨ hɨr nɨrɨakem te yi yayɨt menmen mɨrak yaaim yi eire God.

5 Me menmen mar im yi epei yetɨwem yi hanhan eirɨak menmen yaaim, hɨram mamkaap hɨm yaaim me God mekre han ki nɨpaa yi yisesim. Menmen yaaim yi yɨrɨakem hɨram mamkepi yi eiyɨrtei menmen me God werek werek.

6 *Menmen yi eiyɨrteiyem werek werek hɨram mamkepi yi naanmamre hɨras eiwenɨn han ki. Yi eiwenɨn han ki hɨram mamkepi yi han tokik eiyu me menmen yapɨrwe mamnen. Yi eiwenɨpi niuk me God hɨram mamkepi yi han tokik eiyu.

7 Yi eiwenɨpi niuk me God hɨram mamkepi yi hanhan ni yinan. Yi hanhan ni yinan, hɨram mamkepi yi han tewenɨn mɨt miyapɨr yapɨrwe.

8 Menmen mar im mamu mamɨkre han ki te hɨram mamnen iuwe mamkepi te yi eiyu weinɨm au. Yi yayɨrtei Mɨtɨk Iuwe kaiu Jisas Krais

* **1:2** Ju 2 * **1:3** 1Pi 2:9 * **1:6** Ga 5:22-23

werek werek yi eiyisesik iuwe.
9 Mɨt kerek menmen marim mekre han kɨr au, hɨr nekre han kɨr hɨr nar ke mɨt ap nɨr ein ein au. Hɨr nanamɨr toto. Mɨt nar ik han kaa nɨpaa God kesak menmen enum hɨr nɨrɨakem te in ek hɨr nau han yaaik prar prar.
10 Te nai yinan, God epei kenɨni kehimɨteni yi nɨrak te yi eikɨak han ki eirɨak menmen yaaim. Yi eirɨak menmen yaaim te hɨram mamkepi yi eiyɨrtei God maain kaktihis. Yi eirɨak menmen im te yi eiyu eitikerek eiyɨt wit kɨrak.
11 Yi eiyises menmen mar im hɨram mɨre God kɨkaisiu weipɨr te yi eino wit ke Mɨtɨk Iuwe Krais kerek kinɨn naanmɨpre mɨt, hɨrak nɨpaa kaa te kekepi kaktihis yi eiyu eitikerek tipmain tipmain enum eik.
12 *Yi yertei menmen hi epei hetpim yi yau han tokik yeriuwe hɨm me God nɨpaa yi yemtewem yi yisesim. Te hi hekrit hekrit hanhan hɨkɨak han ki yi han ekitetim.
13 *Hi han kitet hɨram yaaim te hi wen hepu hɨre mɨtɨk ik e, hi pɨke etpiyem hɨkɨak han ki te yi han ekitetim.
14 *Hi hertei menep hi hahi har ke Jisas Krais Mɨtɨk Iuwe kaiu nɨpaa ketpo.
15 Te hi hewis tɨwei ik te maain hi hahi hɨrak hekrit hekrit kakɨkepi yi han ekitet menmen im nɨpaa hi hetpiyem.

Haiu mɨt epei mɨr Jisas Krais menmen mɨrak iuwe

16 *Me wɨ nɨpaa haiu mewepyapɨr hɨm me Jisas Krais, haiu metpi hɨrak iuwe, hɨrak pɨke kaknen, haiu ap mises tɨpitɨm o wit tɨpir me hɨm weinɨm au. Haiu epei mɨr menmen mɨrak iuwe.
17 Nɨpaa God Haai kewenɨpi niuk me Jisas kewetɨwek niuk iuwe keriuwe hɨm, haiu mɨt aposel memtau hɨrak ketpɨwek kar ik: “Mɨtɨk ik hɨrak Nɨkan kai yaaik hi hanhanek.”
18 Haiu hɨras memtau hɨm im meke wit ke God man mentar haiu metikerek merp mɨniu (o neiyɨp) kerek God kan kewik.
19 Haiu han ekitet iuwe hɨm me nɨpaa mɨt profet hɨr natɨp hɨm me Krais hɨr newepyapɨrem, mentar menmen nɨpaa haiu mɨrem. Te yi mɨt eiyises hɨm im, yi eirɨak yaaim. Hɨm me God mɨt profet netpim hɨram mɨre si mɨr meit wit toto ere menep wanewik saur kɨr keteiknai menep kaksiupan. Hɨm mɨt profet nɨpaa netpim hɨram mɨre si me wɨtaan mekepai haiu mises hɨm me God werek werek ere Jisas Krais kan. Hɨrak kɨre wepni kewep kan kekepai.
20 Te yi eiyinɨn eiyɨrtei menmen im. Haiu mɨt ap mises han kaiu mewepyapɨr menmen me hɨm nɨpaa mɨt profet netpim au.

---

* **1:12** Ju 5 * **1:13** 2Pi 3:1 * **1:14** 2Ko 5:1; Jo 21:18-19 * **1:16** Mt 17:1-5
* **1:21** 2Ti 3:16; 1Pi 1:11

21 *Hɨm im hi hetpiyem
hɨram yaaim mentar nɨpaa
hɨr mɨt profet ap nises han
kɨr newis hɨm mau tɨwei au.
God Hɨmɨn Yaaik kerekek
kɨkɨak han ke mɨt ein te hɨr
natɨp hɨm God ketporem, hɨr
newisɨm mau tɨwei.

2

*Menmen enum mɨt enun
netpi hɨm me memipɨn hɨr
nɨrɨakem*

1 *Nɨpaa mɨt profet enun
ne nemipɨn nau nekre mɨt
ne Isrel. Mɨt nar ik nanɨnen
nanu nantikewi, hɨr nanri
hɨm enum me nemipɨn
nanɨwaank mɨt miyapɨr han
ne weiwɨk me God. Hɨr
nanweikɨn sip nanwet Mɨtɨk
Iuwe Krais nɨpaa hɨrak kaa,
te kakɨkepi kaktorhis te
hɨrak kakɨwaanki waswas.
2 Mɨt yapɨrwe nanises
menmen mɨr enum te hɨram
mamɨwaanki. Hɨr natɨp
mɨt miyapɨr hɨr nariyanhis
newenɨnem hɨram werek.
Maain mɨt han nantɨp enum
me hɨm yaaim me God
nanɨntar menmen im enum
mɨt enun nar ik nɨrɨakem.
3 *Hɨr hanhan neriuwe
hɨm me nemipɨn hɨr nanri
pewek mi. Me nɨpaa ein
God kemerɨr wɨ maain hɨrak
skelim mɨt nar ik. God kerek
kakrɨak menmen enum me
mamɨwaanki, hɨrak kɨwaai
au. Hɨrak kemerɨr wɨ
keremem mamnen hɨrak
kakɨwaanki keriyen. Men-
men im nɨpaa God kɨrɨakem
meteiknai hɨrak kɨwaai au
hɨrak kakɨwaank mɨt enun.
4 *God ap kewis mɨt nɨrak
ensel hɨr nɨrɨak enum hɨr
nepu netikerek au. Hɨrak
kepɨri keriuweti nen wit
enuk ke kewaank mɨt hɨr
nepu nekre hei enum ne-
merɨr wɨ God skelim mɨt ne
tɨ.
5 *Nɨpaa God ap kewis
mɨt enun nɨpaa nau tɨ hɨr
nepu au. Hɨrak kanɨp kenepi
keriuwe wan kɨniu tɨpar
manɨp. Hɨrak mɨtɨk Noa
kerek kewepyapɨr mɨt enises
menmen yaaim, hɨrak ketike
mɨt miyapɨr hispɨnak wik (7)
keriyen God ap kanɨp au.
6 *God epei kenep mɨt
miyapɨr ne wit Sodom ketike
Gomora, hɨrak kesiri netike
wit hɨr newi. Menmen
im mɨre hɨmɨn o piksa
meteikɨn mɨt kerek nɨkaru
nises menmen enum mekam
mamnen mamnɨp.
7 *God epei keithis mɨtɨk
Lot hɨrak mɨtɨk yaaik han
enuk keriuwe menmen
enum me neiyewewan
nɨrɨran mɨt enun neweikɨn
sip newet menmen yaaim
hɨr nɨrɨakem.
8 Hɨrak mɨtɨk yaaik Lot
hɨrak kau ketikeri hekrit
hekrit hɨrak kɨr menmen
enum mɨt nɨrɨakem, hɨrak
kemtau menmen enum
hɨr netpim, te hɨrak han
enuk iuwe keriuwe menmen
enum mɨr.
9 *Menmen im meteiknai
God kertei kɨkaap mɨt
yaain ketorhis me menmen
enum mamnen, hɨrak han
kaa mɨt enun te hɨr ap
nanɨnaaiwɨr menmen enum

* **2:1** Mt 24:11; Ju 4 * **2:3** Ro 16:18; 1Te 2:5 * **2:4** Ju 6 * **2:5** Jen 6:11–8:19; 2Pi 3:6 * **2:6** Jen 19:24; Ju 7 * **2:7** Jen 19:1-16 * **2:9** 1Ko 10:13; Ju 6

mamɨwaanki me wɨ hɨrak
skelim mɨt taau!
10 *Hɨrak kertei iuwe ap
te han kaa kakɨwaank mɨt
kerek hɨr nises han kɨr me
nɨrɨran neiyewewan, hɨr
nɨnan yipɨr newɨrek me
menmen iuwe me God. Mɨt
profet enun nemipɨn hɨr
enun han tokik nises han
kɨr kerekek, hɨr ap nɨnaain
natɨp enum me mɨt ensel au.
11 *Mɨt ensel ne God hɨr
enun manpenun ninɨn mɨt
enun in te hɨr ap natɨp enum
nesiuwe hɨm me ninaan me
God au.
12 *Te mɨt in en hɨr enun
nar ke miyak han aurem
te mɨt namɨp mami. Hɨr
mɨt enun weise han auri
hɨr natɨp enum me menmen
hɨr nepɨtariyem. Maain God
kaknɨp nanɨr ke miyak me
yaank mɨt namɨp.
13 *Menmen mamriwaank
mentar menmen enum hɨr
nɨrɨakem. Hɨr han kitet
netikwi naam hɨram men-
men yaaim menipi tu iuwe
keremem, hɨr nɨre wikes
mau yɨnk ke yi mɨt neri-
waank, hɨr han yaaik nises
menmen mɨr me nemipɨn.
14 Hɨr nɨpɨr miyapɨr hɨr
hanhan nanwaai nantikeri
te hɨr han kɨr kenke ken-
teri ap te nanweikɨn sip
newetɨrem au. Hɨr nari
han ke mɨt miyapɨr te hɨr
nises menmen enum. Hɨr
han kitet yapɨrwe hɨr nanri
pewek o menmen me mɨt
miyapɨr hɨr nises hɨm mɨr
mamɨrkeik. God kakɨwaank
mɨt han narik.
15 *Hɨr neweikɨn sip
newet hɨm yaaim, hɨr nises
menmen enum nar ke mɨt
nɨnaaiwɨr yayiwe yaaim, hɨr
netaritari neit yaank. Hɨr
nises menmen nɨpaa mɨtɨk
niuk mɨrak Belam nɨkan ke
Beo hɨrak kɨrɨakem. Hɨrak
hanhan pewek mɨt han
nanwetɨwekem me menmen
enum hɨrak kɨrɨakem.
16 *Te donki kɨrak (hɨrak
kɨre hos) kerekek ketaritari
ap han kewik, hɨrak katɨp
keriuwe hɨm ke mɨtɨk
kenerek kewenek me men-
men enum merekirɨwek
han.
17 *Mɨt in hɨr enun ap
nankaap mɨt nar ke hei tɨpar
epei au menke. Hɨr nises
hɨm ham hɨm ham heriyai
heriyai nar ke napɨ yuw-
erep metɨwem. God epei ke-
himɨtenor wit hak enuk kɨre
wit enum toto.
18 *Hɨr natɨp hɨm iuwe
weinɨm, hɨr nari han ke
mɨt neriuwe menmen enum
han ke mɨt hanhan nanis-
esim. Hɨr pɨke nari mɨt kerek
nempei nɨnaaiwɨr menmen
enum im mɨt han enun wen
nisesim han kɨr kenke ken-
terim.
19 *Mɨt enun hɨr natɨp
hɨram werek te mɨt yapɨrwe
enises han kɨr. Te hɨr hɨras
menmen enum merekiror
han kɨr te hɨr ap enises
hɨm yaaim taau. Mekam
mari han ke mɨtɨk te han
kɨrak kenke kenterim, hɨrak
ap kakinɨnem kaknaiwɨrem
taau. Hɨram maminɨnek.
20 *Mɨt hɨr epei nɨnaaiwɨr

* **2:10** Ju 7-8, 16 * **2:11** Ju 9 * **2:12** Ju 10 * **2:13** Ju 12 * **2:15** Nam 22:7; Ju 11; Rev 2:14 * **2:16** Nam 22:28-35 * **2:17** Ju 12-13 * **2:18** Ju 16 * **2:19** Jo 8:34 * **2:20** Mt 12:45

menmen enum me tɨ mɨt
nɨrɨakem nentar hɨr epei
nertei menmen yaaim nis-
esim me Jisas Krais, nɨpaa
kaa te kesak menmen enum
me haiu mɨt kaktaihis, te
hɨr pɨke nanises menmen
eim enum han kɨr kenke
kenterim, hɨr nanɨwaank
wɨsenum minɨn menmen
enum mamɨr ke nɨpaa hɨr
nɨrɨakem.
21 *Hɨram yaaim te nɨpaa
hɨr ap nemtau hɨm me
God mɨt netporem te hɨr
epei nemtewem nisesim,
te maain hɨr neweikɨn sip
newetɨwem pɨke nanises
menmen enum. Maain God
kakɨwaanki wɨsenum.
22 *Menmen marim epei
man mar ke hɨm yaaim
nɨpaa profet netpim mar im:
"Nepere kenikɨn menmen,
te hɨrak pɨke ken kaam
menmen epei kenikɨnem.
Sak kerek nɨpaa mɨt epei
nɨkɨrek, hɨrak pɨke ken
kewen toni." Hɨm im
meteiknai mɨt in nɨpaa nises
hɨm me God te in ek hɨr
neweikɨn sip newetɨwek.

3

Haiu mɨt mertei Jisas Krais pɨke kaknen

1 *Nai yinan yaain, hi
hewis tɨwei hak ik kises ke
nɨpaa hi nepei heswiyek.
Me tɨwei ik hi hɨkɨak han ki
yaaik te yi han kitet
2 *hɨm nɨpaa mɨt yaain
profet hɨr newepyapɨrem,
hɨm im metike hɨm me Mɨtɨk
Iuwe kerek nɨpaa kaa pɨke
kekrit ketpai kaktaihis, hɨrak
ketpiyem keriuwe hɨm haiu
mɨt aposel ni haiu metpiyem.
3 *Yi eiyɨrtei menmen
im eminɨn. Me wɨ menep
Jisas pɨke kaknen, mɨt han
enun nitetnaan hɨr nanɨnen
nanises han kɨr weinɨk.
4 *Hɨr nemipɨn nantɨp
nanɨr ik: "Nɨpaa Jisas katɨp
hɨrak pɨke kaknen, te hɨrak
keik a? Nɨpaa hɨm maamrer
netpim me tɨ im mamɨwaank
ap man au, te hɨr epei naa.
Me wɨ nɨpaa enum eik God
kɨrɨak tɨ ik ere in menmen
mepu mepɨr kerekek mepeit.
Menmen hɨr netpim ap te
mamnen au. Hɨr nemipɨn."
5 *Te hɨr nɨnapen han kitet
menmen im. Nɨpaa God
katɨp te nepni metike tɨ mau
meit. God kɨrɨak tɨ me tɨpar
ke wan hɨrak hawɨ kɨkaap tɨ
kepu kepeit.
6 *God katɨp kenip tɨpar
mɨniu mɨwapɨn tɨ ik ek,
menmen mau tɨ maa meit.
7 Nepni metike tɨ ik e kerek
in ek hɨram mepu, hɨm me
God metenenim ere maain
me wɨ God skelim mɨt enun
neweikɨn sip newetɨwek,
hɨrak kakɨsiyem.
8 *Nai yinan yaain yi ap
han kaa menmen miutɨpen
im e. God ap han kitet wɨ
mar ke haiu mɨt han kite-
tim, au. Hɨrak han kitet
wɨ miutɨp hɨram mɨre tito
yapɨrwe.
9 *Mɨtɨk iuwe kaiu hɨrak

* **2:21** Lu 12:47-48 * **2:22** Pro 26:11 * **3:1** 2Pi 1:13 * **3:2** Ju 17 * **3:3** 1Ti 4:1; Ju 18 * **3:4** Ais 5:19; Esi 12:22; Mt 24:48 * **3:5** Jen 1:6-9 * **3:6** Jen 7:11-21; 2Pi 2:5 * **3:8** Sam 90:4 * **3:9** Hab 2:3; 1Ti 2:4

ap kɨrɨak menmen waswas
kakɨwaank tɨ kakɨr nɨpaa
hɨrak katɨp hɨrak kakrɨakem
kɨre mɨt han hɨr han kitet
hɨrak kakrɨakem au. Hɨrak
kemerɨr haiu mɨt yapɨrwe
mamweikɨn sip mamwet
menmen enum mamisesik
kentar hɨrak kɨnapen mɨtɨk
kiutɨp kerekek kaki kakɨkre
si enum au. Hɨrak hanhan
mɨt niutɨp niutɨp nanweikɨn
sip nanwet menmen enum
hɨr nanisesik.

Tɨ ketike nepni hɨram mamɨwaank mamɨt

10 *Wɨ Mɨtɨk Iuwe kaknen
kakwepyapɨr hɨrekes, hɨram
mamnen mamɨr ke mɨtɨk
hɨrak kekintɨp menmen me
mɨtɨk hak. Mɨt nepɨtari wɨ
maain hɨrak kaknen te hɨr
ap nemeriyɨwek au. Wɨ
hɨrak kaknen nepni mam-
pupu mamɨwaank mamɨt,
menmen yapɨrwe me tɨ
metike menmen yapɨrwe
mɨt nɨrɨakem hɨram si tatɨm
mamweikɨn mamre tɨpar
weinɨm au mamɨt pɨke
mamweikɨn mamre nɨme.
11 Menmen yapɨrwe me tɨ
si tatɨm mamɨwaank mamɨt
te yi eire mekam a? Yi han
yaaik prar prar eiyu eiyises
menmen me God,
12 *eirɨak menmen te
mamkaap wɨ mamnen
waswas. Wɨ ik Mɨtɨk
Iuwe pɨke kaknen nepni
si tatɨm mamɨwaank, saur
metike hɨr hɨram si tatɨm
mamweikɨn mamre tɨpar
mamɨt pɨke mamweikɨn
mamre nɨme.
13 *God epei katɨp
hɨrak kakrɨak nepni ham
mamtike tɨ ham te haiu
memeriyɨwem. Mɨt nanrɨak
menmen enum me nɨpaa au,
enrɨak menmen yaaim in
keremem.

Haiu naanmampre hɨras emɨmerɨr Mɨtɨk Iuwe pɨke kaknen

14 Nai yinan yaain yi wen
eimerɨr menmen im mam-
nen te yi han yaaik prar
prar eiyu ap eirɨak menmen
enum au, te God han kitet yi
yaain yi eitikerek eiyu han
kiutɨp.
15 *Yi han ekitet Mɨtɨk
Iuwe kaiu kaknen waswas
skelim mɨt au, hɨrak keteik-
nai hɨrak kɨnapen haiu
mamɨwaank au. Hɨrak
hanhan kakɨkepai kaktaihis.
Kaiu yinak yaaik Pol hɨrak
keriuwe hɨm yaaim God
kewetɨwekem hɨrak epei
kewisi tɨwei me menmen im.
16 Me wɨ Pol kewis tɨwei
katɨp me wɨ Mɨtɨk Iuwe
pɨke kaknen, hɨrak kewis
menmen mar kerek hi epei
hetpiyem. Hɨm ham mau
tɨwei mɨrak hɨram haiu ap
merteiyem werek werek au.
Te mɨt han enun netaritari
neweikɨn hɨm me Pol,
hɨr newisesik neriuwerem
nar ke hɨr neweikɨn hɨm
ham me God nɨpaa mɨt
profet newisɨm mau tɨwei
newisesik neriuwerem te hɨr
mɨt enun nanɨwaank hɨras
nanriuwerem.
17 *Nai yinan yaain, in ek
yi yerteiyem. Yi naanem-

* **3:10** 1Te 5:2; Mt 24:29, 35 * **3:12** Ais 34:4 * **3:13** Ais 65:17, 66:22; Rev 21:1, 27 * **3:15** Ro 2:4; 2Pi 3:9 * **3:17** Mk 13:5, 33; 1Ko 10:12

pre hɨras te maain yi ap
eiyises menmen enum me
mɨt neweikɨn sip newet
God hɨr nisesim, te yi ap
einaaiwɨr hɨm yaaim me
God. Hɨram mekepi mar
ke teinɨk mɨkaap wɨnak
mɨnanek.
18 *Yi eiyu werek te Mɨtɨk
Iuwe kaiu Jisas Krais nɨpaa
kaa kakɨkepai kaktaihis,
hɨrak han yaaik kakriuwi
iuwe kakrekyi yaain. In
ek yi yerteiyek kike, maain
yi eiyɨrteiyek wɨsenuk. Hi
hanhan hɨrak kakɨt niuk
iuwe in ere tipmain tipmain
enum eik.

Mepɨr keremem

* **3:18** Ju 25

Tɨwei Jon Kewisɨk - 1 Menmen me tɨwei ik

Jon katɨp mɨt menmen hɨrak epei kɨrem, emenmen hɨrak epei kemtewem *1:1-4*
Haiu mamises menmen me God hɨram mɨre esi merhɨhe *1:5–2:29*
Hɨm me nɨkerek ne God netike enɨkerek ne Seten *3:1-24*
Menmen me hɨm yaaim metike hɨm enum *4:1-6*
God hanhan haiu mɨt te haiu hanhanan *4:7-21*
Haiu mɨt kerek mises hɨm me God haiu emaminɨn menmen enum me tɨ *5:1-21*

Hɨm mamkepai haiu mamu tipmain tipmain enum eik

1 *Nɨpaa enum eik mɨtɨk hɨrak kɨre hɨm kerek kakɨkepai haiu mamu tipmain tipmain enum eik, hɨrak kepu. Krais hɨrak Haai ke hɨm ik. Haiu in ek epei memtau hɨm mɨrak, haiu hɨras mɨrek metenɨnwekhis.
2 **Me wɨ God kewepyapɨr Krais, haiu mɨrek. Hɨrak kekepai te haiu mɨt miyapɨr emu tipmain tipmain enum eik. Haiu epei mɨrek haiu mewepyapɨrek metpiyek. Nɨpaa hɨrak kau ketike Haai kɨrak ere hɨrak keriuwetek kan tɨ hɨrak kewepyapɨrek.
3 Menmen haiu mɨrem haiu metpiyem, te yi yaitikewei haiu mamtike God mamu han kiutɨp mamɨr ke haiu hɨras epei metike God Haai ketike Nɨkan kɨrak Jisas Krais haiu mau han kiutɨp.
4 *Haiu mewisi tɨwei ik te yi eiyɨrtei menmen im werek werek, yi eitikewei haiu emu han yaaik wɨsenuk.

Haiu emises menmen yaaim me God

5 *Krais ketpei hɨm im te haiu metpiyem. God hɨrak kɨre wepni. Hɨrak ap kɨpre wɨtaan au.
6 *Haiu matɨp haiu metike God mau han kiutɨp, te haiu mɨrɨak menmen enum, hɨram mar ke mɨtɨk keke tɨ ke wɨtaan toto. Haiu memipɨn ap te mises hɨm yaaim me God mar ke mɨtɨk kerek keke tɨ ke wepni au.
7 *Te haiu mɨrɨak menmen yaaim mar ke God kɨrɨakem, haiu hɨras mau han kiutɨp, hemkre me Nɨkan kɨrak Jisas nɨpaa mewen hɨram mamɨsak menmen enum maiu yapɨrwe mamno, haiu han kaiu yaaik prar prar.
8 *Te haiu matɨp haiu mɨrɨak menmen enum au, haiu memipɨn hɨras hɨm yaaim me God mau mekre han kaiu au.
9 Haiu mewepyapɨr menmen enum haiu mɨrɨakem, God hɨrak yaaik kakises menmen nɨpaa ketpaiyem, hɨrak katɨp kakɨsak menmen

* **1:1** Jo 1:1-2, 4; 1Jo 2:13-14 * **1:2** Jo 1:14 * **1:2** Jo 1:14 * **1:4** Jo 16:24 * **1:5** 1Ti 6:16; Je 1:17 * **1:6** 1Jo 2:4; Jo 3:21 * **1:7** Ais 2:5; Hi 9:14; Rev 1:5, 7:14 * **1:8** Sam 32:5; Pro 28:13

enum haiu mɨrɨakem, te
haiu han kaiu yaaik prar
prar.
10 Haiu matɨp haiu ap
mɨrɨak menmen enum au,
hɨram mar ke haiu matɨp
God hɨrak kemipɨn. Haiu
matɨp haiu mɨrɨak menmen
enum au, hɨm yaaim mɨrak
mau mekre han kaiu au.

2

Krais hɨrak kaiu yaaik kekepai

1 *Nai yinan yaain, yi yɨre
nɨkerek nai, hi hewisi hɨm
im te yi ap eirɨak men-
men enum au. Keimɨn ke
haiu mɨt hɨrak kɨrɨak men-
men enum, Jisas Krais hɨrak
mɨtɨk yaaik hɨrak kakɨkepik.
Hɨrak kau ketike God, hɨrak
kitɨwekhi ke mɨtɨk ik.
2 *Jisas kewet God hɨrekes
hɨrak kaa kentar nu ten-
tarakɨt kewenɨn Haai kɨrak
han te hɨrak han enuk
keriuwai me menmen enum
haiu mɨrɨakem au.
3 Haiu mises hɨm mɨrak
te haiu merteiyek werek
werek, haiu nɨrak.
4 *Mɨtɨk kiutɨp katɨp kar ik:
"Hi hertei God werek werek
hi kɨrak," te hɨrak ap kises
hɨm mɨrak au, te mɨtɨk ik
kemipɨn. Hɨm me God ap
mau mekre han kɨrak au.
5 *Keimɨn kises hɨm
me God, hɨrak hanhanek
wɨsenuk. Mar im haiu
mertei haiu mises God werek
werek.
6 *Keimɨn katɨp hɨrak kises
God te hɨrak ekrɨak men-
men emɨr ke nɨpaa Krais
kɨrɨakem.

*Keimɨn hanhan nɨrak yi-
nan, hɨrak kises hɨm me God*

7 *Nai yinan yaain, hɨm im
hi hewisiyem hɨram me pe-
tepin kerekek au. Me nɨpaa
ein hɨram mepu. Hɨm im
nɨpaa yi yinɨn yises God yi
yemtewem.
8 *Au, hɨm im hi
hewisiyem hɨrak Krais
kɨrɨakem, in ek hɨram
mewep wɨsenum. Nɨpaa
Krais kɨrɨakem te in ek yi
yisesim. Hɨm im matɨp
mar ik: Haiu hanhanan
naiu yinan. Menmen enum
hɨram mɨre mɨtɨk keke tɨ ke
wɨtaan, hɨram mau han kaiu,
te hɨram mamno mamɨt.
Menmen yaaim mar ke mɨtɨk
keke tɨ ke wepni hɨram
mekrehɨr mɨram.
9 *Keimɨn katɨp hɨrak kises
hɨm me God te hɨrak han
enuk keriuwe kɨrak yinak,
hɨrak ap kises hɨm me God
au. Hɨrak kɨre mɨtɨk hak ap
kenke si au kitet yayiwe ke
wɨtaan kepno.
10 *Keimɨn hanhan kɨrak
yɨnak, hɨrak kises hɨm me
God. Hɨrak kɨre mɨtɨk kitet
yayiwe ke wepni hɨrak kɨr
yayiwe werek werek ap te
kakɨkenpet tɨp mamɨnwik
kakɨnkewɨn au.
11 *Keimɨn han enuk
keriuwe kɨrak yinak, hɨrak
kertei menmen me God

* **2:1** Hi 7:25, 9:24 * **2:2** 1Jo 4:10, 14; Jo 1:29, 11:52; Kl 1:20 * **2:4** 1Jo 1:6, 8
* **2:5** Jo 14:21, 23; 1Jo 4:12, 17, 5:3 * **2:6** Jo 13:15 * **2:7** 2Jo 5-6; 1Jo 2:24, 3:11
* **2:8** Jo 1:9, 13:34; Ro 13:12 * **2:9** 1Jo 3:10, 15, 4:20 * **2:10** Ro 14:13; Jo 11:9
* **2:11** Jo 11:10; 12:35

au. Hɨrak kises menmen
enum kar ke mɨtɨk kitet
yayiwe ke wɨtaan. Wɨtaan
wɨ mekrewek nanamɨr (o
naan) te hɨrak ketari yayiwe
hɨrak kitetim.
12 *Nɨkerek nai, hi hewisi
tɨwei ik hentar menmen
enum yi yɨrɨakem God epei
kesakem. Hɨrak kesakem
kentar menmen yaaim nɨpaa
Jisas kɨrɨakem.
13 *Hi hewis tɨwei ke yi
haairer hentar yi yertei
hɨrak keimɨn kepu nɨpaa ere
in. Hi hewis tɨwei ke yi pipep
hentar hɨm me God mau han
ki yi yinɨn Seten.
14 Nɨkerek nai hi hewisi
tɨwei ik hentar yi yertei God
Haai. Hi hewis tɨwei ke
yi haairer hentar yi yertei
hɨrak God kerek kepu nɨpaa
ere in. Hi hewis tɨwei ke yi
pipep hentar yi manpenun
yeit, hɨm me God mau han ki
yi yinɨn Seten.

Yi ap hanhan menmen enum me tɨ

15 *Yi ap hanhan
eiyises menmen enum mɨt
nɨrɨakem o menmen enum
me tɨ au emɨt! Keimɨn
hanhan menmen enum me
tɨ, hɨrak ap hanhan God Haai
au.
16 *Menmen me tɨ hɨram
mar im: Menmen enum me
tɨ mɨt hɨr hanhanem nanis-
esim, menmen mɨt nɨrem
hɨr hemkre menepam neri-
uwerem, mɨt han kitet hɨras
netenen menmen yapɨrwe
ninɨn mɨt han. Menmen im
hɨram ap menmen me God
au. Hɨram menmen me tɨ
keremem.
17 *Menmen me tɨ metike
menmen enum me hemkre
menepam meriuwerem
mamno mamɨwaank mamɨt,
te neimɨn nɨrɨak menmen
God hanhan hɨr nanisesim,
hɨr nanu nanɨt tipmain
tipmain enum eik.

Mɨt nepan ne Krais newepyapɨr hɨras

18 *Nɨkerek nai yaain,
wɨ epei man menep te
mɨtɨk enuk kepan kɨnapen
Krais hɨrak kaknen. Mɨt
yapɨrwe nepan ne Krais epei
newepyapɨr hɨras te haiu
mertei wɨ epei man menep.
19 *Mɨt han ne mɨt in
nɨpaa nau netike haiu mɨt
ne weiwɨk me God. Te in
ek hɨr nɨnaiwɨrai nen nentar
hɨr ap nises hɨm me God au.
Hɨr nɨpaa nises hɨm mɨrak
werek te hɨr wen netikewei
mepu in. Hɨr epei nɨnaiwɨrei
nen te haiu mertei hɨr ap
nises God nar ke haiu mɨt in
misesik au. Hɨr nemipɨn.
20 *God kesiuwe Hɨmɨn
kɨrak Yaaik kan kekre han
ki te yi yapɨrwe yertei hɨm
mɨrak werek werek.
21 Hi hewisi tɨwei ik hentar
yi ap yertei hɨm yaaim me
God au. Hi hewisiyek hentar
yi yertei hɨm mɨrak yaaim.
Keimɨn ap kises hɨm mɨrak
hɨrak kemipɨn.
22 *Hɨrak keimɨn? Hɨrak
mɨtɨk kerekek katɨp Jisas
hɨrak ap Mɨtɨk Krais nɨpaa
God kehimɨtanek au. Mɨtɨk

* **2:12** 1Ko 6:11 * **2:13** 1Jo 1:1; Jo 1:1 * **2:15** Ro 8:7; Je 4:4 * **2:16** Ro 13:14; 1Pi 2:11 * **2:17** 1Ko 7:31; Mt 7:21 * **2:18** 1Pi 4:7; Mt 24:5, 24; 2Jo 7 * **2:19** Ap 20:30; 1Ko 11:19 * **2:20** 1Ko 2:15; 1Jo 2:27 * **2:22** 1Jo 4:3; 2Jo 7

ik hɨrak kepan ke Krais
kerekek. Hɨrak keweikɨn sip
kewet God Haai ketike Nɨkan
kɨrak.
23 *Mɨt kerek natɨp Jisas
hɨrak ap Nɨkan ke God au,
God Haai kau ketikeri au.
Mɨt han kerek natɨp Jisas
hɨrak Nɨkan ke God, God
Haai kau ketikeri.

*God Hɨmɨn Yaaik keteik-
nai hɨm yaaim*

24 Te yi wen eiyises men-
men yi nɨpaa yemtewem
hɨram emɨkre han ki. Hɨram
mekre han ki te God Haai
ketike Nɨkan kɨrak hɨrakɨt
tatpau tatpɨtikewi.
25 *Nɨpaa Krais katɨp
kakises hɨm im: Hɨrak
kakɨkepai haiu mamu
mamɨt tipmain tipmain
enum eik.
26 Hi epei hewisi tɨwei ik
hetpi me mɨt hɨr nepakɨn
Jisas hɨr enun nemipɨn nanri
han ki.
27 *Nɨpaa hɨrak keweti
Hɨmɨn kɨrak Yaaik kau han
ki te yi ap eiyɨthis mɨt
han hɨr nanteikni mekam
yaaim o mekam enum au.
God Hɨmɨn Yaaik hɨrekes
kerekek kakteikni menmen
yapɨrwe. Hɨm mɨrak yaaik
kemipɨn au. Menmen Hɨmɨn
kɨrak Yaaik keteikniyem, yi
eiyisesim te yi eiyises Krais.
28 *Te in ek, nɨkerek nai,
yi eiyisesik te maain wɨ
hɨrak kaknen kakwepyapɨr
hɨrekes, haiu ap yɨnk enuk
mamneinɨk mamno mam-
sawɨn au. Haiu mamɨrp
ninaan mɨrak.
29 *Yi epei yertei God hɨrak
mɨtɨk yaaik, te neimɨn nɨrɨak
menmen yaaim, yi yertei hɨr
nɨkerek ne God.

3

In ek haiu nɨkerek ne God

1 *Yi eiyɨmtau. God Haai
hanhanai wɨsenum, te hɨrak
kenewai haiu nɨkerek nɨrak.
Hɨm im yaaim. Haiu nɨkerek
nɨrak. Mɨt nises menmen me
tɨ hɨr nɨpaa ere in ap nertei
God au. Markeik te hɨr netari
menmen haiu misesim au.
2 *Nai yinan yaain, in ek
haiu epei mɨre nɨkerek ne
God. Maain hɨrak Jisas
kaknen haiu mamweikɨn his
mamɨr ke hɨrak mamɨntar
haiu mamɨrek. Te in ek haiu
metari maain menmen im
mamre mekam au.
3 Mɨt neimɨn hɨr nemerɨr
menmen im mamnen, hɨr
hekrit hekrit ap nɨrɨak men-
men enum te hɨr han yaaik
prar prar nanu nanɨr ke
Krais hɨrak kepu.
4 Neimɨn hɨr nɨrɨak men-
men enum, hɨr neweikɨn sip
newet hɨm me God. Hɨm im
hɨram yaaim mentar men-
men enum hɨram meremir
hɨm me God.
5 *Yi yertei Krais epei kan
kesak menmen enum haiu
mɨrɨakem. Menmen enum
mekre han kɨrak au.
6 *Te neimɨn nises Krais,
hɨrak kau kekre han kɨr
te hɨr ap nɨrɨak enum au.

* **2:23** Jo 5:23, 15:23; 1Jo 4:15, 5:1; 2Jo 9 * **2:25** Jo 3:15, 6:40 * **2:27** Jo 14:26, 16:13 * **2:28** 1Jo 3:2, 4:17 * **2:29** 1Jo 3:7, 10 * **3:1** Jo 1:12-13, 16:3 * **3:2** 2Ko 3:18; Fl 3:21 * **3:5** 2Ko 5:21; 1Pi 2:22-24; 1Jo 2:2 * **3:6** Ro 6:1-2, 14

Neimɨn nɨrɨak enum hekrit
hekrit hɨr netari Krais, hɨr
nisesik au.
7 *Nai yinan yi naanempre
hɨras. Yi ap eiwis mɨt han hɨr
nanmitipɨn au emɨt! Keimɨn
hɨrak kɨrɨak menmen yaaim
hɨrak yaaik kɨre Krais.
8 *Keimɨn kɨrɨak menmen
enum hɨrak kises han ke
Seten. Hɨrak kises han
ke Seten kentar nɨpaa
ere in Seten kɨrɨak enum.
Nɨkan ke God Jisas kan
kewepyapɨr hɨrekes te hɨrak
kakɨwaank menmen enum
Seten kɨrɨakem.
9 *Neimɨn hɨr nɨkerek ne
God, hɨr wen nɨrɨak men-
men enum yapɨrwe au. Men-
men iuwe me God mekre han
kɨr. God hɨrak Haai kɨr te hɨr
ap nanrɨak menmen enum
taau. Hɨr nɨkerek ne God
te hɨr wen nanrɨak menmen
enum au emɨt!
10 Mar im haiu mertei
neimɨn nɨkerek ne God,
neimɨn au hɨr nɨkerek ne
Seten. Neimɨn nɨrɨak men-
men enum, hɨr ap nɨkerek ne
God au. Neimɨn ap hanhan
nɨr yinan, hɨr ap nɨkerek ne
God au.

Yi hanhan ni yinan

11 *Hɨm im hi hetpiyem
hɨram menmen nɨpaa
yi yinɨn yises God yi
yemtewem. Hɨram im: Yi
hanhanan.
12 *Haiu ap han enuk
mamriuwe naiu yinan
mamɨr ke mɨtɨk niuk mɨrak
Ken au. Hɨrak ke Seten
hɨrak kenep nɨkik kɨrak
kaa. Kenmak te hɨrak
kakɨp? Hɨrak kakɨp kentar
menmen hɨrak kɨrɨakem
hɨram enum, menmen
nɨkik kɨrak kɨrɨakem hɨram
yaaim. Hɨrak han enuk
keriuwerek te hɨrak kakɨp.
13 *Nai yinan, yi ap han
kekrit eiyɨntar mɨt ap nises
God hɨr han enuk neriuwi au
emɨt!
14 *Haiu hanhan naiu yi-
nan te haiu mertei han kaiu
kaa keit me menmen enum
me tɨ. Han kaiu kekrit
kepu me menmen me God.
Neimɨn ap hanhan nɨr yinan,
han kɨr wen kises menmen
enum me tɨ.
15 *Keimɨn han enuk keri-
uwe kɨrak yinak, hɨrak kɨre
mɨtɨk enuk kenepep mɨt. Yi
yertei mɨtɨk kar ik han kɨrak
ap kises menmen me God,
hɨrak ap te kaku kaktikerek
tipmain tipmain enum eik
au.
16 *Nɨpaa Jisas kaa
kentɨrai haiu mɨt. Mar im
hɨrak keteiknai hɨrak han
tewenɨnai. Te haiu emises
menmen Jisas kɨrɨakem.
Haiu han etwenɨn naiu
yinan, haiu ap te mɨnaain
mami mamkepi au. Haiu
mamkepi keriyen.
17 *Keimɨn kau tɨ ik keit
menmen yapɨrwe te hɨrak
kertei kɨrak yinak kepu
weinɨk, hɨrak kewen han
kɨrak kakɨkepik ap kak-
wetɨwek menmen, kenmak
te mɨtɨk ik hɨrak katɨp
hɨrak hanhan God kises hɨm
mɨrak? Taauye!

* **3:7** 1Jo 2:29 * **3:8** Jo 8:44 * **3:9** 1Jo 5:18 * **3:11** Jo 13:34 * **3:12** Jen 4:8
* **3:13** Mt 5:11-12; Jo 15:18-19 * **3:14** Jo 5:24; 1Jo 2:11 * **3:15** Mt 5:21-22; Rev
21:8 * **3:16** Jo 13:1; Ga 1:4; 1Te 2:8 * **3:17** Diu 15:7 * **3:18** Je 2:15-16

18 *Nai yinan, haiu ap
emtɨp weinɨm haiu hanhan
mɨt keriyen au. Haiu emkepi
emteiknor haiu hanhani
iuwe.

*Mɨt nises hɨm me God
ap yɨnk enuk nanɨrp ninaan
mɨrak*

19 Haiu mamkepi mamɨr
im te haiu mertei haiu mises
hɨm yaaim me God. Han
kaiu ketpai haiu enun me
menmen te haiu ap yɨnk
enuk me ninaan me God au.
Menmen mar ik God hɨrak
20 Iuwe enuk kinɨn
han kaiu kertei menmen
yapɨrwe. Hɨrak kertei haiu
misesik werek werek te haiu
enun au emɨt!
21 *Nai yinan yaain haiu
han kaiu ap ketpai haiu enun
au, haiu merp ninaan me
God haiu han tokik mamɨrp
mamɨt.
22 Haiu mitehi God me
menmen, hɨrak kakwe-
taiyem mentar haiu mises
hɨm mɨrak, haiu mɨrɨak
menmen yaaim hɨrak han-
han haiu mɨrɨakem.
23 *Nɨpaa God ketpai hɨm
im. Haiu emises hɨm me
Nɨkan kɨrak Jisas Krais, haiu
hanhanan.
24 *Keimɨn kises hɨm me
God kerekek, hɨrak ketike
God tau han kiutɨp. God
Hɨmɨn Yaaik kɨrak kerek
hɨrak kewetaiyek, hɨrak
keteiknai God Haai kau
kekre han kaiu.

4

*God Hɨmɨn Yaaik ketike
hɨmɨn enum memipɨn*

1 *Nai yinan, mɨt yapɨrwe
newepyapɨr hɨm enum me
memipɨn hɨr epei nen nerer
wit wit. Yi ap eiyɨmtau hɨm
me mɨt yapɨrwe hɨr natɨp
God Hɨmɨn Yaaik kau ketik-
eri au. Yi han ekitet werek
hɨm yapɨrwe mɨt netpim te
yi eiyɨrtei hɨm mɨr hɨram me
herwe o hɨram me God. Hɨm
me mɨt in hɨram me herwe te
yi eiweikɨn sip eiwetɨwem.
2 *Mar ik yi eiyɨrtei God
Hɨmɨn Yaaik kau ketikewi.
Keimɨn katɨp God keri-
uwet Jisas Krais hɨrak kan
keweikɨnhis kɨre mɨtɨk,
hɨrak God Hɨmɨn Yaaik kau
ketikerek.
3 *Keimɨn ap katɨp ke Jisas
kar ik, “herwe kau ketik-
erek,” hɨrak ap ke God au.
Herwe (o tɨpir) hɨrak ke
mɨtɨk kepan ke Krais. Yi epei
yemtau maain hɨrak kaknen.
In ek menmen mɨrak enum
epei man.
4 *Nai yinan yaain, yi ne
God te yi epei yinɨni yentar
hɨrak iuwe kerek kekre han
ki hɨrak kinɨn hɨrak kerek
kekre han ke mɨt ne tɨ enun
nemipɨn.
5 *Mɨt enun nemipɨn hɨr ne
God au. Hɨr ne tɨ keriyen.
Menmen hɨr netpim hɨram
me tɨ te mɨt ne tɨ nemtewem
nisesim.
6 *Te haiu mɨt ne God.
Neimɨn nertei God hɨr nem-
tau hɨm maiu. Neimɨn au,

* **3:21** Hi 4:16 * **3:23** Jo 6:29, 13:34 * **3:24** Ro 8:9; 1Jo 4:13 * **4:1** Mt 7:15; 1Jo 2:18; 2Jo 7; 1Te 5:21 * **4:2** 1Ko 12:3 * **4:3** 2Jo 7; 1Jo 2:18 * **4:4** 1Jo 5:4-5; Mt 12:29 * **4:5** Jo 15:19 * **4:6** Jo 8:47

hɨr nemtau hɨm maiu au.
Emɨr im haiu mertei God
Hɨmɨn Yaaik katɨp mɨt hɨm
yaaim, haiu mertei herwe
au matɨp mɨt hɨm enum me
memipɨn.

God hɨrekes Haai ke han tewenɨnai haiu mɨt

7 *Yi nai yinan, haiu
hanhanan. Menmen im
me haiu hanhanan hɨram
menmen me God keremem.
Keimɨn hanhan nɨrak yinan,
hɨrak nɨkan ke God, hɨrak
kerteiyek werek.

8 *Keimɨn han tewenɨn
nɨrak yinan au, hɨrak ap
kertei God kentar hɨrak God
hɨrekes hɨrak Haai ke han
tewenɨn mɨt.

9 *God hɨrak keteiknai
hɨrak hanhanai kar ik: Hɨrak
kesiuwe Nɨkan kɨrak kiutɨp
kerekek hɨrak kan kekepai te
haiu mamu werek werek.

10 *Menmen me han
tewenɨnem hɨram mar im.
Haiu han tewenɨn God im
em ap minɨn meteikɨn mɨt
em au. God kinɨn hanhanai
kesiuwe Nɨkan kɨrak te
hɨrak kesak menmen enum
haiu mɨrɨakem, menmen im
meteikɨn mɨt menmen me
han tewenɨni.

11 *Yi nai yinan, menmen
mar im God keteiknai hɨrak
han tewenɨnai, te haiu han-
hanan.

12 *Haiu ap nɨpaa mɨtɨk
keiyak kɨr God au. Haiu han-
hanan te God kau kekre han
kaiu haiu han tewenɨnek
werek werek. Haiu mertei
hɨrak han tewenɨnai.

13 *Haiu mertei haiu
metike God haiu mau han
kiutɨp mentar hɨrak nɨpaa
kewetai Hɨmɨn kɨrak Yaaik
ketikewai kepu.

14 *Haiu epei mɨr Jisas te
haiu mewepyapɨr hɨm im:
God Haai kesiuwe Nɨkan
kɨrak te hɨrak kakɨkaap mɨt
miyapɨr niutɨp niutɨp me
tɨ ik e, kakremir menmen
enum hɨr nɨrɨakem.

15 *Keimɨn katɨp Jisas
hɨrak Nɨkan ke God, hɨrak
ketike God tau han kiutɨp.

16 *God hɨrekes Haai ke
han tewenɨn, te haiu mertei
hɨrak han tewenɨnai. Mɨtɨk
kerek han tewenɨn mɨt,
hɨrak ketike God tepu han
kiutɨp.

17 *Haiu mertei God
hanhan haiu han tewenɨn
mɨt werek werek. Haiu
mɨrɨakem te maain wɨ God
skelim mɨt, haiu ap mɨneinɨk
au. Menmen haiu mɨrɨakem
in, hɨram mɨre menmen
nɨpaa Krais kɨrɨakem.

18 Keimɨn kertei God
han tewenɨnek, hɨrak ap
kɨneinɨk au. Keimɨn han
tewenɨn God werek werek
hɨrak ap kɨnaain menmen
au. Mɨtɨk kɨnaain ken-
mak? Hɨrak kɨnaain kentar
hɨrak God kakɨwaankek me
menmen enum nɨpaa hɨrak
kɨrɨakem. Keimɨn kɨnaain
God, hɨrak han tewenɨn God
ketike mɨt werek werek au.

19 Haiu han tewenɨn God
ketike mɨt mentar nɨpaa
enum eik God kinɨn han
tewenɨnai, haiu mɨkaru han
tewenɨn naiu yinan.

---

* **4:7** 1Jo 2:29 * **4:8** 1Jo 4:16 * **4:9** Jo 3:16 * **4:10** Ro 5:8-10; 1Jo 2:2 * **4:11** Mt 18:33 * **4:12** Jo 1:18; 1Jo 2:5-6 * **4:13** 2Ko 1:22; 1Jo 3:24 * **4:14** Jo 3:17 * **4:15** 1Jo 5:5 * **4:16** 1Jo 4:8 * **4:17** 1Jo 2:28

20 Mɨtɨk hak katɨp kar ik:
"Hi han tewenɨn God," te
hɨrak han enuk keriuwe
kɨrak yinak, hɨrak mɨtɨk
enuk kewenɨn hɨm. Haiu
mɨt ap mɨr God au. Keimɨn
kɨr kɨrak yinak te hɨrak ap
han tewenɨnek au, kakɨrkeik
te hɨrak han tewenɨn God
kerek hɨrak ap kɨrek wen
au? Hɨrak han enuk keriuwe
kɨrak yinak, hɨrak han
tewenɨn God taauye!
21 *Hɨm im haiu metpiyem
meke hɨm me Krais man.
Hɨram mar im: Keimɨn
han tewenɨn God hɨrak han
tewenɨn kɨrak yinak.

5

*Mɨt nises hɨm me God
naninɨn menmen enum me tɨ*

1 *Neimɨn han kitet
Jisas hɨrak mɨtɨk God ke-
himɨtanek kakɨkaap haiu
mɨt, hɨr nɨre nɨkerek ne God.
Neimɨn han tewenɨn God
Haai, hɨr han tewenɨn Nɨkan
kɨrak.
2 Haiu han tewenɨn God
haiu mises hɨm mɨrak
te haiu mertei haiu han
tewenɨn nɨkerek nɨrak.
3 *Haiu mses hɨm me God
te haiu han tewenɨnek. Haiu
han tewenɨnek te hɨm mɨrak
hɨram menipai han enuk au.
4 *Haiu han enuk au men-
tar haiu nɨkerek ne God
te haiu maminɨn menmen
enum me tɨ. Mamɨrkeik
te haiu maminɨn menmen
enum me tɨ? Haiu mises hɨm
me God hɨrak kekepai haiu
maminɨnem.
5 *Neimɨn naninɨn men-
men enum me tɨ? Mɨt kerek
han kitet Jisas hɨrak Nɨkan
ke God kerekek hɨr keriyen
naninɨn menmen enum me
tɨ.

*God kewepyapɨr menmen
me Krais werek werek*

6 *Haiu mertei Jisas hɨrak
Nɨkan ke God kentar nɨpaa
God keteiknaiyek me wɨ
mɨtɨk Jon ketenen Jisas
kɨkɨrek keriuwe tɨpar. Hɨrak
pɨke keteiknaiyek me wɨ
Jisas kaa hemkre mɨrak
mewen. God Hɨmɨn Yaaik
hɨrak Haai ke hɨm yaaim.
Hɨrak kemipɨn au. Hɨrak
katɨp Jisas hɨrak Nɨkan ke
God.
7-8 *Menmen wikak
meteiknaiyek. God Hɨmɨn
Yaaik keteiknaiyek. Men-
men mɨtɨk Jon kɨrɨakem wɨ
kerek nɨpaa hɨrak ketenen
Jisas kɨkɨrek keriuwe tɨpar
hɨram meteiknaiyek. Im
metike haiu han tewenɨn
wɨ Jisas kaa hemkre mɨrak
mewen. Menmen wikak im
meteiknai menmen miutɨp
me Jisas. Hɨram matɨp Jisas
hɨrak Nɨkan ke God.
9 *Haiu memtau hɨm mɨt
netpaiyem haiu misesim.
Haiu memtau hɨm me mɨt
te haiu mamɨmtau hɨm God
ketpaiyem me Nɨkan kɨrak
mentar hɨm mɨrak minɨn
hɨm me mɨt.
10 *Te neimɨn nises hɨm me
God hɨr nertei nekre han kɨr
hɨm me God hɨram yaaim.
Nɨpaa God ketpim me Jisas
kar ik: "Hɨrak Nɨkan kai."
Neimɨn ap nises hɨm me God

* **4:21** Mt 5:44-45; Mk 12:29-31 * **5:1** 1Jo 4:15 * **5:3** Jo 14:15, 23-24; 2Jo 6; Mt 11:30 * **5:4** Jo 16:33 * **5:5** Ro 8:37; 1Jo 4:4 * **5:6** Jo 1:29-34; 1Jo 1:7 * **5:7-8** Jo 15:26 * **5:9** Jo 5:32-37, 8:18 * **5:10** Ga 4:6

hɨr ap nemtau hɨm nɨpaa
God ketpim me Nɨkan kɨrak.
Mɨt in natɨp God kemipɨn.
11 God ketpai hɨm im e.
Hɨrak epei kekepei haiu
mamu tipmain tipmain
enum eik. Hɨrak kekepei
keriuwet Nɨkan kɨrak kan
kaa kentar nu tentarakɨt
kesak menmen enum haiu
mɨrɨakem.
12 *Keimɨn ketike Jisas
tau han kiutɨp, hɨrak kaku
tipmain tipmain enum eik.
Keimɨn au, ap te kaku
kaktikerek au.

Haiu emɨrtei haiu mamu tipmain tipmain enum eik

13 *Hi hewisi tɨwei ik te yi
mɨt kerek yises Nɨkan ke God
yi eiyɨrtei yi yayu tipmain
tipmain enum eik.
14 *Haiu ap yɨnk enuk te
haiu mitehi God me menmen
mentar menmen im. Haiu
mertei haiu mitɨwekhi me
menmen mises han kɨrak,
hɨrak kakɨmtau hɨm maiu.
15 Haiu mertei hɨrak
kakɨmtau menmen haiu
mitɨwekhiyem, te haiu
mertei hɨrak kakweteiyem.
16 *Keimɨn kɨr kɨrak yinak
kɨrɨak menmen enum ap
te mamrɨak hɨrekes kaki,
hɨrak ekitehi God te hɨrak
kakɨkepik te hɨrak kaku
werek werek. Menmen
ham mɨtɨk kɨrɨakem hɨram
mamrɨakek kaki. Keimɨn
kakrɨakem hɨrak kaki, te yi
ap eiyitehi God ke mɨtɨk ik
au emɨt!
17 Menmen enum yapɨrwe
mɨt nɨrɨakem meremir hɨm
me God. Te menmen enum
im hɨr nɨrɨakem hɨram
mamnip God han enuk
waswas te hɨrak kakriuwet
mɨt nanɨno si waswas au.
18 *Haiu mertei keimɨn
hɨrak Nɨkan ke God hɨrak
kɨrɨak menmen enum
yapɨrwe au. God Nɨkan
kɨrak hɨrak naanmɨpre
mɨtɨk kar ik te Seten
kakrekyɨwek enum au.
19 *Haiu mertei haiu ne
God te mɨt han yapɨrwe
nau tɨ Seten naanmɨpror hɨr
nises hɨm mɨrak.
20 *Haiu mertei Nɨkan
ke God epei kan kekepei
te haiu mertei God kiutɨp
en kerekek. Ap keiyak au.
Haiu metike God kiutɨp
en kerekek, haiu mau han
kiutɨp en kerekek kepu hɨrak
kekepai, haiu mamu tipmain
tipmain enum eik.
21 *Nai yinan, yi eiweikɨn
sip eiwet tɨpir.

Mepɨr keremem

---

* **5:12** Jo 3:36 * **5:13** Jo 20:31 * **5:14** Jo 14:13, 16:23; 1Jo 3:21-22 * **5:16** Mt 12:31 * **5:18** 1Jo 3:9; Jo 17:15 * **5:19** 1Jo 4:6 * **5:20** Jo 17:3 * **5:21** 1Ko 10:14

Tɨwei Jon Kewisɨk - 2 Menmen me tɨwei ik

Jon katɨp gude *1:1-3*
Yi eiyises menmen me han tewenɨn mɨt *1:4-6*
Yi naanempre hɨras me hɨm eenum me memipɨn *1:7-11*
Jon katɨp hɨm mɨkaru *1:12-13*

1 *Hi mɨtɨk iuwe ke mɨt ne weiwɨk me God, hi hewis tɨwei ik ken ti mɨte nɨpaa God kehimɨtenut ti nɨki pɨrak. Te ti kerepep au. Ti hetike nɨkerek nit. Hi han tewenɨni iuwe. Hi kerekek au. Hi hetike mɨt miyapɨr keriyen nises hɨm me God.

2 Haiu han tewenɨni mentar hɨm yaaim me God mau mekre han kaiu, mamu mamtikewai tipmain tipmain enum eik.

3 Hi hanhan God Haai ketike Nɨkan kɨrak Jisas Krais hɨrakɨt han yaaik kɨrakɨt kaku kaktikewai. Hɨrakɨt han tewenɨnai te haiu mamu werek werek, mentar haiu mises hɨm yaaim mɨrak haiu han tewenɨnan.

Haiu hanhan mɨt

4 *Hi hemtau nɨkerek nit han hɨr nises hɨm me God mar ke nɨpaa hɨrak God ketpaiyem, te hi han yaaik iuwe.

5 *Te in ek mɨte yaaip hi pɨke hetput, "Haiu mɨt hanhanan." Hɨm im me petepin au. Nɨpaa ein hɨram mepu haiu memtewem me wɨ haiu mɨt minɨn mises hɨm me God.

6 *Haiu hanhan God te haiu emises hɨm mɨrak. Nɨpaa hɨm im hɨrak ketpaiyem hɨram im: Haiu hanhanan.

Haiu emises hɨm me Krais

7 *Mɨt yapɨrwe epei newep nerer wit nemipɨn mɨt miyapɨr. Hɨr nepakɨn Jisas hɨrak keit yɨnk kar ke haiu mɨt keriyen hɨrak kan tɨ ik. Mɨt nar ik hɨr enun newisesik, hɨr nepan ne Krais.

8 Yi naanempre hɨras te yi ap eiyises menmen yar ke hɨr nisesim, te yi eiyɨwaank menmen yaaim God kewisɨm mekre han ki. Yi eirɨak menmen im te maain yi eiyɨt menmen yaaim yapɨrwe God kakwetiyem.

9 *Neiyɨn newis hɨm ham mekre nɨmɨn me hɨm me Krais, God ap kau ketikeri au. Neimɨn nises hɨm im keremem me Krais, hɨrak God Haai ketike Nɨkan kɨrak tatu tatkiteri.

10 *Neiyɨn nanɨnen ap nises hɨm me Krais mar im au, hɨr nises hɨm ham, yi ap eiyɨtpor nanɨnen nanɨkre wɨnak ki au. Yi ap eiyɨtpor: "God kakɨkepi yi eiyu werek werek." Menmen im au emɨt!

---

* **1:1** 1Pi 5:1; 3Jo 1 * **1:4** 3Jo 3 * **1:5** 1Jo 2:7, 3:11 * **1:6** 1Jo 5:3 * **1:7** 1Jo 4:1-3 * **1:9** 1Jo 2:23 * **1:10** Ef 5:11; 2Te 3:6

11 Keiyɨn kaktɨp mɨtɨk
enuk kar ik: “Ti ehu werek
werek,” hɨrak kɨre wariyakɨt
kɨrak ke menmen enum
mɨtɨk ik hɨrak kakrɨakem.

Hɨm ham hɨram mɨkaru

12 *Hi hanhan hetpi men-
men yapɨrwe te hi hɨnapen
hewisɨm mau tɨwei ik au.
Hi hanhan anen ari te haiu
emtɨpan menmen haiu emu
han yaaik.

13 Nɨkerek ne heiyiuwe pit
hɨr nesiuwe hɨm netpi “Yi
yaain.”

Mepɨr keremem

* **1:12** 3Jo 13-14

Tɨwei Jon Kewisɨk - 3 Menmen me tɨwei ik

Jon katɨp mɨtɨk Gaias gude *1:1-4*
Jon kewenɨpi Gaias me menmen eyaaim hɨrak kɨrɨakem *1:5-8*
Jon kene mɨtɨk Daiotrefis *1:9-10*
Jon kewenɨpi Demitrias me menmen eyaaim hɨrak kɨrɨakem *1:11-12*
Jon katɨp hɨm mɨkaru *1:13-15*

1 *Hi mɨtɨk iuwe ke mɨt
ne weiwɨk me God, hi hewis
tɨwei ik ken ti Gaias. Hi han
tewenɨnit iuwe.
2 Ti kai yaaik hi hanhan
God kakɨkepit te ti ehu
werek werek me menmen
ti hɨrɨakem. Hi hanhan ti
yɨnk kit kaku werek kar ke
hɨmɨn kit kepu werek werek,
ti hises God.
3 *Hi hertei menmen ti his-
esim hentar nai yinan han
nan netpo ti hises hɨm me
Krais werek werek. Hekrit
hekrit ti hises menmen
yaaim mar ik.
4 Menmen ham ti hɨrɨakem
hɨram menipa hi han yaaik.
Ti hises God werek werek te
menmen im menipa hi han
yaaik wɨsenuk.

Mɨt natɨp Gaias hɨrak yaaik kɨrɨak menmen yaaim

5 Ti kai yaaik, ti hɨrɨak
menmen yaaim me God. Ti
naanmɨpre mɨt nerer wit wit
kerek newepyapɨr hɨm me
God. Ti hetari ninaan mɨr te
ti epei hekepi.
6 *Naiu yinan han hɨr pɨke
nan in natɨp haiu mɨt in ne
weiwɨk me God hɨr netpai
ti epei hekepi. Hi hanhan
ti wen ekepi ewetɨr menmen
me wɨ hɨr nanɨnen te hɨr
nanɨno nanrer wit wit nan-
wepyapɨr hɨm me God. Men-
men mar im ti erekyorem
mamnip God han yaaik.
7 *Hɨr nɨnaaiwɨr wit kɨr
ik nen newepyapɨr hɨm me
Krais te hɨr ap nari menmen
miutɨp me mɨt hɨr nises hɨm
me God au.
8 Te haiu hɨras emkepi
naanempror te haiu mamtik-
eri mamrɨak menmen
miutɨp me hɨm me God.

Hɨm me Daiotrefis ketike Demitrias

9 Hi hewis hɨm mau tɨwei
hesiuwerek ken mɨt ein ne
weiwɨk me God. Te Daiotre-
fis hɨrak hanhan kakinɨn mɨt
naanmamri. Hɨrak ap kem-
tau hɨm mai kisesim au.
10 Maain hi anen arit, hi
ewepyapɨr menmen hɨrak
kɨrɨakem. Hɨrak kesiuwe
hɨm weinɨm katɨp haiu
mɨt in enum enum. Te
im keremem au. Hɨrak
ap kari naiu yinan han
newepyapɨr hɨm me God
kewisi nen wɨnak kɨrak
au. Te mɨt han hɨr hanhan
nanwisi nanɨkre wɨnak kɨr,
hɨrak keweni. Hɨrak keweni
keriyen au, hɨrak kepɨri
nenpɨn nekeipɨn wɨnak
mɨt nererik newenɨpi God
neitak.

* **1:1** 2Jo 1 * **1:3** 2Jo 4 * **1:6** Ta 3:13 * **1:7** 1Ko 9:12, 15

Demitrias kɨrɨak menmen yaaim keremem

11 *Kai yinak ti erɨak menmen enum ehisesim au emɨt! Ti erɨak menmen yaaim ehisesim keremem. Keimɨn kɨrɨak menmen yaaim kisesim, hɨrak mɨtɨk ke God. Keimɨn au, hɨrak au.

12 *Mɨt yapɨrwe in hɨr natɨp Demitrias hɨrak yaaik. Hɨm hɨrak kewpyapɨrem hɨrekes kisesim. Haiu mɨt in matɨp hɨrak yaaik. Ti hertei menmen haiu metpiyem hɨram yaaim.

Hɨm ham hɨram mɨkaru

13 *Hi hanhan etput hɨm yapɨrwe te hi hɨnapen ewisɨm mau tɨwei ik au.

14 In ek hi anen arit te hawɨr watɨpakɨt menmen.

15 Hi hanhan ti ehu werek werek. Nit yinan in netput nar ik: “Ti yaaik.” Ti atɨp naiu yinan ein “Hɨr yaain.”

Mepɨr keremem

---

* **1:11** 1Jo 3:6-10 * **1:12** Jo 19:35 * **1:13** 2Jo 12

Tɨwei Jut Kewisɨk Menmen me tɨwei ik

Jut katɨp mɨt ne weiwɨk me God gude *1:1-2*
Hɨm me menmen enum mɨt enun enemitetpɨn hɨr nisesim *1:3-13*
Maain God kakɨwaank mɨt enun ekerek hɨr nemitetpɨn *1:14-16*
Jut katɨp mɨt hɨr nenises hɨm eme God werek werek *1:17-23*
Jut kitehi God naanmampre mɨt *1:24-25*

1 *Hi Jut, hi hɨrɨak menmen me Jisas Krais, hi nɨkik ke mɨtɨk niuk mɨrak Jems. Hi hewis tɨwei ik hesiuwerek ken yi mɨt nɨpaa God kehimɨteni yi yisesik, hɨrak han tewenɨni, Jisas Krais hɨrak naanmɨpri.

2 *Hi hanhan God hɨrak kakrekyi yaaim, han tewenɨni, yi eiyu werek werek wɨsenum.

Mɨt neweikɨn sip newet hɨm yaaim me God hɨr nɨrɨak enum mar im

3 *Nai yinan yaain, hi hanhan hewis tɨwei hesiuwerek ke menmen yaaim God hɨrak kerekyeiyem kaktaihis, te hi han kitet hetpi menmen ham hetpi hɨm manp. Yi han tokik eiyu eiyises hɨm yaaim nɨpaa God kewet haiu mɨt nisesik, hɨrak keweteiyem miutɨp.

4 *Hi hewisiyem hentar mɨt han nɨsawɨn menmen hɨr nisesim mekre han kɨr nan nau netikewi nekre wɨnak ke yi yewenɨpi niuk me God yekrerek. Nɨpaa hɨm me God mɨt newisɨm mau tɨwei matɨp mɨt nar ik God kakɨwaanki. Mɨt nar ik neweikɨn sip newet God neweikɨn hɨm mɨrak yaaim mamkepi, hɨr nɨrɨak enum neriuwerem hɨr nises menmen enum me neiyewewan. Hɨr neweikɨn sip newet Jisas Krais, hɨrak kerekek naanmɨprai hɨrak kaiu Iuwe.

5 *Yi epei yertei werek hɨm yaaim me God hɨr mɨt nepei netpiyem te hi hanhan pɨke ekekyi han ki heriuwe hɨm im. Nɨpaa Mɨtɨk Iuwe kari mɨt ne weiwɨk me Isrel neit wit Isip, ketorhis keri ken. Te maain, hɨrak kenep mɨt han hɨr nisesik au.

6 *Nɨpaa mɨt ensel han hɨr ap nises menmen werek God epei kehimɨtenorem au. Hɨr nɨnaaiwɨr menmen God kehimɨtenorem metike wit hɨr newik, te God kewisi naanmɨpror nekre wit enuk toto nɨre mɨt enun nekre wɨnak enuk ke gavman, hɨr nemerɨr wɨ God skelim mɨt.

7 *Hi hɨkɨak han ki hetpi hɨm me mɨt ne wit Sodom, wit Gomora netike mɨt ne wit kike meweikɨn wit iuwe. Hɨr enun nɨre mɨt enun in ek hɨr nau netikewi. Hɨr nɨwaai netike mɨt han, miyapɨr au, te menmen enum im merekiror han. God kewaanki keriuwe si

* **1:1** Mt 13:55 * **1:2** 2Pi 1:2 * **1:3** 1Ti 1:18 * **1:4** Ga 2:4; 2Pi 2:1 * **1:5** 2Pi 1:12; Eks 12:51; 1Ko 10:5 * **1:6** 2Pi 2:4, 9 * **1:7** Jen 19:1-25; 2Pi 2:6, 10

enum mar ke si enum
mamu tipmain tipmain
enum eik. Menmen im em
God kerekyorem hɨram mɨre
hɨmɨn meteiknai mekam
maain mamnen mamnep
mɨt enun.

8 *Mɨt enun nau netikewi
nekre wɨnak yi yewenɨpi
God yekrerek, hɨr nɨrɨak
enum nar ke mɨt enun ne wit
Sodom. Mɨt in nentar men-
men hɨr nɨtyak nɨrem, hɨr
nɨrɨak enum me neiyewe-
wan, hɨr neweikɨn sip newet
God kerek naanmɨpri, hɨr
natɨp netawɨn mɨt ensel ne
wit ke God. Te ensel kerek
ninɨn mɨt in hɨr ap nɨrɨak
menmen mar im au.

9 *Nɨpaa Maikel hɨrak
mɨtɨk ensel iuwe kinɨn,
hɨrak ketike Seten tatɨpakɨt
tenehakɨt keimɨn kakɨt yɨnk
ke Moses hɨrak kaa. Maikel
kertei hɨrak ap yaaik te hɨrak
kene Seten kesiuwe hɨm
enum au. Hɨrak kerekek
katɨp kar ik: “Mɨtɨk Iuwe
God kaknit me hɨm mit
enum.”

10 *Te mɨt enun nau
netikewi nekre wɨnak yi
yewenɨpi niuk me God
yekrerek, hɨr natɨp enum me
menmen hɨr nepɨtariyem.
Me menmen hɨr nerteiyem
nisesim nar ke miyak hɨr
neke yaank nises han kɨr
nɨrɨakem, menmen im hɨr
mɨt nɨrɨakem nisesim hɨram
mamɨwaanki.

11 *Hɨr nanɨwaank hɨras.
Hɨr nises menmen enum
mɨtɨk Ken nɨpaa kɨrɨakem,
hɨrak han tewenɨn God o
mɨt au. Mɨt in neweikɨn
han kɨr nises menmen
enum nɨpaa mɨtɨk Belam
kisesim kemipɨn mɨt ne
Isrel keriuwerem te hɨr
nises menmen enum. Hɨrak
kɨrɨak menmen ik kentar
hɨrak hanhan kakɨt pewek.
Hɨr nanɨwaank hɨras nentar
hɨr nɨrɨak enum nar ke
nɨpaa Kora kɨrɨakem me
wɨ hɨrak kare kakɨkrehɨr
ke mɨtɨk Moses, hɨrak katɨp
kakinɨnek te God au kakɨp
kaa.

12 *Mɨt in nemipɨn hɨr nɨre
nan mɨsawɨn mekre wan te
sip mamnen mamnep nan
te hɨram mamwep. Mɨt
nar ik netikewi yaam men-
men me han tewenɨn nɨpaa
Krais kaa, hɨr ap nɨneini yi
yaineri au. Hɨr naanmɨpre
hɨras keriyen. Hɨr nises
hɨm ham hɨm ham hɨr nar
ke napɨ hawɨ kewik au te
nɨme metɨtɨwek meriuwetek
kakno. Mɨt hɨr enun ap
nankaap mɨt nar ke nu mari
nɨkim au me wɨ maain mɨt
nertei hɨram mamri. Hɨr mɨt
nɨre nu epei kaa, mɨt han
nɨwaai hɨne newepep puk
mɨrak nentar hɨram ap mari
mekepi au.

13 *Mɨt in nemipɨn hɨr nɨre
mani sɨr iuwe. Menmen
enum hɨr nɨrɨakem hɨram
mɨre tɨwerpek me mani sɨr
mɨt nɨrem. Mɨt hɨr neweikɨn
sip newet hɨm yaaim me
God te hɨr nɨre hɨr mau
nepni mɨnaaiwɨr kerek epei
mewiyen, hɨram menep men
han han. God kehimɨtan wit

* **1:8** 2Pi 2:10 * **1:9** Dan 10:13, 21, 12:1; Rev 12:7; 2Pi 2:11; Sek 3:2 * **1:10** 2Pi 2:12 * **1:11** Jen 4:3-8; 1Jo 3:12; 2Pi 2:15; Nam 31:16; Nam 16:1-35 * **1:12** 2Pi 2:13, 17; Esi 34:8 * **1:13** Ais 57:20; 2Pi 2:17

kɨre wit toto enum ke mɨt
in te hɨr enu enɨt tipmain
tipmain enum eik.

God kakrekyor enum me menmen enum hɨr mɨt nisesim

14 *Nɨpaa enum eik mɨtɨk
niuk mɨrak Inok hɨrak Adam
nepenyek kɨrak, hɨrak kewis
hɨm mau tɨwei katɨp kar ik:
"Yi eiyɨmtewem. Mɨtɨk Iuwe
kaknen kaktike mɨt nɨrak
yaain ensel,
15 hɨr nanɨnen skelim
mɨt nanwepyapɨr menmen
enum hɨr nɨrɨakem nan-
wepyapɨr hɨm enum nɨpaa
hɨr netpim men God."
16 *Mɨt in nemipɨn hɨr
netpepan nemipɨnan han
enuk neriuwe menmen epei
man. Hɨr nises han kɨr
keriyen. Hɨr natɨp hɨm iuwe
newenɨpi hɨras natɨp hɨr
yaain, hɨr nemitetpɨn nanri
han ke mɨt han te hɨr enɨt
menmen mɨr hɨr hanhanem.

Yi han tokik eiyu eiyises hɨm yaaim me God

17 *Te yi mɨt au. Yi wen
han ekitet menmen nɨpaa
mɨt aposel kerek Jisas Krais
kehimɨteni hɨr newepyapɨr
hɨm mɨrak haiu epei metpi
hɨram mamnen.
18 *Hɨr netpi wɨ maain
menep Jisas pɨke kaknen,
mɨt han nanɨnwesɨs nanitet-
naan mɨt kerek hɨr nises hɨm
me God, hɨr nanises han kɨr
enuk.
19 *Mɨt in keriyen hɨr nan-
wep haiu mɨt miyapɨr ne
weiwɨk me God mamɨnke
hasinaiu. Hɨr nanises men-
men mɨt ne tɨ hɨr hanhanem.
God Hɨmɨn Yaaik kaku han
kɨr au.
20 *Te yi nai yinan yi eikaa-
pan hɨras eiyises hɨm yaaim
iuwe me God in ek yi yisesim.
Yi yitehi God menmen, yi
yewis God Hɨmɨn Yaaik kɨrak
kakɨkepi.
21 Yi eiyises God werek
werek te hɨrak kakteikni
hɨrak han tewenɨni. Yi
yemerɨr wɨ maain Mɨtɨk
Iuwe kaiu Jisas Krais pɨke
kaknen kakrekyi yaaim te
yi yayu yaitikerek tipmain
tipmain enum eik.
22 Yi han tewɨn yɨkaap
mɨt kerek nises God te mɨt
han nari han kɨr nanises
menmen enum.
23 *Yi yekepi yari mɨt han
kɨr te hɨr enaaiwɨr men-
men enum eiyɨr ke mɨtɨk
hɨrak kekin menmen yaaim
mɨnatɨn mekre si waswas.
Mɨt han yi han tewenɨni
yekepi yari han kɨr te hɨr
enaaiwɨr menmen enum, yi
naanempre hɨras te men-
men enum hɨr nisesim ap te
mamri han ki yi eiyisesim au
emɨt!

Jut kewenɨpi niuk me God

24 *Hi hanhan God hɨrak
Iuwe te kakɨkepi yi ap eiyises
menmen enum, hɨrak iuwe
te kakwisi yi han yaaik prar
prar einen eiyɨrp ninaan
mɨrak me wɨ hɨrak skelim
mɨt te yi yɨnk enuk eiyu au.
Yi han yaaik iuwe eiyu.

* **1:14** Jen 5:21-24; Diu 33:2; Mt 25:31 * **1:16** 2Pi 2:10, 18 * **1:17** 2Pi 3:2 * **1:18** 2Pi 3:3 * **1:19** 1Ko 2:14 * **1:20** Kl 2:7; 1Te 5:11 * **1:23** Emo 4:11; Sek 3:2; Rev 3:4 * **1:24** Fl 1:10; 2Pi 3:14; 1Te 5:23 * **1:25** Ro 16:27; 2Pi 3:18

25 *Hi hanhan haiu mewenɨpi niuk me God hɨrak kiutɨp kerekek epei kekepai ketaihis keriuwe menmen yaaim nɨpaa Mɨtɨk Iuwe kaiu Jisas Krais kerekyeiyem. Hi hanhan hɨrak kakre Mɨtɨk Iuwe kaku, hɨrak naanmɨpre menmen, hɨrak yaaik kinɨn menmen yapɨrwe, niuk mɨrak iuwe. Nɨpaa enum eik hɨrak kepu karik. Nɨpaa ein ere in ek ere maain tipmain tipmain enum eik, hɨrak kakpau kakpar ik.

Mepɨr keremem

Menmen Jon Kɨtyak Kɨrem - Revelesen Menmen me tɨwei ik

Jon katɨp mɨt ne sios gude *1:1-8*
Jon kinɨn kityak kɨr menmen, ehɨrak kewis hɨm men sios mar 7 *1:9–3:22*
Hɨm me tɨwei ketike tɨrhin mar 7 *4:1–8:1*
Hɨm me taur mar 7 *8:2–11:19*
Hɨm me kɨrin ketike miyak wik *12:1–13:18*
Menmen ham Jon kɨtyak kɨrem *14:1–15:8*
Sar mar 7 menmen mekrerem emeteiknai God han enuk *16:1-21*
God kewaank wit Babilon, miyak enuk wik etetike Seten *17:1–20:10*
Hɨm me God skelim mɨt yapɨrwe *20:11-15*
Hɨm me nupela nepni, metike tɨ, metike ewit hak Jerusalem *21:1–22:5*
Hɨm me Jisas pɨke kaknen *22:6-17*
Jon katɨp mɨt hɨm mɨkaru *22:17-21*

Hɨm me tɨwei ik

1 *Tɨwei ik hɨrak ke hɨm nɨpaa mɨsawɨn meit, te in ek God kewepyapɨrem katɨp Jisas Krais em. Hɨrak kewepyapɨrem ketpɨwekem te Jisas kakteikɨn mɨt kerek nisesik kakteiknorem kakɨtpor menmen te menep mamnen. Krais hɨrak keriuwet mɨtɨk ensel kiutɨp kewepyapɨrem ketpo hi Jon em, hi hɨrɨak menmen me Mɨtɨk Iuwe Jisas Krais.

2 Hi Jon hi hewis menmen yapɨrwe hi epei hɨrem. Hi hetpi hɨm manp hi hemipɨn au. Hɨm im hɨram hɨm God ketpim mekite hɨm Jisas Krais hɨrak keriuwet mɨtɨk ensel kɨrak kan kewepyapɨrem ketpewem.

3 *Mɨtɨk kerek hɨrak kakɨkine hɨm im mamno nɨkɨp me mɨt miyapɨr ne God, hɨrak han yaaik kaku. Mɨt miyapɨr kerek hɨr nemtau hɨm im kerek God kewepyapɨrem maain hɨram mamnen, hɨr enisesim werek werek, hɨr han yaaik nanu. Hɨr han yaaik nanu nanɨntar wɨ menep te menmen im mamnen.

Jon kewis tɨwei ik ken mɨt nises God neit wit hispɨnak wik (7)

4 *Hi Jon hi hewis tɨwei ik ken yi mɨt miyapɨr han yi ne weiwɨk me God yi yeit wit hispɨnak wik(7) me provins Esia. Hi hanhan God kerek nɨpaa kepu ere in kepu maain kakpau, hɨrak kakrekyi yaaim yi eiyu werek werek. Hɨmɨn hispɨnak wik (7) yaain nerp ninaan mɨrak menep yeno hɨrak kewim naanmɨrai haiu mɨt hɨr nanrekyi yaaim yi eiyu werek werek. Hi hanhan hɨr nantike Jisas Krais hɨr nanrekyi yaaim yi eiyu werek werek.

* **1:1** Dan 2:28-29; Rev 1:19, 22:6 * **1:3** Rev 22:7, 10 * **1:4** Eks 3:14-15; Rev 3:1, 4:5, 8, 5:6, 11:17, 16:5

5 *Krais hɨrak kewepyapɨr
werek werek hɨm me God.
Hɨrak Mɨtɨk ik kerek kaa God
kinɨn kɨkɨak hɨrak kekrit
kau keit. Hɨrak Mɨtɨk Iuwe
kakinɨn naanmamre mɨt
iuwe kerek naanmamre mɨt
nanu tɨ. Hɨrak hanhan keri-
uwai, hɨrak kesak menmen
enum mekre han kaiu kentar
hɨrak kaa hemkre mɨrak
mewen.
6 *Hɨrak kenipai haiu
mɨt haiu mɨre mɨt iuwe
ne weiwɨk mɨrak, haiu mɨt
niutɨp niutɨp haiu mitehi
God kakɨkaap mɨt mamɨr
ke pris nanrɨakem te haiu
mamrɨrak menmen me Haai
kɨrak God. Hi hanhan Jisas
Krais kakɨt niuk iuwe, hɨrak
naanmɨpre mɨt, hɨrak kakre
iuwe tipmain tipmain enum
eik.
7 *Yi eiyɨmtewem! Hɨrak
Krais kaknen kakrau napɨ.
Mɨt miyapɨr yapɨrwe maain
nanɨrek nanriuwe nanamɨr
kɨr. Hɨr nantike mɨt ne Is-
rel kerek maamrer nɨr nɨpaa
hɨr nakɨp nau hɨrepit mɨrak,
hɨr nanɨrek, te hɨr yapɨrwe
nau tɨ nankɨtek nanɨntar hɨr
nanɨneinɨk kakriyei nanɨno
ninaan me God. Hi hanhan
menmen im mamnen. Hi
hetpi werek.
8 *"Hi God kerekek hi
hɨrɨak menmen yapɨrwe
te menmen yapɨrwe
mamwenɨpi niuk mai." God
iuwe naanmɨpre menmen
yapɨrwe kerek nɨpaa kepu
ere in kepu maain kakpau,
hɨrak katɨp menmen im.

Jon kepu kɨtyak kɨr Krais

9 *Hi Jon hi ki yinak. Hi
etikewi haiu mɨt ne Jisas.
Hi etikewi mɨt han nerai-
waank te haiu mises men-
men me God haiu mɨnakɨn
tokim emisesik. Hɨr mɨt ne
Gavman nepɨra newisa hi
heit wɨnak enuk heit wit wan
kimaak keketik niuk mɨrak
Patmos, hentar hi ewepyapɨr
hɨm me God hi hatɨp mɨt
hi hises menmen nɨpaa Jisas
hɨrak ketpim.
10 Me wɨ Sande hɨram wɨ
me Mɨtɨk Iuwe, God Hɨmɨn
Yaaik kan kentar han kai te
hi hepu hɨtyak hi hemtau
hɨm ke mɨtɨk keit sip kai
hɨrak katɨp hɨm iuwe kewen
ken yanɨmɨn kɨre tukɨn.
11 Hi hemtau mɨtɨk eik
katɨp kar ik: "Ti ewis
menmen yapɨrwe ti ehɨrem
hɨram mamu tɨwei. Epei
au, ti esiuwerek kakno mɨt
miyapɨr ne weiwɨk me God
hɨr nises hɨm mɨrak hɨr nau
neit wit hispɨnak wik (7) im
e: Wit Efesas, wit Smena, wit
Pegamam, wit Taiataira, wit
Sadis, wit Filadelfia mekite
wit Leodisia."
12 Hi heweikɨn ehɨr keimɨn
kerek ketpo hɨm. Hi
heweikɨn epei au, hi hɨr gol
mɨwapɨn lam hispɨnak wik
(7) hɨram mau.
13 *Kekre nɨmɨn ke lam
me gol keiyak kerp keweikɨn
kɨre mɨtɨk. Hɨrak kamɨr
laplap iuwe nokim ere
mɨwapɨn hɨt mɨrak; Hɨrak
kakɨr let me gol hɨram

* **1:5** Jo 18:37; Rev 3:14, 17:14; Kl 1:18; Sam 89:27; 1Jo 1:7, 4:10 * **1:6** 1Pi 2:5, 9; Rev 5:10, 20:6 * **1:7** Mt 24:30; Jo 19:34-37 * **1:8** Rev 4:8, 15:3, 21:6, 22:13 * **1:9** Rev 6:9 * **1:13** Dan 7:13, 10:5 * **1:14** Dan 7:9, 10:6; Rev 2:18, 19:12

meweikɨn hɨrepit mau han
pank kɨrak.
14 *Maat kɨrak ketike paan
kɨrak hɨrak hike kɨre napɨ
o hore hike yɨwau. Nanamɨr
kɨrak kerhɨhe kɨre si te hɨrak
kakɨr menmen yapɨrwe
mekre han ke haiu mɨt.
15 *Hɨt mɨrak mɨre ain
mɨt newisɨm mekre si maain
metɨr hɨr nesesim ere hɨram
mɨr. Hi hemtau hɨm kɨrak
hɨrak katɨp hɨm iuwe kewen
ke yanɨmɨn kar ke hɨtɨk
siurik mɨrɨre.
16 *Hɨrak ketenen hɨr mar
hispɨnak wik (7) mekre his
yaaim mɨrak. Menmen mɨre
hɨne me his katɨn ken pɨnak
ken pɨnak metpaan moke
hɨm kɨrak. Ninaan mɨrak
hɨram mɨr mar ke wepni kɨr
kau nɨmɨniuwe ek.
17 *Hi hɨrek, hi henkewɨn
menep hɨt mɨrak har ke
mɨtɨk epei kaa. Te hɨrak
kewis his yaaim mɨrak
mentera hɨrak ketpo kar ik:
“Ti ap enapen. Hi mɨtɨk
kerek nɨpaa menmen ap
mepu, au hi hepu, hi maain
apau. Hi Jisas kerekek.
18 Hi kerekek hi hepu.
Nɨpaa mɨt neiyep hi haa
te in ek ti hɨra. Hi ahu
tipmain tipmain enum eik.
Hi kerekek hi iuwe te hi enip
mɨt miyapɨr kerek naa hɨr
nanɨno si o au en, hɨr nanɨno
wit ke God nanu werek.
19 *Te ti ewis menmen
mamu tɨwei maain ti
ahɨrem. Menmen in ek
mepu metike menmen
maain mamnen.
20 *Hɨr mar hispɨnak wik
(7) ti hɨrem mau his yaaim
mai hɨram metike lam gol
mar hispɨnak wik (7), hɨram
mɨre tok piksa im. Hɨr
hɨram mɨre mɨt iuwe hɨr
naanmɨpre mɨt miyapɨr ne
weiwɨk me God nau wit
hispɨnak wik (7). Lam gol
hɨram mɨre mɨt miyapɨr ne
God nau neit wit hispɨnak
wik (7).

2

Jisas katɨp hɨm men mɨt miyapɨr ne God nau neit wit Efesas

1 *“Ti ewis hɨm meiyam
im mamno mɨtɨk iuwe kerek
naanmɨpre mɨt miyapɨr ne
sios o weiwɨk me God nau
neit wit Efesas. Ti ewis hɨm
im:
“Hɨm im hɨram hɨm me
hi Mɨtɨk Iuwe kerek hi hete-
nen hɨr mar hispɨnak wik (7)
mau mekre his yaaim mai.
Hi heke tɨ hepno in hepno
ein hitet nɨmɨn ke yi mɨt
miyapɨr ne God yapɨrwe ne
provins Esia yi yɨre lam gol
mar hispɨnak wik (7). Hi etpi
hɨm im.
2 *“Hi hertei menmen yi
yɨrɨakem. Hi hertei menmen
enum epei man yi mɨt te
yi yɨnakɨn tokim yisɨsa
yewepyapɨr menmen mai yi
yɨrɨakem yapɨrwe. Hi hertei
yi yɨnapen mɨt enun kerek
hɨr netpi nar ik: ‘Haiu mɨt
haiu aposel mɨre mɨt han!’
Yi epei yemtau menmen
hɨr netpim, menmen hɨr

* **1:15** Rev 14:2 * **1:16** Rev 1:20, 2:12, 16, 19:15, 21; Hi 4:12 * **1:17** Ais 44:6, 48:12; Rev 2:8, 22:13 * **1:19** Rev 1:1 * **1:20** Rev 2:1, 3:1 * **2:1** Rev 1:16, 20 * **2:2** Rev 2:19, 3:1, 8, 15; 1Jo 4:1

nɨrɨakem, te yi epei han kitet mɨt in te yi yertei hɨr ap mɨt aposel au. Hɨr mɨt enun nemipɨn.

3 Menmen enum epei man menep yi mɨt mentar yi yises hɨm mai. Yi ap yɨnapen menmen im te yi yeweikɨn sip yeweto au. Yi yɨnakɨn tokim yi wen eiyises hɨm mai.

4 Te hi han enuk heruwi hentar menmen im. Nɨpaa yi yinɨn yises hɨm mai, yi hanhan yeriuwa wɨsenum, te in ek au kike.

5 *Yi han ekitet nɨpaa yi hanhan yeriuwa wɨsenum te in ek yi pɨke hanhan yeriuwa yar ke nɨpaa yi yisesim. Yi yɨre mɨt hɨr nau niu hɨr nenke nen tɨ heik. Yi pɨke eiyises menmen yaaim nɨpaa yi yinɨn yisesim, o au en, hi pɨke anen eiwep eriwaank. Menmen in hɨram mar ke hi enen enke lam mi me wit hɨram mewi hi eiyɨm eno.

6 *Te menmen miutɨp yaaim hi han yaaik yi yisesim hɨram im. Yi yɨnapen menmen enum mɨt kerek nises hɨm me Nikolas hɨr nɨrɨakem.

7 *"Yi eiyɨmtau han ekitet werek menmen God Hɨmɨn Yaaik ketpim men yi mɨt miyapɨr yapɨrwe ne weiwɨk me God. Yi mɨt miyapɨr kerek yisɨsa werek werek ere yi yayi yi hekrit hekrit eiyinɨn menmen enum mamnen mamri han ki te maain God kawisi yi eiyu ni mɨrak yi yayɨm nɨkim me nu kerek kakɨkaap hɨmɨn ki te yi mɨt yayu yayɨt tipmain tipmain enum eik.

Jisas katɨp hɨm men mɨt nises hɨm me God nau neit wit Smena

8 *"Ti ewis hɨm im mamno mɨtɨk iuwe kerek naanmɨpre mɨt miyapɨr ne sios o weiwɨk me God nau neit wit Smena. Ti ewis hɨm im mar ik: "Hɨm im hɨram hɨm me hi mɨtɨk kerek nɨpaa menmen ap mepu wen au hi hepu, maain hi apau. Hi kerekek nɨpaa mɨt neiyep hi haa, hi pɨke hekrit hau.

9 *"Hi hertei yi mɨt enun ap yetenen menmen yapɨrwe au, mɨt nerekyi enum yentar yi yises hɨm mai (te yi yetenen menmen yapɨrwe yaaim me God.) Hi hertei hɨm enum mɨt netpiyem. Hɨr natɨp hɨr ne weiwɨk me Isrel, te hɨr keriyen God kehimɨteni hɨr nɨrak te hɨr ap nisesik au. Hɨr nererik nau wɨnak kɨr nekine hɨm me Moses, te hɨr ap nises God au. Seten kari han kɨr hɨr mɨt nɨrak.

10 *Yi ap yɨnapen menmen enum mɨt menep nanrekyiyem. Eiyɨmtewem! Seten kakri han ke mɨt te hɨr nantihis mɨt han ne yi mɨt nanwɨri yaino wɨnak enuk, te hɨr nanɨnɨn han ki yi yayisɨsa werek werek o au. Hɨr nanriwaank me wɨ hiswiyen (10). Yi eiyisɨsa werek werek te mɨt naniwep

* **2:5** Rev 2:16, 22, 3:3, 19 * **2:6** Sam 139:21 * **2:7** Jen 2:9; Rev 22:2, 14, 19 * **2:8** Rev 1:17 * **2:9** Je 2:5; 2Ko 11:14-15; Rev 3:9 * **2:10** Mt 10:28; 2Ti 4:8; Je 1:12; Rev 3:11

yi yayi, te maain hi ewisi
yi yayu yaitikewa tipmain
tipmain enum eik.

11 *“Yi eiyɨmtewem han
ekitet werek werek menmen
God Hɨmɨn Yaaik hɨrak
ketpim me yi mɨt miyapɨr
ne weiwɨk me God. Yi mɨt
miyapɨr kerek hekrit hekrit
eiyinɨn menmen enum
mamri han ki, maain men-
men enum me si tatɨknen
mɨt ap te mamiwep yi mɨt
yaain narik au. Yi eiyu
werek werek.

Jisas katɨp hɨm men mɨt nises hɨm me God nau neit wit Pegamam

12 *“Ti ewis hɨm im
mamno mɨtɨk iuwe kerek
naanmɨpre mɨt miyapɨr ne
sios o weiwɨk me God nau
neit wit Pegamam. Ti ewis
hɨm im mar ik: “Hɨm im
hɨram hɨm me hi mɨtɨk kerek
hi hetenen hɨne ke his katɨn
keke pɨnak keke pɨnak hɨrak
tɨknuk enuk.

13 *“Hi hertei wit kerek yi
yewi hɨrak wit enuk kerek
Seten kan kinɨn naanmɨpre
mɨt. Yi yapɨrwe yi yises hɨm
mai werek werek. Me wɨ
mɨt enun nenep mɨtɨk kai
yaaik Antipas kerek hɨrak
kewepyapɨr hɨm mai katɨp
mɨt em, hɨr nakɨp keit wit yi
yewi, hɨrak wit kerek Seten
kan kinɨn naanmɨpre mɨt. Yi
ap yeweikɨn sip yeweto au, yi
wen eiyisɨsa.

14 *Yi yaain te hi han
enuk heriuwi me menmen
ham im e. Mɨt han ne yi
mɨt yeit Pegamam hɨr nises
menmen me Belam. Nɨpaa
enum eik hɨrak keteikɨn
mɨtɨk Belek karkeik te hɨrak
kakri han ke mɨt ne Isrel te
hɨr nɨrɨak menmen enum.
Hɨr naam menmen mɨt
newepwarem newet tɨpir
em, hɨr netike miyapɨr hɨr
nariyanhis newenɨnem.

15 Mar im yi yewis mɨt
enun narik hɨr nau nɨmɨn ke
yi mɨt. Hɨr nises hɨm enum
mɨt ne Nikolas hɨr netpiyem.

16 *Yi eiweikɨn sip eiwet
mɨt enun nises hɨm me Niko-
las hɨrak ketpim yi eipɨri
enɨnopɨn, o au en, hi enen
waswas anep mɨt in nises
hɨm enum. Hi atɨp hɨm meke
hɨm kai mamnen mamri-
waank mamɨr ke hɨne ke his
kaknep mɨt hɨr nani.

17 *“Yi eiyɨmtau han ekitet
werek menmen God Hɨmɨn
Yaaik hɨrak ketpim men yi
mɨt miyapɨr ne weiwɨk me
God.

“Yi mɨt kerek yayinɨn
menmen enum mamri han
ki maain hi eweti menmen
yaaim ham mɨre menmen
mana mɨsawɨn meit wit
kai. Hi eweti niutɨp niutɨp
menmen im metike nan
mɨre hike hɨram meteikni
hi hanhani. Niuk ham
yaaim mamwik mɨt han ap
te nanɨrtei niuk mɨram au.
Mɨtɨk kerek hɨrak kakɨt nan,
hɨrak kerekek kakɨrteiyem.

Jisas katɨp hɨm men mɨt nises hɨm me God nau neit wit Taiataira

* **2:11** Rev 20:14, 21:8 * **2:12** Ais 49:2; Rev 1:16 * **2:13** Rev 3:8 * **2:14** Nam 25:1-2, 31:16; 2Pi 2:15 * **2:16** Rev 1:16, 3:11, 22:7, 12, 20 * **2:17** Jo 6:48-50; Ais 62:2; Rev 3:12, 19:12 * **2:18** Rev 1:14-15

18 *"Ti ewis hɨm im
mamno mɨtɨk iuwe kerek
naanmɨpre mɨt miyapɨr ne
sios o weiwɨk me God nau
neit wit Taiataira. Ti ewis
hɨm matɨp mar ik:

"Hɨm im hɨram hɨm me hi
Nɨkan ke God. Hi
nanamɨr kai kɨr kar
ke si merhɨhe te hi
hɨr menmen yapɨrwe
mekre han ke mɨt,
hɨt mai tokim hɨram
yaaim mar ke kapa
yaaik hike enuk.

19 "Hi hertei menmen
yi yɨrɨakem. Hi hertei
yi hanhan yeriuwe mɨt
han. Hi hertei yi yises hɨm
mai werek werek, yɨrɨak
menmen yaaim, yi yɨnakɨn
tokim me menmen enum
epei man o menmen enum
mɨt nerekyiyem. Hi hertei
menmen in ek yi yɨrɨakem
hɨram yaaim iuwe minɨn
menmen yaaim nɨpaa yi
yinɨn yisɨsa yi yɨrɨakem.

20 *Menmen yi yɨrɨakem
hɨram yaaim te hi han enuk
heriuwi me menmen miutɨp
im. Yi wen yewis mɨte enu
eip hɨre wɨre mɨte hap enu
niuk mɨre Jesebel, hɨre we-
wisesik watɨp hɨre wɨre pro-
fet, hɨre wen wau wetikeri.
Hɨre watɨp hɨre profet te
hɨre wari han ke mɨt weri-
uwe hɨm hɨre wetpim. Hɨre
watɨp wenip mɨt miyapɨr
han kerek nises hɨm mai,
hɨr nɨrɨak enum nariyanhis
newenɨnem, hɨr naam men-
men mɨt hɨr epei newep-
warem newet tɨpir em.

21 Hi hɨmat wɨ ham te hɨre
weweikɨn sip wewet men-
men enum im, te hɨre au
wɨnapen.

22 Hɨre au wɨnapen
weweikɨn sip wetikeri nɨrɨak
menmen enum hɨr nisesim
te maain hi anip mɨte ip
wetike mɨt miyapɨr han hɨr
nises hɨm mɨre, hi anipi hɨr
nanɨnap nanɨwaank hɨr han
enuk wɨsenum.

23 *Hi anep nɨkerek nɨre
hɨr nani nanɨnektɨn (o
wɨtenun) te yi mɨt miyapɨr
ne weiwɨk miutɨp me God
yerer wit wit yi yayɨrtei hi
kerekek hi hertei menmen
mekre han ke yi mɨt te
hi arekyi menmen yaaim
o enum mamrer menmen
enum yi yɨrɨakem.

24 "Te yi mɨt han yeit Ta-
iataira, yi ap yises hɨm mɨre
enum au. Yi ap yises men-
men im mɨt nekinaam hɨram
menmen iuwe te hɨram men-
men enum me Seten hɨram
mɨsawɨn meit mɨre henye
enum. Hi ap hetpi hi han-
han yi eirɨak menmen ham
mamtike menmen in ek yi
yɨrɨakem. Hi hɨnapen yi han
enuk eiriuwerem. Au, hi
hetpi hɨm im:

25 *"Yi wen eiyises hɨm
yaaim im kerek in ek yi
yisesim ere hi pɨke anen
awepyapɨr hɨrekes.

26 *Yi mɨt miyapɨr kerek
hekrit hekrit yi eiyinɨn men-
men enum mamnen mamri
han ki yi mɨt in hi eweti men-
men mai iuwe te yi yayinɨn
naanmamre mɨt nanrer wit

* **2:20** 1Kin 16:31; 2Kin 9:22; Rev 2:14 * **2:23** Sam 7:9; Jer 11:20, 17:10; 2Ti 4:14; Rev 20:12-13 * **2:25** Rev 3:11 * **2:26** Sam 2:8-9 * **2:27** Rev 12:5

wit.
27 *Menmen hi ehimɨteni
yi eirɨakem hɨram mamɨr
ke menmen Haai kai
kehimɨtenewem hi wen
hɨprɨakem. Yi mɨt
yayinɨn naanmamre mɨt
hɨr nanɨkrehɨr ki naninɨni
au. Yi eiyinɨni eiwaanki
eiyɨr ke mɨtɨk hɨrak ketenen
paap yoki keiyɨk kaknep mɨn
hɨrak kereprɨr kike kike.
28 *Hi ewisi yi eirɨak
menmen im metike hi eweti
saaur me nepni.
29 Yi eiyɨmtau han ekitet
werek werek menmen God
Hɨmɨn Yaaik hɨrak ketpim
men yi mɨt miyapɨr ne
weiwɨk me God.

3

Jisas katɨp hɨm men mɨt miyapɨr ne weiwɨk me God nau neit wit Sadis

1 *"Ti ewis hɨm im mamno
mɨtɨk iuwe kerek naanmɨpre
mɨt miyapɨr ne sios o weiwɨk
me God nau neit wit Sadis. Ti
ewis hɨm matɨp mar ik:

"Hɨm im hɨram hɨm me
hi kerek hɨmɨn yaaik mar
hispɨnak wik (7) me God
mewa, hi naanmɨpre hɨr
mar hispɨnak wik (7) hɨr
nɨre mɨt iuwe naanmɨpre
yi mɨt ne weiwɨk me God.
Hi hetpi hɨm im. Hi hertei
mɨt yapɨrwe hɨr han kitet
yi yɨrɨak menmen yaaim
yi yisɨsa werek werek te yi
au. Yi yɨre mɨt epei naa. Yi
yɨrɨak menmen mai au.

2 Yi eiyɨkrit han ekitet
menmen werek werek. Men-
men me hɨm me God yi wen
yisesim, yi einakɨn tokim
eiyisesim werek werek.
Menmen mekre han ki yi
yisesim hɨram mar ke mɨtɨk
menep te kaki. Hɨrak ap
kakrɨak menmen werek
werek au. Hi hetpiyem
hentar hi ap hɨr menmen
miutɨp me menmen yapɨrwe
yi yɨrɨakem te God kai kaktɨp
hɨram yaaim werek werek
au.
3 *Yi han ekitet kerek
nɨpaa yi yinɨn yemtau hɨm
mau yaaim, yi hanhan
yisesim werek werek. In
ek yi eiweikɨn sip eiwet
menmen enum, yi eiyises
hɨm yaaim mar ke nɨpaa
yi yisesim, o au en, hi
hɨre mɨtɨk enuk kekintɨp
menmen, hi ap etpi wɨ kerek
hi anen. Hi anen erekyi
yi mɨt miyapɨr en menmen
enum ehɨwaanki.
4 *Te mɨt han ne yi mɨt yeit
wit Sadis yi ap yɨrɨak men-
men enum au. Yi yaain yɨre
klos kere mɨt neriuwetem ap
hapɨk mewim au. Yi mɨt yar
ik maain yi yaitikewa haiu
mamriuwet menmen yaaim
mɨre hike mamu mamɨt.
Maain yi eirɨak menmen im
eiyɨntar yi mɨt yaain yises
hɨm me God werek werek.
5 *Yi mɨt miyapɨr kerek
hekrit hekrit yi eiyinɨn men-
men enum mamnen mamri
han ki te God kakwisi yi eir-
iuwet klos mɨre hike. Hi ap
ahɨsak niuk mi mau tɨwei

* **2:28** Rev 22:16 * **3:1** Rev 1:4, 16, 2:2 * **3:3** Rev 2:5; 1Te 5:2 * **3:4** Ju 23
* **3:5** Rev 7:9; Lu 10:20; Mt 10:32

meit wit ke God matɨp mɨt
miyapɨr kerek hɨr nisesik au.
Maain hi ehɨt niuk mi atɨp
God Haai kaktike mɨt nɨrak
ensel har ik: ‘Mɨt in hɨr mɨt
nises hɨm mai hɨr mɨt nai.’
6 “Yi mɨt eiyɨmtewem han
ekitet werek werek menmen
God Hɨmɨn Yaaik ketpim
men yi mɨt miyapɨr ne
weiwɨk me God.

Jisas katɨp hɨm men mɨt miyapɨr ne weiwɨk me God nau neit wit Filadelfia

7 *“Ti ewis hɨm im mamno
mɨtɨk iuwe kerek naanmɨpre
mɨt miyapɨr ne weiwɨk me
God nau neit wit Filadelfia.
Ti ewis hɨm matɨp mar ik:
“Hɨm im hɨram hɨm me
hi kerek hi Mɨtɨk yaaik God
kehimɨtena hi kɨrak hi Haai
ke menmen yaaim. Hi hete-
nen ki mekre his mai hi hatɨp
neimɨn hɨr nanɨno nɨmɨn
ke wit Jerusalem hak har
ke nɨpaa hɨrak mɨtɨk iuwe
King Devit ketenenim katɨp
neimɨn nanɨno nɨmɨn wit
Jerusalem hɨrak kewik. Ki
im emkaisiu weipɨr ke wit
yaaik Jerusalem hak keit wit
ke God. Hi ekaisiu weipɨr
mɨt ap te hɨr naniyepetek au.
Hi aiyepetek te mɨt han ap
te nankaisiuwek taau. Hi
kerekek hi hetpi hɨm mai im:
8 *“Hi hertei menmen yi
yɨrɨakem. Yi eiyɨmtewem.
Hi hari han ke mɨtɨk hɨrak
kar ke hi epei enke weipɨr
te yi mɨt eino eirer wit wit
eiwepyapɨr hɨm me God. Mɨt
han ap te naniyepet weipɨr
nanweni yi eirɨak menmen
im. Hi hertei yi ap yetenen
menmen mai iuwe au, kike
keremem, te yi yises hɨm mai
werek. Yi ap yepakɨn yi
yisɨsa au. Yi yewepyapɨrem
9 *Yi eiyɨmtewem! Yi
yertei mɨt hɨr nererik nau
wɨnak nekine hɨm me Moses.
Hɨr natɨp hɨr keriyen God
kehimɨteni hɨr nɨrak nentar
hɨr ne weiwɨk me Isrel, hɨr
nises God werek werek. Hɨr
au, Seten kari han kɨr hɨr mɨt
nɨrak. Hɨr nises menmen
enum me Seten. Maain hi
anep mɨt in hɨr nanɨnen nan-
wen ninɨp nanu menep hɨt
mi nantɨp hi hanhan heriuwi
yi mɨt yi keriyen nai. Hɨr mɨt
en au.
10 *Maain wɨ enum mam-
nen te God skelim mɨt
miyapɨr ne tɨ te hɨr enweikɨn
sip enwet menmen enum
hɨr enisesik. Me wɨ im, hi
naanmɨpri me menmen im
yi yayu werek yayɨntar yi
epei yises hɨm mai hi nɨpaa
hetpiyem. Nɨpaa hi hetpi har
ik: “Mɨt nanrekyi enum yi
einakɨn tokim eyisɨsa werek
werek.
11 *Hi pɨke anen waswas.
Yi wen eiyises menmen
werek werek in yi yisesim te
mɨt han kerek nisɨsa werek
werek hɨr ap nanɨkrehɨr ke
yi mɨt nanɨt menmen yaaim
hi awetiyem te yi yaitikewa
haiu mamu mamɨt wit ke
God.
12 *Mɨt miyapɨr kerek
hekrit hekrit hɨr naninɨn
menmen enum mamri han

* **3:7** Ais 22:22 * **3:8** Rev 2:2; 1Ko 16:9 * **3:9** Rev 2:9; Ais 45:14; Ais 49:23, 60:14 * **3:10** Lu 21:19; 2Ti 2:12 * **3:11** Rev 2:10, 16 * **3:12** Rev 14:1, 21:2, 22:4; Esi 48:35; Ais 62:2, 65:15

kɨr, maain hi arekyor hɨr
nanu nanɨt wɨnak ke God
nanɨr ke teinɨk mɨtɨk hɨrak
ketenen pak, hɨr mɨt nanu
wɨnak yaaik God kewik ap te
nanɨnaiwɨrek taau. Maain hi
awis niuk me God kai ketike
niuk me wit ke God kaiu emu
yɨnk kɨr. Wit ke God kaiu
hɨrak Jerusalem hak kerek
maain kakɨkiuwe wit ke God
kaknen. Hi awis niuk mai
yaaim ham emu yɨnk kɨr.
Menmen im meteikɨn yi mɨt
nai.
13 "Yi mɨt eiyɨmtau han
ekitet werek werek menmen
God Hɨmɨn Yaaik ketpim
men yi mɨt miyapɨr ne
weiwɨk me God.

Jisas katɨp hɨm men mɨt miyapɨr ne weiwɨk miutɨp me God nau neit wit Leodisia

14 *"Ti ewis hɨm im
mamno mɨtɨk iuwe kerek
naanmɨpre mɨt miyapɨr ne
sios o weiwɨk me God nau
neit wit Leodisia. Ti ewis
hɨm matɨp mar ik: "Hɨm
im hɨram hɨm me hi kerek
Haai ke hɨm yaaim. Hi
hewepyapɨr werek werek
hɨm yaaim me God. Hi
kerekek hi hɨrɨak menmen
yapɨrwe me tɨ metike nepni
kerek nɨpaa God hanhan
hɨram mamɨkrit mamnen.
Hi kerekek hi hetpi hɨm mai
im:
15-16 *"Hi hertei menmen
yi yɨrɨakem, hɨram ap enum
au te hɨram ap yaaim au yi
yau ke nɨmɨn. Hi hanhan
yi eiyisɨsa werek werek, o
au en, yi eiweikɨn sip ei-
weto, te maain yi eiweikɨn
han eiyisɨsa werek werek.
Yi han kitet yi yisɨsa werek
werek, te yi auye! Yi yau ke
nɨmɨn te yi enun yar ke tɨpar
sisi kike mekre sar mɨwaai
wepni (o yanm) te hi eneini
enikni eiyoke hɨm kai yaino
tɨ.
17 *Hi eneini hentar men-
men im. Yi yekre han ki han
kitet yarik. Yi yatɨp, "Haiu
mɨt metenen pewek mei
yapɨrwe haiu mamɨr terwe
yɨwir mas mentar menmen
iuwe haiu meriuwe his maiu
haiu mɨrɨakem. Haiu mau
werek werek." Te yi ap
yertei han ki enuk kau werek
werek au, te mɨt hɨr nertei
hɨr hanhan neriuwi. Yi han
ki ap yetenen menmen mai
yaaim yapɨrwe. Yi yekre
han ki yi yar ke mɨt enun
hɨr nepu weinɨm ap netenen
menmen au. Nanamɨr mi
hɨram ap mɨr werek werek
au, yi yar ke mɨt nanamɨr
toto, yi yɨre mɨt klos au, hɨr
nepu yɨnk weinɨk. Yi yau
enum yar ik yekre han ki te
yi yepɨtariyem.
18 *Hi hetpi hɨm manp. Yi
einaaiwɨr pewek mi yi einen
te hi eweti menmen mai
yaaim hɨram yaaim minɨn
pewek mamkaap han ki. Yi
eiyɨt menmen im te han ki
kaku werek werek. Yi eiyɨt
menmen mai yaaim hɨram
mɨre klos yaaim mɨre hike
kerek eiwapɨn han ki yi
eiriuwetem hɨram meteikɨn
han ki hɨrak yaaik prar
prar. Yi eiyɨt menmen mai
yaaim hɨram mɨre nekip mɨt

* **3:14** Rev 1:5, 19:11; Kl 1:15 * **3:15-16** Rev 2:2; Ro 12:11 * **3:17** Hos 12:8; 1Ko 4:8; Lu 12:21; Je 2:5 * **3:18** Ais 55:1; Rev 3:5, 4:4, 16:15

newisɨm mekre nanamɨr te
yi pɨke eiyɨr menmen mai
werek werek.
19 *Yi mɨt miyapɨr kerek
hi han han heriuwi hi eni
aiwep. Te yi einakɨn tokim
eiweikɨn sip eiwet menmen
enum eiyisɨsa werek werek
te hi aiwep au.
20 *Yi eiyɨra. Hi herp
weipɨr ke han ki eket teruk
har ke mɨtɨk kerp weipɨr ke
wɨnak ke mɨtɨk hak hɨrak
keket teruk. Mɨt kerek
hɨr nemtau hɨm mai hɨr
nanɨnen nankaisiu weipɨr
ke han kɨr hi ano nɨmɨn
atikeri, haiu mamu han
kiutɨp mamɨr ke mɨt hɨr
nekiyan nau naam menmen.
21 *Mɨt kerek hɨr nises hɨm
mai naninɨn menmen enum
nar ke nɨpaa hi hises hɨm me
Haai kai God, hi hinɨn men-
men enum, maain hi ewisi
hɨr nanu yeno nantikewa
nanɨt niuk iuwe naanmamre
mɨt, nar ke nɨpaa God Haai
kai kewisa hi etikerek wau
yeno mɨrak.
22 Yi mɨt miyapɨr eiyɨmtau
han ekitet menmen God
Hɨmɨn Yaaik ketpim men yi
mɨt miyapɨr ne weiwɨk me
God.

4

Mɨt neit wit ke God hɨr newenɨpi niuk mɨrak

1 *Jisas ketpo hɨm men
mɨt iuwe naanmɨpre mɨt
miyapɨr ne sios o weiwɨk me
God nerer wit wit epei au,
hi herenaan hɨr weipɨr ke
wit ke God kewep hɨrak kɨhi.
Hi hemtau mɨtɨk ketpo hɨm
kar ke nɨpaa hi hinɨn hemtau
hɨm kɨrak iuwe ketpo kɨre
mɨtɨk ketenwo taur kewen
ken yanɨmɨn. Hɨrak ketpo
kar ik: “Ti eniu enen in
hi ateiknut menmen maain
mamnen.”
2 *Hɨrak ketpo menmen
epei au, God Hɨmɨn Yaaik
ketenen hɨmɨn kai te hi hɨr
yeno yaaim kerek mɨt iuwe
ninɨn naanmɨpre menmen
yapɨrwe hɨr newi. Hi hɨr
yeno kiutɨp, hi hɨr mɨtɨk hak
kewik.
3 *Hi hɨr ninaan mɨrak
hɨram mɨr mar ke nan yaaim
jaspa kekite nan mɨre yɨwir
konilian. Hi hɨpɨr menmen
mɨre manpen kewep hɨm
hɨram meweikɨn yeno me
mɨtɨk iuwe. Menmen im mɨr
mar ke nan yaaim emeral
hɨram yinamɨn.
4 *Hi hɨr 24 yeno meweikɨn
yeno me mɨtɨk iuwe. Yeno
im hɨram yeno kerek mɨt
iuwe ninɨn naanmɨpre mɨt
miyapɨr hɨr newim. Hɨr 24
mɨt iuwe hɨr nau yeno im.
Hɨr neriuwet klos mɨre gol
mau paan kɨr meteikɨn hɨr
mɨt iuwe.
5 *Menmen mɨre nepni
mewenɨn moke yeno
kiutɨp ik men in men ein,
mekite hɨm mɨram matɨp
mesikeyaanmi. Hi hɨr si
mar hispɨnak wik (7) hɨram
mɨr meit yeno mɨrak. Si
im hɨram Hɨmɨn Yaaik mar

* **3:19** 1Ko 11:32; Rev 2:5 * **3:20** Jo 14:23; 1Jo 2:24 * **3:21** Mt 19:28 * **4:1** Rev 1:1, 10 * **4:2** Sam 47:8; Ais 6:1; Esi 1:26; Rev 19:4 * **4:3** Esi 1:28 * **4:4** Ais 24:23; Rev 3:18; 6:11 * **4:5** Rev 1:4, 8:5, 11:19, 16:18; Esi 1:13

hispɨnak wik (7) me God.

6 *Menep yeno im, menmen iuwe mɨre wan eik mepu. Hɨram nemnok enum mɨre glas.

Hi hɨr menmen im nepei au, hi hɨr menmen tekyaait (4) hɨram mepu. Hɨram meweikɨn yeno me mɨtɨk iuwe men pɨnak men pɨnak men yinak men yinak. Menmen im tekyaait (4) hɨram mepu, nanamɨr yapɨrwe mau mitet ninaan mɨr, mau men yak mɨr.

7 Menmen ik kerek kepu hɨrak kinɨn kau menep hɨrak ninaan mɨrak mɨre pusi ke yaank wɨsenuk kinɨn sak, niuk mɨrak laion. Menmen ik kerek kepu, hɨrak kisesik keit yinak ik, hɨrak ninaan mɨrak hɨram mɨre bulmakau neniuk. Menmen keiyak kepu yinak eik, hɨrak ninaan mɨrak mar ke mɨtɨk. Menmen mɨkaru meit sip, hɨrak ninaan mɨrak mar ke hore hɨm keniuwe kau niu.

8 *Menmen im tekyaait (4) mepu, hɨram miutɨp yapɨr mar hispɨnak kiutɨp (6) mewi. Nanamɨr yapɨrwe mau merer yɨnk kɨr, han kɨnɨk yapɨr keit nɨmɨn. Wɨtaan wanewik hɨr ap nekintɨp au. Hɨr natɨp nar ik: “Mɨtɨk Iuwe God hɨrak wɨsenuk hɨrak yaaik yaaik ap kɨre menmen ham au, hɨrak kinɨn menmen yapɨrwe. Nɨpaa hɨrak kepu ere in hɨrak kepu, maain hɨrak kakpau.”

9 *Menmen tekyaait (4) im hɨram mepu, hɨr nine henye newenɨpi niuk me God Iuwe kerek kau yeno ke mɨtɨk iuwe. Hɨrak kaku tipmain tipmain enum eik. Hɨr nine henye natɨp hɨrak iuwe, hɨr natɨp hɨrak yaaik.

10 *Menmen tekyaait (4) kerek hɨram mepu hɨram mine henye, te hɨr mɨt iuwe in nar 24 hɨr newen ninɨp nɨwaai tɨ menep ninaan me God kerek kau yeno mɨrak. Hɨr newenɨpi niuk mɨrak hɨrak God kerek kaku tipmain tipmain enum eik. Hɨr newɨr hat gol mɨr mɨwaai menep yeno mɨrak neteikɨn hɨrak iuwe kewetɨr menmen mɨrak iuwe te hɨr ninɨn naanmɨpre mɨt miyapɨr han. Hɨr nɨwaai en hɨr nine henye natɨp nar ik:

11 “Ti Mɨtɨk Iuwe kaiu ti God. Ti Yaaik te haiu yapɨrwe mamwenɨpi niuk mit, haiu matɨp ti Yaaik, haiu hanhan ti ahinɨn naanemprai ehɨntar ti epei hɨrɨak menmen yapɨrwe me tɨ metike nepni. Ti kerekek hanhan hɨram mepu te ti epei hɨrɨakem.”

5

Jon kɨr tɨwei nɨpaa God keiyepetek

1 *Hi hɨr mɨtɨk kerek kau yeno me mɨtɨk iuwe, hɨrak kentenen tɨwei nokik kekre his yaaim mɨrak. Hɨr epei newis hɨm mau ke pɨnak

* **4:6** Esi 1:5-10, 22; 10:14 * **4:8** Ais 6:2-3; Esi 1:18, 10:12; Rev 1:4-8 * **4:9** Rev 19:4; Dan 4:34, 6:26, 12:7 * **4:10** Rev 5:1, 7, 13, 6:16, 7:10, 15, 19:4, 21:5 * **5:1** Rev 4:2, 10; Esi 2:9-10; Ais 29:11

ke pɨnak. Hɨr epei newis tɨrhin mar hispɨnak wik (7)
neiyepetek, hɨr newisyaan
mewim te mɨt weinɨn han
ap te nankaisiu tɨwei ik
nanɨwaankek au.
2 Hi hɨr menmen im
epei au, hi hɨr mɨtɨk ensel
wɨsenuk. Hɨrak katɨp hɨm
iuwe kitehi kar ik: “Keimɨn
yaaik hɨrak kakwep tɨrhin te
kakɨnke tɨwei ik?”
3 Hɨrak katɨp epei au, hɨr
nen nerer wit wit me wit ke
God, wit mɨt ne tɨ newi o wit
kerek mɨt nɨpaa naa hɨmɨn
kɨr kewi, te hɨr ap nɨnapɨn
mɨtɨk kei kiutɨp hɨrak yaaik
te kakwep tɨrhin kakɨnke
tɨwei ik.
4 Hi hɨkɨt yapɨrwe hen-
tar hɨr ap nɨnapɨn mɨtɨk kei
hak hɨrak yaaik te kakwep
tɨrhin kakɨnke tɨwei kakɨr
menmen mekrerek.
5 *Hi hɨkɨt te mɨtɨk iuwe
kiutɨp kan kewena ketpo
kar ik: “Ti ap ekɨt. Ti ahɨr
mɨtɨk yaaik ik e kerek kinɨn
naanmɨpre mɨt miyapɨr
yapɨrwe. Hɨrak nepenyek
iuwe ke Devit ke weiwɨk
miutɨp niuk mɨram Juda.
Hɨrak epei kinɨn menmen
enum te hɨrak yaaik kakwep
tɨrhin kakɨnke tɨwei ik e.”

Jon kɨr mɨtɨk hɨrak ke God

6 *Hɨrak ketpo epei au, hi
hɨr sak mau yɨnk ke Mɨtɨk
kewekɨn kɨre Sipsip hɨrak
kehimɨtan mɨtɨk ik hɨrak
kaa kesak menmen enum
me haiu mɨt, hɨrak kerp
menep yeno me Mɨtɨk Iuwe.
Menmen tekyaait kerek
hɨram mepu, hɨram metike
mɨt iuwe nar 24 mɨt hɨr
neweiknɨwek. Hi hɨr kom
mɨre kom me bulmakau mar
hispɨnak wik (7) mau paan
kɨrak meteikɨn hɨrak Mɨtɨk
Iuwe naanmɨpre menmen
yapɨrwe. Hi hɨr nanamɨr
mar ke hispɨnak wik (7)
mau paan kɨrak. Nanamɨr
im hɨram mehimɨtan hɨmɨn
yaaik hispɨnak wik (7) kerek
God keriuweti nen nerer wit
wit mɨt ne tɨ newi.
7 *Mɨtɨk keweikɨn kɨre Sip-
sip hɨrak ken keit tɨwei kekre
his yaaim me Mɨtɨk Iuwe
kerek kau yeno me mɨtɨk
iuwe king.
8 *Hɨrak ken kakɨt tɨwei,
mɨt iuwe nar 24 hɨr netike
menmen tekyaait kerek
hɨram mepu, hɨr yapɨrwe
newen ninɨp menep Mɨtɨk
keweikɨn kɨre Sipsip ik.
Hɨr niutɨp niutɨp netenen
menmen me henye mɨre gita
mekite dis me gol meriuwe
menmen mɨre paura mɨnɨn
yaaim mekrerek ere mau
hɨm. Menmen im hɨram
mehimɨtan hɨm yapɨrwe mɨt
miyapɨr kerek nises hɨm me
God hɨr nitehi God em.
9 *Hɨr nine henye yaaim
nɨpaa mɨt ninaam au. Hɨr
natɨp nar ik: “Ti yaaik
te ti ahɨt tɨwei ik awep
tɨrhin meiyepetek. Ti yaaik
arɨakem antar nɨpaa mɨt
nitep ti haa, te ti heriuwe
hemkre mit mewen ti pɨke
heithis mɨt miyapɨr hɨr ne

* **5:5** Jen 49:9; Ais 11:1, 10; Rev 22:16 * **5:6** Jo 1:36; Rev 1:4, 5:12, 13:8; Sek 4:10
* **5:7** Rev 4:2, 10 * **5:8** Rev 8:3-4, 14:2, 15:2; Sam 141:2 * **5:9** Sam 33:3, 40:3, 96:1, 98:1, 144:9; Rev 14:3

God. Ti heithis mɨt miyapɨr
ne weiwɨk yapɨrwe, mɨt
miyapɨr natɨp hɨm ham
yapɨrwe, mɨt miyapɨr yɨnk
mɨr ham ham, hɨr ne weiwɨk
yapɨrwe nau nerer wit wit
me tɨ.
10 *Ti epei atorhis hɨr nɨre
weiwɨk miutɨp, hɨr nɨre mɨt
pris ne God hɨr niutɨp nɨrɨak
menmen mɨrak nitɨwekhi
hɨrak kakɨkaap mɨt. Maain
hɨr naanmamre mɨt miyapɨr
nanu tɨ.”

Mɨt newenɨpi niuk me Mɨtɨk keweikɨn kɨre Sipsip

11-12 **Hɨr nine henye epei
au, hi hɨwaainaan hɨr ensel
enun yapɨrwe yapɨrwe.
Hɨr neweikɨn yeno iuwe
me God mekite menmen
tekyaait kerek mepu, hɨram
mekite mɨt iuwe nar 24.
Hɨr neweiknor, hi hemtau
hɨr nine henye natɨp hɨm
iuwe nar ik: “Sipsip ik
kehimɨtan Mɨtɨk kerek nɨpaa
mɨt nakɨp, hɨrak yaaik.
Hɨrak yaaik kakɨt menmen
iuwe te kakinɨn naanmamre
mɨt miyapɨr netike menmen
yapɨrwe. Hɨrak kakɨt man-
men yaaim yapɨrwe, hɨrak
kakɨrtei menmen yapɨrwe.
Mɨt miyapɨr yapɨrwe nantɨp
hɨrak yaaik haiu hanhan
hɨr nanwenɨpi niuk mɨrak,
hɨr natɨp hɨrak iuwe keit
menmen yaaim me God.”
13 *Hi hemtau menmen
hɨr netpim epei au, hi
hemtau menmen yapɨrwe
meit wit ke God, mau meit
tɨ metike menmen yapɨrwe
mekre wan mekite menmen
yapɨrwe meit wit kerek mɨt
naa hɨmɨn kɨr kewiyen. Hi
hemtau menmen yapɨrwe
hɨr netpim natɨp nar ik:
“God hɨrak kau yeno iuwe
mɨrak, hɨrak kekite Mɨtɨk
hɨrak kɨre Sipsip. Hɨrakɨt teit
menmen iuwe naanmɨpre
menmen yapɨrwe. Haiu
yapɨrwe matɨp hɨrakɨt
yaaikɨt, haiu mewenɨpi niuk
mɨrakɨt, haiu matɨp hɨrakɨt
iuwe teit menmen yaaim
iuwe.”
14 Menmen yapɨrwe hɨram
matɨp epei au, menmen
tekyaait (4) kerek mepu
hɨram matɨp mar im: “Men-
men im yaaim.” Epei au,
mɨt iuwe nar 24 hɨr newen
ninɨp nɨwaai tɨ newenɨpi
niuk mɨrakɨt.

6

Mɨtɨk keweikɨn kɨre Sipsip hɨrak kewep tɨrhin mau tɨwei

1 *Hɨr nine henye
newenɨpiyet epei au, hi hɨr
Mɨtɨk keweikɨn kɨre Sipsip
kehimɨtan mɨtɨk nɨpaa
kaa kesak menmen enum
maiu hɨrak keit tɨwei tɨrhin
hispɨnak wik (7) mewik,
hɨrak kewep hak. Hɨrak
kewep hak, hɨrak kiutɨp ke
menmen tekyaait (4) kerek
hɨram mepu hɨrak katɨp hɨm
iuwe kɨre nepni mewenɨn,
hɨrak katɨp kar ik: “Ti enen!”
2 *Hɨrak katɨp epei au, hi
hɨr hos hak ke hike kiutɨp
kan. Mɨtɨk keit wit ke God
kau sip kɨrak hɨrak ketenen

* **5:10** Eks 19:6; Ais 61:6; Rev 1:6, 20:6, 22:5 * **5:11-12** Dan 7:10; Hi 12:22 * **5:11-12** Rev 5:6; 1Kro 29:11 * **5:13** Rev 4:2, 10 * **6:1** Rev 5:1, 4:6 * **6:2** Sek 1:8, 6:1-6

hɨne ke yipo henmik. Hɨr
mɨt en newetɨwek menmen
mar ke hore haam hɨrak
kewɨrem mekiuwe sip ken-
tar hɨrak mɨtɨk enuk iuwe
kakno kakinɨn mɨt kaknɨp.

3 Hɨrak epei ken, hi hɨr
Mɨtɨk keweikɨn kɨre Sipsip
kewep tɨrhin hak (namba 2)
kau tɨwei ik. Hɨrak kewep
tɨrhin hak kau tɨwei ik, hi
hemtau menmen hak ke
menmen kerek hɨram mepu,
hɨrak katɨp kar ik: “Ti enen!”

4 Hɨra katɨp epei au, hos
hak epei kan hɨrak kɨre
ninɨk. Mɨtɨk hak keit wit
ke God hɨrak kau sip kɨrak.
Hɨr newetɨwek menmen
iuwe te hɨrak kaknip mɨt
nau nanɨnepan hɨr nanɨnep
hɨras nani. Hɨr newetɨwek
hɨne iuwe te hɨrak ken.

5 Hɨrak ken epei au, hi hɨr
Mɨtɨk keweikɨn kɨre Sipsip
kewep tɨrhin hak (namba 3)
kau tɨwei ik. Hɨrak kewep
tɨrhin hak kau tɨwei ik, hi
hemtau menmen ham me
menmen kerek mepu hɨrak
katɨp kar ik: “Ti enen!”
Hɨrak katɨp epei au, hi hɨr
hos kɨre nɨpɨak kan. Mɨtɨk
hak keit wit kerek God
kewik, hɨrak ketenen skel
mekre his mɨrak.

6 Hɨrak ketenen skel mekre
his mɨrak, hi hemtau hɨm
nɨmɨn ke menmen tekyaait
(4) kerek mepu, hɨrak katɨp
kar ik: “Mɨt nansiuwe rais
mɨre hike mekre wa hesnu
kiutɨp kerekek nanɨt pewek
me wok me wɨ miutɨp
mererim. Mɨt nansiuwe rais
mɨre braunpela mekre wa
hesnu wikak keremem, te
hɨr nanɨt pewek me wok wɨ
miutɨp mererim. Te ti ap
ehɨwaank wel mekite tɨpar
wain.” Hɨrak ketpɨwekem
epei au, hɨrak mɨtɨk kau
hos hɨrak kɨnatɨn ken tɨ
kakrɨakem kakisesim.

7 Hɨrak katɨp epei au, hi hɨr
Mɨtɨk keweikɨn kɨre Sipsip
kewep tɨrhin hak (namba 4)
kau tɨwei ik. Hɨrak kewep
tɨrhin (namba 4) kau tɨwei ik,
hi hemtau menmen ham me
menmen tekyaait (4) kerek
hɨram mepu, hɨrak kiutɨp
katɨp: “Ti enen!”

8 *Hɨrak katɨp epei au, te
hi hɨr hos hak kɨre kono
kan. Mɨtɨk hak keit wit
ke God kau sip kɨrak niuk
mɨrak “Mɨt nani.” Mɨtɨk hak
niuk mɨrak “Si enum tatɨn
mɨt” hɨrak kau hos kisesik.
Hɨr netpor hɨram yaaim
te hɨrakɨt tatno tatnep mɨt
miyapɨr niutɨp niutɨp nerer
wit wit. Hɨrakɨt tatɨnkeri
nar ke weiwɨk tekyaait nerer
wit wit te hɨrakɨt tatnep
mɨt miyapɨr ne weiwɨk
miutɨp nerer wit wit, hɨr
nani. Hɨrakɨt tatnɨp tatɨr
ik: Han nanɨnepan nani,
han nanɨnap nani, han nɨnpɨ
mamɨn nani, han miyak
enum me yaank mamnɨp hɨr
nani. Hɨr netpɨwekɨt nepei
au, hɨrakɨt ten tɨntatɨn ten tɨ
tɨrɨakem tisesim.

9 Hɨrakɨt epei ten, mɨtɨk
keweikɨn kɨre sipsip kewep
tɨrhin hak (namba 5) kau
tɨwei. Hɨrak kewep tɨrhin
epei au, hi hɨr hɨmɨn ke
mɨt mɨnɨk kɨnaan kerek mɨt
newepwar menmen newet

* **6:8** Jer 15:1-3; Esi 5:12, 17, 14:21, 33:27

God em. Nɨpaa mɨt in hɨr
natɨp mɨt miyapɨr hɨm me
God, te hɨr mɨt enun nanɨp
naa. Hɨr naa nɨre sipsip mɨt
nanɨp, te hɨr nan nau nɨnɨk
kɨnaan im e.
10 *Hɨr nɨnɨk neit kɨnaan,
hɨr nɨnap natɨp, "Mɨtɨk Iuwe
God, ti yaaik, ti Haai ke
hɨm yaaim. Ewaai meruri
te ti skelim mɨt nau tɨ anɨp
nanɨntar hɨr nɨpaa newep
haiu maa?"
11 *Hɨr natɨp epei au,
God katɨp hɨr nanɨt laplap
mɨre hike nentar han kɨr
hɨrak prar prar. Hɨr nepei
netɨwem, hɨrak ketpor kar
ik: "Yi wen eimerɨr wɨ
meiyam ere maain mɨt enun
nanɨnep ni yinan nantike
mɨt han nisɨsa nar ke nɨpaa
yi hɨras yisɨsa hɨr niwep.
Maain hɨr nanɨnep mɨt kerek
hi hehimɨteni te hi skelim
mɨt enum in anɨp."
12 *Hɨrak katɨp epei au,
Mɨtɨk keweikɨn kɨre Sipsip
kewep tɨrhin hak (namba 6)
kau tɨwei ik. Hɨrak kewepim
epei au, hi hɨr tɨ kɨtanɨk
wɨsenum. Hi hɨr wepni (o
yanm) keweikɨn kɨre nɨpɨak
kar ke wa yirak meket me-
sine mɨwaai tɨ. Wenke kewis
pakɨn te hɨrak kɨre hemkre.
13 *Hɨr yapɨrwe mau nepni
menke men tɨ mɨre hɨnaan
herpek menepep mɨwaai tɨ
wɨ kerek yuwerep mɨniu
man menepepim.
14 *Hɨr yapɨrwe mau nepni
menke men tɨ epei au, hi hɨr
nepni hɨremes mewen men
mɨsawɨn mɨre miyapɨr hɨr
newen hause nesenkekim
men niutɨp. Mɨniu (o neiyɨp)
yapɨrwe kiutɨp kiutɨp kenke
kɨwaai tɨ mɨre meri mewen.
Wit wan kimaam keketim
hɨram yapɨrwe mewenɨn
mekre tɨpar.

15 *Menmen im epei man,
te hi hɨr mɨt iuwe ninɨn
naanmɨpre mɨt nau tɨ, hɨr
netike mɨt iuwe gavman,
mɨt iuwe ne ami, mɨt iuwe
netenen pewek iuwe, mɨt
han niuk mɨr iuwe, hɨr mɨt
yapɨrwe nɨrɨak menmen
ap neit pewek mererim,
hɨr mɨt han au nau werek
werek. Hɨr yapɨrwe nɨrɨr
nen nɨsawɨn. Han nɨsawɨn
nekre mɨniu (o neiyɨp) o han
iuwe me tɨ, han nɨsawɨn
nɨnɨk nan iuwe me mɨniu (o
neiyɨp).

16 *Hɨr nɨsawɨn neit ein hɨr
hanhan nitehi nan metike
mɨniu hɨr natɨp nar ik:
"Haiu hanhan yi yayɨnke ei-
wep haiu mami te yi eisonai
te haiu ap mamɨr ninaan me
God kerek kau yeno mɨrak
iuwe, hɨrak ketike Mɨtɨk
keweikɨn kɨre Sipsip kerek
han enuk keriuwai kakwep.

17 *Wi enum epei man
te God skelim haiu mɨt
kakɨntar menmen enum
haiu mɨt mɨrɨakem. Neimɨn
hɨr nepu hɨr naanmampre
hɨras ne mɨtɨkɨt wiketeret
kerek hɨrakɨt han enuk
tatnɨp? Taau!"

* **6:10** Rev 16:7; Diu 32:43; Sam 79:10 * **6:11** Rev 3:4-5, 7:9, 13, 19:14 * **6:12** Mt 24:29; Ap 2:20; Rev 8:12 * **6:13** Ais 34:4 * **6:14** Rev 16:20 * **6:15** Ais 2:10, 19, 21 * **6:16** Lu 23:30; Rev 4:2, 10 * **6:17** Joe 2:11; Nea 1:6; Mal 3:2

7

Mɨt ne Isrel nar 144,000 hɨr ensel ne God newis mak mau maat kɨr

1 *Maain hi hɨr mɨtɨkɨt ensel tekyaait (4) terp teweikɨn tɨ mɨt newim. Hɨrakɨt terp tewen nɨme te hɨram ap mɨniu meit wit o wan au. Hɨram ap mɨniu menep nu memenpep tɨwei au.

2 Hi hɨret epei au, hi hɨr ensel hak ke God kerek kepu, hɨrak keke wit wepni kokai kan, hɨrak ketenen mak ke God kekre his mɨrak. Hɨrak kɨnap kenɨne hɨm iuwe katɨp ensel tekyaait (4) kerek God ketpɨwekɨt hɨrakɨt tatɨwaank tɨ mɨt newik kekite wan.

3 *Hɨrak ketpɨwekɨt kar ik: "Yi ap yayɨwaank tɨ o wan o nu mau tɨ ere haiu ensel in haiu mamwis mak me God mamu maat ke mɨt miyapɨr kerek nises hɨm me God meteikɨn hɨr nɨrak te menmen mamɨwaanki au. Maain yi yayɨwaank menmen."

4 *Hɨrak katɨp epei au, hi hemtau hɨr newis mak me God mau maat ke mɨt miyapɨr. Hɨr netpo hɨr newis mak me God mau maat ke mɨt miyapɨr ne Isrel nar ke 144,000 mɨt.

5 Hɨr ne weiwɨk miutɨp me Juda 12,000 neit mak. Hɨr ne weiwɨk miutɨp me Ruben 12,000 neit mak. Hɨr ne weiwɨk miutɨp me Gat 12,000 neit mak.

6 Hɨr ne weiwɨk miutɨp me Asa 12,000 mɨt neit mak. Hɨr ne weiwɨk miutɨp me Naptalai 12,000 mɨt neit mak. Hɨr ne weiwɨk miutɨp me Manasa 12,000 mɨt neit mak.

7 Hɨr ne weiwɨk miutɨp me Simion 12,000 mɨt neit mak. Hɨr ne weiwɨk miutɨp me Livai 12,000 mɨt neit mak. Hɨr ne weiwɨk miutɨp me Isaka 12,000 mɨt neit mak.

8 Hɨr ne weiwɨk miutɨp me Sebyulan 12,000 mɨt neit mak. Hɨr ne weiwɨk me Josep 12,000 mɨt neit mak. Hɨr ne weiwɨk miutɨp me Bensamin 12,000 mɨt neit mak. Hɨr mɨt yapɨrwe in e hɨr neit mak me God mewi.

Mɨt miyapɨr yapɨrwe newenɨpi niuk me God

9 *Maain, hi hɨr mɨt miyapɨr yapɨrwe te hi ap hewenhisi au. Hɨr nerer wit wit, yɨnk mɨr ham ham, hɨr ne weiwɨk ham ham yapɨrwe, hɨr natɨp hɨm ham hɨm ham yapɨrwe. Hɨr nerp ninaan me Mɨtɨk Iuwe kau yeno mɨrak ketike Mɨtɨk keweikɨn kɨre Sipsip. Mɨt miyapɨr in hɨr namɨr laplap nokim mɨre hike, hɨr netenen wapnake mekre his mɨr meteikɨn hɨr ninɨn menmen enum.

10 *Hɨr netenen wapnake mekre his mɨr, hɨr nɨnap natɨp hɨm iuwe, "God kaiu kerek kau yeno mɨrak, hɨrak ketike Mɨtɨk kerek keweikɨn kɨre Sipsip hɨrakɨt epei tekepai pɨke tetaihis haiu mepu werek werek."

11 Mɨt yapɨrwe ensel nerp neweikɨn yeno me

* **7:1** Jer 49:36; Dan 7:2 * **7:3** Esi 9:4, 6; Rev 9:4 * **7:4** Rev 14:1, 3 * **7:9** Rev 5:9, 6:11 * **7:10** Rev 12:10

Mɨtɨk Iuwe ketike menmen
tekyaait kerek hɨram mepu,
metike mɨt iuwe nar 24.
Ensel hɨr newen ninɨp
nɨwaai tɨ menep yeno im
newenɨpi niuk me God.

12 *Hɨr natɨp nar ik: “Haiu
matɨp werek. Haiu han
yaaik iuwe mamriuwe God
kaiu. Haiu matɨp me men-
men yaaim mɨrak. Hɨrak
kerekek kertei menmen
werek werek, haiu matɨp
hɨrak yaaik. Hɨrak niuk
mɨrak iuwe, hɨrak mɨtɨk
enuk manp enuk kinɨn
menmen yapɨrwe. Haiu
hanhan menmen yapɨrwe
hɨram mamwenɨpi niuk
mɨrak tipmain tipmain
enum eik.”

Mɨt nɨnaaiwɨr menmen enum nɨpaa manɨp neit tɨ te hɨr nepu werek

13 *Mɨtɨk iuwe kiutɨp
nɨmɨn ke mɨt iuwe nar ke 24
hɨrak kan kitauhi kar ik: “Ti
hertei mɨt ein kerek namɨr
laplap mɨre hike? Hɨr nei ne
nein? Hɨr neke nein nan?”

14 *Hi hewenhi hetpɨwek
har ik: “Ti kerekek ti
herteiri. Hi au.” Hɨrak katɨp,
“Mɨt miyapɨr in hɨr mɨt
enun nepan hɨr nerekyor
enum nanɨp naa. Hɨr nises
hɨm me God werek werek,
te menmen im hɨram mar
ke hɨr nekemyet laplap
mɨr meriuwe hemkre me
Mɨtɨk keweikɨn kɨre Sipsip te
laplap mɨr hɨram mɨre hike
enum meit meteikɨn han kɨr
hɨrak yaaik prar prar.

15 *Hɨr wen nises hɨm me
God mɨt nanɨp naa, te hɨr
in ek hɨr nerp ninaan me
God kau yeno mɨrak, hɨr
wɨtaan wanewik hɨr nɨrɨak
menmen mɨrak neit wɨnak
kɨrak yaaik neit nɨmɨn en.
Hɨrak God kerek kau yeno
mɨrak hɨrak naanmampror.

16 *Maain hɨr ap nɨnpɨ
mamɨn meiyam o hanhan
nanɨm tɨpar meiyam nanu
enum nanɨr ik ek au. Wepni
(o yanm) ap kaknɨp o sɨwaan
ap mamnɨp au.

17 *Hɨr nanu werek
nanɨntar Mɨtɨk keweikɨn
kɨre Sipsip kerek kerp nɨmɨn
me yeno me God, hɨrak
naanmamror kɨre mɨtɨk
naanempre sipsip. Hɨrak
keriyei keri kakno wit
kerek hɨtɨk tɨpar mɨwaai
mekrerem. Mar im hɨrak
naanmamre mɨt miyapɨr hɨr
hekrit hekrit hɨr han yaaik
nanu nanɨt menmen yaaim.
God kaksiunen wan tɨpar
mau nanamɨr kɨr te maain
hɨr ap pɨke nankɨt meiyam
au.”

8

Mɨtɨk keweikɨn kɨre Sipsip kewep tɨrhin hispɨnak wik (7) mau tɨwei

1 *Hi hɨr menmen im epei
au, hi hɨr Mɨtɨk keweikɨn
kɨre Sipsip pɨke kewep tɨrhin
namba 7. Hɨrak kewep
tɨrhin ik kau tɨwei, maain
kike, menmen yapɨrwe meit
wit ke God kekintɨp wɨre
wɨre meit.

* **7:12** Rev 5:12, 11:17 * **7:13** Rev 7:9 * **7:14** Mt 24:21 * **7:15** Rev 3:12 * **7:16** Ais 49:10 * **7:17** Rev 5:6, 21:4; Jo 10:11; Sam 23:2; Ais 25:8 * **8:1** Hab 2:20

2 Menmen mekintɨp wɨre
wɨre meit ere werek, hi hɨr
ensel hispɨnak wik (7) kerek
nerp ninaan me God. Hɨr
nari taur hispɨnak wik (7)
netenenim, maain hɨr neten-
wim nɨram.
3 *Hɨr neit taur hispɨnak
wik (7) nepei au, hi hɨr ensel
hak kan kerp menep kɨnaan
alta ketenen menmen mɨre
mɨn hɨram me gol. Mɨn
im hɨram menmen me
metenen waniu (o win)
maain hɨr si tatɨm, si tɨwekre
mɨram hɨram mɨnɨn yaaim.
Hɨrak keit waniu (o win)
yapɨrwe, te hɨrak kakɨsiyem
mamriuwe hɨm kerek nɨpaa
mɨt nises God hɨr nitɨwekhi
menmen meriuwerem.
Hɨrak kakɨsiyem kakɨntar
kɨnaan merp menep yeno
God kewim te hɨrak han
yaaik keriuwerem.
4 *Hɨrak kesiyem, si
tɨwekre mɨram, metike hɨm
nɨpaa mɨt nises God hɨr
nitɨwekhi menmen meriuw-
erem, hɨram mɨniu menep
ninaan me God me his me
ensel keit ninaan mɨrak.
5 *Si tɨwekre mɨniu men,
ensel keit si mau kɨnaan
kewisɨm mekre mɨn me
gol, keteikɨn in ek God
kemtau menmen mɨt nɨnɨk
kɨnaan nitɨwekhiyem hɨrak
kaknep mɨt kakriuwerem,
hɨrak keiyɨm kewɨrem men
tɨ. Hɨrak kewɨrem men
tɨ mɨt newik, hɨram nepni
mewenɨn mɨr mɨre si, si
men in men ein, menmen
iuwe mepupu mekre nepni,
tɨ kɨtanɨk enuk.

Ensel tekyaait (4) te ensel hispɨnak wik (7) tetenwo taur mɨrakɨt.

6 Hɨrak ensel kewɨr mɨn
mɨre gol men tɨ, ensel nar
hispɨnak wik (7) kerek nete-
nen taur, hɨr newis taur mau
hɨm kɨr nantenwewim.
7 *Hɨrak ensel kiutɨp
ketenwo taur kɨrak te hawɨ
kɨre ais ketike si hemkre
mekrerem hɨram men tɨ.
Ham miutɨp merer wit wit
me ham wikak merer wit wit
me tɨ, hɨram si taam te nu
pɨnam metike yenkis mewim
hɨram si taam ere mesi.
8 *Menmen im man nepei
au, hɨrak ensel hak (namba
2) hɨrak ketenwo taur kɨrak
te mɨtɨk ensel hak kewɨr
menmen mɨre mɨniu (o
neiyɨp) hɨram metnen mɨre
si men mɨripe wan. Ham
miutɨp me ham wikak me
wan hɨram meweikɨn mɨre
hemkre.
9 Menmen yapɨrwe mepu
mekre wan kerek si mɨripe
wan im meweikɨn mɨre
hemkre, hɨram yapɨrwe
maa. Sip yapɨrwe menterer
wan kerek si mɨripe wan
hɨram mewaank meit.
10 Nepei au, hɨrak ensel
hak (namba 3) ketenwo taur
kɨrak, te hi hɨr menmen mɨre
hɨr mau nepni hɨram met-
nen mɨre wapnake hɨram
mɨnatɨn meke nepni mɨripe
mani metike hɨtɨk.
11 *Ham miutɨp me wikak
me mani yapɨrwe merer
wit wit hɨram meweikɨn
mɨre tɨpar enum menip
mɨt miyapɨr nani merekir

* **8:3** Rev 5:8, 9:13; Eks 30:1-3 * **8:4** Rev 5:8 * **8:5** Lev 16:12; Eks 19:16-19; Rev 4:5, 11:19, 16:18 * **8:7** Eks 9:23-26; Esi 38:22; Joe 2:30 * **8:8** Eks 7:20-21 * **8:11** Jer 9:15

nin mɨre tiuwe hɨrɨp. Mɨt miyapɨr yapɨrwe naa nentar hɨr naam tɨpar enum im.

12 *Hɨr naam tɨpar enum epei au, hi hɨr ensel hak (namba) ketenwo taur kɨrak. Hɨrak ketenwewik te ham miutɨp me wikak me wepni, wenke, hɨr, hɨram ap mɨr au. Wepni (o yanm) ap kɨr mei miutɨp me wɨ kerek hɨrak kɨr kau tɨ ik au. Wenke ke wɨtaan ketike hɨr hɨram mises menmen me wepni kɨrɨakem ap mɨr mei miutɨp me wɨtaan.

13 *Hi hɨr menmen im epei au, hi hɨr hore hɨm keniuwe kau niu te hi han kitet har ik: "Menmen enum mamnen." Hɨrak keniuwe kau niu hi hemtewek katɨp hɨm iuwe kar ik: "Menmen enum menmen enum menmen enum mamnen mɨt miyapɨr ne tɨ mamɨwaanki me wɨ mɨtɨkɨt ensel hɨrakɨt wikak tatenwo taur mɨrakɨt mɨkaru."

9

Ensel hak (namba 5) ketenwo taur kɨrak

1 *Hore hɨm keniuwe ken epei au, hi hemtau ensel hak (namba 5) ketenwo taur kɨrak. Hɨrak ketenwewik, hi hɨr saur hak kɨnatɨn keke nepni kan tɨ. Hɨrak kehimɨtan mɨtɨk ensel hak. God kewetɨwek ki me weipɨr hɨram mɨwapɨn hei enuk kesikekre te hɨr mɨt ap te nanmunaan nanɨr tɨ nɨmɨn ein au.

2 *Hɨrak kɨkaisiu weipɨr ke hei enuk ik, si tɨwekre iuwe mɨre mɨt nesi ni hɨram mɨniu mekre hei man ere mɨwapɨn wepni ketike nepni hɨram toto.

3 *Nepni hɨram toto, hi hɨr weise meke si tɨwekre menetnen man tɨ. God keweikɨnhis em hɨram menep mɨt mar ke mispenepnam (o nɨkɨnpɨnepnam).

4 *God epei ketpor kar ik: "Yi ap yaiyɨm yenkis o nu tɨwei menmen yapɨrwe mewo mau tɨ te yi yayɨwaankem au emɨt! Yi einep mɨt kerek mak me God ap mau maat kɨr, yi einɨp keriyen.

5 Yi einep mɨt in eiyɨwaanki me wenke hispɨnak (5) keremem te yi ap einɨp nani au emɨt!" Weise im menep mɨt te yɨnk kɨr kenen (o meiyewor) mar ke henik manɨp mɨnwo.

6 *Me wɨ weise mau tɨ, mɨt miyapɨr yapɨrwe han-han iuwe te nani, te God kaknipi ap nani taau.

7-8 **Hi hɨr weise im hɨram menmen mau yɨnk mɨr mɨre hos mɨt hɨr newɨr menmen nɨwapɨnem nanɨno nantike mɨt han nanɨnepan. Hi hɨr menmen mɨre hat me gol mau paan kɨr. Ninaan mɨr mɨre ninaan me mɨt, paan mɨr nokim mɨre paan ke miyapɨr. Mekre hɨm mɨr hi hɨr yehes mɨr hɨram iuwe

* **8:12** Rev 6:12-13 * **8:13** Rev 9:12, 11:14 * **9:1** Rev 20:1 * **9:2** Jen 19:28; Joe 2:2, 10; Eks 19:18 * **9:3** Eks 10:12, 15 * **9:4** Rev 7:3 * **9:6** Jop 3:21; Jer 8:3; Rev 6:16 * **9:7-8** Joe 2:4 * **9:7-8** Joe 1:6 * **9:9** Joe 2:5

mar ke sak nɨkɨn.
9 *Hi hɨr menmen mɨre
nopen kike mɨwapɨn han
pank mɨram. Yapɨr mɨram
matɨp meniuwe mar ke hore
haam yapɨrwe meniuwe
mariyaam yapɨr matɨp.
10 Hi hɨr ponik kɨr kɨre
ponik ke mispenepnam
(o nɨkɨnpenepnam) nɨkɨn
kewik hɨr nenep mɨt ner-
iuwerem. Hɨram menep
mɨt ere wenke hispɨnak (5)
meriuwe ponik kɨr meriuwet
nap mɨnwi.
11 Mɨtɨk iuwe kinɨn naan-
mamre weise enum im hɨrak
mɨtɨk iuwe kerek naanmɨpre
hei enuk kerek kesikekre te
hɨr mɨt ap nanɨr tɨ nɨmɨn
ein au. Niuk mɨrak me hɨm
me Isrel "Abadon." Niuk
mɨrak me hɨm Grik, hɨram
"Apolyon" o "Mɨtɨk enuk ke-
waank menmen."
12 *Menmen enum im
miutɨp mewaank mɨt hɨram
nepei au. Yi eiyɨrek! Hi hɨr
menmen enum wik mɨkaru
epei mamnen kerek hore
hɨm nɨpaa ketpim hɨram
mamnen.

*Ensel hak (namba 6)
ketenwo taur kɨrak*

13 *Hi hɨr menmen im epei
au, hi hemtau ensel (namba
6) ketenwo taur kɨrak. Epei
au, hi hemtau hɨm me mɨtɨk
katɨp nɨmɨn ke kom tekyaait
(4) kau kentar kɨnaan me gol
kerek ensel nɨman si men-
men mɨnɨn yaaim newet God
em.
14 *Hɨrak katɨp ensel hak
(namba 6) kerek ketenwo
taur, hɨrak ketpɨwek kar ik:
"Ti esiupan ensel tekyaait (4)
enukɨt kerek God nɨpaa ke-
senkikɨt hɨrakɨt tau teit mani
iuwe Yufretis. Ti esiupanet
hɨrakɨt tato."
15 *Hɨrak ken kesiupanet
hɨrakɨt ten tehimɨtan hɨr mɨt
miyapɨr yapɨrwe nau tɨ nar
weiwɨk wikak nerer wit wit,
maain hɨrakɨt tatnep mɨt
miyapɨr ne weiwɨk miutɨp
nerer wit wit. Nɨpaa God
kehimɨtenikɨt hɨrakɨt tau teit
temerɨr wenke ik, wɨ im
me tito im te hɨrakɨt tatrɨak
menmen im.
16 Hɨr ensel hɨr ninɨn, mɨt
nɨrɨak menmen mɨr hɨr nau
hos nisesi. Hi hemtau mɨtɨk
hak katɨp hɨr yapɨrwe nɨre
200 milion mɨt.
17 Hi wen hɨtyak hɨr mɨt
netike hos mɨr. Hɨram
marim: Mɨt han in netike
hos hɨr neriuwet ain mɨre
ninɨm mau han pank, han
neriuwet ain mɨre yinamɨn,
han mɨre kono. Hos paan
kɨr hɨrak kɨre pusi ke yaank
laion hɨrak wɨsenuk kinɨn
sak niuk mɨrak laion.
18 Si tɨwekre metike si, si
me nan sulfa meke hɨm mɨr
man. Marim hɨr nenep mɨt
miyapɨr yapɨrwe ne weiwɨk
miutɨp nerer wit wit nɨpaa
hɨr nehimɨtenor.
19 Hɨram menep mɨt meri-
uwe hɨm kɨram keremem
au. Hɨram menep mɨt meri-
uwe hɨm ketike ponik kɨram.
Ponik hɨram mɨre manpen (o
yenmik) paan kewim te hɨr
nenep mɨt neriuwe menmen
im hɨr naa neit.

* **9:12** Rev 8:13 * **9:13** Rev 8:3 * **9:14** Rev 16:12 * **9:15** Rev 8:7-12 * **9:20** Rev 16:9, 11; Ais 2:8, 20; 1Ko 10:19-20; Sam 115:4-7, 135:15-17; Dan 5:23

20 *Hɨr nenep mɨt miyapɨr
yapɨrwe meriuwe menmen
mɨr enum te mɨt miyapɨr
wen nau tɨ ap neweikɨn
sip newet menmen enum,
nises hɨm me God au. Hɨr
ap neweikɨn sip newet tɨpir,
teinɨk ninaan me nu hɨr
nimaam me gol o silva o
nan au. Menmen im hɨr
newenɨpi niuk mɨr hɨram
ap mɨrɨak menmen kike au.
Hɨram ap mamɨr menmen o
memtau menmen o mekrit
men in men ein taau.
21 Hɨr ap neweikɨn sip
newet menmen enum me
tɨpir au, hɨr ap neweikɨn sip
newet menmen enum me
hɨr nenep mɨt naa, menmen
me nasi o nari miyapɨr
his newenem nɨrɨran, o
nekintɨp menmen. Au, hɨr
wen nisesim nau neit.

10

Ensel kewet Jon tɨwei hɨrak ketɨwek kaak

1 Menmen im epei man,
hi hɨr ensel hak wɨsenuk
keke wit ke God kan. Napɨ
mɨwapɨnek mar ke klos
mɨt neriuwetem mɨwapɨn
yɨnk kɨr, manpen (o yenmik)
kewep hɨm kau paan kɨrak
kau niu, nɨnaan mɨrak
mɨr mɨre wepni, hɨt mɨrak
merhɨhe mar ke si.
2 Hɨrak ketenen buk hak
kike kekre his mɨrak hɨrak
kewep (o keyi) kɨwaai. Hɨrak
kewis hɨt yaaim mentar wan,
hɨt henkik merp tɨ,
3 hɨrak in ek kɨnap kenɨne
hɨm iuwe, hɨm kewen ken
yanɨmɨn. Hɨrak kenɨne hɨm
iuwe te nepni mewenɨn mar
ke hispɨnak wik (7) matɨp
hɨm.
4 *Hɨram matɨp epei au,
hi hare ewis menmen im
mamu tɨwei, te hi hemtau
hɨm me mitɨk hak meke wit
ke God man hɨrak ketpo kar
ik: “Hɨm me nepni mewenɨn
hɨram metpim ti ap ewisɨm
mau tɨwei kit emɨt! Ti
hɨsawɨnem ap ewepyapɨrem
emɨt!”

5 *Hɨrak katɨp epei au, hi
hɨr ensel kerek nɨpaa kerp
kentar wan metike tɨ, hɨrak
kɨkɨam his yaaim mɨrak men
niu.
6 *Hɨrak kɨkɨam his yaaim
mɨrak men niu, hɨrak katɨp
kar ik: “Hi hatɨp werek
hekrehɨr ke God kerek nɨpaa
kɨrɨak nepni, tɨ ketike wan,
menmen yapɨrwe mewim,
hɨrak kerek kaku tipmain
tipmain enum eik. Hi hatɨp
haiu ap mamerɨr wɨ meiyam
mamnen au.
7 *Maain yi yayɨmtau ensel
hak kar ke hispɨnak wik (7)
hɨrak kaktenwo taur kɨrak,
menmen God kɨrɨakem
kɨsawɨnem hɨram epei au
mesi. Nɨpaa God katɨp
mɨt nɨrak profet menmen
im hɨr newisɨm mau tɨwei.
Te hɨram mamnen mar ke
nɨpaa hɨrak ketpor.”

8 Mɨtɨk ensel ik katɨp epei
au, mɨtɨk keit wit ke God
nɨpaa ketpo menmen, hɨrak
pɨke ketpo hɨm ketpo kar ik:
“Ti eno ehɨt buk kewep (o
keyi) kɨwaai his yaaim me

* **10:4** Dan 8:26, 12:4, 9 * **10:5** Diu 32:40; Dan 12:7 * **10:6** Nia 9:6; Sam 146:6
* **10:7** Dan 9:6, 10; Emo 3:7

mɨtɨk ensel kerek kerp wan
metike tɨ.”
9 *Hɨrak katɨp epei au,
hi hen hɨr mɨtɨk ensel hi
hetpɨwek har ik: “Ti eweto
buk kewep (o keyi) kɨwaai
his mit.” Hɨrak kewenhi
ketpo kar ik: “Ti etɨwek ehɨk.
Ti ehɨk hɨrak yaaik katɨn
hɨm, te maain mekre tu kit
hɨrak enuk hɨm sisi.”
10 Hɨrak ketpo epei au, hi
heit buk ik ke his me mɨtɨk
ensel hi haak. Hi haak hɨrak
yaaik katɨn hɨm kɨre hɨnaan,
te maain hi haak henektɨn,
hɨrak kekre tu kai enuk hɨm
sisi kentar hɨm enum mekr-
erek maain mamnen mam-
nep mɨt.
11 Hi haak henektɨn, mɨtɨk
ketpo kar ik: “Buk ik ti nepei
haak hɨrak kakɨkepit te ti
pɨke atɨp awepyapɨr hɨm me
God me menmen yapɨrwe
mamnen mɨt miyapɨr kerek
natɨp hɨm ham hɨm ham
nerer wit wit, yɨnk kɨr hak
hak, hɨr netike mɨt iuwe nɨr
naanmɨpror.”

11

Hɨm me mɨtɨkɨt wiketeret ten tɨ tewepyapɨr hɨm me God

1 *Hɨrak ketpo epei au,
hɨr neweto henmik netpo
nar ik: “Ti eno enɨn mak
ke wɨnak iuwe ke God
keit tɨ ketike kɨnaan mɨt
newepwar menmen newet
God menmen menterim.
Epei au, ti ewenhis mɨt
miyapɨr kerek newenɨpi
niuk me God neitai.
2 *Te ti ap enɨn mak ke
nɨwa hɨram meit witeik
meweikɨn wɨnak iuwe ke
God au ekɨt! Ti ap enɨn
mak ke nɨwa im mentar God
kakwis mɨt ap ne weiwɨk
me Isrel hɨr nanɨnen wit
Jerusalem me 42 wenke hɨr
naanmamre mɨt nanu en,
hɨr nanɨwaank menmen
meitai.
3 Hi God awet mɨtɨkɨt wik
tai menmen mai iuwe te
hɨrakɨt tatno tatwepyapɨr
hɨm mai. Hɨrakɨt tatmɨr
laplap mɨre bek rais
tatɨteikɨn mɨt hɨrakɨt yɨnk
enuk teriuwe menmen
enum mɨr te hɨrakɨt tatu
tatwepyapɨr hɨm mai me
tito wikak wenke hispɨnak
kiutɨp (o 42 wenke).
4 *Mɨtɨkɨt wik it hɨrakɨt
tɨre nu Oliv wik tetike lam
wik kerek nɨpaa mɨtɨk pro-
fet Sekaraia ketpim, terp tɨ
tɨrɨak menmen te Mɨtɨk Iuwe
God kerek kinɨn naanmɨpre
mɨt nau tɨ hɨrak kɨret.
5 *Mɨt han hɨr hanhan
nanɨksɨp, si mamɨke hɨm
kɨrakɨt si tatɨn mɨt enun
in. Neimɨn hɨr nanɨksɨp hɨr
nani nanriuwe si enum im.
6 *Hi awisɨkɨt hɨram yaaim
me hɨrakɨt tatnip nepni te
hawɨ ap kaknen me wɨ
hɨrakɨt terp tɨ tewepyapɨr
hɨm mɨrakɨt. Hɨrakɨt iuwe
te hɨrakɨt tertei teweikɨnhis
tɨpar hɨram mɨre hemkre,
o tatɨwaank mɨt miyapɨr
ne tɨ hɨr nanɨnap nanriuwe
menmen enum. Wɨ hɨrakɨt
hanhan tatrɨakem, hɨrakɨt
tatrɨakem.

* **10:9** Esi 2:8, 3:1-3 * **11:1** Esi 40:3; Sek 2:1-2 * **11:2** Lu 21:24; Rev 12:6, 13:5 * **11:4** Sek 4:3, 11-14 * **11:5** 2Sml 22:9; 2Kin 1:10; Sam 97:3; Jer 5:14 * **11:6** 1Kin 17:1; Eks 7:17-20; 1Sml 4:8 * **11:7** Dan 7:21; Rev 12:17, 13:1, 7, 17:8

7 *Maain mɨtɨkɨt wiketeret
hɨrakɨt tatɨtɨp hɨm mɨrakɨt
tatwepyapɨrem epei au,
tɨpir enuk keweikɨn kɨre
miyak hɨrak kakniu kakoke
hei enuk kesikekre, hɨrak
kakniu kaknen kaktik-
eret tatnepakɨt kakinɨnet
kakɨksɨp tati.
8 *Hɨrak kakinɨnet
kakɨksɨp tati, herwe yɨnk
mɨrakɨt mamwaai yayiwe ke
wit Jerusalem. Haiu matɨp
tok piksa haiu menewem
wit Sodom o Isip mentar
wit im mɨt newi hɨr mɨt
enun nepan ne God. Hɨrak
wit kerek Mɨtɨk Iuwe kɨr
mɨt newenkekik kau nu
tentarakɨt.
9 Mɨt miyapɨr han natɨp
hɨm ham hɨm ham nerer wit
wit kerek mɨt nau tɨ, hɨr
nanɨr herwe yɨnk mɨrakɨt
me wɨ wikak metike wɨ ham
pɨnam kike. Hɨr ap nan-
wis mɨt nanwisɨkɨt tatɨkre
hei au nentar hɨr han enuk
neriuweret hɨr hanhan nan-
rekyɨwekɨt enum.
10 Mɨt miyapɨr yapɨrwe
nau tɨ hɨr han yaaik nanɨntar
hɨrakɨt tati. Hɨr han yaaik te
hɨr nanrɨre nanwetan men-
men nanɨntar mɨtɨkɨt profet
wiketeret hɨrakɨt tewaank
mɨt miyapɨr nau tɨ terekyor
enum hɨrakɨt taa.
11 *Hɨrakɨt tatwaai me wɨ
wikak metike wɨ ham pɨnam
kike, God kaksiuwe nap
mamnen mamu mamɨkreret
te hɨrakɨt pɨke tatɨkrit tatɨrp.
Hɨrakɨt pɨke tatɨkrit tatɨrp,
mɨt miyapɨr kerek nanɨret
hɨr nanɨpɨrpɨr wɨsenum.
12 *Hɨr nanɨpɨrpɨr
wɨsenum hɨr nanɨmtau hɨm
me mɨtɨk keit wit ke God
hɨrak kaktɨp kakɨr ik: "Yi
wiketeret yi einiu einen in."
Hɨrak kakɨtpɨwekɨt mɨt enun
nepan nɨrakɨt nanɨret tatniu
tatɨkre napɨ tatno wit ke God.
13 *Hɨrakɨt tatno wit ke
God, waswas tɨ kaktanɨk
wɨsenuk, pɨnak kiutɨp ke
wit kiutɨp hɨr nenke pɨnam
mar hiswiyen (10), hɨrak
kakwep te mɨt miyapɨr nanɨr
ke 7,000 nani nanɨt ein. Mɨt
han wen nanu wit Jerusalem
hɨr nanɨpɨrpɨr wɨsenum
nanwenɨpi niuk me God
kerek kau wit kɨrak iuwe.
14 *Menmen im mamnen
te menmen enum namba 2
hɨram mamɨsi. Yi eiyɨmtau.
Maain kike menmen enum
namba 3 mamnen."

Ensel hak (namba 7) hɨrak ketenwo taur kɨrak

15 *Hɨrak ketpo menmen
im epei au, hi hemtau ensel
hak (namba 7) ketenwo taur
kɨrak. Hɨrak ketenwo taur
kɨrak, hi hemtau hɨm me
ensel neit wit ke God hɨr
nɨnap natɨp: "Mɨt miyapɨr
nerer wit wit nau tɨ, in
ek Mɨtɨk Iuwe kaiu ketike
Mɨtɨk Krais kerek hɨrak
kehimɨtanek ken kɨkaap
mɨt ne tɨ hɨrakɨt tatinɨn
naanmamre mɨt miyapɨr
yapɨrwe. Hɨrak kaku kakɨt
tipmain tipmain enum eik
naanmamri."
16 *Hɨr natɨp epei au, mɨt
iuwe nar 24 kerek nau yeno
me mɨt iuwe menep ninaan

* **11:8** Lu 13:34 * **11:11** Esi 37:5, 10 * **11:12** 2Kin 2:11 * **11:13** Rev 8:5, 16:18 * **11:14** Rev 9:12 * **11:15** Eks 15:18; Sam 10:16; Dan 2:44; Oba 21 * **11:16** Rev 4:4, 10

me God, hɨr newen ninɨp
nɨwaai newis maat ken tɨ
newenɨpiyek.
17 *Hɨr newenɨpiyek natɨp
nar ik:
“Haiu matɨp haiu han yaaik
merwit. Ti God kaiu
mɨtɨk iuwe. Nɨpaa
ti hepu ere in ti
hepu. Haiu han
yaaik mentar ti epei
heit menmen mit
iuwe naanmɨpre mɨt
miyapɨr heriuwerem.
18 *Mɨt nerer wit wit hɨr
epei han enuk ner-
wit nentar in ek ti
han enuk heriuwi (o
herweri). Wɨ epei
man te ti skelim mɨt
miyapɨr kerek nɨpaa
naa. Wɨ in ti ewet mɨt
kerek nɨrɨak menmen
mit netike mɨt profet
netike mɨt miyapɨr
kerek newenɨpi niuk
mit nises hɨm mit, ti
ewetɨr menmen. Hɨr
mɨt niuk iuwe, hɨr
au weinɨn, ti ewetɨr
menmen mit yaaim.
Wɨ epei man te ti
ehɨwaank mɨt miyapɨr
kerek newaank mɨt
miyapɨr nau tɨ.”
19 *Hɨr natɨp epei au, hi
hɨr wɨnak iuwe ke God keit
wit kɨrak kewep kɨhi kerp
keit te hi hɨr bokis kontrak
kehimɨtan hɨm God nɨpaa
kewet mɨt ne Isrel em, hɨrak
keit nɨmɨn kɨwaai yaain. Hi
hɨr bokis keit nɨmɨn kɨwaai
yaain, hi hɨr nepni mewenɨn
hemtewem hɨram mewenɨn,
hi hɨr tɨ kɨtanɨk, hawɨ yuw-
erep mɨre ais man tɨ.

12

Hɨm me mɨte wetike kɨrin enuk

1 Menmen im epei man, hi
hɨr menmen wɨsenum meit
nepni. Hi hɨr menmen mɨre
mɨte. Hɨre weriuwet klos
mɨrius mɨre wepni mau yɨnk
kɨre. Wenke kau kɨnɨk hɨt
mɨre, hɨre wewis hɨr mar
hiswiyen wik (12) mɨre hat
kerek mɨt iuwe hɨr nemun,
hɨre wemun mau paan kɨre.
2 *Hɨre wepɨtu tu hɨmɨr
ketnɨnɨwe weteiknen waw-
ine nɨkan te hɨre wenepɨp.
3 *Hi hɨr menmen im epei
au, hi hɨr menmen ham
wɨsenum meit nepni mɨre
kɨrin. Hɨrak yɨnk kɨrak kɨre
ninɨk, hɨrak paan kɨrak kar
hispɨnak wik (7), kom mar
hiswiyen (10) mewim. Hɨrak
kewis hat me mɨt iuwe mar
hispɨnak wik (7) mau paan
mɨrak im.
4 *Hɨrak kɨwaai ponik
kɨrak keiyɨk kari hɨr ham
miutɨp me pɨnam wikak mau
nepni. Hɨram lain mɨram
mar wik mepu nepni, miutɨp
au hɨrak keriyaam keiyɨm
ken tɨ. Hɨrak kerp menep
ninaan me mɨte wepɨtu
kemerɨwe hɨre wawine
nɨkan. Hɨrak kemerɨwe
wawine nɨkan te hɨrak
kakɨkɨp kakɨk.
5 *Maain hɨre sip newenep
hɨre wine nɨkan hɨrak
kakinɨn naanmamre mɨt

* **11:17** Rev 1:4, 8, 15:3 * **11:18** Sam 2:1, 46:6, 115:13; Ro 2:5; Rev 10:7, 19:5, 20:11-13 * **11:19** Rev 8:5, 15:5, 16:21; Hi 9:4 * **12:2** Mai 4:10 * **12:3** Dan 7:7 * **12:4** Dan 8:10 * **12:5** Ais 7:14; 66:7; Sam 2:9; Rev 19:15

miyapɨr yapɨrwe nerer wit
wit naanmamror werek
werek wɨsenum. Hɨre wine
nɨkan epei au, kɨrin kakɨkɨp
kakɨk au. Hɨr mɨt ensel ne
God netɨwekhis neiyɨk nen
yeno kerek God kewim.

6 *Mɨte ip au wɨrɨr wen
yaank weinɨk ap mɨt newik
au, wit kerek God nɨpaa epei
kenipek his yaaim te hɨre
wawu werek wawɨt en. Hɨr
mɨt ensel nɨrak naanmam-
rewe me tito wikak metike
wenke hispɨnak kiutɨp (o 42
wenke).

7 *Hi hɨr menmen im epei
au, mɨt ensel neit wit ke
God hɨr nenepan. Maikel
ketike mɨt ensel nises hɨm
mɨrak hɨr netike kɨrin ketike
mɨt ensel enun nɨrak hɨr
yapɨrwe nenepan.

8 Hɨr yapɨrwe nenepan te
kɨrin ketike ensel enun nɨrak
ap ninɨni au. Maikel ketike
ensel nɨrak ninɨni te hɨr ap
newisi nanu nanɨt wit ke God
me wɨ meiyam au.

9 *Hɨr nepɨr kɨrin ketike
ensel nɨrak nɨnaaiwɨr wit
ke God. Kɨrin, hɨrak man-
pen (o yenmik) ke nɨpaa
enum eik kepu, mɨt nenewek
Seten, hɨrak kepno menep
ninaan me God kesiuwe hɨm
katɨp God haiu mɨt enun.
Hɨrak mɨtɨk enuk kewises
mɨt miyapɨr nerer wit wit
nau tɨ. Hɨr ensel yaain ne
God nepɨrek ketike mɨt en-
sel nɨrak enun, hɨr newɨrek
ketikeri nen tɨ.

10 *Hɨr newɨrek ketikeri
nen tɨ, hi hemtau hɨm ke
mɨtɨk keit wit ke God. Hɨrak
katɨp kar ik: "In ek God
kaiu hɨrak ketaihis hɨrak
kinɨn menmen yapɨrwe
keriuwe menmen mɨrak
iuwe. Mɨtɨk kerek hɨrak
kehimɨtanek kan tɨ kɨkaap
mɨt hɨrak keit menmen iuwe
me God, hɨrak Mɨtɨk Iuwe.
Hɨrak Mɨtɨk Iuwe kentar mɨt
ensel epei nepɨr mɨtɨk enuk
kerek wɨtaan wanewik hɨrak
kepnen menep ninaan me
God kesiuwe hɨm katɨp God
mɨt naiu yinan nau tɨ kerek
nises hɨm mɨrak hɨr enun.

11 Naiu yinan hɨr epei
ninɨnek neriuwe hemkre
me Krais hɨrak kɨre Sipsip
kerek nɨpaa hemkre mewen
men tɨ. Hɨm God kerek
hɨr netpim newepyapɨrem
hɨram mekepi te hɨr ninɨnek.
Hɨr ap nɨnaain nani te hɨr
hanhan nanu tɨ au. Hɨr
newis mɨt enun nanɨp naa
nentar hɨr nises God hɨm
mɨrak.

12 *Te yi mɨt yeit wit
ke God yetike menmen
yapɨrwe yi han yaaik eiyu.
Te yi mɨt miyapɨr yetike
menmen yapɨrwe me tɨ yi
naanmamre hɨras. Seten
epei kakɨkiuwe kaknen tɨ
han enuk wɨsenuk kakri-
waank kakɨntar hɨrak kertei
wɨ epei man menep te
God kakɨwaankek kakwɨrek
kakɨkre si."

13 Kɨrin kertei hɨr nepɨrek,
hɨrak ken tɨ, hɨrak kekrit
koyei mɨte kerek nɨpaa wine
nɨkan hɨrak.

14 *Hɨrak koyei mɨte ip
te kaaup au. Hɨr mɨt ensel
newetɨwe yapɨr mei me hore

* **12:6** Rev 11:2-3 * **12:7** Ju 9 * **12:9** Lu 10:18, 22:31; Jen 3:1, 14; Rev 20:2
* **12:10** Jop 1:11; Sek 3:1 * **12:12** Ais 44:23, 49:13 * **12:14** Dan 7:25, 12:7

hɨm te hɨre weiyɨm weniuwe
wen yaank weinɨk mɨt ap
newi au, hɨre waunaaiwɨr
kɨrin enuk ek hɨre wen
wawu wawɨt yanɨmɨn. Hɨre
wawu wawɨt en tito wikak
metike hawɨ hɨtan kiutɨp (o
42 wenke), hɨr naanmam-
prewe me menmen.
15 Hɨre wɨrɨr weniuwe
wen, kɨrin kewep hɨm kɨrak,
tɨpar wɨsenum mɨre mani
mekiuwerek men. Tɨpar
mekiuwerek men mises mɨte
ip e, te sɨr mɨram mamnanep
meiyɨp mamno hɨre wawi.
16 Sɨr mɨram mamnanep
meiyɨp mamno, tɨ hɨrak
kekepiye kewep te tɨpar
mekiuwerek men nɨmɨn
kerek nɨpaa kɨrin kenikɨnem
meke hɨm kɨrak mɨnanep
meiyɨp men.
17 *Tɨ kekepiye kewep
te tɨpar men nɨmɨn kerek
nɨpaa kɨrin kenikɨnem,
hɨrak kɨrin han enuk
wɨsenuk keriuwe mɨte ip,
te hɨrak kɨnaiwɨrep kɨrɨr
ken kaknep nɨkerek han
hɨre nɨpaa winen. Nɨkerek
in hɨr mɨt miyapɨr kerek
nises hɨm me God hɨr natɨp
newepyapɨr hɨr nises hɨm
me Jisas.
18 Kɨrin ken kerp tenhaan
ke wan.

13

Miyak wiketeret tewepyapɨr hɨrekses

1 *Kɨrin kerp tenhaan
me wan eik, hi hɨr mɨtɨk
keweikɨn kɨre miyak
wɨsenuk hak kɨniu keke
wan kan. Hɨrak kom mɨrak
mar hiswiyen (10) mepu,
paan mar hispɨnak wik (7)
mewik. Hat me mɨt iuwe
mar hiswiyen (10) mau kom
mɨrak, niuk enum mau paan
mɨrak mar hispɨnak wik (7).
Niuk im hɨram hɨm enum
metawɨn God.
2 *Miyak wɨsenuk kerek hi
hɨrek keke wan kan, hɨrak
yɨnk kɨrak kɨre pusi ke yaank
niuk mɨrak lepat, hɨt mɨrak
mɨre miyak enuk kinɨn sak
niuk mɨrak bea, hɨm kɨrak
kɨre pusi ke yaank kinɨn
sak niuk mɨrak laion. Kɨrin
kewetɨwek menmen mɨrak
iuwe, hɨrak kewisɨk hɨrak
naanmamre mɨt miyapɨr
nerer wit wit nau tɨ, hɨrak
kinɨn menmen yapɨrwe mau
tɨ.
3 *Hi hɨr paan kiutɨp
ke miyak wɨsenuk nɨpaa
menmen makɨp wɨsenuk
te hɨrak kaki. Au, hɨram
mekiwo hɨrak kepu werek.
Mɨt miyapɨr yapɨrwe nɨr
sak mau paan kɨrak hɨr
nepɨrpɨr natɨp hɨrak iuwe
te hɨr nisesik nemtau hɨm
mɨrak.
4 Mɨt miyapɨr newenɨpi
kɨri nentar hɨrak kewet
miyak wɨsenuk menmen
mɨrak iuwe te kakinɨn men-
men yapɨrwe mau tɨ. Hɨr
newenɨpi miyak kektikerek
nentar hɨr han kitet hɨrak
iuwe. Hɨr natɨp nar ik:
“Keimɨn hɨrak iuwe kɨre
miyak enuk ik e? Keimɨn
hɨrak iuwe te kakinɨnek kak-
tikerek tatnepakɨt? Taauye!”

* **12:17** Rev 11:7, 14:12 * **13:1** Rev 12:3, 17:3, 7-12 * **13:2** Dan 7:4-6 * **13:3** Rev 17:8 * **13:5** Dan 7:8, 25, 11:36; Rev 11:2

5 *God kewis miyak enuk
ik katɨp hɨm enum hɨrak
ketawɨn God. Hɨrak kewisɨk
hɨrak kinɨn naanmamre
menmen yapɨrwe mau tɨ me
tito wikak metike hawɨ hɨtan
keiyak.
6 God kewisɨk te hɨrak
kewep hɨm kɨrak katɨp enum
hɨrak ketawɨn God, wit ke
God ketike hɨr yapɨrwe kerek
nau wit kɨrak.
7 *God kewisɨk hɨrak
ketike mɨt miyapɨr kerek
nises hɨm me God hɨr
nenepan te hɨrak kinɨni.
Hɨrak keit menmen iuwe te
hɨrak kinɨn naanmɨpre mɨt
miyapɨr natɨp hɨm ham hɨm
ham, yɨnk kɨr ham ham hɨr
ne weiwɨk yapɨrwe nerer wit
wit.
8 *Mɨt miyapɨr yapɨrwe
nau tɨ nerer wit wit nan-
wenɨpi niuk me miyak enuk
wɨsenuk. Te mɨt miyapɨr
kerek nɨpaa God ap kɨrɨak
tɨ ketike nepni wen au, hɨrak
kewis niuk mɨr mau tɨwei
mɨrak kehimɨteni hɨr nanu
nantikerek, hɨr ap newenɨpi
niuk me miyak ik au. Tɨwei
ik hɨrak tɨwei ke Mɨtɨk
keweikɨn kɨre Sipsip nɨpaa
mɨt nakɨp hɨrak kaa.

9 Yi eiyɨmtau menmen
mai! Neimɨn hɨr nemtau
hɨm im hɨr han ekitetim
werek werek!
10 *Mɨt kerek God ke-
himɨteni mɨt han hɨr nan-
wisi nekre wɨnak enuk,
hɨr nanɨno nanɨkre wɨnak
enuk. Mɨt han kerek God
kehimɨteni mɨt han hɨr nan-
waai hɨne me his nanɨnɨp,
maain hɨr nanwaai hɨne me
his nanɨnɨp nani keriyen.
Mɨt miyapɨr kerek nises hɨm
me God hɨr nanɨnakɨn tokim
nanises God werek werek
nanɨntar menmen enum im
mamnen."
11 Menmen im epei man, hi
hɨr tɨ kewep, miyak wɨsenuk
hak kɨniu tɨ kan niu ein.
Miyak ik kom mɨrak wik
mau paan kɨrak, hɨram mɨre
kom me sipsip te hɨrak katɨp
enum kar ke kɨrin katɨp.
12 Miyak wɨsenuk kerek
kises keiyak kinɨn kan,
hɨrak keit menmen mɨrak
iuwe kekrehɨr kɨrak kekepik
kenip mɨt miyapɨr nau nerer
wit wit newenɨpi niuk me
miyak kerek nɨpaa menmen
menep paan kɨrak ketnen te
kaki, au hɨram mekiwo hɨrak
kepu werek.
13 *Miyak kerek kɨniu tɨ
kan, hɨrak kɨrɨak menmen
iuwe mɨt nɨrɨakem nɨpaa
taau. Hɨrak kɨrɨak menmen
ham ham yapɨrwe, hɨrak
kari si meke nepni man tɨ
te hɨr mɨt miyapɨr nerp en
nɨrek hɨrak kɨrɨak menmen
im.
14 *Hɨrak kewises mɨt
miyapɨr yapɨrwe nan nerer
wit wit keriuwe menmen
iuwe miyak wɨsenuk kewisɨk
hɨrak kɨrɨakem menep
ninaan mɨrak. Hɨrak
kewisɨsorek ketpor kari han
kɨr keriuwerek te hɨr nime
nu ninaan mewim mar ke
yɨnk ke miyak kerek hɨne
kenep paan kɨrak metnen
kaki au hɨram mekiwo, hɨrak

* **13:7** Rev 11:7 * **13:8** Sam 69:28; Rev 3:5, 5:6, 17:8, 20:12, 15, 21:27 * **13:10** Jer 15:2, 43:11; Mt 26:52; Rev 14:12 * **13:13** Mt 24:24; 2Te 2:9-10 * **13:14** Rev 19:20; Diu 13:1-4

kepu kepeit.

15 *Miyak kinɨn kan kewis
miyak kerek kisesik hɨrak
kɨkɨak nu mɨre yɨnk ke
miyak kinɨn kan. Hɨrak
kekrit kepu kari nap. Yɨnk
ik hɨrak kekrit kepu kari
nap hɨrak katɨp kɨre mɨtɨk.
Mɨt miyapɨr kerek nɨnapen
newenɨpi niuk mɨrak, hɨrak
kaknipi hɨr nani.
16 Hɨrak kɨrɨak menmen
ik ketike menmen hak enuk.
Hɨrak kenip mɨt miyapɨr
yapɨrwe niuk mɨr iuwe,
niuk weinɨm, mɨt kerek
netenen pewek yapɨrwe, mɨt
han au hɨr nepu weinɨn,
mɨt nɨrɨak menmen neit
pewek mererim, mɨt han au
nɨrɨak menmen me mɨt iuwe
naanmɨpri nɨrɨakem weinɨn.
Hɨrak kenipi hɨr enwisyaan
mak emu his yaaim o emu
maat kɨr.
17 *Mɨt miyapɨr kerek hɨr
ap newisyaan mak me miyak
enuk o namba mɨrak mau
his yaaim or maat kɨr, hɨr
ap te nansiuwe menmen mɨr
nanɨt pewek mamrerim o
nanɨno nanwɨr pewek nanɨt
menmen taau.
18 Haiu han ekitet men-
men im werek werek. Mɨt
miyapɨr kerek nertei men-
men werek werek, hɨr nan-
wenhis namba me miyak
enuk. Namba im hɨram niuk
me mɨtɨk. Namba im mɨrak
hɨram mar 666.

14

Mɨt nar ke 144,000 nine

henye

1 *Hi hɨr menmen im epei
au, hi hɨr Mɨtɨk keweikɨn
kɨre Sipsip hɨrak kerp wit
Jerusalem, niuk mɨrak ham
mɨniu (o neiyɨp) Saion.
Hɨrak ketike 144,000 mɨt
miyapɨr kerek niuk mɨrak
metike niuk me Haai kɨrak
God mau maat kɨr, hɨr nerp
ein.
2 *Hi epei hɨri nerp ein,
hi hemtau menmen meke
nepni man. Hɨram matɨp
hɨm iuwe mɨre hɨtɨk siurik
me sɨrsɨr men tɨ o mɨre
nepni mewenɨn. Menmen hi
hemtewem hɨram mɨre mɨt
hɨr nɨram gita mɨr.
3 *Hɨr mɨt yapɨrwe nar
ke 144,000 hɨr nerp menep
yeno kerek Mɨtɨk Iuwe God
kewik. Hɨr nerp ein nine
henye hak yaaik menep
menmen tekyaait (4) hɨram
mepu hɨram metike mɨt
iuwe nar 24. Mɨt han nertei
nine henye im au. Hɨr mɨt
miyapɨr keriyen nɨpaa God
ketorhis ne mɨt nau tɨ.
4 *Mɨt miyapɨr in hɨr yaain
nɨre mɨte ap wɨwaai wetike
mɨtɨk wen au, hɨr nises God
werek werek. Hɨr yaain
nɨre mɨt ap nari miyapɨr
his newenem nɨrɨran au, hɨr
ap newenɨpi niuk me tɨpir
enum o miyak enuk au. God
kerekek.
5 *Hɨr mɨt miyapɨr yaain.
Hɨr ap natɨp hɨm newisesik
mei me wɨ hɨr nau tɨ au.

Mɨtɨkɨt ensel wikak tatɨp

* **13:15** Dan 3:4-6 * **13:17** Rev 14:9, 11, 16:2, 19-20, 20:4 * **14:1** Rev 3:12, 7:3-4 * **14:2** Esi 1:24, 43:2; Rev 1:15, 19:6 * **14:3** Sam 149:1; Ais 42:10; Rev 5:9, 7:4 * **14:4** Ef 5:27 * **14:5** Sam 32:2; Sef 3:13

hɨm mɨrakɨt

6 Hi hɨr menmen im epei
au, hi hɨr mɨtɨk ensel hak
keniuwe keke niu kan. God
epei keriuwetek kan tɨ kak-
wepyapɨr hɨm yaaim mɨrak
mamu mamɨt tipmain tip-
main enum eik. Hɨrak kan
kaktɨp hɨm im mamno mɨt
miyapɨr hɨr yɨnk hak hak,
hɨr natɨp hɨm ham, hɨm ham,
hɨr ne weiwɨk yapɨrwe nau
nerer wit wit.

7 *Hɨrak kɨnap katɨp kar
ik: "Yi einain God eiyises
hɨm mɨrak eiwenɨpi niuk
mɨrak eiyɨntar wɨ epei man
te God kakɨnke mɨt miyapɨr
nau tɨ. Yi eiwenɨpi niuk me
Mɨtɨk Iuwe God kerek kewis
tɨ ketike nepni, wan metike
mani, hɨtɨk, heipun. Yi ei-
wenɨpi keiyak au ekɨt!

8 *Hi hɨrek epei kan ken,
hi hɨr mɨtɨk ensel hak
kisesik kɨnap katɨp kar ik:
"Eiyɨmtewek! Wit iuwe
niuk mɨrak Babilon epei
kewaank. Mɨt miyapɨr nau
wit Babilon hɨr epei nari han
ke mɨt miyapɨr nau nerer
wit wit hɨr nisesi nɨrɨak
menmen enum newenɨpi
niuk me tɨpir, neweikɨn sip
newet God. Mɨt nau Babilon
hɨr nɨre mɨte hɨre wetenen
kap wain mekrerem, hɨre
wari han ke mɨt te hɨr nanɨm
te hɨr nanwaai nantikerep."

9-10 **Ensel ik epei kan
ken, hi hɨr ensel hak kɨkaru
kekiuwe kan kɨnap katɨp kar
ik: "Mɨt miyapɨr kerek hɨr
newenɨpi niuk me miyak
enuk o nu mɨre yɨnk ke
miyak wɨsenuk o hɨr neit
mak mau his mɨr o maat kɨr,
hɨr nanɨm tɨpar wain enum
hɨm sisi mekre kap me God.
Wain im hɨram mehimɨtan
menmen enum God kakrɨak
mɨt em kakɨntar hɨr nenipek
han enuk wɨsenum. Mɨt
narik God kakwisi nanɨkre
si metnen metike nan salfa
mɨkap si, hɨr yɨnk kɨr kak-
nen (o mamiyewor) wɨsenuk
te ensel yaain netike Mɨtɨk
keweikɨn kɨre Sipsip hɨr
nanɨrp nanɨri hɨr nanɨkre si.

11 *Si tɨwekre me si kerek
mɨrɨak yɨnk kɨr kaknen (o
mamiyewor), hɨram mamno
niu tipmain tipmain enum
eik. Mɨt miyapɨr kerek
newenɨpi miyak enuk ketike
yɨnk kar ke yɨnk ke miyak
enuk o mɨt neit mak mɨrak
mau his mɨr o maat kɨr, si im
mamnip yɨnk kɨr kaknen (o
mamiyewor) te si im hɨram
ap mami wɨtaan o wanewik
au, mamu mamɨt te hɨr mɨt
miyapɨr nanu werek werek
au."

12 *Menmen enum me
miyak enuk mamnen te mɨt
miyapɨr nises hɨm me God
o nises hɨm me Jisas werek
werek, hɨr nanɨnakɨn tokim
nanɨrp.

13 *Hɨrak katɨp epei au, hi
hemtau hɨm me mɨtɨk ensel
keit wit ke God katɨp kar ik:
"Ti ewis menmen im mau
tɨwei: Mɨt miyapɨr
kerek nises Mɨtɨk

* **14:7** Rev 10:6 * **14:8** Ais 21:9; Rev 17:2, 18:2, 3; Jer 51:7, 8 * **14:9-10** Rev 13:12-17 * **14:9-10** Sam 75:8, 11:6; Ais 51:17, 22; Jer 25:15; Rev 15:7, 16:19, 19:20, 20:10, 21:8; Jen 19:24; Esi 38:22 * **14:11** Ais 34:10; Rev 13:12-17 * **14:12** Rev 13:10, 12:17 * **14:13** 1Ko 15:58; Hi 4:10

Iuwe God, hɨr nani
in ere maain te hɨr
han yaaik enu." God
Hɨmɨn Yaaik katɨp,
"Hɨm im hɨram yaaim.
Hɨr nani nanɨnaaiwɨr
menmen hɨr epei
nɨrɨakem, hɨr nanu
yain yain. Hɨr nanu
yaain yaain nanɨntar
menmen nɨpaa hɨr
nɨrɨakem hɨram mam-
nen mamtikeri."

Ensel neithis mɨt miyapɨr neriyei neri nan God

14 *Hɨrak katɨp epei au, hi hɨr napɨ kɨre hike kau nepni. Hi hɨr napɨ kɨre hike kau nepni, mɨtɨk kɨre Krais hɨrak kewik hɨrak kekun hat gol ke mɨt iuwe kau paan kɨrak. Hɨrak ketenen hɨne ke his tɨknuk enuk.

15 *Hi hɨrek epei au, mɨtɨk ensel hak ketpaan keke wɨnak iuwe ke God kan kenɨne mɨtɨk kerek kau napɨ ketpɨwek hɨm iuwe kar ik: "Ti ehɨt hɨne ke his kit ewaaiyek eremir menmen. Wi epei man menmen mau tɨ hɨram epei maa te ti eremir."

16 Hɨrak katɨp epei au, mɨtɨk kau nepni hɨrak kɨwaai hɨne ke his kɨrak. Hɨrak kɨwaai hɨne kɨrak keremir menmen yapɨrwe mau tɨ.

17 Hɨrak keremir menmen mau tɨ, mɨtɨk ensel hak keke wɨnak iuwe ke God ketpaan kan, kɨre mɨtɨk kau nepni hɨrak ketenen hɨne ke his tɨknuk enuk.

18 Hɨrak kan witeik, ensel hak kerek naanmɨpre si, hɨrak kɨnaaiwɨr kɨnaan kerek mɨt newepwar men-men newet God em. Hɨrak kɨnaaiwɨr kɨnaan kenɨne ensel ketenen hɨne ke his tɨknuk enuk ketpɨwek hɨm iuwe kar ik: "Ti ewaai hɨne kit eremirɨr waai wain nɨkim mɨram mau tɨ entar nɨkim hɨram epei mewɨnki."

19 *Hɨrak katɨp epei au, ensel ketenen hɨne ke his kɨrak kɨwaaiyek keremirɨr nɨkim hɨram mewɨnki. Hɨrak keremirɨr hɨram mewɨnki, hɨrak ketɨwem keiyɨm ken kewɨrem mekre sar te hɨr mɨt ensel neit henkɨp (o henpɨk) nesesim tɨpar mamno. Sar im hɨram tok piksa mehimɨtan God han enuk hɨrak kaknep mɨt nau tɨ.

20 Hɨr neses nɨkim im mekre sar meit menpɨn me wit. Hɨr nesesim, hemkre meke sar hei kɨrak men mɨre mani kɨniu men yanɨmɨn mar ke 320 kilomita. Hɨram men mau niu mar ke waai mau teruk me hos.

15

Ensel nar ke hispɨnak wik (7) netenen menmen enum mar hispɨnak wik (7).

1 *Hi hɨr menmen me hemkre epei au, hi hɨr menmen ham iuwe meit wit ke God. Hi hɨr mɨt ensel nar hispɨnak wik (7) nanɨnep mɨt. Menmen im enum mamno tɨ mamnep mɨt te maain God han enuk epei au, menmen enum epei au mesi.

* **14:14** Dan 7:13 * **14:15** Joe 3:13; Mt 13:39-40 * **14:19** Ais 63:3, Kra 1:15; Rev 19:15 * **15:1** Lev 26:21; Rev 15:6-7 * **15:2** Rev 4:6, 5:8

2 *Hi hɨr mɨt ensel epei au,
hi hɨr menmen mɨre wan
hɨrak kɨre glas si merhɨhe
mekrerek. Hi hɨr wan
metike mɨt miyapɨr kerek
epei netike miyak enuk,
nu mɨre yɨnk mɨrak ketike
namba me niuk mɨrak, hɨr
netikeri hɨr nenepan, te mɨt
miyapɨr ninɨni nentar hɨr ap
newenɨpi niuk mɨr. Hɨr nerp
menep wan hɨr netenen gita
kerek God kewtɨrem.
3 *Hɨr netenen gita hɨr
nine henye nɨpaa Moses
mɨtɨk kerek kɨrɨak menmen
me God hɨrak kewisɨm
metike hɨm me Mɨtɨk
keweikɨn kɨre Sipsip. Hɨr
nine henye natɨp nar ik:

"God kaiu Iuwe ti Mɨtɨk Enuk
Manpenuk, menmen
ti hɨrɨakem hɨram
yaaim iuwe.
Ti kerek naanempre haiu
mɨt metike menmen
yapɨrwe nɨpaa ein ere
in ere maain, ti hɨrɨak
menmen yaaim hɨram
werek werek.

4 *Neimɨn hɨr ap nanwenɨpi
niuk mit a?

Au, hɨr yapɨrwe nanɨnen
nanwenɨpi niuk mit.
Hɨr nanwenɨpi niuk
mit ti kaiu Iuwe,
nantɨp ti Mɨtɨk Enuk
Manpenuk nanɨntar
ti kiutɨpen ti kerekek
wetpen enuk heit.
Te mɨt miyapɨr nerer wit wit
nanɨnen nanwenɨpi
niuk mit nanɨntar hɨr
yapɨrwe nɨr menmen
yaaim ti herekyorem."

5 *Hɨr nine henye epei au,
hi hɨr haau iuwe mɨt ne-
himɨtanem hɨram me God
keit nɨmɨn ke wɨnak kɨrak
kɨhi kerp yaain, hi hɨr haau
God kewim.
6 *Hi hɨr haau God kewim,
te hi hɨr ensel nar hispɨnak
wik (7) kerek netenen men-
men enum mar hispɨnak wik
(7) hɨr neke wɨnak ke God
netpaan nen. Hɨr namɨr
klos hɨram mɨrius mɨre hike
mɨr hɨmɨn. Ni mɨre gol
meweikɨn han pank kɨr.
7 *Hɨr epei nen witeik,
te menmen miutɨp me
menmen tekyaait (4) kerek
mepu yeno me God, hɨrak
kewetɨr mɨn mar hispɨnak
wik (7). God kerek kaku
tipmain tipmain enum eik,
hɨrak wen han enuk te han
enuk mɨrak meweikɨnhis
mɨre tɨpar mɨwaai mekre
mɨn im.
8 *Hɨram mɨre tɨpar
mɨwaai mekre mɨn im, si
tɨwekre me menmen iuwe
me God metike menmen
mɨrak merhɨhe hɨram
mɨwapɨn wɨnak ke God keit
nɨmɨn. Hɨram mɨwapɨn
wɨnak ke God, keiyak kiutɨp
keit wit ke God ap te kakno
nɨmɨn en ere menmen enum
mar hispɨnak wik (7) eim
kerek ensel nar hispɨnak wik
(7) hɨr netenenim hɨram epei
au mesi.

16

*Mɨt ensel neit menmen
enum mekre mɨn neiyɨm nen
newɨrem mamno tɨ*

* **15:3** Eks 15:1; Rev 11:17, 16:7; Sam 92:5; 139:14, 145:17 * **15:4** Jer 10:6-7; Sam 86:9 * **15:5** Eks 38:21 * **15:6** Rev 15:1 * **15:7** Rev 14:10 * **15:8** 1Kin 8:10-11; Ais 6:4; Esi 44:4

1 *Si tɨwekre mɨwapɨn
wɨnak ke God, hi hemtau
hɨm me mɨtɨk hak kekrerek
katɨp hɨm iuwe kar ik: “Yi
eiyɨt mɨn kerek menmen
enum me han enuk me God
meweikɨn his mɨre tɨpar
mekrerem, yi eiyɨm eino
eiwenem emno tɨ.”
2 *Hɨrak katɨp epei au,
hɨrak mɨtɨk ensel kiutɨp
kinɨn keit mɨn mɨrak keiyɨm
ken kewɨr menmen enum
mekrerem men tɨ. Hɨram
men tɨ menep mɨt miyapɨr
kerek newenɨpi niuk me
miyak enuk ketike teinɨk mɨt
nesipaak mɨre yɨnk kɨrak,
hɨr newis mak mau yɨnk
kɨr. Hɨram menep yɨnk
kɨr ketnen hɨrak kenen (o
meiyewor).
3 *Menmen im epei menep
mɨt, hi hɨr ensel hak
(namba 2) kisesik ken kewen
menmen enum mekre mɨn
hɨram men wan iuwe. Men
wan iuwe meweikɨn mɨre
herwe hemkrik te menmen
yapɨrwe mau mekre wan
maa.
4 *Menmen yapɨrwe mau
mekre wan maa, hi hɨr
mɨtɨk ensel hak (namba 3)
hɨrak kan kewen menmen
enum mekre mɨn mɨrak men
mani metike hɨtɨk, hɨram
meweikɨn mɨre hemkre.
5 *Hɨram meweikɨn mɨre
hemkre, hi hemtau mɨtɨk
ensel kerek naanmɨpre mani
metike hɨtɨk hɨrak katɨp
kar ik: “God ti kerekek ti
yaaik. Nɨpaa ere in ti hepu
hepeit. Menmen enum ti
hɨrɨakem hewaank tɨpar
hɨram meteikɨn ti yaaik.
6 *Ti yaaik hentar nɨpaa
hɨr mɨt nau tɨ nenep mɨt
miyapɨr kerek nises hɨm
mit netike mɨt profet nit
hemkre mɨr mewen. Te in
ek ti heweikɨn tɨpar mɨre
hemkre hɨr nanɨm ti enɨp
enrerim me menmen nɨpaa
hɨr nɨrɨakem.”
7 *Hɨrak katɨp epei au,
hi hemtau hɨm ke mɨtɨk
hak kerp kɨnaan kerek ensel
newepwar menmen newet
God em, hɨrak katɨp kar ik:
“Mɨtɨk Iuwe God ti enuk
manpenuk. Menmen enum
ti erekyorem enɨp enrerim
me menmen enum nɨpaa hɨr
nɨrɨakem, hɨram yaaim.”
8 Hɨrak katɨp epei au, hi
hɨr mɨtɨk ensel hak (namba
4) hɨrak kewen menmen
enum mekre mɨn kɨrak men
wepni. Men wepni te hɨram
si taak mɨt miyapɨr yɨnk kɨr.
9 *Hɨrak si taak yɨnk kɨr hɨr
nene God netpɨwek enum
me menmen im manɨp nen-
tar God hɨrak kari menmen
im man menep mɨt. Hɨr
nɨnapen neweikɨn sip newet
menmen enum hɨr nisesim,
hɨr ap newenepi niuk me
God hɨrak Iuwe. Au, hɨr
nenerek wen nises han kɨr
enuk.
10 *Menmen im epei man
hi hɨr mɨtɨk ensel hak
(namba 5) kewen menmen
enum meke mɨn kɨrak men
yeno kerek miyak enuk

* **16:1** Ais 66:6; Rev 16:17; Sam 69:24; Jer 10:25; Esi 22:31; Sef 3:8 * **16:2** Eks 9:10; Diu 28:35; Rev 13:12-17 * **16:3** Eks 7:17-21 * **16:4** Sam 78:44 * **16:5** Rev 1:4; Sam 119:137 * **16:6** Sam 79:3; Ais 49:26 * **16:7** Rev 15:3, 19:2; Sam 19:9 * **16:9** Rev 9:20-21, 16:21 * **16:10** Eks 10:22; Ais 8:22

kewim, te menmen mɨre
wɨtaan toto mɨwapɨn ti
merer wit wit kerek miyak
enuk hɨrak naanmɨpre
mɨt miyapɨr. Wɨtaan toto
mɨwapɨn tɨ merer wit wit
te mɨt miyapɨr nɨnakɨn nin
kɨr nentar yɨnk kɨr kenen (o
meiyewor).

11 *Hɨr nɨnakɨn nin kɨr te
hɨr han kitet menmen enum
mau yɨnk kɨr te hɨr nene
God neriuwerem. Hɨr ap
neweikɨn sip newet menmen
enum au. Hɨr nises han kɨr.

12 Menmen im epei au, hi
hɨr mɨtɨk ensel hak (namba
6) kan kewen menmen enum
mekre mɨn kɨrak men mani
iuwe Yufretis. Hɨram men
mani Yufretis, hɨrak kenke
keweikɨn kɨre yayiwe te
mɨt iuwe naanmɨpre mɨt
miyapɨr nau tɨ kerek wepni
kewep kn hɨr neke mani wi
kɨrak nanɨnen.

13 Mani Yufretis kenke epei
au, hi hɨr hɨmɨn enum wikak
hɨram meweikɨn mɨre pato
o minaap. Hɨram metpaan
meke hɨm ke kɨrin, miyak
enuk tetike miyak enuk
keiyak niuk mɨrak profet
enuk kewisesik.

14 *Hɨmɨn im hɨram me
herwe kerek hɨram mɨrɨak
menmen yaaim mirakel
nɨpaa mɨt nɨrem au. Hɨmɨn
wikak im men mɨt iuwe
ninɨn naanmɨpre mɨt nerer
wit wit nau tɨ, hɨram mari
han kɨr te hɨr nererik nan-
tike God nanɨnepan me wɨ
hɨrak God kerek hɨrak Iuwe
Manpenuk kehimɨtan mɨt
hɨr nantikerek nanɨnepan.

15 *"Hi Jisas hi etpi! Hi
anen waswas me wɨ yi
yepɨtariyem yar ke mɨtɨk
enuk kekintɨp menmen. Mɨt
kerek hɨr naanmamre werek
werek menmen maain mam-
nen, hɨr han yaaik nanu. Hɨr
ap yɨnk enuk me menmen im
mamnen mamre mɨt kerek
klos au hɨr ne puk weinɨk
nen witeik."

16 *Hɨmɨn enum wikak
meithis mɨt iuwe ninɨn
naanmɨpre mɨt miyapɨr nau
tɨ, hɨr nan nererik neit wit
niuk mɨrak me hɨm Hibru
hɨram Amagedon.

17 *Hɨr nererik epei au, hi
hɨr mɨtɨk ensel hak (namba
7) kewen menmen enum
mekre mɨn kɨrak men mɨre
nɨme. Epei au, mɨtɨk keke
wɨnɨak iuwe ke God menep
yeno me mɨtɨk iuwe, hɨrak
ketɨp hɨm iuwe kar ik: "Men-
men God kɨrɨakem kenep
mɨt keriuwerem hɨram epei
au meit."

18 *Hɨrak katɨp epei au,
hi hɨr nepni mewenɨn mari
winen men ein men ein,
hɨram mewɨnɨn wɨsenum tɨ
kɨtanɨk wɨsenum. Nɨpaa
God kɨrɨak tɨ ere in ap tɨ
kɨtanɨk karik au. Ti kɨtanɨk
hɨram minɨn tɨ me nɨpaa ein.

19 *Tɨ kɨtanɨk wɨsenum
te wit iuwe Babilon kewep
pɨnak pɨnak ere wikak,
wit iuwe me wit yapɨrwe
mewaank. God ap han
kaa menmen enum mɨt ne
Babilon nɨrɨakem te hɨrak
han enuk kanɨp keriuwe

* **16:11** Rev 9:20-21, 16:12; Ais 11:15; Jer 50:38 * **16:14** 1Te 5:2; Rev 19:6, 15, 19 * **16:15** Rev 3:3, 18 * **16:16** Het 5:19; Sek 12:11 * **16:17** Rev 16:1 * **16:18** Rev 8:5 * **16:19** Rev 14:8, 10

menmen im, hɨrak kewaanki kɨre mɨt hɨr naam tɨpar si enum wɨsenum mɨnɨn hɨr nɨnap.

20 *Tɨ kɨtanɨk wɨsenum te mɨniu (o neiyɨp) iuwe metike tɨ wit wan kimaak keketik, hɨram yapɨrwe mewep menke. Mɨniu (o neiyɨp) mewep menke mɨwaai, wit wan kimaak keketik mewep mɨnatɨn men mɨsawɨn mekre wan meit nɨmɨn.

21 *Menmen im wen mepnen, hi hɨr ais iuwe mɨre nan hɨram nɨmenum mɨre 50 kilogram hɨram meke nepni man menep mɨt miyapɨr nerer wit wit nau tɨ, hɨram mewaanki. Mɨt miyapɨr nene God nentar ais enum im kerek manɨp hɨram menmen enum enum.

17

Hɨm me mɨte enu wari mɨt his wewenem

1 *Menmen im man menep mɨt epei au, ensel kiutɨp ke mɨtɨkɨt ensel tar ke hispɨnak wik (7) kerek tetenen mɨn mar hispɨnak wik (7), hɨrak kan ketpo kar ik: “Ti etikewa euno hi ateiknut menmen enum God kakrɨak mɨte enu wari mɨt his wewenɨnem. Hɨre wehimɨtan wit iuwe kɨpwaai menep mani yapɨrwe.

2 *Mɨt iuwe kerek ninɨn naanmɨpre mɨt miyapɨr nerer wit wit nau tɨ, hɨr netike mɨte ip hɨr neiyewewan. Hɨre wenip mɨt miyapɨr yapɨrwe nau tɨ hɨr nɨre mɨt epei naam tɨpar si enum hɨr netaritari. Hɨre wenipi narik neriuwe menmen hɨre wari han kɨr keriuwerem (te hɨr newenɨpi niuk me tɨpir enum).”

3 *Hɨrak ketpo epei au, hɨrak ketauhis hɨmɨn kai, hawɨr wen wiun wit weinɨk mɨt auri en. Hawɨr wiun en, hi hɨr mɨte piutɨp wau miyak wɨsenuk kɨre yɨwir. Niuk yapɨrwe mau yɨnk kɨrak te hɨram niuk enum matɨp enum metawɨn God. Paan mar hispɨnak wik (7) mewik, kom mar hiswiyen (10) mau menterim.

4 *Mɨte hɨre weriuwet klos mɨre wenip, klos mɨre ninɨm, hɨre weses weriuwe menmen yaaim me gol o pewek o wɨpe yehes. Hɨre wetenen kap me gol mekre his mɨre wauri han ke mɨt han weriuwerem. Menmen enum menip God han enuk metike menmen enum hɨre wɨrɨakem me wari mɨt his wewenɨnem hɨram mɨwaai mekre kap mɨre hɨram meweikɨn mɨre tɨpar.

5 *Hi hɨr niuk mau maat kɨre hɨram tok piksa hɨram matɨp mar im: “Mɨte ip e hɨre wehimɨtan wit Babilon Iuwe. Hɨre miye pe miyapɨr yapɨrwe nari mɨt his newenɨnem. Hɨre miye pe menmen enum yapɨrwe mɨt miyapɨr nerer wit wit nau tɨ hɨr nɨrɨakem.”

6 *Hi hɨrep hɨre wetaritari

* **16:20** Rev 6:14 * **16:21** Eks 9:24; Rev 11:19, 16:9, 11 * **17:1** Jer 51:12-13; Rev 17:15 * **17:2** Ais 23:17; Rev 14:8 * **17:3** Rev 13:1 * **17:4** Esi 28:13, 16; Rev 18:16; Jer 51:7 * **17:5** Rev 14:8 * **17:6** Rev 18:24, 19:2

wɨre mɨtɨk kaam tɨpar si
enum wentar hɨre waam
hemkre me mɨt miyapɨr
kerek nises hɨm me God
ketike hɨm me Jisas kerek
newepyapɨr hɨr nisesik te
mɨt nanɨp hɨr naa. Hi hɨrep
te hi han kai kekrit hi han
kitet har ik: “Hɨre peimɨn?”

7 *Hi wen han kitet mɨte
ip, te mɨtɨk ensel ketpo kar
ik: “Ti henmak te ti han
kitet mɨte ip e yapɨrwe?
Hi etput ewepyapɨr mɨte ip
wetike miyak kerek hɨrak
paan hispɨnak wik (7) kom
mar hiswiyen (10), mɨte ip
wau sip kɨrak, hɨr neimɨn.

8 *Miyak enuk ti epei hɨrek,
hɨrak nɨpaa kepu tɨ te in ek
au, hɨrak kɨnaiwɨrek. Hɨram
menep te hɨrak kakɨtpaan
kakɨke hei enuk kesikekre,
hɨrak kakno kakɨwaank kaki
kakɨkrerek. Mɨt miyapɨr nau
tɨ kerek God ap kewis niuk
mɨr mau tɨwei mɨrak nɨpaa
wɨ hɨrak ap kɨrɨak tɨ metike
nepni wen au, mɨt miyapɨr
in hɨr nanɨrek hɨr han kekrit.
Hɨr han kekrit nentar miyak
ik nɨpaa kepu tɨ te in ek au.
Maain hɨrak pɨke kaku te hɨr
nanɨrek nanɨpɨrpɨr.

9 “Mɨt kerek nertei men-
men werek werek hɨr han
ekitet menmen im. Paan
mɨrak mar hispɨnak wik (7)
hɨram wit iuwe kiutɨp mɨt
nimaak kau mɨniu (o neiyɨp)
mar hispɨnak wik (7). Mɨte ip
wau sip kɨrak hɨre wau weit
wit iuwe eik.

10 Paan hispɨnak wik (7)
im hɨram mehimɨtan wit
iuwe kiutɨp ketike mɨt iuwe
hispɨnak wik (7) naanmɨpre
mɨt miyapɨr nau tɨ. Mɨt iuwe
hispɨnak (7) hɨr epei nen
naa. Kiutɨp hɨrak wen kepu,
keiyak ap kan naanmamre
mɨt wen au. Maain hɨrak
kaknen hɨrak kaku kike
keremem.

11 Miyak enuk nɨpaa kepu
tɨ te in ek au, hɨrak mɨtɨk
iuwe hak ke hɨr nar hispɨnak
wikak (8) hɨrak ketike mɨt
han en nar ke hispɨnak wik
(7) hɨr ninɨn naanmamre mɨt
miyapɨr nau tɨ. Maain hɨrak
kakno kakɨwaank kaki.

12 *“Kom mar hiswiyen
(10) ti epei hɨrem, hɨram
mehimɨtan mɨt iuwe nar
hiswiyen (10). Hɨr ap nɨre
mɨt iuwe wen au, te maain
hɨr nanɨt menmen iuwe
nantike miyak enuk te hɨr
naninɨn naanmamre mɨt
miyapɨr nanu tɨ me wɨ mei
kike.

13 Mɨt nar hiswiyen (10) hɨr
nau han kiutɨp te hɨr nanwet
miyak enuk menmen mɨr
iuwe te hɨrak kakɨkrehɨr kɨr
naanmamre menmen mɨr.

14 *Hɨr mɨt nar hiswiyen
(10) nantike Mɨtɨk keweikɨn
kɨre Sipsip hɨr nanɨnepan
te hɨrak kaktike mɨt kerek
hɨrak kari han kɨr kenɨnor
hɨr nises hɨm mɨrak, hɨr
naninɨn mɨt enun in. Hɨr
naninɨni nanɨntar hɨrak
kerekek Mɨtɨk Iuwe kerek
God kewetɨwek menmen
mɨrak iuwe kinɨn mɨt iuwe
yapɨrwe nerer wit wit, hɨrak
naanmamre mɨt iuwe kerek
naanmɨpre mɨt miyapɨr
han.”

* **17:7** Rev 13:1 * **17:8** Rev 11:7, 13:8; Dan 12:1 * **17:12** Dan 7:24 * **17:14** 1Ti 6:15 * **17:15** Ais 8:7; Jer 47:2

15 *Mɨtɨk ensel ik hɨrak
wen ketpo kar ik: “Mani
tɨpar kerek ti hɨr mɨte enu
wari mɨt his wewenɨnem
hɨre wau menep in, hɨram
mehimɨtan mɨt miyapɨr
natɨp hɨm ham hɨm ham,
yɨnk kɨr hak hak, hɨr ne
weiwɨk yapɨrwe nau nerer
wit wit.
16 *Kom mar hiswiyen(10)
mehimɨtan mɨt nɨpaa ti
hɨri netike miyak enuk
hɨr han enuk nɨnapen
mɨte enu ip kerek wari
mɨt his wewenorem. Hɨr
nanɨnen nanri menmen
mɨre yapɨrwe te hɨr nanwɨr
mɨte wawɨ puk weinɨk
wawu wawɨt. Epei au, hɨr
nanip nanɨk yɨnk kɨre. Hɨr
nanɨk yɨnk te hɨr nanman
si menmen mei kike wen
mepu.
17 Hɨr nanrɨak menmen
enum im nanɨntar God kakri
han kɨr te hɨr ap nertei
hɨr nanises han kɨrak. Hɨr
nepɨtari hɨr nanises han
kɨrak hɨr nanu han kiutɨp
hɨr nanwis miyak enuk
naanmamror ere hɨm nɨpaa
God ketpim hɨram mamnen.
18 Mɨte kerek ti epei hɨrep
hɨre wehimɨtan wit iuwe
kerek naanempre mɨt iuwe
nau tɨ nerer wit wit.”

18

God kewaank wit iuwe Babilon

1 Maain hi hɨr mɨtɨk en-
sel hak keke wit ke God
kan. God epei ketpɨwek
menmen mɨrak iuwe te men-
men mewik merhɨhe mɨr
wɨsenum men tɨ.
2 *Hɨrak kan kɨnap katɨp
hɨm iuwe kar ik:

“Mɨte kerek wehimɨtan wit iuwe Babilon God kewaankep.

Hɨre epei waa. In ek herwe, hɨmɨn enum, tɨpir metike hore ham ham enum yapɨrwe menmen enum hɨram man mewik.

3 *Menmen im epei man mentar mɨt miyapɨr nerer wit wit epei newenɨpi niuk me tɨpir.

Hɨram mar ke hɨr netikerep nɨrɨran, hɨr naam tɨpar si enum mɨre.

Hɨram mar ke hɨr mɨt iuwe nerer wit wit nɨwaai netikerep.

Mɨt nerer wit wit kerek nesiuwe menmen neit pewek yapɨrwe nentar hɨre hanhan weit menmen yapɨrwe te hɨre wau werek werek wises han kɨre enuk.”

4 *Hɨrak katɨp epei au, hi
hemtau hɨm ke mɨtɨk hak
keit wit ke God hɨrak katɨp
kar ik:

“Yi mɨt miyapɨr nai. Yi eino eikeipɨn mɨte enu eip e.

Yi ap eikiterep eirɨak menmen enum au emɨt! Hi hɨnapen ap eiyuwep eitikerep au.

* **17:16** Rev 18:8 * **18:2** Rev 14:8; Ais 13:21, 34:11; Jer 50:39 * **18:3** Rev 14:8
* **18:4** Ais 48:20; Jer 50:8, 51:6, 45; 2Ko 6:17 * **18:5** Jen 18:20-21; Jer 51:9

5 *Hi ehip entar menmen
enum yapɨrwe hɨre
wɨrɨakem.
Menmen enum mɨre hɨram
yapɨrwe mɨre tiu mɨte
wenipaam, te God epei
kɨrem ap han kaa
rem.”
6 *Hi pɨke hemtau hɨrak
katɨp mɨt han kar ik:
“Yi pɨke eirekyɨwe
menmen enum mamɨr
ke hɨre nɨpaa wɨrɨak
mɨt miyapɨr han em.
Te menmen miutɨp
hɨre wɨrɨakem yi
eirekyɨwerem wik.
Hɨre nɨpaa weweti tɨpar si
enum miutɨp yi yaam,
te in ek yi eiwetɨwe
tɨpar si enum wik hɨre
wawɨm.
7 *Nɨpaa hɨre niuk mɨre
hɨram iuwe hɨre wises
han kɨre wau werek
werek.
Te in ek yi eirekyɨwe enum
ere yɨnk kɨre kakwo
kakɨr ke nɨpaa hɨre
wises han kɨre wau
werek werek.
Yi eirekyɨwerem mamɨr im
eiyɨntar hɨre nɨpaa
watɨp hɨrehes war ik:
‘Hi hau in hi mɨte iuwe
hinɨn mɨt miyapɨr
yapɨrwe. Hi ap hɨre
mɨte kerek mɨtɨk kɨre
kaa kɨnaiwɨrep au. Hi
ap te han enuk ekɨt
eriuwe menmen taau.’
8 *Hɨre watɨp enum warik
te menmen enum im
mamnip ep me wɨ
miutɨp keremem.
Hɨre waunap, hɨre waukɨt,
hɨre nɨnpɨ mami, mɨt
han nanɨsi yɨnk kɨre
kekre si.
Menmen im enum mamnep
wit Babilon mentar mɨtɨk iuwe God
kerek kakɨnke mɨt
miyapɨr newik, hɨrak
manpenuk wɨsenuk
kakises han kɨrak
kakrɨakem.”
9 *Maain mɨt iuwe kerek
ninɨn naanmɨpre mɨt
miyapɨr nerer wit wit hɨr
nanɨr si tɨwekre me yɨnk
kɨre si taak. Nɨpaa hɨr
netikerep hɨr nises han kɨr
hɨr nau werek werek, te in
ek hɨr nanɨrp te hɨr han enuk
nankɨtep.
10 *Hɨr nanɨrp yanɨmɨn
nanɨntar hɨr nɨnaain si menmen enum maaup. Hɨr
nanɨrp nankɨt nantɨp nanɨr
ik: “Haai o! Menmen im
menep wit Babilon hɨram
enum. Ti wit iuwe niuk mit
wɨsenum te waswas menmen enum yi mɨt miyapɨr en
yi yɨrɨakem God keriwaank
kenterim.”
11 *Mɨt nerer wit wit kerek
nesiuwe menmen kago mɨr
nanɨt pewek mererim neit
wit Babilon, hɨr nanɨrek
nepei kewaank, hɨr nankɨtek
nanɨntar hɨr mɨt newik ap
nanɨt menmen mɨr au. Hɨr
epei newaank.
12 *Menmen kago mɨr
hɨram im: Gol, silva, nan
mɨrius yaaim, bis me pewek
iuwe, laplap yaaim mɨre
hike, laplap mei mɨre ninɨm

* **18:6** Sam 137:8; Jer 50:15, 29; 2Te 1:6 * **18:7** Ais 47:7-9 * **18:8** Rev 17:16; Jer 50:34 * **18:9** Rev 17:2; Esi 27:30-35 * **18:10** Esi 26:17; Dan 4:30 * **18:11** Esi 27:36 * **18:12** Esi 27:12-13, 22

metike yinamɨn metnenam,
laplap slika. Nu ham
ham hɨram miutɨp miutɨp
meit yaank mɨnɨn yaaim
metike menmen yapɨrwe
mɨt nesipaam me miyak
elefan nɨkɨn mɨram o nu
yaaim me pewek nan iuwe, o
ain, o bras, o nan yaaik kewɨr
mutmut.
13 Hɨr neit nu meruk yɨnk
mɨram metike nekip, siyak
me niu, semi, yeirep, kono,
miyak wɨpɨnk, meruk o mir
kerek mɨt nesiyem hɨram
mɨnɨn yaaim, tɨpar wain
metike gris, plaua metike
rais, bulmakau, sipsip, hos
metike karis, hɨram metike
mɨt miyapɨr hɨr nɨrɨak men-
men me mɨt ap neit pewek
mererim au.
14 Hɨr mɨt nerp en natɨp
nar ik: "Nɨpaa ti mɨte nɨhan
enu wɨrau hanhan menmen
yapɨrwe, te in ek ti enu
he mɨte. Menmen yaaim
mɨt newɨr pewek yapɨrwe
nantɨwem metike menmen
yaaim ti heses heriuwerem,
hɨram epei men. Hɨram ap
pɨke mamnen te ti etɨwem
taau."
15 *Mɨt kerek nesiuwe
menmen mɨr neit pewek
mererim, hɨr nanɨrp
yanɨmɨn nanɨnapen men-
men mamnɨp mamɨr ke
hɨram menep wit Babilon te
hɨr nankɨtep.
16 *Hɨr nankɨtep nantɨp
nanɨr ik: "Ke miye o! Nɨpaa
wit ik Babilon hɨrak yaaik
kɨre mɨte kerek wamɨr
laplap hike metike laplap
ham mɨre ninɨm metike
yinamɨn metnenam. Ti
heses heriuwe gol, nan
yaaim metike bis me pewek
iuwe.
17 *Te in ek wasenum
menmen yaaim yapɨrwe
epei mewaank."
Mɨt kerek ninɨn naanmɨpre
sip, hɨr nantike mɨt boskru
kerek nɨrɨak menmen me
sip, hɨr nantike mɨt nau sip
o neit nan me menmen hɨr
netɨwem mekre wan newet
mɨt em, hɨr yapɨrwe nanɨrp
yanɨmɨn nanɨr wit Babilon.
18 *Hɨr nanɨrp yanɨmɨn
nanɨr wit Babilon si taak hɨr
nantɨp hɨm iuwe nanɨr ik:
"Ap wit kei yaaik kar ke ik e
nɨpaa ere in taau."
19 Hɨr nanwen toni
nankɨtek nantɨp nanɨr ik:
"Haiu mamkɨt han tewenɨn
wit iuwe ik e mamɨntar mɨt
nerer wit wit kerek neriuwet
sip mɨr man in, hɨr neit
pewek yapɨrwe meriuwe
menmen hɨr nesiuwerem
man in. Te in ek wasenum
wit yaaik ik kewaank."
20 *"Yi mɨt kerek yi yau wit
ke God, yi han yaaik eiyu.
Yi mɨt kerek God kehimɨteni
yi yɨrɨak menmen mɨrak o
yi profet yi yewepyapɨr hɨm
mɨrak o yi mɨt miyapɨr kerek
yi yises hɨm me God, yi han
yaaik eiyu! God epei kɨrɨak
wit Babilon enum kakrer
menmen enum nɨpaa hɨr
nerekyiyem."
21 *Hɨr natɨp epei au, hi
hɨr mɨtɨk ensel wɨsenuk ken

* **18:15** Esi 27:31, 36 * **18:16** Rev 17:4 * **18:17** Esi 27:27-29 * **18:18** Esi 27:32 * **18:20** Ais 44:23; Diu 32:43; Jer 51:48 * **18:21** Jer 51:63-64; Esi 26:21

kekin nan wɨsenuk kewis
pakɨn kɨre heipun. Hɨrak
kekinɨk keiyɨk ken kewɨrek
kekre wan kesikekre hɨrak
katɨp kar ik: “Mar ke hi
hewɨr nan ik ken kekre wan
kesikre, te God kakɨwaank
wit Babilon. Maain wit
eik hɨrak pɨke kakɨkrit kaku
taauye.
22 *Mɨt kerek nɨram gita
nine henye o netenwo taur o
nɨram heurek, hɨr maain ap
nanɨnen nanrɨakem au. Mɨt
kerek nɨrɨak menmen ham
ham ap pɨke nanɨnen nanu
wit Babilon au. Mɨt ap pɨke
nemtau nan iuwe kakwen
rais haas mɨram meit wit Ba-
bilon taau.
23 *Mɨt ap pɨke nanɨksiu
si keiyak nanɨt wit Babilon
taau. Mɨt ap pɨke nanɨmtau
hɨm me mɨtɨk o mɨte hɨr
nanɨtan. Mɨt kerek nan ne-
siuwe menmen kago mɨr, hɨr
mɨt iuwe ne tɨ nerer wit wit.
Yi mɨt ne wit Babilon, yi
epei yari han ke mit miyapɨr
nerer wit wit yeriuwe men-
men enum me memipɨn yi
yɨrɨakem.”
24 *God kewaank wit
Babilon kerek kehimɨtan wit
iuwe yapɨrwe kentar hɨr
nenep profet ne God netike
mɨt miyapɨr nises hɨm mɨrak
hemkre mɨr mewen mɨwaai
tɨ. Hemkre mɨr metike
hemkre me mɨt miyapɨr
yapɨrwe ne tɨ hɨr mɨt nɨpaa
nanɨp naa.

19

Mɨt miyapɨr neit wit ke God han yaaik nentar God ke-waank wit Babilon

1 Maain hi hemtau men-
men mɨre mɨt miyapɨr
yapɨrwe neit wit ke God hɨr
natɨp hɨm iuwe nar ik: “Haiu
emwenɨpi niuk me God kaiu.
Hɨrak kerekek epei ketaihis.
Hɨrak niuk mɨrak iuwe hɨrak
manpenuk wɨsenuk.
2 *God skelim mɨt nises
menmen yaaim. Hɨrak epei
skelim mɨte enu kerek wari
mɨt his wewenɨnem. Hɨre
wewaank mɨt miyapɨr ne tɨ
yapɨrwe weriuwe menmen
enum hɨre wɨrɨakem. God
kaaup kerer menmen enum
nɨpaa hɨre wɨrɨak mɨt
miyapɨr kerek nises hɨm
mɨrak. Hɨre wanɨp naa.”
3 *Hɨr pɨke natɨp neteipim
nar ik: “Haiu emwenɨpi niuk
me God. Si tɨwekre me wit
Babilon hɨram mamno niu
tipmain tipmain enum eik.”
4 *Hɨr natɨp epei au, mɨt
iuwe nar 24 kerek nau yeno
me mɨt iuwe, hɨr netike men-
men tekyaait (4) kerek mepu
hɨr newen ninɨp nitehɨr nau
tɨ menep ninaan me God
kerek kau yeno kɨrak. Hɨr
natɨp nar ik: “Hɨram hɨm
yaaim haiu emwenɨpi niuk
mɨrak.”
5 *Hɨr natɨp epei au, hi
hemtau hɨm ke mɨtɨk hak
kerp kɨrapɨt yeno me God
hɨrak katɨp hɨm iuwe kar ik:
“Yi mɨt miyapɨr niuk iuwe
o niuk weinɨm kerek yises
hɨm me God yi hanhanek. Yi
eiwenɨpi niuk mɨrak.”

* **18:22** Ais 24:8; Esi 26:13 * **18:23** Jer 7:34, 16:9, 25:10; Ais 47:9 * **18:24** Jer 51:49; Mt 23:35; Rev 17:6 * **19:2** Rev 6:10, 16:7 * **19:3** Rev 14:11 * **19:4** Rev 4:2, 10 * **19:5** Sam 22:23, 134:1, 135:1; Rev 11:18

Mɨtɨk keweikɨn kɨre Sipsip keit mɨte, te hɨr yapɨrwe nererik naam menmen

6 *Hɨrak katɨp epei au,
hi hemtau mɨt miyapɨr
yapɨrwe hɨr nererik natɨp
hɨm iuwe nar ke mani sɨr
menep o nepni mewenɨn.
Hɨr natɨp hɨm iuwe nar
ik: "Haiu emwenɨpi niuk
me God. Hɨrak kerekek
Manpenuk Wɨsenuk hɨrak
kinɨn naanmɨpre menmen
yapɨrwe.
7 *Haiu han yaaik emu
emwenɨpi niuk mɨrak
mamɨntar Mɨtɨk keweikɨn
kɨre Sipsip kakɨt mɨte pɨrak
hɨr nanɨtan. Hɨre epei
wemani menmen mɨre.
8 *Hɨr mɨt ensel newetɨwe
laplap yaaim mɨre hike
hapɨk mewim au te hɨre
waumɨr." (Laplap yaaim
mɨre hike hɨram menmen
yaaim kerek mɨt miyapɨr
nises hɨm me God hɨr
nɨrɨakem.)
9 *Hɨr natɨp epei au, mɨtɨk
ensel kerek kerp ketikewa
hɨrak ketpo kar ik: "Ti ewis
menmen im. Mɨt miyapɨr
kerek God kenɨnor nanɨnen
nanɨm menmen me Mɨtɨk
keweikɨn kɨre Sipsip kakɨt
mɨte pɨrak, hɨr han yaaik
nanu." Hɨrak wen ketpo,
"Hɨm im hɨram hɨm me God
hɨrekes."
10 *Hi hemtau menmen
hɨrak ketpo, te hi ewen
ninɨp hitehɨr ewenɨpi niuk
mɨrak. Hɨrak kewena ketpo
kar ik: "Ti ap ewenɨpi
niuk mai au emɨt! God
kerekek. Hi hɨrɨak menmen
me God har ke ti etike nit
yinan kerek yises hɨm me
Jisas yewepyapɨr hɨm mɨrak
yatɨp mɨt em. Menmen
Jisas kewepyapɨrem, hɨram
menmen mɨkaap mɨt profet
natɨp newepyapɨr hɨm me
God."

Hɨm me mɨtɨk kau hos kɨre hike

11 *Hɨrak ensel ketpo
menmen epei au, hi hɨr
weipɨr ke wit ke God
kenke, hos hike kerp en.
Mɨtɨk kau sip kɨrak hɨr
nenewek niuk mɨrak "Mɨtɨk
kerek naanmɨmpre menmen
mɨrak werek werek." Hɨrak
ketike mɨt hɨr nanɨnepan,
hɨrak
12 *skelim mɨt, hɨrak kises
menmen yaaim kɨrɨakem
keremem. Nanamɨr kɨrak
hɨrak kɨr kɨre si keteikɨn mɨt
hɨrak kertei menmen mekre
han kɨr. Hat yapɨrwe me
mɨt iuwe hɨram mau paan
kɨrak. Niuk mɨrak ham mau
maat kɨrak te mɨt neiyan ap
nerteiyem au. Hɨrak kɨrak
kerekek.
13 *Hɨrak kamɨr laplap
nokim kerek nɨpaa hɨr
newermaam mekre hemkre.
Hɨr ne wit ke God nenewek
niuk mɨrak "Hɨm me God."
14 Mɨt yapɨrwe ne ami
ne wit ke God hɨr nisesik
nau hos mɨre hike yapɨrwe
namɨr laplap yaaim mɨre
hike hapɨk mewim au.

* **19:6** Rev 11:15, 14:2, 15:3 * **19:7** Rev 21:2 * **19:8** Ais 61:10 * **19:9** Mt 22:2-3 * **19:10** Ap 10:25-26; Rev 22:8-9 * **19:11** Rev 1:5, 6:2; Sam 96:13; Ais 11:4 * **19:12** Rev 1:14, 2:17 * **19:13** Ais 63:1-3; Jo 1:1, 14 * **19:15** Rev 1:16, 4:8, 12:5, 14:19-20, 21:22

15 *Hi hɨr hɨne ke his
nokik tɨknuk enuk koke
hɨm mɨrak kan. Hɨrak
kaknep mɨt miyapɨr nerer
wit wit kakriuwerem. Epei
au, hɨrak kakinɨn naan-
mamror wɨsenum te mɨt
han ap nanɨkrehɨr kɨrak
taau. Hɨrak taau. Hɨrak
naanmamror kakɨr ke
mɨtɨk ketenen paap keiyɨk
naanmɨmpre bulmakau.
Hɨrak kakinɨn mɨt yapɨrwe
kakɨwaank mɨt kerek ap
nises God kakɨr ke mɨtɨk keit
henpɨk (o henkip) keiyɨm
kekpep yɨwir kekre sar
kehimɨtan God hɨrak han
enuk keriuweri.
16 *Hɨm ham mau laplap
mɨrak, mau hɨt naap kɨrak
matɨp hɨm miutɨp marik:
"Mɨtɨk ik hɨrak kinɨn
naanmɨpre mɨt iuwe kerek
naanmɨpre mɨt miyapɨr
yapɨrwe nau tɨ."

Hɨrak Mɨtɨk Iuwe kinɨn mɨt iuwe yapɨrwe.

17 *Hi hɨrek epei au, hi
hɨr mɨtɨk ensel hak kerp
nɨmɨn ke wepni kenɨne
hore yapɨrwe kerek meni-
uwe mau niu, kenɨnewem
keriuwe hɨm iuwe hɨrak
katɨp kar ik: "Yi hore yi
yainen eikiyan eiyɨt niutɨp
yi eiyɨm menmen God
kakrimaniyem.
18 Yi einen eiyɨm naan
me mɨt yapɨrwe. Mɨt iuwe
ninɨn naanmɨpre ami, mɨt
iuwe ne ami kerek nises han
kɨr, hɨr netike mɨt weinɨn
nekepi nenepan, mɨt iuwe,
mɨt weinɨn, mɨt nepu werek,
mɨt han nɨrɨak menmen me
mɨt iuwe naanmɨpri. Hɨr
naan kɨr ketike naan me hos
metike mɨt newim, menmen
yapɨrwe."
19 **Hɨrak katɨp epei au,
hi hɨr mɨtɨk keweikɨn kɨre
miyak enuk ketike profet
enuk kewenɨn hɨm men-
men kerek kɨrɨak menmen
yapɨrwe nɨpaa mɨt nɨrem
au kɨkaap miyak wɨsenuk
keriuwerem. Hɨrak kɨkaap
miyak enuk keriuwerem
kari mɨt miyapɨr han kɨr
te hɨr neit mak mɨrak mau
yɨnk kɨr, hɨr newenɨpi nu hɨr
nimaak nar ke miyak enuk.
20 *Hɨrakɨt wen tepu te
hɨr netɨwekɨthis newɨret ten
tekre hei iuwe mɨre wan si
metnen meriuwe nan sulfa
mekrerek.
21 *Te mɨt han kerek
netikeri nenepan, Mɨtɨk
Iuwe kerek kau hos, hɨne
keke hɨm kɨrak kan kanɨp
kenepi. Hɨrak kan kanɨp
kenepi, hore man maak yɨnk
kɨr ere tu iuwe.

20

Seten kau kekre hei 1,000 tito

1 *Hi hɨr hore maak yɨnk
kɨr epei au, hi hɨr mɨtɨk ensel
hak kekiuwe wit ke God kan.
Hɨrak kekiuwe wit ke God
kan ketenen ki metike sen
ain wɨsenum. Ki hɨram me
mɨkaisiu weipɨr ke hei enuk
wɨsenuk kesikekre.
2-3 **Hɨrak kan keithis
kɨrin kerek niuk mɨrak

* **19:16** Rev 17:14 * **19:17** Esi 39:17-20 * **19:19** Esi 27:30-34 * **19:19** Sam 2:2 * **19:20** Rev 13:12-17, 20:10, 15; Ais 30:33 * **19:21** Rev 19:17-18 * **20:1** Rev 9:1 * **20:2-3** Rev 12:9 * **20:2-3** Ju 6

ham mar im: “Manpen (o yenmik) ke nɨpaa, hɨrak Seten, hɨrak mɨtɨk enuk kerp menep ninaan me God kesiuwai hɨm.” Hɨrak mɨtɨk ensel ketɨwekhis kinɨnek kesenkekik keriuwe sen ain kewɨrek ken kekre hei. Kewɨrek ken kekre hei kesikekre, hɨrak keiyepet weipɨr kehɨruwek hit tokim me tito 1,000. Hɨrak kehɨruwek hit tokim te Seten ap kakno ein ein kakri mɨt miyapɨr han kɨr kakwisɨsorek ere 1,000 tito hɨram epei au. 1,000 tito hɨram epei au, maain hɨrak kaknaipɨsek kakno ein ein me wɨ kike.

4 *Epei au, hi hɨr yeno me mɨt iuwe. Mɨt han newim. God kewisi hɨr skelim mɨt. Hi hɨri netike hɨmɨn ke mɨt miyapɨr kerek mɨt nerekir teruk kɨr kewen keket kentar hɨr ap newenɨpi niuk me miyak enuk o menmen hɨr nesipaam mau his o maat kɨr au. God kɨkɨan hɨr nekrit nau, hɨr nantike Krais hɨr naninɨn naanmampre mɨt miyapɨr me 1,000 tito.

5 Mɨt han ap nises God nɨpaa epei naa, hɨr ap pɨke nanɨkrit in au. Maain 1,000 tito hɨram epei mamnen, hɨr pɨke nanɨkrit. Im em hɨram namba wan taim God kɨkɨan mɨt miyapɨr nɨpaa naa te hɨr pɨke nekrit nepu.

6 *Mɨt miyapɨr kerek God kinɨn kɨkɨan te hɨr nekrit nau, hɨr mɨt yaain, hɨr han yaaik nanu. Hɨr han yaaik nanu nanɨntar hɨr ap pɨke nani nanteipim nanɨno nanɨkre si au. Hɨr nanre mɨt pris kerek newepwar menmen nanwet God kaktike Krais em, hɨr nantike Krais naninɨn naanmampre menmen me 1,000 tito.

God kewaank Seten hɨrak kewɨrek kekre si enum

7 Maain 1,000 tito hɨram epei au, mɨtɨk ensel hɨrak kɨkaisiu weipɨr ke hei kesikekre kesiupan sen ain kaknaaiwɨr Seten kakno.

8 *Hɨrak kakno kakwenɨn hɨm mɨt miyapɨr yapɨrwe ne tɨ nerer wit wit, nanɨnen wit iuwe Gok ketike Megok. Hɨrak kakwenɨnor hɨm te hɨr nanɨnen nanrerik nantike mɨt han nanɨnepan. Mɨt ne ami nɨrak hɨr nanɨre tenhaan ke wan hɨr yapɨrwe.

9 *Hɨr nanɨke tɨ nanɨno yanɨmɨn nanweikɨn wit Jerusalem kerek mɨt miyapɨr ne God nanwik, wit kerek God hanhanek. Hɨr nanweiknor nanɨnɨp te si mamɨnke mamke wit ke God mamnen si tatɨn mɨt ne ami in.

10 *Si tatɨn mɨt ne ami in, te God kakɨthis Seten kakwɨrek kakno hei o wan si metnen mekrerek meriuwe nan salfa. Hɨrak kakno hei o wan si metnen mekrerek kerek miyak enuk ketike profet enuk kewisesik tewiyen. Hɨrakɨt tatu tatɨt en yɨnk kɨrakɨt kaknen (o kakɨses) tipmain tipmain enum eik.

God skelim mɨt miyapɨr yapɨrwe

* **20:4** Dan 7:9, 22, 27; 1Ko 6:2; Rev 13:17 * **20:6** Rev 1:6 * **20:8** Esi 38:2, 9, 15-16 * **20:9** 2Kin 1:10; Esi 39:6 * **20:10** Jen 19:24; Sam 11:6; Rev 19:20; 21:8

11 Menmen im epei man, hi
hɨr yeno me mɨtɨk iuwe kɨre
hike, mɨtɨk iuwe kewik. Tɨ
ketike nepni mɨrɨr mekeipɨn
ninaan mɨrak ap mɨnmatɨn
wit keiyak te hɨram mɨsawɨn
mau meit en au. (Te hɨram
meweikɨn mɨre napɨ).

12 *Hɨram meweikɨn mɨre
napɨ epei au, hi hɨr mɨt
miyapɨr niuk mɨr iuwe, mɨt
miyapɨr au weinɨn kerek
nɨpaa naa. Hɨr nan nerp
menep ninaan ke mɨtɨk kau
yeno mɨrak, mɨt ensel nan
nenke tɨwei ham mɨwaai en.
Epei au, hɨr neit tɨwei kiutɨp
hak, kerek niuk me mɨt kerek
nises hɨm me God nanu nan-
tikerek mewik. God skelim
mɨt in nɨpaa naa keriuwe
menmen hɨrak kɨrem mekre
tɨwei im me menmen hɨr
nɨrɨakem.

13 *God kɨkɨan mɨt miyapɨr
kerek naa nekre wan netike
mɨt miyapɨr kerek epei naa
nerer wit wit hɨr nerp menep
ninaan mɨrak, hɨrak skelim
mɨt miyapɨr me menmen hɨr
nɨrɨakem nau tɨ.

14 *Epei au, God keit men-
men menip mɨt nani metike
wit kerek hɨmɨn ke mɨt naa
nɨwaai en, hɨrak kewɨrem
men mekre hei o wan si met-
nen mekrerem hɨram nepei
au mau meit. Hei si metnen
mekrerem hɨram enum mar
ke mɨt hɨr pɨke nani.

15 *Mɨt miyapɨr kerek God
ap kɨr niuk mɨr mekre tɨwei
ik kerek ketpɨwek niuk me
mɨt miyapɨr hɨr nanu nantik-
erek, hɨrak kewɨri nekre hei
wan si metnen mekrerek.

21

Jon kɨr tɨ ketike nepni meiyam man mekrehɨr me tɨ ketike nepni nɨpaa mepu

1 *God kewɨri nekre hei si
metnen mekrerek epei au,
hi hɨr tɨ keiyak ketike nepni
meiyam mepu mekrehɨr
ke tɨ keiyak ketike nepni
meiyam nɨpaa mepu. Hɨram
metike wan epei au mesi.

2 *Epei au, hi hɨr wit
kerek God kehimɨtanek
hɨrak wit kɨrak. Hɨrak wit
Jerusalem keiyak kekrehɨr
ke wit Jerusalem ke nɨpaa.
Hɨrak keit wit ke God
kɨnaiwɨrek kekiuwe kan.
God kemaniyek yaaik kɨre
mɨte weses wetike mɨtɨk
nanɨtan.

3 *Hi epei hɨrek, hi hem-
tau hɨm ke mɨtɨk keit yeno
me mɨtɨk iuwe hɨrak katɨp
kar ik: “Eiyɨmtewem! God
wɨnak kɨrak kau nɨmɨn ke
mɨt miyapɨr te hɨrak kaku
kaktikeri. Hɨr nanu nanre
mɨt nɨrak, hɨrak kaku kaktik-
eri kakre God kɨr.

4 *God kaknip mɨt miyapɨr
en han yaaik nanu. Hɨr
ap pɨke nani o han enuk o
nankɨt o yɨnk kɨr kaknen au.
Menmen im me nɨpaa ein
hɨram epei au.”

5 *Mɨtɨk kerek kau yeno
me mɨtɨk iuwe ketpo kar ik:

* **20:12** Dan 7:9-10; Mt 25:31-46; Rev 13:8; Ap 17:31; 2Ko 5:10 * **20:13** Ro 2:6; 1Pi 1:17; Rev 2:23, 22:12 * **20:14** 1Ko 15:26, 55 * **20:15** Mt 25:41; Rev 13:8, 19:20 * **21:1** 2Pi 3:13 * **21:2** Ais 52:1, 61:10; Hi 11:16, 12:22; Rev 3:12 * **21:3** 2Kro 6:18; Sek 2:10; 2Ko 6:16 * **21:4** Rev 7:17; Ais 35:10, 65:19 * **21:5** Rev 4:2, 10; 2Ko 5:17

"Ti emtewek. Hi anip menmen yaaim mamɨkrehɨr me menmen nɨpaa." Hɨrak wen ketpo, "Ti ewis menmen im hi nepei hetputem emu tɨwei entar menmen hi hetpi yi mɨt em hɨram yaaim."

6 *Hɨrak katɨp, "Menmen im hɨram nepei au. Hi mɨtɨk kerek nɨpaa menmen ap mepu au, hi hepu, maain hi apau. Hi hɨrɨak menmen yapɨrwe te menmen yapɨrwe mɨt miyapɨr kerek hanhan nanɨm tɨpar hi awetɨrem weinɨm tɨpar mai mamkepi hɨr nanu nanɨt tipmain tipmain enum eik.

7 *Yi mɨt kerek yi yises hɨm mai werek ere yi yayi, yi wen yɨrɨak menmen mai yaaim yinɨn menmen enum mamri han ki enuk, yi mɨt in hi aweti menmen im yapɨrwe hi etpiyem. Hi are God ki, yi eire nɨkerek nai.

8 *Te mɨt kerek hɨr nɨpaa nisɨsa hi God, in ek au nɨnapen nentar mɨt nanɨp nentar hɨr nisɨsa, hɨr netike mɨt neweikɨn sip newet God, mɨt kerek nɨrɨak menmen enum enum, mɨt kerek nenep mɨt han hɨr nani, mɨt kerek nari miyapɨr his newenɨnem, mɨt kerek nɨrɨak nasi, mɨt kerek newepwar menmen newet tɨpir em, hɨr nantike mɨt enun newisesik, hɨr yapɨrwe nanɨno hei iuwe mɨre wan si metnen meriuwe nan salfa mekrerek. Menmen im hɨram enum mɨre mɨt hɨr pɨke nani nanɨkrerem."

Hɨm ke wit Jerusalem hak yaaik

9 *Hi hemtau hɨm im nepei au, mɨtɨk ensel kiutɨp ke ensel nar hispɨnak wik (7) kerek netenen mɨn mar hispɨnak wik (7) menmen enum menep mɨt mekrerem, hɨrak mɨtɨk ensel ik kan menep ketpo kar ik: "Ti enen etikewa hi ateiknut mɨte yaaip kerek hɨre wautike Mɨtɨk keweikɨn kɨre Sipsip hɨr nanɨtan.

10 *Hɨrak ketpo epei au, hɨrak ketauhis hɨmɨn kai hawɨr wen werp mɨnɨu (o neiyɨp) wɨsenuk. Hawɨr werp en, hɨrak keteikno wit Jerusalem, wit God kehimɨtanek hɨrak kɨrak keke wit ke God kekiuwe kan.

11 *Hɨrak kɨr keriuwe menmen yaaim me God, hɨrak kɨre nan yaaim niuk mɨrak jaspa kerek mɨt newɨr pewek yapɨrwe netɨwem, nan kerek hɨr newisɨm mau wepni hɨram mɨr wɨsenum mar ke glas.

12 *Nɨwa hɨrak keweikɨn wit hɨrak nokik ken niu, weipɨr hiswiyen wik (12) mewik, mɨt ensel niutɨp niutɨp nerp nersɨsem naanmɨpre weipɨr. Niuk me weiwɨk hiswiyen wik (12) me Isrel mau weipɨr im.

13 Wit wepni kokai kan weipɨr wikak tewik. Wit wepni kewen ken weipɨr tar

* **21:6** Rev 1:8, 17, 22:17; Jo 7:37; Sam 36:9 * **21:7** 2Sml 7:14 * **21:8** Hi 10:38-39; Mt 25:41; Rev 19:20, 21:27, 22:15 * **21:9** Rev 15:1 * **21:10** Esi 40:2; Rev 21:2 * **21:11** Ais 60:1-2, 19 * **21:12** Esi 48:30-35

wikak tewik. Wit ken niu in
weipɨr tar wikak tewik. Wit
ken mɨn in weipɨr tar wikak
tewik.
14 Hɨr nime nɨwa im men-
tar nan iuwe mar hiswiyen
wik (12). Niuk me mɨt aposel
nar hiswiyen wik (12) ne
Mɨtɨk keweikɨn kɨre Sipsip
niuk mɨr mau nan im.
15 *Mɨtɨk ensel kerek ketpo
menmen ketenen si me gol
kaknɨn mak ke wit iuwe ik
e, ketike weipɨr mɨrak, nɨwa
mɨrak.
16 Wit ik e hɨrak nokik yi-
nak ik yinak ke wit hɨram
mɨpɨram. Ensel ik kɨnɨn
mak ke wit keriuwe si mɨrak.
Wit hɨrak nokik mɨrak hɨram
mar 2400 kilomita. Wit kau
niu kɨrak ketike nokik kɨrak
hɨrak yaaik kɨpɨrak.
17 Hɨrak kɨnɨn mak ke wit
epei au, hɨrak kɨnɨn mak
ke nɨwa kau niu kɨrak keri-
uwe si mɨre mɨt nɨnɨn mak
neriuwerem, te hɨrak kɨrem
hɨram mɨre 65 mita.
18 God kime nɨwa
keweikɨn wit ik, hɨrak
kimaak me nan jaspa. Wit
hɨrekes God kimaak me gol
hɨram mɨr mɨre tɨpar mar ke
mani katɨn nemnok.
19 *Nan iuwe kerek God
kime nɨwa menterim hɨram
marim. Nan namba 1 hɨrak
jaspa. Nan hak (namba 2)
hɨrak sapaia kɨre yinamɨn.
Nan hak (namba 3) hɨrak
nan hike niuk mɨrak agat.
Nan hak (namba 4) hɨrak
kɨre yinamɨn niuk mɨrak
emeral.
20 Nan hak (namba 5)
hɨrak nan kɨre hike ketike
ninɨk niuk mɨrak sadonikis.
Nan hak (namba 6) hɨram
nan kɨre ninɨk niuk mɨrak
konilian. Nan hak (namba
7) hɨrak kɨre kono niuk
mɨrak krisolait. Nan hak
(namba 8) hɨrak kɨre yi-
namɨn niuk mɨrak beril.
Nan hak (namba 9) hɨrak
kɨre kono niuk mɨrak topas.
Nan hak (namba 10) hɨrak
kɨre yinamɨn ketike kɨre
kono niuk mɨrak krisopres.
Nan hak (namba 11) hɨrak
kɨre yinamɨn niuk mɨrak
haiasin. Nan hak (namba 12)
hɨrak kɨre ninɨk niuk mɨrak
ametis.
21 Ya weipɨr ke nɨwa
mar hiswiyen wik (12) God
kimaam me bis me nan
iuwe. Ya weipɨr miutɨp
miutɨp hɨram me klamsel me
bis miutɨp miutɨp wɨsenuk
kerekek. Yayiwe kerekir
wit iuwe ik hɨrak ke gol
mɨr yaaim mɨre mani katɨn
nemnok.
22 *Hi ap hɨr wɨnak iuwe
kiutɨp ke God keit wit
iuwe keteikɨn mɨt God kau
ketikeri eik e au. Mɨtɨk
iuwe God hɨrekes kerek
manpenuk wɨsenuk hɨrak
ketike Mɨtɨk keweikɨn kɨre
Sipsip hɨrakɨt tepu wit ik te
mɨt miyapɨr nɨret tepu. Te
hɨr ap nime wɨnak neteikɨn
hɨrakɨt tepu tetikeri au.
23 *Wepni o wenke ap
te mamɨr mamɨt wit ik
e taau. Menmen iuwe
me God merhɨhe mɨre si,
menmen iuwe me Mɨtɨk
keweikɨn kɨre Sipsip mamɨr
te hɨram mamɨr mamnep wit
mamɨkrehɨr ke wepni te hɨr
mɨt nanɨr ein ein.

* **21:15** Rev 11:1 * **21:19** Ais 54:11-12 * **21:22** Rev 15:3 * **21:23** Ais 60:19-20; Rev 22:5 * **21:24** Ais 60:3, 5

24 *Mɨt miyapɨr nerer
wit wit hɨr nanɨnen nanɨr
menmen iuwe mɨrakɨt
mɨr menep wit, te hɨr
nanitet yayiwe nanɨno in
nanɨno ein. Mɨt iuwe ninɨn
naanmɨpre mɨt miyapɨr nau
tɨ hɨr nanɨt pewek mɨre
yapɨrwe neiyɨm nanɨnen wit
ik.
25 *Hɨr ap te naniyepet
weipɨr me nɨwa mamɨt in
nanɨntar wit ap toto mamtai
au. Wepni kerekek.
26 Menmen mɨt hɨr neses
neriuwerem metike pewek
mɨr, hɨr mɨt nerer wit wit
nau tɨ neiyɨm nanɨnen nan-
wisɨm mamɨt witeik.
27 *Te menmen enum o
mɨt miyapɨr kerek nɨrɨak
menmen enum o newisesik
nanɨno nɨmɨn wit ik e au.
Mɨt miyapɨr kerek Mɨtɨk
keweikɨn kɨre Sipsip kewis
niuk mɨr mɨwaai mekre
tɨwei kerek mehimɨtan mɨt
miyapɨr nanu nantike God,
hɨr keriyen nanɨno nanɨkre
wit ik e.

22

Hɨm me nu metike tɨpar mamkaap mɨt miyapɨr nanu werek

1 *Hi hɨr wit yaaik nepei
au, mɨtɨk ensel keteikno
mani kerek tɨpar mɨrak
mɨkaap mɨt miyapɨr hɨr
nanu werek. Tɨpar im meke
yeno kerek Mɨtɨk Iuwe God
kewim metike yeno Mɨtɨk
keweikɨn kɨre Sipsip kewim.
2 *Tɨpar im hɨram nemnok
hɨram mekiuwe wi mɨram
mitet yayiwe ke nɨmɨn. Nu
kerek mɨkaap mɨt miyapɨr
nanu nanɨt hɨram merp
menep mani kekiuweri, ham
merp pɨnak, ham merp
pɨnak. Hɨram mari mine
nɨkim me wenke kiutɨp
wenke kiutɨp, tɨwei mɨram
hɨram mɨkaap mɨt miyapɨr
nerer wit wit nɨpa hɨr nɨnap
te hɨr nanre yaain.
3 Menmen yapɨrwe kerek
nɨpaa mewaank tɨ God
kakrɨakem nepei au meit
kakɨntar hɨrak ketike Mɨtɨk
keweikɨn kɨre Sipsip hɨrakɨt
tatu wit ik naanmamre mɨt,
te hɨr nanwenɨpi niuk mɨrak.
4 *Mɨt hɨr nanɨr ninaan
mɨrak, hɨrak kakwis niuk
mɨrak mamu maat kɨr.
5 *Wɨtaan ap te pɨke mam-
nen taau. Mɨt ap nanɨt si
te nanɨr yayiwe o wepni kau
nepni kɨr au. Mɨtɨk luwe
God hɨrak kaku kakrehɨr ke
wepni kakɨr te mɨt nises hɨm
mɨrak hɨr nanu nanɨre mɨt
iuwe tipmain tipmain enum
eik.

Jisas pɨke kaknen waswas

6 *Mɨtɨk ensel hɨrak ketpo
kar ik: “Hɨm im yapɨrwe
ti hewisɨm hɨram yaaim
maain mamnen. Mɨtɨk
luwe God kerek hɨrak epei
kɨrɨak mɨt profet hɨmɨn kɨr
kekrit te hɨr newepyapɨr hɨm
mɨrak, hɨrak epei keriuwet
mɨt ensel nɨrak te hɨr nan
newepyapɨr natɨp mɨt nises

* **21:25** Ais 60:11; Sek 14:7; Rev 22:5 * **21:27** Ais 52:1; 1Ko 6:9-10; Rev 13:8, 21:8 * **22:1** Esi 47:1; Joe 3:18; Sek 14:8 * **22:2** Jen 2:9; Esi 47:12; Rev 22:14, 19 * **22:4** Sam 42:2; Mt 5:8; Rev 3:12 * **22:5** Rev 5:10, 20:6, 21:23, 25; Dan 7:18, 27 * **22:6** Rev 1:1

hɨm mɨrak menmen te
menep mamnen.”
7 *Jisas ketpi kar ik: “Yi
eiyɨmtau! Menep te hi pɨke
anen. Mɨt miyapɨr kerek
nanɨmtau hɨm mau tɨwei
im nanisesim, hɨr han yaaik
nanu.”
8 *Hi Jon kerekek hi hɨr
menmen im hi hemtau hɨm
mɨram. Hi hɨr menmen
im, hemtewem nepei au, hi
hewen ninɨp hɨwaai hɨt me
mɨtɨk ensel kerek keteikno
menmen im.
9 Te hɨrak ketpo kar ik:
“Ti ap hɨrɨak menmen im
au emɨt! Hi hɨrɨak men-
men me God har ke yi mɨt
yetike mɨt nit yinan hɨr pro-
fet hɨr netike mɨt yapɨrwe
kerek nemtau hɨm mau tɨwei
im nanisesim. Te ti ap ewe-
naunɨpi au emɨt! Ti ewenɨpi
God kerekek.”
10 Hɨrak wen ketpo kar ik:
“Ti ap epakɨn hɨm me God
mekre tɨwei im au emɨt, en-
tar wɨ epei man menep te
menmen im mamnen.
11 *Menmen im menep
te mamnen. Te mɨt kerek
nɨrɨak enum hɨr wen
nanrɨakem. Mɨt kere han
kitet enum enum, hɨr wen
han ekitetim. Mɨt kerek
nɨrɨak menmen yaaim hɨr
wen enrɨakem. Mɨt kerek hɨr
yaain wen enu anɨrek.”
12 *“Yi eiyɨmtewek! Menep
te hi Jisas hi pɨke anen.
Hi anen etenen menmen
yaaim me mɨt miyapɨr
yapɨrwe te hi awetɨrem me
menmen nɨpaa ein ere in hɨr
nɨrɨakem.
13 *Hi kerekek hi hinɨn,
maain te hi pɨke ekaru.
Nɨpaa hi hinɨn hɨrɨak
menmen te maain hi pɨke
arɨakem yaaim.
14 *“Mɨt miyapɨr kerek
nises hɨm me God hɨr nɨre
mɨt epei nekemyet laplap
mɨr hɨram pɨke yaaim. Mɨt
miyapɨr narik hɨr han yaaik
nanu nanɨntar God kakwisi
hɨr nanɨno nanitet ya weipɨr
ke wit nanɨno nɨmɨn nanɨm
nɨkim me nu kerek mɨkaap
mɨt miyapɨr nanu werek
werek nanu nanɨt.
15 *Te mɨt enun nises han
kɨr enuk, hɨr nantike mɨt
kerek nari si newɨr pɨkoker
nɨrɨak nasi, o mɨt nari
miyapɨr his newenɨnem,
mɨt kerek nenep mɨt han
nani, mɨt kerek newepwar
menmen newet tɨpir em,
o mɨt kerek newenɨn hɨm
nises hɨm mɨr hɨras, mɨt
miyapɨr nar ik hɨr ap te
nanɨno nanitet ya weipɨr ke
wit iuwe au. Hɨr enu enɨt
witeik.
16 *Hi Jisas kerekek hi epei
heriuwet mɨtɨk ensel kai
hɨrak kan kewepyapɨr hɨm
im men yi mɨt ne weiwɨk
miutɨp me God yerer wit
wit. Hi kerekek hi ke weiwɨk
me Devit, hi nepenyek kɨrak
hi hɨre saaur kau nepni kɨr
wɨsenum ere wanewik.”
17 *“God Hɨmɨn Yaaik
ketike mɨt miyapɨr nises
hɨm me hi Mɨtɨk keweikɨn

* **22:7** Rev 1:3, 2:16 * **22:8** Rev 1:3, 10:4 * **22:11** Dan 12:10 * **22:12** Rev 2:16, 23; Ais 40:10; 2Ko 11:15 * **22:13** Rev 1:8, 17, 21:6 * **22:14** Rev 22:2 * **22:15** Rev 21:27 * **22:16** Ro 1:3; Rev 2:28; 5:5; Nam 24:17 * **22:17** Rev 21:6

hɨre Sipsip hɨr natɨp nar
ik: ‘Ti enen!’ Mɨt miyapɨr
kerek nanɨmtau hɨm im hɨr
entɨp, ‘Ti enen.’ Mɨt miyapɨr
kerek hɨm niu enuk (o hɨr
mar kewenkɨkor hɨm), hɨr
eninen enɨm tɨpar mɨkaap
mɨt miyapɨr hɨr nanu werek
werek nanu nanɨt. Hɨr
nanwɨr pewek nanɨt tɨpar
im nanɨm au. Hɨr nanɨm
weinɨm.

18 *Hi Jon hi hetpi yi
mɨt miyapɨr yapɨrwe kerek
yayɨmtau hɨm me God me
menmen mamnen mau tɨwei
im, hi hetpi hɨm manp har ik:
“Mɨt han kerek nanwis hɨm
ham mamu mamtike hɨm im
mau tɨwei, te God kaknɨp
kakriuwe menmen enum
hɨrak kenep mɨt keriuwerem
hi epei hewisɨm mau tɨwei
im.

19 *Mɨt han hɨr nanɨsak
hɨm ham mau tɨwei kerek hi
hewisɨm te God kakri men-
men mɨr mau nu mɨkaap mɨt
hɨr nanu werek werek nanu
nanɨt, hɨrak kakwisi nanu
wɨt kɨrak yaaik taau.”

20 *Mɨtɨk kerek kewepyapɨr
hɨm im hɨrak katɨp kar ik:
“O, hi Jisas hi anen waswas.”
Mɨtɨk luwe Jisas haiu
mewenhi matɨp mar ik: “Ti
enen waswas.”

21 Hi Jon hanhan Mɨtɨk
luwe kaiu Jisas Krais hɨrak
kakrɨak yi mɨt miyapɨr kerek
yises hɨm mɨrak kakrekyi
menmen yaaim.

Mepɨr keremem

* **22:18** Diu 4:2, 12:32; Rev 15:1 * **22:19** Rev 22:2 * **22:20** Rev 3:11